Nəkukuə Ikinan

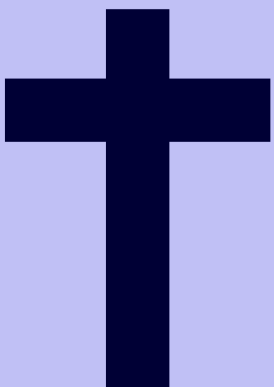

The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nəfe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416

Contents

Matiu 1
Mak 94
Luk 149
Jon 245
Wok Me 315
Rom 406
Fas Korin 450
Seken Korin 492
Kalesia 520
Efesas 535
Filipae 550
Kolosi 560
Fas Tesalonaeka 570
Seken Tesalonaeka 579
Fas Timoti 584
Seken Timoti 596
Taetas 605
Filimon 611
Hipru 614
Jemes 646
Fas Pita 657
Seken Pita 670
Fas Jon 677
Seken Jon 688
Nampa Tri Jon 690
Jut 692
Revelesen 696

Matiu
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Matiu rimərai raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən mamini mə iəmə i kani mə Mesaea sə profet kupwən me həməni mə truvehe ruvəuvehe raka. Mesaea nəha in nəha Iesu sə ruvehe mə truvehimiru nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Matiu in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu in rimərai nəkukuə i. Matiu rimərai raka nəkukuə i kurirə nəkur Rom housi testesi nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem ia nuk 70. Mak mine Luk irau mwi krimərai nəkukuə sə raməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu. Mətə nəkukuə səvəi Matiu raməgkiari ia narimnari me nepwin səməme hopə ia nəkukuə səvənrau. Matiu raməgkiari pik ia Iesu mə in Mesaea sə nəkukuə səvəi Oltestamen rinaməgkiari irə. Nəgkiariien sə Matiu raməgkiari pik irə in i: "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə" uə "Nitətə ia neiai." Ikəvsini nəgkiariien nəha fwe ia Oltestamen. Ro iaminhi irə mine nərmama həpik rerinraha rirhi mə Matiu rimərai nəkukuə i ramevən ti nəkur Isrel. Matiu rimərai ia nəkukuə səvənhi mə Iesu Kristo in iahatən asori. Iesu rahatən kitaha ia loa səvəi Kumwesən mine nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

Kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo

1 Kwopi nəgkiariien i rani nəghi kaha kupwən me səvəi Iesu
Kristo. In kwənəkwus səvəi Kig Tevit mine kwənəkwus səvəi
Epraham.
2 Epraham in tata səvəi Aesak,
Aesak in tata səvəi Jekop,
Jekop in tata səvəi Juta mine piəvni me,[a]
3 Juta in tata səvəi Peres mine Sara. Mama səvənrau nə Tamar.
Peres in tata səvəi Hesron,
Hesron in tata səvəi Ram,
4 Ram[b] in tata səvəi Aminatap,
Aminatap in tata səvəi Nason,
Nason in tata səvəi Salmon,
5 Salmon in tata səvəi Poas. Mama səvəi Poas nə Rehap.
Poas in tata səvəi Opet. Mama səvəi Opet nə Rut.[c]
Opet in tata səvəi Jese,
6 Jese in tata səvəi Kig Tevit.

1:1: Jen 22:18, 1Kron 17:11, Luk 3:23-38 [a] **1:2:** Juta mine piəvni me irəha pam twelef. Irəha nəha kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel. **1:3:** Jen 38:29-30, Rut 4:18-22 [b] **1:4:** Nəghin riti mwi Aram (1Kron 2:9) **1:5:** Rut 4:13-17 [c] **1:5:** Əvsini nəkukuə nəha Rut ia Oltestamen **1:6:** 2Saml 12:24

Kiɡ Tevɨt in tata səvəi Solomon. Mama səvəi Solomon nə
Patsepa pran səvəi Uria kupwən.
7 Solomon in tata səvəi Rehopoam,
Rehopoam in tata səvəi Apia,
Apia in tata səvəi Asa.[d]
8 Asa in tata səvəi Jehosafat,
Jehosafat in tata səvəi Joram,
Joram i tata səvəi Usia,
9 Usia in tata səvəi Jotam,
Jotam in tata səvəi Ahas,
Ahas in tata səvəi Hesekia,
10 Hesekia in tata səvəi Manase,
Manase in tata səvəi Amon,
Amon in tata səvəi Josaea,
11 Josaea in tata səvəi Jekonaea mɨne piəvni me. Ia nəpɨn
nəha kɨnərhi irapw nəkur Isrel həier mhəuvən ia tənə
Papilon.
12 Ia nəpɨn nəha nəkur Isrel həməier irə mhəuvən ia tənə
Papilon, Jekonaea in tata səvəi Sealtiel,
Sealtiel in tata səvəi Serupapel,
13 Serupapel in tata səvəi Apiut,
Apiut in tata səvəi Eliakim,
Eliakim in tata səvəi Asop,
14 Asop in tata səvəi Jatok,
Jatok in tata səvəi Akim,
Akim in tata səvəi Eliut,
15 Eliut in tata səvəi Eleasar,
Eleasar in tata səvəi Matan,
Matan in tata səvəi Jekop,
16 Jekop in tata səvəi Josef.
Josef nə in iərman səvəi Meri. Meri nə in pran nə mama səvəi
Iesu. Iesu nə kani nəghɨn nə Kristo.
17 Ro iamɨnhi irə fwe Epraham meste pehe Kiɡ Tevɨt tata
me irəha pam fotin. Fwe Kiɡ Tevɨt meste pehe kɨnərhi irapw
nəkur Isrel həier mhəuvən ia tənə Papilon tata me irəha pam
fotin. Fwe ia nəpɨn nəha nəkur Isrel həməier irə mhəuvən ia
tənə Papilon meste pehe Kristo rətui tata me irəha pam fotin.

Iesu Kristo rətui

18 In i nəɡkiariien sə rani Iesu Kristo mə rɨnəfo mətui. Mama
səvənhi nəghɨn nə Meri. Fwe kupwən kəsisəɡ in mə tresi
pen iərman riti nəghɨn nə Josef. Nəpɨn irau krouəpwəh narə
pəriien ihi, Meri rətoni mə rɨno tɨpwɨn ia nəgse Nənɨmwɨn
Ikinan.

---

[d] **1:7:** Nəghɨn riti mwi mə Asaf **1:11:** 2Kiŋ 24:14-15, 2Kron 36:10, Jer 27:20
1:12: Esra 3:2 **1:18:** Luk 1:27,35

19 Josef in iərmama riti sə noien səvənhi ratukwatukw,
rəpwəh nokeikeiien mə Meri trauris ia nəmri nərmama. Ro
pen nətərigien səvənhi mə trəpwəh afafa a in.
20 Mətə nəpin Josef ramətərig mə tro iaminhi, agelo riti səvəi
Iərimənu rier pen tukwe ia nəməkrəhaien, mini mə, "Josef,
kwənəkwus səvəi Kig Tevit. Tikuvehi Meri mə pran səim,
məpwəh nehekirien. Iəkunouihi nəha ia tipwin ruvehe ia
nəgse Nənimwin Ikinan.
21 Meri trərəhi tini iərman, tikaməkeikei misegi pen nəghin
nə mə Iesu,[e] ti nəri nə mə in truvehimiru nərmama me
səvənhi, muvehi raka nərəhaien me səvənraha."
22 Narimnari me pam i həier pehe iaminhi mə nəgkiariien i
truvehe mukuə sə Iərimənu rimәni irapw ia tərhui profet riti
səvənhi fwe kupwən.
23 In rimәni mə, "Həregi ro. Prən i rireirei ihi iərman tro
tipwin, mərəhi tini iərman. Nənə irəha tuhəsegi pen nəghin nə
mə Emanuel." (Nipwrai nəhag nəha in i mə Kumwesən ramarə
tukutaha.)
24 Nəpin Josef rətui ia napriien səvənhi, ro nəfe agelo nəha
səvəi Iərimənu rimәni pen tukwe in, muvehi Meri mə pran
səvənhi,
25 mətə ripkapri pəri mhə irau min meste rərəhi tini iərman.
Nənə Josef risegi pen nəghin nə mə Iesu.

2

Nəmə həukurən amasan noien səvəi kəməhau me

1 Nəpin Iesu rinətui raka ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia,
ia nəpin nəha Kig Herot ramərimənu, nərmama me nepwin
səməme həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuku
pen fwe meri rautə ikin, mhəuvehe ia Jerusalem,
2 mamhəres mə, "Iəkunouihi nəha ripkətui a i, in kig səvəi
nəkur Isrel, in pəku? Kimaha iahənətoni kəməhau səvənhi fwe
ia kwopun meri rautə ikin, nənə iahaməuvehe mə taheiwaiu
ia nənimen, mhəuvei pen nisiaiien səkimaha min."
3 Nəpin Kig Herot riregi nəgkiariien nəha, in mine nəkur
Jerusalem me pam hərkərinari mhehekir.
4 Nənə Kig Herot rəkwein pris asori me mine nahatən me
səməme kamhahatən nəkur Isrel ia Loa səvəi Moses, nənə
məres pen irəha i mə, "Iəmə nə kani mə Kristo trətui pəku?"
5 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Ia rukwənu Petlehem
ia tənə Jutia. Kimaha iahəukurən mə tro iaminhi irə ti nəri nə
mə profet riti fwe kupwən rimərai nəgkiariien i mə:
6 'Mətə ik Petlehem ia tənə Jutia

1:21: Luk 1:31, 2:21 [e] **1:21:** Nipwrai nəhag nəha mə "Iərimənu rauvehimiru nərmama." **1:23:** Aes 7:14 **1:25:** Luk 2:7, 21 **2:6:** Maeka 5:2, Jon 7:42

ripko mhə ik rukwənu auər a ia rukwənu asori me ia tənə
Jutia.
Iərman riti truku pen ia niram, mərimənu ia nərmama.
In trətui amasan ti sipsip me səiou nəkur Isrel.' "

7 Ia nəpin nəha Kig Herot rəkwein afafa nəmə me nəha
həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuvehe. Rəres
pen irəha i nəfe nəpin atukwatukw hənətoni kəməhau nəha
rutə vi a irə.
8 Nəpin həni pam, in rərhi pen irəha, mini mə, "Kimiaha
tihəuvən fwe Petlehem, mhətui amasan ro iəkunouihi nəha
mə in pəku. Nəpin hiətoni, tihəuvehe mhəni sas pehe tukw
iou i, pwəh iou mwi iakevən meiwaiu ia nənimen, muvei pen
nisiaiien səiou min."
9 Nəmə me nəha hətərig pam nəgkiariien səvəi Kig Herot,
nənə mhəier. Ia suatuk hətoni kəməhau nəha hənətoni nəpin
rautə vi a fwe ia kwopun meri rautə ikin rakupwən ia nirəha,
mamevən meste rərer atukwatukw məhiəpwin kwopun nəha
iəkunouihi ramarə ikin.
10 Nəpin irəha hətoni kəməhau nəha, rerinraha ragien,
hagien pik.
11 Nənə həuvnimwə ia nəkwai nimwə nəha, mhətoni
iəkunouihi nəha irau mama səvənhi Meri, mhənimwi
nukurhunraha, mhəuvei pen nisiaiien səvənraha min. Ia
nəpin nəha həsevər ia tənəripw me səvənraha, mhəuvei pen
nari amasan me min. Həuvei pen kol mine nise nei mi nə
kani mə fragkinsens mine mir.
12 Nənə ia nəpin irə, Kumwesən rinise irəha ia nəməkrəhaien
mə tuhəpwəh nirərigien mhəuvən ti Kig Herot. Ro pen irəha
həier, mamhesi pen suatuk əpə, mamhəuvən fwe imwənraha.

Josef mine Meri krouvehi Iesu, rouap, rouevən fwe Ijip

13 Nənə nəpin nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi
kəməhau me həuvəier raka, agelo riti səvəi Iərimənu rier pen ti
Josef ia nəməkrəhaien, mini mə, "Əskəmter, mərəhi iəkunouihi
i irau mama səvənhi, mharap, mharevən fwe ia tənə Ijip,
mamhararə fwe ikin meste iou takini mə tiharrərig. Ripko
mhə tui Kig Herot trətui iəkunouihi i mə trousi əpune."
14 Ro iaminhi irə Josef riskəmter ia nəpin, mərəhi iəkunouihi
i irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia Ijip.
15 Nənə irəhar hararə fwe ikin meste Kig Herot remhə.
Nəri nəha rier pehe iaminhi mə nəgkiariien i truvehe mukuə
sə Iərimənu rimәni irapw ia tərhui profet riti səvənhi fwe
kupwən. In rimәni mə, "Iakəkwein nərik rier ia tənə Ijip
muvehe."

2:11: Sam 72:10-15, Aes 60:6 **2:15:** Hos 11:1

Naruagən me səvəi Kig Herot housi əpune nəkwərhakwərha me

16 Nəpin Kig Herot rətoni mə nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həneikuə irə, niemaha rəpi pik in. In rərhi pen naruagən me səvənhi həuvən mhousi əpune nipwnəti nərman me pam fwe ia Petlehem mine ia kwopun me ipaka səməme nuk səvənraha kəru meiwaiu. In ramesi pen a nəpin atukwatukw kəməhau nəha rutə vi a irə rəmwhen nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həməni pen tukwe in.

17 Narimnari me nəha ro nəgkiariien i Profet Jeremaea rimәni ruvəuvehe muvəukuə:

18 “Kamregi pran riti fwe ia Rama
ramasək mamәkwein əpwəmwis.
Rejel nə ramasək ti nipwnətin me,
nənə mipkokeikei mhə mə iərmama riti trəgkiari vivi min,
ti nəri nə mə nipwnətin me həuvəiwən.”

Josef mine Meri mine Iesu harevən fwe ia Nasaret

19 Nəpin Kig Herot remhə, Josef in fwe Ijip, nənə agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe in ia nəməkrəhaien,

20 mini mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i mine mama səvənhi mharevən fwe ia tənə Isrel. Nərmama me nəha kənamhətui iəkunouihi i mə tuhousi əpune həuvamhə.”

21 Ro iaminhi irə Josef riskəmter irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia tənə Isrel.

22 Mətə nəpin Josef riregi mə Akeleas ruvehi təmwki tata səvənhi Herot, mamərimənu ia tənə Jutia, in rehekir nevənien fwe ikin. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rinise mwi in ia nəməkrəhaien mə trəpwəh nevənien fwe ikin, in rier mevən fwe ia tənə Kalili.

23 Ia kwopun nəha revən mamarə ia taon riti kani mə Nasaret. Nəri nəha rier pehe iaminhi mo nəgkiariien i profet me həməni fwe kupwən ruvəuvehe muvəukuə. Irəha həgkiari ia Kristo, mhəni mə, “Tukəkwein in mə iəmə Nasaret.”

3

Jon Paptaes ramәvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikin

1 Nuk me nepwin ruvehe mukurau, nənə Jon Paptaes ruvehe ia kwopun akwesakwes ikin fwe ia tənə Jutia, mamәvisau m nərmama mə,

2 “Kimiaha tihamәkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə nitətə ia neiai[a] ruvəuvehe ipaka.”

2:18: Jer 31:15, Jen 35:19 **2:20:** Eks 4:19 **2:23:** Luk 2:39, Aes 11:1, 53:2, Jon 1:46 **3:2:** Mat 4:17, Mak 1:15 [a] **3:2:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

3 Jon nəha in iəmə Profet Aesea rəgkiari irə fwe kupwən
nəpin rini mə,
"Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwe-
sakwes ikin, mamini mə,
'Kimiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu
səkitaha,
mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.' "
4 Jon ramarkahu ia tinari kino ia nimwheri kamel,
mamətoti ia teki nərimiru, maməni kinhə mine kwənipwət ia
sukapak.
5 Nərmama me həpik həier ia Jerusalem mine kwopun
me ia tənə Jutia mine kwopun me ipaka ti nui aris Jotan,
mamhəuvən ti Jon,
6 mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo
paptaes ia nirəha ia nui aris Jotan.
7 Mətə nəpin Jon rətoni Farisi me mine Satusi me həpik
kamhəuvehe mə in tro paptaes ia nirəha, in rini pen ti
nirəha i mə, "Kimiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune
nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Ripko mhə tui in
trərpwin noien ərəha me səkimiaha. Sin rini pehe tukumiaha
i mə tihap raka irə?
8 Kimiaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahatən
pen mə hiənəpwəh pərhien noien ərəha me səkimiaha.
9 Rərəha tihəni pen tukumiaha me i mə Epraham in kaha
səkimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mə Kumwesən rukurən
nuvehiien kəruəterei me i, mo nipwnəti Epraham me ia
nirəha.
10 In rinərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na
trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei
amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.
11 Iou iakamo paptaes ia kimiaha ia nui ti nəri nə mə
hiənəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mətə iərmama nəha
rauvehe kurirə ia nirak niskaiien səvənhi rasori məpi raka
iou. Iou iapkəmwhen mhə mə takuvehi raka put səvənhi. In
tro paptaes ia kimiaha ia Nənimwin Ikinan mine ia napw.
12 Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə, rinəmak
raka ia rəgin. Na trirukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti
nuaiien nunin mine tekin. Nuni nari me sə ramasan in tripeki
pen irəha ia nimwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikin, mətə
tekin sə rərəha in trihiai pen napw irə, napw sə tripkifwə mhə."

Jon ro paptaes ia Iesu

13 Ia nəpin nəha Iesu ruku pen ia tənə Kalili, muvehe ia nui
aris Jotan mə Jon tro paptaes irə.

3:3: Aes 40:3 **3:4:** 2King 1:8 **3:7:** Mat 12:34, 23:33 **3:9:** Jon 8:33,39, Rom 2:28-29, 4:12 **3:10:** Mat 7:19, Luk 13:6-9 **3:11:** Jon 1:26-27,33, Wok Me 1:5 **3:12:** Mat 13:30

14 Mətə Jon raməmwur mamɨnise in, mamɨni mɨnuə, “Kwa
ik i tiko paptaes ia nirak. Rəfo ikuvehe tukw iou mə tako
paptaes ia niram?”
15 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikaməkeikei
mo paptaes ia nirak təkwtəkwuni. Ratukwatukw tɨ nəri nə mə
ia noien nəha krau trauo narimnari me pam sə Kumwesən
rokeikei həuvehe mhəukuə.” Ro pen Jon rəseni, mo paptaes
irə.
16 Nəpɨn Jon rɨno raka paptaes ia Iesu, Iesu rutə pehe ia nui,
təkwtəkwuni a kəpuapen rəkwag tukwe, in rətoni Nənɨmwɨn
səvəi Kumwesən rameiwaiu pehe rosi mak inhərɨpw, muvehe
məkure irə.
17 Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mɨni mə, “In i
nərɨk keikei. Rerɨk ragien tukwe.”

4

Setan raməmwur mə tro Iesu rɨmwei ia nərəhaien

1 Nənə Nənɨmwɨn Ikinan riri pen Iesu revən ia kwopun
akwesakwes ikɨn. Ia kwopun nəha Setan raməmwur mə tro
Iesu rɨmwei ia nərəhaien.
2 Iesu rɨpkəni mhə nari meste pen nəpɨn foti ia nəpɨn mɨne
ia ran. Kurirə ikɨn nukumhə rɨnahi pɨk in.
3 Nənə Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwei ia
nərəhaien, ruvehe, mɨni pen tɨ Iesu i mə, “Trɨni mɨnuə ik Tɨni
Kumwesən pərhien, ni pen tɨ kəruəterei me i mə tuhəuvehe
mho nəvegɨnien[a] ia nirəha.”
4 Mətə Iesu rɨni mə, “Kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,
‘Iərmama trɨpkɨmɨru mhə ia nəvegɨnien əpa, mətə trɨmɨru ia
nəgkiariien pam sə raku pen ia tərhui Kumwesən.’ ”
5 Nənə Setan ruvehi Iesu, mevən fwe ia taon ikinan nəha
Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia
təkure nimwə səvəi Kumwesən,
6 nənə mɨni pen tukwe in mə, “Trɨni mɨnuə ik Tɨni Kumwesən
pərhien, ivə irapw. Kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,
‘Kumwesən trɨni pen tɨ nagelo me səvənhi mə irəha
tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,
mhəuvehi utə ik ia rəgɨnraha,
kamo ikouini nɨsum ia kəruəterei riti.’ ”
7 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Mətə kɨmərai pen mwi
ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikəpwəh neipweipwiien Iərɨmənu
Kumwesən səim.’ ”
8 Nənə Setan ruvehi mwi in muvehi mevən fwe ia təkuər riti
sə rəpwəmwɨs anan, mahatən irapw nɨtətə me pam kig me ia

3:16: Jon 1:32 **3:17:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, 17:5, Luk 9:35 **4:1:** Hip 2:18, 4:15 **4:2:** Eks 34:28, Jen 3:1-7 [a] **4:3:** Uə bred **4:4:** Dut 8:3 **4:7:** Dut 6:16

tiprənə i kamhərɨmənu ia nirəha, mahatən irapw mwi nautə amasan me pam ia nɨtətə me nəha,
9 mɨni pen tɨ Iesu i mə, “Narimnari me pam nəha takuvei
pehe mik trɨni mɨnuə ikɨsiai iou, mɨnɨmwi nukurhum mi ia
nənimek.”
10 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Evən isipwɨn, Setan!
Kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikɨnɨmwi nukurhum mi
ia nəmri Iərɨmənu Kumwesən səim, mɨsiai in. In əpa nə tiko
nəkwan.’ ”
11 Ia nəpɨn nəha Setan rəpwəh Iesu mamevən. Nənə Iesu
rətoni nagelo me həuvehe, mamho tukwini nari min.

Iesu rɨnaməvisau ia tənə Kalili

12 Ia nəpɨn nəha kəkwtəmhiri Jon Paptaes kuvehi puvnimwə
in ia kalapus. Nəpɨn Iesu rɨregi, in rəpwəh kwopun nəha,
mɨrərɨg mevən ia tənə Kalili,
13 nənə mier ia taon nəha Nasaret, mevən mamarə ia Ka-
paneam. Kapaneam in taon riti ipaka tɨ nui asori Kalili fwe
ia tiprənə səvəi Sepulun mɨne Naftali.
14 Nəri nəha rier pehe iamɨnhi mə nəgkiariien səvəi Profet
Aesea truvehe mukuə. In rɨməni mə,
15 “Tənə səvəi Sepulun mɨne tənə səvəi Naftali,
ipaka tɨ nui asori Kalili fwe ia nɨkare nui arɨs Jotan pen,
in i tənə Kalili kwopun nərmama rɨpko mhə irəha nəkur
Isrel kamharə ikɨn.
16 Nərmama səməme kamharə ia nəpitəvien
tuhətoni nukuraanien asori riti.
Nərmama səməme kamharə ia təmwkəmwi nemhəien
nukuraanien riti trutə məhiəpwɨn irəha.”
17 Ia nəpɨn nəha Iesu rɨnaməvisau, mɨnamɨni mə, “Kɨmiaha
tihaməkeikei mhərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha tɨ nəri nə
mə nɨtətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.”[b]

Iesu rəkwein nərmama nepwɨn mə tuhəkurirə in

18 Nəpɨn Iesu ramavən ia nɨkare nui asori Kalili, in rətoni
iərmama kəru, Saemon (iəmə kani mwi nəghɨn mə Pita) mɨne
piəvni nəghɨn nə Antru. Kraueruku net ia nui tɨ nəri nə mə
irau iərmama mi kravi nəmu.
19 Iesu rɨni pen tɨ nirau i mə, “Rouvehe roukurirə iou. Pwəh
iou tako kɨmirau iərmama mi sə kravi nərmama.”
20 Təkwtəkwuni a krouəpwəh net me səvənrau roukurirə in.
21 Kurirə ikɨn Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni iərmama kəru
mwi, Jemes mɨne piəvni nəghɨn nə Jon. Irau tɨni Sepeti mi.

4:10: Dut 6:13 **4:11:** Hip 1:6,14 **4:12:** Mak 6:17, Luk 3:19-20 **4:13:** Jon 2:12 **4:17:** Mat 3:2 [b] **4:17:** Nəpɨn rɨpɨk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɨtətə ia neiai.” Nɨpwrai nəgkiariien i in i “Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.” **4:19:** Luk 5:1-11, Mat 13:47 **4:20:** Mat 19:27

Krauəkure ia nəkwai nɨtətə ouihi riti irəhar tata səvənrau kamharɨtiri net me səvənrahar. Iesu rəkwein irau,
22 nənə təkwtəkwuni a krouəpwəh nɨtətə ouihi mɨne tata
səvənrau, rouevən roukurirə in.

Iesu ro nərmama me həpɨk həuvehe mhəsanɨn

23 Iesu revən ia kwopun me pam ia tənə Kalili, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau irapw nəgkiariien amasan ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə, mamomasan nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mɨne səməme nemhəien rouraha nɨpəri nɨpwranraha.
24 Ro pen nərmama kamhəni pɨk nəghi Iesu. Nəgkiariien səvənraha rauvirɨs mamevən ia kwopun me pam ia tənə Siria. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam səməme kamhemhə, mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Irəha kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə. Nepwɨn nɨpwranraha raməmisə. Nepwɨn nəremhə me kamharə ia nirəha. Nepwɨn nemhəien nəha nɨkəvan ramo irəha. Nepwɨn nɨpəri nɨpwranraha remhə. Nənə Iesu ro irəha həuvehe mhəsanɨn.
25 Nənə nərmama həpɨk kamhəkurirə ia Iesu. Nepwɨn həuku pen ia tənə Kalili, nepwɨn həuku pen fwe Tekapolis, kwopun taon ten ikɨn, nepwɨn həuku pen ia Jerusalem mɨne tənə Jutia. Nənə nepwɨn həuku pen ia nɨkare nui arɨs Jotan pen mwi.

5

Iesu ramahatən nərmama me ia təkuər

1 Nəpɨn Iesu rətoni nərmama me həuvəpɨk, rutə ia təkuər riti məkure. Nərmama me səvənhi həuvehe tukwe,
2 nənə in rɨnamahatən irəha, mɨnamɨni mə,
3 "Nərmama səməme hətə sas ia rerɨnraha mə irəha həmwhen
ia nərmama nautə səvənraha riwən, rerɨnraha tragien,
tɨ nəri nə mə nɨtətə ia neiai[a] səvənraha.
4 Nərmama səməme kamhəregi rərəha mamhasək, rerɨnraha
tragien,
tɨ nəri nə mə Kumwesən truvehi utə nətərɨgien səvənraha.
5 Nərmama səməme həpkəfiəutə mhə ia nirəha, rerɨnraha
tragien,
tɨ nəri nə mə Kumwesən truvei pen tɨprənə i mɨnraha.
6 Nərmama səməme hokeikei pɨk mə tuhətoni noien atukwatukw,
mamhəregi nokeikeiien nəha rəmwhen ia iərmama nukumhə
ramahi, maməkwakwa, rerɨnraha tragien,
tɨ nəri nə mə Kumwesən tro irəha həregi həkuvəutə.

4:23: Mak 1:39, Mat 9:3, Wok Me 10:38 **4:24:** Mak 6:55 **4:25:** Mak 3:7-8
5:3: Aes 57:15 [a] **5:3:** Nəpɨn rɨpɨk Matiu rani nəgkiariien i mə "Nɨtətə ia neiai." Nɨpwrai nəgkiariien i in i "Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə." **5:4:** Aes 61:2-3, Rev 7:17 **5:5:** Sam 37:11 **5:6:** Aes 55:1-2

7 Nərmama səməme kamhapi tɨ nərmama, rerɨnraha tragien,
tɨ nəri nə mə Kumwesən trapi mwi tɨ nirəha.
8 Nərmama səməme nətərɨgien səvənraha rəmher, rerɨnraha
tragien,
tɨ nəri nə mə irəha tuhətə Kumwesən.
9 Nərmama səməme kamhəmri nəmərinuien, rerɨnraha
tragien,
tɨ nəri nə mə tukɨni irəha mə nɨpwnəti Kumwesən me.
10 Nərmama səməme kamometə irəha tɨ nəri nə mə kamho
noien atukwatukw, rerɨnraha tragien,
tɨ nəri nə mə nɨtətə ia neiai səvənraha.
11 Kɨmiaha i rerɨmiaha tragien nəpɨn nərmama tuharɨs
əkenhɨn ia kɨmiaha, mhometə kɨmiaha, mhəni nəgkiariien
ərəha me səpəmsəpə mɨne neikuəien me, mhousi kɨmiaha irə
tɨ nəri nə mə kɨmiaha nərmama me səiou.
12 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəregi ramasan, mhagien pɨk, tɨ
nəri nə mə nərəkuien səkɨmiaha rasori fwe ia neiai. Kɨmiaha
hiəukurən mə nərmama me hənometə profet kupwən me ia
noien a mwi nəha."

Iesu rəgkiari ia sol mɨne nukuraanien

13 "Kɨmiaha nə hiəmwhen ia sol ia tɨprənə i. Mətə trɨni
mɨnuə sol nəsienien səvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien
mwi? Sol nə rɨpkəmwhen mhə mə tuko nari amasan riti mwi
irə. Ramasan mə tukərarki a i, nənə nərmama tuhavən irə.
14 Kɨmiaha nə hiəmwhen ia nukuraanien ia tɨprənə i. Taon
riti fwe ia təkure təkuər ko rɨpkərkwafə mhə.
15 Nərmama me həpkɨhiai pen mhə napw ia laet mhəuiui
ia nari riti, mətə irəha tuhaməkeikei mhəkurei utə i ia nəri
kakurei utə laet irə mə nərmama ia nəkwai nimwə tuhətoni
ramə hiapw.
16 Rəmwhen a mwi ia kɨmiaha tihaməkeikei mho laet
səkɨmiaha ruək asori ia nəmri nərmama pwəh hətoni noien
amasan me səkɨmiaha nənə mhəgnəgɨni Tata səkɨmiaha fwe
ia neiai."

Iesu rəgkiari ia Loa səvəi Moses

17 "Rerɨmiaha trəpwəh nɨrhiien mə iakuvehe mə takərarki
Loa səvəi Moses mɨne nəgkiariien səvəi profet kupwən me.
Iapkuvehe mhə mə takərarki nəgkiariien me səvənraha,
mətə iakuvehe mə tako nəgkiariien me səvənraha həuvehe
mhəukuə.
18 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə loa nəha trɨpkiwən
mhə meste tɨprənə mɨne neiai trouiwən. Nəgkiariien kwakwa

5:7: Jem 2:13 **5:8:** Sam 24:3-4, 51:10, 73:1 **5:9:** 1Jon 3:2-3 **5:10:** Hip 12:4, 1Pit 3:14 **5:11:** 1Tes 4:14, Jem 1:2 **5:12:** 2Kron 36:16, Wok Me 7:52, Hip 11:32-38, Jem 5:10 **5:14:** Jon 8:12, 9:5 **5:15:** Mak 4:21, Luk 8:16, 11:33 **5:16:** Efes 5:8-9, 1Tes 2:12 **5:17:** Mat 3:15, Rom 3:31, 10:4 **5:18:** Luk 16:17, 21:33

uə nɨpəri nəgkiariien kwakwa kɨmərai pen ia loa nəha trɨpkiwən mhə meste narimnari me pam tuhəier irapw.
19 Ro pen iərmama sə trərui loa riti rouihi ia loa me i, mamahatən nərmama me mə tuho mwi iamɨnhi, tukəkwein in mə iəmə auər a ia nɨtətə ia neiai. Mətə iərmama sə tresi pen loa me i, mamahatən nərmama me irə, tukəkwein in mə iəmə asori ia nɨtətə ia neiai.
20 Iou iakani pehe tukumiaha i mə noien səkɨmiaha tramək eikei matukwatukw məpi raka noien səvəi nahatən me səvəi Loa mɨne noien səvəi Farisi me. Mə rekəm, kɨmiaha tihəpwəh nuvnimwəien ia nɨtətə ia neiai ia nəpɨn riti."

Iesu rəgkiari ia noien səvəi niemaha

21 "Kɨmiaha hiəuvəregi raka kɨməni pen tɨ kaha kupwən me səkitaha mə, 'Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama. Trɨni mɨnuə iərmama riti rousi əpune iərmama riti ratukwatukw mə tuko nərpwɨnien min.'
22 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i iərmama sə ramo niemaha m piəvni, ratukwatukw mə tuko nərpwɨnien min. Iərmama sə trɨni pen tɨ piəvni mə, 'Ikamarməri,' ratukwatukw mə tukuvi irapw in ia nəmri nəmə asori me. Iərmama sə trəskiari ərəha anan ia piəvni, ratukwatukw mə trevən ia kwopun napw asori rauək ikɨn.
23 Ro pen trɨni mɨnuə ikamərer pen ia nɨfatə səvəi Kumwesən mə tikuvei pen nari riti min, nənə ia kwopun nəha rerɨm rɨrhi mə piam niemaha raməpi in tɨ nari riti ikɨno min,
24 tikəpwəh nəri nəha ikuə tikuvei pen m Kumwesən pwəh raməmak ia nɨkare nɨfatə, nənə mevən. Tikaməkeikei mukupwən mevən tɨ piam rouamasan kɨmirau min, nənə kurirə ikrərɨg, muvei pen narimnari me səim ia təkure nɨfatə ramevən tɨ Kumwesən.
25 Trɨni mɨnuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kɨmirau min tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpɨn kɨmirau irauesi pen ihi suatuk rauevən ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikɨn. Rərəha mə iərmama nəha ikɨno noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus.
26 Iakani nɨpərhienien tukw ik i mə tikəpwəh nierien ia kalapus meste ikərəku pen pam faen me səim."

Iesu rɨni mə iərman rerɨn trəpwəh nakresien pran

5:19: Jem 2:10 **5:21:** Eks 20:13, 21:12, Lev 24:17, Dut 5:17 **5:22:** 1Jon 3:15
5:23: Mak 11:25 **5:25:** Mat 6:14-15, Mat 18:34-35

27 “Kɨmiaha hiəuvəregi raka kɨməni mə, ‘Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə.’
28 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i trɨni mɨnuə iərman riti rətoni pran riti, nənə rerɨn rakres i, iəmə nəha rɨnərui raka nəgkiariien nəha ia rerɨn.
29 Trɨni mɨnuə nənimem mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Nənimem nɨpəri nɨpwram a. Trɨni mɨnuə ikouraha nɨpəri nɨpwram ramasan pɨk məpi raka mə tukərarki pen nɨpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikɨn.
30 Nənə trɨni mɨnuə rəgɨm mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka, mərarki. Rəgɨm nɨpəri nɨpwram a. Trɨni mɨnuə ikouraha nɨpəri nɨpwram ramasan pɨk məpi raka mə tukərarki pen nɨpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikɨn.”

Iesu rɨni mə iərman trəpwəh nəpwəhien pran səvənhi

31 “Nəgkiariien riti mwi kɨməni fwe kupwən in i mə, ‘Iərman sə rokeikei mə trəpwəh pran səvənhi pwəh ruvei pen nɨmwai nəkukuə riti m pran səvənhi rani mə in rɨnəpwəh in.’
32 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i trɨni mɨnuə iərman riti rəpwəh pran səvənhi, pran sə rɨpko əpnapen mhə nari irau iərməpə, ramouraha səvənhi pran, mamo in revən mamətui iərməpə riti mə triri in. Trɨni mɨnuə prən nəha resi pen iərməpə riti iamɨnhi, in ramo noien ərəha. Iərman nəha in ramesi pen rɨpko mhə iərman atukwatukw səvənhi. Nənə iərman sə ramiri pran sə iərman səvənhi rɨnəpwəh in ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iesu rɨni mə tikəpwəh nahatən penien nari, muvehi kwəsuahi

33 “Nəgkiariien riti mwi kɨmiaha hiəuvəregi raka kɨməni pen tɨ kaha kupwən me in i mə, ‘Tikəpwəh nuvehiien kwəsuahi ia nəmri Iərɨmənu meikuə irə, mətə tikaməkeikei mo nəfe ikɨməuvehi kwəsuahi mɨni mə tiko.’
34-35 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nuvehiien kwəsuahi iamɨnhi. Tikəpwəh nahatən penien neiai uə tɨprənə uə Jerusalem muvehi kwəsuahi ia nirəhar, tɨ nəri nə mə neiai in nə kwopun Kumwesən raməkure ikɨn mamərɨmənu, tɨprənə in nə nəri Kumwesən ramərpwi utə tɨpage nɨsun mi irə, nənə Jerusalem in nə taon səvənhi, in Iərɨmənu Asori.
36 Tikəpwəh nahatən penien kəmkapwə, muvehi kwəsuahi irə, tɨ nəri nə mə ko ipko mhə nɨmwai nukwənem riti ruvehe məpsan uə ruvehe mɨpitəv.

5:27: Eks 20:14, Dut 5:18 **5:28:** 2Tes 2:14 **5:29:** Mat 18:9, Mak 9:47, Kol 3:5 **5:30:** Mat 18:8, Mak 9:43 **5:31:** Dut 24:1-4, Mak 10:4, 1Kor 7:10-11 **5:33:** Eks 20:7, Lev 19:12, Nam 30:2, Dut 23:21 **5:34-35:** Aes 66:1, Jem 5:12, Mat 23:22, Wok Me 7:49, Sam 48:2, Aes 66:1

37 Mətə nəgkiariien səim pwəh ro iaminhi. Tikini a 'Ouəh' uə 'Rekəm.' Nəgkiariien sə rəpi raka nəgkiariien mi nəha ruku pen ti Setan."

Iesu rini mə tikəpwəh nərpwinien noien ərəha səvəi nərmama

38 "Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, 'Trini minuə iərmama rouraha nənimek riti tukaməkeikei kouraha mwi nənimen riti. Trini minuə iərmama rouraha revik riti tukaməkeikei kouraha mwi revin riti.'

39 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəvisəien kimiaha iərmama rərəha, mhəpwəh nərpwinien tai noien ərəha səvənhi iaminhi. Trini minuə iərmama riti rəpwi nikare nikapwim mwatuk, ikuvei pen mwi nikaren mour min.

40 Trini minuə iərmama riti ruvi irapw ik ia nəgkiariien asori mə truvei raka səim karkahu, ikuvei pen mwi səim kot min.

41 Trini minuə iərmama riti raməkeikei mik mə tikəvrani narimnari me səvənhi mavən kilometa kuatia, ikavən kilometa kəru kimirau min.

42 Trini minuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen min. Tikəpwəh niniseien iərmama sə rokeikei mə truvehi ouihi a səim narimnari me."

Iesu rini mə tikokeikei nərmama səməme haməmwəki ik

43 "Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, 'Tikaməkeikei mokeikei piam nənə məmwəki iərmama sə raməmwəki ik.'

44 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, nənə mhəfwaki ti nərmama səməme kamhometə kimiaha.

45 Noien nəha trahatən pen mə Tata səkimiaha fwe ia neiai nipwnətin me nə kimiaha, ti nəri nə mə in ramo meri səvənhi rautə nukwəsikər raməhiəpwin nərmama ərəha me mine nərmama amasan me. In ramərhi irapw mwi nesən raməfwi nərmama atukwatukw mine nərmama həpkatukwatukw mhə.

46 Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini minuə kimiaha hiokeikei a nərmama səməme hokeikei kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nərmama kamərəku pen takis minraha irəha mwi kamho noien nəha!

47 Nənə trini minuə kimiaha hiaməgkiari pen m piəvmiaha me a, nəfe noien amasan hiamo mhəpi raka nərmama me nepwin? Nərmama me səməme həreirei Kumwesən irəha mwi kamho noien nəha!

48 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhatukwatukw rəmwhen ia Tata səkimiaha fwe ia neiai in ratukwatukw."

5:37: Jem 5:12 **5:38:** Eks 21:24, Lev 24:20, Dut 19:21 **5:39:** Lev 19:18, Jon 18:22-23 **5:40:** 1Kor 6:7 **5:43:** Lev 19:18 **5:44:** Eks 23:4-5, Luk 23:34, Wok Me 7:60, Rom 12:14,20 **5:45:** Efes 5:1 **5:48:** Lev 19:2, Dut 18:13

6

Iesu rəgkiari ia nəriari penien nari m nərmama nautə səvənraha riwən

1 "Kimiaha tihaməsiari nəpin hiamo noien atukwatukw me səkimiaha, mhəpwəh noien ia nəmri nərmama me mə irəha tuhətoni. Trini minuə hiamo iaminhi irə, nərəkuien səkimiaha sə truku pen ti Tata səkimiaha fwe ia neiai triwən.

2 Nəpin ikuə tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nukupwənien məse kisipw rəmwhen kəuətkəsuə me kamho ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia suatuk me mə nərmama tuhətoni mhəgnəgini irəha. Iakani nipərhienien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha.

3 Mətə nəpin tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nəseniien rəgim mour rukurən nəfe rəgim mwatuk ramo.

4 Ro iaminhi irə tiko afafa nəriariien səim, nənə səim Tata sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik."

Iesu rəgkiari ia nəfwakiien

5 "Nənə nəpin kimiaha tihəfwaki, hiəpwəh noien rəmwhen ia kəuətkəsuə me kamho. Irəha kamhərer ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia kwopun me suatuk me həuvehe mamhəvsiek ikin, mamhəfwaki mə nərmama tuhətoni irəha. Irəha hokeikei pik noien nəha, mətə iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha.

6 Mətə nəpin tikəfwaki, ikevən ia nəkwai rum səim mərəpinhə, məfwaki m Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə. Nənə Tata səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.

7 Nənə nəpin kimiaha tihəfwaki, hiəpwəh niniien nəgkiariien me ripik rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho. Irəha rerinraha rirhi mə kumwesən me səvənraha tuhəregi irəha ti nəri nə mə kamhəni nəgkiariien me ripik.

8 Kimiaha tihəpwəh noien rəmwhen ia nirəha ti nəri nə mə nəpin kimiaha hiəpkəres mhə ihi Tata səkimiaha, in ruvəukurən raka narimnari me sə həiwən təni kimiaha.

9 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki iaminhi irə:

'Tata səkimaha ia neiai,
Pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.
10 Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.
Pwəh ko nəkwam ia tiprənə rəmwhen kamo nəkwam ia neiai.

6:1: Mat 23:5 **6:3:** Mat 25:37-40 **6:5:** Mat 23:5, Luk 18:10-14 **6:6:** 2King 4:33 **6:7:** Aes 1:15, 1King 18:26-29 **6:8:** Mat 6:32 **6:9:** Jon 17:6 **6:10:** Mat 7:21, 26:39, Luk 22:42

11 Tikuvei pehe nəvegɨnien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpɨn
ipwet.
12 Tikenouenou noien ərəha me səkɨmaha
rəmwhen kɨmaha iahamenouenou noien ərəha me
səməme nərmama hamo ia kɨmaha.
13 Tikəpwəh niri penien kɨmaha ia kwopun tahəmwei ia
nərəhaien ikɨn,
mətə tikɨnise Setan mə trəpwəh nourahaien kɨmaha.'
14 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hienouenou noien ərəha me səvəi
nərmama, Tata səkɨmiaha fwe ia neiai in mwi trenouenou
noien ərəha me səkɨmiaha.
15 Mətə trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəpwəh nenouenouien noien
ərəha me səvəi nərmama, Tata səkɨmiaha trəpwəh mwi ne-
nouenouien noien ərəha me səkɨmiaha."

Iesu rəgkiari ia nəpwəhien nəvegɨnien tɨ nəfwakiien

16 "Nənə nəpɨn tihəpwəh naniien nari mə tihəfwaki,
hiəpwəh noien nənimemiaha rəpou rəmwhen ia kəuətkəsuə
me kamho. Irəha kamho nənimenraha ruvehe mopəiti mə
nərmama me tuhətoni mhəukurən mə kamhəpwəh naniien
nari. Iakani nɨpərhienien tukumiaha i nərmama me nəha
həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha.
17 Mətə nəpɨn ikuə tikəpwəh nəniien nari mə tikəfwaki,
ikaikuas ia nənimem, mahakwi oel ia nukwənem.
18 Nənə nərmama tuhəpwəh nətoniien mə ikəpwəh nəniien
nari, mətə Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə trətoni. Nənə
Tata nəha səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei
pehe nərəkuien mik."

Iesu rəgkiari ia noeiteien nautə ia neiai

19 "Kɨmiaha tihəpwəh noeiteien nautə səkɨmiaha ia tɨprənə
i. Ia kwopun i uvne me mɨne nopweiien krauouraha nari.
Ia kwopun i rakres me kamheitehi nimwə, mamhəuvnimwə,
mamhakres.
20 Mətə kɨmiaha tihaməkeikei mhoeite nautə səkɨmiaha ia
neiai. Ia kwopun nəha uvne me mɨne nopweiien kroup-
kouraha mhə nari. Rakres me həpkeitehi mhə nimwə mə
tuhəuvnimwə mhakres.
21 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kwopun nautə səim
raməmak ikɨn, nətərɨgien səim traməmak mwi ikɨn."

Iesu rəgkiari ia nəmri iərmama

22 "Nəmri iərmama in nə rauvei pen nukuraanien m
nɨpwran. Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə nənimem ramasan,
nɨpwram pam trukuər ia nukuraanien.

6:12: Mat 6:14-15, Mat 18:21-35 **6:13:** Luk 22:40, Jem 1:13, Jon 17:15, 2Tes 3:3, 2Tim 4:18, 1Kron 29:11-13 **6:14:** Mak 11:25-26 **6:16:** Aes 58:5-9 **6:19:** Jem 5:1-3 **6:20:** Mat 19:21, Luk 18:22, Kol 3:1-2

23 Mətə mə nənimem rərəha, nɨpwram pam trukuər ia
nəpitəvien. Trɨni mɨnuə nukuraanien ia rerɨm ro nəpitəvien
irə, ikamarə ia nəpitəvien pərhien."

Iesu rəgkiari ia iəmə asori kəru

24 "Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai
iəmə asori kəru. Trɨni mɨnuə ro iamɨnhi irə, trokeikei riti,
məmwəki riti, uə trɨsiai riti mɨpkɨsiai mhə riti. Kɨmiaha ko
hiəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mɨne mane mho iəmə asori
mi irə səkɨmiaha mə tiho pəri nəkwanrau."

Iesu rəgkiari ia nətərɨg pɨkien ia narimnari me səvəi tɨprənə i

25 "Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nətərɨg
pɨkien tɨ nɨmɨruien səkɨmiaha, mamhəres nəfe tihani uə
nəfe tihənɨmwi. Tihəpwəh nətərɨg pɨkien ia nɨpwramiaha,
mamhəres nəfe tiharkahu i. Nɨmɨruien rɨpko mhə səvəi
nəvegɨnien əpa. Nɨpwrai iərmama rɨpko mhə səvəi tɨnari əpa.

26 Hətə ro menu me i ia nɨmagouagou. Irəha həpwəh
nəpweiien nari, mhəpwəh nesiien nukwan, mhəpwəh noeit-
eien nəvegɨnien ia nimwə sə kamoeite nəvegɨnien ikɨn. Mətə
Tata səkɨmiaha ia neiai ramək wməni irəha. Nənə ia nənimen
kɨmiaha hiamasan pɨk mhəpi raka irəha.

27 Sin ia kɨmiaha ko ro nɨmɨruien səvənhi rəpwəmwɨs mwi
səvəi nəpɨn ouihi a trɨni mɨnuə ramətərɨg pɨk tukwe? Kɨmiaha
riti ko rɨpko mhə nəri nəha.

28 Ro iamɨnhi irə rəfo hiamətərɨg pɨk tɨ tɨnari? Hətoni ro
tihinari me ia kwopun me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh
noien wok, mhəpwəh nɨtiriien tɨnari.

29 Mətə iakani pehe tukumiaha i Kɨg Solomon fwe kupwən
nautə səvənhi rasori pɨk, mamarkahu tɨnari amasan me, mətə
tɨnari səvənhi rɨpkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i.

30 Kɨmiaha nahatətəien səkɨmiaha rɨpkɨskai mhə.
Kumwesən rauvei pen tɨnari amasan me m tihinari me, nəri
auər a tihinari me kamhəmɨru ipwet mətə trakwakwi haukei,
mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iamɨnha irə, in
truvei pehe mwi tɨnari m kɨmiaha məpi raka.

31 Ro pen tihəpwəh nətərɨg pɨkien, mamhəres mə, 'Tsani
nəfe?' uə 'Tsənɨmwi nəfe?' uə 'Tsarkahu ia nəfe?'

32 Nərmama səməme həreirei Kumwesən kamhətui əmisə
nəvegɨnien mɨne tɨnari. Nənə Tata səkɨmiaha ia neiai
ruvəukurən raka narimnari me i mə tihaməkeikei mhəuvehi.

33 Mətə kɨmiaha tihəkupwən mhətui əmisə nɨtətə sə in
ramərɨməənu irə mɨne noien atukwatukw me səvənhi, nənə in
truvei pehe mwi narimnari me pam i m kɨmiaha.

34 Ro pen kɨmiaha tihəpwəh nətərɨg pɨkien tɨ nəfe trak-

6:25: Fil 4:6, 1Tim 6:6-8, Hip 13:5, 1Tes 5:7 **6:26:** Mat 10:29-31, Luk 12:6-7
6:29: 1King 10, 2Kron 9 **6:32:** Mat 6:8 **6:33:** 1King 3:13-14, Sam 37:4,25,
Rom 14:17 **6:34:** Eks 16:4,19, Mat 6:11

wakwi. Narimnari me səvəi trakwakwi səvəi trakwakwi. Nəsəsauien me səvəi nəpɨn kuatia nəmwhen raka.”

7

Iesu rəgkiari ia nəkiriien nərmama tɨ noien ərəha me səvənraha

1 “Kɨmiaha tihəpwəh nəkiriien nərmama tɨ noien ərəha me səvənraha kamo Kumwesən rəkiri mwi kɨmiaha tɨ noien ərəha me səkɨmiaha.
2 Nəkiriien səkɨmiaha sə hiaməkiri nərmama irə, tukəkiri mwi kɨmiaha irə. Nərpwɨnien səkɨmiaha sə hiamo m nərmama tukərpwɨn pehe mwi m kɨmiaha.

3 Rəfo ikamətə nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nɨpəri nei asori sə raməmak ia nənimem?
4 Trɨni mɨnuə nɨpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamɨni pen tɨ piam mə, ‘Əseni iou, pwəh iakɨskəri raka nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem’?
5 Ik iərmama sə ikamo kəuətkəsuə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nɨpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikɨskəri raka nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

6 Kɨmiaha tihəpwəh nuvei penien nari sə ro ikinan m kuri me. Rərəha mə kuri me nəha hərari mhahi testesi nɨpwramiaha. Tihəpwəh nərarki penien nəri amasan nənimen rutə pɨk revən tɨ pɨkə me. Rərəha mə pɨkə me nəha havən irə ia nɨsunraha.”

Iesu rɨni mə tikəres nari, mətui nari, mɨkunkun ia təpinhə

7 “Trɨni mɨnuə hiokeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kɨmiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə tukəsevər tukumiaha.
8 Iərmama sə ramərəs nari, truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari, trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə, tukəsevər tukwe.
9 Sin ia kɨmiaha nəpɨn iəkunouihi səvənhi rəres bred, truvei pen kəruəterei min,
10 uə rəres nəmu truvei pen snek? Rekəm!
11 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me səkɨmiaha. Mə kɨmiaha i nəkur ərəha hiəukurən noien iamɨnhi, hiaməfətərɨg ia Tata səkɨmiaha ia neiai? In truvei pen narimnari amasan me rasori mwi m nərmama səməme kamhəres in tukwe.
12 Ro pen nəfe noien kɨmiaha hiokeikei mə nərmama tuho ia kɨmiaha, kɨmiaha mwi tiho ia nirəha, tɨ nəri nə mə in i nɨpwrai

---

7:1: Rom 2:1, 1Kor 4:5, Jem 4:11-12 **7:2:** Mak 4:24 **7:6:** Mat 10:11 **7:7:** Mak 11:24, Jon 14:13, 15:7, Jon 16:23-24 **7:8:** Jem 1:5, 1Jon 3:22, 1Jon 5:14-15 **7:11:** Jem 1:17 **7:12:** Mat 22:39-40, Luk 6:31, Rom 13:8-10

nəgkiariien me ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me.”

Iesu rəgkiari ia suatuk kəru

13 “Kimiaha tihaməkeikei mhəukurau ia ket ouihi. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə ket asori mine suatuk sə riməru ramevən ti nemhəien. Nərmama həpik kamhəukurau ia ket nəha.
14 Mətə ket ouihi mine suatuk əknekin ramevən ti nimiruien. Nərmama houihi a kamhətə suatuk nəha.”

Iesu rəgkiari ia noien səvəi profet eikuə me

15 “Kimiaha tihaməsiari ti profet eikuə me. Irəha tuhəuvehe tukumiaha mhəvi sipsip me ia nirəha, mətə rerinraha rəmwhen ia kuri əprmin me.
16 Kimiaha tihətə irəha, mhəukurən mə irəha profet eikuə me, ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen. Rəfo, ko kesi nukwai krep ia rəhi, uə nukwai niemis ia nəkwus sə ro rirevin me? Rekəm!
17 Nei amasan raukuə kwənkwai nei amasan, mətə nei ərəha raukuə kwənkwai nei ərəha.
18 Nei amasan ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei ərəha. Nei ərəha ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan.
19 Nei me pam səməme həpkukuə mhə kwənkwanraha sə ramasan kamərai əmwesi irəha, kamərarki pen ia napw.
20 Ro pen kimiaha tihətə irəha mhəukurən mə irəha profet eikuə me ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen.
21 Nərmama həpik kamhəkwein iou mə, ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə ripko mhə irəha pam tuhəuvnimwə mhə ia nitətə ia neiai.[a] Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou sə ramarə ia neiai in truvnimwə.
22 Ia nəpin nəha nərmama həpik tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, ia nəghim kimaha iahənəvisau m nərmama. Ia nəghim kimaha iahənəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. Ia nəghim kimaha iahəno nimtətien asori me ripik. Rəfo ia kimaha?’
23 Mətə iou takini pen atukwatukw ti nirəha i mə, ‘Iou iapkukurən raka mhə kimiaha ia nəpin riti. Kimiaha nərmama me hiamo noien ərəha, həuvən isipwin tukw iou.’ ”

Iesu rəgkiari ia iərmama mi sə krauvrhəkin nimwə

24 “Iərmama sə riregi nəgkiariien me i səiou, mamo nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti rukurən nari muvrhəkin nimwə səvənhi ia təkure kəruəterei.

7:13: Jon 10:7,9 **7:14:** Wok Me 14:22 **7:15:** Mat 24:4,24, Wok Me 20:29, 2Tes 2:1 **7:16:** Kal 5:19-22, Jem 3:12 **7:19:** Mat 3:10, Luk 3:9, Jon 15:6 **7:20:** Mat 12:33 **7:21:** Luk 6:46, Mat 21:31, Rom 2:13, Jem 1:22,25 [a] **7:21:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” **7:23:** Sam 6:8, Mat 10:33, 25:41, Mat 13:41-42, 2Tim 2:19

25 Nəpin nesən rauər, iapiwən raiu, nimətagi rəsuə ia nimwə
nəha, mətə nimwə nəha rəpwəh nimweiien ti nəri nə mə
kiməuvrhəkin pen ramərer əknekin ia təkure kəruəterei.
26 Mətə iərmama sə rireg nəgkiariien me i səiou, məpwəh
noien nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti rireirei nari
muvrhəkin nimwə səvənhi ia nipəkir.
27 Nəpin nesən rauər, iapiwən raiu, nimətagi ruvehe məsuə
ia nimwə nəha, nənə nimwə nəha rimwei. Nəpin rimwei irə
ruvehe mərəha pam."
28 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me i, nərmama me
hərkəri asori nari ia nahatənien səvənhi,
29 ti nəri nə mə in rahatən irəha rəmwhen iərmama sə
rauvehi nasoriien ruku pen ti Kumwesən. In ropə ia nahatən
me səvənraha səməme kamhahatən Loa.

8

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tekin ruvehe məsanin

1 Nəpin Iesu reiwaiu ia təkuər nəha, nərmama həpik
kamhəkurirə i.
2 Nənə iərmama riti nemhəien skai riti ro tekin ruvehe
tukwe in, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mini mə,
"Iərimənu. Mə rerim ragien, ko iko iou iakəmher?"
3 Nənə Iesu rosə pen rəgin, mirapi in, mini mə, "Rerik ragien.
Tikuvehe məmher." Təkwtəkwuni a nemhəien səvəi iərmama
nəha raraka irə. Nipwran ruvehe məmher mwi.
4 Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, "Tikətui amasan tukwe,
məpwəh niniien nəfe iakino mik ti iərmama riti. Mətə tikevən
atukwatukw ti prisa pwəh rətoni nipwram mə rəmher. Tiku-
vei pen nəfe m Kumwesən sə Moses riməni. Nərmama me
tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nipwram."

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom ramahatətə ia Iesu

5 Iesu revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. Iaruagən
riti səvəi nəkur Rom nəha ikin in rasori ia naruagən me irəha
pam hantret. Ruvehe ti Iesu, məres mə,
6 "Iərimənu. Ko ikasitu ia nirak? Iərmama sə ramo tukwini
nari miou raməmak fwe ia nəkwai nimwə səiou, mamregi
rərəha anan, ko ripkavən mhə."
7 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iou takuvehe mo in
ruvehe məsanin."
8 Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, "Iərimənu.
Ripko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkəmwhen mhə mə tiku-
vehe muvnimwə ia nimwə səiou. Mətə tikini a nəkwam, nənə
pwəh iərmama sə ramo tukwini nari miou ruvehe məsanin.

7:29: Mak 1:22, Luk 4:32, Jon 7:46 **8:4:** Lev 14:1-32, Mat 9:30, Mak 7:36, Luk 17:14 a **8:4:** Pris me nəha Iesu raməgkiari ia nirəha, irəha nimwipwi Eron me. Fwe kupwən irəha kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem. **8:5:** Jon 4:47

9 Iou mwi iərmama riti sə iakamarə tegin nəmə asori me.
Naruagən me nepwin mwi kamharə tegin iou. Nəpin iakini
pen ti riti mə 'Evən,' in trevən. Nəpin iakini pen ti riti mwi
mə 'Uvehe,' in truvehe. Nəpin iakini pen ti iərmama sə ramo
tukwini nari miou mə 'O nəri,' in tro."
10 Nəpin Iesu riregi nəgkiariien nəha, rərkərinari, mini pen
ti nərmama səməme kamhəkurirə in mə, "Iakani nipərhienien
tukumiaha i mə iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti na-
hatətəien səvənhi riskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə
Rom i.
11 Iakani pehe tukumiaha i mə nərmama həpik ripko mhə
irəha nəkur Isrel tuhəuku pen ia nikaren parei mine nikaren
peraha mhəuvehe mhani pəri nari irəha Epraham mine Ae-
sak mine Jekop ia Nitətə ia Neiai.[b]
12 Mətə nəkur Isrel, irəha nipwnəti nitətə nəha, tukərarki
irapw irəha həpik fwe iruə ia kwopun ripitəv ikin. Ia kwopun
nəha tuhasək, mhahi tərini revinraha."
13 Nənə Iesu rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mə,
"Evən. Iərmama sə ramo tukwini nari mik trəsanin rəmwhen
ikini nipərhienien mə tako mik." Təkwtəkwuni a irə iərmama
sə ramo tukwini nari m iəmə asori səvəi naruagən me ruvehe
məsanin.

Iesu ro mama səvəi Pita ruvehe məsanin

14 Kurirə ikin Iesu revən muvnimwə ia nimwə səvəi Pita,
mətoni kaka pran səvəi Pita raməmak maməkwiei fifa.
15 Iesu rirapi rəgin, nənə nemhəien raraka irə. Prən nəha
riskəmter, minaməpnəpenə nəveginien sənəni.
16 Ia nəpin nəha ia nəruarəv meri ruvəivə irəha həuvehi
nərmama həpik nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha
mhəuvehe ti Iesu. In rini a nəgkiariien səvənhi, məkoui irapw
nənimwin ərəha me irə, mo mwi səməme kamhemhə irəha
pam həuvehe mhəsanin.
17 Narimnari me i həier pehe iaminhi mə nəgkiariien səvəi
Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə, "In ruvehi
nemhəien me səkitaha mine nəmisəien me səkitaha."

Iərmama kəru krouokeikei mə troukurirə Iesu

18 Nəpin Iesu rətoni mə nərmama me həpik hərer kurau
kurau irə, rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Pwəh səuvən
mhəpi simwin pen fwe ia nikare nui asori."
19 Ia nəpin nəha iahatən riti səvəi Loa ruvehe mini pen
tukwe in mə, "Iahatən, takukurirə ik kwopun pəku tikevən
ikin."

8:10: Mat 15:28 **8:11:** Sam 107:3, Luk 13:29 [b] **8:11:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə." **8:12:** Mat 22:13, 25:30, Luk 13:28 **8:14:** 1Kor 9:5

20 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin
me səvənraha nipəg rarə. Menu me ia nimagouagou
təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun
səiou riwən mə takapri ikin.”
21 Nənə iərmama riti mwi sə ramərer ia kwopun nəha irəha
nərmama me səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərimənu.
Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən miniмwi raka
səiou tata.”
22 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme
həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka.
Tikukurirə iou, məpwəh irəha. Pwəh irəha hənimwi nərmama
me səvənraha səməme həuvamhə.”

Iesu rinise nimətagi asori

23 Ia nəpin nəha Iesu rəputə ia nitətə ouihi riti. Nərmama me
səvənhi həkurirə in.
24 Irəha həier mənamhəuvən. Ripko mhə tui nimətagi
asori riti riskəmter ia təkure nui mo peiau peiau me rasori
minakuər ia nitətə ouihi səvənraha. Mətə Iesu ramapri.
25 Ro pen irəha həuvən, mhəsuəpwiri in, mamhəni mə,
“Iərimənu! Tikuvehimiru kitaha! Na tsəmwhenimw!”
26 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hi-
amhekir? Kwa nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə.” Nənə
in riskəmter minise nimətagi mine nui asori mini minuə
troueiwaiu. Təkwtəkwuni a mwi narimnari me pam həuvehe
mhəmərinu.
27 Nərmama me səvənhi nənimenraha rier. Irəha həni mə,
“Nəfe i iərmama nimətagi mine nui krauo nəkwan?”

*Iesu rəkoui irapw nəremhə me nepwin ia iərmama Katara
kəru*

28 Nəpin Iesu rier pen ia nikare nui asori ia tənə səvəi nəmə
Katara, iərmama kəru krouier ia kwopun kanimwi nərmama
ikin, rouvehe tukwe in ia suatuk. Nəremhə me kamharə ia
nirau, mamho irau krauousi nərmama. Iərmama riti riwən
ko rukurau ia suatuk ia kwopun nəha.
29 Nəpin irau krouətə Iesu, krouəkwein əpwəmwis, rouni
mə, “Tini Kumwesən, ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Rosi
tiko nəmisəien m kimaha, mətə ripko mhə ihi nəpin atuk-
watukw səvənhi uə?”
30 Mətə toue pikə me həpik kamhərku ia kwopun nəha
isipwin kwopti ti nirəha.
31 Nəremhə me nəha hase Iesu, mhəni mə, “Trini minuə
ikəkoui irapw kimaha, pwəh ikərhi pen kimaha iahəuvən ia
reri pikə me nəha.”

8:20: 2Kor 8:9 **8:21:** 1King 19:20, Jon 5:25 **8:24:** Sam 4:8 **8:26:** Mat 14:31, 16:8, Sam 89:9 **8:29:** Mak 1:24, Luk 4:34,41

32 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvən!” Ro pen
irəha həier ia iərmama mi nəha, mhəuvən ia reri pikə me.
Təkwtəkwuni a mwi pikə me pam haiu, mheiwaiu ia nəpatu,
mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwheniмw.
33 Nərmama səmə me kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia
taon səvənraha, mhəni irapw narimnari me pam nəha irəha
hənətoni. Irəha həgkiari pik ia nəfe Iesu rino ia iəmə mi nəha
nəremhə me hənarə ia nirau.
34 Nərmama me pam ia taon nəha həier mə tuhətə Iesu ia
suatuk. Nəpin hətoni, hase in mə trəpwəh tənə səvənraha
mamevən.

9

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin

1 Nənə Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwin mwi ia nui
asori, muvehe ia taon səvənhi.[a]
2 Ia kwopun nəha nərmama nepwin həuvehi iərmama
riti mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Iərmama nəha ramapri
ia nimənan səvənhi nisun mi krouemhə. Nəpin Iesu rətoni
nahatətəien səvənraha, rini pen ti iərmama sə nisun mi
krouemhə mə, “Nərik. Tikəpwəh nehekirien. Iakinenouenou
raka noien ərəha me səim.”
3 Nəpin Iesu rini nəgkiariien nəha nahatən me nepwin
səvəi Loa həgkiari minraha me, mhəni mə, “Iəmə i rani ərəha
Kumwesən.”
4 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini mə,
“Rəfo rerimiaha ramrhi ərəha iou iaminhi irə?
5 Nəgkiariien mi sə pəku nəha riməru tukw iou ti niniien:
nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’
uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən’?
6 Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə iou, Iəməti
Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən ne-
nouenouien noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə
nisun mi krouemhə mə, “Ərer, muvehi nimənan səim, mavən
mamevən fwe imwam.”
7 Iəmə nəha rərer, mavən, mevən fwe imwəni.
8 Nəpin nərmama hətoni nəri nəha, həhekir, nənə həuvehi
utə nəghi Kumwesən ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien m
nərmama mə tuho iaminhi irə.

Iesu rəkwein Matiu mə trukurirə in

9 Nəpin Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, rətoni
iərmama riti nəghin nə Matiu raməkure ia nimwə kamərəku
pen takis ikin. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə
Matiu riskəmter mukurirə in.

9:1: Mat 4:13 [a] **9:1:** Taon nəha Iesu revən ikin nəghin nə Kapaneam. **9:4:**
Mat 12:25, Luk 9:47, Jon 2:25 **9:6:** Jon 17:2, 5:8

10 Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə
səvəi Matiu. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine
nərmama ərəha me nepwin mwi həpik həuvehe mamhani
pəri nari irəha min mine nərmama me səvənhi.
11 Nəpin Farisi me hətoni, həni pen ti nərmama me səvənhi
mə, "Rəfo iahatən səkimiaha raməni pəri nari irəha nərmama
kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me
nepwin mwi?"
12 Mətə nəpin Iesu riregi, rini mə, "Nərmama həsanin tuhətui
tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta.
13 Ramasan mə kimiaha tihəuvən kahatən kimiaha ia
nipwrai nəgkiariien i Kumwesən riməni ia Nəkukuə Iki-
nan mə, 'Iakəpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhousi əpune
nərimiru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha
tuhapi ti nirəha me.' " Nənə Iesu rarə mini mwi mə, "Iakani
iaminhi irə ti nəri nə mə iapkuvehe mhə mə takəkwein
nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein
nərmama ərəha me."

Noien vi ko ripkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

14 Ia nəpin nəha nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvehe ti
Iesu, mamhəni mə, "Rəfo kimaha mine Farisi me iahaməpwəh
naniien nari ti nəfwakiien, mətə nərmama me səim həpwəh
noien iaminhi irə?"
15 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Nərmama ia
nəveginien i kamo ti narə viien səvəi iərman mine pran
tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman
sə ripkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha minraha.
Ripkatukwatukw mhə mə rerinraha trəpou ia nəpin nəha.
Mətə tripkuvehe ia nəpin sə tukuvehi raka iərman sə ripkarə vi
a irau səvənhi pran tripkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpin
nəha irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien.
16 Iərmama riti riwən ko ruvehi nipəri tinari vi mitiri
tukuahag ia ruei tinari ivis. Trini minuə ro iaminhi irə, tinari
vi truvi tərini nənə meitehi asori mwi.
17 Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui
me sə kino ia teki nəni. Trini minuə ro iaminhi irə, tiki waen
tui me tuhəsisi mhəpəruə ti nəri nə mə həuvəskai raka. Waen
trarис pam, nənə tiki waen me tuhərəha. Mətə waen vi tukətəgi
pen ia tiki waen vi me sə hamərməru ihi mə waen vi mine tiki
waen vi me irau pəri trouəmak amasan."[b]

Iesu romasan pran riti marə momasan mwi prən ouihi riti

9:11: Luk 15:2, 19:7 **9:13:** Mat 12:7, Hos 6:6 **9:14:** Luk 18:12 **9:15:** Jon 3:29 **9:16:** Jon 1:17

[b] **9:17:** Iesu rusipekin ia nipəri tinari vi mine tinari ivis, marə mini mwi tiki waen tui me mine tiki waen vi me. Nusipekinien mi nəha nipwranrau mə nahatənien vi səvəi Iesu tripkesi pen mhə nahatənien tui sə nəkur Isrel kamharə irə.

18 Nəpin Iesu rani narimnari me nəha ti nirəha i,
təkwtəkwuni a mwi iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi
nəkur Isrel ruvehe tukwe in, minimwi nukurhun mi ia
nənimen, mini mə, "Prənouihi səiou ripkemhə a i, mətə tiko
muvehe, məmrutə rəgim irə, nənə in trimiru mwi."
19 Ro pen Iesu riskəmter irəha nərmama me səvənhi,
mhəkurirə iəmə nəha.
20 Pran riti fwe ikin ramemhə ia nemhəien səvəi nipran.
Nemhəien nəha rinarə rerin irə muvehi nuk twelef.
Təkwtəkwuni nəha rukurirə Iesu, muvehe, mirapi nusvenhi
tinari səvənhi.
21 In ro iaminhi irə mine ti nəri nə mə rerin ramrhi mə, "Rosi
ko iakrapi tinari səvənhi, ko iakuvehe məsanin."
22 Nəpin rirapi tinari səvəi Iesu, Iesu ruvsini, mətoni prən
nəha, mini mə, "Prən i. Tikəpwəh nehekirien. Nahatətəien
səim rino raka ik ikuvehe məsanin." Təkwtəkwuni a prən
nəha ruvehe məsanin.
23 Kurirə irə Iesu revən mapirapw ia nimwə səvəi Jaeras,
mətoni nərmama səməme kamhani nipu səvəi nemhəien
mine nərmama həpik kamho nurigrigien asori.
24 In rini mə, "Həier. Prənouihi nəha ripkemhə mhə, mətə
ramapri a." Irəha həregi haris ia Iesu.
25 Mətə nəpin həməier irapw irə, in ruvnimwə, muvehi rəgi
prən ouihi nəha, nənə in rimiru mərer.
26 Nənə nəvisauien səvəi nəri i revən ia kwopun me pam ia
tənə nəha.

Iesu romasan iərmama kəru nənimenrau rifwə

27 Nəpin Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, iərmama
kəru nənimenrau rifwə kroukurirə in, rouəkwein əpwəmwis,
rouni mə, "Kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!"
28 Nəpin Iesu ruvnimwə ia nəkwai nimwə, iərmama mi nəha
nəmrinrau rifwə krouvehe tukwe in. Nənə Iesu rini pen ti
nirau i mə, "Kimirau irouni nipərhienien mə iakukurən noien
nəri i uə rekəm?"
Miregi irau krouni mə, "Ouəh, Iərimənu."
29 Ro pen in rirapi nəmrinrau, mini mə, "Itə. Pwəh iako-
masan nənimemirau rukurirə pen a nahatətəien səkimirau."
30 Nənə nənimenrau rətui, irau krouətə nari. Nənə Iesu
rinise pen əknekin ti nirau i mə, "Kimirau tirouətui amasan
tukwe, rouəpwəh niniien nəfe iakino m kimirau ti iərmama
riti."
31 Mətə irau krouəpwəh in, rouevən rouəvisau nəfe Iesu rino
minrau nəgkiariien səvənrau ruvirис mevən ia kwopun me
pam ia tənə nəha.

9:21: Mat 14:36 **9:24:** Jon 11:11 **9:27:** Mat 20:29-34 **9:29:** Mat 8:13 **9:30:** Mat 8:4

Iesu romasan iərmama riti sə iəremhə rarə irə

32 Nəpin iərmama mi nəha krouərari rauevən, təkwtəkwuni
nəha nərmama nepwin həiri iərmama riti, mhəiri mhəuvehe
ti Iesu. Iərmama nəha ko ripkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə
rarə irə.
33 Nəpin Iesu rəkoui irapw raka iəremhə nəha, iərmama
nəha rinaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni hərkərinari irə,
mamhəni mə, "Kitaha səpkətə raka mhə nari riti iaminhi ia
tənə Isrel."
34 Mətə Farisi me həni mə, "In rauvehi niskaiien səvəi
iəremhə sə in rasori ia nəremhə me, maməkoui irapw
nəremhə me irə."

Iesu rerin rərkwəpir ti nərmama

35 Ia nəpin nəha Iesu revən ia taon me mine rukwənu
me pam, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me
səvəi nəkur Isrel, maməvisau nəgkiariien amasan ia nitətə sə
Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me pam
səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mine səməme
nemhəien rouraha nipəri nipwranraha.
36 Nəpin in rətoni nərmama həpik anan, rerin rərkwəpir
ti nirəha, ti nəri nə mə haməmwur pik, mhənəpou. Irəha
həmwhen ia sipsip me nepwin iərmama riwən trətə amasan
irəha.
37 Ro iaminhi irə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə,
"Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pik, mətə
nərmama səməme kamhəpeki pehe houihi a.
38 Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m
Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhien, mhəres in mə trərhi
pen nərmama nepwin mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi
mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe."[c]

10

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau

1 Iesu rəkwein pen nərmama səvənhi twelef həuvehe
tukwe. Nənə in ruvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien
nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nəninwin ərəha me ia
nərmama, mhəukurən mwi nomasanien nərmama me pam
səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə.
2 Aposol me nəha irəha pam twelef nəghinraha me i: Sə
rukupwən Saemon (iəmə sə kani mə Pita), mine Antru piəvi
Saemon, mine Jemes tini Sepeti, mine Jon piəvi Jemes,

9:33: Mak 2:12 **9:34:** Mat 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15 **9:35:** Mat 4:23, Mak 1:39 **9:36:** Mat 14:14, Nam 27:17, 1King 22:17, Esik 34:5 **9:37:** Sek 10:2, Mak 6:34, Luk 10:2 [c] **9:38:** Iesu rusipekin ia nəvegienien sə ruvəmruə ia nəmhien. Nusipekinien nəha nipwran mə nərmama həpik hənoraka rere mə tuhəuvehe ti Iesu, mətə nərmama səməme tuhasitu ia nirəha, mhəiri irəha mhəuvehe houihi a.
10:1: Mak 6:7, Luk 9:1

3 mine Filip, mine Patolomiu, mine Tomas, mine Matiu
(iəmə sə kupwən kamərəku pen takis min), mine Jemes tini
Alfeas, mine Tateas,
4 mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia nəmə me nəha
kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas
Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme
haməmwəki in).
5 Nəmə me nəha twelef Iesu rərhi pen irəha, maməvəhag
minraha, mani mə, "Kimiaha tihəpwəh nevənien ti nərmama
ripko mhə irəha nəkur Isrel, mhəpwəh mwi nuvnimwəien ia
taon riti səvəi nəkur Sameria.
6 Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəuvən əpa ti nəkur Isrel.
Irəha həmwhen ia sipsip me hənəruei.
7 Nəpin kimiaha hiamesi pen suatuk səkimiaha
mamhəuvən, tihəni irapw iaminhi irə mə, 'Nitətə ia neiai
ruvəuvehe ipaka.'[a]
8 Kimiaha tihaməkeikei mho nərmama səməme kamhemhə
həuvehe mhəsanin. Səməme həuvamhə, kimiaha tiho irəha
hətui mwi. Səməme nemhəien skai ro tekinraha, kimiaha
tiho irəha həuvehe mhəmher. Səməme nəremhə me kamharə
ia nirəha, kimiaha tihəkoui irapw nəremhə me nəha ia
nirəha. Nasoriien i iakauvei pehe m kimiaha hiəpkuvehi
mhə nənimen. Ro pen kimiaha tihasitu ia nərmama me irə,
mhəpwəh nəresien nərəkuien tukwe.
9 Kimiaha tihəpwəh nuvehiien kol uə silva uə kapa uə mane
riti mwi mhəvai pen ia pəket me səkimiaha.
10 Kimiaha tiharkahu karkahu kuatia a, mhəuvei pen put,
mhəuvehi tənəripw mine kaskin səvəi navənien səkimiaha,
mətə tihəpwəh nuvehiien sə rəkwaku. Iakani iaminhi irə
ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia nərmama kamhowok.
Ratukwatukw mə nəkur me nəha tuhəkwməni kimiaha,
mhəuvei pehe nəfe riwən təni kimiaha.
11 Nəpin kimiaha tihəuvən ia taon riti uə rukwənu riti,
tihətui iərmama riti sə in rerin ragien mə truvehi puvnimwə
kimiaha ia nimwə səvənhi, nənə tihamarə ikin meste nəpin
tihəier irə.
12 Nəpin tihəuvnimwə ia nimwə nəha tihəkwein amasan ia
nirəha mhəni mə, 'Nəmərinuien ramarə tukumiaha.'
13 Nənə trini minuə nərmama ia nəkwai nimwə nəha
rerinraha ragien mə tuhəuvehi puvnimwə pehe kimiaha,
nəmərinuien nəha səkimiaha tramarə ti nirəha, mətə mə
rerinraha ripkagien mhə tukumiaha, nəmərinuien nəha
səkimiaha trirərig mwi tukumiaha.

10:5: Wok Me 13:46 **10:6:** Jer 50:6, Mat 15:24 **10:7:** Mat 3:2, 4:17, Luk 10:9,11 [a] **10:7:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə." **10:8:** Wok Me 20:33 **10:9:** Luk 10:4 **10:10:** Nam 18:31, Luk 10:7, 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:12:** Luk 10:5-6

14 Nənə trɨni mɨnuə nərmama nepwɨn həpwəh nəsevərien
ia rerɨnraha tukumiaha uə həpwəh nətərɨgien ia nəgkiariien
me səkɨmiaha, nəpɨn kɨmiaha tihəier ia nimwə səvənraha uə
taon səvənraha, tihaməkeikei mhounouini raka nɨməkwrur
ia nɨsumiaha, mhahatən pen mə irəha həno noien ərəha.
15 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i ia nəpɨn nəha
Kumwesən trərpwɨn noien ərəha me irə nərpwɨnien səvəi
nərmama ia taon nəha trɨskai məpi raka nərpwɨnien səvəi
tənə Sotom mɨne Komora fwe kupwən."

Iesu rɨni mə tukometə nərmama me səvənhi

16 "Həregi ro. Iakamərhi pen kɨmiaha mə tihəuvən
mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai
kuri əprmɨn me. Ro pen kɨmiaha tihaməkeikei mho rəmwhen
ia nərimɨru sə rukurən nari mɨne nərimɨru sə noien səvənhi
rəmher.
17 Kɨmiaha tihaməsiari nərmama me. Irəha tuhəuvei
pen kɨmiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri
nəgkiariien səkɨmiaha. Irəha tuhərisi mwi kɨmiaha ia nəkwai
nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel.
18 Tɨ nəri nə mə kɨmiaha nərmama me səiou, irəha tuhəuvehi
kɨmiaha, mhərpwi irapw kɨmiaha ia nəmri kɨg me mɨne ia
nəmri nərmama səməme kamhərɨmənu. Mətə mə irəha ho
iamɨnha irə kɨmiaha tihəuvehi nəpɨn riti səkɨmiaha tihəni
irapw nəgkiariien səiou irə ia nəmrɨnraha mɨne ia nəmri
nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
19 Nəpɨn nərmama tuhəuvei pen kɨmiaha ia rəgi nəmə asori
me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkɨmiaha, tihəpwəh nətərɨg
pɨkien mə kɨmiaha tihəfni irə uə nəfe nəgkiariien tihəni.
Kɨmiaha tihəpwəh nətərɨg pɨkien iamɨnhi tɨ nəri nə mə ia nəpɨn
atukwatukw nəha tihəgkiari irə tukuvei pehe m kɨmiaha nəfe
nəgkiariien tihəni.
20 Rɨpko mhə nəgkiariien atukw səkɨmiaha tihəni, mətə
Nənɨmwɨn səvəi Tata səkɨmiaha trəgkiari ia tərhumiaha.
21 Iərmama truvei pen piəvni anan ia rəgi nərməpə mə
tukousi əpune. Tata me tuho mwi iamɨnhi ia tɨnɨnraha me.
Nəkwərhakwərha me tuhəskəmtɛr mhəni ərəha səvənraha me
tata me mɨne mama me, mhəuvei pen irəha mə tukousi əpune
irəha.
22 Nərmama me pam tuhəmwəki kɨmiaha tɨ nəri nə mə
kɨmiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer
əknekɨn ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe
mhəukurau pam, Kumwesən truvehimɨru in.

10:14: Luk 10:10-12, Wok Me 13:51, 18:6 **10:15:** Mat 11:24, Jut 7 **10:16:** Luk 10:3, Jon 10:12, Wok Me 20:29, Rom 16:19 **10:17:** Mak 13:9-11, Luk 12:11-12, Luk 21:12-15 **10:18:** Wok Me 25:23, 27:24 **10:20:** Jon 14:26, 1Kor 2:4 **10:21:** Maeka 7:6, Mat 10:35, Mak 13:12, Luk 21:16 **10:22:** Mat 24:9,13, Mak 13:13, Luk 21:17, Jon 5:18-21

23 Nəpin irəha tuhometə kɨmiaha ia taon riti, kɨmiaha
tihaməkeikei mhap mhəuvən ia taon əpə riti. Iakani
nɨpərhienien tukumiaha i kɨmiaha tihəpkəuvən pam mhə
ia taon me ia tənə Isrel kurirə iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe.
24 Iərmama sə kamahatən in rɨpkasori mhə ia iahatən
səvənhi. Iərmama sə ramo tukwini nari rɨpkasori mhə ia iəmə
asori səvənhi.
25 Trɨni mɨnuə iərmama sə kamahatən in ruvehe
mɨnəmwhen ia iahatən səvənhi, uə iərmama sə ramo tukwini
nari ruvehe mɨnəmwhen ia iəmə asori səvənhi, rerɨnrau
tragien. Iou iəmə asori səkɨmiaha, mətə irəha həməni ərəha
iou mə iou iəremhə asori Pielsepul. Ro iamɨnhi irə hiəukurən
mə irəha tuhəni ərəha anan mwi kɨmiaha nərmama me səiou.
26 Ro pen kɨmiaha tihəpwəh nehekɨrien irəha. Narimnari
me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw.
Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei
kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien.
27 Nəfe nəgkiariien iakani pehe tukumiaha ia nəpitəvien,
kɨmiaha tihaməkeikei mhəni irapw ia nukuraanien. Nəfe
nəgkiariien hiamregi kaməsiwən irə, kɨmiaha tihaməkeikei
mhəni irapw ia təkure nimwə me.
28 Kɨmiaha tihəpwəh nehekɨrien nərmama səməme
həukurən nousi əpuneien nɨpwramiaha, mətə ko həpwəh
nousi əpuneien nənɨmwɨmiaha. Mətə kɨmiaha tihaməkeikei
mhehekɨr Kumwesən tɨ nəri nə mə in rukurən nouraha pəriien
nɨpwramiaha mɨne nənɨmwɨmiaha ia kwopun napw asori
rauək ikɨn.
29 Rerɨmiaha rɨrhi ro kwəti menu me. Nənimenraha rei-
waiu. Kauvehi kəru ia silin sə rouihi anan kuatia. Mətə mə
Tata səkɨmiaha rɨpkəseni mhə menu me nəha ko riti rəpwəh
nɨmweiien ia tɨprənə memhə.
30 Hətə ro nɨmwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən
rɨnəvsini pam raka irəha.
31 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihəpwəh nehekɨrien. Ia nənimen
kɨmiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha
həpɨk.
32 Iərmama sə trɨni irapw ia nəmri nərmama mə in iərmama
riti səiou, iou mwi takɨni irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə
in iərmama riti səiou.
33 Mətə iərmama sə trɨni irapw ia nəmri nərmama mə in
rɨreirei iou, iou mwi takɨni irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai
mə iakreirei in."

Iesu rəgkiari ia nəmərinuien mɨne nəvisəien

10:23: Mat 16:28 **10:24:** Luk 6:40, Jon 13:16, 15:20 **10:25:** Mat 9:34, 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15 **10:26:** Mak 4:22, Luk 8:17 **10:28:** Jem 4:12 **10:31:** Mat 6:26, 12:12 **10:33:** Mak 8:38, Luk 9:26, 2Tim 2:12

34 “Rərəha mə reɨmiaha ramrhi iou mə iakuvehe mə tako
nərmama ia tiprənə i harə ia nəmərinuien. Iapkuvehe mhə mə
tako nərmama harə ia nəmərinuien, mətə iakuvehe mə tako
nərmama həuai irəha me, mhəvisə.
35 Iakuvehe mə tako
‘iərmama rəvisə irau tata səvənhi,
pran rəvisə irau mama səvənhi,
priɨsiɨni pran rəvisə irau kaka pran səvənhi.
36 Iərmama riti trətoni
mə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi
tuhaməmwəki in.’
37 Iərmama sə rokeikei piɨk tata səvənhi uə mama səvənhi
məpi raka in rokeikei iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe
mo in iərmama riti səiou. Nənə iərmama sə rokeikei piɨk
tiɨni iərman uə tiɨni pran məpi raka in rokeikei iou rəpwəh
nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou.
38 Iərmama sə riɨpkuvehi utə mhə nei kamarkuaui səvənhi,
məvrani mukurirə iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo
in iərmama riti səiou.
39 Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri niɨmiɨruien səvənhi
trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia niɨmiɨruien səvənhi
tukw iou truvehi niɨmiɨruien reɨriɨn.”

Iesu rəgkiari ia nərəkuien səvəi nəkur atukwatukw me

40 “Iərmama sə raməsevər ia reɨriɨn tukumiaha rəmwhen mə
raməsevər mwi ia reɨriɨn tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər
ia reɨriɨn tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia reɨriɨn tiɨ
Kumwesən sə riɨnərhi pehe iou iakuvehe.
41 Iərmama sə raməsevər ia reɨriɨn tiɨ iərmama riti tiɨ nəri nə mə
in rukurən mə iərmama nəha in profet, in truvehi nərəkuien
səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi profet. Nənə iərmama sə
raməsevər ia reɨriɨn tiɨ iərmama riti tiɨ nəri nə mə in rukurən mə
iərmama nəha in iərmama atukwatukw, in truvehi nərəkuien
səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi iərmama atukwatukw.
42 Nənə iərmama sə truvei pen nui əkwiei a m iərmama
riti tiɨ nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama
riti səiou, nəri auər a mə in reiwaiu ia nərmama nepwiɨn
səiou, mətə iakani niɨpərhienien tukumiaha i mə iərmama
nəha traməkeikei muvehi nərəkuien səvənhi.”

11

Nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvən mhətə Iesu

1 Nəpiɨn Iesu rəvəhag pam m nərmama səvənhi twelef, in
rier ia kwopun nəha, mevən ia taon me səvəi nəkur Kalili mə
trahatən irəha məvisau miɨnraha.

10:37: Dut 33:9 **10:38:** Mat 16:24-25, Mak 8:34-35, Luk 9:23-24, Luk 17:33, Jon 12:25 **10:40:** Mak 9:37, Luk 10:16, Jon 13:20 **10:42:** Mat 25:40

2 Ia nəpin nəha Jon Paptaes raməmak ia kalapus. Nəpin
rireg i narimnari me Iesu Kristo ramo, in rərhi pen nərmama
nepwin səvənhi
3 həuvən mə tuhəres pen Iesu i mə, "Ik i in i profet kupwən
me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi
kimaha tahətui səpə iti uə?"
4 Mireg i Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihəuvən
mhəni pen ti Jon nəfe hiəreg i mhətoni.
5 Nərmama me nəmrinraha rifwə hətui mhətə nari, nənə
səməme nisunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama
səməme nemhəien skai ro tekinraha həuvehe mhəmher,
nənə səməme nəkwəreginraha ruvisimw rəkwag həreg i
nari. Nərmama me nepwin səməme kupwən həuvamhə,
təkwtəkwuni nəha həuvəmiru mwi, nənə nərmama me nautə
səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariien amasan minraha.
6 Iərmama sə ramətə iou, trini minuə in ripkimwei mhə ia
nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo, rerin tragien."

Iesu rəgkiari ia Jon Paptaes

7 Nəpin nərmama me səvəi Jon hənərari mənamhəuvən,
Iesu rinaməgkiari ia Jon, minamini pen ti nərmama me i
mə, "Fwe kupwən, kimiaha hiəier ia taon me mine rukwənu
me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikin mə tihətə nəfe?
Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig ripkərer atuk-
watukw mhə nəpin mətagi rauini? Rekəm.
8 Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə
rauvei pen tinari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme
kamhəuvei pen tinari amasan me kamharə ia nimwə me səvəi
kig me.
9 Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh,
nipərhienien. Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti.
Mətə iakani pehe tukumiaha i mə iəmə i in rasori məpi raka
profet.
10 In iərmama sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, nəpin rini
mə,
'Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.'
11 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama me səməme
nipran me hərəhi iraha ia tiprənə i riti riwən rasori məpi raka
Jon Paptaes. Mətə nərmama me pam ia nitətə ia neiai[a] sə in
reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon.

11:2: Mat 14:3 **11:3:** Mal 3:1 **11:5:** Aes 35:5-6, Aes 61:1 **11:6:** Mat 13:57, 26:31 **11:7:** Mat 3:5 **11:9:** Luk 1:76 **11:10:** Mak 1:2, Jon 3:28 [a] **11:11:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə."

12 Ia nəpin nəha Jon Paptaes rinaməvisau irə ruvehe meste
pehe ipwet mine, nitətə ia neiai rauviris mamevən ia
niskaiien, nənə nərmama skai me kamhəkwtəmhiri.[b]
13 Fwe kupwən meste pehe nəpin səvəi Jon, profet me pam
mine Loa səvəi Moses kamhəni irapw narimnari me sə
tuhəuvehe.
14 Nənə trini minuə rerimiaha ragien ti niregiien nəgkiariien i
səiou, iakani pehe tukumiaha i mə Jon in nə Elaeja sə profet
me həməni mə truvehe mwi.
15 Iərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiien nari traməkeikei
mətərig amasan.
16 Takini nəfe nəgkiariien musipekin ia noien səvəi
nərmama ipwet mine? Irəha həmwhen ia nəkwərhakwərha
me kamhəkure ia kwopun kamapir ikin, mamhəkwein pen
ia irəha me nepwin mə,
17 'Kimaha iahani nipu səvəi nagienien tukumiaha,
mətə kimiaha hiəpko mhə tanis.
Iahani nipu səvəi nemhəien,
mətə kimiaha hiəpkasək mhə.'
18 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Jon riməuvehe, mipkəni mhə
nari, məpwəh nənimwiien waen, nənə irəha həni mə, 'Iəremhə
rarə irə.'
19 Iou Iəməti Iərmama iakiməuvehe, maməni nari,
mamənimwi rəmwhen a ia nirəha, nənə irəha həni mə, 'Hətə
ro iəmə nəha, in raməni pik nari, mamənimwi mamakonə i,
mamavən pəri irəha nərmama səməme kamərəku pen takis
minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi!' Mətə noien
amasan me səvəi nərmama səməme kamhesi pen nukurənien
səvəi Kumwesən kamhahatən pen mə nukurənien nəha ro
nipərhienien."

Iesu ramagkiari skai m nərmama nepwin

20 Ia nəpin nəha Iesu rinaməgkiari skai m nərmama me ia
taon me sə in rino nimtətien asori me səvənhi ripik ikin, ti nəri
nə mə irəha həpkəpwəh mhə noien ərəha me səvənraha.
21 In rini mə, "Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin!
Trərəha anan tukumiaha nəkur Petsaeta! Iakino raka
nimtətien asori me ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha
hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə
iakino nimtətien me nəha ia taon mi nəha Taea mine Saeton,
tui raka ko nərmama me ikin hənarkahu raka tinari ivis,
mhəkure ia nimwrakw, mhəpwəh noien ərəha me səvənraha.

11:12: Luk 16:16 [b] **11:12:** Suatuk riti mwi ti niniien vas 12 in i mə: "Ia nəpin nəha Jon Paptaes rinamostat maməvisau muvehe meste ipwet mine nəmə skai me kamhousari mə tuhouraha nitətə ia neiai. Nənə nərmama səməme kamhousari əknekin həuvnimwə pen irə." **11:14:** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Mak 9:11-13 **11:18:** Mat 3:4 **11:19:** Mat 9:14 **11:21:** Jon 3:6

22 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha
Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpwinien
səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi nəkur Taea
mine Saeton.
23 Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko
kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi irapw
kimiaha hiəuvən inhəripw ia Imwei Nəkur Həuvamhə. Iakino
raka nimtətien asori me ia taon səkimiaha, mətə kimiaha
hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə
iakino nimtətien me nəha ia taon nəha Sotom fwe kupwən ko
ramarə ihi meste ipwet mine.
24 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha
Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə, nərpwinien
səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi tənə Sotom
fwe kupwən."

Iesu rəgnəgini Tata səvənhi

25 Ia nəpin nəha Iesu rini irapw mə, "Tata səiou Iərimənu
ia neiai mine tiprənə, iakani tanak tukw ik, ti nəri nə mə
ikinərkwafə narimnari me i. Nərmama səməme həukurən
nari mine səməme kinahatən amasan irəha həpkətoni mhə.
Mətə iko pui pen m nərmama səməme həmwhen ia nipwnəti
nəkwərhakwərha me hətoni.
26 Ouəh, Tata, nəri nəha ikino ramesi pen a nətərigien
amasan səim."

Iesu rəkwein nərmama mə tuhəuvehe tukwe

27 Iesu rarə mini pen mwi ti nərmama me i mə, "Tata
səiou rinəmri pehe raka narimnari me pam ia rəgik, iou Tini.
Nənə iərmama riti riwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa.
Nənə iərmama riti riwən rukurən səiou Tata, Iou əpa mine
nərmama me nəha səməme rerik ragien mə tako pui pen in
minraha.
28 Həuvehe tukw iou kimiaha i səməme hiamo pik wok
mamhəvrani nari pəmpəm me nənə pwəh iakuvei pehe
napwisien m kimiaha.
29 Kimiaha tihəuvehi nəgkiariien me səiou səməme iakama-
hatən kimiaha irə, mhatipə pen ia nuramiaha rəmwhen ia
nəri katipə pen ia nurai kau mə trərar. Pwəh iakahatən
kimiaha ia noien me səiou. Iou iəmə afafa. Rerik reiwaiu.
Nənə kimiaha tihətoni napwisien ia nimiruien səkimiaha.
30 Kimiaha tiho iaminhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə
iakamahatən kimiaha irə riməru, nənə narimnari me sə taku-
vei pehe m kimiaha mə tihəuvehi həpwəh nipamien."

11:22: Aes 23, Esik 26-28, Joel 3:4-8, Amos 1:9-10, Sek 9:2-4 **11:23:** Aes 14:13-15, Jen 19:24-28 **11:24:** Mat 10:15, Luk 10:12 **11:25:** 1Kor 1:26-29 **11:27:** Mat 28:18, Jon 3:35, 17:2, Fil 2:9, Jon 1:18, 10:15 **11:28:** Jer 31:25 **11:29:** Jer 6:16 **11:30:** 1Jon 5:3

12

Iesu in ramərɨmənu ia Sapat

1 Ia nəpɨn nəha, ia Sapat riti, Iesu ramavən maməpi sɨmwɨn
ia nɨmei wit me nepwɨn. Nərmama me səvənhi nukumhə
rɨnamahi irəha, nənə hənamesi kwənkwai wit mənamhani.
2 Mətə nəpɨn Farisi me hətoni, həni pen tukwe in mə, "Ətə ro.
Nərmama me səim kamho noien riti rɨpkatukwatukw mhə ia
Loa səkɨtaha mə tuko ia Sapat."
3 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Rosi kɨmiaha
hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevɨt rɨno
fwe kupwən uə? Ia nəpɨn nəha in mɨne nərmama me səvənhi
nukumhə ramahi irəha,
4 Kig Tevɨt ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, məni bred
ikinan sə raməmak ia nɨfatə. Rɨpkatukwatukw mhə ia Loa
səkɨtaha mə in mɨne nərmama me səvənhi tuhani bred nəha,
mətə pris me əpa həukurən naniien.
5 Uə rosi kɨmiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Loa səkɨtaha mə
ia Sapat me pris me fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhərui
loa səvəi Sapat mətə Kumwesən rətə mə irəha həpwəh noien
nari riti rərəha?
6 Iakani pehe tukumiaha i nari riti rasori məpi raka nimwə
səvəi Kumwesən in i ia kwopun i.
7 Kumwesən rɨməni mə, 'Iakəpwəh nokeikeiien mə
nərmama tuhousi əpune nərimɨru me mhəuvehi pehe miou,
mətə iakokeikei mə irəha tuhapi tɨ nirəha me.' Rɨpɨnuə
kɨmiaha hiəukurən nɨpwrai nəgkiariien i ko hiəpwəh nɨni
ərəhaien nərmama me səiou. Irəha həpwəh noien nari riti
rərəha.
8 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama,
iakamərɨmənu ia Sapat."

Iesu romasan rəgi iərmama riti

9 Iesu rəpwəh kwopun nəha, mevən, muvnimwə ia
nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel.
10 Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgɨn rərfe. Ko
rɨpkuvi atukw mhə i. Farisi me hərəs pen Iesu i mə, "Ratuk-
watukw ia Loa səkɨtaha mə ia Sapat tukomasan iərmama sə
ramemhə uə rekəm?" Kamhətərɨg ia Iesu mə trəfni irə. Trɨni
mɨnuə rəseni, tuhəni ərəha in tukwe.
11 Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Sin ia kɨmiaha, trɨni mɨnuə
sipsip riti səvənhi rivə pen ia ruei tənə ia Sapat trəpwəh
raməmak? In traməkeikei məkwtəmhiri, muvehi utə.

12:1: Dut 23:25 **12:2:** Eks 20:10 **12:3:** 1Saml 21:1-6 **12:4:** Lev 24:5-9
12:5: Nam 28:9-10 **12:6:** Mat 12:41-42, Luk 11:31-32 **12:7:** Hos 6:6, Mat 9:13
12:8: Mat 8:20 **12:10:** Luk 14:3 **12:11:** Luk 14:5

12 Mətə iərmama in ramasan məpi raka sipsip! Ro iamɨnhi
irə ratukwatukw ia Loa səkɨtaha mə tuko noien amasan ia
Sapat."
13 Nənə Iesu rəgkiari m iərmama sə rəgɨn rərfe, mɨni mə,
"Tiko muvi atukw rəgɨm." Iərmama nəha ruvi atukw rəgɨn.
Rəgɨn ruvehe mamasan mwi məsanɨn rəmwhen ia nɨkare
rəgɨn.
14 Mətə Farisi me həier irapw, mhousəsɨmwɨn irəha me,
mənamhəni ərəha Iesu, mənamhətui suatuk mə tuhousi
əpune in.

Iesu in iəmə sə Kumwesən ruvərfi raka in

15 Iesu ruvəukurən raka nətərɨgien səvənraha, ro pen rier
ia kwopun nəha. Nərmama həpɨk həkurirə in. Səməme
kamhemhə in ro irəha pam həuvehe mhəsanɨn,
16 nənə mɨnise pen tɨ nirəha i mə tuhəpwəh nɨniien nəghɨn
kamo nərmama həregi həukurən in.
17 Narimnari me i həier pehe iamɨnhi mə nəgkiariien səvəi
Profet Aesea truvehe mukuə. In rɨməni mə,
18 "Hətə ro iərmama sə ramo tukwini nari miou. Iakɨmərfi
raka in.
Iakokeikei pɨk in, rerɨk ragien tukwe.
Takəmri pen Nənɨmwɨn səiou ramarə irə,
nənə in trɨni irapw noien atukwatukw tɨ nərmama rɨpko
mhə irəha nəkur Isrel.
19 In trɨpkəvisə mhə uə trəpwəh nətəpaharien.
Nərmama tuhəpwəh nɨregiien rerɨn ia suatuk me.
20 In truvehi məru nərmama səməme həpkɨskai mhə
rəmwhen kauvehi məru kwənkwai nig sə rərkwəpɨr,
nənə səməme nəgsenraha rɨnamiwən in truvehi məru irəha
rəmwhen kauvehi məru nukumheəv ia napw sə na trɨfwə.
Tro iamɨnhi irə mamevən meste in tro narimnari me pam
həuvehe mhatukwatukw.
21 Nənə nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəmri
pen əknekɨn nətərɨgien səvənraha irə."

Nərmama kamhəni ərəha Iesu mə iəremhə rarə irə

22 Nəpɨn riti nərmama nepwɨn həiri iərmama riti mhəiri
mhəuvehe tɨ Iesu. Iərmama nəha nənimen rɨfwə ko
rɨpkəgkiari mhə tɨ nəri nə mə iəremhə rarə irə. Nənə Iesu
ro in ruvehe məsanɨn. Iərmama nəha rəgkiari, mətə mwi
nari.
23 Nənə nərmama me pam nənimenraha rier. Həni mə,
"Nərmama. Rosi iəmə i in i kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt kɨtaha
sameitenhi uə?"

12:14: Jon 5:16 **12:15:** Mak 3:7-10 **12:16:** Mat 8:4, Mak 3:12 **12:18:** Mat 3:17 **12:22:** Mat 9:32-33

24 Mətə nəpin Farisi me həregi, həni mə, "Rekəm! Iəmə
nəha rauvehi niskaiien səvəi iəremhə asori nəha Pielsepul,
maməkoui irapw nəremhə me irə."
25 Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti
nirəha i mə, "Trini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru
irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə ieni
nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Trini minuə nərmama
ia rukwənu riti uə ia nəkwai nimwə riti həuai irəha me ia
kusen kəru, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan
mhə.
26 Nənə mə nipərhienien i Setan raməkoui irapw nəremhə
me səvənhi ia nərmama, noien nəha ramahatən pen mə
narəien səvənhi ro kəru. In ramousi atukw a in. Mə ro iaminhi
irə nitətə sə in ramərimənu irə trəfərer əpwəmwis?
27 Kimiaha hiaməni iou mə iakaməkoui irapw nəremhə me
ia niskaiien səvəi Pielsepul. Trini minuə nəgkiariien nəha
səkimiaha ro nipərhienien, rəfo ia nərmama me səkimiaha?
Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi sin?
Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha tuhəkiri
nəgkiariien i səkimiaha.
28 Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien
səvəi Nənimwin səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən
pen mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka
tukumiaha.
29 Uə iərmama riti trəfo muvnimwə, makres narimnari
me ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti? In traməkeikei
mukupwən məkwtəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi
mine nisun mi. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narim-
nari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.
30 Iərmama sə ripkukurirə mhə iou in raman əpə ia ni-
rak. Nənə iərmama sə ripkasitu mhə ia nirak, mamiri pehe
nərmama həuvehe tukw iou, in raməkoui kirkiri irəha.
31 Ro pen iakani pehe tukumiaha i. Kumwesən rukurən
nenouenouien nərəhaien me pam səməme nərmama tuho uə
tuhəni irə, məpwəh nərpwinien. Mətə iərmama sə trini ərəha
Nənimwin Ikinan, Kumwesən tripkenouenou mhə nərəhaien
səvənhi ia nəpin riti.
32 Iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou
Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien
nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwinien. Mətə iərmama
sə trini nəgkiariien ərəha riti muəsi Nənimwin Ikinan i,
Kumwesən tripkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpin
riti. Nərpwinien səvənhi trarə ia nitətə ipwet mine mine ia
nitətə sə tripkuvehe."

Iesu rəgkiari ia kwənkwai nei me

12:24: Mat 9:34, 10:25 **12:28:** Wok Me 10:38, 1Jon 3:8 **12:29:** Aes 49:24, 1Jon 4:4 **12:30:** Mak 9:40, Luk 9:50 **12:31:** 1Tim 1:13, Hip 6:4-6, 10:26

33 “Nei amasan rukuə nukwai nei amasan, mətə nei ərəha
rukuə nukwai nei ərəha. Nei amasan uə nei ərəha tihətə sas a
ia kwənkwanrau.
34 Kimiaha hiəmwhen ia kuse snek me səməme kamhahi
əpune iərəmə! Kimiaha nəkur ərəha tihəfo mhəni nəgkiariien
amasan? Ko hiəpko mhə, ti nəri nə mə iərmama ramə̃gkiari,
ramini irapw a nəfe nətərigien rerin rukuər irə.
35 Iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri
nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani
irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien
ərəha.
36 Iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha Kumwesən trəkiri
nərmama me irə ti noien me səvənraha, in trəres nəgkiariien
ərəha me pam sə nərmama me həməni əpnapen, nənə irəha
tuhaməkeikei mhəni pen tukwe in mə hənəfo irə mhəni.
37 Nəgkiariien me səim sə ikamini, Kumwesən trəkiri
nəgkiariien me nəha mətə sas ia niram mə ik iərmama atuk-
watukw uə ik iərmama ərəha.”

Farisi me mine nahatən me səvəi Loa kamhəres nimtətien riti

38 Nənə nahatən me nepwin səvəi Loa mine Farisi me
həni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Kimaha iahokeikei mə tiko
nimtətien riti pwəh iahətoni ro.”
39 Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nərmama
ipwet mine hiamətui a nimtətien ti nəri nə mə noien səkimiaha
rikou. Kimiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə
rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən
trəpwəh nuvei peheien nimtətien riti mwi m kimiaha, mətə
nimtətien əpa səvəi Profet Jona.
40 Fwe kupwən Profet Jona raməmak ia tipwi nəmu asori
nəpin ia ran kahar mine nəpin ia nəpin kahar. Rəmwhen a
mwi iou, Iəməti Iərmama, takarə ia reri tiprənə nəpin ia ran
kahar mine nəpin ia nəpin kahar.
41 Ia nəpin nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien
me səvənraha, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet
mine, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iaminhi irə
ti nəri nə mə nəpin nəmə Nineve həregi Profet Jona raməvisau,
irəha hərəri̱g ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro!
Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i.
42 Ia nəpin nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien
me səvənraha, prən asori sə rinamərimənu ia tənə Sipa fwe
kupwən trərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mini mə
irəha nəkur ərəha me. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə prən
nəha ruku pen ia nikare tənə fwe isipwin anan muvehe mə

12:33: Mat 7:16-20 **12:34:** Mat 3:7, 15:18, Mat 23:33, Luk 3:7 **12:38:** Mat 16:1, Luk 11:16, Jon 6:30, 1Kor 1:22 **12:39:** Mat 16:4 **12:40:** Jon 1:17 **12:41:** Jon 3:5 **12:42:** Mat 12:6, 1King 10:1-10

trɨregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.

43 Nəpɨn kɨnəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha riti ia iərmama, nənɨmwɨn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikɨn, mamətui kwopun trapwɨs ikɨn. Mətə mə rɨpkətoni mhə,

44 trəgkiari iamɨnhi irə mə, 'Takrərɨg mwi mevən tɨ nimwə fwe səiou sə iakɨməier irə.' Nənə nəpɨn rɨrərɨg muvehe, trətoni mə nimwə nəha ro tekɨn, kɨnaies amasan irə, narimnari me pam kamhəmrɨmər a ia təmwhekɨnraha.

45 Nənə in trevən miri mwi nənɨmwɨn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnimwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nɨmɨruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi raka sə kupwən. Nəri nəha iakani truvehe meste nərmama ərəha me i ipwet mɨne."

Mama me səvəi Iesu mɨne piəvni me mɨni kɨtiriməni me

46 Nəpɨn Iesu raməgkiari m nərmama, nərmama nepwɨn hətoni piəvni me mɨne mama səvənhi kamhərer fwe iruə mamhəres in mə tuhəgkiari ro min.

47 Nənə iərmama riti rɨni pen tɨ Iesu i mə, "Ətə ro! Səim mama mɨne piam me kamhərer fwe iruə, mamhətui ik. Irəha hokeikei mə tuhəgkiari mik."

48 Mətə Iesu rɨni mə, "Sin nəha səiou mama? Nɨsɨmə nəha piak me?"

49 In ruini rəgɨn ia nərmama me səvənhi, mɨni mə, "Kɨmiaha i mama me səiou. Kɨmiaha i piak me.

50 Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou fwe ia neiai, in nə piak mɨne kɨtirimak mɨne mama səiou."

13

Iesu rusipekɨn ia iərmama sə rauini nuni nari

1 Ia nəpɨn nəha Iesu rier ia nimwə mevən məkure ia nɨkare nui asori.

2 Nərmama me həpɨk həuvehe mhousəsɨmwɨn pen irəha me tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nɨtətə ouihi riti fwe peraha məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nɨpəkɨr.

3 Nənə in rani narimnari me rɨpɨk tɨ nirəha i, mausipekɨn, mamɨni mə, "Həregi ro. Nəpɨn riti, iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmhien səvənhi.

4 Nəpɨn rauini nuni nari me, nuni nari me nepwɨn həsas pen ia suatuk, nənə menu me həuvehe mhani pam.

12:46: Mat 13:55 **12:50:** Jon 15:14, Rom 8:29 **13:2:** Luk 5:1-3

5 Nepwɨn həsas pen ia təkure kəpwier tɨprənə rouihi ikɨn.
Həuverə akwauakw a tɨ nəri nə mə nuanraha rɨpkeiwaiu
amasan mhə ia tɨprənə.
6 Mətə nəpɨn meri rəkwiri, mənhi, haukei pam tɨ nəri nə mə
nuanraha rouihi.
7 Nuni nari me nepwɨn həsas pen ia tɨprənə sə nəkwus
ərəha rauvirɨs ikɨn. Nəkwus ərəha me həuvirɨs mhəuvehe
mhouseman pam irəha.
8 Nənə nuni nari me nepwɨn həsas pen ia tɨprənə amasan,
nənə mhəukuə. Nepwɨn kwənkwan hantret, nepwɨn
kwənkwan sikisti, nepwɨn kwənkwan toti.
9 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə tɨ niregiien nari traməkeikei
mətərɨg amasan."
10 Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe, mhəni pen
tukwe in mə, "Rəfo ikaməgkiari m nərmama ia nusipekɨnien
me?"
11 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha nərmama
me səiou kɨnəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən narim-
nari me i ia nɨtətə ia neiai[a] hənamərkwafə fwe kupwən.
Mətə nərməpə me, kɨpkəsevər mhə ia suatuk tɨ nirəha mə
tuhəukurən narimnari me nəha iamɨnhi.
12 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti
min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min, nənə in truvehi
rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min,
ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.
13 Iou iakaməgkiari mɨnraha ia nusipekɨnien me tɨ nəri
nə mə kamhətui, mətə həpkətə mhə nari. Kamhəregi, mətə
həpkregi mhə nari mhəukurən.
14 Noien səvənraha ro nəgkiariien i səvəi Profet Aesea
ruvəuvehe muvəukuə. Rɨni mə,
'Kɨmiaha tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə tɨ nəpɨn riti
tihəpkregi mhə mhəukurən.
Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə tɨ nəpɨn riti tihəpkətoni
mhə mhəukurən.
15 Tro iamɨnha irə, tɨ nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai
raka.
Hənəsisəg raka ia nəkwəregɨnraha mɨne nənimenraha.
Mətə trɨni mɨnuə həpwəh noien iamɨnha irə,
nəfe nəghɨn tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha
nənə mhəregi ia nəkwəregɨnraha,
uə tuhəukurən ia rerɨnraha,
nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe
mhəsanɨn.'

---

a **13:11:** Nəpɨn rɨpɨk Matiu rani nəgkiariien i mə "Nɨtətə ia neiai." Nɨpwrai nəgkiariien i in i "Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə." **13:12:** Mat 25:29, Mak 4:25, Luk 8:18, 19:26 **13:13:** Dut 29:4 **13:14:** Jon 12:40, Wok Me 28:26-27

16 Mətə kɨmiaha nəmrɨmiaha ramətə nari, nəkwəregɨmiaha
ramregi nari. Ro iamɨnhi irə rerɨmiaha traməkeikei magien.
17 Iakamɨni nɨpərhienien tukumiaha i mə fwe kupwən profet
me həpɨk mɨne nəkur atukwatukw me həpɨk hokeikei mə
tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə həpkətə mhə. Hokeikei
mə tuhəregi nəgkiariien me i hiamregi, mətə həpkregi mhə.

18 Hətərɨg iou pwəh iakɨni irapw nɨpwrai nusipekɨnien səvəi
iərmama sə rauini nuni nari me.
19 Nuni nari sə rəsas pen ia suatuk rəmwhen ia iərmama
sə ramregi nəvisauien ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə,
mətə in rɨreirei nɨpwran. Ro pen Setan ruvehe akwauakw,
muvehi raka nəgkiariien nəha ia nətərɨgien səvənhi.
20 Nuni nari sə rəsas pen ia təkure kəpwier rəmwhen ia
iərmama sə ramregi nəgkiariien amasan, nənə təkwtəkwuni
a ruvehi, magien tukwe.
21 Mətə nəgkiariien nəha rɨpkeiwaiu amasan mhə ia rerɨn
rəmwhen ia nuai nei me. In truvehi nəgkiariien nəha səvəi
nəpɨn ouihi a. Nəpɨn nərmama tuho nəmisəien min, uə
tuhometə in tɨ nəgkiariien amasan, traraka akwauakw a irə.
22 Nuni nari sə rəsas pen ia tɨprənə nəkwus ərəha rau-
virɨs ikɨn rəmwhen ia iərmama sə rɨregi nəgkiariien amasan,
mətə ramətərɨg pɨk ia narimnari me səvəi tɨprənə i. Mane
rameikuə irə, mavi raka nətərɨgien səvənhi. Nətərɨgien me
nəha housəman nəgkiariien amasan. Rəpwəh nukuəien.
23 Mətə nuni nari sə rəsas pen ia tɨprənə amasan rəmwhen
ia iərmama sə rɨregi nəgkiariien amasan, mukurən nɨpwran,
mukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan
hantret."

Iesu rusipekɨn ia nurhi ərəha

24 Nənə Iesu rɨni nusipekɨnien riti mwi tɨ nirəha i mə, "Nɨtətə
ia neiai rəmwhen ia iərmama sə ruini nuni nari amasan me
ia nəmhien səvənhi,
25 mətə nəpɨn nərmama me səvənhi kamhapri, iərmama sə
raməmwəki in ruvehe, muini pen mwi nuni nurhi ərəha ia
nəkwai nəmhien nəha, nənə mier mamevən.
26 Nəpɨn nuni nari amasan me həutə pehe, mətə nurhi ərəha
mwi rutə ia rerɨnraha.
27 Iəmə asori nəha səvənhi nərmama nepwɨn kamho tuk-
wini nari min. Irəha həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, 'Iəmə
asori. Ikɨnəpwei nuni nari amasan me ia nəmhien səim. Mətə
rəfo nurhi ərəha mwi fwe ikɨn?'
28 Mɨregi in rɨni pen tɨ nirəha i mə, 'Kwa iərmama sə
raməmwəki iou rɨno.'

13:16: Luk 10:23-24 **13:22:** Mat 6:19-34, Luk 12:16-21, 1Tim 6:9-10,17

Miregi nərmama səməme kamho tukwini nari min həni pen tukwe in mə, 'Ro iaminhi irə ikokeikei mə kimaha tahəuvən mheivi raka nurhi ərəha?'
29 Mətə in rini mə, 'Rekəm. Rərəha mə kimiaha hiameivi utə nurhi ərəha, nənə mheivi utə pekin sə ramasan me.
30 Pwəh irəha həutə pəri meste nəpin nəha tuhəmruə irə. Ia nəpin nəha takini pen ti nərmama me səiou səməme tuhesi kwənkwai nari amasan me nəha mə, Kimiaha tihəkupwən mhousəsimwin nurhi ərəha, mhərihi tərini ia kusen me mə tukərarki pen ia napw. Mətə kwənkwai nari amasan me kimiaha tihəpeki, mhəuvehe, mhəmri ia nimwə səiou sə iakamoeite nəveginien ikin.' "

Iesu rusipekin ia nuni nei sə rouihi anan

31 Iesu rini irapw nusipekinien riti mwi ti nirəha i, mini mə, "Nitətə ia neiai rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhien səvənhi.
32 Nuni mastat in rouihi anan ia nuni nei me, mətə nəpin rutə, rasori məpi raka nəpigin me pam, muvehe mo nei irə, menu me ia nimagouagou həuvehe mho pen kwətəpag me səvənraha ia rəgin me."

Iesu rusipekin ia yis

33 Nənə Iesu rini pen nusipekinien riti mwi ti nirəha i, mini mə, "Nitətə ia neiai rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, mərapi irau flaoa ripik, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsisi."
34 Iesu rəgkiari m nərmama me ia nusipekinien me a. Nəgkiariien riti mwi riwən rini mahatən irəha irə.
35 Iesu ro iaminhi irə mə nəgkiariien i profet riti səvəi Kumwesən rimәni fwe kupwən truvehe mukuə. Rini mə,
"Takəgkiari ia nusipekinien me,
mini irapw narimnari me sə iakinərkwafə i nəpin nəha iakino
tiprənə i meste pehe ipwet mine."

Nipwrai nusipekinien səvəi nurhi ərəha

36 Iesu rəgkiari pam, məpwəh nərmama me, muvnimwə ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi həuvehe tukwe, mhəni mə, "Tikəusiəre pui pehe ro nipwrai nusipekinien nəha ikimәni ia nurhi ərəha sə rutə ia nəmhien."
37 Miregi Iesu rini mə, "Iərmama sə rauini nuni nari amasan me in nə iou, Iəməti Iərmama.
38 Nəmhien in nə tiprənə i. Nuni nari amasan me irəha nə nipwnəti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nurhi ərəha me irəha nə nipwnəti Setan, iəremhə ərəha.
39 Iərmama sə rəmwəki iəmə asori səvəi nəmhien, muini pen nurhi ərəha in nə Setan. Nəpin nuni nari amasan me həmruə

13:30: Mat 3:12 **13:38:** 1Kor 3:9

irə in nə nəpin sampam. Nənə nərmama me nəha həuvən mhesi kwənkwan irəha nə nagelo me.

40 Rəmwhen mə nərmama housəsimwin nurhi ərəha, nənə mhəuvani ia napw, ia nəpin sampam tro mwi iaminhi irə.

41 Iou, Iəməti Iərmama, takərhi pen nagelo me səiou, həuvən ia kwopun me səiou sə iakamərimənu ikin. Nənə irəha tuhəpeki raka narimnari me pam səməme kamho nərmama kamhəmwei ia nərəhaien mine nəkur ərəha me pam,

42 nənə mhərarki pen irəha ia napw asori. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revinraha.

43 Nənə nəkur atukwatukw tuhəuvnimwə ia nitətə sə Tata səvənraha ramərimənu irə, nənə mhəhiapw rosi meri. Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan."

Iesu rusipekin ia mane asori sə kinimwi ia tiprənə

44 "Nitətə ia neiai rəmwhen ia mane asori kinimwi ia tiprənə riti. Iərmama riti raman mətoni mane nəha, rarə minimwi mwi. Ti nəri nə mə rerin ragien pik, in rəmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri tiprənə nəha."

Iesu rusipekin ia kəruəterei amasan riti kani mə pel

45 "Nənə riti mwi. Nitətə ia neiai rəmwhen ia iərmama riti sə ramətui kəruəterei amasan me nəha kani mə pel mə trəmri pen nəmri nari ia nirəha, nənə muvehi mane.

46 Nəpin rətoni pel riti nənimen rutə pik, revən məmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri pel nəha."

Iesu rusipekin ia net

47 "Nənə riti mwi. Nitətə ia neiai rəmwhen ia net sə kərarki pen ia nəkwai təsi, ruvehi nəmu me səpəmsəpə.

48 Nəpin net ruvəukuər, nərmama həvi parei, mhəkure, mənamhəuai nəmu me. Sə ramasan me kamhəvai pen ia tənəripw me, mətə sə rərəha me kamhərarki.

49 Tro mwi iaminhi irə ia nəpin sampam. Nagelo me tuhəuvən, mhəpeki raka nəkur ərəha ia reri nəkur amasan,

50 nənə mhərarki pen irəha ia kwopun napw asori rauək ikin. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revinraha."

51 Iesu rəgkiari pam, nənə məres pen nərmama me i səvənhi mə, "Narimnari me i iakini pehe tukumiaha i hiəregi mhəukurən nipwranraha uə rekəm?"

Miregi irəha həni mə "Ouəh. Kimaha iahəukurən."

13:40: Mat 7:16, Jon 15:6 **13:41:** Mat 24:31, Mat 25:31-46, Mak 13:27 **13:42:** Mat 8:12 **13:43:** Dan 12:3 **13:44:** Mat 19:29, Luk 14:33, Fil 3:7 **13:48:** Mat 22:9-10 **13:50:** Mat 13:42, Luk 13:28

52 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ro iaminhi irə iərmama sə kupwən in iahatən səvəi Loa, mətə kurirə irə kahatən amasan in ia nitətə ia neiai, in rəmwhen ia iəmə asori riti nautə me ripik fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. In rukurən nuvnimwəien mipeki raka nautə me sə vi irau nautə me sə tui.”[b]

Nəkur imwei Iesu həpwəh nisiaiien in

53 Nəpin Iesu rini irapw pam nusipekinien me i, in rəpwəh kwopun nəha,

54 mevən ia Nasaret, imwəni atukwatukw, minamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha nənimenraha rier. Həni mə, “Iəmə i ruvehi nukurənien nəha pəku? Raməfo mamo nimtətien me i?

55 Kwa tini Josef i iəmə sə riməuvrhəkin nimwə! Səvənhi mama nə nəghin nə Meri. Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas, mine Saemon.

56 Kitiriməni me pam hamarə ia rukwənu i kitaha minraha. Ro iaminhi irə iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku?”

57 Nənə rerinraha ripkagien mhə ti Iesu. Həpwəh nisiaiien in.

Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia kwopun me kamhəsiai profet riti, mətə nəkur imwəni me mine nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi ko həpwəh nisiaiien in.”

58 Nənə Iesu ripko mhə nimtətien me ripik ia kwopun nəha, ti nəri nə mə nəkur imwəni me həpwəh niniien nipərhienien irə.

14

Jon Paptaes remhə

1 Ia nəpin nəha nərmama kamhəni pik nəghi Iesu. Nəpin Kig Herot riregi nəgkiariien səvənraha,

2 rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, “In nəha Jon Paptaes. Rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi niskaiien mamo nimtətien me.”

3 Kig Herot rini iaminhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən in rəkwtəmhiri Jon, mərihi in, muvehi puvnimwə ia kalapus ti Herotias, pran səvəi piəvni nəghin nə Filip.

4 Niemaha raməpi prən nəha ti nəri nə mə Jon rini pen ti Kig Herot i mə, “Ikakres pran səvəi piam noien nəha ripkatukwatukw mhə ia Loa.”

---

b **13:52:** Iesu rusipekin ia nautə me sə vi mine nautə me sə tui. Nautə me sə vi rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Niutestamen. Nautə me sə tui rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Oltestamen. **13:53:** Mat 7:28 **13:54:** Jon 7:15 **13:55:** Jon 6:42 **13:57:** Jon 4:44 **14:3:** Mat 11:2 **14:4:** Lev 18:16, Lev 20:21

5 Kiɡ Herot rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rehekir nərmama ti nəri nə mə irəha həni mə Jon in profet riti.
6 Mətə nəpin ko nəveginien asori riti sə rahatən pen nəpin Kiɡ Herot rinətui irə, prən ouihi səvəi Herotias ruvehe motanis ia nənimenraha, mo Kiɡ Herot rerin ragien.
7 Ro pen Kiɡ Herot rini nəkwan muvehi kwəsuahi tukwe mə truvei pen nəfe nəghin prən ouihi i trəres i.
8 Ia nəpin nəha mama səvəi prən ouihi rəgkiari min, mini pen nətərigien səvənhi tukwe. Nənə prən ouihi nəha revən mini pen ti Kiɡ Herot i mə, "Tikevən muvehi kənkapwə Jon Paptaes ia tikiplet muvehi muvehe ia kwopun i muvei pehe miou."
9 Nəpin Kiɡ Herot rireɡi nəresien nəha, rerin rəpou. Mətə ti nəri nə mə riməuvehi kwəsuahi ia nəmri nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min in rini nəkwan mə tukuvei pen.
10 In rərhi pen iaruaɡən riti səvənhi revən ia kalapus, mərai raka kənkapwə Jon,
11 məmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prən ouihi. Prənouihi nəha ruvehi mevən, muvei pen m mama səvənhi.
12 Nənə nərmama me səvəi Jon həuvehe, mhəuvehi nipwran, mhəuvən, mhənimwi. Kurirə irə həuvən mhəni pen ti Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me irəha pam faef-taosen

13 Nənə nəpin Iesu rireɡi nəɡkiariien i, rəputə ia nitətə ouihi, məpwəh kwopun nəha, mevən in əpa ia kwopun riti nərmama həiwən ikin. Mətə nərmama me həreɡi, həier ia taon me, mhavən a, mhəkurirə in.
14 Nəpin in ruvarei, rətoni nərmama həpik, nənə rerin rərkwəpir ti nirəha. Nənə in ro nərmama me səvənraha səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin.
15 Nəpin rinaməruarəv meri na trivə, nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhətə in, mhəni mə, "Rinaməpitəv. Kwopun i nəveginien riwən ikin. Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia rukwənu me pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənənraha."
16 Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Irəha tuhəuvən ti nəfe? Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha."
17 Mireɡi irəha həni pen tukwe in mə, "Nəveginien sənətaha rəpwəh nəmwhenien. Bred krirum mine nəmu kəru a i."
18 Mireɡi Iesu rini mə, "Həuvehi irəha mhəuvehe tukw iou."
19 In rini nəkwan mə nərmama tuhəkure ia nurhi. Ruvehi bred krirum mine nəmu kəru, məkwətə ia nimaɡouaɡou,

14:5: Mat 21:26 **14:10:** Mat 17:12 **14:14:** Mat 9:36 **14:19:** Mat 15:35-39, Mak 8:6-10

məfwaki mɨni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi, nənə irəha həpeki pen m nərmama.
20 Nərmama pam hani nari tɨpwɨnraha rəsisi. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nɨpərpəri nəvegɨnien me nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənərɨpw me irəha pam twelef.
21 Nərmama me nəha həpɨk hani nari nərman nɨpran mɨne nəkwərhakwərha. Kəvsini nərman me əpa ipaka faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

22 Kurirə irə Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nɨtətə ouihi, mhəkupwən mhəpi sɨmwɨn ia nui asori. In tramo mərhi pen nərmama həuvən fwe imwənraha me.
23 Iesu rəsəkɨr raka mɨnraha, mutə ia təkuər riti mə trəfwaki in əpa. Nəpɨn rɨnəpitəv in əpa ia kwopun nəha,
24 mətə nɨtətə ouihi nərmama me səvənhi kamhəsuə i ruvan raka isipwɨn tɨ tənə nəha. Peiau peiau me kamhəpwi tɨ nəri nə mə irəha kamhaiu mamhəuvən ia nəmri mətagi mwatuk.
25 Ia nəpɨn nəha rɨnamran Iesu ruvehe tɨ nirəha, mamavən ia təkure nui.
26 Mətə nəpɨn nərmama me səvənhi həti pen mhətoni mə in ravən ia təkure nui, həhekɨr, mhəni mə, "Kwa iəremhə nəha." Nənə irəha həkwein əpwəmwɨs tɨ nəri nə mə həhekɨr asori.
27 Mətə təkwtəkwuni a Iesu rəgkiari mɨnraha mɨni mə, "Kɨmiaha tihəpwəh nɨregiien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekɨrien."
28 Mɨregi Pita rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Trɨni mɨnuə ik nə tikɨni nəkwam tukw iou i mə takavən ia təkure nui muvehe tukw ik."
29 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Uvehe." Ro pen Pita reivə irapw ia nəkwai nɨtətə ouihi, mavən ia təkure nui mevən tɨ Iesu.
30 Mətə nəpɨn rətoni nɨmətagi, rehekɨr, mɨnaməmwhenɨmw, mɨnaməkwein əpwəmwɨs mə, "Iərɨmənu! Uvehimɨru iou!"
31 Təkwtəkwuni a Iesu rosə pen rəgɨn muvehi Pita, mɨni pen tukwe in mə, "Ik iərmama nahatətəien səim rɨpkɨskai mhə. Rəfo nətərɨgien səim ro kəru iamɨnhi irə?"
32 Nəpɨn irau krouəputə ia nɨtətə ouihi, nɨmətagi reiwaiu miwən.
33 Nənə nərmama me səvəi Iesu ia nəkwai nɨtətə ouihi hənɨmwi nukurhunraha, mhəuvei pen nɨsiaiien səvənraha min, mhəni mə, "Nɨpərhienien ik Tɨni Kumwesən."

Iesu ro nəkur Kenesaret səməme kamhemhə həuvehe mhəsanɨn

14:20: 2King 4:44 **14:23:** Luk 6:12, 9:28 **14:26:** Luk 24:37 **14:29:** Jon 21:7 **14:31:** Mat 8:26 **14:33:** Mak 4:39

34 Irəha həpi simwɨn ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia
tənə Kenesaret.
35 Nəpɨn nərmama ia kwopun nəha hətoni mhəukurən mə
Iesu nəha, hərhi pen nəgkiariien revən ia rukwənu me pam ia
kwopun nəha. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam səməme
kamhemhə mhəuvehi mhəuvehe tɨ Iesu,
36 mamhəres in mə ko irəha hərapi a nusvenhi tɨnari
səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərapi həuvehe mhəsanɨn.

15

Nərmama me i kamhəsiai Kumwesən ia tərhunraha əpa

1 Ia nəpɨn nəha Farisi me mɨne nahatən me səvəi Loa həier
ia Jerusalem, mhəuvehe tɨ Iesu, mhəni mə,
2 "Rəfo nərmama me səim kamhərui nɨtətə səvəi kaha
kupwən me? Nəpɨn hani nari, həpkukupwən mhə
mhərkwerɨg."
3 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Rəfo kɨmiaha
hiamətefi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə tihesi pen narəien
səkɨmiaha?
4 Kumwesən rɨməni nəkwan mə, 'Tikɨsiai tata mɨne mama
səim.' In rɨməni mwi mə, 'Trɨni mɨnuə iərmama riti rani ərəha
tata mɨne mama səvənhi, tukaməkeikei kousi əpune in.'
5 Mətə kɨmiaha hiaməni mə, 'Trɨni mɨnuə iərmama riti rɨni
pen tɨ səvənhi tata mɨne mama mə, Səiou narimnari me sə
trasitu ia kɨmirau ro ikinan i səvəi Kumwesən,
6 ramasan mə in trəpwəh nuvei penien nari riti m səvənhi
tata mɨsiai in irə.' Ia noien nəha kɨmiaha hiamousi raka
nəgkiariien səvəi Kumwesən ia narəien səkɨmiaha.
7 Kɨmiaha kəuətkəsuə me. Fwe kupwən, Profet Aesea rɨməni
atukwatukw kɨmiaha, mɨni mə,
8 'Nərmama me i kamhəsiai iou ia tərhunraha,
mətə rerɨnraha rəmak isipwɨn tukw iou.
9 Kamhəfwaki auər a miou.
Nəpɨn kamhahatən nərmama,
həni mə kamhahatən nəgkiariien səiou, mətə rekəm.
Kamhahatən nəgkiariien sə ruku pen a tɨ nərmama.' "

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkemɨk ia nəmri Kumwesən

10 Nənə Iesu rəkwein nərmama me həuvehe tukwe. Rɨni pen
tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha tihətərɨg amasan ia nirak, mhəukurən
nəfe takɨni.
11 Rɨpko mhə nəri sə ruvnimwə ia nəkwai iərmama ramo
in rəmkemɨk ia nəmri Kumwesən, mətə nəri sə ruku pen
ia nəkwan mamier in nə ramo in rəmkemɨk ia nəmri
Kumwesən."

14:36: Mat 9:20-21, Mak 5:27-28, Luk 8:44 **15:2:** Luk 11:38 **15:4:** Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16 **15:11:** Mat 12:34

12 Nənə nərmama me səvənhi həuvehe, mhəni pen tukwe
in mə, “Ikukurən mə nəpin Farisi me həregi nəgkiariien nəha
niemaha rəpi irəha.”
13 Miregi Iesu rini mə, “Nei me pam səməme Tata səiou fwe
ia neiai ripkəpwei mhə ti nəpin riti keivi utə irəha.
14 Kimiaha tihəpwəh irəha. Irəha nərmama kamhəiri pen
nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nəmrinraha rifwə. Trini
minuə iərmama riti nənimen rifwə mamiri pen iərmama riti
mwi nənimen rifwə ia suatuk sə trouesi, irau pəri trouivə
irapw ia ruei tənə.”
15 Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Ni pehe ro tukumaha i
nipwrai nusipekinien nəha ikiməni.”
16 Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi?
17 Hiəpkukurən mhə mə nəfe nari revən ia nəkwai iərmama,
ramevən ia tipwin, mamier.
18 Mətə nəri sə ramier ia nəkwai iərmama raku pen ia rerin
fwe imwə nənə in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən.
19 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen
ia reri iərmama fwe imwə, mamier: nousi əpuneien iərmama,
nakresien pran səvəi iərməpə, noien sə nərman mine nipran
kamhəiri əpnapen irəha me, nakresien, neikuəien, nini
ərəhaien iərmama.
20 Noien me i ramo iərmama rəmkemik ia nəmri
Kumwesən. Mətə trini minuə iərmama ripkərkwerig mhə,
maməni nari, noien nəha ko ripko mhə in ruvehe məmkemik
ia nəmri Kumwesən.”

Pran Kenan riti rini nipərhienien ia Iesu

21 Nənə Iesu rier, məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti
taon mi nəha Taea mine Saeton.
22 Nənə təkwtəkwuni a pran Kenan riti sə ramarə ia kwopun
nəha ruvehe, mamasək, mamini mə, “Iərimənu, kwənəkwus
səvəi Kig Tevit, tikapi tukw iou! Iəremhə ramarə ia prən ouihi
səiou, mamo in raməmisə pik!”
23 Mətə Iesu rəpwəh niniien nəgkiariien riti ti prən nəha.
Nənə nərmama me səvənhi həuvehe mamhəgkiari min, mhəni
mhənuə, “Ərhi pen prən i ramevən, ti nəri nə mə rakurirə
kitaha, mamasək.”
24 Miregi Iesu rini mə, “Kumwesən rərhi pehe iou mə
takuvehe əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwhen ia sipsip me
hənəruei.”
25 Mətə prən nəha ruvehe minimwi nukurhun mi ia
nənimen, mini mə, “Iərimənu. Tikasitu ia nirak.”
26 Miregi Iesu rini mə, “Rəpwəh namasanien mə takuvehi
nəveginien sənəi nəkwərhakwərha mərarki pen i m kuri me.”

15:14: Mat 23:16,24, Luk 6:39, Rom 2:19 **15:19:** Jen 8:21, Mat 12:34 **15:24:** Mat 10:6

27 Miregi prən i rini mə, “Nipərhienien, Iərimənu. Mətə
kuri me mwi kamhani nimwəkmwəki nəveginien sə raməsas
irapw ia ruei tepol səvəi iəmə asori səvənraha.”
28 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i ikamahatətə
pərhien. Pwəh iako mik rəmwhen sə ikokeikei.” Təkwtəkwuni
a mwi prən ouihi səvənhi ruvehe məsanin.

Iesu ro nərmama həpik həuvehe mhəsanin

29 Iesu rier ia kwopun nəha, mavən ia nikarkare nui asori
Kalili, mevən mutə ia təkuər riti məkure fwe ikin.
30 Nənə nərmama həpik həuvehe tukwe, mamhəuvehi
nərmama me səməme kamhemhə. Nepwin nisunraha rərfe.
Nepwin nənimenraha rifwə. Nepwin nemhəien rouraha
nipəri nipwranraha. Nepwin ho iəpou ko həpwəh nəgkiariien.
Həuvehi mwi nərmama həpik mwi, mhəmri pen irəha ia nisui
Iesu, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanin.
31 Ia nəpin nəha nəpou me haməgkiari. Nərmama nemhəien
rouraha nipəri nipwranraha həuvehe mhəsanin. Nərmama
səməme nisunraha rərfe, həvi atukw a nisunraha mamhavən.
Nənə nərmama nənimenraha rifwə hətui mamhətə nari.
Nəpin nərmama me hətoni, nənimenraha rier. Nənə həgnəgini
Kumwesən səvəi nəkur Isrel.

Iesu rəkwməni nərmama irəha pam fo-taosen

32 Ia nəpin nəha Iesu rəkwein nərmama me səvənhi
həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Rerik rərkwəpir ti nərmama
me i. Hənarə raka nəpin kahar kitaha minraha, nənə
sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iakəpwəh no keikeiien mə
takərhi pen irəha fwe imwənraha nəpin nukumhə ramahi
irəha. Rərəha mə kamhəuvən nəmrinraha ripitəv həmwei ia
suatuk.”
33 Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə,
“Tsəuvehi bred pəku rəmwhen tsəkwmənu nərmama me i?
Kwa həpik anan. Kitaha samarə ia kwopun nəveginien riwən
ikin.”
34 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha bred
kevə?”
Miregi həni mə, “Sefen mine kwopnəti nəmu me nepwin
mwi fwe ikin.”
35 Iesu rini nəkwan mə nərmama me nəha sənənraha
nəveginien riwən tuhəkure ia tiprənə.
36 Nənə ruvehi bred nəha sefen mine kwopnəti nəmu me,
məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Nəpin rəfwaki pam,
maməkwsen bred me, mauvei pen m nərmama me səvənhi,
həpeki pen m nərmama me.

15:28: Mat 8:10,13 **15:29:** Mak 7:31 **15:31:** Mak 7:37 **15:32:** Mat 14:14

37 Nərmama me pam hani nari tɨpwɨnraha rəsisi. Nəpɨn hənani raka nari, həvai pen nɨpərpəri bred mɨne nəmu me hənani mhəpwəh rukuər ia tənərɨpw sefen.
38 Nərmama me nəha hani nari həpɨk anan nərman nɨpran mɨne nəkwərhakwərha. Kəvsini nərman me əpa irəha pam fotaosen.
39 Nənə Iesu rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nɨtətə ouihi riti, mamevən fwe kwopun riti nəghɨn nə Makatan.

16

Farisi me kamhəres nɨmtətien riti

1 Ia nəpɨn nəha Farisi me mɨne Satusi me həuvehe, mhəres pen Iesu i mə, "Ko iko ro nɨmtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhien Kumwesən rərhi pehe ik?"
2 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Nəpɨn meri na trivə, kɨmiaha hiəni mə, 'Rosi trakwakwi rukwəsikər tɨ nəri nə mə nɨmagouagou rəruerəv.'
3 Nənə ia nəpnəpɨn kɨmiaha hiəni mə, 'Rosi nesən trauər ipwet tɨ nəri nə mə nɨmagouagou rəruerəv, məpuə.' Kɨmiaha hiəukurən nətəien nɨmagouagou, nənə mhəukurən nəfe nari nɨmagouagou ramahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nɨpwrai nɨmtətien me i kamo ipwet mɨne?
4 Kɨmiaha nərmama ipwet mɨne hiamətui a nɨmtətien tɨ nəri nə mə noien səkɨmiaha rikou. Kɨmiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nɨmtətien riti mwi m kɨmiaha, mətə nɨmtətien əpa səvəi Profet Jona." Iesu rɨni nəgkiariien nəha, məpwəh irəha, mamevən.

Nahatənien səvəi Farisi me mɨne Satusi me

5 Ia nəpɨn nəha Iesu revən irəha nərmama me səvənhi, mhəuvən mhəpi sɨmwɨn ia nui asori. Nərmama me səvənhi hənenouenou mə tuhəuvehi bred. Nəpɨn irəha həuvarei ia nɨkaren pen,
6 Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha tihətui amasan, mhəsiari tɨ yis səvəi Farisi me mɨne Satusi me."
7 Mɨregi irəha hənaməgkiari mɨnraha me i mə, "Rosi raməgkiari iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨtaha sənenouenou bred uə?"
8 Nənə nəpɨn Iesu rɨregi, rɨni mə, "Kɨmiaha nahatətəien səkɨmiaha rɨpkɨskai mhə. Rəfo hiaməgkiari m kɨmiaha me mə sənəmiaha bred riwən?

16:1: Mat 12:38, Luk 11:16 **16:4:** Mat 12:39, Luk 11:29 **16:6:** Luk 12:1

9 Kɨmiaha hiərеirei ihi? Rerɨmiaha rɨpkrhi mhə bred
krirum sə iakɨnəkwməni nərmama faef-taosen irə mɨne
tənərɨpw kevə hiəməuvehi kurirə?
10 Rerɨmiaha rɨpkrhi mhə bred sefen sə iakɨnəkwməni
nərmama fo-taosen irə mɨne tənərɨpw kevə hiəməuvehi
kurirə?
11 Rəfo hərеirei nɨpwrai nəgkiariien səiou? Iapkəgkiari mhə
ia bred, mətə iakamɨni mə kɨmiaha tihaməsiari tɨ yis səvəi
Farisi me mɨne Satusi me.”
12 Ia nəpɨn nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe
mhəukurən mə Iesu rɨpkɨni mhə mə tuhəsiari tɨ yis səvəi
bred, mətə tuhəsiari tɨ nahatənien səvəi Farisi me mɨne Satusi
me.

Pita rɨni irapw mə Iesu in Kristo

13 Nəpɨn Iesu ruvehe ipaka tɨ taon nəha Sisaria Filipae, rəres
pen nərmama me səvənhi mə, “Nərmama kamhəni iou, Iəməti
Iərmama, mə iou sin?”
14 Mɨregi həni mə, “Nərmama nepwɨn kamhəni ik mə Jon
Paptaes. Nepwɨn kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwɨn mwi
kamhəni ik mə Jeremaea uə profet riti mwi fwe kupwən.”
15 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Mətə kɨmiaha hiaməni
mə iou sin?”
16 Mɨregi Saemon Pita rɨni mə, “Ik Kristo. Kumwesən sə
ramɨru, tɨni nə ik.”
17 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Saemon, tɨni Jon, rerɨm
tragien! Rɨpko mhə iərmama riti rahatən ik irə mə tikukurən
nəri i, mətə Tata səiou fwe ia neiai rahatən ik irə ikukurən.
18 Nənə iakani pehe tukw ik i mə ik nə Pita. Nɨpwrai nəhag
nəha mə kəpwier. Ia təkure kəpwier i takuvrhəkɨn nakalasia
me səiou rəmwhen sə kauvrhəkɨn pen nimwə irə, nɨskaiien
səvəi nemhəien ko rɨpkouraha mhə irəha.
19 Takuvei pehe ki me səvəi nɨtətə ia neiai[a] mik. Nəfe nari
ikərihi tərini ia tɨprənə i, tukərihi tərini fwe ia neiai. Nəfe nari
ikɨfi raka ia tɨprənə i, tukɨfi raka fwe ia neiai.”
20 Nənə Iesu rɨnise pen əknekɨn tɨ nərmama me səvənhi mə,
“Kɨmiaha tihəpwəh nɨniien tɨ iərmama riti mə iou Kristo.”

Iesu rukupwən mɨni irapw mə in tremhə nənə mətui mwi

21 Ia nəpɨn nəha mamevən, Iesu rɨnamahatən nərmama
me səvənhi mə, “Takaməkeikei mevən fwe Jerusalem. Nəmə
asori me mɨne pris asori me mɨne nahatən me səvəi Loa tuho

16:9: Mat 14:17-21 **16:10:** Mat 15:34-38 **16:14:** Mat 14:1-2, Mak 6:14-15, Luk 9:7-8 **16:16:** Jon 6:69 **16:17:** Mat 17:5, Kal 1:15-16 **16:18:** Jon 1:42, Efes 2:20 **16:19:** Mat 18:18, Jon 20:23 [a] **16:19:** Nəpɨn rɨpɨk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɨtətə ia neiai.” Nɨpwrai nəgkiariien i in i “Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.” **16:20:** Mat 17:9, Mak 9:9

nəmisəien me rɨpɨk ia nirak, mhousi əpune iou. Mətə ia nəpɨn səro kahar irə takətui mwi."
22 Ia nəpɨn nəha Pita riri raka Iesu ia nɨkarenraha, mɨnanise pen tukwe in mə, "Iərɨmənu, pwəh Kumwesən trapi tukw ik, məpwəh nəseniien nərmama tuho noien nəha ia niram ia nəpɨn riti."
23 Mətə Iesu ruvsini, mɨni pen tɨ Pita i mə, "Setan, evən ia təkutak! Ikaməmwur mə tiko iakapəti mɨmwei iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nətərɨgien səim rɨpkesi pen mhə nətərɨgien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərɨgien səvəi nərmama."

Iərmama tramək eikei məvrani nei kamarkuaui
24 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mə, "Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou tramək eikei məpwəh nətərɨgien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuaui səvənhi, məvrani mukurirə iou.
25 Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nɨmɨruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə traraka ia nɨmɨruien səvənhi tukw iou truvehi nɨmɨruien rerɨn.
26 Trɨni mɨnuə iərmama riti rɨpeki pam narimnari me ia tɨprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikɨn remhə, mətə rɨpkuvehi mhə nɨmɨruien rerɨn, noien nəha trəfasitu irə? Uə iərmama truvei pen nəfe mərpwɨn tai nɨmɨruien səvənhi?
27 Iou Iəməti Iərmama takuvehe ia nɨskaiien səvəi Tata səiou kɨmaha nagelo me səiou. Ia nəpɨn nəha takərpwɨn noien səvəi nərmama me kuatia kuatia. Nərpwɨnien sə takuvei pen mɨnraha tresi pen a nəfe nari irəha həno.
28 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i nərmama nepwɨn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, iakauvehe rəmwhen ia kɨg mə takərɨmənu ia nɨtətə səiou."

17

Nɨpwrai Iesu ruvehe mopə
1 Nəpɨn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mɨne Jemes mɨne piəvni Jon, həutə parei ia təkuər əpwəmwɨs riti.
2 Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nɨpwrai Iesu ruvehe mopə. Nənimen rəhiapw rəmwhen ia meri. Tɨnari səvənhi ruvehe məpsan rəmwhen ia nukuraanien.
3 Təkwtəkwuni a irəhar harətoni Profet Elaeja mɨne Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.
4 Nənə Pita rɨni pen tɨ Iesu i mə, "Iərɨmənu. Ramasan mə kɨmrahar iaharuvehe i. Mə ikokeikei tako tənimwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja."

16:24: Mat 10:38, Luk 14:27 **16:25:** Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 **16:26:** Mat 4:8-9 **16:27:** Mat 25:31, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6, Rev 22:12 **17:2:** 2Pit 1:16-18

5 Pita raməgkiari ihi, təkwtəkwuni a mwi nəpuə əpsan riti
ruvehe muvegi irəha. Reri Kumwesən ruku pen ikin, mini mə,
"In nəha nərik keikei. Rerik ragien tukwe. Tihətərig in."
6 Nəpin Pita mine Jon mine Jemes harregi nəgkiariien nəha,
harhekir, mharmwei, mharnimwi irapw nənimenrahar ia
tiprənə.
7 Mətə Iesu ruvehe mirapi irəhar, mini mə, "Harərer,
mharəpwəh nehekirien."
8 Nənə irəhar harəkwətə, harəpwəh nətoniien Moses mine
Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.
9 Nəpin irəha kamheiwaiu pehe ia təkuər, Iesu rini pen ti
nirəhar i mə, "Kimirəhar tiharəpwəh niniien ti iərmama riti
nimtətien nəha hiarnətoni, meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui
mwi ia nemhəien səiou."
10 Nənə Pita mine Jemes mine Jon harəres pen in i mə, "Rəfo
nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei
mukupwən muvehe?"[a]
11 Miregi Iesu rini mə, "Nipərhienien. Profet Elaeja tru-
vehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe
kupwən.
12 Mətə iou iakani pehe tukumirəhar i mə Profet Elaeja
ruvəuvehe raka nənə nərmama me həpkətə sas mhə in, mətə
hesi pen nətərigien səvənraha, mho rərəha irə. Iou mwi,
Iəməti Iərmama, takaməkeikei mevən ia rəginraha, nənə irəha
tuho nəmisəien miou."
13 Ia nəpin nəha Pita mine Jemes mine Jon haruvehe,
mharukurən mə Iesu raməgkiari ia Jon Paptaes.

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iəkunouihi

14 Nəpin irəha hərərig pehe mwi ti nərmama me, iərmama
riti ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen,
15 mini mə, "Iərimənu. Tikapi tukw iou, masitu ia nərik.
Nemhəien i nikəvan ro in. In raməmisə pik. Nəpin ripik
ramwei pen ia napw, mamwei pen ia nui.
16 Iakuvehi in muvehe ti nərmama me səim, mətə irəha ko
həpko mhə in ruvehe məsanin."
17 Miregi Iesu rini mə, "Kimiaha nəkur ipwet mine na-
hatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə
kitaha miou mesite nəfe nəpin? Tinesən mine iakapwis
kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihi nəha
mhəuvehi mhəuvehe."

17:5: Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 3:17, Mak 1:11, Luk 3:22, Dut 18:15 **17:9:** Mat 16:20 **17:10:** Mal 4:5 [a] **17:10:** Mal 4.5 Profet Malakae rimәni mə Profet Elaeja trukupwən muvehe kurirə irə Kristo ruvehe. **17:12:** Mat 11:14, 14:10 **17:13:** Luk 1:17 **17:17:** Dut 32:5,20, Jon 14:9

18 Nəpin həuvehi mhəuvehe, Iesu rinise pen ti iəremhə i mə,
"Tikier ia iəkunouihi i." Nənə təkwtəkwuni a rier, iəkunouihi
nəha ruvehe məsanin.
19 Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe ti Iesu, mhəres
pen in əpa mə, "Rəfo kimaha iahəreirei nəkoui irapwien
nənimwin ərəha nəha?"
20 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Ti nəri nə mə na-
hatətəien səkimiaha ripkiskai mhə. Iakani nipərhienien tuku-
miaha i trini minuə kimiaha hiahatətə pərhien ia Kumwesən,
nəri auər a mə nahatətəien nəha səkimiaha rouihi anan
rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat, mətə hiəukurən
niniien ti təkuər i mə, 'Təkuər i tikaraka ia kwopun i mevən
məkure pen fwe,' nənə trier mevən. Narimnari me pam
trimaru tukumiaha."
21 b
22 Nəpin nərmama me səvəi Iesu housəsimwin irəha me ia
tənə Kalili, in rini pen ti nirəha i mə, "Tripko mhə tui kuvei pen
iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama.
23 Irəha tuhousi əpune iou, nənə Kumwesən tro iakətui mwi
ia nemhəien səiou ia nəpin səro kahar irə." Nənə nərmama me
səvənhi həregi rərəha anan.

Iesu ruvehi silin ia nəkwai nəmu mərəku pen nəmri takis irə

24 Nəpin Iesu mine nərmama səvənhi me həuvehe ia Ka-
paneam, nərmama səməme kamhəuvehi takis səvəi nimwə
səvəi Kumwesən həuvehe ti Pita, mhəni mə, "Rosi iahatən
səkimiaha ripkərəku mhə takis səvəi nimwə səvəi Kumwesən
uə?"
25 Miregi Pita rini mə, "Ouəh. In ramərəku."
Nəpin Pita revən muvnimwə, Iesu rukupwən məgkiari min,
mini mə, "Saemon, ikaməfətərig irə? Kig me ia tiprənə i
kamhəkeikei m nəfe nərmama me mə tuhərəku pen nəmri
takis minraha, tininraha me uə nərməpə?"
26 Miregi Pita rini mə, "Nərməpə."
Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ikani nipərhienien.
Nipwnəti kig me həpkərəku mhə nəmri takis,
27 mətə pwəh sərəku pen rərəha kitaha tso niemaha rəpi
nərmama me i səməme kamhəuvehi takis. Tikevən fwe ia nui
asori, mosəperaha. Nəmu sə rukupwən məgher ia kwərvinari,
tikivi utə, məti pen ia nəkwan, nənə tikətoni silin riti. Tikuvehi
muvei pen mərəku pen takis səkrau minraha."

18

Iərmama əfo nə in rasori ia nərmama nepwin

17:19: Mat 10:1 **17:20:** Mat 21:21, Mak 11:23, Luk 17:6, 1Kor 13:2 b **17:21:** Nəkukuə me ripik kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 21 riwən. **17:22:** Mat 16:21 **17:24:** Eks 30:13, Eks 38:26

1 Ia nəpin nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in,
mhəni mə, "Ia nitətə ia neiai[a] sin rasori məpi raka nərmama
me nepwin?"
2 Nənə Iesu rəkwein iəkunouihi riti ruvehe, rərpwi irapw in
ia kurkwanraha,
3 nənə mini mə, "Iakani nipərhienien tukumiaha i mə
kimiaha tihaməkeikei mhərari mhəuvehe mhəmwhen ia
nəkwərhakwərha me. Mə hiəpwəh tihəpkuvnimwə mhə ia
nitətə ia neiai ia nəpin riti.
4 Iərmama sə treiwaiu rəmwhen ia iəkunouihi, mipkəfiəutə
mhə in, in rasori məpi raka nərmama me nepwin ia nitətə ia
neiai.
5 Iərmama sə trəsevər ia rerin ti iəkunouihi riti sə ro iaminhi
ia nəghik rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin tukwe iou."

Iesu rəgkiari ia narimnari me səməme tuhəuvehe mho nərmama həmwei

6 "Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia ni-
rak, trini minuə iərmama riti ro riti rimwei ia nərəhaien,
Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha
triregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruəterei asori ia
nipətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi.
7 Trərəha anan ti nərmama ia tiprənə i ti nəri nə mə
narimnari me kamhəuvehe tuho irəha həmwei ia nərəhaien.
Narimnari me i tuhaməkeikei mhəuvehe, mətə trərəha anan
ti iərmama sə truvehi narimnari me i muvehe.
8 Mə rəgim uə nisum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai
raka, mərarki. Mə rəgim ripip uə nisim ripip mətə ikuvehi
nimiruien, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə rəgim kəru uə
nisum kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək
rerin ikin.
9 Mə nənimem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri
raka, mərarki. Mə nənimem kuatia mətə ikuvehi nimiruien,
ramasan pik tukw ik. Rərəha mə nənimem kəru mətə
tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikin."

Iesu rusipekin ia sipsip sə rəruei

10 Nənə Iesu rini mə, "Kimiaha tihətui amasan tukumiaha
me mhəpwəh noien nəri auər a ia nəkwərhakwərha me i riti.
Iakani pehe tukumiaha i mə fwe ia neiai nagelo me səvənraha
kamhətə rerin nəmri Tata səiou sə ramarə fwe ia neiai.
11 Iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe mə takuvehimiru
nərmama səməme kamhəruei.[b]

18:1: Luk 22:24 [a] **18:1:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə." **18:5:** Mat 10:40, Luk 10:16, Jon 13:20 **18:6:** Luk 17:1-2 **18:8:** Mat 5:29-30 **18:10:** Hip 1:14

18:11: Luk 19:10 [b] **18:11:** Nəkukuə me ripik kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 11 riwən.

12 Kɨmiaha hiaməfətərɨg irə? Trɨni mɨnuə iərmama riti sipsip
me səvənhi irəha pam hantret, nənə riti ia nirəha rəruei, trəfo
pen irə? In trəpwəh naenti-naen kamhani nurhi ia təkuər,
mevən mamətui sə nəha rɨnəruei.
13 Nənə trɨni mɨnuə rətoni, iakamɨni nɨpərhienien tukumi-
aha i mə rerɨn ragien pɨk tɨ sipsip nəha məpi raka naenti-naen
səməme həpkəruei mhə.
14 Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata səkɨmiaha ia neiai
rəpwəh nokeikeiien mə nəkwərhakwərha me i riti trəruei."

Iesu rəgkiari mə tiko nəfe ia piam nəpɨn ro rərəha ia niram

15 "Trɨni mɨnuə piam ro rərəha ia niram, evən mətoni
kɨmirau əpa. Nənə ikɨni pen nəfe rɨno rərəha. Trɨni mɨnuə
rətərɨg ik, nəgkiariien səim tro piam rɨrərɨg pehe səkɨmirau
min tramasan.
16 Mətə trɨni mɨnuə rəpwəh nətərɨgien ik, iri iərmama ku-
atia uə kəru mharevən mwi pwəh irau krouregi rouətoni
nəgkiariien me pam nəha ikɨni pen tɨ piam ro nɨpərhienien.
17 Trɨni mɨnuə rerɨn rəpwəh nətərɨgien irəha, ni irapw tɨ
nakalasia me səvəi nəfwakiien. Nənə trɨni mɨnuə rəpwəh
mwi nətərɨgien irəha, tiko irə rəmwhen iərmama sə rɨreirei
Kumwesən uə iərmama sə kamərəku pen takis min.
18 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i nəfe nari tihərihi tərini
ia tɨprənə i tukərihi tərini fwe ia neiai, nənə nəfe nari tihəfi
raka ia tɨprənə i tukɨfi raka fwe ia neiai.
19 Iakani pehe mwi nɨpərhienien tukumiaha i trɨni mɨnuə
kəru ia kɨmiaha ia tɨprənə i krouni sɨmwɨn nari riti, rouəres i,
Tata səiou ia neiai in tro nəkwanrau,
20 tɨ nəri nə mə pəku ikɨn iərmama kəru uə kahar
harousəsɨmwɨn ia nəghɨk, iakamarə tɨ nirəha ia kwopun
nəha."

Iesu rɨni mə tikaməkeikei menouenou nərəhaien səvəi piam

21 Nənə Pita rutə pehe mɨni pen tɨ Iesu i mə, "Iərɨmənu. Trɨni
mɨnuə piak ramo noien ərəha miou, nəpɨn kevə takenouenou
i? Rosi sefen uə?"
22 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Iou iapkɨni pehe mhə tukw ik i mə
tikenouenou nərəhaien me səvəi piam m sefen, mətə tike-
nouenou nərəhaien me səvənhi nəpɨn me pam.
23 Iakamɨni iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nɨtətə ia neiai rəmwhen
ia iəmə asori riti sə rokeikei mə nərmama me i kamho tukwini
nari min tuhərəku pam kaon me səvənraha sə in rɨməuvei pen
mɨnraha.
24 Nəpɨn rəkwein irəha mə tuhəuvehe, həuvehi riti ia nirəha
mhəuvehe. Kaon səvənhi rasori pɨk anan.

18:15: Lev 19:17, Luk 17:3, Kal 6:1 5:13 **18:16:** Dut 19:15, Jon 8:17 **18:17:** 1Kor **18:18:** Mat 16:19, Jon 20:23 **18:19:** Mak 11:24, Jon 15:7 **18:20:** Mat 28:20, Jon 14:23 **18:22:** Luk 17:4

25 Ko rɨpkərəku mhə. Ro pen iəmə asori səvənhi rɨni mə
tukəmri pen nəmri nari m iəmə i mɨne pran səvənhi mɨne
nɨpwnətɨn me mɨne narimnari me pam səvənhi. In truvehi
mane ia nirəha, mərəku kaon səvəi iəmə nəha.
26 Ia nəpɨn nəha iəmə nəha sə ramo tukwini nari m iəmə
asori rɨnɨmwi nukurhun mi, mamasək, mɨni pen tɨ iəmə asori
səvənhi mə, 'Tikapi tukw iou, muvei pehe nəpɨn miou, nənə
takərəku pehe pam mik.'
27 Nənə iəmə asori rerɨn rərkwəpɨr tɨ iəmə i ramo tukwini
nari min. Ro pen in renouenou kaon səvənhi, mɨni mə
trəpwəh nərəkuien, məseni in rier mamevən.
28 Mətə nəpɨn iəmə nəha rier irapw, rətoni iərmama riti
sə ramo tukwini nari irau min. Kaon riti səvənhi ramarə
tukwe in. Rouihi pɨk anan. Nənə in ruvehi iərmama nəha,
məkwtəmhiri nɨpətəkinuan, mɨni mə, 'Ərəku pehe pam səim
kaon.'
29 Nənə iərmama nəha ramo tukwini nari irau min rɨmwei
irapw, mamasək, mɨni pen tukwe in mə, 'Tikapi tukw iou,
muvei pehe nəpɨn miou, nənə takərəku pehe pam mik.'
30 Mətə iəmə nəha iəmə asori rɨnenouenou kaon səvənhi
rəpwəh nokeikeiien. In revən muvehi iərmama nəha mu-
vehi puvnimwə ia kalapus mə trarə meste trərəku pam kaon
səvənhi.
31 Nəpɨn nərmama nepwɨn səməme kamho tukwini nari m
iəmə asori hətoni noien nəha, hərɛgi rərəha anan. Həuvən
mhəni pen tɨ iəmə asori səvənraha narimnari me pam iəmə
nəha rɨno.
32 Ro iamɨnhi irə iəmə asori rəkwein iərmama nəha ramo
tukwini nari min ruvehe. Rɨni pen tukwe in mə, 'Ik iəmə
ərəha. Iakamo tukwini ərəha nari miou. Iakɨnenouenou kaon
me pam səim, tɨ nəri nə mə ikɨnasək tegɨn iou.
33 Mətə rəfo ikəpwəh napiien tɨ iərmama nəha sə ramo
tukwini nari miou kɨmirau min rəmwhen iou iakɨnapi tukw
ik?'
34 Ro pen iəmə asori niemaha rəpi. In ruvehi puvnimwə
iəmə nəha ia kalapus mə tuko nəmisəien min meste trərəku
pam kaon səvənhi.
35 Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata səiou ia neiai tro
ia kɨmiaha kuatia kuatia trɨni mɨnuə hiəpwəh nenouenouien
nərəhaien səvəi piəvmiaha me ia rerɨmiaha."

19

Iesu rɨni mə iərman mɨne pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

1 Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha, nənə məpwəh tənə
Kalili, mier mevən ia tənə Jutia fwe ia nɨkare nui arɨs Jotan
pen.

18:34: Mat 5:25-26 **18:35:** Mat 6:15, Mak 11:25, Efes 4:32, Kol 3:13

2 Nərmama həpɨk həkurirə i. Nənə in ro səməme kamhemhə
həuvehe mhəsanɨn ia kwopun nəha.
3 Nənə Farisi me həuvehe tukwe in mhəres pen nari riti
min mə tuhəregi ro Iesu mə trəfni irə. Irəha həni mə, "Ratuk-
watukw ia Loa səkɨtaha mə ko iərman riti rəpwəh səvənhi
pran uə rekəm?"
4 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Rosi kɨmiaha hiəpkəvsini raka mhə
nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rɨni mə fwe ia nukune narəien
'Kumwesən rɨno iərmama kəru riti iərman riti pran,'
5 rarə mɨni mwi mə, 'Ro iamɨnhi irə iərman traraka ia tata
mɨne mama səvənhi, mevən rouarə pəri irau pran səvənhi,
nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia.'
6 Nəgkiariien nəha rɨni mə iərman mɨne pran səvənhi
krouəpwəh ihi noien iərmama kəru i, mətə krouvəuvehe
rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia. Tɨ nəri nə mə
Kumwesən rɨrɨpɨn iərman mɨne pran səvənhi iamɨnhi irə, ro
pen rɨpkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran,
mətefi narəien səvənrau."
7 Mɨregi Farisi me həni pen tɨ Iesu i mə, "Mə ro iamɨnhi irə
rəfo Moses rɨməni mə iərman sə rokeikei mə trəpwəh pran
səvənhi trɨrai nɨmwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in
rɨnəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən?"
8 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Moses rɨnəseni
kɨmiaha mə tihəpwəh nɨpran me səkɨmiaha tɨ nəri nə mə
kəmkapwəmiaha rɨskai, mətə fwe ia nukune narəien rɨpko
mhə iamɨnhi irə.
9 Iou iakani pehe tukumiaha i iərman sə rəpwəh pran
səvənhi miri pran əpə riti mwi ramo noien ərəha. Prən nəha
in ramiri rɨpko mhə pran atukwatukw səvənhi. Mətə mə
pran ramo əpnapen nari irau iərməpə, iərman səvəi prən nəha
rukurən nəpwəhien in."
10 Nənə nərmama me səvəi Iesu həni pen tukwe in mə, "Trɨni
mɨnuə ro iamɨnhi irə nəpɨn iərman rəpwəh pran səvənhi,
ramasan mə iərman rəpwəh a niriien pran."
11 Mətə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Rɨpko mhə nərmama me
pam həukurən nuvehiien nəgkiariien i səiou mharə irə, mətə
səməme əpa Kumwesən rəsevər ia suatuk tukunraha irəha
nəha tuhəuvehi mharə irə.
12 Nərman nepwɨn tuhəpwəh niriien pran tɨ nəri nə mə
hənətui pehe mwatukw səvənraha rəpou. Ro pen rerɨnraha
riwən ia pran. Nərman nepwɨn tuhəpwəh niriien pran tɨ
nəri nə mə kərai irəha rəmwhen kamo ia kau kərman. Ro
pen rerɨnraha riwən ia pran. Nənə nərman me nepwɨn mwi
tuhəpwəh niriien pran tɨ nəri nə mə irəha hokeikei nətərɨgien

19:3: Mat 16:1 **19:4:** Jen 1:27, 5:2 **19:5:** Jen 2:24, Efes 5:31 **19:7:** Dut 24:1-4, Mat 5:31 **19:9:** Mat 5:32, 1Kor 7:10-11 **19:10:** 1Kor 7:1-2,7-9

səvənraha trəmak əpa ia nɨtətə ia neiai.[a] Iərmama sə rukurən nuvehiien nəgkiariien i səiou traməkeikei muvehi marə irə.”

Pwəh nəkwərhakwərha me həuvehe tɨ Iesu

13 Nəpɨn riti nərmama nepwɨn kamhəuvehi nəkwərhakwərha me səvənraha mamhəuvehe tɨ Iesu mə trəmri utə rəgɨn mi ia nirəha məfwaki. Nərmama me səvənhi hənise irəha.
14 Mətə Iesu rɨni mə, “Pwəh nɨpwnəti nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nɨniseien irəha tɨ nəri nə mə nɨtətə ia neiai səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i.”
15 Nənə Iesu rəmri utə rəgɨn mi ia nirəha, məfwaki tɨ nirəha, nənə məpwəh irəha mamevən.

Iərmama riti nautə səvənhi rasori

16 Ia nəpɨn nəha iərmama riti ruvehe tɨ Iesu, mɨni mə, “Iahatən, nəfe noien amasan takaməkeikei mo mə takuvehi nɨmɨruien rerɨn?”
17 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməres iou nari riti ia nɨkaren səvəi noien amasan? Kumwesən əpa ramasan. Trɨni mɨnuə ikuə tikuvehi nɨmɨruien, ikesi pen loa me səvənhi.”
18 Mɨregi iərmama nəha rɨni pen tukwe in mə, “Nəfe loa me takesi pen?”

Mɨregi Iesu rɨni mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien.
19 Tikaməkeikei mɨsiai səim tata mɨne mama, nənə mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”
20 Mɨregi iərmama nəha rɨni pen tɨ Iesu i mə, “Loa me pam i iakamesi pen. Nəfe mwi nəha ikɨn takaməkeikei mo?”
21 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Trɨni mɨnuə ikuə tikuvehe matukwatukw pam, evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpɨn kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə trɨpɨk fwe ia neiai. Nəpɨn ikɨno pam, ikuvehe mukurirə iou.”
22 Nəpɨn iərmama nəha rɨregi nəgkiariien nəha, in rəpwəh Iesu, mamevən. Rerɨn rəpou tɨ nəri nə mə nautə səvənhi rasori.
23 Ro iamɨnhi irə Iesu rɨni pen tɨ səvənhi nərmama me i mə, “Iakamɨni nɨpərhienien tukumiaha i rɨskai tɨ iərmama nautə səvənhi rasori mə truvnimwə ia nɨtətə ia neiai.
24 Takɨni mwi tukumiaha i. Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekɨn tukwe in mə truvnimwə ia nɨtətə sə Kumwesən

---

[a] **19:12:** Nəpɨn rɨpɨk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɨtətə ia neiai.” Nɨpwrai nəgkiariien i in i “Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.” **19:14:** Mat 18:2-3 **19:17:** Lev 18:5, Luk 10:28 **19:18:** Eks 20:12-16, Dut 5:16-20 **19:19:** Lev 19:18 **19:21:** Mat 6:20, Luk 12:33, Wok Me 2:45, Wok Me 4:34-37

ramərɨmənu irə. Rəknekɨn məpi raka nərimɨru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier."
25 Nəpɨn nərmama me səvənhi həregi nəgkiariien nəha nənimenraha rier. Həni mə, "Mə rəknekɨn iamɨnhi, nɨsimə nəha ko həuvehi nɨmɨruien?"
26 Mətə Iesu rətə irəha mɨni mə, "Nəri nəha rəknekɨn iərmama ko rɨpko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam rɨməru tɨ Kumwesən."
27 Mɨregi Pita rɨni pen tukwe in mə, "Ətə ro. Kɨmaha iahənəpwəh pam narimnari me səkɨmaha mamhəkurirə ik. Ro iamɨnhi irə kɨmaha tahəuvehi nəfe?"
28 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakamɨni nɨpərhienien tukumiaha i ia nɨtətə vi sə truvehe narimnari me pam tuhəuvehe mhərməvi. Ia nəpɨn nəha iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia jea asori səiou mərɨmənu. Kɨmiaha i səməme hiaməkurirə iou ipwet mɨne tihəkure mwi ia jea me twelef mhərɨmənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel.
29 Nənə nərmama me pam səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha tɨ nəri nə mə irəha nərmama me səiou tuhəuvehi tain. Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kɨtiriməni me, uə tata mɨne mama səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, uə tɨprənə səvənhi, in truvehi tain rasori mwi rəmwhen hantret, nənə muvehi mwi nɨmɨruien rerɨn.
30 Mətə nərmama həpɨk kamhəkupwən tuhəuvehe mhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə tuhəuvehe mhəkupwən."

20

Iesu rusipekɨn ia nərmama səməme kamhowok ia nəmhien

1 "Iakamɨni iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə suatuk ṣə Kumwesən ia neiai ramərɨmənu ia nɨtətə səvənhi rəmwhen iəmə asori riti nəmhien səvənhi rasori. Nəpɨn riti rier ia nəpnəpɨn anan mə trɨpeki nərmama nepwɨn tuhəmhu səvənhi.
2 Rɨni mə irəha kuatia kuatia tuhəmhu nəpɨn pekɨn nənə mhəuvehi silin kuatia kɨno ia silva.[a] Nənə nəpɨn irəha həseni raka, in rərhi pen irəha həuvən fwe səvənhi nəmhien.
3 Nənə ia naen klok ia nəpnəpɨn, iəmə asori rier mwi, mətoni nərmama nepwɨn kamhərer ia kwopun kamo maket ikɨn, mhəpko mhə nari riti.
4 In rɨni pen tɨ nirəha i mə, 'Kɨmiaha mwi hiəuvən mhəmhu fwe nəmhien səiou, nənə nəfe nərəkuien atukwatukw səkɨmiaha takuvei pehe m kɨmiaha.'

19:26: Jen 18:14, Job 42:2 **19:28:** Mat 25:31, Luk 22:30, Rev 3:21 **19:29:** Hip 10:34 **19:30:** Mat 20:16, Luk 13:30 **20:1:** Mat 21:33 [a] **20:2:** Nəghi silin nəha tenarius. Fwe tui tenarius kuatia nərəkuien atukwatukw sə kuvei pen m iərmama sə rowok nəpɨn pekɨn ia nəpnəpɨn meste ia nəruarəv.

5 Ro pen irəha həuvən. Ia twelef klok, nənə ia tri klok ia
nəruarəv, iəmə asori nəha rɨrərɨg mo mwi nəghi nari riti a.
6 Nənə ia faef klok ia nəruarəv in rier mwi, mətoni nərmama
nepwɨn kamhərer ihi ia kwopun nəha. Nənə rɨni pen tɨ nirəha
i mə, 'Rəfo kɨmiaha hiamərer ia kwopun i nəpɨn pekɨn hiəpko
mhə nari riti?'
7 Mɨregi həni pen tukwe in mə, 'Iərmama riwən rəkwein
kɨmaha ipwet mə tahowok səvənhi.'
Mɨregi iəmə asori rɨni pen tɨ nirəha i mə, 'Kɨmiaha mwi
hiəuvən mhəmhu fwe ia nəmhien səiou.'
8 Nənə ia nəruarəv iəmə asori səvəi nəmhien rɨni pen tɨ
iərmama səvənhi sə trərəku nərmama mə, 'Əkwein nərmama
me nəha kamhəmhu səiou həuvehe nənə ikuvei pen
nərəkuien səvənraha. Tikukupwən ia səməme haməkurirə
mhəuvehe men mo sampam ia səməme haməkupwən
mhəuvehe.'
9 Nənə nəpɨn nərmama səməme iəmə asori rərhi pen irəha
ia faef klok ia nəruarəv həuvehe, irəha kuatia kuatia həuvehi
silin riti kɨno ia silva.
10 Nəpɨn nərmama səməme iəmə asori rərhi pen irəha ia
nəpnəpɨn anan həuvehe, rerɨnraha rɨrhi mə tuhəuvehi rasori
mwi, mətə irəha kuatia kuatia həuvehi mwi silin riti kɨno ia
silva.
11 Irəha həuvehi, rerɨnraha rɨpkagien mhə. Həni pen tɨ iəmə
asori i
12 mə, 'Səməme i həuvehe kurirə həmhu aoa kuatia a, mətə
kɨmaha iahəmhu nəpɨn pekɨn ia nukwəsikər asori. Rəfo
ikərəku kɨmaha rəmnəmwhen a?'
13 Mətə iəmə asori rɨni pen tɨ nirəha riti mə, 'Iapko mhə nari
riti rərəha ia niram. Ikɨnəseni raka mə tikəmhu nəpɨn pekɨn
nənə muvehi silin kuatia kɨno ia silva.
14 Tikuvehi nərəkuien səim muvehi mamevən. Iərmama i
ruvehe kurirə rerɨk ragien tɨ nuvei penien nərəkuien səvənhi
rəmwhen a mwi iakuvei pehe mik.
15 Ikukurən mə ko iako nəfe iakokeikei mə tako ia mane
səiou? Rəfo rerɨm ramrhi ərəha iou tɨ namasanien nəha iako
mɨnraha?' "
16 Nənə Iesu rɨni mə, "Ro iamɨnhi irə nərmama səməme
həuvehe kupwən tuhəuvehe mhəkurirə, nənə səməme
həuvehe kurirə tuhəuvehe mhəkupwən."

Iesu rɨni irapw mwi mə tremhə

17 Nəpɨn Iesu rautə mamevən fwe ia Jerusalem, riri raka əpa
nərmama səvənhi twelef. Ia suatuk rɨni pen tɨ nirəha i mə,
18 "Həregi ro. Kɨtaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem.
Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi

20:8: Lev 19:13, Dut 24:15 **20:16:** Mat 19:30, Mak 10:31, Luk 13:30 **20:18:** Mat 16:21, Mat 17:22-23

pris asori me mine nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə.
19 Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mhərisi iou, mhərui tərini pen iou ia nei kamarkuaui. Takemhə, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nəpin səro kahar irə."

Jemes mine Jon krouəres pen nari riti m Iesu

20 Ia nəpin nəha pran səvəi Sepeti riri tini mi kəru, muvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, maməres pen nari riti min.
21 Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, "Ikokeikei nəfe?"

Miregi rini pen tukwe in mə, "Ni mə iəkunouihi mi kəru səiou trouəkure riti ia nikarem mwatuk riti ia nikarem mour nəpin tikərimənu ia nitətə səim."
22 Miregi Iesu rini mə, "Kimirau iroureirei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənimwi kap i iou takənimwi?"

Miregi irau krouni mə, "Kimrau iarouəmwhen."
23 Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, "Nipərhienien kimirau tirouənimwi kap i səiou, mətə iou ko iakəpwəh nəseniien kimirau irouəkure riti ia nikarek mwatuk riti ia nikarek mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha səiou Tata rimərfi raka irau mə trəkure fwe ikin."
24 Nəpin ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəresien nəha səvəi Jemes mine Jon, niemaha rəpi irəha.
25 Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe. Rini mə, "Kimiaha hiəuvəukurən raka noien səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə ia irəha, mamho nərmama kamho nəkwanraha.
26 Mətə kimiaha tihəpwəh noien iaminhi irə ia kimiaha me. Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha.
27 Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkimiaha pam.
28 Kimiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari minraha, muvei pen nimiruien səiou trərəku suatuk ti nifi rakaien nari ia nərmama həpik."

Iesu romasan nəmri iərmama kəru

29 Nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi həier ia Jeriko, mamhəuvən, nərmama həpik kamhəkurirə ia Iesu.

20:21: Mat 19:28, Luk 22:30 **20:22:** Mat 26:39, Jon 18:11 **20:25:** Luk 22:25-26
20:26: Mat 23:11, Mak 9:35, Luk 9:48 **20:28:** Luk 22:27, Fil 2:7, 1Tim 2:6

30 Ia kwopun nəha iərmama kəru krouəkure ia nɨkare suatuk. Nənimenrau rɨfwə. Nəpɨn krouregi mə Iesu rauvehe mə trukurau, krouəkwein əpwəmwɨs, rouni mə, "Iərɨmənu, kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt! Api tukumrau!"

31 Mɨregi nərmama həgkiari skai mɨnrau mə, "Rouafafa." Mətə irau krourɨpɨn rouəkwein əpwəmwɨs mwi, rouni mə, "Iərɨmənu, kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt! Api tukumrau!"

32 Nənə Iesu rərer, məkwein irau krouvehe, rɨni mə, "Irouokeikei mə tako nəfe m kɨmirau?"

33 Mɨregi krouni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Iarouokeikei mə nəmrɨmrau trouətui pwəh iarouətə nari."

34 Iesu rerɨn rərkwəpir tɨ nirau. Rɨrapi nənimenrau. Nənə təkwtəkwuni nəha nənimenrau ramasan. Krouətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, irau krouəkurirə i.

21

Nəkur Jerusalem kamhəgnəgɨni Iesu

1 Irəha həuvən ipaka tɨ Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif ia kwopun nəha ipaka tɨ rukwənu Petfas, nənə Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi,

2 mɨni pen tɨ nirau i mə, "Kɨmirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpɨn tirouapirapw fwe ikɨn, tirouətə togki riti kɨnəkwi tərini irau tɨni. Tiroufi raka nari ia nirau, rouəsɨgi irau, rouvehe tukw iou.

3 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəres kɨmirau mə iroufi raka nari irə tɨ nəfe, tirouni mə 'Iərɨmənu səkɨtaha ramərəs togki mi i, mətə trɨpkəpwəmwɨs mhə trərhi pehe mwi irau.' "

4 Nəri nəha rier pehe iamɨnhi irə mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rɨməni mə,

5 "Kɨmiaha tihəni pen tɨ nəkur Saeon mə,
'Hətə ro kig səkɨmiaha rauvehe tukumiaha,
mɨpkəfiəutə mhə in, raməkure ia togki,
togki i in kwəti togki a.' "

6 Iərmama mi nəha səvəi Iesu krouevən, rauo nəfe in rɨməni pen tɨ nirau i.

7 Krouəsɨgi togki nəha irau tɨni, rouəsɨgi rouvehe, rouəpənə pen karkahu əpwəmwɨs mi səvənrau ia təkutai togki mi nəha, nənə Iesu rəkure irə.

8 Nərmama həpɨk həpənə pen karkahu əpwəmwɨs me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwɨn mwi hərai nɨmwai nei me, mhəpənə pen ia suatuk.

9 Nərmama səməme kamhəkupwən mɨne səməme kamhəkurirə ia Iesu kamhəkwein əpwəmwɨs, mamhəni mə, "Səgnəgini iəmə i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt!

20:30: Mat 9:27, 15:22 **21:3:** Mat 26:18 **21:5:** Sek 9:9 **21:8:** 2King 9:13

Səkwein amasan irə rauvehe ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha! Kəgnəgɨni Kumwesən fwe irənhə anan!"

10 Nəpɨn Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, nərmama pam ia taon nəha kamhəni nəgkiariien me rɨpɨk, mamhəres mə, "Nəfe nəha iərmama?"

11 Mɨregi nərmama səməme kamhəkurirə in həni mə, "In i profet nəha nəghɨn nə Iesu. Ruku pen fwe Nasaret ia tənə Kalili."

Iesu rəkoui irapw nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən

12 Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mɨnaməkoui irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mɨne səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me. Rəvsini tepol me səvəi nərmama kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me tɨ nirəha.

13 In rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, 'Tukani nimwə səiou mə nimwəfwaki,' mətə kɨmiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhərkwafə ikɨn."

14 Ia nəpɨn nəha nərmama səməme nənimenraha rɨfwə mɨne səməme nɨsunraha rərfe həuvehe tɨ Iesu ia nimwə səvəi Kumwesən, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanɨn.

15 Mətə pris asori me mɨne nahatən me səvəi Loa rerɨnraha rɨpkagien mhə ia narimnari amasan me sə in ramo. Irəha həregi mwi mə nəkwərhakwərha me ia nimwə səvəi Kumwesən kamhəkwein əpwəmwɨs mə, "Səgnəgɨni iəmə i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt!" Irəha hətoni niemaha rəpi irəha.

16 Nənə həni pen tɨ Iesu i mə, "Ikregi nəgkiariien nəha kamhəni?"

Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Ouəh, iakamregi. Rosi hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rɨni mə, 'Ikɨnəpnəpenə raka ia tərhui nəkwərhakwərha me mɨne tərhui nəkwərhakwərha əmtəmetə me mə tuhəgnəgɨni ik?' "

17 Nənə Iesu rəpwəh irəha, mier ia Jerusalem, mevən fwe Petani, mapri ikɨn.

Iesu rəkwein ərəha ia niemɨs riti

18 Kɨni rakwakwi irə, ia nəpnəpɨn Iesu rɨrərɨg mamevən mwi fwe Jerusalem mɨregi nukumhə rɨnahi.

19 Nənə in rəti pen mətoni niemɨs riti ramərer ia nɨkare suatuk. Revən ipaka tukwe mətə nɨmwan me a. Nukwan riwən. Ro pen in rəgkiari ia nei nə mɨni mə, "Tikəpwəh mwi nukuəien ia nəpɨn riti." Nənə təkwtəkwuni a niemɨs nə ruvehe maukei.

20 Nəpɨn nərmama me səvənhi hətoni, hərkərinari, mhəni mə, "Niemɨs nəha rəfɨmhiə akwauakw iamɨnhi irə?"

21:11: Mat 21:46 **21:13:** Aes 56:7, Jer 7:11 **21:19:** Luk 13:6

21 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhienien
tukumiaha i trini minuə kimiaha hiahatətə pərhien ia
Kumwesən, mhəpwəh nəmkiəmkiien, hiəukurən noien
rəmwhen iakino ia niemis i. Mətə ripko mhə in əpa i. Trini
minuə kimiaha hiəni pen ti təkuər i mə, ‘Təkuər i, tiko mier
mivə pen fwe ia təsi,’ nənə təkuər nəha tro nəkwamiaha.
22 Trini minuə kimiaha hiahatətə pərhien ia Kumwesən,
nəfe nəghin tihəfwaki mhəres i, tihəuvehi.”

Iesu ramo narimnari me nəha ia nəkwai sin

23 Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən
nərmama me. Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel həuvehe tukwe, mhəni mə, “Ikamo narimnari me
i ia nəkwai sin, uə sin rəseni ik mə tiko narimnari me i?”
24 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres
kimiaha nəresien riti. Trini minuə hiəni atukwatukw tukw
iou i, takini pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia
nəkwai sin.
25 Fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptaes ia
nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko
səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptaes ia nərmama,
Iesu trini pehe tukutaha i mə, ‘Ro iaminhi irə rəfo hiəpwəh
niniien nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Jon?’
26 Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə
irəha həhekir niniien iaminhi, ti nəri nə mə nərmama me həni
nipərhienien ia Jon mə in profet pərhien riti.
27 Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh
niniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai
sin.”

Iesu rusipekin ia iərmama riti tini kəru

28 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiaməfətərig
irə? Iərmama riti tini kəru. Nəpin riti revən mini pen
ti nəmritaik səvənhi mə, ‘Nərik. Ipwet tikevən məmhu ia
nəmhien səkrau.’
29 Miregi rini mə, ‘Iakəpwəh.’ Mətə kurirə irə rərari ia
nətərigien səvənhi, mevən.
30 Nənə tata səvənhi revən ti piəvni mini pen nəgkiariien
kuatia.

Miregi rini mə, ‘Ramasan tata, pwəh iakevən.’ Mətə in
rəpwəh nevənien.
31 Sə pəku ia nirau ro nəkwai tata səvənhi?”

Miregi irəha həni mə, “Nəmritaik.”

21:21: Mat 17:20, Luk 17:6, 1Kor 13:2, Jon 14:12 **21:22:** Mat 7:7-11, Mat 18:19, Jon 14:13-14 **21:23:** Jon 2:18 **21:26:** Mat 14:5, 21:46 **21:28:** Luk 15:11

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakamini nipərhienien tukumiaha i nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvəi suatuk kamhəkupwən ia kimiaha, mamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.
32 Iakini iaminhi irə ti nəri nə mə Jon Paptaes riməuvehe tukumiaha mahatən suatuk atukwatukw sə tihesi pen, nənə kimiaha hiəpwəh niniien nipərhienien irə. Mətə nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvəi suatuk həməni nipərhienien irə. Kurirə irə hiətoni, mətə hiəpwəh nirərigien ia noien ərəha səkimiaha, mamhəni ihi neikuəien irə.”

Iesu rusipekin ia nimei krep səvəi iəmə asori

33 “Kimiaha tihətərig iou pwəh iakini irapw nusipekinien riti mwi. Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwan sə tukeivə testesi tipwei krep ikin ti nuvehiien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə tukətui ti krep ikin. Nəpin ro sampam irə, rəseni nərmama nepwin həuvehe mhətui ti nimei krep səvənhi. Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nipərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nimei krep səvənhi ia rəginraha, mier, mevən ia tənə əpə iti.
34 Nəpin kwənkwai krep rimruə, iəmə asori rərhi pen nərmama me nepwin səməme kamho tukwini nari min həuvən mhətə nəmə hamətui ti nimei krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep me nepwin minraha.
35 Mətə nəmə kamhətui ti krep həkwtəmhiri iotukwininari me səvənhi, mhəuəsi riti, mhousi əpune riti, nənə mhəkwi riti ia kəruəterei.
36 Iəmə asori rərari, mərhi pen mwi nərmama nepwin mwi kamho tukwini nari min həuvən. Nənə nəmə kamhətui ti krep ho mwi nari kuatia ia nirəha.
37 Sampam iəmə asori rərhi pen tini, mini mə, ‘Irəha tuhəsiai nərik.’
38 Mətə nəpin nəmə kamhətui ti krep hətoni tini iəmə asori, həni pen ti nirəha me i mə, ‘Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpin tata səvənhi tremhə, nimei krep i ruvehe mo səvənhi. Həuvehe, pwəh sousi əpune nənə nimei krep səvənhi truvehe mo səkitaha i.’
39 Nənə irəha həkwtəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw ia taniruə.
40 Ro iaminhi irə nəpin iəmə asori səvəi nimei krep truvehe, tro nəfe ia nəmə hamətui ti nimei krep səvənhi?”

21:32: Luk 3:12, Luk 7:29-30 **21:33:** Aes 5:1-2, Mat 25:14 **21:35:** Mat 22:6 **21:38:** Mat 27:18 **21:39:** Hip 13:12

41 Miregi nəmə asori me həni pen ti Iesu i mə, “In trousi
əpune nəmə ərəha me nəha ia noien riti rərəha anan, məseni
nərməpə me həuvehe mhətui ti nimei krep səvənhi. Irəha
tuhesi kwənkwai krep ia nəpin atukwatukw səvənhi, mhəuai,
mhəuvei pen nipərin min.”
42 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha
hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rini mə,
‘Kəruəterei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha,
mhəpwəh,
təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mino kəruəterei sə rəpi
raka pam kəruəterei me,
məkwtəmhiri əknekin pam nimwə.
Iərimənu səkitaha rino nəri i,
sətoni nəmritaha rier tukwe’?
43 Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə nitətə sə Kumwesən
ramərimənu irə raməmak ia rəgimiaha, tukamevən kuvehi
raka tukumiaha kuvei pen m nərmama nepwin səməme
tuhəukuə kwənkwan me.
44 Iərmama sə trimwei pen ia kəruəterei nəha, nikəkrin me
trərkwəpirərkwəpir. Trini minuə kəruəterei nəha rimwei pen
ia iərmama riti, iərmama nəha tripwarispwaris.”
45 Nəpin pris asori me mine Farisi me həregi nusipekinien
me nəha Iesu rani, həukurən mə raməgkiari ia nirəha.
46 Hokeikei mə tuhəkwtəmhiri in, mətə hənhekir nərmama
me ti nəri nə mə irəha kamhəni mə in profet pərhien riti.

22

Iesu rusipekin ia nəveginien asori

1 Nənə Iesu rəgkiari mwi minraha, musipekin mini mə,
2 “Suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nitətə
səvənhi rəmwhen ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tini ti
nəri nə mə tini ripkiri a pran səvənhi.[a]
3 Rərhi pen nərmama səməme kamho tukwini nari min
həuvən mhəkwein nərmama səməme in ruvəni pen raka ti
nirəha i mə tuhəuvehe, mətə irəha həpwəh nokeikeiien mə
tuhəuvehe.
4 Ro pen kig rərari mərhi pen nərmama nepwin mwi
səməme kamho tukwini nari min, rini pen ti nirəha i mə,
‘Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti nərmama səməme iakuvəni
raka ti nirəha i mə tuhəuvehe mə hətə ro iakinəpnəpenə raka
səiou nəveginien. Iakinousi əpune raka kau me səiou mine
kwəti kau me səiou həsisi amasan. Narimnari me pam i

21:42: Wok Me 4:11, Rom 9:33, 1Tes 2:6-8 **21:44:** Dan 2:44-45 **21:46:** Mat 21:26 [a] **22:2:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien i ro iaminhi irə: “Nitətə ia neiai rəmwhen ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tini ti nəri nə mə tini ripkiri a pran səvənhi. **22:4:** Mat 21:36

iakameitenhi a kɨmiaha. Tihəuvehe tɨ nəvegɨnien asori səiou sə iakamo səvəi nərɨk tɨ nəri nə mə rɨpkiri a pran səvənhi.'
5 Mətə irəha ho nəri auər a ia nəgkiariien səvəi kig, mamhəuvən. Riti revən tɨ səvənhi nəmhien. Riti revən tɨ səvənhi stoa.
6 Nərmama me nəha nepwɨn həkwtəmhiri nərmama səməme kamho tukwini nari m kig, mho naurɨsien mɨnraha, mhousi əpune irəha.
7 Ia nəpɨn nəha kig niemaha rəpi. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi, həuvən mhousi əpune nərmama me nəha səməme hənousi əpune səvənhi me nərmama, nənə mhəuvani taon səvənraha.
8 Kurirə irə kig rɨni pen tɨ nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, 'Nəvegɨnien asori səiou sə iakamo tɨ nərɨk sə rɨpkiri a pran i iakɨnəpnəpenə pam tukwe, mətə səməme iakuvəni raka tɨ nirəha i mə tuhəuvehe həpwəh nəmwhenien.
9 Ro iamɨnhi irə, kɨmiaha tihəuvən fwe suatuk me, mhəni pen tɨ nərmama me pam səməme hiətoni irəha mə tuhəuvehe ia nəvegɨnien səiou.'
10 Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m kig həier, mhəuvən ia suatuk me, mhəkwein nərmama me pam səməme hətoni irəha, nəkur ərəha mɨne nəkur amasan, həuvehi irəha mhəuvən tɨ nəvegɨnien asori səvəi kig. Nənə nimwə sə kaməni nari ikɨn rukuər ia nərmama.
11 Mətə nəpɨn kig ruvnimwə pehe mə trətoni nərmama me nəha səməme həuvehe, rətə iərmama riti raməni nari mɨpkarkahu mhə tɨnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəvegɨnien sə ro iamɨnhi.
12 Nənə kig rɨni pen tukwe in mə, 'Iou riti! Ikəfuvnimwə pehe irə məpwəh narkahuien tɨnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəvegɨnien iamɨnhi?' Nənə iərmama nəha rɨreirei mə trɨni nəfe.
13 Nənə kig rɨni pen tɨ nərmama me nəha kamho tukwini nari min mə, 'Hərihi rəgɨn mi mɨne nɨsun mi, mhərarki irapw iruə ia nəpitəvien. Kwopun nəha nərmama tuhasək ikɨn, mhahi tərini revɨnraha.' "
14 Nənə Iesu rarə mɨni mwi mə, "Kaməkwein nərmama həpɨk mə tuhəuvehe, mətə houihi a Kumwesən ruvərfi raka irəha mə səvənhi me."

Ratukwatukw mə tukərəku pen takis m Kig Sisa uə rekəm?

15 Ia nəpɨn nəha Farisi me həuvən, mhəgkiari pəri, mamhəres mə tuhəfo mho Iesu rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi.
16 Nəpɨn həgkiari pam, hərhi pen nərmama nepwɨn səvənraha tɨ Iesu həuvən irəha nərmama nepwɨn səvəi Kig

22:6: Mat 21:35 **22:13:** Mat 8:12, 25:30, Luk 13:28 **22:15:** Mak 3:6

Herot, nənə mhəni mə, “Iahatən. Kimaha iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nipərhienien. Ikamahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. Ikəpwəh nehekirien nərmama, mətə nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a ti nirəha.

17 Ro iaminhi irə tiko mini pehe ro tukumaha i nətərigien səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsərəku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

18 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien ərəha səvənraha, rini mə, “Kimiaha kəuatkəsuə me. Rəfo hiameipweipwi iou iaminhi irə?

19 Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe, pwəh iakətə ro.” Nənə irəha həuvei pen silin riti min.

20 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nənimwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?”

21 Miregi həni mə, “Nənimwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ro iaminhi irə narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

22 Nəpin irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier. Nənə həpwəh Iesu mamhəuvən.

Iərimənu in Kumwesən səvəi nərmama səməme kamhəmiru

23 Ia nəpin nəha mwi Satusi me nepwin həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko ripkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti,

24 mhəni mə, “Iahatən, Moses rimənі mə, ‘Trini minuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tininrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha.’

25 Mətə nərman me nepwin səkitaha, irəha pam sefen. Irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. Nənə piəvi iərman nəha riri.

26 Piəvni sə resi pen in mwi ro iaminhi irə. Nənə piəvni sə ro kahar in mwi ro iaminhi irə mamevən meste sampam.

27 Nərman me nəha sefen hemhə pam. Nənə prən nəha remhə mwi.

28 Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpin nəha Kumwesən tro nərmama hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

29 Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəreirei nipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi niskaiien səvəi Kumwesən. Ro iaminhi irə mine nahatənien səkimiaha ripkatukwatukw mhə.

22:21: Rom 13:7 **22:23:** Wok Me 23:8

30 Nəpin nərmama tuhətui mwi ia nemhəien, nərman
tuhəpwəh niriien nipran, nipran tuhəpwəh nesi penien
nərman. Mətə irəha tuhəmwhen ia nagelo me ia neiai.
31 Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama
ko ripkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kimiaha hiəpkəvsini
raka mhə nəgkiariien i Kumwesən rimәni pehe tukumiaha i
uə? Rimәni mə,
32 'Iou Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi
Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop.' In ripko mhə Kumwesən
səvəi nərmama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən
səvəi nərmama me səməme kamhəmiru."
33 Nəpin nərmama me həregi nəgkiariien nəha Iesu rama-
hatən nərmama me irə, nənimenraha rier.

Nəfe loa in rasori ia loa me nepwin?

34 Mətə nəpin Farisi me həregi mə Iesu rəsisəg tərhui Satusi
me ia nəgkiariien səvənhi, irəha housəsimwin irəha me.
35 Irəha riti in iahatən səvəi Loa rəres pen nari riti min mə
trireg ro Iesu mə trəfni irə. In rini mə,
36 "Iahatən. Nəfe loa ia Loa səvəi Moses in rasori?"
37 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, " 'Tikaməkeikei
mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam,
mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia
nətərigien me pam səim.'
38 Loa nəha in rasori makupwən ia loa me.
39 Nənə loa səro kəru irə rakurirə pen loa nəha rəmwhen
irə. Rini mə, 'Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei
atukw a ik.'
40 Nəgkiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine
nəkukuə me səvəi profet kupwən me həgher pen ia loa mi
nəha."

Kristo in tini sin?

41 Farisi me housəsimwin irəha me, nənə Iesu rəres pen
irəha i
42 mə, "Kimiaha hiaməfətərig irə mə Kristo in tini sin?"
Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "In tini Kig Tevit ti nəri
nə mə truku pen ia kwənəkwus səvənhi."
43 Miregi Iesu rini pen ti niraha i mə, "Mətə rəfo nəha Kig
Tevit rinəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi? Ia nəpin nəha
Nənimwin Ikinan rinarə irə Kig Tevit rimәni mə,
44 'Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,
Əkure ia nikarek mwatuk
mesite tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.'

22:32: Eks 3:6, Mat 8:11 **22:37:** Dut 6:5 **22:39:** Lev 19:18 **22:40:** Mat 7:12, Rom 13:10, Kal 5:14 **22:42:** Jon 7:42 **22:43:** Mat 26:64

45 Mə Kiɡ Tevɨt rɨnəkwein Kristo mə Iərɨmənu səvənhi rəfo kɨmiaha hiaməni mə in tɨni Kiɡ Tevɨt?”[b]
46 Nəpɨn Iesu rəres nəresien nəha, iərmama riti riwən ko rɨrɨpwen pen min. Ia nəpɨn nəha mamevən, nərmama pam həhekɨr nəresien nəresien me min.

23

Iesu rəɡkiari skai m Farisi me mɨne nahatən me səvəi Loa

1 Iesu rəɡkiari m nərmama me mɨne nərmama me səvənhi, mɨni mə,
2 “Nahatən me səvəi Loa mɨne Farisi me kamhəkure ia təmwki Moses.
3 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhəsiai irəha, mho nəfe nəɡhɨn irəha həni pehe tukumiaha i. Mətə tihəpwəh noien rəmwhen ia nirəha. Irəha kamhəvisau, mətə həpko mhə nəfe kamhəni.
4 Kamhəkeikei m nərmama me mə tuhesi pen loa skai me səməme həmwhen ia katipə sə rɨpam, mətə irəha həpkuvei pen mhə nəkwai rəɡɨnraha riti mhasitu ia nirəha tɨ natipəien.

5 Kamho noien amasan me pam səvənraha mə nərmama tuhətoni həɡnəɡɨni irəha. Kwəti tənərɨpw me i kɨməvai pen nəɡkiariien səvəi Kumwesən irə, nərmama kamhərihi tərini pen ia nɨpwənanraha mɨne rəɡɨnraha, nahatən me səvəi Loa kamhəkwusi səvənraha sə pwinari, mho mwi nusvenhi karkahu me səvənraha həpwəmwɨs.
6 Ia nəveɡɨnien asori me irəha hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nərmama me ikɨn. Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me.
7 Ia kwopun kamo maket me ikɨn hokeikei mə nərmama tuhəkwein irəha ia nɨsiaiien, mhokeikei nəpɨn nərmama həkwein irəha mə, ‘Iahatən.’
8 Mətə kɨmiaha tihəpwəh nəseniien nərmama həkwein kɨmiaha mə ‘Iahatən,’ tɨ nəri nə mə iahatən səkɨmiaha kuatia a, nənə kɨmiaha piəvmiaha me.
9 Nənə tihəpwəh nəkweinien iərmama riti ia tɨprənə i mə ‘Tata,’ tɨ nəri nə mə Tata səkɨmiaha kuatia a. In ramarə fwe ia neiai.

---

b **22:45:** Nəkur Isrel me fwe kupwən həuvəukurən raka mə profet me səvəi Kumwesən həməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwus səvəi Kiɡ Tevɨt mərɨmənu ia nirəha. Iəmə nəha kani nəɡhɨn mə ‘Kristo’ uə ‘Mesaea’ uə ‘Tɨni Tevɨt.’ Ia kwəti nəɡkiariien i, Iesu rokeikei mə nəmə asori me tuhətə sas Kristo mə in rɨpko mhə tɨni Kiɡ Tevɨt əpa, mətə in Tɨni Kumwesən. Sətoni mhəukurən mə in Tɨni Kumwesən tɨ nəri nə mə Kiɡ Tevɨt rəkwein in mə Iərɨmənu səvənhi. **23:3:** Mal 2:7-8 **23:5:** Mat 6:1, Eks 13:9, Dut 6:8, Nam 15:38-39 **23:6:** Mat 6:5, Luk 14:7

10 Nənə tihəpwəh nəseniien nərmama həkwein kimiaha mə
'Iərimənu,' ti nəri nə mə səkimiaha Iərimənu kuatia a. In i iou,
Kristo.
11 Iərmama sə rokeikei mə trasori ia kimiaha in traməkeikei
muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha.
12 Mətə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw
in. Iərmama sə rauvehi irapw in Kumwesən truvehi utə in.
13 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine
Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Hiaməsisəg ia təpinhə
ia nitətə ia neiai[a] ia nəmri nərmama. Kimiaha hiəpwəh
nuvnimwəien ia nitətə nəha, nənə hiaməsisəg mwi nərmama
səməme hokeikei mə tuhəuvnimwə irə.
14 [b]
15 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine
Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Hiəsuə ia nitətə me mhəpi
simwin ia təsi mine tənə mhəuvən isipwin mə tihəvi iərmama
kuatia ruvehe mukurirə ia kimiaha. Nənə nəpin in ruvehe
mukurirə ia kimiaha, hio ruvehe mərəha anan məpi raka
kimiaha. Nipwnəti kwopun napw asori rauək ikin irəha nə
kimiaha.
16 Trərəha anan tukumiaha. Kimiaha nərmama hiaməiri
pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rifwə.
Hiaməni mə 'Trini minuə iərmama riti rahatən nimwə səvəi
Kumwesən, muvehi kwəsuahi irə, nəgkiariien nəha ro nəri
auər a. Mətə trini minuə rahatən kol ia nəkwai nimwə nəha,
muvehi kwəsuahi irə, in traməkeikei mo nəfe in ramini.'
17 Kimiaha hiəreirei nari. Nənimemiaha rifwə. Sə pəku
nəha ro ikinan məpi raka, kol nəha uə nimwəfwaki sə ro kol
ruvehe mo ikinan i?
18 Nənə kimiaha hiaməni mə, 'Trini minuə iərmama riti
rahatən nifatə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsuahi irə,
nəgkiariien nəha ro nəri auər a. Mətə trini minuə rahatən
nari riti sə kinəmri utə ia təkure nifatə nəha, in traməkeikei
mo nəfe in ramini.'
19 Kimiaha nənimemiaha rifwə. Sə pəku nəha ro ikinan
məpi raka, nəri sə raməmak utə ia təkure nifatə uə nifatə səvəi
Kumwesən sə ro nəri nəha ruvehe mo ikinan i?
20 Ro iaminhi irə iərmama sə ramahatən nifatə səvəi
Kumwesən, mauvehi kwəsuahi irə, in ramahatən nifatə nəha

23:11: Mat 20:26, Mak 9:35, Luk 22:26 **23:12:** Job 22:29, Prov 29:23, Esik 21:26, Luk 14:11, 18:14 [a] **23:13:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə." [b] **23:14:** Ia Niutestamen me nepwin kimərai tui anan ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien səvəi vas 14 riwən. Mətə ia Niutestamen me nepwin sə kimərai kurirə nəgkiariien ia vas 14 raməmak ia nirəha. Kamhəni mə, "Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Hiameikuə ia nipran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwi nəfwakiien əpwəmwis me mə nərmama tuhətoni həsiai kimiaha tukwe. Kumwesən trərpwin noien ərəha me səkimiaha məpi raka nərmama nepwin." **23:16:** Mat 15:14

mine narimnari me pam səməme kamhəmak ia təkuren kauvei pen m Kumwesən, mauvehi kwəsuahi ia nirəha.

21 Nənə iərmama sə ramahatən nimwə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsuahi irə, in ramahatən nimwə nəha mine Kumwesən sə ramarə fwe ia nəkwan, mauvehi kwəsuahi ia nirau.
22 Nənə iərmama sə ramahatən neiai, mauvehi kwəsuahi irə, ramahatən Kumwesən mine jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mauvehi kwəsuahi ia nirau.

23 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Hiamauai narimnari me səkimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iaminhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənenouenou nəgkiariien me həpam mwi. Kimərai pen ia Loa səvəi Kumwesən mə iərmama traməkeikei mo noien atukwatukw, mamapi ti iərmama, nənə mamahatətə ia Kumwesən. Ramasan mə kimiaha hiamo nəgkiariien asori me nəha, mhəpwəh nenouenouien mwi nəgkiariien ouihi me.

24 Kimiaha nərmama hiaməiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rifwə. Nəpin hiənimwi nui, hiəpeki raka manman irə, mətə hiəpkətə mhə nərimiru nəha kamel raməmak irə, nənə hiətigai.

25 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Noien səkimiaha rəmwhen ia kap mine tikinari kaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwan rəmkemik. Fwe imwə rerimiaha rukuər ia nərəhaien mine nakresien. Hiamətərig əpa tukumiaha me.

26 Ik Farisi, nənimem rifwə pərhien. Kupwən maikuas ia nəkwai kap mine plet kurirə ikəpərhi tekin iruə rəmher.

27 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Kimiaha hiəmwhen ia nipəgi kəruəterei sə kərkwafə pen iərmama sə remhə ikin kəfəri iruə rəpsan. Nəpin nərmama hətoni iruə, rerinraha rirhi mə ramasan, mətə fwe imwə rukuər ia nikəkri iərmama mine nipwran sə rimərir məmkemik.

28 Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəpin nərmama hətə nipwramiaha iruə, rerinraha rirhi mə kimiaha hiatukwatukw, mətə fwe imwə rerimiaha rukuər ia neikuəien mine noien ərəha me.

29 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsuə me. Hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me mine nəmə atukwatukw me, mamhərukwi utə tihinari me ia nirəha.

23:22: Aes 66:1, Mat 5:34 **23:23:** Lev 27:30, Maeka 6:8 **23:25:** Mak 7:4 **23:27:** Wok Me 23:3 **23:28:** Luk 16:15

30 Kɨmiaha hiaməni mə, ‘Rɨpkɨni mɨnuə samarə ia nəpɨn
kupwən səvəi kaha me, ko səpwəh noien rəmwhen irəha həno,
mhousi əpune profet me.’
31 Ia nəgkiariien nəha kɨmiaha hiaməni pui atukw a
kɨmiaha mə nɨpərhienien i nɨmwipwi nərmama me nəha
səməme hənousi əpune profet kupwən me irəha nə kɨmiaha.
32 Ramasan mə kɨmiaha tihərɨpɨn noien ərəha me nəha kaha
kupwən me səkɨmiaha həno stat mho, mho sampam irə.

33 Kɨmiaha snek me, hiəmwhen ia nɨpwnəti snek me
kamhahi əpune iərmama! Tihəfo mhap mə Kumwesən
trəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səkɨmiaha ia kwopun
napw asori rauək ikɨn?
34 Tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiamo noien me nəha, iou
takərhi pehe profet me, mɨne nərmama səməme həukurən
nari, mɨne nahatən me həuvehe tukumiaha. Kɨmiaha ti-
housi əpune nepwɨn, mhərui tərini pen nepwɨn ia nei
kamarkuaui, mhousi nepwɨn ia nəkwai nimwəfwaki me
səkɨmiaha, mhərɨpwi irəha ia taon me.
35 Takərhi pehe irəha tukumiaha iamɨnhi irə mə kɨmiaha
nərmama ipwet mɨne tihəuvehi nərpwɨnien tɨ nɨte nəkur atuk-
watukw me pam sə rɨnaiu ia tɨprənə i rostat ia nɨte Epel, iəmə
sə rɨpko mhə nərəhaien riti, muvehe meste nɨte Sekaraea tɨni
Perekia sə kɨmiaha hiənousi əpune ia nimwə səvəi Kumwesən
ia nɨmwrhenhi nɨfatə mɨne kwopun sə ro ikɨnan.
36 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i narimnari me pam i
treste kɨmiaha nərmama ipwet mɨne.”

Iesu rasək tɨ nəkur Jerusalem

37 “Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet
me, maməkwi əpune nərmama səməme Kumwesən ramərhi
pehe irəha tukw ik. Nəpɨn rɨpɨk iakokeikei mə takousəsɨmwɨn
nɨpwnətɨm me rəmwhen ia rɨnhi menu ramo ia tɨni me mauiui
irəha ia tərəgɨn mi. Mətə kɨmiaha hiəpwəh nokeikeiien.
38 Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha Kumwesən trəpwəh nimwə
səkɨmiahaᶜ ro tekɨn a.
39 Iakamɨni pehe tukumiaha i mə kɨmiaha tihəpwəh mwi
nətoniien iou meste tihəni mə, ‘Səgnəgɨni iərmama i rauvehe
ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha.’ ”

23:31: Wok Me 7:52 **23:33:** Mat 3:7, 12:34, Luk 3:7 **23:34:** 1Tes 2:15, Mat 10:23 **23:35:** Jen 4:8, Hip 11:4, 2Kron 24:20-21 **23:37:** Wok Me 7:59, 1Tes 2:15 **23:38:** 1King 9:7-8, Jer 12:7, 22:5 ᶜ **23:38:** Rosi nəgkiariien i mə ‘Nimwə səkɨmiaha’ raməgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe tui anan nimwəfwaki nəha ramərer fwe Jerusalem. **23:39:** Sam 118:26, Mat 21:9

24

Iesu rɨni irapw mə tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

1 Iesu rier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən. Ia nəpɨn nəha nərmama me səvənhi həuvehe mhahatən pen nimwə nəha mɨne nimwə me nəha kɨməuvrhəkɨn pen mwi irə mə in trətoni.
2 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha hiamətə nimwə me i? Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə tukamevən tukousi testesi pam, kəruəterei riti ko rəpwəh nərer əknekɨnien ia riti."

Nuveheien səvəi Iərɨmənu mɨne nəpɨn sampam

3 Kurirə irə Iesu raməkure ia Təkuər Olif, nənə nərmama me səvənhi həuvehe tukwe. Nəpɨn irəha min əpa həres pen in i mə, "Tiko mɨni ro tukumaha i mə narimnari me i tuhəuvehe tɨnesən? Nəfe nɨmtətien truvehe mahatən pen mə nuveheien səim mɨne nəpɨn sampam krouvəuvehe ipaka?"
4 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kɨmiaha.
5 Nərmama həpɨk tuhəuvehe ia nəghɨk, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia nərmama həpɨk.
6 Kɨmiaha tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien me mə 'naruagənien riti fwe' uə 'naruagənien trutə.' Tihətui amasan rərəha hiəhekɨr, tɨ nəri nə mə nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə rɨpko mhə ihi nəpɨn sampam.
7 Iakamɨni iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kɨg riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kɨg əpə. Nukumhə trahi nərmama. Kwopun me nepwɨn nɨmwnɨmwien trɨkiu.
8 Mətə narimnari me pam i rəmwhen a ia pran sə rɨnamregi təkutan rɨnaməmisə tɨ nərəhiien iəkunouihi.
9 Ia nəpɨn nəha tukuvei pen kɨmiaha ia rəgi nərmama mə irəha tuho nəmisəien m kɨmiaha, mhousi əpune kɨmiaha. Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəmwəki kɨmiaha tɨ nəri nə mə kɨmiaha nərmama me səiou.
10 Nərmama həpɨk nahatətəien səvənraha trɨmwei. Irəha tuhəseni pen irəha me ia rəgi nəmə ərəha me, mhəmwəki irəha me.
11 Profet eikuə me həpɨk tuhəskəmter, mheikuə ia nərmama me həpɨk.
12 Nənə tɨ nəri nə mə noien ərəha truvehe masori, nərmama həpɨk nokeikeiien səvənraha truvehe məkwiei.

24:2: Luk 19:44 **24:5:** Mat 24:23-24, Wok Me 5:36-37, 1Jon 2:18 **24:7:** 2Kron 15:6, Aes 19:2 **24:9:** Mat 10:22, Jon 15:18 **24:11:** Mat 24:5,24, 1Jon 4:1

13 Mətə iərmama sə trərer əknekin ia nahatətəien səvənhi
meste nərəhaien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən
truvehimiru in.
14 Tukini irapw nəgkiariien amasan i ramәgkiari ia nitətə sə
Kumwesən ramərimənu irə. Nərmama ia tənəmtənə me pam
tuhaməkeikei mhəregi kurirə irə nəpin sampam truvehe."

Iesu ramәgkiari ia nərəhaien sə treste nəkur Jerusalem

15 "Kimiaha tihətoni nəri nəha Profet Taniel rimәni kani
mə 'Nəri sə rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.'
Tramərer ia kwopun ikinan fwe ia nəkwai nimwə səvəi
Kumwesən. Nəpin kimiaha tihətoni, iərmama sə raməvsini
nəkukuə i tramәkeikei mukurən nipwran.
16 Nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhap mhərkwafə ia
təkuər me.
17 Trini minuə iərmama riti ramapwis ia təkure nimwə
səvənhi, tramәkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nu-
vnimwəien mə truvehi nari riti sə rəmak ia nəkwai nimwə
səvənhi.
18 Nənə trini minuə iərmama riti raməmhu ia nəmhien
səvənhi, tramәkeikei map akwauakw, məpwəh nirərigien
mevən imwəni mə truvehi səvənhi tinari.
19 Trərəha anan ti nipran me səməme tuhəpəmpəm mine
səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərhakwərha
əmtəmetə me ia nəpin nəha.
20 Tihəfwaki mə nəpin nəha tihap irə trəpwəh nuveheien ia
nəpin səvəi nəkwieiien uə ia Sapat riti,
21 ti nəri nə mə nəpin nəha nəpin səvəi nərəhaien.
Nərəhaien nəha trasori məpi raka nərəhaien me pam səməme
həuvəuvehe raka fwe nukune narəien mesite pehe ipwet
mine. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka.
22 Ko nərəhaien nəha ravən əpwəmwis, nərmama me hemhə
pam. Mətə Iərimənu tro nəpin sə nərəhaien nəha travən irə
rukwakwa. In tro iaminhi irə mə truvehimiru nərmama me
səvənhi səməme in ruvərfi raka irəha.
23 Ia nəpin nəha, trini minuə iərmama riti rini pehe tukumi-
aha i mə, 'Hətə ro, Kristo i' uə 'Hətə ro, Kristo nəha,' kimiaha
tihəpwəh niniiien nipərhienien irə.
24 Nərmama tuhəskəmter. Nepwin tuhəni mə irəha Kristo,
mətə neikuəien. Nepwin tuhəni mə irəha profet, mətə
neikuəien. Tuho nimtətien asori me mine narimnari me
nərmama tuhətoni mhərkəri asori nari irə. Irəha tuhəmwur
mə tuheikuə ia nərmama səməme Kumwesən ruvərfi raka
irəha, trini minuə irəha həukurən noien.
25 Hətə ro. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka
tukumiaha i.

24:13: Mat 10:22 **24:14:** Mat 10:18, 28:19 **24:15:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11
24:17: Luk 17:31 **24:21:** Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14 **24:23:** Mat 24:5,11
24:24: Dut 13:1-3, 2Tes 2:8-9, Rev 13:13-14

26 Ro iaminhi irə trini minuə nərmama me nepwin həni pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro. Kristo in fwe ia kwopun akwesakwes ikin,’ tihəpwəh nevənien fwe ikin. Trini minuə həni mə, ‘Hətə ro. In i ia nəkwai nimwə,’ tihəpwəh niniien nipərhienien irə.
27 Nəpin rouapir irə nərmama hətoni nəhiapwien səvənhi fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iaminhi irə.
28 Ia kwopun pəku nipwrai nəri remhə ikin menu me nəha kamhani nipwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsimwin irəha me, mhani.”

Iəməti Iərmama truvehe mwi

29 “Nəpin nərəhaien nəha trukurau pam, təkwtəkwuni a mwi meri truvehe mipitəv, məkwə trəpwəh nəhiapwien, kəməhau me ia nimagouagou tuhəsasəsas, narimnari me ia nimagouagou həskai pik, Kumwesən trikiukiu ia nirəha.
30 Ia nəpin nəha nimtətien səiou Iəməti Iərmama trier irapw ia nimagouagou. Nənə nərmama ia kwənəkwus me pam ia təkure tiprənə i tuhəregi rərəha mhasək tukwe. Irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə fwe ia nimagouagou iakauvehe ia niskaiien mine nukuraanien asori.
31 Ia nəpin nəha kisipw riti trasək asori, nənə takərhi raka nagelo me səiou, həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tiprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakimərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.”

Iesu rusipekin ia nei niemis

32 “Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpin rinarkwi pen tukun sə rimərməru minaməpirpir, kimiaha hiəukurən mə nəpin səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka.
33 Rəmwhen a mwi, nəpin kimiaha tihətoni narimnari me i, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe.
34 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmiru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe.
35 Neiai mine tiprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Iərmama riti riwən rukurən nəfe nəpin Iərimənu truvehe irə

24:26: Luk 17:23-24 **24:27:** Mat 24:37-39 **24:28:** Luk 17:37 **24:29:** Esik 32:7, Joel 2:10,31, 2Tes 3:10 **24:30:** Rev 6:12-13, Sek 12:10, Rev 1:7, Dan 7:13 **24:31:** Aes 27:13, 1Kor 15:52, 1Tes 4:16 **24:34:** Mat 16:28 **24:35:** Mat 5:18

36 “Mətə nəpin səvəi nəri nəha uə aoa səvənhi iərmama
riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, Tini
Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou əpa rukurən.
37 Nəpin nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen
ia nəpin səvəi Noa.
38 Nəpin nesən asori rəpwəh ihi nauərien, nərmama me
kamhəvegin, mamhənimwi. Nərman me kamhəiri nipran.
Nipran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha
mamhəuvən meste Noa ruvnimwə ia nitətə asori səvənhi.
39 Irəha həreirei mə tuhemhə meste nesən asori rauər, nənə
iapiwən raiu mipeki raka irəha həmwhenimw. Iou, Iəməti
Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iaminha irə.
40 Ia nəpin nəha iərman kəru trouəmhu ia nəmhien, tuku-
vehi raka riti, kəpwəh riti.
41 Pran kəru trouvənari ia kwopun kuatia, tukuvehi raka
riti, kəpwəh riti.
42 Ro iaminhi irə kimiaha tihamətui a mhəpwəh napriien ti
nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpin Iərimənu səkimiaha truvehe
irə.
43 Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri. Trini minuə
iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpin iərmama riti truvehe
muvnimwə ia nəkwai nimwə səvənhi makres, in tramətui
a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəseniien iərmama riti
reitehi nimwə səvənhi muvnimwə makres.
44 Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə
ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpin riti
tihakiraka iou.
45 Iotukwininari sə rukurən nari, mamo nəkwai iəmə asori
səvənhi ia nəpin me pam, iəmə asori səvənhi truvehi utə in
ruvehe masori ia nimwə səvənhi mə trəkwməni nərmama me
səvənhi ia nəpin atukwatukw kamhani nari irə.
46 Trini minuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe
mətoni mə ramo wok me iaminha irə, iotukwininari nəha
rerin tragien.
47 Iakani nipərhienien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi
utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam
səvənhi.
48 Mətə mə iotukwininari nəha rerin rinamrhi mə iəmə asori
səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien,
49 nənə rinamousi nərman mine nipran səməme kamho
tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, mamənimwi, ma-
makonə irəha nərmama kamhənimwi pik,
50 iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpin riti in trakiraka in, uə
ia aoa riti sə in rireirei.

24:36: Wok Me 1:7, 1Tes 5:1-2 **24:37:** Jen 6:5-8 **24:39:** Jen 7:21-23, 2Tes 3:6
24:42: Mat 25:13 **24:43:** Luk 12:39-40, Rev 16:15 **24:47:** Mat 25:21, 23

51 Nənə iəmə asori səvənhi trərpwin noien ərəha me səvənhi,
məmri pen in ramarə irəha kəuətkəsuə me. Ia kwopun nəha
irəha tuhasək, mhahi tərini revinraha."

25

Iesu rusipekin ia niprən ouihi me irəha pam ten

1 "Nəpin nəha nitətə ia neiai[a] truvehe irə trəmwhen ia
niprən ouihi me irəha pam ten. Həuvehi laet me səvənraha
mhəuvən mə tuhətoni iərman sə triri vi a pran səvənhi.
Iərman nəha triri prən nəha krouevən fwe imwəni rouarə
pəri.
2 Prən ouihi me nəha krirum həreirei nari. Krirum
həukurən nari.
3 Nəpin səməme həreirei nari həuvehi laet me səvənraha,
həpwəh nuvehiien oel laet rauək irə irəha minraha.
4 Mətə səməme həukurən nari həuvehi laet me səvənraha,
mhəuvehi mwi tikinari me nepwin həukuər ia oel laet rauək
irə.
5 Nənə ti nəri nə mə iərman sə ripkiri a pran səvənhi ramo
tipwə irəha həregi napriien ruvehi irəha hapri.
6 Mətə ia kurkwai nəpin iərmama riti rəkwein, mini mə,
'Iərman sə ripkiri a pran səvənhi rauvehe! Həuvehe mhətoni!'
7 Ia nəpin nəha niprən ouihi me nəha ten hətui, mhəpərhi
laet me səvənraha.
8 Nənə səməme həreirei nari həni pen ti səməme həukurən
nari mə, 'Həuvei pehe səkimiaha riti oel laet rauək irə. Laet
me səkimaha hənaməfwə.'
9 Mətə səməme həukurən nari həni mə, 'Rekəm. Oel i laet
rauək irə tripkəmwhen mhə tukutaha pam. Həuvən fwe ia
stoa me mhəuvehi nəmri səkimiaha me nepwin.'
10 Nəpin irəha kamhəuvən mə tuhəuvehi nəmri oel laet
rauək irə, iərman sə ripkiri a pran səvənhi rapirapw. Niprən
ouihi me nəha krirum səməme hənəpnəpenə, həuvnimwə
irəha min ia nəkwai nimwə sə tukəni nəveginien asori ikin.
Nənə nərmama həsisəg ia təpinhə.
11 Kurirə irə niprən ouihi me nəha səməme həpkəpnəpenə
mhə hərərig mwi, mhəuvehe, mamhəkwein mə, 'Iərimənu,
Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.'
12 Mətə iərman sə ripkiri a pran səvənhi rini mə, 'Iakamini
nipərhienien tukumiaha i iakreirei kimiaha.' "
13 Nənə Iesu rini mə, "Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei
mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei
nəfe nəpin uə aoa Iərimənu səkimiaha truvehe irə."

24:51: Mat 8:12 **25:1:** Rev 19:7, Luk 12:35 [a] **25:1:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə." **25:11:** Luk 13:25-27 **25:12:** Mat 7:23 **25:13:** Mat 24:42

Iesu rusipekɨn ia nərmama kamhətui tɨ mane səvəi iəmə asori

14 “Nuveheien səvənhi trəmwhen iərmama riti sə rauvehi
navənien əpwəmwɨs səvənhi. Kurirə rier imwəni rəkwein
nərmama səməme kamho tukwini nari min həuvehe. Nənə
rəmri pen mane səvənhi ia rəgɨnraha mə tuhətui amasan
tukwe.
15 Ia riti ruvei pen tənərɨpw me krirum mane rukuər irə,
nənə tənərɨpw kəru m riti, nənə tənərɨpw kuatia m riti. Ruvei
pen kuatia kuatia mɨnraha rəmwhen in rukurən mə trətui
amasan tukwe. Kurirə irə in rier mamevən.
16 Iərmama sə ruvehi tənərɨpw krirum revən atukwatukw
mowok irə, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənərɨpw
krirum mwi.
17 Nənə iərmama sə ruvehi tənərɨpw kəru ro mwi iamɨnhi,
nənə muvehi mane asori rukuər ia tənərɨpw kəru mwi.
18 Mətə iərmama sə ruvehi tənərɨpw kuatia revən meri
tɨprənə, mɨnɨmwi mane səvəi iəmə asori səvənhi.
19 Nəpɨn əpwəmwɨs rukurau, iəmə asori səvəi nərmama me
nəha rɨrərɨg muvehe, nənə mokeikei mə trəskun mane me
nəha rɨməuvei pen mɨnraha.
20 Nənə iərmama sə rɨməuvehi tənərɨpw krirum ruvehe
mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mɨni mə, ‘Iəmə asori, fwe
kupwən ikɨməuvei pehe tənərɨpw krirum miou mane rukuər
ia nirəha. Ətə ro, iakɨnowok irə rəkwəhi mwi masori iakuvai
pen ia tənərɨpw krirum mwi.’
21 Nənə iəmə asori səvənhi rɨni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə
amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpɨn me.
Ikɨnətui amasan tɨ nəri ouihi i iakɨnəmri pehe ia rəgɨm, mo pen
tako ik ikuvehe masori mətui tɨ narimnari me rɨpɨk. Uvnimwə
pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau
krauagien pəri.’
22 Nənə iərmama sə rɨməuvehi tənərɨpw kəru in mwi ruvehe
mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mɨni mə, ‘Iəmə asori, fwe
kupwən ikɨməuvehi pehe tənərɨpw kəru miou mane rukuər ia
nirau. Ətə ro, iakɨnowok irə rəkwəhi mwi masori iakuvai pen
ia tənərɨpw kəru mwi.’
23 Nənə iəmə asori səvənhi rɨni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə
amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpɨn me.
Ikɨnətui amasan tɨ nəri ouihi i iakɨnəmri pehe ia rəgɨm, mo pen
tako ik ikuvehe masori mətui tɨ narimnari me rɨpɨk. Uvnimwə
pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau
krauagien pəri.’
24 Nənə iərmama sə ruvehi tənərɨpw kuatia in mwi ruvehe
mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mɨni mə, ‘Iəmə asori.
Iakukurən mə ik iərmama riti noien səim rɨskai. Ik ikapeki

25:14: Mak 13:34 **25:15:** Rom 12:6 **25:21:** Mat 24:45-47, Luk 16:10

nəvegɨnien ia nəmhien sə ipkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun ipkəpwei mhə nuni nari ikɨn.
25 Ro iamɨnhi irə, iakɨhekɨr, mevən, mɨnɨmwi tənərɨpw səim
sə mane rukuər irə ia tɨprənə. Ətə ro in i mane səim.'
26 Mətə iəmə asori səvənhi rɨni pen tukwe in mə, 'Ik
iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou, mamarpaha.
Ikuvəukurən raka mə iakapeki nəvegɨnien ia nəmhien sə
iapkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia
kwopun iapkəpwei mhə nuni nari ikɨn.
27 Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien mane səiou fwe ia pag?
Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mɨpkuvehi ihi mane səiou
mɨne sə rəkwaku pag rəkwəhi.'
28 Nənə iəmə asori rɨni pen tɨ nərmama səməme kamho
tukwini nari min mə, 'Həuvei raka tənərɨpw tukwe, mhəuvei
pen m iərmama sə rɨməuvehi tənərɨpw ten.
29 Iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei
pen mwi rasori mwi min, nənə in truvehi rəmwhen məpi
raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər
a irə, tukuvehi raka pam tukwe.
30 Mətə iərmama i sə ramo tukwini ərəha nari miou hərarki
irapw i iruə ia nəpitəvien. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək,
mhahi tərini revɨnraha.' "

Iesu rəgkiari ia sipsip me mɨne nəni me

31 "Nəpɨn nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə ia nuku-
raanien asori kɨmaha nagelo me, takəkure ia jea səiou
mərɨmənu.
32 Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe
mhousəsɨmwɨn pehe irəha me ia nənimek, nənə iou takuai
irəha rəmwhen iərmama sə ramətui tɨ sipsip me muai sipsip
me mɨne nəni me.
33 Takuai pen sipsip me ia nɨkarek mwatuk, mətə nəni me ia
nɨkarek mour.
34 Nənə iou kig səvənraha takɨni pen tɨ nərmama me nəha
ia nɨkarek mwatuk mə, 'Həuvehe kɨmiaha i səməme Tata
səiou ramək wein amasan ia kɨmiaha. Nəpɨn tɨprənə namiwən
ihi, in rɨnəpnəpenə raka kwopun səkɨmiaha ia nɨtətə sə in
ramərɨmənu irə. Həuvehe mharə irə.
35 Nəpɨn nukumhə rahi iou hiəuvei pehe nəvegɨnien miou.
Nənə nəpɨn iakakwakwa hiəuvei pehe nui miou. Nəpɨn iaka-
mavən rəmwhen ia iərmama pwɨspwɨs, hiəuvehi puvnimwə
iou ia nəkwai nimwə me səkɨmiaha me.
36 Nəpɨn tɨnari səiou riwən, hiarkahu pehe miou. Nəpɨn
iakamemhə, hiəuvehe mhəti pehe iou. Nəpɨn iakamarə ia
kalapus, hiəuvehe tukw iou.'

25:29: Mat 13:12, Mak 4:25, Luk 8:18 **25:30:** Mat 8:12 **25:31:** Mat 16:27, 19:28, Rev 20:11-13 **25:32:** Rom 14:10, Esik 34:17 **25:35:** Aes 58:7

37 Miregi nəkur atukwatukw me nəha tuhəni pehe tukw iou i mə, 'Iərimənu. Mətə nəfe nəpin nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, nənə iahəuvei pehe nəveginien mik, uə ikakwakwa nənə iahəuvei pehe nui mik?

38 Nəfe nəpin kimaha iahətoni ikamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis riti, nənə iahəuvehi puvnimwə ik ia nimwə me səkimaha me, uə səim tinari riwən, nənə iaharkahu pehe mik?

39 Nəfe nəpin kimaha iahətoni ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə iahəuvehe mhəti pehe ik?'

40 Miregi iou kig səvənraha takini pen ti nirəha i mə, 'Iakamini nipərhienien tukumiaha i nəpin kimiaha həno noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər a ia piak me, hiəno noien nəha ia nirak.'

41 Kurirə irə iou takini pen ti nərmama me nəha ia nikarek mour mə, 'Kimiaha i Kumwesən ramək wein ərəha ia kimiaha haraka ia nənimek mhəuvən ia napw sə rauək rerin. Kinəse napw nəha ti Setan mine nagelo me səvənhi.

42 Nəpin nukumhə rahi iou kimiaha hiəpwəh nuvei peheien nəveginien miou. Nəpin iakakwakwa hiəpwəh nuvei peheien nui miou.

43 Nəpin iakamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis riti, hiəpwəh nuvehi puvnimwəien iou ia nəkwai nimwə me səkimiaha me. Nəpin tinari səiou riwən, hiəpwəh narkahu peheien miou. Nəpin iakamemhə uə iakamarə ia kalapus, hiəpwəh nəti peheien iou.'

44 Miregi irəha mwi tuhəni pehe tukw iou i mə, 'Iərimənu, mətə nəfe nəpin nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, uə ikakwakwa uə ikamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis, uə tinari səim riwən, uə ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə kimaha iahəpwəh nasituien ia niram?'

45 Miregi iou takini pen ti nirəha i mə, 'Iakani nipərhienien tukumiaha i nəpin kimiaha hiəpwəh noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər ia piak me, hiənəpwəh noien nəha ia nirak.'

46 Nənə nərmama me nəha tuhəuvən ia kwopun Kumwesən trərpwin rerin noien ərəha me səvənraha ikin. Mətə nərmama atukwatukw tuhəuvən mhəuvehi nimiruien rerin."

26

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəuvən afafa mhəkwtəmhiri Iesu

1 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, in rəgkiari m nərmama me səvənhi, mini mə,

---

25:40: Prov 19:17, Mat 10:42, 18:5, Mak 9:41 **25:41:** Mat 7:23, Rev 20:10
25:46: Dan 12:2, Jon 5:29

2 “Kɨmiaha hiəukurən mə nəpɨn kəru mwi tuko Pasova. Ia
nəpɨn nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama
me mə irəha tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuaui.”
3 Ia nəpɨn nəha pris asori me mɨne nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel housəsɨmwɨn irəha me ia nəkwai nimwə səvəi pris
asori anan. Nəghɨn nə Kaeafas.
4 Nənə hərai sun mə tuhəuvən afafa, mhəkwtəmhiri Iesu,
mhousi əpune.
5 Mətə həni mə, “Pwəh kɨtaha səpwəh nəkwtəmhiriien Iesu
ia nəpɨn səvəi nəvegɨnien asori. Rərəha mə nərmama niemaha
trəpi irəha kamho nurɨgrɨgien asori tukwe.”

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

6 Nəpɨn Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə
pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon (Saemon nəha kupwən
nemhəien skai ro tekɨn.)
7 Nənə pran riti ruvehe tɨ Iesu mauvehi potel riti kɨno ia
kəruəterei riti kani mə alapasta.[a] Fwe ia nəkwai potel nəha
senta riti nənimen rutə pɨk. Prən nəha rətəgi pen senta nəha ia
nukwəne Iesu nəpɨn raməkure ia kwopun kaməni nari ikɨn.
8 Nənə nəpɨn nərmama me səvəi Iesu hətoni, niemaha rəpi
irəha. Həni mə, “Rəfo ramouraha senta iamɨnhi?
9 Rɨpkəmri pen a nəmri nari irə, ko ruvehi mane asori irə,
muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.”
10 Mətə nəpɨn Iesu rɨregi nəgkiariien nəha, rɨni pen tɨ nirəha i
mə, “Rəfo kɨmiaha hiamo iamɨnhi irə ia prən i? In ramo noien
amasan riti miou.
11 Nərmama nautə səvənraha riwən tuhamarə kɨmiaha
mɨnraha ia nəpɨn me, mətə iou tapkarə mhə kɨtaha m kɨmiaha
nəpɨn me.
12 Rəfo prən i rətəgi pehe senta i ia nɨpwrak? In ro mə
trəpnəpenə ia nɨpwrak mə tukɨnɨmwi.
13 Iakamɨni nɨpərhienien tukumiaha i kwopun pəku ia
tənəmtənə me tukɨni irapw nəgkiariien amasan səiou ikɨn
tukɨni irapw nəfe prən i rɨno miou mə nərmama rerɨnraha
tramrhi.”

Jutas tro noien ərəha

14 Nərmama me səvəi Iesu irəha pam twelef, riti ia nirəha
nəghɨn nə Jutas Iskariot. Revən tɨ pris asori me,
15 mɨni mə, “Trɨni mɨnuə iakuvei pehe Iesu ia rəgɨmiaha,
kɨmiaha tihəuvei pehe nəfe miou?” Irəha hərəku in silin me
kɨno ia silva irəha pam toti.

26:2: Eks 12:1-27, Mat 20:18 **26:7:** Luk 7:37-38 [a] **26:7:** Alapasta kəruəterei riti nənimen rutə pɨk. Fwe kupwən nərmama həuvehi mhəvi pen senta irə. **26:11:** Dut 15:11 **26:14:** Jon 11:57 **26:15:** Sek 11:12

16 Ia nəpin atukwatukw nəha Jutas rinamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu mine nərmama me səvənhi hani pəri nəveginien səvəi Pasova

17 Neste atukwatukw nəpin nəha tuhani bred sə yis riwən irə. Nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhəni mə, "Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kimaha tahəpnəpenə nəveginien səvəi Pasova ikin, nənə ik tikəni?"

18 Miregi Iesu rini mə, "Həuvən fwe Jerusalem, mhətoni iərmama riti fwe ikin, mhəni pen tukwe in mə, 'Iahatən səkitaha rini mə nəpin səiou ruvəuvehe ipaka. Tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha nərmama me səiou ia nəkwai nimwə səim.' "

19 Nərmama me səvəi Iesu həuvən mho nəfe rimәni pen ti nirəha i, mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

20 Ia nəruarəv Iesu mine twelef nərmama me səvənhi kamhəkure

21 mamhani pəri nari. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Iakamini nipərhienien tukumiaha i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou."

22 Nəpin irəha həregi nəgkiariien nəha, rerinraha rəpou. Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, "Iərimənu, sin nəha ikani? Iou?"

23 Miregi Iesu rini mə, "Iakani iərmama sə rameitesi bred ia tikiplet kuatia kimrau min. In truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou.

24 Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou. Ramasan pik mə ripkəpwəh a nətuiien."

25 Nənə Jutas, iərmama sə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama kamhəmwəki in, rini mə, "Iahatən, sin nəha ikani? Iou?"

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ik nə ikani."

26 Nəpin nəha kamhani nari irə, Iesu ruvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, muvei pen m nərmama me səvənhi, mini mə, "Tihəuvehi, mhani. In i nipwrak."

27 Kurirə irə in ruvehi kap waen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə muvei pen minraha, mini mə, "Kimiaha pam tihənimwi.

28 In i nitek sə trərihi tərini əknekin nəgkiariien vi səvəi Kumwesən. Traiu ti nərmama həpik mə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvənraha.

26:17: Eks 12:14-20 **26:18:** Mat 21:3 **26:23:** Sam 41:9 **26:26:** Mat 14:19 **26:28:** Eks 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, 1Kor 10:16

29 Iakani pehe tukumiaha i tapkənimwi mhə mwi waen i meste nəpin nəha takənimwi waen vi kitaha m kimiaha ia nitətə sə Tata səiou ramərimənu irə."
30 Nənə irəha hani nipu riti, mho sampam irə, mhəier mhəuvən ia Təkuər Olif.

Pita trini m kahar mə in rireirei Iesu

31 Ia kwopun nəha Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, "Ipwet ia nəpin kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rini mə,

'Iou takousi iərmama sə ramətui ti sipsip,
nənə sipsip me səvənhi tuhaiu kirkiri.'

32 Mətə in tro iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə."
33 Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, "Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə ripko mhə iou."

34 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iakani nipərhienien tukw ik i ipwet ia nəpin, kurirə rəiə rakaka, ik tikini m kahar mə ikreirei iou."
35 Mətə Pita rini pen tukwe in mə, "Trini minuə həni mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh niniien mə iakreirei ik." Nənə nərmama me pam səvənhi həni nəgkiariien kuatia.

Iesu raməfwaki ia Ketsemane

36 Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketsemane. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihaməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən kwərha məfwaki."
37 Nənə in riri Pita mine tini Sepeti kəru irəhar harevən irəha min. Ia nəpin nəha in rinamregi rərəha, rerin rəpou pik.
38 Nənə rini pen ti nirəhar i mə, "Rerik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i, pwəh kitaha m kimirəhar tsəpwəh napriien."
39 Nənə Iesu revən ouihi a mwi mimwei ia tiprənə məfwaki, mini mə, "Tata səiou. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei."
40 Nənə Iesu rəfwaki pam, mirərig pehe mətoni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in rini pen ti Pita i mə, "Rəfo, ko hiəpkətui mhə nəpin ouihi a uə?

26:30: Luk 22:39, Jon 18:1 **26:31:** Sek 13:7 **26:32:** Mat 28:7,16 **26:34:** Mat 26:69-75 **26:35:** Mat 26:56 **26:38:** Jon 12:27 **26:39:** Hip 5:7-8, Mat 6:10

41 Kimirəhar tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nimweiien ia nərəhaien. Nipərhienien rerimiaha ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiaha rəpou."[b]
42 Nənə Iesu revən səro kəru irə, məfwaki, mini mə, "Tata səiou. Trini minuə kap i ko ripkiwən mhə meste iakənimwi, tako rəmwhen sə ikokeikei."
43 Nənə Iesu rirərig pehe mwi mətə irəhar harnapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar.
44 Ro iaminhi irə in rəpwəh mwi irəhar, mevən səro kahar irə, məfwaki, mini a mwi nəgkiariien kuatia.
45 Kurirə irə ruvehe mwi ti nərmama me səvənhi, mini pen ti nirəhar i mə, "Rəfo, hiamarapri, mamharuvehi ihi napwisien səkimiahar? Həregi ro. Nəpin nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me.
46 Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trini pui iou ruvəuvehe ipaka."

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhiri in

47 Nəpin Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama həpik. Nepwin kamhəuvehi nau. Nepwin kamhəuvehi nipəri nei. Pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənərhi pen irəha.
48 Jutas rinəgkiari raka minraha mə, "Iərmama sə takakei min, iəmə nə in nə. Kimiaha tihəkwtəmhiri."
49 Nənə Jutas ruvehe, mevən atukwatukw ti Iesu, mini mə, "Ramasan tukw ik, iahatən." Nənə rakei min.
50 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iou riti. Tiko mo nəfe ikiməuvehe tukwe." Nənə nərmama me həuvehe mhəmri pen rəginraha ia Iesu, mhəkwtəmhiri.
51 Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərai iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərai raka nikare nifregin.
52 Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, "Uvehi nau səim mivai pen ia təmwhekin, ti nəri nə mə nərmama me səməme kamhəuvehi nau mə tuharuagən irə tukərai əpune irəha ia nau.
53 Kimiaha hiaməfətərig irə mə ko iapkəkwein mhə Tata səiou nənə təkwtəkwuni a irə in trərhi pehe nagelo me taosen m taosen həuvehe mhasitu ia nirak?
54 Mətə trini minuə iako iaminhi irə nəgkiariien i sə Nəkukuə Ikinan rani mə kimiaha tihəkwtəmhiri iou iaminhi irə trəfuvehe mukuə irə?"
55 Ia nəpin nəha Iesu rini pen ti nərmama me i mə, "Rəfo

26:41: Mat 6:13, Hip 2:14, 4:15 [b] **26:41:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien i in i mə, "Nipərhienien Nənimwin rerin ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiaha rəpou." **26:44:** 2Kor 12:8 **26:46:** Jon 14:31 **26:51:** Jon 18:26 **26:52:** Jen 9:6, Rev 13:10 **26:55:** Luk 19:47, 21:37

hiaməuvehi nau me mine nipərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iaminhi irə? Nətərigien səkimiaha rinuə iou rakres riti uə? Ia nərineiv m neis mine iakamarə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwtəmhiriien iou ia nəpin nəha?

56 Mətə narimnari me i hiamo haməier pehe iaminhi irə mə nəgkiariien me nəha profet kupwən me həmərai pen ia Nəkukuə Ikinan tuhəuvehe mhəukuə." Nəpin nərmama me i həkwtəmhiri Iesu, nərmama me səvənhi həpwəh in mhap.

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan mine nəmə asori me

57 Nərmama me nəha səməme həkwtəmhiri Iesu həiri in mhəuvən ti Kaeafas. Kaeafas in pris asori anan. Nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənousəsimwin raka irəha me ia nimwə səvənhi.

58 Pita rakurirə ia Iesu, mamavən isipwin tukwe meste nari fwe nikare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnimwə, məkure irəha iotukwininari me, mə trətoni mə tukəfo irə ia Iesu.

59 Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərmama nepwin mə tuheikuə, mhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə rimәni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune in tukwe.

60 Nəri auər a mə nərmama həpik həskəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rino uə həməregi in rimәni, mətə nəmə asori me həpkətə mhə nari riti. Mətə irəha kamhəmwur mamhəuvən meste iərmama kəru krouvehe,

61 rouni mə, "Iəmə i rimәni iaminhi irə mə, 'Iou iakukurən nourahaien nimwə səvəi Kumwesən, marə muvrhəkin mwi ia nəpin kahar.' "

62 Nənə pris asori anan rərer, mini pen ti Iesu i mə, "Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia nəgkiariien nəha irau krouni rauuəsi ik irə?"

63 Mətə Iesu rəpnapen. Nənə pris asori anan rini pen tukwe in mə, "Iakəres pehe ik i ia nəghi Kumwesən sə ramiru. Ni pehe ro tukumaha i. Ik Kristo, Tini Kumwesən, uə rekəm?"

64 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ik ikini, mətə iakani pehe tukumiaha i mə nəha təkwtəkwuni mine mamevən tihətoni iou, Iəməti Iərmama, takaməkure ia nikare Kumwesən mwatuk sə in niskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nimagouagou."

65 Nənə nəpin pris asori anan rireg, reitehi tinari səvənhi, mini mə, "Kitaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəmə i ti nəfe? Kimiaha hiəuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən.

26:56: Mat 26:31 **26:61:** Jon 2:19-21 **26:63:** Aes 53:7, Mat 27:12 **26:64:** Sam 110:1, Dan 7:13, Mat 24:30 **26:65:** Wok Me 14:14, Mat 9:3, Jon 10:33

66 Nətərɨgien səkɨmiaha mə tsəfo irə?" Mɨregi irəha həni mə,
"In tramək eikei memhə."
67 Nənə hərgəvəsi pen nənimen, mamhəuəsi in. Nepwɨn
həpwi in,
68 mamhəni mə, "Mə ik Kristo pərhien, ni pehe ro tukumaha
i nəgkiariien sə ruku pen tɨ Nənɨmwɨn mə sin ruəsi ik!"

Pita rɨni mə in rɨreirei Iesu

69 Ia nəpɨn nəha Pita fwe inhərɨpw ia nɨkare nimwə səvəi pris
asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori
anan ruvehe ipaka tukwe, mɨni mə, "Ik mwi ikɨnamavən pəri
kɨmirau Iesu iəmə Kalili."
70 Mətə ia nəmrɨnraha pam Pita rɨni mə, "Rekəm. Iou
iakreirei nəfe i ikamɨni."
71 Pita rəpwəh nɨkare nimwə nəha mier mevən ipaka tɨ
təpinhə asori riti sə nərmama kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə
pran riti mwi sə ramo tukwini nari rətə in, mɨni pen tɨ
nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, "Iəmə i
rɨnamavən pəri irau Iesu iəmə Nasaret."
72 Mɨregi Pita rɨni mwi mə, "Rekəm. Iakani pehe tukw ik i
kwəsuahi anan mə iou iakreirei iəmə nəha ikani."
73 Nəpɨn ouihi a rukurau, nənə nərmama səməme
kamhərer ia kwopun nəha həuvehe, mhəni pen tɨ Pita i mə,
"Nɨpərhienien. Ik riti ia nirəha tɨ nəri nə mə ik iəmə Kalili."
74 Mɨregi Pita rɨni mə, "Mə iakameikuə pwəh Kumwesən
rərpwɨn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i
kwəsuahi anan mə iou iakreirei iəmə nəha kɨmiaha hiaməni."
Pita rɨni iamɨnhi irə, nənə təkwtəkwuni a rəiə rakaka.
75 Nənə Pita rerɨn rɨrhi nəgkiariien səvəi Iesu. Rɨməni mə,
"Kurirə rəiə rakaka, ik tikɨni m kahar mə ikreirei iou." Pita
rerɨn rɨrhi. Nənə rier mevən mɨrapi nasəkien.

27

Jutas remhə

1 Ia nəpnəpɨn pris asori me mɨne nəmə asori me səvəi nəkur
Isrel irəha pam hərai sun mə tuhousi əpune Iesu.
2 Irəha həiri in, mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat.
Paelat nəha in iəmə Rom sə ramərɨmənu ia kwopun nəha.
3 Nəpɨn Jutas iəmə i sə rɨməuvei pen Iesu ia rəgi nərmama
səməme kamhəmwəki, in rətoni mə irəha həni mə Iesu
tramək eikei memhə, in rərari ia nətərɨgien səvənhi, muvehi
silin me nəha kɨno ia silva irəha pam toti, muvehi muvehe,
muvei pen m pris asori me mɨne nəmə asori me səvəi nəkur
Isrel,

26:66: Lev 24:16, Jon 19:7 **26:67:** Aes 50:6, 53:5 **26:75:** Mat 26:34 **27:3:** Mat 26:14-15

4 mini mə, “Iakino noien ərəha i, muvei pehe iərmama sə in
ratukwatukw a ia rəgimiaha mə tihousi əpune in.”
Miregi irəha həni mə, “Rəfo ikuvehe masək tegin kimaha?
Səim atukw a nə noien.”
5 Nənə Jutas rərarki irapw silin me kino ia silva fwe ia
nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mier mevən, mirukwi
utə atukw a in ia kwənəkwus.
6 Mətə pris asori me həuvehi silin me nəha kino ia silva,
mhəni mə, “Ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə kitaha
tsousəsimwin mane i irəha mane səvəi nimwəfwaki ti nəri
nə mə mane i kuvei pen mə tukuvehi nəmri iərmama i mə
tukousi əpune.”
7 Ro iaminhi irə irəha hərai sun mhəuvehi mane nəha,
mhəuvehi nəmri tiprənə riti. Fwe kupwən kani tiprənə nəha
mə Tiprənə sə kamo tekinari me irə. Irəha həuvehi nəmri
tiprənə nəha mə tukinimwi nərmama pwispwis me ikin.
8 Ro pen ipwet mine kamsegi pen ihi nəghi tiprənə nəha mə
Tiprənə sə netə rinaiu ikin.
9 Ia nəpin nəha nəgkiariien səvəi Profet Jeremaea
ruvəuvehe muvəukuə. In riməni mə,
“Irəha həuvehi silin me kino ia silva irəha pam toti.
In nə mane sə nəkur Isrel me nepwin həni mə tuhəuvei
pen ti nuvehiien nəmri iərmama nəha.
10 Irəha həuvei pen mane nəha mhəuvehi nəmri tiprənə sə
kamo tekinari me irə
rəmwhen ia Iərimənu rini pehe tukw iou i mə tako.”

Iesu rərer ia nəmri Paelat

11 Nəpin Iesu ramərer ia nəmri Paelat, Paelat rəres pen in
mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”
Miregi Iesu rini mə, “Ik ikani.”
12 Ia nəpin nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel həskəmter, mamhəni ərəha Iesu, mətə Iesu rəpwəh
niniien nəgkiariien riti ti nirəha i.
13 Ro pen Paelat rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməpnapen?
Ipkregi mhə nəgkiariien me ripik nəha kamhəni ərəha ik irə?”
14 Mətə Iesu ripkini mhə nəgkiariien riti tukwe in,
mipkərpwin mhə nəgkiariien riti sə irəha kamhəni. Nənə
Paelat rətoni mərkəri asori nari irə.

Paelat rəseni pen Iesu ia rəgi naruagən me mə tuhousi əpune

15 Ia nuk me pam nəpin kamo nəveginien asori nəha Pasova
irə, iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha rukurən nuvehi
rakaien iərmama riti ia kalapus sə nəkur Isrel həməres i, nənə
məseni in rier mamevən.

27:9: Sek 11:12-13 **27:12:** Aes 53:7, Mat 26:63 **27:14:** Jon 19:9

16 Ia nəpin nəha iərmama riti fwe ia nəkwai kalapus
nərmama pam həukurən in nəghin nə Parapas.
17 Ro iaminhi irə nəpin nərmama housəsimwin irəha me,
Paelat rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha hiokeikei mə takəseni
sin rier ia kalapus mamevən, Parapas uə Iesu sə kani mə
Kristo?"
18 Paelat rəres pen irəha iaminhi irə ti nəri nə mə in rukurən
mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməuvei pen Iesu ia rəgin
ti nəmwəkiien səvənraha.
19 Nari riti mwi, nəpin in raməkure ia kwopun sə raməkiri
nəgkiariien ikin, pran səvənhi rərhi pen nəgkiariien riti revən
tukwe mini mə, "Tikəpwəh noien nari riti ia iəmə atukwatukw
nəha. Ia nəpin riran pehe ipwet iakəməkrəha irə. Nənə
təkwtəkwuni iakregi rərəha tukwe."
20 Mətə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur
Isrel kamhəkeikei m nərmama mə tuhəres Paelat i mə trəseni
Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə trousi əpune Iesu.
21 Nənə Paelat rəres pen mwi irəha i mə, "Iəmənmi i sə pəku
kimiaha hiokeikei mə takəseni rier ia kalapus mamevən?"
Miregi irəha həni mə, "Parapas."
22 Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, "Ro iaminhi irə takəfo
ia Iesu sə kani mə Kristo?"
Miregi irəha pam həni mə, "Pwəh hərui tərini pen in ia nei
kamarkuaui."
23 Miregi Paelat rini mə, "Ti nəfe? Nəfe nəha nərəhaien in
rino?"
Mətə irəha həni asori mwi mə, "Pwəh hərui tərini pen in ia
nei kamarkuaui."
24 Nəpin Paelat rətoni mə ko ripko mhə rerinraha rəpwiuən,
mətə hənamo nurigrigien asori, in ruvehi nui, maikuas ia
rəgin mi ia nəmrinraha pam, mini mə, "Iou iakiwən ia
nemhəien səvəi iəmə i. Niten riwən ia nirak. Ramarə a ia
kimiaha."
25 Miregi nərmama me pam həni mə, "Pwəh niten rəmak
pehe a ia kimiaha mine nəkwərhakwərha me səkimaha."
26 Nənə Paelat ro nəkwanraha, məseni Parapas rier ia kala-
pus mamevən, mətə rini nəkwan mə tukərisi Iesu. Nəpin
naruagən me səvənhi hərisi pam in, Paelat ruvei pen in ia
rəginraha mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuaui.

Naruagən me haris əkenhin ia Iesu

27 Naruagən me səvəi Paelat həiri Iesu mhəuvnimwə ia
nimwə asori səvəi Paelat nəghin nə Praetoriam. Irəha
həkwein irəha me nepwin ia kusen səvənraha həuvehe
mhousəsimwin irəha me ipaka ti Iesu,
28 mhəuvehi raka karkahu səvənhi, mharkahu pen karkahu

27:18: Jon 11:47-48, Jon 12:19 **27:24:** Dut 21:6-9, Mat 27:4 **27:25:** Mat 23:35, Wok Me 5:28 **27:28:** Luk 23:11

əruerəv min rəmwhen ia karkahu səvəi kiɡ.
29 Həuvehi rəhi, mhəuvnhi kəfəfau səvəi kiɡ irə, mhəfəfau
pen ia kənkapwə, mhəuvei pen mwi riɡi nei riti ia rəɡin
mwatuk rəmwhen ia nəri sə kiɡ rauvehi rahatən pen nasori-
ien səvəi kiɡ. Hənimwi nukurhunraha ia nənimen, mamharis
əkenhin irə, mamhəni mə, “Ik kiɡ səvəi nəkur Isrel kimaha
iahəsiai ik!”
30 Irəha hərgəvəsi in, mhəuvehi raka riɡi nei nəha ia rəɡin,
mhousi kənkapwə irə.
31 Nəpin hənaris əkenhin raka irə, həuvehi raka karkahu
əruerəv nə mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in
mhəuvən mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuaui.

Naruaɡən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui

32 Nəpin naruaɡən me nəha hənaməier, hətoni iəmə Saerin
riti nəɡhin nə Saemon. Irəha həkeikei min mə trəvrani nei
kamarkuaui səvəi Iesu.
33 Irəha həuvən ia kwopun riti nəɡhin nə Kolkota (nipwrai
nahaɡ nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama). Ia kwopun nəha
irəha
34 həuvei pen waen m Iesu mə trənimwi. Kəvti pen nimwai
nari riti rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə nəpin Iesu rəpwasi
əɡhan, rəpwəh nokeikeiien mə trənimwi.
35 Nəpin irəha hərui tərini pen raka in ia nei kamarkuaui,
həuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən
pen mə sin truvehi nəfe tinari səvənhi.
36 Nənə həkure ia kwopun nəha, mamhətui tukwe.
37 Ia kənkapwə irənhə irə irəha hərui pen nəkukuə riti
kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *Iesu I Kiɡ Səvəi Nəkur
Isrel*
38 Ia nəpin nəha həuvehi rakres mi kəru, mhərui tərini pen
mwi irau ia nei kamarkuaui, riti ia nikare Iesu mwatuk, riti
ia nikaren mour.
39 Nənə nərmama səməme kamhəukurau ia suatuk
kamhounouini kənkapwənraha me, mamhəni ərəha Iesu,
40 mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə
səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəpin kahar. Itə,
uvehimiru ik! Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhien, araka
ia nei kamarkuaui meiwaiu pehe.”
41 Ia noien a mwi nəha pris asori me mine nahatən me səvəi
Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haris əkenhin irə,
mamhəni mə,
42 “In riməuvehimiru raka nərmama həpik, mətə ko
ripkuvehimiru atukw mhə in. Mə in kiɡ səvəi nəkur Isrel

27:30: Aes 50:6 **27:34:** Sam 69:21 **27:35:** Sam 22:18 **27:38:** Aes 53:12
27:39: Sam 22:7, Sam 109:25 **27:40:** Mat 26:61, Jon 2:19 **27:42:** Jon 11:50

pərhien, ramasan mə raraka ia nei kamarkuaui meiwaiu pehe, pwəh kitaha sətoni mhəni nipərhienien irə.
43 Iəmə i rahatətə ia Kumwesən mini mə in Tini Kumwesən. Pwəh sətoni ro mə Kumwesən rerin ragien tukwe truvehimiru in təkwtəkwuni."
44 Iərmama mi nəha sə krauakres kinərui tərini pen irau ia nei kamarkuaui irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in rəmwhen nepwin həməni.

Iesu remhə
45 Ia kurkwai nəpin ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau.
46 Nənə raripwi tri klok ia nəruarəv Iesu rəkwein əpwəmwis, mini minuə, "Eloi, Eloi, lama sapaktani?" Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə "Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iaminhi?"
47 Nərmama me nepwin səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, "Iəmə i ramək wein Profet Elaeja."
48 Nənə təkwtəkwuni a riti ia niraha raiu muvehi nipəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mipiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi.
49 Mətə in me nepwin həni mə, "Pəpim ro pwəh sətoni mə Profet Elaeja truvehe muvehimiru iəmə i uə rekəm."
50 Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mwi, məseni pen nimiruien səvənhi, memhə.
51 Təkwtəkwuni a mwi tinari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nipərin kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. Nənə tiprənə rikiu, meitehi kəruəterei me.
52 Nipəgi kəruəterei me nepwin sə kinərkwafə nipwrai nərmama ikin həuvehe mhəkwag, nənə Kumwesən ro nərmama me səvənhi həpik hətui mwi ia nemhəien səvənraha.
53 Kurirə irə nəpin Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi irəha həier irapw ia nipəgi kəruəterei me səvənraha, mhəuvən ia taon ikinan nə Jerusalem, nərmama həpik hətoni irəha.
54 Iaruagən riti nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. In mine naruagən me nepwin səvənhi kamhətui ti Iesu. Nəpin irəha hətoni nimwnimwien nəha mine narimnari me nəha sə həməier pehe, həhekir asori, mhəni mə, "Nipərhienien iəmə i in Tini Kumwesən."
55 Nənə nipran me həpik ia kwopun nəha kamhərer isipwin kwopti ti Iesu mamhəspau irə. Nipran me nəha həməier ia tənə Kalili, mamhəkurirə ia Iesu, mamhasitu irə.

27:43: Sam 22:8 **27:46:** Sam 22:1 **27:48:** Sam 69:21 **27:51:** Eks 26:31-33, Hip 10:19-20 **27:55:** Luk 8:2-3

56 Meri Maktala, mine Meri mama səvəi Jemes mine Josef,
mine mama səvəi tini Sepeti mi kamharərer irəha minraha.

Josef rərkwafə nipwrai Iesu

57 Iəmə Aramatia riti nəha ikin nəghin nə Josef. Nautə
səvənhi rasori. In mwi iərmama riti səvəi Iesu. Ia nəruarəv
58 revən ti Paelat, məres pen mə ko Paelat rəseni in ruvehi
nipwrai Iesu. Ro pen Paelat rini nəkwan mə tukuvehi pen
min.
59 Josef revən muvehi nipwrai Iesu, muvegi ia tinari əmher
riti kino ia linen,
60 nənə məmri pen ia nipəgi kəruəterei riti səvənhi sə in
rinərai ərori raka. Nəpin rinəmri raka, rəsəkwuəsəkwu
kəruəterei asori riti mərəpinhə pen kwəruə irə, nənə
mamevən.
61 Meri Maktala, mine Meri mama səvəi Jemes mine
Josef krauəkure fwe ikin, rouəti pen nipəgi kəruəterei nəha
kinərkwafə nipwrai Iesu ikin.

Naruagən me nepwin həsisəg əknekin nipəgi kəruəterei

62 Kini rakwakwi irə, nəpin kaməpnəpenə irə ti Sapat, pris
asori me mine Farisi me həuvən mhousəsimwin irəha me ia
nəmri Paelat,
63 həni pen tukwe in mə, "Iəmə asori. Rerimaha ramrhi
nəgkiariien riti səvəi iəmə nəha rameikuə. Nəpin ramiru
ihi, riməni mə nəpin kahar trukurau nənə in trətui mwi ia
nemhəien səvənhi.
64 Ro iaminhi irə tikərhi pen nərmama me nepwin səim
pwəh həuvən mhəsisəg əknekin ia nipəg sə kinərkwafə
nipwran ikin meste nəpin kahar haruvehe mharukurau.
Rərəha nərmama me səvənhi həuvən, mhakres nipwran,
mhəni pen ti nərmama mə in rinətui mwi ia nemhəien
səvənhi. Tuko ro iaminhi irə neikuəien nəha səvənraha
trərəha məpi raka sə fwe kupwən."
65 Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, "Iakəseni naruagən
me nepwin səiou. Tiho mhəiri irəha mhəuvən mhəsisəg
əknekin ia nipəgi kəruəterei nəha."
66 Ro pen irəha həuvən mhəmri pen nari riti ia kəruəterei
sə ramərer tukuahag ia nipəg nəha mə iərmama riti rikiu
irə irəha tuhətoni mhəukurən. Nənə naruagən me nepwin
kamhərer tukuahag tukwe.

28

Iesu rətui mwi ia nəmhien səvənhi

27:56: Mat 20:20 **27:58:** Dut 21:22-23 **27:60:** Aes 53:9 **27:63:** Mat 12:40, 16:21, Jon 2:19-21 **27:66:** Dan 6:17

1 Nəpin Sapat ruvəukurau, ipaka rinamran ia Sante, Meri
Maktala mine Meri mama səvəi Jemes krouevən mə trouətə
nipəgi kəruəterei kinəmri pen nipwrai Iesu irə.
2 Nənə təkwtəkwuni a irə, nimwnimwien asori rikiu, ti nəri
nə mə agelo riti səvəi Iərimənu rier ia neiai meiwaiu pehe,
məsəkwu raka kəruəterei nəha kinəsisəg pen ia nipəg, nənə
məkure utə irə.
3 Nipwran ramser rəmwhen ia nouapirien. Tinari səvənhi
rəpsan anan.
4 Nəpin naruagən me nəha səməme kamhərer tukuahag ti
nipəg hətoni agelo nəha, həhekir mhətəmnimwin, həuvehe
mhəmwhen ia nərmama həuvamhə.
5 Mətə agelo nəha rini pen ti prən mi nəha mə, "Rouəpwəh
nehekirien. Iakukurən mə irouətui Iesu sə kinərui tərini pen
ia nei kamarkuaui.
6 In riwən i. In rinətui mwi ia nemhəien səvənhi rəmwhen
mə in riməni. Rouvehe, rouətə kwopun nipwran rinamapri
ikin,
7 nənə rouevən akwauakw rouni pen ti nərmama me
səvənhi mə in rinətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə
təkwtəkwuni in rakupwən ia kimiaha mamevən ia tənə Kalili.
Kimiaha tihətoni in fwe ikin. Irouregi iakuvəni raka narim-
nari me i tukumirau i."
8 Nənə irau krouəpwəh akwauakw nipəg, rouhekir, mətə
rerinrau ragien pik mwi. Krouaiu, rouevən mə trouni nəri
nəha ti nərmama me səvəi Iesu.
9 Nənə təkwtəkwuni a Iesu rier irapw ti nirau, mini mə, "Ra-
masan tukumirau!" Nənə irau krouvehe tukwe, rounimwi
nukurhunrau ia nənimen, rouəkwtəmhiri nisun mi, rousiai
in.
10 Nənə Iesu rini pen ti nirau i mə, "Rouəpwəh nehekirien,
rouevən, rouni pen ti piak me mə irəha tuhəuvən fwe tənə
Kalili. Ia kwopun nəha irəha tuhətə iou."

Nəgkiariien səvəi naruagən me

11 Nəpin irau krourəring, təkwtəkwuni a mwi, naruagən me
nepwin səməme hənamərer tukuahag nipəg həuvən fwe taon,
nənə mhəni pen narimnari me nəha ti pris asori me.
12 Nənə pris asori me hoeite nəmə asori me səvəi nəkur Isrel
mamhərai sun irəha minraha. Nənə nəpin həuvərai sun raka,
həuvei pen mane asori m naruagən me nəha,
13 mhəni mə, "Kimiaha tihəni irapw ti nərmama me mə
nəpin kimiaha hiamapri ia nəpin nərmama me səvəi Iesu
həuvehe mhakres nipwran.
14 Nənə trini minuə Paelat riregi nəgkiariien nəha, kimaha
tahəgkiari min mə in trəpwəh nourahaien kimiaha."

28:3: Mat 17:2, Wok Me 1:10 **28:6:** Mat 12:40, 16:21 **28:7:** Mat 26:32 **28:10:** Hip 2:11 **28:13:** Mat 27:64

15 Ro iamɨnhi irə naruagən me həuvehi mane, mhəuvən,
mho nəfe pris asori me həməni pen tɨ nirəha i. Nənə
nəgkiariien nəha ruvirɨs ia tənə Isrel. Kamɨni ihi ipwet mɨne.

Nəgkiariien sampam Iesu ruvei pen m nərmama me səvənhi

16 Ia nəpɨn nəha nərmama me səvəi Iesu irəha pam eleven
həuvən fwe tənə Kalili ia təkuər riti sə Iesu rɨməni pen tɨ nirəha
i kupwən.

17 Nəpɨn irəha hətoni in, hənɨmwi nukurhunraha ia
nənimen, mhəsiai in. Mətə nepwɨn həreirei amasan ia
rerɨnraha mə Iesu pərhien i.

18 Nənə Iesu ruvehe, mɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kumwesən
ruvei pehe nasoriien miou iakamərɨməənu ia narimnari me
pam ia neiai mɨne tɨprənə.

19 Ro pen kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvən mhəvi nərmama
ia tənəmtənə me pam pwəh irəha həuvehe mho nərmama me
səiou ia nirəha. Kɨmiaha tihaməkeikei mho paptaes ia nirəha
ia nəghi Tata mɨne Tɨni mɨne Nənɨmwɨn Ikinan,

20 mamhahatən irəha mə irəha tuhaməkeikei mho
nəgkiariien me pam sə iakɨnahatən kɨmiaha irə. Nənə
həregi ro nəri i. Iou takamarə rerɨn tukumiaha meste nəpɨn
sampam."

28:16: Mat 26:32, Mat 28:7,10 **28:18:** Dan 7:14, Jon 13:3, Efes 1:20-22 **28:19:** Mak 16:15-16, Wok Me 1:8, 8:16, 19:5, Rom 6:3, 1Kor 1:13, 10:2, Kal 3:27 **28:20:** Wok Me 18:20, Jon 14:23

Mak
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Mak in rɨməkupwən mɨrai narimnari me ia nɨmɨruien səvəi Iesu. Nətərɨgien səvəi nərmama mə Mak in iərmama riti sə rɨnakurirə ia Pol mɨne Panapas nəpɨn krouəvisau irapw nəgkiariien amasan ia kwopun me. Mak in raməgkiari pɨk ia narəien səvəi Iesu Kristo. Matiu, Mak, Luk, Jon, irəha pam haməgkiari ia narəien səvəi Iesu Kristo, mətə nəkukuə səvəi Mak rukwakwa mamrai kwərhakwərha nəgkiariien iərmama rəvsini mukurən. Mak raməgkiari ia wok səvəi Iesu Kristo maməgkiari mwi ia nɨmtətien me səməme in rɨno. Mak ramahatən mə Iesu rəmwhen ia iərmama sə ramo wok mauvehi nasoriien. Ikəvsini nəkukuə səvəi Mak nɨpərɨn kahar, nɨpərɨn kuatia raməgkiari ia nəfe kɨno ia Kristo ia nəfwakiien sampam ia nɨmɨruien səvənhi ia təkure tɨprənə i, maməgkiari irə mamo sampam ia nemhəien səvənhi mɨne nəpɨn rɨnətui mwi ia nemhəien.

Nukune nəgkiariien amasan

1 Nukune nəgkiariien amasan sə raməvisau Iesu Kristo, Tɨni Kumwesən.

2 Kɨmərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Profet Aesea
fwe kupwən. Nəgkiariien nəha rani iamɨnhi irə mə,
"Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk."
3 "Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwɨs ia kwopun akwesakwes ikɨn mamɨni mə,
'Kɨmiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərɨmənu səkɨtaha,
mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.' "
4 Ro iamɨnhi irə Jon rier irapw ia kwopun akwesakwes ikɨn, maməvisau irapw tɨ nərmama mə, "Kɨmiaha tihaməkeikei mhərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha, mho paptaes, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səkɨmiaha."
5 Nərmama pam ia tənə Jutia mɨne Jerusalem həuvən tɨ Jon, mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptaes ia nirəha ia nui arɨs Jotan.
6 Jon ramarkahu ia tɨnari kɨno ia nɨmwheri kamel, maməmtoti ia teki nərimɨru, maməni kinhə mɨne kwənipwət ia sukapak.
7 Ramɨni irapw mə, "Kurirə ia nirak, iərmama riti fwe rauvehe. Nɨskaiien səvənhi rasori məpi raka iou. Iapkəmwhen mhə mə takərpəsuk mɨfi raka nəkwus ia səvənhi put.

1:2: Mat 11:10 **1:4:** Wok Me 13:24, 19:4 **1:6:** 2King 1:8, Mat 11:8 **1:7:** Wok Me 13:25

8 Iou iakamo paptaes ia kɨmiaha ia nui, mətə in truvehe mo
paptaes ia kɨmiaha ia Nənɨmwɨn Ikinan."

Jon ro paptaes ia Iesu

9 Ia nəpɨn nəha Iesu ruku pen fwe ia taon nəha Nasaret ia
tənə Kalili, muvehe, nənə Jon ro paptaes irə ia nui arɨs Jotan.
10 Nəpɨn atukwatukw Iesu rutə pehe ia nui, rətoni kəpuapen
rəkwag, Nənɨmwɨn Ikinan rosi mak inhərɨpw reiwaiu pehe
məkure irə.
11 Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai mɨni mə, "Ik nərɨk
keikei. Rerɨk ragien tukw ik."

Setan raməmwur mə tro Iesu rɨmwei ia nərəhaien

12 Jon rɨno raka paptaes ia Iesu. Nənə Nənɨmwɨn Ikinan
rərhi pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikɨn.
13 Rarə ikɨn meste nəpɨn foti. Ia nəpɨn nəha Setan
raməmwur mə tro Iesu rɨmwei ia nərəhaien. Iesu ramarə
irəha nəri əprmɨn me. Nagelo me hamo tukwini nari min.

Iesu rɨnaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən

14 Kəkwtəmhiri Jon, kuvehi puvnimwə ia kalapus. Kurirə
ikɨn Iesu ruvehe ia tənə Kalili, maməvisau irapw nəgkiariien
amasan səvəi Kumwesən, mamɨni mə,
15 "Təkwtəkwuni rɨno nəpɨn atukwatukw. Nɨtətə sə
Kumwesən ramərɨmənu irə ruvəuvehe ipaka. Tihərərɨg ia
noien ərəha me səkɨmiaha, mhəni nɨpərhienien ia nəgkiariien
amasan səiou."
16 Nəpɨn Iesu ramavən ia nɨkare nui asori Kalili, rətoni
Saemon irau piəvni nəghɨn nə Antru krauerukw net ia nui.
Irau krauerukw net ia nui tɨ nəri nə mə irau iərmama mi kravi
nəmu.
17 Iesu rɨni pen tɨ nirau i mə, "Rouvehe roukurirə iou, pwəh
tako kɨmirau tirouvehe iərmama mi sə kravi nərmama."
18 Nənə təkwtəkwuni a krouəpwəh net səvənrau roukurirə
in.
19 Kurirə ikɨn Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni tɨni Sepeti
Jemes mɨne piəvni nəghɨn nə Jon. Krauəkure ia nəkwai nɨtətə
ouihi riti rautiri net me.
20 Iesu rətoni irau, məkwein irau. Nənə krouəpwəh
səvənrau tata Sepeti raməkure ia nəkwai nɨtətə ouihi irəha
nərmama səməme ramərəku irəha tɨ noien wok səvənhi,
rouevən roukurirə Iesu.

Iesu rəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha ia iərmama riti

21 Iesu mɨne nərmama me səvənhi həuvən ia taon riti
nəghɨn nə Kapaneam. Ia Sapat Iesu ruvnimwə ia nəkwai
nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel mamahatən nərmama me.

1:11: Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, Mak 9:7 **1:13:** Sam 91:11-13 **1:14:** Mak 6:17 **1:15:** Mat 3:2, Kal 4:4 **1:17:** Mat 13:47, Luk 5:1-11 **1:21:** Mat 4:13

22 Irəha hərkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, tɨ nəri
nə mə in ramahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi
nasoriien ruku pen tɨ Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvəi
Loa.
23 Nənə təkwtəkwuni a iərmama riti sə nənɨmwɨn ərəha
ramarə irə ruvnimwə pehe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha,
24 məkwein əpwəmwɨs, mɨni mə, "Iesu, ik iəmə Nasaret!
Ikuvehe mə tiko nəfe ia kɨmaha? Ikuvehe mə tikouraha
kɨmaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən."
25 Mətə Iesu rɨnise nənɨmwɨn ərəha, mɨni mə, "Əpwəh
nəgkiariien, mier ia iərmama i."
26 Nənə nənɨmwɨn ərəha rəkwein əpwəmwɨs, mɨkiukiu ia
nɨpwran, mier.
27 Kurirə irə nərmama me nənɨmenraha rier. Hamərəs irəha
me i mə, "Nəfe nəha? Nahatənien vi riti uə? Iəmə i rauvehi
nasoriien, mamɨni nəkwan tɨ nənɨmwɨn ərəha me, nənə irəha
ho."
28 Təkwtəkwuni a mwi nəgkiariien kamɨni ia Iesu rier
mevən ia kwopun me pam ia tənə Kalili.

Iesu ro nərmama həpɨk nemhəien rarə ia nirəha həuvehe mhəsanɨn

29 Iesu rier irapw ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel irəha
Jemes mɨne Jon mɨne Saemon mɨne Antru. Irəha həuvən
atukwatukw mhəuvnimwə ia nəkwai nimwə səvəi Saemon
mɨne Antru.
30 Nəpɨn hapirapw fwe ikɨn, nərmama həvisau pen m Iesu
mə kaka pran səvəi Saemon ramapri, maməkwiei fifa.
31 Ro iamɨnhi irə Iesu revən mətoni, muvehi rəgi prən nəha,
mɨvi utə. Təkwtəkwuni a mwi nemhəien raraka ia prən nəha.
Rəsanɨn mevən mɨsui raka nəvegɨnien muvei pen mɨnraha.
32 Ramәruarəv meri ruvəivə. Nənə nərmama me həuvehi
pam nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha mɨne
səməme nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha
mhəuvehe tɨ Iesu.
33 Nərmama pam ia rukwənu səvəi Saemon housəsɨmwɨn
pen irəha ia kwəruə ia nimwə səvənhi.
34 Nənə Iesu ro nərmama həpɨk nemhəien səpəmsəpə rarə ia
nirəha həuvehe mhəsanɨn. In rəkoui irapw nəremhə me həpɨk
ia nərmama, mətə rɨnise nəremhə me nəha mə tuhəpwəh
nəgkiariien tɨ nəri nə mə irəha həukurən mə in sin.
35 Ia nəpnəpɨn anan, rapitəv ihi, Iesu rətui mevən fwe ia
kwopun riti sə nərmama həiwən ikɨn, maməfwaki fwe ikɨn.
36 Nənə Saemon mɨne in me nepwɨn kamhətui in.
37 Nəpɨn hətoni Iesu, həni pen tukwe in mə, "Iesu, nərmama
pam fwe kamhətui ik."

1:22: Mat 7:28-29 **1:24:** Mak 5:7 **1:26:** Mak 9:26 **1:28:** Mat 4:24 **1:34:** Mak 3:11-12 **1:35:** Mat 14:23, Mak 6:46

38 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Pwəh səuvən mwi ia
rukwənu me nəha ipaka tukutaha. Takəvisau mwi minraha, ti
nəri nə mə səiou atukwatukw nəha wok iakiməuvehe tukwe.”
39 Nənə Iesu revən mukurau ia tənə Kalili, maməvisau ia
nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməkoui irapw
nəremhə me ia nərmama.

Iesu romasan iərmama riti sə nemhəien skai raməmak ia tekin

40 Iərmama riti nemhəien skai riti raməmak ia tekin. In
ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mini pen
tukwe in mə, “Mə rerim ragien ko iko iakəmher?”

41 Nənə Iesu rerin rərkwəpir tukwe. In rosə pen rəgin,
mirapi in, mini mə, “Rerik ragien. Tikuvehe məmher.”

42 Nənə təkwtəkwuni a nemhəien raraka irə. Iesu ro
nipwran ruvehe məmher mwi,

43-44 mərhi pen i, minise pen tukwe in mə, “Tikətui amasan
tukwe, məpwəh niniien nəfe iakino mik ti iərmama riti,
mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh rətoni nipwram mə
rinəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rimәni.
Nərmama tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia
nipwram.”

45 Mətə nəpin iərmama nəha rəpwəh Iesu mier, rinani irapw
nəfe Iesu rino min ti nərmama me. Nəgkiariien səvənhi
ruviris ro pen riskai ti Iesu mə travən mevən mwi ia rukwənu
riti mwi. Mətə ramavən a ia kwopun me nərmama həiwən
ikin. Nərmama pam ia kwopun me kamhəuvehe tukwe.

2

Iesu romasan iərmama riti nisun mi krouemhə

1 Nəpin me nepwin rukurau, nənə Iesu rirərig pehe mwi
ia Kapaneam. Nərmama me həregi kaməvisau mə in fwe ia
nəkwai nimwə.

2 Ro iaminhi irə irəha həuvən mhousəsimwin pen irəha me
tukwe. Nəkwai nimwə rukuər ia nərmama. Kwopun səvəi
nəkureien riwən fwe imwə mine ia kwəruə. Iesu raməvisau
irapw nəgkiariien amasan minraha.

3 Ia nəpin nəha nərmama kefə həuvehi iərmama riti
mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha nisun mi krouemhə. Ko
ripkavən mhə.

4 Həuvehi pehe, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka ti Iesu
ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro iaminhi irə irəha
həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti ratukwatukw ia
kwopun nəha Iesu raməkure ikin. Ho pam ruə, həuvehi irapw
nimənan sə iərmama nisun mi krouemhə ramapri irə reiwaiu.

1:39: Mat 4:23, 9:35 **1:43-44:** Mak 3:12, 7:36, Lev 14:1-32

5 Nəpin Iesu rətoni nahatətəien səvənraha, rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik, iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”
6 Nahatən me nepwin səvəi Loa kamhəkure fwe ikin, rerinraha ramrhi mə,
7 “Rəfo iəmə nəha raməgkiari iaminha irə mine? Nəgkiariien nəha rərəha. Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”
8 Təkwtəkwuni a Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Rəfo rerimiaha ramrhi iaminhi?
9 Nəgkiariien mi sə pəku nəha rimməru tukw iou ti niniien ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer, muvehi nimməhan səim, mavən mamevən’?
10 Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.”
11 Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi nimməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.”
12 Təkwtəkwuni a rərer, muvehi nimməhan səvənhi ia nəmri nərmama, mavən mamevən. Nənə irəha nənimenraha rier. Həgnəgini Kumwesən mə, “Səpkətə raka mhə nari riti iaminhi irə ia nəpin riti!”

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

13 Iesu revən mwi mamavən ia nikare nui asori Kalili. Nərmama həpik həuvehe tukwe, nənə in ramahatən irəha.
14 Ia nəpin nəha ramavən mətoni Livae tini Alfeas raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikin. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Levi riskəmter mukurirə in.
15 Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Livae. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi həpik kamhani pəri nari irəha min mine nərmama me səvənhi. (Ro iaminhi irə mine ti nəri nə mə nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi həpik kamhəkurirə ia Iesu.)
16 Nənə nahatən me səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həuvehe mhətoni Iesu raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi. Irəha hares nərmama me səvənhi mə, “Rəfo in raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi?”
17 Nəpin Iesu riregi nəgkiariien səvənraha, rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta. Iou iapkuvehe mhə

2:5: Luk 7:48 **2:7:** Aes 43:25, 1Jon 1:9 **2:12:** Mat 9:33 **2:14:** Jon 1:43
2:16: Mat 11:19, Luk 15:1-2

mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko rɨpkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivɨs

18 Nəpɨn riti nərmama me səvəi Jon Paptaes irəha Farisi me kamhəpwəh naniien nari tɨ nəfwakiien. Nərmama nepwɨn həuvehe mhəres Iesu i mə, “Rəfo nərmama me səvəi Jon mɨne Farisi me kamhəpwəh naniien nari tɨ nəfwakiien, mətə səim nərmama me həpko mhə?”

19 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nərmama ia nəvegɨnien i kamo tɨ narə viien səvəi iərman mɨne pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, tɨ nəri nə mə iərman sə rɨpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mɨnraha. Rɨpkatukwatukw mhə mə irəha tuhəpwəh naniien nari tɨ nəfwakiien ia nəpɨn nəha.

20 Mətə trɨpkuvehe ia nəpɨn sə tɨpkuvehi raka iərman sə rɨpkarə vi a irau pran səvənhi trɨpkarə mhə mwi irəha mɨnraha. Ia nəpɨn nəha irəha tuhəpwəh naniien nari tɨ nəfwakiien.

21 Iərmama riti riwən ko ruvehi nɨpəri tɨnari vi mɨtiri tukuahag ia ruei tɨnari ivɨs. Trɨni mɨnuə ro iamɨnhi irə, nɨpəri tɨnari vi truvehe mɨkɨmkɨm, meitehi tɨnari ivɨs mo ruen rasori.

22 Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tɨki waen tui sə kɨno ia teki nəni. Trɨni mɨnuə ro iamɨnhi irə, waen vi trəse tɨki waen tui rəsisi məpəruə. Nənə tɨki waen tui mɨne waen vi irau pəri krouərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tɨki waen vi me.”

Iesu in Iərɨmənu səvəi Sapat

23 Nəpɨn riti ia Sapat Iesu ramavən maməpi sɨmwɨn ia nɨmei wit me nepwɨn. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in, mamhesi kwənkwai wit, mamhani.

24 Ro iamɨnhi irə Farisi me həni pen tɨ Iesu i mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti rɨpkatukwatukw mhə ia Loa səkɨtaha mə tuko ia sapat. Rəfo kamho iamɨnha irə?”

25-26 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Rosi kɨmiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevɨt rɨno fwe kupwən uə? Ia nəpɨn nəha Apiatar rauvehi wok irə səvəi pris asori anan, Kig Tevɨt mɨne nərmama me səvənhi nəvegɨnien riwən tɨ nirəha, nukumhə rɨnahi irəha. Nənə Kig Tevɨt ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nɨfatə. Rɨpkatukwatukw mhə ia Loa səkɨtaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həukurən naniien. Mətə Kig Tevɨt rəni, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani.”

2:24: Dut 23:25 **2:25-26:** 1Saml 21:1-6, Lev 24:5-9

27 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨno Sapat tɨ iərmama. Kɨpko mhə iərmama tɨ Sapat.
28 Ro pen iou, Iəməti Iərmama, iakamərɨmənu ia Sapat.”

3

Iesu romasan rəgi iərmama riti

1 Iesu revən muvnimwə mwi ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgɨn rərfe ko rɨpkuvi atukw mhə i.
2 Nəmə asori me kamhətə Iesu mə trəfo irə mɨne. Trɨni mɨnuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe.
3 Iesu rɨni pen tɨ iərmama sə rəgɨn rərfe mə, “Ərer ia kurkwai nərmama.”
4 Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkɨtaha mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimɨru iərmama uə tukousi əpune?” Iesu rəres pen irəha i, mətə həpwəh nəgkiariien.
5 In rəti ərari mamətə irəha. Niemaha rəpi. Rerɨn rəpou tɨ nəri nə mə kənkapwənraha rɨskai. Nənə in rɨni pen tɨ iərmama sə rəgɨn rərfe mə, “Tiko muvi atukw rəgɨm.” Iərmama nəha ruvi atukw rəgɨn. Rəgɨn ruvehe mamasan mwi.
6 Nənə Farisi me həier irapw, mhəuvən akwauakw tɨ nərmama me səvəi Kɨg Herot. Irəha housəsɨmwɨn irəha me mhəni ərəha Iesu, mamhətui suatuk mə tuhousi əpune in.

Nərmama həpɨk kamhəkurirə ia Iesu

7 Iesu rier irəha nərmama me səvənhi, mevən fwe ia nui asori Kalili. Nəkur Kalili həpɨk həkurirə i.
8 Nərmama həpɨk mwi nəha ikɨn nəpɨn həregi narimnari me nəha Iesu ramo həuvehe mhətoni in. Nepwɨn həuku pen ia tənə Jutia mɨne Jerusalem, nepwɨn həuku pen ia tənə Itumia, nepwɨn həuku pen ia nui arɨs Joten pen, nepwɨn mwi həuku pen ia kwopun me nəha ipaka tɨ taon mi nəha Taea mɨne Saeton.
9 Tɨ nəri nə mə nərmama me nəha həpɨk anan, Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mɨnuə tuhəpnəpenə ia nɨtətə ouihi riti pwəh in rəkure irə kamo nərmama həsɨgəsɨgi in.
10 In rɨni iamɨnhi irə mɨne tɨ nəri nə mə in rɨnomasan raka nərmama həpɨk mo pen səməme kamhemhə kamhəuvehe ipaka tukwe mə tuhərapi in.
11 Nənə ia nəpɨn me, nəpɨn nənɨmwɨn ərəha me səməme kamharə ia nərmama kamhətoni in, kamhənɨmwi nukurhunraha ia nənimen, mamhəkwein asori, mamhəni mə, “Ik Tɨni Kumwesən.”

2:27: Dut 5:14 **3:4:** Luk 14:3 **3:5:** Jon 11:33 **3:6:** Mat 22:15-16 **3:8:** Mat 4:25 **3:9:** Mak 4:1, Luk 5:1-3 **3:10:** Mat 14:36 **3:11:** Luk 4:41

12 Mətə Iesu ranise pen əknekɨn tɨ nirəha i mə tuhəpwəh
nəkwein əpwəmwɨsien nəghɨn iamɨnhi kamo nərmama həregi
həukurən in.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

13 Iesu rutə ia təkuər riti, məkwein nərmama me səvənhi
səməme in rokeikei mə irəha tuhəuvehe tukwe, nənə irəha
həuvehe.
14 In rərpwi rəgɨn ia nirəha pam twelef, mɨsegi pen
nəghɨnraha mə aposol me.[a] Irəha tuhamarə pəri irəha Iesu. In
trərhi pen irəha həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan.
15 In truvei pen nasoriien mɨnraha. Ia nasoriien nəha irəha
tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama.
16 Nəghi aposol me nəha ro iamɨnhi irə: Saemon (iəmə Iesu
rɨsegi pen nəghɨn sə vi mə Pita).
17 Nənə Jemes mɨne piəvni nəghɨn nə Jon (irau tɨni Sepeti
mi. Iesu rɨsegi pen nəghɨnrau sə vi mə Poanejes. Nɨpwrai
nəgkiariien nəha in nə mə tɨni karuəruə mi).
18 Nənə Antru, mɨne Filip, mɨne Patolomiu, mɨne Matiu,
mɨne Tomas, mɨne Jemes tɨni Alfeas, mɨne Tateas, mɨne Sae-
mon (iəmə sə kupwən rakurirə nəmə me nəha kamhəmwur mə
tuhəkoui irapw nəkur Rom).[b]
19 Nənə Jutas Iskariot (iəmə sə ruvehi pen Iesu ia rəgi
nərmama səməme kamhəmwəki in).

Nahatən me səvəi Loa həni ərəha Iesu

20 Kurirə irə Iesu revən muvnimwə ia nimwə riti. Nərmama
me həuvehe mwi tukwe. Irəha həpɨk. Ro pen Iesu mɨne
nərmama me səvənhi nəpɨn səvənraha riwən tɨ nəniien nari.
21 Nəpɨn nəkur imwəni me həregi nəfe Iesu ramo, həuvən mə
tuhəuvehi raka in, mhəni mə, "In ramarməri."
22 Ia nəpɨn nəha nahatən me nepwɨn səvəi Loa həuku pen
fwe ia Jerusalem, mhəni ərəha Iesu, mhəni mə, "Pielsepul
ramarə ia iəmə nəha. Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me
ia nɨskaiien səvəi iəremhə sə in rasori ia nəremhə me."
23 Irəha həni ərəha Iesu iamɨnhi irə ro pen Iesu rəkwein pen
irəha həuvehe. Rəgkiari mɨnraha, mɨni nusipekɨnien riti tɨ
nirəha i mə, "Rəfo irə? Ko Setan rəkoui irapw nəremhə me
səvənhi ia nərmama uə rekəm?[c]
24 Trɨni mɨnuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə,
nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nɨtətə sə ieni nəha
ramərɨmənu irə ko rɨpkərer əpwəmwɨs mhə.

3:12: Mak 1:34 [a] **3:14:** "Aposol" Nɨpwrai nəgkiariien nəha in i mə, "Iərmama
sə kamərhi." **3:16:** Jon 1:42 **3:17:** Luk 9:54 [b] **3:18:** Nəmə me nəha səməme
kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom rerɨnraha rɨpkagien mhə mə nəkur
Rom kamhərɨmənu ia nəkur Isrel. Ro pen kamharuagən, mamhousi nəkur Rom
tukwe. **3:21:** Jon 10:20 **3:22:** Mat 9:34, 10:25 [c] **3:23:** Nəgkiariien səvəi
nəkur Kris kupwən rɨni mə, "Rəfo, ko Setan rəkoui irapw Setan?"

25 Trɨni mɨnuə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə
riti həuai narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me,
irəha ko həpkarə amasan mhə.
26 Nənə trɨni mɨnuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə,
raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien səvəi
Setan ko rɨpkərer əpwəmwɨs mhə. Trəsas miwən.
27 Iərmama riti riwən ko revən ia nəkwai nimwə səvəi
iəmə skai riti, makres narimnari me səvənhi. In traməkeikei
mukupwən məkwtəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgɨn mi
mɨne nɨsun mi. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narim-
nari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.
28 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i. Kumwesən rukurən
nenouenouien nərəhaien me pam səməme nɨpwnəti
nərmama me tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwɨnien.
29 Mətə iərmama sə trɨni ərəha Nənɨmwɨn Ikinan, Kumwesən
trɨpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpɨn riti.
Nərpwɨnien səvənhi trarə rerɨn."
30 Iesu rɨni nəgkiariien nəha tɨ nəri nə mə nahatən me səvəi
Loa haməni mə, "Nənɨmwɨn ərəha ramarə irə."
31 Ia nəpɨn nəha piəvi Iesu me mɨne mama səvənhi həuvehe
mamhərer fwe iruə, mhərhi pen nəgkiariien tɨ Iesu mə tru-
vehe.
32 Nərmama həpɨk kamhəkure kurkurau ia Iesu. Irəha həni
pen tukwe in mə, "Ətə ro! Səim fwe mama mɨne piam me
kamhərer fwe iruə mamhəres ik."
33 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Sin nəha səiou mama? Nɨsɨmə nəha
piak me?"
34 In rəti ərari mamətə səməme kamhəkure kurkurau i, mɨni
pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha i səiou mama me. Kɨmiaha i piak
me.
35 Nərmama səməme kamho nəkwai Kumwesən, irəha
həmwhen ia mama me mɨne piak me səiou."

4

Iesu rusipekɨn ia iərmama sə rauini nuni nari ia nəmhien

1 Iesu rɨnamahatən mwi nərmama ia nɨkare nui asori.
Nərmama me həpɨk həuvehe mhousəsɨmwɨn pen irəha me
tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nɨtətə ouihi riti fwe peraha,
məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nɨkare nui
asori.
2 Iesu ramahatən irəha narimnari me rɨpɨk ia nusipekɨnien
me. Nəpɨn ramahatən irəha, rani mə,
3 "Tihəregi ro! Iərmama riti revən mə truini nuni nari ia
nəmhien səvənhi.
4 Nəpɨn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwɨn həsas
pen ia suatuk. Menu me həuvehe mhani pam.

3:31: Mak 6:3, Jon 2:12, Wok Me 1:14 **4:1:** Mak 3:7-9, Luk 5:1-3 **4:2:** Mat 13:34, Mak 4:33-34

5 Nuni nari me nepwin həsas pen ia təkure kəpwier sə tiprənə rouihi ikin. Həutə akwauakw ti nəri nə mə nuanraha ripkeiwaiu amasan mhə ia tiprənə.
6 Nuanraha rouihi. Ro pen nəpin meri rəkwiri, mənhi, haukei pam.
7 Nuni nari me nepwin həsas pen ia tiprənə sə nəkwus ərəha rautə irə. Nəkwus ərəha me nəha həuvirɨs mhəuvehe mhousəman pam. Ro pen nuni nari me həpkukuə mhə.
8 Nuni nari me nepwin həsas pen ia tiprənə amasan, mhəutə amasan, mhəukuə. Nepwin kwənkwan toti, nepwin kwənkwan sikisti, nepwin kwənkwan hantret."
9 Iesu rini mə, "Iərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiien nari traməkeikei mətərig amasan."

Nərmama me səvəi Iesu həres nipwrai nusipekinien me

10 Nəpin Iesu əpa, nərmama səvənhi twelef həuvehe irəha nərmama me nepwin mwi səməme kamharə ipaka ti Iesu, mhəres pen mə rəfo in ramahatən nərmama ia nusipekinien me.
11 Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə mə in rəfo irə. Mətə nərmama iruə me, iakamahatən irəha ia nusipekinien me a,
12 mə irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən. Irəha tuhəregi, mətə tuhəpwəh nireggiien mhəukurən. Ro iaminhi irə ko irəha həpwəh nirərigien mhəuvehe ti Kumwesən minuə in trenouenou noien ərəha me səvənraha."

Iesu rini irapw nipwrai nusipekinien

13 Iesu rəres pen nərmama me səvənhi mə, "Rəfo? Kimiaha hiəreirei nipwrai nusipekinien səvəi iərmama sə rauini nuni nari? Ro iaminhi irə tihəfo mhəukurən mwi nusipekinien me nepwin mwi?
14 Iərmama sə rauini nuni nari rəmwhen ia iərmama sə raməvisau irapw nəgkiariien amasan.
15 Nərmama nepwin həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia suatuk. Nəpin hamətərig iərmama raməvisau irapw nəgkiariien amasan, təkwtəkwuni a mwi Setan ruvehe muvehi raka nəgkiariien nəha hamregi.
16 Nərmama nepwin həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia təkure kəpwier. Nəpin hamregi nəgkiariien amasan, həuvehi, mhagien tukwe.
17 Mətə nəgkiariien nəha ripkeiwaiu amasan mhə ia rerinraha rəmwhen ia nuai nei me. Irəha tuhəuvehi nəgkiariien nəha səvəi nəpin ouihi a. Nəpin nərmama tuho

4:12: Jon 12:40, Wok Me 28:26-27 **4:17:** Mat 26:31

nəmisəien minraha, uə tuhometə irəha ti nəgkiariien amasan, tuharaka akwauakw a irə.
18 Nərmama nepwin həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia tiprənə nəkwus ərəha rautə irə. Həregi nəgkiariien amasan,
19 mətə hamətərig pik ia narimnari me səvəi tiprənə i. Mane rameikuə ia nirəha, mavi raka nətərigien səvənraha. Hokeikei mə tuhəuvehi nautə me nepwin mwi. Nətərigien me nəha həuvnimwə ia rerinraha mhousəman nəgkiariien amasan rəpwəh nukuəien.
20 Mətə nərmama nepwin mwi həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia tiprənə amasan. Irəha həregi nəgkiariien amasan, mhəuvehi, mhəukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret."

Laet sə kousəman

21 Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Trini minuə iərmama riti ruvehi laet, muvnimwə pehe, ko rəuiui ia nari riti uə rukurei pen ia kwopun afafa ikin? Rekəm! Traməkeikei mukurei pen ia nəri kakurei pen laet irə.
22 Narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tuhaməkeikei mhəuvehe ia nukuraanien.
23 Kimiaha nərmama nəkwəregimiaha rarə ti niregiien nari, tihətərig amasan."
24 Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, "Tihətərig amasan ia nəfe hiamregi. Nəfe nari hiəuvehi pen tukuvehi pehe rəmwhen rirərig mwi tukumiaha nənə kuvehi pehe sə rəkwaku.
25 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe."

Iesu rusipekin ia nuni nari sə rutə

26 Iesu rini mə, "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia iərmama riti sə ruini nuni nari rəsas pen ia tiprənə.
27 Ruini pam nuni nari, mevən mapri. Mapri ia nəpin meste riran. Revən mamavən. Nənə nuni nari riruəruə mutə. Mətə iərmama nəha rireirei mə rəfo mo iaminhi irə.
28 Tiprənə a ro nuni nari rutə, merip tukun, mifi tihin, mo kwənkwan.
29 Mətə nəpin kwənkwan rimruə, iərmama nəha revən mesi, ti nəri nə mə nəpin atukwatukw nəha səvənhi."

Iesu rusipekin ia nuni nari sə rouihi

4:19: Mat 19:23-24 **4:21:** Mat 5:15 **4:22:** Mat 10:26, Luk 12:2 **4:24:** Mat 7:2 **4:25:** Mat 13:12 **4:27:** Jem 5:7 **4:29:** Joel 3:13, Rev 14:15

30 Iesu rɨni mə, “Tsəfni ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə? Rəfo irə? Nəfe nəha nəgkiariien tsəni mhəusipekɨn irə?
31 Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Nəpɨn kɨnɨmwi pen ia tɨprənə, nuni mastat rouihi anan ia nuni nei me.
32 Mətə nəpɨn kɨnɨmwi pen pam, rutə masori məpi raka nəpɨgɨn me pam. Rəgrəgɨn rasori. Menu me ia nɨmagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha irə, mhəkure afafa irə.”
33 Iesu rɨni irapw nusipekɨnien me rɨpɨk mwi həmwhen ia səməme i, mamahatən nərmama me ia nəgkiariien amasan, mɨni pen atukwatukw rəmwhen mə irəha tuhəregi mhəukurən.
34 Iesu rəpwəh niniien nəgkiariien əpə iti mwi tɨ nirəha, nusipekɨnien me a. Mətə kurirə ikɨn, nəpɨn Iesu mɨne nərmama me səvənhi irəha əpa, rɨni irapw pam nɨpwrai nəgkiariien.

Iesu rɨnise nɨmətagi asori ia nui asori Kalili

35 Ia nəpɨn nəha rɨnaməruarəv, Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səpi sɨmwɨn pen fwe ia nɨkare nui.”
36 Nənə irəha həpwəh nərmama me, mhəputə ia nəkwai nɨtətə ouihi sə Iesu ramə̆kure irə, mamhəuvən. Nɨtətə ouihi me nepwɨn mwi kamhəkurirə irəha.
37 Ia nəpɨn nəha nɨmətagi asori riti rɨskəmter. Peiau peiau raməpwi nɨtətə ouihi mamati pen mɨnakuər.
38 Iesu raməsauə mamapri fwe ia kurirə ia nɨtətə ouihi. Nərmama me səvənhi həsuəpwiri in mhəni pen tukwe in mə, “Iahatən, ətə ro! Na tsəmwhenɨmw! Iko nəri auər a ia kɨtaha mik uə?”
39 Iesu rərer mɨnise nɨmətagi, məgkiari m nui mə, “Tikeiwaiu, məmərinu.” Nɨmətagi reiwaiu. Nui rəmərinu. Narimnari me pam həuvehe mhəmərinu.
40 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mə, “Rəfo hiamhekɨr iamɨnhi irə? Kɨmiaha hiəpkahatətə mhə ihi ia nirak uə?”
41 Mətə irəha həhekɨr pɨk, mhəres pen irəha me i mə, “Nəfe nəha iərmama? Nɨmətagi mɨne nui krauo nəkwan!”

5

Iesu rəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha ia iəmə Karasa riti

1 Irəha həier pen ia nɨkare nui asori ia tənə səvəi nəmə Karasa.
2 Nəpɨn nɨtətə ouihi ruvehe mərer, Iesu ruvarei, nənə iərmama riti ruku pen ia kwopun kanɨmwi nərmama ikɨn mier pehe tukwe. Nənɨmwɨn ərəha ramarə irə.

5:2: Mak 1:23

3 Iərmama nəha ramarə ia kwopun kanɨmwi nərmama ikɨn. Iərmama riti mwi riwən nɨskaiien səvənhi rəmwhen mə trəkwtəmhiri iərmama nəha mərihi mwi in. Jen rəpwəh nəmwhenien.
4 Nəpɨn rɨpɨk hənərihi raka rəgɨn mi mɨne nɨsun mi ia jen, mətə rəvi əmwsəmwesi jen sə rəkwtəmhiri rəgɨn, mousi testesi jen sə rəkwtəmhiri nɨsun.
5 Ia nəpɨn mɨne ia ran ramavən ia kwopun kanɨmwi nərmama ikɨn mɨne ia təkure təkuər me, maməkwein əpwəmwɨs, maməkwi testesi atukw a in ia kəruəterei.
6 Nəpɨn iərmama nəha rəti pen mətoni Iesu isipwɨn kwopti ramavən mauvehe, raiu muvehe mɨnɨmwi nukurhun mi ia nənimen,
7 maməgkiari asori, mamɨni mə, "Iesu. Kumwesən sə rasori anan tɨni nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Ia nəghi Kumwesən iakase ik tikəpwəh noien nəmisəien miou."
8 In raməgkiari iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mə, "Ik, nənɨmwɨn ərəha, tikier ia iərmama i."
9 Iesu rəres pen in i mə, "Nəghɨm sin?"
Mɨregi rɨni mə, "Iou nəghɨk Nəkuər tɨ nəri nə mə kɨmaha iahəpɨk."
10 In ramase Iesu, maməgkiari asori mə trəpwəh nərhiien irəha həuvən isipwɨn.
11 Mətə toue pɨkə me həpɨk anan kamhərku ia kwopun nəha.
12 Nənɨmwɨn ərəha me nəha hamase Iesu i mə, "Tikərhi pen kɨmaha iahəuvən ia pɨkə me. Pwəh iahəuvnimwə ia rerɨnraha."
13 Iesu rəseni irəha. Ro pen nənɨmwɨn ərəha me həier ia iərmama nəha mhəuvnimwə ia reri pɨkə me. Pɨkə me, ipaka irəha pam 2000, haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, məmwhenɨmw.
14 Nərmama səməme kamhətui tɨ pɨkə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha mɨne ia rukwənu me, mhəni irapw nəfe hənətoni. Nəpɨn nərmama me həregi, həuvən mə tuhəspau i mə rəfo irə.
15 Irəha həuvehe tɨ Iesu, mhəti pen mhətoni iərmama sə nənɨmwɨn ərəha me həpɨk hənarə irə. Rarkahu, maməkure, nətərɨgien səvənhi rɨnəmak amasan. Irəha hətoni həhekɨr.
16 Nənə səməme hənətoni həni irapw tɨ nirəha i nəfe kɨno ia iərmama nəha mɨne pɨkə me.
17 Nənə irəha hənamase Iesu mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.
18 Nəpɨn Iesu rɨnaməputə ia nɨtətə ouihi, iərmama sə nəremhə me hənarə irə ramәres in mə trəseni in pwəh revən irau min.

5:7: Mak 1:24

19 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikevən fwe
imwam, mətoni ik me nepwɨn, məvisau mɨnraha narimnari
me Iərɨmənu rɨno mik, mɨni mə rerɨn rərkwəpɨr tukw ik.”
20 Nənə iərmama nəha revən fwe ia Tekapolis, kwopun
taon ten ikɨn, maməvisau narimnari me nəha Iesu rɨno min.
Nərmama pam həregi, hamərkərinari irə.

Prənouihi riti sə remhə mɨne pran riti sə nemhəien rɨnəmak tui irə
21 Iesu rəputə ia nɨtətə ouihi, məpi sɨmwɨn mwi ia nui asori
Kalili, muvarei ia nɨkaren pen. Nəpɨn rauvarei ihi, nərmama
həpɨk həuvehe mhousəsɨmwɨn pen irəha me tukwe.
22 Nənə iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel
ruvehe. Nəghɨn nə Jaeras. Nəpɨn rətə Iesu, ruvehe mɨnɨmwi
nukurhun mi ia nənimen,
23 mamase in mə, “Prənouihi səiou na tremhə. Tiku-
vehe məmrutə ro rəgɨm ia nɨpwran pwəh ruvehe məsanɨn,
mɨmɨru.”
24 Nənə Iesu rukurirə in rouevən.
Nərmama həpɨk həukuraukurau irə, mamhəkurirə i.
25 Pran riti fwe ikɨn ramemhə ia nemhəien səvəi nɨpran.
Nemhəien nəha rɨnarə rerɨn irə muvehi nuk twelef.
26 Ruvavən raka tɨ tokta me həpɨk, mɨregi nəmisəien me
səpəmsəpə ia rəginraha, mouraha pam mane səvənhi ia
nemhəien, mətə nemhəien səvənhi rəpwəh neiwaiuien. Ru-
vehe mamasori.
27 In ruvəregi raka nərmama kamhəvisau Iesu. Ro pen
ruvehe ia reri nəkuər səməme kamhəkurirə ia Iesu, mɨrapi
tɨnari səvənhi.
28 Rerɨn ramrhi mə, “Rosi ko iakrapi tɨnari səvənhi,
nemhəien səiou triwən.”
29 Nəpɨn rɨrapi tɨnari səvəi Iesu, təkwtəkwuni a mwi
nɨmwapw rama. Prən nəha rɨregi mə nɨpwran rɨnəsanɨn.
30 Ia nəpɨn nəha Iesu rɨregi mə nəgsen rier irə mevən mo
nari riti. Rəti kurirə ia reri nərmama, mamərəs mə, “Sin rɨrapi
tɨnari səiou?”
31 Mɨregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Ikətə
nərmama me i həpɨk kamhousəsɨmwɨn pehe ipaka tukw ik.
Rəfo ikamərəs mə sin rɨrapi ik?”
32 Mətə Iesu rəti ərari mamətui mə sin rɨrapi in.
33 Pran sə rɨrapi Iesu rukurən nəfe Iesu rɨno min. Ro iamɨnhi
irə ruvehe mɨnɨmwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mehekɨr
mətəmnɨmwɨn, mɨni irapw pam nɨpərhienien səvənhi.
34 Iesu rɨregi, mɨni pen tɨ prən i mə, “Nərɨk, nahatətəien səim
rɨno raka ik ikuvehe məsanɨn. Nəmərinuien ramarə tukw ik.
Evən! Nemhəien səim ruvəiwən.”

5:20: Mat 4:25, Mak 7:31 **5:23:** Mat 8:3, Mak 7:32 **5:28:** Mat 14:36 **5:30:** Luk 6:19 **5:34:** Mak 10:52, Luk 7:50, 17:19

35 Nəpin Iesu raməgkiari ihi, nərmama nepwin həuku pen
ia nimwə səvəi iəmə asori nəha Jaeras, mhəuvehe, mhəni mə,
"Səim prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikini pen ti
iahatən i mə in trəpwəh pehe."
36 Mətə Iesu ro nəri auər a ia nəfe irəha haməni, mini pen
ti Jaeras i mə, "Tikəpwəh nehekirien, mini a nipərhienien ia
nirak."
37 Ia nəpin nəha Iesu rinise pen ti nərmama mə tuhəpwəh
nukurirəien in. Mətə rəseni a Pita, Jemes, mine Jon piəvi
Jemes.
38 Nəpin irəha həuvən mhapirapw ia nimwə səvəi Jaeras,
Iesu rəti pen mətə kamho nurigrigien asori. Nərmama
kamhapi mamhasək əpwəmwis.
39 Mətə Iesu ruvnimwə ia nəkwai nimwə məres pen irəha i
mə, "Rəfo hiaməurigrig mamhasək? Prənouihi nəha ripkemhə
mhə, mətə ramapri a."
40 Irəha həregi, haris ia Iesu. Mətə in rərhi irapw irəha
həuvən fwe iruə, miri tata mine mama səvəi prən ouihi irəhar
nərmama kahar səvənhi həuvən fwe ia kwopun prən ouihi
raməmak ikin.
41 Nənə in ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini pen tukwe in
mə, "Talita kum." Nipwrai nəgkiariien nəha rini iaminhi irə
mə, "Prənouihi, iakini pehe tukw ik i mə ərer."
42 Təkwtəkwuni a prən ouihi riskəmter mavən. (Prənouihi
nəha nuk səvənhi twelef.) Nəpin nərmama hətoni nəfe Iesu
rino, nənimenraha rier pik.
43 Mətə Iesu rinise pen ti nirəha i mə, "Tihəpwəh nəvisauien
noien i m nərmama. Həuvei pen nəveginien riti min pwəh
rəni."

6

Nəmə Nasaret həpwəh nisiaiien Iesu

1 Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən fwe imwəni. Nərmama
me səvənhi irəha mwi həkurirə in mhəuvən fwe ikin.
2 Nəpin Sapat ruvehe, Iesu rinamahatən nərmama ia
nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Nərmama həpik
səməme kamhətərig Iesu hərkərinari irə, mamhəres mə,
"Iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku? Muvehi
nukurənien nəha pəku? Raməfo irə mamo nimtətien asori
me?
3 Kwa kapenta i tini Meri! Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas
mine Saemon. Kitiriməni me hamarə ia rukwənu i kitaha
minraha." Irəha rerinraha ripkagien mhə ti Iesu. Həpwəh
nisiaiien in.
4 Ro iaminhi irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Nərmama

5:40: Jon 11:11 **5:41:** Luk 7:14 **5:43:** Mak 1:44, 7:36 **6:2:** Jon 7:15 **6:3:** Jon 6:42 **6:4:** Jon 4:44

ia kwopun me kamhəsiai profet riti, mətə ia imwəni atukwatukw, nəkur imwəni me mine nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi ko həpwəh nisiaiien in."

5 Nənə Iesu ripko mhə nimtətien ripik fwe imwəni. Ro kəru uə kahar a, məmrutə rəgin mi ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mo irəha həuvehe mhəsanin.

6 In ramərkərinari ia nəkur imwəni me ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nipərhienien irə.

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan

Iesu ramevən ia rukwənu me mamahatən nərmama me.

7 Ia nəpin nəha in rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe. Nənə in rinamərhi pen irəha kəru kəru ia kwopun me, muvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha tuhəkoui irapw nənimwin ərəha me ia nərmama.

8-9 Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Tihəpwəh nuvehiien narimnari me səvəi suatuk, nəveginien uə tənəripw uə mane. Tiharkahu ia karkahu kuatia a, mhəuvehi pen put, mhəuvehi kaskin a, mhəuvehi mamhəuvən.

10 Nəpin hiəuvən ia kwopun riti, mhəuvnimwə ia nəkwai nimwə, tiharə ia nimwə nəha meste tihəier.

11 Trini minuə fwe ia kwopun riti nərmama həpkəseni mhə kimiaha, həpkokeikei mhə mə tuhəregi nəgkiariien səkimiaha, nəpin kimiaha hiəpwəh imwənraha, tihounouini raka nimək wrur ia nisumiaha. Noien nəha hio ro nimtətien minraha, mamahatən pen mə həno noien ərəha."

12 Iesu rini pen pam nənə irəha həuvən mamhəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha.

13 Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me həpik ia nərmama, mamhətəgi pen oel ia kənkapwə nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mho irəha həuvehe mhəsanin.

Kinəfo Jon Paptaes remhə

14 Kig Herot rireg narimnari me səməme Iesu ramo ti nəri nə mə nərmama kamhəni pik nəghi Iesu. Nepwin kamhəni mə, "In Jon Paptaes. Rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi niskaiien mamo nimtətien me."

15 Nepwin kamhəni mə, "In Profet Elaeja." Nepwin mwi kamhəni mə, "In profet riti rəmwhen ia profet kupwən me."

16 Mətə nəpin Kig Herot rireg, rini mə, "Jon sə iakinərai raka kənkapwə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi."

17-18 Kig Herot rini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən in rakres Herotias pran səvəi piəvni nəghin nə Filip. Mətə Jon rini pen tukwe in mə, "Ikakres pran səvəi piam

6:7: Luk 10:1 **6:8-9:** Luk 10:4-11 **6:11:** Wok Me 13:51 **6:13:** Jem 5:14 **6:14:** Mat 16:14, Mak 8:28 **6:17-18:** Lev 18:16

noien nəha rɨpkatukwatukw mhə ia Loa." Nənə tɨ prən nəha Kɨg Herot rɨni nəkwan kərihi tərini Jon kuvehi puvnimwə ia kalapus.

19 Nəpɨn Jon raməmak fwe ia kalapus, Herotias raməmwəki afafa a in, mamokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekɨn tukwe tɨ noien.

20 Kɨg Herot rehekɨr Jon, mukurən mə in iəmə ikinan riti sə noien səvənhi ratukwatukw. In ramətui amasan tɨ Jon mə iərmama riti trəpwəh nourahaien. Nɨpərhienien nəpɨn Kɨg Herot rɨregɨ Jon raməgkiari, nətərɨgien səvənhi rəvsausɨni pɨk, mətə rerɨn ragien mə trɨregɨ.

21 Herotias rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekɨn. Mətə in rətoni suatuk tukwe ia nəpɨn Kɨg Herot rɨnətui irə. Ia nəpɨn nəha Kɨg Herot ro nəvegɨnien asori riti sənəi nəmə asori me səməme kamharə ipaka tukwe in mɨne nəmə asori me səvəi naruagən me mɨne nəmə asori me ia tənə Kalili.

22 Nəpɨn irəha kamhani pəri nari, prən ouihi səvəi Herotias ruvehe mamotanis ia nəmrɨnraha. Kɨg Herot mɨne nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min hətoni rerɨnraha ragien tukwe. Ro iamɨnhi irə Kɨg Herot rɨni pen tɨ prən ouihi nəha mə, "Ikokeikei nəfe ikəres i. Iou takuvei pehe mik."

23 Kɨg Herot rɨni nəkwan muvehi kwəsuahi tukwe, mɨni mə, "Nəfe ikəres, takuvei pehe. Nɨtətə səiou iakamərɨmənu irə ikuə takərpɨfi ia nɨpərɨn kəru, muvei pehe riti mik, takaməkeikei mo."

24 Kurirə irə prən ouihi nəha revən mɨni pen tɨ səvənhi mama mə, "Mama, takəres nəfe?"

Mɨregɨ rɨni mə, "Evən məres kənkapwə Jon Paptaes."

25 Ro iamɨnhi irə prən ouihi nəha raiu akwauakw mevən tɨ Kɨg Herot, mɨni pen tukwe in mə, "Iakokeikei mə təkwtəkwuni tikuvei pehe kənkapwə Jon Paptaes ia tikiplet."

26 Kɨg Herot rerɨn rəpou pɨk tukwe. Mətə tɨ nəri nə mə rɨməuvehi kwəsuahi ia nəmri nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min, rəpwəh nokeikeiien mə trətefi nəgkiariien səvənhi sə rɨməni pen tɨ prən ouihi i.

27 Təkwtəkwuni a in rərhi pen iaruagən riti mɨni pen tukwe mə trevən muvehi kənkapwə Jon muvehi muvehe. Iaruagən nəha revən fwe ia kalapus, mərai raka kənkapwə Jon,

28 məmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prən ouihi. Prənouihi nəha ruvehi mevən, muvei pen m səvənhi mama.

29 Nəpɨn nərmama me səvəi Jon həregɨ, həuvehe mhəuvehi nɨpwrai Jon, mhəuvən mhəmri pen ia nɨpəg sə kanɨmwi iərmama ikɨn.

6:23: Esta 5:3,6, 7:2

Iesu rəkwməni nərmama me həpik ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen

30 Aposol me hərərig pehe mwi ti Iesu, mhəni pen tukwe in narimnari me həno mine nəgkiariien me səməme hənahatən nərmama me irə.
31 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Həuvehe kimiaha əpa. Pwəh səuvən ia kwopun riti nərmama həiwən ikin, mhapwis ouihi a." In rini iaminhi irə ti nəri nə mə nərmama həpik kamhəuvehe tukwe mamhəuvən. Ro pen nəpin səvənraha riwən ti nəniien nari.
32 Irəha həputə ia nitətə ouihi riti, irəha əpa, mamhəuvən fwe ia kwopun riti nərmama həiwən ikin.
33 Nərmama həpik hənətə Iesu mine nərmama me səvənhi həputə ia nitətə ouihi, mamhəuvən. Həuvəukurən raka kwopun kamhəuvən ikin. Ro pen irəha haraka ia rukwənu me səvənraha, mhaiu akwauakw mhəkurau parei mhəkupwən mhəuvən fwe ikin.
34 Nəpin Iesu ruvarei, mətoni nərmama həpik, nənə rerin rərkwəpir ti nirəha, ti nəri nə mə irəha həmwhen ia sipsip me nepwin iərmama riwən trətə amasan irəha. Nənə Iesu rinamahatən irəha ia narimnari me ripik.
35 Nəpin meri rakakini, nərmama me səvənhi həuvehe mhətə in, mhəni mə, "Kwopun i nəveginien riwən ikin. Rinaməruarəv.
36 Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia nəmhien me mine rukwənu me kwərha ipaka pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənənraha."
37 Mətə Iesu rini mə, "Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha."
Miregi həni pen tukwe in mə, "Rəfo? Ikokeikei mə tahəuvən mhəuvehi nəmri bred ia silin kino ia silfa irəha pam tu-hantret, mhəkwməni irəha i?"
38 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Sənəmiaha bred kevə? Həuvən mhətoni ro."
Nənə irəha həuvən mhətoni mhəni mə, "Sənəmaha bred krirum mine nəmu kəru."
39-40 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Tihəuvən mhəni pen ti nərmama me i mə tuhəuai irəha me, nepwin fifti, nepwin hantret, pwəh həkure ia nurhi əmrəmerə." Nənə nərmama həuai irəha me mhəkure.
41 Nənə Iesu ruvehi bred krirum mine kwəti nəmu kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me, marə məkwsen mwi kwəti nəmu mi nəha kəru həpeki pen m nərmama me pam.

6:30: Luk 10:17 **6:31:** Mak 3:20 **6:34:** Mat 9:36 **6:35:** Mak 8:1-9 **6:41:** Mak 7:34

42 Nərmama pam hani nari tipwinraha rəsisi.
43 Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nipərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrimər rukuər ia tənəripw twelef.
44 Nərmama me nəha hənani nari həpik, ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili
45 Təkwtəkwuni a mwi Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nitətə ouihi, mhəkupwən, mhəpi simwin ia nui asori Kalili, mhəuvarei mhəuvən fwe ia rukwənu nəha Petsaeta. In tramo mərhi pen nərmama me həuvən fwe imwənraha me.
46 Nəpin Iesu rəsəkir raka minraha, mutə ia təkuər riti mə trəfwaki.
47 Raməfwaki meste rinapitəv. Nəpin nəha rinapitəv irə, nərmama me fwe ia nəkwai nitətə ouihi kamhaiu ihi ia kurkwai nui asori. Iesu in əpa fwe parei.
48 In rəti peraha, mətoni irəha kamharkut ti nəsuəien ti nəri nə mə kamhaiu mamhəuvən ia nəmri mətagi mwatuk. Ia nəpin nəha rinamran, Iesu ruvehe ti nirəha, mamavən ia təkure nui, mokeikei mə trevən mukurau ia nikarenraha.
49 Nəpin nərmama me səvənhi həti pen mhətoni Iesu ravən ia təkure nui asori, rerinraha ramrhi mə in iəremhə riti. Hamasək əpwəmwis.
50 Irəha pam hətoni, həhekir asori.
Mətə təkwtəkwuni a Iesu rəgkiari minraha, mini mə, "Kimiaha tihəpwəh niregiien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekirien."
51 Iesu revən ti nirəha, məputə ia nitətə ouihi. Ia nəpin nəha nimətagi reiwaiu miwən. Nənə nərmama me səvənhi nənimenraha rier pik,
52 ti nəri nə mə həreirei nipwrai nimtətien Iesu sə rino ia bred krirum, mətə nətərigien səvənraha riskai pik.

Iesu ro nəkur Kenesaret həuvehe mhəsanin
53 Irəha həpi simwin ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret.
54 Nəpin hənəkwi tərini raka nitətə ouihi səvənraha mhəier, nərmama hətoni, mhəukurən amtia mə Iesu nəha.
55 Ro pen irəha haiu mhəuvən ia kwopun me pam, mhəuvehi nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha, mhəuvehi ia nimənan me səvənraha, mhəuvehi mhəuvehe ti kwopun pəku həregi mə Iesu ramarə ikin.
56 Ia kwopun pam Iesu revən ikin, ia taon me, uə ia rukwənu asori me, uə ia rukwənu ouihi me, nərmama me həmri nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha ia kwopun

6:46: Luk 5:16, 6:12, Luk 9:28 **6:49:** Luk 24:37 **6:51:** Mak 4:39 **6:52:** Mak 8:17 **6:56:** Mat 14:36

asori me səvənraha me, mamhəres Iesu mə ko irəha hərapi a nusvenhi tinari səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərapi nusvenhi tinari səvənhi həuvehe mhəsanin.

7

Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhəni ərəha Iesu

1 Farisi me nepwin mine nahatən me nepwin səvəi Loa səməme həuku pen fwe ia Jerusalem housəsimwin pen irəha me ti Iesu,
2 mhətoni səvənhi nərmama me nepwin kamhərui nitətə səvəi kaha kupwən me səvənraha, mamhani nəveginien ia rəginraha, mətə həpkukupwən mhə mhərkwerig.
3 (Farisi me mine nəkur Isrel me pam kamhesi pen nitətə səvəi kaha kupwən me səvənraha. Trini minuə həpwəh nərkwerigien ia rəginraha, ko həpwəh naniien nari.
4 Nəpin irəha həuku pen fwe maket, mhəuvehe ia rukwənu, tuhaməkeikei mhəkupwən mhərkwerig. Mə həpwəh, ko həpwəh naniien nari. Natuakəmien me nepwin mwi həpik kamhesi pen. Kamhəuvehi tikikap me mine tikinari ouihi me mine tikinari asori me səməme kino ia pras, mhakiətənimw irəha ia nui mə tuho həmher ia nəmri Kumwesən.)
5 Farisi me mine nahatən me səvəi Loa hares pen Iesu i mə, "Rəfo səim nərmama me həpwəh nesi penien nitətə səvəi kaha kupwən me? Hamani nari, mətə həpkukupwən mhə mhərkwerig."
6 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Fwe kupwən, Profet Aesea rimənі atukwatukw kimiaha kəuətkəsuə me. Rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

'Nərmama me i kamhəgnəgini iou ia tərhunraha,
mətə nətərigien səvənraha rəmak isipwin tukw iou.
7 Irəha kamhəfwaki auər a miou.
Nəpin kamhahatən nərmama, həni mə kamhahatən nəgkiariien səiou, mətə rekəm.
Kamhahatən a nəgkiariien sə ruku pen ti nərmama.'
8 Kimiaha hiənəpwəh raka nəgkiariien me səvəi Kumwesən, nənə təkwtəkwuni mine hiamesi pen a natuakəmien me səvəi nərmama."
9 Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, "Kimiaha hiəukurən amasan noien səvəi nərarkiien Loa səvəi Kumwesən mə tihesi pen narəien səkimiaha.
10 Tihətərig ro ti Moses. Riməni mə, 'Tikisiai səim tata mine səim mama.' Rini mwi mə, 'Trini minuə iərmama riti rani ərəha səvənhi tata mine mama, tukaməkeikei kousi əpune in.'

7:2: Luk 11:38 **7:4:** Mat 23:25 **7:6:** Aes 29:13 **7:10:** Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16

11 Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rini
pen ti səvənhi tata mine mama mə, Səiou narimnari me sə
trasitu ia kimirau ro korpan’ (uə səvəi Kumwesən),
12 ko ripkasitu mhə mwi ia səvənhi tata mine mama, muvei
pen nari riti minrau. Hiaməsisəg iərmama nəha.
13 Nənə ia noien nəha hiamousi raka nəgkiariien səvəi
Kumwesən ia narəien səkimiaha kinahatən kimiaha irə.
Narimnari me ripik hiamo iaminhi.”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən

14 Iesu rəkwein mwi nərmama me həuvehe. Rini pen
ti nirəha i mə, “Kimiaha pam tihətərig amasan ia nirak,
mhəukurən nəfe takini.
15 Nari riti riwən iərmama rəni ko ro in ruvehe məmkemik
ia nəmri Kumwesən. Mətə narimnari me səməme həuku pen
ia rerin fwe imwə mamhəier irəha nə kamho in rəmkemik ia
nəmri Kumwesən.
16 Kimiaha nərmama nəkwəregimiaha rarə ti niregiien nari,
tihətərig amasan.”
17 Nəpin nəha Iesu riskəmter məpwəh nərmama me nəha,
muvnimwə fwe ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi
kamhəres pen in mə trini nipwrai nusipekinien sə riməni.
18 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha mwi hi-
amreirei ihi? Hiəpkukurən mhə mə nəfe nəghin ruku pen
fwe iruə muvnimwə ia iərmama ko ripko mhə in rəmkemik
ia nəmri Kumwesən
19 ti nəri nə mə ripkuvnimwə mhə ia rerin, mətə ramevən
ia tipwin mamier.” (Ia nəgkiariien nəha, Iesu rini irapw mə
nəveginien me pam ramasan ti nəniien.)
20 Iesu rarə mini mwi mə, “Nari sə ruku pen ia reri
iərmama fwe imwə mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri
Kumwesən.
21 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen
fwe imwə ia reri iərmama, mamier. Nərman mine nipran
kamhəiri əpnapen irəha me, nakresien, nousi əpuneien
iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə,
22 iərmama raməpwtig ti nautə səvənhi, nəmtihaien nari,
neikuəien, noien sə ro naurisien, nəmwəkiien, nini ərəhaien
iərmama, nəfiəutəien, narməriien.
23 Noien ərəha me i kamhəuku pen fwe imwə ia reri
iərmama, mamhəier, mamho iərmama rəmkemik ia nəmri
Kumwesən.”

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia prən ouihi səvəi pran Fonisia

24 Iesu rier məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon nəha
Taea. Revən mamarə ia nimwə riti, məpwəh nokeikeiien mə

7:15: Wok Me 10:14-15

nərmama tuhəukurən in mə ramarə ia kwopun nəha. Mətə ko rɨpkərkwafə mhə tɨ nirəha.

25-26 Nənə pran riti fwe ikɨn, səvənhi prən ouihi nənɨmwɨn ərəha ramarə irə. Prən nəha rɨpko mhə prən Isrel,[a] mətə rɨnətui fwe ia Fonisia ia tənə Siria. Nəpɨn rɨregi mə Iesu in ia kwopun nəha, ruvehe tukwe, mɨnɨmwi nukurhun mi ia nənimen, mamasək tegɨn in mə, "Tikasitu ia nirak, məkoui irapw iəremhə ia səiou prən ouihi."

27 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Pwəh nəkwərhakwərha həkupwən mhani nari tɨpwɨnraha rəsisi. Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəvegɨnien sənəi nəkwərhakwərha, mərarki pen i m kuri me."

28 Mɨregi prən nəha rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu, nɨpərhienien, mətə kuri me fwe ia ruei tepol, irəha mwi kamhani nɨmwəkmwəki nəvegɨnien sənəi nəkwərhakwərha."

29 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Tɨ nəri nə mə ikɨni iamɨnhi irə, ik tikrərɨg mamevən. Iəremhə ruvəier raka ia prən ouihi səim."

30 Nənə prən nəha rɨrərɨg pen fwe imwəni mətə səvənhi prən ouihi ramapri amasan ia nɨməhan səvənhi. Iəremhə naraka irə.

Iesu romasan iəpou riti

31 Iesu rəpwəh kwopun səvəi Taea mevən ia taon riti nəghɨn nə Saeton, məpwəh muvehe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikɨn, məpi sɨmwɨn pehe ia nui asori Kalili.

32 Ia kwopun nəha nərmama nepwɨn həuvehi iəpou riti sə rɨpkəgkiari mhə nəkwəregɨn ruvisɨmw, mhəuvehi mhəuvehe tɨ Iesu, mhəres pen mə trəmrutə rəgɨn irə.

33 Nənə Iesu riri raka əpa iəpou nəha, rouevən isipwɨn tɨ nərmama, muvei pen nukwai rəgɨn ia ruei nəkwəregi iəpou, mərgavɨs pen ia rəgɨn, mɨrapi nərami iəpou irə.

34 Nənə məkwətə ia neiai, meiahag əfi, mɨni pen tɨ iəpou i mə, "Efata!" Nɨpwrai nəgkiariien nəha "Efata," in i mə "Əkwag!"

35 Iesu rɨni iamɨnhi irə mɨne nəkwəregi iəpou nəha rəkwag. Rerɨn ruvehe raməgkiari amasan.

36 Nənə Iesu rɨnise pen əknekɨn tɨ nirəha i mə tuhəpwəh nəvisauien nəfe in rɨno ia iəpou nəha. Mətə nəpɨn rɨnise əknekɨn irəha, həməha mhəni mwi.

37 Nənimenraha rier pɨk tɨ Iesu. Həni mə, "Eh! Narimnari me i iəmə i ramo rɨrai raka pam! Nərmama səməme nəkwəregɨnraha ruvisɨmw, mɨne nərmama səməme həpkəgkiari mhə, in ramomasan irəha."

---

a **7:25-26:** Pran nəha rəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris, mamesi pen kastom səvənraha. **7:31:** Mat 15:29-31 **7:33:** Mak 5:23, Luk 4:40, 13:13 **7:34:** Mak 6:41, Jon 11:41 **7:36:** Mak 1:43-45 **7:37:** Aes 35:5

8

Iesu rəkwməni nərmama irəha pam fo-taosen

1 Ia nəpin nəha nərmama həpik həuvehe mwi ti Iesu. Sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iesu rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə,

2 "Rerik rərkwəpir ti nərmama me i. Hənarə raka nəpin kahar kitaha minraha nənə sənənraha nəveginien ruvəiwən.

3 Irəha nepwin həuku pen fwe isipwin. Trini minuə həpkani mhə nari, iakərhi pen irəha fwe imwənraha, nəmrinraha tripitəv həmwei ia suatuk."

4 Miregi nərmama me səvənhi həres pen mə, "Kitaha tsəfo irə mhəuvehi sənənraha bred? Samarə ia kwopun nəvegınien riwən ikin."

5 Miregi Iesu rəres pen irəha i mə, "Sənəmiaha bred kevə?"

Miregi həni mə, "Sefen."

6 Iesu rini nəkwan mə nərmama me nəha sənənraha nəvegınien riwən tihəkure ia tiprənə. Irəha həkure, nənə in ruvehi bred me nəha sefen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Nəpin rəfwaki pam, maməkwsen bred me, mauvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me. Nənə həpeki pen minraha.

7 Nərmama me səvənhi sənənraha kwopnəti nəmu me nepwin mwi fwe ikin. Iesu rəfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, mini pen ti nirəha i mə, "Nəmu me i mwi tihəpeki pen minraha."

8 Nənə nərmama me pam hani nari tipwinraha rəsisi. Həvai pen nipərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrimər rukuər ia tənəripw sefen.

9-10 Nərmama me nəha Iesu rəkwməni irəha ipaka fo-taosen. Nəpin Iesu rəkwməni pam irəha, rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi mamhəuvən fwe ia kwopun riti nəghin nə Talmanuta.

Farisi me hokeikei mə tuhətoni nimtətien riti

11 Farisi me həuvehe mamhəres Iesu mə, "Ko iko ro nimtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhien Kumwesən rərhi pehe ik?"

12 Iesu riregi, miregi rərəha fwe imwə ia rerin, mini mə, "Nimtətien əfo nəha nərmama ipwet mine kamhətui? Iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama ipwet mine ro iaminhi Kumwesən trəpwəh nuvei penien nimtətien riti minraha."

8:2: Mak 6:34-44 **8:11:** Mat 12:38 **8:12:** Luk 11:29

13 Ia nəpin nəha Iesu rəpwəh irəha, məputə ia nitətə ouihi
irəha nərmama me səvənhi, mhəier, mamhəuvən ia nikare
nui.
14 Nərmama me səvəi Iesu hənenouenou mə tuhəuvehi
bred. Sənənraha bred kuatia a ia nəkwai nitətə ouihi.
15 Nənə Iesu rəvəhag minraha, mini mə, "Tihətui amasan,
mamhəsiari ti yis səvəi Farisi me mine yis səvəi Kig Herot."
16 Miregi nərmama me səvənhi hənaməgkiari minraha me i
mə, "Sənətaha bred riwən."
17 Nəpin Iesu rireg i, rini pen ti nirəha i mə, "Rəfo hiaməgkiari
m kimiaha me mə sənəmiaha bred riwən? Rosi hiəpkətə raka
mhə ihi mhəreirei? Rosi kəmkapwəmiaha riskai?
18 Nənimemiaha nə, mətə rəfo hiəpkətə mhə nari?
Nəkwəregimiaha nə, mətə rəfo hiəpkregi mhə nari? Rosi
rerimiaha ripkrhi mhə
19 nəpin iakinəkwsen bred krirum məkwməni nərman faef-
taosen irə? Ia nəpin nəha kimiaha hiəuvehi tənəripw kevə
rukuər ia nipərpəri nəveginien hənəpwəh ramrimər?"
Miregi həni pen tukwe in mə, "Twelef."
20 Nənə Iesu rəres pen mə, "Nəpin iakinəkwməni nərmama
fo-taosen ia bred sefen, kimiaha hiəuvehi tənəripw kevə
rukuər ia nipərpəri nəveginien hənəpwəh ramrimər?"
Miregi həni pen tukwe in mə, "Sefen."
21 Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, "Hiamreirei ihi?"

Iesu romasan iərmama riti nənimen rifwə

22 Irəha həuvehe ia taon nəha Petsaeta. Nərmama nepwin
fwe ikin həiri iərman riti nənimen rifwə mhəuvehe ti Iesu,
mhəres Iesu mə Iesu trəmrutə rəgin irə.
23 Nənə Iesu ruvehi rəgin, miri in rouaraka ia rukwənu.
Nənə Iesu rərgəvəsi nənimen məmrutə rəgin irə, məres in i mə,
"Ikamətə nari?"
24 Miregi iərmama nəha nənimen rifwə rəti ərari mini mə,
"Iakamətə nərmama me, mətə iapkətə amasan mhə irəha.
Iakamətə irəha həmwhen a ia nei me kamhavən."
25 Ro iaminhi irə Iesu rarə məmri pen mwi rəgin ia nənimen.
Iərmama nəha rəməha mətui. Nənə nənimen ruvehe ma-
masan mətə amasan narimnari.
26 Nənə Iesu rərhi pen in, mini mə, "Tikevən atukwatukw
fwe imwam, məpwəh nevənien fwe ia rukwənu nəha
kriməuku pen ikin."

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

27 Iesu mine səvənhi nərmama me həuvən ia rukwənu me
ia tənə riti nəghin nə Sisaria Filipae.[a] Nəpin kamhəuvən ia

8:15: Luk 12:1 **8:17:** Mak 6:52 **8:18:** Jer 5:21, Mak 4:12, Wok Me 28:26
8:19: Mak 6:41-44 **8:20:** Mak 8:6-9 **8:26:** Mak 7:36 [a] **8:27:** Kani kwopun
nəha mə "Sisaria Filipae," ti nəri nə mə Sisaria in taon asori riti ia tənə Kig Filip
ramərimənu ikin.

suatuk, Iesu rəres pen səvənhi nərmama me i mə, “Nərmama kamhəni iou mə iou sin?”
28 Miregi həni pen tukwe in mə, “Nərmama nepwin kamhəni ik mə Jon Paptaes. Nepwin kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwin mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti səvəi Kumwesən.”
29 Nənə Iesu rəres pen irəha mə, “Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?”
Miregi Pita rini mə, “Ik Kristo.”
30 Nənə Iesu rinise pen ti nirəha i mə tuhəpwəh niniien ti iərmama riti mə in Kristo.
31 Ia nəpin nəha rinamahatən irəha mə, “Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me ripik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha tuhəpwəh iou, mhousi əpune iou. Takemhə, nənə, nəpin səro kahar irə iakətui mwi.”
32 Iesu rini irapw nəgkiariien nəha, ro nukurənien i. Mətə Pita riri raka Iesu ia nikarenraha, minanise pen tukwe in mə, “Tikəpwəh niniien nəgkiariien nəha ikani.”
33 Mətə Iesu ruvsini, mətoni nərmama me səvənhi kamhərer. Nənə rinise pen ti Pita i, mini mə, “Setan, evən ia təkutak! Nətərigien səim ripkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərigien səvəi nərmama.”

Iərmama sə rakurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuaui

34 Iesu rəkwein nərmama me pam həuvehe irəha nərmama me səvənhi. In rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou, traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuaui səvənhi, məvrani mukurirə iou.
35 Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nimiruien səvənhi tukw iou mine nəgkiariien amasan səiou truvehi nimiruien rerin.
36 Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia tiprənə i, mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə marfai ia nimiruien rerin, noien nəha trəfasitu irə?
37 Iərmama truvei pen nəfe mərpwin tai nimiruien səvənhi?
38 Nərmama ipwet mine noien səvənraha rərəha. Irəha hənəpwəh Kumwesən rəmwhen ia pran riti sə rinəpwəh iərman səvənhi, mamesi pen iərman əpə mwi. Trini minuə iərmama riti rauris ia nəmrinraha ti niniien mə in iərmama riti səiou, rauris mwi ti nəvisauien nəgkiariien səiou minraha, iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpin nəha takuvehe ia niskaiien səvəi tata səiou kimaha nagelo ikinan me, takauris ti niniien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou.”

8:28: Mak 6:15 **8:29:** Jon 6:68-69, Mak 9:9 **8:34:** Mat 10:38-39 **8:38:** Mat 10:33

9

Nɨpwrai Iesu ruvehe mopə

1 Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakani nɨpərhienien
tukumiaha i mə nərmama nepwɨn kamhərer ia kwopun i
tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nɨskaiien səvəi Kumwesən
rier pehe irau nɨtətə sə in ramərɨmənu irə."
2 Nəpɨn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mɨne Jemes
mɨne Jon, həutə parei ia təkuər əpwəmwɨs riti. Ia kwopun
nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nɨpwrai Iesu ruvehe
mopə.
3 Səvənhi tɨnari ruvehe məpsan mamser pɨk. Iərmama
sə ramaikuas tɨnari ia tɨprənə i ko rɨpkaikuas mhə rəpsan
rəmwhen ia tɨnari səvənhi.
4 Nənə irəhar harətoni Profet Elaeja mɨne Moses krouier
pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.
5 Nənə Pita rɨni pen tɨ Iesu i mə, "Iahatən, ramasan mə
kɨmrahar iaharuvehe i. Pwəh kɨmrahar iaharo tənimwə
kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja."
6 (Pita rɨni iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə irəhar harhekɨr pɨk.
Rɨreirei mə trəfni irə.)
7 Nənə nəpuə riti ruvehe muvegi irəha. Nənə reri Kumwesən
ruku pen ia nəpuə mɨni mə, "In nəha nərɨk keikei. Tihətərɨg in."
8 Təkwtəkwuni a mwi, Pita, Jemes, mɨne Jon harəti ərari
mharəpwəh nətoniien Moses mɨne Profet Elaeja, mətə Iesu
əpa irəha min.
9 Nəpɨn kamheiwaiu pehe ia təkuər, Iesu rɨnise pen tɨ
nirəhar i mə, "Nəfe hiarɨnətoni kɨmirəhar tiharəpwəh nɨniien
tɨ iərmama riti meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia
nemhəien səiou."
10 Ro iamɨnhi irə mɨne harəpwəh nɨni irapwien nəfe
harɨnətoni, mətə kamharəres irəhar me i mə, "Nəfe nɨpwrai
nəgkiariien nəha Iesu rɨməni pehe tukutahar i mə in trətui
mwi ia nemhəien səvənhi?"
11 Nənə irəhar harəres Iesu mə, "Rəfo nahatən me səvəi Loa
kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?"
12 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəhar i mə, "Nɨpərhienien, Profet
Elaeja trukupwən muvehe məmri amasan pam narimnari me
rəmwhen ia sə fwe kupwən. Mətə rəfo kɨmərai pen ia Nəkukuə
Ikinan iamɨnhi irə mə iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei
mɨregi rərəha ia narimnari me rɨpɨk? Tuho ia nirak rəmwhen
ia iou iəmə rərəha riti.
13 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə Profet Elaeja
ruvəuvehe raka.[a] Nənə nərmama me hesi pen nətərɨgien
səvənraha mho rərəha irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani."

9:1: Mak 13:30 **9:7:** Mat 3:17, 2Pit 1:17-18, Dut 18:15, Wok Me 3:22 **9:9:** Mat 12:16, Mak 8:30 **9:12:** Mal 4:5, Sam 22:1-18, Aes 53:3 **9:13:** Mat 11:14

[a] **9:13:** Iesu rani Jon Paptaes.

Iesu rəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha ia iəkunouihi riti

14 Iesu irəha Pita, Jemes, mine Jon hərərɨg pehe mwi tɨ nərmama me səvəi Iesu, mhətoni nərmama həpik kamhərer kurkurau ia nərmama me səvəi Iesu. Nahatən me səvəi Loa mine nərmama me kamhəvisə minraha me.
15 Nəpin nərmama me hətə Iesu, hərkərinari, mhaiu mhəuvən mhəgkiari pen min.

16 Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, "Kimiaha nahatən me səvəi Loa hiaməgkiari ia nəfe?"

17 Mətə riti ia nərmama me nəha rɨni pen tukwe in mə, "Iahatən, iou iakuvehi səiou iəkunouihi muvehe tukw ik. Nənɨmwɨn ərəha riti ramarə irə, mamo rerɨn riwən ko rɨpkəgkiari mhə.
18 Kwopun pəku səiou iəkunouihi revən ikɨn, nəpin nənɨmwɨn ərəha ruvehi in, ruvehi mouini ia tɨprənə. Nɨsəkwan ramaiu ia tərhun. Ramahi revɨn. Nɨpwran rakɨnkin. Iakɨnəres raka nərmama me səim mə tuhəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha nəha, mətə həni mə ko həpko mhə."

19 Miregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kimiaha nəkur ipwet mine səkimiaha nahatətəien riwən. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpin? Tinesən mine iakapwɨs kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihi nəha mhəuvehi mhəuvehe."
20 Nənə irəha həuvən mhəuvehi in mhəuvehe tɨ Iesu. Nəpin nənɨmwɨn ərəha rətə Iesu, təkwtəkwuni a ro iəkunouihi rɨmwei ia tɨprənə, mərkərekɨr, məsəkwusəkwu. Nɨsəkwan ramaiu ia tərhun.
21 Nənə Iesu rəres pen səvənhi tata i mə, "Iəkunouihi i ruvehi nemhəien i nuk kevə?"

Miregi səvənhi tata rɨni mə, "Nemhəien i rɨməuvehi ia nouihiien səvənhi.
22 Nəpin rɨpik nənɨmwɨn ərəha i ro iəkunouihi rɨmwei pen ia napw uə ia nui mə tremhə. Mətə mə ikukurən noien nari riti, tikapi tukumrau, masitu ia kimrau."

23 Miregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Rəfo ikɨni nəgkiariien nəha mətə mə ikukurən noien? Trɨni minuə iərmama riti rahatətə pərhien ia nirak, iakukurən noien narimnari me pam min."

24 Nənə təkwtəkwuni a mwi tata səvəi iəkunouihi nəha rasək əpwəmwɨs, mɨni mə, "Iakahatətə ia niram, mətə nahatətəien səiou rɨpkɨskai mhə. Tikasitu ia nirak!"

25 Ia nəpin nəha nərmama həpik kamhaiu mamhəuvehe. Nəpin Iesu rətoni irəha, rɨnise pen tɨ nənɨmwɨn ərəha, mɨni mə, "Ik nənɨmwɨn ərəha sə ikamo iərmama tərhun ruvisɨmw mine nəkwəregɨn ruvisɨmw, iou iakani pehe tukw ik i mə tikier ia iəkunouihi i məpwəh nuvnimwə peheien mwi irə."

9:23: Mat 21:21, Mak 11:23 **9:24:** Luk 17:5

26 Nənə nənɨmwɨn ərəha rɨkiukiu pɨk ia iəkunouihi,
məkwein əpwəmwɨs, mier. Mətə nɨpwrai iəkunouihi nəha
ruvehe məpouəpou pam. Ro pen nərmama həpɨk həni mə,
"Eh, ruvamhə!"
27 Mətə Iesu ruvehi rəgɨn, mɨvi utə, rərer.

28 Kurirə irə Iesu revən muvnimwə ia nəkwai nimwə. Nəpɨn
nərmama me səvənhi me irəha min əpa, həres pen in mə, "Rəfo
kɨmaha iahəreirei nəkoui irapwien nənɨmwɨn ərəha nəha?"

29 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Nənɨmwɨn ərəha sə
ro me iamɨnha irə, nari riti riwən ko rəkoui irapw irəha, mətə
nəfwakiien əpa."

Iesu rɨni irapw mwi mə in tremhə

30 Irəha həpwəh kwopun nəha mhəuvən mhəpi sɨmwɨn ia
tənə Kalili. Iesu rɨpkokeikei mhə mə nərmama tuhəukurən
kwopun me nəha ramarə ikɨn,
31 tɨ nəri nə mə ramahatən nərmama me səvənhi, mamɨni
pen tɨ nirəha i mə, "Trɨpko mhə tui kuvei pen iou, Iəməti
Iərmama, ia rəgi nərmama. Irəha tuhousi əpune iou.
Takemhə, nənə, nəpɨn səro kahar irə iakətui mwi ia nemhəien
səiou."
32 Mətə nərmama me səvənhi həreirei nɨpwrai nəgkiariien i
in rani. Həhekɨr tɨ nəresien in.

Iərmama rasori məpi raka

33 Irəha həuvehe ia Kapaneam. Nəpɨn həuvnimwə ia
nəkwai nimwə riti, Iesu rəres pen nərmama me səvənhi mə,
"Saməuvehe kɨmiaha hiaməgkiari ia nəfe?"
34 Mətə irəha həpwəh nəgkiariien, tɨ nəri nə mə kamhəuvehe
mamhəgkiari mə sin ia nirəha in rasori.

35 Nənə Iesu rəkure, məkwein nərmama səvənhi twelef
həuvehe. Rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iərmama sə rokeikei
mə trakupwən ia nərmama me pam, traməkeikei muvehe
mukurirə, mamo in iərmama sə ramo tukwini nari m
nərmama me pam."

36 Nənə Iesu ruvehi iəkunouihi riti mərpwi ia kurkwan ia
nirəha, mərəhi utə, marə mɨni pen mwi tɨ nirəha i mə,
37 "Iərmama sə trəsevər ia rerɨn tɨ iəkunouihi riti sə ro
iamɨnhi ia nəghɨk rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerɨn tukwe
iou. Iərmama sə raməsevər ia rerɨn tukw iou rəmwhen mə
raməsevər mwi ia rerɨn tɨ Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou
iakuvehe."

9:26: Mak 1:26 **9:30:** Jon 7:1 **9:31:** Mak 8:31, Mak 10:32-34 **9:32:** Luk 9:45, 18:34 **9:35:** Luk 22:24, Mat 20:25-27, Mak 10:43-44 **9:37:** Mat 10:40

38 Jon rɨni pen tɨ Iesu i mə, “Iahatən, kɨmaha iahətoni
iərmama riti ramәkoui irapw nәremhə me ia nәghɨm. Ia-
haməmwur mə tahənise in tɨ nəri nə mə rɨpko mhə in kɨmaha
riti.”
39 Mətə Iesu rɨni mə, “Kɨmiaha tihəpwəh nɨniseien in.
Iərmama sə ramo nɨmtətien ia nәghɨk, ko rəpwəh nɨni ərəha
akwauakwien iou.
40 Iərmama sə rəpwəh nɨni ərəhaien kɨtaha in kɨtaha riti.
41 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i. Kɨmiaha nə nərmama
me səiou, iou Kristo. Trɨni mɨnuə iərmama riti ruvei pehe nui
m kɨmiaha ia nәghɨk mə tihənɨmwi, in tramәkeikei muvehi
nərәkuien səvənhi.”

Tikətui amasan tɨ nahatətəien səim

42 “Nәkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia ni-
rak, trɨni mɨnuə iərmama riti ro riti rɨmwei ia nərəhaien,
Kumwesən trərpwɨn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha
trɨregi rərəha məpi raka kərihi pen kəruəterei asori ia
nɨpətәkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi.
43 Mə rəgɨm ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə
rəgɨm rɨpɨp mətə ikuvehi nɨmɨruien, ramasan pɨk tukw ik.
Rərəha mə rəgɨm kəru mətə tikevən fwe ia kwopun napw asori
rauək rerɨn ikɨn.
44-45 Mə nɨsum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə
nɨsum rɨpɨp mətə ikuvehi nɨmɨruien, ramasan pɨk tukw ik.
Rərəha mə nɨsum mi kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun
napw asori rauək rerɨn ikɨn.
46-47 Mə nənimem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri
raka. Mə nənimem kuatia a mətə ikuvnimwə pen ia nɨtətə sə
Kumwesən ramərɨmənu irə, ramasan pɨk tukw ik. Rərəha mə
nənimem kəru, mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori
rauək ikɨn.
48 Ia kwopun nəha

‘irər səməme hamani irəha həpwəh nemhəien.
Napw rəpwəh nɨfwəien.’

49 Napw trətəgətəg pen ia nərmama me pam rəmwhen ia sol sə
kamətəgi pen ia nəvegɨnien.
50 Sol in nari amasan. Mətə trɨni mɨnuə sol nəsienien səvənhi
ruvəiwən, tihəfo mho rəsien mwi? Pwəh sol raməmak pen ia
rerɨmiaha. Nənə hiamarə ia nəmərinuien.”

10

*Iesu rahatən mə iərman mɨne pran trouəpwəh nəpwəhien
irau me*

9:38: Nam 11:27-29 **9:39:** 1Kor 12:3 **9:40:** Mat 12:30, Luk 11:23 **9:41:** Mat 10:42 **9:43:** Mat 5:30 **9:46-47:** Mat 5:29 **9:50:** Mat 5:13, Luk 14:34, Kol 4:6

1 Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən ia tənə Jutia fwe ia nɨkare nui arɨs Jotan pen. Nərmama həpɨk həuvehe mwi mhousəsɨmwɨn pen irəha me tukwe. In rahatən irəha rosi sə ramo ia nəpɨn me.

2 Nənə Farisi me nepwɨn həuvehe mhəres pen nari riti min mə tuhəregi ro Iesu mə trəfni irə. Irəha həni mə, "Ratukwatukw ia Loa səkɨtaha mə ko iərman riti rəpwəh səvənhi pran uə rekəm?"

3 Mɨregi Iesu rəres pen irəha i mə, "Nəfe nəgkiariien Moses rɨməni pehe tukumiaha i fwe kupwən?"

4 Mɨregi həni mə "Moses rɨnəseni mə iərman riti rukurən nɨraiien nɨmwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in rɨnəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən."

5 Mətə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Moses rɨmərai nəgkiariien nəha m kɨmiaha tɨ nəri nə mə kəmkapwəmiaha rɨskai.

6 Mətə Nəkukuə Ikinan rɨni mə fwe ia nukune narəien, 'Kumwesən rɨno iərmama kəru riti iərman riti pran.'

7 'Ro iamɨnhi irə iərman traraka ia tata mɨne mama səvənhi mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə

8 irau trouvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia.' Nəgkiariien nəha rɨni mə iərman mɨne pran səvənhi krouəpwəh ihi noien iərmama kəru i, mətə krouvəuvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia.

9 Tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨrɨpɨn iərman mɨne pran səvənhi iamɨnhi irə, ro pen rɨpkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran, mətefi narəien səvənrau."

10 Nəpɨn Iesu mɨne nərmama me səvənhi həuvnimwə mwi ia nəkwai nimwə, irəha hares mwi nəgkiariien i min.

11 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri prən əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi pran. Prən nəha in ramiri rɨpko mhə pran atukwatukw səvənhi.

12 Rəmwhen a mwi pran sə rəpwəh səvənhi iərman mesi pen iərman əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi iərman. Iərman nəha in ramesi pen rɨpko mhə iərman atukwatukw səvənhi."

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

13 Nəpɨn riti nərmama me kamhəuvehi nəkwərhakwərha me səvənraha, mamhəuvehe tɨ Iesu mə trapi irəha. Nənə nərmama me səvəi Iesu hənise irəha.

14 Mətə nəpɨn Iesu rətoni, niemaha rəpi. In rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Pwəh nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh

10:4: Dut 24:1-4, Mat 5:31 **10:5:** Jen 1:27, 5:2 **10:7:** Jen 2:24, Efes 5:31 **10:11:** Mat 5:32

niniseien irəha. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i.
15 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouihi, muvehi nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə ripko mhə tripkuvnimwə mhə ia nitətə nəha ia nəpin riti."
16 Nənə Iesu rərəhi pehe nəkwərhakwərha me, məmrutə rəgin mi ia nirəha, məkwein amasan ia nirəha.

Iərmama riti səvənhi nautə rasori rokeikei mə truvehi nimiruien rerin

17 Iesu rinamesi pen mwi suatuk səvənhi mamevən. Nənə iərmama riti raiu muvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, məres pen in i mə, "Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nimiruien rerin?"
18 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan.
19 Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rini mə, 'Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien, məpwəh neikuəien mə tikakres. Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama.' "
20 Miregi iərmama nəha rini pen ti Iesu i mə, "Iahatən, loa me pam i iakesi pen fwe ia nouihiien səiou meste pehe ipwet mine."
21 Iesu rətə iərmama nəha, rerin rokeikei in. Ro iaminhi irə rini pen tukwe in mə, "Nari kuatia rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpin kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə tripik fwe ia neiai. Nəpin ikino pam, ikuvehe mukurirə iou."
22 Nəpin iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, nənimen risiu. Rəpwəh Iesu mamevən. Rerin rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.
23 Ia nəpin nəha Iesu rəti ərari mətoni nərmama me səvənhi, mini pen ti nirəha i mə, "Rəknekin ti nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə."
24 Nərmama me səvəi Iesu hərkəri asori nari ia nəgkiariien səvənhi. Mətə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, "Nəkwərhakwərha səiou me, rəknekin ti nuvnimwəien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.
25 Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier."

10:15: Mat 18:3 **10:19:** Eks 20:12-17, Dut 5:16-20, Dut 24:14, Jem 5:4 **10:21:** Mat 10:38, Mak 8:34 **10:23:** Mak 4:19, 1Tim 6:17

26 Nəpin nərmama me səvəi Iesu həregi nəgkiariien səvənhi,
nənimenraha rier. Kamhəres irəha me i mə, "Mə rəknekin
iaminhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?"
27 Iesu rətə irəha mini mə, "Nəri nəha rəknekin iərmama ko
ripko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me
pam riməru ti Kumwesən."
28 Ia nəpin nəha Pita riskəmter mini pen ti Iesu i mə,
"Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh pam narimnari me səkimaha
mamhəkurirə ik."
29 Miregi Iesu rini mə, "Iakani nipərhienien tukumiaha i
mə nərmama me səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha
tukwe iou mə tuhəuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan
səiou, irəha pam tuhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti
rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kitiriməni me, uə mama
mine tata səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, uə tiprənə
səvənhi,
30 ia nitətə ipwet mine truvehi mwi tain hantret, nimwə me,
mine piəvni me, mine kitiriməni me, mine mama me, mine
nəkwərhakwərha me, mine tiprənə. Tukəmwəki mwi in, ko
nəmisəien min ti nəgkiariien amasan səiou. Nənə ia nitətə fwe
truvehe in truvehi nimiruien rerin.
31 Mətə nərmama həpik səməme kamhəkupwən tuhəkurirə.
Nənə səməme kamhəkurirə tuhəkupwən."

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

32 Irəha kamhesi pen suatuk mamhəutə pen fwe ia
Jerusalem. Iesu rakupwən irəha kamhəkurirə. Səvənhi
nərmama me hərkərinari. Nərmama səməme kamhəkurirə
ia nirəha kamhəhekir. Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi
twelef minani pen ti nirəha i nəfe tuho irə,
33 mini mə, "Hətə ro, kitaha samautə mamhəuvən fwe ia
Jerusalem. Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama,
ia rəgi pris asori me mine nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni
mə takaməkeikei memhə. Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərməpə
ripko mhə irəha nəkur Isrel.
34 Irəha tuharis əkenhin ia nirak, mhərgəvəsi iou, mhərisi
iou, mhousi əpune iou. Ia nəpin sə ro kahar irə takətui mwi
ia nemhəien səiou."

Jemes mine Jon krouəres pen nari riti m Iesu

35 Jemes mine Jon, tini Sepeti mi, irau krouvehe ti Iesu rouni
pen tukwe in mə, "Iahatən, kimrau tarouəres ik ia nari riti.
Iarouokeikei mə tikəseni kimrau."
36 Miregi Iesu rini mə, "Nəfe irouokeikei mə tako m
kimirau?"

10:31: Mat 20:16, Luk 13:30 **10:32:** Mak 8:31, 9:31

37 Miregi krouni mə, “Əseni kimrau pwəh riti rəkure ia nikarem mwatuk riti ia nikarem mour nəpin tikuvehi nasoriien səim, mamərimənu ia nərmama.”
38 Mətə Iesu rini pen ti nirau i mə, “Kimirau iroureirei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənimwi kap i iou takənimwi? Uə ko kakiətənimw mwi kimirau ia paptaes i sə tukakiətənimw iou irə?”
39 Miregi krouni mə, “Kimrau iarouəmwhen.”
Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Kap i iou takənimwi, kimirau mwi tirouənimwi. Tukakiətənimw kimirau mwi ia paptaes i tukakiətənimw iou irə.
40 Mətə iou ko iakəpwəh nəseniien kimirau irouəkure riti ia nikarek mwatuk riti ia nikarek mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha kimərfi raka irau mə trouəkure fwe ikin.”
41 Nəpin ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəresien nəha səvəi Jemes mine Jon, niemaha rəpi irəha.
42 Ro iaminhi irə Iesu rəkwein irəha həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəuvəukurən raka noien səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə irəha, mamho nərmama kamho nəkwanraha.
43 Mətə kimiaha tihəpwəh noien iaminha irə ia kimiaha me. Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha.
44 Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkimiaha pam.
45 Kimiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari minraha, muvei pen nimiruien səiou trərəku suatuk ti nifi rakaien nari ia nərmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama riti nəghin nə Partimeas

46 Iesu mine nərmama me səvənhi həuvehe mhapirapw ia taon nəha Jeriko. Nəpin həier, nərmama həpik kamhəkurirə in. Partimeas, tini Timeas, raməkure ia nikare suatuk mamase mane m nərmama. Partimeas nənimen rifwə.
47 Nəpin riregi mə Iesu iəmə Nasaret rinauvehe, rinaməkwein əpwəmwis, minamini mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”
48 Nərmama həpik hənise pen tukwe in, mhəni mə, “Afafa, məpwəh nəgkiariien!”

10:38: Mak 14:36, Luk 12:50 **10:39:** Wok Me 12:2, Rev 1:9 **10:42:** Luk 22:25-26 **10:43:** Mat 23:11, Mak 9:35 **10:45:** 1Tim 2:5-6 **10:47:** Mat 9:27, 15:22

Mətə Partimeas rarɨpɨn maməkwein əpwəmwɨs mwi, mamɨni mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt! Api tukw iou!”
49 Ia nəpɨn nəha Iesu rərer, mɨni pen tɨ nirəha i mə, “Həkwein iərmama nəha ruvehe.”
Irəha həkwein iərmama sə nənimen rɨfwə, mhəni pen tukwe in mə, “Agien, mɨskəmter! Iesu raməkwein ik mə tikevən tukwe.”
50 Nənə iərmama nəha nənimen rɨfwə ruvehi raka səvənhi karkahu əpwəmwɨs məpwəh, mɨskəmter akwauakw, mevən tɨ Iesu.
51 Nənə Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”
Mɨregi iərmama nəha nənimen rɨfwə rɨni pen tukwe in mə, “Iahatən, iakokeikei mə nənimek trətui pwəh iakətə nari.”
52 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Ramasan. Ikukurən nevənien. Nahatətəien səim rɨnomasan raka nənimem.” Nənə təkwtəkwuni nəha nənimen rɨnamasan mɨnətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, iərmama nəha rukurirə i.

11

Iesu rapirapw fwe Jerusalem nərmama haməgnəgɨni in

1 Irəha həuvən ipaka tɨ Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif[a] ia kwopun nəha ipaka tɨ rukwənu mi nəha Petfas mɨne Petani. Ia nəpɨn nəha Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi,
2 mɨni pen tɨ nirau i mə, “Kɨmirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpɨn tirouapirapw fwe ikɨn, tirouətə kwəti togki riti kɨnəkwi tərini, iərmama rɨpkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsɨgi rouvehe.
3 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəres kɨmirau i mə, ‘Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?’ tirouni pen mə, ‘Iərɨmənu səkɨtaha raməres kwəti togki i, mətə trɨpkəpwəmwɨs mhə trərhi pehe mwi i.’ ” 4 Ia nəpɨn nəha krauevən rouətoni kwəti togki nəha kɨnəkwi tərini pen ipaka tɨ kwəruə ia nimwə riti ramərer ia suatuk. Nəpɨn kroufi raka nari irə,
5 nərmama nepwɨn səməme kamhərer ipaka tɨ nirau ia kwopun nəha həni mə, “Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?”
6 Mətə krouni pen nəfe Iesu rɨməni pen tɨ nirau i. Nəpɨn nərmama me nəha həregi, həseni irau krouevən.
7 Irau krouəsɨgi kwəti togki nəha rouvehe tɨ Iesu, rouəpənə pen karkahu əpwəmwɨs mi səvənrau ia təkuren. Nənə Iesu rəkure irə.
8 Nərmama həpɨk həpənə karkahu əpwəmwɨs me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwɨn mwi həpənə pen nɨmwai nei me sə hənərai ia nɨmei nari.

10:52: Mak 5:34 [a] **11:1:** Olif, in nei riti. Rutə pɨk ia təkuər nəha.

9 Nərmama səməme kamhəkupwən mine səməme
kamhəkurirə ia Iesu, kamhəkwein əpwəmwis, mamhəni
mə,
"Səgnəgini Kumwesən!
Səkwein amasan ia iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu
səkitaha!
10 Səkwein amasan ia kig i rauvehe mə truvehi təmwheki kaha
səkitaha Kig Tevit mərimənu ia kitaha!
Kəgnəgini Kumwesən ia neiai irənhə anan!"
11 Nənə Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, mevən ia nimwə
səvəi Kumwesən, maməspau narimnari me fwe ikin. Mətə
ramәruarəv ro pen Iesu rəpwəh mirərig mevən fwe ia Petani
irəha twelef nərmama me səvənhi.

Iesu rini pen ti nei riti mə tripkukuə mhə mwi

12 Rakwakwi irə irəha həier ia Petani. Iesu riregi nukumhə
rinahi.
13 Rəti pen mətoni niemis[b] riti ramərer. Nimwan ripik. Iesu
revən mə trətə mə nukwan fwe ikin uə riwən. Revən ipaka
tukwe, mətə nimwan me a. Nukwan riwən ti nəri nə mə ripko
mhə nəpin atukwatukw sə nei nəha trukuə irə.
14 Ro iaminhi irə Iesu rini pen ti nei nəha mə, "Iərmama riti
trəpwəh mwi nəniien nukwam ia nəpin riti." Nəpin Iesu rini
nəgkiariien nəha, nərmama me səvənhi həregi.

Iesu rəkoui irapw nərmama me ia nimwə səvəi Kumwesən

15 Iesu mine nərmama me səvənhi həier pehe ia Jerusalem.
Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui
irapw nərmama me səməme kamhəmri pen nəmri nari ia
narimnari me mine səməme kamhəuvehi nəmri narimnari
me.[c] Rəvsini tepol me səvəi nərmama me kamhəvriwei mane
me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri
menu me ti niraha,
16 minise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nuvehiien
narimnari me mhəpi simwin ia kwopun nəha nimwə səvəi
Kumwesən ramərer ikin.
17 Nənə Iesu rinamahatən irəha mə, "Kimərai pen ia
Nəkukuə Ikinan mə,
'Tukani nimwə səiou
mə nimwəfwaki səvəi nərmama me ia tənəmtənə me.'
Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me
kamhərkwafə ikin."
18 Nəpin pris asori me mine nahatən me səvəi Loa həregi
nəgkiariien səvəi Iesu, kənamhətui suatuk mə tuhousi əpune.
Irəha kamhəhekir Iesu ti nəri nə mə nərmama me pam
nənimenraha rier ti nahatənien səvənhi.

11:13: Luk 13:6 [b] **11:13:** Fiktri **11:14:** Mak 11:20 [c] **11:15:** Nərmama ia maket nəha kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me səvəi nəfwakiien. **11:18:** Mak 14:1

19 Nənə nəruarəv irə Iesu mine nərmama me səvənhi haraka
ia Jerusalem, mamhəuvən.
20 Rakwakwi irə ia nəpnəpin irəha həukurau ia kwopun
niemis ramərer ikin, mhətə mə nei nəha ruvəmhiə fwe irənhə
meste nuan me inhəripw.
21 Nənə Pita rerin rirhi nəgkiariien səvəi Iesu. Rini pen
tukwe in mə, "Iahatən, ətə ro nei nəha ikinəkwein ərəha irə,
ruvehe muvimhiə pam."
22 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Tihahatətə ia
Kumwesən.
23 Iakani nipərhienien tukumiaha i trini minuə iərmama riti
rini pen ti təkuər i mə, 'Təkuər i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,'
mə nətəri gien səvəi iərmama nəha rəpwəh nəmkiəmkiien,
mətə rahatətə əknekin ia nəfe rimənі mə tro, Kumwesən tro
nəkwan.
24 Ro iaminhi irə iakani nipərhienien tukumiaha i mə nəpin
tihəfwaki, nəfe nəghin tihəres i, tihahatətə mə hiəuvəuvehi
raka, nənə Kumwesən truvei pehe m kimiaha.
25-26 Nənə nəpin tihərer mhəfwaki, trini minuə iərmama riti
rino noien ərəha ia kimiaha, tihenouenou i. Tiho iaminhi irə
mə Tata səkimiaha ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha
me səkimiaha."

*Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəres mə sin rəseni wok
sə Iesu ramo*

27 Irəha həuvehe mwi ia Jerusalem. Nəpin Iesu ramavən ia
kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin, pris asori me
mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur
Isrel həuvehe tukwe,
28 mhəres pen in mə, "Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin,
uə sin rəseni ik mə tiko narimnari me i?"
29 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Iou mwi takəres
kimiaha nəresien riti. Trini minuə hiəni atukwatukw tukw
iou i, takini pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia
nəkwai sin.
30 Tiho mhəni ro tukw iou i mə fwe kupwən, sin rərhi pehe
Jon mə tro paptaes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?"
31 Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, "Tsəfni irə i?
Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptaes ia
nərmama, Iesu trini pehe mə, 'Ro iaminhi irə rəfo hiəpwəh
niniien nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Jon?'
32 Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?" Mətə
irəha həhekir ti niniien iaminha irə ti nəri nə mə nərmama me
hahatətə ia Jon mə in profet pərhien riti.
33 Ro pen həni pen ti Iesu i mə, "Kimaha iahəreirei."

11:20: Mak 11:14 **11:23:** Mat 17:20 **11:24:** Mat 7:7 **11:25-26:** Mat 5:23, Mat 6:14-15

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh niniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

12

Iesu rusipekin ia nəmə ərəha me nepwin səməme kamhətui ti nimei krep riti

1 Ia nəpin nəha Iesu rinaməgkiari minraha minani nusipekinien me, minani mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwan sə tukeivə testesi tipwei krep ikin ti nuvehiien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə tukətui ti krep ikin. Nəpin ro sampam irə, rəseni nərmama nepwin həuvehe mhətui ti nimei krep səvənhi. Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nipərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nimei krep səvənhi ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti.

2 Nəpin kwənkwai krep rimruə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə kamhətui ti nimei krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep nepwin səpwəni min.

3 Mətə irəha həkwtəmhiri iəmə nəha, mhousi, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min.

4 Iəmə asori rərari, mərhi pen iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Nənə irəha housi kənkapwə, mho naurisien min.

5 Iəmə asori rərari mərhi pen riti mwi revən. Nənə irəha housi əpune. Irəha ho noien nəha ia nepwin mwi həpik. Həuəsi nepwin, mhousi əpune nepwin.

6 Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m iəmə asori həuvəiwən pam, mətə tini anan kuatia sə rokeikei pik. Iəmə asori rərhi pen i ti nəmə kamhətui ti krep, mini mə, ‘Irəha tuhəsiai nərik.’

7 Mətə nəpin nəmə kamhətui ti krep hətoni tini iəmə asori, həni pen ti nirəha me i mə, ‘Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpin tata səvənhi tremhə, nimei krep i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nimei krep səvənhi truvehe mo səkitaha i.’

8 Nənə irəha həkwtəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw ia taniruə.

9 Iəmə asori səvəi nimei krep, trəfo nəha? Truvehe mousi əpune nəmə me nəha məseni pen nimei krep səvənhi ia rəgi nərməpə.

10 Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan uə?

‘Kəruəterei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha,
mhəpwəh,

12:1: Aes 5:1-2 **12:6:** Mat 3:17 **12:8:** Hip 13:12

təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mino kəruəterei sə rəpi raka pam kəruəterei me,
məkwtəmhiri əknekin pam nimwə.
11 Iərimənu səkitaha rino nəri i, sətoni nəmritaha rier tukwe.' "
12 Nənə nəmə asori me hənuə tuhəkwtəmhiri Iesu, ti nəri nə mə həregi mə in rini nusipekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekir nərmama, mhəpwəh Iesu, mamhəuvən.

Ratukwatukw mə iərmama trərəku takis revən ti Kig Sisa uə rekəm?

13 Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkwtəmhiri Iesu. Ro pen hərhi pen Farisi me nepwin mine nərmama nepwin səvəi Kig Herot mə tuhəuvən mhəres Iesu narimnari me nepwin, mho in rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi.
14-15 Nənə irəha həuvehe mhəni pen ti Iesu i mə, "Iahatən, iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nipərhienien. Ikəpwəh nehekirien nərmama. Nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a ti nirəha, mahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. Tiko mini ro tukumaha i mə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tahəuvehi pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?"

Mətə Iesu ruvəukurən raka rerinraha mə hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Nənə rini pen ti nirəha i mə, "Rəfo hiameipweipwi iou iaminhi irə? Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe pwəh iakətə ro."
16 Nənə irəha həuvei pen silin riti min. Nənə Iesu rəres pen mə, "Nəninimwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?"

Miregi həni mə, "Nəninimwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa."
17 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən."

Irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier.

Satusi me həres Iesu nəresien riti

18 Satusi me nepwin həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko ripkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, mhəni mə,
19 "Iahatən, Moses rimərai pen ia Loa səkitaha mə trini minuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tininrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha.
20 Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, krouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, nənə iərman nəha remhə, məpwəh səvənhi pran.

12:13: Mak 3:6 **12:17:** Rom 13:7 **12:18:** Wok Me 23:8 **12:19:** Dut 25:5

21 Nənə piəvni səro kəru irə riri prən nəha, memhə mwi,
məpwəh prən nəha, mətə tinɨnrau riwən. Nənə piəvni səro
kahar irə ro mwi iamɨnhi irə
22 meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam,
nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, memhə
mwi.
23 Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpɨn nəha Kumwesən tro
nərmama hətui mwi ia nemhəien, pran nəha səvəi sin, tɨ nəri
nə mə nərman me nəha sefen irəha pam həməiri in?"
24 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha hiəreirei
nɨpwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi
nɨskaiien səvəi Kumwesən. Ro iamɨnhi irə mɨne nahatənien
səkɨmiaha rɨpkatukwatukw mhə.
25 Nəpɨn nərmama tuhətui mwi ia nemhəien, nərman
tuhəpwəh niriien nɨpran, nɨpran tuhəpwəh nesi penien
nərman. Mətə irəha tuhəmwhen nagelo me ia neiai.
26 Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama
ko rɨpkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kɨmiaha hiəpkəvsini
raka mhə nəgkiariien nəha ia Nəkukuə Ikinan Moses rɨmərai
rani nei nəha napw rauək irə mətə rɨpkahi əmwesi mhə? Ia
kwopwi nəgkiariien nəha, Kumwesən rɨməni pen tɨ Moses
i mə, 'Iou Kumwesən səvəi Epraham mɨne Kumwesən səvəi
Aesak mɨne Kumwesən səvəi Jekop.'
27 In rɨpko mhə Kumwesən səvəi nərmama me səməme
həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmama me
səməme kamhəmɨru. Kɨmiaha nahatənien səkɨmiaha
rɨpkatukwatukw anan mhə."

Nəfe nəha loa rasori ia loa me?

28 Iahatən riti səvəi Loa ruvehe mɨregi irəha kamhəres irəha
me i. Nəpɨn rɨregi mə Iesu rɨni pen atukwatukw tɨ nirəha i, in
rəres pen Iesu i mə, "Nəfe nəha loa rasori ia loa me?"
29 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Loa sə rasori in nəha Moses rɨməni
mə, 'Kɨmiaha nəkur Isrel! Tihətərɨg amasan! Iərɨmənu
Kumwesən səkɨtaha in əpa kuatia.
30 Nənə tikamək eikei mokeikei Iərɨmənu Kumwesən səim
ia rerɨm me pam, mokeikei in ia nɨmɨruien me pam səim,
mokeikei in ia nətərɨgien me pam səim, mokeikei in ia
nɨskaiien me pam səim.'
31 Nənə loa səro kəru irə in i mə, 'Tikaməkeikei mokeikei
piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.' Loa riti mwi riwən
rasori mwi məpi raka loa mi nəha."
32 Mɨregi iahatən səvəi Loa rɨni pen tɨ Iesu i mə, "Ia-
hatən. Nəgkiariien səim ratukwatukw. Ikani nɨpərhienien mə
Iərɨmənu in kuatia. Kumwesən riti mwi riwən, mətə in əpa.

12:26: Eks 3:2,6 **12:28:** Luk 10:25-28 **12:29:** Dut 6:4-5 **12:31:** Lev 19:18

33 Iərmama tramәkeikei mokeikei in ia rerɨn me pam,
mokeikei in ia nәtәrɨgien me pam sәvәnhi, mokeikei in
ia nɨskaiien me pam sәvәnhi. In tramәkeikei mokeikei
piәvni rәmwhen rokeikei atukw a in. Noien nәha ra-
masan mәpi raka iәrmama rousi әpune nәrimɨru me, muvani
nɨpwranraha ia nɨfatә, muvei pen m Kumwesәn."
34 Nәpɨn Iesu rәtә mә iahatәn sәvәi Loa ramɨni pen
nәgkiariien sә ratukwatukw min, rɨni pen tukwe in mә,
"Ik ipaka tɨ nɨtәtә sә Kumwesәn ramәrɨmәnu irә." Kurirә
irә nәrmama pam hәhekɨr Iesu. Riti mwi riwәn rәres pen
nәresien min.

Kristo in tɨni sin?

35 Nәpɨn Iesu ramahatәn nәrmama ia nimwә sәvәi
Kumwesәn, rәres pen irәha i mә, "Rәfo nahatәn me sәvәi
Loa haməni mә Kristo in tɨni Kɨg Tevɨt?
36 Kɨg Tevɨt atukwatukw, nәpɨn Nәnimwɨn Ikinan rɨnarә irә,
rɨməni irapw mә,
'Kumwesәn[a] rɨni pen tɨ Iәrɨmәnu sәiou mә,
Әkurei ia nɨkarek mwatuk
mesite tako nәrmama sәmәme haməmwәki ik hәuvehe,
tikәrpwi utә tɨpaɡe nɨsum mi ia nirәha.'
37 Ia nәgkiariien nәha Kɨg Tevɨt atukwatukw rɨnәkwein Kristo
mә Iәrɨmәnu sәvәnhi. Mә ro iamɨnhi irә rәfo irәha kamhәni mә
in tɨni Kɨg Tevɨt?"

Nәkuәr nәha rerɨnraha raɡien mә tuhәtәrɨg ia Iesu.

38 Nәpɨn Iesu ramahatәn irәha i, mani mә, "Kɨmiaha
tihamәkeikei mhәsiari tɨ nahatәn me sәvәi Loa. Irәha
hokeikei mә tuharkahu ia karkahu әpwәmwɨs me mamhan.
Ia kwopun kamo maket me ikɨn hokeikei mә nәrmama
tuhәkwein irәha ia nɨsiaiien.
39 Ia nәkwai nimwәfwaki me sәvәi nәkur Isrel hokeikei mә
tuhәkure ia kwopun amasan me. Ia nәveɡɨnien asori me
hokeikei mә tuhәkure ia kwopun kamsiai nәmә asori me ikɨn.
40 Irәha kamhәpeki raka nautә sәvәi nɨpran me sәmәme
nәrman me sәvәnraha hemhә mhәpwәh irәha. Kamhәfwaki
ia nәfwakiien әpwәmwɨs me mә nәrmama tuhәsiai irәha.
Kumwesәn trәrpwɨn noien әrәha me sәvәnraha rasori mwi."

Pran riti sә ruvei pen mane sәvәnhi sampam m Kumwesәn

41 Iesu ramәkure ipaka tɨ kwopun kamerukw pen mane m
Kumwesәn ikɨn, maməspau nәrmama me kamherukw pen
mane me sәvәnraha. Nәrmama me sәmәme nautә sәvәnraha
rasori hәpɨk herukw pen mane asori.

12:33: Dut 4:35, Aes 45:21, 1Saml 15:22, Hos 6:6 [a] **12:36:** Nәgkiariien sәvәi nәkur Kris rɨmәni iamɨnhi irә mә, "Iәrɨmәnu rɨni pen tɨ Iәrɨmәnu sәiou." **12:41:** 2Kɨng 12:9

42 Mətə pran riti fwe ikin. Səvənhi iərman remhə məpwəh
in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihi mi
kəru.
43 Nəpin Iesu rətoni, rəkwein nərmama me səvənhi
həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, "Iakani nipərhienien
tukumiaha i mə prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in,
nautə səvənhi riwən, in rerukw pen mane rasori məpi raka
nərmama me pam nəha səməme kamherukw pen mane m
Kumwesən.
44 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha nautə
səvənraha rasori. Həuvehi raka nipərin a mhəuvei pen m
Kumwesən. Mətə prən nəha nautə səvənhi riwən ruvei pen
mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə."

13

*Iesu rini irapw mə tukamevən tukousi testesi pam nimwə
səvəi Kumwesən*

1 Nəpin Iesu rinamier ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən
ramərer ikin, iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə,
"Iahatən. Ətə ro nimwə səvəi Kumwesən. Kino ia kəruəterei
asori me. Nimwə me i hamasan pik."

2 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ikətə nimwə asori me
i? Tukamevən tukousi testesi pam, kəruəterei riti ko rəpwəh
nərer əknekinien ia riti."

3 Nəpin Iesu raməkure ia Təkuər Olif, maməti əpwəmwis
pen ia nimwə səvəi Kumwesən, Pita mine Jemes mine Jon
mine Antru həres afafa in mə,

4 "Tiko mini ro tukumaha i mə narimnari me nəha truvehe
tinesən? Nəfe nimtətien truvehe mahatən pen mə nəpin səvəi
narimnari me nəha ruvəuvehe ipaka?"

5 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihaməsiari
kamo iərmama riti reikuə ia kimiaha.
6 Nərmama həpik tuhəuvehe ia nəghik, mhəni mə irəha
Kristo. Tuheikuə ia nərmama həpik.

7 Nəpin tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien mə
'naruagənien riti fwe' uə 'naruagənien trutə,' tihəpwəh ne-
hekirien. Nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə ripko mhə ihi
nəpin sampam.

8 Nərmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən
irəha nərmama ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kig
riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə.
Kwopun me nepwin nimwnimwien trikiu. Nukumhə trahi
nərmama. Mətə narimnari me i rəmwhen a ia pran sə
rinamregi təkutan rinaməmisə ti nərəhiien iəkunouihi.

12:43: 2Kor 8:12 **13:2:** Luk 19:44 **13:8:** Aes 19:2, 2Kron 15:6

9 Kimiaha tihamətə amasan ia kimiaha me. Nərmama
tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri
nəgkiariien səkimiaha. Fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi
nəkur Isrel tuhərisi kimiaha. Tihərer ia nəmri kig me mine ia
nəmri nərmama səməme kamhərimənu ti nəri nə mə kimiaha
nərmama me səiou. Tihərer ia nəmrinraha mhəvisau irapw
nəgkiariien amasan səiou minraha.
10 Nəgkiariien amasan səiou traməkeikei mukupwən
mevən ti nərmama pam ia tənəmtənə me kurirə irə nəpin
sampam truvehe.
11 Nəpin nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori
me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkimiaha, kurirə hiəgkiari,
tihəpwəh nətərig pikien ia nəfe tihəni. Mətə ia nəpin səkimiaha
tihəgkiari irə, tihəskəmter, mhəgkiari, ti nəri nə mə ripko
mhə kimiaha atukwatukw tihəgkiari, mətə Nənimwin Ikinan
truvei pehe nəgkiariien m kimiaha hiəgkiari.
12 Ia nəpin nəha iərmama truvei pen piəvni anan ia rəgi
nərməpə mə tukousi əpune. Tata me tuho mwi iaminhi ia
tininraha me. Nəkwərhakwərha me tuhəskəmter mhəni ərəha
səvənraha me tata mine mama, mhəuvei pen irəha mə tukousi
əpune irəha.
13 Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə
kimiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer
əknekin ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe
mhəukurau pam, Kumwesən truvehimiru in."

Nərəhaien asori ia Jerusalem

14 "Kimiaha tihətoni nəri Profet Taniel riməni kani mə 'Nəri
sə rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.' Tramərer ia
kwopun sə ripkatukwatukw mhə mə trərer ikin.[a] Ia nəpin
nəha tihətoni, (iərmama sə raməvsini nəkukuə i traməkeikei
mukurən nipwran), nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei
mhap mhərkwafə ia təkuər me.
15 Trini minuə iərmama riti ramapwis ia təkure nimwə
səvənhi, traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nu-
vnimwəien mə truvehi nari riti.
16 Trini minuə iərmama riti raməmhu ia nəmhien səvənhi,
traməkeikei map akwauakw, məpwəh nirərigien mevən
imwəni mə truvehi səvənhi tinari.
17 Trərəha anan ti nipran me səməme tuhəpəmpəm mine
səməme tuhaməuvei kənunu m nəkwərhakwərha əmtəmetə
me ia nəpin nəha
18 Tihəfwaki mə nəpin nəha trəpwəh nuveheien ia nəpin
səvəi nəkwieiien,

13:9: Mat 10:17-20 **13:11:** Luk 12:11-12 **13:12:** Mat 10:21 **13:13:** Mat 10:22, Jon 15:21 **13:14:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11 [a] **13:14:** Trərer ia kwopun ikinan anan ia nimwə səvəi Kumwesən. **13:15:** Luk 17:31 **13:17:** Luk 23:29

19 ti nəri nə mə nəpin nəha nəpin səvəi nərəhaien. Nərəhaien nəha trasori məpi raka nərəhaien me pam səməme həuvəuvehe raka fwe nukune narəien[b] mesite pehe ipwet mine. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka.
20 Ko nərəhaien nəha ravən əpwəmwis, nərmama me hemhə pam. Mətə Iərimənu tro nəpin sə nərəhaien nəha travən irə rukwakwa. In tro iaminhi irə mə truvehimiru nərmama me səvənhi səməme ruvərfi raka irəha.
21 Ia nəpin nəha, trini minuə iərmama riti rini pehe tukumiaha i mə, 'Hətə ro Kristo i' uə 'Hətə ro Kristo nəha,' kimiaha tihəpwəh niniien nipərhienien irə.
22 Nərmama tuhəskəmter. Nepwin tuhəni mə irəha Kristo, mətə neikuəien. Nepwin tuhəni mə irəha profet, mətə neikuəien. Tuho nimtətien me mine narimnari me nərmama tuhətoni mhərkərinari irə. Irəha tuhəmwur mə tuheikuə ia nərmama səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha, trini minuə irəha həukurən noien.
23 Mətə kimiaha tihaməsiari. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i."

Kristo truvehe mwi

24 Iesu riripin mini mə, "Mətə nəpin nərəhaien nəha truvehe mukurau pam,
'meri truvehe mipitəv,
məkwə trəpwəh nəhiapwien,
25 kəməhau me ia nimagouagou tuhəsasəsas,
narimnari me ia nimagouagou həskai pik, Kumwesən trikiukiu ia nirəha.'
26 Kurirə irə nərmama tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə iakauvehe ia niskaiien asori mine nukuraanien asori.
27 Ia nəpin nəha takərhi raka nagelo me səiou həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tiprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakimərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.
28 Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpin rinarkwi pen tukun sə rimərməru minaməpirpir, kimiaha hiəukurən mə nəpin səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka.
29 Rəmwhen a mwi, nəpin kimiaha tihətoni narimnari me i hənaməier pehe, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe.
30 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmiru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe.

13:19: Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14 [b] **13:19:** Uə fwe kupwən ia nəpin nəha Kumwesən rino neiai mine tiprənə mine narimnari me pam. **13:22:** Dut 13:1-3, Rev 13:13 **13:24:** Rev 8:12 **13:27:** Mat 13:41

31 Neiai mine tiprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou
tuhəpkiwən mhə.
32 Mətə nəpin səvəi nəri nəha, uə aoa səvənhi, iərmama
riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, Tini
Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou, in əpa rukurən.
33 Kimiaha tihaməsiari, ti nəri nə mə hiəreirei mə nəpin nəha
truvehe tinesən.
34 Rəmwhen a ia iərmama riti ravən əpwəmwis, məseni pen
narimnari me səvənhi ia rəgi nərmama me səməme kamho
tukwini nari min. Irəha pam səvənraha wok rarə. Nənə nəpin
iərmama nəha ramier irə rini pen ti iərmama sə raməkure
ia kwəruə ia nimwə səvənhi mə, 'Tikamətui amasan ti səiou
narimnari me, məpwəh napriien.'
35 Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan,
mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei mə iəmə asori səvəi
nimwə truvehe tinesən. Truvehe ia nəruarəv uə ia nəpin uə ia
nəpin rəiə rakaka irə uə ia nəpnəpin.
36 Rərəha mə ruvehe akwauakw mətoni hiamapri.
37 Nəfe iakamini pehe tukumiaha i, iakamini pen ti
nərmama me pam mə, 'Hətui amasan, mhəpwəh napriien!' "

14

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui suatuk ti nousi əpuneien Iesu

1 Nəpin kəru mwi nəkur Isrel ho Pasova irau nəveginien
asori sə hani bred sə yis riwən irə.[a] Pris asori me mine
nahatən me səvəi Loa kamhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa,
məkwtəmhiri Iesu, mhousi əpune.
2 Irəha kamhəni mə, "Pwəh kitaha səpwəh nəkwtəmhiriien
Iesu ia nəpin səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama
niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe."

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

3 Nəpin Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə
pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon. (Saemon nəha kupwən
nemhəien skai ro tekin.) Iesu raməkure maməni nari. Pran
riti ruvehe mauvehi potel riti kino ia kəruəterei riti nəghin
nə alapasta. Fwe ia nəkwai potel nəha senta sə kino ia nat
atukwatukw.[b] Nənimen rutə pik. Prən nəha rətefi tərhui potel
nəha, mətəgi pen ia nukwəne Iesu.

13:34: Mat 25:14 **13:35:** Luk 12:38 **14:1:** Mak 11:18 [a] **14:1:** Iərimənu
rimәni pen ti nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mho Pasova irau nəveginien
asori sə hani bred sə yis riwən irə. Tuho ia nuk nuk me mə rerinraha trirhi
nəpin Iərimənu rimәivə ueni nimwə səvənraha ia tənə Ijip, məpwəh nousi əpuneien
nəmritaik səvənraha: Eks 12:1-19 **14:3:** Luk 7:37-38 [b] **14:3:** Nat in nei riti.
Nipekin rapein amasan. Rutə ia tənə səvəi nəmə Intia isipwin ti tənə səvəi nəkur
Isrel. Ro pen nənimen rutə pik.

4 Mətə nərmama nepwɨn niemaha rəpi irəha, kamhəni pen
tɨ nirəha me i mə, "Rəfo ramouraha senta ianhi?
5 Ramasan mə rɨpkəmri pen a nəmri nari ia senta nəha pwəh
iərmama riti ruvehi. Rukurən nuvehiien mane asori muvei
pen m nərmama nautə səvənraha riwən." Nənə kamhəski
prən nəha.
6 Mətə Iesu rɨni mə, "Tihəpwəh nəskiien prən i! Rəfo hiamo
iamɨnhi irə? In ramo noien amasan riti miou.
7 Nərmama me səməme nautə səvənraha riwən tuhamarə
kɨmiaha mɨnraha ia nəpɨn me. Nəpɨn hiənuə tihasitu ia nirəha,
hiəukurən nasituien. Mətə iou tapkarə mhə kɨtaha m kɨmiaha
nəpɨn me.
8 Prən i rɨno nari riti rəmwhen irə mə tro. Rukupwən mətəgi
pehe senta maməpnəpenə ia nɨpwrak mə tukɨnɨmwi.
9 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə nərmama tuhəvisau
irapw nəgkiariien amasan səiou ia kwopun me ia tɨprənə i,
mhəvisau irapw nəfe prən i rɨno miou mə nərmama rerɨnraha
tramrhi."

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in

10 Jutas Iskariot, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu,
revən tɨ pris asori me mə trəgkiari mɨnraha. Revən mɨni mə,
"Takuvei pehe Iesu m kɨmiaha."
11 Nəpɨn pris asori me həregi nəgkiariien səvənhi, rerɨnraha
ragien tukwe. Həni mə tuhəuvei pen mane min. Nənə Jutas
rɨnamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəgɨnraha.

Iərmama kəru səvəi Iesu krouəpnəpenə tɨ nəvegɨnien kaməni bred sə yis riwən irə

12 Neste atukwatukw nəpɨn nəha tuhani bred sə yis riwən
irə. (Ia nəpɨn asori nəha, nərmama kamhousi əpune sipsip
me səvəi Pasova.) Nərmama me səvəi Iesu hərəs pen Iesu
i mə, "Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kɨmaha tahəuvən
mhəpnəpenə tɨ nəvegɨnien səvəi Pasova ikɨn, nənə, ik tikəni?"
13 Nənə Iesu rərhi pen iərmama mi kəru səvənhi mɨni pen tɨ
nirau i mə, "Kɨmirau tirouevən fwe ia Jerusalem. Iərman riti
trəpi raka kɨmirau ia suatuk, mauvehi tɨkinari riti nui rukuər
irə. Iroukurirə pen in.
14 Nəpɨn revən muvnimwə ia nəkwai nimwə, iroukurirə
i, rauevən, rouni pen tɨ iəmə asori səvəi nimwə nəha mə,
'Iahatən səkɨtaha rani mə, nimwə əfo nəha tahani pəri
nəvegɨnien səvəi Pasova kɨmaha səiou me nərmama me ikɨn?'
15 Nənə in triri kɨmirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha
mahatən rum asori riti. Narimnari me pam hənəmak raka
fwe ikɨn. Ia rum nəha kɨmirau tirouəpnəpenə tukutaha."

14:7: Dut 15:11 **14:8:** Jon 19:40 **14:12:** Eks 12:6, 14:20

16 Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouier, rouevən fwe ia
Jerusalem, rouətə narimnari me pam rosi a Iesu rɨməni pen tɨ
nirau i. Nənə krouəpnəpenə tɨ nəvegɨnien səvəi Pasova.

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in

17 Ia nəruarəv Iesu ruvehe irəha twelef nərmama me
səvənhi.
18 Nəpɨn kamhani pəri nari irə, Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə,
"Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə kɨmiaha riti truvei pen
iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki iou. Kɨmiaha
riti raməni pəri nari kɨmrau min."
19 Nəpɨn irəha həregi nəgkiariien nəha, rerɨnraha rəpou.
Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, "Sin nəha ikani?
Iou?"
20 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakani kɨmiaha riti
ia twelef nərmama me i səiou. Iərmama sə rameitesi bred ia
tikiplet kuatia kɨmrau min.
21 Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen
kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan, mətə trərəha anan tɨ iərmama
sə truvei pen iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki
iou. Ramasan pɨk mə rɨpkəpwəh a nətuiien."

Nəpɨn sampam Iesu rəni nari irəha nərmama me səvənhi

22 Nəpɨn nəha kamhani nari irə, Iesu ruvehi bred məfwaki
mɨni vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə məkwsen
muvei pen m səvənhi me nərmama me, mɨni pen tɨ nirəha i
mə, "Tihəuvehi. In i nɨpwrak."
23 Kurirə irə in ruvehi kap waen, məfwaki mɨni vivi
Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə muvei pen mɨnraha
irəha pam hənɨmwi waen ia tɨkikap nəha.
24 Nəpɨn Iesu rauvei pen mɨnraha, in rɨni mə, "In i nɨtek sə
trərihi tərini əknekɨn nəgkiariien vi səvəi Kumwesən. Traiu tɨ
nərmama həpɨk.
25 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə tapkənɨmwi mhə
mwi waen meste takənɨmwi waen vi ia nɨtətə sə Kumwesən
ramərɨmənu irə."
26 Nənə irəha hani nɨpu riti, mho sampam irə, mhəier
mhəuvən ia Təkuər Olif.

Iesu rɨni mə tukamevən nərmama me səvənhi tuhap kɨrkɨri mhəpwəh in

27 Iesu rɨni pen tɨ səvənhi nərmama me i mə, "Tukamevən
kɨmiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə
mə kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rɨni mə,
'Iou takousi iərmama sə ramətui tɨ sipsip,
sipsip me tuhaiu kɨrkɨri.'

14:18: Sam 41:9 **14:24:** Sek 9:11, Jer 31:31-34, 1Kor 10:16, Hip 9:20 **14:27:** Mak 14:50

28 Mətə in tro iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə."
29 Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, "Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə ripko mhə iou."
30 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iakani nipərhienien tukw ik i ipwet ia nəpin, kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, ik tikini m kahar mə ikreirei iou."
31 Mətə Pita rəgkiari asori mə, "Trini minuə həni mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh niniien mə iakreirei ik." Nənə irəha pam həni nəgkiariien kuatia.

Iesu revən fwe ia Ketsemane, maməfwaki fwe ikin

32 Irəha həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketsemane. Iesu rini pen ti səvənhi me nərmama me i mə, "Kimiaha ti-haməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən məfwaki."
33 Nənə in riri Pita, Jemes, mine Jon harevən irəha min. Ia nəpin nəha in rinamregi rərəha, rerin rəpou pik.
34 Nənə rini pen ti nirəhar i mə, "Rerik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i mharəpwəh napriien."
35 Nənə Iesu revən ouihi a mwi, mimwei ia tiprənə, məfwaki, maməres suatuk riti mwi mə nəpin nəha trukurau irə.
36 In rini mə, "Tata keikei, narimnari me pam riməru tukw ik. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei."
37 Nənə Iesu rəfwaki pam, mirərig pehe mətoni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in rini pen ti Pita i mə, "Eh, Saemon, rəfo ikamapri, ko ipkətui mhə nəpin ouihi a uə?
38 Tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nimweiien ia nərəhaien. Nipərhienien, rerimiaha ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiaha rəpou."
39 Nənə Iesu rirərig mevən məfwaki mwi, mini a nəgkiariien sə rimənі kupwən.
40 Nənə mirərig pehe mwi mətə irəhar kamharapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. Nənə harfi nəmrinrahar, mətə harreirei mə tuharni pen nəfe tukwe in.
41 Nənə Iesu revən səro kahar irə muvehe mini pen ti nirəhar i mə, "Hiamarapri, mamharuvehi ihi napwisien səkimiahar? Nəmwhen. Nəpin nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me.
42 Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trini pui iou ruvəuvehe ipaka."

14:28: Mat 28:16, Mak 16:7 **14:31:** Jon 11:16 **14:32:** Jon 18:1 **14:34:** Jon 12:27 **14:36:** Rom 8:15, Kal 4:6, Mak 10:38, Jon 6:38 **14:38:** Luk 11:4

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhiri in

43 Nəpin Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama me həpik. Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənərhi pen irəha. Nepwin kamhəuvehi nau. Nepwin kamhəuvehi nipəri nei.

44 Jutas rinəgkiari raka minraha mə, "Iərmama sə takakei min, iəmə nə in nə. Kimiaha tihəkwtəmhiri, mhəiri raka mhəuvən, mhətui amasan mə trəpwəh napien."

45 Nənə nəpin Jutas ruvehe ia kwopun nəha, revən atukwatukw ti Iesu, mini mə, "Iahatən!" Nənə makei min.

46 Jutas rakei min, nənə nərmama me həuvehe mhəkwtəmhiri.

47 Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərai iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərai raka nikare nifregin.

48 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Rəfo hiəuvehi nau me mine nipərpəri nei me mhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iaminhi irə? Nətərigien səkimiaha rinuə iou rakres riti uə?

49 Ia nərineiv m neis mine iakamarə kitaha m kimiaha fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwtəmhiriien iou ia nəpin nəha? Mətə hiamo iaminhi irə mə nəgkiariien sə Nəkukuə Ikinan riməni truvehe mukuə."

50 Irəha həkwtəmhiri Iesu. Nənə nərmama me pam səvənhi həpwəh in mhap.

51 Təmaruə riti rakurirə Iesu. Rauvegi a nipwran ia ravaravar. Nərmama me həuvehe mhəkwtəmhiri.

52 Mətə resi raka ravaravar ia nipwran maiu auər a map.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

53 Nərmama me həiri Iesu mhəuvən ti pris asori anan. Pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mine nahatən me səvəi Loa, hənousəsimwin pen pam raka irəha me tukwe.

54 Nəpin həiri pen Iesu mamhəuvən, Pita rakurirə ia Iesu mamavən isipwin tukwe meste nari fwe ia nikare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnimwə maməkure irəha iotukwininari me, mamərhiəpw ia napw.

55 Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərmama nepwin mə tuhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə riməni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune Iesu tukwe. Mətə irəha həpkətə mhə nari riti.

56 Rəknekin ti niraha ti nəri nə mə nərmama həpik həskəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rino uə həməregi in riməni, mətə nəgkiariien səvənraha ripkuvehe mhə mo kuatia.

14:49: Luk 19:47, 21:37, Jon 18:20

57 Nənə nərmama nepwin həskəmter mamheikuə ia Iesu
mamhəni mə,
58 "Kimaha iahəregi iəmə i rimə̀ni mə, 'Iou takouraha nimwə
i səvəi Kumwesən sə nərmama həno ia rəginraha. Nəpin kahar
rukurau takuvrhəkin riti mwi nərmama tuhəpwəh noien ia
rəginraha.' "
59 Həni iaminhi irə, mətə nəgkiariien mwi səvənraha ripko
mhə kuatia.
60 Nənə pris asori anan rərer ia kurkwan ia nirəha məres
pen Iesu i mə, "Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia
nəgkiariien nəha irəha kamhəni mamhousi ik irə?"
61 Mətə Iesu rəpnapen, məpwəh nəgkiariien.

Nənə pris asori anan rəres pen mwi mə, "Rəfo? Ik Kristo?
Kumwesən sə kamini vivi in tini nə ik?"
62 Miregi Iesu rini mə, "Iou i. Tukamevən kimiaha tihətoni
iou, Iəməti Iərmama, takaməkure ia nikare Kumwesən
mwatuk sə in niskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou
takauvehe ia nəpuə me ia nimagouagou."

63 Nənə nəpin pris asori anan rireg̀i, reitehi karkahu
səvənhi, mini mə, "Kitaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəmə
i ti nəfe?
64 Hiəuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Nətərigien
səkimiaha mə tsəfo irə?"
Nənə irəha pam həni mə Iesu tramə̀keikei memhə.
65 Nepwin həskəmter mhərgəvəsi pen in. Nepwin housəman
nənimen, mamhəuəsi in, mamhəni mə, "Ni ro nəgkiariien sə
ruku pen ti Nənimwin mə sin ruəsi ik!" Nənə naruagən me
səvəi pris asori anan irəha mwi həuvehi mhəpwi.

Pita rini mə in rireirei Iesu

66 Pita in fwe inhəripw ia nikare nimwə səvəi pris asori
anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan
ruvehe.
67 Nəpin rətoni Pita ramərhiəpw ia napw, rəti əter irə, mini
mə, "Ik mwi ikinamavən pəri kimirau Iesu iəmə Nasaret."

68 Miregi Pita rini mə, "Rekəm. Iou iakreirei iəmə nəha,
mireirei nəfe i ikamini." Nənə Pita rəpwəh nikare nimwə səvəi
pris asori anan mevən ipaka ti kwəruə asori riti sə nərmama
kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə rəiə riti rakaka.

69 Nənə pran sə ramo tukwini nari ruvehe minamini mwi ti
nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pita i mə, "Iəmə i in riti
ia nirəha."
70 Mətə Pita rini mwi mə, "Rekəm. Ripko mhə iou riti ia
nirəha."

14:58: Jon 2:19-21 **14:61:** Mak 15:5, Luk 23:9 **14:64:** Jon 19:7

Nənə hərer ouihi a mwi. Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe in həni pen mwi mə, “Nɨpərhienien, ik riti ia nirəha tɨ nəri nə mə ik iəmə Kalili.”
71 Mɨregi Pita rɨni mə “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwɨn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuahi anan mə iou iakreirei iəmə nəha kɨmiaha hiaməni.”
72 Pita rɨni iamɨnhi irə nənə təkwtəkwuni a rəiə rakaka səro kəru irə. Nənə Pita rerɨn rɨrhi nəgkiariien sə Iesu rɨməni pen tukwe in mə, “Kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, tikɨni m kahar mə ikreirei iou.” Pita rerɨn rɨrhi. Nənə rerɨn rərkwəpɨr, rasək.

15

Iesu rərer ia nəmri Paelat
1 Ia nəpnəpɨn pris asori me mɨne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mɨne nahatən me səvəi Loa mɨne nərmama pam ia nəkureien səvənraha hərai sun nəgkiariien səvənraha, mhərihi Iesu, mhəiri mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat.
2 Nənə Paelat rəres pen Iesu i mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”
Mɨregi Iesu rɨni mə, “Ik ikani.”
3 Ia nəpɨn nəha pris asori me kamhəni ərəha Iesu ia narimnari me rɨpɨk.
4 Ro pen Paelat rəres pen mwi tɨ Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikɨni pen tɨ nirəha i? Regi ro narimnari me rɨpɨk kamhəni ərəha ik irə.”
5 Mətə Iesu rəpwəh nəgkiariien. Nənə Paelat rərkərinari irə.
6 Noien riti nəha ikɨn Paelat ramo ia nuk me pam ia nəpɨn səvəi nəvegɨnien asori nəha Pasova. Raməseni iərmama riti sə nəkur Isrel həməni rier ia kalapus mamevən.
7 Ia nəpɨn nəha iərmama riti raməmak fwe ia kalapus nəghɨn nə Parapas. Kɨməuvehi puvnimwə in ia kalapus irəha nərmama me nepwɨn tɨ nəri nə mə hənousi əpune iərmama ia nəpɨn səvəi naruagənien riti.
8 Ro iamɨnhi irə nərmama həpɨk həuvehe tɨ Paelat mənamhəres pen mə trəseni iərmama riti rier ia kalapus rəmwhen sə ramo mɨnraha ia nuk me.
9 Mɨregi Paelat rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨmiaha hiokeikei mə takəseni kig səvəi nəkur Isrel rier ia kalapus?”
10 Paelat rəres pen irəha iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə in rukurən mə pris asori me həməuvei pen Iesu ia rəgɨn tɨ nəmwəkiien səvənraha.
11 Nənə Paelat rəres pen irəha, mətə pris asori me hərer kukurau mamhərhiərhi nərmama, mamhəni pen tɨ nirəha i mə tuhəres pen Paelat i mə trəpwəh narakaien ia Iesu mətə traraka ia Parapas.

14:72: Mak 14:30 **15:1:** Luk 22:66 **15:5:** Aes 53:7, Mak 14:61 **15:11:** Wok Me 3:13-14

12 Ro iaminhi irə Paelat rəgkiari mwi minraha mini mə,
"Trini minuə iakəseni Parapas rier ia kalapus, rəfo ia iərmama
sə hiaməni mə in kig səvəi nəkur Isrel?"
13 Miregi irəha həkwein əpwəmwis mwi mə, "Ərui tərini pen
in ia nei kamarkuaui!"
14 Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, "Ti nəfe? Nəfe nəha
nərəhaien in rino?"
Mətə həni asori mwi mə, "Ərui tərini pen in ia nei ka-
markuaui!"
15 Nərmama me həpik nənə Paelat rokeikei mə tro rerinraha
rəpwiuən. Ro pen rəseni Parapas rier ia kalapus mamevən.
Nənə Paelat rini pen ti naruagən me mə tuhərisi Iesu. Hərisi
pam nənə Paelat rəseni pen Iesu ia rəginraha mə tuhərui tərini
pen ia nei kamarkuaui.

Naruagən me haris əkenhin ia Iesu

16 Naruagən me həiri Iesu mhəier mhəuvən ia nəkwai
nimwə asori səvəi Paelat. (Nimwə nəha nəghin nə Praeto-
riam.) Nəpin hapirapw fwe ikin, həkwein irəha me nepwin
ia kusen səvənraha həuvehe,
17 mharkahu pen karkahu əruerəv riti m Iesu rəmwhen ia
karkahu səvəi kig. Həuvehi rəhi mhəuvnhi kəfəfau irə səvəi
kig, mhəfəfau pen ia kənkapwə.
18 Hənaməkwein pen irə mə, "Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha
iahəsiai ik!"
19 Irəha həuəsi kənkapwə ia rigi nei, mhərgəvəsi in,
mhənimwi nukurhunraha ia nənimen mamhəuvnhi nisiaiien
irə.
20 Nəpin hənaris əkenhin raka irə, həuvehi raka karkahu
əruerəv irə, mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in mhəier
mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuaui.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui

21 Irəha həiri Iesu, mamhəuvən. Ia suatuk naruagən me
hətoni iəmə Saerin riti. Nəghin nə Saemon. In tata səvəi Alek-
santa mine Rufas. Ruku pen fwe ia rukwənu mauvehe i ia
taon. Naruagən me həkeikei min mə trəvrani nei kamarkuaui
səvəi Iesu.
22 Həiri Iesu mhəuvən ia kwopun riti nəghin nə Kolkota
(Nipwrai nəhag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama)
23 Irəha həuvei pen waen min kəvti pen nimwai nari riti
rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə Iesu rəpwəh nənimwiien.
24 Irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui, mharə
mhəuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən
pen mə sin truvehi nəfe tinari səvənhi.
25 Hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui ia naen klok ia
nəpnəpin.

15:21: Rom 16:13 **15:24:** Sam 22:18

26 Nəkukuə kɨmərai mə Iesu tremhə tɨ nəfe rɨni mə:
IN I KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL
27 Nəpɨn hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui, hərui tərini pen mwi rakres mi kəru ia nei kamarkuaui, riti ia nɨkare Iesu mwatuk riti ia nɨkaren mour.
28 a
29 Nənə nərmama səməme həukurau pehe ia suatuk, kamhəni ərəha Iesu, mamharɨs əkenhɨn irə, mamhounouini kənkapwənraha me, mamhəni mə, "Ik nə iəmə ikɨməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkɨn mwi ia nəpɨn kahar.
30 Ita, uvehimɨru ik, maraka ia nei kamarkuaui meiwaiu pehe!"
31 Pris asori me mɨne nahatən me səvəi Loa, irəha mwi kamhəni ərəha Iesu, mamharɨs əkenhɨn irə, mamhəni pen tɨ nirəha me i mə, "In ruvəuvehimɨru raka nərmama həpɨk, mətə ko rɨpkuvehimɨru atukw mhə in."
32 Həni mə, "In Kristo. In kɨg səvəi nəkur Isrel. Ramasan mə raraka ia nei kamarkuaui meiwaiu pehe pwəh kɨtaha sətoni mhəni nɨpərhienien irə." Iərman mi nəha kəru kɨnərui tərini pen irau ia nei kamarkuaui irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in.

Iesu remhə

33 Ia kurkwai nəpɨn ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau.
34 Nənə ia tri klok ia nərvarəv Iesu rasək əpwəmwɨs mɨni mə, "Eloi, Eloi, lama sapaktani?" Nɨpwrai nəgkiariien nəha, in i mə, "Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iamɨnhi?"
35 Nərmama nepwɨn səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, "Həregi ro, iəmə i ramək wein Profet Elaeja."
36 Nənə riti ia nirəha raiu muvehi nɨpəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mɨpiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənɨmwi, mɨni mə, "Pəpɨm ro pwəh sətoni mə Profet Elaeja truvehe muvehi raka iəmə i ia nei kamarkuaui uə rekəm."
37 Mətə Iesu rasək əpwəmwɨs, muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.
38 Ia nəpɨn nəha tɨnari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nɨpərɨn kəru fwe irənhə meste nari fwe inhərɨpw.

---

a **15:28:** Niutestamen me nepwɨn kɨmərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən həni nəgkiariien riti mwi ia kwopun i rɨni mə, "Ia noien nəha nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə sə rani mə, 'Irəha həvsini in mə in riti mwi ramərui Loa.' " **15:29:** Sam 22:7, Sam 109:25, Mak 14:58 **15:33:** Amos 8:9 **15:34:** Sam 22:1 **15:36:** Sam 69:21

39 Iəmə asori riti səvəi naruagən me ramərer maməti pen mətoni Iesu. Nəpin rətoni Iesu ruvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə iaminhi irə, rini mə, “Nipərhienien iəmə i in Tini Kumwesən.”
40 Nipran me nepwin kamhərer isipwin kwopti ti Iesu mamhəspau irə. Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama səvəi Jemes mine Joses, iraha minraha.
41 Nəpin Iesu rinamavən fwe ia tənə Kalili nipran mirəhar nəha kamhəkurirə i, mamhasitu irə. Nipran me nepwin mwi həpik, nəpin Iesu ruvehe ia Jerusalem, irəha mwi həkurirə in mhəuvehe.

Josef rinimwi Iesu

42 Fraete, nəpin kaməpnəpenə irə ti Sapat, ti nəri nə mə nəruarəv meri rinamivə,
43 Josef iəmə Aramatia revən mə trəres Paelat mə ko Paelat rəseni in ruvehi nipwrai Iesu. (Josef in mwi raməkure iraha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpin housəsimwin iraha me. Nərmama kamhəsiai in. Josef rameitenhi mə trətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə truvehe.) Josef rətəgase ia Paelat, mevən mərəs nipwrai Iesu.
44 Nəpin Josef rəres pen Paelat ti nipwrai Iesu, Paelat rərkərinari, mireirei mə Iesu ruvamhə pərhien uə rekəm. Ro iaminhi irə rəkwein pen iəmə asori səvəi naruagən me mərəs pen tukwe in mə, “Nipərhienien Iesu ruvamhə raka?”
45 Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Nipərhienien Iesu ruvamhə raka.”

Nəpin Paelat riregi, rəseni Josef mə, “Ikukurən nevənien muvehi raka nipwran.”
46 Josef revən muvehi nəmri tinari kani mə linen, muvehi raka nipwrai Iesu ia nei kamarkuaui, muvegi irə. Muvegi pam, muvehi mevən, məmri pen ia nipəgi kəruəterei riti kinərai ərori raka, nənə məsəkwusəkwu kəruəterei asori riti mərəpinhə pen kwəruə irə.
47 Ia nəpin nəha Meri Maktala mine Meri mama səvəi Joses krouətə kwopun nəha kəmri pen Iesu ikin.

16

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

1 Rinaməruarəv, nəpin Sapat rino sampam, Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama səvəi Jemes, haruvehi nəmri nimwai nari me nepwin sə nipekinraha rapein amasan, mə tuharevən mharəmri pen ia nipwrai Iesu.
2 Ia Sante, ia nəpnəpin anan, irəhar hənamarevən fwe ia nipəg.

15:40: Luk 8:2-3

3 Ia suatuk kamharəres irəhar me i mə, “Sin nəha trasitu ia
kɨtahar, məpəkɨr raka kəruəterei nəha ramo tukuahag kwəruə
ia nɨpəg?”
4 Mətə nəpɨn harapirapw fwe ikɨn, harəti pen mharətoni
kəruəterei asori nəha kɨnəpəkɨr raka raka i.
5 Nənə harevən ia nəkwai nɨpəg, mharətoni iərmama riti
raməkure ia nɨkarenrahar mwatuk, mamarkahu ia karkahu
sə rəpwəmwɨs məpsan. Irəhar harətoni, nənimenrahar rier.
6 Mətə iərmama nəha rɨni pen tɨ nirəhar i mə,
“Nəmrɨmirəhar trəpwəh nierien. Hiamarətui Iesu, iəmə
Nasaret sə kɨnərui tərini pen ia nei kamarkuaui. In riwən
i. Rɨnətui raka ia nemhəien səvənhi. Harətoni ro kwopun
kɨnəmri pen nɨpwran raməmak ikɨn.
7 Mətə tiharevən mharni pen tɨ nərmama me səvənhi mɨne
Pita mə Iesu trukupwən ia kɨmiaha mamevən fwe ia tənə
Kalili. Kɨmiaha tihətoni in fwe ikɨn rəmwhen rɨməni tukumi-
aha i.”
8 Nənə nɨprən mirəhar nəha harhekɨr pɨk,
mharətəmnɨmwɨn, mharier, mharap ia nɨpəg. Mətə harəpwəh
nəvisauien nəfe kɨməni pen tɨ nirəhar i, tɨ nəri nə mə harhekɨr.

Meri Maktala rətoni Iesu

9 Sante ia nəpnəpɨn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi,
mukupwən mier irapw tɨ Meri Maktala, pran sə fwe kupwən
Iesu rɨnəkoui irapw nəremhə me irə irəha pam sefen.
10 Meri revən mətə nərmama me səməme kamharə pəri
irəha Iesu kupwən. Kamhəkure tɨ Iesu, mamhasək tukwe.
Meri ruvehe mɨni pen tɨ nirəha i mə “Iakɨnətə Iesu.”
11 Nəpɨn həregi mə Iesu rɨnətui mwi ia nemhəien səvənhi,
mhəregi mwi mə Meri rətoni, nənə həpkɨni mhə nɨpərhienien
irə.
12 Kurirə irə kəru ia nirəha krouier ia taon rouavən ia
suatuk. Nənə Iesu rier irapw tɨ nirau. Krouətə nɨpwran ropə
iti.
13 Iərman mi nəha krourərɨg rouevən tɨ nərmama me
səvəi Iesu, rouəvisau mɨnraha, mətə irəha həpwəh nɨniien
nɨpərhienien ia nəgkiariien səvənrau.
14 Kurirə irə nərmama me nəha səvəi Iesu irəha eleven
kamhəkure mamhani pəri nari. Ia nəpɨn nəha Iesu rier
irapw tɨ nirəha, maməski irəha tɨ nəri nə mə kənkapwənraha
rɨskai. Nahatətəien səvənraha riwən. Hənəpwəh nɨniien
nɨpərhienien ia nəgkiariien səvəi Meri, mhəpwəh mwi nɨniien
nɨpərhienien ia iərmama səməmi nəha krɨnouətoni Iesu mə
rɨnətui pərhien mwi ia nemhəien səvənhi.

16:7: Mat 26:32, Mak 14:28 **16:9:** Luk 8:2 **16:10:** Mat 28:10 **16:14:** 1Kor 15:5

15 Iesu rɨni pen tɨ nirəha me i mə, “Həuvən ia kwopun me
pam ia tɨprənə i, mhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou m
nərmama me pam.
16 Iərmama sə trɨni nɨpərhienien ia nəgkiariien amasan
səiou, ko paptaes irə, Kumwesən truvehimɨru in. Mətə
iərmama sə trəpwəh nɨniien nɨpərhienien ia nəgkiariien
amasan səiou, Kumwesən trərpwɨn noien ərəha me səvənhi.
17 Nərmama səməme kamhahatətə ia nirak tuho nɨmtətien
me i. Irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama ia nəghɨk.
Irəha tuhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur əpə.
18 Irəha tuhəuvehi snek me səməme kamhahi əpune
nərmama. Trɨni mɨnuə irəha hənɨmwi nari riti kəvti pen
nɨmwai nari sə ramousi əpune iərmama, ko rɨpkuəsi mhə
irəha. Irəha tuhərapi nərmama səməme nemhəien rarə ia
nirəha mho irəha həuvehe mhəsanɨn.”
19 Nəpɨn Iesu Iərɨmənu rɨnəgkiari pen pam mɨnraha, ku-
vehi utə in revən fwe ia neiai, məkure ia nɨkare Kumwesən
mwatuk.
20 Nənə nərmama me səvənhi həuvən mhəvisau ia kwopun
me pam. Nəpɨn kamhəvisau irə, Iərɨmənu ramarə tɨ
nirəha, mamo nɨmtətien me mə nərmama tuhətoni, mhəni
nɨpərhienien ia nəgkiariien amasan səvənhi.

16:15: Wok Me 1:8 **16:16:** Wok Me 2:38 **16:17:** Wok Me 2:4, Wok Me 8:7, 10:46 **16:18:** Luk 10:19, Wok Me 28:3-6 **16:19:** Wok Me 2:33-34 **16:20:** Wok Me 14:3, Hip 2:3-4

Luk
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Matiu, Mak, Luk, Jon irəha pam haməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu Kristo, mətə Luk nəkukuə səvənhi rəpwəmwis. In mwi rimərai nəkukuə nəha kani mə Wok Me. Luk in tokta riti kinahatən amasan in rukurən pik nari. In rimərai nəkukuə i rerin ramrhi nəkur Kris mine nətəien səvənraha. Luk rokeikei mə nərmama tuhəukurən amasan nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo ro nipərhienien. Fwe nukune nəkukuə səvənhi Luk raməgkiari ia nətuiien səvəi Iesu Kristo. In rini raka sə nəha marə mini mwi nimiruien səvəi Iesu meste nemhəien səvənhi. Luk rokeikei mə kitaha tsəukurən mə Iesu Kristo rokeikei nərmama me pam. Luk raməgkiari pik ia nipran me səməme hənətoni Iesu. In mwi raməgkiari ia nəkwərhakwərha me səməme hənətoni Iesu. Ia nusipekinien me səvənhi in rirai məgkiari pik ia nərmama nautə səvənraha riwən kamometə irəha. Luk 19:10 ramini mə, Iesu Kristo in iərmama pərhien riti sə riməuvehe fwe kupwən mə trətui nərmama me səməme hənəruei muvei pen nimiruien vi minraha. Luk raməgkiari pik ia nagienien. Tikətoni nagienien nəha ia nipu səvəi Meri, mətoni mwi ia nagelo me səməme hənamagien ia nəpin Iesu rinamətui irə. Tikətoni mwi nagienien nəha ia nərmama me səvəi Kristo səməme hənamrərig pen fwe Jerusalem mamhagien asori ti nəri nə mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro nukurənien i mə Luk rokeikei mə trini irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mahatən mə Kristo ruvehe ia təkure tiprənə i nəkur ərəha kamharə irə. In ruvehe mo irəha hagien, mamheitenhi nəri amasan riti truvehe nəpin kurirə, in truvehimiru irəha.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Nərmama həpik hənousari raka ti nirai penien ia nəkukuə narimnari me nəha Iesu rino fwe kupwən nəpin ramavən kimaha min.

2 Irəha həmərai pen nəgkiariien me nəha nərmama həukurən amasan irə həməni pehe tukumaha i. Fwe ia nukune wok səvənhi, nərmama me nəha həukurən amasan irə hənətoni Iesu ia nənimenraha, nənə mamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi.

3 Iou mwi iakinəskun pam raka narimnari me i mukurən amasan kinəfo irə fwe ia nukunen muvehe. Nənə təkwtəkwuni, iəmə asori Teofilas, iakregi ramasan mə pwəh iakrai pen ia nəkukuə riti mik.

1:1: Wok Me 1:1 **1:2:** Jon 15:27

4 Iakamo iaminhi irə minuə tikukurən amasan nəgkiariien
sə kinahatən ik irə. In ro nipərhienien.

Agelo riti rini irapw mə Jon Paptaes trətui

5 Ia nəpin nəha Herot ramərimənu ia tənə Jutia pris riti
nəghin nə Sekaraea. In pris riti ia təmwen səvənraha kani mə
Pris me səvəi Apia. Səvənhi iərmama in pran riti sə ruku pen
ia kwənəkwus səvəi Eron. Nəghin nə Elisapet.

6 Irau pəri noien səvənrau ratukwatukw ia nəmri
Kumwesən. Ia nəpin me krauesi pen atukwatukw pam
nəfe nəghin Loa səvəi Iərimənu rani.

7 Mətə tininrau riwən. Elisapet ripkəkwəhakwen mhə. In
niprənemə. Sekaraea nərgharə.

8 Nəpin riti Sekaraea irəha təmwen səvənhi kamhowok
səvəi pris me ia nəmri Kumwesən ia nimwə səvənhi.

9 Nənə irəha hesi pen noien səvəi pris me mhəuini nari riti
sə ramahatən nari. Trahatən pen mə sin trevən fwe ia nəkwai
nimwə səvəi Iərimənu muvani nimwəkmwəki nari nipekin
rapein amasan ia təkure nifatə. Həuini pen nəri nəha nənə
rahatən pen Sekaraea.

10 Ia nəpin atukwatukw sə kauvani nimwəkmwəki nari
nipekin rapein amasan irə nərmama me kamhəfwaki fwe
iruə.

11 Nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pehe mamərer ia
nikare nifatə mwatuk ia nəri kauvani nimwəkmwəki nari
nipekin rapein amasan irə.

12 Nəpin Sekaraea rətoni agelo nəha, rehekir pik
mətəmnimwin.

13 Mətə agelo rini pen tukwe in mə, “Sekaraea tikəpwəh
nehekirien. Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien səim. Səim
iərmama Elisapet trərəhi tinimirau riti iərman. Nənə tikisegi
pen nəghin nə mə Jon.

14 Tikregi ramasan mamagien tukwe. Nəpin trətui,
nərmama həpik mwi rerinraha tragien tukwe.

15 In truvehe mo iəmə asori ia nəmri Kumwesən. In
tripkənimwi mhə waen uə nənimwiien skai. Nəpin in ramarə
ihi ia tipwi mama səvənhi rerin ruvəukuər raka ia Nənimwin
Ikinan.

16 In tro nəkur Isrel me həpik hərərig mhəuvehe ti Iərimənu
Kumwesən səvənraha.

17 In trakupwən ia Iərimənu. Nətərigien səvənhi mine
niskaiien səvənhi trəmwhen ia nətərigien mine niskaiien səvəi
Profet Elaeja. In tro tata me hərərig ia rerinraha mə rerinraha
trirhi mwi nipwnətinraha me. Nərmama səməme hamərui
nəkwai Kumwesən in tro irəha hərərig mhəuvehe mhesi pen

1:5: 1Kron 24:10 **1:9:** Eks 30:7 **1:15:** Nam 6:3 **1:17:** Mal 3:1, 4:5-6, Mat 17:11-13

nətərɨgien səvəi nərmama hatukwatukw. Ro iamɨnhi irə in tro nərmama həpnəpenə tɨ nuveheien səvəi Iərɨmənu."

18 Mɨregi Sekaraea rɨni pen tɨ agelo i mə, "Takəfo mukurən mə nəri nəha tro iamɨnhi irə? Kwa iou iakɨnərgharə səiou iərmama nɨprənemə."

19 Mɨregi agelo rɨni pen tukwe in mə, "Iou i Kapriel. Iakamərer ia nəmri Kumwesən. In rərhi pehe iou mə takuvehe məgkiari pehe mik məvisau nəri amasan mik.

20 Mətə tɨ nəri nə mə ipkɨni mhə nɨpərhienien ia nəgkiariien səiou, ətə ro, rerɨm triwən. Tipkəgkiari mhə mesite nəri iakɨməni pehe tukw ik i trier pehe. Trukuə ia nəpɨn atukwatukw səvənhi."

21 Ia nəpɨn nəha, fwe iruə, nərmama kamheitenhi Sekaraea. Hərkərinari mə in rəmak tui ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.

22 Nəpɨn rier irapw iruə, ko rɨpkəgkiari mhə mɨnraha, mətə raməgkiari a ia rəgɨn. Hənətə həuvəukurən mɨnuə in rɨnətə nari riti rəmwhen ia nəməkrəhaien fwe nəkwai nimwəfwaki.

23 Nəpɨn nəha Sekaraea ramowok pris irə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən ruvehe mukurau, nənə in rɨrərɨg mevən fwe imwəni.

24 Kurirə irə rɨpko mhə tui, nənə səvənhi iərmama Elisapet ro tɨpwɨn. Nəpɨn rɨno tɨpwɨn, raməmak afafa ia nəkwai nimwə səvənhi mesite pen məkwə krirum səvənhi, mamɨni mə,

25 "Iərɨmənu rɨno nəri miou. Nəpɨn rəti irapw mətə iakamaurɨs ia nəmri nərmama tɨ nəri nə mə səiou iəkunouihi riwən, rerɨn ragien ruvehi raka naurɨsien nəha ia nirak."

Agelo riti rɨni irapw mɨnuə Iesu trətui

26 Elisapet rɨno tɨpwɨn marə məkwə sikis. Ia nəpɨn nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti nəghɨn nə Kapriel revən mə trətoni prənvi riti fwe ia taon riti ia tənə Kalili nəghɨn nə Nasaret.

27 Prənvi nəha ramreirei ihi iərman. Kɨnəsisəg raka in mɨnuə tresi pen iərman riti nəghɨn nə Josef. Josef in kwənəkwus riti səvəi Kig Tevɨt. Prənvi nəha nəghɨn nə Meri.

28 Agelo nəha rier pen tukwe in, mɨni mə, "Meri. Tiko magien. Iərɨmənu ramasan tukw ik mamarə tukw ik."

29 Mətə Meri nətərɨgien səvənhi rəvsausɨni pɨk tɨ nəgkiariien nəha mamətərɨg mə rəfo agelo rɨni pen tukwe in iamɨnhi.

30 Nənə agelo nəha rɨni pen tukwe in mə, "Meri tikəpwəh nehekɨrien. Kumwesən ramasan tukw ik.

31 Regi ro! Tiko tɨpwɨm, mərəhi nərɨm riti iərman. Tikɨsegi pen nəghɨn nə mə Iesu.

1:18: Jen 18:11 **1:19:** Dan 8:16, 9:21, Hip 1:14 **1:20:** Luk 1:45 **1:25:** Jen 30:23 **1:27:** Mat 1:16,18, Luk 2:5 **1:31:** Aes 7:14, Mat 1:21-23

32 In truvehe mo in iəmə asori. Tukəkwein in mə tini
Kumwesən, Kumwesən sə rasori anan. Iərimənu Kumwesən
səkimiaha truvehi pen nitətə səvəi ripwini Kig Tevit min.
33 In trərimənu ia nuk nuk me ia nərmama me səməme
həuku pen ia kwənəkwus səvəi Jekop. Nitətə səvənhi tripkiwən
mhə."
34 Miregi Meri rini pen ti agelo i mə, "Trəfo mo iaminhi. Iou
prənvi. Iakreirei iərman?"
35 Miregi agelo rini pen tukwe in mə, "Nənimwin Ikinan
truvehe ia niram. Kumwesən sə rasori anan niskaiien səvənhi
trəuiui ik. Ro iaminhi irə tukəkwein pen iəkunouihi ikinan
nəha tikərəhi minuə in Tini Kumwesən.
36 Nənə regi ro. Ik riti fwe Elisapet niprənemə, mətə in
mwi rino tipwin trərəhi tini riti iərman. Kani in mə pran
sə ripkəkwəhakwen mhə, mətə ruvəuvehe mipəmpəm marə
məkwə sikis.
37 Narimnari me pam riməru ti Kumwesən."

Meri revən mətoni Elisapet

38 Miregi Meri rini mə, "Iou pran sə iakamo tukwini nari m
Iərimənu səiou. Pwəh rukuə ia nirak rəmwhen ia sə ikiməni."
Nənə agelo nəha rəpwəh in mamevən.
39 Ia nəpin nəha, ripko mhə tui, Meri rier mevən akwauakw
fwe ia rukwənu riti ia təkure tənə ia Jutia,
40 mevən ia nəkwai nimwə səvəi Sekaraea, maməgkiari pen
m Elisapet.
41 Nəpin Elisapet rireg Meri raməgkiari, tini rakurisei asori
ia tipwin. Nənə Elisapet rerin ruvehe mukuər ia Nənimwin
Ikinan.
42 Nənə in rəkwein əpwəmwis mini mə, "Meri Kumwesən
ramasan tukw ik məpi raka pam nipran me. Ramasan mwi
ti nərim sə tikərəhi.
43 Mama səvəi Iərimənu səiou ruvehe mətə iou. Rəfo ko nəri
amasan ia nirak iaminhi?
44 Regi ro, nəpin ikapirapw məkwein iou, iakregi rerim,
iəkunouihi ia tipwik rakurisei asori ia nagienien.
45 Rerim tragien ti nəri nə mə ikiməni mə nipərhienien
trukuə irə ia nəfe Iərimənu riməni pehe tukw ik i."

Meri rəgnəgini Kumwesən

46 Miregi Meri rini mə,
"Ia nimiruien pam səiou iakauvehi utə nəghi Iərimənu səiou.
47 Rerik ragien pik ti Kumwesən səiou sə rauvehimiru iou.
48 Iou pran auər a sə iakamo tukwini nari min,
mətə rerin ramrhi iou.
Təkwtəkwuni mine mamevən nərmama pam tuhəni iou

1:33: Dan 7:14, Maeka 4:7 **1:35:** Mat 1:20 **1:37:** Jen 18:14 **1:41:** Luk 1:15
1:42: Dut 28:4 **1:45:** Luk 1:20 **1:46:** 1Saml 2:1-10 **1:48:** Luk 1:25, 11:27

mə iou pran sə rerik ramagien,
49 ti nəri nə mə Kumwesən i sə riskai pik rino narimnari
asori me miou.
Nəghin ro ikinan.
50 Napiien səvənhi ramarə ti nərmama me pam səməme
kamhəsiai in,
mamarə mwi ti nipwnətinraha me mine nimwipwinraha
me mamevən.
51 In ramo nimtətien me ia rəgin əsanin,
maməkoui irapw nərmama səməme kamhəfiəutə ia
rerinraha.
52 In rauvehi irapw kig asori me ia kwopun kamhəkure ikin
mamhərimənu,
marə mauvehi utə mwi nəmə auər a me.
53 In rauvei pen nəveginien amasan m nərmama səməme
nukumhə ramahi irəha.
Hani tipwinraha rəsisi.
Mətə səməme nautə səvənraha rasori in ramərhi irapw irəha,
mipkuvei pen mhə nari riti minraha.
54 In ramasitu ia kitaha nəkur Isrel.
Kitaha nərmama me səvənhi samo tukwini nari min.
In ramo iaminhi irə ti nəri nə mə rerin ramrhi napiien səvənhi
55 rosi in rimәni pen ti kaha kupwən me səkitaha.
In rimәni pen ti Epraham mə in trapi Epraham mine nərmama
me ia kwənəkwus səvənhi ia nuk nuk me."
56 Meri rarə irau Elisapet meste məkwə kahar rukurau, nənə
kurirə irə rirərig mevən fwe imwəni.

Jon Paptaes rətui

57 Rineste nəpin səvəi Elisapet trərəhi tini irə. Rərəhi tini
iərman.
58 Nərmama me ipaka tukwe mine nipərin me həregi mə
Kumwesən rinapi asori in. Həuvehe mhətə in mamhagien
pəri.
59 Nəpin iəkunouihi səvənhi reste nəpin eit, həuvehi
mhəuvehe mə tukuvehi ninhum min. Nətərigien səvənraha
mə tuhəsegi pen nəghin nə Sekaraea, nəpwinhi tata səvənhi.
60 Mətə səvənhi mama rini mə, "Rekəm. Tsəsegi pen nəghin
nə mə Jon"
61 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Mətə rəfo? Nahag
nəha riwən ia kwənəkwus səim."
62 Nənə irəha həgkiari pen m tata səvənhi ia rəginraha,
mhəres nəfe nahag in rokeikei mə tuhəsegi pen ia iəkunouihi.

1:50: Sam 103:13,17 **1:51:** 2Saml 22:28 **1:52:** Job 12:19, 5:11, Sam 147:6 **1:53:** 1Saml 2:5, Sam 34:10, Sam 107:9 **1:54:** Aes 41:8, Sam 98:3 **1:55:** Maeka 7:20, Jen 17:7, 18:18, Jen 22:17 **1:59:** Jen 17:12, Lev 12:3, Luk 2:21 **1:60:** Luk 1:13

63 Sekaraea rəres nəri kamrai pen nari irə. Kuvehi pen min.
Nənə rɨrai pen ianhi mə, "Nəghɨn nə Jon." Nənə irəha pam
hərkərinari irə.
64 Ia nəpɨn nəha Sekaraea rerɨn rɨnarə mwi. Nənə in
rɨnaməgnəgɨni Kumwesən.
65 Nərmama me ia nɨkarkare rukwənu həregi həhekɨr.
Nəgkiariien nəha ruvirɨs ia kwopun me pam ia təkure tənə ia
Jutia.
66 Nərmama me pam səməme həregi nəgkiariien nəha
hamətərɨg irə mə, "Iəkunouihi nəha trəfo irə? Mətə in nə
nɨskaiien səvəi Iərɨmənu ramarə irə."

Sekaraea rɨni irapw nəgkiariien sə ruku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan

67 Ia nəpɨn nəha Nənɨmwɨn Ikinan ruvehe mukuər ia reri
Sekaraea, tata səvəi Jon, muvei pen nəgkiariien min. Nənə
Sekaraea rɨni mə,
68 "Pwəh səgnəgɨni Iərɨmənu Kumwesən səkɨtaha nəkur Isrel.
In ruvehe masitu ia kɨtaha nərmama me səvənhi meiv-
inari ia kɨtaha.
69 In ruvehi utə iəmə skai riti sə truvehimɨru kɨtaha.
Iəmə skai nəha in kwənəkwus riti səvəi Kɨg Tevɨt sə rɨnamo
tukwini nari m Kumwesən fwe kupwən.
70 Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien me səməme Kumwesən
rɨməni pehe tukutaha i ia tərhui profet ikinan me
səvənhi fwe kupwən.
71 In rɨməni mə truvehimɨru kɨtaha,
muvehi raka kɨtaha ia rəgi nərmama me pam səməme
kamhometə kɨtaha, mamhəmwəki kɨtaha.
72 In rɨməni mə trapi kaha kupwən me səkɨtaha,
məpwəh nenouenouien nəgkiariien ikinan səvənhi.
73 Promes nəha in rɨməuvei pen m kaha kupwən səkɨtaha
Epraham,
mauvehi kwəsuahi tukwe.
74 In rɨməni mə nəpɨn truvehi raka kɨtaha ia rəgi nərmama
səməme haməmwəki kɨtaha,
in trəseni kɨtaha tso tukwini nari min, mhəpwəh ne-
hekɨrien.
75 Kɨtaha tsəmher mhatukwatukw ia nənimen ia nəpɨn me
pam ia nɨmɨruien səkɨtaha.
76 Nənə ik, nərɨk, tukɨni mə Kumwesən sə rasori anan, profet
riti səvənhi nə ik,
tɨ nəri nə mə tikukupwən məpərhi suatuk me səvəi
Iərɨmənu səkɨtaha, nənə in trukurirə.

1:68: Sam 41:13, Sam 72:18, Sam 106:48, Luk 7:16 **1:69:** Sam 18:2 **1:71:** Sam 106:10 **1:72:** Jen 17:7, Lev 26:42, Sam 105:8-9, Sam 106:45 **1:73:** Jen 22:16-17, Maeka 7:20 **1:75:** Taet 2:12-14 **1:76:** Aes 40:3, Mal 3:1, Mat 3:3

77 Tikɨni irapw tɨ nərmama me səvənhi mə Kumwesən truve-
himɨru irəha,
məpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səvənraha.
78 Kumwesən səkɨtaha in ramasan pɨk, mamapi kɨtaha.
Ia napiien nəha səvənhi in trərhi pehe Kristo ruku pen fwe ia
neiai,
muvehe tukutaha rəmwhen ia meri rautə ia nəpnəpɨn.
79 In truvei pen nukuraanien m nərmama səməme
kamhəkure ia nəpitəvien mɨne təmwkəmwi nemhəien.
In triri nɨsutaha ia suatuk səvəi nəmərinuien."
80 Nənə iəkunouihi nəha rapwinari, mauvehe mɨskai ia
nənɨmwɨn. Ia nəpɨn me ramarə fwe ia kwopun akwesakwes
ikɨn meste nəpɨn nəha in rier irapw ia nəmri nəkur Isrel.

2

Iesu rətui

1 Nəpɨn Jon rɨnətui raka, Kɨg Sisa Okastas, iəmə Rom
sə ramərɨmənu ia tənəmtənə me, rɨni nəkwan mɨnuə
nərmama me ia kwopun me tuhaməkeikei mhərərɨg pen
fwe imwənraha atukwatukw mɨnuə tukəvsini irəha.
2 Noien nəha kɨməkupwən ko ia nəpɨn nəha Kwaerinias
ramərɨmənu ia tənə Siria.
3 Nərmama me pam hərərɨg mamhəuvən imwənraha me
mɨnuə tuhəuvehi pen nəghɨnraha.
4 Josef rier ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, mevən ia tənə
Jutia ia taon səvəi Kɨg Tevɨt fwe kupwən kani mə Petlehem,
mamevən fwe ikɨn tɨ nəri nə mə ruku pen ia kwənəkwus səvəi
Kɨg Tevɨt.
5 Krauevən irau Meri mɨnuə tukuvehi nəghɨnrau. Josef
rɨnəsisəg raka Meri. Meri rɨno tɨpwɨn.
6 Nəpɨn irau krouarə ikɨn, Meri rɨneste nəpɨn atukwatukw
səvənhi mə trərəhi iəkunouihi irə.
7 Rərəhi tɨni iərman, nəmritaik. Rərəhi, muvegi ia tɨnari,
məmri pen ia nɨtətə kaməkwməni nərimɨru me irə. In ro
iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nimwə nəha nərmama kamhərəku
pen mamhapri ikɨn ruvəukuər.
8 Ia kwopun nəha nərmama nepwɨn sə kamhətui tɨ sipsip
kamhəmak ia nɨkare taon nəha iruə, mamhətui tɨ sipsip me
səvənraha ia nəpɨn.
9 Agelo riti səvəi Iərɨmənu reiwaiu pehe mərer ia
nɨkarenraha. Nukuraanien səvəi Iərɨmənu rəhiəpwɨn irəha.
Nənə irəha həhekɨr pɨk.

1:77: Jer 31:34 **1:78:** Aes 60:1-2 **1:79:** Aes 9:2, 58:8, Mat 4:16 **1:80:** Luk 2:40, Mat 3:1 **2:5:** Luk 1:27 **2:7:** Mat 1:25

10 Mətə agelo nəha rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh
nehekirien. Həregi ro! Iou takəvisau nəgkiariien amasan
anan m kimiaha. Nərmama pam tuhagien asori tukwe.
11 Ipwet ia taon səvəi Kig Tevit kupwən kwəti iəkunouihi riti
rinətui. In Kristo, Iərimənu səkitaha. Kumwesən ruvərfi raka
in mə truvehe tukumiaha muvehimiru kimiaha.
12 Nəri tro nimtətien m kimiaha. Tihəuvən mhətoni kwəti
iəkunouihi kuvegi ia tinari raməmak ia nitətə kaməkwməni
nərimiru me irə.”
13 Agelo nəha rəgkiari pam, nənə təkwtəkwuni a mwi irə
nagelo me həpik həuku pen fwe ia neiai mhərer irəha min,
mamhəgnəgini Kumwesən mamhani nipu mə,
14 “Kaməgnəgini Kumwesən fwe irənhə anan.
Ia tiprənə i nəmərinuien trarə ti nərmama me səməme
Kumwesən rerin ragien ti nirəha.”
15 Nəpin nagelo me həpwəh irəha mhərərig pen fwe ia neiai,
nərmama me nəha səməme kamhətui ti sipsip me həni pen
ti nirəha me i mə, “Pwəh səuvən fwe Petlehem mhətə ro nəri
Iərimənu rimәni pehe tukutaha i.”
16 Nənə irəha havən akwauakw mhəuvən mhətoni Meri
mine Josef mine kwəti iəkunouihi sə ramapri ia nitətə
kaməkwməni nərimiru me irə.
17 Nəpin hətoni iəkunouihi nəha, həni irapw nəfe agelo
rimәni pen ti nirəha i.
18 Nənə nərmama me pam səməme hamregi hərkərinari ia
nəgkiariien səvənraha.
19 Mətə Meri rəkwtəmhiri pam narimnari me nəha ia rerin
mamətərig tukwe.
20 Nənə nərmama me nəha səməme kamhətui ti sipsip
hamərərig mamhəgnəgini Kumwesən mamhəuvehi utə nəghin
ti narimnari me nəha hənətoni mhəregi rosi kimәni pen ti
nirəha i.

Kuvehi ninhum m Iesu

21 Nəpin sə ro eit irə kuvehi ninhum m iəkunouihi nəha,
ksegi pen nəghin nə mə Iesu, nəhag sə agelo rimәkupwən
muvei pen m Meri nəpin ripko mhə ihi tipwin.
22 Nənə rino nəpin sə Josef mine Meri tro narimnari me nəha
Loa səvəi Moses rini mə tro irau krouvehe rouəmher mwi ti
nəfwakiien. Ia nəpin nəha krouərəhi Iesu, rouevən fwe ia
Jerusalem mə trouvei pen m Iərimənu.
23 Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia
Loa səvəi Iərimənu. Rini mə, “Nəmritaik me pam nərman
me tukəkwein irəha mə nəkwərhakwərha ikinan me səvəi
Iərimənu.”
24 Irau krouevən mwi mə trouvei pen nərimiru riti tuk-

2:14: Luk 19:38 **2:16:** Luk 2:10-12 **2:19:** Luk 2:51 **2:21:** Luk 1:31,59
2:22: Lev 12:1-8 **2:23:** Eks 13:2,12,15 **2:24:** Lev 12:8

ousi əpune kuvei pen m Iərɨmənu. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i sə raməmak ia Loa səvənhi. Rɨni mə, “Nərmama me iamɨnhi tuhəuvei pen mak kəru uə kwəti menu kəru.”

Simeon rətoni Iesu məgnəgɨni Kumwesən tukwe

25 Iərmama riti ia Jerusalem nəghɨn nə Simeon. In iəməfwaki riti. Noien səvənhi ratukwatukw. In rameitenhi nəpɨn nəha iəmə nəha kani mə Kristo truvehe irə, nənə muvehimɨru nəkur Isrel. Nənɨmwɨn Ikinan rarə ia Simeon.
26 Nənɨmwɨn Ikinan nəha rɨnahatən raka in mə ko in rɨpkemhə mhə meste trətoni Kristo nəha Kumwesən rɨməni mə trərhi pehe i.
27 Nənɨmwɨn Ikinan riri pen Simeon revən ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Nəpɨn Josef mɨne Meri krouərəhi iəkunouihi nəha Iesu, rouuvnimwə pehe mə tro narimnari me nəha Loa səvəi Iərɨmənu rɨni,
28 Simeon rərəhi pehe Iesu ia rəgɨn mi, məgnəgɨni Kumwesən tukwe, mɨni mə,
29 “Iərɨmənu. Ikɨno nəgkiariien səim ruvəuvehe muvəukuə.
Iou iərmama sə iakamo tukwini nari mik.
Təkwtəkwuni nəha iakukurən nemhəien,
mətə nəmərinuien trarə tukw iou.
30 Nənimek rɨnətoni suatuk səim sə tikuvehimɨru nərmama me irə.
31 Ikɨnəpnəpenə raka suatuk i ia nəmri nərmama ia kwopun me pam.
32 Iəkunouihi i truvei pen nukuraanien mɨne nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
Irəha tuhətə nari, mhəgnəgɨni səim nərmama me nəkur Isrel tukwe.”
33 Nəpɨn Josef mɨne Meri krouregi nəgkiariien nəha Simeon rani ia iəkunouihi səvənrau, krouərkərinari irə.
34 Nənə Simeon rəkwein amasan mwi ia nirau, mɨni pen tɨ Meri mama səvəi iəkunouihi nəha mə, “Regi ro! Kumwesən ruvərfi raka iəkunouihi i mə tro nəkur Isrel həpɨk həmwei, nənə marə mo mwi həpɨk hərer. In trəmwhen ia nɨmtətien riti. Nərmama həpɨk tuhəni ərəha in,
35 nənə mho nərmama hətoni nətərɨgien me səvənraha sə kamhərkwafə ia rerɨnraha. Nənə ik mwi tikregi nəmisəien fwe ia rerɨm rəmwhen kəpi ik ia nau.”

Ana rətoni Iesu məgnəgɨni Kumwesən tukwe

36-37 Pran riti nəha ikɨn nəghɨn nə Ana. In profet riti. Tata səvənhi nəghɨn nə Fanuel. In kwənəkwus riti səvəi Aser fwe kupwən.[a] Nəpɨn Ana rɨnaməprən vi ihi, in rerə, mamarə irau

---

2:25: Aes 40:1, 49:13 **2:30:** Aes 52:10, Luk 3:6, Taet 2:11 **2:32:** Aes 42:6, 49:6, Aes 52:10 **2:34:** Aes 8:14, Mat 21:42, 1Kor 1:23, 1Tes 2:8 **2:36-37:** 1Tim 5:5

[a] **2:36-37:** Aser in kwənəkwus riti səvəi nəkur Isrel.

səvənhi iərman nuk sefen. Kurirə irə iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nənə prən nəha rarə iaminhi muvehe meste in rinəprənemə. Nuk səvənhi eiti foa. Ia nəpin me Ana ripkier mhə ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Mətə ia nəpin mine ia ran ramsiai Kumwesən, maməpwəh nəveginien, maməfwaki.

38 Nəpin Simeon raməgkiari ia iəkunouihi nəha, təkwtəkwuni a mwi Ana rier pehe, minani tanak ti Kumwesən, minaməgkiari ia iəkunouihi nəha m nərmama səməme kamheitenhi Kristo mə truvehe meivinari ia Jerusalem.

Josef mine Meri krourərig rouevən fwe Nasaret

39 Nəpin Josef mine Meri krino pam narimnari me nəha Loa səvəi Iərimənu rini, krourərig rouevən fwe tənə Kalili ia taon səvənrau Nasaret.

40 Nənə iəkunouihi nəha rapwinari. Nipwran ruvehe mamskai. Nukurənien səvənhi rautə pehe. Ia nəpin me Kumwesən raməkwein amasan irə.

Iesu rimətəmaruə mevən fwe Jerusalem

41 Ia nuk me pam tata mine mama səvəi Iesu krauesi pen narəien səvəi nəkur Isrel, rauevən fwe Jerusalem nəpin kamho nəveginien asori nəha Pasova.

42 Nəpin Iesu səvənhi nuk twelef, həutə pen fwe ikin rəmwhen kamho ia nuk me pam.

43 Nəpin həno pam nəveginien asori nəha, nərmama me kamhərərig mamhəuvən fwe imwənraha me, mətə təmaruə nəha Iesu ramo a fwe Jerusalem. Səvənhi tata mine mama kroureirei.

44 Rerinrau ramrhi mə ramavən irəha nərmama səməme kamhərərig mamhəuvən fwe imwənraha. Ia nəpin pekin kamhəuvən iaminhi, nənə irau krinauətui in ia kwənəkwus səvənrau mine nərmama səməme krouukurən amasan irəha.

45 Nəpin krouəpwəh nətəien Iesu, krourərig, rouevən fwe Jerusalem, rouətui in.

46 Nəpin kahar rukurau, nənə krouətə in fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Raməkure ia kurkwai nahatən me səvəi nəkur Isrel, mamətərig irəha, maməres irəha nəresien me nepwin.

47 Nərmama me pam səməme kamhətərig in, nənimenraha rier ti nəri nə mə Iesu raməraі pen amasan nipwrai nəgkiariien minraha, mukurən amasan nari.

48 Nəpin tata mine mama səvənhi krouətə in, irau mwi nənimenrau rier. Nənə mama səvənhi rini pen tukwe in mə, “Nərik, rəfo iko iaminhi irə ia kimrau? Ətə ro! Kimrau tata səim iarouətui əmisə ik, rouhekir pik.”

2:38: Aes 52:9 **2:39:** Mat 2:23 **2:40:** Luk 1:80, 2:52 **2:41:** Eks 12:24-27, Eks 23:14-17, Dut 16:1-8 **2:43:** Eks 12:18

49 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirau i mə, “Rəfo kɨmirau irouətui
iou? Rosi iroureirei mə takaməkeikei marə ia nəkwai nimwə
səvəi Tata səiou?”[b]
50 Mətə irau kroureirei nɨpwrai nəgkiariien nəha Iesu rani
pen tɨ nirau i.
51 Kurirə irə Iesu reiwaiu mevən fwe ia Nasaret irəhar
mɨnrau, mamsiai irau. Ia nəpɨn me mama səvənhi rerɨn
ramrhi narimnari me nəha, mamətərɨg tukwe.
52 Nənə Iesu nɨpwran mɨne nukurənien səvənhi krouvehe
rouasori. Kumwesən mɨne nərmama kamhəkwein amasan
irə.

3

Jon Paptaes raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikɨn

1 Taepirias Sisa, kɨg səvəi nəkur Rom, rɨnərɨmənu raka nuk
fiftin. Ia nəpɨn nəha Ponjes Paelat in iəmə Rom sə ramərɨmənu
ia tənə Jutia. Herot in iəmə Rom sə ramərɨmənu ia tənə Kalili.
Piəvi Herot nəghɨn nə Filip in iəmə Rom sə ramərɨmənu ia
kwopun mi nəha kəru Ituria mɨne Trakonaetas. Lisanias in
iəmə Rom sə ramərɨmənu ia Apilin.
2 Anas mɨne Kaeafas irau iəmə Isrel mi sə krauvehi wok
səvəi pris asori anan ia Jerusalem. Nəpɨn irau krouvehi wok
nəha, Kumwesən rəgkiari m Jon tɨni Sekaraea ia kwopun
akwesakwes ikɨn.
3 Nənə Jon revən ia kwopun me pam ipaka tɨ nui arɨs
Jotan, mamɨni irapw tɨ nərmama mə, “Kɨmiaha tihaməkeikei
mhərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha, mho paptaes, nənə
Kumwesən trəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səkɨmiaha.”
4 Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kɨmərai pen ia nəkukuə
səvəi Profet Aesea. Rɨni mə,

“Iərmama riti raməkwein əpwəmwɨs ia kwopun akwesakwes
ikɨn mamɨni mə,
‘Kɨmiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərɨmənu
səkɨtaha,
mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.
5 Nəkwətənə me pam tukərhavən irəha.
Təkuər me mɨne nahakw me tukuvehi irapw pam irəha.
Suatuk ikou me tuko irəha həuvehe mhatukwatukw.
Suatuk me kamhapətiapəti tukeipeni irəha pwəh
həuvehe mhəpwiə,
6 nənə nərmama me pam tuhətə suatuk sə Kumwesən truve-
himɨru nərmama me irə.’ ”

2:49: Jon 2:16 [b] **2:49:** Suatuk riti mwi tɨ nɨniien nəgkiariien i in i mə “Rosi kɨmirau iroureirei mə takaməkeikei mamo wok səvəi Tata səiou.” **2:51:** Luk 2:19 **2:52:** 1Saml 2:26, Prov 3:4, Luk 1:80 **3:2:** Luk 1:80 **3:3:** Wok Me 13:24, 19:4

7 Nərmama həpik həuvən ti Jon mə tro paptaes ia nirəha. In rani pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Ripko mhə tui in trərpwin noien ərəha me səkimiaha. Sin rini pehe tukumiaha i mə tihap raka irə?

8 Kimiaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahatən pen mə kimiaha hiənəpwəh pərhien noien ərəha me səkimiaha. Rərəha kimiaha tihəni pen tukumiaha me i mə Epraham in kaha səkimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mə Kumwesən rukurən nuvehiien kəruəterei me i, mo nipwnəti Epraham me ia nirəha.

9 In rinərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.”

10 Nərmama me nəha həres pen Jon i mə, “Nəfe nəha kimaha taho?”

11 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama karkahu səvənhi kəru traməkeikei muvehi pen riti m iərmama karkahu səvənhi riwən. Iərmama nəveginien sənəni rasori traməkeikei mo mwi iaminhi masitu ia iərmama nəvegınien sənəni riwən.”

12 Ia nəpin nəha nərmama nepwin səməme kamərəku pen takis minraha irəha mwi həuvehe mə Jon tro paptaes ia nirəha. Irəha həni pen tukwe in mə, “Iahatən, nəfe nəha kimaha taho?”

13 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nuvehiien mane rəpi raka sə kiməni mə tihəuvehi.”

14 Naruagən me nepwin irəha mwi hərəs pen Jon i mə, “Nənə kimaha, kimaha taho nəfe?”

Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nəkeikeiien m nərmama mheikuə ia nirəha mə tiho nəmisəien minraha trini minuə həpkuvei pehe mhə mane m kimiaha. Rerimiaha traməkeikei magien ti nərəkuien səkimiaha.”

15 Ia nəpin nəha nərmama me kamheitenhi mə Jon tro nari riti. Nərmama me pam rerinraha rarhi mə rosi Jon in Kristo, iəmə nəha Kumwesən riməni mə trərhi pehe i.

16 Mətə Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iou iakamo paptaes ia kimiaha ia nui, mətə iərmama səvənhi niskaiien rasori məpi raka iou, in nə rauvehe kurirə ia nirak. Iou iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia səvənhi put. In tro paptaes ia kimiaha ia Nənimwin Ikinan mine ia napw.

17 Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə rinəmak raka ia rəgin, na trirukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mine tekin. In tripeki nuni nari me sə ramasan mevən

3:7: Mat 12:34, 23:33 **3:8:** Jon 8:33,39 **3:9:** Mat 7:19 **3:12:** Luk 7:29
3:16: Wok Me 13:25

ia nimwə səvənhi sə ramoeite nəvegɨnien ikɨn, mətə tekɨn sə rərəha in trɨhiai pen napw irə, napw sə trɨpkɨfwə mhə."

18 Ia nəgkiariien me rɨpɨk mwi Jon raməvisau irapw nəgkiariien amasan m nərmama, mamousari mə tro irəha hərərɨg ia noien ərəha me səvənraha.

19 Mətə ia nəpɨn nəha Herot, iəmə Rom sə ramərɨmənu ia tənə Kalili, rakres pran səvəi piəvni. Prən nəha nəghɨn nə Herotias. Jon rəgkiari m Herot, mɨni mə noien nəha mɨne noien me rɨpɨk mwi Herot rɨno hərəha.

20 Nənə Herot rarə makutan pen mwi nərəhaien riti mwi ia nərəhaien me nəha səvənhi, muvehi puvnimwə Jon ia kalapus.

Jon ro paptaes ia Iesu

21 Nəpɨn Jon ramo paptaes ihi ia nərmama, ro paptaes mwi Iesu. Ia nəpɨn nəha Iesu raməfwaki, mətoni kəpuapen rəkwag,

22 Nənɨmwɨn Ikinan rosi mak inhərɨpw reiwaiu pehe məkure irə, nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mɨni mə, "Ik nərɨk keikei. Rerɨk ragien tukw ik."

Kaha me səvəi Iesu Kristo

23 Nəpɨn Iesu rɨnamostat wok səvənhi, wok səvəi nəvisauien, nuk səvənhi rəmwhen ia toti. Nərmama me rerɨnraha ramrhi mə in tɨni Josef.
Josef in tɨni Heli.[a]
24 Heli in tɨni Matat. Matat in tɨni Livae.
Livae in tɨni Melki. Melki in tɨni Janae.
Janae in tɨni Josef.
25 Josef in tɨni Matatias.
Matatias in tɨni Amos. Amos in tɨni Neham.
Neham in tɨni Esli. Esli in tɨni Nangae.
26 Nangae in tɨni Mahat. Mahat in tɨni Matatias.
Matatias in tɨni Semein. Semein in tɨni Josek.
Josek in tɨni Jota.
27 Jota in tɨni Joanan.
Joanan in tɨni Resa. Resa in tɨni Serupapel.
Serupapel in tɨni Sealtiel. Sealtiel in tɨni Neri.

3:19: Mat 14:3-4, Mak 6:17-18 **3:22:** Jon 1:32, Mat 17:5, Luk 9:35 **3:23:** Luk 4:22, Jon 6:42

[a] **3:23:** Sətoni mə Matiu in mwi rɨmərai pen kwənəkwus səvəi Iesu ia nəkukuə səvənhi (Mat 1:1-17), mətə kwənəkwus nəha Matiu rɨmərai ropə ia kwənəkwus i Luk rɨmərai. Kwənəkwus mi nəha kroupkəmwhen mhə tɨ nəri nə mə Matiu rostat ia Epraham mauvehe mamesi pen kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt mɨne tɨni nəghɨn nə Solomon, mətə Luk rostat ia Iesu mamrərɨg mamesi pen kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt mɨne tɨni nəghɨn nə Natan. Rosi Luk in rani kwənəkwus səvəi Meri, mətə Matiu in rani kwənəkwus səvəi Josef. Mə nɨpərhienien Luk rani kwənəkwus səvəi Meri, suatuk riti mwi tɨ nɨniien kwəti nəgkiariien ia vas 23 in i mə: "Nərmama me rerɨnraha ramrhi mə in tɨni Josef, mətə rekəm. In tɨni Meri. Tata səvəi Meri in Heli." **3:27:** 1Kron 3:17,19, Esra 3:2

28 Neri in tini Melki. Melki in tini Ati.
Ati in tini Kosam. Kosam in tini Elmatam.
Elmatam in tini Ere.
29 Ere in tini Josua.
Josua in tini Elieser. Elieser in tini Jorim.
Jorim in tini Matat. Matat in tini Livae.
30 Livae in tini Simeon. Simeon in tini Juta.
Juta in tini Josef. Josef in tini Jonam.
Jonam in tini Eliakim.
31 Eliakim in tini Melea.
Melea in tini Mena. Mena in tini Matataha.
Matataha in tini Natan. Natan in tini Kig Tevit.
32 Kig Tevit in tini Jese. Jese in tini Opet.
Opet in tini Poas. Poas in tini Salmon.
Salmon in tini Nason.
33 Nason in tini Aminatap.
Aminatap in tini Atmin. Atmin in tini Arni.
Arni in tini Hesron. Hesron in tini Peres.
Peres in tini Juta.
34 Juta in tini Jekop.
Jekop in tini Aesak. Aesak in tini Epraham.
Epraham in tini Tera. Tera in tini Nehor.
35 Nehor in tini Serug. Serug in tini Rehu.
Rehu in tini Pelek. Pelek in tini Epar.
Epar in tini Sela.
36 Sela in tini Kaenan.
Kaenan in tini Apaksat. Apaksat in tini Sem.
Sem in tini Noa. Noa in tini Lamek.
37 Lamek in tini Metusela. Metusela in tini Inok.
Inok in tini Jaret. Jaret in tini Mahalalel.
Mahalalel in tini Kenan.
38 Kenan in tini Enos.
Enos in tini Set. Set in tini Atam.
Atam in tini Kumwesən.

4

Setan rəmwur mə tro Iesu rimwei ia nərəhaien

1 Nəpin Iesu rəpwəh nui aris Jotan mə trirərig mevən ia tənə Kalili, rerin rukuər ia Nəninmwin Ikinan. Nəninmwin nəha riri pen in revən fwe ia kwopun akwesakwes ikin.

2 Ia kwopun nəha Setan rəmwur nəpin foti mə tro Iesu rimwei ia nərəhaien. Ia nəpin nəha Iesu rəpwəh nəniien nari. Nəpin foti me nəha həuvehe mhəukurau pam, nənə in rireg nukumhə rinahi.

3:31: 2Saml 5:14 **3:33:** Jen 29:35 **3:36:** Jen 11:10-26 **3:38:** Jen 4:25-5:32

3 Nənə Setan rɨni pen tukwe in mə, “Trɨni mɨnuə ik Tɨni
Kumwesən pərhien, ni pen tɨ kəpwier i mə truvehe mo
nəvegɨnien irə.”
4 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Kɨmərai pen ia Nəkukuə
Ikinan mə, ‘Iərmama trəpwəh nɨmɨruien ia nəvegɨnien əpa.’ ”
5 Ia nəpɨn nəha Setan ruvehi Iesu mutə mahatən nɨtətə me
pam kig me kamhərɨmənu ia nirəha ia təkure tɨprənə i,
6 nənə mɨni pen tukwe in mə, “Takuvei pehe nasoriien mik
ikərɨmənu ia nɨtətə me pam nəha. Nautə amasan me pam ia
nirəha tuho səim ia nirəha. Nautə me nəha hənəmak raka ia
rəgɨk. Iakukurən nuvei penien m sin nəghɨn iakokeikei mə
takuvei pen min.
7 Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə ikɨsiai iou, mɨnɨmwi nukurhum
mi ia nənimek, narimnari me pam nəha tuhəuvehe mho səim
irə.”
8 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Kɨmərai pen ia Nəkukuə
Ikinan mə, ‘Tikɨsiai Iərɨmənu Kumwesən səim, mɨnɨmwi
nukurhum mi ia nənimen. In əpa nə tiko nəkwan.’ ”
9 Ia nəpɨn nəha Setan ruvehi Iesu mevən fwe ia Jerusalem,
mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia təkure nimwə
səvəi Kumwesən, nənə mɨni pen tukwe in mə, “Trɨni mɨnuə ik
Tɨni Kumwesən pərhien, ivə irapw ia kwopun i.
10 Kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,
‘Kumwesən trɨni pen tɨ nagelo me səvənhi
mə irəha tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,
11 mhəuvehi utə ik ia rəgɨnraha,
kamo ikouini nɨsum ia kəruəterei riti.’ ”
12 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Nəkukuə Ikinan rani
mə, ‘Tikəpwəh neipweipwiien Iərɨmənu Kumwesən səim.’ ”
13 Setan ramousari iamɨnhi irə mə tro Iesu rɨmwei ia
nərəhaien me nəha. Nəpɨn ro sampam, rəpwəh Iesu mamevən
mə tɨ nəpɨn riti ruvehe mwi tukwe.

Iesu rɨnaməvisau ia tənə Kalili

14 Kurirə irə Iesu rɨrərɨg, mevən ia tənə Kalili, nɨskaiien səvəi
Nənɨmwɨn Ikinan rarə irə. Nəgkiariien sə raməvisau in ruvirɨs
mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.
15 Nənə in ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me
səvəi nəkur Isrel. Nərmama me pam kamhəuvehi utə nəghɨn.

Nəkur Nasaret həpkɨsiai mhə Iesu

16 Nənə Iesu ruvehe ia Nasaret, kwopun nəha in
rɨməpwinari ikɨn. Ia Sapat in ruvnimwə ia nimwəfwaki
səvəi nəkur Isrel rəmwhen ramo ia Sapat me pam, mərer mə
trəvsini irapw Nəkukuə Ikinan. 17 Nənə iərmama riti ruvehi
nɨmwai nəkukuə nəha kinərfe kirai pen nəgkiariien səvəi

4:4: Dut 8:3 **4:6:** Mat 28:18 **4:8:** Dut 6:13-14 **4:12:** Dut 6:16, 1Kor 10:9
4:13: Hip 2:18, 4:15

Profet Aesea irə, muvehi muvei pen m Iesu. Nənə Iesu ruvehi mivi atukw i, mətui mətoni kwopun kimərai pen nəgkiariien i rini iaminhi irə minuə:
18 “Nənimwin səvəi Iərimənu ramarə ia nirak,
ti nəri nə mə in ruvərfi raka iou mə takaməkeikei mini irapw nəgkiariien amasan ti nərmama nautə səvənraha riwən.
In rərhi pehe iou iakuvehe mə takini irapw iaminhi irə mə,
‘Kimiaha səməme hiamarə ia kalapus takeivinari ia kimiaha,
nənə səməme nənimemiaha rifwə tako kimiaha hiətui mhətə nari.’
In rərhi pehe iou iakuvehe mə takeivinari ia nərmama səməme kamometə irəha,
19 nənə mini irapw
mə nuk nəha Iərimənu truvehimiru nərmama me səvənhi irə ruvəuvehe.”
20 Nəpin Iesu rəvsini irapw pam nəgkiariien nəha, rəsisəg nəkukuə, muvei pen mine iərmama sə ramətui ti nəkukuə me, nənə məkure. Nərmama me pam ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimenraha revən tukwe.
21 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan kimiaha hiamregi ipwet i ruvəuvehe muvəukuə.”
22 Nərmama me pam nəha haməni amasan Iesu. Irəha hamərkərinari ia nəgkiariien amasan me səməme kamhəuku pen ia tərhun. Mətə kurirə həni mə, “Rosi a mə tini Josef nəha uə?”
23 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakregi kimiaha hiokeikei mə tihəni pehe tukw iou i nəgkiariien i kani rerin mə: ‘Tokta. Tikukupwən muvehimiru atukw a ik pwəh kimaha iahəni nipərhienien ia niram.’ Rosi nəgkiariien riti mwi kimiaha tihəni pehe tukw iou i in i mə, ‘Nimtətien me nəha kimaha iahamregi ikino fwe ia taon nəha Kapaneam, ramasan mə iko mwi ia kwopun i imwam.’ ”
24 Iesu rarə mini mwi mə, “Iakani nipərhienien tukumiaha i profet riti nəkur imwəni me ko həpkisiai mhə in.
25 Mətə pərhien iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən ia nəpin səvəi Profet Elaeja nipran me həpik səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha kamharə ia tənə Isrel. Nesən ripkauər mhə nuk kahar məkwə sikis nukumhə asori ruvehe mahi nərmama pam ia tənə nəha
26 mətə Kumwesən ripkərhi pen mhə Elaeja mə trasitu ia nirəha riti. In rərhi pen in revən əpa fwe ia rukwənu nəha Jerefat ia tənə Saeton mə trasitu ia pran riti sə iərman səvənhi remhə məpwəh in.

4:22: Luk 3:23, Jon 6:42 **4:23:** Mat 4:13, Jon 2:12 **4:24:** Jon 4:44 **4:25:** 1King 17:1,7, 1King 18:1 **4:26:** 1King 17:8-16

27 Kurirə irə ia nəpin səvəi Profet Elisa nərmama həpik
səməme nemhəien skai ro tekinraha kamharə ia tənə Isrel.
Mətə Elisa ripko mhə irəha riti ruvehe məmher. In ro Neman
əpa iəmə Siria ruvehe məmher."
28 Nəpin nərmama me ia nəkwai nimwəfwaki həregi
nəgkiariien me nəha, irəha pam niemaha rəpi irəha.
29 Həskəmter, mhəkwtəmhiri Iesu, mhəsuə in, mhəier ia
taon səvənraha, mhəuvən ia nipəsegi təkuər sə həno taon
səvənraha ikin mə tuhəsuə irapw i.
30 Mətə Iesu ravən amasan a ia kurkwanraha, mamevən.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iərmama riti

31 Iesu reiwaiu mevən ia Kapaneam taon riti ia tənə Kalili,
nənə ia Sapat ramahatən nərmama.
32 Irəha hərkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə
mə nəgkiariien səvənhi niskaiien səvəi Kumwesən ramarə irə.
33 Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur
Isrel nənimwin ərəha ramarə irə. Iərmama nəha rəkwein
əpwəmwis mini mə,
34 "Iesu iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha?
Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə
ikinan səvəi Kumwesən."
35 Mətə Iesu rinise nənimwin ərəha nəha, mini mə, "Əpwəh
nəgkiariien, mier ia iərmama i." Iəremhə ro iərmama nəha
rimwei ia kurkwanraha, mier irə, məpwəh nourahaien in.
36 Nərmama me nənimenraha rier. Həni pen ti nirəha me
i mə, "Nəfe i nəgkiariien? Iəmə i rauvehi nasoriien mine
niskaiien sə ruku pen ti Kumwesən, məgkiari m nənimwin
ərəha me mə tuhəier ia iərmama, nənə irəha həier."
37 Kurirə nəgkiariien kani ia Iesu rier mevən ia kwopun me
pam ia tənə nəha.

Iesu romasan nərmama həpik səməme kamhemhə

38 Iesu rərer, mier ia nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel,
mevən muvnimwə ia nimwə səvəi Saemon. Kaka pran səvəi
Saemon ramemhə, maməkwiei fifa. Nənə irəha həgkiari pen
m Iesu tukwe.
39 Iesu revən mərer pen ipaka ti prən nəha ia kwopun
ramapri ikin, minise nemhəien, nənə nemhəien raraka irə.
Təkwtəkwuni a prən nəha riskəmter, minasui raka nəveginien
sənənraha.
40 Nəpin meri ruvəivə, nərmama pam kamhəuvehi irəha me
nepwin səməme nemhəien me səpəmsəpə kamharə ia nirəha,
həuvehi irəha, mhəuvehe ti Iesu. Nənə Iesu rəmrutə rəgin mi
ia nirəha kuatia kuatia, mo irəha pam həuvehe mhəsanin.

4:27: 2King 5:1-14 **4:31:** Luk 4:23 **4:32:** Mat 7:28-29, Jon 7:46 **4:33:** Mat 8:29, Luk 8:28 **4:34:** Jon 6:69

41 Nəremhə me mwi həier ia nərmama həpɨk, mamhəkwein
əpwəmwɨs mə, “Ik Tɨni Kumwesən!” Mətə Iesu rɨnise irəha mə
tuhəpwəh nəgkiariien, tɨ nəri nə mə irəha həukurən in mə in
Kristo.

Iesu ramәvisau fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel

42 Nəpɨn rɨnamran, Iesu rier mevən ia kwopun riti sə
nərmama həiwən ikɨn. Nənə nərmama kamhətui in. Nəpɨn
hətoni, hokeikei mə tuhənise in mə trəpwəh nəpwəhien irəha.
43 Mətə in rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Takamәkeikei mevən ia
taon me nepwɨn mwi, məvisau irapw nəgkiariien amasan sə
raməgkiari ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. In i wok
Kumwesən rɨnərhi pehe iou tukwe.”
44 Ro pen Iesu revən mamәvisau ia nəkwai nimwəfwaki me
səvəi nəkur Isrel ia tənə Jutia.

5

Iesu rəkwein nərmama nepwɨn mə tuhəkurirə in

1 Nəpɨn riti, nəpɨn Iesu ramərer ia nɨkare nui asori nəha Ke-
nesaret, nərmama həpɨk housəsɨmwɨn pen irəha ipaka tukwe
mə tuhətərɨg nəgkiariien səvəi Kumwesən.
2 Nənə Iesu rətoni nɨtətə ouihi kəru krouəmak ia nɨkare
nui. Nərmama səvəi nɨviien nəmu me hənəpwəh irau,
mamhaikuas ia net me səvənraha.
3 Nɨtətə ouihi mi nəha riti səvəi Saemon. Iesu rəputə irə,
mərəs pen Saemon mə trarhɨr i pwəh ruveraha ouihi kwopti.
Nənə Iesu rəkure ia nəkwai nɨtətə ouihi nəha, mɨnamahatən
nərmama.
4 Nəpɨn rəgkiari pam, mɨni pen tɨ Saemon i mə, “Kɨmiaha
tihəsuə mhəuvən ia kwopun əmwhenɨmw, merukw irapw net
me səkɨmiaha, mhəvi nəmu me nepwɨn.”
5 Mɨregi Saemon rɨni mə, “Iərɨmənu. Kɨmaha iahəmwur
meste rɨran mhəpkuvi mhə nəmu riti. Mətə tɨ nəri nə mə ikani
pwəh iakevən mwi mherukw irapw net me səkɨmaha.”
6 Nəpɨn irəha həuvən mho iamɨnha irə, nəmu me həuvən pɨk
ia net me səvənraha. Tɨ nəri nə mə nəmu me həpɨk anan net
me səvənraha hənaməkw əmsəmwerɨs.
7 Irəha həkwein nərmama səməme kamhəvi pəri nəmu me
irəha mɨnraha fwe ia nɨtətə ouihi əpə mə tuhəuvehe mha-
situ. Irəha həuvehe, hərki pen nəmu me ia nɨtətə ouihi mi
səvənraha rukuər. Ipaka nɨtətə ouihi mi krouəmwhenɨmw.
8 Nəpɨn Saemon Pita rətoni, rɨnɨmwi nukurhun mi ia nəmri
Iesu, mɨni mə, “Iərɨmənu. Evən isipwɨn tukw iou. Iou iəmə
ərəha i.”

4:41: Mat 8:29, Mak 3:11-12 **4:43:** Luk 8:1 **4:44:** Mat 4:23 **5:1:** Mat 13:1-2, Mak 3:9-10, 4:1 **5:5:** Jon 21:3-8

9 Pita rəgkiari iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə in mɨne nərmama me ia nəkwai nɨtətə ouihi səvənhi hətə nəmu me nəha həvi, mhətoni həpɨk anan. Nənimenraha rier.
10 Nənə Jemes mɨne Jon, tɨni Sepeti mi sə kamharəvi pəri nəmu irəhar Saemon, nəmrɨnrau mwi rier.
Mətə Iesu rɨni pen tɨ Saemon i mə, "Tikəpwəh nehekɨrien. Ik iərmama səvəi nɨviien nəmu, mətə təkwtəkwuni nəha mamevən tikuvi nərmama."
11 Nənə irəha həvi parei nɨtətə ouihi mi nəha, mhəpwəh pam narimnari me səvənraha, mhəkurirə Iesu.

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tekɨn ruvehe məsanɨn
12 Nəpɨn riti Iesu revən ia taon riti. Iərmama riti ruvehe nemhəien skai ramo tekɨn mamouraha nɨpwran me pam. Nəpɨn rətoni Iesu, rɨmwei mɨnɨmwi irapw nənimen ia tɨprənə, mamase in mə, "Iərɨmənu. Mə rerɨm ragien, ko iko iou ikəmher?"
13 Nənə Iesu rosə pen rəgɨn, mɨrapi in, mɨni mə, "Rerɨk ragien. Tiko məmher." Təkwtəkwuni a nəmhien raraka ia iərmama nəha.
14 Nənə Iesu rɨnise in, mɨni mə, "Tikəpwəh nɨniien nəfe iakɨno mik tɨ iərmama riti, mətə tikevən atukwatukw tɨ pris pwəh in rətoni nɨpwram mə rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rɨmənɨ. Nərmama me tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nɨpwram."
15 Mətə nəgkiariien sə raməvisau Iesu rier mevən mwi ia kwopun me. Nənə nərmama həpɨk anan həuvehe ia kwopun kuatia mə tuhətərɨg in, mhəuvehe mwi mə truvehi raka nemhəien me səvənraha, mo irəha həuvehe mhəsanɨn.
16 Mətə ia nəpɨn me Iesu ramier mamevən ia kwopun me nərmama həiwən ikɨn maməfwaki.

Iesu ro iərmama riti nɨsun mi krouemhə ruvehe məsanɨn
17 Nəpɨn riti Iesu ramahatən nərmama me. Farisi me mɨne nahatən me səvəi Loa kamhəkure mamhətərɨg in. Irəha həməier ia Jerusalem mɨne rukwənu me ia tənə Kalili mɨne tənə Jutia mhəuvehe. Nɨskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia Iesu, nənə in ramo nərmama səməme nemhəien ramarə ia nirəha həuvehe mhəsanɨn.
18 Ia nəpɨn nəha nərmama nepwɨn həuvehi iərmama riti ramapri ia nɨməhan səvənhi nɨsun mi krouemhə. Hokeikei mə tuhəuvehi, mhəuvnimwə, mhəmri pen in ia nəmri Iesu,
19 mətə həpkətə mhə suatuk riti tɨ nəri nə mə nərmama həpɨk anan. Ro pen irəha həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti, mhəuvehi irapw iərmama nəha irau nɨməhan sə in ramapri irə, kroueiwaiu rouəmak ia nəmri Iesu ia kurkwanraha.

5:10: Mat 13:47 **5:11:** Mat 19:27 **5:14:** Lev 14:1-32 **5:16:** Mak 1:35

20 Nəpin Iesu rətə nahatətəien səvənraha, in rini mə, “Iərman. Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”
21 Nəpin nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həregi nəgkiariien nəha, hənamərəs irəha me i mə, “Sin i iərmama i rani ərəha Kumwesən iaminhi? Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”
22 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Rəfo rerimiaha ramrhi iaminhi?
23 Nəgkiariien mi sə pəku nəha rimməru tukw iou ti niniien ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən’?
24 Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi nimənhan səim, mavən mamevən fwe imwam.”
25 Təkwtəkwuni a iərmama nəha rərer ia nəmrinraha, muvehi nimənhan səvənhi, mamevən fwe imwəni, maməgnəgini Kumwesən.
26 Nərmama me pam hətoni, həhekir. Nənimenraha rier. Həuvehi utə nəghi Kumwesən, mamhəni mə, “Kwa kitaha i sənətoni narimnari me nepwin ipwet rusəpə.”

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

27 Kurirə irə Iesu rier mətoni iərmama riti sə kamərəku pen takis min. Nəghin nə Livae. Raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikin. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.”
28 Nənə in rəpwəh narimnari me pam səvənhi, miskəmter, mukurirə in.
29 Kurirə irə Livae ro nəveginien asori ia nəkwai nimwə səvənhi sənəi Iesu. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama nepwin mwi həpik kamhani pəri nari irəha minrau.
30 Nənə Farisi me mine nepwin mwi ia nirəha nahatən me səvəi Loa rerinraha ripkagien mhə. Həni pen ti nərmama me səvəi Iesu i mə, “Rəfo kimiaha hiamani nari kimiaha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi?”
31 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta.
32 Iou iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me, mə irəha tuhərərig ia noien ərəha me səvənraha.”

Noien vi ko ripkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

5:20: Luk 7:48 **5:21:** Luk 7:49, Aes 43:25 **5:24:** Jon 5:8 **5:30:** Luk 15:1-2

33 Nənə irəha həni pen tɨ Iesu i mə, “Nəpɨn rɨpɨk nərmama me səvəi Jon Paptaes həpwəh naniien nari tɨ nəfwakiien. Nərmama me səvəi Farisi me irəha mwi kamho iamɨnhi. Mətə rəfo səim me nərmama me kamhəvegɨn mamhənɨmwi?”

34 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nərmama ia nəvegɨnien kamo tɨ narə viien səvəi iərman mɨne pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, tɨ nəri nə mə iərman sə rɨpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mɨnraha. Rɨpkatukwatukw mhə mə tihəkeikei mɨnraha mə tuhəpwəh naniien nari ia nəpɨn nəha.

35 Mətə trɨpkuvehe ia nəpɨn sə tukuvehi raka iərman sə rɨpkarə vi a irau pran səvənhi trɨpkarə mhə mwi irəha mɨnraha. Ia nəpɨn nəha irəha tuhəpwəh naniien nari.”

36 Iesu rɨni mwi nusipekɨnien riti tɨ nirəha i mə, “Iərmama riti riwən ko reitehi raka nɨpəri tɨnari vi mɨtiri tukuahag ia ruei tɨnari ivɨs. Trɨni mɨnuə ro iamɨnhi irə, trouraha tɨnari vi səvənhi, nənə nɨpəri tɨnari vi ko rɨpkrɨpɨn amasan mhə ia tɨnari ivɨs səvənhi.

37 Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tɨki waen tui me sə kɨno ia teki nəni. Trɨni mɨnuə ro iamɨnhi irə, waen vi trəse tɨki waen tui me həsisi mhəpəruə. Nənə tɨki waen tui me mɨne waen vi irau pəri trouərəha.

38 Mətə waen vi tukətəgi pen ia tɨki waen vi me.

39 Nənə iərmama riti mwi riwən nəpɨn rɨnənɨmwi raka waen tui rokeikei mə trənɨmwi waen vi, tɨ nəri nə mə in rɨni mə, ‘Sə tui ramasan pɨk.’ ”

6

Iesu in Iərɨmənu səvəi Sapat

1 Nəpɨn riti ia Sapat Iesu ravən maməpi sɨmwɨn ia nɨmei wit me nepwɨn, nənə nərmama me səvənhi kamhesi raka tɨpwe wit me, mamhəveri raka tekɨnraha ia rəgɨnraha, mamhani kwənunɨn me. 2 Mətə Farisi me nepwɨn həni mə, “Rəfo kɨmiaha hiamo noien riti rɨpkatukwatukw mhə ia Loa səkɨtaha mə tuko ia Sapat?”

3 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Rosi kɨmiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevɨt rɨno fwe kupwən uə? Nəpɨn nukumhə ramahi in mɨne nərmama me səvənhi,

4 ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nɨfatə. Rɨpkatukwatukw mhə ia Loa səkɨtaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həukurən naniien. Mətə Kig Tevɨt rəni, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani”

5:34: Jon 3:29 **6:1:** Dut 23:25 **6:2:** Jon 5:10 **6:3:** 1Saml 21:1-6 **6:4:** Lev 24:5-9

5 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou, Iəməti Iərmama,
iakamərimənu ia Sapat.”

Iərmama riti rəgin rərfe

6 Ia Sapat riti mwi Iesu ruvnimwə ia nimwəfwaki səvəi
nəkur Isrel, mamahatən nərmama. Iərmama riti ia nəkwai
nimwəfwaki nəha rəgin rərfe.
7 Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhətə amasan
Iesu mə tuhətoni mə trəfo irə mine. Trini minuə romasan
iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe.
8 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini
pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Uvehe, mərer ia kurkwai
nərmama.” Iərmama nəha ruvehe, mərer ia kurkwanraha.
9 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuə takəres kimiaha
nari riti. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tuko
noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə
tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune in?”
10 Nəpin Iesu rəti ərari mətə pam raka irəha, mini pen ti
iərmama sə rəgin rərfe mə, “Tiko mivi atukw rəgim.” Nənə in
rivi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi.
11 Mətə nərmama me nəha niemaha rəpi pik irəha.
Hənaməgkiari minraha me, mamhəres mə tuhəfo ia Iesu.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

12 Ia nəpin nəha Iesu rier mutə ia təkuər riti mə trəfwaki. In
rəfwaki m Kumwesən nəpin pekin ia nəpin.
13 Nəpin rinamran, rəkwein nərmama me səvənhi, nənə
mərpwi rəgin ia nepwin irəha pam twelef, misegi pen
nəghinraha mə aposol me.
14 Nəghinraha me i: Saemon (iəmə sə Iesu risegi pen nəghin
sə vi mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes mine Jon,
mine Filip, mine Patolomiu,
15 mine Matiu, mine Tomas, mine Jemes tini Alfeas, mine
Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə
tuhəkoui irapw nəkur Rom),
16 mine Jutas tini Jemes, mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei
pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

Iesu ramahatən nərmama, mamomasan səməme kamhemhə

17 Nənə Iesu mine nərmama me nəha səvənhi heiwaiu pehe
ia təkuər, mamhərer ia kwopun rətəni ikin irəha nərmama
həpik mwi səvənhi mine nərmama həpik mwi səməme
haməuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem mine ia nikare təsi
ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton.
18 Irəha nəha həuvehe mə tuhətərig Iesu, mhəuvehe mwi
mə in tro irəha səməme nemhəien rarə ia nirəha həuvehe

6:7: Luk 14:1 **6:8:** Luk 5:22, 9:47 **6:13:** Jon 6:70

mhəsanin. Nənə səməme nənimwin ərəha me kamhouraha irəha, Iesu romasan irəha.
19 Nərmama me pam hamousari mə tuhərapi in ti nəri nə mə nəgsen raku pen irə, mamo irəha pam həuvehe mhəsanin.

Iesu rəkwein amasan ia nərmama nepwin, məkwein ərəha mwi ia nepwin

20 Nənə Iesu rəti pen mamətə nərmama me səvənhi, mini mə,
"Kimiaha səməme nautə səkimiaha riwən rerimiaha tragien,
ti nəri nə mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səkimiaha.
21 Kimiaha səməme nukumhə ramahi kimiaha ipwet mine rerimiaha tragien,
ti nəri nə mə tipwimiaha trəsisi.
Kimiaha səməme hiamasək ipwet mine rerimiaha tragien,
ti nəri nə mə kimiaha tiharis.
22 Rerimiaha tragien nəpin nərmama tuhaməmwəki kimiaha,
uə tuhəpkəseni mhə kimiaha mə kimiaha tihəuvehe mho kuatia kimiaha minraha,
uə tuhəni ərəha kimiaha, mhəni nəghimiaha mə kimiaha nəremhə me,
ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou, Iou Iəməti Iərmama.
23 Ia nəpin nəha kimiaha tihagien, mho tanis. Nərəkuien səkimiaha rasori fwe ia neiai. Kaha kupwən me səvənraha həno iaminha irə ia profet me.
24 Mətə kimiaha səməme nautə səkimiaha rasori trərəha anan tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəuvehi raka nimiruien səkimiaha sə rimərə.
25 Kimiaha səməme tipwimiaha raməsisi ipwet mine trərəha anan tukumiaha,
ti nəri nə mə nukumhə trahi kimiaha.
Kimiaha səməme hiamaris ipwet mine trərəha anan tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha tihəregi rərəha mhasək.
26 Trərəha anan tukumiaha nəpin nərmama me pam kamhəni amasan kimiaha.
Kaha kupwən me səvənraha həno iaminha irə ia profet eikuə me."

Iesu rini mə nərmama səvənhi tuhaməkeikei mhokeikei nərməpə me

27 "Mətə iou iakani pehe tukumiaha i səməme hiamətərig ia nirak mə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, nənə mho noien amasan m nərmama səməme kamho noien ərəha m kimiaha.

6:21: Rev 7:16-17, Sam 126:5-6, Aes 61:3 **6:22:** Jon 15:19, 16:2 **6:24:** Jem 5:1

28 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəkwein amasan ia nərmama
səməme kamhəkwein ərəha ia kɨmiaha, nənə mhəfwaki tɨ
nərmama səməme kamhometə kɨmiaha.
29 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwi nɨkare nɨkapwɨm, tikuvei
pen mwi nɨkaren min. Trɨni mɨnuə iərmama riti ruvehi raka
səim kot, ramasan mə ikuvei pen mwi karkahu səim min.
30 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen
min. Trɨni mɨnuə iərmama riti rɨpeki raka narimnari me səim,
tikəpwəh nəresien in mə trɨpeki pehe mwi.
31 Nəfe noien kɨmiaha hiokeikei mə nərmama tuho ia
kɨmiaha, kɨmiaha mwi tiho ia nirəha.
32 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiokeikei a nərmama me səməme
hokeikei kɨmiaha, Kumwesən trəgnəgɨni kɨmiaha tɨ nəfe?
Nəkur ərəha me irəha mwi hokeikei nərmama me səməme
hokeikei irəha!
33 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hio noien amasan mɨne nərmama
səməme ho noien amasan m kɨmiaha, Kumwesən trəgnəgɨni
kɨmiaha tɨ nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamho iamɨnha
irə.
34 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəuvei pen mane m iərmama riti
sə hiətɨgite irə mə trərpwɨn pehe mwi m kɨmiaha, Kumwesən
trəgnəgɨni kɨmiaha tɨ nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi
kamhəuvei pen mane me mɨnraha me mə tukərpwɨn pen tai
mane atukwatukw mɨnraha me.
35 Mətə kɨmiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme
haməmwəki kɨmiaha, mho noien amasan mɨnraha, mhəuvei
pen mane mɨnraha, mhəpwəh nətərɨgien mə tihəuvehi nari
riti rəmwhen ia tain. Kɨmiaha tiho iamɨnhi irə nənə nərəkuien
səkɨmiaha trasori. Tukɨni mə Kumwesən sə rasori anan
nɨpwnətɨn me nə kɨmiaha tɨ nəri nə mə in ramo noien
amasan m nərmama səməme həpkɨni mhə tanak tukwe mɨne
nərmama ərəha me.
36 Kɨmiaha tihaməkeikei mhapi nərmama rəmwhen ia Tata
səkɨmiaha ramapi irəha."

Nəkiriien nərmama tɨ noien ərəha me səvənraha

37 "Kɨmiaha tihəpwəh nəkiriien nərmama tɨ noien ərəha
me səvənraha, nənə Kumwesən trəpwəh nəkiriien kɨmiaha
tɨ noien ərəha me səkɨmiaha. Tihəpwəh nərɨpwɨnien
noien ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trəpwəh
nərɨpwɨnien noien ərəha me səkɨmiaha. Tihenouenou noien
ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trenouenou noien
ərəha me səkɨmiaha.
38 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəriari pen narimnari me m
nərmama, nənə Kumwesən trəriari pehe narimnari me m
kɨmiaha. In truvei pehe rasori pɨk ia rəgɨmiaha rəmwhen
ia iərmama rarɨgɨn pen ia tənərɨpw, mɨkiukiu irə meste ru-
vehe mukuər məsas. Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəriari pen asori,

6:31: Mat 7:12 **6:35:** Lev 25:35-36 **6:37:** Mat 6:14 **6:38:** Mak 4:24

Kumwesən trəriari pehe rasori m kɨmiaha. Mətə mə kɨmiaha hiəriari pen ouihi, in trəriari pehe m kɨmiaha rouihi."

Noien atukwatukw

39 Iesu rɨni mwi nusipekɨnien riti tɨ nirəha i mə, "Rəfo, ko iərmama riti sə nənimen rɨfwə ramiri pen iərmama riti mwi nənimen rɨfwə ia suatuk sə trouesi? Tuko ro iamɨnhi irə irau pəri krouivə irapw ia ruei tənə.

40 Iərmama sə kamahatən in rɨpkasori mhə ia iahatən səvənhi. Mətə mə kamahatən in keste rukurən pam nari, in trəmwhen ia iahatən səvənhi.

41 Rəfo ikamətə nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nɨpəri nei asori sə raməmak ia nənimem?

42 Trɨni mɨnuə nɨpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamɨni pen tɨ piam mə, 'Piak, əseni iou pwəh iakɨskəri raka nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem'? Ik iərmama sə ikamo kəuətkəsuə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nɨpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikɨskəri raka nɨmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

43 Nei amasan riti rɨwən rukuə kwənkwai nei ərəha. Rəmwhen a mwi nei ərəha rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan.

44 Nərmama hətə sas ia nei me ia kwənkwanraha. Kɨpkesi raka mhə kwənkwai niemɨs ia rəhi, uə kwənkwai krep ia nəkwus ərəha.

45 Rəmwhen a mwi iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan tɨ nəri nə mə rerɨn rukuər ia nətərɨgien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha tɨ nəri nə mə rerɨn rukuər ia nətərɨgien ərəha. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramɨni irapw a nəfe nətərɨgien rerɨn rukuər irə."

Iərmama kəru sə krauvrhəkɨn nimwə

46 "Rəfo kɨmiaha hiaməkwein iou mə 'Iərɨmənu, Iərɨmənu,' mətə hiəpwəh noien nəfe iakɨni pehe tukumiaha i?

47 Iərmama sə ruvehe tukw iou, mɨregi nəgkiariien me səiou, mamo nəfe iakɨməni, pwəh iakɨni irapw noien səvənhi tukumiaha.

48 In rəmwhen ia iərmama sə rauvrhəkɨn nimwə səvənhi. In reri ruə rəmwhenɨmw, məmri nəri sə nimwə trərer pen irə ia kəruəterei. Nəpɨn nesən asori rauər, iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha mətə ko rɨpkɨkiukiu mhə irə, tɨ nəri nə mə iərmama nəha rɨməuvrhəkɨn amasan nimwə nəha.

49 Mətə iərmama sə rɨregi nəgkiariien səiou, məpwəh noien narimnari me iakɨməni, rəmwhen iərmama sə ruvrhəkɨn nimwə səvənhi ia təkure tɨprənə, mətə rɨpkəmri pen mhə

6:39: Mat 15:14 **6:40:** Mat 10:24-25 **6:46:** Mal 1:6, Mat 7:21

nari sə ramək wtəmhiri əknekɨn nɨsui nimwə. Nəpɨn iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha, təkwtəkwuni a nimwə nəha rɨmwei. Nənə nəpɨn rɨmwei irə, ruvehe mərəha pam.”

7

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom rahatətə pərhien ia Iesu

1 Nəpɨn Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha tɨ nərmama, revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam.

2 Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikɨn in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Səvənhi fwe iərmama sə ramo tukwini nari min. In rokeikei pɨk iərmama nəha, mətə ramemhə na tremhə.

3 Nəpɨn iaruagən nəha rɨregi kani mə Iesu ruvəuvehe, rərhi pen nəmə asori me nepwɨn səvəi nəkur Isrel həuvən mə tuhəres in mə ko ruvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari min rəsanɨn.

4 Nəpɨn irəha həuvehe tɨ Iesu, kamhase in, mamhəni mə, “Ramasan mə tikasitu ia iəmə nəha

5 tɨ nəri nə mə in rokeikei pɨk kɨtaha nəkur Isrel. Iəmə nəha in nəha rɨməuvei pehe mane masitu ia kɨmaha iahəuvrhəkɨn nimwəfwaki səkɨmaha ia kwopun i.”

6 Nənə Iesu rukurirə irəha.

Nəpɨn ruvehe ipaka tɨ nimwə nəha, iaruagən nəha sə in rasori ia naruagən me irəha pam hantret rərhi pen in me nepwɨn həuvən, mhəni pen tɨ Iesu i mə, “Iərɨmənu. Tikəpwəh nəmwurien iamɨnhi. Rɨpko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkəmwhen mhə mə tikuvehe, muvnimwə ia nimwə səiou.

7 Ro iamɨnhi irə iou iakregi mə ko iou iapkuvehe mhə tukw ik. Mətə tikɨni a nəkwam pwəh səiou iotukwininari ruvehe məsanɨn.

8 Iou mwi iərmama riti iakamarə tegɨn nəmə asori me. Naruagən me nepwɨn mwi kamharə tegɨn iou. Nəpɨn iakɨni pen tɨ riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəpɨn iakɨni pen tɨ riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəpɨn iakɨni pen tɨ iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

9 Nəpɨn Iesu rɨregi nəgkiariien nəha, rərkərinari ia iəmə nəha, muvsini mətoni nərmama səməme kamhəkurirə in, mɨni mə, “Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi rɨskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i.”

10 Nənə nəpɨn nərmama me nəha iaruagən nəha rərhi pen irəha hərərɨg mhapirapw ia nimwə səvənhi, hətoni iərmama sə ramo tukwini nari min rɨnəsanɨn.

Iesu rəsuəpwiri iəkunouihi riti sə ruvamhə

11 Kurirə irə nəpɨn ouihi a rukurau Iesu revən fwe ia taon riti nəghɨn nə Naen. Nərmama səvənhi me mɨne nərmama nepwɨn mwi həpɨk həkurirə in.

12 Nəpin Iesu ruvehe ipaka ti kwəruə asori səvəi taon nəha,
rətoni nərmama kamhəier irə, mamhəuvehi iəkunouihi riti sə
remhə, mamhəuvən mə tuhənimwi. Mama səvəi iəkunouihi
nəha tini riti mwi riwən. Səvənhi iərman ruvamhə raka,
məpwəh in. Nərmama həpik ia taon nəha kamhəkurirə prən
nəha.
13 Nəpin Iərimənu səkitaha rətə prən nəha, rerin rərkwəpir
tukwe. Nənə in rini mə, "Prən i, tikəpwəh nasəkien."
14 Nənə Iesu revən ipaka, mirapi nikoukau səvəi iəkunouihi
nəha. Nərmama səməme kamhəuvehi hərer. Nənə Iesu rini
mə, "Iəkunouihi i! Iakini pehe tukw ik i mə tiko mərer!"
15 Nənə iəkunouihi nəha sə remhə riskəmter, məkure,
minaməgkiari. Nənə Iesu ruvehi in, muvei pen m mama
səvənhi.
16 Nərmama me pam hətoni həhekir, mhəgnəgini
Kumwesən, mhəni mə, "Profet asori riti ruvəier pehe
tukutaha." Nənə irəha həni mwi mə, "Kumwesən ruvəuvehe
raka mə truvehimiru nərmama me səvənhi."
17 Nənə nəgkiariien sə raməvisau nəri nəha Iesu rino ruvirís
mevən ia kwopun me pam ia tənə Jutia mine kwopun me
nepwin mwi ipaka ti tənə nəha.

Jon Paptaes rərhi pen nərmama nepwin həuvən mhətoni Iesu

18 Nərmama me səvəi Jon Paptaes həvisau pen narimnari
me pam i min. Nəpin Jon riregi,
19 rəkwein səvənhi iərmama kəru krouvehe tukwe. Nənə in
rərhi pen irau krouevən ti Iərimənu səkitaha mə trouəres in
mə, "Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə
rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?"
20 Nəpin iəmə mi nəha krouvehe ti Iesu, krouni mə, "Jon
Paptaes rərhi pehe kimrau iarouvehe mə trouəres ik mə, 'Ik
i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm?
Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?' "
21 Ia nəpin nəha Iesu raməkoui irapw nemhəien
me səpəmsəpə mine nənimwin ərəha me ia nərmama
həpik, mamo irəha həuvehe mhəsanin. Nərmama həpik
nənimenraha rifwə in ro irəha hətui mhətə nari.
22 Nənə in rini pen ti iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau
mə, "Kimirau tirouevən rouni pen ti Jon i nəfe irouregi
rouətoni. Nərmama me nəmrinraha rifwə hətui mhətə nari,
səməme nisunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama
nemhəien skai ro tekinraha həuvehe mhəmher, səməme
nəkwəreginraha ruvisimw rəkwag həregi nari. Nərmama
me nepwin səməme kupwən həuvamhə, təkwtəkwuni nəha
həuvəmiru mwi. Nənə nərmama nautə səvənraha riwən
kaməvisau nəgkiariien amasan minraha.

7:13: Luk 8:52 **7:14:** Luk 8:54 **7:15:** 1King 17:23, 2King 4:36 **7:16:** Luk 1:68, 19:44 **7:22:** Aes 35:5-6

23 Iərmama sə ramətə iou trɨni mɨnuə in rɨpkɨmwei mhə ia
nahatətəien səvənhi tɨ nari riti iakamo rerɨn tragien."
24 Nəpɨn iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau krourərɨg rouevən,
Iesu rɨnaməgkiari ia Jon, mɨnamɨni pen tɨ nərmama me i
mə, "Fwe kupwən kɨmiaha hiəier ia taon me mɨne rukwənu
me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikɨn mə tihətə nəfe?
Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig rɨpkərer atuk-
watukw mhə nəpɨn mətagi rauini? Rekəm.
25 Kɨmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə
rauvei pen tɨnari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme
kamhəuvei pen tɨnari amasan me, mamharə ia narəien sə
rɨməru, irəha fwe ia nimwə me səvəi kig me.
26 Kɨmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh,
nɨpərhienien. Kɨmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti.
Mətə iakani pehe tukumiaha i iəmə i in rasori məpi raka
profet.
27 In iərmama sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə nəpɨn rɨni
mə,
'Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.'
28 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə nərmama me sə nɨpran
me hərəhi irəha ia tɨprənə i riti riwən rasori məpi raka Jon.
Mətə nərmama me pam ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə
sə in reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon."
29 Nəpɨn nərmama əpnapen me mɨne nərmama səməme
kamərəku pen takis mɨnraha həregi nəgkiariien i, həni mə
Kumwesən in ratukwatukw. Irəha həni iamɨnhi irə tɨ nəri nə
mə Jon rɨno raka paptaes ia nirəha.
30 Mətə Farisi me mɨne nahatən me səvəi Loa hənəpwəh
nəseniien mə Jon tro paptaes ia nirəha. Ro iamɨnhi irə irəha
hənəpwəh suatuk sə Kumwesən rɨməni mə irəha tuhesi pen.
31 Iesu rarə mɨni mwi mə, "Takɨni nəfe nəgkiariien mahatən
pen noien səvəi nərmama ipwet mɨne? Noien səvənraha rəfo?
32 Irəha həmwhen ia nəkwərhakwərha kamhəkure ia
kwopun kamapɨr ikɨn, mamhəkwein pen ia irəha me nepwɨn
mə,
'Kɨmaha iahani nɨpu səvəi nagienien tukumiaha,
mətə kɨmiaha hiəpko mhə tanis.
Iahani nɨpu səvəi nemhəien,
mətə kɨmiaha hiəpkasək mhə.'
33 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Jon Paptaes rɨməuvehe,
mɨpkəni mhə nari, məpwəh nənɨmwiien waen, nənə kɨmiaha
hiaməni mə, 'Iəremhə rarə irə.'
34 Iou, Iəməti Iərmama, iakɨməuvehe, maməni nari,
mamənɨmwi rəmwhen a ia kɨmiaha, nənə kɨmiaha hiaməni

7:23: Aes 61:1, Luk 4:18 **7:26:** Luk 1:76 **7:29:** Luk 3:12 **7:30:** Mat 21:32
7:34: Luk 15:2

mə, ‘Hətə ro iəmə nəha, in raməni pik nari, mamənimwi mamakonə i, mamavən pəri irəha nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi!’
35 Mətə nərmama səməme kamhesi pen nukurənien səvəi Kumwesən kamho noien amasan me. Noien amasan me nəha kamhahatən pen mə nukurənien nəha ro nipərhienien.”

Prən ərəha riti
36 Nəpin riti Farisi riti rəres Iesu mə truvehe məni nari irau min. Ro pen Iesu revən muvnimwə ia nimwə səvəi Farisi nəha, məkure mə trəni nari.
37 Ia taon nəha pran riti sə ramo noien ərəha. Nəpin riregi mə Iesu raməni nari fwe nəkwai nimwə səvəi Farisi nəha, ruvehi senta mevən fwe ikin. Senta nəha raməmak ia nəkwai potel riti kino ia kəruəterei nəghin nə alapasta.
38 Prən nəha revən mərer ia təkutai Iesu ipaka ti nisun mi, mamasək. Nise nənimen rətəg pen ia nisui Iesu mi krouəpwtig. Nənə reiwaiu muvei pen nimwai nukwənen, mirai raka i, makei m nisun mi, mahakwi nisun mi ia senta.
39 Nəpin Farisi nəha sə rəkwein Iesu mə trəni pəri nari irau min rətə prən nəha, rerin ramrhi mə, “Kamo iəmə nəha in profet pərhien, ko rukurən mə nəfe nəha pran ramrapi in. Kwa pran sə ramo noien ərəha.”
40 Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Saemon, iou iakuə takini nari riti tukw ik i.”
Miregi Saemon rini mə, “Ni pehe ro iahatən.”
41 Miregi Iesu rini mə, “Iəmə asori riti ruvei pen mane m iərmama kəru mə ti nəpin riti krouərpwin pen min. Kaon səvəi riti silin kino ia silva irəha pam faef hantret. Nənə kaon səvəi riti silin kino ia silva irəha pam fifti.
42 Iərmama mi nəha riskai ti nirau ti nərpwin penien min. Ro pen iəmə asori rərai raka kaon səvənrau mini mə irau trouəpwəh nərpwinien. Tuko ro iaminha irə sin nəha ia iərmama mi nəha trokeikei pik iəmə asori nəha?”
43 Miregi Saemon rini mə, “Rosi sə nəha sə kaon səvənhi rasori nənə iəmə asori rərai raka.”
Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəkiriien səim ratukwatukw.”
44 Nənə in ruvsini, məti pen mətə prən nəha, mini pen ti Saemon i mə, “Ikətə prən i? Nəpin iakiməuvnimwə pehe ia nimwə səim, ipkaikuas mhə ia nisuk mi ia nui, mətə prən i raikuas ia nisuk mi ia nise nənimen, mirai raka ia nimwai nukwənen.
45 Ik ipkakei mhə miou, mətə nəpin iakuvnimwə pehe, prən i rinamakei m nisuk mi, məpwəh napwisien.

7:36: Luk 11:37 **7:37:** Mat 26:7, Mak 14:3, Jon 12:3 **7:44:** Jen 18:4

46 Ik ipkahakwi mhə nukwənek ia oel, mətə prən i rahakwi nɨsuk mi ia senta.
47 Ro iamɨnhi irə iakani pehe tukw ik i mə noien ərəha me rɨpɨk prən i rɨno iou iakɨnenouenou raka. Ro pen in rokeikei pɨk iou. Mətə iərmama sə rɨpko pɨk mhə noien ərəha trɨni mɨnuə iakenouenou noien ərəha me nəha səvənhi iərmama nəha ko in rɨpkokeikei pɨk mhə iou tukwe."
48 Nənə Iesu rɨni pen tɨ prən i mə, "Iakɨnenouenou raka noien ərəha me səim."
49 Nənə nərmama me nəha səməme kamhani pəri nari irəha min, kənamhəni pen tɨ nirəha me i mə, "Sin i iərmama i rukurən nenouenouien noien ərəha me iamɨnhi?"
50 Mətə Iesu rɨni pen tɨ prən i mə, "Nahatətəien səim ruvəuvehimɨru ik. Evən. Nəmərinuien trarə tukw ik."

8

Nɨpran səməme kamhasitu ia Iesu

1 Kurirə irə nəpɨn ouihi a rukurau, Iesu ramevən ia taon me mɨne rukwənu me, mamɨni irapw nəgkiariien amasan sə raməvisau nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Nərmama səvənhi twelef
2 mɨne nɨpran me nepwɨn mwi kamhəkurirə in. Fwe kupwən Iesu rɨnomasan nɨpran me nəha, məkoui irapw nənɨmwɨn ərəha me ia nepwɨn, muvehi raka nemhəien me ia nepwɨn. Nəghɨnraha me i: Meri sə kaməkwein mwi nəgɦɨn nə mə Maktala, pran nəha Iesu rɨnəkoui irapw nəremhə sefen irə;
3 nənə Joana, pran səvəi Jusa, iəmə asori riti sə ramowok ipaka tɨ Herot; nənə Susana, mɨne nɨpran me həpɨk mwi səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me ia mane me səvənraha, mamhəuvei pen m Iesu mɨne nərmama me səvənhi mə trasitu ia nirəha.

Iərmama sə ruini nuni nari me ia nəmhien səvənhi

4 Nərmama həpɨk anan həier ia taon me pam ia kwopun nəha, mhəuvehe tɨ Iesu. Nəpɨn hənousəsɨmwɨn raka irəha me, in rɨni nusipekɨnien riti tɨ nirəha i mɨnuə,
5 "Iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmhien səvənhi. Nəpɨn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwɨn həsas pen ia suatuk, nənə nərmama havən ia nirəha, menu me ia nɨmagouagou həuvehe mhani pam.
6 Nənə nuni nari me nepwɨn həsas pen ia təkure kəpwier tɨprənə rouihi ikɨn. Həuverə mətə tɨ nəri nə mə nui riwən haukei pam.
7 Nənə nuni nari me nepwɨn həsas pen ia tɨprənə nəkwus ərəha rauvirɨs ikɨn. Nənə nəkwus ərəha me həuvirɨs mhəuvehe mhousəman pam irəha.

7:46: Sam 23:5 **7:48:** Luk 5:20-21 **7:50:** Luk 8:48, 17:19, Luk 18:42 **8:1:** Luk 4:43 **8:2:** Mat 27:55-56, Mak 15:40-41, Luk 23:49

8 Nənə nuni nari me nepwin həsas pen ia tiprənə amasan,
mhəutə, mhəukuə kwənkwan hantret."
Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, rəkwein
əpwəmwis, mini mə, "Iərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiien
nari traməkeikei mətərig amasan."

Iesu rini irapw nipwrai nusipekinien nəha

9 Nəpin nərmama me səvəi Iesu həres pen in mə nəfe
nipwrai nusipekinien nəha,
10 in rini mə, "Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia
suatuk tukumiaha hiəukurən narimnari me i ia nitətə sə
Kumwesən ramərimənu irə hənamərkwafə fwe kupwən. Mətə
nərməpə me kamhəregi iakaməgkiari ia narimnari me nəha
iakausipekin a irə. Iakamo iaminhi irə mə
'irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən.
Irəha tuhəregi, mətə tuhəpkregi mhə mhəukurən.'
11 Nənə nipwrai nusipekinien i iakiməni ro iaminhi irə.
Nuni nari in nə nəgkiariien səvəi Kumwesən.
12 Səməme həsas pen ia suatuk həmwhen ia nərmama
səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəpin həuvəregi
raka Setan ruvehe, muvehi raka nəgkiariien nəha ia
nətərigien səvənraha, kamo irəha həni nipərhienien irə nənə
Kumwesən ruvehimiru irəha.
13 Nənə səməme həsas pen ia təkure kəpwier tiprənə rouihi
ikin həmwhen ia nərmama səməme həregi nəgkiariien
səvəi Kumwesən, nənə mhəuvehi, mhagien tukwe. Mətə
nəgkiariien nəha ripkeiwaiu amasan mhə ia rerinraha
rəmwhen ia nuai nei me. Irəha tuhəni nipərhienien irə nəpin
ouihi a. Nəpin narimnari me tuhəuvehe mho nəmisəien
minraha mə tro mətə sas ia nahatətəien səvənraha, irəha
həmwei.
14 Nənə səməme həsas pen ia tiprənə nəkwus ərəha rauviris
ikin həmwhen ia nərmama səməme həregi nəgkiariien nəha,
mətə nəpin irəha kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən,
kamhətərig pik ti narimnari me səvəi tiprənə i rəmwhen ia
mane mine nəfe m nəfe mwi irəha hokeikei mə tuhəuvehi
mhəregi ramasan irə ia nimiruien səvənraha. Nətərigien me
nəha həuviris ia rerinraha, həuvehe, mhouseman nəgkiariien
səvəi Kumwesən. Nənə nəgkiariien nəha rəpwəh nukuəien.
15 Mətə səməme həsas pen ia tiprənə amasan irəha nəha
həmwhen ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi
Kumwesən, nənə mhəkwtəmhiri ia rerinraha sə ratukwatukw
mamasan. Irəha həkwtəmhiri əknekin mamhəuvən nənə
mhəukuə."

Iesu rəgkiari ia laet sə kousəman

8:11: 1Pit 1:23

16 “Iərmama riti riwən ko rɨhiai pen napw ia laet məuiui ia
nari riti uə rukurei pen kwopun afafa ikɨn. Mətə tramək eikei
mukurei utə i ia nari sə kakurei utə laet irə mə nərmama
tuhətoni ramə hiapw nəpɨn həuvnimwə pehe.
17 Rəmwhen a mwi narimnari me pam səməme
hamərkwafə tuhamək eikei mhəier irapw. Narimnari me
pam səməme haməmak afafa tukamək eikei kətoni kuvehi
irapw ia nukuraanien.
18 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihamək eikei mhətərɨg amasan ia
nəfe hiamregi tɨ nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min,
ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə
kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam
tukwe.”

Mama səvəi Iesu mɨne piəvi Iesu me

19 Ia nəpɨn nəha piəvi Iesu me mɨne mama səvənhi həuvehe
mə tuhətə in, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka tukwe tɨ nəri nə
mə nərmama me həpɨk.
20 Ro pen nərmama me həni pen tɨ Iesu i mə, “Səim mama
mɨne piam me kamhərer fwe iruə. Irəha hokeikei mə tuhətə
ik.”
21 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nərmama səməme
kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəfe
rani irəha nə səiou mama mɨne piak me.”

Iesu rɨnise nɨmətagi asori

22 Nəpɨn riti Iesu rəputə ia nɨtətə ouihi irəha nərmama
me səvənhi, rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Pwəh səuvən mhəpi
sɨmwɨn pen fwe ia nɨkare nui asori.” Ro pen həvi nivən,
mənamhəuvən.
23 Nəpɨn kamhaiu ia nɨtətə ouihi mamhəuvən, Iesu revən
mapri. Nɨmətagi asori reiwaiu ia nəkwai nui asori nəha, nɨtətə
ouihi səvənraha rɨnakuər ia nui, na tuhəmwhenɨmw.
24 Nərmama me səvəi Iesu həuvən, mhəsuəpwiri in, mhəni
mə, “Iərɨmənu. Iərɨmənu. Na tsəmwhenɨmw!”
Iesu rərer mɨnise nɨmətagi mɨne peiau peiau asori me, nənə
heiwaiu mhəiwən. Narimnari me həuvehe mhəmərinu.
25 Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nahatətəien pəku
səkɨmiaha?”
Mətə irəha həhekɨr. Nənimenraha rier. Kamhəni pen tɨ
nirəha me i mə, “Nəfe nəha iərmama? Raməgkiari m nɨmətagi
mɨne nui krauo nəkwan!”

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iəmə Karasa riti

26 Irəha həier ia tənə Kalili, mhaiu ia nɨtətə ouihi nəha, mhəpi
sɨmwɨn ia nui asori, mhəuvən ia tənə səvəi nəmə Karasa.

8:16: Mat 5:15, Luk 11:33 **8:17:** Mat 10:26, Luk 12:2 **8:18:** Mat 25:29, Luk 19:26

27 Nəpin Iesu ruvarei, iərmama riti ia taon riti fwe ikin ruvehe tukwe. Iərmama nəha nəremhə me kamharə irə. Nəpin ripik ripkarkahu mhə tinari, mipkapri mhə mwi ia nəkwai nimwə səvənhi, mətə ramarə ia kwopun kanimwi nərmama ikin.
28 Nəpin iərmama nəha rətə Iesu, rasək əpwəmwis, muvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, məgkiari asori mini mə, "Iesu, Kumwesən sə rasori anan tini nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Iakase ik tikəpwəh noien nəmisəien miou."
29 Nənimwin ərəha nəha raməgkiari iaminhi irə, ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in minuə trier ia iərmama nəha. (Nəpin me ripik nənimwin ərəha nəha rinəkwtəmhiri iərmama nəha. Nərmama hənərihi rəgin mi mine nisun mi ia jen me, mhərer tukuahag in, mətə in rəvi əmwesi jen me, iəremhə rəkoui pen in revən ia kwopun akwesakwes ikin.)
30 Nənə Iesu rəres in mə, "Nəghim sin?"

Miregi rini mə, "Iou nəghik Nəkuər." In rini iaminhi irə ti nəri nə mə nəremhə me həpik həməuvnimwə ia reri iərmama nəha.
31 Nənə nəremhə me nəha hase Iesu mə trəpwəh nərhi penien irəha həuvən ia nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən.
32 Mətə toue pikə me həpik kamhərku ia kwopun nəha. Nəremhə me hase Iesu mə trəseni irəha həuvnimwə ia rerinraha. Ro pen Iesu rəseni irəha.
33 Nənə nəremhə me həier ia iərmama nəha, mhəuvnimwə ia reri pikə me. Pikə me haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwhenimw.
34 Nəpin nərmama səməme kamhətui ti pikə me hətoni, hap, mhəni irapw ia taon səvənraha mine rukwənu me.
35 Nənə nərmama me həier mhəuvən mə tuhəspau i mə rəfo. Nəpin həuvehe ti Iesu həti pen mhətoni iərmama nəha nəremhə me həməier irə, rarkahu, maməkure irapw ia nisui Iesu, nətərigien səvənhi rinəmak amasan. Iəraha hətoni həhekir.
36 Nənə səməme hənətoni nəri nəha, həni irapw ti nərmama me i mə iərmama nəha rinəfo muvehe məsanin.
37 Nənə nəkur Karasa səməme kamharə ipaka ti kwopun nəha hares Iesu mə trəpwəh iəraha mamevən ti nəri nə mə həhekir pik anan. Ro iaminhi irə in rəputə ia nitətə ouihi mə trirərig.
38 Iərmama sə nəremhə me həməier irə rase in mə trəseni in pwəh revən irau min. Mətə Iesu rərhi pen i ramevən, mini mə,
39 "Tikrərig mevən fwe imwam, mini irapw narimnari me i Kumwesən rino mik." Nənə iərmama nəha revən ia kwopun me pam fwe ia taon səvənhi, mamini irapw narimnari me nəha Iesu rino min.

Pran sə rirapi tinari səvəi Iesu mine prən ouihi səvəi Jaeras

40 Nəpin Iesu rirərig pehe mwi ia nikare nui asori, nərmama
me həuvən tukwe. Rerinraha ragien ti nəri nə mə kamheitenhi
in.
41 Iərmama riti fwe ikin nəghin nə Jaeras. In iəmə asori
riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ruvehe minimwi
nukurhun mi ia nəmri Iesu, mamase in mə truvehe ia nimwə
səvənhi,
42 ti nəri nə mə prən ouihi səvənhi ramemhə na tremhə.
Prənouihi nəha səvənhi in əpa kuatia. Nuk səvənhi ipaka reste
twelef.
Nəpin Iesu ravən mamevən, nərmama həpik
həukuraukurau irə.
43 Pran riti nəha ikin ruvehe ramemhə ia nemhəien səvəi
nipran. Nemhəien nəha rinarə rerin irə muvehi nuk twelef.
In rinouraha pam mane səvənhi ia tokta me, mətə iərmama
riti riwən ko ro in rəsanin.
44 Prən nəha rukurirə Iesu, muvehe, mirapi nusvenhi tinari
səvənhi. Təkwtəkwuni a mwi nimwapw rama, nemhəien
səvənhi ro sampam.
45 Nənə Iesu rini mə, "Sin nəha rirapi iou?"
Miregi nərmama pam həni mə ripko mhə irəha. Nənə Pita
rini mə, "Iərimənu. Nərmama həpik kamhərer kurkurau ik,
mamhəsigiəsigi ik."
46 Mətə Iesu rini mə, "Rekəm. Iakukurən mə iərmama riti
rirapi iou. Iakregi nəgsek rier ia nirak, mevən mo nari riti."
47 Nənə nəpin prən nəha rətoni mə ko in ripkərkwafə mhə,
ruvehe mamətəmnimwin, minimwi nukurhun mi ia nəmri
Iesu, mini irapw ia nəmri nərmama me pam mə in rirapi Iesu
ti nəfe mine rinəfo məsanin akwauakw.
48 Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, "Nərik, nahatətəien səim
rino raka ik ikuvehe məsanin. Evən. Nəmərinuien trarə tukw
ik."
49 Nəpin Iesu raməgkiari ihi, iərmama riti ruku pen ia
nimwə səvəi iəmə asori nəha Jaeras, muvehe mini mə, "Səim
prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikini pen ti iahatən i
mə in trəpwəh pehe."
50 Mətə nəpin Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini pen ti Jaeras i
mə, "Tikəpwəh nehekirien, mini a nipərhienien ia nirak, nənə
prən ouihi səim trəsanin."
51 Nəpin Iesu rapirapw ia nimwə səvəi Jaeras, ripkəseni mhə
nərmama me pam mə tuhəuvnimwə irəha min, mətə rəseni
əpa Pita mine Jon mine Jemes mine tata mine mama səvəi prən
ouihi nəha.
52 Nərmama me pam kamhasək mamhəkwein əpwəmwis ti
prən ouihi nəha, mətə Iesu rini mə, "Rəfo kimiaha hiamasək?
Prənouihi nəha ripkemhə mhə, mətə ramapri a."

8:48: Luk 7:50 **8:52:** Luk 7:13

53 Irəha həregi haris ia Iesu. Irəha həukurən mə prən ouihi nəha ruvamhə raka.
54 Mətə Iesu ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini mə, "Prənouihi, ərer."
55 Nənə nimiruien səvənhi ruvehe. Təkwtəkwuni a mwi riskəmter. Nənə Iesu rini mə tukuvei pen nəveginien min pwəh rəni.
56 Tata mine mama səvəi prən ouihi nəha nənimenrau rier, mətə Iesu rinise pen ti nirau i mə trouəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe in rino.

9

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef mə tuhəuvən mhəvisau

1 Iesu rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe mhousəsimwin irəha me. Nənə in ruvei pen niskaiien minraha. Ia niskaiien nəha irəha həukurən nifi rakaien nemhəien me ia nərmama. Nənə in ruvei pen mwi nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nəremhə me pam.
2 Nəpin Iesu ruvei pen pam, rərhi pen irəha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə mho nərmama səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin.
3 In rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihəpwəh nuvehiien narimnari me səvəi suatuk səkimiaha rəmwhen ia kaskin, uə tənəripw, uə nəveginien, uə mane. Kimiaha tiharkahu ia karkahu kuatia a.
4 Nəpin tihəuvən ia kwopun riti, nənə mhəuvnimwə ia nimwə riti, nimwə nə in nə tiharə irə meste hiəier ia kwopun nəha.
5 Trini minuə hiəuvən ia taon riti, mətə nərmama me ikin həpkəsevər mhə ia rerinraha tukumiaha, nəpin hiəier ia taon səvənraha, tihounouini raka nimək wrur ia nisumiaha ti nahatən penien mə irəha həno noien ərəha."
6 Nənə nərmama me twelef səvəi Iesu həier, mhəuvən ia rukwənu me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan, mamho nərmama səməme kamhemhə ia kwopun me pam həuvehe mhəsanin.

Herot ramə gkiari ia Iesu

7 Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, rireg i narimnari me nəha Iesu ramo. Ia nəpin nəha nətərigien səvənhi rəvsausini ti nəri nə mə nərmama me nepwin kamhəni mə Jon Paptaes rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.

8:54: Luk 7:14 **8:56:** Mak 7:36, Luk 5:14 **9:4:** Luk 10:4-11 **9:5:** Luk 10:11 **9:7:** Mat 16:14, Mak 8:28, Luk 9:19

8 Nənə nərmama me nepwin kamhəni mə Profet Elaeja
ruvəier pehe mwi. Nənə nərmama me nepwin mwi kamhəni
mə profet kupwən riti rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.
9 Nənə Herot rini mə, "Jon iakinərai raka kənkapwə. Mətə
sin mwi iərmama i iakamregi nəvisauien irə?" Ro iaminhi
raməmwur mə trətə Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me həpik kəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen

10 Nəpin aposol me hərərig mhəuvehe mwi ti Iesu, həni pen
tukwe in narimnari me pam səməme həno. Nənə in riri raka
əpa irəha, mharaka ia nərmama mhəuvən ia taon riti nəghin
nə Petsaeta.
11 Nəpin nərmama me həregi mə Iesu ramevən fwe ikin,
kamhəkurirə pen in. Nəpin Iesu rətoni irəha, rerin ragien.
In rəkwein irəha həuvehe, nənə rəgkiari minraha ia nitətə sə
Kumwesən ramərimənu irə, mo səməme nemhəien ramarə ia
nirəha həuvehe mhəsanin.
12 Rinaməruarəv meri na trivə. Nərmama səvənhi twelef
həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, "Ramasan mə tikərhi pen
nərmama me i həuvən ia rukwənu me mine nəmhien me
kwərha ipaka pwəh hətui kwopun me səvəi napriien mine
nəveginien ti nəri nə mə kwopun i narimnari me həiwən ikin."
13 Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha nə tihəuvei pen
nəveginien minraha."
Miregi həni mə, "Kimaha iahəuvehi a bred krirum mine
nəmu kəru. Rəfo? Ikokeikei mə kimaha tahəuvən mhəuvehi
nəmri nəveginien sənəi nərmama me pam i?"
14 (Irəha həni iaminhi ti nəri nə mə nəpin həvsini a nərman
me ia nirəha mətə ipaka faef-taosen.)
Nənə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, "Kimiaha
tihəuvən mho irəha həuai irəha me mhəkure əpəməpə me fifti
ia təmwen kuatia."
15 Nənə irəha həuvən mho nərmama me həkure rəmwhen
Iesu rimәni.
16 Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum mine nəmu i
kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən
tukwe, məkwsen, mauvei pen m səvənhi nərmama me mə
irəha tuhəpeki pen m nərmama me.
17 Nərmama me pam hani nari tipwinraha rəsisi. Nənə
nərmama me səvəi Iesu həvai pen nipərpəri nəveginien me
nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw irəha pam twelef.

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

18 Nəpin riti Iesu in əpa raməfwaki irəha səvənhi me
nərmama. Nənə rini pen ti nirəha i mə, "Nərmama kamhəni
iou mə iou sin?"
19 Miregi həni mə, "Nərmama nepwin kamhəni ik mə Jon

9:9: Luk 23:8 **9:19:** Luk 9:7-8

Paptaes. Mətə nepwin kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwin mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti sə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi."

20 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?"

Miregi Pita rini mə, "Ik Kristo sə Kumwesən riməni mə trərhi pehe ik ikuvehe."

21 Nənə Iesu rinise pen əknekin ti nirəha i mə, "Kimiaha tihəpwəh niniien nəgkiariien i ti iərmama riti."

22 Nənə in rirɨpin nəgkiariien səvənhi mini mə, "Iou Iəməti Iərmama takaməkeikei miregi nəmisəien me ripik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuhəuvei pehe təkutanraha miou. Tukousi əpune iou, nənə nəpin sə ro kahar irə iakətui mwi."

Iərmama sə trukurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuaui

23 Nənə Iesu rini pen ti nərmama me pam mə, "Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuaui səvənhi ia nəpin me, məvrani mukurirə iou.

24 Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nimiruien səvənhi tukw iou truvehi nimiruien rerin.

25 Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia tiprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə, mətə ripkuvehi mhə nimiruien rerin, noien nəha trəfasitu irə?

26 Iərmama sə trauris ia nəmri nərmama ti niniien mə in iərmama riti səiou, mauris mwi ti nəvisauien nəgkiariien me səiou minraha, Iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpin nəha takuvehe ia niskaiien səiou mine ia niskaiien səvəi tata səiou mine nagelo ikinan me, takauris ti niniien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou.

27 Mətə iakani nipərhienien tukumiaha i nərmama nepwin kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rier pehe."

Nipwrai Iesu ruvehe mopə

28 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, ipaka nəpin eit ruvehe mukurau, nənə in riri Pita mine Jemes mine Jon mutə parei ia təkuər riti mə trəfwaki.

29 Nəpin raməfwaki, nənimen ruvehe mopə. Tinari səvənhi ruvehe məpsan mamser.

30 Təkwtəkwuni a iərmama kəru krauəgkiari irəhar min. Irau nə Moses mine Profet Elaeja.

9:20: Jon 6:68-69 **9:22:** Luk 9:44, Luk 18:32-33 **9:23:** Mat 10:38, Luk 14:27
9:24: Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 **9:26:** Mat 10:33, Luk 12:9, 2Tim 2:12

31 Krouier pehe ia nukuraanien asori, rauni narimnari me
ia nikaren səvəi nemhəien səvənhi sə tripko mhə tui in revən
mo sampam irə fwe ia Jerusalem.
32 Ia nəpin nəha Pita mine James mine Jon haremhə napri-
ien. Mətə nəpin harətui, harətoni nipwrai Iesu ramser
iərmama kəru nəha krouərer irəhar min.
33 Nənə nəpin irau krinouəpwəh Iesu rauevən, Pita rini
pen tukwe in mə, "Iərimənu. Ramasan mə kimrahar iaharu-
vehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənimwə kahar, riti səim, riti
səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja." (Mətə Pita raməgkiari
əpnapen, mipkukurən amasan mhə nəfe rani.)
34 Nəpin in raməgkiari ihi, nəpuə riti rinauvehe
minamousəman irəhar. Irəhar harətoni mə nəpuə nəha
truvegi irəhar. Harətoni harhekir.
35 Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə nəha, mini mə,
"In nəha nərik sə iakuvərfi raka in. Kimiaha tihətərig in."
36 Nəpin Kumwesən rəgkiari pam, harəti pen mharətoni
Iesu əpa ramərer. Kurirə ia nəpin nəha irəhar harəpnapen,
mharəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe harənətoni.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iəkunouihi riti

37 Kini rakwakwi irə, nəpin irəha həneiwaiu raka ia təkuər
nəha, nərmama həpik həuvehe ti Iesu.
38 Nənə iərmama riti sə ramərer ia reri nərmama me nəha
rəkwein əpwəmwis, mini mə, "Iahatən. Iakase ik. Tiko
muvehe mətə ro nərik. In kwənkwan kuatia.
39 Ia nəpin me nənimwin ərəha riti raməkwtəmhiri in,
mamo in ramərkərinari mamasək əpwəmwis, mamərkərekər,
nisəkwan ramaiu. Nənimwin ərəha nəha ro pik nəmisəien
min, ko ripkaraka akwauakw mhə irə.
40 Iakinəres raka səim nərmama me mə irəha tuhəkoui
irapw i, mətə ko həpko mhə."
41 Miregi Iesu rini mə, "Kimiaha nəkur ipwet mine na-
hatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə
kitaha miou meste nəfe nəpin? Tineisən mine iakapwis
kimiaha? Tiko miri nərim muvehe i."
42 Nəpin iəkunouihi nəha ramavən ihi mauvehe, iəremhə
ruvehi in mouini irapw ia tiprənə, mamo in ramərkərekər.
Mətə Iesu rinise pen ti nənimwin ərəha, mo iəmə ouihi nəha
ruvehe məsanin. Nəpin rinəsanin raka Iesu ruvehi in muvei
pen m səvənhi tata.
43 Nənə nərmama pam səməme hətoni nəri asori nəha Iesu
rino ia niskaiien səvəi Kumwesən nənimenraha rier.
Mətə nəpin irəha pam kamhərkəri ihi nari ia narimnari me
nəha in ramo, Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə,
44 "Pwəh nəgkiariien me i həuvnimwə amasan ia

9:31: Luk 9:22, 13:33 **9:32:** Jon 1:14, 2Pit 1:16-18 **9:35:** Luk 3:22 **9:44:** Luk 9:22

nəkwəregɨmiaha. Trɨpko mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama."
45 Mətə irəha həregi nəgkiariien i həreirei nɨpwran. Kumwesən rərkwafə i mə ko irəha həpkətoni mhə. Nənə həhekɨr tɨ nəresien Iesu mə nəfe nɨpwrai nəgkiariien i.

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəuvehi irapw irəha

46 Ia nəpɨn nəha nərmama me səvəi Iesu hənaməvisə mɨnraha me mə sin ia nirəha in rasori.
47 Mətə Iesu rukurən nətərɨgien səvənraha. Ro pen in ruvehi iəkunouihi riti, mərpwi ia nɨkaren,
48 nənə mɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iərmama sə trəsevər ia rerɨn tɨ iəkunouihi i ia nəghɨk, raməsevər mwi ia rerɨn tukw iou. Iərmama sə raməsevər ia rerɨn tukwe iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerɨn tɨ Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama sə truvehi irapw in ia kɨmiaha in nə iərmama sə rasori ia kɨmiaha."
49 Mɨregi Jon rɨni mə, "Iahatən, kɨmaha iahətoni iərmama riti raməkoui irapw nəremhə me ia nəghɨm. Iahaməmwur mə tahənise in tɨ nəri nə mə rɨpko mhə in kɨmaha riti."
50 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Kɨmiaha tihəpwəh nɨniseien in. Iərmama sə rɨpkɨni ərəha mhə kɨmiaha in kɨmiaha riti."

Nəkur Sameria həpwəh nokeikeiien Iesu mə truvehe imwənraha

51 Rɨnauvehe ipaka tɨ nəpɨn nəha Kumwesən truvehi Iesu mutə mevən ia neiai. Iesu nətərɨgien səvənhi ruvehe mɨskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem.
52 Nənə in rərhi pen nərmama nepwɨn mə tuhəkupwən irə. Irəha həuvən mhəier pen ia rukwənu riti səvəi nəkur Sameria mə tuhəpnəpenə ia narimnari me kurirə Iesu ruvehe.
53 Mətə nərmama ia kwopun nəha həpkəseni mhə Iesu mə truvehe imwənraha tɨ nəri nə mə irəha həuvəukurən raka nətərɨgien səvənhi rɨskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem.
54 Nəpɨn iərmama mi kəru səvənhi mi Jemes mɨne Jon krouətə noien nəha, krouni mə, "Iərɨmənu. Ikokeikei mə kɨmrau trouəkwein napw pwəh ruku pen fwe ia neiai meiwaiu pehe mahi əmwesi irəha?"[a]
55 Mətə Iesu ruvsini in mɨnise pen əknekɨn tɨ nirau i.
56 Nənə irəha həuvən mwi ia rukwənu əpə riti.

Nərmama nepwɨn hokeikei mə tuhəkurirə Iesu

9:45: Luk 18:34 **9:46:** Luk 22:24 **9:48:** Mat 10:40 **9:50:** Mat 12:30, Luk 11:23 **9:51:** Mak 10:32 **9:53:** Jon 4:9 **9:54:** 2King 1:9-16 [a] **9:54:** Nəkur Isrel mɨne nəkur Sameria həmwəki irəha me. Əvsini mwi Jon 4:9.

57 Nəpin riti Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk mamhəuvən. Nənə iərmama riti rini pen tukwe in mə, “Takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikin.”

58 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənraha nipəg rarə. Menu me ia nimagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikin.”

59 Nənə Iesu rini pen ti iərmama riti mwi mə, “Kurirə iou.”

Mətə iərmama nəha rini mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.”

60 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Pwəh irəha hənimwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə. Mətə ik tiko muvehe, mevən məvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

61 Nənə iərmama riti mwi rini mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakevən məsəkir raka m nəkur imwak me.”

62 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Trini minuə iərmama rauvehi kəkur i kau ravi, minamostat minamərar, maməti kurirə, ripko mhə in iəmə amasan riti sə truvehi wok ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

10

Iesu rərhi pen nərmama me sefenti-tu mə tuhəuvən mhəvisau

1 Kurirə irə Iərimənu səkitaha rərpwi rəgin ia nərmama me nepwin mwi irəha pam sefenti-tu, mərhi pen irəha mə tuhəkupwən irə, mhəuvən kəru kəru ia taon me mine rukwənu me pam sə in mwi trukurirə pen irəha mevən ikin.

2 In rini pen ti nirəha i mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pik, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houihi a. Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhien, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwin mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi mhəpeki nəvegінien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe.

3 Kimiaha tihəuvən, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Iakamərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əprmin me.

4 Tihəpwəh nuvehiien tənəripw sə kavai pen mane irə, uə tənəripw sə kavai pen nəvegінien irə, uə put səkimiaha. Tihəpwəh napwisien ia suatuk, mhəgkiari kimiaha iərmama riti.

5 Nəfe nimwə tihəuvnimwə irə, tihəkupwən mhəni mə, ‘Nəmərinuien ramarə ia nimwə i.’

9:61: 1King 19:20 **10:1:** Mak 6:7 **10:2:** Mat 9:37-38, Jon 4:35 **10:3:** Mat 10:16 **10:4:** Mat 10:7-14, Mak 6:8-11, Luk 9:3-5, 2King 4:29

6 Triṇi miṇuə iərmama səvəi nimwə nəha rokeikei
nəmərinuien nəha, nəmərinuien səkimiaha trəuiui in. Mətə
mə rekəm, trirəriɡ mwi tukumiaha.
7 Kimiaha tihamarə rerin ia nimwə kuatia a, mhəpwəh
nevən əpnapenien ia nimwə me. Nəfe nari irəha tuhəuvei
pehe m kimaha, tihəuvehi mhani mhəniṃwi. Tiho iaminha
irə ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia nərmama kamhowok.
Ratukwatukw mə irəha tuhərəku pehe narimnari me nəha m
kimiaha.
8 Triṇi miṇuə kimiaha hiəuvən ia taon riti, nənə nərmama
me ikin həuvehi puvnimwə kimiaha ia nimwə me səvənraha,
tihani nəfe nəvegṇien sə tuhəuvei pehe m kimiaha.
9 Nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, tiho irəha
həuvehe mhəsanin. Tihəni pen ti nirəha i mə, ‘Nitətə sə
Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha.’
10 Mətə triṇi miṇuə kimiaha hiəuvən ia taon riti, nənə
nərmama me ikin həpwəh nəsevərien ia rerinraha tukumi-
aha, tihəuvən, mhərer ia kurkwai suatuk me, mhəni irapw
iaminhi irə mə,
11 ‘Niməkwrur ia taon i səkimiaha i raməmak ia nisumaha,
kimaha tahahakwi raka ti nəri nə mə kimiaha hiəno noien
ərəha. Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Nitətə
sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha,
mətə kimiaha hiənəpwəh.’
12 Iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha Kumwesən
trərpwin noien ərəha me irə nərpwinien səvəi nərmama ia
taon nəha triskai məpi raka nərpwinien səvəi nəkur Sotom.”

Iesu ramədkiari skai m nərmama nepwin

13 “Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin! Trərəha anan
tukumiaha nəkur Petsaeta! Iakino raka nimtətien asori me
ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien
ərəha me səkimiaha. Ripini miṇuə iakino nimtətien me nəha ia
taon mi nəha Taea mine Saeton, tui raka ko nərmama me ikin
hənarkahu raka tinari ivis, mhəkure ia nimwrakw, mhəpwəh
noien ərəha me səvənraha.
14 Mətə ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me
irə nərpwinien səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi
nəkur Taea mine Saeton.
15 Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko
kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi irapw
kimiaha hiəuvən inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə.”
16 Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Iərmama
sə ramətəriɡ ia nəɡkiariien səkimiaha rəmwhen mə ramətəriɡ
mwi ia nəɡkiariien səiou. Iərmama sə rauvei pen təkutan m

10:7: 1Kor 9:6-14, 1Tim 5:18 **10:8:** 1Kor 10:27 **10:11:** Wok Me 13:51, 18:6
10:12: Jen 19:24-25, Mat 10:15, 11:24 **10:13:** Mat 11:21-23 **10:16:** Mat 10:40, Luk 9:48, Jon 5:23

kɨmiaha rəmwhen mə rauvei pehe mwi təkutan miou. Nənə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou rəmwhen mə rauvei pen mwi təkutan m Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe."

Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərɨg mhəuvehe mwi tɨ Iesu

17 Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərɨg mwi mhəuvehe tɨ Iesu, mamhagien, mamhəni mə, "Iərɨmənu. Nəremhə me irəha mwi ho nəkwamaha nəpɨn iahəgkiari mɨnraha ia nəghɨm."

18 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakɨnətoni kərarki irapw Setan rier ia neiai meiwaiu pehe rəmwhen ia nouapɨrien.

19 Həregi ro. Iakuvəuvei pehe raka nasoriien m kɨmiaha. Kɨmiaha hiəukurən neivəien ia snek me mɨne mimi me sə kamhəpi mamho nəmisəien m nərmama. Iakɨməuvehi utə kɨmiaha hiasori ia nɨskaiien me pam səvəi Setan. Nari riti riwən tro nəmisəien m kɨmiaha.

20 Nəri nəha ro nɨpərhienien. Mətə rərəha kɨmiaha hiamagien tɨ nəri nə mə nəremhə me kamho nəkwamiaha. Kɨmiaha tihaməkeikei mhagien tɨ nəri nə mə Kumwesən ruvərai pen raka nəghɨmiaha fwe ia neiai."

Iesu rerɨn ragien

21 Ia nəpɨn a mwi nəha Iesu rerɨn ruvehe mukuər ia nagienien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan, nənə in rɨni mə, "Tata səiou Iərɨmənu ia neiai mɨne tɨprənə iakani tanak tukw ik tɨ nəri nə mə ikɨnərkwafə narimnari me i. Nərmama səməme həukurən nari mɨne səməme kɨnahatən amasan irəha həpkətoni mhə. Mətə iko pui pen m nərmama səməme həmwhen ia nɨpwnəti nəkwərhakwərha me hətoni. Ouəh, Tata. Nəri nəha ikɨno ramesi pen a nətərɨgien amasan səim.

22 Tata səiou rɨnəmri pehe raka narimnari me pam ia tɨpage rəgɨk, iou tɨni. Nənə iərmama riti riwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa. Nənə iərmama riti riwən rukurən səiou Tata. Iou əpa mɨne nərmama me nəha səməme rerɨk ragien mə tako pui pen in mɨnraha."

23 Iesu ruvsini in, məgkiari pen əpa m səvənhi nərmama me, mɨni mə, "Rerɨmiaha tragien tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiamətə narimnari me i ia nəmrɨmiaha.

24 Iakani pehe tukumiaha i mə fwe kupwən profet me həpɨk mɨne kig me həpɨk hokeikei mə tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə həpkətə mhə. Hokeikei mə tuhəregi nəgkiariien me i hiamregi, mətə həpkregi mhə."

10:18: Jon 12:31, Rev 12:8-9 **10:19:** Sam 91:13, Mak 16:18 **10:20:** Mat 7:22, Eks 32:32, Fil 4:3, Rev 3:5 **10:22:** Jon 3:35, 10:15 **10:23:** Mat 13:16-17 **10:24:** 1Tes 1:10

Iesu rusipekin ia iəmə Sameria rasitu ia iəmə Isrel

25 Ia nəpin nəha, iahatən riti səvəi Loa rokeikei mə triregi atukwatukw ro Iesu mə trəfni irə. Ro pen riskəmter, mini mə, "Iahatən. Takəfo irə muvehi nimiruien rerin?"

26 Miregi Iesu rini mə, "Nəkukuə Ikinan rani nəfe? Nəpin ikəvsini Loa nəha miregi riməfni irə?"

27 Miregi iahatən səvəi Loa rini mə, "Tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia niskaiien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim, nənə tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik."

28 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Nəgkiariien səim ratukwatukw. Trini minuə iko narimnari me i Nəkukuə Ikinan rani, tikuvehi nimiruien irə."

29 Mətə iahatən səvəi Loa rokeikei mə treikuə irə mə in iəmə atukwatukw. Ro pen rini pen ti Iesu i mə, "Sin nə piak?"

30 Miregi Iesu rini mə, "Iərmama riti rier ia Jerusalem mameiwaiu mamevən ia Jeriko. Nərmama nepwin sə kamhakres həkwtəmhiri, mhəpeki raka mane mine tinari səvənhi, mhousi in, mhap raka irə, mhəpwəh raməmak ipaka remhə.

31 Ia nəpin nəha pris riti ramesi pen suatuk nəha, mətoni iəmə nəha, rukurau irə ia nikare suatuk mamevən.

32 Kurirə irə kwənəkwus riti səvəi Livae sə ramasitu ia pris me ro mwi iaminhi, muvehe ia kwopun nəha, mətoni iəmə nəha, mukurau mwi irə ia nikare suatuk mamevən.

33 Mətə iəmə Sameria riti in mwi ramesi pen suatuk nəha, ruvehe ia kwopun nəha iəmə nəha raməmak ikin. Nəpin rətoni iəmə nəha, rerin rərkwəpir tukwe.

34 In revən ipaka tukwe maikuas ia nimwapw me səvənhi ia oel mine waen, nənə muvegi tərini nimwapw me, mərəhi utə iəmə nəha mukurei pen in ia təkure togki səvənhi, nənə muvehi mevən ia nimwə sə kamərəku pen kamapri ikin, mamətui amasan tukwe.

35 Kini rakwakwi irə, ruvehi irapw silin kəru kino ia silva, muvei pen m iərmama nəha sə kamərəku pen min kamapri ia nimwə səvənhi, mini mə, 'Tikətui amasan ti iəmə i. Trini minuə ikouraha mane me nepwin səim məpi raka səməmi iakauvei pehe mik, nəpin takrərig muvehe, takərpwin pehe mik.' "

36 Nənə Iesu rəres mə, "Ikaməfətərig irə? Sin ia nirəhar i ro rəmwhen ia in piəvi iəmə nəha nərmama səməme kamhakres həkwtəmhiri?"

37 Miregi iahatən səvəi Loa rini mə, "Sə nəha rinapi tukwe masitu irə."

10:25: Mat 22:35-40, Luk 18:18 **10:27:** Dut 6:5, Lev 19:18 **10:28:** Lev 18:5, Rom 10:5, Kal 3:12

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik tikevən mo mwi iaminhi.”

Iesu ruvnimwə ia nimwə səvəi Marta mine Meri

38 Nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, həier pen ia rukwənu riti. Pran riti fwe ikin nəghin nə Marta rəsevər ia nimwə səvənhi mə Iesu truvnimwə irə.

39 Prən nəha piəvni riti nəghin nə Meri. Nəpin Iərimənu səkitaha ruvnimwə pehe, Meri revən məkure ipaka tukwe, mamətərig nəgkiariien səvənhi sə ramahatən nərmama me irə.

40 Mətə Marta ko ripkəkure mhə mhətərig i ti nəri nə mə rasui raka pik nəveginien sənəi nərmama. Nənə in revən ti Iesu, mini mə, “Iərimənu. Rəfo? Ratukwatukw mə piak rəpwəh iou, iou əpa iakasui raka nəveginien sənəi nərmama me? Ni pen tukwe in mə traməkeikei masitu ia nirak.”

41 Mətə Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, “Marta, Marta! Ikamətərig ti narimnari me ripik. Rerim ko ripkapwis mhə.

42 Mətə nari kuatia a kimiaha tihaməkeikei mho. Tihətərig ia nəgkiariien səiou. In nə ramasan pik, Meri ramo. Ro pen iou takəpwəh niniseien in.”

11

Iesu rahatən nərmama səvənhi mə tuhəfəfwaki irə

1 Nəpin riti Iesu raməfwaki ia kwopun riti, məfwaki pam, nənə iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Tikahatən ro kimaha tahəfəfwaki irə rəmwhen ia Jon rinahatən nərmama me səvənhi irə.”

2 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpin kimiaha tihəfwaki, tihəni iaminhi irə mə,

‘Tata, pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.

Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

3 Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpin ipwet.

4 Tikenouenou noien ərəha me səkimaha
ti nəri nə mə kimaha mwi iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha.

Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin.’ ”

5 Nənə Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha trevən ti in riti ia kurkwai nəpin ia nəpin, nənə mini pen tukwe in mə, ‘Iou riti. Uvei pehe ro bred kahar.

6 Piak riti ruku pen isipwin muvehe təkwtəkwuni, mətə nəveginien sənak riwən mə takuvei pen min’?

10:39: Jon 11:1, 12:2-3 **10:42:** Mat 6:33 **11:1:** Luk 5:33

7 Iəmə nəha ia nəkwai nimwə trəgkiari mə, ‘Tikəpwəh
nometəien iou. Iakɨnərəpinhə raka. Kɨmaha
nəkwərhakwərha me səiou iahənapri raka. Ko iakəpwəh
nɨskəmterien muvei pehe nari riti mik.’ ”
8 Nənə Iesu rɨni mə, “Nɨpərhienien iəmə nəha rɨni mɨnuə ko
in rɨpkɨskəmter mhə muvei pen nari riti min. Mətə iakani
pehe tukumiaha i in trɨskəmter muvei pen nəfe nari iərmama
nəha raməres i. In trɨpko mhə iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə
raməkwein iərmama nəha mə in riti, mətə in tro tɨ nəri nə mə
iərmama nəha rəres in, məpwəh naurɨsien.
9 Iakani pehe tukumiaha i trɨni mɨnuə kɨmiaha hiokeikei
nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kɨmiaha.
Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə
tukəsevər tukumiaha.
10 Iərmama sə ramərеs nari truvehi nari. Iərmama sə
ramətui əmisə nari trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə
tukəsevər tukwe.
11 Sin ia kɨmiaha tata me nəpɨn iəkunouihi səvənhi rəres
nəmu, trəpwəh nuvei penien nəmu, mətə truvei pen snek
min?
12-13 Uə trɨni mɨnuə rəres kwənəre menu, truvei pen mimi
sə trəpi mo nəmisəien min? Rekəm! Kɨmiaha tihaməkeikei
mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me
səkɨmiaha. Mə kɨmiaha nəkur ərəha hiəukurən noien iamɨnhi
irə, hiaməfətərɨg ia Tata səkɨmiaha ia neiai? In truvei pen
Nənɨmwɨn Ikinan rasori mwi m nərmama səməme kamhəres
in tukwe.”

Iesu mɨne Pielsepul

14 Nəpɨn riti Iesu raməkoui irapw iəremhə riti sə ramarə ia
iərmama riti. Iərmama nəha ko rɨpkəgkiari mhə, mətə nəpɨn
iəremhə ruvəier irə, rɨnaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni
hərkərinari irə.
15 Mətə irəha me nepwɨn həni mə, “Iəmə nəha raməkoui
irapw nəremhə me ia nɨskaiien səvəi Pielsepul, iəremhə sə in
rasori ia nəremhə me.”
16 Nərmama nepwɨn mwi kamhəres pen Iesu i mə, “Ko iko ro
nɨmtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən
mə ik pərhien Kumwesən rərhi pehe ik?”
17 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərɨgien səvənraha, nənə
rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Trɨni mɨnuə ieni riti ruai narəien
səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha
me, nɨtətə sə ieni nəha ramərɨmənu irə truvehe mərəha. Trɨni
mɨnuə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə riti həuai
narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko
həpkarə amasan mhə.

11:8: Luk 18:5 **11:15:** Mat 9:34, 10:25 **11:16:** Mat 12:38

18 Trɨni mɨnuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə,
raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, nɨtətə
sə in ramərɨmənu irə trəfərer əpwəmwɨs? Trəsas miwən.
Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiaməni iou mə iou
iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɨskaiien səvəi Pielsepul.
19 Trɨni mɨnuə nəgkiariien nəha səkɨmiaha ro nɨpərhienien,
rəfo ia nərmama me səkɨmiaha? Irəha kamhəkoui irapw
nəremhə me ia nɨskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro
pen ramasan mə irəha həkiri nəgkiariien i səkɨmiaha.
20 Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɨskaiien
səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə nɨtətə sə
Kumwesən ramərɨmənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.
21 Nəpɨn iəmə skai riti rauvehi narimnari me səvəi
naruagənien ia rəgɨn, mamərer tukuahag ia nimwə səvənhi,
nautə me səvənhi iərmama riti ko rɨpkuvehe mhə makres i.
22 Mətə trɨni mɨnuə iəmə riti nɨskaiien səvənhi rasori mwi
irə ruvehe, in traruagən irau min ruvehi irapw in, mɨpeki
raka narimnari me səvənhi sə ramərer irə mamaruagən. Nənə
kurirə irə, in truai narimnari me sə in rɨməpeki raka ia rəgi
iəmə skai nəha, mɨpeki pen mɨne in me nepwɨn.
23 Iərmama sə rɨpkukurirə mhə iou in raman əpə ia nirak.
Nənə iərmama sə rɨpkasitu mhə ia nirak, mɨpeki nərmama
mhəuvehe tukw iou, in raməkoui kɨrkɨri irəha."

Iesu raməgkiari ia nənɨmwɨn ərəha

24 "Nəpɨn kɨnəkoui irapw nənɨmwɨn ərəha riti ia iərmama,
nənɨmwɨn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun
me sə nui riwən ikɨn, mamətui kwopun trapwɨs ikɨn. Nəpɨn
rɨpkətoni mhə, trəgkiari iamɨnhi irə mə, 'Takrərɨg mwi mevən
tɨ nimwə fwe səiou sə iakɨməier irə.'
25 Nənə nəpɨn rɨrərɨg muvehe, trətoni mə nimwə nəha
kɨnaies amasan irə, narimnari me pam kamhəmrɨmər a ia
təmwhekɨnraha.
26 Nənə in trevən miri mwi nənɨmwɨn ərəha me se-
fen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe,
mhəuvnimwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə
nɨmɨruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi
raka sə kupwən."

Iərmama sə ramo nəkwai Kumwesən trɨregi ramasan

27 Nəpɨn Iesu rani irapw narimnari me nəha, pran riti ia reri
nərmama rəkwein əpwəmwɨs, mɨni pen tɨ Iesu i mə, "Pran sə
rərəhi ik, muvei pen kənunu mik, rukurən nagienien."
28 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Mətə nərmama səməme
kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho
nəkwan həukurən nagienien mwi mhəpi raka."

11:20: Eks 8:19 **11:22:** Kol 2:15 **11:23:** Luk 9:50 **11:26:** Jon 5:14 **11:27:** Luk 1:28,42,48 **11:28:** Luk 8:15,21

Nərmama hokeikei mə Iesu tro nɨmtətien riti

29 Nəpɨn nərmama me həuvehe mənamhəpɨk, Iesu rɨni mə, "Nərmama ipwet mɨne irəha nəkur ərəha. Kamhətui a nɨmtətien. Kumwesən trəpwəh nuvei penien nɨmtətien riti mwi mɨnraha, mətə nɨmtətien əpa səvəi Profet Jona.

30 Fwe kupwən Profet Jona ruvehe mo nɨmtətien irə mɨne nəkur Nineve. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takuvehe mo nɨmtətien ia nirak mɨne nərmama ipwet mɨne.

31 Ia nəpɨn nəha Kumwesən trərpwɨn noien ərəha me irə, prən asori sə rɨnamərɨməənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mɨne, nənə mɨni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nɨkare tənə fwe isipwɨn anan muvehe mə trɨregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.

32 Ia nəpɨn nəha Kumwesən trərpwɨn noien ərəha me irə, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mɨne, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəpɨn nəmə Nineve həregi Jona raməvisau, irəha hərərɨg ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i."

Iesu raməgkiari ia nənime iərmama

33 "Iərmama riti riwən ko rɨhiai pen napw ia laet mukurei pen ia kwopun afafa ikɨn uə rəuiui ia nari riti, mətə trukurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama səməme həuvnimwə pehe tuhətoni raməhiəpwɨn nari.

34 Nənimem nə rauvei pehe nukuraanien m nɨpwram. Nəpɨn nənimem rəsanɨn, nɨpwram pam rukuər ia nukuraanien. Mətə nəpɨn nənimem rərəha, nɨpwram pam rukuər ia nəpitəvien.

35 Ro iamɨnhi irə tikaməkeikei mhəskun amasan nukuraanien nəha ia rerɨm mə rɨpko mhə nəpitəvien irə.

36 Mə nɨpwram pam rukuər ia nukuraanien sə nəpitəvien riti riwən irə, trəhiapw amasan rəmwhen ia laet sə raməhiapw mauvei pehe nukuraanien mik."

Iesu rəgkiari ia Farisi me mɨne nahatən me səvəi Loa

37 Nəpɨn Iesu raməgkiari ihi, Farisi riti rəres pen in mə trevən ia nimwə səvənhi, məni pəri nari irau min. Ro pen Iesu revən muvnimwə məkure mə trəni nari.

38 Nənə Farisi nəha rərkərinari nəpɨn rətoni mə Iesu rɨpkukupwən mhə mərkwerɨg kurirə rəni nari.

39 Nənə Iərɨməənu səkɨtaha rɨni pen tukwe in mə, "Kɨmiaha Farisi me noien səkɨmiaha rəmwhen ia tɨkikap mɨne tikinari

11:29: Mat 16:4 **11:31:** 1King 10:1-10 **11:32:** Jon 3:5-10 **11:33:** Mak 4:21, Luk 8:16 **11:37:** Luk 7:36, 14:1 **11:39:** Mat 15:2

kamaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwan rəmkemik. Fwe imwə rerimiaha rukuər ia nakresien mine nərəhaien.
40 Kimiaha me i hiəreirei nari. Hiaməfətərig irə mə Kumwesən sə rino nəri iruə ripko mhə mwi sə fwe imwə?
41 Mətə ramasan mə kimiaha hiəuvehi nəveginien mine nui sə krouəmak ia nəkwai tikikap me mine tikinari me səkimiaha, mhəuvehi mhəuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə tihətoni narimnari me pam tuhəmher tukumiaha.
42 Mətə trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə kimiaha hiaməuai narimnari me pam səkimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iaminhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənenouenou noien atukwatukw səvəi nəkiriien iərmama, mhənenouenou mwi noien səvəi nokeikeiien Kumwesən. Ramasan mə kimiaha hio noien mi nəha, mhəpwəh nenouenouien mwi sə nəha hiamo ia nəri ouihi.
43 Trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hiokeikei mə tihəkure ia kwopun amasan me. Ia kwopun kamomaket me ikin hiokeikei mə nərmama tuhəkwein kimiaha ia nisiaiien.
44 Trərəha anan tukumaha ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia kref me kipko mhə mak ia nirəha, nənə nərmama həreirei mamhavən utə ia nirəha."[a]
45 Ia nəpin nəha iahatən riti səvəi Loa rini pen ti Iesu i mə, "Iahatən. Nəpin ikani nəgkiariien me nəha, ikani ərəha mwi kimaha."
46 Miregi Iesu rini mə, "Trərəha anan mwi tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə hiaməkeikei m nərmama me mə tuhesi pen loa skai me səməme həmwhen ia katipə sə ripam. Mətə kimiaha ko hiəpkuvei pen mhə nukwai rəgimiaha riti mhasitu ia nirəha ti natipəien.
47 Trərəha anan tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me səməme kaha kupwən me səkimiaha hənousi əpune irəha.
48 Ia noien nəha kimiaha hiamo pui atukw a kimiaha mə rerimiaha ragien ia narimnari me nəha kaha kupwən me səkimiaha həno. Irəha hənousi əpune profet me, nənə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvənraha.
49 Ro iaminhi irə Kumwesən sə rukurən pam nari rini mə, 'Iou takərhi pen profet me mine aposol me həuvən ti nirəha. Irəha tuhousi əpune nepwin, mhometə nepwin.'

---

a **11:44:** Ia narəien səvəi nəkur Isrel, trini minuə iərmama riti rirapi nipwrai iərmama sə remhə in truvehe məmkemik ia nikaren səvəi nəfwakiien səvənraha. Ro pen irəha tuhaməkeikei mheri amasan təmwheki kref me mə nərmama tuhəpwəh navən pekinien ia nirəha." Əvsini mwi Nam 19:16.

50 In tro iaminhi irə mine mə nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwinien ti nite profet me pam sə rinostat maiu ia nukune narəien muvehe.
51 Nite Epel muvehe meste nite Sekaraea sə kinousi əpune in ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nifatə mine kwopun sə ro ikinan, iakani nipərhienien tukumiaha i nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwinien ti nitenraha pam.
52 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə kimiaha hiərkwafə ki sə raməsevər ia təpinhə ia nimwə nəha nukurənien raməmak ia nəkwan. Kimiaha hiəpkuvnimwə mhə, nənə mamhənise mwi səməme hokeikei mə tuhəuvnimwə."
53 Nəpin Iesu rier ia kwopun nəha mamevən, nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həregi niemaha rinaməpi pik irəha. Hənamərəs Iesu nəresien me ia narimnari me ripik.
54 Irəha hamərer mwatuk mə tuhəkwtəmhiri in trini minuə rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi.

12

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti noien səvəi Farisi me

1 Ia nəpin nəha nərmama həpik həmwhen ia taosen m taosen həuvehe mhousəsimwin irəha me. Kwopun rouihi. Hameivə pen ia nisunraha me. Nənə Iesu rukupwən məgkiari pen m nərmama me səvənhi, mini mə, "Kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me. Yis nəha in nə noien səvəi kəuətkəsuə.
2 Narimnari me pam səməme kamhərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme kamhəmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien.
3 Ro pen nəfe nəgkiariien kimiaha hiəni ia nəpitəvien nərmama tuhəregi ia nukuraanien. Nəfe nəgkiariien kimiaha hiəsivən irə ia kwopun afafa tukini irapw ia təkure nimwə me."

Nərmama tuhaməkeikei mhehekir Kumwesən

4 "Iou me nepwin, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh nehekirien nərmama səməme həukurən nousi əpuneien nipwramiaha mətə kurirə irə ko həpko mhə nari riti mwi.
5 Mətə takini pehe tukumiaha i sin nəha tihaməkeikei mhehekir i. Tihaməkeikei mhehekir Kumwesən ti nəri nə mə nəpin in rinousi əpune raka iərmama, rauvehi nasoriien ti nosə penien in ia kwopun napw asori rauək ikin. Ouəh, nipərhienien, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhehekir in.

11:54: Luk 20:20 **12:2:** Mat 16:6, Luk 8:17

6 Reriṁiaha riṙhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu.
Kauvehi krirum ia silin sə rouihi anan kəru, mətə kwəti menu
me nəha Kumwesən ko riṗkenouenou mhə riti.
7 Hətə ro niṁwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən riṅəvsini
pam raka irəha. Ro iamiṅhi irə kiṁiaha tihəpwəh nehekiṙien.
Ia nənimen kiṁiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu
me nəha həpiḳ."

Iesu rəgkiari ia nauriṡien miṅe nehekiṙien

8 "Iakani pehe tukumiaha i. Iərmama sə triṅi irapw ia
nəmri nərmama me mə in iərmama riti səiou, Iou mwi Iəməti
Iərmama takiṅi irapw ia nəmri nagelo me səvəi Kumwesən mə
in iərmama riti səiou.
9 Mətə iərmama sə triṅi irapw ia nəmri nərmama me mə in
riṙeirei iou, iou mwi takiṅi irapw ia nəmri nagelo me səvəi
Kumwesən mə iakreirei in.
10 Iərmama sə triṅi nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou
Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien
nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwiṅien. Mətə iərmama
sə triṅi nəgkiariien ərəha riti, muəsi Nəniṁwiṅ Ikinan irə,
Kumwesən triṗkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpiṅ
riti. Nərpwiṅien səvənhi trarə reriṅ.
11 Nərmama tuhəuvehi kiṁiaha, mhərpwi irapw kiṁiaha
ia nəmri nəmə asori me səvəi nimwəfwaki me səvəi nəkur
Isrel miṅe ia nəmri nərmama səməme kamhəriṁənu miṅe
səməme kamhəuvehi nasoriien mə irəha tuhəkiri nəgkiariien
me səkiṁiaha. Ia nəpiṅ nəha kiṁiaha tihəpwəh nətəriġ piḳien
mə tihəfo mhosəriṗiṅ nəgkiariien səvənraha uə tihəni nəfe
nəgkiariien tiɨ nirəha i.
12 Tihəpwəh nətəriġ piḳien irə, tiɨ nəri nə mə nəpiṅ atuk-
watukw nəha səkiṁiaha sə tihəgkiari irə, Nəniṁwiṅ Ikinan
trahatən kiṁiaha ia nəfe nəgkiariien tihəni."

Iesu raməgkiari ia nautə səvəi tiṗrənə i

13 Iərmama riti ia reri nərmama me nəha riṅi pen tiɨ Iesu i
mə, "Iahatən. Tata səiou ruvamhə raka. Ni pen tiɨ piak i mə
pwəh kiṁrau iarouwai pəri narimnari me nəha tata riṅəmri
mə səkiṁrau."
14 Mətə Iesu riṅi pen tukwe in mə, "Iərman. Sin mə takəmri
amasan nəvisəien səkiṁirau? Riṗko mhə wok səiou nə."
15 Nənə Iesu riṅi pen tiɨ nirəha i mə, "Kiṁiaha tihətui amasan,
mhəpwəh nəseniien noien i kiṁiaha hiokeikei mə tihəuvehi
nautə me riṗiḳ. Nukune niṁiruien səvəi iərmama riṗko mhə
in nə nautə asori səvənhi."

12:7: Luk 12:24, 21:18, Wok Me 27:34 **12:9:** Luk 9:26 **12:11:** Mak 13:11, Luk 21:12-15 **12:15:** 1Tim 6:9-10

16 Nənə Iesu riini nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama
riti nautə səvənhi rasori. Nəveginien rasori pik ia nəmhien
səvənhi.
17 Rerin rirhi minuə ‘Takəfo i? Kwopun riti mwi səiou
takəmri amasan nəveginien sənak ikin riwən.’
18 Iərmama nəha ramətərig tukwe, nənə mini mə, ‘Ah,
iakukurən nəfe tako. Takeitehi nimwə me səiou, nənə mu-
vrhəkin tain me rasori mwi. Ia nimwə me nəha takəmri pen
nəveginien me sənak mine narimnari amasan me pam səiou.’
19 Nəpin iərmama nəha rino pam, in rəgkiari iaminhi irə
mini mə, ‘Səiou narimnari amasan me sə iakiməfate i ruvəpik.
Takimiru irə nuk ripik. Ramasan mə takapwis, məvegin,
mənimwi, magien.’
20 Mətə Kumwesən rini pen tukwe in mə, ‘Ik iərmama
ikreirei nari. Ipwet ia nəpin tako ik ikemhə. Nənə tukəfo ia
narimnari me nəha ikinəpnəpenə irə? Sin truvehi?’
21 Noien nəha rəmwhen mwi iərmama sə ramoeite nautə
me səvənhi mə səvənhi əpa, mətə ia nəmri Kumwesən in iəmə
auər a.”
22 Nənə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Ro
iaminhi irə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihəpwəh
nətərig pikien ti nimiruien səkimiaha mamhəres nəfe tihani.
Tihəpwəh nətərig pikien ia nipwramiaha mamhəres nəfe ti-
harkahu i.
23 Nimiruien ripko mhə səvəi nəveginien əpa. Nipwrai
iərmama ripko mhə səvəi tinari əpa.
24 Hətoni ro menu me ia nimagouagou. Həpwəh nəpweiien
nari, mhəpwəh nesiien nukwan. Nimwə səvənraha
sə kamhoeite nəveginien ikin riwən. Mətə Kumwesən
raməkwməni irəha. Nənə ia nənimen kimiaha hiamasan
pik mhəpi raka menu me.
25 Sin ia kimiaha ko ro nimiruien səvənhi rəpwəmwis mwi
səvəi nəpin ouihi a trini minuə ramətərig pik tukwe?
26 Mə riskai tukumiaha ti noien nəri nəha rouihi, rəfo
hiamətərig pik ti narimnari me nepwin mwi?
27 Hətoni ro tihinari me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh
noien wok, mhəpwəh nitiriien tinari. Mətə iakani pehe tuku-
miaha i Kig Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pik,
mətə tinari səvənhi ripkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me
i.
28 Kimiaha nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə.
Kumwesən rauvei pen tinari amasan me m tihinari me, nəri
auər a tihinari me kamhəmiru ipwet mətə trakwakwi haukei,
mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iaminha irə, in
truvei pehe mwi tinari m kimiaha məpi raka.

12:21: Mat 6:19-20 **12:24:** Sam 147:9, Luk 12:7

29 Kimiaha tihəpwəh nətui əmisəien nəfe tihani uə nəfe
tihənimwi. Kimiaha tihəpwəh nətəriŋ pikien tukwe,
30 ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me ia təkure
tiprənə i kamhətui əmisə narimnari me nəha, nənə Tata
səkimiaha ruvəukurən raka narimnari me nəha mə kimiaha
tihaməkeikei mhəuvehi.
31 Mətə kimiaha tihaməkeikei mhətui əmisə nitətə sə in
ramərimənu irə, nənə in trəriari pehe mwi narimnari me nəha
m kimiaha.
32 Kimiaha i sipsip me səiou hiəpkəpik mhə. Tihəpwəh
nehekirien. Tata səkimiaha rerin ragien ti nuvei peheien
nitətə sə in ramərimənu irə m kimiaha.
33 Tihəmri pen nəmri nari ia narimnari me səkimiaha,
mhəuvehi mane ia nirəha, nənə mhəuvei pen m nərmama
nautə səvənraha riwən. Tihəkusi tənəripw me sə tuhəpkimərir
mhə ia nəpin riti mhəvai pen nautə səkimiaha ia nirəha.
Tihəfate pen nautə səkimiaha fwe ia neiai. Ia kwopun nəha
nautə səkimiaha ko ripkiwən mhə ia nəpin riti ti nəri nə mə
iərmama səvəi nakresien riwən uvne me həpkouraha mhə
narimnari.
34 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kwopun nautə səkimiaha
raməmak ikin, nətəriŋien səkimiaha traməmak mwi ikin."

*Iesu ramə*ŋ*kiari ia nuveheien sə*v*ənhi*

35 "Kimiaha tihaməkeikei mharkahu tinari səvəi wok, nənə
mhəhiai pen napw ia laet me səkimiaha pwəh rauək rerin.
36 Ho rəmwhen ia nərmama səməme kamheitenhi iəmə
asori səvənraha mə trier ia nəveŋinien asori səvəi iərman sə
kiri pen vi a pran səvənhi, muvehe ia rukwənu səvənhi. Nəpin
in ruvehe, mikunkun təpinhə, təkwtəkwuni a irəha tuhəsevər
ia təpinhə tukwe.
37 Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe mətoni nərmama me
nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri
mhə, rerinraha tragien. Iakani nipərhienien tukumiaha i
iəmə asori nəha trarkahu tinari səvənhi səvəi wok, nənə mini
pen ti nirəha mə tuhəkure mhani nari. Nənə in trisui raka
nəveŋinien, muvei pen minraha.
38 Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe ia kurkwai nəpin,
uə ia nəpin rəiə rakaka irə, mətoni nərmama me nəha
səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə,
rerinraha tragien.
39 Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trini
minuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpin iərmama
riti truvehe, muvnimwə ia nəkwai nimwə səvənhi, makres,

12:32: Luk 22:29, Rev 1:6 **12:33:** Luk 18:22 **12:35:** Eks 12:11, Mat 25:1-13
12:36: 1Pit 1:13, Mak 13:33-36 **12:37:** Jon 13:4 **12:39:** Mat 24:43-44, 1Tes 5:2

in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəseniien iərmama riti reitehi nimwə səvənhi, muvnimwə, makres.
40 Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpin riti tihakiraka iou."
41 Miregi Pita rini mə, "Iərimənu. Ikani nusipekinien nəha maməgkiari pehe m kimaha əpa uə ikaməgkiari pen mine nərmama me pam?"
42 Miregi Iərimənu səkitaha rini mə, "Iotukwininari sə rukurən nari, mamo nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpin me, iəmə asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia səvənhi iotukwininari me pam mə trəkwməni irəha ia nəpin atukwatukw kamhani nari irə.
43 Trini minuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe, mətoni mə ramo wok me iaminha irə, iotukwininari nəha rerin tragien.
44 Iakani nipərhienien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi.
45 Mətə mə iotukwininari nəha rerin rinamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, nənə rinamousi nərman mine nipran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, maməninimwi, mamakonə,
46 iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpin riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rireirei. Iəmə asori səvənhi trərpwin noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha nərmama səməme həpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi.
47 Iotukwininari sə ruvəukurən raka nəkwai iəmə asori səvənhi, mətə ripkəpnəpenə mhə, uə ripkesi pen mhə nəkwan, tukərisi pik in.
48 Mətə iotukwininari sə rireirei nəkwai iəmə asori səvənhi, nənə mo nari riti ratukwatukw mə tukərisi in tukwe, tukərisi məru a in. Iərmama sə Kumwesən ruvei pen narimnari me ripik min traməkeikei mo narimnari me ripik. Nənə iərmama sə nərmama həmri pen narimnari me ripik ia rəgin, tuhəres pen in narimnari me ripik mwi."

Nəgkiariien səvəi Iesu tro nərmama həuai irəha me

49 Nənə Iesu rini mə, "Iou iakuvehe mə takərarki pehe napw ia tiprənə i. Iakuə ko napw nəha ruvəuək raka, mətə ripkuək mhə ihi.
50 Səiou riti nəha paptaes tukaməkeikei kakiətənimw iou irə. Nənə təkwtəkwuni iakamregi rərəha pik anan meste tuko sampam irə.
51 Nətərigien səkimiaha rəfo? Hiənuə iakuvehe mə tako nərmama ia tiprənə i harə ia nəmərinuien? Iakani pehe

12:44: Mat 25:21,23 **12:47:** Jem 4:17 **12:50:** Mak 10:38-39 **12:51:** Mat 26:38, Jon 12:27

tukumiaha i mə iapkuvehe mhə mə tako nərmama harə ia nəmərinuien, mətə iakuvehe mə tako nərmama həuai irəha me.
52 Təkwtəkwuni mamevən trini minuə nərmama krirum kamharə ia nəkwai nimwə kuatia, irəha tuhəuai irəha me. Kahar tuharəmwəki kəru. Kəru trouəmwəki kahar.
53 Irəha tuhəuai irəha me. Tata trəmwəki tini iərman, tini iərman trəmwəki tata səvənhi. Mama trəmwəki tini pran, tini pran trəmwəki mama səvənhi. Kaka pran trəmwəki prisini pran, prisini pran trəmwəki kaka pran səvənhi."

Nimtətien me nəha Iesu ramo
54 Iesu rini nəgkiariien riti mwi ti nərmama me mə, "Nəpin kimiaha hiətoni nəpuə riti rutə ia nukunhi təsi, təkwtəkwuni a hiəni mə, 'Kwa nesən trauər.' Nənə nesən rauər.
55 Nənə nəpin kimiaha hiətoni nimətagi natogə riskəmter, hiəni mə, 'Kwa nukwəsikər travən.' Nənə nukwəsikər ravən.
56 Kimiaha kəuətkəsuə me! Hiəukurən nətəien tiprənə mine nimagouagou, nənə mhəukurən nəfe nari irau krouahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nipwrai nimtətien me i kamo ipwet mine?"

Iesu rəgkiari ia nəvisəien
57 "Kimiaha tihaməkeikei mhəkiri suatuk me, mhəni mə sə pəku nəha ratukwatukw.
58 Trini minuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kimirau min tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpin ipkevən mhə ihi ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin. Rərəha iərmama nəha ikino noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus.
59 Iakani nipərhienien tukw ik i tikəpwəh nierien meste ikərəku pen pam faen me səim."

13

Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səvənraha
1 Ia nəpin a mwi nəha, nərmama nepwin həuvehe mhəvisau pen m Iesu mə Paelat rinousi əpune nəmə Kalili me nepwin nəpin irəha kamhəvi nite nərimiru me ia nifatə səvəi Kumwesən.
2 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha hiaməfətərig ia nəmə Kalili me nəha? Irəha hərəha anan mhəpi raka nəmə Kalili me nepwin ti nəri nə mə irəha hemhə iaminha irə?

12:53: Maeka 7:6 **13:2:** Jon 9:2

3 Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh noien, kimiaha pam tihemhə rəmwhen ia nirəha.
4 Uə kimiaha hiaməfətərig ia nərmama me nəha eitin nimwə riti rəpwəmwis mutə rimwei, məkure tərini irəha, hemhə? Irəha hərəha anan mhəpi raka irəha me nepwin səməme kamharə fwe Jerusalem?
5 Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh noien, kimiaha pam tihemhə rəmwhen ia nirəha."

Iesu rusipekin ia niemis riti ripkukuə mhə

6 Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə, "Iərmama riti rəpwei niemis riti ia nəmhien səvənhi. Nənə ia nəpin riti ruvehe maməтui nukwan, mətə ripkətə mhə riti.
7 Ro pen rini pen ti iərmama sə raməmhu səvənhi mə, 'Ətə ro. Nuk kahar nəha təkwtəkwuni iakuvehe maməтui kwənkwai niemis i, mətə iapkətə mhə riti. Ərai əmwesi! Ramərer auər a ia tiprənə i.'
8 Miregi iərmama sə raməmhu səvənhi rini mə, 'Iəmə asori. Əpwəh rərer nuk riti mwi. Pwəh iakeri nukunen mukuraukurau, nənə mərki pen nimwinahak sə trasitu irə mutə amasan.
9 Trini minuə rərer nuk riti mwi mukuə, ramasan. Mətə mə ripkukuə mhə, ikukurən nərai əmwesiien.' "

Iesu ro pran riti təkutan rikou ruvehe məsanin ia Sapat

10 Nəpin riti ia Sapat Iesu ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel.
11 Pran riti nəha ikin nənimwin ərəha rinarə raka irə ia nuk eitin mamo təkutan rikou. Prən nəha rəmakəmak a, ko ripkərer atukwatukw mhə.
12 Nəpin Iesu rətoni, rəkwein pen prən nəha, mini pen tukwe in mə, "Prən i. Takifi raka nemhəien səim ia niram."
13 Nənə Iesu rəmri pen rəgin mi irə, nənə təkwtəkwuni a təkutai prən nəha ruvehe matukwatukw. Nənə in rəgnəgini Kumwesən.
14 Mətə iəmə asori səvəi nimwəfwaki niemaha rəpi ti nəri nə mə Iesu romasan prən nəha ia Sapat. In rini pen ti nərmama i mə, "Nəpin sikis nəha ratukwatukw mə tuko wok irə. Həuvehe ia nəpin me nəha pwəh in romasan nipwramiaha. Mətə ia Sapat kimiaha tihəpwəh nuveheien."
15 Miregi Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, "Kimiaha kəuətkəsuə me. Sin ia kimiaha rəpwəh nifiien səvənhi kau uə togki ia Sapat, misigi, mevən ti nui? Kimiaha pam hiamo nəri i!

13:3: Sam 7:12 **13:6:** Mat 21:19 **13:7:** Luk 3:9 **13:8:** 2Tes 3:9,15 **13:14:** Eks 20:9-10, Dut 5:13-14, Luk 6:7, Jon 5:16 **13:15:** Luk 14:5

16 Nənə rəfo ia prən i Setan rɨrukwi nuk eitin? In kwənəkwus
riti səvəi Epraham. Ko iapkɨfi mhə nemhəien i irə ia Sapat?"
17 Nəpɨn Iesu rɨni nəgkiariien nəha, nərmama pam səməme
kamhətə ərəha in həregi hauris. Mətə səməme həpkətə ərəha
mhə in rerɨnraha ragien tɨ narimnari asori me sə in ramo.

Nusipekɨnien səvəi kwənuni nei nəha mastat

18 Nənə Iesu rɨni mə, "Nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə
rəmwhen ia nəfe nari? Takɨni nəfe nəgkiariien mahatən pen
irə?
19 Rəmwhen ia nuni nei mastat sə rouihi anan ia nuni nei
me. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhien səvənhi, nənə
rutə, muvehe mo nei irə, nənə menu me ia nɨmagouagou ho
pen kwətəpag me səvənraha ia rəgɨn me."

Nusipekɨnien səvəi yis

20 Nənə Iesu rarə mɨni mwi mə, "Takɨni nəfe nəgkiariien
mahatən pen nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə?
21 Rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, muvehi mərapi irau
flaoa me rɨpɨk, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam
rəsisi."

Iesu rəgkiari ia kwəruə sə rouihi

22 Iesu ravən makurau ia taon me mɨne rukwənu me,
mamahatən nərmama, mamesi pen suatuk səvənhi mamevən
mə treste nari fwe Jerusalem.
23 Nənə iərmama riti rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu.
Nərmama me nəha Kumwesən truvehimɨru irəha tuhəpɨk uə
tuhouihi a?"
Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mɨnuə,
24 "Kɨmiaha tihaməkeikei mhousari mhəuvnimwə ia
kwəruə ouihi. Iakani pehe tukumiaha i nərmama həpɨk
tuhousari tɨ nuvnimwəien, mətə tuhəpwəh nuvnimwəien.
25 Iəmə asori səvəi nimwə nəha trɨskəmter, məsisəg ia
təpinhə ia nimwə səvənhi.
Ia nəpɨn nəha kɨmiaha tihərer iruə, mamhərui təpinhə,
mamhəni mə, 'Iərɨmənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.'
Mɨregi in trɨni pehe tukumiaha i mə, 'Kɨmiaha hiəuku pəku?
Iakreirei kɨmiaha.'
26 Mɨregi kɨmiaha tihəni mə, 'Kɨmaha i səməme sənəvegɨn,
mhənənɨmwi pəri kɨtaha mik. Ikɨnərer ia suatuk me
səkɨmaha, mamahatən nərmama.'
27 Mətə in trɨni iamɨnhi mə, 'Iakani pehe tukumiaha i
iakreirei kɨmiaha mə hiəuku pəku. Kɨmiaha pam i nərmama
hiamo noien ərəha, həuvən isipwɨn tukw iou.'

13:16: Luk 19:9 **13:24:** Fil 3:12 **13:25:** Mat 25:10-12 **13:27:** Sam 6:8

28 Ia kwopun nəha kimiaha tihasək mhahi tərini revimiaha
nəpin tihətoni Epraham mine Aesak mine Jekop mine pro-
fet kupwən me kamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən
ramərimənu irə, mətə kinərarki irapw kimiaha iruə.
29 Nənə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuku pesu,
mhəuku prehi, mhəuku peraha, mhəuku parei, mhəuvehe
mhəkure mhani pəri nari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu
irə.
30 Nənə həregi ro. Nərmama nepwin kamhəkurirə
tuhəuvehe mhəkupwən, nənə nepwin haməkupwən
tuhəuvehe mhəkurirə."

Iesu ramasək ti Jerusalem

31 Ia nəpin a mwi nəha Farisi me nepwin həuvehe mhəni
pen ti Iesu i mə, "Araka ia kwopun i mamevən. Herot rokeikei
mə trousi əpune ik."
32 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Həuvən mhəni
pen ti kuri əprmin nəha Herot mə iakani ianhi mə, 'Regi
ro! Iakaməkoui irapw nəremhə me ia nərmama, mafi raka
nemhəien me ia nirəha. Tako iaminhi irə ipwet mine trak-
wakwi. Nənə tineis iako sampam ia wok səiou.
33 Takaməkeikei mesi pen suatuk səiou mamevən ipwet,
trakwakwi, mine tineis, ti nəri nə mə ko kipkousi əpune mhə
profet riti ia kwopun əpə iti, mətə traməkeikei memhə fwe ia
Jerusalem əpa.'
34 Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet
me maməkwi əpune nərmama səməme Kumwesən ramərhi
pehe irəha tukw ik! Nəpin ripik iakokeikei mə takousəsimwin
nipwnətim me rəmwhen ia rinhi menu ramo ia tini me mauiui
irəha ia tərəgin mi. Mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeiien.
35 Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha Kumwesən trəpwəh nimwə
səkimiaha. Nənə iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha
tihəpwəh mwi nətoniien iou meste tihəni mə, 'Səgnəgini
iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha.' "

14

Iesu romasan iərmama riti rəgin mi mine nisun mi krouəsisi

1 Ia Sapat riti Iesu revən mə trəni nari ia nəkwai nimwə səvəi
iəmə asori riti səvəi Farisi me. Irəha kamhətə amasan in mə
trəfo irə.
2 Iərmama riti nəha ikin nemhəien ramarə irə, mamo rəgin
mi mine nisun mi krouəsisi.
3 Nəpin Iesu rətoni, rəres pen nahatən me səvəi Loa mine
Farisi me i mə, "Rəfo? Ratukwatukw ia loa səkitaha mə ia

13:28: Mat 8:11-12 **13:29:** Sam 107:3, Luk 14:15 **13:30:** Mat 19:30 **14:1:** Luk 11:37 **14:3:** Luk 6:9

Sapat tuko iərmama sə nemhəien rarə irə ruvehe məsanin uə rekəm?"
4 Mətə irəha həpwəh niniien nəgkiariien riti. Ia nəpin nəha
Iesu ruvehi iərmama nəha, mo nipwran ruvehe məsanin,
rərhi pen in ramevən.
5 Kurirə irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Sin ia kimiaha trini
minuə ia Sapat səvənhi iəkunouihi uə kau rimwei pen ia ruei
tənə tripkevən akwauakw mhə mivi utə in?"
6 Mətə riskai ti nirəha ko irəha həpwəh niniien nəgkiariien
riti ti nəresien nəha.

Iərmama trəpwəh nəfiəutəien in

7 Ia nəpin nəha, Iesu rətə nərmama nepwin səməme iəmə
asori səvəi nimwə nəha rəkwein irəha mə tuhani pəri nari
həuvən mhəkure ia kwopun nəha kamsiai nərmama ikin.
Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə,
8 "Trini minuə iərmama riti rəkwein ik mə tikevən məni nari
ia nəveginien asori sə kamo ti iərman sə kiri pen vi a pran
səvənhi, tikəpwəh nəkureien ia kwopun kamsiai nərmama
me ikin. Rərəha iərmama riti sə rasori ia niram ruvehe,
9 nənə iərmama sə rinəkwein kimirau pəri truvehe, mini
pehe tukw ik i mə, 'Araka, pwəh iərmama i rəkure ia kwopun
i.' Nənə ik tikauris ti nəri nə mə tikaməkeikei mevən məkure
ia kwopun i inhəripw anan.
10 Mətə trini minuə iərmama riti rəkwein ik iaminhi, tikevən
məkure ia kwopun sə inhəripw anan. Nənə iərmama sə
rinəkwein ik truvehe mini pehe tukw ik i mə, 'Iou riti. Uvehe
məkure ia kwopun i irənhə.' Ia noien nəha in truvehi utə ik ia
nəmri nərmama me pam səməme kamhani pəri nari kimiaha
minraha.
11 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in,
Kumwesən truvehi irapw in, nənə iərmama sə rauvehi irapw
in, Kumwesən truvehi utə in."
12 Nənə Iesu rini pen ti iərmama i rinəkwein in mə trəni
nari ia nəkwai nimwə səvənhi mə, "Trini minuə iko nəveginien
asori riti ia rukwəsikər uə ia nəpin, tikəpwəh nəkweinien ik
me nepwin uə piam me uə nərmama ia kwənəkwus səim uə
nərmama səməme kamharə ipaka tukw ik nautə səvənraha
rasori mə irəha tuhəuvehe mhani nari. Mə iko iaminhi irə
irəha tuhəkwein mwi ik mə tikevən məni pəri nari kimiaha
minraha. Nənə ia noien nəha irəha tuhərpwin tai noien ikino
minraha.
13 Mətə nəpin tiko nəveginien asori, tikəkwein nərmama
nautə səvənraha riwən, mine nərmama səməme nipəri
nipwranraha remhə, mine səməme nisunraha rərfe, mine

14:5: Mat 12:11, Luk 13:15 **14:6:** Mat 22:46 **14:7:** Mat 23:6 **14:8:** Prov 25:6-7 **14:11:** Mat 23:12, Luk 18:14 **14:13:** Dut 14:29

səməme nənimenraha rɨfwə mə irəha tuhəuvehe mhani pəri nari.
14 Nənə Kumwesən trəkwein amasan ia niram tɨ nəri nə mə
irəha ko həpkərpwɨn pehe mhə tai noien sə ikɨno mɨnraha.
Mətə ia nəpɨn sampam, nəpɨn nəkur atukwatukw tuhətui mwi
ia nemhəien, Kumwesən trərpwɨn pehe mik."

Nusipekɨnien səvəi nəvegɨnien asori

15 Iərmama riti sə raməni pəri nari irəha Iesu rɨregi
nəgkiariien nəha, mɨni pen tukwe in mə, "Iərmama sə truvn-
imwə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə məni nari rerɨn
tragien."
16 Mətə Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Nəpɨn riti iərmama
riti rokeikei mə tro nəvegɨnien asori riti, nənə mukupwən
məkwein nərmama həpɨk mə tuhəuvehe tukwe.
17 Ia nəpɨn səvəi nəvegɨnien asori nəha, in rərhi pen
iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən tɨ nirəha səməme
in rɨnəkwein irəha mə tuhəuvehe, mɨni pen tɨ nirəha mə,
'Həuvehe, iakɨnəpnəpenə pam narimnari.'
18 Mətə irəha pam həni mə ko həpkuvehe mhə. Iərmama
sə rukupwən məgkiari rɨni pen tukwe in mə, 'Sore. Ko iap-
kuvehe mhə. Iapkuvehi a nəmri tɨprənə riti. Takaməkeikei
mevən mətoni.'
19 Riti mwi rɨni mə, 'Sore. Mətə iou iapkuvehi a nəmri kau
me irəha pam ten. Takaməkeikei mevən məskun irəha. Ko iou
iapkuvehe mhə.'
20 Riti mwi rɨni mə, 'Kiri pehe a pran səiou i. Ro iamɨnhi irə
ko iapkuvehe mhə.'
21 Ia nəpɨn nəha iərmama sə ramo tukwini nari rɨrərɨg,
mevən tɨ iəmə asori səvənhi, məvisau pen nəgkiariien me nəha
min. Nənə iəmə asori niemaha rəpi. In rɨni pen tɨ iərmama
nəha ramo tukwini nari min mə, 'Evən akwauakw ia suatuk
me mɨne kwopun me ia taon i, miri nərmama nautə səvənraha
riwən, mɨne nərmama səməme nɨpəri nɨpwranraha remhə,
mɨne səməme nənimenraha rɨfwə, mɨne səməme nɨsunraha
rərfe, miri irəha mhəuvehe.'
22 Ro pen iotukwininari nəha revən, mɨrərɨg, mɨni mə, 'Iəmə
asori. Nəfe ikɨməni iakɨno, mətə nimwə səim rɨpkukuər mhə.'
23 Mɨregi iəmə asori səvəi iotukwini nari nəha rɨni pen
tukwe in mə, 'Evən ia suatuk me mɨne kwopun me iruə ia taon,
məkeikei m nərmama mə tuhəuvnimə pehe pwəh nimwə
səiou rukuər amasan.
24 Iakani pehe tukw ik i nərmama me nəha səməme
iakɨnəkwein irəha fwe kupwən irəha riti ko rɨpkəni mhə
nəvegɨnien səiou.' "

14:14: Jon 5:29 **14:15:** Luk 13:29 **14:20:** 1Kor 7:33

Noien səvəi nukurirəien Iesu

25 Nəpin riti nərmama həpik kamhəkurirə Iesu. Nənə in
ruvsini mini pen ti nirəha i minuə,
26 "Trini minuə iərmama riti ruvehe tukw iou in
traməkeikei mokeikei iou məpi raka tata səvənhi mine mama
səvənhi, mine pran səvənhi, mine nipwnətin me, mine piəvni
me, mine kitiriməni me, mine nimiruien atukw səvənhi. Trini
minuə in ripkokeikei mhə iou iaminhi, ko ripkuvehe mhə mo
in iərmama riti səiou.
27 Iərmama sə ripkəvrani mhə nei kamarkuaui səvənhi mu-
vehe mukurirə iou, ko in ripkuvehe mhə mo in iərmama riti
səiou.
28 Sin ia kimiaha rokeikei mə tro nimwə riti rəpwəmwis
mutə, mətə ripkukupwən mhə məkure, məvsini nəmri narim-
nari me sə tro nimwə irə mə mane səvənhi rəmwhen uə
rekəm?
29 Trini minuə iərmama ripko mhə iaminhi irə, nəpin ro
sampam ia nisui nimwə nəha, ko ripko pam mhə nimwə, nənə
nərmama me pam tuhətə haris əkenhin irə,
30 mhəni mə, 'Hətə ro iərmama nəha. Rino pam nisui nimwə,
mətə ko ripko pam mhə.'
31 Uə nəfe kig rokeikei mə trevən maruagən irau kig riti, mətə
ripkukupwən mhə məkure, mətərig tukwe mə in rəmwhen ko
riri pen səvənhi naruagən me irəha pam ten taosen həuvən
mharuagən irəha kig sə ramiri pehe səvənhi me irəha pam
twenti taosen?
32 Trini minuə kig nəha rətoni mə in rəpwəh nəmwhenien,
nəpin kig nəha səvənhi naruagən me irəha pam twenti taosen
rauvehe ihi fwe isipwin, in trərhi pen nərmama nepwin
səvənhi həuvən mə tuhəres mə trəfo nəha məmri nəmərinuien.
33 Ia noien nəha rəmwhen a mwi kimiaha tihaməkeikei
mhəkupwən mhətərig tukwe. Trini minuə kimiaha riti rerin
ripkagien mhə mə traraka ia narimnari me pam səvənhi, ko
in ripkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou."

Iesu rəgkiari ia sol sə nəsienien səvənhi ruvəiwən

34 "Sol nəri ramasan. Mətə trini minuə sol nəsienien səvənhi
ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi?
35 Ripkamasan mhə ti tiprənə uə ti nihi kau sə tukərapi ia
tiprənə kəmhu irə. Ramasan a mə tukərarki a i. Iərmama
sə nəkwəregin rarə ti niregiien nari traməkeikei mətərig
amasan."

15

Iesu rusipekin ia iərmama sə rətə wau ia səvənhi sipsip

14:26: Luk 18:29 **14:27:** Luk 9:23

1 Ia nəpin nəha nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi həuvehe mə tuhətərig ia Iesu.
2 Nəpin Farisi me mine nahatən me səvəi Loa hətoni, həni ərəha Iesu, mhəni mə, "Iəmə i raməseni nəkur ərəha me həuvehe tukwe in. Raməni pəri nari irəha minraha."
3 Ro pen Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə,
4 "Trini minuə kimiaha riti səvənhi sipsip me irəha pam hantret, mətə rətə wau ia riti, trəfo pen irə? In trəpwəh naentinaen fwe ia kwopun kamhani nurhi ikin, mevən mətui sipsip sə rinəruei meste trətoni.
5 Nənə nəpin rətoni, truvehi utə məmri pen ia nuran mi, mamagien,
6 mevən fwe imwəni, moeite in me nepwin mine nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mini pen ti nirəha i mə, 'Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakinətoni sipsip səiou sə rinəruei.'
7 Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i trini minuə iərmama ərəha riti rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi, nagienien fwe ia neiai trasori məpi raka nagienien sə kamregi ti nərmama atukwatukw me nəha irəha pam neanti-naen səməme tuhəpkrərig mhə ia nətərigien səvənraha ti nəri nə mə noien ərəha me səvənraha riwən."

Iesu rusipekin ia pran sə rətə wau silin səvənhi

8 Nənə Iesu rini mə, "Uə trini minuə pran səvənhi silin irəha pam ten, rətə wau ia riti, trəfo pen irə? Trihiai pen napw ia laet, maies ia nəkwai nimwə, mamətui silin nəha meste trətoni.
9 Nənə nəpin rətoni, trəkwein in me nepwin mine nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mini mə, 'Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakinətoni silin sə iakinətə wau irə.'
10 Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i nagelo me səvəi Kumwesən kamhagien nəpin iərmama ərəha riti rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi."

Iesu rusipekin ia təmaruə sə rəruei

11 Nənə Iesu rini mə, "Iərmama riti tini kəru iərman mi.
12 Nəpin riti tini sə rouihi rini pen ti səvənhi tata i mə, 'Tata. Uai narimnari me səim muvei pehe səiou nəha təkwtəkwuni.' Nənə tata səvənhi ruai narimnari me səvənhi ia nənimen kəru riti səvəi tini sə rasori riti səvəi tini sə rouihi.
13 Ripko mhə tui tini sə rouihi roueite səvənhi narimnari me, ruvehi mane irə, mier, məpwəh imwəni, mevən marə ia tənə riti isipwin. Nənə ia kwopun nəha in rouraha mane səvənhi ia noien ərəha me

15:2: Luk 5:30 **15:4:** Esik 34:11,16, Luk 19:10 **15:13:** Prov 29:3

14 meste mane səvənhi riwən. Nəpin səvənhi mane
ruvəiwən pam, nukumhə rinamavən ia tənə nəha. Nukumhə
rinamahi. Sənəni nəvegienien riwən.
15 Ro pen in revən mamowok səvəi iərmama riti ia tənə
nəha. Nənə iərmama nəha rərhi pen in revən mə trəkwməni
pikə me səvənhi.
16 Nəpin in raməkwməni pikə me nəha, nukumhə rahi pik
anan, mətə iərmama riti ripkuvei pen mhə nari riti min. Nənə
rerin ririhi mə, 'Rosi ko iakəni nipəri nəvegienien riti sənəi pikə
me i takregi ramasan.'
17 Mətə nəpin nətərigien amasan səvənhi rirərig muvehe, in
rini mə, 'Nərmama me nəha tata səiou ramərəku pen minraha
ti no tukwiniien nari min irəha pam nəvegienien sənənraha ra-
sori məpi raka irəha, mətə iou iakamarə ia kwopun i nukumhə
ramahi iou na takemhə.
18 Takier ia kwopun i, mirərig, mevən ti səiou tata, mini
pen tukwe in minuə, Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh
nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine ia nənimem.
19 Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə tikəkwein
nərim ia nirak. Tiko iou iakəmwhen iərmama riti sə
ikamərəku pen min ti no tukwiniien nari mik.'
20 Ro iaminhi irə təmaruə nəha riskəmter, mirərig,
minamevən ti tata səvənhi. Mətə nəpin rauvehe ihi fwe
isipwin, tata səvənhi rətoni, nənə rerin rərkwəpir tukwe.
Raiu, mevən, mərəhi pehe, makei min.
21 Nənə tini rini pen tukwe in mə, 'Tata. Iakino nari
riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine
ia nənimem. Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə
tikəkwein nərim ia nirak.'
22 Mətə tata səvənhi rəkwein nərmama səməme kamho
tukwini nari min mini mə, 'Həuvən akwauakw, mhəuvehi
karkahu əpwəmwis riti sə ramasan pik məpi raka karkahu
əpwəmwis me nepwin, nənə mharkahu pen i min, mhəuvei
pen rig ia nukwai rəgin, mhəuvei pen put ia nisun mi,
23 nənə mhəuvən mhəuvehi kau nəha nipwran rəsisi
amasan mhəuvehe, mhousi əpune. Pwəh sani mhagien
pəri
24 ti nəri nə mə iəkunouihi i səiou rəmwhen mə ruvamhə
raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmiru mwi. In rinəruei, mətə
təkwtəkwuni nəha iakinətoni mwi.' Nənə irəha kənamhagien
pəri.

25 Ia nəpin nəha tini sə rasori in fwe ia nəmhien. Nəpin
rirərig mauvehe ia rukwənu, muvehe ipaka ti nimwə, riregi
nərmama kamhani nipu, mamho tanis.

15:16: Prov 23:21 **15:18:** Sam 51:4, Jer 3:12-13 **15:24:** Efes 2:1,5, 5:14

26 Nənə rəkwein iərmama riti sə ramo tukwini nari m tata
səvənhi, məres mə, 'Nəfe i hiamo?'
27 Miregi iərmama nəha rini pen tukwe in mə, 'Piam
ruvəuvehe. Nənə tata səim ruəsi kau nəha nipwran rəsisi
amasan ti nəri nə mə piam rirərig muvehe məsanin a.'
28 Ro iaminhi irə tini sə rasori niemaha rəpi, rəpwəh nuvn-
imwəien ia nəkwai nimwə. Tata səvənhi rier, məres in mə
truvnimwə,
29 mətə in rini pen ti səvənhi tata i mə, 'Ətə ro! Nuk me ripik
iakamo tukwini pehe nari mik ia kwopun i, mipkərui mhə
nəkwam. Mətə ipkuvei pehe mhə nari riti miou rəmwhen ia
kwəti nəni mə tako nəveginien irə mhagien pəri kimaha iou
me nepwin.
30 Mətə nəpin nərim nəha sə rinouraha narimnari me səim ti
nərəkuien nipran ia suatuk rirərig muvehe ia rukwənu, ikousi
əpune kau nəha nipwran rəsisi amasan mamo nəvegінien irə
səvənhi.'
31 Miregi tata səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Nərik. Nəpin me
pam krau mik krauarə. Narimnari me pam səiou səim.
32 Mətə ratukwatukw mə tso nəvegінien i, mhagien, ti nəri
nə mə piam in rəmwhen mə ruvamhə raka, mətə təkwtəkwuni
ruvəmiru mwi. Rinəruei, mətə təkwtəkwuni nəha sənətoni
mwi.' "

16

Iesu rəgkiari ia iərmama sə ramətui ərəha ti nautə səvəi iəmə asori səvənhi

1 Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Iərmama riti
nautə səvənhi rasori. Səvənhi riti fwe iotukwininari ramətui
ti nautə səvənhi, mətə kamini ərəha in mə ramouraha nautə
nəha.
2 Ro iaminhi irə iərmama sə nautə səvənhi rasori rəkwein
iəmə nəha ruvehe, rəres pen in mə, 'Nəfe nəgkiariien me i
iakamregi kamini ia niram? Uvei pehe nəkukuə sə ikimərai
pen səim wok irə. Təkwtəkwuni nəha tiko sampam ia wok.'
3 Miregi iotukwininari sə ramətui ti nautə səvəi iəmə asori
nəha rerin rirhi mə, 'Səiou iəmə asori trərarki irapw iou ia
wok səiou. Mətə niskaiien səiou rəpwəh nəmwhenien mə
takeri tiprənə muvehi mane irə. Iakamauris ti naseien mane
ti nərmama. Tako nəfe nəha təkwtəkwuni?
4 Ah, iakukurən nəfe tako! Nərmama me nəha səməme
həpkərpwin pehe mhə ihi kaon me səvənraha sə iəmə asori
səiou riməuvei pen minraha, tako rerinraha ragien. Trini
minuə iako iaminhi irə, nəpin iəmə asori səiou trərarki
iou, irəha tuhəuvehi puvnimwə iou ia nəkwai nimwə me
səvənraha.'

15:27: Luk 15:2

5 Ia nəpin nəha in rəkwein nərmama me nəha səməme
həpkərpwin pehe mhə ihi kaon səvənraha həuvehe kuatia ku-
atia tukwe in. Sə rukupwən mevən, rəres in mə, 'Ikiməuvehi
nəfe narimnari me səvəi iəmə asori səiou, mətə ipkuvehi mhə
ihi nənimen?'
6 Miregi iərmama nəha rini mə, 'Tram me irəha pam hantret
həukuər ia oel kaməvənari irə.'
Miregi iəmə nəha rini mə, 'In i nimwai nəkukuə səvəi kaon
səim. Tikuvehi, məkure akwauakw, mirai pen mə fifti tram
a.'
7 Iəmə nəha rarə mini pen ti riti mwi mə, 'Nənə ik ikiməuvehi
nəfe mətə ipkuvehi mhə ihi nənimen?'
Miregi iərmama nəha rini mə, 'Pak flaoa irəha pam wan
taosen.'
Miregi iəmə nəha rini mə, 'In i nimwai nəkukuə səvəi kaon
səim. Tikuvehi mirai pen mə pak me irəha pam eit hantret a.'
8 Iotukwininari sə ramətui ti nautə səvəi iəmə asori nəha
ramo noien riti sə ripkatukwatukw mhə. Mətə kurirə irə iəmə
asori səvənhi ruvehe mini vivi in ti nəri nə mə in rukurən nari.
Nəri nəha ramahatən pen mə nərmama ia tiprənə i həukurən
amasan nari ti noien pisnes irəha nərmama səvənraha. Irəha
həukurən amasan mhəpi raka nipwnəti nukuraanien me.
9 Nənə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mh-
asitu amasan ia nərmama ia nautə me səvəi tiprənə i mə
irəha tuhəuvehe mho kimiaha me nepwin ia nirəha. Nənə
nəpin nautə me nəha tuhəiwən, Kumwesən truvehi puvn-
imwə kimiaha ia nimwə me səməme tuhəpkiwən mhə ia nəpin
riti.
10 Iərmama sə ramətui amasan ti nəri ouihi a trətui amasan
mwi ti nəri asori. Nənə iərmama sə ripkətui amasan mhə ti
nəri ouihi tripkətui amasan mhə mwi ti nəri asori.
11 Trini minuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti nautə səvəi
tiprənə i, sin trəmri pehe nautə sə ro nipərhienien irə ia
rəgimiaha mə tihətui amasan tukwe?
12 Nənə trini minuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti narim-
nari me səvəi iərməpə, sin truvei pehe narimnari me m
kimiaha mə tihəuvehi mho səkimiaha irə?
13 Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai
iəmə asori kəru. Trini minuə ro iaminhi irə, trokeikei riti
məmwəki riti, uə trisiai riti mipkisiai mhə riti. Kimiaha ko
hiəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mine mane mho iəmə asori
mi irə səkimiaha mə tiho pəri nəkwanrau."

Nəgkiariien me nepwin səvəi Iesu

14 Nəpin Farisi me həregi nəgkiariien me nəha haris ia Iesu
ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mane.

16:8: Efes 5:8, 1Tes 5:5 **16:9:** Mat 6:20, Luk 14:14 **16:10:** Luk 19:17-26
16:13: Mat 6:24 **16:14:** Mat 23:14

15 Mətə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨmiaha Farisi me
hiameikuə ia nəmri nərmama mə kɨmiaha nəmə atukwatukw,
mətə Kumwesən rukurən rerɨmiaha. Nəfe nari nərmama
kamhəfiəutə irəha me tukwe, mətə ia nəmri Kumwesən rərəha
anan.
16 Kɨnəvisau irapw Loa səvəi Moses mɨne nəgkiariien me
səvəi profet kupwən me meste pehe Jon Paptaes. Kurirə
irə kɨnaməvisau irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia
nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Nənə nərmama me pam
kamhəmwur mə tuhəuvnimwə ia nɨtətə nəha.
17 Rəknekɨn mə neiai mɨne tɨprənə krouvehe rouiwən. Mətə
rəknekɨn pɨk mə nukwai nəkukuə ouihi riti sə kɨmərai pen ia
Loa ruvehe miwən.
18 Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri pran əpə riti mwi
ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri rɨpko mhə səvənhi
atukwatukw pran. Nənə iərman sə riri pran sə iərman
səvənhi rɨnəpwəh ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri səvəi
iərməpə.”

Iərmama kəru riti nautə səvənhi rasori riti nautə səvənhi riwən

19 Nənə Iesu rɨni mə, “Iərmama riti nautə səvənhi rasori
ramarkahu tɨnari me nənimenraha rəknekɨn.[a] Ia nəpɨn me
raməni amasan nari, mamagien.
20 Ia kwəruə ia rukwənu səvənhi nərmama kamhəkure
pen iərmama riti nəghɨn nə Lasaros. Nautə səvənhi riwən.
Nɨmwapw me həpɨk ia nɨpwran.
21 Iəmə nə rokeikei pɨk mə traməni nɨmwəkmwəki
nəvegɨnien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iərmama
nəha nautə səvənhi rasori. Kuri me mwi kamhəuvehe,
mamhəpwasi nɨmwapw me səvənhi.
22 Nəpɨn iərmama nəha nautə səvənhi riwən remhə, nagelo
me həuvehi nənɨmwɨn, mhəuvehi mhəuvən, mhəmri pen ia
nɨkare Epraham. Iərmama nəha nautə səvənhi rasori in mwi
remhə, kɨnɨmwi in.
23 Fwe Imwei Nəkur Həuvamhə in ramregi nəmisəien asori,
məkwətə, mətoni Epraham fwe isipwɨn kwopti Lasaros ia
nɨkaren.
24 Nənə in rəkwein əpwəmwɨs mɨni mə, ‘Tata Epraham.
Tikapi iou, mərhi pen Lasaros pwəh revən meitesi nukwai
rəgɨn ia nui, nənə muvehe mɨrapi nəramɨk irə mə trəkwiei.
Iakamregi nəmisəien asori ia napw i.’
25 Mətə Epraham rɨni mə, ‘Nərɨk. Rerɨm tramrhi narəien
səim nəpɨn ikamɨru ihi. Ik ikɨməuvehi narimnari amasan
me, mətə Lasaros rɨməuvehi narimnari ərəha me. Nənə

16:15: Mat 23:28, Luk 18:9-14, Prov 6:16-17 **16:16:** Mat 11:12-13 **16:17:** Mat 5:18 [a] **16:19:** Tɨnari me nəha nənimenraha rəknekɨn kɨno ia linen. Nepwɨn həruerəv rəmwhen ia tɨnari səvəi kɨg. **16:21:** Mat 15:27

təkwtəkwuni nəha in ramregi ramasan ia kwopun i, mətə ik ikamregi nəmisəien asori.
26 Nari riti mwi ko iapkasitu mhə ia niram ti nəri nə mə Kumwesən rinəmri təpuapəg asori riti ro tukuahag kitaha m kimiaha. Kimaha riti ko ripkier mhə ia kwopun i muvehe mətə kimiaha. Kimiaha riti ko ripkier mhə ia kwopun nə muvehe mətə kimaha.'
27 Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Ro iaminhi irə iakamase ik tata mə tikərhi pen Lasaros revən fwe ia nimwə səvəi tata səiou.
28 Piak me fwe ikin irəha pam krirum, pwəh rini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəsiari, kamo irəha mwi həuvehe ia kwopun i, kwopun səvəi nəmisəien asori.'
29 Mətə Epraham rini mə, 'Moses mine profet kupwən me həuvəni raka mə nərmama tuhaməkeikei mhəsiari ti kwopun nəha. Ramasan mə pwəh piam me hətərig ia nəgkiariien me səvənraha.'
30 Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Rekəm, Tata Epraham, sə nəha ripkəmwhen mhə. Mətə mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mevən ti nirəha, irəha tuhəpwəh noien ərəha me səvənraha.'
31 Miregi Epraham rini pen tukwe in mə, 'Trini minuə irəha həpwəh nətərigien ia nəgkiariien səvəi Moses mine profet kupwən me, tuko iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mətə ko həpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi.' "

17

Narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien
1 Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Nipərhienien narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me nəha mier pehe.
2 Trini minuə in ro nəkwərhakwərha me i riti rimwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha triregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruəterei asori ia nipətəkinuan, kosə irapw i ia təmwei təsi.
3 Kimiaha tihaməkeikei mhatuakəm amasan tukumiaha. Trini minuə piam ro noien ərəha ia niram, tikinise pen tukwe in mə rəpwəh. Mə rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh, tikenouenou i.
4 Trini minuə ia nəpin kuatia ro noien ərəha ia niram m sefen mətə ia noien me nəha ramo rirərig mwi irə mini pehe tukw ik i mə, 'Noien i iakamo rərəha. Pwəh iakəpwəh,' nənə tikaməkeikei menouenou noien ərəha səvənhi."

16:31: Jon 11:44-48 **17:3:** Mat 18:15

Nahatətəien

5 Nənə aposol me səvəi Iərɨmənu səkɨtaha həni mə,
"Iərɨmənu. Tiko mwi nahatətəien səkɨmaha ruvehe mɨskai
mwi."
6 Mɨregɨ Iərɨmənu səkɨtaha rɨni mə, "Trɨni mɨnuə nahatətəien
səkɨmiaha rouihi a rəmwhen ia nuni nei nəha mastat sə rouihi
anan ia nuni nei me, hiəukurən nɨniien tɨ nei asori i mə 'Tiko
meivi utə atukw a nuam me, mevən mərer ia təmwei təsi,'
nənə tro nəkwamiaha."

Noien səvəi iərmama sə ramo tukwini pen nari m iəmə asori səvənhi

7 Nənə Iesu rɨni mə, "Kɨmiaha hiaməfətərɨg irə? Trɨni mɨnuə
iəmə asori riti rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari
min revən mə trərar ia nəmhien uə ramətui tɨ sipisip me, nəpɨn
iərmama nəha ruku pen fwe ia nəmhien muvehe, ko səvənhi
iəmə asori rɨni pen tukwe in mə, 'Itə. Təkwtəkwuni tikuvehe
krauəni pəri nari'?
8 Rekəm! Mətə iəmə asori səvənhi trəgkiari pen min
mɨni mə, 'Itə. Evən məpnəpenə sənak riti nəvegɨnien, nənə
mevən markahu amasan səim muvehe. Nəpɨn iakaməvegɨn,
mamənɨmwi, tikamo tukwini pehe nari miou. Nəpɨn ikɨno
pam, nənə ikukurən nəniien nəvegɨnien sənam.'
9 ? Nəpɨn iərmama iamɨnhi ro nəkwai iəmə asori səvənhi,
kɨmiaha hiəukurən mə iəmə asori nəha rɨni pen tanak tukwe
in uə rekəm? Rekəm!
10 Kɨmiaha nə hiəmwhen ia nərmama səməme hiamo tuk-
wini nari m Kumwesən. Nəpɨn tiho pam narimnari me nəha
in rɨməni mə tiho, tihaməkeikei mhəni mə, 'Kwa kɨmaha i
nərmama me səməme iahamo tukwini nari. Kɨmaha iahəno
a nəfe ratukwatukw mə taho.' "

Nərmama ten nemhəien skai ramo tekɨnraha həuvehe Iesu romasan irəha

11 Iesu ramevən fwe ia Jerusalem, makurau ia nɨmwrhenhi
tənə mi nəha Sameria mɨne Kalili.
12 Nəpɨn rier pen ia rukwənu riti, nərmama ten nemhəien
skai ro tekɨnraha həuvehe tukwe, mhərer isipwɨn kwopti,
13 mənamhəkwein əpwəmwɨs mə, "Iesu Iərɨmənu! Api
tukumaha!"
14 Nəpɨn Iesu rətə irəha, rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha
tiho mhəuvən tɨ pris me pwəh irəha hətə nɨpwramiaha." Nəpɨn
irəha kamhəuvən ia suatuk, nɨpwranraha ruvehe məmher.
15 Nənə irəha riti rətə mə nɨpwran rɨnəsanɨn, rɨrərɨg mwi,
maməkwein əpwəmwɨs, maməgnəgɨni Kumwesən.
16 Iəmə nəha in iəmə Sameria. Ruvehe mɨnɨmwi nukurhun
mi ia nəmri Iesu, mɨni tanak tukwe.

17:5: Mak 9:24 **17:6:** Mat 17:20, 21:21 **17:11:** Luk 9:51-52, Luk 13:22
17:13: Lev 13:45-46 **17:14:** Lev 14:2-3, Luk 5:14

17 Nənə Iesu rɨni mə, “Kɨmiaha nəha nɨpwramiaha ruvehe mɨnəmher rosi kɨmiaha pam ten uə? Mətə nərmama naen mwi pəku?
18 Rəfo iəmə i rɨpko mhə in iəmə Isrel in əpa rɨrərɨg məgnəgɨni Kumwesən?”
19 Nənə Iesu rɨni pen tɨ iəmə i mə, “Tiko mərer mamevən. Nahatətəien səim rɨno raka ik ikuvehe məsanɨn.”

Tɨnesən nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə ruvehe?
20 Farisi me nepwɨn hərəs pen Iesu i mə, “Tɨnesən nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə ruvehe?” Mɨregɨ Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nəpɨn nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə truvehe irə, nərmama tuhəpkətoni mhə nɨmtətien me.
21 Irəha tuhəpkɨni mhə mə, ‘Hətə ro, in i!’ uə ‘In nəha!’ Irəha tuhəpwəh nɨniien iamɨnha irə tɨ nəri nə mə həregɨ ro nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə rɨnarə raka ia kurkwamiaha.”
22 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nərmama me səvənhi mə, “Nəpɨn nəha rauvehe kɨmiaha tihokeikei pɨk mə tihətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpɨn riti səiou, mətə tihəpkətoni mhə.
23 Nərmama nepwɨn tuhəni pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro in nəha’ uə ‘Hətə ro in i.’ Mətə kɨmiaha tihəpwəh nierien, mhəpwəh nukurirəien irəha.
24 Nəpɨn rouapɨr irə nərmama hətoni nəhiapwien səvənhi ia nɨmagouagou fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəməti Iərmama, nəpɨn səiou sə takuvehe irə tro mwi iamɨnhi.
25 Mətə takaməkeikei mukupwən mɨregɨ nəmisəien me rɨpɨk. Nərmama ipwet mɨne tuhəni ərəha iou, mhəuvei pehe təkutanraha miou.
26 Nəpɨn iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpɨn səvəi Noa.
27 Nərmama me kamhəvegɨn, mamhənɨmwi. Nərman me kamhəiri nɨpran. Nɨpran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvnimwə ia nɨtətə asori səvənhi, nənə nui asori ruvehe, məuiui irəha, irəha pam həmwhenɨmw.
28 Trəmwhen mwi nəpɨn səvəi Lot. Nərmama kamhəvegɨn, mamhənɨmwi, mamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me, mamhəuvehi nənimenraha, mamhəmhu, mamho nimwə me.
29 Mətə nəpɨn nəha Lot rier ia Sotom irə, napw mɨne təpisi krouukrutə fwe ia nɨmagouagou, roueiwaiu pehe rouahi əmwesi irəha pam.
30 Nəpɨn nəha iou, Iəməti iərmama, takuvehe irə trəmwhen a mwi.
31 Ia nəpɨn nəha, trɨni mɨnuə iərmama riti ramapwɨs ia təkure nimwə səvənhi traməkeikei meiwaiu map akwauakw,

17:19: Luk 7:50 **17:20:** Jon 3:3, 18:36 **17:21:** Mak 13:21 **17:23:** Luk 21:8
17:25: Luk 9:22 **17:28:** Jen 18:20, Jen 19:25 **17:31:** Jen 19:17,26, Mat 24:17-18

məpwəh nuvnimwəien mə truvehi nari riti ia nəkwai nimwə. Triṇi miṇuə iərmama riti raməmhu ia nəmhien səvənhi tramәkeikei mo rəmwhen a mwi, map akwauakw, məpwəh niṛərɨgien mevən fwe imwəni.

32 Reriṃiaha tramrhi pran səvəi Lot.

33 Iərmama sə rəmwur mə trəkwtəmhiri niṃiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə raraka ia niṃiruien səvənhi truvehi niṃiruien reriṇ.

34 Iakani pehe tukumiaha i ia nəpiṇ nəha ia nəpiṇ iərmama kəru trouapri pəri ia niməhan kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.

35 Pran kəru trouvənari pəri, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti."

36 a

37 Miregi nərmama me səvəi Iesu həni pen tukwe in mə, "Pəku, Iərɨmənu?"

Miregi in riṇi pen tɨ nirəha i mə, "Ia kwopun pəku niṗwrai nəri remhə ikiṇ menu me nəha kamhani niṗwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsimwiṇ irəha me, mhani."

18

Pran riti rəres pen iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien mə trasitu irə

1 Nəpiṇ riti Iesu rokeikei mə trahatən nərmama me səvənhi mə irəha tuhamәkeikei mhəfwaki ia nəpiṇ me, mhəpwəh nəpouien i. Ro pen in riṇi nusipekiṇien riti tɨ nirəha i

2 mə, "Ia rukwənu riti iəmə asori riti sə raməkiri nəgkiariien. In rəpwəh nehekiṛien Kumwesən, məpwəh mwi niṡiaiien nərmama.

3 Ia rukwənu nəha pran riti iərman səvənhi remhə məpwəh in. Ia nəpiṇ me rauvehe tɨ iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, mamiṇi pen tukwe in mə, 'Asitu ia nirak, miṇise iərmama i ramiṇi ərəha iou.'

4 Tui kwopti iəmə asori nəha riṗko mhə nari riti, mətə kurirə irə ramətəriɡ mə, 'Niṗərhienien iapkɨhekɨr mhə Kumwesən, məpwəh mwi niṡiaiien nərmama,

5 mətə tɨ nəri nə mə prən i ramometə iou iamiṇhi irə, takasitu irə, miṇise iərmama nəha ramiṇi ərəha in. Mə iapko mhə prən i trauvehe ia nəpiṇ me, takəpou i.' "

6 Nənə Iərɨmənu səkitaha riṇi mə, "Kimiaha tihətəriɡ ro nəgkiariien səvəi iəmə asori nəha. In iəmə rərəha, mətə riṇi mə trasitu ia prən nəha.

17:33: Luk 9:24 a **17:36:** Nəkukuə me riṗik kiməraі pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 36 riwən. Mətə nepwiṇ həni iamiṇhi irə mə, "Iərman kəru trouəmhu fwe ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. **17:37:** Job 39:30 **18:1:** Rom 12:12, Kol 4:2, 1Tes 5:17 **18:5:** Luk 11:7-8

7 Nənə kɨmiaha hiaməfətərɨg ia Kumwesən? Trəfo ia nərmama me nəha in ruvərfi raka irəha mə səvənhi səməme kamhasək pen tukwe in ia ran mɨne ia nəpɨn? Ko in ro tanpen ia nirəha, məpwəh nəmri atukwatukwien nəfe kamhasək pen in tukwe?
8 Iakani pehe tukumiaha i mə in trasitu akwauakw ia nirəha, məmri atukwatukw nəfe kamhasək pen in tukwe. Nəgkiariien i iakani ro nɨpərhienien. Mətə rəfo? Nəpɨn iou, Iəməti Iərmama, takrərɨg pehe mwi ia tɨprənə i, takətoni nərmama həpɨk kamhahatətə ia nirak uə rekəm?"

Iesu rusipekɨn ia Farisi riti mɨne iərmama riti sə kamərəku pen takis min

9 Ia nəpɨn nəha Iesu rɨni mwi nusipekɨnien riti mwi tɨ nərmama nepwɨn səməme rerɨnraha ramrhi mɨnuə irəha hatukwatukw, mamhətə ərəha nərməpə.
10 In rɨni mə, "Iərmama kəru krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə trouəfwaki. Riti Farisi. Riti iərmama sə kamərəku pen takis min.
11 Nənə Farisi rərer əpə məfwaki iamɨnhi irə mə, 'Kumwesən. Iakɨni tanak tukw ik tɨ nəri nə mə iou iapkəmwhen mhə ia nərmama nepwɨn. Irəha kamhakres, mamho noien ikou, mamhəiri nɨpran səvəi nərməpə. Iakɨni tanak tukw ik tɨ nəri nə mə iapkəmwhen mhə ia iərmama nəha kamərəku pen takis min.
12 Ia nəfwakiien kuatia iakəpwəh nəniien nari m kəru tɨ nəfwakiien. Iakuai narimnari me pam sə iakapeki irəha pam ten sə ro kuatia irə səim.'
13 Mətə iərmama nəha kamərəku pen takis min, ramərer isipwɨn kwopti. Ko rɨpkəkwətə mhə ia nɨmagouagou, mətə rerɨn rəpou. In ramərpwərpwi a kwənpwenhɨn tukwe, mamɨni mə, 'Kumwesən, tikapi iou. Iou iəmə ərəha.' "
14 Nənə Iesu rɨni mə, "Iakani pehe tukumiaha i nəpɨn irau kroueiwaiu rouevən fwe rukwənu, iərmama sə kamərəku pen takis min in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə Farisi rɨpkatukwatukw mhə, tɨ nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, mətə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in."

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

15 Nəpɨn riti nərmama nepwɨn kamhərəhi kwəti nəkwərhakwərha me mamhəuvehe tɨ Iesu mə in trɨrapi irəha, məkwein amasan ia nirəha. Nəpɨn nərmama me səvənhi hətoni, hənise irəha.
16 Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe, mɨni mə, "Pwəh nɨpwnəti nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh

18:11: Luk 16:15 **18:12:** Aes 58:2-3, Jen 14:20, Mat 23:23 **18:13:** Sam 51:1 **18:14:** Mat 23:12

niniseien irəha tɨ nəri nə mə nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i.
17 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouihi, muvehi nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Mə rɨpko mhə trɨpkuvnimwə mhə ia nɨtətə nəha."

Iərmama nautə səvənhi rasori rokeikei mə truvehi nɨmɨruien rerɨn
18 Iəmə asori riti səvəi nəkur Isrel rəres Iesu i mə, "Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nɨmɨruien rerɨn?"
19 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Rəfo ikɨni mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan.
20 Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rɨni mə, 'Tikəpwəh nakresien pran, məpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. Tikaməkeikei mɨsiai səim tata mɨne mama.' "
21 Mɨregi iərmama nəha rɨni mə, "Loa me pam i iakamesi pen fwe ia nouihiien səiou muvehe meste pehe ipwet mɨne."
22 Nəpɨn Iesu rɨregi nəgkiariien i, rɨni pen tukwe in mə, "Nari kuatia rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpɨn kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə trɨpɨk fwe ia neiai. Nəpɨn ikɨno pam, ikuvehe mukurirə iou."
23 Mətə nəpɨn iərmama nəha rɨregi nəgkiariien nəha, rerɨn ruvehe məpou pɨk, tɨ nəri nə mə nautə səvənhi rasori anan.
24 Nəpɨn Iesu rətoni mə rerɨn rəpou pɨk iamɨnhi, rɨni mə, "Rəknekɨn tɨ nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.
25 Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekɨn tukwe in mə truvnimwə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Rəknekɨn məpi raka nərimɨru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier."
26 Nəpɨn Iesu rɨni irapw nəgkiariien nəha, nərmama səməme kamhəregi həni mə, "Mə rəknekɨn iamɨnhi, nɨsɨmə nəha ko həuvehi nɨmɨruien?"
27 Mətə Iesu rɨni mə, "Nəfe nari rəknekɨn nərmama ko həpko mhə mətə rɨməru tɨ Kumwesən."
28 Nənə Pita rɨni mə, "Ətə ro. Kɨmaha iahənəpwəh narimnari me səkɨmaha mamhəkurirə ik."
29 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə nərmama me pam səməme həpwəh narimnari me səvənraha tɨ nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə tuhəuvehi tain. Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh nimwə

18:17: Mat 18:3 **18:18:** Luk 10:25 **18:20:** Eks 20:12-16, Dut 5:17-20 **18:27:** Mak 14:36

səvənhi, uə pran səvənhi, uə piəvni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi,
30 ia nitətə ipwet mine in truvehi tain rasori mwi, nənə ia nitətə sə rauvehe in truvehi nimiruien rerin."

Iesu rini irapw ti nərmama me səvənhi mə in traməkeikei memhə

31 Ia nəpin nəha Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi twelef, mini pen ti nirəha i mə, "Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha nəgkiariien me pam səməme kamhəgkiari ia nirak Iəməti Iərmama ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me tuhəuvehe mhəukuə.
32 Tukuvei pen iou ia rəgi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mho naurisien miou, mhərgəvəsi iou,
33 mhərisi iou, nənə mhousi əpune iou. Ia nəpin sə ro kahar irə takətui mwi ia nemhəien səiou."
34 Mətə nərmama me səvənhi həreirei narimnari me i. Nəgkiariien i rərkwafə ti nirəha. Həpkuvehi amasan mhə nipwran.

Iesu ro iərmama riti nənimen rifwə rətui mətə nari

35 Nəpin Iesu rinamevən ipaka ti taon nəha Jeriko, iərmama riti nənimen rifwə raməkure ia nikare suatuk, mamase mane.
36 Nəpin riregi nərmama me həpik kamhəuvehe mamhəukurau ia suatuk, rəres mə, "Nəfe i?"
37 Miregi həni pen tukwe in mə, "Iesu iəmə Nasaret i ruvehe makurau."
38 Ia nəpin nəha iərmama nəha rinaməkwein əpwəmwis mə, "Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!"
39 Nənə nərmama səməme kamhərer kupwən hənise in, mamhəni mə, "Afafa a, məpwəh nəgkiariien!" Mətə in raripin maməkwein əpwəmwis mwi mamini mə, "Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!"
40 Nənə Iesu rərer, mini pen ti nərmama me mə irəha tuhəiri iərmama nəha mhəuvehe tukwe in. Nənə nəpin iərmama nəha ruvehe ipaka, Iesu rəres pen in minuə,
41 "Ikokeikei mə tako nəfe mik?"
Miregi rini mə, "Iərimənu. Iakokeikei mə takətui mətə nari."
42 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Itə. Tikətui mətə nari. Nahatətəien səim rinomasan raka nənimem."
43 Nənə təkwtəkwuni nəha rətui minamətə nari, nənə mukurirə ia Iesu, muvehi utə nəghi Kumwesən. Nərmama me pam hətoni həgnəgini Kumwesən.

18:31: Luk 24:44 **18:32:** Luk 9:22,44 **18:34:** Mak 9:32 **18:38:** Mat 15:22
18:42: Luk 7:50

19

Iesu mɨne Sakias

1 Iesu rier pen ia taon nəha Jeriko, mamevən mə trəpi sɨmwɨn.
2 Ia taon nəha iərmama riti nəghɨn nə Sakias. In iəmə asori
riti ia nirəha nərmama kamərəku pen takis mɨnraha. Nautə
səvənhi rasori.
3 In ramarkut mə trətə Iesu mə in nəfe iərmama. Mətə
nərmama həpɨk kamhərer tukuahag in. Ko rɨpkətoni mhə tɨ
nəri nə mə in rukwakwa.
4 Ro pen raiu mukupwən ia nirəha, məputə ia nei riti kani
mə sikamo mə trətə Iesu ia kwopun nəha trukurau ikɨn.

5 Nəpɨn Iesu ruvehe muvehi tegɨn kwopun nəha, rəkwətə,
mɨni pen tukwe in mə, "Sakias. Eiwaiu akwauakw.
Takaməkeikei muvnimwə ia nimwə səim ipwet."
6 Nənə Sakias reiwaiu akwauakw a miri Iesu rouevən fwe
ia nimwə səvənhi. Rerɨn ramagien.

7 Mətə nəpɨn nərmama hətoni, kamhəni ərəha Iesu mhəni
mə, "In revən mamapwɨs ia nəkwai nimwə səvəi iəmə rərəha
riti."
8 Fwe ia nəkwai nimwə Sakias rɨskəmter, mɨni pen tɨ
Iərɨmənu səkɨtaha mə, "Iərɨmənu. Regi ro! Takuai nautə səiou
ia nənimen kəru, muvei pen riti m nərmama nautə səvənraha
riwən. Trɨni mɨnuə iakɨnakres m iərmama riti, takərpwɨn pen
min m kefə."
9 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Ipwet nɨmɨruien vi
ruvəuvehe tɨ nərmama ia nəkwai nimwə i tɨ nəri nə mə iəmə
i in mwi kwənəkwus riti səvəi Epraham.
10 In nə iou, Iəməti Iərmama, iakɨməuvehe tukwe mə takətui
nərmama səməme hənəruei, nənə muvei pen nɨmɨruien vi
mɨnraha."

Iesu rusipekɨn ia silin me kɨno ia kol

11 Nəpɨn nərmama kamhətərɨg ia nəgkiariien me nəha, Iesu
rarə mɨni mwi nusipekɨnien riti tɨ nirəha i tɨ nəri nə mə in
ruvəuvehe ipaka tɨ Jerusalem rerɨnraha ramrhi mə rosi in
truvehe mo kɨg irə mɨnamərɨmənu ia nɨtətə səvəi Kumwesən
təkwtəkwuni.
12 Ro iamɨnhi irə Iesu rɨni mə, "Iəmə asori riti revən ia tənə
riti isipwɨn mə kɨg riti fwe ikɨn truvei pen nasoriien min. Nənə
in trɨrərɨg mərɨmənu ia nəkur imwəni.

13 Kurirə iəmə asori nəha rier, rəkwein nərmama səməme
kamho tukwini nari min irəha pam ten, muvei pen silin kɨno
ia kol kuatia kuatia mɨnraha, nənə mɨni pen tɨ nirəha i mə,

19:7: Luk 15:2 **19:8:** Eks 22:1, Nam 5:6-7 **19:9:** Wok Me 16:31, Luk 13:16
19:10: Luk 15:4, Jon 3:17, 1Tim 1:15 **19:11:** Mat 25:14-30 **19:12:** Mak 13:34

‘Kimiaha tihəuvehi mane me i mhowok irə meste takrərig pehe mwi.’

14 Mətə nəkur imwəni me həmwəki iəmə asori nəha, mhərhi pen nərmama nepwin həkurirə in, mhəuvən mhəni pen ti kig sə truvei pen nasoriien min mə, ‘Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə iəmə i trərimənu ia kimaha.’

15 Mətə kig nəha rəpwəh ninipehiien iraha, muvei pen nasoriien m iəmə asori nəha. Nənə nəpin iəmə asori nəha rirərig pehe imwəni, rini nəkwan minuə tukəkwein nərmama me nəha kamho tukwini nari min səməme in riməuvei pen mane me minraha mə tuhəuvehe tukwe. In rokeikei mə trukurən mane me in riməuvei pen minraha hənowok irə mhəuvehi nəfe mane mwi rasori mwi.

16 Sə rukupwən muvehe mərer ia nənimen mini mə, ‘Iəmə Asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol rukwəhi mwi silin me kino ia kol iraha pam ten.’

17 Miregi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Səim wok ramasan. Ik iərmama sə ikamo tukwini amasan nari miou. Ikinətui amasan ti nəri ouihi. Ro pen takuvei pehe nasoriien mik ikərimənu ia taon me iraha pam ten.’

18 Nənə sə resi pen ruvehe, mini mə, ‘Iəmə asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol rukwəhi mwi silin me kino ia kol iraha pam krirum.’

19 Miregi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Ik tikərimənu ia taon me iraha pam krirum.’

20 Nənə riti mwi ruvehe, mini mə, ‘Iəmə Asori. Silin i in i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol. Iakehekir ik, mərkwafə i ia kwəti tinari,

21 ti nəri nə mə ik iərmama riti noien səim riskai. Ikauvehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə ipkəpwei mhə.’

22 Mətə iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou. Nəgkiariien atukw səim ro pui ik. Ik ikuvəukurən raka mə iou iərmama riti noien səiou riskai. Iakauvehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə iapkəpwei mhə.

23 Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien səiou mane fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mipkuvehi ihi mane səiou mine sə rəkwaku pag rukwəhi.’

24 Nənə iəmə asori rini pen ti səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, ‘Həuvehi raka silin nəha kino ia kol ia rəgin mhəuvei pen m iərmama sə rauvehi silin me kino ia kol iraha pam ten.’

25 Miregi iraha həni pen tukwe in mə, ‘Iəmə Asori! Mətə in ruvəuvehi raka ten.’

19:14: Jon 1:11 **19:17:** Luk 16:10

26 Miregi iəmə asori rini mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i
iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen
sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro
nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.
27 Mətə nərmama me nəha səməme həmwəki iou, mhəpwəh
nokeikeiien mə takərimənu ia nirəha, həuvehi irəha
mhəuvehe ia nənimek, nənə mhousi əpune irəha.’ ”

Iesu revən ia Jerusalem

28 Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mərari, mautə
mamevən fwe ia Jerusalem. In rakupwən nərmama me
kamhəkurirə.
29 Nəpin rier pen ia təkuər nəha nəghin nə Təkuər Olif ipaka
ti rukwənu mi nəha Petfas mine Petani, rərhi pen iərmama
kəru səvənhi,
30 mini mə, “Kimirau tirouevən ia rukwənu nəha samarəti
pen i. Nəpin tirouapirapw fwe ikin, tirouətə kwəti togki riti
kinəkwi tərini, iərmama ripkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka
nari irə, rouəsigi rouvehe ia kwopun i.
31 Trini minuə iərmama riti rəres kimirau mə, ‘Rəfo iroufi
raka nari irə?’ tirouni pen tukwe in mə, ‘Iərimənu səkitaha
raməres i.’ ”
32 Ro iaminhi irə, iərmama mi nəha Iesu rərhi pen irau,
krouevən rouətoni narimnari me pam rosi in rimәni pen ti
nirau i.
33 Nəpin kroufi raka nari ia kwəti togki nəha, iərmama
səvənhi nəha kwəti togki rini pen ti nirau i mə, “Rəfo iroufi
raka nari irə?”
34 Miregi krouni mə, “Iərimənu səkitaha raməres i.”
35 Nənə krouəsigi kwəti togki nəha rouvehe ti Iesu, rouəpənə
pen kot mi səvənrau ia təkuren, nənə rouasitu ia Iesu rəputə
məkure irə.
36 Nəpin in rəkure ia kwəti togki nəha mamevən, nərmama
həpənə pen kot me səvənraha ia suatuk.
37 Nəpin Iesu rameiwaiu ia Təkuər Olif, minamevən
ipaka ti Jesrusalem, nərmama me pam səvənhi həpik
anan, hənamagien, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəgnəgini
Kumwesən ti nimtətien asori me hənətoni,
38 mamhəni mə,
“Səgnəgini kig i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!
Nəmərinuien fwe ia neiai.
Kauvehi utə nəghi Kumwesən fwe irənhə anan!”
39 Ia nəpin nəha Farisi me nepwin ia reri nərmama həni pen
ti Iesu i mə, “Iahatən. Nise əknekin səim me nərmama mə
tuhafafa.”

19:26: Mat 13:12, Luk 8:18 **19:32:** Luk 22:13 **19:36:** 2King 9:13 **19:38:** Luk 2:14

40 Miregi Iesu rini mə, “Iakani pehe tukumiaha i. Trini
minuə irəha hafafa, kəruəterei me i tuhəkwein əpwəmwis.”

Iesu ramapi ti Jerusalem
41 Nəpin Iesu ruvehe ipaka ti taon nəha Jerusalem mətoni,
ramapi ti nərmama me ikin,
42 mini mə, “Rosi ko ramo kimiaha hiəukurən ipwet i
narimnari me sə trəmri nəmərinuien, mətə təkwtəkwuni mine
kamhərkwafə ko kimiaha hiəpkətoni mhə.
43 Mətə nəpin nəha rauvehe nərmama səməme haməmwəki
kimiaha tuhəuvehe mheikurkurau ia kimiaha. Naruagən
me səvənraha tuheri tiprənə mhərkurau ia taon səkimiaha
mhəkure tukuahag ia kimiaha.
44 Irəha tuhousi testesi nimwə me səkimiaha, mharə
mhousi əpune pam mwi kimiaha ia kwopun i. Ko irəha
həpkəpwəh mhə kəpwier riti raməkure əknekin ia riti, ti nəri
nə mə Kumwesən ruvəuvehe raka mə truvehimiru kimiaha,
mətə kimiaha hiəpkətə sas mhə ia nəpin nəha.”

Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən
45 Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui
irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narim-
nari me mə tukuvehi nənimen,
46 mini pen ti niraha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan
minuə ‘Nimwə səiou tro nimwəfwaki irə.’ Mətə kimiaha hiəno
ruvəuvehe kwopun rakres me kamhərkwafə ikin.”
47 Ia nəpin me Iesu ramevən ia nimwə səvəi Kumwesən,
mamahatən nərmama me. Pris asori me mine nahatən me
səvəi Loa mine nəmə asori me nepwin mwi səvəi nəkur Isrel
hokeikei mə tuhousi əpune in.
48 Mətə riskai ti niraha. Ko həpkətoni mhə suatuk riti ti noien
ti nəri nə mə nərmama me pam hokeikei pik mə tuhətərig ia
nəgkiariien me səvənhi.

20

Nəmə asori me hares Iesu mə sin rimauvei pen nasoriien min
1 Nəpin riti, Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi
Kumwesən, maməvisau nəgkiariien amasan minraha, nənə
pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me
səvəi nəkur Isrel həuvehe,
2 mhəni pen tukwe in mə, “Ni pehe tukumaha i. Ikamo
narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəseni ik mə tiko narim-
nari me i?”
3 Miregi Iesu rini pen ti niraha i mə, “Iou mwi takəres
kimiaha nəresien riti. Həni pehe tukw iou i.

19:41: Jon 11:35 **19:42:** Aes 6:9-10, Mat 13:14, Rom 11:8 **19:44:** Luk 21:6, 1:68 **19:47:** Luk 21:37, 22:53, Jon 18:20 **19:48:** Mat 21:46, Mak 14:1-2, Luk 20:19

4 Fwe kupwən sin rərhi pehe Jon mə tro paptaes ia
nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?"
5 Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, "Tsəfni irə i? Tuko
səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon Iesu trini pehe tukutaha i
mə 'Ro iaminhi irə rəfo kimiaha hiəpwəh niniiien nipərhienien
ia nəgkiariien səvəi Jon?'
6 Mətə tuko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon, nərmama
me pam i tuhəkwi əpune kitaha ia kəruəterei me, ti nəri nə mə
irəha kamhəni nipərhienien ia Jon mə in profet riti."
7 Ro pen irəha həni pen ti Iesu i mə, "Kimaha iahəreirei mə
sin rərhi pehe Jon mə tro paptaes ia nərmama."
8 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Iou mwi ko iakəpwəh
niniiien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai
sin."

Iesu rusipekin ia iəmə asori riti mine nimei krep səvənhi

9 Iesu rinaməgkiari m nərmama mini irapw nusipekinien
riti ti nirəha i, mini mə, "Iəmə asori riti rəpwei nəkwus
nəha krep ia nəmhien səvənhi, məpwei pam, nənə məseni
nərmama nepwin həuvehe mhətui ti nimei krep səvənhi.
Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei
pen nipərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri nimei krep səvənhi
ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti marə kini tui fwe ikin.
10 Nəpin kwənkwai krep rimruə, iəmə asori rərhi pen
iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə
hamətui ti nimei krep səvənhi mə tuhəuvei pen nukwai krep
me nepwin min. Mətə nəmə kamhətui ti krep həuəsi iəmə
nəha, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti
min.
11 Nənə iəmə asori rərhi pen mwi iərmama riti mwi sə ramo
tukwini nari min revən. Mətə ho rəmwhen a mwi irə, mhəuəsi
in, mho nauriisien min, mhərhi pen in rirəriig, mhəpwəh nuvei
penien nari riti min.
12 Nənə iəmə asori rərari mərhi pen sə ro kahar irə revən.
Sə nəha mwi həuəsi in nipwran me rəpəruəpəruə, mhərarki
irapw i.
13 Ia nəpin nəha iəmə asori səvəi nimei krep rini mə, 'Takəfo
i? Ramasan mə pwəh iakərhi pen nərik keikei. Irəha tuhətoni,
mhəsiai in.'
14 Mətə nəpin nəmə me nəha hətoni tini iəmə asori rauvehe,
həni pen ti nirəha me i mə, 'Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpin
tata səvənhi tremhə, nəmhien i ruvehe mo səvənhi. Pwəh
sousi əpune nənə nəmhien səvənhi truvehe mo səkitaha i.'
15 Nənə irəha həkwtəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw
ia taniruə.

20:9: Aes 5:1 **20:10:** 2Kron 36:15-16

Ro iamɨnhi irə iəmə asori səvəi nɨmei krep trəfo ia nəmə me nəha?
16 In truvehe, mousi əpune irəha, nənə məseni pen nɨmei
krep səvənhi ia rəgi nərməpə."

Nəpɨn nərmama me həregi nəgkiariien nəha, həni mə,
"Rekəm. Ko rɨpko mhə iamɨnhi."

17 Mətə Iesu rəti pen mətə irəha mɨni mə, "Mə trɨpko mhə
iamɨnhi nəfe nɨpwrai nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə
Ikinan?
'Kəruəterei nəha nəmə kamhəuvrhəkɨn nimwə hənuə rərəha,
mhəpwəh,
təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mɨno kəruəterei sə rəpi
raka pam kəruəterei me,
məkwtəmhiri əknekɨn pam nimwə.
18 Iərmama sə trɨmwei pen ia kəruəterei nəha,
nɨkəkrin me trərkwəpɨrərkwəpɨr.
Trɨni mɨnuə kəruəterei nəha rɨmwei pen ia iərmama riti,
iərmama nəha trɨpwarɨspwarɨs.' "

Nəresien ia nɨkaren səvəi nəmri takis

19 Nahatən me səvəi Loa mɨne pris asori me hənuə
tuhəkwtəmhiri a Iesu ia nəpɨn nəha tɨ nəri nə mə həregi
mə in rɨni nusipekɨnien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekɨr a
nərmama.
20 Ro pen irəha kamhətə amasan in, mhərhi pen nərmama
nepwɨn sə kamhətə afafa nari həuvən mə tuheikuə ia Iesu
mhəres pen nəresien me nepwɨn min. Nəmə asori me
hokeikei mə Iesu trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə
irəha həukurən nəkwtəmhiriien in tukwe, nənə mhəuvei pen
in ia rəgi iəmə Rom sə rauvehi nasoriien mamərɨmənu ia
kwopun nəha.
21 Nəmə me nəha sə kamhətə afafa nari həuvən mhəres pen
Iesu i mə, "Iahatən. Kɨmaha iahəukurən mə nəgkiariien me
səim sə ikamahatən nərmama me irə ratukwatukw. Ipkopəiti
mhə ia nərmama me nepwɨn, mətə ikamahatən pərhien su-
atuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen.
22 Ro iamɨnhi irə tiko mɨni pehe ro tukumaha i nətərɨgien
səim. Ratukwatukw ia Loa səkɨtaha mə tsərəku pen nəmri
takis m Kig Sisa uə rekəm?"

23 Mətə Iesu ruvəukurən raka mə irəha kamheikuə a,
mamhəres nəresien nəha mə in trəfwəkour ia nəgkiariien
səvənhi. Ro pen in rɨni pen tɨ nirəha i mɨnuə,
24 "Həuvei pehe silin riti pwəh iakətə ro. Nənɨmwi iərmama
sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?"

20:18: Aes 8:14-15 **20:19:** Luk 19:47-48 **20:20:** Luk 11:54

Miregi irəha həni mə, “Nənimwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa.”
25 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ianhi irə, narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”
26 Nənə irəha ko həpkəkwtəmhiri mhə Iesu ia nəmri nərmama ti nəri nə mə ripkəfwəkour mhə ia nəgkiariien səvənhi. Mətə hərkərinari ia nəgkiariien səvənhi, nənə mhəuvehe mhəpnapen.

Nəresien ia nikaren səvəi nərmama səməme həuvamhə
27 Satusi me nepwin həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko ripkətui mhə mwi.)
28 Irəha həuvehe mhəres in nəresien riti, mhəni mə, “Iahatən. Moses rimərai pen ia Loa səkitaha mə trini minuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tininrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha.
29 Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran.
30 Piəvni sə resi pen in mwi ro mwi iaminhi irə.
31 Nənə piəvni sə ro kahar, mamevən meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam.
32 Nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, memhə mwi.
33 Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpin nəha Kumwesən tro nərmama hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”
34 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ia nitətə ipwet mine nərman kamhəiri nipran, nipran kamhesi pen nərman.
35 Mətə ia nitətə vi sə truvehe, nərman mine nipran me tuhəpwəh noien iaminha irə. Nərman mine nipran səməme Kumwesən trətə irəha mə hatukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mharə ia nitətə vi nəha.
36 Irəha tuhəpwəh nemhəien mwi ti nəri nə mə irəha həmwhen ia nagelo me. Irəha nipwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə in ro irəha hətui mwi ia nemhəien.
37 Mətə Moses in mwi rinahatən mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. Ia kwopi nəgkiariien sə raməgkiari ia nei nəha napw rauək irə mətə ripkahi əmwesi mhə, Moses rinəkwein Iərimənu mini mə in Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop.
38 Nəgkiariien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ripko mhə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme kamhəmiru.

20:36: 1Jon 3:1-2 **20:38:** Rom 14:8-9

Ro iaminhi irə tɨ nəri nə mə ia nənimen nərmama me pam kamhəmiru."
39 Ia nəpin nəha nahatən me nepwin səvəi Loa həni mə,
"Iahatən. Nəgkiariien səim ratukwatukw."
40 Irəha həni iaminhi irə tɨ nəri nə mə Satusi me hənauris, ko
həpwəh nəresien nari riti mwi min.

Kristo in tini sin?
41 Mətə Iesu rini pen tɨ nirəha i mə, "Rəfo kamini mə Kristo
in tini Kig Tevit?
42 Kig Tevit atukwatukw rimənі ia Nəkukuə Ol Sam mə,
'Kumwesən rini pen tɨ Iərimənu səiou mə,
Əkure ia nikarek mwatuk,
43 meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.'
44 Ia nəgkiariien nəha Kig Tevit rinəkwein Kristo mə Iərimənu
səvənhi. Mə ro iaminhi irə rəfo kamini mə in tini Kig Tevit?"

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari tɨ nahatən me səvəi Loa
45 Nəpin nərmama me pam kamhətəriɡ irə, Iesu rini pen tɨ
nərmama me səvənhi minuə,
46 "Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari tɨ nahatən me səvəi
Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwis
me, mamhan. Ia kwopun kamomaket me ikin hokeikei
mə nərmama tuhəkwein irəha ia nisiaiien. Ia nəkwai
nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia
kwopun amasan me. Ia nəvegɨnien asori me hokeikei mə
tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikin.
47 Irəha kamheikuə ia nipran me səməme nərman me
səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha,
nənə mamho mwi nəfwakiien əpwəmwis me mə nərmama
tuhətoni həsiai irəha tukwe. Kumwesən trərpwin noien ərəha
me səvənraha rasori mwi."

21

Pran riti ruvei pen səvənhi mane sampam m Kumwesən
1 Iesu rəti pen mətoni nərmama nautə səvənraha rasori
kamherukw pen mane me səvənraha ia kwopun kamerukw
pen mane m Kumwesən ikin.
2 Ia nəpin nəha pran riti ruvehe. Prən nəha iərman səvənhi
remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen
silin ouihi mi kəru.
Iesu rətoni,
3 mini mə, "Iakani nipərhienien tukumiaha i prən i nautə
səvənhi riwən iərman səvənhi remhə məpwəh in rerukw pen
mane rasori məpi raka nərmama me pam nəha.

21:3: 2Kor 8:12

4 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha nautə
səvənraha rasori. Həuvehi raka nipərin a mhəuvei pen m
Kumwesən. Mətə prən i nautə səvənhi riwən ruvei pen mane
me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə."

Iesu rəgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən

5 Nərmama nepwin səvəi Iesu kamhəgkiari ia nimwə səvəi
Kumwesən, mamhəni mə ramasan pik ti nəri nə mə kino ia
kəruəterei amasan me mine narimnari amasan me kiməuvei
pen m Kumwesən. Nənə Iesu rini mə,

6 "Narimnari me i kimiaha hiamətoni, tukamevən tukousi
testesi pam, kəruəterei riti ko rəpwəh nərer əknekinien ia riti."

7 Miregi irəha həres pen in mə, "Iahatən. Narimnari me i
tuhəuvehe tinesən? Nəfe nimtətien truvehe mahatən pen mə
nəpin səvəi narimnari me i ruvəuvehe ipaka?"

8 Miregi Iesu rini mə, "Kimiaha tihaməsiari kamo iərmama
riti reikuə ia kimiaha. Nərmama həpik tuhəuvehe ia nəghik,
mhəni mə irəha Kristo, mhəni mwi mə nəpin səvəi narimnari
me i ruvəuvehe ipaka. Mətə kimiaha tihəpwəh nukurirəien ia
nirəha.

9 Kimiaha tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien me
səməme nərmama kamho ia nirəha me, mamho mwi ia
nərmama səməme kamhərimənu. Nəpin tihəregi, tihəpwəh
nehekirien, ti nəri nə mə nəri nəha traməkeikei mukupwən
muvehe, mətə ripko mhə ihi nəpin sampam."

10 Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, "Nərmama
ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama
ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kig riti tuhəskəmter
mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə.

11 Nimwnimwien asori me tuhəkiu. Ia kwopun me nepwin
nukumhə trahi nərmama. Nemhəien skai me tuhəuvehe
mhouraha nərmama. Nənə narimnari me nərmama
tuhətoni həhekir i mine nimtətien asori me tuhəuku pen
ia nimagouagou.

12 Mətə nəpin narimnari me nəha həpkuvehe mhə ihi,
nərmama tuhəkwtəmhiri kimiaha ia rəginraha, mhometə
kimiaha. Irəha tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me
ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ti nəri nə mə
kimiaha nərmama me səiou, nəmə asori me nəha tuhəuvehi
puvnimwə kimiaha ia kalapus, nənə mhərpwi irapw kimiaha
ia nəmri kig me mine nəmri nərmama səməme kamhərimənu.

13 In i nəpin səkimiaha tihəni irapw nəgkiariien amasan
səiou irə.

14 Ro iaminhi irə mine kimiaha tihəpwəh nətərig pikien ia
nəfe nəgkiariien səkimiaha tihəni pen ti nirəha i.

21:6: Luk 19:44 **21:14:** Luk 12:11-12

15 Iou takuvei pehe nəgkiariien mine nukurənien m
kimiaha. Nərmama me nəha səməme kamhəmwəki kimiaha
tuhəregi nəgkiariien me səkimiaha, irəha riti ko ripkousi raka
mhə, uə trini neikuəien irə.
16 Tata me mine mama me səkimiaha me, mine piəvmiaha
me, mine nərmama ia kwənəkwus me səkimiaha me, mine
kimiaha me nepwin tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nərmama
səməme haməmwəki kimiaha. Nənə irəha tuhousi əpune
kimiaha nepwin.
17 Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə
kimiaha nərmama me səiou.
18 Mətə nimwai nukwənemiaha nə ia kəmkapwəmiaha kua-
tia ia nirəha tripkiwən mhə.
19 Kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekin ia nahatətəien
səkimiaha. Ia noien i tihəuvehi nimiruien."

Naruagən me səvəi nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha Jerusalem

20 "Mətə nəpin kimiaha tihətoni naruagən me həpik həuvehe
mheikurkurau ia Jerusalem, tihaməkeikei mhəukurən mə
tripko mhə tui nənə irəha tuhouraha pam kwopun i.
21 Ia nəpin nəha, nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhap
mhəuvən ia təkuər me. Səməme kamharə ia nəkwai taon i
tuhaməkeikei mhəier. Nənə səməme kamharə iruə tuhəpwəh
nuvnimwə peheien mwi irə.
22 Nəpin nəha in nəpin sə Kumwesən trərpwin noien ərəha
me irə, mo nəgkiariien me pam səməme kimərai pen ia
Nəkukuə Ikinan həuvehe mhəukuə.
23 Trərəha anan ti nipran me səməme tuhəpəmpəm mine
səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərhakwərha
əmtəmetə me ia nəpin nəha, ti nəri nə mə nəmisəien asori
treste tiprənə i. Niemaha səvəi Kumwesən trəuiui nərmama
me ia kwopun i.
24 Tukəpi əpune nepwin ia nau, nənə kəkwtəmhiri nepwin
kuvehi irəha həuvən mho slef me ia nirəha ia tənəmtənə me.
Nənə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhavən testesi
Jerusalem, mhərimənu ia nəkur me ikin meste nəpin səvəi
nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel tro sampam."

Iəməti Iərmama truvehe mwi

25 "Nənə nimtətien me tuhəuku pen ia meri, məkwə, mine
kəməhau me. Ia təkure tiprənə i nərmama ia tənəmtənə me
tuhəhekir, mhəreirei ti nəri nə mə təsi ramərkwəpahar pik,
mamo peiau peiau asori me.

21:15: Wok Me 6:10 **21:16:** Mat 10:21-22 **21:18:** 1Saml 14:45, Luk 12:7
21:19: Hip 10:36 **21:22:** Dut 32:35, Jer 5:29, 46:10, Hos 9:7 **21:23:** 1Kor 7:26
21:24: Esra 9:7, Sam 79:1, Aes 63:18, Rom 11:25, Rev 11:2 **21:25:** Sam 46:2-3, Sam 65:7-8

26 Nərmama tuhətoni nəfe truvehe meste tiprənə i,
nənə həhekir pik, mhemhə rasi tukwe. Narimnari me ia
nimagouagou həskai pik, Kumwesən trikiukiu ia nirəha.
27 Ia nəpin nəha irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia reri
nəpuə riti, iakauvehe ia niskaiien mine nukuraanien asori.
28 Nəpin kimiaha tihətoni narimnari me nəha hənaməier
pehe, tihərer atukwatukw, mhəkwətə, ti nəri nə mə nəpin
səkimiaha sə takeivinari nari ia kimiaha ruvəuvehe ipaka."

Iesu rusipekin ia nei niemis

29 Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə, "Hətə ro nei
niemis mine nei me pam.
30 Nəpin hənaməpirpir kimiaha hiətoni mhəukurən mə
nəpin səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka.
31 Rəmwhen a mwi, nəpin kimiaha tihətoni narimnari
me i hənaməier pehe, tihəukurən mə nitətə sə Kumwesən
ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka.
32 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə nərmama səməme
kamhəmiru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien
meste narimnari me pam i həier pehe.
33 Neiai mine tiprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou
tuhəpkiwən mhə."

Nərmama tuhaməkeikei mhətui amasan mhəpwəh napriien

34 Nənə Iesu rini mə, "Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəsiari,
mhəpwəh nourahaien nəpin səkimiaha ia noien lafet me, uə
ia nənimwiien nənimwiien skai mhakonə irə, uə ia nətərig
pikien ia narəien səkimiaha ia tiprənə i. Rərəha nəpin nəha
səiou truvehe məsgatukw ia kimiaha rəmwhen kwənkru ruəsi
kimiaha.
35 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin nəha treste
nərmama pam ia təkure tiprənə i.
36 Mətə ia nəpin me kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan,
mhəpwəh napriien. Tihəfwaki mə nəpin narimnari me nəha
truvehe irə niskaiien səkimiaha trəmwhen ti narakaien irə,
nənə mhərer ia nənimek, Iou Iəməti Iərmama."
37 Ia nəpin me pam Iesu ramahatən nərmama ia nimwə
səvəi Kumwesən, mətə ia nəpin rier ia taon, mevən mapri ia
Təkuər Olif.
38 Nənə ia nəpnəpin anan nərmama me həuvehe mwi tukwe
fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə tuhətərig in.

22

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəkwtəmhiri Iesu

21:27: Dan 7:13, Mat 26:64, Rev 1:7 **21:28:** Rom 13:11 **21:33:** Luk 16:17
21:34: Mat 24:48-50, Mak 4:19, Luk 17:27, 1Tes 5:3 **21:36:** Mak 13:33, Rev 6:17
21:37: Luk 19:47

1 Nəvegɨnien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis
riwən irə ruvəuvehe ipaka. Nəvegɨnien asori nəha nəghɨn nə
Pasova.
2 Pris asori me mɨne nahatən me səvəi Loa kamhətui suatuk
riti mə tuhəuvən afafa mhousi əpune Iesu tɨ nəri nə mə kamh-
hekɨr nərmama.
3 Ia nəpɨn nəha Setan ruvnimwə ia reri Jutas, iəmə nəha kani
mwi in mə Iskariot, in riti ia nərmama me twelef səvəi Iesu.
4 Nənə Jutas rəpwəh irəha mevən tɨ pris asori me mɨne
nəmə asori me səvəi naruagən me sə kamhətui tɨ nimwə
səvəi Kumwesən, məgkiari mɨnraha mɨni mə rukurən nətuiien
suatuk riti tɨ nuvei penien Iesu ia rəgɨnraha.
5 Nəpɨn irəha həregi, rerɨnraha ragien. Həni sɨmwɨn mə
tuhəuvei pen mane min.
6 Ro pen Jutas rəseni, nənə mɨnamətui nəpɨn riti nərmama
həiwən irə mə truvei pen Iesu ia rəgɨnraha.

Iesu raməpnəpenə mə trəni nəvegɨnien səvəi Pasova

7 Nəvegɨnien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis
riwən irə ruvəuvehe. Ia nəpɨn nəha kamhousi əpune kwəti
sipsip me səvəi Pasova.
8 Ro pen Iesu rərhi pen Pita mɨne Jon, mɨni mə, "Rouevən,
rouəpnəpenə ia nəvegɨnien səvəi Pasova sənətaha, pwəh sani."
9 Mɨregi krouni pen tukwe in mə, "Ikokeikei mə kɨmrau
trouəpnəpenə irə pəku?"
10 Mɨregi in rɨni pen tɨ nirau i mə, "Rouregi ro. Nəpɨn kɨmirau
tirouier pen fwe ia taon, iərman riti trəpi raka kɨmirau ia
suatuk, mauvehi tɨkinari riti nui rukuər irə. Iroukurirə pen
in rouuvnimwə ia nimwə nəha in truvnimwə irə,
11 nənə rouni pen tɨ iəmə asori səvəi nimwə nəha mə, 'Ia-
hatən səkɨtaha rani pehe tukw ik i mə nimwə əfo nəha tahani
pəri nəvegɨnien səvəi Pasova kɨmaha səiou me nərmama me
ikɨn?'
12 Nənə in triri kɨmirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha
mahatən rum asori riti. Narimnari me pam hənəmak raka
fwe ikɨn. Ia rum nəha kɨmirau tirouəpnəpenə tukutaha."
13 Nənə irau krouevən rouətə narimnari me pam rosi Iesu
rɨməni pen tɨ nirau i. Nənə krouəpnəpenə ia nəvegɨnien səvəi
Pasova.

Iesu raməni nari irəha nərmama me səvənhi

14 Nəpɨn səvəi nəniien nari ruvəuvehe. Iesu rəkure ia
kwopun kaməni nari ikɨn irəha aposol me səvənhi.
15 Ia nəpɨn nəha in rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakɨnokeikei pɨk
mə kurirə ko nəmisəien miou, takukupwən məni nəvegɨnien i
səvəi Pasova kɨtaha m kɨmiaha.

22:2: Luk 20:19 **22:3:** Jon 13:2,27 **22:7:** Eks 12:1-27 **22:13:** Luk 19:32

16 Iakani pehe tukumiaha i iou tapkəni mhə mwi nəvegɨnien
səvəi Pasova meste nɨpwrai nəvegɨnien i truvehe mukuə ia
nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə."
17 Nənə Iesu ruvehi kap waen, məfwaki mɨni vivi
Kumwesən tukwe, nənə mɨni mə, "Kɨmiaha pam tuhəuvehi
nəri, mhənɨmwi.
18 Iakani pehe tukumiaha i ipwet mɨne mamevən
tapkənɨmwi mhə mwi waen meste nɨtətə sə Kumwesən
ramərɨmənu irə truvehe."
19 Kurirə irə in ruvehi bred, məfwaki mɨni vivi Kumwesən
tukwe, nənə məkwsen, muvei pen mɨnraha, mɨni mə, "In i
nɨpwrak sə takuvei pen tukumiaha. Kɨmiaha tihaməkeikei
mamho iamɨnhi irə mə rerɨmiaha ramrhi iou."
20 Rəmwhen a mwi nəpɨn irəha hənani raka nari, Iesu
ruvehi kap waen, mɨni mə, "Kap i in i nəgkiariien vi səvəi
Kumwesən. Nɨtek sə traiu tukumiaha trərihi tərini əknekɨn
nəgkiariien nəha.
21 Mətə həregi ro. Iərmama sə truvei pen iou ia rəgi
nərmama səməme kamhəmwəki iou ramək ure kɨmrau min.
22 Iou, Iəməti Iərmama, takamək eikei memhə rəmwhen
kɨmərfi mə tuko ia nirak, mətə trərəha anan tɨ iərmama sə
truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou."
23 Nəpɨn Iesu rɨni nəgkiariien nəha, irəha hənamərəs irəha
me i mə sin nəha ia nirəha tro iamɨnha irə mɨne.

Nərmama me səvəi Iesu həres irəha me mə sin ia nirəha in rasori

24 Ia nəpɨn nəha nərmama me səvəi Iesu hənaməvisə
mɨnraha me, mamhərəs irəha me i mə sin ia nirəha in rasori.
25 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kig me səvəi nərmama
me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel kamhərɨmənu ia nirəha.
Səməme hasori ia nirəha kani irəha mə Nərmama səvəi Nasi-
tuien.
26 Mətə kɨmiaha tihəpwəh noien iamɨnha irə ia kɨmiaha
me, rekəm. Iərmama nəha ia kɨmiaha in rasori tramək eikei
muvehe məmwhen iərmama nəha ia kɨmiaha nuk səvənhi
rouihi. Nənə iərmama nəha ia kɨmiaha in ramiri pen kɨmiaha
ia suatuk sə tihesi, tramək eikei muvehe məmwhen iərmama
sə ramo tukwini nari m kɨmiaha.
27 Sin nəha in rasori, iəmə asori sə ramək ure maməni nari
uə səvənhi iotukwininari sə rasui raka nəvegɨnien sənəni?
Kɨmiaha hiəukurən mə iəmə asori sə ramək ure maməni nari
in rasori. Mətə ia rerɨmiaha iou iakamo rəmwhen iotukwini-
nari sə rasui raka nəvegɨnien sənəmiaha.
28 Kɨmiaha i hiəpkap raka mhə ia nirak nəpɨn iakɨnarə ia
nəsəsauien me səiou.

22:16: Luk 13:29 **22:19:** Luk 24:30 **22:21:** Sam 41:9, Jon 13:21-22 **22:24:** Luk 9:46 **22:25:** Mat 20:25-27, Mak 10:42-45 **22:26:** Mat 23:11, Mak 9:35 **22:27:** Jon 13:12-15

29 Ro pen rəmwhen ia Tata səiou rɨməuvei pehe nasoriien
miou mə takərɨmənu, iou mwi takuvei pehe nasoriien m
kɨmiaha mə tihərɨmənu.
30 Ia nɨtətə səiou sə takərɨmənu irə, kimiaha tihəkure ia
tepol səiou, mhəvegɨn, mhənɨmwi, nənə mhəkure ia jea me,
mhərɨmənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel."

Iesu rɨni mə Saemon Pita trɨni m kahar mə in rɨreirei Iesu

31 "Saemon, Saemon. Regi ro! Setan rɨnəres raka
Kumwesən i mə trəseni pen kimiaha ia rəgɨn. In rokeikei mə
truai kimiaha rəmwhen iərmama ruai nuni wit mɨne tekɨn.
32 Mətə iakɨnəfwaki raka tukw ik mə nahatətəien səim
trəpwəh nɨmweiien. Nənə nəpɨn tikrərɨg muvehe mwi tukw
iou, tikaməkeikei mo nahatətəien səvəi piam me ruvehe
mɨskai."
33 Miregi Pita rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Iakamərer
mwatuk mə takuvnimwə ia kalapus krau mik, uə takemhə
krau mik."
34 Miregi Iesu rɨni mə, "Pita. Iakani pehe tukw ik i ia nəpɨn
a i rəiə trəpwəh nakakaien meste tikɨni m kahar mə ikreirei
iou."

Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə

35 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Fwe kupwən, nəpɨn
iakɨnərhi pen kɨmiaha mə tihəuvən mhəvisau, hio rəmwhen
iakɨməni, hiəpwəh nuvehiien tənərɨpw sə hiaməvai pen mane
uə tɨnari irə mɨne put me səkɨmiaha. Nənə rəfo? Nari riti
rɨməiwən təni kɨmiaha?"
Miregi irəha həni mə, "Rekəm. Nari riti riwən."
36 Miregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Mətə təkwtəkwuni trɨni
mɨnuə iərmama riti səvənhi fwe tənərɨpw sə ravai pen mane
uə tɨnari irə, pwəh ruvehi. Nənə trɨni mɨnuə iərmama riti
səvənhi nau səvəi naruagənien riwən, pwəh rəmri pen nəmri
nari ia kot səvənhi, muvehi riti irə.
37 Iakani pehe tukumiaha i nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan
traməkeikei muvehe mukuə ia nirak. Rɨni mɨnuə 'Kəvsini
pen in irəha nərmama səməme kamhərui loa.' Nəgkiariien i
kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia nirak, rɨnakuə
nəha təkwtəkwuni."
38 Miregi irəha həni mə, "Iərɨmənu. Ətə ro! Nau kəru i səvəi
naruagənien."
Miregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Nəmwhen."

Iesu raməfwaki ia Təkuər Olif

39 Iesu rier ia taon, mevən ia Təkuər Olif rəmwhen ramo ia
nəruarəv me pam. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in.

22:29: Luk 12:32 **22:30:** Mat 19:28 **22:31:** 2Kor 2:11 **22:32:** Jon 17:11,15,20, Sam 51:13 **22:33:** Luk 22:54 **22:35:** Luk 9:3, 10:4 **22:36:** Luk 22:49 **22:37:** Aes 53:12, Luk 22:52 **22:39:** Luk 21:37, Jon 18:1

40 Nəpin in rapirapw ia kwopun nəha, rini pen ti nirəha i mə,
“Kimiaha tihəfwaki mə tihəpwəh nimweiien ia nərəhaien.”
41 Nənə in rəpwəh irəha mevən isipwin kwopti, minimwi
nukurhun mi, məfwaki,
42 mini mə, “Tata. Trini minuə ratukwatukw ia nətərigien
səim, tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə
tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, tiko rəmwhen sə
ikokeikei.”
43 Ia nəpin nəha agelo riti ruku pen ia neiai mier irapw ti
Iesu mo in riskai mwi.
44 Nənə ti nəri nə mə Iesu riregi rərəha anan, rəfwaki
əmisə mwi. Niseseien səvənhi ruvehe məmwhen ia netə sə
rəmərəməri pen ia tiprənə.
45 Nəpin in rəfwaki pam, miskəmter, mevən mwi ti
nərmama me səvənhi, mətoni mə hənapri ti nəri nə mə
rerinraha rəpou.
46 In rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamapri? Hətui,
mhəfwaki mə tihəpwəh nimweiien ia nərəhaien.”

Nərmama həkwtəmhiri Iesu

47 Nəpin Iesu raməgkiari ihi, nərmama həpik həuvehe. Iəmə
nəha, nəghin nə Jutas, riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu,
ramiri irəha. In ruvehe ipaka ti Iesu mə trakei min,
48 mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Jutas. Rəfo? Ikuə tiko pui
iou, Iəməti Iərmama, ia nakeiien?”
49 Nəpin nərmama səməme kamhərer ipaka ti Iesu hətoni
nəfe trukurirə mier pehe, həni mə, “Iərimənu. Kimaha tahəfo?
Tahərai irəha ia nau me səkimaha me uə rekəm?”
50 Nənə irəha riti rərai iərmama sə ramo tukwini nari m pris
asori anan mərai raka nikare nifregin mwatuk.
51 Mətə Iesu rini mə, “Nəmwhen nə!” Nənə mirapi nifregin,
momasan.
52 Iesu rəgkiari m pris asori me, mine naruagən me nəha
kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən, mine nəmə asori me
səvəi nəkur Isrel səməme həuvehe mə tuhəkwtəmhiri in. In
rini mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mine nipərpəri nei me
mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iaminhi irə? Nətərigien
səkimiaha rinuə iou rakres riti uə?
53 Nərineiv m neis mine kitaha miou samarə ia nəkwai
nimwə səvəi Kumwesən. Rəfo hiəpwəh nəkwtəmhiriien iou
ia rəgimiaha ia nəpin nəha? Mətə in i nəpin səkimiaha, nəpin
niskaiien səvəi nəpitəvien trərimənu ia kimiaha.”

Pita rini mə in rireirei Iesu

54 Ia nəpin nəha nərmama me nəha həkwtəmhiri Iesu,
mhəiri mhəuvən ia nimwə səvəi pris asori anan. Pita rakurirə,
mətə rəpwəh nevənien ipaka.

22:42: Mat 6:10 **22:49:** Luk 22:36 **22:52:** Luk 22:37, Jon 7:30, 8:20, Kol 1:13
22:54: Sam 31:11, Luk 22:33

55 Nəpin irəha hərkwumen pam napw riti ia nikare nimwə nəha, mhəkure pəri, Pita raməkure irəha minraha.
56 Nənə pran riti sə ramo tukwini nari rətoni in raməkure ipaka ti napw. Ramətə amasan in, nənə mini mə, "Iəmə i in mwi rinamavən pəri irau Iesu."
57 Mətə Pita rini mə, "Rekəm, prən i. Iakreirei iəmə nəha."
58 Nəpin ouihi a rukurau, nənə iərmama riti mwi rətoni in mini mə, "Ik riti mwi ia nirəha."
Mətə Pita rini mə, "Iəmə i, ripko mhə iou."
59 Nəpin ouihi a rəmwhen ia aoa riti rukurau, nənə iərmama riti mwi rəgkiari skai, mini mə, "Nipərhienien i. Iəmə i in mwi rinamavən pəri irau Iesu. Kwa in mwi iəmə Kalili nəha."
60 Mətə Pita rini mə, "Iəmə i, iakreirei nəfe i iakaməgkiari irə." Təkwtəkwuni a mwi, nəpin raməgkiari ihi, rəiə rakaka.
61 Nənə Iərimənu səkitaha ruvsini, məti pen mətə Pita. Nənə Pita rerin ririhi nəgkiariien i səvəi Iərimənu səkitaha. Riməni pen tukwe in mə, "Ia nəpin a i kurirə rəiə rakaka, tikini m kahar mə ikreirei iou."
62 Nənə Pita rier mevən iruə mirapi nasəkien.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel
63 Ia nəpin nəha nəmə me nəha səməme kamhərer tukuahag Iesu, kamhəuəsi in, mamharis əkenhin irə.
64 Irəha housəman mwi nənimen, nənə mamhəres in mə, "Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwin mə sin ruəsi ik!"
65 Nənə həni mwi nəgkiariien me ripik mwi, mamhəni ərəha in irə.
66 Nəpin ruvəran nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa housəsimwin irəha me. Nənə nərmama me həiri Iesu, mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmrinraha. Nənə nəmə asori me i həni mə,
67 "Trini minuə ik Kristo, ni pehe tukumaha i."
Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Ko iakini pehe tukumiaha i, ko kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien irə.
68 Ko iakəres nəresien riti m kimiaha, ko hiəpkosəripin pehe mhə miou.
69 Mətə nəha təkwtəkwuni mine mamevən iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia nikare Kumwesən mwatuk sə in niskaiien səvənhi rasori."
70 Miregi irəha pam həni mə, "Ro iaminhi irə ik Tini Kumwesən?"
Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Hiaməni mə iou i in i."
71 Miregi həni mə, "Kitaha tsətui mwi iərmama riti mwi mə trini pui in ti nəfe? Səuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Ruku pen atukwatukw ia tərhun."

22:56: Wok Me 4:13 **22:61:** Luk 22:34 **22:67:** Jon 3:12, 8:45, Jon 10:24
22:69: Wok Me 7:56 **22:70:** Luk 4:3,9

23

Iesu rərer ia nəmri Paelat

1 Ia nəpin nəha nərmama pam ia kusen nəha həskəmter,
mhəiri Iesu, mhəuvən, mhərer ia nəmri Paelat.
2 Nəpin kamhərer ia nəmri Paelat, həni ərəha Iesu i mə,
"Kimaha iahətoni iəmə i ramiri əpə iti kimaha nəkur Isrel,
maminise kimaha mə tahəpwəh nərəku penien nəmri takis m
Kig Sisa. In rani mwi mə in Kristo, iərmama sə trərimənu ia
kimaha."
3 Miregi Paelat rəres Iesu i mə, "Ik kig səvəi nəkur Isrel?"
Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ik ikani."
4 Nənə Paelat rini pen ti pris asori me mine nərmama me
pam nəha mə, "Iakətə iaminhi irə mə nərəhaien riwən ia iəmə
i."
5 Mətə irəha həgkiari skai, mhəni mə, "Mətə iəmə i rama-
hatən nərmama me pam ia tənə Jutia, mamo irəha haməvisə
minraha me. In rino stat fwe ia tənə Kalili muvehe meste nari
ia kwopun i."

Iesu rərer ia nəmri Herot

6 Nəpin Paelat riregi nəgkiariien nəha, rəres mə, "Iəmə i in
iəmə Kalili uə rekəm?"
7 Nənə nəpin Paelat riregi mə Iesu ruku pen ia kwopun nəha
Herot ramərimənu ikin, rərhi pen in revən tukwe, ti nəri nə mə
ia nəpin nəha Herot mwi fwe Jerusalem.
8 Nəpin Herot rətə Iesu, rerin ragien pik. Tui kwopti rokeikei
mə trətoni, ti nəri nə mə ramregi kani nəghin, nənə mokeikei
mwi mə trətoni Iesu ro nimtətien riti.
9 Ro pen Herot rəres Iesu nəresien me ripik, mətə Iesu
ripkini mhə nəgkiariien riti.
10 Ia nəpin nəha pris asori me mine nahatən me səvəi Loa
həskəmter, mamhəgkiari skai, mamhəni ərəha Iesu.
11 Herot mine naruagən me səvənhi kamhətə ərəha in,
mamharis əkenhin irə. Nənə Herot rini nəkwan mə irəha
tuharkahu pen karkahu amasan riti min. Nəpin hənarkahu
pen raka min, Herot rərhi pen in rirərig mevən ti Paelat.
12 Ia nəpin nəha Herot mine Paelat krouvehe rouəkwein
irau me mə iou riti. Mətə kupwən krouəmwəki irau me.

Paelat rəseni pen Iesu ia rəgi naruagən me

13 Paelat rousəsimwin pris asori me mine nəmə asori me
səvəi nəkur Isrel
14 mini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha hiəməuvehi iəmə i,
mhəuvehe, mhərpwi ia nənimek, mamhəni mə ramiri raka
nərmama ia suatuk atukwatukw. Iakinəkiri raka noien
səvənhi ia nəmrimiaha, mətə iapkətoni mhə nari riti ro rərəha

23:2: Luk 20:25 **23:3:** 1Tim 6:13 **23:7:** Luk 3:1 **23:8:** Luk 9:9

rəmwhen nəgkiariien me nəha kimiaha hiaməni, mamhəuəsi in irə.
15 Herot mwi ripkətoni mhə nari riti ro rərəha. Ro pen rərhi
pehe in rirərig mwi muvehe tukutaha. Hətə ro! Iəmə i ripko
mhə nari riti sə rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe.
16 Ro iaminhi irə takərisi in, nənə məseni in rier ia kalapus
mamevən.”
17 a
18 Mətə nərmama me nəha irəha pam həkwein əpwəmwis
mə, “Uvehi irapw iəmə nə məseni Parapas rier ia kalapus
tukumaha.”
19 (Iəmə nəha Parapas raməmak ia kalapus ti nəri nə mə
rimərkwumen naruagənien riti ia taon nəha Jerusalem, nənə
mousi əpune mwi iərmama.)
20 Paelat rarə məgkiari mwi minraha ti nəri nə mə rokeikei
mə trəseni Iesu rier ia kalapus mamevən.
21 Mətə irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Ərui tərini pen in
ia nei kamarkuaui! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuaui!”
22 Nənə Paelat rarə məgkiari sə ro kahar irə, mini pen ti
nirəha i mə, “Ti nəfe? Nəfe nərəhaien in rino? Iakinətə raka in
mə ripko mhə noien ərəha riti sə rəmwhen mə tukousi əpune
in tukwe. Ro iaminhi irə takərisi in, nənə, məseni in rier ia
kalapus mamevən.”
23 Mətə irəha haməmwur, mamhəkwein əpwəmwis,
mamhəni mə tukaməkeikei kərui tərini pen Iesu ia nei
kamarkuaui. Irəha həkwein əpwəmwis iaminha irə
mamhəuvən meste
24 Paelat rini mə tro nəkwanraha.
25 Iəmə nəha Parapas sə kiməuvehi puvnimwə in ia kalapus
ti naruagənien mine nousi əpuneien iərmama Paelat rəseni in
rier ia kalapus mamevən, mətə ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən
me səvənhi mə irəha tuho irə rəmwhen ia nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel hokeikei.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui

26 Naruagən me nəha həiri Iesu, mhəier ia taon, mhətoni
iəmə Saerin riti nəghin nə Saemon. Ruku pen ia kwopun riti
iruə mauvehe ia taon. Irəha həkwtəmhiri in, mhəmri pen
nei kamarkuaui səvəi Iesu ia nuran, nənə mhəkeikei min mə
trəvrani mukurirə Iesu.
27 Nərmama me həpik kamhəkurirə Iesu. Nipran me həpik
irəha minraha kamhapi, mamhasək asori tukwe.
28 Mətə Iesu ruvsini, məti pen mətə irəha, mini mə, “Niprən
Jerusalem me. Kimiaha tihəpwəh nasəkien tukw iou, mətə
tihasək tukumiaha me mine nipwnətimiaha me.

a **23:17:** Nəkukuə me ripik kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 17 riwən.

29 Nəpin riti sə rauvehe trərəha anan. Tukini iaminhi irə mə
nipran me səməme həpkəkwəhakwen mhə, mhəpkuvei pen
raka mhə kənunu m iəkunouihi, irəha həukurən nagienien.
30 Ia nəpin nəha nərmama tuhəni pen ti təkuər me mə
'Həkure tərini kimaha' mine nəpatu me 'Housəman kimaha.'
31 Mə nərmama kamho narimnari me i nəpin nei ramerə ihi
tukəfo irə nəpin nei ruvehe mimhiə?"
32 Nənə naruagən me kamhəiri iəmə ərəha mi kəru, mhəier
mə tuhousi əpune irau irəhar Iesu.
33 Irəha həuvehe ia kwopun nəha kani mə Kerhə səvəi
Iərmama. Ia kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei ka-
markuaui, mhərui tərini pen mwi iəmə ərəha mi nəha ia nei
kamarkuaui, riti ia nikare Iesu mwatuk, riti ia nikaren mour.
34 Nənə Iesu rini mə, "Tata. Tikəpwəh nərpwinien tai noien
ərəha səvənraha ti nəri nə mə həreirei nəfe i kamho." Nənə
irəha həuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə
trahatən pen sin truvehi nəfe tinari səvənhi.
35 Nərmama ia kwopun nəha kamhərer mamhəspau ia Iesu,
mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamharis əkenhin irə,
mamhəni mhənuə, "In riməuvehimiru nərmama me həpik.
Trini minuə in Kristo pərhien sə Kumwesən ruvərfi raka in,
ramasan mə ruvehimiru atukw a in."
36 Naruagən me irəha mwi kamharis əkenhin irə,
mamhəuvehe ipaka tukwe, mamhəmwur mə tuhəuvei pen
waen sə rəfiə min,
37 mamhəni mə, "Trini minuə ik kig səvəi nəkur Isrel
pərhien, uvehimiru atukw ik!"
38 Ia kənkapwə irənhə irə nəkukuə riti kimərai mə Iesu
tremhə ti nəfe. Rini mə: *In I KiG SəvəI Nəkur Isrel*
39 Iəmə ərəha mi nəha sə krouəgher ia kwopun nəha riti rini
ərəha Iesu i, mini mə, "Ik Kristo uə rekəm? Uvehimiru atukw
ik mine kimrau!"
40 Mətə in riti rinise in, mini mə, "Rosi ipkehekir mhə
Kumwesən uə? Kwa kiməuvei pehe nərpwinien mik
rəmwhen a mwi irə.
41 Ratukwatukw a mə kamousi əpune krau iaminhi. In i tai
noien ərəha səkrau. Mətə iəmə i ripko mhə nari riti rərəha."
42 Nənə iəmə nəha rarə mini mwi mə, "Iesu. Rerim tramrhi
iou nəpin tikərimənu ia nitətə səim."
43 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iakani nipərhienien
tukw ik i. Ipwet tikarə krau mik ia kwopun amasan nəha
Parataes."

Iesu remhə

23:29: Luk 21:23, Rev 6:16 **23:31:** 1Tes 4:17 **23:34:** Aes 53:12, Mat 5:44, Wok Me 7:60, Sam 22:18 **23:35:** Sam 22:7-8 **23:36:** Sam 69:21 **23:42:** Mat 16:28

44-45 Ipaka tɨ kurkwai nəpɨn ia ran nukuraanien səvəi meri
riwən. Nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə
nəha meste aoa kahar rukurau. Ia nəpɨn nəha tɨnari sə rəgher
tukuahag rum sə ro ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi
Kumwesən reitehi nɨpərɨn kəru.
46 Nənə Iesu rəkwein əpwəmwɨs mɨni mə, "Tata. Iakəmri
pehe nənɨmwɨk ia rəgɨm." Rɨni nəgkiariien nəha, nənə muvehi
neiahagien səvənhi sampam, memhə.
47 Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha in rasori ia naruagən
me irəha pam hantret. Nəpɨn rətoni Iesu mə rɨnəfemhə irə,
rəgnəgɨni Kumwesən, mɨni mə, "Nɨpərhienien. Iəmə i in iəmə
atukwatukw."
48 Nənə nərmama me pam səməme hənousəsɨmwɨn irəha
me fwe ikɨn tɨ nəspauien ia nəri nəha kɨno ia Iesu, nəpɨn
hətoni, hərərɨg pen imwənraha, mhəregi rərəha, mamhərui
kwənpwenhɨnraha tukwe.
49 Nərmama me pam səməme həukurən Iesu, mɨne
nɨpran me nəha səməme hənaməkurirə in fwe ia tənə Kalili,
kamhərer isipwɨn, mamhəspau ia narimnari me nəha.

Josef rərkwafə nɨpwrai Iesu ia nɨpəgi kəruəterei

50-51 Iərmama riti nəghɨn nə Josef. Imwəni nə Aramatia
taon riti səvəi nəkur Isrel. Josef in raməkure irəha nəmə
asori me səvəi nəkur Isrel nəpɨn housəsɨmwɨn irəha me.
Noien səvənhi ramasan matukwatukw. Nəpɨn nəmə asori me
hənərai sɨmwɨn mə tukousi əpune Iesu, Josef rɨpkəseni mhə.
Ia nəpɨn me in rameitenhi mə trətoni nɨtətə sə Kumwesən
ramərɨmənu irə ruvehe.
52 Josef revən tɨ Paelat, məres mə ko rəseni in ruvehi nɨpwrai
Iesu.
53 Nəpɨn Paelat rəseni, Josef revən, muvehi raka nɨpwrai
Iesu ia nei kamarkuaui, nənə muvegi ia tɨnari kani mə linen,
mevən məmri pen ia nɨpəgi kəruəterei sə kɨnərai ərori raka,
kɨpkəmri pen raka mhə nɨpwrai iərmama riti ikɨn.
54 In i nəpɨn kaməpnəpenə irə tɨ Sapat, Sapat ruvəuvehe
ipaka.
55 Nɨpran me nəha səməme həməier ia tənə Kalili, mhəkurirə
Iesu mhəuvehe, irəha həkurirə Josef i, nənə mhətoni nɨpəgi
kəruəterei nəha mɨne Josef rəfəmri pen nɨpwrai Iesu irə.
56 Nəpɨn hətoni pam, hərərɨg, mhəpnəpenə nɨmwai nari me
nepwɨn sə nɨpekɨnraha rapein amasan, mhəpnəpenə mwi
senta me nepwɨn. Nənə ia Sapat hapwɨs rəmwhen sə Loa
rɨməni.

23:44-45: Amos 8:9, Eks 36:35 **23:46:** Sam 31:5, Wok Me 7:59 **23:48:** Luk 18:13 **23:49:** Sam 38:11, 88:8, Luk 8:2-3 **23:55:** Luk 23:49 **23:56:** Eks 20:10, Dut 5:14

24

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

1 Ia Sante, nəpnəpin anan, nipran me nəha həuvehi nimwai
nari me səməme hənəpnəpenə raka ia nirəha nipekinraha
rapein amasan, mhəuvehi mhəuvən ia nipəgi kəruəterei nəha
kinərkwafə nipwrai Iesu ikin,
2 nənə mhətoni kəruəterei asori nəha kinərəpinhə pen ia
tərhui nipəg kinəsəkwusəkwu raka i. 3 Mətə nəpin hasu puvn-
imwə ia nipəg, həpkətoni mhə nipwrai Iesu Iərimənu səkitaha.
4 Nəri nəha ro nətərigien səvənraha rəvsausini pik. Nəpin
kamhərer mamhətərig tukwe, təkwtəkwuni a mwi iərmama
kəru krouier irapw ti nirəha. Tinari səvənrau raməhiapw.
5 Irəha hətoni həhekir mhənimwi irapw nənimenraha ia
tiprənə. Nənə iərmama mi nəha krouni pen ti nirəha i
mə, "Rəfo kimiaha hiamətui iərmama sə rimiru ia kwopun i
kamərkwafə nipwrai nərmama sə hemhə ikin?
6 In riwən i, mətə in rinətui mwi. Rerimiaha tramrhi
nəgkiariien i in rimməni pehe tukumiaha i nəpin rinamarə ihi
fwe ia tənə Kalili.
7 In rimməni mə, 'Irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen iou, Iəməti
Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. Nənə nəmə ərəha me nəha
tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuaui. Takemhə, mətə
nəpin sə ro kahar irə takətui mwi.' "
8 Nənə nipran me nəha rerinraha rirhi mwi nəgkiariien
nəha səvənhi.
9 Hərərig ia nipəg, mhəuvən, mhətoni eleven nərmama me
səvəi Iesu mine nepwin mwi, həni pen narimnari me i ti
nirəha.
10 Nipran me nəha səməme həni irapw narimnari me i ti
aposol me səvəi Iesu irəha nəha Meri Maktala, mine Joana,
mine Meri mama səvəi Jemes, mine nipran me nepwin mwi
irəha minrahar.
11 Mətə aposol me rerinraha rirhi mə rosi nəgkiariien nəha
səvənraha ro nəri auər a irə. Irəha həpkini mhə nipərhienien
irə.
12 Mətə Pita riskəmter, maiu, mevən ia nipəgi kəruəterei
nəha kinərkwafə nipwrai Iesu ikin, mərpəsuk, məti puvn-
imwə, mətoni tinari me nəha linen sə kiməvegi nipwrai Iesu
irə ramrimər, mətə nari riti mwi riwən. Nənə in rəpwəh
kwopun nəha mamevən mərkərinari ia nəfe rinətoni.

Iərmama kəru səvəi Iesu krauesi pen suatuk rauevən fwe Emeas

24:4: Wok Me 1:10 **24:5:** Luk 2:9 **24:6:** Luk 9:22, 17:25 **24:10:** Luk 8:2-3

13 Ia nəpin a mwi nəha iərmama kəru səvəi Iesu krauevən
ia rukwənu riti nəghin nə Emeas. Rukwənu nəha ipaka ti
Jerusalem kavən rəmwhen ia kilometa irəha pam eleven.
14 Irau krauəgkiari pəri ia narimnari me nəha kino.
15 Nəpin nəha krauəgkiari pəri irə, Iesu ruvehe ipaka, ma-
mavən irəhar minrau,
16 mətə nari riti ruvegi nətərigien səvənrau, kroureirei mə
Iesu nəha.
17 Nənə Iesu rini pen ti nirau i mə, "Nəfe i irauavən rauni pen
tukumirau me i?"

Nənə krouərer, nənimenrau ripkagien mhə.
18 Irau riti, nəghin nə Kleopas, rini pen tukwe in mə, "Rosi
ik əpa ia nərmama me səməme kamhavən fwe ia Jerusalem
ikreirei narimnari me nəha kino nərineiv m neis mine?"
19 Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, "Nəfe narimnari?"

Miregi krouni pen tukwe in mə, "Narimnari me nəha kino
ia Iesu, iəmə Nasaret. Iəmə nəha in profet riti. Ia nəmri
Kumwesən mine ia nəmri nərmama narimnari me sə in rino
mine nəgkiariien səvənhi ro nənimwin miskai.
20 Pris asori me mine nəmə asori me səkitaha həməuvei
pen in ia rəgi nəkur Rom mə irəha tuhəni mə in traməkeikei
memhə. Nənə irəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuaui.
21 Mətə kimaha iahənəmri pen əknekin nətərigien səkimaha
irə mə in iərmama sə treivinari ia kitaha nəkur Isrel. Narim-
nari me nəha kino, mətə nari riti mwi, ipwet i nəpin sə ro
kahar irə.
22 Riti mwi, nipran nepwin ia təmwen səkimaha ho
nəmrimaha rier. Ia nəpnəpin anan həuvən fwe ia nipəg sə
kinərkwafə iəmə nəha ikin,
23 mətə həpkətoni mhə nipwran. Nəpin irəha hərərig pehe,
həni mwi mə hənətoni agelo mi kəru krouier pehe ti nirəha,
krouni minuə in rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.
24 Nərmama nepwin ia təmwen səkimaha həuvən fwe ia
nipəgi kəruəterei nəha, nənə mhətoni rəmwhen atukwatukw
mə nipran me nəha həməni, mətə həpkətoni mhə nipwrai iəmə
nəha."
25 Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, "Kwa rosi kimiaha
hiəreirei nəgkiariien me pam sə profet kupwən me həməni.
Rəfo kimiaha hiamo tanpen ia rerimiaha, mhəpwəh nini ak-
wauakwien nipərhienien irə?
26 Kumwesən ruvəni raka mə iəmə nəha kani mə Kristo
traməkeikei miregi nəmisəien me nəha kurirə revən muvehi
nasoriien səvənhi."

24:15: Mat 18:20 **24:19:** Mat 21:11 **24:21:** Luk 2:38, 19:11, Wok Me 1:6
24:22: Luk 24:1-11 **24:24:** Jon 20:3-10 **24:26:** Luk 9:22, 24:44

27 Nənə Iesu rəusiəre pui pen amasan tɨ nirau i nɨpwrai
nəgkiariien me pam sə kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan
səməme haməgkiari ia in. Ia nəgkiariien səvənhi rəgkiari ia
nəkukuə səvəi Moses muvehe meste nəkukuə me səvəi profet
me.
28 Nəpɨn irəhar haruvehe ipaka tɨ rukwənu nəha irau
krauevən ikɨn, Iesu ramo rəmwhen mə in trəpwəh irau mavən
mamevən.
29 Mətə irau krouəkeikei min, rouni mə, "Samaro pəpɨm
kɨtahar mik. Rɨnaməruarəv. Rɨpko mhə tui meri rivə." Ro pen
Iesu ruvnimwə irəhar mɨnrau mə tuamharo pəpɨm.
30 Nəpɨn in rəkure mə trəni pəri nari irəhar mɨnrau, ruvehi
bred, məfwaki mɨni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, muvei
pen mɨnrau.
31 Ia nəpɨn nəha nətərɨgien səvənrau rəsevər, krɨnauətə
rɨnaukurən mə Iesu nəha. Nənə təkwtəkwuni a mwi in riwən
ia nəmrɨnrau.
32 Nənə irau krouni pen tukunrau me i mə, "Pərhien.
Nəpɨn raməgkiari pehe m krau ia suatuk, maməusiəre pui
pehe nɨpwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, nəgkiariien
səvənhi ramasan pɨk, mamo rerɨrau ramagien."
33 Nənə ia nəpɨn nəha krouəskəmter, rourərɨg rouevən
fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha krouətə nərmama me
eleven səvəi Iesu mɨne nərmama nepwɨn mwi irəha mɨnraha
hənousəsɨmwɨn raka irəha me,
34 mamhəni mə, "Nɨpərhienien. Iərɨmənu səkɨtaha rɨnətui
mwi. In ruvəier irapw raka tɨ Saemon."
35 Nənə iəmə mi nəha krouni irapw nəfe krɨnouətoni ia
suatuk, rouni mwi krɨnəfo rouətoni sas ia Iesu nəpɨn in
raməkwsen bred.

Iesu rier irapw tɨ nərmama səvənhi

36 Nəpɨn irau krauəgkiari ihi ia nari m nari me nəha,
təkwtəkwuni a mwi hətoni Iesu ramərer ia kurkwanraha,
mɨni pen tɨ nirəha i mə, "Nəmərinuien trarə tukumiaha."
37 Mətə irəha hərkərinari irə, mhehekɨr. Rerɨnraha rɨrhi mə
kamhətoni nənɨmwi iərmama riti.
38 Ro pen Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Rəfo hiamhekɨr
iamɨnhi irə? Rəfo nəresien me kamhəutə ia rerɨmiaha mamho
kɨmiaha hiəpwəh nɨniien nɨpərhienien ia nirak?
39 Hətoni ro rəgɨk mi mɨne nɨsuk mi. Kwa iou i. Hərapi
iou, mhəregi, mhəukurən mə nusak i mɨne nɨkəkrik i. Mətə
nənɨmwi iərmama nusan mɨne nɨkəkrin riwən."
40 Iesu rɨni nəgkiariien nəha, mɨsəni irapw rəgɨn mi mɨne
nɨsun mi tɨ nirəha hətoni.

24:27: Sam 22:1-21, Aes 53, Jon 13:31, Wok Me 3:13 **24:30:** Luk 22:19 **24:34:** 1Kor 15:4-5 **24:36:** 1Kor 15:5 **24:37:** Mat 14:26

41 Nəpin hətoni nəmrinraha rier. Rerinraha ragien. Mətə
nahatətəien səvənraha ramərməru ihi. Iesu rini pen ti nirəha
i mə, “Sənəmiaha i nəveginien uə rekəm?”
42 Nənə irəha həuvei pen nipəri nəmu afə riti min.
43 In ruvehi məni ia nəmrinraha.
44 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Narimnari me i kamhesi
pen nəgkiariien me səiou sə iakiməni pehe tukumiaha i fwe
kupwən nəpin iakinamarə pəri ihi kitaha m kimiaha. Iakiməni
minuə nəgkiariien me pam nəha kimərai pen ia Loa səvəi
Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me mine Ol
Sam səməme kamhəgkiari ia nirak tuhaməkeikei mhəuvehe
mhəukuə.”
45 Nənə in rəsevər ia nətərigien səvənraha mə irəha
tuhəukurən nipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan,
46 rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien me nəha kimərai pen
ia Nəkukuə Ikinan həni iaminhi mə iou Kristo takaməkeikei
mukupwən miregi nəmisəien, memhə, nənə ia nəpin sə ro
kahar irə iakətui mwi.
47 Tukəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhəpwəh
noien ərəha me, mhahatətə ia nirak, nənə Kumwesən trəpwəh
nərpwinien noien ərəha me səvənraha. Tukukupwən kəvisau
irapw nəgkiariien i ia Jerusalem kurirə revən ti nərmama ia
tənəmtənə me pam.
48 Kimiaha nəha hiənətoni narimnari me i ia nənimemiaha.
49 Həregi ro! Iou takərhi pehe Nəninwin Ikinan reiwaiu
pehe tukumiaha rəmwhen ia Tata səiou rino raka promes irə.
Mətə kimiaha tihəpwəh nierien ia taon i meste niskaiien nəha
trukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Kumwesən trarkahu pehe m
kimiaha.”

Iesu rutə mevən fwe ia neiai

50 Nənə Iesu riri irəha mhəier mhəuvən mheste nari fwe
rukwənu nəha Petani. Ia kwopun nəha in ruvehi utə rəgin mi,
məkwein amasan ia nirəha.
51 Nəpin raməkwein amasan ia nirəha, raraka ia nirəha,
nənə kuvehi utə in revən fwe ia neiai.
52 Irəha hənimwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisiaiien
səvənraha min. Nəpin hərərig mhəuvən fwe ia Jerusalem,
rerinraha ragien pik.
53 Ia nəpin me kamhəuvən ia nimwə səvəi Kumwesən,
mamhəgnəgini in.

24:41: Jon 21:5 **24:44:** Luk 9:22 **24:45:** Luk 24:27 **24:47:** 1Tim 3:16
24:48: Jon 15:27, Wok Me 1:8 **24:49:** Jon 14:16, 15:26, Jon 16:7, Wok Me 1:4
24:52: Jon 14:28, 16:22

Jon
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rɨmərai nəkukuə sə ro kefə irə raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Jon in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. Iesu rokeikei pɨk in. Jon rɨmərai nəkukuə i ia nuk 90-100. In rokeikei mə kɨtaha nərmama tsəvsini nəkukuə i pwəh ro nukurənien i tukutaha mə Iesu in Kristo, Tɨni Kumwesən. Jon rokeikei mə kɨtaha tsəni nɨpərhienien irə, nənə mhəuvehi nɨmɨruien ia nəghi Iesu (Jon 20:31). Jon raməgkiari ia nɨmɨruien mɨne wok səvəi Iesu Kristo. Mətə nəkukuə səvənhi ropə ia nəkukuə səvəi Matiu, Mak, mɨne Luk. Ia nəkukuə səvənhi Jon rɨni irapw nɨmtətien krirum səməme Matiu, Mak, mɨne Luk həpwəh nəgkiariien irə. Mətə ia nəkukuə Matiu, Mak, mɨne Luk haməgkiari ia nɨmtətien kəru a səməmi Jon raməgkiari mwi irə. Nəkukuə i nusipekɨnien me səvəi Iesu riwən irə, mətə raməgkiari pɨk ia navənien səvəi Iesu irəha in me nepwɨn. Jon rɨmərai nəkukuə i mə kɨtaha tsaməkeikei mhəukurən nɨmtətien me səməme Iesu Kristo rɨno. Nɨmtətien me nəha hamo pui mə Iesu Kristo in Kumwesən in rauvehi nɨskaiien asori me. Nɨpərhienien Jon ramahatən mə Iesu Kristo in Tɨni Kumwesən, mətə in ramahatən mwi mə Iesu in iərmama rəmwhen ia kɨtaha nəpɨn nepwɨn rerɨn rəpou, nəpɨn nepwɨn tɨpwɨn rəpou, mamo mwi nokeikeiien.

Nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvehe mo iərmama i nɨpwran rəmwhen ia nɨpwrataha

1 Fwe tui, nəpɨn tɨprənə ramiwən ihi, Nəgkiariien səvəi Kumwesən rɨnarə raka.[a] Nəgkiariien nəha ramarə irau Kumwesən. Nəgkiariien nəha in Kumwesən.

2 In rɨnarə raka irau Kumwesən fwe tui nəpɨn tɨprənə ramiwən ihi.

3 Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Narimnari me pam səməme kamharə riti riwən rɨpkuku pen mhə irə marə.

4 Nəgkiariien nəha in nukune nɨmɨruien. Nɨmɨruien nəha in nukuraanien sə raməhiəpwɨn nərmama.

5 Nukuraanien nəha raməhiapw ia nəpitəvien, nəpitəvien ko rɨpkousəman mhə.

6 Iərman riti Kumwesən rərhi pehe i nəghɨn nə Jon.

1:1: Jon 17:5, 1Jon 1:1-2, Rev 19:13 [a] **1:1:** Uə "Nəgkiariien rɨnarə raka." **1:3:** 1Kor 8:6, Kol 1:16-17, Hip 1:2 **1:4:** Jon 5:26 **1:5:** Jon 3:19 **1:6:** Mat 3:1, Luk 1:13-17,76

7 In ruvehe mə trərer irapw məgkiari ia nukuraanien
nəha pwəh nərmama həregi nəgkiariien səvənhi, nənə mhəni
nɨpərhienien irə.
8 Rɨpko mhə Jon in nukuraanien nəha, mətə ruvehe mə
trərer irapw məgkiari irə,
9 mɨni mə nukuraanien pərhien sə raməhiəpwɨn nərmama
me pam na truvehe ia tɨprənə i.
10 Nɨpərhienien nukuraanien nəha ruvehe ia tɨprənə i. In
nəha Nəgkiariien nəha tɨprənə i mɨne nərmama me pam
həuku pen irə mharə, mətə nəpɨn rier pehe irə irəha həreirei
mə in sin.
11 In ruvehe imwəni atukwatukw, mətə nəkur imwəni me
həpkəsevər mhə ia rerɨnraha tukwe.
12 Mətə nərmama me səməme həsevər ia rerɨnraha tukwe,
in ruvei pen nasoriien mɨnraha mə irəha nɨpwnəti Kumwesən
me. In ruvei pen nasoriien nəha m nərmama me pam səməme
kamhəni nɨpərhienien ia nəghɨn.
13 Mətə nəpɨn həuvehe mho nɨpwnəti Kumwesən me ia
nirəha, irəha həpkətui pehe mhə ia nɨte tata mɨne mama, uə
ia nokeikeiien səvəi nɨpwranrau, uə ia nətərɨgien səvəi iərman
riti, rekəm. Kumwesən əpa ruvei pen nɨmɨruien vi mɨnraha
ro irəha həuvehe nɨpwnətɨn me.
14 Nəgkiariien səvəi Kumwesənb ruvehe mo iərmama i
nɨpwran rəmwhen ia nɨpwrataha rarə ouihi a kɨmaha min.
Kɨmaha iahənətoni nasoriien səvənhi, nasoriien sə in rauvehi
tɨ nəri nə mə in Tɨni Kumwesən anan kuatia. Iahənətoni mə
rerɨn rukuər ia namasanien mɨne nɨpərhienien.
15 Jon rərer irapw məgkiari irə, məkwein əpwəmwɨs, mɨni
mə, “Iəmə i in i iəmə sə iakɨnəgkiari irə nəpɨn iakɨni mə, ‘Iəmə
sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, tɨ nəri nə mə nəpɨn
iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rɨnarə raka.’ ”
16 Nənə tɨ nəri nə mə rerɨn rukuər ia namasanien mɨne
nɨpərhienien, nəpɨn me kɨtaha pam saməuvehi narimnari
amasan me raku pen tukwe.
17 Loa sə Kumwesən ruvei pehe ruku pen tɨ Moses, mətə
namasanien mɨne nɨpərhienien ruku pen tɨ Iesu Kristo.
18 Iərmama riti rɨpkətoni raka mhə Kumwesən, mətə Tɨni
Kumwesən anan kuatia in Kumwesən. Ia nəpɨn me in ipaka
tɨ Tata səvənhi. In rɨno pui pehe Tata səvənhi m kɨtaha.

Nəgkiariien səvəi Jon Paptaes

1:8: Jon 1:20 **1:9:** Jon 8:12, 1Jon 2:8 **1:10:** Jon 1:3, 17:25 **1:12:** Kal 3:26 **1:13:** Jon 3:3-6, Jem 1:18, 1Pit 1:23 **1:14:** Aes 60:1-2, Kal 4:4, Fil 2:7, Hip 2:14, Luk 9:32, Jon 2:11

b **1:14:** Uə “Nəgkiariien ruvehe mo iərmama i nɨpwran rəmwhen ia nɨpwrataha.” **1:15:** Jon 1:27,30, Mat 3:11 **1:16:** Kol 2:10 **1:17:** Eks 34:28, Rom 6:14, 10:4 **1:18:** Eks 33:20, Jon 6:46, 1Tim 6:16, 1Jon 4:12, Mat 11:27

19 Nəgkiariien səvəi Jon ro iaminhi irə. Nəpin riti nəmə asori
me səvəi nəkur Isrel hərhi pen pris me nepwin mine Livaet me
nepwin həier ia Jerusalem mhəuvən mə tuhəres pen in mə, "Ik
sin?"
20 Nənə Jon ripkəpnapen mhə, mətə rəgkiari, mo nukurənien
i, mini mə, "Ripko mhə iou Kristo."[c]
21 Miregi irəha hares pen in mə, "Ik Elaeja?"
Miregi in rini mə, "Rekəm. Ripko mhə iou Elaeja."
Miregi irəha həni mə, "Ik profet nəha kimәni mə truvehe?"
Miregi in rini mə, "Rekəm."
22 Ro iaminhi irə irəha həni pen tukwe in mə, "Ik sin?
Kimaha tahaməkeikei mhəuvei pen nəgkiariien m səməme
hənərhi pehe kimaha. Ikəfni irə ia niram?"
23 Miregi Jon rini mə, "Iou iəmə i kamregi rerik ia kwopun
akwesakwes ikin. Iakaməkwein əpwəmwis mə, 'Kimiaha
tihaməkeikei mhəpərhi[d] suatuk səvəi Iərimənu səkitaha.'
Noien i iakamo ramesi pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea
kupwən."
24 Nərmama me i səməme kinərhi pehe irəha nepwin Farisi
me.
25 Irəha hares pen Jon i mə, "Rəfo ikamo paptaes ia
nərmama, mətə ripko mhə ik Kristo uə Elaeja uə profet nəha
Nəkukuə Ikinan rani mə truvehe?"
26 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, "Iakamo paptaes
ia kimiaha ia nui, mətə iərmama riti ramərer kurkwan ia
kimiaha hiəreirei.
27 Iou iakiməkupwən muvehe, iəmə nəha in trukurirə.
Iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia put səvənhi."
28 Narimnari me i həier pehe ia rukwənu Petani fwe nikare
nui aris Jotan pen, kwopun Jon ramo paptaes ikin.

Kwəti sipsip səvəi Kumwesən

29 Kini rakwakwi irə Jon rətoni Iesu ravən mauvehe. Nəpin
rətoni, rini mə, "Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən. In
truvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tiprənə i.
30 Iəmə i in i iakaməgkiari irə nəpin iakiməni mə, 'Iəmə sə
trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpin
iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.'
31 Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə iakiməuvehe,
mamo paptaes ia nui mə takətə sas in, nənə mahatən nəkur
Isrel irə pwəh irəha hətoni mhəukurən."

1:20: Jon 3:28 [c] **1:20:** Nəhag nəha "Kristo" raməgkiari ia iəmə nəha profet kupwən me həməni mə truvehe muvehimiru nərmama. **1:21:** Dut 18:15,18, Mat 11:14, Jon 6:14, 7:40 **1:23:** Aes 40:3 [d] **1:23:** Uə "Kimiaha tihaməkeikei mhəmri atukwatukw suatuk səvəi Iərimənu səkitaha." **1:25:** Mat 21:25, Jon 1:33 **1:27:** Jon 1:15, Wok Me 13:25 **1:28:** Mat 3:6, Jon 10:40 **1:29:** Aes 53:6-7, Jon 1:40, 1Pit 1:18-19 **1:30:** Jon 1:15

32 Nənə Jon rarə mini irapw mwi mə, “Iou iakinətoni
Nənimwin Ikinan ruku pen fwe ia neiai meiwaiu rəmwhen
ia mak inhəripw muvehe məkure irə.
33 Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə Iəmə sə rinərhi
pehe iou mə tako paptaes ia nui rini pehe tukw iou i mə, ‘Ik
tikətoni Nənimwin Ikinan reiwaiu məkure ia iərmama riti.
Iərmama nəha in nəha tro paptaes ia Nənimwin Ikinan.’
34 Iou Jon iakinətoni nəri i, nənə mani minuə iəmə i in Tini
Kumwesən.”

Iesu rinaməkwein nərmama me səvənhi

35 Kini rakwakwi irə, Jon ramərer ia kwopun a mwi nə
irəhar iərmama kəru səvənhi.
36 Nəpin rəti pen mətoni Iesu ramavən makurau, rini mə,
“Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən.”
37 Iərmama mi nəha səvəi Jon krouregi in rini nəgkiariien
nəha, nənə kraukurirə ia Iesu.
38 Iesu ruvsini mətoni irau kraukurirə in, nənə rini pen ti
nirau i mə, “Kimirau irouətui nəfe?”
Miregi krouni pen tukwe in mə, “Rapai, ikamarə pəku?”
(Nəgkiariien nəha “Rapai” nipwran mə Iahatən.)
39 Miregi in rini pen ti nirau i mə, “Rouvehe rouətoni.”
Ro pen irau krouevən, rouətoni kwopun in ramarə ikin.
Nənə irau krouarə irəhar min ia nəpin nəha ti nəri nə mə
rinaməruarəv ipaka meri rivə.
40 Irau riti riregi Jon rəgkiari nənə rukurirə ia Iesu in nə
Antru, piəvi Saemon Pita.
41 Nəri sə rukupwən mo in revən mətoni piəvni Saemon,
nənə mini pen tukwe in mə, “Kimaha iahətoni Mesaea.”
(Mesaea nipwran mə Kristo.)[e]
42 Nənə in riri Saemon mevən ti Iesu. Iesu rəti pen mətoni
Saemon, mini mə, “Ik Saemon, tini Jon. Tukəkwein ik mə
Kefas.” (Kefas nipwran mə Pita.)

Iesu rəkwein Filip mine Nataniel

43 Kini rakwakwi irə, Iesu rokeikei mə trevən ia tənə Kalili.
In rətui Filip, mətoni, mini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.”
44 Filip nəha in iəmə Petsaeta, imwei Antru mine Pita.
45 Nənə Filip rətui Nataniel, mətoni, mini pen tukwe in
mə, “Kimaha iahətoni iəmə i Moses rimərai ia nəkukuə səvəi

1:32: Mat 3:16 **1:33:** Luk 3:2-3 **1:34:** Mat 3:17, 17:5, Mat 27:54
1:36: Jon 1:29 **1:40:** Mat 4:18-20 **1:41:** 1Saml 2:10, Sam 2:2, Jon 4:25

[e] **1:41:** Nəgkiariien mi nəha “Mesaea” mine “Kristo” krouəmnəmwhen a. Mesaea nəgkiariien Hipru. Kristo nəgkiariien Krik. Nəhag mi nəha krouəgkiari ia iəmə nəha profet kupwən me həməni mə Kumwesən trərhi pehe i ruvehe muvehimiru nərmama. **1:42:** Mat 16:18, Mak 3:16 **1:43:** Mat 8:22, Mak 2:14 **1:45:** Dut 18:18, Aes 7:14, 9:6, Jer 23:5, Esik 34:23

Loa mine profet me mwi həmərai mamhəgkiari irə. In iəmə Nasaret, tini Josef. Nəghin nə Iesu."

46 Miregi Nataniel rini pen tukwe in mə, "Ko nari amasan riti ruku pen ia Nasaret uə?"

Miregi Filip rini pen tukwe in mə, "Uvehe mətoni."

47 Nəpin Iesu rətoni Nataniel ravən muvehe, in rəgkiari irə, mini mə, "Hətə ro. Iəmə Isrel pərhien i. Neikuəien riwən irə."

48 Miregi Nataniel rini pen tukwe in mə, "Ikəfukurən iou?"

Miregi Iesu rini mə, "Nəpin ikaməkure tegin niemis, Filip rəpwəh ihi nəkweinien ik, iakinətə raka ik."

49 Miregi Nataniel rini pen tukwe in mə, "Iahatən. Ik Tini Kumwesən pərhien. Ik pərhien kig səvəi nəkur Isrel."

50 Miregi Iesu rini mə, "Rəfo? Ikini nipərhienien ia nirak ti nəri nə mə iakini nəgkiariien i mə 'Iakinətə raka ik ikaməkure tegin niemis'? Ik tikətoni narimnari me nepwin mwi hasori ia səməme nəha."

51 Iesu rarə mini pen mwi tukwe in mə, "Iakani nipərhienien tukumiaha i kimiaha tihətoni kəpuapen trəkwag nənə nagelo me səvəi Kumwesən tuhaməutə mamheiwaiu ia Iəməti Iərmama."

2

Nəkur Kena həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi mhagien irəha minrau

1 Kini neis irə nərmama nepwin ia rukwənu Kena ia tənə Kalili həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, mharə mho mwi nəvegінien asori riti mamhagien pəri irəha minrau. Mama səvəi Iesu irəha minraha.

2 Kinəkwein Iesu mine nərmama me səvənhi mə irəha mwi tuhəuvən mhani pəri nari irəha minraha.

3 Nəpin waen ruvəiwən, mama səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, "Sənmwinraha waen ruvəiwən."

4 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Prən i. Ikəfo mani pehe nəri i tukw iou? Nəpin səiou ripkuvehe mhə ihi."

5 Miregi mama səvənhi rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari mə, "Kimiaha tihaməkeikei mho nəfe nəghin in trini pehe tukumiaha i."

6 Ia kwopun nəha nəri kamərəmin pen nui irə irəha pam sikis kino ia kəruəterei. Irəha kuatia kuatia rukurən nuvehiien eiti uə hantret twenti lita. Nui nəha səvəi nəkur Isrel kamhərkwerig irə.)

7 Iesu rini pen ti nərmama me nəha kamho tukwini nari mə, "Kimiaha tihərəmin pen nui ia nəri kamərəmin pen nui ia nirəha." Irəha hərəmin meste pehe rukuər.

1:46: Jon 7:41,52 **1:48:** Sam 32:2 **1:49:** Mat 14:33, 16:16, Mat 27:42, Mak 3:11 **1:51:** Jen 28:12 **2:1:** Jon 1:43 **2:4:** Mat 12:48, Jon 19:26 **2:5:** Jon 7:30, 8:20 **2:6:** Mak 7:3-4

8 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nəha təkwtəkwuni kɨmiaha tihəkwəhi raka nepwɨn, mhəuvehi mhəuvən mhəuvei pen m iəmə asori səvəi nəvegɨnien asori.” Ro pen irəha həuvehi mhəuvən.
9 Nəpɨn iəmə asori səvəi nəvegɨnien asori rənɨmwi əghan nui nəha, nui sə Iesu rɨno ruvehe mo waen i, in rɨreirei mə waen ruku pəku. (Mətə iotukwininari me səməme həkwəhi raka nui irəha həukurən.) Ro iamɨnhi irə iəmə asori səvəi nəvegɨnien nəha rəkwein iərman sə rɨpkarə vi a irau pran səvənhi ruvehe,
10 rɨni pen tukwe in mə, “Samarə kamo nəvegɨnien asori iamɨnhi kukupwən kukwəhi raka waen sə ramasan pɨk kauvei pen m nərmama. Nənə nəpɨn nərmama me hənənɨmwi asori kwopti, kukwəhi raka sə rɨpkamasan pɨk mhə kauvei pen mɨnraha hənɨmwi. Mətə ik ikəpwəh nukwəhi rakaien waen sə ramasan pɨk meste nəha təkwtəkwuni.”
11 In i nɨmtətien sə Iesu rukupwən mo ia rukwənu Kena ia tənə Kalili. Ia nɨmtətien nəha in rahatən pen nasoriien səvənhi. Nənə nərmama me səvənhi həni nɨpərhienien irə.

Iesu rəkoui irapw nərmama səməme kamho maket ia nimwə səvəi Kumwesən

12 Kurirə irə Iesu rewaiu pen fwe taon Kapaneam irəha mama səvənhi mɨne piəvni me mɨne nərmama me səvənhi. Nənə irəha harə nəpɨn ouihi a fwe ikɨn.
13 Nəvegɨnien asori səvəi nəkur Isrel kani mə Pasova rɨnauvehe ipaka. Iesu rutə pen fwe Jerusalem,
14 mətoni nərmama nepwɨn ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən kamhəmri pen nəmri nari ia kau me mɨne sipsip me mɨne menu me. Nepwɨn kamhəkure mamhəvriwei mane. In rətoni irəha,
15 ruvehi nəkwus me, mo kwənkɨrkɨr irə, məkoui irapw irəha pam mɨne sipsip me mɨne kau me həier irapw ia nimwə nəha. In rətəgi irapw mane səvəi nərmama kamhəvriwei i, muvsini tepol me səvənraha.
16 Nənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia menu me, in rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨmiaha tihəuvehi nəri me i mharaka, mhəpwəh noien nimwə səvəi Tata səiou ro kwopun kauvehi nəmri nari ikɨn.”
17 Ia nəpɨn nəha nərmama me səvənhi rerɨnraha rɨrhi nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rɨni mə, “Iakokeikei pɨk nimwə səim. Nokeikeiien nəha rauək rəmwhen ia napw ia rerɨk.”
18 Ro pen nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Sin rɨməuvei pehe nasoriien mik mə tiko narimnari

2:11: Luk 9:32, Jon 1:14, 4:54, Jon 11:40 **2:12:** Mat 4:13 **2:13:** Eks 12:1-27, Jon 6:4, 11:55 **2:17:** Sam 69:9

me i? Nəfe nəha nɨmtətien tiko m kɨmaha pwəh iahətoni mhəukurən?"
19 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Housi testesi nimwə i səvəi Kumwesən, nənə ia nəpɨn səro kahar irə takuvehi utə mwi."
20 Mɨregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni mə, "Kwa nimwə i səvəi Kumwesən kuvrhəkɨn nuk irəha pam foti-sikis. Tikəfo muvehi utə mwi ia nəpɨn kahar?"
21 Mətə nimwə nəha səvəi Kumwesən Iesu ramə𝑔kiari irə in nə nɨpwran.
22 Ro iamɨnhi irə nəpɨn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nərmama me səvənhi rerɨnraha rɨrhi mə in rɨməni nə𝑔kiariien i, nənə irəha həni nɨpərhienien ia Nəkukuə Ikinan mɨne nə𝑔kiariien nəha Iesu rɨməni.
23 Nəpɨn Iesu in fwe Jerusalem tɨ nəve𝑔ɨnien asori nəha kani mə Pasova, nərmama həpɨk hətoni nɨmtətien me nəha in ramo, mhəni nɨpərhienien ia nə𝑔hɨn.
24 Mətə Iesu rɨpkɨni mhə nɨpərhienien ia nirəha, mhəpwəh nɨni pamien rerɨn tɨ nirəha i, tɨ nəri nə mə in ruvəukurən raka nərmama me pam.
25 In rɨpkətui mhə iərmama riti tro pui pen nətərɨ𝑔ien səvəi iərmama min, tɨ nəri nə mə in ruvəukurən raka nəfe ramarə ia reri iərmama.

3

Nikotimas revən ia nəpɨn mam𝑔kiari m Iesu

1 Iəmə asori riti səvəi nəkur Isrel nə𝑔hɨn nə Nikotimas. In Farisi riti.
2 Iəmə i ruvehe tɨ Iesu ia nəpɨn, mɨni pen tukwe in mə, "Iahatən. Kɨmaha iahəukurən mə ik iahatən riti sə Kumwesən rərhi pehe ik. Iərmama riti riwən ko ro nɨmtətien me i səməme ikamo trɨni mɨnuə Kumwesən rɨpkarə mhə tukwe."
3 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Iakani nɨpərhienien tukw ik i trɨni mɨnuə iərmama kɨpkukwəhi mhə mwi in, ko in rɨpkətə mhə nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə."
4 Mɨregi Nikotimas rɨni pen tukwe in mə, "Tukəfa kukwəhi mwi iərmama sə ruvəpwinari raka? Ko in revən mwi ia tɨpwi mama səvənhi mə tukukwəhi mwi in uə rekəm?"
5 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Iakani nɨpərhienien tukw ik i trɨni mɨnuə iərmama kəpwəh nukwəhiien in ia nui mɨne Nənɨmwɨn, ko in rɨpkuvnimwə mhə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.

2:19: Mat 21:23, 26:61, Mat 27:40, Wok Me 6:14 **2:21:** 1Kor 6:19 **2:22:** Luk 24:6-8, Jon 12:16, 14:26 **2:23:** Jon 7:31 **2:25:** Mak 2:8 **3:1:** Jon 7:50, 19:39 **3:2:** Mat 22:16, Jon 9:16 **3:3:** Mat 18:3, 1Pit 1:23 **3:5:** Esik 36:25-27, Taet 3:5

6 Nəri sə iərmama rukwəhi in iərmama. Nəri sə Nənimwin
rukwəhi in nənimwin.
7 Tikəpwəh nərkəriien nari mə iakini pehe tukw ik i mə
'Tukaməkeikei kukwəhi mwi ik.'
8 Nimətagi ravən mamevən ia kwopun pəku rokeikei mə
trevən ikin. Kimiaha hiamregi rameikweikwi nimwai nari,
mətə hiəreirei mə ruku pəku mauvəku. Nərmama me pam
səməme Nənimwin rukwəhi irəha ho mwi iaminhi."
9 Miregi Nikotimas rini pen tukwe in mə, "Tukəfo narimnari
me i ruvehe mo iaminha irə?"
10 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ik iahatən səvəi nəkur
Isrel. Rəfo ikreirei narimnari me i?
11 Iakani nipərhienien tukw ik i kimaha iahaməni nəfe
iahəukurən, mamhəgkiari ia nəfe iahənətoni ia nəmrimaha,
mətə kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien
səkimaha.
12 Iakinəgkiari raka ia narimnari me ia tiprənə i, mətə
kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səiou. Ro
iaminhi irə tihəfo mhəni nipərhienien ia nəgkiariien səiou
trini minuə iakəgkiari ia narimnari me ia neiai?
13 Iərmama riti riwən ruvəutə raka mevən ia neiai. Iəməti
Iərmama in əpa ruku pen ia neiai meiwaiu.
14 Fwe kupwən Moses ruvehi utə snek riti kino ia aean
nə pras ia kwopun akwesakwes ikin. Rəmwhen a mwi
tukaməkeikei kuvehi utə Iəməti Iərmama
15 mə iərmama sə rani nipərhienien irə truvehi nimiruien
rerin.
16 Kumwesən rokeikei pik nərmama ia tiprənə i, məriari
pehe Tini anan kuatia mə nərmama me pam səməme tuhəni
nipərhienien irə tuhəpkemhə mhə, mətə tuhəuvehi nimiruien
rerin.
17 Kumwesən ripkərhi pehe mhə Tini ruvehe ia tiprənə i mə
trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama, mətə in rərhi pehe
Tini mə truvehimiru irəha.
18 Iərmama sə rani nipərhienien ia Tini Kumwesən,
Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvənhi.
Mətə iərmama sə ripkini mhə nipərhienien irə, Kumwesən
ruvəni raka mə in trərpwin noien ərəha me səvənhi ti nəri
nə mə iərmama nəha ripkini mhə nipərhienien ia Tini anan
kuatia.
19 Kumwesən ruvəni raka mə in truvei pen nərpwinien m
nərmama ti noien i iakani. Nukuraanien ruvəuvehe raka
ia tiprənə i, mətə nərmama həpkokeikei mhə nukuraanien,

3:6: Sam 51:5, Jon 1:13 **3:8:** Pri 11:5 **3:11:** Jon 3:32, 8:26 **3:12:** Luk 22:67
3:13: Prov 30:4, Rom 10:6 **3:14:** Nam 21:9, Jon 8:28, 12:32 **3:15:** Jon 20:31
3:16: Jon 3:36, 10:28, Rom 5:8, 8:32, 1Jon 4:9-10 **3:17:** Luk 19:10, Jon 5:22, 12:47, Wok Me 17:31 **3:18:** Jon 3:36, 5:24 **3:19:** Jon 1:5,9, 8:12

mhokeikei a nəpitəvien, tɨ nəri nə mə noien me səvənraha hərəha.
20 Iərmama sə ramo noien ərəha me rəmwəki nukuraanien.
Ko in rɨpkuvehe mhə irə kamo nukuraanien nəha rəhiəpwɨn
noien me səvənhi.
21 Mətə iərmama sə ramo nɨpərhienien ruvehe ia nuku-
raanien mə tro nukurənien i mə noien me səvənhi in ramo tɨ
nəri nə mə ramsiai Kumwesən."[a]

Jon Paptaes rəgkiari mwi ia Iesu

22 Kurirə ia nəri nəha, Iesu mɨne nərmama me səvənhi
həuvən ia tənə Jutia. In ramarə ikɨn irəha mɨnraha, mamo
paptaes ia nərmama.
23 Jon mwi ramo paptaes ia nərmama fwe Aenon kwopun
riti ipaka tɨ Salim, tɨ nəri nə mə nui me həpɨk fwe ikɨn.
Nərmama me kamhəuvehe tukwe, nənə in ramo paptaes ia
nirəha.
24 (Ia nəpɨn nəha kɨpkuvehi puvnimwə mhə ihi Jon ia kala-
pus.)
25 Nəpɨn riti nərmama nepwɨn səvəi Jon mɨne iəmə Isrel riti
hənaməvisə mɨnraha me tɨ nəresien riti mə tuhəfərkwerɨg irə.
26 Nənə irəha həuvehe tɨ Jon, mhəni pen tukwe in mə,
"Iahatən. Rerɨm ramrhi iəmə nəha fwe kupwən kɨmirau min
ia nɨkare nui arɨs Jotan pen, iəmə sə ikɨnərer irapw məgkiari
irə? Ətə ro. In ramo paptaes ia nərmama. Nərmama pam
kamhəuvən tukwe."
27 Mɨregi Jon rɨni mə, "Iərmama ko rɨpkuvehi atukw mhə
nari riti, mətə nəfe nari in ruvehi Kumwesən traməkeikei
muvei pen min.
28 Kɨmiaha i hiəuvəregi raka iou iakɨməni iamɨnhi irə mə,
'Rɨpko mhə iou Kristo, mətə Kumwesən rərhi pehe iou mə
takukupwən ia Kristo muvehe.'
29 Nəpɨn kiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, prən
nəha səvəi sin? Kwa səvəi iərman nəha! Mətə nəpɨn kamo
nəvegɨnien asori səvəi narə viien səvənrau, in riti ramərer
ipaka, mamregi iərman nəha raməgkiari, rerɨn ragien pɨk
tukwe. Ro iamɨnhi irə təkwtəkwuni iakamregi rerɨk ramagien
pɨk.
30 Iərman nəha traməkeikei mutə masori, mətə iou
takaməkeikei meiwaiu mouihi.
31 Iəmə sə ruku pen fwe irənhə rasori ia nərmama me pam.
Iəmə sə ruku pen ia tɨprənə in səvəi tɨprənə, nənə raməgkiari

---

3:20: Efes 5:11-13 [a] **3:21:** Suatuk riti mwi tɨ nɨniien nəgkiariien ia vas 21 in i mə: "Mətə iərmama sə ramo nɨpərhienien ruvehe ia nukuraanien mə nukuraanien trəhiəpwɨn kətoni mə noien me sə in ramo, mətə Kumwesən rɨnasitu irə mə tro." **3:22:** Jon 4:1-2 **3:24:** Mat 4:12 **3:26:** Jon 1:26-34 **3:27:** Jon 19:11, 1Kor 4:7, Hip 5:4 **3:28:** Jon 1:20,23, Mat 11:10 **3:29:** Mat 9:15 **3:31:** Jon 8:23, 1Jon 4:5

ia narimnari me səvəi tiprənə. Mətə iəmə sə ruku pen ia neiai rasori ia nərmama me pam.

32 In rani irapw nəfe rinətoni miregi, mətə iərmama riti riwən rini nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi.

33 Mətə iərmama sə rini nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi ramahatən pen mə nəgkiariien nəha Kumwesən rini ro nipərhienien.

34 Iəmə sə Kumwesən rinərhi pehe i rani irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə Kumwesən rauvei pen Nənimwin Ikinan min rasori pik.

35 Tata Kumwesən in rokeikei Tini, minəmri pen raka narimnari me pam ia rəgin.

36 Iərmama sə rani nipərhienien ia Tini Kumwesən nimiruien rerin rinarə raka irə. Mətə iərmama sə ripko mhə nəkwai Tini Kumwesən, in tripkətə mhə nimiruien ia nəpin riti, mətə niemaha səvəi Kumwesən raməmak rerin irə."

4

Iesu ramәgkiari m pran Sameria

1 Kəvisau pen m Farisi me mə Iesu ravi nərmama həpik həuvehe mho nərmama me səvənhi, nənə in ramo paptaes ia nirəha. Nərmama me nəha həpik mhəpi raka səməme Jon ravi irəha, mamo paptaes ia nirəha.

2 (Mətə nipərhienien ripko mhə Iesu atukwatukw ramo paptaes ia nirəha, mətə nərmama səvənhi me a kamho.)

3 Nəpin Iesu rukurən mə Farisi me həuvəregi raka nəgkiariien nəha, in rəpwəh tənə Jutia, minamevən mwi ia tənə Kalili.

4 Ia suatuk səvənhi Iesu riregi mə tramәkeikei məpi simwin ia tənə Sameria.

5 Ro iaminhi irə in ruvehe ia taon riti ia Sameria nəghin nə Saeka. Taon nəha ipaka ti kwopwi tiprənə Jekop rimәauvei pen m tini nəghin nə Josef.

6 Wel sə Jekop rineri fwe kupwən in nəha ia kwopun nəha. Nənə Iesu riregi rəpou pik ti navənien səvənhi, revən, mamәkure ia nikare wel nəha. Ipaka ti kurkwai nəpin ia ran.

7 Nənə prən Sameria riti ruvehe mə trukwəhi nui. Iesu rini pen tukwe in mə, "Vei pehe nui riti miou iakənimwi."

8 (Nərmama me səvəi Iesu həuvavən fwe taon mə tuhəuvehi nəmri nəveginien.)

9 Miregi prən Sameria i rini pen tukwe in mə, "Ik iəmə Isrel. Iou prən Sameria. Rəfo ikamәres pehe nui miou?" (Prən i rini

---

3:32: Jon 3:11 **3:34:** Jon 1:32 **3:35:** Mat 11:27, Jon 5:20, 10:17 **3:36:** Jon 3:16-18, 1Jon 5:12, Luk 3:7 **4:1:** Jon 3:22,26 **4:5:** Luk 9:52, Jen 33:19, Jos 24:32 **4:9:** Esra 4:1-5, Esra 9:1-10:44, Luk 9:52-53

iaminhi irə ti nəri nə mə nəkur Isrel mine nəkur Sameria ko həpkənimwi mhə nui ia kap kuatia.)

10 Iesu rini pen ti prən i mə, “Ikreirei nəfe nari Kumwesən rokeikei mə truvei pehe mik. Ikreirei mwi iou sə iakani pehe tukw ik i minuə ‘Vei pehe nui riti miou iakənimwi.’ Kamo ikukurən ko ikəres iou nənə iakuvei pehe nuimiru mik.”

11 Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Teki nəri tikukwəhi nui irə riwən. Wel i rəmwhenimw. Nənə tikuvehi pəku nuimiru nəha?

12 Rəfo? Ik iəmə asori məpi raka kaha kupwən səkitaha Jekop? In riməuvei pehe wel i m kitaha, minamənimwi nui irə. Nipwnətin me mine kau me səvənhi irəha mwi hənamənimwi.”

13 Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Iərmama sə rənimwi nui i trəkwakwa mwi,

14 mətə iərmama sə trənimwi nui takuvei pen min tripkəkwakwa mhə mwi ia nəpin riti. Nui sə takuvei pen min trakwərkwər ia reri iərmama nəha rəmwhen ia nəmri nui riti mauvei pen nimiruien rerin min.”

15 Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Uvei pehe nui nəha miou pwəh iapkakwakwa mhə mwi, məpwəh nuveheien ia kwopun i mukwəhi nui!”

16 Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Evən, məkwein səim iərman, rouvehe mwi ia kwopun i.”

17 Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Səiou iərman riwən.”

Miregi Iesu rini mə, “Ikani atukwatukw mə səim iərman riwən.

18 Ikinesi pen raka nərman irəha pam krirum, nənə sə nəha ikamesi pen ipwet mine ripko mhə iərman atukwatukw səim. Nəri i ikini ro nipərhienien.”

19 Prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Iakətə ik mə ik profet riti.

20 Kaha kupwən me səkimaha nəkur Sameria kamhəfwaki pen m Kumwesən ia təkuər i, mətə kimiaha nəkur Isrel hiaməni mə Jerusalem kwopun atukwatukw nərmama tuhaməkeikei mhəfwaki pen m Kumwesən ikin.”

21 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ni nipərhienien ia nəgkiariien səiou. Nəpin nəha rauvehe kimiaha tihəpwəh nəfwakiien m Tata Kumwesən ia təkuər i mine fwe Jerusalem.

22 Kimiaha hiaməfwaki mhəreirei Kumwesən, mətə kimaha iahaməfwaki mhəukurən amasan in, ti nəri nə mə suatuk Kumwesən rauvehimiru nərmama irə ruku pen ia kimaha nəkur Isrel.

4:10: Jon 4:26 **4:11:** Jon 7:37-38, Rev 21:6 **4:12:** Jon 8:53 **4:14:** Jon 6:35 **4:19:** Jon 7:40, 9:17, 1Kor 14:24-25 **4:20:** Dut 12:5-14, Sam 122:1-5 **4:22:** 2King 17:29-41, Aes 2:3, Rom 9:4-5

23 Nəpin riti nəha rauvehe, mətə ruvəuvehe raka. Ia nəpin
nəha nərmama səməme kamhəfwaki pərhien tuhəfwaki m
Tata Kumwesən ia nənimwin mine nipərhienien, ti nəri nə mə
Tata Kumwesən ramətui nərmama səməme kamho iaminhi
mə irəha tuhəfwaki pen min.
24 Kumwesən in nənimwin, nənə nərmama me səməme
kamhəfwaki pen min tuhaməkeikei mhəfwaki ia nənimwin
mine nipərhienien."
25 Miregi prən i rini pen tukwe in mə, "Iakukurən mə Mesaea
truvehe (iəmə sə kaməkwein in mə Kristo). Nəpin in truvehe,
in trini pehe narimnari me pam tukutaha."
26 Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, "Kwa iou i iou
iakaməgkiari mik."

Nərmama me səvəi Iesu hərərig pehe mwi mhətoni in

27 Təkwtəkwuni a mwi nərmama me səvəi Iesu hərərig mwi,
mhətoni Iesu raməgkiari m pran riti. Hətoni hərkərinari
irə, mətə irəha riti ripkini mhə mə, "Iakamətui nəfe?" uə
"Ikaməgkiari kimirau prən i ti nəfe?"
28 Ro iaminhi irə prən nəha rəpwəh teki nəri rakwəhi nui irə,
mevən ia taon, mini pen ti nərmama me fwe ikin minuə,
29 "Həuvehe, mhətoni iərmama riti sə rini pehe tukw iou i
narimnari me pam sə iakino. Rosi iəmə i in Kristo uə?"
30 Nənə irəha həier ia taon, mamhəuvehe ti Iesu.
31 Ia nəpin nəha nərmama me səvəi Iesu kamhəni pen tukwe
in mə, "Iahatən, əni nari."
32 Mətə in rini pen ti nirəha i mə, "Sənak nəveginien sə takəni
kimiaha hiəreirei."
33 Ro iaminhi irə nərmama me səvənhi həni pen ti nirəha me
i mə, "Rəfo? Iərmama riti ruvəuvei pen raka nəveginien min
uə?"
34 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Sənak nəveginien in i.
Takaməkeikei mo nəkwai Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe,
mo sampam ia wok səvənhi.
35 Kimiaha hiəukurən nəgkiariien i kamini rerin mə, 'Məkwə
kefə mwi nəha ikin kesi raka nukwai wit sə rimruə ia
nəmhien.' Mətə iakani pehe tukumiaha i həti pen ro wit ia
nəmhien me. Nimwanraha me həuvəmhiə. Rino nəpin sə
tukesi nukwanraha.
36 Iərmama sə ramesi nukwai wit, in ruvəuvehi raka
nərəkuien səvənhi, mamousəsimwin nukwai wit me mə
tuhəuvehi nimiruien rerin. Ia noien nəha iərmama sə
raməpwei wit mine iərmama sə ramesi nukwan irau
trouagien pəri.

4:24: 2Kor 3:17, Rom 12:1, Fil 3:3 **4:25:** Jon 1:41 **4:26:** Mak 14:61-62, Jon 9:37 **4:34:** Jon 6:38, 17:4 **4:35:** Luk 10:2

37 Nəgkiariien i kamini ro nipərhienien irə mə, ‘Iərmama əpə
rəpwei wit, nənə iərməpə ramesi nukwan.’
38 Iou iakərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhesi nukwai wit
me. Ripko mhə kimiaha hiənəpwei wit me nəha. Nərməpə
hənəpwei, nənə təkwtəkwuni kimiaha tihəkurirə ia nirəha,
mho pam nəfe irəha hənostat mho.”

Nəkur Sameria həpik həni nipərhienien ia Iesu

39 Nəkur Sameria həpik həni nipərhienien ia Iesu ti nəri nə
mə həregi prən i rini ianhi irə mə, “In rini pehe tukw iou i
narimnari me pam sə iakino.”
40 Ro iaminhi irə, nəpin nəkur Sameria me nəha həuvehe
tukwe, həres pen Iesu mə trarə irəha minraha. Nənə in rarə
ikin nəpin kəru.
41 Kurirə irə nəkur Sameria həpik mwi həni nipərhienien ia
Iesu ti nəri nə mə həregi nəgkiariien səvənhi.
42 Irəha həni pen ti prən nəha mə, “Kupwən kimaha
iahaməni nipərhienien ia iəmə i ti nəri nə mə iahəregi
nəgkiariien səim. Mətə təkwtəkwuni kimaha iahaməni
nipərhienien irə ti nəri nə mə iahəregi atukwatukw
nəgkiariien səvənhi, nənə kimaha iahəukurən mə
nipərhienien in iərmama sə rauvehimiru nərmama ia
tənəmtənə me.”

Iesu ro iəkunouihi riti səvəi iəmə asori riti ruvehe məsanin

43 Kini neis irə Iesu rəpwəh kwopun nəha, mamevən ia tənə
Kalili,
44 ti nəri nə mə fwe kupwən in atukwatukw rimәni mə,
“Profet riti nəkur imwəni me ko həpkisiai mhə in.”
45 Ro iaminhi irə, nəpin in rapirapw ia tənə Kalili, nəkur
Kalili me həsevər ia rerinraha tukwe ti nəri nə mə irəha
mwi həmavən fwe Jerusalem ia nəpin səvəi nəveginien asori
Pasova. Irəha hənətoni narimnari me pam in rino ia kwopun
nəha.
46 Ro iaminhi irə Iesu rapirapw ia tənə Kalili, mevən mwi ia
rukwənu Kena, kwopun nəha in rino nui ruvehe mo waen irə.
Iəmə asori riti tini ramemhə mamapri fwe taon Kapaneam.
47 Nəpin iəmə i riregi mə Iesu ruku pen ia tənə Jutia
muvəuvehe raka ia tənə Kalili, revən tukwe mini mə, “Səiou
iəkunouihi ramemhə na tremhə. Ko ikeiwaiu pehe ia Ka-
paneam mo in ruvehe məsanin?”
48 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimiaha hiokeikei mə
tako nimtətien me mine narimnari me tihərkərinari irə. Mə
hiəpkətoni mhə tihəpwəh niniien nipərhienien ia nirak.”

4:42: 1Jon 4:14 **4:43:** Jon 4:40 **4:44:** Mat 13:57 **4:45:** Jon 2:23 **4:46:** Jon 2:1-11 **4:47:** Mat 8:5-6 **4:48:** Jon 2:18, 1Kor 1:22

49 Miregi iəmə asori nəha rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Tikuvehe akwauakw. Tripko mhə tui nərik remhə.”

50 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən. Nərim tripkemhə mhə.”

Iəmə nəha rini nipərhienien ia nəgkiariien nəha Iesu rimə̀ni pen tukwe in, nənə mirərig mamevən.

51 Nəpin rameiwaiu pen imwəni, iotukwininari me səvənhi həuvehe, mhəvisau pen min mə tini ramiru.

52 Ro iaminhi irə in rəres pen irəha i nəfe taem tini rinəsanin irə.

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Nərineiv ia wan klok ia nəruarəv nemhəien raraka irə.”

53 Tata səvəi iəkunouihi nəha rukurən mə ia nəpin atukwatukw nəha Iesu rimə̀ni pen tukwe in mə, “Nərim tripkemhə mhə.” Ro iaminhi irə in mine nərmama pam səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi həni nipərhienien ia Iesu.

54 In i nimtətien sə ro kəru irə Iesu rino nəpin rier ia tənə Jutia muvehe ia tənə Kalili.

5

Fwe nui Petsata Iesu ro iərmama riti sə ramemhə ruvehe məsanin.

1 Kurirə irə nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel ruvehe nənə Iesu rutə pen fwe Jerusalem.

2 Nui riti fwe ia Jerusalem rametimw rerin ipaka ti kwəruə nəha kani mə Kwəruə Səvəi Sipsip Me. Ia nəgkiariien Hipru kani nui nəha mə Petsata. Ia nikarkare nui nəha kino nari krirum ia kəpwier həmwhen ia tənimwə me.

3 Nərmama kamhemhə həpik kamhəmak tegin tənimwə me nəha. Nepwin nənimenraha rifwə. Nepwin nisunraha rərfe. Nepwin nipəri nipwranraha remhə. Irəha kamheitenhi nui nəha trikiu.

4 Nəpin nepwin agelo riti səvəi Iərimənu reiwaiu ia reri nui nəha mo rikiu. Nənə iərmama sə rukupwən meiwaiu ia reri nui nəfe nemhəien ro in raraka irə. Nənə in ruvehe məsanin.

5 Iərmama riti nəha ikin nemhəien səvənhi narə irə nuk totieit.

6 Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha raməmak ia kwopun nəha, mukurən mə rinəmak tui, in rini pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tikuvehe məsanin?”

7 Iəmə sə ramemhə rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Sin truvehi iou meiwaiu ia nui nəpin nui rikiukiu irə? Iərmama riti riwən. Nənə nəpin iakuə takevən, mətə iərməpə iti rukupwən ia nirak meiwaiu ia nui.”

4:50: Mat 8:13, Mak 7:29 **4:53:** Wok Me 16:14-15,31 **4:54:** Jon 2:11,23

8 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ərer, muvehi səim nimənan, mavən.”
9 Nənə təkwtəkwuni a mwi iəmə nəha ruvehe məsanin, muvehi nimənan səvənhi, mavən. Nəpin nəha ia Sapat.
10 Ro iaminhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen ti iəmə i Iesu rino in rəsanin mə, “Ipwet i Sapat. Rəpwəh natukwatukwien ia Loa səkitaha mə tikuvehi səim nimənan.”
11 Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Mətə iəmə sə rino iou iakəsanin, in rini pehe tukw iou i mə takuvehi nimənan səiou mavən.”
12 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Sin nə iəmə rini pehe tukw ik i mə tikuvehi nimənan səim mavən?”
13 Mətə iəmə nəha rireirei mə sin nəha rino in ruvehe məsanin. In rireirei ti nəri nə mə Iesu rukurau akwauakw a, nərmama həpik anan ia kwopun nəha.
14 Kurirə irə Iesu rətui iəmə nəha mətoni ia nimwə səvəi Kumwesən, mini pen tukwe in mə, “Ətə ro, ikinəsanin! Tikevən maraka ia noien ərəha, kamo nərəhaien riti rasori məpi raka sə kupwən ruvehi ik.”
15 Iəmə nəha rier mevən mini pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə Iesu nəha rino in ruvehe məsanin.

Nimiruien kauvehi ruku pen ia Tini Kumwesən

16 Nənə ti nəri nə mə Iesu ramo narimnari me nəha ia Sapat, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəni ərəha in.
17 Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Səiou Tata ramowok ia nəpin me. Ro pen iou mwi takaməkeikei mowok.”
18 Nəgkiariien nəha ro nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəmwur pik mə tuhousi əpune Iesu, ti nəri nə mə in ripkərui mhə Loa səvəi Sapat əpa, mətə rini mwi Kumwesən mə Tata səvənhi, mamo in rəmwhen a mwi Kumwesən.
19 Ro iaminhi irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhienien tukumiaha i Tini Kumwesən ko rəpwəh no atukwien nari riti, mətə rukurən noien əpa nəfe nari rətə Tata səvənhi ramo. Nəfe nəghin Tata Kumwesən ramo, nəri nəha Tini mwi ramo.
20 Iakini iaminhi irə ti nəri nə mə Tata Kumwesən rokeikei pik Tini, maməseni Tini rətoni narimnari me pam sə in ramo. Nənə in trəseni Tini rətoni narimnari me nepwin hasori mwi mə kimiaha tihətoni mhərkərinari irə.
21 Tata Kumwesən ramo nərmama səməme həuvamhə hətui mwi. In rauvei pen nimiruien minraha. Rəmwhen a mwi Tini rukurən nuvei penien nimiruien m nərmama səməme rerin ragien mə truvei pen minraha.
22 Tata Kumwesən rəpwəh nəkiriien noien səvəi iərmama

5:8: Mat 9:6 **5:10:** Jon 9:14, Neh 13:19, Jer 17:21, Luk 13:14 **5:14:** Jon 8:11 **5:16:** Mat 12:14 **5:17:** Jon 9:4 **5:18:** Mat 26:4, Jon 7:1,30, Jon 10:30,33 **5:19:** Jon 5:30, 8:28 **5:20:** Jon 3:35 **5:21:** Rom 4:17, Efes 2:5, Jon 11:25 **5:22:** Jon 3:17, 5:27, Jon 9:39, Wok Me 10:42

riti, mətə wok səvəi nəkiriien noien səvəi iərmama, in rinəmri pen pam ia rəgi Tini

23 mə nərmama me pam tuhəsiai Tini rəmwhen kamhəsiai Tata səvənhi. Iərmama sə ripkisiai mhə Tini Kumwesən, ripkisiai mhə Tata səvənhi sə rinərhi pehe in ruvehe.

24 Iakani nipərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramregi nəgkiariien səiou, mamini nipərhienien ia Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe, nimiruien rerin rinarə raka irə. Ia nəpin nəha tukərpwin noien ərəha me irə, tipkini mhə mə iərmama nəha traməkeikei memhə. Mətə in rinaraka raka ia nemhəien muvəuvehe ti nimiruien.

25 Iakani nipərhienien tukumiaha i. Nəpin riti nəha rauvehe, ruvəuvehe, nəpin sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən irə, nənə səməme kamhəregi tuhəmiru mwi.

26 Tata Kumwesən in nukune nimiruien. Ro pen in rinəseni Tini mə Tini mwi in nukune nimiruien.

27 Tata Kumwesən riməuvei pen nasoriien m Tini mini mə trəkiri noien səvəi nərmama, mərpwin pen minraha. In rauvehi nasoriien iaminha irə ti nəri nə mə Tini nə in nə Iəməti Iərmama.

28 Nənimemiaha trəpwəh nierien ia nəgkiariien i. Nəpin riti nəha rauvehe nəpin sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən,

29 nənə mharaka ia kwopun kimənimwi irəha ikin. Səməme kənamho noien amasan tuhətui mwi mhəuvehi nimiruien. Səməme kənamho noien ərəha tuhətui mwi tukərpwin noien ərəha me səvənraha.

30 Iou ko iakəpwəh no atukwien nari riti. Iakaməkiri noien səvəi nərmama mamesi pen a nəfe iakamregi. Nənə nəkiriien səiou ratukwatukw ti nəri nə mə iapkəmwur mhə ti nəfe iakokeikei, mətə iakaməmwur ti nəfe Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe rokeikei.

31 Trini minuə iakərer irapw məgkiari atukw ia nirak nəgkiariien səiou ko kipkini mhə nipərhienien irə."

Nəri sə ramahatən pen mə Iesu in nəfe iərmama

32 "Mətə riti nəha ramərer irapw məgkiari ia nirak. Iakukurən mə nəgkiariien səvənhi ro nipərhienien.

33 Fwe kupwən kimiaha hiərhi pen nərmama nepwin həuvən ti Jon. In rərer irapw məgkiari ia nirak mə nipərhienien i iou nəfe iərmama.

34 Iapkəgkiari mhə iaminhi irə mine ti nəri nə mə iakamətigite ia iərmama riti mə trini irapw mə iou sin,

---

5:23: Fil 2:10-11, 1Jon 2:23 **5:24:** Jon 3:15-18, Jon 8:51, 1Jon 3:14 **5:25:** Mat 8:22, Efes 2:5-6 **5:27:** Jon 1:4, 5:22 **5:29:** Dan 12:2, Mat 16:27, Jon 6:40, Wok Me 24:15 **5:30:** Jon 5:19, 6:38 **5:31:** Jon 8:13-14 **5:32:** Jon 5:36-37, 1Jon 5:9 **5:34:** Jon 1:19-34, Jon 3:27-30

rekəm. Mətə iakamini Jon mə kimiaha tihəni nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi nənə mhəuvehi nimiruien.

35 Jon nəha rəmwhen ia nari riti rauək, mukuraan. Rerimiaha rinagien ti nukuraanien səvənhi nəpin ouihi a.

36 Mətə nari riti nəha ikin ramini irapw iou mə iou sin riskai mwi məpi raka nəgkiariien səvəi Jon. In nə wok me sə Tata Kumwesən rinəseni iou mə tako. Wok me i iakamo kamhəni irapw iou mə nipərhienien Tata Kumwesən rinərhi pehe iou iakuvehe.

37 Nənə Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe, in mwi ramərer irapw, maməgkiari ia nirak mə iou sin. Mətə kimiaha hiəpkregi raka mhə rerin, mhəpkətə raka mhə mwi nənimen.

38 Nəgkiariien səvənhi ripkarə mhə ia rerimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia iərmama sə in rinərhi pehe i.

39 Kimiaha hiaməvsini pik Nəkukuə Ikinan. Rerimiaha ramrhi mə ia nəgkiariien me nəha tihəuvehi nimiruien rerin. Mətə nəgkiariien me nəha kwa həgkiari ia nirak,

40 mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeiien mə tihəuvehe tukw iou mhəuvehi nimiruien.

41 Iakəpwəh noien nəri anan ia nəgnəginiien səvəi nərmama,

42 mətə iakukurən kimiaha. Nokeikeiien səvəi Kumwesən riwən ia rerimiaha.

43 Iou iakiməuvehe ia nəghi Tata səiou, mətə kimiaha hiəpkəsevər mhə ia rerimiaha tukw iou. Mətə mə iərməpə riti truvehe ia nəghin əpa kimiaha tihəsevər ia rerimiaha tukwe.

44 Kimiaha tihəfo mhəni nipərhienien ia nirak? Rəknekin ti nəri nə mə kimiaha hiokeikei mə tihəuvehi nəgnəginiien səkimiaha me, mətə hiəpkəmwur mhə mho nari riti mə Kumwesən i Kumwesən pərhien trəgnəgini kimiaha tukwe.

45 Rerimiaha trəpwəh nirhiien mə iou takini irapw noien ərəha me səkimiaha ia nəmri Tata Kumwesən. Iərmama riti nəha ikin in trini irapw noien ərəha me səkimiaha. In nəha Moses sə hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiaha irə.

46 Ripinuə kimiaha hiəməni nipərhienien ia Moses, tihəni mwi nipərhienien ia nirak, ti nəri nə mə in rimərai nəgkiariien me kamhəgkiari ia nirak.

47 Mətə kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien me səvənhi sə in rimərai. Ro iaminhi irə tihəfo mhəni nipərhienien ia nəgkiariien me səiou?"

5:36: Jon 3:2, Jon 10:25,38, Jon 14:11 **5:37:** Mat 3:17, Jon 5:32, 8:18 **5:38:** Jon 6:29 **5:39:** Luk 24:27,44, Wok Me 13:27, 2Tim 3:15-17, 1Pit 1:10-11 **5:43:** Mat 24:5 **5:44:** Jon 12:43 **5:45:** Dut 31:26-27 **5:46:** Dut 18:15, Wok Me 3:22 **5:47:** Luk 16:31

6

Iesu rəkwmәni nərman me irəha pam faef-taosen

1 Kurirə ia narimnari me nəha, Iesu rəpi simwin ia nui asori
fwe Kalili, muvarei ia nikaren pen. Nui nəha nəghin riti mwi
mə Nui Asori Səvəi Taepirias.
2 Nərmama həpik kamhəkurirə in ti nəri nə mə irəha
hənətoni nimtətien me nəha ramo ia nərmama kamhemhə.
3 Nənə Iesu rutə ia təkuər riti maməkure ikin irəha nərmama
me səvənhi.
4 (Ia nəpin nəha, nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel
nəghin nə Pasova ruvəuvehe ipaka.)
5 Iesu rəti pen mamətə mə nərmama həpik kamhəuvehe
mə tuhətə in. Ro pen rini pen ti Filip i mə, "Tsəuvehi nəmri
nəveginien pəku pwəh nərmama me i hani?"
6 (Iesu ruvəukurən raka nəfe in tro, mətə rini nəgkiariien
nəha mə trətoni mə Filip trəfni irə.)
7 Miregi Filip rini pen tukwe in mə, "Trini minuə kuvehi
nəmri nəveginien ia silin kino ia silva irəha pam tu-hantret,
mətə rəpwəh ihi nəmwhenien. Irəha kuatia kuatia tuhani
ouihi a."
8 Iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Antru piəvi Saemon Pita.
In rini pen ti Iesu i mə,
9 "Təmaruə riti ia kwopun i sənəni bred krirum kino ia pale
mine nəmu kəru. Mətə sə nəha ripkəmwhen mhə ti nərmama
me i. Irəha həpik anan."
10 Miregi Iesu rini mə, "Kimiaha tiho nərmama me həkure."
Ia kwopun nəha nurhi ripik ikin. Nərmama həkure. Nəpin
kəvsini nərman əpa irəha pam ipaka faef-taosen.
11 Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum məfwaki mini vivi
Kumwesən tukwe, muvei pen m nərmama me nəha səməme
kamhəkure. Ro mwi iaminhi irə ia nəmu mi nəha kəru. Irəha
hani reste irəha.
12 Nəpin hənani raka nari tipwinraha rəsisi, Iesu rini pen
ti nərmama me səvənhi mə, "Kimiaha tihəuvən mhəuvehi
nipərpəri nəveginien sə hənani mhəpwəh. Rərəha souraha
nipərin."
13 Ro iaminhi irə irəha həuvən mhəuvehi nipərpəri bred
krirum kino ia pale nərmama hənani mhəpwəh, mhəvai pen
ia tənəripw me irəha pam twelef.
14 Nəpin nərmama me hətoni nimtətien nəha Iesu rino, həni
mə, "Nipərhienien iəmə i in i profet nəha kimәni mə truvehe
ia tiprənə i."
15 Iesu rukurən mə irəha hokeikei mə tuhəuvehe
mhəkwtəmhiri in, mho in mə iəmə asori sə trərimənu ia

6:4: Jon 2:13 **6:14:** Dut 18:15, Jon 5:46 **6:15:** Jon 18:36, Mat 14:23

nirəha. Ro iaminhi irə in rəpwəh irəha, mevən in əpa fwe ia təkuər.

Iesu ravən ia təkure nui asori

16 Nəpin rinaməruarəv, nərmama me səvənhi heiwaiu mhəuvən ia nui asori Kalili,
17 mhəputə ia nitətə ouihi, mhəier, mənamhəpi simwin ia nui asori, mamhəuvən fwe taon nəha Kapaneam. Rinəpitəv, mətə Iesu rəpwəh ihi nuveheien ti nirəha.
18 Nui asori ruvehe minaməsəsau ti nəri nə mə nimətagi asori riti riskəmter.
19 Nəpin irəha həsuə mhəuvən isipwin kwopti rəmwhen ia kilometa krirum uə sikis, hətoni Iesu ravən ia təkure nui, mauvehe ipaka ti nitətə ouihi səvənraha. Irəha hətoni həhekir.
20 Mətə in rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihəpwəh nehekirien. Iou a i."
21 Ro iaminhi irə rerinraha ragien həuvehi in mhəuvehi utə ia nəkwai nitətə ouihi səvənraha. Nənə təkwtəkwuni a mwi nitətə ouihi səvənraha ruvarei ia tənə nəha kamhəuvən ikin.
22 Kini rakwakwi irə, nərmama nepwin kamharə ihi ia nikare nui asori ipaka ti kwopun nəha nərmama me səvəi Iesu həməier ikin. Nərmama me nəha hətoni mə nərineiv nitətə ouihi kuatia a ramərer ia kwopun nəha. Irəha həukurən mə Iesu rinapkəputə mhə irə irəha nərmama me səvənhi, mətə nərmama me səvənhi irəha əpa hənəsuə mamhəuvən.
23 Nitətə ouihi me nepwin həier ia taon Tiperias, mhəuvehe ipaka ti kwopun nəha Iərimənu səkitaha rimәni vivi Kumwesən ti bred, nənə nərmama hani.
24 Ro iaminhi irə nəpin nərmama hətoni mə Iesu mine nərmama me səvənhi həiwən ia kwopun nəha, həputə ia nitətə ouihi me nəha, mhəuvən fwe Kapaneam, mamhətui Iesu.

Iesu in nəveginien kauvehi nimiruien irə

25 Nəpin irəha hətoni in ia nikare nui asori, həni pen tukwe in mə, "Iahatən. Ikiməuvehe nesən ia kwopun i?"
26 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha hiamətui iou ti nəfe? Ti nəri nə mə hiənətə nimtətien me nepwin? Rekəm! Mətə iakani nipərhienien tukumiaha i mə kimiaha hiamətui iou ti nəri nə mə hiənani bred tipwimiaha rəsisi.
27 Tihəpwəh nəmwurien mə tihəuvehi nəveginien sə ramərir mətə tihəmwur mə tihəuvehi nəvegінien sə raməmak rerin mauvei pehe nimiruien rerin. Nəvegінien nəha Iəməti Iərmama truvei pehe m kimiaha. Iəməti Iərmama in nəha Tata Kumwesən rinəmri pen raka mak səvənhi irə."
28 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Kimaha tahaməkeikei mhəfo irə, mho narimnari me nəha Kumwesən rokeikei?"

6:23: Jon 6:11 **6:26:** Jon 6:11-12 **6:27:** Jon 4:14, Jon 6:48-58

29 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “In i nəri Kumwesən rokeikei. Kimiaha tihəni nipərhienien ia iəmə sə in rinərhi pehe i.”

30 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ro iaminhi irə tiko nəfe nimtətien pwəh kimaha iahətoni, nənə mhəni nipərhienien ia niram? Nəfe nari tiko?

31 Kaha kupwən me səkitaha hənani nəveginien nəha mana fwe kwopun akwesakwes ikin. Nəgkiariien riti kiməraipen ia Nəkukuə Ikinan raminiiaminhi irə mə, ‘In ruvei pen minraha nəvegınien sə ruku pen ia neiai mə tuhani.’ ”

32 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhienien tukumiaha i. Ripko mhə Moses ruvei pehe m kimiaha nəvegınien sə ruku pen ia neiai, mətə Tata səiou rauvei pehe m kimiaha nəvegınien pərhien sə ruku pen ia neiai.

33 Nəvegınien i Kumwesən rauvei pehe m kimiaha in i iəmə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. In rauvei pehe nimiruien m nərmama ia tiprənə i.”

34 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Tikuvei pehe nəvegınien nəha m kimaha ia nəpin me.”

35 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou nəvegınien sə kauvehi nimiruien irə. Iərmama sə rauvehe tukw iou nukumhə tripkahi mhə in, nənə iərmama sə rani nipərhienien ia nirak tripkəkwakwa mhə mwi ia nəpin riti.

36 Mətə iakuvəni pehe raka tukumiaha i mə kimiaha hiənətə raka iou, mətə hiəpkini mhə nipərhienien ia nirak.

37 Nərmama me pam səməme Tata Kumwesən rauvei pehe miou tuhəuvehe tukw iou. Nənə iərmama sə ruvehe tukw iou tapkəkoui irapw mhə in ia nəpin riti.

38 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iou iapkukrutə mhə ia neiai meiwaiu pehe mə tako narimnari me sə iou əpa iakokeikei, mətə iakukrutə ia neiai meiwaiu pehe mə tako narimnari me Iəmə sə rinərhi pehe iou rokeikei.

39 Nənə in i nəri Iəmə sə rinərhi pehe iou rokeikei. Nərmama me pam səməme in ruvei pehe miou takəpwəh nətə wauien ia nirəha riti, mətə ia nəpin sampam tako irəha pam hətui mwi ia nemhəien.

40 Nipərhienien nəri i in i Tata səiou rokeikei. Nərmama me pam səməme hətə Tini, mhəni nipərhienien irə, tuhəuvehi nimiruien rerin. Ia nəpin sampam tako irəha hətui mwi ia nemhəien.”

6:29: 1Jon 3:23 **6:30:** Mat 16:1, Jon 2:18 **6:31:** Eks 16:14-15, Nam 11:7-9, Sam 78:24 **6:34:** Jon 4:15 **6:35:** Jon 4:14, Jon 6:48-58 **6:36:** Jon 20:29 **6:37:** Jon 17:6-8, Mat 11:28 **6:38:** Mat 26:39, Jon 4:34 **6:39:** Jon 10:28-29, Jon 17:12 **6:40:** Jon 11:24

41 Mɨregi nəkur Isrel kamhəgkiari afafa mɨnraha me,
mamhəni ərəha Iesu tɨ nəri nə mə in rəgkiari mɨni iamɨnhi irə
mə, “Iou nəvegɨnien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe.”
42 Irəha həni mə, “Rosi Iesu əpa nəha tɨni Josef uə? Kɨtaha
səukurən tata mɨne mama səvənhi. Ro iamɨnhi irə rəfo in
ramɨni təkwtəkwuni mɨnuə ‘Iou iakɨməukruutə ia neiai mei-
waiu pehe?’ ”
43 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Tihəpwəh nəgkiari
afafaien m kɨmiaha me iamɨnhi irə.
44 Iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou, mətə
Tata Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou traməkeikei mɨvi in ru-
vehe tukw iou, nənə ia nəpɨn sampam tako in rətui mwi ia
nemhəien.
45 Kɨmərai pen ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me
mə, ‘Irəha pam nə Kumwesən trahatən irəha.’ Ro iamɨnhi
irə nərmama me səməme kamhətərɨg ia Tata Kumwesən
mamhəuvehi nukurənien tuhəuvehe tukw iou.
46 Nəgkiariien nəha nɨpwran rɨpko mhə mə iərmama riti
rɨnətə raka Tata Kumwesən, rekəm. Iərmama əpa sə ruku pen
ia Kumwesən, in nə rɨnətə Tata Kumwesən.
47 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə rani
nɨpərhienien ia nirak nɨmɨruien rerɨn rɨnarə raka irə.
48 Iou nəvegɨnien kauvehi nɨmɨruien irə.
49 Kaha me səkɨmiaha hənani nəvegɨnien nəha mana fwe ia
kwopun akwesakwes ikɨn, nənə mhemhə.
50 In i nəvegɨnien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mə
iərmama ko rəni nənə məpwəh nemhəien.
51 Iou nəvegɨnien sə ramɨru rukrutə ia neiai meiwaiu pehe.
Trɨni mɨnuə iərmama riti rəni nəvegɨnien i in trɨmɨru rerɨn.
Nənə nəvegɨnien sə takuvei pen mə nərmama ia tɨprənə i
tuhəuvehi nɨmɨruien in i nɨpwrak.”
52 Iesu rɨni nəgkiariien nəha, nənə nəkur Isrel me
hənaməvisə mɨnraha me, mhəni mə, “Iəmə nəha trəfo muvei
pehe nɨpwran m kɨtaha sani?”
53 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Iakani nɨpərhienien
tukumiaha i. Kɨmiaha tihaməkeikei mhani nɨpwrai Iəməti
Iərmama, mhənɨmwi nɨten. Mə kɨmiaha hiəpwəh, nɨmɨruien
riwən ia kɨmiaha.
54 Iərmama sə raməni nɨpwrak mamənɨmwi nɨtek,
nɨmɨruien rerɨn rɨnarə raka irə, nənə ia nəpɨn sampam iou
tako in rətui mwi ia nemhəien.
55 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nɨpwrak in nəvegɨnien
pərhien mɨne nɨtek in nənɨmwien pərhien.
56 Iərmama sə raməni nɨpwrak, mamənɨmwi nɨtek, rəpwit
əknekɨn ia nirak iakəpwit əknekɨn irə.

6:42: Mat 13:55 **6:44:** Jon 6:65 **6:45:** Aes 54:13 **6:46:** Jon 1:18 **6:47:** Jon 3:15-16 **6:48:** Jon 6:31,58

57 Tata Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe in ramɨru. Iou iakauvehi nɨmɨruien ruku pen irə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama sə kəkwməni in ia nɨpwrak mɨne nɨtek truvehi nɨmɨruien ruku pen ia nirak.

58 In i nəvegɨnien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Ropə ia mana nəha kaha kupwən me hənani, mhemhə. Iərmama sə raməni nəvegɨnien i trɨmɨru rerɨn."

59 Iesu rɨni nəgkiariien me nəha ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel nəpɨn ramahatən nərmama me fwe Kapaneam.

Nərmama həpɨk həpwəh Iesu mhavən kɨrkɨri

60 Nərmama kamhəkurirə ia Iesu həpɨk həregi nəgkiariien nəha həni mə, "Nəgkiariien nəha rɨskai. Sin ko rətərɨg irə?"

61 Mətə Iesu ruvəukurən atukw raka ia rerɨn mə nərmama me səvənhi rerɨnraha rɨpkagien mhə tɨ nəgkiariien nəha, kamhəsiwənəsiwən tukwe. Ro pen in rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Rəfo? Rosi nəgkiariien i ro kɨmiaha hiəmwei ia nahatətəien səkɨmiaha?

62 Mə nəgkiariien nəha rɨskai tukumiaha, tihəfətərɨg irə mə hiətoni Iəməti Iərmama rutə mwi ia kwopun rɨnamarə ikɨn kupwən?

63 Nənɨmwɨn Ikinan əpa rauvei pehe nɨmɨruien. Nɨpwrai iərmama ko rɨpko mhə nəri nəha. Nəgkiariien me i iakɨməni pehe tukumiaha i ho nənɨmwɨn mhəuvei pehe nɨmɨruien.

64 Mətə kɨmiaha nepwɨn hiəpkɨni mhə nɨpərhienien ia nirak." (Iesu rɨni ianhi tɨ nəri nə mə ruvəukurən raka fwe kupwən nɨsɨmə nəha ia nirəha tuhəpwəh nɨniien nɨpərhienien irə mɨne sin nəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.)

65 Nənə Iesu rarə mɨni mwi mə, "Kɨmiaha nepwɨn hiəpkɨni mhə nɨpərhienien ia nirak. Ro pen iakɨməni pehe tukumiaha i mə iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou trɨni mɨnuə Tata Kumwesən rɨpkəseni mhə in."

66 Nəpɨn Iesu rɨni pam nəgkiariien nəha nərmama me səvənhi həpɨk həpwəh in mhərərɨg, mhəpwəh mwi nukurirəien in.

67 Ro pen Iesu rɨni pen tɨ səvənhi nərmama me twelef mə, "Kɨmiaha mwi hiokeikei mə tihəpwəh iou mamhəuvən?"

68 Mɨregi Saemon Pita rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Kɨmaha tihəuvən tɨ sin? Ik əpa ikauvehi nəgkiariien sə rauvei pehe nɨmɨruien rerɨn.

69 Kɨmaha iahəuvəuvehe raka mhəni nɨpərhienien ia niram, mhəuvəukurən raka mə ik nə Iəmə Ikinan səvəi Kumwesən."

6:57: Jon 15:4-5, 1Jon 3:24 **6:62:** Jon 3:13, Wok Me 1:9-11 **6:63:** 2Kor 3:6 **6:64:** Jon 13:11 **6:65:** Jon 6:44 **6:69:** Mat 14:33, 16:16, Mak 1:24, Jon 1:49

70 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i twelef nərmama me səiou, iakinərpwi rəgik ia kimiaha, mətə kimiaha riti in iəremhə.”
71 In raməgkiari ia Jutas tini Saemon Iskariot, ti nəri nə mə Jutas riti ia twelef nərmama səvəi Iesu truvei pen Iesu ia regi nərmama səməme haməmwəki in.

7

Iesu revən ia nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamho tənimwə me irə

1 Kurirə irə Iesu ramavən mamərkurau ia tənə Kalili, məpwəh nokeikeiien mə trevən ia tənə Jutia, ti nəri nə mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in mə tuhousi əpune.
2 Ipaka ti nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Nəvegınien səvəi Tənimwə Me.
3 Ro pen piəvi Iesu me həni pen tukwe in mə, “Tikier ia kwopun i, mevən ia tənə Jutia, mə səim me nərmama me irəha mwi tuhətoni narimnari me i sə ikamo.
4 Trini minuə iərmama riti rokeikei mə nərmama tuhəukurən in, ko in ripkərkwafə mhə narimnari me sə in ramo. Ikamo narimnari me i, ramasan mə iko ia nəmri nərmama pam ia tiprənə i pwəh hətə ik.”
5 (Piəvi Iesu me həni iaminhi irə ti nəri nə mə irəha mwi həpkini mhə nipərhienien irə.)
6 Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpin səiou ripkuvehe mhə ihi, mətə nəpin səkimiaha rauvehe ia nəpin me.
7 Nərmama ia tiprənə i ko həpkəmwəki mhə kimiaha, mətə irəha kamhəmwəki iou, ti nəri nə mə iakaməgkiari ia nirəha, mamini mə noien me səvənraha hərəha.
8 Ramasan mə kimiaha hiəutə mhəuvən ia nəvegınien asori. Mətə iou tapkevən mhə ia nəvegınien asori nəha, ti nəri nə mə nəpin səiou ripkuvehe mhə ihi.”
9 Iesu rini pam nəgkiariien i, nənə mamo a ia tənə Kalili.
10 Mətə nəpin piəvni me həuvəutə raka mhəuvavən ia nəvegınien asori, in mwi rutə mevən, mipkavən irapw mhə mətə ravən afafa.
11 Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in ia nəvegınien asori, mamhəni mə, “In pəku?”
12 Nənə nərmama kamhəsiwən mamhəgkiari pik ia Iesu. Nepwin həni mə, “In iəmə amasan.” Nepwin mwi həni mə, “Rekəm. In rameikuə ia nərmama.”
13 Mətə iərmama riti riwən rini irapw Iesu ia nəmri nərmama, ti nəri nə mə irəha həhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

7:1: Jon 5:18 **7:2:** Lev 23:34 **7:5:** Mat 13:55, Wok Me 1:14 **7:6:** Jon 2:4
7:7: Jon 15:18 **7:11:** Jon 11:56 **7:13:** Jon 9:22, 12:42, Jon 19:38, 20:19

Iesu fwe ia nəvegɨnien asori ramahatən nərmama me

14 Nəpɨn nəha kamo nəvegɨnien asori irə ruvehi nəfwakiien riti. Ia kurkwai nəfwakiien nəha Iesu rutə mevən ia nimwə səvəi Kumwesən, mɨnamahatən nərmama me.
15 Ro iamɨnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hərkərinari, mhəni mə, "Rəfo iəmə i rukurən amasan narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan mətə kɨpkahatən raka mhə in?"
16 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə rɨpko mhə nəgkiariien səiou, mətə nəgkiariien səvəi Iəmə sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe.
17 Trɨni mɨnuə iərmama riti rokeikei mə tro nəkwai Kumwesən, in trətə sas nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə mə ruku pen tɨ Kumwesən uə iakani irapw nəgkiariien atukw səiou.
18 Iərmama sə rani irapw nəgkiariien atukw səvənhi raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghɨn. Mətə iərmama sə raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghi iəmə sə rɨnərhi pehe in, in nəha iərmama sə rani nɨpərhienien. Ia reri iərmama nəha neikuəien riwən.
19 Moses rɨməuvei pehe Loa m kɨmiaha uə rekəm? Ouəh nɨpərhienien, mətə kɨmiaha riti riwən ramesi pen Loa nəha. Rəfo hiaməmwur mə tihousi əpune iou?"
20 Mɨregi nərmama me həni mə, "Iəremhə riti ramarə ia niram! Sin raməmwur mə trousi əpune ik?"
21 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakɨno nɨmtətien kuatia a kɨmiaha pam hiamərkərinari irə.
22 Moses rɨməni pen tukumiaha mə nəpɨn iəkunouihi riti iərman səkɨmiaha ruvehi nəpɨn səvənhi eit kuvehi ninhum min. Nənə tɨ loa nəha nəri auər a mə nəpɨn eit rəmak pen ia Sapat kɨmiaha tihaməuvehi ninhum m nəkwərhakwərha me səkɨmiaha. (Nɨpərhienien rɨpko mhə Moses rɨməkupwən mo noien nəha, mətə kaha kupwən me haməkupwən mho.)
23 Mə kɨmiaha hiaməuvehi ninhum m iəkunouihi ia Sapat kamo hiərui loa səvəi Moses, rəfo niemaha raməpi kɨmiaha tɨ nəri nə mə ia Sapat iakɨno iərman riti nɨpwran me pam ruvehe məsanɨn?
24 Kɨmiaha tihəpwəh nəkiriien nari ia noien i sə hiamətoni əpa, mətə tihaməkeikei mhəkiri nari ia noien sə ratukwatukw."

Iesu in Kristo sə Kumwesən rɨməni mə trərhi pehe i uə rekəm?

25 Ro iamɨnhi irə nəkur Jerusalem me nepwɨn həni mə, "Rosi iəmə i in i nəmə asori me kamhəmwur mə tuhousi əpune uə?

7:15: Mat 13:54, Luk 2:47 **7:16:** Jon 12:49, 14:10 **7:18:** Jon 5:44, 8:50 **7:19:** Wok Me 7:53, Rom 2:21-24 **7:20:** Jon 8:48,52, Jon 10:20 **7:21:** Jon 5:16 **7:22:** Lev 12:3, Jen 17:9-13 **7:23:** Jon 5:8-10,16 **7:24:** Lev 19:15, Aes 11:3-4, Jon 8:15 **7:25:** Jon 5:18

26 Hətoni ro in ramәgkiari ia nәmri nәrmama me pam, mətə
irəha həpkinise mhə in. Rosi nəmə asori me həukurən pərhien
mə iəmə i in Kristo uə?
27 Mətə kitaha səukurən kwopun sə iəmə i ruku pen ikin.
Nəpin iəmə nəha Kristo trier pehe, iərmama riti tripkukurən
mhə kwopun ruku pen ikin."
28 Ro iaminhi irə nəpin Iesu ramahatən nərmama ia nimwə
səvəi Kumwesən, in rəkwein əpwəmwis, mini mə, "Rerimiaha
ramrhi mə hiəukurən iou, mhəukurən mwi kwopun iakuku
pen ikin, mətə kimiaha hiəreirei. Iou iapkuvehe mhə ia
nətərigien atukw səiou. Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe in
pərhien. Kimiaha hiəreirei in.
29 Iou iakukurən in, ti nəri nə mə iakuku pen irə, nənə in
rərhi pehe iou iakuvehe."
30 Ro iaminhi irə nəmə asori me kamhəmwur mə
tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhiri in
ti nəri nə mə nəpin səvənhi ripkuvehe mhə ihi.
31 Mətə nərmama həpik ia kwopun nəha həni nipərhienien
ia Iesu, mamhəni mə, "Nəpin iəmə nəha Kristo trier pehe, in
trəpwəh noien nimtətien me ripik mwi məpi raka səməme
iəmə i rino."
32 Farisi me həregi nərmama me kamhəsiwən mamhəni
narimnari me i ia Iesu. Ro pen irəha mine pris asori me hərhi
pen iotukwininari me nepwin həuvən mə tuhəkwtəmhiri in.
33 Ia nəpin nəha Iesu rini mə, "Takarə nəpin ouihi a kitaha m
kimiaha nənə mevən ti Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe.
34 Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh nətoniien iou, ti nəri nə mə
kwopun takarə ikin ko kimiaha hiəpkəuvən mhə ikin."
35 Ro iaminhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həgkiari
minraha me, mamhəni mə, "In nəha təkwtəkwuni iəmə i
trevən pəku səpwəh nətoniien in? Rosi trevən ia tənəmtənə me
ia kwopun me nəha nəkur Isrel kamharə ikin irəha nəkur Kris,
mahatən nəkur Kris uə?
36 In rini iaminhi irə mə, 'Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh
nətoniien iou. Kwopun takarə ikin ko kimiaha hiəpkəuvən
mhə ikin.' ?Nəgkiariien nəha nipwran rəfo irə?"
37 Nəpin sampam səvəi nəvegінien asori nəha, in nə nəpin
sə rasori ia nəpin me nepwin, Iesu riskəmter, məkwein
əpwəmwis, mini mə, "Trini minuə kimiaha riti rəkwakwa,
uvehe tukw iou, mənimwi.
38 Iərmama sə rani nipərhienien ia nirak, Nəkukuə Ikinan
ruvəni raka iaminhi irə minuə nui sə rauvei pen nimiruien
trier fwe ia rerin maiu rəmwhen ia nui aris me."

7:27: Jon 7:41, 9:29 **7:28:** Mat 11:27, Jon 8:55 **7:30:** Jon 7:44, 8:20, Jon 13:1 **7:31:** Jon 2:23, 8:30, Jon 10:42, 11:45, Jon 12:11,42 **7:33:** Jon 13:33 **7:34:** Jon 8:21, 13:36, Jon 17:24 **7:37:** Lev 23:36, Aes 55:1, Jon 4:10,14 **7:38:** Aes 58:11, Sek 14:8

39 Iesu rɨni nəgkiariien i maməgkiari ia Nənɨmwɨn Ikinan. In i Nənɨmwɨn sə nərmama səməme kamhəni nɨpərhienien ia Iesu tuhəuvehi. Mətə ia nəpɨn nəha kəpwəh ihi nuvei penien Nənɨmwɨn nəha mɨnraha, tɨ nəri nə mə kɨpkuvehi utə mhə ihi Iesu rɨrərɨg pen fwe ia neiai.

40 Nəpɨn irəha həregi nəgkiariien me nəha, nərmama nepwɨn həni mə, "Nɨpərhienien iəmə i in profet nəha kɨməni mə truvehe."

41 Nepwɨn həni mə, "In i Kristo." Mətə nepwɨn həni mə, "Rekəm. Iəmə nəha Kristo trɨpkuku pen mhə ia tənə Kalili.

42 Nəkukuə Ikinan rɨni mə Kristo truku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt. In trətui ia Petlehem, rukwənu səvəi Kig Tevɨt ia tənə Jutia."

43 Ro iamɨnhi irə nərmama me nəha həuai irəha me tɨ Iesu.

44 Nepwɨn hokeikei mə tuhəkwtəmhiri in, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhiri.

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Iesu

45 Ia nəpɨn nəha iotukwininari me nəha hərərɨg mhəuvehe tɨ pris asori me mɨne Farisi me, nənə nəmə asori me i həres pen irəha i mə, "Rəfo kɨmiaha hiəpwəh nuvehiien Iesu mhəuvehi mhəuvehe?"

46 Mɨregi iotukwininari me həni mə, "Kɨmaha iahəpkregi raka mhə iərmama riti raməgkiari rəmwhen ia iəmə nəha."

47 Mɨregi Farisi me həni pen tɨ nirəha i mə, "Rosi in reikuə ia kɨmiaha, mo kɨmiaha mwi hiəruei uə?

48 Rəfo? Kɨmiaha hiətoni iəmə asori riti səkɨtaha uə Farisi riti rɨni nɨpərhienien irə? Rekəm!

49 Mətə nərmama me nəha səməme kamhəkurirə in həreirei Loa səvəi Moses. Ro pen Kumwesən ramək wein ərəha ia nirəha."

50 Nikotimas, iəmə sə rɨmavən mətə Iesu fwe kupwən, in riti ia Farisi me i. In rɨni pen tɨ nirəha i mə,

51 "Loa səkɨtaha raməfni irə? Ko kɨtaha səkiri iərmama riti mə noien səvənhi rərha mətə səpkukupwən mhə mhəregi nəgkiariien səvənhi, mhətui nəfe noien in ramo?"

52 Mɨregi irəha həni mə, "Rosi ik mwi ik iəmə Kalili uə? Əvsini Nəkukuə Ikinan mətoni ro mə profet riti trɨpkutə mhə fwe tənə Kalili."

53 Nərmama havən kɨrkɨri, mamhəuvən fwe imwənraha me.

8

1 Mətə Iesu revən ia Təkuər Olif.

7:39: Jon 16:7, 20:22, Wok Me 2:4 **7:40:** Jon 6:14 **7:41:** Jon 1:46, 4:29 **7:42:** Sam 89:3-4, Maeka 5:2, Mat 2:5-6 **7:43:** Jon 9:16 **7:44:** Jon 7:30 **7:45:** Jon 7:32 **7:46:** Mak 1:22 **7:48:** Jon 12:42 **7:50:** Jon 3:1-2 **7:51:** Dut 1:16 **7:52:** Jon 7:41-42 **8:1:** Luk 21:37

Pran sə ramo əpnapen nari irau iərman riti rɨpko mhə iərman səvənhi

2 Kɨni rakwakwi irə, ia nəpnəpɨn in rɨrərɨg mevən ia nimwə səvəi Kumwesən. Nərmama me pam həuvehe tukwe, nənə in rəkure, mɨnamahatən irəha.

3 Ia nəpɨn nəha nahatən me səvəi Loa mɨne Farisi me həuvehi pran riti sə kətə pui in ramo əpnapen nari irau iərman riti rɨpko mhə səvənhi. Irəha həuvehi mhəuvehe mhərpwi irapw in ia nəmri nərmama me pam,

4 nənə mhəni pen tɨ Iesu i mə, "Iahatən. Kətə pui prən i ramo əpnapen nari irau iərman riti rɨpko mhə səvənhi.

5 Ia Loa səkɨtaha Moses rɨməni mɨnuə kɨtaha tsaməkeikei mhəkwi əpune nɨpran me səməme kamho iamɨnhi irə. Mətə ik mə tso nəfe ia pran i?"

6 Irəha həni nəgkiariien nəha mə tuhəregi mə Iesu trəfni irə. Hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nɨni ərəhaien in tukwe.

Mətə Iesu rərpəsuk mɨnamrai pen nəkukuə ia tɨprənə ia nukwai rəgɨn.

7 Mətə irəha kamhəmwur a mamhəres in. Ro iamɨnhi irə in rɨskəmter, mɨni pen tɨ nirəha i mə, "Sin ia kɨmiaha nərəhaien səvənhi riwən? Pwəh in rukupwən mərarki pen kəruəterei ia prən i."

8 Nənə in rərpəsuk mwi mɨnamrai nəkukuə ia tɨprənə ia nəkwai rəgɨn.

9 Nənə nəpɨn irəha həregi nəgkiariien nəha, havən mamhəuvən kuatia kuatia. Nərgharə me həkupwən ntəmaruə me həkurirə, mhəpwəh Iesu əpa mɨne prən nəha ramərer.

10 Iesu rɨskəmter, mɨni pen tɨ prən i mə, "Prən i. Irəha isə? Riti rɨpkɨni mhə mə tikemhə?"

11 Mɨregi prən i rɨni mə, "Rekəm, iəmə asori. Riti rɨpkɨni mhə."

Mɨregi Iesu rɨni mə, "Iou mwi iakəpwəh nɨniien mə tikemhə, mətə tiko mamevən məpwəh nərəhaien."

Iesu in nukuraanien sə ramə hiəpwɨn nərmama ia tɨprənə

12 Iesu rəgkiari mwi m Farisi me mɨni mə, "Iou nukuraanien sə ramə hiəpwɨn nərmama ia tɨprənə i. Iərmama sə rakurirə iou trəpwəh navənien ia nəpitəvien, mətə trətoni nukuraanien sə kauvehi nɨmɨruien irə."

13 Mɨregi Farisi me həni pen tɨ Iesu i mə, "Ikamərer irapw maməgkiari atukw ia niram iamɨnhi irə, mətə nɨpəri nəgkiariien səim riwən tukw ik, ro pen nəgkiariien səim ko kɨpkɨni mhə nɨpərhienien irə!"

8:5: Lev 20:10, Dut 22:22-24 **8:6:** Mat 22:15 **8:7:** Dut 17:7 **8:9:** Mat 22:22 **8:11:** Jon 5:14 **8:12:** Aes 49:6, Jon 1:4-9, 9:5, Jon 12:46

14 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Pərhien iakamərer irapw maməgkiari atukw ia nirak, mətə nəgkiariien səiou ko kini nipərhienien irə, ti nəri nə mə iakukurən kwopun iakuku pen ikin mine kwopun iakamevən ikin. Mətə kimiaha hiəreirei kwopun iakuku pen ikin uə kwopun iakamevən ikin.
15 Kimiaha hiaməkiri nari ia nətərigien səvəi iərmama a, mətə iou iapkəkiri mhə iərmama riti.
16 Mətə trini minuə iakəkiri iərmama riti, nəkiriien səiou ro nipərhienien ti nəri nə mə ripko mhə iou əpa iakaməkiri in, mətə iou mine Tata sə rinərhi pehe iou iakuvehe.
17 Hiəukurən nəgkiariien i kimərai pen ia Loa səkimiaha rini iaminhi irə mə, ‘Iərmama kəru krouərer irapw rouni nəgkiariien kuatia tukini nipərhienien irə.’
18 Təkwtəkwuni nəha iou mine Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe kimrau iarouərer irapw rouəgkiari ia nirak rouni nəgkiariien kuatia.”
19 Miregi irəha həni pen ti Iesu i mə, “Səim isə Tata?”
Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha hiəuvəreirei iou, mhəuvəreirei mwi Tata səiou. Kamo hiəpkukurən iou, ko hiəukurən mwi Tata səiou.”
20 Iesu rimәni nəgkiariien me i nəpin in ramahatən nərmama fwe ia nimwə səvəi Kumwesən ia kwopun kamerukw pen mane səvəi nəfwakiien ikin, mətə iərmama riti rəpwəh nəkwtəmhiriien in ti nəri nə mə nəpin səvənhi tukəkwtəmhiri in irə ripkuvehe mhə ihi.
21 Ro iaminhi irə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, “Iou takəpwəh kimiaha mamevən. Kimiaha tihətui iou mhemhə kimiaha noien ərəha me səkimiaha. Kimiaha tihəpkəuvən mhə ia kwopun nəha iakamevən ikin.”
22 Ro iaminhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni mə, “Nəgkiariien nəha in rani mə kwopun nəha ramevən ikin, kitaha tsəpkəuvən mhə ikin, nipwran rəfo irə? Rosi in trousi əpune atukw a in uə?”
23 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha imwəmiaha inhəripw. Iou imwak irənhə. Kimiaha nərmama səvəi tiprənə i. Iou ripko mhə iou iərmama səvəi tiprənə i.
24 Iakuvəni raka tukumiaha i mə kimiaha tihemhə kimiaha noien ərəha me səkimiaha. Iakimәni iaminha irə ti nəri nə kimiaha tihaməkeikei mhəni nipərhienien ia nirak mə iou i in i. Mə hiəpwəh tihemhə kimiaha noien ərəha me səkimiaha.”
25 Miregi irəha həres pen in mə, “Ik sin nə?”
Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou iərmama i iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən meste pehe ipwet.

8:14: Jon 5:31-32, Jon 7:28, 9:29 **8:15:** Jon 7:24, 12:47 **8:16:** Jon 5:30, 8:29 **8:17:** Dut 17:6, 19:15 **8:18:** 1Jon 5:9 **8:19:** Jon 14:7 **8:20:** Jon 7:30 **8:21:** Jon 7:34,36, Jon 13:33 **8:22:** Jon 7:35 **8:23:** Jon 3:31

26 Səiou me nəgkiariien me rɨpɨk iakukurən nɨniien ia kɨmiaha. Narimnari me rɨpɨk hiəno iakukurən nəkiriien mə hərəha. Mətə Iəmə sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe nəgkiariien səvənhi ro nɨpərhienien, nənə iou iakani irapw tɨ nərmama ia tɨprənə i nəfe nəgkiariien iakregi in rɨməni pehe tukw iou i."
27 Mətə irəha həreirei mə Iesu raməgkiari ia Tata Kumwesən.
28 Ro iamɨnhi irə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Nəpɨn kɨmiaha tihəuvehi utə raka iou, Iəməti Iərmama, tihəukurən mə iou i in i. Kɨmiaha tihəukurən mwi mə iapko əpa raka mhə nari riti, mətə iakəgkiari mamesi pen a nəfe Tata Kumwesən rahatən iou irə.
29 Iəmə sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe in ramarə kɨmrau min. In rɨpkəpwəh mhə iou iakamavən əpa, tɨ nəri nə mə nəpɨn me pam iakamo narimnari me səməme rerɨn ramagien tukwe."
30 Nəpɨn Iesu rani nəgkiariien me nəha nərmama həpɨk həni nɨpərhienien irə.

Nɨpwnəti Epraham me

31 Ro iamɨnhi irə Iesu rɨni pen tɨ nəkur Isrel me i səməme həni nɨpərhienien irə mə, "Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiamrɨpɨn mamho nəgkiariien səiou, kɨmiaha atukwatukw nə nərmama me səiou.
32 Nənə kɨmiaha tihəukurən nəgkiariien sə ro nɨpərhienien, nəgkiariien pərhien i trɨfi nari ia kɨmiaha."
33 Mɨregi irəha həni pen tɨ Iesu i mə, "Kɨmaha kwənəkwus me səvəi Epraham. Iərmama riti rɨpko raka mhə slef ia kɨmaha. Rəfo ikɨni nəgkiariien i mə nəgkiariien pərhien trɨfi nari ia kɨmaha?"
34 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakani nɨpərhienien tukumiaha i iərmama sə ramo noien ərəha, noien ərəha səvənhi ramərɨmənu irə mamoslef irə.
35 Slef riti in ko rəpwəh narə rerɨnien ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səvənhi, mətə tɨni əpa rukurən narə rerɨnien ikɨn.
36 Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə Tɨni Kumwesən rɨfi nari ia kɨmiaha, in trɨfi pərhien nari ia kɨmiaha.
37 Iakukurən mə kɨmiaha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə hiaməmwur mə tihousi əpune iou tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiəpwəh nokeikeiien mə tihəregi nəgkiariien səiou.
38 Iou iakaməgkiari ia nəfe iakɨnətoni kɨmrau Tata səiou, mətə kɨmiaha hiamo nəfe hiamregi tata səkɨmiaha rɨməni pehe tukumiaha."
39 Mɨregi irəha həni pen tɨ Iesu i mə, "Səkɨmaha tata Epraham."

8:26: Jon 7:28, 12:49 **8:28:** Jon 3:14, 5:19 **8:29:** Jon 8:16, 16:32 **8:30:** Jon 7:31 **8:33:** Mat 3:9 **8:34:** Rom 6:16,20, 2Pit 2:19 **8:37:** Jon 5:18 **8:39:** Mat 3:9

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə kimiaha nipwnəti Epraham pərhien me, tihamo nəfe noien in rinamo fwe kupwən.
40 Iou i iəmə sə iakani irapw tukumiaha nəgkiariien pərhien sə iakregi ruku pen ti Kumwesən. Mətə təkwtəkwuni kimiaha hiaməmwur mə tihousi əpune iou. Epraham ripko mhə noien i.
41 Kimiaha hiamo a nəfe noien tata səkimiaha rino.”
Miregi irəha həni pen ti Iesu i mə, “Ripko mhə kimaha iəkun iərmwin me. Kumwesən in əpa tata səkimaha.”

Nipwnəti Setan me

42 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə Kumwesən in tata pərhien səkimiaha, kimiaha tihokeikei iou ti nəri nə mə iou iakuku pen irə muvehe ia kwopun i. Iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou, mətə in rinərhi pehe iou iakuvehe.
43 Rəfo kimiaha hiəreirei nipwrai nəgkiariien i iakani? Hiəreirei ti nəri nə mə kimiaha hiəpkokeikei anan mhə mə tihətərig ia nəgkiariien səiou.
44 Kimiaha nipwnəti Setan me. Hiokeikei mə tihamo a nəkwai tata səkimiaha. Fwe kupwən muvehe meste pehe ipwet mine in iərmama sə ramousi əpune nərmama. In raməmwəki nipərhienien ti nəri nə mə nipərhienien riwən irə. Nəpin in rameikuə, in ramesi pen a noien səvənhi, ti nəri nə mə in iərmama səvəi neikuəien, in nukune neikuəien me pam.
45 Mətə iou iakani a nəgkiariien pərhien ro pen kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nirak.
46 Sin ia kimiaha rukurən no puiien noien ərəha riti iakino? Trini minuə iakani a nəgkiariien pərhien me rəfo kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nirak?
47 Iərmama sə ruku pen ia Kumwesən, in ramətərig ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Mətə kimiaha hiəpkuku pen mhə ia Kumwesən ro pen hiəpkətərig mhə nəgkiariien səvənhi.”

Epraham ripkətui pehe mhə ihi mətə Iesu rinarə raka

48 Miregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha iahaməni atukwatukw ik iəmə Sameria iəremhə ramarə ia niram uə rekəm?”
49 Miregi Iesu rini mə, “Iəremhə riwən ia nirak. Iou iakamsiai tata səiou, mətə kimiaha hiəpkisiai mhə iou.
50 Iou iapkəmwur mhə mə nərmama tuhəuvehi utə nəghik. Riti nəha ikin in raməmwur tukwe. In Iəmə sə raməkiri nərmama.

8:41: Dut 32:6, Aes 63:16, 64:8 **8:42:** 1Jon 5:1, Jon 16:28 **8:43:** Rom 8:7, 1Jon 3:8 **8:46:** 2Kor 5:21, 1Pit 2:22, 1Jon 3:5 **8:47:** Jon 18:37, 1Jon 4:6 **8:48:** Mak 3:21-22, Jon 7:20 **8:50:** Jon 5:41

51 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo
nəgkiariien səiou trɨpkemhə mhə ia nəpɨn riti."
52 Mɨregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, "Təkwtəkwuni
nəha kɨmaha iahəukurən mə iəremhə riti ramarə ia niram!
Epraham ruvamhə, profet me həuvamhə mwi, mətə ik ikani
mə iərmama sə ramo nəgkiariien səim trɨpkemhə mhə ia nəpɨn
riti.
53 Rəfo? Ik ikasori məpi raka tata səkɨtaha Epraham fwe
ruvamhə raka? Profet kupwən me irəha mwi həuvamhə raka!
Ikuə ik nəfe iərmama?"
54 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Trɨni mɨnuə iakuvehi
utə atukw a iou nɨsiaiien sə kuvei pehe miou ro nəri auər a
i. Mətə Tata səiou in nə Iəmə sə rauvehi utə iou. Kɨmiaha
hiaməkwein in mə Kumwesən səkɨmiaha,
55 mətə kɨmiaha hiəuvəreirei in. Iou iakukurən in. Trɨni
mɨnuə iakɨni mə iakreirei in, iou iəmə iakameikuə rəmwhen
ia kɨmiaha. Mətə iou iakukurən in, mamo nəgkiariien səvənhi.
56 Tata səkɨmiaha Epraham rɨnagien pɨk nəpɨn rɨməregi mə
trətoni nəpɨn sə takuvehe irə. In rətoni nənə rerɨn ragien."
57 Mɨregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in
mə, "Nuk səim rɨpkeste mhə ihi fifti! Ikəfo mətoni Epraham?"
58 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakani nɨpərhienien
tukumiaha i nəpɨn Epraham rɨpkətui pehe mhə ihi, iou
iakɨnarə raka."
59 Iesu rɨni nəgkiariien nəha ro pen irəha həpeki kəruəterei
me mə tuhəkwi in irə, mətə Iesu rərkwafə mier ia nimwə səvəi
Kumwesən mamevən.

9

Iesu romasan iərmama riti nənimen rɨfwə

1 Nəpɨn riti Iesu rukurau mətoni iərmama riti nəpɨn rɨnətui
pehe irə nənimen rɨfwə.
2 Nənə nərmama me səvəi Iesu həres pen Iesu i mə, "Iahatən.
Sin rɨno nərəhaien ro iəmə i rɨnətui pehe nənimen rɨfwə, in uə
səvənhi tata mɨne mama?"
3 Mɨregi Iesu rɨni mə, "Rɨpko mhə nərəhaien səvəi iəmə i uə
nərəhaien səvəi tata mɨne mama səvənhi, mətə in rɨnətui pehe
nənimen rɨfwə mə Kumwesən rukurən noien nərmama hətoni
nɨskaiien səvənhi nəpɨn tromasan in.
4 Nəpɨn ia ran kɨtaha tsaməkeikei mho wok me səvəi Iəmə sə
rɨnərhi pehe iou iakuvehe. Nəpitəvien rauvehe. Iərmama riti
ko rɨpko mhə wok ia nəpɨn nəha.
5 Nəpɨn iakamarə ia tɨprənə, iou nukuraanien sə
ramə hiəpwɨn nərmama ia tɨprənə."

8:51: Jon 5:24, Jon 6:40,47 **8:53:** Jon 4:12 **8:55:** Jon 7:28-29 **8:58:** Jon 1:1 **8:59:** Jon 10:31 **9:2:** Eks 20:5, Esik 18:20, Luk 13:2,4 **9:3:** Jon 11:4 **9:4:** Jon 5:17,20, Jon 11:9, 12:35 **9:5:** Mat 5:14, Jon 8:12

6 Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha, mərgəvəsi tɨprənə, mo
nəmtɨgei ia nɨsəkwan, nənə muvehi nəmtɨgei nəha, mahakwi
pen ia nəmri iəmə nəha,
7 mɨni pen tukwe in mə, "Evən ia nui Saeloam, maikuas
raka nəmtɨgei ia nənimem." Nəhag nəha Saeloam nɨpwran mə
"Kərhi pen." Ro pen iəmə nəha revən, maikuas raka nəmtɨgei
ia nənimen, mɨrərɨg muvehe mamətə nari.
8 Nənə nəkur imwəni me mɨne səməme hənətoni in ramase
mane fwe kupwən kamhəni mə, "Rosi iəmə nəha in nəha fwe
kupwən raməkure mamase mane uə rekəm?"
9 Irəha nepwɨn kamhəni mə, "Kwa in nə!"
Mətə nepwɨn həni mə, "Rekəm. Rɨpko mhə in, mətə iərmama
riti rəmwhen irə."
Mətə iəmə nəha rɨni mə, "Kwa iou i iəmə nəha hiaməni!"
10 Ro pen irəha həni pen tukwe in mə, "Kɨnəfo irə nənimem
rətui?"
11 Mɨregi iəmə nəha rɨni mə, "Iəmə nəha nəghɨn nə Iesu ro
nəmtɨgei, mahakwi pehe ia nənimek, mɨni pehe tukw iou i mə,
'Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtɨgei ia nənimem.' Ro
pen iakevən maikuas raka, nənə mətə nari."
12 Mɨregi irəha həni pen tukwe in mə, "Iəmə nəha in pəku?"
Mɨregi iəmə nəha rɨni mə, "Iakreirei."

Farisi me həres iəmə nəha mə kɨnəfo irə nənimen rɨnamasan

13 Irəha həiri iəmə nəha fwe kupwən nənimen rɨfwə
mhəuvən tɨ Farisi me.
14 (Sapat riti nəha Iesu rɨno nəmtɨgei mo nəmri iərmama
nəha rətui.)
15 Ro iamɨnhi irə Farisi me kənamhəres pen mwi iəmə nəha
mə, "Ikɨnəfo mətə nari?"
Mɨregi in rɨni pen tɨ nirəha i mə, "In rahakwi pehe nəmtɨgei
ia nənimek, iakaikuas raka irə, nənə təkwtəkwuni iakətə nari."
16 Mɨregi Farisi me nepwɨn kamhəgkiari ia Iesu, mamhəni
mə, "Iəmə i rɨpko mhə Kumwesən rərhi pehe in tɨ nəri nə mə
in rɨpkɨsiai mhə Sapat." Mətə Farisi me nepwɨn mwi kamhəni
mə, "Rəfo? Ko iəmə ərəha riti ro nɨmtətien me iamɨnhi?
Rekəm!" Nənə irəha həuai irəha me tɨ nəgkiariien nəha.
17 Ro iamɨnhi irə irəha həni pen mwi tɨ iəmə nəha nənimen
rɨfwə fwe kupwən mə, "Ikaməfni irə ia iəmə nəha rɨno
nənimem rətui? In nəfe iərmama?"
Mɨregi iəmə nəha rɨni mə, "In profet riti."
18 Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien mə
tuhəni nɨpərhienien ia iəmə nəha mə fwe kupwən nənimen
rɨfwə, mətə təkwtəkwuni nəha ramətə nari. Ro pen həkwein
tata mɨne mama səvənhi,

9:6: Mak 8:23 **9:7:** 2King 5:10 **9:14:** Luk 13:14 **9:16:** Jon 3:2, 7:43, Jon 9:31-33 **9:17:** Jon 4:19

19 mhəres pen irau i mə, “Rəfo? In i tinimirau? Ko kimirau
irouni mə nipərhienien nəpin rinətui pehe irə nənimen rifwə?
Nənə mə ro nipərhienien rəfo in ramətə nari təkwtəkwuni?”
20 Miregi tata mine mama səvənhi krouni mə, “Kimrau
iaroukurən mə tinimrau i. Iaroukurən mwi mə nəpin rinətui
pehe irə nənimen rifwə.
21 Mətə təkwtəkwuni in ramətə nari kimrau iaroureirei mə
rəfo irə. Iaroureirei mwi mə sin rino nənimen rətui. Ramasan
mə kimiaha hiəres pen in i. In ruvəpwinari raka. Pwəh in rini
nəgkiariien səvənhi.”
22 (Tata mine mama səvənhi krouni nəgkiariien me nəha
ti nəri nə mə krouhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.
Irəha hənərai sun raka minuə iərmama sə trini irapw mə
Iesu in Kristo, tuhəkoui irapw in, mhəpwəh nəseniien mwi in
ruvnimwə pehe ia nimwəfwaki səvənraha.)
23 Nəri nəha ro irau krouni ianhi mə, “In ruvəpwinari raka.
Ramasan mə kimiaha hiəres pen in i.”
24 Ro iaminhi irə irəha həkwein pen mwi iəmə nəha fwe
kupwən nənimen rifwə nənə mhəni pen tukwe in mə, “Tiku-
vehi utə nəghi Kumwesən, mini nipərhienien. Kimaha
iahəukurən mə iəmə i in iəmə ərəha.”
25 Miregi in rini mə, “Iou iakreirei mə iəmə nəha in iəmə
ərəha uə rekəm. Mətə nəri kuatia iou iakukurən. Kupwən
nənimek rifwə, mətə təkwtəkwuni nəha iakamətə nari.”
26 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “In rino nəfe ia niram?
Məfo irə mo nənimem rətui?”
27 Miregi in rini mə, “Iakuvəni pehe raka tukumiaha i, mətə
kimiaha hiəpkregi mhə. Rəfo hiokeikei mə tihəregi mwi? Rosi
kimiaha mwi hiokeikei mə tihəuvehe mho kimiaha nərmama
me səvənhi uə?”
28 Miregi irəha həni ərəha iəmə nəha, mhəni mə, “Ik iərmama
riti səvənhi, mətə kimaha nərmama me səvəi Moses.
29 Kimaha iahəukurən mə Kumwesən rinəgkiari m Moses,
mətə iəmə i kimaha iahəreirei mə in ruku pəku.”
30 Miregi iəmə nəha rini mə, “Kwa nəri i ro nari riti. Kimiaha
hiəreirei mə iəmə i ruku pəku, mətə in rino nənimek rətui.
31 Kitaha səukurən mə Kumwesən ripkregi mhə nəfwakiien
me səvəi nəkur ərəha me, mətə trini minuə iərmama riti
ramsiai Kumwesən, mamo nəkwan, Kumwesən ramregi
nəfwakiien me səvənhi.
32 Fwe kupwən kino tiprənə meste pehe ipwet kipkregi raka
mhə mə iərmama riti ro nəmri iərmama sə nənimen rifwə
rətui.
33 Mə iəmə i ripkuku pen mhə ti Kumwesən in ko ripko mhə
nari riti.”

9:22: Jon 7:13 **9:24:** Jos 7:19 **9:29:** Jon 8:14 **9:31:** Sam 34:15, Sam 66:18, Aes 1:15, Prov 15:29 **9:33:** Jon 9:16

34 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Kwa ik iəmə ərəha fwe
nəpin ikinətui pehe irə meste pehe ipwet. Ikuə tikəfo? Tika-
hatən kimaha uə?” Nənə irəha həkoui irapw in ia nimwəfwaki,
mhəpwəh nəseniien mwi in ruvnimwə pehe.

Iesu ruvehe ia tiprənə i mə truai nərmama

35 Kini pen ti Iesu i mə irəha həkoui irapw iəmə nəha
iaminhi. Ro pen in revən mətui iəmə nəha, mətoni, mini
pen tukwe in mə, “Ikini nipərhienien ia Iəməti Iərmama uə
rekəm?”

36 Miregi iəmə nəha rini mə, “Iəmə asori. Ni pehe ro tukw iou
i mə sin nə Iəməti Iərmama pwəh iakini nipərhienien irə.”

37 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikinətə raka in. Iou i sə
iakaməgkiari mik, iou Iəməti Iərmama.”

38 Miregi iəmə nəha rini mə, “Iərimənu. Iakini nipərhienien
ia niram.” Nənə in rinimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, misiai
in.

39 Iesu rini mə, “Iou iakuvehe ia tiprənə i mə takəkiri
nərmama. Səməme nənimenraha rifwə tuhətui mhətə nari,
mətə səməme hamətə nari nənimenraha truvehe mifwə.”

40 Farisi me nepwin ipaka ti Iesu həregi nəgkiariien nəha,
nənə mhəni pen tukwe in mə, “Kimaha mwi nənimemaha
rifwə uə rekəm?”

41 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ko nəmrimiaha
rifwə ko nərəhaien səkimiaha riwən. Mətə ti nəri nə mə
təkwtəkwuni kimiaha hiaməni mə hiamətə nari nərəhaien
səkimiaha raməmak ihi ia kimiaha.”

10

Iəmə sə ramətui ti sipsip me səvənhi

1 “Iakani nipərhienien tukumiaha i. Iərmama sə
ripkukurau mhə ia kwəruə muvnimwə ia koupə səvəi sipsip
me, mətə rəputə ia kwopun əpə iti mati pen ia nəkwai koupə
nəha, iərmama nəha in iərmama sə ramakres, mamousi
iərmama.

2 Mətə iərmama sə rukurau ia kwəruə muvnimwə ia koupə,
in iərmama sə raməmui ti sipsip me.

3 Iərmama sə ramərer ia kwəruə raməsevər ia təpinhə ti
iərmama nəha. Sipsip me kamhəregi rerin. In raməkwein
nəghi sipsip me səvənhi kuatia kuatia, nənə miri irəha mhəier.

4 Nəpin in riri səvənhi sipsip me pam mhəier, makupwən ia
nirəha, nənə sipsip me kamhəkurirə in, ti nəri nə mə həukurən
rerin.

5 Iərməpə riti sipsip me tuhəpwəh nukurirəien in, mətə
tuhap raka irə ti nəri nə mə həreirei rerin.”

9:34: Sam 51:5, Jon 9:2 **9:37:** Jon 4:26 **9:39:** Jon 3:17, Jon 8:15-16, Mat 13:11-15 **9:40:** Mat 15:14, 23:26 **9:41:** Jon 15:22 **10:4:** Jon 10:27

6 Iesu rɨni nusipekɨnien i tɨ nirəha, mətə irəha həreirei nəfe
nəha rani.
7 Ro pen Iesu rɨni pen mwi tɨ nirəha i mə, “Iakani
nɨpərhienien tukumiaha i. Iou kwəruə səvəi sipsip me.
8 Irəha pam səməme haməkupwən ia nirak mhəuvehe irəha
nərmama səməme kənamhakres, mamhousi iərmama, mətə
sipsip me həpkətərɨg mhə irəha.
9 Iou kwəruə. Trɨni mɨnuə iərmama riti ruvnimwə pehe ia
nirak, in trarə amasan, mukurən nuvnimwə peheien, mɨtei
irapw, mətui nəvegɨnien sənəni.
10 Iərmama nəha ramakres rauvehe a mə trakres, mousi
əpune sipsip me, mouraha irəha. Mətə iou iakuvehe mə irəha
tuhəuvehi nɨmɨruien nənə mhəuvehi asori.
11 Iou iərmama sə iakamətui amasan tɨ sipsip me. Iərmama
sə ramətui amasan tɨ sipsip me rerɨn ragien a mə tremhə tɨ
sipsip me səvənhi. 12 Mətə iərmama sə kamərəku pen min mə
trətui tɨ sipsip me rɨpko mhə in iərmama pərhien sə ramətui
tɨ sipsip me tɨ nəri nə mə sipsip me nəha səvəi iərməpə. Nəpɨn
iərmama nəha rətə kuri əprmɨn riti rauvehe, rəpwəh sipsip me
maiu map. Nənə kuri əprmɨn nəha ruvehe muvehi nepwɨn,
mɨrɨpwi kɨrkɨri nepwɨn.
13 Iərmama nəha raiu map tɨ nəri nə mə in iərmama riti
kamərəku a in. In ro nəri auər a ia sipsip me nəha.
14 Iou iərmama sə ramətui amasan tɨ sipsip me. Iou
iakukurən sipsip me səiou, sipsip me səiou həukurən mwi iou.
15 Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata Kumwesən rukurən
iou, iou mwi iakukurən Tata Kumwesən, nənə iou rerɨk ragien
a mə takemhə tɨ sipsip me səiou.
16 Səiou me nepwɨn sipsip me həiwən ia koupə i.
Takaməkeikei mɨpeki pehe mwi irəha, nənə irəha tuhəregi
rerɨk. Ro iamɨnhi irə sipsip me nəha tuhəuvehe mho touen
kuatia. Iərmama kuatia tramətui tɨ nirəha.
17 Tata Kumwesən rokeikei pɨk iou tɨ nəri nə mə rerɨk ragien
a mə takemhə tɨ nirəha. Takemhə tɨ nirəha, nənə marə muvehi
mwi nɨmɨruien səiou rɨrərɨg.
18 Rɨpko mhə iərmama riti truvehi raka nɨmɨruien səiou,
mətə iou atukw takəseni pen nɨmɨruien səiou rəmwhen sə
iakokeikei. Iakauvehi nasoriien tɨ nəseniien nɨmɨruien səiou,
mauvehi mwi nasoriien tɨ nuvehiien mwi nɨmɨruien səiou
rɨrərɨg. In i nəri Tata səiou rɨməni tukw iou i mə takaməkeikei
mo.”

10:6: Jon 16:25 **10:8:** Jer 23:1-2, Esik 34:2-3 **10:9:** Sam 118:20, Jon 14:6
10:11: Sam 23:1, Rev 7:17 **10:12:** Wok Me 20:29 **10:14:** Jon 10:27, 2Tim 2:19
10:15: Mat 11:27, Jon 15:13, 1Jon 3:16 **10:16:** Aes 56:8, Jon 11:52, 1Pit 2:25, Esik 34:23, Esik 37:24 **10:17:** Fil 2:8-9 **10:18:** Jon 5:26, 14:31, Jon 19:11

19 Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha nənə nəmə asori me
səvəi nəkur Isrel həuai mwi irəha me tukwe.
20 Irəha həpɨk həni mə, "Iəmə nəha iəremhə ramarə irə. In
ramarməri. Rəfo kɨmiaha hiamətərɨg in?"
21 Mətə irəha nepwɨn həni mə, "Rekəm. Iərmama sə iəremhə
riti ramarə irə ko rɨpkəgkiari mhə iamɨnhi. Ko iəremhə riti ro
iərmama nənimen rɨfwə rətui mətə nari?"

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənuə tuhəkwi əpune Iesu ia kəruəterei

22 Nəpɨn nəha ruvəuvehe nəkur Isrel kamho nəvegɨnien
asori nəha kani mə Nəvegɨnien səvəi Tetekesen. Kamho
nəvegɨnien nəha fwe Jerusalem ia nəpɨn səvəi nəkwieiien.
23 Iesu ramavən ia kwopun riti ia nimwə səvəi Kumwesən
kani mə Vranda səvəi Solomon.
24 Nənə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe
mheikurkurau irə, mhəni pen tukwe in mə, "Kɨmaha
tahameitenhi ik mɨnesən? Trɨni mɨnuə ik Kristo sə Kumwesən
rɨməni mə trərhi pehe i, ni pehe tukumaha i, məpwəh
nərkwafəien."
25 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakuvəni raka tuku-
miaha i, mətə kɨmiaha hiəpkɨni mhə nɨpərhienien ia nirak.
Narimnari me nəha səməme iakamo ia nəghi Tata səiou
kamhahatən pen mə iou sin.
26 Mətə kɨmiaha hiəpkɨni mhə nɨpərhienien ia nirak tɨ nəri
nə mə rɨpko mhə kɨmiaha sipsip me səiou.
27 Sipsip me səiou kamhəregi rerɨk. Iou iakukurən irəha,
nənə irəha kamhəkurirə iou.
28 Iakauvei pen nɨmɨruien rerɨn mɨnraha. Irəha
tuhəpkemhə mhə ia nəpɨn riti. Iərmama riti riwən truvehi
raka irəha ia rəgɨk.
29 Tata səiou sə ruvei pehe irəha miou, nɨskaiien səvənhi rəpi
raka nərmama me pam. Iərmama riti riwən ko ruvehi raka
irəha ia rəgɨn.
30 Iou mɨne Tata səiou kɨmrau kuatia."
31 Ia nəpɨn nəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpeki mwi
kəruəterei me mə tuhəkwi əpune in.
32 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Iakɨno raka noien
amasan me rɨpɨk ia nəmrɨmiaha Tata Kumwesən ruvei pehe
mə tako. Sə rəfo nəha mə tihəkwi əpune iou tukwe?"
33 Mɨregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in
mə, "Kɨmaha tahəpkəkwi əpune mhə ik tɨ noien amasan riti sə
ikɨno, mətə kɨmaha tahəkwi əpune ik tɨ nəri nə mə ikani ərəha
Kumwesən. Ik iərmama a, mətə ikani mə ik Kumwesən."

10:19: Jon 7:43 **10:20:** Jon 7:20, 8:48 **10:24:** Wok Me 3:11, 5:12, Luk 22:67 **10:25:** Jon 4:26, 5:36, Jon 10:38 **10:26:** Jon 6:64, 8:45 **10:27:** Jon 8:47, 10:3 **10:28:** Jon 3:16, 6:39, Jon 18:9 **10:31:** Jon 8:59 **10:33:** Lev 24:16, Mat 26:65, Jon 5:18

34 Mɨregi Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Rosi kɨmiaha
hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i kɨmərai pen ia Loa
səkɨmiaha uə? Rɨni iamɨnhi irə mɨnuə ‘Iakɨni mɨnuə kɨmiaha
nə kumwesən me.’
35-36 Kɨtaha səukurən mə nəfe Nəkukuə Ikinan rani ko
kɨpkətefi mhə. Ro iamɨnhi irə mə Kumwesən rɨnəkwein
nərmama me nəha səməme in rɨməuvei pen nəgkiariien
səvənhi mɨnraha mɨnuə ‘kumwesən me,’ rəfo kɨmiaha
hiaməni ərəha iou? Iou iərmama i Kumwesən ruvərfi raka
iou, mərhi pehe iou iakuvehe ia tɨprənə i, mətə kɨmiaha
hiaməni mə iakani ərəha in, tɨ nəri nə mə iakɨni mə, ‘Iou Tɨni
Kumwesən.’
37 Mə iou iapko mhə narimnari me səiou Tata rokeikei mə
tako rərəha mə kɨmiaha hiəni nɨpərhienien ia nirak.
38 Mətə mə iakamo narimnari me nəha, pərhien hiəpkɨni
mhə nɨpərhienien ia nirak, mətə tihaməkeikei mhəni
nɨpərhienien ia narimnari me nəha sə iakamo. Ia noien i
kɨmiaha tihəukurən, mhəukurən amasan mə Tata Kumwesən
in i ia nirak iou nə irə.”
39 Irəha haməmwur mwi mə tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə in
ramkeies raka ia rəgɨnraha,
40 mavən məpi sɨmwɨn mwi ia nui arɨs Jotan, mevən ia
kwopun nəha Jon ramo paptaes ikɨn fwe kupwən, mamarə ia
kwopun nəha.
41 Nərmama həpɨk həuvehe tukwe, mhəni mə, “Jon rɨpko
nɨmtətien riti, mətə nəgkiariien me pam səməme in rɨməni ia
iəmə i ho nɨpərhienien.”
42 Ro pen nərmama həpɨk ia kwopun nəha həni
nɨpərhienien ia Iesu.

11

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi
1 Iərmama riti ramemhə nəghɨn nə Lasaros. Imwəni fwe
Petani. Petani in rukwənu səvəi Meri mɨne piəvi Meri nəghɨn
nə Marta.
2 Meri nəha in pran sə rɨnətəgi pen senta ia nɨsui Iərɨməni
səkɨtaha, mahakwi raka ia nɨmwai nukwənen. Lasaros nəha
in kɨtiriməni.
3 Lasaros ramemhə iamɨnhi irə ro pen kɨtiriməni mi
nəha krouərhi pen nəgkiariien riti revən tɨ Iesu, rouni mə,
“Iərɨmənu. Ik riti sə ikokeikei pɨk ramemhə.”
4 Mətə nəpɨn Iesu rɨregi nəgkiariien nəha, rɨni mə,
“Nemhəien i ko rɨpko mhə Lasaros remhə anan. Ramarə irə
mə nərmama tuhətoni nasoriien səvəi Kumwesən. Nemhəien
i in suatuk sə Kumwesən truvehi utə nəghi Tɨni irə.”

10:34: Sam 82:6 **10:35-36:** Mat 5:18 **10:38:** Jon 14:10-11 **10:39:** Luk 4:30, Jon 8:59 **10:40:** Jon 1:28 **10:42:** Jon 7:31 **11:1:** Luk 10:38-39 **11:2:** Jon 12:3 **11:3:** Jon 11:36 **11:4:** Jon 9:3, 11:40

5 Iesu rokeikei pik Marta mine piəvni Meri mine kitirimənrau Lasaros.
6 Ro iaminhi irə nəpin in rireg mə Lasaros ramemhə, in rarə
mwi nəpin kəru mwi ia kwopun nəha in ramarə ikin.
7 Nəpin nəha kəru rukurau nənə in rini pen ti nərmama me
səvənhi mə, "Pwəh səuvən mwi fwe tənə Jutia."
8 Mireg nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, "Ia-
hatən. Təkwtəkwuni a kwərha nəmə asori me ia Jutia hokeikei
mə tuhəkwi əpune ik ia kəruəterei me. Mətə ikokeikei mə
tikrərig mevən mwi fwe ikin?"
9 Mireg Iesu rini mə, "Kimiaha hiəukurən mə aoa twelef ia
ran. Trini minuə iərmama riti ramavən ia ran, tripkapəti mhə
ti nəri nə mə in ramətə nukuraanien sə raməhiəpwin nərmama
ia tiprənə i.
10 Mətə trini minuə iərmama riti ramavən ia nəpin in trapəti
ti nəri nə mə nukuraanien nəha riwən irə."
11 Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, maripin mani pen ti
nirəha i mə, "Kitaha riti Lasaros ramapri, mətə iakinamevən
takəsuəpwiri in."
12 Mireg nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə,
"Iərimənu. Trini minuə in ramapri in truvehe məsanin."
13 (Iesu rəgkiari ia Lasaros mə ruvamhə, mətə rerinraha
ramrhi mə nipwrai nəgkiariien səvənhi mə in ramapri a.)
14 Ro pen Iesu rini pen atukwatukw ti nirəha i mə, "Lasaros
ruvamhə.
15 Nənə nəpin rerik rirhi kimiaha, iakagien mə iou iapkarə
mhə ia kwopun nəha nəpin remhə irə. Nəri nəha trasitu ia
kimiaha mo kimiaha hiəni nipərhienien ia nirak. Mətə pwəh
səuvən tukwe."
16 Ro iaminhi irə Tomas nəha kani in mə "Mwirmwir," rini
pen ti nərmama me nəha irəha min kamhəkurirə ia Iesu mə,
"Ramasan. Pwəh kitaha pam səuvən mhemhə kitaha min."

Iesu rəgkiari vivi m Marta mine Meri

17 Nənə Iesu rapirapw ia Petani mətoni Lasaros rinəmak
nəpin kefə raka ia nipəgi kəruəterei.
18 Rukwənu nəha Petani ipaka ti Jerusalem, kavən
rəmwhen ia kilometa kahar.
19 Nəkur Isrel me həpik həməuvehe ti Marta mine Meri mə
tuhəgkiari vivi minrau ti nəri nə mə kitirimənrau ruvamhə.
20 Ro iaminhi irə nəpin Marta rireg mə Iesu rauvehe, in
revən mətə in. Mətə Meri raməkure a ia nəkwai nimwə.
21 Marta rini pen ti Iesu i mə, "Iərimənu. Ko ramo ik ia
kwopun i ko kitirimak rəpwəh nemhəien.

11:8: Jon 8:59 **11:9:** Jon 9:4-5 **11:10:** 1Jon 2:11 **11:11:** Mat 9:24 **11:16:** Mak 14:31 **11:18:** Mat 21:17 **11:21:** Jon 11:32

22 Mətə iou iakukurən mə təkwtəkwuni nəfe nəghin tikəres
Kumwesən tukwe, in truvei pehe mik."
23 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Kitirimam trətui mwi
ia nemhəien səvənhi."
24 Miregi Marta rini pen tukwe in mə, "Iou iakukurən mə in
trətui mwi ia nəpin sampam, nəpin nərmama tuhətui mwi ia
nemhəien."
25 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Iou iərmama i iakamo
nərmama səməme həuvamhə hətui mwi ia nemhəien. Iou
nimiruien. Iərmama sə rani nipərhienien ia nirak nəri auər
a mə remhə mətə trimiru.
26 Nənə iərmama sə ramiru, mani nipərhienien ia nirak,
tripkemhə mhə ia nəpin riti. Ikini nipərhienien ia nəgkiariien
i?"
27 Miregi Marta rini pen tukwe in mə, "Ouəh, Iərimənu.
Iakani nipərhienien mə ik iəmə i kani mə Kristo. Ik Tini
Kumwesən. Ik iəmə i profet kupwən me həməni mə tikuvehe
ia tiprənə i."
28 Marta rini nəgkiariien nəha, nənə mərari mevən mə
trəkwein piəvni Meri. In revən məgkiari afafa min, mini mə,
"Iahatən səkrau in i ruvəuvehe, maməres ik."
29 Nənə nəpin Meri rireg i nəgkiariien nəha, riskəmter ak-
wauakw, mevən ti Iesu.
30 Iesu ripkuvehe mhə ihi ia rukwənu nəha, mətə ramərer
ihi ia kwopun nəha Marta rinətoni in ikin.
31 Nəkur Isrel me nəha səməme kamhəkure irəha Meri ia
nəkwai nimwə mamhəgkiari vivi min, hətoni Meri riskəmter
akwauakw mier irapw iruə. Ro pen irəha həkurirə in.
Rerinraha ramrhi mə rosi in ramevən mə trasək ia kwopun
kinərkwafə nipwrai kitiriməni ikin.
32 Nəpin Meri ruvehe ia kwopun nəha Iesu ramərer ikin,
mətoni, in rinimwi nukurhun mi ia nənimen, mini pen tukwe
in mə, "Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kitirimak rəpwəh
nemhəien."
33 Ia nəpin nəha Meri ramasək. Nəkur Isrel me nəha səməme
həuvehe irəha min irəha mwi kamhasək. Iesu rətoni rerin
rərkwəpir, meiahag əfi tukwe,
34 mini mə, "Kimiaha hiənərkwafə nipwran pəku?"
Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Iərimənu. Uvehe
mətoni."
35 Iesu rasək.
36 Ro pen nəkur Isrel me həni mə, "Hətoni ro. Rosi in
rokeikei pik anan Lasaros."

11:24: Jon 5:29 **11:26:** Jon 8:51 **11:27:** Jon 6:69 **11:29:** Jon 11:20 **11:32:** Jon 11:21 **11:35:** Luk 19:41

37 Mətə irəha nepwin həni mə, "Iəmə i rinomasan raka
iərmama riti nənimen rifwə. Rəfo in ripkomasan mhə mwi
Lasaros mə trəpwəh nemhəien?"

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien

38 Ro iaminhi irə Iesu riregi mwi rərəha anan. In ruvehe
ia kwopun kinərkwafə nipwrai Lasaros ikin. Kinərkwafə
nipwran ia nipəgi kəruəterei riti. Nənə kəruəterei riti mwi
ramərer tukuahag tərhui nipəg nəha.

39 Iesu rini mə, "Həuvehi raka kəruəterei nəha."

Mətə Marta, kitiriməi iəmə nəha sə ruvamhə, rini pen tukwe
in mə, "Iərimənu. In ruvəpein raka. In i nəpin sə ro kefə
səvənhi."

40 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Rosi ikinenouenou nəfe
iakiməni pehe tukw ik uə? Trini minuə ikini nipərhienien ia
nirak, tikətə nasoriien səvəi Kumwesən."

41 Ro iaminhi irə irəha həuvehi raka kəruəterei nəha. Nənə
Iesu rəkwətə, mini mə, "Tata. Iakani tanak tukw ik ti nəri nə
mə ikuvəregi raka iou.

42 Iakukurən mə ikamregi iou ia nəpin me pam, mətə iakani
nəgkiariien i mə trasitu ia nərmama me i kamhərer kurauku-
rau. Iakuə irəha tuhəni nipərhienien mə ikinərhi pehe iou."

43 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, rəkwein
əpwəmwis, mini mə, "Lasaros! Ier irapw!"

44 Nənə iəmə nəha sə ruvamhə rier irapw. Tinari me nəha
sə kinərkwi rəgin mi mine nisun mi irə mine sə nəha kinərkwi
nənimen irə kamhəmak ihi ia nipwran. Nənə Iesu rini pen ti
nirəha i mə, "Həfi raka tinari irə, pwəh ravən."

Nəmə asori me hərai sun mə tuhousi əpune Iesu

45 Nəkur Isrel me nəha səməme həməuvehe mhəti pehe Meri
irəha həpik hətoni nəfe Iesu rino, nənə mhəni nipərhienien ia
Iesu.

46 Mətə irəha nepwin həuvən ti Farisi me, mhəni pen nəfe
Iesu rino.

47 Ro iaminhi irə pris asori me mine Farisi me housəsimwin
nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mhəni mə, "Kitaha tsəfo i?
Kwa iəmə i ramo nimtətien me ripik.

48 Trini minuə kitaha səseni in ramo iaminhi irə maripin,
nərmama me pam tuhəni nipərhienien irə. Nənə nəkur Rom
tuhəuvehe mhouraha nimwəfwaki səkitaha mine nərmama
me səkitaha."

49 Mətə irəha riti nəghin nə Kaeafas in rauvehi wok səvəi pris
asori anan ia nuk nəha. In rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha
hiəreirei nari.

11:37: Jon 9:6 **11:38:** Mat 27:60 **11:40:** Jon 11:4,23-26 **11:42:** Jon 12:30
11:45: Jon 4:48, 7:31 **11:46:** Luk 16:31

50 Rəfo kɨmiaha hiəpkətə mhə mhəukurən? Ko iərmama
kuatia remhə tɨ nəkur Isrel ramasan məpi raka kousi əpune
kɨtaha nəkur Isrel me pam."
51 Kaeafas rɨpkɨni atukw mhə nəgkiariien i, mətə in rauvehi
wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha, mani irapw nəgkiariien
sə ruku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan. Nəri nəha rɨpkier pehe mhə
ihi, mətə in rukupwən mɨni irapw mə Iesu tremhə tɨ nəkur
Isrel.
52 Mətə in trɨpkemhə mhə tɨ nirəha əpa nəkur Isrel, in tremhə
mwi tɨ nɨpwnəti Kumwesən me səməme kamharə kɨrkɨri ia
tənəmtənə me, nənə mousəsɨmwɨn irəha ia kusen kuatia.
53 Ia nəpɨn nəha nəmə asori me nəha hənamrai sun mə
tuhousi əpune Iesu.
54 Ro iamɨnhi irə Iesu rəpwəh navən irapwien ia nəmri
nəkur Isrel ia tənə Jutia, mətə in rəpwəh tənə səvənraha mevən
ia taon riti nəghɨn nə Efrem. Taon nəha ipaka tɨ kwopun ak-
wesakwes ikɨn. Iesu ramarə ikɨn irəha nərmama me səvənhi.
55 Nəvegɨnien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghɨn nə Pasova
ruvəuvehe ipaka. Ro pen nərmama həpɨk həier ia kwopun
me mhəutə pen fwe Jerusalem mə tuho irəha həmher ia nəmri
Kumwesən kurirə Pasova ruvehe.
56 Irəha kamhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhətui
Iesu, mamhəgkiari mɨnraha me, mamhəni mə, "Kɨmiaha
hiaməfətərɨg irə? Rosi ko in rɨpkuvehe mhə ia nəvegɨnien asori
uə?"
57 Irəha həni ianhi tɨ nəri nə mə pris asori me mɨne Farisi
me həuvəni raka nəkwanraha mə trɨni mɨnuə iərmama riti
rukurən kwopun Iesu ramarə ikɨn traməkeikei mɨni pen tɨ
nirəha i nənə irəha tuhəuvən mhəkwtəmhiri in.

12

Meri rətəgi pen senta ia nɨsui Iesu

1 Nəpɨn sikis a mwi nəvegɨnien asori nəha Pasova ruvehe.
Ro pen Iesu revən ia Petani, imwei Lasaros. Lasaros nə iəmə
sə Iesu rɨnəsuəpwiri in ia nemhəien.
2 Irəha həpnəpenə nəvegɨnien riti sənəi Iesu fwe ikɨn. Marta
rasui raka nəvegɨnien. Lasaros in mwi riti ia nərmama me
nəha səməme kamhani pəri nari irəha min.
3 Ia nəpɨn nəha Meri ruvehi nɨpəri senta kɨno ia nat atuk-
watukw nənimen rutə pɨk. In ruvehi mətəgi pen ia nɨsui Iesu
mi, nənə mɨnamrai nɨsun mi ia nɨmwai nukwənen. Nəkwai
nimwə ruvehe mukuər ia nɨpeki senta.

11:50: Jon 18:14 **11:51:** Jen 50:20 **11:52:** Jon 10:16, 17:21, 1Jon 2:2 **11:53:** Jon 5:18 **11:54:** Jon 7:1 **11:55:** 2Kron 30:17, Wok Me 21:26 **11:56:** Jon 7:11 **12:1:** Jon 11:1,43 **12:2:** Luk 10:40 **12:3:** Luk 7:37-38

4 Mətə iərmama riti səvəi Iesu, nəghin nə Jutas Iskariot, iəmə
nəha ripko mhə tui truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme
haməmwəki in, in rini mə,
5 "Rəfo kipkəmri pen mhə nəmri nari ia senta nəha?
Kukurən nuvehiien silin me kino ia silva irəha pam tri
hantret, kuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən."
6 Jutas ripkini mhə nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rokeikei
mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən. Mətə in rini
nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rauvehi tənəripw irəha
kamhəvai pen mane irə, nənə nəpin nepwin ramakres afafa
nipərin səvənhi.
7 Mətə Iesu rini mə, "Əpwəh nəskiien prən i. In rino nəri i
rerin ramrhi nəpin tukinimwi iou irə.
8 Nərmama nautə səvənraha riwən tiharə kimiaha minraha
nəpin me, mətə iou tapkarə pəri mhə kitaha m kimiaha nəpin
me."
9 Nəkur Isrel me həpik həregi mə Iesu in ia kwopun nəha,
həregi həuvən tukwe. Irəha həpkəuvən mhə mə tuhətoni Iesu
əpa, mətə həuvən mə tuhətoni mwi Lasaros. Lasaros nə in
iəmə sə Iesu rinəsuəpwiri in ia nemhəien.
10 Pris asori me hərai sun mə tuhousi əpune Lasaros mwi,
11 ti nəri nə mə nəkur Isrel me həpik, nəpin hətoni mə in
ruvəmiru mwi, həni nipərhienien ia Iesu, nənə mhəpwəh
nukurirəien nəmə asori me səvənraha.

Iesu revən mapirapw fwe ia Jerusalem nərmama həgnəgini in

12 Kini rakwakwi irə, nərmama me nəha səməme həuvən
ti nəveginien asori nəha Pasova həregi mə Iesu rauvehe ia
Jerusalem. Nərmama me nəha həpik.
13 Həuvehi nimwai nəmwir mhəuvehi mhəier ia taon
mhəuvən mhətə in rauvehe ia suatuk, kamhəkwein
əpwəmwis mə,
"Səgnəgini Kumwesən!
Səkwein amasan ia iəmə i rauvehe ia nəghi Iərimənu
səkitaha!
Səkwein amasan irə, in kig səvəi nəkur Isrel!"
14 Iesu rətə kwəti togki riti nənə rəkure irə. Nəri nəha ramesi
pen nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. Rini iaminhi
irə minuə,
15 "Nəkur Saeon[a] tihəpwəh nehekirien.
Hətə ro kig səkimiaha rauvehe,
maməkure ia kwəti togki riti."
16 Ia nəpin nəha nərmama me səvəi Iesu həreirei nipwrai
narimnari me i. Mətə kurirə irə, kuvehi utə raka Iesu revən

12:4: Jon 18:3 **12:5:** Mat 19:21 **12:7:** Jon 19:40 **12:8:** Dut 15:11 **12:9:** Jon 11:43-44 **12:11:** Jon 11:45 **12:13:** Mat 27:42, Jon 1:49 [a] **12:15:** Nəgkiariien i 'Saeon' nəghi Jerusalem. **12:16:** Jon 2:22

fwe ia neiai, rerɨnraha rɨrhi mə kɨmərai pen narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə. Rerɨnraha rɨrhi mwi mə nərmama me həno narimnari me i irə.
17 Iesu rɨno Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nərmama me nəha səməme kamhərer irəha min ia nəpɨn nəha in rɨnəkwein Lasaros irə mə trier ia nɨpəgi kəruəterei irəha kamhərɨpɨn mamhəni irapw nəfe irəha hənətoni.
18 Nərmama həpɨk hənuə tuhətoni Iesu tɨ nəri nə mə irəha kamhəregi mə in rɨno nɨmtətien nəha.
19 Ro iamɨnhi irə Farisi me kamhəni pen tɨ nirəha me i mə, "Hətoni ro, kɨtaha ko səpko anan mhə nari riti! Təkwtəkwuni nəha nərmama me pam kamhəkurirə in!"

Iesu rɨni irapw mə traməkeikei memhə

20 Nəkur Kris me nepwɨn nəha ikɨn kamhəfwaki irəha nərmama me nəha səməme həməutə pen fwe Jerusalem tɨ nəvegɨnien asori.
21 Nəkur Kris me nəha həuvehe tɨ Filip. (Filip imwəni fwe Petsaeta ia tənə Kalili.) Həuvehe mhəni pen tukwe in mə, "Iəmə asori. Kɨmaha iahokeikei mə tahətoni Iesu."
22 Ro iamɨnhi irə Filip revən mɨni pen tɨ Antru, nənə rouevən rouni pen tɨ Iesu.
23 Nənə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Təkwtəkwuni nəha nəpɨn sə Kumwesən truvehi utə nəghi Iəməti Iərmama irə ruvəuvehe.
24 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i. Nuni nari riti ko rɨpkukuə mhə kwənkwan trɨni mɨnuə rɨpkukupwən mhə mɨmwei irapw ia tɨprənə memhə. Mətə mə remhə trukuə kwənkwan rɨpɨk.
25 Iərmama sə rokeikei pɨk nɨmɨruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə rəmwəki nɨmɨruien səvənhi ia tɨprənə i in trəkwtəmhiri nɨmɨruien səvənhi mamevən muvehi nɨmɨruien rerɨn.
26 Iərmama sə ramo tukwini nari miou traməkeikei mukurirə iou. Nənə kwopun pəku iakamarə ikɨn iərmama sə ramo tukwini nari miou in mwi trarə ikɨn. Iərmama sə ramo tukwini nari miou Tata Kumwesən trɨsiai in.
27 Təkwtəkwuni nəha iakregi rərəha anan. Nənə takəfni mwi irə? Ko iakɨni mə 'Tata uvehi raka nəmisəien sə rauvehe tukw iou'? Rekəm, kwa in nə iakɨməuvehe tukwe mə nəpɨn i treste iou iamɨnhi irə.
28 Tata uvehi utə nəghɨm!"

Təkwtəkwuni a mwi kregi nəgkiariien riti ruku pen ia neiai muvehe. Nəgkiariien nəha rɨni mə, "Iou iakuvəuvehi utə raka nəghɨk, nənə təkwtəkwuni nəha takuvehi utə mwi."

12:17: Jon 11:43-44 **12:19:** Jon 11:48 **12:21:** Jon 1:44, Luk 19:3, 23:8 **12:23:** Jon 13:31-32, Jon 17:1 **12:24:** 1Kor 15:36 **12:25:** Mat 16:25 **12:26:** Jon 14:3, 17:24 **12:27:** Sam 6:3, 42:5, Mat 26:38 **12:28:** Mat 3:17

29 Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe həregi həni mə,
"Kwa karuəruə!" Nepwin həni mə, "Agelo riti rəgkiari pen
min."
30 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "nəgkiariien nəha
ripkuvehe mhə mə iou takregi. Mətə ruvehe mə kimiaha
tihəregi.
31 Təkwtəkwuni nəha rino nəpin sə Kumwesən trərpwin
noien ərəha me kamo ia tiprənə i. Təkwtəkwuni nəha in
trəkoui irapw Setan sə ramərimənu ia tiprənə i.
32 Nənə iou, nəpin kuvehi utə iou iakaraka ia tiprənə, takvi
pehe nərmama pam həuvehe tukw iou."
33 Iesu rini nəgkiariien i mani əuenhin mə trəfemhə irə.
34 Ro pen nərmama həni pen tukwe in mə, "Kimaha
iahəuvəregi raka ia Loa səkitaha mə nəpin Kristo truvehe in
tramarə rerin. Rəfo ikani mə tukuvehi utə Iəməti Iərmama?
Sin nəha Iəməti Iərmama nəha?"
35 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Nukuraanien sə
ramə hiəpwin kimiaha trarə nəpin ouihi a mwi kimiaha min.
Havən nəpin nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, kamo
nəpitəvien ruvehe mousəman kimiaha. Iərmama sə ramavən
ia nəpitəvien rireirei kwopun ramevən ikin.
36 Nəpin nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, tihəni
nipərhienien irə. Ia suatuk nəha kimiaha tihəuvehe mho
nipwnəti nukuraanien ia kimiaha." Nəpin Iesu rini pam
nəgkiariien me i, in rəpwəh irəha, mevən mərkwafə.

Nəkur Isrel həpwəh niniien nipərhienien ia Iesu

37 Iesu rino auər a nimtətien me ripik ia nəmri nəkur Isrel
mətə irəha həpkini mhə nipərhienien irə.
38 Noien i rier pehe iaminhi mə nəgkiariien i Profet Aesea
rimə ni fwe kupwən truvehe mukuə irə. In rimə ni iaminhi irə
minuə,
"Iərimənu. Sin rini nipərhienien ia nəgkiariien səkimaha?
Iərimənu ro pui niskaiien səvənhi m sin?"
39 Ro iaminhi irə irəha ko həpkini mhə nipərhienien ia Iesu
ti nəri nə mə Profet Aesea rimə ni mwi minuə,
40 "Kumwesən rino nənimenraha rifwə,
nənə məsisəg ia nətərigien səvənraha.
In rino iaminhi kamo irəha hətə nari ia nənimenraha,
mhəukurən nari ia rerinraha,
mhərərig,
nənə tako irəha həuvehe mhəsanin."

12:29: Wok Me 23:9 **12:30:** Jon 11:42 **12:31:** Jon 9:39, 14:30 **12:32:** Jon 3:14 **12:33:** Jon 18:32 **12:34:** Sam 89:4,36, Sam 110:4, Aes 9:7, Dan 7:14 **12:35:** Jon 7:33, 8:12, 1Jon 2:10-11 **12:36:** Efes 5:8 **12:38:** Rom 10:16 **12:39:** Mat 13:15

41 Profet Aesea rɨməni nəgkiariien me i tɨ nəri nə mə in rɨnətoni nasoriien səvəi Iesu, nənə məgkiari irə.
42 Mətə pərhien nəmə asori me həpɨk kwopti irəha mwi həni nɨpərhienien ia Iesu. Mətə tɨ nəri nə mə kamhəhekɨr Farisi me, həpwəh nɨni irapwien. Irəha həpwəh nokeikeiien mə Farisi me tuhərhi irapw irəha ia nimwəfwaki səvənraha.
43 Nəmə asori me i hokeikei mə nərmama tuhaməmwur ia nəgnəgɨniien irəha. Irəha hokeikei sə nəha məpi raka mə Kumwesən trəgnəgɨni irəha.
44 Ia nəpɨn nəha Iesu rəkwein əpwəmwɨs, mɨni mə, "Iərmama sə rani nɨpərhienien ia nirak, rɨpkɨni əpa mhə nɨpərhienien ia nirak, mətə rani nɨpərhienien ia Iəmə sə rɨnərhi pehe iou.
45 Nənə iərmama sə ramətə iou, ramətə mwi Iəmə sə rɨnərhi pehe iou.
46 Iou iakɨməuvehe ia tɨprənə i iakəmwhen ia nukuraanien. Ro iamɨnhi irə, iərmama sə rani nɨpərhienien ia nirak trɨpkarə mhə ia nəpitəvien.
47 Iərmama sə ramregi nəgkiariien me səiou, məpwəh noien nəfe iakani, tapkərpwɨn mhə noien ərəha səvənhi. Iou iapkuvehe mhə ia tɨprənə i mə takərpwɨn noien ərəha səvəi nərmama, mətə iakuvehe mə takuvehimɨru irəha.
48 Mətə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou, məpwəh mwi niniien nɨpərhienien ia nəgkiariien me səiou, nari riti nəha ikɨn tukərpwɨn pen min tukwe. Ia nəpɨn sampam tukərpwɨn pen min tɨ nəri nə mə rɨni nəri auər a ia nəgkiariien səiou sə iakɨməni.
49 Tro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəgkiariien me i səiou rɨpkuku pehe mhə ia nirak a. Mətə Tata Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe, in nə rɨməni pehe nəkwan tukw iou i mə nəfe noien səvəi nəgkiariien takesi pen mɨne nəfe nəgkiariien takɨni.
50 Nənə iakukurən mə nəgkiariien i səvənhi in nə nukune nɨmɨruien rerɨn. Ro iamɨnhi irə nəfe iakani, mani makurirə a nəfe nəgkiariien Tata Kumwesən rɨməni pehe tukw iou i."

13

Iesu raikuas ia nɨsui nərmama me səvənhi

1 Trakwakwi tuko nəvegɨnien asori nəha Pasova. Iesu rukurən mə nəpɨn səvənhi ruvəuvehe ipaka na trəpwəh tɨprənə i mevən tɨ Tata Kumwesən. Nəpɨn me in ramokeikei nərmama me səvənhi səməme kamharə ia tɨprənə i,

12:41: Aes 6:1 **12:42:** Jon 7:48, 9:22 **12:43:** Jon 5:44 **12:44:** Mat 10:40 **12:45:** Jon 14:9 **12:46:** Jon 8:12, 12:35 **12:47:** Jon 3:17, 8:15 **12:48:** Hip 4:12 **12:50:** Jon 8:26,28 **13:1:** Jon 7:30, 12:23, Jon 15:13, 1Jon 3:16, Fil 2:8

mamokeikei irəha nəpin me meste pehe nəpin in tremhə irə.
2 Ia nəruarəv Iesu mine nərmama me səvənhi kamhani pəri nari. Setan rinəmri pen raka nətərigien riti ia reri Jutas Iskariot, tini Saemon, mə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.
3 Iesu rukurən mə Tata Kumwesən ruvəuvei pen raka narimnari me pam ia rəgin. In rukurən mwi mə fwe kupwən in rəpwəh Kumwesən muvehe, nənə təkwtəkwuni in trirərig mevən mwi ti Kumwesən.
4 Ro iaminhi irə in riskəmter ia kwopun nəha kamhani pəri nari ikin, muvehi raka karkahu səvənhi, nənə muvehi tinari riti mwi kamə[…]

15 Iou iako noien i mahatən kimiaha irə mə kimiaha tiho
rəmwhen iou iakino m kimiaha.
16 Iakani nipərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo
tukwini nari ripkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. Iərmama
sə kamərhi in ti nuvehiien nəgkiariien in ripkasori mhə ia
iərmama sə ramərhi in.
17 Təkwtəkwuni nəha kimiaha hiəukurən amasan narim-
nari me i, ro iaminhi irə trini minuə hio iaminha irə, kimiaha
rerimiaha tragien."

Iesu rini irapw mə tukuvei pen in ia rəgi nərmama səməme
haməmwəki in

18 "Iou iapkəgkiari mhə ia kimiaha pam. Iakukurən
amasan səməme iakinərpwi rəgik ia nirəha. Mətə nəgkiariien
i ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə. Rini
mə, 'Iərmama sə kupwən iarouəni nari kimrau min, mətə
təkwtəkwuni nəha in ruvəuvehe minəmwəki iou.'
19 Iou iakani irapw nəri i tukumiaha təkwtəkwuni, nəpin
rəpwəh ihi nier peheien. Mətə nəpin trier pehe irə, nənə
kimiaha tihəni nipərhienien ia nirak mə iou i in i.
20 Iakani nipərhienien tukumiaha i. Iərmama sə raməsevər
ia rerin ti iərmama riti səiou sə takərhi pen i rəmwhen mə
raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər
ia rerin tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti
Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe."
21 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, riregi rərəha
fwe ia rerin, mini irapw mə, "Iakani nipərhienien tukumiaha
i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme
kamhəmwəki iou."
22 Nənə nərmama me səvənhi həti pen mhətoni irəha me,
mhəreirei mə Iesu rani sin.
23 Irəha riti Iesu rokeikei pik, in raməkure ipaka ti Iesu.
24 Ro pen Saemon Pita ruini pen kənkapwə min mə trəres ro
Iesu mə iərmama sin nəha in rani.
25 Ro iaminhi irə iərmama nəha rəkure pəpən ipaka ti Iesu,
məres in mə, "Iərimənu, sin nəha ikani?"
26 Miregi Iesu rini mə, "Iərmama sə takəkwsen bred meitesi
ia nise nari muvei pen min, iərmama nəha i nəha." Nənə in
ruvehi nipəri bred riti, meitesi ia nise nari, muvei pen m Jutas
tini Saemon Iskariot.
27 Nənə Jutas ruvehi bred, təkwtəkwuni a mwi Setan ruvn-
imwə ia rerin.
Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, "Nəfe nəha ikuə tiko, iko
akwauakw."
28 Iesu rini nəgkiariien nəha ti Jutas, mətə nərmama me nəha
kamhani pəri nari irəha min həreirei mə rini pen ti nəfe.

13:15: Fil 2:5, Kol 3:13, 1Pit 2:21 **13:16:** Mat 10:24 **13:17:** Mat 7:24, Jem 1:25
13:18: Sam 41:9 **13:19:** Jon 14:29, 16:4 **13:20:** Mat 10:40 **13:21:** Jon 12:27
13:23: Jon 19:26, 20:2, Jon 21:7,20 **13:27:** Jon 13:2

29 Nepwin rerinraha rirhi mə rosi Iesu rimə̀ni pen tukwe in
mə trevə̀n muvehi nə̀mri nə̀veginien riti uə trevə̀n muvei pen
mane nepwin m nə̀rmama nautə̀ sə̀və̀nraha riwə̀n. Rerinraha
rirhi iaminhi ti nə̀ri nə mə Jutas ramə̀tui ti tənə̀ripw sə irə̀ha
kamhə̀vai pen mane me sə̀və̀nraha irə̀.
30 Ro iaminhi irə̀ nə̀pin Jutas ruvehi raka bred, rə̀rer, mier
akwauakw a. Ia nə̀pin nə̀ha ruvə̀pitə̀v.

Saemon Pita trini mə̀ rireirei Iesu

31 Nə̀pin Jutas ruvə̀ier raka, Iesu rini mə̀, "Tə̀kwtə̀kwuni
nə̀ha rino nə̀pin sə̀ tukuvehi utə̀ nə̀ghi Iə̀mə̀ti Iə̀rmama irə̀, nə̀nə̀
na in truvehi utə̀ nə̀ghi Kumwesə̀n.
32 Trini minuə in ruvehi utə̀ nə̀ghi Kumwesə̀n, Kumwesə̀n in
mwi truvehi utə̀ in revə̀n marə̀ irau min. In tro tə̀kwtə̀kwuni
a mwi.
33 Nipwnə̀tik me. Ko iapkarə̀ ə̀pwə̀mwis mhə̀ kitaha m
kimiaha. Kimiaha tihə̀pkə̀tui iou, mə̀tə̀ takini pehe mwi
nə̀gkiariien kuatia a m kimiaha nə̀ha tə̀kwtə̀kwuni sə̀ iakimə̀ni
pen m nə̀mə̀ asori me sə̀və̀i nə̀kur Isrel fwe kupwə̀n. Iakimə̀ni
pen ti nirə̀ha i mə̀, 'Kimiaha ko hiə̀pkə̀uvə̀n mhə̀ nə̀ha kwopun
iakamevə̀n ikin.'
34 Nə̀gkiariien vi riti takuvei pehe m kimiaha tə̀kwtə̀kwuni
mə̀ tiho. Kimiaha tihamə̀keikei mhokeikei kimiaha me.
Rə̀mwhen iou iakokeikei kimiaha ia noien a mwi nə̀ha
kimiaha tihamə̀keikei mhokeikei kimiaha me.
35 Trini minuə kimiaha hiokeikei kimiaha me iaminhi irə̀,
nə̀rmama me pam tuhə̀ukurə̀n mə̀ kimiaha nə̀rmama me
sə̀iou."
36 Nə̀nə̀ Saemon Pita rə̀res pen in mə̀, "Iə̀rimə̀nu, tikevə̀n
pə̀ku?"

Miregi Iesu rini mə̀, "Kwopun pə̀ku iakamevə̀n ikin nə̀ha
tə̀kwtə̀kwuni, ko ipkukurirə̀ mhə̀ iou mə̀tə̀ kurirə̀ irə̀ tip-
kukurirə̀ iou."
37 Miregi Pita rini mə̀, "Iə̀rimə̀nu takə̀pwə̀h nukurirə̀ien ik
nə̀ha tə̀kwtə̀kwuni ti nə̀fe? Iou rerik ragien a mə̀ takemhə̀
tukw ik."
38 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə̀, "Ikini mə̀ rerim ragien
a mə̀ tikemhə̀ tukw iou? Iakani nipə̀rhienien tukw ik i kurirə̀
rə̀iə̀ rakaka tikini m kahar mə̀ ikreirei iou."

14

Iesu ramə̀gkiari vivi m nə̀rmama me sə̀və̀nhi

1 Nə̀nə̀ Iesu rini pen ti nirə̀ha i minuə, "Rerimiaha rə̀pwə̀h
nə̀pouien. Kimiaha tihamə̀keikei mhə̀ni nipə̀rhienien ia
Kumwesə̀n, mhə̀ni mwi nipə̀rhienien ia nirak.

13:29: Jon 12:6 **13:31:** Jon 12:23 **13:32:** Jon 17:5 **13:33:** Jon 7:33-34
13:34: Jon 15:12,17, 1Jon 3:23, 2Jon 5 **13:36:** Jon 7:34, Jon 21:18-19 **14:1:** Jon 14:27

2 Ia nəkwai nimwə səvəi Tata səiou nəkwan rɨpɨk. Iakɨnamevən takəpnəpenə ia kwopun riti səkɨmiaha. Nəgkiariien i ro nɨpərhienien. Mə neikuəien ko iakəpwəh nɨniien tukumiaha.
3 Takevən məpnəpenə ia kwopun riti səkɨmiaha, məpnəpenə pam nənə mɨrərɨg pehe mwi mɨpeki pehe kɨmiaha ia nirak mə kɨmiaha tiharə ia kwopun iakamarə ikɨn.
4 Kwopun nəha iakamevən ikɨn kɨmiaha hiəuvəukurən raka suatuk səvənhi."

Iesu in suatuk tɨ nevənien tɨ Tata Kumwesən

5 Mɨregi Tomas rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Kɨmaha iahəreirei kwopun nəha ikamevən ikɨn. Tahəfukurən suatuk ramevən ia kwopun nəha?"
6 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Iou suatuk. Iou nɨpərhienien. Iou nɨmɨruien. Iərmama riti ko rɨpkevən atukw mhə tɨ Tata Kumwesən trɨni mɨnuə iou iapkuvehi mhə in mevən.
7 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəukurən iou, tihəukurən mwi səiou Tata. Təkwtəkwuni mamevən hiəuvəukurən raka in, mhənətoni raka in."
8 Mɨregi Filip rɨni pen tukwe in mə, "Iərɨmənu. Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kɨmaha iahətoni. Nəri nə in nə kɨmaha iahokeikei."
9 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Filip, iakɨnarə tui kɨtaha m kɨmiaha, mətə ikamreirei ihi iou? Iərmama sə ramətoni iou, ramətoni Tata səiou. Rəfo ikɨni mə 'Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kɨmaha iahətoni'?
10 Kwa iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak. Ipkɨni mhə nɨpərhienien irə uə? Nəgkiariien me i səməme iakani pehe tukumiaha i rɨpko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə Tata Kumwesən ia nirak ramo wok me səvənhi.
11 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhəni nɨpərhienien ia nirak nəpɨn iakɨni iamɨnhi irə mɨnuə 'Iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak.' Mə rekəm tihaməkeikei mhəni nɨpərhienien ia nirak tɨ nəri nə mə hiamətoni wok me i iakamo.
12 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i iərmama sə rani nɨpərhienien ia nirak, in mwi tro wok me i iakamo. Ouəh pərhien in tro wok asori me məpi raka wok me i iakamo tɨ nəri nə mə iakamevən tɨ Tata Kumwesən.
13 Nəfe nari kɨmiaha tihəres ia nəghɨk, iou tako mə wok me i Tɨni Kumwesən ramo truvehi utə nəghi Tata səvənhi.
14 Trɨni mɨnuə hiəres nari riti miou ia nəghɨk, iou tako."

14:3: Jon 12:26, 17:4 **14:6:** Jon 11:25, Rom 5:1-2, Hip 10:20 **14:7:** Jon 8:19 **14:9:** Jon 12:45, Kol 1:15, Hip 1:3 **14:10:** Jon 12:49, 14:24 **14:11:** Jon 10:38, 14:20 **14:12:** Mak 16:19-20 **14:13:** Mat 7:7, Jon 15:16

Iesu rɨni mə tramə̄keikei mərhi pehe Nənɨmwɨn Ikinan

15 "Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiokeikei iou, tihamə̄keikei mho
nəgkiariien me səiou.
16 Nənə takə̄res Tata Kumwesən, nənə in truvei pehe Iasitu
riti mwi m kɨmiaha in trarə rerɨn kɨmiaha min.
17 Iasitu nə in nə Nənɨmwɨn nə nukune nɨpərhienien.
Nərmama səvəi tɨprənə i ko həpkuvehi mhə Nənɨmwɨn nə tɨ
nəri nə mə irəha həpkətoni mhə, mhəreirei in. Mətə kɨmiaha
hiəukurən in, tɨ nəri nə mə in ramarə kɨmiaha min nənə
trɨpkarə ia rerɨmiaha.
18 Iou tapkəpwəh mhə kɨmiaha rəmwhen ia
nəkwərhakwərha kemhə təni irəha. Takrərɨg mwi tukumiaha.
19 Trɨpko mhə tui nərmama səvəi tɨprənə i tuhəpkətoni
mhə iou, mətə kɨmiaha tihətoni iou. Nənə tɨ nəri nə mə iou
iakamɨru, kɨmiaha mwi tihəmɨru.
20 Tro nəpɨn səvəi narimnari me i, nənə kɨmiaha tihəukurən
mə iou nə ia Tata səiou, kɨmiaha i ia nirak, nənə iou nə ia
kɨmiaha.
21 Iərmama sə ruvəregi raka nəgkiariien me səiou, trɨni
mɨnuə ramo nəgkiariien me nəha, in nəha iərmama sə
rokeikei pərhien iou. Iərmama sə rokeikei pərhien iou
iamɨnhi irə, səiou Tata trokeikei in, nənə iou mwi takokeikei
in, mo pui pen iou min."
22 Mɨregi Jutas (rɨpko mhə Jutas Iskariot) rəres pen Iesu i mə,
"Iərɨmənu. Tikəfo mo pui ik m kɨmaha əpa, mətə tikəpwəh no
puien ik m nərmama səvəi tɨprənə?"
23 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Trɨni mɨnuə iərmama
riti rokeikei iou, in tro nəgkiariien səiou, nənə səiou Tata
trokeikei in, kɨmrau Tata səiou tarouvehe tukwe, iarauo
rukwənu sə̄kɨmrau mhararə kɨmrahar min.
24 Iərmama sə rəpwəh nokeikeiien iou, in trəpwəh noien
nəgkiariien me səiou. Nəgkiariien i sə hiamregi rɨpko mhə
nəgkiariien atukw səiou, mətə in i nəgkiariien səvəi Tata
Kumwesən sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe.
25 Narimnari me i iakani irapw tukumiaha i nəpɨn iakamarə
ihi kɨtaha m kɨmiaha.
26 Mətə Nənɨmwɨn Ikinan i in Iasitu sə Tata Kumwesən trərhi
pehe i ia nəghɨk, in trahatən kɨmiaha ia narimnari me pam. In
tro rerɨmiaha ramrhi narimnari me i iakani pehe tukumiaha
mə kɨmiaha tihəpwəh nenouenouien irə.
27 Na takəpwəh kɨmiaha, mətə iakəmri nəmərinuien tra-
marə tukumiaha. Nəmərinuien i səiou sə iakauvei pehe

14:15: Jon 15:10, 1Jon 5:3 **14:16:** Jon 14:26, 15:26, Jon 16:7 **14:17:** Mat 10:20, Jon 16:13, Rom 8:26 **14:18:** Jon 14:3 **14:19:** Jon 16:16 **14:20:** Jon 17:21-23 **14:21:** Jon 15:10, 16:27 **14:22:** Wok Me 10:41-42 **14:23:** Mat 18:20, Jon 13:34, 2Kor 6:16, Efes 3:17 **14:24:** Jon 7:16 **14:26:** Jon 14:16 **14:27:** Jon 14:1, 16:33, Fil 4:7

rɨpkəmwhen mhə ia nəmərinuien sə nərmama səvəi tɨprənə i tuhəuvei pehe. Rerɨmiaha rəpwəh nəpouien, məpwəh nehekɨrien.

28 Kɨmiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səiou. Iakɨməni pehe tukumiaha i mə, 'Iou tapkəpwəh kɨmiaha, mətə kurirə takrərɨg pehe tukumiaha.' Trɨni mɨnuə hiokeikei pərhien iou, nənə rerɨmiaha tragien a mə tihətoni iou iakamevən tɨ Tata Kumwesən, tɨ nəri nə mə in rasori məpi raka iou.

29 Iou iakani pehe raka narimnari me i tukumiaha nəha təkwtəkwuni kurirə həier pehe, ro iamɨnhi nəpɨn həier pehe tihəni nɨpərhienien ia nirak.

30 Ko iapkəgkiari əpwəmwɨs mhə m kɨmiaha nəha təkwtəkwuni tɨ nəri nə mə Setan i iərɨmənu səvəi tɨprənə i rɨnauvehe. In rɨpkasori mhə ia nirak,

31 mətə nərmama səvəi tɨprənə i tuhaməkeikei mhəukurən mə iakokeikei Tata Kumwesən ro pen iakamesi pen atukwatukw nəfe nəgkiariien sə in rɨməni pehe tukw iou i mə tako. Həuvehe pwəh saraka ia kwopun i."

15

Nukune nei pərhien mɨne rəgrəgɨn me

1 "Iou iakəmwhen ia nukune nei nəha krep sə ro nɨpərhienien i. Səiou Tata in rəmwhen ia iərmama sə raməpərhi nei nəha. 2 Rəgi nei me pam səməme həpkukuə mhə in ramə[…]

14:28: Jon 14:3, 16:28, Jon 20:17, Luk 24:52 **14:29:** Jon 13:19 **14:30:** Jon 12:31, 16:11, Efes 2:2 **14:31:** Jon 10:18, 12:49, Mat 26:46 **15:2:** Mat 3:10 **15:3:** Jon 13:10 **15:4:** Jon 6:56 **15:5:** Jon 15:16, 2Kor 3:5 **15:6:** Mat 7:19, 13:42

7 Trɨni mɨnuə hiəpwit əknekɨn ia nirak, nənə nəgkiariien
me səiou ramarə ia rerɨmiaha, nəfe hiokeikei, hiəukurən
nəresien, nənə tuko m kɨmiaha.
8 Nɨmɨruien səkɨmiaha traməkeikei mukuə kwənkwan me
rɨpɨk. Nərmama me tuhətoni mhəukurən mə pərhien kɨmiaha
i nərmama me səiou. Ia noien nəha tihəuvehi utə nəghi Tata
səiou.
9 Iakokeikei kɨmiaha rəmwhen Tata Kumwesən rokeikei
iou. Həpwit əknekɨn ia nokeikeiien səiou.
10 Trɨni mɨnuə hiamo nəgkiariien me səiou, nənə tihəpwit
əknekɨn ia nokeikeiien səiou, rəmwhen iou iakɨno nəgkiariien
me səvəi Tata səiou maməpwit əknekɨn ia nokeikeiien səvənhi.
11 Iakani irapw narimnari me i tukumiaha mə rerɨmiaha
tramagien rəmwhen iou rerɨk ramagien, nənə nagienien i
səkɨmiaha trasori pɨk.
12 Nəgkiariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tiho ro
iamɨnhi irə: Hokeikei kɨmiaha me rəmwhen iou iakokeikei
kɨmiaha.
13 Samarə iərmama riti rəseni kousi əpune in mə nemhəien
səvənhi truvehimɨru in me nepwɨn hiəukurən mə nokeikeiien
riti mwi riwən rasori məpi raka nokeikeiien nəha.
14 Trɨni mɨnuə hiamo narimnari me i iakani pehe tukumi-
aha, ramahatən mə iou me nepwɨn nə kɨmiaha.
15 Iou tapkəkwein mhə mwi kɨmiaha mə iotukwininari
me səiou tɨ nəri nə mə iotukwininari rɨreirei narimnari me
səməme iəmə asori səvənhi ramo. Mətə təkwtəkwuni nəha
takəkwein kɨmiaha mə iou me nepwɨn tɨ nəri nə mə narimnari
me pam səməme iakɨməregi səiou Tata ramɨni iakuvəni pehe
raka tukumiaha.
16 Kɨmiaha hiəpkukupwən mhə mhərpwi rəgɨmiaha ia ni-
rak, mətə iou iakukupwən mərpwi rəgɨk ia kɨmiaha, mu-
vehi utə kɨmiaha mə tihəuvən nɨmɨruien səkɨmiaha trukuə
rəmwhen ia nei, nənə kwənkwamiaha trarə. Ro iamɨnhi irə
trɨni mɨnuə hiəres nari riti m Tata Kumwesən ia nəghɨk, nənə
in truvei pehe m kɨmiaha.
17 Nəgkiariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tiho ro
iamɨnhi irə: Hokeikei kɨmiaha me."

Nərmama səvəi tɨprənə tuhəmwəki nərmama me səvəi Iesu

18 "Trɨni mɨnuə nərmama səvəi tɨprənə i kamhəmwəki
kɨmiaha, rerɨmiaha trɨrhi mə fwe kupwən irəha
hənaməmwəki mwi iou.
19 Trɨni mɨnuə kɨmiaha nərmama səvəi tɨprənə i, irəha
tuhokeikei kɨmiaha tɨ nəri nə mə kɨmiaha nərmama me
səvənraha. Mətə rɨpko mhə kɨmiaha nərmama səvəi tɨprənə

15:7: Mat 7:7 **15:8:** Mat 5:16 **15:10:** Jon 14:15, 1Jon 2:5 **15:11:** Jon 17:13
15:12: Jon 13:34 **15:13:** Jon 10:11, 1Jon 3:16 **15:14:** Mat 12:50 **15:17:** Jon
13:34 **15:18:** Mat 10:22, 1Jon 3:13 **15:19:** 1Jon 4:5, Jon 17:14

i. Iou iakɨnərpwi rəgɨk ia kɨmiaha mə kɨmiaha tiharaka ia nərmama səvəi tɨprənə i. Ro iamɨnhi irə nərmama səvəi tɨprənə i kamhəmwəki kɨmiaha.
20 Rerɨmiaha trɨrhi nəgkiariien i iakuvəni raka tukumiaha i mə, 'Iərmama sə ramo tukwini nari rɨpkasori mhə ia iəmə asori səvənhi.' Irəha hənometə iou, ro iamɨnhi irə hiəukurən mə tuhometə mwi kɨmiaha. Irəha hənəpwəh noien nəgkiariien me səiou, ro iamɨnhi irə hiəukurən mə tuhəpwəh mwi noien nəgkiariien me səkɨmiaha.
21 Nərmama me səvəi tɨprənə i tuho narimnari me i ia kɨmiaha tɨ nəri nə mə kɨmiaha i nərmama me səiou. Irəha tuhometə kɨmiaha tɨ nəri nə mə həreirei Iəmə sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe.
22 Trɨni mɨnuə iakəpwəh nuveheien məgkiari mɨnraha, nərəhaien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwuni nəha iakuvəuvehe raka, ko həpkərkwafə mhə noien ərəha səvənraha.
23 Iərmama sə raməmwəki iou, in raməmwəki mwi səiou Tata.
24 Iakɨno narimnari me i ia nənimenraha, narimnari me sə iərməpə riti ko rɨpko mhə. Trɨni mɨnuə iapko mhə iamɨnhi nərəhaien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwuni irəha hənətə raka iou, mamhəmwəki kɨmrau Tata səiou.
25 Mətə nəgkiariien i kɨmərai pen ia Loa səvənraha traməkeikei muvehe mukuə. Rɨni iamɨnhi irə mə, 'Iou iapko mhə nari riti ia nirəha, mətə irəha həmwəki iou.'
26 Iasitu riti nəha ikɨn Tata Kumwesən truvei pehe iou takərhi pehe i tukumiaha. Iasitu nəha in nə Nənɨmwɨn nə nukune nɨpərhienien sə ramier ia Tata Kumwesən. Nəpɨn truvehe, trərer irapw məgkiari ia nirak.
27 Nənə kɨmiaha mwi tihaməkeikei mhərer irapw mhəgkiari ia nirak, tɨ nəri nə kɨtaha miou sənarə fwe ia nukune wok səiou muvehe meste pehe təkwtəkwuni."

16

1 "Iakani pehe narimnari me i tukumiaha mə nahatətəien səkɨmiaha trəpwəh nɨmweiien.
2 Irəha tuhəpkərhi irapw kɨmiaha ia nimwəfwaki me səvənraha. Pərhien nəpɨn nəha ikɨn rauvehe, nəpɨn nərmama tuhousi əpune kɨmiaha rerɨnraha rɨrhi mə kamho wok amasan riti səvəi Kumwesən.
3 Irəha tuho noien me nəha tɨ nəri nə mə həreirei Tata səiou mhəreirei mwi iou.
4 Mətə iou iakukupwən mɨni pehe narimnari me i tukumiaha mə nəpɨn tuko narimnari me i ia kɨmiaha nənə rerɨmiaha

---

15:20: Jon 13:16 **15:21:** Mat 5:11, Mak 13:13 **15:23:** Luk 10:16 **15:24:** Jon 9:41, 14:11 **15:26:** Jon 14:26 **15:27:** Luk 1:2, Wok Me 1:8,21-22 **16:2:** Mat 24:9, Luk 6:22, Jon 9:22 **16:3:** Jon 15:21 **16:4:** Jon 13:19

trɨrhi mə iakuvəni pehe raka tukumiaha. Iou iapkɨni pehe mhə narimnari me i tukumiaha fwe kupwən tɨ nəri nə mə iakɨnamarə kɨtaha m kɨmiaha."

Narimnari me Nənɨmwɨn Ikinan truvehe mo

5 "Təkwtəkwuni nəha iakɨnamevən tɨ Iəmə sə rɨnərhi pehe iou iakuvehe, mətə kɨmiaha riti rɨpkəres mhə iou mə, 'Ikamevən pəku?'

6 Tɨ nəri nə mə iakani pehe narimnari me i tukumiaha, rerɨmiaha rəmisə pɨk.

7 Mətə iakani nɨpərhienien tukumiaha i ramasan pɨk tukumiaha mə takevən. Trɨni mɨnuə iapkevən mhə, nənə Iasitu trɨpkuvehe mhə tukumiaha. Mətə trɨni mɨnuə iakevən, nənə takərhi pehe in ruvehe tukumiaha.

8 Nənə nəpɨn in truvehe, tro pui nərmama səvəi tɨprənə i hətə sas narimnari me ia nɨkaren səvəi noien ərəha, noien atukwatukw, mɨne nərpwɨnien noien ərəha.

9 In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nɨkaren səvəi noien ərəha tɨ nəri nə mə irəha həpwəh nɨniien nɨpərhienien ia nirak.

10 In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nɨkaren səvəi noien atukwatukw, tɨ nəri nə mə iakamevən tɨ Tata Kumwesən, nənə kɨmiaha tihəpkətə mhə mwi iou.

11 In tro pui irəha hətə sas narimnari me ia nɨkaren səvəi nərpwɨnien noien ərəha tɨ nəri nə mə Setan sə ramərɨmənu ia tɨprənə i, Kumwesən ruvəni raka mə trərpwɨn noien ərəha səvənhi.

12 Narimnari me rɨpɨk mwi nəha ikɨn takɨni pehe tukumiaha. Mətə ko hiəpkregi pam mhə nəha təkwtəkwuni.

13 Nəpɨn Nənɨmwɨn i in nukune nɨpərhienien truvehe, in triri pen kɨmiaha ia nɨpərhienien me pam. In ko rɨpkɨni atukw a mhə nəgkiariien səvənhi, mətə nəfe nəgkiariien in rɨregi in trɨni. Nənə in trɨni irapw tukumiaha narimnari me səməme tuhəpkuvehe.

14 In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mɨni irapw tukumiaha i. Ia noien nəha in truvehi utə nəghɨk.

15 Narimnari me pam səvəi Tata Kumwesən, irəha narimnari me səiou. Ro pen iakani nəgkiariien i mə, 'In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mani irapw tukumiaha i.'

16 Trɨpko mhə tui hiəpwəh nətoniien iou, kurirə irə trɨpko mhə tui nənə hiətoni mwi iou."

17 Iesu rɨni nəgkiariien nəha nənə nərmama nepwɨn səvənhi kamhəres irəha me i mə, "Nəgkiariien nəha nɨpwran rəfo irə? In rɨni pehe tukutaha i mə trɨpko mhə tui səpwəh nətoniien in,

---

16:5: Jon 7:33, 13:36 **16:7:** Jon 14:16 **16:9:** Jon 3:18 **16:10:** Wok Me 5:31, Rom 4:25 **16:11:** Jon 12:31 **16:12:** 1Kor 3:1-2 **16:13:** Jon 14:26, 1Jon 2:27 **16:16:** Jon 14:19

kurirə irə trɨpko mhə tui nənə sətoni mwi in. In rɨni mwi mə, ‘tɨ nəri nə mə iakamevən tɨ Tata Kumwesən.’ ”

18 Ro iamɨnhi irə irəha kamhəni mə, “Nəgkiariien i ‘trɨpko mhə tui,’ nɨpwran rəfo irə? Kɨtaha səreirei nəfe nəha in raməgkiari irə.”

19 Iesu ruvəukurən raka mə irəha hokeikei mə tuhəres in nari riti, ro pen in rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Rəfo? Iou iakɨməni mə, ‘Trɨpko mhə tui hiəpwəh nətoniien iou, kurirə irə trɨpko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.’ ? Hiaməres kɨmiaha me tɨ nɨpwrai nəgkiariien i?

20 Iakani nɨpərhienien tukumiaha i mə kɨmiaha tihəregi rərəha mhasək, mətə nərmama səvəi tɨprənə i tuhagien. Kɨmiaha tihəregi rərəha anan, mətə nəmisəien səkɨmiaha truvsini pehe ia nagienien.

21 Nəpɨn pran sə rɨpəmpəm nəpɨn səvənhi rukwakwa mə trərhi tɨni, in trɨregi rərəha tɨ nəri nə mə rɨno nəpɨn səvənhi mə trɨregi nəmisəien ia nɨpwran. Mətə kurirə nəpɨn tɨni rɨnətui, nənə in renouenou ia nəmisəien nəha. In rerɨn ramagien pɨk, tɨ nəri nə mə tɨni rɨnətui pehe ia tɨprənə i.

22 Noien nəha rəmwhen a ia kɨmiaha. Təkwtəkwuni nəha rerɨmiaha rəmisə, mətə kurirə irə iou takətoni mwi kɨmiaha, nənə rerɨmiaha tragien. Iərmama riti ko rɨpko mhə mwi rerɨmiaha rəpou.

23 Ia nəpɨn nəha sə truvehe, tihəpkəres mhə mwi nari riti miou. Iakani nɨpərhienien tukumiaha i trɨni mɨnuə hiəres Tata Kumwesən nari riti ia nəghɨk, in truvei pehe m kɨmiaha.

24 Meste pehe təkwtəkwuni hiəpkəres mhə Tata Kumwesən nari riti ia nəghɨk. Ramasan mə hiəres. In truvei pehe nəfe nari hiaməres i mə rerɨmiaha tragien.

25 Iou iakani narimnari me i tukumiaha ia nusipekɨnien me. Mətə nəpɨn nəha ikɨn sə truvehe iou takəpwəh mwi nəgkiariien m kɨmiaha ia nusipekɨnien me, mətə takəgkiari ia Tata Kumwesən m kɨmiaha ia noien riti sə kɨmiaha tihəukurən amasan in.

26 Ia nəpɨn nəha kɨmiaha tihəres ia nəghɨk. Həregi ro nəgkiariien i sə iakani pehe tukumiaha. Iapkɨni mhə iamɨnhi irə mə iou takəgkiari m Tata Kumwesən məres tukwini səkɨmiaha.

27 Rekəm. Kwa Tata Kumwesən in rokeikei kɨmiaha tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiokeikei iou, nənə mamhəni nɨpərhienien mə iakuku pen tukwe in.

28 Pərhien iakuku pen tɨ Tata Kumwesən muvehe ia tɨprənə i. Nənə təkwtəkwuni takəpwəh tɨprənə i mɨrərɨg mevən tɨ Tata Kumwesən.”

16:21: Aes 26:17 **16:22:** Aes 66:14 **16:23:** Mat 7:7 **16:24:** Jon 15:11 **16:25:** Jon 10:6 **16:27:** Jon 14:21,23

29 Miregi nərmama me səvənhi həni mə, “Təkwtəkwuni
ipkusipekin mhə. Ikani atukwatukw a tukumaha.
30 Təkwtəkwuni kimaha iahəukurən mə ik ikukurən pam
narimnari me. Iərmama riti trəres pehe nəresien riti tukw ik
ti nəfe? Kurirə in rəres ik i, mətə ikuvəukurən raka nətərigien
səvənhi. Nəri i ro kimaha iahəni nipərhienien mə ikuku pen ti
Kumwesən.”
31 Miregi Iesu rini pen ti nirəha mə, “Kimiaha hiəni
nipərhienien ia nirak nəha təkwtəkwuni?
32 Həregi ro, nəpin nəha rauvehe, ruvəuvehe raka, nəpin sə
nərmama tuhərpwi kimiaha irə, hiaiu kirkiri pam, mhəuvən
kuatia kuatia imwəmiaha me, mhəpwəh əpa iou. Mətə ko
iapkavən əpa mhə ti nəri nə mə kimrau səiou Tata.
33 Iakuvəni raka narimnari me i tukumiaha mə in i ia
nirak tihəuvehi nəmərinuien. Ia tiprənə i tuko nəmisəien m
kimiaha, mətə tihəpwəh nehekirien, iou iakuvəuvehi irapw
raka niskaiien səvəi tiprənə i.”

17

Iesu raməfwaki ti in atukw

1 Iesu rini pam nəgkiariien me i, məkwətə ia nimagouagou,
mini mə,
“Tata, nəpin səiou ruvəuvehe raka. Uvehi utə nəghi nərim
mə in mwi truvehi utə nəghim.
2 Ikiməuvehi pen nasoriien min mə trərimənu ia nərmama
me pam, nənə muvei pen nimiruien rerin m səməme ik
ikiməuvehi pen irəha min.
3 Nənə nimiruien rerin i nipwran mə nərmama tuhəukurən
ik Kumwesən əpa pərhien, mhəukurən mwi Iesu Kristo sə
ikinərhi pehe i.
4 Iou iakuvəuvehi utə raka nəghim ia tiprənə i, mo pam wok
sə ikuvei pehe miou mə tako.
5 Nənə təkwtəkwuni, Tata, uvehi utə iou iakuvehe marə krau
mik. Uvei pehe nasoriien miou rəmwhen ia sə iakinauvehi
kupwən krau mik nəpin tiprənə ramiwən ihi.

Iesu raməfwaki ti nərmama me səvənhi

6 Nərmama me i səməme hənaraka ia nərmama səvəi
tiprənə, ikuvei pehe irəha miou, iou iakino pui pen raka
nəghim minraha. Kupwən irəha səim. Ikuvei pehe irəha
miou, nənə irəha həno nəgkiariien səim.
7 Təkwtəkwuni nəha, irəha həukurən mə narimnari me pam
səməme ikuvei pehe miou kamhəuku pehe tukw ik.

16:30: Jon 2:25 **16:32:** Mat 26:31,56, Jon 8:29 **16:33:** Jon 14:27, Rom 5:1, 2Tim 3:12, 1Jon 5:4 **17:1:** Jon 11:41, 12:23 **17:2:** Mat 11:27 **17:3:** 1Jon 5:20 **17:4:** Jon 4:34 **17:5:** Jon 1:1, 17:24

8 Nəgkiariien me səməme ikɨməni pehe tukw iou i, iou
iakuvəni pen raka tɨ nirəha, nənə irəha həuvehi. Irəha
həukurən mə iakɨməuku pehe pərhien tukw ik, nənə həni
nɨpərhienien mə ik ikɨnərhi pehe iou.
9 Iou iakaməfwaki tɨ nirəha. Iapkəfwaki mhə tɨ nərmama
me səvəi tɨprənə, mətə iakaməfwaki tɨ nərmama me nəha
səməme ikɨməuvehi pehe irəha miou, tɨ nəri nə mə irəha
nərmama me səim.
10 Nərmama me səiou irəha pam nə səim. Nərmama me
səim irəha pam nə səiou. Nənə irəha həuvəuvehe raka
mamhəuvehi utə nəghɨk.
11 Trɨpko mhə tui iakəpwəh narəien ia tɨprənə i, mauvehe
tukw ik, mətə nərmama me i tuhamarə ia tɨprənə i. Tata
Ikinan, tikətui amasan tɨ nirəha ia nəghɨm, nəhag sə ikɨməsegi
pehe miou. Tiko iamɨnhi irə mə irəha tuhəuvehe mho kuatia
rəmwhen krau krauo kuatia.
12 Nəpɨn iakɨnamarə kɨmaha mɨnraha iakamətui amasan
tɨ nirəha ia nəghɨm, nəhag sə ikɨməsegi pehe miou. Iou
iakɨnərer tukuahag tɨ nirəha, nənə irəha riti rəpwəh nərueiien.
Iərmama kuatia a ia nirəha rəruei, in nəha iərmama sə tuk-
ouraha in mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə.
13 Təkwtəkwuni iakɨnauvehe tukw ik, mətə iakamɨni
nəgkiariien me i nəpɨn iakamarə ihi ia tɨprənə mə irəha mwi
rerɨnraha tragien rəmwhen ia iou rerɨk ramagien.
14 Iou iakuvəuvei pen raka nəgkiariien səim mɨnraha. Ro
iamɨnhi irə nərmama səvəi tɨprənə kamhəmwəki irəha, tɨ nəri
nə mə rɨpko mhə irəha nərmama səvəi tɨprənə rəmwhen a ia
iou rɨpko mhə iou iərmama səvəi tɨprənə.
15 Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka irəha ia tɨprənə i, mətə
iakokeikei mə tikərəpinhə iəremhə ərəha nəha Setan mə in
trəpwəh nevənien mouraha irəha.
16 Rɨpko mhə irəha nərmama səvəi tɨprənə rəmwhen a ia iou
rɨpko mhə iou iərmama səvəi tɨprənə.
17 Tiko nəgkiariien səim kani mə nɨpərhienien rəpərhi irəha
pwəh həuvehe mhəmher, mho nərmama ikinan səim.
18 Ik ikɨnərhi pehe iou iakuvehe ia tɨprənə i. Ia noien nəha
iakərhi pen irəha həuvən ia tənəmtənə me.
19 Iakuvei pehe nɨmɨruien pam səiou mik mə takasitu ia
nərmama me i. Iakuə irəha mwi tuhəuvehe mhəmher, mho
nərmama ikinan pərhien səim."

Iesu raməfwaki tɨ nərmama me səməme tuhəni nɨpərhienien
irə

17:8: Jon 16:30 **17:9:** Jon 6:37,44 **17:10:** Jon 16:15 **17:11:** Jon 10:30, 17:21
17:12: Jon 6:39, 13:18, Jon 18:9 **17:13:** Jon 15:11 **17:14:** Jon 15:19 **17:15:**
Mat 6:13, 2Tes 3:3, 1Jon 5:18 **17:18:** Jon 20:21 **17:19:** Hip 10:10

20 “Iapkəfwaki əpa mhə tɨ nərmama me i, mətə iakaməfwaki
mwi tɨ nərmama səməme tuhəregi nəvisauien səvənraha,
nənə həregi həni nɨpərhienien ia nirak tukwe.
21 Tata iakəfwaki mə irəha pam tuhəuvehe mho kuatia
rəmwhen a ia krau, ik ia nirak iou ia niram. Iakəfwaki mə
irəha tuhəuvehe mho kuatia a kɨtaha mik mə nərmama səvəi
tɨprənə tuhəni nɨpərhienien mə ik ikɨnərhi pehe iou.
22 Nasoriien i sə ikɨməuvehi pehe miou iakauvei pen
mɨnraha mə irəha tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen krau
kuatia
23 iou ia nirəha ik ia nirak. Iakuə irəha tuhəuvehe mho
kuatia ia narimnari me pam mə nərmama me səvəi tɨprənə
tuhətoni mhəukurən mə ik ikɨnərhi pehe iou, mhəukurən mwi
mə ikokeikei nərmama me i səiou rəmwhen ikokeikei iou.
24 Tata iakokeikei mə nərmama me i səməme ikɨməuvehi
pehe miou irəha mwi tuharə kɨmaha mɨnraha ia kwopun
iakamevən ikɨn. Iakokeikei mə irəha tuhətoni nasoriien səiou
sə ikɨməuvehi pehe miou tɨ nəri nə mə ikɨnokeikei iou nəpɨn
tɨprənə ramiwən ihi.
25 Tata noien səim ratukwatukw. Nɨpərhienien nərmama
səvəi tɨprənə i həreirei ik, mətə iou iakukurən ik. Nənə
nərmama me i səiou həukurən mə ik ikɨnərhi pehe iou.
26 Iou iakɨno pui pen nəghɨm mɨnraha, nənə takarɨpɨn mamo
pui pen nəghɨm iamɨnhi irə mə nokeikeiien i sə ikɨnokeikei iou
irə tramarə ia nirəha, nənə iou mwi ia nirəha.”

18

Kəkwtəmhiri Iesu

1 Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha, mier irəha nərmama
me səvənhi, mhəuvən mhəpi sɨmwɨn ia nəkwətənə nəha
nəghɨn nə Ketron. Nəkwai nɨmai riti nəha ikɨn. Iesu mɨne
nərmama me səvənhi həuvən pen fwe ia rerɨn.
2 Jutas, iəmə nəha ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme
kamhəmwəki in, in mwi rukurən kwopun nəha, tɨ nəri
nə mə nəpɨn me rɨpɨk Iesu mɨne nərmama me səvənhi
hənamousəsɨmwɨn irəha me ikɨn.
3 Ro iamɨnhi irə Jutas riri naruagən me nepwɨn səvəi nəkur
Rom mɨne nərmama me nepwɨn səməme pris asori me mɨne
Farisi me hərhi pen irəha. In riri irəha həuvən ia nəkwai nɨmai
nəha, mhəuvehi kwənhiə me mɨne nuksepək mɨne narimnari
me səvəi naruagənien.
4 Iesu ruvəukurən raka narimnari me pam sə tuko irə. Ro
pen raraka ia nərmama me səvənhi mevən, mɨni pen tɨ nirəha
i mə, “Kɨmiaha hiamətui sin?”
5 Mɨregi irəha həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”

17:21: Jon 4:11, Kal 3:28 **17:22:** Wok Me 4:32 **17:24:** Jon 12:26, 17:5 **17:25:** Jon 8:55 **18:1:** Mat 26:36 **18:2:** Luk 21:37 **18:3:** Jon 7:45

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i.” (Jutas iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama me i kamhəmwəki in kamhərer irəha minraha.)
6 Nəpin Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i,” irəha havən təkutanraha mhəmwei irapw ia tiprənə.
7 Nənə Iesu rəres mwi irəha mə, “Kimiaha hiamətui sin?”
Miregi həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”
8 Miregi Iesu rini mə, “Iakuvəni raka tukumiaha i mə iou i in i. Mətə mə hiamətui iou, ramasan mə hiəpwəh nərmama me i səiou me pwəh hərərig mhəuvən imwənraha me.”
9 In rini iaminhi irə mə nəgkiariien i sə in rimə ni kupwən truvehe mukuə. “Tata. Iapkətə wau mhə ia nirəha riti sə ikiməuvehi pehe miou.”
10 Saemon Pita səvənhi riti nau səvəi naruagənien. In reivi nau nəha, mərai iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərai raka nifregin mwatuk. (Iotukwininari nəha nəghin nə Malkas.)
11 Mətə Iesu rini pen ti Pita i mə, “Ərpwi pen nau səim ia təmwhekin. Iou takaməkeikei miregi nəmisəien i rəmwhen ia kap riti sə Tata Kumwesən ruvei pehe miou mə takənimwi.”

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan nəghin nə Anas

12 Nənə naruagən me səvəi nəkur Rom mine nəmə asori me səvənraha mine iotukwininari me səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkwtəmhiri Iesu, mhərihi tərini,
13 mhəkupwən mhəiri in mhəuvən ti Anas. Iərəha həiri pen in ti Anas ti nəri nə mə Anas in kaka səvəi Kaeafas, iəmə sə rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha.
14 Kaeafas in iəmə nəha rimə ni pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel minuə ko iərmama kuatia remhə ti nəkur Isrel ramasan məpi raka kousi əpune nərmama həpik.

Saemon Pita rini mə in rireirei Iesu

15 Saemon Pita rukurirə Iesu. Iərmama riti mwi səvəi Iesu rukurirə mwi. Pris asori anan rukurən iəmə nəha mo pen kəseni in rukurirə ia Iesu rouuvnimwə pehe ia nikare nimwə səvəi pris asori anan.
16 Mətə Pita ramərer a fwe iruə ia kwəruə. Ro iaminhi irə iərmama nəha səvəi Iesu pris asori anan rukurən in rier mwi mevən iruə, məgkiari m pran sə ramərer tukuahag ia kwəruə mə trəseni Pita pwəh ruvnimwə pehe.
17 Prən sə ramərer tukuahag ia kwəruə rini pen ti Pita i mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”
Miregi Pita rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

18:9: Jon 6:39, Jon 17:12 **18:10:** Luk 22:38 **18:11:** Mat 26:39 **18:14:** Jon 11:49-51 **18:15:** Jon 20:3, 21:20, Wok Me 3:1, Mat 26:58

18 Nəpɨn nə nəpɨn səvəi nəkwieiien. Ro pen slef me mɨne
iotukwininari me hərkwumen napw, mamhərer kurauku-
rau irə, mamhərhiəpw. Pita revən mərer irəha mɨnraha,
mamərhiəpw mwi.

Pris asori rəres Iesu nəresien me nepwɨn

19 Nənə pris asori anan ramərəs Iesu nəresien me nepwɨn
ia nɨkaren səvəi nərmama me səvənhi mɨne nəgkiariien sə in
ramahatən irəha irə.
20 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Iou iakɨməni irapw
nəgkiariien me səiou ia nəmri nərmama me pam. Ia nəpɨn
me iakamahatən irəha ia nəkwai nimwəfwaki me mɨne ia
nimwə səvəi Kumwesən, kwopun mi nəha nəkur Isrel me
kamhousəsɨmwɨn irəha me ikɨn. Iapkɨni mhə nəgkiariien
səiou ia kwopun afafa.
21 Rəfo ikamərəs pehe miou? Ramasam mə tikəres pen
səməme nəha sə həuvəregi raka iou mə nəfe iakɨməni pen tɨ
nirəha i. Irəha həukurən nəfe iakɨməni."
22 Nəpɨn Iesu rɨni nəgkiariien me i, iotukwininari riti səvəi
pris asori anan ramərer ipaka tukwe rəpwi nənimen, mɨni
mə, "Rəfo ikaməgkiari skai mɨne pris asori anan iamɨnhi?"
23 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, "Mə nəgkiariien i iakɨni
rɨpkatukwatukw mhə, ni irapw kwopun nəha iakəfwəkour
ikɨn. Mətə mə nəgkiariien i iakɨni ratukwatukw a ikəpwi iou
tɨ nəfe?"
24 Nənə Anas rərhi pen Iesu revən tɨ pris asori anan Kaeafas.
Kɨpkɨfi raka mhə nəkwus sə kɨnərihi tərini rəgɨn mi irə.

Pita rɨni mwi mə in rɨreirei Iesu

25 Saemon Pita ramərer ihi ia nɨkare napw mamərhiəpw. Ro
iamɨnhi irə irəha həni pen tukwe in mə, "Ik mwi iərmama riti
səvəi iəmə nəha uə rekəm?"
Mɨregi in rɨni mə, "Rekəm. Rɨpko mhə iou iərmama riti
səvənhi."
26 Nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari m pris
asori anan irəha anan riti ia kwənəkwus sə Pita rərai raka
nɨfregɨn rəres mə, "Iakɨnətoni ik kɨmirau iəmə nəha ia nɨmei
nəmhien uə rekəm?"
27 Mɨregi Pita rɨni mwi mə, "Rekəm. Rɨpko mhə iou."
Təkwtəkwuni a mwi rəiə rakaka.

Iesu rərer ia nəmri Paelat

28 Ia nəpnəpɨn anan, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həiri
Iesu, mhəier ia nimwə səvəi Kaeafas, mhəuvən ia nimwə
səvəi Paelat. (Paelat in iəmə Rom sə ramərɨməənu ia tənə
Jutia. Nimwə səvənhi nəghɨn nə mə Praetoream.) Irəha atuk-
watukw həpkuvnimwə mhə kamo həuvehe mhəmkemɨk ia

18:20: Mat 26:55, Jon 7:26 **18:22:** Wok Me 23:2 **18:26:** Jon 18:10 **18:27:** Jon 13:38

nikaren səvəi nəfwakiien səvənraha, nənə mhəpwəh naniien nəveginien nəha Pasova.

29 Ro iaminhi irə Paelat rier irapw iruə mə trətə irəha, mini mə, "Nəfe i noien ərəha iəmə i ro kimiaha hiamərpwi tukwe?"

30 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Ripkamo iəmə i ripko mhə noien ərəha riti, ko kimiaha iahəpkuvehi mhə in mhəuvehe tukw ik."

31 Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, "Ramasam mə kimiaha atukwatukw a hiəuvehi iəmə i, mhəkiri noien səvənhi pwəh resi pen loa səkimiaha."

Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, "Mətə kinise kimaha ko iahəpkousi əpune iərmama riti."

32 Nəri i rier pehe iaminhi mə nəgkiariien Iesu ruvəni raka truvehe mukuə, nəgkiariien sə raməgkiari ia nemhəien səvənhi mə trəfemhə irə.

33 Ro iaminhi irə Paelat rirərig muvnimwə mwi ia nimwə səvənhi, məkwein Iesu, mini pen tukwe in mə, "Ik kig səvəi nəkur Isrel?"

34 Miregi Iesu rini mə, "Ik atukw ikani ianhi uə nərməpə kamhəni iou mamhəni pehe tukw ik i?"

35 Miregi Paelat rini mə, "Ripko mhə iou iəmə Isrel riti. Nəkur imwam me a mine pris asori me həuvei pehe ik ia rəgik. Nəfe noien ərəha ikino?"

36 Miregi Iesu rini mə, "Nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me səvəi kig me ia tiprənə i. Ko nitətə sə iakamərimənu irə rəmwhen ia nitətə me səvəi kig me ia tiprənə i, iotukwininari me səiou ko hənaruagən raka mhəpwəh nəseniien iou mə takevən ia rəgi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Mətə nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me səvəi kig me ia tiprənə i."

37 Miregi Paelat rini pen tukwe in mə, "Ro ianhi ik kig riti?"

Miregi Iesu rini mə, "Ik ikani mə iou kig riti. Iakinətui pehe ia tiprənə i ti nəri kuatia, mə takini irapw nəgkiariien sə ro nipərhienien. Iərmama sə ramərer ia nipərhienien ramətərig nəgkiariien səiou."

38 Miregi Paelat rini pen tukwe in mə, "Nəfe nə nipərhienien?" Nənə nəpin Paelat rini pam nəgkiariien i, rirərig mevən mwi mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel fwe iruə, mini pen ti nirəha i mə, "Iapkətə mhə nari riti in ro rərəha.

39 Mətə noien riti səkimiaha hiamo ia Pasova me pam. Hiaməni pehe tukw iou i nəghi iərmama riti sə raməmak ia kalapus, nənə iakəseni in rier irapw mamevən. Ro iaminhi irə kimiaha hiokeikei mə takəseni iəmə i in kig səkimiaha nəkur Isrel rier mamevən?"

18:31: Jon 19:6-7, Wok Me 18:15 **18:32:** Mat 20:19, Jon 3:14, 12:33 **18:35:** Jon 1:11 **18:37:** 1Tim 6:13, Jon 8:47

40 Miregi irəha həkwein əpwəmwis mwi mə, “Rekəm! Kimaha iahəpwəh nokeikeiien iəmə nəha! Kimaha iahokeikei Parapas!” (Parapas in iəmə ramakres, mamousi iərmama.)

19

1 Ia nəpin nəha Paelat ruvehi Iesu mini nəkwan mə naruagən me səvənhi tuhərisi in.

2 Ro pen irəha həuvehi in mhərisi, nənə mhəuvehi rəhi mhəuvnhi kəfəfau səvəi kig irə, mhəfəfau pen ia kənkapwə, nənə mhəuvehi mwi karkahu riti rəruerəv məpwəmwis məmwhen ia karkahu səvəi kig, mharkahu pen min,

3 mhəuvehe ipaka tukwe, mamhəni mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha iahəsiai ik!” Irəha həni ianhi, nənə mhəpwi in.

4 Paelat rirərig revən mwi iruə, mini pen ti nirəha i mə, “Hətə ro. Iakauvehi in mauvehe təkwtəkwuni mə tihətoni in mhəukurən mə iapkətə mhə nari riti ro rərəha.”

5 Ro iaminhi irə Iesu rier irapw pehe iruə, məfəfau ia rəhi nəha kuvnhi kəfəfau səvəi kig irə, markahu karkahu nəha rəpwəmwis kala səvənhi rəmwhen ia tihinatis. Nənə Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Hətə ro! Iəmə i in i!”

6 Nəpin pris asori me mine iotukwininari me səvənraha hətoni Iesu, həkwein əpwəmwis mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuaui! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuaui!”

Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha əpa tihəuvehi in mhərui tərini pen ia nei kamarkuaui. Kwa iou iapkətə mhə nari riti ro rərəha.”

7 Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Səkimaha riti loa. Loa nəha rani mə iəmə i traməkeikei memhə ti nəri nə mə rini mə in Tini Kumwesən.”

8 Nəpin Paelat riregi nəgkiariien i, riregi rehekir pik mwi.

9 Ro pen rirərig muvnimwə mwi ia nimwə səvənhi, mini pen ti Iesu i mə, “Ik iəmə pəku?” Mətə Iesu rəpnapen.

10 Ro pen Paelat rini pen tukwe in mə, “Rəfo ipkəgkiari mhə miou? Rosi ikreirei mə iakauvehi nasoriien iakukurən nəseniien ikier mamevən, nənə iakauvehi mwi nasoriien iakukurən niniien mə tukərui tərini pen ik ia nei kamarkuaui?”

11 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ko ipkasori mhə ia nirak iaminhi trini minuə Kumwesən ripkuvei pehe mhə nasoriien nəha mik. Ro iaminhi irə iəmə nəha riməuvei pehe iou ia rəgim nərəhaien sə in rino rərəha məpi raka nərəhaien i ikamo.”

12 Ia nəpin nəha mamevən Paelat raməmwur mə trəseni Iesu rier mamevən, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

19:2: Luk 23:11 **19:3:** Jon 18:22 **19:4:** Jon 18:38 **19:6:** Jon 18:31 **19:7:** Lev 24:16, Jon 5:18 **19:9:** Mat 26:62-63, Mat 27:12, Luk 23:9 **19:11:** Jon 10:18, Wok Me 2:23, Rom 13:1 **19:12:** Luk 23:2, Wok Me 17:7

kamhəkwein əpwəmwɨs mə, “Trɨni mɨnuə ikəseni iəmə i rier mamevən, Kig Sisa[a] ko rɨpkɨni mhə mə in riti nə ik. Iərmama sə rɨni mə in kig riti ramərui nəkwai Kig Sisa.”

13 Ro iamɨnhi irə nəpɨn Paelat rɨregi nəgkiariien me nəha, riri Iesu mier irapw iruə, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikɨn. Kani kwopun nəha mə Kwopun keipeni kəruəterei me ikɨn. Nənə nəgkiariien Hipru rani mə Kapata.

14 Ro kurkwai nəpɨn ia ran ia nəpɨn nəha kaməpnəpenə narimnari me irə səvəi nəvegɨnien asori nəha Pasova. Paelat rɨni pen tɨ nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə, “Hətə ro in i kig səkɨmiaha.”

15 Mɨregi irəha həkwein əpwəmwɨs mə, “Uvehi raka iəmə i! Uvehi raka iəmə i! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuaui!”

Mɨregi Paelat rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨmiaha hiokeikei mə takərui tərini pen kig səkɨmiaha ia nei kamarkuaui?”

Mɨregi pris asori me həni mə, “Sisa əpa in kig səkɨmaha. Kig riti mwi riwən.”

16 Ro pen Paelat ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə tuhərui tərini pen in ia nei kamarkuaui.

Kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui

17 Nənə irəha həuvehi Iesu, mhəier ia taon, raməvrani nei kamarkuaui səvənhi, mamevən meste kwopun nəha kani mə Kerhə ia Iərmama. Ia nəgkiariien Hipru rani mə Kolkota.

18 Ia kwopun nəha irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui, mhərui tərini pen mwi iərmama kəru ia nei kamarkuaui irəhar min, riti ia nɨkaren mwatuk, riti ia nɨkaren mour, Iesu ia kurkwanrau.

19 Paelat rɨrai nəgkiariien riti, mɨni nəkwan mə tuhərui pen ia nei kamarkuaui səvəi Iesu. Nəgkiariien nəha rɨni iamɨnhi irə mə:

IESU, IƏMƏ NASARET, KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL.

20 Nəkur Isrel me həpɨk həvsini nəgkiariien nəha tɨ nəri nə mə kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui ikɨn ipaka tɨ taon. Kɨmərai pen nəgkiariien nəha ia nəgkiariien mirəhar i Hipru mɨne Latin mɨne Krik.[b]

21 Ro iamɨnhi irə pris asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tɨ Paelat i mə, “Tikəpwəh nɨrai penien mə ‘Kig səvəi Nəkur Isrel.’ Mətə tikaməkeikei mɨrai pen mə, ‘Iəmə i rɨni mə in Kig səvəi Nəkur Isrel.’ ”

22 Mɨregi Paelat rɨni mə, “Rekəm. Nəfe iakɨmərai pen iakɨmərai pen.”

23 Nəpɨn naruagən me hənərui tərini pen raka Iesu ia nei kamarkuaui, həuvehi tɨnari me səvənhi, mhəuai ia kusen kefə.

---

a **19:12:** Sisa in kig səvəi nəkur Rom ramərɨmənu ia tənəmtənə me. b **19:20:** Hipru nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Latin nəgkiariien səvəi nəkur Rom. Krik nəgkiariien səvəi nəkur Kris.

Kusen riti səvəi iaruagən riti. Irəha həuvehi mwi karkahu əpwəmwis səvənhi, mətə iərmama sə rimətiri karkahu nəha ripkripin mhə tinari me. Rimətiri fwe irənhə meiwaiu meste inhəripw ia tinari kuatia.

24 Ro iaminhi irə naruagən me həni pen ti nirəha me i mə, "Pwəh səpwəh neitehiien, mətə pwəh səuini pen kəpwier me pwəh rahatən mə sin truvehi səvənhi." Noien nəha rier pehe mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə, nəgkiariien sə rini iaminhi irə minuə,

"Irəha həuai tinari me səiou ia nirəha me,
nənə mhəuini pen kəpwier me ti karkahu səiou."

In i narimnari me nəha naruagən me nəha həno.

25 Mama səvəi Iesu, mine piəvi mama səvənhi, mine Meri pran səvəi Klopas, mine Meri Maktala, irəha kamhərer ipaka ti nei kamarkuaui səvəi Iesu.

26 Iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, in mwi ramərer ipaka. Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha mine mama səvənhi, rini pen ti mama səvənhi mə, "Prən i. Iəmə i in i nərim."

27 Nənə rini pen ti iərmama səvənhi mə, "Prən i in i mama səim." Ro iaminhi irə ia nəpin atukwatukw nəha mamevən iərmama nəha səvəi Iesu ramətui amasan ti prən nəha rəmwhen ia in mama səvənhi.

Iesu remhə

28 Iesu rini pam nəgkiariien i, mukurən mə narimnari me pam səməme in ruvehe mə tro, rino pam. Nənə mə tro nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə, in rini mə, "Iakinəkwakwa."

29 Nari riti raməkure ikin rukuər ia waen sə rəfiə. Ro pen irəha heitesi pen koten riti ia waen nəha, mhəpiri pen ia rəgi nei riti kani mə hisop, nənə mhəuvehi utə pen ia tərhui Iesu.

30 Nəpin Iesu ruvətimwi raka waen nəha, rini mə, "Narimnari me pam iakino pam." Nənə in rərpəsuk, məseni pen nimiruien səvənhi, memhə.

31 Nəpin nəha kaməpnəpenə irə narimnari me səvəi nəveginien asori nəha Pasova. Trakwakwi irə Sapat riti sə rasori musəpə ia Sapat me nepwin. Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien mə nipwrai nəmə me nəha kahar tuamharəgher ia nei kamarkuaui ia nəpin nəha. Ro pen həuvən mhəres Paelat mə trətefi nisunraha mə irəhar tuharemhə akwauakw nənə irəha həukurən nuvehi rakaien nipwranraha.

32 Ro iaminhi irə naruagən me nepwin həuvən mhətefi nisui iəmə mi nəha kəru kərui tərini pen irau ia nei kamarkuaui

19:25: Mat 27:55-56 **19:26:** Jon 13:23 **19:28:** Sam 22:15 **19:29:** Sam 69:21 **19:31:** Dut 21:22-23

irəhar Iesu. Hətefi sə rukupwən məgher, nənə mhətefi mwi sə rukurirə i.
33 Mətə nəpin irəha həuvehe ti Iesu, mhətoni mə ruvamhə raka, həpwəh nətefiien nisun mi.
34 Mətə iaruagən riti ia nirəha rəpi nikau irə ia nitei, nənə təkwtəkwuni a mwi netə mine nui krouier.
35 Iərmama riti nəha ikin rinətə narimnari me nəha ia nənimen. In rinəgkiari raka irə, mə kimiaha mwi hiəukurən niniien nipərhienien irə. Nəgkiariien səvənhi ro nipərhienien. Nənə in rukurən mə in rani nəgkiariien sə ro nipərhienien.
36 Kino narimnari me nəha mə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə. Rini mə, "Tukəpwəh nətefiien nikəkrin riti."
37 Nənə nəgkiariien riti mwi ia Nəkukuə Ikinan rini mə, "Irəha tuhəti pen mhətoni iəmə nəha hənəpi in ia nitei."

Kərkwafə nipwrai Iesu

38 Kino pam narimnari me nəha nənə iəmə Aramatia riti nəghin nə Josef revən məres Paelat mə trəseni in ruvehi raka nipwrai Iesu. Josef in iərmama riti səvəi Iesu, mətə ramərkwafə in ti nəri nə mə ramhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Paelat rəseni, ro pen Josef revən muvehi raka nipwrai Iesu.
39 Nikotimas, iəmə sə rimavən mətə Iesu ia nəpin, in mwi revən irau Josef, mauvehi kuse nari penpen mi nəha mir mine alos.[c] Kuse nəri nəha in rauvehi nipamien səvənhi ipaka ti toti kilo.
40 Irau krouvehi nipwrai Iesu rouvegi ia tinari kani mə linen irəhar nari penpen mi nəha mir mine alos. Noien nəha ramesi pen nəfe nəkur Isrel kamho ia iərmama remhə.
41 Nənə nəmhien riti ipaka ti kwopun nəha kinərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuaui ikin. Ia reri nəmhien nəha nipəgi kəruəterei riti sə vi kipkərkwafə raka mhə nipwrai iərmama remhə irə.
42 Nəpin nəha nəpin nəkur Isrel kamhəpnəpenə ti Sapat irə. Nənə ti nəri nə mə nipəgi kəruəterei nəha ipaka, irau krouəmri pen nipwrai Iesu irə.

20

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

1 Sante ia nəpnəpin anan rapitpitəv ihi, Meri Maktala revən ia nipəgi kəruəterei kinərkwafə nipwrai Iesu ikin, mətoni mə kəruəterei sə ramərer tukuahag tərhui nipəg nəha kinəpəkir raka raka i. 2 Ro pen Meri raiu mevən ti Saemon Pita mine

19:35: Jon 21:24 **19:36:** Eks 12:46, Nam 9:12, Sam 34:20 **19:37:** Sek 12:10, Rev 1:7 **19:38:** Jon 7:13 **19:39:** Jon 3:1-2 [c] **19:39:** Mir mine alos kaməmri pen ia nipwrai iərmama remhə. Nipekinrau rapein amasan. **20:2:** Jon 13:23

iərmama riti mwi səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pɨk in, nənə mɨni pen tɨ nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nɨpwrai Iərɨmənu səkɨtaha ia nɨpəgi kəruəterei, nənə kɨmaha iahəreirei mə həmri pen in pəku.”

3 Ro iamɨnhi irə Pita rier irau in rɨti nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu, krauaiu rauevən fwe ia nɨpəg.

4 Irau krauaiu pərpəri rauevən, mətə iəmə nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu rəvtənhi Pita, mukupwən mier pen fwe ia nɨpəg,

5 mərpəsuk, məti puvnimwə, mətoni tɨnari me nəha linen kamhəmak, mətə in rɨpkuvnimwə mhə.

6 Nənə Saemon Pita rukurirə in muvehe, muvnimwə ia nɨpəg, mətoni tɨnari me nəha linen kamhəmak.

7 In rətoni mwi tɨnari nəha kɨməvegi kənkapwə Iesu irə rɨpkəmak pəri mhə irəha tɨnari me nəha linen, mətə kɨnərfe kəmri ia kwopun əpə.

8 Nənə iərmama nəha səvəi Iesu, sə rukupwən mier pen fwe ia nɨpəg, in mwi ruvnimwə mətoni narimnari me nəha, nənə mɨni nɨpərhienien irə.

9 (Mətə meste pehe nəpɨn nəha irau kroureirei ihi nɨpwrai nəgkiariien me nəha ia Nəkukuə Ikinan səməme kamhəni mə Iesu tramə̃keikei mətui mwi ia nemhəien səvənhi.)

Meri Maktala rətoni Iesu

10 Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krourərɨg rauevən fwe imwənrau.

11 Mətə Meri ramərer iruə ia nɨpəgi kəruəterei mamasək. In ramasək ihi, mərpwəsuk, məti puvnimwə ia nɨpəg,

12 mətoni agelo mi kəru tɨnari səvənrau rəpsan krauəkure ia kwopun nɨpwrai Iesu rɨnaməmak ikɨn, riti ia kənkapwə riti ia nɨsun.

13 Nənə irau krouni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək tɨ nəfe?”

Mɨregi Meri rɨni pen tɨ nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nɨpwrai Iərɨmənu səiou, nənə iakreirei mə hənəmri pen in pəku.”

14 Meri rɨni pam nəgkiariien i, muvsini in, mətoni Iesu ramərer ia kwopun nəha, mətə rɨreirei mə Iesu nəha.

15 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək tɨ nəfe? Ikamətui sin?”

Mətə Meri rerɨn rɨrhi mə iəmə nə iəmə sə ramətui tɨ nəmhien nəha. Ro pen rɨni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Trɨni mɨnuə ik ikɨməuvehi raka nɨpwran, ni pehe tukw iou i kwopun nəha ikɨnəmri pen ikɨn, nənə iou takevən muvehi raka.”

16 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Meri.”

20:7: Jon 11:44 **20:9:** Wok Me 2:24-32, 1Kor 15:4 **20:14:** Luk 24:16, Jon 21:4

Meri ruvsini in, məgkiari pen min ia nəgkiariien Hipru, mini mə, "Raponi." (Raponi nipwran mə Iahatən.)

17 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Tikəpwəh nəgherien ia nirak. Iapkutə mhə ihi mevən ti Tata Kumwesən. Mətə tikevən mətə piak me, mini pen ti nirəha i mə iakani iaminhi irə mə, 'Iakautə mamevən ti Tata səiou mine Tata səkimiaha. Iakamevən ti Kumwesən səiou mine Kumwesən səkimiaha.' "

18 Ro pen Meri Maktala revən, mini irapw ti nərmama me səvəi Iesu mə, "Iakinətə Iərimənu səkitaha," marə mini mwi narimnari me i Iesu rimәni pen tukwe.

Nərmama me səvəi Iesu hətoni in

19 Nəpin nəha Sante. Ia nəruarəv nərmama me səvəi Iesu housəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə riti, mhərəpinhə əknekin ia təpinhə me ti nəri nə mə həhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Ia nəpin nəha Iesu ruvehe mərer ia kurkwanraha, mini pen ti nirəha i mə, "Nəmərinuien tramarə tukumiaha."

20 In rini pam nəgkiariien i, nənə mahatən təmwki nil ia rəgin mi mine təmwki nitei ia nikau irə. Nəpin nərmama me səvənhi hətoni Iərimənu səvənraha, rerinraha ragien.

21 Nənə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, "Nəmərinuien tramarə tukumiaha. Tata Kumwesən rərhi pehe iou iakuvehe. Ia noien nəha iou mwi iakamərhi pen kimiaha tihəuvən."

22 Nəpin in rini pam nəgkiariien i, reiahag pen ia nirəha, mini pen ti nirəha i mə, "Həuvehi Nənimwin Ikinan.

23 Trini minuə kimiaha hiəni pen ti iərmama riti mə 'Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səim,' nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien. Rəmwhen a mwi trini minuə kimiaha hiəni pen ti iərmama riti mə, 'Kumwesən trərpwin noien ərəha me səim,' nənə Kumwesən trərpwin pen min."

Iesu mine Tomas

24 Ia nəpin nəha Tomas, riti ia nərmama me twelef səvəi Iesu, kani mwi in mə "Mwirmwir" riwən irəha minraha nəpin Iesu rimәuvehe irə.

25 Ro pen nərmama me səvəi Iesu səməme hənətoni in həni pen ti Tomas i mə, "Kimaha iahənətə Iərimənu səkitaha."

Mətə Tomas rini pen ti nirəha i mə, "Takaməkeikei mətoni təmwki nil ia rəgin mi, mirapi ruei nil mi nəha ia nəkwai rəgik. Təmwki nitei ia nikau irə takaməkeikei mirapi ia rəgik. Mə iapko mhə iaminhi ko iapkini mhə nipərhienien irə."

26 Nəfwakiien riti ruvehe mukurau, nərmama me səvəi Iesu həuvnimwə mwi ia nimwə nəha, Tomas irəha minraha. Nəri auər a hərəpinhə əknekin ia təpinhə me, mətə Iesu ruvehe

20:17: Rom 8:29, Hip 2:11-12 **20:19:** Jon 19:38 **20:20:** Jon 16:22, 19:34, 1Jon 1:1 **20:21:** Jon 17:18 **20:23:** Mat 16:19 **20:24:** Jon 11:16, 14:5, Jon 21:2

mərer ia kurkwanraha, mini mə, “Nəmərinuien tramarə tukumiaha.”
27 Marə mini pen ti Tomas i mə, “Osə pehe nəkwai rəgim, mirapi rəgik mi. Osə pehe rəgim, mirapi nikau ia nirak. Tikaməkeikei mini nipərhienien, məpwəh niniien mwi mə neikuəien.”
28 Miregi Tomas rini mə, “Iərimənu səiou mine Kumwesən səiou.”
29 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikani nipərhienien ia nirak ti nəri nə mə ikətə iou. Nərmama me nəha səməme həpkətə mhə iou, mətə kamhəni nipərhienien ia nirak, rerinraha tragien.”

Rəfo Jon rimərai nəkukuə i?

30 Iesu rino nimtətien me ripik mwi ia nəmri nərmama me səvənhi iapkrai pen mhə irəha ia nəkukuə i.
31 Mətə səməme i iakimərai pen ia nəkukuə i iakrai pen mə kimiaha tihəni nipərhienien ia Iesu mə in nə Kristo, Tini Kumwesən. Iakuə kimiaha tihəni nipərhienien irə, nənə mhəuvehi nimiruien ia nəghin.

21

Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama nepwin səvənhi

1 Kurirə ikin Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama me səvənhi ia nikare nui asori Taepirias. In rier irapw ia nəmrinraha iaminhi irə:
2 Nəpin riti Saemon Pita, mine Tomas sə kani in mə “Mwirmwir,” mine Nataniel sə ruku pen ia Kena ia tənə Kalili, mine tini Sepeti mi, mine iərmama kəru mwi səvəi Iesu housəsimwin irəha me ia kwopun kuatia.
3 Nənə Saemon Pita rini pen ti nirəha i mə, “Iakamevən takvi nəmu me.”
Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Itə. Pwəh kitaha pam səuvən.” Ro pen irəha heiwaiu mhəputə ia nitətə ouihi riti, mhəuvən mhəvi net meste riran, mətə həpkuvi mhə nəmu riti.
4 Nəpin rinamran Iesu ramərer ia nikare nui asori, mətə nərmama me səvənhi həreirei mə Iesu nəha.
5 Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəkwərhakwərha me, nəmu riti nə hiəvi uə?”
Miregi həni mə, “Rekəm.”
6 Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Herukw ro net səkimiaha ia nikare nitətə ouihi mwatuk, nənə tihətoni nepwin.” Ro iaminhi irə irəha herukw irapw net, mhəuvəreirei nivi utəien mwi ti nəri nə mə nəmu me həuvəukuər ia nəkwai net.

20:29: 1Tes 1:8 **20:30:** Jon 21:25 **20:31:** Jon 3:15, Rom 1:17, 1Jon 5:13 **21:2:** Jon 1:45-51, Jon 20:24 **21:5:** Jon 20:14, Luk 24:41

7 Nənə iərmama səvəi Iesu, sə nəha Iesu rokeikei pik in, rini pen ti Pita i mə, "Kwa Iərimənu nəha səkitaha." Ia nəpin nəha Saemon Pita rimapeki raka tinari me səvənhi maməvi nəmu me, mətə nəpin riregi mə Iərimənu nəha, in ruvei pen mwi tinari me səvənhi, məruərau irapw ia nui, meiai muvarei.
8 Nərmama səvəi Iesu ia nəkwai nitətə ouihi həsuə a mhəuvarei, mhəvkəkini net sə nəmu me həukuər irə. Ripko mhə irəha isipwin ti nikare nui, mətə həsuə a rəmwhen ia hantret meta.
9 Nəpin həuvarei irə hətoni bred mine nəmu me ramrimər pen ia nukumheəv ia napw.
10 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Həpeki nəmu me nepwin sə hiəpkuvi a i, mhəpeki mhəuvehe."
11 Ro iaminhi irə Saemon Pita rəputə ia nitətə ouihi, muvi parei net rukuər ia nəmu asori me irəha pam wan hantret fifti tri. Nəri auər a mə nəmu me həpik iaminhi, mətə net ripkəpəruəpəruə mhə.
12 Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Həuvehe mhani nari." Ia nəpin nəha nərmama me səvənhi həhekir. Irəha riti riwən rəres in mə, "Ik sin i?" Irəha həuvəukurən raka mə in nə Iərimənu səvənraha.
13 Nənə Iesu ruvehe, muvehi bred, muvei pen minraha, marə mo mwi iaminhi ia nəmu me.
14 In i nəpin sə ro kahar irə Iesu rier irapw ia nəmri nərmama me səvənhi nəpin rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.

Iesu mine Saemon Pita

15 Nəpin irəha hənani raka nari, Iesu rini pen ti Saemon Pita i mə, "Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou məpi raka irəha i uə rekəm?"

Miregi Pita rini pen tukwe in mə, "Ouəh, Iərimənu, ikukurən mə iakokeikei pərhien ik."

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Əkwməni kwəti sipsip me səiou."
16 Nənə Iesu rəres mwi sə ro kəru irə, mini mə, "Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou uə rekəm?"

Miregi Pita rini pen tukwe in mə, "Ouəh, Iərimənu, ikukurən mə iakokeikei pərhien ik."

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ətui amasan ti sipsip me səiou."
17 Nənə Iesu rəres mwi sə ro kahar irə, mini mə, "Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou uə rekəm?"

Pita riregi rərəha ti nəri nə mə Iesu rəres sə ro kahar irə minuə "Ikokeikei pərhien iou uə rekəm?" Ro pen rini

---

21:7: Jon 13:23, Mat 14:29 **21:11:** Luk 5:6 **21:13:** Jon 6:11 **21:14:** Jon 20:19,26 **21:15:** Mat 26:33, Jon 1:42 **21:16:** Wok Me 20:28 **21:17:** Jon 13:38, 16:30

pen tukwe in mə, “Iərɨmənu, ikukurən narimnari me pam, mukurən mwi mə iakokeikei pərhien ik.”

Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Əkwmə̀ni sipsip me səiou.
18 Iakani nɨpərhienien tukw ik i fwe kupwən nəpɨn ikɨnamouihi irə ikɨnamarkahu atukw səim, mamavən ia kwopun pəku ikokeikei, mətə nəpɨn tikərgharə, tikus atukw rəgɨm mi, nənə iərmama əpə iti trarkahu pehe mik, muvehi ik ikevən ia kwopun sə ipkokeikei mhə mə tikevən ikɨn.”
19 (Iesu rɨni nəgkiariien i mahatən nəfe nemhəien Pita tremhə irə muvehi utə nəghi Kumwesən.) Nəpɨn rɨni pam, mɨni pen tɨ Pita i mə, “Kurirə iou.”
20 Ia nəpɨn nəha Pita rəti kurirə, mətoni iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pɨk in, rakurirə ia nirau. Iərmama nə in nə iərmama sə fwe kupwən raməkure ipaka tɨ Iesu nəpɨn kamhani pəri nari irə, nənə mərəs pen in mə, “Iərɨmənu, sin nə truvei pen ik ia rəgi nərmama səməme haməmwəki ik?”
21 Nəpɨn Pita rətoni iəmə nəha rakurirə ia nirau, rɨni pen tɨ Iesu i mə, “Iərɨmənu mətə rəfo ia iəmə nəha?”
22 Mɨregi Iesu rɨni pen tukwe in mə, “Rəfo ikərəs iəmə nəha miou? Trɨni mɨnuə iakokeikei mə in trɨmɨru mamevən meste nəpɨn sə takuvehe irə, səkɨmrau min əpa. Mətə ik tikukurirə iou.”
23 Ro iamɨnhi irə nəgkiariien riti rauvirɨs ia piəvtaha me mə iərmama nəha səvəi Iesu trɨpkemhə mhə. Mətə Iesu rɨpkɨni pen mhə tɨ Pita i mɨnuə “Iəmə nəha trɨpkemhə mhə.” In rɨni mə, “Rəfo ikərəs iəmə nəha miou? Trɨni mɨnuə iakokeikei mə in trɨmɨru mamevən meste nəpɨn sə takuvehe irə, səkɨmrau min əpa.”
24 Iərmama nəha səvəi Iesu in a mwi nəha rani irapw narimnari me i, mamrai nəgkiariien me i. Nənə kɨtaha səukurən mə nəgkiariien səvənhi ro nɨpərhienien.
25 Nənə narimnari me rɨpɨk mwi nəha ikɨn Iesu rɨno. Tuko kɨrai pen pam irəha ia nəkukuə, rosi ko təkure tɨprənə i rɨpkəmwhen mhə mə trəkwtəmhiri nəkukuə me pam.

21:19: Mat 16:24-25, Mak 1:17, 2Pit 1:14 **21:20:** Jon 13:23-25 **21:22:** Mat 16:28 **21:24:** Jon 19:35 **21:25:** Jon 20:30

Wok Me
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Wok me in nəkukuə səro kəru irə sə Luk rɨmərai. Luk rɨmərai nəkukuə i revən tɨ in riti nəghɨn nə Teofilas. Ia nəkukuə i kɨtaha sətoni nukune nəfwakiien səvəi Iesu Kristo mɨne rɨnəfuvehe mevən ia tənəmtənə me. Nəkukuə i raməgkiari ia wok səvəi Pita mɨne Pol, irau aposol mi səvəi Iesu Kristo. Pita in aposol riti sə ramətui amasan tɨ nakalasia me fwe Jerusalem nəpɨn nəfwakiien rɨməuvehe vi a. Pol in aposol riti sə Kumwesən rərhi pen i revən ia tənəmtənə me. Wok me nəghɨn riti mwi mə Wok Me Səvəi Nənɨmwɨn Ikinan. Kani nəhag nəha tɨ nəri nə mə nəkukuə i raməgkiari ia nuveheien mɨne wok səvəi Nənɨmwɨn Ikinan. Wok me rani irapw nəgkiariien sə nakalasia me fwe kupwən hənaməvisau irə. Wok me raməgkiari ia nəkur Isrel mɨne həfo mhəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Rani mwi mə Kumwesən rəfo mərhi pen aposol me həuvən tɨ nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha həni nɨpərhienien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Wok me raməgkiari mwi ia nəkur Rom səməme hənamərɨmənu ia kwopun me fwe kupwən. Rani mə irəha həfo mhəmwəki nakalasia me səvəi Iesu.

Iesu revən fwe ia neiai

1 Iou riti Teofilas:
Ia nəkukuə kupwən səiou sə iakuvərai raka mik iakuvəni raka narimnari me pam Iesu ramo mɨne nəgkiariien me pam ramahatən nərmama me irə fwe kupwən. Iakɨməni fwe ia nukune wok səvənhi muvehe
2 meste nəpɨn nəha in raməvəhag m aposol me səvənhi səməme in rɨnərpwi rəgɨn ia nirəha. In raməvəhag mɨnraha, mauvei pen nəgkiariien riti rauku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan. Nəpɨn ruvei pen pam, kuvehi utə in revən fwe ia neiai.
3 Nəpɨn Iesu ruvəregi raka nəmisəien səvənhi, rarə mwi nəpɨn foti. Ia nəpɨn me nəha ramier irapw tɨ aposol me nəha. Nəpɨn rɨpɨk ramərer ia nəmrɨnraha, mamo irəha hamətoni mə ruvəmiru pərhien. Irəha kamhətə in, nənə in rani narimnari me ia nɨkaren səvəi nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.
4 Nəpɨn riti raməni pəri nari irəha mɨnraha, nənə mɨni pen tɨ nirəha i mə, "Tihəpwəh nierien ia Jerusalem, mətə tihameitenhi Nənɨmwɨn Ikinan sə Tata səiou rɨno raka promes

1:1: Luk 1:3 **1:2:** Mak 16:19, Luk 24:49-51 **1:3:** Luk 24:36-49, Wok Me 10:41
1:4: Luk 24:49, Jon 14:16-17, Wok Me 2:33

mə truvei pehe m kɨmiaha. Hiəuvəregi raka iou iakaməgkiari irə fwe kupwən, mamɨni mə,

5 'Jon rɨno paptaes ia nui, mətə rɨpko mhə tui Kumwesən tro
paptaes ia kɨmiaha ia Nənɨmwɨn Ikinan.' "

6 Nənə nəpɨn riti mwi, nəpɨn aposol me housəsɨmwɨn
irəha me, kamhəres pen Iesu i mə, "Iərɨmənu, tikərɨmənu ia
nəkur Isrel nəha təkwtəkwuni rəmwhen ia kig kupwən me
səvənraha uə rekəm?"

7 Mətə Iesu rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Tata səiou rauvehi
nasoriien mɨnəmri raka nəpɨn me pam. Rɨpko mhə səkɨmiaha
tihəukurən mə tɨnesən nəpɨn me nəha tuhəier irapw.

8 Mətə nəpɨn Nənɨmwɨn Ikinan truvehe ia kɨmiaha,
tihəuvehi nɨskaiien. Nənə tihaməkeikei mhəuvən, mhəvisau
irapw iou fwe Jerusalem, mɨne ia kwopun me pam fwe ia tənə
Jutia mɨne Sameria, mhəuvən mheste tənəmtənə me pam."

9 Nəpɨn Iesu rɨni pam nəgkiariien me nəha, kuvehi utə in
rautə. Nərmama me səvənhi kamhəti pen mamhətoni in
meste nəpuə riti rousəman. Kurirə irə həpkətoni mhə mwi in.

10 Nəpɨn Iesu rautə mamevən, irəha kamhəkwətə ihi ia
nɨmagouagou, nənə təkwtəkwuni a iəmə mi kəru səvənrau
tɨnari rəpsan krouier irapw tɨ nirəha, rouərer ia nɨkarenraha,

11 rouni mə, "Nəmə Kalili! Rəfo hiamərer ia kwopun i,
mamhəti utə ia nɨmagouagou? Iesu i sə kuvehi raka tukumi-
aha, kuvehi utə revən fwe ia neiai, in truvehe rəmwhen a mwi
hiənətoni rautə ia nɨmagouagou mamevən."

Matias truvehi təmwki Jutas

12 Kurirə ikɨn aposol me həier ia təkuər nəha kani mə Təkuər
Olif mhərərɨg mamhəuvən fwe Jerusalem. (Təkuər nəha Olif
raməkure ipaka tɨ Jerusalem rəmwhen ia wan kilometa.)

13 Nəpɨn irəha həier pen fwe taon, mhəutə pen fwe ia rum
nəha irənhə kwopun kamharə ikɨn. Nəghɨnraha me i: Pita,
Jon, Jemes, Antru, Filip, Tomas, Patolomiu, Matiu, Jemes
tɨni Alfeas, Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme
haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mɨne Jutas tɨni
Jemes.

14 Ia nəpɨn me nərmama me nəha nətərɨgien səvənraha
kuatia. Kamhousəsɨmwɨn irəha me, mamhəfwaki. Meri,
mama səvəi Iesu, mɨne piəvi Iesu me, mɨne nɨpran səməme
kamhəni nɨpərhienien ia Iesu irəha mɨnraha.

15 Nəpɨn me nepwɨn həukurau, nənə piəvtaha me
housəsɨmwɨn irəha me ia kwopun kuatia. (Irəha pam ipaka

1:5: Mat 3:11 **1:6:** Luk 24:21 **1:7:** Mak 13:32 **1:8:** Mat 28:19, Luk 24:48, Wok Me 2:32, 3:15, Wok Me 5:32 **1:9:** Jon 6:62 **1:10:** Luk 24:4 **1:11:** Mat 26:64, Luk 21:27 **1:12:** Luk 24:50-53 **1:13:** Mat 10:2-4 **1:14:** Jon 6:42, 7:5

ti wan hantret twenti.) Nənə Pita riskəmter ia rerinraha mini mə,
16 "Nərman, piak me, fwe kupwən Nənimwin Ikinan ruvei
pen nəgkiariien səvənhi m Kig Tevit mə trukupwən mini irapw
Jutas, iəmə sə rimə iri nərmama me həuvən mhəkwtəmhiri
Iesu. Nəgkiariien nəha ruvəuvehe muvəukuə raka, ti nəri
nə mə nəgkiariien me pam kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan
tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə.
17 Jutas nəha fwe kupwən Iesu rinərpwi rəgin irə mə truvehe
mo aposol riti səvənhi kimaha min."

18 (Iəmə nəha rino noien ərəha, muvehi mane irə, muvehi
mevən muvehi nəmri tiprənə i. Fwe ia tiprənə nəha in rimwei
irapw, tipwin rəpəruə, nəninhə irə rier.
19 Nərmama səməme kamharə fwe Jerusalem həregi
nəvisauien səvənhi, nənə həuvei pen nəghi kwopun nəha
ia nəgkiariien səvənraha mə Akeltama. Nipwrai nəgkiariien
nəha in i mə Tiprənə sə Netə Rinaiu Ikin.)

20 Pita riripin nəgkiariien mini mə, "Nəgkiariien i sə kimərai
pen ia nəkukuə nəha Ol Sam raməgkiari ia Jutas. Rini mə,

'Pwəh səvənhi rukwənu ruvehe mərkun.
Iərmama trəpwəh narəien ikin.'

Kimərai pen mwi mə,

'Pwəh iərmama riti mwi ruvehi təmwhekin,
mo səvənhi wok.'

21-22 Ro iaminhi irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi utə iərmama
riti truvehi təmwki Jutas. Kimaha min tahəvisau irapw mə
iahənətoni ia nəmrimaha mə Iesu rinətui mwi pərhien ia
nemhəien səvənhi. Pwəh səuvehi utə iərman riti sə rinakurirə
ia kimaha ia nəpin me pam nəha Iesu Iərimənu səkitaha
rinamavən kimaha min. Rinostat mukurirə ia kimaha ia
nəpin nəha Jon rinamo paptaes ia nərmama muvehe meste
nəpin nəha kuvehi utə Iesu revən fwe ia neiai."

23 Pita rini pen pam, nənə irəha həni irapw nəghi iərmama
kəru. Nəghinrau Josef mine Matias (Josef nəha kaməkwein
mwi in mə Pasapas mine Jastas.)

24 Nənə irəha həfwaki, mhəni mə, "Iərimənu, ikukurən
nətərigien səvəi nərmama me pam. Tiko mahatən ro m
kimaha i mə iərman mi sə pəku nəha ikokeikei mə

25 truvehe mo in aposol, muvehi təmwki Jutas, iəmə
sə rinəpwəh wok nəha mə trevən ia kwopun atukwatukw
səvənhi."
26 Nənə irəha həuini nəri sə ramahatən pen nari mə sin nəha
truvehi wok nəha. Nənə nəri nəha rahatən pen mə Matias.
Nənə həvsini pen in irəha aposol me eleven.

1:16: Sam 41:9 **1:18:** Mat 27:3-10 **1:21-22:** Jon 15:27 **1:24:** Jon 2:25

2

Nəpɨn asori nəha Pentekos

1 Nəpɨn asori nəha Pentekos[a] ruvəuvehe. Ia nəpɨn nəha
nərmama pam səvəi Iesu housəsɨmwɨn irəha me ia kwopun
kuatia.
2 Təkwtəkwuni a həregi nari riti rəmwhen ia nɨmətagi asori
ruku pen ia nɨmagouagou muvnimwə masori ia nimwə nəha
kamhəkure ikɨn.
3 Hətə nərami napw me həivə kɨrkɨri, mhəuvən, mhərer ia
kənkapwənraha kuatia kuatia.
4 Irəha pam rerɨnraha ruvehe mukuər ia Nənɨmwɨn Iki-
nan. Nənə Nənɨmwɨn nəha ruvei pen nəgkiariien mɨnraha
hənaməgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə.
5 Ia nəpɨn nəha nəkur Isrel me həpɨk kamharə fwe
Jerusalem. Irəha nəha nəməfwaki me həməuku pen fwe
ia tənəmtənə me mhəuvehe.
6 Nəpɨn həregi narimnari me nəha, housəsɨmwɨn pen
irəha me ipaka tukwe. Irəha hamərkərinari tɨ nəri nə
mə nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə sə hənətui pen irə,
irəha kamhəregi nərmama me səvəi Iesu kamhəgkiari ia
nəgkiariien me nəha.
7 Nənimenraha rier. Həreirei, mamhəni pen tɨ nirəha me
i mə, “Hətə ro. Nərmama me nəha kamhəgkiari irəha pam
nəkur Kalili.
8 Mətə rəfo kɨtaha saməregi kamhəgkiari ia nəgkiariien me
səkɨtaha me səpəmsəpə sə sənətui pehe irə?
9 Kɨtaha i nəmə Patia, mɨne nəmə Metia, mɨne nəmə Elam.
Kɨtaha nepwɨn samarə ia Mesopotemia, mɨne Jutia, mɨne
Kapatosia, mɨne Pontas, mɨne Esia,
10-11 mɨne Frijia, mɨne Pamfilia, mɨne Ijip, mɨne Krit, mɨne
Arepia, mɨne tənə nəha Lipia ipaka tɨ Saerin. Kɨtaha nepwɨn
həuku pen fwe ia Rom. Kɨtaha nepwɨn nəkur Isrel atuk-
watukw, nənə kɨtaha nepwɨn rɨpko mhə kɨtaha nəkur Isrel,
mətə samarə ia narəien səvənraha. Mətə kɨtaha pam saməregi
nərmama me nəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkɨtaha
me, mamhəni irapw wok asori me Kumwesən rɨno.”
12 Nənə irəha nənimenraha rier. Həreirei, mamhəres pen
irəha me i mə, “Nəri nəha nɨpwran rəfo irə?”
13 Mətə irəha me nepwɨn harɨs, mhəni mə, “Nərmama me
nəha kamhənɨmwi waen, mamhakonə irə!”

Nəvisauien səvəi Pita

2:1: Lev 23:15-21, Dut 16:9-11 [a] **2:1:** Wok Me 2:1; 20:16, Fas Korin 16:8, Lev 23:15-21, Dut 16:9-12, Nam 28:26-31. **2:3:** Mat 3:11 **2:4:** Wok Me 4:31, Wok Me 10:44-46, Wok Me 19:6, Mak 16:17 **2:7:** Wok Me 1:11 **2:9:** 2Tim 1:15

14 Mətə Pita riskəmter irəha Eleven Aposol me, məgkiari
asori, mini pen ti nirəha i minuə, “Nəmə Jutia mine kimiaha
pam nərmama hiamarə ia Jerusalem, tiho mhətərig ro iou,
pwəh iakini pehe nipwrai nəri nəha tukumiaha i.
15 Hiaməni mə nərmama me i hakonə ia waen, mətə rekəm.
Irəha həpwəh nakonəien. Kwa naen klok a i ia nəpnəpin.
16 Nəri nəha hiamətoni ramesi pen nəgkiariien i Joel Profet
rimәni fwe kupwən:
17 Kumwesən rini mə, ‘Tramevən ipaka ti nəpin sampam,
iou takərhi irapw nənimwin səiou trevən ti nərmama me
pam.
Nipwnətimiaha me nərman mine nipran tuhəni irapw
nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwin səiou.
Ntəmaruə me səkimiaha me tuhətə vison me.
Nərgharə me səkimiaha me tuhəməkrəha.
18 Ia nəpin nəha nərmama me səiou kani irəha mə iotukwini-
nari me,
nəri auər a mə irəha nərman uə nipran,
mətə takərhi irapw Nənimwin səiou trevən ti nirəha,
nənə irəha tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti
Nənimwin səiou.
19 Tako narimnari me fwe irənhə ia nimagouagou.
Nərmama tuhətoni, mhərkərinari irə.
Ia təkure tənə tako nimtətien me:
netə, mine napw, mine nise napw.
20 Meri truvehe mipitəv.
Məkwə truvehe məruerəv məmwhen ia netə.
Kurirə irə nəpin səvəi Iərimənu truvehe.
Nəpin nəha trasori mopə ia nəpin me pam.
21 Ia nəpin nəha nərmama me pam səməme tuhəkwein ia
Iərimənu
in truvehimiru irəha.’
22 Nəmə Isrel tiho ro mhəregi nəgkiariien me i. Iesu nəha
iəmə Nasaret Kumwesən rinahatən atukwatukw m kimiaha
i mə in pərhien rərhi pehe i ruvehe tukumiaha. Nəpin Iesu
rinamavən ia rerimiaha fwe kupwən, Kumwesən rauvei pen
niskaiien min, ramo nimtətien me mine narimnari asori me
hiamətoni hiamərkərinari irə rəmwhen hiəuvəukurən raka.
23 Nəpin Kumwesən ruvei pen Iesu ia rəgimiaha, in ro
iaminhi irə mamesi pen a nətərigien səvənhi mine nəfe in
ruvəukurən raka fwe kupwən mə tro. Nənə kimiaha hiousi
əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə. Hiəmri pen in ia rəgi nəmə
ərəha me, nənə hərui tərini pen in ia nei kamarkuaui.
24 Mətə Kumwesən rifi Iesu ia nəmisəien səvəi nemhəien, mo
in rətui mwi. In rino iaminhi irə ti nəri nə mə nemhəien ko
ripkəkwtəmhiri mhə Iesu.

2:21: Rom 10:13 **2:22:** Jon 3:2 **2:23:** Wok Me 4:28, 1Pit 1:20 **2:24:** Wok Me 3:15

25 Rəmwhen ia nəgkiariien i Kig Tevit rimәni irə minuə:
'Iakamətə ik krau mik Iərimənu səiou ia nəpin me.
Ikamarə ipaka tukw iou.
Nari riti riwən tro iou iakətəmnimwin.
26 Ro iaminhi irə rerik ragien pik.
Tərhuk ramәgnәgini ik Iərimənu səiou.
Nipwrak mwi trarə amasan, məpwəh nehekirien,
27 ti nəri nə mə nəpin takemhə
tikəpwəh nəpwəhien iou iakarə Imwei Nəkur Həuvamhə.
Tikəpwəh nəseniien nipwrai iəmə ikinan səim rimərir.
28 Ikinahatən raka iou ia suatuk me səvəi nimiruien.
Tiko iou krau mik krauarə rerik ramagien.'

29 Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə Kig Tevit, kaha kupwən səkitaha, in ripkəgkiari atukw a mhə irə. In ruvamhə. Kuvənimwi raka. Səvənhi kref raməmak ihi. Fwe tui meste pehe ipwet mine samətoni.

30 Mətə in profet riti. Rukurən amasan mə Kumwesən rimәuvehi kwəsuahi mini pen tukwe in minuə ti nəpin riti in ro kwənəkwus riti səvənhi ruvehi təmwhekin mərimənu.

31 Kig Tevit rimәkupwən mətoni Kristob nəha mə trətui mwi ia nemhəien səvənhi. In nəha Kig Tevit rəgkiari irə ia Ol Sam nəpin rini minuə 'Kumwesən trəpwəh nəpwəhien in ramarə Imwei Nəkur Həuvamhə. Nipwran tripkimərir mhə.'

32 Iesu nəha, Kumwesən rinəsuəpwiri in ia nemhəien səvənhi. Kimaha i iahənətoni, mamhəni irapw mə ro nipərhienien.

33 Kumwesən, tata səvəi Iesu, ruvehi utə in mukurei pen in ia nikaren mwatuk. In ruvei pen Nənimwin Ikinan min rəmwhen rino raka promes fwe kupwən mə tro. Iesu ruvehi Nənimwin nəha, mərhi pehe i. Nəri nəha hiamətə, mamhəregi Nənimwin Ikinan nəha.

34 Kig Tevit rəpwəh nutəien fwe ia neiai, mətə in atuk-watukw nəha rəgkiari ia Kristo, mini mə,
'Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,
Əkure ia nikarek mwatuk
35 meste tako nərmama səməme hamәmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia niraha.'

2:27: Wok Me 13:35 **2:29:** 1King 2:10, Wok Me 13:36 **2:30:** 2Saml 7:12, Sam 89:3-4, Sam 132:11 **2:31:** Sam 16:10 b **2:31:** Nəgkiariien i 'Kristo' nəgkiariien riti səvəi nəkur Kris kupwən. Nipwran mə iəmə kətəgi pen oel ia nukwənen. Fwe kupwən nəpin tuhəmter kig riti, hətəgi pen oel ia nukwənen. Ətoni ro Fas Samuel 10:1 mine Fas Samuel 16:13. Nənə profet kupwən me həməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit, nənə in truvehe mo kig irə. Nəkur Isrel kamheitenhi iəmə nəha truvehe. Kani nəghin nə mə 'Kristo.' Ətoni ro ikin Seken Samuel 7:12. **2:32:** Wok Me 1:8 **2:33:** Wok Me 1:4, 7:55-56

36 Ro iaminhi irə kimiaha pam nəkur Isrel tihaməkeikei
mhəukurən mə Iesu nəha hiənərui tərini pen ia nei ka-
markuaui, in nəha təkwtəkwuni Kumwesən ro in ruvehe mo
Iərimənu mine Kristo."
37 Nəpin nərmama me nəha həregi nəgkiariien səvəi Pita,
rerinraha rəpou pik. Həres pen Pita mine aposol me i mə,
"Piak me, təkwtəkwuni nəha tahəfo nəha?"
38 Miregi Pita rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihaməkeikei
mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha mhəuvehe pwəh iaho
paptaes ia kimiaha ia nəghi Iesu Kristo. Tiho iaminhi irə
mine nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me
səkimiaha. Kimiaha tihəuvehi Nənimwin Ikinan.
39 Promes nəha raməmak tukumiaha, maməmak mwi ti
nərimiaha me, mine nərmama səməme kamharə isipwin.
Raməmak ti nərmama me pam səməme Iərimənu Kumwesən
səkitaha trəkwein ia nirəha."
40 Pita rini irapw nəgkiariien me ripik mwi ti nirəha i,
maməkeikei minraha, mamini mə, "Nərmama ipwet mine
hamo noien ikou. Tiharaka ia nirəha ti nəri nə mə Kumwesən
trərpwin noien ərəha me səvənraha."
41 Ia nəpin nəha nərmama me həpik həmwhen ia 3000 həni
nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Pita, mhəuvehe, ko paptaes
ia nirəha.

Narəien səvəi nərmama me səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu

42 Ia nəpin me irəha kamhousəsimwin irəha me,
mamhətərig nəgkiariien sə aposol me kamhahatən irəha
irə. Kamhəkwsen bred, mamhani pəri nari, mamhəfwaki
pəri.
43 Nərmama me pam kamhəhekir, ti nəri nə mə Kumwesən
rauvei pen niskaiien m aposol me səvəi Iesu. Ia niskaiien
nəha irəha kamho nimtətien me ripik mine narimnari me
nərmama kamhətoni hamərkərinari irə.
44 Nərmama me pam səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu,
kamharə pəri ia kwopun kuatia, mamhəuai narimnari me
səvənraha minraha me.
45 Irəha kamhəmri pen nəmri nari ia səvənraha tiprənə
mine nautə me mamhəuvehi mane irə. Nəpin nari riti
riwən ti nirəha riti, kamhəuai mane nəha, mamhəuvei pen m
iərmama nəha.
46 Ia nəpin me kamhavən pəri, mamhəuvən fwe ia nimwə
səvəi Kumwesən. Fwe ia nəkwai nimwə me səvənraha,
kamhəkwsen bred, mamhani pəri nari. Rerinraha ragien.

2:36: Wok Me 5:30-31 **2:37:** Luk 3:10,12, Wok Me 16:30 **2:38:** Luk 24:47, Wok Me 3:19 **2:39:** Aes 57:19 **2:40:** Dut 32:5, Fil 2:15 **2:41:** Wok Me 2:47, 4:4, Wok Me 5:14 **2:42:** Wok Me 20:7 **2:43:** Wok Me 5:11 **2:44:** Wok Me 5:12, 6:8, Wok Me 4:32-35 **2:46:** Luk 24:53

47 Kamhəgnəgini Kumwesən. Nəpin nərmama me hətoni
irəha, kamhəsiai irəha. Ia nəpin me Iərimənu rauvehimiru
nərmama me nepwin mwi, nənə həuvehe mho kuatia irəha
minraha.

3

Pita romasan iərmama riti nisun mi krouemhə

1 Ia nəpin riti, tri klok ia nəruarəv, nəpin səvəi nəfwakiien
ruvəuvehe. Pita mine Jon krouutə pen fwe ia nimwə səvəi
Kumwesən.
2 Iərmama riti fwe ikin. Nəpin rinətui pehe nisun mi
krouemhə ko ripkavən mhə. Ia nəpin me in me nepwin
həuvehi mhəkure pen i ia nikare nimwə səvəi Kumwesən
ipaka ti təpinhə nəha kani mə Təpinhə sə Ramasan. Nəpin
nərmama me kamhəuvehe mə tuhəuvnimwə, iərmama nəha
ramase mane minraha.
3 Pita mine Jon krouvehe ipaka mə trouuvnimwə ia nimwə
səvəi Kumwesən. Nəpin iərmama nəha rətoni, rase mane
minrau.
4 Pita mine Jon krouəti pen rouətə in. Pita rini mə, "Tiko məti
pehe mətə kimrau."
5 Iərmama nəha rəti pen mətə irau. Rerin ramrhi mə rosi
trouvei pen nari riti min.
6 Mətə Pita rini pen tukwe in mə, "Səiou silva mine kol riwən,
mətə nəfe iakauvehi takuvei pehe mik. Ia nəghi Iesu Kristo,
iəmə Nasaret, tiko mərer mavən."
7 Pita ruvehi rəgin mwatuk mivi utə. Təkwtəkwuni a
iərmama nəha nisun mi krouvehe rouskai.
8 Riskəmter mavən, mukurirə ia Pita mine Jon, mharuvn-
imwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Ramavən, maməruərau utə,
maməgnəgini Kumwesən.
9 Nərmama me pam həti pen mhətə iərmama nəha ramavən
maməgnəgini Kumwesən.
10 Hətə həukurən mə iərmama nəha in nəha raməkure rerin
mamase mane fwe ia nikare nimwə səvəi Kumwesən ipaka ti
Təpinhə sə Ramasan. Irəha hərkərinari irə. Nənimenraha rier
ti nəfe kino irə.

Pita raməvisau fwe ia nimwə səvəi Kumwesən

11 Iərmama nəha raməgher pen ia Pita mine Jon. Nərmama
pam haiu mhəuvehe ti nirəhar fwe ia kwopun nəha kani mə
Vranda səvəi Solomon. Nənimenraha rier.
12 Nəpin Pita rətə nərmama me nəha, rini pen ti nirəha i
mə, "Nəmə Isrel. Rəfo hiamərkərinari ia iərmama i? Hiaməti
pehe mamhətə kimrau ti nəfe? Hiaməfətərig irə? Ko kimrau

2:47: Wok Me 2:41, 6:7, Wok Me 11:21,24 **3:1:** Wok Me 10:3,9,30 **3:2:** Jon 9:1, Wok Me 14:8 **3:4:** Wok Me 14:9 **3:6:** Wok Me 3:16, 4:10, Wok Me 16:18 **3:8:** Jon 5:14, Wok Me 14:10

iaromasan iərmama i ia səkɨmrau atukw nɨskaiien uə tɨ nəri nə mə kɨmrau iəmə ikinan mi? Rekəm!
13 Kumwesən səvəi Epraham mɨne Aesak mɨne Jekop, Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkɨtaha, in ruvehi utə nəghi Iesu, iəmə sə ramo tukwini nari min. Iesu nəha hiəuvei pen ia rəgi nəkur Rom. Nəpɨn Paelat rɨni mə trəseni Iesu rier irapw ia kalapus, hiərer ia nənime Paelat, mamhəni mə hiəpwəh nokeikeiien mə tro iamɨnhi irə.
14 Iesu nəha in iəmə atukwatukw mɨne iəmə ikinan, mətə kɨmiaha hiənəpwəh in, mhəres pen Paelat i mə trɨpkəseni mhə in rier irapw ia kalapus mətə trəseni a iərmama sə rɨnousi əpune iərmama rier irapw.
15 Ia noien nəha hiənousi əpune Iəmə sə in Nukune Nɨmɨruien. Mətə Kumwesən rɨno in rətui mwɨ ia nemhəien. Kɨmaha iahənətoni nəri nəha, mamhəni irapw mə ro nɨpərhienien.
16 Nəgse nəghi Iesu nəha in nəha rɨno nɨsui iəmə i krouvehe rouskai. Hiamətoni iəmə i, mhəukurən in. In rɨni nɨpərhienien ia nəghi Iesu, mo pen ramərer ia nəmrɨmiaha nɨpwran rɨnəsanɨn pam.
17 Piak me iakukurən mə ia nəpɨn nəha hiənousi əpune Iesu, kɨmiaha mɨne nəmə asori me səkɨmiaha hiəreirei nəfe nəha hiamo.
18 Mətə ia noien nəha hiəno irə Kumwesən rɨno nəgkiariien me səvənhi sə in rɨməuvei pen m profet kupwən me səvənhi həuvəuvehe mhəuvəukuə. Profet me nəha haməkupwən mhəni irapw mə Kristo səvənhi traməkeikei mɨregi nəmisəien.
19 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha pwəh Kumwesən raikuas raka nərəhaien me səkɨmiaha.
20 Trɨni mɨnuə hio iamɨnha irə, nəpɨn səvəi napwɨsien truku pen ia nəmri Kumwesən. In trərhi pehe Kristo sə kɨməni irapw fwe kupwən mə truvehe tukumiaha. Kristo nəha iakani in Iesu.
21 In traməkeikei marə fwe ia neiai meste Kumwesən tro narimnari me həuvehe mho sə vi rəmwhen ia profet ikinan me səvənhi fwe kupwən həməni.
22 Moses rɨməni mə, 'Iərɨmənu Kumwesən səkɨmiaha truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kɨmiaha in piəvɨmiaha riti. Tihaməkeikei mhətərɨg ia narimnari me pam profet nəha trɨni pehe tukumiaha i.
23 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh nətərɨgien ia profet nəha, Kumwesən truvehi raka in, məpwəh nəvsini penien in ia nərmama me səvənhi.'

3:13: Eks 3:6,15, Mat 22:32, Luk 23:13-25, Wok Me 2:23, 7:32 **3:15:** Wok Me 1:8, 2:36, Wok Me 4:10 **3:17:** Luk 23:34, 1Tim 1:13 **3:18:** Luk 24:27 **3:19:** Wok Me 2:38 **3:22:** Dut 18:15,18-19, Wok Me 7:37

24 Samuel mɨne profet me pam səməme hənəkurirə pen i
mhəuvehe həməni narimnari me i kamo ipwet mɨne.
25 Nəkur Isrel, kɨmiaha nə nɨpwnəti profet kupwən me.
Kɨmiaha nə nɨpwnəti kaha kupwən me. Promes nəha
Kumwesən rɨməuvei pen mɨnraha in nə promes səkɨmiaha.
In rɨməni pen tɨ Epraham i mə, 'Iərmama riti truku pen ia
kwənəkwus səim. Namasanien səiou truku pen irə, mevən tɨ
nərmama me pam ia tənəmtənə me.'
26 Nəpɨn Kumwesən ruvehi utə Tɨni, in rukupwən mərhi
pehe i tukumiaha nəkur Isrel mə trəkwein amasan m
kɨmiaha, mo hiəpwəh nərəhaien me səkɨmiaha."

4

Pita mɨne Jon krouərer ia nəmri nəmə asori me

1 Nəpɨn Pita mɨne Jon krauəgkiari ihi m nərmama, pris me
mɨne Satusi me[a] həuvehe irəha iəmə asori səvəi naruagən me
səməme kamhətui tɨ nimwə səvəi Kumwesən.
2 Niemaha rəpi irəha tɨ nəri nə mə Pita mɨne Jon krauahatən
nərmama me, rauni mə Iesu rɨnətui mwi ia nemhəien səvənhi.
Ia nəgkiariien nəha krauahatən pen mə nərmama səməme
həuvamhə tuhətui mwi.
3 Nəmə asori me nəha həkwtəmhiri irau, mətə tɨ nəri nə mə
rɨnaməruarəv, hosə pen irau ia kalapus mə trouəmak fwe ikɨn
roueste trakwakwi.
4 Mətə nərmama me səməme həməregi nəgkiariien
səvənrau, həpɨk ia nirəha həni nɨpərhienien ia Iesu. Kəvsini
nərman me əpa səməme həni nɨpərhienien ia Iesu, irəha pam
ipaka faef-taosen.
5 Kɨni rakwakwi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mɨne
elta me mɨne nahatən me səvəi Loa housəsɨmwɨn irəha me fwe
Jerusalem.
6 Irəha housəsɨmwɨn irəha me irəha pris asori anan nəghɨn
nə Anas, mɨne Kaeafas, mɨne Jon, mɨne Aleksanta, mɨne sin
sin mwi irəha kwənəkwus səvəi pris asori anan.
7 Irəha həuvehi Pita mɨne Jon, mhərpwi irapw irau ia kurk-
wanraha, mhəres pen irau i mə, "Sin ruvei pehe nɨskaiien m
kɨmirau uə irauo nəri i ia nəghi sin?"
8 Ia nəpɨn nəha Pita rerɨn ruvehe mukuər ia Nənɨmwɨn
Ikinan, rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmiaha nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel mɨne elta me.
9 Təkwtəkwuni hiamərəs pehe kɨmrau i ia namasanien
sə iarouo m iərmama i nɨsun mi krouemhə. Hiamərəs mə
iarouəfo irə ro in ruvehe məsanɨn.

3:25: Jen 22:18, Kal 3:8 **3:26:** Wok Me 13:46 **4:1:** Luk 22:4,52 [a] **4:1:** Əvsini mwi Mak 12:18. Satusi me həni mə iərmama sə ruvamhə ko rɨpkətui mhə mwi ia nemhəien səvənhi. **4:2:** Wok Me 23:8 **4:3:** Wok Me 3:1 **4:4:** Wok Me 2:41 **4:7:** Mat 21:23 **4:8:** Mat 10:19-20

10 Ramasan. Kimiaha pam i tihaməkeikei mhəukurən. Nəkur Isrel me pam mwi tuhaməkeikei mhəukurən. Iəmə i ramərer ia nəmrimiaha nisun mi krouskai, ti nəri nə mə iaromasan in ia nəghi Iesu Kristo, iəmə Nasaret. Hiənərui tərini pen in ia nei kamarkuaui, remhə, mətə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi.
11 Iesu in iəmə nəha Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamini mə,
'Kəruəterei nəha kimiaha nəmə hiamuvrhəkin nimwə hiənuə
rərəha, mhəpwəh,
təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mino kəruəterei sə rəpi
raka pam kəruəterei me,
məkwtəmhiri əknekin pam nimwə.' "
12 Pita riripin nəgkiariien mini mə, "Iesu əpa rauvehi niskaiien ti nuvehimiruien kitaha. Ia tənəmtənə me pam, iərmama riti mwi riwən Kumwesən rərhi pehe i mini mə tsaməkeikei mhahatətə ia nəghin mə in truvehimiru kitaha."
13 Nəpin nəmə asori me hətoni mə Pita mine Jon krouəpwəh nehekirien ia nəmrinraha, hərkərinari irə. Hənətə sas mə irau iəmə auər a mi. Krouəpwəh nevənien ia kwopun sə kaukurən nari ikin. Irəha hamətərig tukwe, mhəukurən mə irau nəha krinamavən pəri irəha Iesu fwe kupwən.
14 Mətə ko həpwəh niniien nəgkiariien riti, ti nəri nə mə hətoni iəmə nəha krinomasan nisun mi ramərer ia nikarenrau.
15 Ia nəpin nəha nəmə asori me həni mə irəhar tuharevən fwe iruə. Nəpin harier irə, kamhəgkiari minraha me mə,
16 "Tso nəfe ia iəmənmi nəha? Nəkur Jerusalem me pam həukurən mə krino nimtətien asori nəha. Ko kitaha səpwəh niniien mə neikuəien.
17 Mətə rərəha mə nəgkiariien nəha truviris mevən mwi ti nərmama me. Pwəh sənise pen əknekin ti nirau i mə trouəpwəh mwi niniien nəghi Iesu i ti iərmama riti mwi."
18 Irəha həkwein irəhar haruvnimwə pehe mwi. Həni pen ti Pita mine Jon mə trouəpwəh mwi niniien uə nahatənien nərmama me ia nəghi Iesu.
19 Miregi Pita mine Jon krouni mə, "Kimiaha əpa ti-haməkeikei mhəkiri mə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kimrau taro nəkwan uə nəkwamiaha.
20 Mətə kimaha ko iahəpwəh nəkwumwi təriniien tərhumaha. Tahaməkeikei mhəvisau irapw nəfe iahənətə mhəregi."
21 Nənə nəmə asori me hənise əknekin pen ti nirau i, mhərhi pen irau krauevən, mhəpkətə mhə suatuk riti ti nousiien irau.

4:10: Wok Me 3:6,13-16 **4:11:** Mat 21:42 **4:12:** Mat 1:21 **4:16:** Jon 11:47
4:18: Wok Me 5:28,40 **4:19:** Wok Me 5:29

Rəknekin ti nirəha ti nəri nə mə nərmama me haməgnəgini Kumwesən ti nəfe irau krino ia iəmə nəha nisun mi krouemhə.
22 Iəmə nəha krinomasan in ia nəghi Iesu nuk səvənhi rəpi raka foti.

Nərmama me səvəi Iesu həfwaki

23 Nəpin Pita mine Jon krouier, krouevən rouətə nərmama me səvəi Iesu, nənə rouəvisau narimnari me pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməni pen ti nirau i.
24 Nəpin irəha həregi, housəsimwin irəha me mhəfwaki pəri m Kumwesən, mhəni mə, "Iərimənu Asori ikino neiai mine tiprənə mine təsi mine narimnari me pam ia nirəhar.
25 Fwe kupwən, nəgkiariien səim sə ruku pen ia Nənimwin Ikinan, rier ia nipəgi nəkwai iərmama səim sə ro tukwini nari mik, kaha səkimaha Kig Tevit, mini mə,
'Rəfo nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel niemaha raməpi irəha?
Rəfo nərmama me ia tiprənə i haməkure ti nətərigien səvənraha, mətə hamo teki nari?
26 Kig me ia tiprənə i həpnəpenə ti naruagənien.
Nəmə asori me pam housəsimwin irəha me,
mamhəni ərəha Iərimənu,
mamhəni ərəha mwi Kristo səvənhi.'
27 Kumwesən, nəgkiariien nəha ro nipərhienien. Ia taon i Jerusalem, Kig Herot mine Ponjes Paelat hənousəsimwin pəri irəha nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel mine nəkur Isrel. Irəha hənousəsimwin irəha me, mhəmwəki Iesu iəmə ikinan səim sə ramo tukwini nari mik.
28 Irəha həno narimnari me nəha mamhesi pen atukwatukw nəfe ikiməni mə tuko ia nətərigien səim.
29 Mətə Iərimənu, təkwtəkwuni tikregi ro nəgkiariien skai me nəha nəmə asori me həməni pehe tukumaha i. Kimaha iahase ik mə tikasitu ia kimaha. Kimaha i nərmama iahamo tukwini nari mik. Pwəh iahəvisau irapw nəgkiariien səim, mhəpwəh nehekirien.
30 Osə pehe rəgim əsanin, momasan nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha. Ia nəghi Iesu, iəmə ikinan sə ramo tukwini nari mik, pwəh kimaha iaho nimtətien me mine narimnari me nərmama tuhətoni, hərkərinari irə."
31 Nəpin həfwaki pam, Kumwesən rikiukiu ia kwopun nəha kamhəkure ikin. Rerinraha ruvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan. Nənə həuvən mhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mhəpwəh nehekirien.

Nərmama me səvəi Iesu hasitu ia nirəha me

4:24: Eks 20:11, Neh 9:6, Sam 146:6 **4:27:** Mat 27:1-2, Luk 23:7-11, Wok Me 3:13 **4:28:** Wok Me 2:23 **4:29:** Efes 6:19 **4:31:** Wok Me 2:4

32 Ia nəpin nəha nərmama səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu, rerinraha mine nətərigien səvənraha ro a kuatia. Riti ia nirəha riwən raməpwtig ti nautə me səvənhi, mini mə səvənhi əpa. Mətə həuai narimnari me mhəuvehi rəmwhen ia nirəha me.
33 Aposol me kamhəvisau irapw skai mə Iesu Iərimənu rinətui pərhien mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə Kumwesən ramasitu asori ia nirəha ia namasanien səvənhi.
34 Nərmama me səvəi Iesu riti ia nirəha riwən rini mə nari riwən təni tukwe, ti nəri nə mə sin sin ia nirəha səvənraha tiprənə uə nimwə rarə həmri pen nəmri nari irə. Nəpin kuvehi nənimen, həuvehi mane,
35 mhəuvən, mhəfate pen ia nisui aposol me. Nənə aposol me həuai, mhəuvei pen m nərmama səməme nari riwən ti nirəha.
36 Iərmama riti nəha ikin nəghin nə Josef. In iəmə Isrel sə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Livae. Rinətui ia tənə əmweris nəha Saepras. Aposol me həsegi pen nəghin sə vi mə Panapas. Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə Iəmə sə Ramərpwi Əknekin Nərmama.
37 Josef i rəmri pen nəmri nari ia tiprənə səvənhi. Nəpin kuvehi nənimen, ruvehi mane, mevən, mifate pen ia nisui aposol me.

5

Ananaeas mine pran səvənhi Safaera

1 Mətə iərmama riti nəghin nə Ananaeas mine pran səvənhi Safaera krouəmri pen nəmri nari ia səvənrau tiprənə.
2 Nəpin kuvehi nənimen, krouvehi mane, rouni pəri mə trouvehi raka nipərin səvənrau. Kurirə irə Ananaeas ruvehi nipərin a, mevən, mifate pen ia nisui aposol me, mameikuə mə mane me pam nəha rauvei pen.
3 Pita rini mə, "Ananaeas, rəfo ikəseni Setan ruvehe mukuər ia rerim, mamo ikameikuə ia Nənimwin Ikinan? Nəmri tiprənə sə kuvei pehe mik, rəfo ikəkwtəmhiri nipərin səim?
4 Nəpin ikəpwəh nəmri penien ihi nəmri nari irə, tiprənə ramo ihi səim irə. Nəpin ikuvehi mane, ia nəpin nəha mwi mane nəha ramo ihi səim irə. Mətə rəfo rerim rirhi mə tiko noien i? Ikəpwəh neikuəien ia nirak, mətə ikeikuə ia Kumwesən."
5-6 Nəpin Ananaeas riregi nəgkiariien nəha, təkwtəkwuni a mwi rimwei memhə. Ntəmaruə me nepwin həskəmter, mhəvegi nipwran, mhəuvehi mhəier, mhəuvən mhənimwi. Nərmama me həregi həhekir.

4:32: Wok Me 2:44 **4:33:** Wok Me 2:47 **4:34:** Wok Me 2:45 **4:36:** Wok Me 11:22-26, Wok Me 13:2-3 **5:2:** Wok Me 4:34-35 **5:3:** Jon 13:2

7 Nəpin aoa kahar rukurau, pran səvəi Ananaeas ruvnimwə
pehe, mətə rəpwəh nukurənien mə səvənhi iərman ruvamhə.
8 Pita rini pen tukwe in mə, "Tiko mini pehe ro tukw iou i mə
nəmri tiprənə sə kuvei pehe m kimirau, in pam i?"
Miregi Safaera rini mə, "Ouəh, nəmri tiprənə ihi nəha?"
9 Mətə Pita rini pen tukwe in mə, "Rəfo kimirau iərman səim
irouni pəri mə tirouni mə mane me pam i? Ikukurən mə
ko ikeikuə ia Nənimwin səvəi Iərimənu? Ətə ro! Nərmama
səməme hamənimwi səim iərman, irəha fwe ia kwəruə.
Tuhəuvehi mwi ik, mhəuvən fwe iruə."
10 Təkwtəkwuni a Safaera rimwei ia nisui Pita memhə.
Nəpin ntəmaruə me həuvnimwə pehe, hətə raməmak mu-
vamhə. Nənə həuvehi, mhəier, mhənimwi ia nikare səvənhi
iərman.
11 Nakalasia me mine nərmama səməme həregi nəri nəha,
irəha pam həhekir asori.

Aposol me kamho nimtətien me

12 Ia nəpin nəha aposol me kamhavən ia reri nərmama
me, mamho nimtətien me ripik mine narimnari me ripik
nərmama hətoni mhərkərinari irə. Ia nəpin me nərmama
səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu kamhousəsimwin
irəha me ia vranda səvəi Solomon ia nimwə səvəi Kumwesən.
13 Nəpin nərmama əpnapen a hətoni irəha, həgnəgini irəha,
mətə həpwəh nevənien ipaka, ti nəri nə mə həhekir.
14 Mətə nərman me həpik mine nipran me həpik
kamhəuvehe ti Iesu Iərimənu, mamhəni nipərhienien irə.
15 Aposol me kamho nimtətien me ripik ia Jerusalem. Ro
pen nərmama me kamhəuvehi nərmama səməme nemhəien
rarə ia nirəha, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia suatuk, mhəmri
pen irəha ia təkure nikoukau me mine kafete me. Irəha
kamho iaminhi irə minuə Pita ruvehe mukurau mətə
nənimwin a trukurau pen ia nirəha, nənə irəha həuvehe
mhəsanin.
16 Nərmama me fwe ia rukwənu me ipaka ti Jerusalem,
irəha mwi kamhəuvehi nərmama me səvənraha səməme
nemhəien rarə ia nirəha mine səməme nənimwin ərəha
me kamharə ia nirəha, kamhəuvehi irəha, mhəuvehe, nənə
aposol me ho irəha pam həuvehe mhəsanin.

Nəmə asori me kamhometə aposol me

17 Ia nəpin nəha pris asori anan mine Satusi me nepwin
housəsimwin pəri irəha me. Rerinraha ramrhi ərəha aposol
me səvəi Iesu.
18 Mo pen həkwtəmhiri irəha, mhəuvehi puvnimwə irəha ia
kalapus.

5:12: Wok Me 2:43, 14:3 **5:14:** Wok Me 2:41, 21:20 **5:16:** Mak 6:56, Wok Me 19:11-12 **5:17:** Wok Me 4:1-2,6

19 Mətə ia nəpin irə agelo riti səvəi Iərimənu ruvehe məsevər ia təpinhə me səvəi nimwə nəha, miri irapw aposol me, mini pen ti nirəha i mə,
20 "Tihəuvən mhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni irapw ti nərmama me nəgkiariien me pam ia nikaren səvəi nimiruien vi i."
21 Ia nəpin rinamran həuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mamhahatən nərmama rosi agelo riməni pen tukunraha i.

Nəpin pris asori anan mine in me nepwin həuvehe, housəsimwin nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Nəmə asori me nəha hərhi pen nərmama nepwin mə tuhəuvən fwe kalapus, mhəuvehi aposol me, mhəuvehi mhəuvehe.
22 Mətə nəpin nərmama me nəha kərhi pen irəha həuvən ia kalapus, həpwəh nətoniien aposol me. Nənə hərərig, mhəni pen ti nəmə asori me i mə,
23 "Kimaha iahəuvən mhətoni kalapus rəsisəg əknekin. Nərmama səməme kamhətui ti kwopun nəha kamhərer tukuahag pam ia kwəruə me. Mətə nəpin həsevər ia təpinhə, kimaha iahəuvnimwə, mətə nərmama me nəha həiwən."
24 Nəpin pris asori me mine iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən həregi nəgkiariien nəha, nətərigien səvənraha rəvsausini pik ti aposol me. Həreirei mə nəfe ro irəha.
25 Ia nəpin nəha iərmama riti ruvnimwə pehe, mini pen ti nirəha i mə "Nəmə me nəha hiənəsisəg tukuahag ia nirəha, irəha fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhahatən nərmama me."
26 Nənə iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən riskəmter, miri naruagən me nepwin səvənhi, mhəuvən, mhəkwtəmhiri aposol me, mhəiri irəha mhəuvehe. Mətə həpwəh nousiien irəha, ti nəri nə mə həhekir nərmama me. Kamo nərmama me həkwi irəha ia kəruəterei.
27 Irəha həuvehi aposol me mhəuvehe, mhərpwi irapw irəha ia nəmri nəmə asori me. Nənə pris asori anan rəgkiari minraha,
28 mini mə, "Iahəuvəni pehe raka nəgkiariien skai tukumiaha i mə tihəpwəh rə nahatənien nərmama ia nəghi iəmə nəha. Mətə hiənərui nəkwamaha. Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha nərmama me pam ia Jerusalem həuvəregi raka nəgkiariien səkimiaha. Rəfo mə tihərukwi pehe nemhəien səvəi iəmə nəha ia kimaha."
29 Mətə Pita mine aposol me həni pen ti nəmə asori me i mə, "Kimaha tahaməkeikei mho nəkwai Kumwesən, ripko mhə nəkwai nərmama.

5:19: Wok Me 12:7-10 **5:26:** Mat 14:5 **5:28:** Wok Me 4:18, Mat 27:25 **5:29:** Wok Me 4:19

30 Kɨmiaha hiənousi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə, mhərukwi utə ia nei kamarkuaui. Mətə Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkɨtaha rɨno rətui mwi ia nemhəien səvənhi.
31 Kumwesən i ruvəuvehi utə raka in mukurei pen in ia nɨkaren mwatuk mə in iəmə sə triri nərmama mɨne iəmə sə truvehimɨru nərmama. Kumwesən ro iamɨnha irə mə truvei pehe nəpɨn m kɨtaha nəkur Isrel. Trɨni mɨnuə sərərɨg ia noien ərəha me səkɨtaha, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkɨtaha, məpwəh nərɨpwɨnien.
32 Kɨmaha iahənətə narimnari me nəha, mamhəvisau irapw mə ro nɨpərhienien. Nənɨmwɨn Ikinan sə Kumwesən rauvei pen m nərmama səməme hamo nəkwan in mwi ramərer kɨmaha min."
33 Nəpɨn nəmə asori me həregi nəgkiariien səvəi aposol me niemaha rəpi irəha. Hənuə tuhousi əpune irəha.
34 Mətə iəmə asori riti nəha ikɨn ia rerɨnraha nəghɨn nə Kamaliel. In Farisi riti. In iahatən riti sə ramahatən Loa səvəi Moses. Nərmama pam kamhəsiai in. In rɨskəmter, mɨni pen tɨ naruagən me mə, "Tiho mhəuvehi nəmə i mhəier. Pwəh kɨmaha iahəgkiari ouihi a."
35 Nəpɨn aposol me həier irə, Kamaliel rəgkiari pen m nəmə asori me i mə, "Nəmə Isrel, tihətərɨg amasan tɨ nəfe hiamo ia nəmə me i.
36 Rerɨmiaha trɨrhi Teutas fwe kupwən.[a] Rɨni mə in iərmama riti. Nərmama həpɨk, ipaka tɨ 400, həuvən mhəkurirə i. Mətə kousi əpune iəmə nəha. Nərmama səməme kamho nəkwan havən kɨrkɨri. Kusen səvənraha rəsas miwən.
37 Kurirə ikɨn, ia nəpɨn sə kaməvsini nərmama me irə, Jutas iəmə Kalili[b] rərer mɨvi nərmama həpɨk həuvən mhəkurirə i. Mətə in mwi kousi əpune. Nərmama səməme kamho nəkwan havən kɨrkɨri.
38 Ro iamɨnhi irə iakuə takɨni pehe tukumiaha i mə, nəmə me i hamərer ia nəmrɨtaha ipwet, ramasan mə tihəpwəh irəha, mhəfi raka rəgɨmiaha ia nirəha. Trɨni mɨnuə nəri nəha hamo ruku pen tɨ iərmama, trəsas miwən.
39 Mətə trɨni mɨnuə Kumwesən ramərer kurirə ia nirəha, ko hiəpwəh nɨniseien irəha. Tihətərɨg amasan tɨ nəfe hiamo ia nəmə me i. Kɨtaha səreirei, mətə rərəha mə tihətə sas kurirə mə hiamousari m Kumwesən."
40 Ro iamɨnhi irə nəmə asori me ho rosi Kamaliel rɨməni pen tɨ nirəha i. Həkwein mwi aposol me həuvnimwə pehe, mhərisi

---

5:30: Wok Me 3:15 **5:31:** Wok Me 2:33-34, Efes 1:20, Hip 2:10, 12:2 **5:32:** Wok Me 1:8 **5:33:** Wok Me 7:54 **5:34:** Wok Me 22:3 **5:36:** Wok Me 21:38 [a] **5:36:** Teutas in iərmama riti rɨməiri nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mharuagən irəha nəkur Rom. Rəpwəh nokeikeiien mə nəkur Rom tuhərɨmənu ia nəkur Isrel. **5:37:** Luk 2:1-2 [b] **5:37:** Jutas in iəmə Kalili riti. Fwe kupwən rɨməiri nərmama me səvənhi həuvən mharuagən irəha nəkur Rom. **5:40:** Wok Me 4:18

irəha, mhənise pen əknekɨn tɨ nirəha mə tuhəpwəh nəvisauien mwi m nərmama ia nəghi Iesu, nənə mhəfi raka rəgɨnraha ia nirəha.
41 Aposol me həier ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mamhagien, tɨ nəri nə mə Kumwesən rətə irəha mə həmwhen ko naurɨsien mɨnraha tɨ nəghi Iesu.
42 Nənə ia nəpɨn me kamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəuvən mwi ia nimwə me, mamhərɨpɨn, mamhahatən nərmama me, mamhəvisau mɨnraha mə Iesu in Kristo.

6

Nasituien me irəha pam sefen

1 Nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəpɨk mwi. Ia nəpɨn nəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həvisə irəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien Hipru. Nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həni mə ia nəpɨn me, nəpɨn kauvei pen mane mɨne nəvegɨnien m nərmama me trasitu ia nirəha, kɨpkuvei pen mhə m nɨpran me səvənraha səməme nərman me səvənraha həuvamhə.
2 Ro iamɨnhi irə, aposol me twelef həkwein pen nərmama me səvəi Iesu mə irəha pam tuhəuvehe. Nəpɨn həuvehe, aposol me həni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmaha iahaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Rɨpkatukwatukw mhə mə tahəpwəh wok nəha mhəuvehe mhəsui raka nəvegɨnien.
3 Ro pen piəvmaha me, kɨmiaha tihərpwi rəgɨmiaha ia nərman me sefen ia kɨmiaha nəghɨnraha ramasan, rerɨnraha rukuər ia Nənɨmwɨn Ikinan, nukurənien səvənraha rəpwəmwɨs. Kɨmaha tahəuvehi utə irəha mə tuhəsui raka nəvegɨnien.
4 Mətə wok səkɨmaha tahaməfwaki, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ia nəpɨn me."
5 Nərmama me pam səvəi Iesu rerɨnraha ragien tɨ nəgkiariien nəha səvəi aposol me. Hərpwi rəgɨnraha ia Stifen, iərman riti nahatətəien səvənhi rɨskai, rerɨn rukuər ia Nənɨmwɨn Ikinan. Hərpwi mwi rəgɨnraha ia Filip, mɨne Prokoras, mɨne Nikanor, mɨne Timon, mɨne Pamenas, mɨne Nikolas, iəmə Antiok. Rɨpko mhə in iəmə Isrel, mətə ramarə ia narəien səvənraha.
6 Irəha həiri nərman me nəha sefen, mhəuvehe, mhərer ia nəmri aposol me. Aposol me həmrutə rəgɨnraha ia nirəha, məfwaki mɨnraha.

5:41: Mat 5:10-12, 1Tes 4:13 **5:42:** Wok Me 9:22, 17:3 **6:1:** Wok Me 4:35 **6:3:** 1Tim 3:7 **6:5:** Wok Me 8:5 **6:6:** Wok Me 13:3, 14:23

7 Ia nəpin nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rauvirɨs
mamevən. Nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem həuvehe
mhəpik mwi. Pris me nepwɨn həuvehi nahatənien səvəi Iesu,
mhahatətə irə. Pris me nəha həpik kwopti.

Nəkur Isrel həkwtəmhiri Stifen

8 Stifen in iərmama riti Kumwesən rauvei pen niskaiien
min, mamasitu irə ia namasanien səvənhi. Nəpin riti Stifen
ramavən ia reri nərmama, mamo nimtətien asori me mine
narimnari me nərmama hətoni, hamərkəri asori nari irə.

9 Mətə nərmama me nepwɨn nəha ikin. Irəha nərmama səvəi
nimwəfwaki riti səvəi nəkur Isrel kani mə Nimwəfwaki Səvəi
Nərmama Me Kinifi Raka Nari ia Nirəha.[a] Nepwɨn həuku pen
fwe Saerin mine Aleksantria. Nepwɨn mwi həuku pen fwe
Silisia mine Esia. Irəha həşkəmter mamhousari m Stifen.

10 Mətə rəknekin ti nirəha. Ko həpkousi tərini mhə
nəgkiariien səvənhi, ti nəri nə mə Nənimwɨn Ikinan rauvei pen
nukurənien min.

11 Ro iaminhi irə hərəku pen nərmama nepwɨn mə tuheikuə
irə. Nərmama me nəha həskəmter, mhəni mə, "Kimaha
iahəregi iəmə i raməgkiari ərəha ia Moses mine Kumwesən."

12 Nəpin nərmama me mine nəmə asori me səvənraha mine
nahatən me səvəi Loa həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi
irəha. Həuvən ti Stifen, mhəkwtəmhiri, mhəuvehi mhəuvən,
mhərpwi irapw in ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

13 Irəha hərpwi irapw nərmama nepwɨn mə tuheikuə ia
Stifen. Nərmama me nəha həni mə, "Ia nəpin me iəmə i ramini
ərəha kwopun ikinan i mine Loa səvəi Moses.

14 Iahəregi rini mə Iesu nəha iəmə Nasaret in trousi testesi
nimwə səvəi Kumwesən, mərarki narəien sə Moses riməuvei
pehe m kitaha, məmri səpə riti."

15 Nəmə asori me pam səvəi nəkur Isrel haməkure ia
nousəsimwɨnien səvənraha, mamhəti pen mamhətə Stifen,
mhətoni mə nənimen rəmwhen ia nəmri agelo riti.

7

Nəvisauien səvəi Stifen

1 Ia nəpin nəha pris asori anan rini pen ti Stifen i mə, "Rəfo
irə? Nəgkiariien i ro nipərhienien?"

2 Miregi Stifen rini mə, "Piak me mine tata me, həregi ro.
Fwe kupwən, nəpin kaha kupwən səkitaha Epraham ripkevən

6:7: Wok Me 2:41, 16:5 **6:8:** Wok Me 2:43 **6:9:** 2Tim 1:15 [a] **6:9:** Nərmama me nəha səməme kamhəfwaki ia nimwəfwaki nəha irəha nəkur Isrel. Fwe kupwən kamoslef ia nirəha, nənə kinifi raka nari ia nirəha. Həpko mhə mwi slef ia nirəha. **6:10:** Luk 21:15 **6:11:** Mat 26:59-61 **6:13:** Jer 26:11 **7:2:** Jen 11:31

mhə ihi fwe Haran, Kumwesən asori rier irapw tukwe fwe Mesopotemia,

3 mini pen tukwe in mə, ‘Tikier ia tənə imwam mine nəkur imwam, mier mevən fwe ia tiprənə takahatən ik irə.’

4 Epraham rier ia tənə Koltia,[a] mevən marə fwe ia taon nəha Haran. Nəpin səvənhi tata remhə, Kumwesən rərui irapw mwi in ruvehe marə ia tiprənə i sə hiamarə irə ipwet mine.

5 Mətə ia nəpin nəha Kumwesən ripkuvei pen mhə tiprənə riti ia kwopun i mə tro səvənhi irə. Ripkuvei pen anan mhə kwənpərin riti min. Mətə rino promes a mə tripkuvei pen min mine nimwipwini me səməme tuhətui kurirə. Nəpin Kumwesən rimənі promes nəha, tini Epraham ramiwən ihi.

6 Nəgkiariien sə Kumwesən rimənі pen ti Epraham i ro iaminhi irə: ‘Nimwipwim me tuhəuvən mharə ia tiprənə səvəi nərməpə. Nəkur ia kwopun nəha tuhəuvehi pen wok skai minraha, mhometə irəha meste nuk fo hantret.’

7 Kumwesən rarə mini mwi mə, ‘Mətə iou takərpwin noien ərəha səvəi nəkur me nəha nimwipwim me tuhowok skai minraha. Kurirə irə nimwipwim me tuhəier ia tənə nəha, mhəuvehe, mhəfwaki pehe miou ia kwopun i.’

8 Ia nəpin nəha Kumwesən rini mə Epraham mine kwənəkwus me səvənhi tukaməkeikei kuvehi ninhum minraha. Noien nəha rahatən pen promes nəha Kumwesən rimәuvei pen m Epraham. Kurirə irə tini Epraham rətui, nəghin nə Aesak. Nəpin ruvehi nəpin eit səvənhi, səvənhi tata ruvehi ninhum min. Nənə Aesak rərəhi Jekop. Nənə Jekop rərəhi nərman me irəha pam twelef. Irəha me nəha kaha kupwən me səkitaha.

9 Kaha kupwən me nəha səkitaha, rerinraha ramrhi ərəha piəvnraha Josef. Həuvehi pen in ia rəgi nərmama me nepwin, mhəuvehi mane irə. Nərmama me nəha həuvehi Josef, mhəuvən fwe Ijip. Ia kwopun nəha Josef ramowok slef, mətə Kumwesən ramarə tukwe,

10 mauvehi raka in ia nipəmpəmien me pam səvənhi. Nəpin Josef revən mərer ia nəmri Fero, kig səvəi nəkur Ijip, Kumwesən ruvei pen namasanien mine nukurənien min. Ro pen Fero ruvei pen nasoriien m Josef. Nənə Josef ruvehe mo in iəmə asori ramətui amasan ti nəkur Ijip, nənə mamətui amasan mwi ti narimnari me sə kamo ia nəkwai nimwə səvəi Kig Fero.

11 Kurirə ikin nəpin səvəi nukumhə ruvehe muvehi pam nəkur Ijip mine nəkur Kenan, mamo nərmama həmisə pik.

7:3: Jen 12:1 **7:4:** Jen 11:31-12:5 [a] **7:4:** Koltia nəghin riti mwi Papilon. **7:5:** Jen 12:7, 15:18, Jen 17:8, Dut 2:5 **7:6:** Jen 15:13-14, Eks 12:40 **7:7:** Eks 3:12 **7:8:** Jen 17:9-14, Jen 21:4 **7:9:** Jen 37:11,28, Jen 39:1-3, Jen 39:21-23 **7:10:** Jen 41:37-44, Sam 105:21 **7:11:** Jen 41:54

Kaha kupwən me səkɨtaha hənamətui sənənraha nəvegɨnien, mətə ruvəivən.
12 Nəpɨn Jekop rɨregi nəvisauien mə nəvegɨnien fwe Ijip, rərhi pen kaha kupwən me səkɨtaha mə tuhəuvən fwe ikɨn. Ro səvi tɨ nirəha tɨ nevənien ia kwopun nəha.
13 Nəpɨn irəha həuvən səro kəru irə, nənə Josef rɨni pui in tɨ piəvni me, nənə Kig Fero ruvehe mukurən nərmama ia kwənəkwus səvəi Josef.
14 Kurirə irə Josef rərhi pen nəgkiariien revən tɨ səvənhi tata Jekop irəha nərmama me pam ia kwənəkwus səvənhi mə tuhəuvehe fwe Ijip. Irəha pam sefenti-faef nərmama.
15 Nəpɨn Jekop rɨregi nəgkiariien nəha, reiwaiu mevən fwe Ijip. Kurirə ikɨn in mɨne kaha kupwən me səkɨtaha hemhə fwe ikɨn.
16 Nənə həuvehi nɨpwranraha mhərərɨg mhəuvən fwe taon nəha Sekem, mhənɨmwi irəha fwe ikɨn ia nɨpəg riti sə Epraham rɨməuvehi nənimen tɨ nɨpwnəti iəmə asori riti nəghɨn nə Hamor.
17 Ruvəuvehe ipaka tɨ nəpɨn nəha Kumwesən truvei pen tɨprənə m kaha kupwən me səkɨtaha rəmwhen rɨno promes m Epraham fwe kupwən. Ia nəpɨn nəha nərmama me səkɨtaha fwe Ijip həuvehe mhasori mhəpɨk.
18 Nənə kig əpə ruvehe mərɨmənu ia nəkur Ijip, mətə rɨnapkukurən mhə Josef.
19 In reikuə ia kaha kupwən me səkɨtaha, mamərhiərhi irəha mə tuhərui irapw nəkwərhakwərha me sə həpkətui a i mə tuhemhə.
20 Ia nəpɨn atukwatukw nəha Moses rətui. In ramasan pɨk ia nəmri Kumwesən. Səvənhi tata mɨne mama krouətui amasan tukwe ia nəkwai nimwə səvənrau meste in ruvehi məkwə kahar.
21 Nəpɨn irau krouəmri irapw iruə, prən ouihi səvəi Kig Fero rətoni, mərəhi səvənhi, mətui amasan tukwe rəmwhen mə in tɨni anan.
22 Kɨnahatən Moses ia nukurənien me pam səvəi nəkur Ijip. Səvənhi nəgkiariien mɨne wok krouəsanɨn.
23 Nəpɨn Moses reste nuk foti, rerɨn rɨrhi mə trevən mətoni piəvni me nəkur Isrel.
24 In revən mətoni iəmə Ijip riti ramousi piəvni riti, mətə rɨpkatukwatukw mə tro irə iamɨnha irə. Ro pen Moses revən mə trasitu ia piəvni, mərpwɨn pen noien səvəi iəmə Ijip ramo. Rousi iəmə Ijip nəha, mousi əpune.

7:12: Jen 42:1-5 **7:13:** Jen 45:1-4,16 **7:14:** Jen 45:9-11, Jen 46:27 **7:15:** Jen 46:1-7, Jen 49:33 **7:16:** Jen 23:2-20, Jen 33:19, Jos 24:32 **7:17:** Eks 1:7 **7:18:** Eks 1:8 **7:19:** Eks 1:10-22 **7:20:** Eks 2:2, Hip 11:23 **7:21:** Eks 2:3-10 **7:24:** Eks 2:11-15

25 Moses rerin ririhi mə piəvni me tuhətoni mhəukurən mə
Kumwesən ramərhi pen in mə truvehi raka irəha ia rəgi nəkur
Ijip. Mətə irəha həpkətə sas mhə irə.
26 Kini rakwakwi irə Moses revən mwi mətoni iəmə Isrel
kəru krouousi irau me. In revən mə trəmri nəmərinuien ti
nirau i, mini mə, 'Iəmənmi kimirau piəvmirau me a. Rəfo
irouousi kimirau me?'
27 Mətə iəmə sə ramousi ərəha anan piəvni rəsuə raka Moses,
mini mə, 'Sin riməuvehi utə ik mə tikərimənu ia kimaha məkiri
noien səkimaha?
28 Rosi ikuə tikousi əpune iou rəmwhen ikinousi əpune iəmə
Ijip nərineiv?'
29 Nəpin Moses riregi nəgkiariien nəha, rap fwe Ijip, mevən
mo in iərmama pwispwis ia tənə Mitia. Ia kwopun nəha tini
kəru krouətui, iərman mi.
30 Kurirə irə nuk foti rukurau, nənə agelo riti səvəi
Kumwesən rier pen ti Moses i fwe ia kwopun akwesakwes
ikin, ipaka ti təkuər Sinae, mamərer ia nei riti napw rauək irə,
mətə ripkahi əmwesi mhə.
31 Moses rətoni nei nəha rərkərinari irə. Nənə nəpin revən
ipaka tukwe mə trəspau irə, reri Iərimənu ruvehe, mini mə,
32 'Iou Kumwesən səvəi kaha kupwən me səim. Kumwesən
səvəi Epraham mine Aesak mine Jekop.' Moses riregi, mətə
rehekir mətəmnimwin, məpwəh nəti penien mətoni.
33 Nənə Iərimənu rini pen tukwe in mə, 'Uvehi raka səim put,
ti nəri nə mə tiprənə nə iakamərer ikin ro ikinan i.
34 Iou iakinətə raka nərmama me səiou fwe Ijip. Kamometə
irəha. Iakuvəregi raka nasəkien səvənraha. Nənə iou iakei-
waiu irapw pehe i mə takuvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip.
Tiko muvehe, təkwtəkwuni takərhi pen ik ikevən fwe Ijip.'
35 In nəha Moses sə kupwən nəkur Isrel həpwəh nokeikei-
ien in, mhəni pen tukwe in mə, 'Sin riməuvehi utə ik mə
tikərimənu ia kimaha məkiri noien səkimaha?' Mətə Moses
nəha in nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti səvənhi rier pen
tukwe ia kwəti nei, mərhi pen in revən mə trərimənu ia nəkur
Isrel, muvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip.
36 Moses nəha riri irəha mhəier ia Ijip, mhəuvən fwe ia Təsi
Əruverəv, mhəuvən mharə nuk foti fwe ia kwopun akwesak-
wes ikin. Nənə ia kwopun me nəha ramo nimtətien me mine
narimnari me nərmama hətoni hamərkərinari irə.
37 Moses nəha in nəha rimənі pen ti nəkur Isrel i mə,
'Kumwesən truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou.
Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiaha riti.'[b]

7:29: Eks 2:21-22, Eks 18:3-4 **7:30:** Eks 3:1-10 **7:36:** Eks 7:3, 14:21, Nam 14:33 **7:37:** Wok Me 3:22

[b] **7:37:** Profet nəha Moses rimənі mə tripkuvehe in nəha Iesu. Əvsini mwi Dut 18:15.

38 Moses nəha in nəha ramarə irəha nəkur Isrel nəpin kamhavən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. In ramarə irəha kaha kupwən me səkitaha nəpin agelo nəha rəgkiari min ia Təkuər Sinae. Kumwesən ruvei pen nəgkiariien sə ramiru m Moses mə truvei pehe m kitaha.

39 Mətə kaha kupwən me səkitaha həpwəh nokeikeiien mə tuho nəkwai Moses. Həsuə karen in. Nənə rerinraha rinamrhi Ijip. Hokeikei mə tuhərərig mhəuvən fwe ikin.

40 Ro pen həni pen ti Eron i mə, 'Tiko kumwesən me nepwin, pwəh həiri kitaha, ti nəri nə mə səreirei mə Moses nəha rimiri raka kitaha ia tənə Ijip ruvəwəku.'

41 Ia nəpin nəha irəha ho nənimwi kau riti. Nəpin həno pam, həpeki pehe nərimiru me mə tuhousi əpune irəha mhəuvei pen m nənimwi kau nəha. Irəha haməgnəgini nəri nəha həno ia rəginraha.

42 Ro iaminhi irə Kumwesən ruvehi pen təkutan minraha, məpwəh irəha həuvən mhəfwaki pen m meri, məkwə, mine kəməhau me. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia nəkukuə səvəi profet me rani:

'Nəkur Isrel. Ia nəpin nəha hiənarə nuk foti fwe kwopun akwesakwes ikin,
nərimiru me səməme hiamousi əpune, mamhəmri utə ia təkure nifatə, hiəuvei pehe miou uə rekəm?

Rekəm. Hiəpwəh nuvei peheien miou.

43 Mətə hiaməuvehi nimwə tapolen səvəi kumwesən nəha Molek,

mine kəməhau səvəi kumwesən nəha səkimiaha Refan.
Irau mi nəha kumwesən eikuə mi sə hiəno ia rəgimiaha mə tihaməfwaki pen minrau.

Kimiaha hiamo iaminhi ro pen takuvehi raka kimiaha ia tiprənə səkimiaha hiəuvən ia nikare Papilon.'

44 Fwe ia kwopun akwesakwes ikin, Kumwesən riməni pen ti Moses i mə traməkeikei mo nimwə tapolen riti. Moses ro, mesi pen atukwatukw rəmwhen ia Kumwesən rino rətoni. Kurirə ikin kaha kupwən me səkitaha həuvehi nimwə tapolen nəha mamhəuvən.

45 Nəpin Josua riri kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvehe mhəuvehi raka tiprənə ia rəgi nəmə Kenan, həuvehi nimwə tapolen nəha, mhəuvehi mhəuvehe. Irəha kənamhəuvehe ia Kenan, Kumwesən raməkoui irapw nəmə ikin. Nimwə Tapolen nəha raməmak iaminhi meste nəpin səvəi Kig Tevit.

7:38: Eks 19:3, Dut 5:5, 9:10, Wok Me 7:53 **7:39:** Nam 14:3 **7:40:** Eks 32:1,23 **7:41:** Eks 32:2-6 **7:42:** Jer 19:13 **7:44:** Eks 25:40 **7:45:** Jos 3:14-17, Jos 23:9, 18:1

46 Kiɡ Tevɨt nəha Kumwesən rerɨn raɡien tukwe. In rɨni pen tɨ Kumwesən i mə, ‘Ik Kumwesən səvəi Jekop. Ko ikəseni iou iako nimwə riti sə tikamarə irə?’
47 Mətə Kumwesən rəpwəh nəseniien. Kiɡ Tevɨt rɨpko mhə nimwə riti səvəi Kumwesən. Solomon ro.
48 Mətə kɨtaha səukurən mə Kum wesən sə rasori anan, in rɨpkarə mhə ia nəkwai nimwə me səməme nərmama həno ia rəɡinraha. Rəmwhen ia nəɡkiariien i Profet Aesea rɨməni mə,
49 ‘Neiai in jea səiou sə iakaməkure irə mamərɨmənu.
Tɨprənə in nəri sə iakamərpwi utə tɨpaɡe nɨsuk mi irə.
Kɨmiaha ko hio nimwə riti mə takarə irə?
Kɨmiaha ko hio kwopun riti mə takapwɨs ikɨn?
50 Həni ro, sin rɨno narimnari me pam i?
Iou əpa Kumwesən iakɨno.’ ”
51 Stifen rɨni pen tɨ nəmə asori me i mə, “Kɨmiaha i kəmkapwəmiaha rɨskai. Nətərɨɡien səkɨmiaha rɨpitəv hiəmwhen ia nərmama səməme həreirei Iərɨmənu. Hiəpkreɡi mhə nəɡkiariien səvənhi. Hiamo rəmwhen kaha kupwən me səkɨmiaha. Ia nəpɨn me hiamənise nəfe nari Nənɨmwɨn Ikinan rani pehe tukumiaha i.
52 Rəfo? Profet riti nəha ikɨn kaha kupwən me səkɨmiaha həpkometə mhə in? Rekəm! Həmwəki pam irəha, mhousi əpune səməme haməkupwən mhəni irapw mə Iəmə Atukwatukw riti truvehe. Nənə nəpɨn Iəmə Atukwatukw nəha ruvehe, kɨmiaha hiəuvei pen in ia rəɡi nəmə Rom. Ia noien nəha hiousi əpune in.
53 Kɨmiaha hiəuvəuvehi raka Loa səvəi Kumwesən sə naɡelo me həuvei pehe fwe kupwən, mətə hiamərui Loa nəha ia nəpɨn me.”

Kəkwi əpune Stifen ia kəruəterei

54 Nəpɨn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həreɡi Stifen raməɡkiari, niemaha rəpi pɨk irəha. Kamhahi tərini revɨnraha tukwe.
55 Mətə Stifen rerɨn ruvehe mukuər ia Nənɨmwɨn Ikinan. Rəkwətə ia nɨmaɡouaɡou, mətoni nukuraanien asori ruku pen ia kwopun Kumwesən ramarə ikɨn, mətoni mwi Iesu ramərer ia nɨkare Kumwesən mwatuk.
56 Stifen rɨni mə, “Hətoni ro. Kəpuapen reitehi. Iakamətə Iəməti Iərmama fwe ia neiai ramərer ia nɨkare Kumwesən mwatuk.”
57 Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hasək əpwəmwɨs, mho tukuahaɡ nəkwəreɡinraha. Irəha pam haiu, mhəuvən mə tuhəkwtəmhiri Stifen.

7:46: 2Saml 7:1-16, Sam 132:1-5 **7:47:** 1Kiɡ 6:1 **7:51:** Eks 32:9, Jer 9:26, Aes 63:10 **7:52:** 2Kron 36:16, Mat 23:31 **7:53:** Wok Me 7:38, Kal 3:19, Hip 2:2 **7:54:** Wok Me 5:33 **7:55:** Mat 22:44, Wok Me 2:33-34, Wok Me 5:31 **7:56:** Kol 3:1

58 Irəha həkwtəmhiri Stifen, mhəuvehi, mhəier ia
Jerusalem, mənamhəkwi in ia kəruəterei mə tremhə.
Nərmama səməme haməuəsi Stifen həpeki raka karkahu
əpwəmwis me səvənraha, mhəfate pen ia nisui iərmama riti
nəghin nə Sol.
59 Nəpin kamhəkwi Stifen, raməfwaki mini mə, "Iesu
Iərimənu, tikuvehi nənimwik."
60 Kurirə irə rinimwi nukurhun mi, məkwein əpwəmwis,
mini mə, "Iərimənu, tikəpwəh nərpwinien noien ərəha i irəha
kamho ia nirak." Nəpin rini iaminhi irə, in remhə.

8

1-2 Sol rerin ragien a mə irəha housi əpune Stifen iaminhi.
Nəpin Stifen ruvamhə raka, nəmə əfwaki me nepwin hənimwi
nipwran mhasək asori tukwe.

Kinamometə nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem

Ia nəpin nəha nərmama me nepwin həskəmter,
mənamhometə asori nakalasia me fwe Jerusalem. Ro pen
nakalasia me pam hap kirkiri mhəuvən fwe ia kwopun me
ia tənə Jutia mine Sameria. Aposol me əpa kamharə fwe
Jerusalem.
3 Sol mwi ramousari mə trouraha nakalasia me, mauvn-
imwə ia nimwə me kuatia kuatia, məmakwtəmhiri nərman
mine nipran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

Filip raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu fwe Sameria

4 Mətə irəha nəha hənap kirkiri, mamhəuvən ia kwopun me,
mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu.
5 Filip reiwaiu pehe ia taon riti fwe Sameria, maməvisau
irapw Iesu Kristo m nərmama me fwe ikin.
6 Nərmama pam kamhətəring amasan ti nəfe Filip rani, ti nəri
nə mə raməgkiari mamo nimtətien me.
7 Nərmama həpik nənimwin ərəha me həier ia nirəha,
mamhasək əpwəmwis. Nərmama həpik mwi nisunraha me
hemhə, ko həpkavən mhə, həuvehe mhəsanin.
8 Ro pen nəkur ia taon nəha rerinraha ragien asori.
9 Mətə iərmama riti nəghin nə Saemon, rinarə tui kwopti ia
taon nəha, mamo nimtətien me ia niskaiien səvəi nəremhə me,
mamo nəkur Sameria nənimenraha ramier. Saemon rani mə
in iəmə asori.
10 Nəkur Sameria me pam kamhətəring ia nəgkiariien
səvənhi. Nəkwərhakwərha me men meste nəmə asori me

7:58: Wok Me 22:20 **7:59:** Sam 31:5, Luk 23:46 **7:60:** Luk 23:34 **8:1-2:** Wok Me 7:58, 8:4, Wok Me 11:19 **8:3:** Wok Me 9:1,13, 22:4, Wok Me 26:9-11 **8:4:** Wok Me 6:5 **8:7:** Mat 10:1, Mak 16:17

kamhəni mə, “Iəmə i rauvehi niskaiien səvəi kumwesən nəha kani mə kumwesən asori.”
11 Irəha kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Saemon, ti nəri nə mə nəpin ripik ramo nimtətien me ia niskaiien səvəi nəremhə me, mamo nənimenraha ramier.
12 Mətə nəpin Filip raməvisau irapw Iesu Kristo mine nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nərman me mine nipran me həni nipərhienien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə ko paptaes ia nirəha.
13 Saemon in mwi rini nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Filip. Nəpin kino raka paptaes irə, Saemon rukurirə ia Filip, mamətoni nimtətien me mine narimnari asori me Filip ramo ia niskaiien səvəi Kumwesən. Nəpin rətoni, nənimen rier.
14 Kurirə irə, nəpin aposol me fwe Jerusalem həregi mə nəkur Sameria həuvəni raka nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, hərhi pen Pita mine Jon mə trouevən rouətə irəha.
15 Irau kroueiwaiu pen fwe Sameria, rouəfwaki ti nirəha mə irəha tuhəuvehi Nənimwin Ikinan, ti nəri nə mə
16 Nənimwin Ikinan ripkeiwaiu mhə ihi ia nirəha. Mətə kino paptaes əpa ia nirəha ia nəghi Iesu Iərimənu.
17 Nəpin Pita mine Jon krouəmrutə rəginrau ia nukwənenraha, həuvehi Nənimwin Ikinan.
18 Saemon rətoni mə aposol mi nəha krouəmrutə rəginrau ia nukwənenraha, nənə Kumwesən ruvei pen Nənimwin Ikinan minraha. Ia nəpin nəha rətoni, Saemon ruvehi mane mə truvei pen minrau,
19 mini mə, “Rouvei pehe mwi nasoriien nəha miou. Iakokeikei mə takəmrutə rəgik ia nukwəne nərmama pwəh irəha həuvehi Nənimwin Ikinan.”
20 Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Pwəh kimirau mane səim irouen ia napw, ti nəri nə mə ikuə tikuvehi nəmri nəri sə Kumwesən rauvei pen auər a m nərmama.
21 Ikiwən ia wok i səkimaha, ti nəri nə mə nətərigien səim ripkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən.
22 Tikəpwəh noien ərəha i ikamo, məfwaki m Iərimənu, məres mə ko in renouenou nərəhaien səim, məpwəh nərpwinien nətərigien ərəha i ikuə tiko.
23 Iakini iaminhi irə, ti nəri nə mə iakətə mə rerim ramakres pik. Nərəhaien rinərkwi ik.”
24 Miregi Saemon rini mə, “Kimirau tirouəfwaki miou, rouəres Iərimənu mə narimnari me i irauni tuhəpwəh nesteien iou.”
25 Kurirə ikin Pita mine Jon krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu ia taon nəha, rouni mə ro nipərhienien i. Nəpin krouni sampam, krourərig rauevən fwe Jerusalem. Ia suatuk

8:17: Wok Me 19:6 **8:21:** Sam 78:37 **8:23:** Hip 12:15

krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me ia rukwənu me ia tənə Sameria.

Filip mine iəmə Itiopia riti

26 Ia nəpin nəha agelo riti səvəi Iərimənu rini pen ti Filip i mə, "Tikərer, mevən fwe prehi[a] meste suatuk sə raku pen ia Jerusalem meiwaiu pen fwe Kasa." (Suatuk nəha rukurau ia kwopun akwesakwes ikin.)

27 Filip rərer mamevən, mətoni iəmə Itiopia[b] riti. Iəmə nəha in Yunik[c] riti. In iəmə asori. Ramətui amasan ti mane səvəi Kantis, prən asori sə ramərimənu ia nəkur Itiopia. Iəmə nəha ruvavən raka fwe Jerusalem məfwaki m Kumwesən,

28 nənə mirərig mamevən fwe imwəni. In raməkure ia kat riti hos ravi, maməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rimərai.

29 Nənə Nənimwin Ikinan rini pen ti Filip i mə, "Tiko mevən ipaka ti kat nəha hos ravi."

30 Ro pen Filip raiu mevən ipaka tukwe, miregi iəmə nəha raməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rimərai. Nənə rəres pen in i mə, "Ikaməvsini nəkukuə nəha, mukurən nipwran uə rekəm?"

31 Miregi iəmə nəha rini mə, "Iou takəfukurən nipwran? Iərmama riti riwən mə trəusiəre pui pehe miou." Rini pen ti Filip i mə trəputə məkure irau min.

32 Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan iəmə Itiopia nəha raməvsini in i mə:

"Ho irə rəmwhen ia in sipsip riti, mhəiri, mhəuvən mə tuhousi əpune.
Rəmwhen ia kwəti sipsip sə kaməkihi raka nimwherin ramərer mamətərig a,
in mwi rəpwəh nəgkiariien.

33 Ho naurisien min, mhəuvei pen nərpwinien riti sə ripkatukwatukw mhə.
Iərmama riti riwən trəgkiari ia tini me,
ti nəri nə mə housi əpune in, nimiruien səvənhi rukwakwa a ia tiprənə i."

34 Iəmə Itiopia nəha rini pen ti Filip i mə, "Ni pehe ro tukw iou i mə sin nəha profet i raməgkiari irə? In raməgkiari atukw a irə uə raməgkiari ia iərməpə?"

35 Nənə Filip rinaməgkiari. Ro stat ia nəgkiariien nəha iəmə Itiopia raməvsini ia Nəkukuə Ikinan, Filip raməvisau nəgkiariien amasan səvəi Iesu min.

---

a **8:26:** Uə "mevən fwe ia saot." **8:27:** Aes 56:3-7 b **8:27:** Itiopia tənə riti fwe Afrika. c **8:27:** Nipwrai nəgkiariien nəha "Yunik," in i mə "Iəmə sə kinərai raka nəren." Fwe kupwən kamo noien nəha ia nərman me səməme hamowok ipaka ti pran asori riti sə ramərimənu ia nərmama. **8:31:** Jon 16:13

36 Irau krauesi suatuk nəha, rauevən, roueste kwopun riti
nui ikin. Iəmə Itiopia rini mə, "Ətə ro, nui nəha. Ko iako
paptaes uə nari riti nəha ro tukuahag iou?"
37 Miregi Filip rini pen tukwe in mə, "Trini minuə ikahatətə
pərhien ia Iesu, ikukurən noien paptaes."
Miregi iəmə nəha rini mə, "Iakani nipərhienien ia Iesu mə in
Tini Kumwesən."[d]
38 Ia nəpin nəha iəmə Itiopia rini mə kat səvənhi sə hos ravi
trərer. Irau Filip kroueiwaiu irapw ia nui. Filip ro paptaes irə.
39 Nəpin irau krouutə pehe ia nui, Nənimwin səvəi Iərimənu
ruvehi raka Filip. Iəmə Itiopia rəpwəh mwi nətoniien, mətə
ramesi pen suatuk səvənhi mamevən mamagien.
40 Mətə Filip rətoni mə in ramərer fwe taon nəha As-
tot. Kurirə ikin in revən ia rukwənu me, maməvisau irapw
nəgkiariien amasan səvəi Iesu meste nari fwe taon nəha
Sisaria.

9

Sol rini nipərhienien ia Iesu

1 Ia nəpin nəha Sol raməgkiari skai ihi, mamini mə trousi
əpune nərmama me səvəi Iərimənu. Riskəmter, mevən ti pris
asori anan,
2 məres pen in mə trirai nəkukuə me nepwin həuvən ti
nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel fwe Tamaskes. Trini minuə
Sol rətoni nərmama me nepwin fwe ikin kamhesi pen Suatuk
səvəi Iesu, nərman uə nipran, nəkukuə me nəha tuhəni sas pen
mə Sol rauvehi nasoriien ti nəkwtəmhiriien irəha, mipeki pen
irəha fwe Jerusalem.
3 Sol rauvehe ipaka ti Tamaskes. Ia nəpin nəha nukuraanien
riti ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwin kurau kurau irə.
4 Sol rimwei irapw ia tiprənə, miregi reri iərmama riti
raməgkiari mamini mə, "Sol, Sol, rəfo ikamometə Iou?"
5 Miregi Sol rəres mə, "Iəmə asori, ik sin i?"
Miregi rini mə, "Iou i Iesu sə ikamometə.
6 Mətə tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin
trini pehe tukw ik i nəfe nari tikaməkeikei mo."
7 Nərmama səməme kamhəkurirə ia Sol kamhərer
kwənamrig. Irəha hamregi reri iərmama riti, mətə həpwəh
nətoniien nipwran.
8 Sol riskəmter, mətui, mətə rəpwəh nətoniien nari. Ro pen
irəha həuvehi rəgin, mhəiri, mhəuvən fwe Tamaskes.

8:36: Wok Me 10:47 [d] **8:37:** Ia Niutestamen me nepwin səməme kimərai tui ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien me nəha ia vas 37 riwən. **8:39:** 1King 18:12 **8:40:** Wok Me 21:8 **9:1:** Wok Me 8:3 **9:5:** Wok Me 5:39, 1Kor 15:8

9 Sol rəpwəh nətoniien nari meste nəpin kahar, mipkəni mhə nari, mipkənimwi mhə nari riti.

10 Iərmama riti səvəi Iesu ramarə ia Tamaskes nəghin nə Ananaeas. Iərimənu rini pen tukwe in ia vison riti mə, "Ananaeas."

Miregi rini mə, "Iou fa, Iərimənu."

11 Miregi Iərimənu rini pen tukwe in mə, "Tikərer mevən fwe ia nimwə səvəi Jutas. Nimwə nəha ramərer ia suatuk nəha kani mə Suatuk Atukwatukw. Tikevən fwe ikin mərəs iəmə Tasas riti nəghin nə Sol. In raməfwaki,

12 minətə vison riti. Ia vison nəha rətoni iərmama riti nəghin nə Ananaeas ruvnimwə pehe, məmrutə rəgin mi irə mə trətə mwi nari."

13 Miregi Ananaeas rini mə, "Mətə Iərimənu, nərmama həpik hənəvisau raka iərmama nəha miou, mhəni irapw noien ərəha me ramo ia nərmama me səim fwe Jerusalem.

14 Pris asori me həuvei pen nasoriien min mə truvehe ia kwopun i məkwtəmhiri nərmama səməme kamhəfwaki pehe mik."

15 Mətə Iərimənu rini pen tukwe in mə, "Tiko mevən, iakinərpwi raka rəgik irə. In trini irapw nəghik ti nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel, mine kig me, mine nəkur Isrel mwi.

16 Iou tako in rətoni mə traməkeikei miregi nəmisəien asori ti nəghik."

17 Ia nəpin nəha Ananaeas revən, muvnimwə ia nimwə nəha, məmri pen rəgin mi ia Sol, mini mə, "Sol, piak, Iesu Iərimənu sə rimaier pehe tukw ik ia suatuk nəha ikesi pen mauvehe, in i rərhi pehe iou mə takomasan nənimem. Nənə rerim truvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan."

18 Ananaeas rini iaminhi irə, nənə təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen ia rirevi nəmu raraka fwe ia nənime Sol mi. Sol rətə mwi nari, miskəmter, ko paptaes irə.

19 Nənə rəni nari, miregi niskaiien səvənhi ruvehe mwi, nənə mamarə nəpin me nepwin fwe Tamaskes irəha nərmama me səvəi Iesu.

Sol fwe Tamaskes mine Jerusalem

20 Sol revən atukwatukw muvnimwə ia nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, mamənisau irapw Iesu, mamini mə, "In Tini Kumwesən."

21 Nəpin nərmama me həregi, irəha pam hərkərinari ia Sol, mhəni mə, "Kwa iəmə i ramouraha nərmama me fwe Jerusalem səməme kamhəkwein nəghi Iesu i. Nənə ruvehe

9:11: Wok Me 21:39, 16:9 **9:13:** Wok Me 8:3 **9:14:** Wok Me 9:1-2,21, 1Kor 1:2
9:15: Wok Me 25:13, 27:24, Rom 1:5 **9:16:** 2Kor 11:23-28 **9:21:** Wok Me 8:3

ia kwopun i mə trəkwtəmhiri irəha muvi irəha həuvən tɨ pris asori me. Mətə təkwtəkwuni rɨnəfo nəha?"
22 Mətə Sol ruvehe mɨskai pɨk, mamo nərmama me hətoni
mə nɨpərhienien Iesu in Kristo. Ro pen nəkur Isrel me
fwe Tamaskes səməme həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Iesu ko
həpkɨni mhə nəgkiariien riti.
23 Nəpɨn rɨpɨk rukurau, nənə nəkur Isrel hərai sun mə tu-
housi əpune Sol.
24 Mətə Sol rɨregi nətərɨgien səvənraha. Ia nəpɨn mɨne ia ran,
irəha kamhərer mwatuk ia kwəruə me səvəi taon, mamheit-
enhi in mə tuhousi əpune.
25 Mətə nəpɨn riti ia nəpɨn, nərmama nepwɨn səməme
kamhəkurirə ia Sol, həvai pen Sol ia tənərɨpw, mhəuvehi
irapw ia nɨkare nəpai sə rukurau kurau ia Tamaskes.
26 Sol revən fwe Jerusalem. Nəpɨn rapirapw fwe ikɨn,
raməmwur mə tuhousəsɨmwɨn pəri irəha nərmama me səvəi
Iesu. Mətə irəha pam kamhəhekɨr i, mhəpwəh nɨniien
nɨpərhienien irə mə in iərmama riti səvəi Iesu.
27 Mətə Panapas ruvehe, miri in rouen rouətə aposol me.
Nənə Panapas rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Sol i rɨnətə Iərɨmənu ia
suatuk, rɨnəgkiari min. Fwe Tamaskes, Sol raməvisau irapw
nəghi Iesu, məpwəh nehekɨrien."
28 Ro pen Sol ramarə irəha mɨnraha, mamavən fwe ia
Jerusalem, maməvisau ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha, məpwəh
nehekɨrien.
29 Nəpɨn riti Sol raməgkiari irəha nəkur Isrel səməme
kamhəni nəgkiariien Kris, mamhousari mɨnraha me. Mətə
hənuə tuhousi əpune in.
30 Nəpɨn piəvtaha me həregi, həuvehi Sol, mheiwaiu
mhəuvən fwe ia təsi ia taon nəha Sisaria, mhərhi pen i
ramevən fwe taon nəha Tasas.
31 Ia nəpɨn nəha nakalasia me pam fwe tənə Jutia, mɨne tənə
Kalili, mɨne tənə Sameria hamarə ia nəmərinuien. Iərmama
riti riwən ramometə irəha. Nəniɨmwɨn Ikinan ramasitu ia
nirəha, mamərpwi əknekɨn irəha. Nəpɨn irəha kamhavən,
mamhəsiai Iərɨmənu səvənraha, in ramo irəha kamhəpɨk
mwi.

Aeneas mɨne Tokas
32 Pita ramevən ia kwopun me maməti pen nakalasia me. Ia
nəpɨn nəha reiwaiu pehe mwi fwe ia taon nəha Lita mə trəti
pen nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikɨn.
33 Iərmama riti ia taon nəha nəghɨn nə Aeneas. Nuk eit
ramapri a ia kafete. Nɨsun mi krouemhə ko rɨpkavən mhə.

9:22: Wok Me 17:3, Wok Me 18:5,28 **9:23:** Wok Me 23:12 **9:25:** 2Kor 11:32-33 **9:26:** Kal 1:17-19 **9:27:** Wok Me 9:4,20, 1Kor 9:1, 15:8 **9:30:** Wok Me 11:25, Kal 1:21

34 Pita rɨni pen tukwe in mə, “Aeneas, Iesu Kristo tro amasan nɨpwram. Ərer, mərfe səim kafete.” Təkwtəkwuni a Aeneas rərer.
35 Nərmama me pam fwe Lita mɨne Saron hətoni iəmə nəha hərərɨg mhəuvehe tɨ Iərɨmənu.

36 Ia taon nəha Jopa, pran riti ramahatətə ia Iesu. Nəghɨn nə Tapita. Nɨpwrai nəhag nəha ia nəgkiariien Kris in ɨ mə Tokas. Ia nəpɨn me prən nəha ramo wok amasan, mamasitu ia nərmama səməme nautə səvənraha riwən.
37 Ia nəpɨn riti, in ruvehi nemhəien riti, memhə. Irəha haikuas ia nɨpwran, mhəmri pen ia nəkwai nimwə səvənhi ia rum riti fwe irənhə.
38 Taon nəha Jopa ipaka tɨ taon nəha Lita. Nəpɨn nərmama me səvəi Iesu fwe Jopa həregi Pita mə in fwe Lita, hərhi pen iərmama kəru mə trouevən rouni pen tukwe in mə tiruvehe akwauakw, mətoni ro irəha.
39 Ro iamɨnhi irə Pita rərer, mukurirə ia nirau ɨ. Nəpɨn harapirapw fwe imwei Tokas, həiri in mhəuvən fwe ia rum nəha irənhə. Nɨpran səməme nərman me səvənraha həuvamhə kamhərer kuraukurau Pita mamhasək, mamhasansani karkahu me mɨne tɨnari me Tokas rɨmətiri ia nəpɨn ramarə ihi irəha mɨnraha.
40 Pita rɨni pen tɨ nirəha ɨ mə tuhəuvən fwe iruə. Nəpɨn həier irə, in rɨnɨmwi nukurhun mi məfwaki, muvsini, məti pen mətoni nɨpwrai prən nəha, mɨni mə, “Tapita, tiko mərer!” Tapita rɨfi nənimen. Nəpɨn rətoni Pita, rɨskəmter, məkure.
41 Pita ruvehi rəgɨn, mɨvi utə rərer. Kurirə irə Pita rəkwein pen nərmama me səvəi Kumwesən mɨne nɨpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə həuvehe. Irəha hətoni mə Tapita ruvəmɨru.
42 Kurirə irə kaməvisau nəri nəha ia kwopun me pam ia Jopa. Nərmama həpɨk həni nɨpərhienien ia Iərɨmənu.
43 Nənə Pita rarə əpwəmwɨs ia Jopa irau iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Iərmama nəha nəghɨn nə Saemon.

10

Kumwesən rəgkiari m Konilias

1 Iərmama riti, nəghɨn nə Konilias, ramarə fwe Sisaria. In iaruagən riti səvəi Rom. In rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Kani irəha mə Naruagən me səvəi Itali.
2 Konilias in iəməfwaki riti. In mɨne nərmama pam ia nəkwai nimwə səvənhi kamhəsiai Kumwesən. Konilias rauvei pen mane asori m nəkur Isrel trasitu ia nirəha. Ia nəpɨn me raməfwaki m Kumwesən səvənraha.

9:40: Mak 5:40-41 **9:43:** Wok Me 10:6 **10:1:** Mat 8:5, Wok Me 27:1,3

3 Nəpin riti, ipaka ti tri klok ia nəruarəv, Konilias rətoni vison riti. Ia vison nəha agelo riti səvəi Kumwesən ruvnimwə pehe, mini mə, "Konilias."
4 Konilias rəti pen mətoni agelo nəha, mehekir, mini mə, "Iəmə asori, rəfo?"
Miregi agelo rini mə, "Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim, mətoni narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. Rerin ramrhi ik.
5 Təkwtəkwuni tikərhi pen nərmama me nepwin həuvən fwe taon nəha Jopa pwəh həiri iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mə Pita mhəiri mhəuvehe.
6 In ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Nəghin nə Saemon. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi."
7 Nəpin agelo rəpwəh in mamevən, Konilias rəkwein iərmama kəru sə krauo tukwini nari min, məkwein mwi iaruagən riti ia nirəha səməme kamho nəkwan. Iaruagən nəha in mwi iəməfwaki riti. Irəhar haruvehe
8 nənə Konilias rini irapw narimnari me pam minrahar, mərhi pen irəhar, harevən fwe Jopa.

Pita rətoni vison riti

9 Kini rakwakwi irə, ia kurkwai nəpin ia ran, nəpin irəhar haruvehe ipaka ti taon nəha Jopa, Pita rutə pen fwe təkure nimwə mə trəfwaki.
10 Riregi nukumhə rinahi, mokeikei mə trəni nari. Nəpin irəha kamhəuvani ihi nəveginien sənəni, in rətoni vison riti.
11 Ia vison nəha rətoni kəpuapen reitehi, nənə, nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi rameiwaiu irapw pehe ia tiprənə.
12 Ia nəkwai tapolen nəha, nərimiru me səpəmsəpə mine snek me mine menu me i kamhəivə ia nimagouagou.
13 Pita riregi reri iərmama riti rini mə, "Pita, tiko mərer, mousi əpune nəri nə riti, məni."
14 Mətə Pita rini mə, "Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikiməni mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkemik ia nənimem."
15 Miregi reri iərmama nəha rəgkiari mwi min mə, "Nəfe Kumwesən rimməni mə rəmher, tikəpwəh niniien mə rəmkemik."
16 Nəgkiariien nəha ruvehe ti Pita m kahar, nənə tapolen nəha kuvehi utə revən fwe ia neiai.
17 Kurirə ikin Pita ramətərig mə trəfukurən nipwrai vison nəha in rinətoni. Iərmama kahar Konilias rərhi pen irəhar, harətui, mharənətə raka nimwə səvəi Saemon, mamharərer ia kwəruə səvənhi fwe iruə.

10:3: Wok Me 3:1 **10:6:** Wok Me 9:43 **10:11:** Wok Me 11:5-17 **10:14:** Lev 11:1-47, Esik 4:14 **10:15:** Mak 7:15,19

18 Irəhar harəkwein pen, mharəres mə, “Iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mə Pita ramarə ia kwopun i uə rekəm?”
19 Pita rerin ramrhi ihi vison nəha rinətoni mamətərig tukwe. Ia nəpin nəha Nənimwin Ikinan rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Iərmama kahar fwe kamharətui ik.
20 Tikərer, meiwaiu, mevən kimiaha minrahar. Tikəpwəh nehekirien, ti nəri nə mə iou iakərhi pehe irəhar haruvehe.”
21 Ro iaminhi irə Pita reiwaiu, mevən ti iəmənmirəhar nəha, mini mə, “Iou i iərmama nə hiamarətui. Hiaruvehe ti nəfe?”
22 Miregi harni pen tukwe in mə, “Konilias, iəmə asori riti səvəi naruagən me, rərhi pehe kimrahar. In iəmə atukwatukw sə ramsiai Kumwesən. Nəkur Isrel me pam həgnəgini in mə in iəmə amasan riti. Agelo ikinan riti səvəi Kumwesən rini pen ti Konilias i mə trəkwein pehe ik mə tikevən fwe nimwə səvənhi pwəh in riregi nəgkiariien səim.”
23 Miregi Pita rini pen ti nirəhar i mə “Kimirəhar tiharuvnimwə pehe pwəh sapri. Trakwakwi a saməuvən.”

Pita revən mətoni Konilias məvisau nəgkiariien amasan min

Kini rakwakwi irə, Pita rətui ia nəpnəpin, mhəier irəha minrahar. Piəvtaha me nepwin səməme kamharə fwe Jopa həkurirə in.
24 Nənə rakwakwi mwi irə, həuvən mhapirapw fwe ia Sisaria. Konilias rameitenhi irəha. In rinoeite raka nərmama ia kwənəkwus səvənhi mine in me nepwin fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.
25 Nəpin Pita ruvehe ipaka ti nimwə səvəi Konilias, Konilias ruvehe, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mamsiai in.
26 Mətə Pita rivi utə, mini mə, “Ərer, iou iakəmwhen a ia niram.”
27 Irau krouəgkiari, rouuvnimwə. Nəpin Pita rəti pen mətoni nərmama həpik hənousəsimwin raka irəha me,
28 in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i hiəuvəukurən raka mə Loa səkimaha nəkur Isrel raməsisəg əknekin kimaha. Ko iahəpkuvnimwə mhə ia nəkwai nimwə me səvəi nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel uə mamhavən pəri kimaha minraha. Mətə Kumwesən ro iakətoni mə ko iakəpwəh niniien mə iərmama riti in rəmkemik ia nənimen.
29 Ro pen nəpin hiəkwein iou mə takuvehe, iakuvehe a, məpwəh niniien nari riti. Nənə təkwtəkwuni iakuə takəres kimiaha i mə hiəkwein pehe iou ti nəfe?”
30 Miregi Konilias rini mə, “Irəkahar ia nəruarəv, rəmwhen təkwtəkwuni, iakaməfwaki ia nəkwai nimwə səiou. Nənə

10:19: Wok Me 11:12, 13:2 **10:22:** Wok Me 10:1-2 **10:23:** Wok Me 10:45, 11:12 **10:26:** Wok Me 14:13-15, Rev 19:10 **10:30:** Wok Me 3:1, 1:10

iakətə iərmama riti ramərer ia nənimek. Tɨnari səvənhi rəpsan.
31 Rɨni pehe tukw iou i mə, ‘Konilias, Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim. Rerɨn ramrhi narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən.
32 Tikərhi pen nərmama nepwɨn həuvən fwe taon nəha Jopa mə tuhəres iərmama riti nəghɨn nə Saemon Pita. Ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghɨn mwi nə Saemon. In iəmə sə ramo narimnari me ia teki kau. Nimwə səvənhi ipaka tɨ təsi.’
33 Agelo nəha rɨni iamɨnhi, ro pen təkwtəkwuni a irə iakərhi pehe nərmama me nepwɨn tukw ik. Ik iko noien amasan muvehe tukumaha i. Təkwtəkwuni kɨmaha pam iahaməkure ia kwopun i ia nəmri Kumwesən, mamheitenhi mə tahəregi nəfe nəgkiariien in ruvei pehe mik mə tikɨni pehe tukumaha i.”
34 Ia nəpɨn nəha Pita rɨnaməgkiari mɨni mɨnuə, “Iakətə pərhien mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam.
35 Trɨni mɨnuə iərmama riti ramsiai in, mamo noien amasan, Kumwesən trəkwein amasan irə. Nəri auər a mə iəmə nəha in iəmə Isrel uə in iərməpə.
36-37 Kɨmiaha hiəukurən nəgkiariien nəha Kumwesən rɨnərhi pen tɨ nəkur Isrel. Raməvisau nəgkiariien amasan səvəi nəmərinuien kauvehi raku pen tɨ Iesu Kristo sə in Iərɨmənu səvəi narimnari me pam. Kɨnostat kɨni irapw nəgkiariien amasan nəha ia tənə Kalili fwe kupwən nəpɨn Jon rɨnəvisau raka mə nərmama tuhaməkeikei mho paptaes. Kɨni irapw fwe ia kwopun me pam ia tənə Jutia.
38 Kɨmiaha hiəukurən mwi navənien səvəi Iesu, iəmə Nasaret. Fwe kupwən, Kumwesən ruvei pen Nənɨmwɨn Ikinan mɨne nɨskaiien min. Nənə tɨ nəri nə mə Kumwesən ramarə tukwe, Iesu ramevən ia kwopun me, mamo noien amasan. Nərmama səməme kamharə ia rəgi Setan, in rapeki raka irəha, mamomasan irəha.
39 Kɨmaha i iahənətoni narimnari me nəha Iesu rɨno fwe tənə səvəi nəkur Isrel mɨne ia Jerusalem. Irəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuaui, remhə.
40 Mətə ia nəpɨn səro kahar irə, Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kurirə irə Iesu rier irapw tɨ nərmama.
41 In rɨpkier irapw mhə tɨ nərmama me pam, mətə rier irapw tukumaha i səməme Kumwesən rɨnərpwi rəgɨn ia kɨmaha mɨni mə tahətoni. Nəpɨn Iesu rɨnətui mwi ia nemhəien səvənhi, kɨmaha iahani pəri nari, mhənɨmwi pəri kɨmaha min.

10:34: 1Saml 16:7, Rom 2:11, Kal 2:6 **10:35:** Jon 9:31 **10:36-37:** Sam 107:20, Aes 52:7, Rev 17:14, Mat 4:12-17 **10:38:** Mat 3:16, Luk 4:17-20 **10:40:** 1Kor 15:4-7 **10:41:** Jon 14:19,22-24, Jon 15:27, Wok Me 1:8, Luk 24:42-43

42 In rɨni pehe tukumaha i mə tahaməkeikei mhəvisau m nərmama, mhəni irapw mə Kumwesən ruvəuvehi utə raka in. Iesu nəha in nəha iərmama sə trəkiri noien me səvəi nərmama me pam, nərmama kamhəmɨru mɨne səməme həuvamhə.

43 Profet kupwən me pam həgkiari ia Iesu nəha, mamhəni mə nərmama səməme kamhahatətə irə, tɨ nəri nə mə kamhəni nɨpərhienien ia nəghɨn, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, məpwəh nərpwɨnien."

44 Nəpɨn Pita raməgkiari ihi, Nənɨmwɨn Ikinan reiwaiu ia nərmama me pam nəha kamhətərɨg ia nəgkiariien səvənhi.

45 Nəkur Isrel me nəha kamhəni nɨpərhienien ia Iesu haməuku pen fwe Jopa irəha Pita hamərkərinari tɨ nəri nə mə Kumwesən rərhi irapw Nənɨmwɨn Ikinan, muvei pen mwi m nərmama me nəha rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.

46 Hamərkəri asori nari ia nirəha tɨ nəri nə mə kamhəregi irəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mamhəgnəgɨni Kumwesən tɨ narimnari amasan me sə rɨno.

Ia nəpɨn nəha Pita rɨni mə,

47 "Ko iərmama riti rəsisəg nərmama me nəha mɨni mə tuhəpwəh noien paptaes ia nui? Irəha həuvəuvehi raka Nənɨmwɨn Ikinan rəmwhen mwi ia kɨtaha."

48 Ro iamɨnhi irə Pita rɨni nəkwan mə tukaməkeikei ko paptaes ia nirəha ia nəghi Iesu Kristo. Nəpɨn kɨno raka paptaes ia nirəha, həres pen Pita mə trarə pəpɨm irəha mɨnraha.

11

Pita raməgkiari m nakalasia me fwe Jerusalem

1 Aposol me mɨne piəvtaha me fwe ia tənə Jutia həregi mə nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi həuvəni nɨpərhienien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

2 Ia nəpɨn nəha Pita rutə pen fwe Jerusalem. Nəkur Isrel me nepwɨn fwe ikɨn kamhəni nɨpərhienien ia Iesu, mamhəni mwi mə nərmama me i rɨpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mɨnraha tɨ Loa səvəi Moses. Nəkur Isrel me i həski Pita,

3 mhəni pen tukwe mə, "Rəfo ikuvnimwə məni pəri nari kɨmiaha nərmama me nəha kəpwəh nuvehiien ninhum mɨnraha?"

4 Pita rɨskəmter, mɨni pen tɨ nirəha i narimnari me sə kɨno. In rɨni fwe nukunen muvehe, mɨni mə,

5 "Kupwən, iakaməfwaki fwe taon nəha Jopa. Nənə iakətoni vison riti. Nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona

---

10:42: Wok Me 17:31, 2Tim 4:1, 1Tes 4:5 **10:43:** Aes 33:24, Aes 53:5-6, Jer 31:34, Dan 9:24 **10:44:** Wok Me 11:15, 15:8 **10:46:** Wok Me 2:4, 19:6 **10:47:** Wok Me 8:36 **10:48:** Wok Me 2:38 **11:3:** Wok Me 10:28, Kal 2:12 **11:5:** Wok Me 10:9-48

kefə səvənhi ruku pen ia neiai meiwaiu irapw pehe ipaka tukw iou.
6 Iakəti pen mətə amasan ia nəkwan mətoni nərimiru me sə
həpou mine sə kamhəhekir mine snek me mine menu me sə
kamhəivə ia nimagouagou.
7 Nənə iakregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə,
'Pita, tikərer, mousi əpune nəri nə riti, məni.'
8 Mətə iakini mə, 'Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari
riti ikiməni mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkemik ia
nənimem.'
9 Miregi reri iərmama nəha ruku pen fwe ia neiai, mini mwi
mə, 'Nəfe nari Kumwesən riməni mə rəmher, tikəpwəh mwi
niniien mə rəmkemik.'
10 Nəgkiariien nəha ruvehe tukw iou m kahar. Nənə kuvehi
utə tapolen nəha revən mwi fwe ia neiai.
11 Təkwtəkwuni a irə, iərmama kahar haruvehe mharapi-
rapw ia nimwə nəha iakamarə irə. Iərmama riti fwe Sisaria
rinərhi pehe irəhar haruvehe tukw iou.
12 Nənə Nənimwin Ikinan rini pehe tukw iou i mə, 'Tikevən
kimiaha minrahar, məpwəh nehekirien.' Ro pen iakevən.
Piəvtaha me i sikis irəha mwi həkurirə ia nirak. Iahəuvən,
mhəuvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti fwe Sisaria. Nəghin
nə Konilias.
13 Nənə in rini pehe tukumaha i mə rinətə agelo riti ramərer
ia nəkwai nimwə səvənhi, mani pen tukwe in mə, 'Tikərhi pen
nərmama nepwin həuvən fwe taon nəha Jopa mhəiri iərmama
riti nəghin nə Saemon Pita mhəiri mhəuvehe.
14 In trini pehe nəgkiariien riti tukw ik. Nəgkiariien nəha
truvehimiru ik mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə
səim.'
15 Nənə ia nəpin nəha iakinaməgkiari irə, Nənimwin Ikinan
reiwaiu ia nirəha, mo rəmwhen rino ia kitaha fwe kupwən.
16 Ia nəpin nəha rerik rirhi nəgkiariien səvəi Iərimənu. In
riməni mə 'Jon rino paptaes ia nui, mətə Kumwesən tro pap-
taes ia kimiaha ia Nənimwin Ikinan.'
17 Fwe kupwən, nəpin kitaha i nəkur Isrel səni nipərhienien
ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, Kumwesən ruvei pehe
Nənimwin Ikinan m kitaha. Nənə sətoni ruvei pen rəmwhen
a mwi m nərmama me nəha ripko mhə irəha nəkur Isrel. Ro
iaminhi irə iou nəfe iərmama mə takərer məsisəg Kumwesən?"
18 Pita rəgkiari pam. Nənə nəpin həregi nəgkiariien nəha,
həpwəh mwi nəgkiariien, mətə kamhəgnəgini Kumwesən mə,
"Nəri nəha Kumwesən rino raka suatuk səvəi nərmama ripko

11:12: Wok Me 10:23,45 **11:14:** Wok Me 16:31 **11:15:** Wok Me 2:4 **11:16:** Wok Me 1:5 **11:18:** Wok Me 13:48, 14:27

mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi ko hərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mhəuvehi nimiruien."

Nakalasia me fwe Antiok

19 Nərmama me səvəi Iesu səməme hənap kirkiri fwe kupwən, ti nəri nə mə kousi əpune Stifen nənə kənamometə mwi irəha, hap mhəuvən isipwin mheste nari fwe Fonisia, mine Saepras, mine Antiok, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nəkur Isrel əpa.

20 Mətə nepwin, nəkur Saepras mine Saerin, həuvehe ia Antiok, mamhəvisau irapw Iesu Iərimənu m nəkur Kris mwi.

21 Niskaiien səvəi Iərimənu ramarə mwi ti nirəha. Ro iaminhi irə nərmama həpik həni nipərhienien ia nəgkiariien səvənraha, mhərari, mhəuvehe ti Iərimənu.

22 Nəpin kəvisau pen m nakalasia me fwe Jerusalem mə nərmama me nepwin fwe Antiok həuvəni nipərhienien ia Iərimənu, hərhi pen Panapas ramevən fwe ikin.

23 Nəpin Panapas rier pen fwe Antiok, mətoni namasanien səvəi Kumwesən ramarə pərhien ti nirəha, rerin ragien. In rərpwi əknekin irəha mamini mə, "Kimiaha pam tihaməkeikei mhəkwtəmhiri əknekin Iərimənu. Nətərigien səkimiaha trəpwəh nimweiien."

24 Panapas in iəmə amasan riti. Rerin rukuər ia Nənimwin Ikinan. Nahatətəien səvənhi riskai. In rivi nərmama həpik həuvehe ti Iərimənu.

25 Kurirə irə rier mevən fwe Tasas mə trətui Sol.

26 Nəpin rətoni, riri Sol rourərig rouvehe mwi ia Antiok. Meste nuk kuatia irau krouarə irəha nakalasia me fwe ikin, rouahatən nərmama me həpik. Fwe ia Antiok kiməkupwən kisegi pen nəhag nəha "Kristin me" m nərmama me səvəi Iesu.

27 Ia nəpin nəha profet me nepwin həuku pen fwe Jerusalem, mheiwaiu pehe Antiok.

28 Irəha riti nəghin nə Akapus riskəmter. Nənimwin Ikinan ruvei pen nəgkiariien min mə trukupwən mini irapw mə ripko mhə tui nukumhə asori riti trahi nərmama pam ia tiprənə i. (Nukumhə nəha ruvehe ia nəpin nəha Klotias ramərimənu ia nitətə səvəi nəkur Rom.)

29 Akapus rini irapw nəgkiariien nəha ro pen piəvtaha me fwe Antiok rerinraha ramrhi mə tuhəuvei pen mane me nepwin rəmwhen ti nirəha kuatia kuatia, mhərhi pen i revən trasitu ia nərmama me səvəi Iesu səməme kamharə fwe ia tənə Jutia.

11:19: Wok Me 8:1-4 **11:21:** Wok Me 2:41 **11:22:** Wok Me 4:36 **11:23:** Wok Me 13:43 **11:24:** Wok Me 2:41, 6:5 **11:25:** Wok Me 9:30 **11:26:** 1Tes 4:16 **11:27:** Wok Me 13:1, 15:32 **11:28:** Wok Me 21:10

30 Nənə ho. Həuvei pen mane ia rəgi Sol mine Panapas mə
irau trouvehi, rouevən rouvei pen m elta me səvəi nəfwakiien
fwe Jerusalem.

12

Kig Herot rousi əpune Jemes

1 Ia nəpin nəha Kig Herot[a] rinamometə nakalasia me
nepwin,
2 mini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvən
mhəkwtəmhiri Jemes piəvi Jon. Irəha həuvən mhəkwtəmhiri,
mhərai əpune in ia nau.
3 Nəpin Herot rətoni mə nəkur Isrel[b] rerinraha ragien ti
noien nəha, in revən, mərhi pen nərmama me səvənhi mə
tuhəuvən mhəkwtəmhiri mwi Pita. Nometəien nəha kino ia
nəpin atukwatukw səvəi Pasova mine nəveginien asori nəha
nəkur Isrel hani bred sə yis riwən irə.
4 Nəpin həkwtəmhiri Pita, həuvehi puvnimwə ia kala-
pus. Herot ruvehi pen in ia rəgi naruagən me kusen kefə.
Naruagən me kefə ia kusen kuatia. Rerin rirhi mə nəveginien
asori tro sampam, nənə in rivi irapw Pita ia nəmri nərmama.
5 Pita raməmak ia kalapus, mətə nakalasia me kamhəfwaki
m Kumwesən tukwe, mhəpkapwis mhə.

Agelo riti riri raka Pita ia kalapus

6 Herot rerin ramrhi mə trakwakwi rivi irapw Pita ia nəmri
nərmama. Ia nəpin nəha, ia nəpin, Pita ramapri ia kurkwai
iaruagən mi kəru. Kərihi tərini in ia jen kəru. Iaruagən mi
kəru krouərer ia təpinhə səvəi kalapus rouətui ti nərmama me
fwe imwə mə riti trəpwəh napien.
7 Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Iərimənu rier irapw.
Nipwran rəhiapw məhiəpwin rum nəha Pita ramapri ikin.
Agelo nəha rousi nikare Pita, məsuəpwiri in, mini mə,
"Əskəmter akwauakw!" Ia nəpin nəha jen rier raka ia rəgi Pita.
8 Nənə agelo rini pen tukwe in mə, "Ətoti, muvehi pen səim
put." Pita rətoti, muvehi pen səvənhi put. Nənə agelo rini pen
tukwe in mə, "Arkahu ia səim karkahu əpwəmwis, mukurirə
iou."
9 Pita rier irapw ia rum səvənhi mukurirə agelo
nəha, mipkukurən mhə mə nəfe nəha agelo ramo irə ro
nipərhienien, mətə rerin rirhi mə raməməkrəha.

11:30: Wok Me 12:25 [a] **12:1:** Herot i mwipwi Herot nəha rinousi əpune nəkwərhakwərha me nəpin Iesu rətui irə. **12:3:** Wok Me 4:3 [b] **12:3:** Ro stat ia Wok Me sə rasori twelef mamevən nəpin ripik nəgkiariien i "nəkur Isrel" raməgkiari ia nəkur Isrel səməme həpkini mhə nipərhienien ia Iesu. **12:5:** Jem 5:16 **12:6:** Wok Me 5:23

10 Irau krouəpi raka iaruagən sə ramərer kupwən mamətui ti nərmama me mə riti trəpwəh napien, rouəpi raka mwi iaruagən sə resi pen, roueste təpinhə sampam kino ia aean. Nərmama me kamhəukurau irə mamhəuvən fwe taon. Təpinhə nəha rəsevər atukw a ti nirau i, nənə irau krouier irapw, rouevən roueste suatuk riti. Təkwtəkwuni a agelo rəpwəh Pita mamevən.

11 Ia nəpin nəha Pita rətə mukurən nəfe kino min, mini mə, "Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə nipərhienien. Iərimənu rərhi irapw pehe agelo səvənhi, muvehi raka iou ia rəgi Herot mine ia narimnari me sə nəkur Isrel rerinraha ramrhi mə tuko ia nirak."

12 Nəpin Pita rukurən, revən ia nimwə səvəi Meri, mama səvəi Jon sə nəghin riti mwi nə Mak. Nərmama həpik hənousəsimwin raka irəha me fwe ikin, mamhəfwaki.

13 Pita revən mikunkun ia təpinhə ia kwəruə fwe iruə. Rota, pran riti sə ramasitu, mamo tukwini nari fwe ia nəkwai nimwə səvəi Meri, in riregi, mevən ipaka ti təpinhə mamətərig.

14 Nəpin riregi reri Pita, rukurən mə Pita nəha. Nənə rerin ragien pik. Rota rəpwəh nəsevərien ia təpinhə, mətə raiu a, mirərig, mevən fwe nəkwai nimwə, mini pen ti nirəha i mə, "Pita i ramərer iruə."

15 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Ikamenin." Mətə Rota rini mə, "Rekəm, iakani pərhien." Miregi həni mə, "Rosi agelo nəha səvənhi uə?"

16 Mətə Pita rakunkun ihi ia təpinhə. Nənə irəha həuvən, mhəsevər ia təpinhə. Nəpin hətoni Pita, nənimenraha rier.

17 Ia nəpin nəha Pita ruvehi utə rəgin miripwi tete irəha mə tuhafafa. Kurirə irə rini irapw Iərimənu rinəfuvehi raka in ia kalapus, marə mini mwi mə, "Kimiaha tihaməkeikei mhəvisau pen narimnari me i m Jemes[c] mine piəvtaha me." Nənə Pita rier, mevən ia kwopun əpə riti.

18 Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpin, naruagən me fwe ia kalapus kamhəhekir, mhəreirei mə Pita ruvəku.

19 Nəpin Herot ramətui amasan Pita, mətoni mə riwən, rəres pen naruagən me səməme kamhərer tukuahag nərmama me fwe ia kalapus mə Pita ruvəwəku, mətə irəha həreirei. Ro pen Herot rini nəkwan mə tukousi əpune irəha. Kurirə ikin in rier ia tənə Jutia, meiwaiu pen fwe taon nəha Sisaria, mamarə fwe ikin.

Herot remhə

20 Ia nəpin nəha Herot niemaha raməpi pik ti nəkur Taea mine Saeton. Ro pen nəkur asori me səvəi taon mi nəha

---

12:10: Wok Me 5:19 **12:12:** Wok Me 12:25, 15:37 **12:15:** Wok Me 26:24, Mat 18:10 **12:17:** Wok Me 13:16, 19:33, Wok Me 21:40 [c] **12:17:** Jemes i in Jemes piəvi Iesu. **12:18:** Wok Me 5:22-24 **12:20:** 1King 5:11, Esik 27:17

housəsimwin irəha me ia kwopun kuatia. Irəha həkupwən mhətoni Plastus, iərmama riti sə ramətui ti nimwə asori səvəi Kig Herot. Irəha həres pen in i mə trasitu ia nirəha. Nəpin hənəres raka nasituien səvənhi, irəha min həuvən mhətoni Herot, mhəres pen in mə trəmri nəmərinuien, ti nəri nə mə nəkur Taea mine Saeton haməkwməni nərmama me fwe ia tənə səvənraha ia nəvegi nien sə rautə ia tənə səvəi Herot i.

21 Nənə Herot rəmri nəpin riti səvənhi trəgkiari irə. Ia nəpin nəha rarkahu tinari səvəi kig, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikin, maməgkiari minraha.

22 Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, "Reri kumwesən riti nəha. Ripko mhə reri iərmama."

23 Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Kumwesən rousi Herot, ti nəri nə mə Herot ripkuvehi utə mhə nəghi Kumwesən. Nənə irər me hani nəninhə irə, remhə.

24 Ia nəpin nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rauviris mamevən. Nərmama həpik mwi həni nipərhienien irə.

25 Panapas mine Sol krino sampam ia wok sə kinərhi pen irau tukwe. Kurirə irə krouier ia Jerusalem, rourəri g, rouevən fwe Antiok. Jon sə nəghin riti mwi nə Mak irəhar minrau.

13

Kumwesən rərpwi rəgin ia Panapas mine Sol mə irau trouwok səvənhi

1 Nakalasia me fwe Antiok, nepwin profet me mine nepwin nahatən me: Panapas, mine Sol, mine Simeon (Simeon in iəmə pitəv), mine Lusias (iəmə Saerin), mine Manaen (in rimәpwinari pəri irau Herot Antipas, iəmə asori sə ramərimənu ia tənə Kalili).

2 Ia nəpin riti, irəha həpkani mhə nari, mamhəfwaki m Iərimənu. Nənə Nənimwin Ikinan rini pen ti nirəha i mə, "Tihəmri əpə Panapas mine Sol. Iakinəkwein irau mə trouwok riti səiou."

3 Ro iaminhi irə irəha həpwəh mwi naniien nari, mhəmrutə rəginraha ia nirau, mhəfwaki minrau, mhərhi pen irau mə trouevən rouowok.

Panapas mine Sol fwe Saepras

4 Nəpin Nənimwin Ikinan rinərhi pen raka Panapas mine Sol, irau kroueiwaiu pen fwe taon nəha Selusia. Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti rouevən fwe ia tənə əmweris nəha Saepras.

5 Nəpin krouapirapw fwe taon nəha Salamis, krouevən rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən fwe ia

12:23: Dan 5:20 **12:24:** Aes 55:11, Wok Me 6:7, 19:20 **12:25:** Wok Me 11:29-30, Wok Me 12:12, 15:37 **13:1:** Wok Me 11:27 **13:2:** Wok Me 9:15 **13:3:** Wok Me 6:6 **13:4:** Wok Me 15:39 **13:5:** Wok Me 12:12, 13:13

nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Jonmak ramarə irəhar minrau, mamasitu ia nirau.

6 Irəhar harevən mharəpi simwin ia tənə əmweris nəha, mharier pen ia taon nəha Pafos. Ia kwopun nəha harətoni kleva riti nəghin nə Parjisas. In iəmə Isrel riti. Ramini mə in profet, mətə neikuəien.

7 Kleva nəha ramowok irau Sejas Polas, iəmə Rom riti sə ramərimənu ia tənə əmweris nəha Saepras, mukurən mwi nari. Nəpin riti Sejas Polas rəkwein Panapas mine Sol, in rokeikei mə triregi nəgkiariien səvəi Kumwesən.

8 Mətə Parjisas sə nəghin riti mwi mə Elimas (nipwrai nəhag nəha kleva) in ramərai raka nəgkiariien səvənrau, mamousari mə truvsini nətərigien səvəi iəmə asori nəha mə trəpwəh niniien nipərhienien ia Iesu.

9 Mətə Sol (kani mwi in mə Pol) rerin ruvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan. In rəti pen mətoni kleva nəha,

10 mini mə, "Ik tini Setan. Ik iəmə ikəmwəki narimnari amasan me pam. Rerim rukuər ia neikuəien mine nifeifeiien ərəha me. Nəpin me pam ikamo suatuk atukwatukw səvəi Iərimənu, ramikou.

11 Ətə ro! Təkwtəkwuni nəha rəgi Iərimənu raməmak ia niram. Nənimem trifwə. Tikəpwəh mwi nətoniien niranien rəpwəmwis kwopti." Təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen nise napw ripitəv muvehe muvegi nənimen. Parjisas raman, mamətui iərmama riti truvehi rəgin miri in.

12 Nəpin iəmə asori nəha Sejas rətoni, nənimen rier ti nəgkiariien səvəi Iərimənu sə krinouahatən in irə. Nənə in rini nipərhienien irə.

Pol mine in me nepwin həuvən fwe Antiok ia Pisitia

13 Ia nəpin nəha Pol mine in me nepwin həputə ia nitətə riti fwe Pafos, mhəier, mhəuvən fwe Peka, taon riti ia profens nəha Pamfilia. Ia kwopun nəha Jonmak rəpwəh irəha mirərig mevən fwe Jerusalem.

14 Irəha həier fwe Peka, mhavən, mhəuvən fwe taon nəha Antiok ia profens nəha Pisitia. Ia Sapat həuvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mhəkure.

15 Iərmama riti rəvsini irapw nəgkiariien me nepwin ia Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me. Nəpin iərmama nəha rəvsini pam, nəmə asori me səvəi nimwəfwaki nəha hərhi pen nəgkiariien revən ti Pol mine in me nepwin mini mə, "Piəvmaha me, trini minuə nəgkiariien riti hiənuə tihəni irapw mhasitu ia nərmama, həni irapw."

13:8: 2Tim 3:8 **13:11:** Wok Me 9:8 **13:13:** Wok Me 13:5, 15:38 **13:15:** Wok Me 15:21

16 Ro iaminhi irə Pol riskəmter, muvehi utə rəgin, mini mə:
"Kimiaha nəkur Isrel mine kimiaha ripko mhə kimiaha nəkur
Isrel mətə hiaməsiai Kumwesən səkimaha. Kimiaha pam
tihətərig iou.
17 Fwe kupwən Kumwesən səkimaha nəkur Isrel rinərpwi
rəgin ia kaha kupwən me səkimaha. Nəpin nəkwərhakwərha
me səvənraha həuvən mamharə fwe ia tənə Ijip, ro irəha
həuvehe mhəpik. Ia niskaiien səvənhi, in riri raka irəha.
18 Ia nuk foti, in ramarə irəha minraha fwe ia kwopun ak-
wesakwes ikin. Irəha kamho noien ərəha, mətə in ripkəpwəh
mhə irəha
19 Kurirə irə in rousi əpune nərmama me nəha kamharə ia
tənə Kenan. Nərmama me nəha haməuku pen ia kwənəkwus
me irəha pam sefen. Nəpin Kumwesən rousi əpune irəha mo
sampam, in ruvei pen tənə səvənraha m kaha kupwən me
səkimaha. Nənə ro səvənraha i.
20 Narimnari me nəha ruvehi nuk me irəha pam ipaka ti fo
hantret fifti mine.
Kurirə ikin Kumwesən ruvehi utə nərmama me nəha kani
irəha mə 'Jaj me.' Irəha həiri kaha kupwən me səkimaha,
mhəuvehe mheste nəpin səvəi Samuel Profet.
21 Ia nəpin nəha kaha kupwən me səkimaha hares pen
Kumwesən mə ko rəseni kig riti rərimənu ia nirəha. Nənə
Kumwesən ruvei pen Sol, tini Kis, minraha. Sol nə ruku pen
ia kwənəkwus səvəi Penjamin. In ramərimənu ia nirəha meste
nuk foti.
22 Kurirə ikin Kumwesən ruvehi raka Sol nəha, nənə muvehi
utə Tevit mə truvehe mo kig səvənraha. Kumwesən rəgkiari
irə, mini mə, 'Iakinətə raka mə Tevit, tini Jese, in iərmama riti
sə rerik rokeikei. In tro pam nəfe iakini pen tukwe.'
23 Rəmwhen mə Kumwesən rino raka promes kupwən mə
tro, in rərhi pehe iərmama riti ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit
mə truvehe muvehimiru nəkur Isrel. Iərmama nəha Iesu.
24 Ia nəpin nəha Iesu rəpwəh ihi noien wok səvənhi,
Jon raməvisau irapw m nəkur Isrel me pam mə irəha
tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə
mho paptaes.
25 Nəpin Jon ruvehe ipaka ti noien sampam ia wok səvənhi,
ramini mə, 'Rerimiaha ramrhi iou mə iou sin? Ripko mhə
iou iərmama sə hiameitenhi. Mətə tihətərig iou. Iərmama riti
nəha rauvehe kurirə ia nirak. Iapkəmwhen mhə mə takifi
raka put ia nisun.'

13:16: Wok Me 12:17 **13:17:** Eks 1:7, 6:6, Eks 12:51 **13:18:** Eks 16:35, Nam 14:34, Dut 1:31 **13:19:** Dut 7:1, Jos 14:1 **13:20:** Jaj 2:16, 1Saml 3:20 **13:21:** 1Saml 8:5,19, 1Saml 10:20-24 **13:22:** 1Saml 13:14, 1Saml 16:13, Sam 89:20 **13:23:** 2Saml 7:12-16, Aes 11:1 **13:24:** Mat 3:1-2 **13:25:** Jon 1:20,27

26 Nərman, piak me, kɨtaha səməme səməuku pen ia
kwənəkwus səvəi Epraham, mɨne kɨmiaha iesa rɨpko mhə
kɨmiaha nəkur Isrel, mətə hiaməsiai Kumwesən səkɨmaha,
tukutaha i, Kumwesən rərhi pehe nəgkiariien i sə rauve-
himɨru nərmama.
27 Nəpɨn Iesu ruvehe, nərmama səməme kamharə fwe
Jerusalem mɨne nəmə asori me səvənraha həpkətə sas mhə
in, mhəreirei mwi nɨpwrai nəgkiariien səvəi profet kupwən
me kaməvisau irapw ia Sapat me pam. Ro iamɨnhi irə irəha
ho nəgkiariien me nəha həuvehe mhəukuə. Həkiri Iesu mə
tramə̧keikei memhə.
28 Irəha həpkətə mhə noien ərəha riti rɨno rəmwhen mə
tukousi əpune in tukwe, mətə kamhəmwur ihi a, mhəres pen
Paelat mə trəseni pen Iesu ia rəgi nərmama me səvənhi mə
tuhousi əpune.
29 Nəpɨn ho pam nəfe Nəkukuə Ikinan rɨməni mə tuko irə,
həuvehi raka nɨpwran ia nei kamarkuaui, mhəmri pen ia
nɨpəgi kəruəterei riti.
30 Mətə Kumwesən rɨno in rətui mwi ia nemhəien.
31 Nəpɨn Iesu rətui mwi, rier irapw tɨ nərmama səməme
hənaməkurirə in fwe ia tənə Kalili meste Jerusalem. Irəha hətə
in ia nəpɨn rɨpɨk. Təkwtəkwuni irəha kamhəvisau irapw Iesu
m nəkur Isrel.
32 Kɨmaha iahəuvehe ia kwopun i, mamhəvisau irapw
nəgkiariien amasan i m kɨmiaha. Nəfe Kumwesən rɨno raka
promes tɨ səkɨtaha kaha kupwən me mə in tro,
33 rɨno m kɨtaha i nɨpwnəti kaha kupwən me. In rɨno Iesu
rətui mwi ia nemhəien. Rəmwhen mwi nəgkiariien i kɨmərai
pen ia Ol Sam sə rasori kəru rani:

'Ik nərɨk.
Ipwet iakuvehe mo iou tata səim.'

34 Kumwesən ruvəni raka ia Nəkukuə Ikinan mə tro Iesu rətui
mwi ia nemhəien. Nənə in trɨpkemhə mhə mwi. Nɨpwran
trɨpkɨmərɨr mhə. Kumwesən rɨni iamɨnhi irə mɨnuə:

'Nɨpərhienien takuvei pehe nari amasan anan me mik
səməme iakɨno raka promes m Kɨg Tevɨt kupwən.'

35 Nənə Kɨg Tevɨt rɨmərai pen nəgkiariien riti mwi ia Nəkukuə
Ikinan. Rɨməni mə,

'Tikəpwəh nəseniien nɨpwrai iəmə ikinan səim rɨmərɨr.'

36 Nəpɨn Kɨg Tevɨt ramɨru ihi, ramo nəkwai Kumwesən.
Kurirə irə remhə. Kɨnɨmwi ia kwopun kanɨmwi kaha me
səvənhi ikɨn. Nɨpwran rɨmərɨr.

13:26: Wok Me 13:16 **13:27:** Jon 16:3, Wok Me 3:17 **13:28:** Mat 27:22-23 **13:29:** Mat 27:59-60 **13:30:** Wok Me 2:24 **13:31:** Wok Me 1:3,8 **13:32:** Wok Me 13:23 **13:35:** Wok Me 2:27 **13:36:** Wok Me 2:29

37 Mətə Iesu, iəmə nəha Kumwesən rinəsuəpwiri in ia
nemhəien, nipwran ripkimərir mhə.
38 Ro iaminhi irə, piak me, tihaməkeikei mhəukurən nəfe i
iakamini irapw tukumiaha i. Iesu i rukurən nuvehi rakaien
nərəhaien me səkimiaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien.
Loa səvəi Moses ko ripkifi raka mhə nərəhaien me pam
səkimiaha.
39 Mətə nərmama me pam səməme kamhəni nipərhienien ia
Iesu, in trifi raka nərəhaien me pam səvənraha.
40 Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari, mamhətərig amasan ia
nəgkiariien i, kamo nəgkiariien i profet me həməni treste
kimiaha.
41 'Hətə amasan kimiaha nəmə hiamaris əkenhin ia nirak.
Ia nəpin səkimiaha tako nari riti.
Trini minuə iərmama riti rini amasan nəri tukumiaha,
kimiaha tihəpwəh niniien nipərhienien irə.
Tihərkərinari irə, mhemhə.' "

Nərmama me rerinraha ragien mə tuhəregi nəgkiariien amasan

42-43 Nəkur Isrel həfwaki pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki
səvənraha. Nəpin Pol mine Panapas krouier irapw, həres pen
irau i mə ko krouvehe mwi ia nikare Sapat, rouni irapw mwi
nəgkiariien nəha ti nirəha. Nəkur Isrel həpik mine nərmama
me həpik səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamharə
ia narəien səvəi nəkur Isrel, irəha kamhəkurirə ia Pol mine
Panapas. Nənə irau krouəgkiari minraha rauni mə, "Kimiaha
tihaməkeikei mhəuvehi namasanien səvəi Kumwesən, mharə
irə, mamhəuvən."
44 Ia nikare Sapat irə ipaka nərmama me pam ia taon
nəha housəsimwin irəha me mə tuhəregi nəgkiariien səvəi
Iərimənu.
45 Nərmama me nəha həpik. Nəpin nəkur Isrel hətoni,
rerinraha rirhi ərəha Pol. Nəpin in rəgkiari, irəha kamhəni
səpə, mamhəni ərəha in.
46 Mətə Pol mine Panapas krouəpwəh nehekirien. Irau
krouni mə, "Kimrau iarouəkeikei roukupwən rouni irapw
nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha i nəkur Isrel. Mətə
rəfo? Hiəpkokeikei mhə mə tihəuvehi nimiruien rerin? Hətə
ro! Ti nəri nə mə hiamərarki karen nəgkiariien səkimrau
iaminhi, kimrau trouəpwəh kimiaha, rouevən rouni irapw
nəgkiariien i ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.
47 Iərimənu ruvəni pehe raka tukumaha i mə tahaməkeikei
mho iaminhi. In rimməni minuə:
'Tako ik ikəmwhen ia nukuraanien,

13:38: Wok Me 10:43 **13:39:** Rom 10:4 **13:42-43:** Wok Me 11:23, 14:22
13:45: Wok Me 14:2 **13:46:** Luk 7:30, Wok Me 3:26, 18:6

məhiəpwin nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.
Tikini pen ti nərmama me ia tənəmtənə me mə takuvehimiru irəha.' "

48 Nəpin nərmama me nəha ripko mhə irəha nəkur Isrel həregi nəgkiariien nəha, rerinraha ragien. Həni mə nəgkiariien səvəi Iərimənu ramasan pik. Nənə sin sin ia nirəha Kumwesən rinərpwi raka rəgin ia nirəha mə tuhəuvehi nimiruien rerin, irəha həni nipərhienien ia Iesu.

49 Ia nəpin nəha nəgkiariien səvəi Iərimənu rauviris mamevən ia kwopun me ipaka ti taon nəha.

50 Mətə nəkur Isrel həuvən ti nipran asori me nepwin səməme kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel mine nəmə asori me səvəi taon nəha, mhəvi irəha mə tuhometə Pol mine Panapas. Nəkur asori me nəha hərhi irapw irau ia tənə səvənraha.

51 Mətə irau krounouini raka niməkwrur ia nisunrau, rouahatən pen mə nərmama me ia taon nəha həno noien ərəha. Kurirə ikin krauevən fwe taon nəha Ikoniam.

52 Nənə nərmama me səvəi Iesu fwe Antiok rerinraha ragien mukuər ia Nənimwin Ikinan.

14

Pol mine Panapas fwe Ikoniam

1 Fwe taon nəha Ikoniam Pol mine Panapas irau pəri krouuvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel rouəvisau. Nəvisauien səvənrau ramasan pik. Ro pen nərmama həpik, nəkur Isrel mine nəkur Kris mwi, həni nipərhienien ia Iesu.

2 Mətə nəkur Isrel səməme həpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səvənrau ho nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel niemaha rəpi irəha ti piəvtaha me.

3 Ro pen Pol mine Panapas krouarə əpwəmwis fwe ikin, rouəvisau irapw Iesu Iərimənu rouəpwəh nehekirien. Ia nəpin nəha Iesu Iərimənu rauvei pen niskaiien minrau, krauo nimtətien me mine narimnari me nərmama me hətoni mhərkərinari irə. Nəpin nərmama me hətoni, mhətə sas ia nəgkiariien səvənrau sə raməvisau irapw namasanien səvəi Iesu mə ro nipərhienien.

4 Nərmama ia taon nəha həuai irəha ia kusen kəru. Nepwin hərer irəha nəkur Isrel səməme həpwəh niniien nipərhienien ia Iesu. Nepwin hərer irəha aposol mi nəha.

5 Ia nəpin nəha nəkur Isrel nepwin mine nərmama nepwin ripko mhə irəha nəkur Isrel mine nəmə asori me səvənraha kamhəni mə tuhouraha irau, mhəkwi əpune irau.

13:48: Wok Me 11:18 **13:50:** Wok Me 17:4,12 **13:51:** Mat 10:14, Wok Me 18:6 **14:2:** Wok Me 13:45 **14:3:** Mak 16:20, Wok Me 19:11, Hip 2:4 **14:5:** Wok Me 14:19, 2Tim 3:11

6-7 Mətə irau krouregi, rouap, rouevən fwe Listra mine Tepe, taon mi kəru fwe ia profens nəha Likaonia. Fwe ia taon mi nəha mine ia rukwənu me ipaka ti nirau, Pol mine Panapas krouəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu.

Pol mine Panapas fwe Listra

8 Fwe Listra, iərmama riti raməkure. Nəpin rinətui irə, nisun mi krouemhə. Ko ripkavən mhə.

9 Iərmama nəha ramətərig ia nəgkiariien səvəi Pol. Nənə Pol rəti pen mamətə in, mukurən mə iərmama nəha ramahatətə ia Iesu mə Iesu niskaiien səvənhi rəmwhen mə tromasan nisun mi.

10 Ro pen Pol rəgkiari asori mini mə, "Tiko miskəmter, mərer ia nisum mi." Təkwtəkwuni a iərmama nəha riskəmter, mavən.

11 Nəpin nərmama me hənətoni nəfe Pol rino, həkwein əpwəmwis ia nəgkiariien səvəi nəkur Likaonia, mhəni mə, "Kwa, kumwesən me həneiwaiu irapw pehe tukutaha, mhəmwhen ia nərmama me."

12 Irəha həkwein Panapas mə Sus, kumwesən riti səvənraha. Nənə ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariien, həkwein pen in mə Heremes, kumwesən riti mwi səvənraha.

13 Nimwəfwaki səvəi kumwesən nəha Sus, ramərer iruə ia taon nəha. Pris riti sə ramowok fwe ikin, ruvehi kau me nepwin mine tihi nei me nepwin, muvehi muvehe ti kwəruə səvəi taon nəha. Rokeikei mə in mine nərmama me tuhousi əpune kau me nəha mho pen nisiaien mhəfwaki pen m Panapas mine Pol.

14 Mətə nəpin aposol mi nəha krouregi nəgkiariien nəha, kroueitehi tinari səvənrau, rouaiu, rouevən fwe ia kurkwai nərmama, rouəkwein əpwəmwis, rouni mə,

15 "Nərman me, rəfo hiamo iaminhi irə? Kimrau iarouəmwhen a ia kimiaha. Iarouvehe mə trouəvisau irapw nəgkiariien amasan m kimiaha mə kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh kumwesən eikuə me, mhərərig mhəuvehe ti Kumwesən sə ramiru. In əpa rino neiai, mine tiprənə, mine təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nirəhar.

16 Fwe kupwən, in rinəseni nərmama me ia tənəmtənə me mə hamesi pen a suatuk me səvənraha mamhəuvən.

17 Mətə ia nəpin me in ramo hiamətoni noien amasan səvənhi. In ramərhi irapw pehe nesən, mamo nəmhien ro nipwran ia nəpin atukwatukw səvənhi. In rauvei pehe nəveginien m kimiaha, mamo rerimiaha ramagien."

14:6-7: Mat 10:23 **14:8:** Jon 9:1, Wok Me 3:2 **14:9:** Wok Me 3:4, Mat 9:28 **14:11:** Wok Me 28:6 **14:15:** Wok Me 10:26, Sam 146:6 **14:16:** Wok Me 17:30 **14:17:** Sam 147:8, Jer 5:24

18 Pol mine Panapas krouni nəgkiariien nəha, mətə ipaka ko
kroupkinise mhə nərmama me mə tuhəpwəh nousi əpuneien
kau me nəha ti nəfwakiien minrau.
19 Mətə nəkur Isrel me nepwin həuku pen fwe Ikoniam
mine Antiok ia profens nəha Pisitia, mhəuvehe ti Listra,
mhəvi nərmama həpik həuvən mhəkwtəmhiri Pol, mhəkwi ia
kəruəterei, mhəvkəkini, mhəuvən fwe iruə ia taon, mhəpwəh.
Rerinraha rirhi mə ruvamhə.
20 Mətə nəpin nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhərer
kuraukurau irə, Pol riskəmter, mevən mwi ia taon. Kini
rakwakwi irə, irau Panapas krouier, rouevən fwe taon nəha
Tepe.

Pol mine Panapas krourərig rouevən fwe Antiok ia profens nəha Siria

21 Pol mine Panapas krouəvisau irapw nəgkiariien amasan
fwe ia Tepe, ravi nərmama həpik həuvehe mho irəha
nərmama me səvəi Iesu. Kurirə ikin krourərig rouevən fwe
Listra, mine Ikoniam, mine Antiok ia profens nəha Pisitia.
22 Ia kwopun me nəha irau krauo nətərigien səvəi nərmama
me səvəi Iesu ruvehe miskai mwi. Krouəvəhag minraha
mə tuhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha, rauni mə,
"Saməkeikei mhəukurau ia nəmisəien me ripik kurirə
səuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə."
23 Ia kwopun me pam krouvehi utə elta me mə tuhətui
amasan ti nakalasia me. Nəpin krouvehi utə irəha,
krouəpwəh nəniien nari, rouəfwaki, rouəmri pen irəha ia
rəgi Iərimənu səvənraha sə kamhahatətə irə.
24 Irau krouəpi simwin ia profens nəha Pisitia, roueiwaiu
pehe ia profens nəha Pamfilia,
25 rouevən ia taon nəha Peka, rouəvisau irapw nəgkiariien
amasan fwe ikin. Nəpin krouəvisau irapw pam, kroueiwaiu
rouevən fwe taon nəha Atalia.
26 Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən
fwe Antiok ia profens Siria. Kwopun nəha kupwən nərmama
me hənəfwaki ti nirau, mhəmri pen irau ia rəgi Kumwesən,
mamhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau, marə
mwi ti wok sə krino pam.
27 Irau krouapirapw fwe ikin, rouoeite nakalasia me, rouni
pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rino irəhar minrau,
rouni mə in rinəsevər ia təpinhə mə nərmama ripko mhə irəha
nəkur Isrel həuvehe mhahatətə ia Iesu.
28 Nənə krouarə əpwəmwis mwi kwopti ia kwopun nəha
irəha nərmama me səvəi Iesu.

14:19: Wok Me 17:13, 2Kor 11:25, 2Tim 3:11 **14:21:** Mat 28:19 **14:22:** Mat 7:14, Wok Me 11:23, 15:32, Wok Me 18:23, 1Tes 3:3 **14:23:** Wok Me 13:3 **14:26:** Wok Me 13:1-2, Wok Me 15:40 **14:27:** Wok Me 15:4,12, Wok Me 11:18

15

Nəmə asori me səvəi nəfwakiien housəsimwin irəha me fwe ia Jerusalem

1 Mətə nəkur Isrel me nepwin həier fwe tənə Jutia mheiwaiu pehe ia Antiok. Irəha kamhahatən nərmama me səvəi Iesu səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel mə, "Kimiaha tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kimiaha rəmwhen ia Loa səvəi Moses rani. Mə hiəpwəh, Kumwesən tripkuvehimiru mhə kimiaha."

2 Pol mine Panapas krauousari irəha minraha mamhəgkiari pik ti nəgkiariien nəha. Kurirə ikin, nakalasia me fwe Antiok hərpwi rəginraha ia Pol mine Panapas mine nərmama me nepwin mwi, mhəni mə irəha tuhəutə pen fwe ia Jerusalem mhətoni aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien ti nəgkiariien nəha.

3 Nəpin nakalasia me hərhi pen irəha, irəha hənaməuvən fwe Jerusalem. Ia rukwənu me ia nikare suatuk fwe ia tənə Fonisia mine tənə Sameria kamhəni sas pen mə nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi həuvəni nipərhienien ia Iesu. Nəgkiariien nəha ro piəvtaha me rerinraha ragien.

4 Kurirə irə, nəpin irəha həier pen fwe Jerusalem, aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien mine nakalasia me hətoni irəha rerinraha ragien. Nənə Pol mine Panapas mine səməme hənəkurirə ia nirau həni pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rino minraha.

5 Mətə Farisi me nepwin səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu həskəmter, mhəni mə, "Nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum minraha. Kimiaha tihaməkeikei mhəni pen ti nirəha i mə tuhəkurirə ia Loa səvəi Moses."

6 Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien housəsimwin irəha me, mamhəgkiari ti nəresien nəha.

7 Nəpin həgkiari əpwəmwis, Pita riskəmter, mini pen ti nirəha i mə, "Piak me, kimiaha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən Kumwesən rərpwi rəgin ia nirak ia kusen səkitaha, muvei pehe nəpin miou iakevən minəvisau raka m nərmama me nepwin ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nəpin irəha həregi nəgkiariien amasan səvəi Iesu ruku pen ia tərhuk, həni nipərhienien irə.

8 Nənə Kumwesən sə rukurən amasan nətərigien səvəi nərmama rahatən amasan tukutaha i minuə rerin ragien ti nuvehiien irəha, mo irəha nərmama me səvənhi. In ruvei pen

15:1: Kal 5:2 **15:2:** Wok Me 11:30, Kal 2:1 **15:4:** Wok Me 14:27 **15:7:** Wok Me 10:1-43 **15:8:** Wok Me 10:44, 11:15

Nənɨmwɨn Ikinan mɨnraha rəmwhen a mwi rɨməuvei pehe m kɨtaha i fwe kupwən.

9 In rɨpkopəiti mhə ia nirəha, mətə raikuas ia rerɨnraha, tɨ nəri nə mə irəha həni nɨpərhienien ia Iesu rəmwhen rɨno m kɨtaha i.

10 Rəfo hiənuə tiho Kumwesən niemaha rəpi? Hiokeikei mə tsəmri pen Loa səvəi Moses ia nurai nərmama me səvəi Iesu səməme rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə Loa nəha rəmwhen ia katipə sə rɨpam. Kɨtaha i nəkur Isrel mɨne kaha kupwən me səkɨtaha ko səpkəvrani mhə.

11 Mətə kɨtaha saməni nɨpərhienien ia nəgkiariien i. Iesu Iərɨmənu səkɨtaha truvehimɨru kɨtaha ia namasanien səvənhi rəmwhen a mwi in tro ia nirəha."

12 Pita rəgkiari pam. Kurirə irə nərmama me ia nəkureien nəha həkure afafa, mamhətərɨg Pol mɨne Panapas. Irau krauni amasan tɨ nirəha i nəfe Kumwesən rɨno nəpɨn irau krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Krouni mə in rɨməuvei pen nɨskaiien mɨnrau, krauo nɨmtətien me mɨne narimnari me nərmama me hətoni, mhərkərinari irə.

13 Nəpɨn irau krouəgkiari pam, Jemes rərer mɨni mə, "Piak me, tihətərɨg iou.

14 Saemon ruvəni amasan raka tukutaha i mə rəfo fwe kupwən Kumwesən revən tɨ nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel mə trɨpeki raka nepwɨn mə irəha nərmama me səvənhi.

15 Profet kupwən me həməni mə in tro iamɨnha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan, rani mə,

16 'Kurirə ia nəri, iou takrərɨg
muvehi utə nɨtətə səvəi Kig Tevɨt sə rɨməmwei.
Nɨtətə sə in rɨnamərɨmənu irə kɨneitehi rəmwhen ia nimwə,
iou takuvrhəkɨn mwi, momasan.

17-18 Tako iamɨnhi mɨnuə nərmama ia tənəmtənə me tuhəuvehe tukw iou.
Nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel,
irəha pam səməme iakɨnəkwein raka irəha, tuhəuvehe.
In i nəgkiariien səiou. Iou Iərɨmənu. Iako nərmama həuvəukurən raka narimnari me i fwe kupwən.' "

19 Nənə Jemes rɨni mə, "Ro iamɨnhi irə nəkiriien səiou mə nərmama me nəha rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamhərərɨg mamhəuvehe tɨ Kumwesən, rərəha mə kɨtaha tso rəknekɨn tɨ nirəha.

15:9: Wok Me 10:34-35 **15:10:** Mat 11:30, Kal 3:10, 5:1 **15:11:** Kal 2:16, Efes 2:5-8 **15:12:** Wok Me 14:27 **15:13:** Kal 2:9 **15:14:** Wok Me 15:7-9

20 Mətə pwəh sərai nəkukuə riti revən tɨ nirəha. Ia nəkukuə nəha tsəni pen tɨ nirəha i mə irəha tuhəpwəh naniien nəvegɨnien i rəmkemɨk sə kɨməuvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha. Nərman me tuhəpwəh niri əpnapenien nɨpran. Nɨpran me tuhəpwəh nesi pen əpnapenien nərman. Irəha tuhəpwəh naniien nərimɨru riti sə kətiri nɨpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nənə irəha tuhəpwəh naniien netə.

21 Natuakəmien me nəha rɨnəmwhen, tɨ nəri nə mə fwe tui muvehe meste pehe ipwet mɨne, ia Sapat me pam nərmama me kamhəvsini Loa səvəi Moses ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ia taon me pam kamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi."

Nəkukuə sə revən tɨ nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel

22 Aposol me, mɨne elta me səvəi nəfwakiien, mɨne nakalasia me pam fwe Jerusalem həni sɨmwɨn mə tuhərpwi rəgɨnraha ia nərmama nepwɨn ia nirəha, mhərhi pen irəha həuvən irəha Pol mɨne Panapas fwe Antiok. Hərpwi rəgɨnraha ia Saelas mɨne Jutas (nəghɨn riti mwi nə Pasapas). Iəmənmi nəha, piəvtaha me kamhəsiai pɨk irau.

23 Irəha həuvei pen nəkukuə nəha mɨnrau mə trouvehi rouevən. Nəkukuə nəha rɨni mə:

Aposol me mɨne elta me səvəi nəfwakiien, piəvmiaha me fwe Jerusalem.

Iahərhi pehe nəkukuə i tukumiaha piəvmaha me səməme rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel, hiamarə fwe Antiok mɨne Siria, mɨne Silisia.

Iahaməni ramasan tukumiaha.

24 Kɨmaha iahəregi mə nərmama nepwɨn həməier ia kɨmaha, mhəuvehe tukumiaha, mho kɨmiaha hiəregi rərəha tɨ nəgkiariien səvənraha.

Irəha ho nətərɨgien səkɨmiaha rəvsausɨni pɨk, mətə kɨmaha iahəpkuvei pen mhə nəgkiariien riti mə tuhəuvehe mhəni pehe tukumiaha i.

25 Ro pen kɨmaha iahousəsɨmwɨn kɨmaha me mhəni sɨmwɨn mə tahərpwi rəgɨmaha ia iərmama kəru, mhərhi pehe i tukumiaha.

Irau trouvehe tukumiaha irəha Panapas mɨne Pol, iəmənmi nəha sokeikei pɨk irau.

26 Ipaka krouemhə tɨ wok səvəi Iesu Kristo, Iərɨmənu səkɨtaha.

27 Iəmənmi nəha iahamərhi pehe irau tukumiaha irau i Jutas mɨne Saelas.

Irau trouvehe rouni nəgkiariien kuatia rəmwhen ia nəgkiariien i iahamrai.

15:20: Jen 9:4, Eks 34:15-17, Lev 17:10-16 **15:21:** Wok Me 13:15 **15:24:** Wok Me 15:1

28 Rerɨmaha ragien tɨ nesi penien nətərɨgien i Nənɨmwɨn Ikinan rɨnahatən kɨmaha irə.
In rɨni mə kɨmaha tahəpwəh nəmrutəien nəri sə rɨpam ia nuramiaha, mətə natuakəmien me a i:
29 Kɨmiaha tihəpwəh naniien nəvegɨnien sə kɨməuvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha.
Kɨmiaha nərman tihəpwəh niri əpnapenien nɨpran.
Kɨmiaha nɨpran tihəpwəh nesi pen əpnapenien nərman.
Kɨmiaha tihəpwəh naniien nərimɨru riti sə kətiri nɨpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan.
Tihəpwəh naniien netə.
Trɨni mɨnuə hiətui amasan tukumiaha, mhəpwəh nəruiien natuakəmien me i, tihəregɨ ramasan.
In i nəgkiariien səkɨmaha sampam.

30 Nəmə asori me i hərhi pen irau heiwaiu irəha Pol mɨne Panapas mhəuvən fwe Antiok. Nəpɨn hapirapw fwe ikɨn, hoeite nakalasia me, mhəuvei pen nəkukuə mɨnraha.
31 Irəha həvsini nəkukuə nəha, rerɨnraha ragien tɨ nasituien səvənhi.
32 Jutas mɨne Saelas irau profet mi. Krouəvəhag m piəvtaha me ia nəgkiariien me rɨpɨk, rouərpwi əknekɨn irəha.
33 Irau krouarə əpwəmwɨs kwopti ia kwopun nəha. Kurirə ikɨn piəvtaha me fwe Antiok hase Kumwesən mə nəmərinuien səvənhi tramarə tɨ nirau. Nənə həsəkɨr mɨnrau, mhərhi pen irau krourərɨg rouevən fwe Jerusalem rouətə nərmama me səməme hənərhi irau.
34 a
35 Mətə Pol mɨne Panapas irau krouarə pəpɨm fwe Antiok. Irəha nərmama me nepwɨn mwi kamhahatən nərmama me, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Iərɨmənu.

Pol mɨne Panapas krouəpwəh irau me

36 Nəpɨn nepwɨn rukurau, Pol rɨni pen tɨ Panapas i mə, “Pwəh krau krourərɨg pen mwi, rouətə piəvtaha me fwe ia taon me pam nəha krouvəvisau raka nəgkiariien səvəi Iərɨmənu mɨnraha, rouətoni ro irəha mə kamhəfarə irə.”
37 Nənə Panapas rokeikei mə Jon sə nəghɨn riti mwi nə Mak trukurirə ia nirau,
38 mətə Pol rəpwəh nokeikeiien, tɨ nəri nə mə fwe kupwən Jonmak rɨpkarə mhə irəhar mɨnrau meste wok səvənrahar rɨno sampam. Mətə fwe Pamfilia rəpwəh irau mɨrərɨg.

15:28: Mat 23:4 **15:29:** Wok Me 15:20 **15:32:** Wok Me 11:27, 13:1, Wok Me 14:22 a **15:34:** Niutestamen me nepwɨn sə kupwən kɨmərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris rani iamɨnhi ia vas toti-fo mə, “Mətə Saelas rətə mə ramasan mə pwəh ramo pəpɨm ia kwopun nəha Antiok.” **15:37:** Wok Me 12:12,25 **15:38:** Wok Me 13:13, Kol 4:10

39 Nənə Pol mine Panapas krouousari minrau me, rouəpwəh
irau me. Panapas ruvehi Mak, rouəputə ia nitətə riti, rouier,
rouevən fwe Saepras.
40 Mətə Pol rərpwi rəgin ia Saelas mə trukurirə in. Kurirə
irə piəvtaha me həmri pen irau ia rəgi Iərimənu, mhase in
mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau i. Nənə Pol rier irau
Saelas,
41 mevən ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine
Silisia, mamərpwi əknekin nakalasia me.

16

Timoti rukurirə Pol mine Saelas

1 Ia nəpin nəha Pol revən fwe taon mi nəha Tepe mine Listra.
Ia Listra iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Timoti. Mama
səvənhi in prən Isrel. In mwi rani nipərhienien ia Iesu. Mətə
tata səvəi Timoti in iəmə Kris.
2 Piəvtaha me fwe Listra mine Ikoniam kamhəni Timoti mə
in iəmə amasan riti.
3 Pol rokeikei mə Timoti trukurirə in rouier rauevən. Ro pen
in ruvehi ninhum m Timoti ti nəri nə mə nəkur Isrel fwe ikin
həukurən mə tata səvəi Timoti in iəmə Kris riti.
4 Nəpin Pol mine in me nepwin həier pen fwe ia taon me,
haməvisau irapw m nərmama me səvəi Iesu natuakəmien me
nəha aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien fwe Jerusalem
həməni. Kamhahatən nakalasia me mə irəha tuhaməkeikei
mhesi pen.
5 Ia noien nəha nakalasia me pam ia kwopun me fwe ikin
nahatətəien səvənraha ruvehe miskai. Ia nəpin me irəha
həuvehe mhəpik mwi.

Pol rətoni nəməkrəhaien riti

6 Pol mine in me nepwin həuvən mhəpi simwin ia profens
mi nəha Frijia mine Kalesia, ti nəri nə mə Nənimwin Ikinan
rinise irəha mə tuhəpwəh nevənien mhəvisau nəgkiariien
amasan fwe ia profens nəha Esia.
7 Nəpin irəha həuvehe ipaka ti profens nəha Misia, həmwur
mə tuhəuvən fwe ia profens nəha Pitinia. Mətə Nənimwin
səvəi Iesu ripkəseni mhə irəha.
8 Ro pen həukurau ia profens nəha Misia, mheiwaiu
mhəuvehe ia taon nəha Troas.
9 Ia nəpin Pol rətə nəməkrəhaien riti. Iəmə Masetonia riti
ramərer, mamase in mə, "Tikuvehe ro i ia Masetonia, masitu
ia kimaha."
10 Nəpin Pol rinətə pam nəməkrəhaien nəha, təkwtəkwuni
a mwi kimaha iahənaməpnəpenə mə tahəier, mhəuvən fwe

15:40: Wok Me 4:36, 13:4, Wok Me 14:26 **16:1:** Wok Me 14:6, 2Tim 1:5 **16:2:** Fil 2:19-22 **16:3:** Kal 2:3-5 **16:4:** Wok Me 15:23-29 **16:5:** Wok Me 2:47 **16:6:** Wok Me 18:23 **16:7:** 2Tim 1:15

Masetonia, ti nəri nə mə iahəregi mə Kumwesən ramək wein kimaha mə tahəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me fwe ikin.

Litia rini nipərhienien ia Iesu

11 Kimaha iahəputə ia nitətə riti, mhəier ia Troas, mhaiu atukwatukw mhəuvən fwe tənə əmweris nəha Samotres. Kini rakwakwi irə iahaiu mhəuvən fwe ia taon nəha Neapolis.

12 Iahəier ia kwopun nəha mhavən mhəuvən fwe Filipae, taon asori riti ia tiprənə səvəi Masetonia profens. Nərmama me ia taon nəha irəha sitisin me səvəi Rom. Kimaha iahapirapw fwe Filipae, mharə ikin nəpin ripik.

13 Nəpin riti ia Sapat iahəier irapw ia kwəruə asori səvəi taon nəha, mhəuvən ia nikare nui aris ia kwopun riti iahəukurən mə nərmama kamhəfwaki ikin. Iahəuvən, mhəkure, mamhəvisau pen Iesu m nipran me səməme hənousəsimwin raka irəha me fwe ikin.

14 Pran riti sə ramətərig ia kimaha nəghin nə Litia. Ruku pen ia taon nəha Tuatira. Səvənhi fwe stoa kauvehi nəmri tinari sə kala səvənhi tihinatis. Ia nəpin me Litia raməfwaki m Kumwesən. Iərimənu rəsevər ia nətərigien səvəi prən i, rini nipərhienien ia nəfe Pol rani.

15 Nəpin kino raka paptaes ia Litia irəha nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi, Litia rini pehe tukumaha i mə, "Mə hiəukurən mə iakamahatətə pərhien ia Iərimənu, ramasan pwəh hiəuvehe mharə ia nəkwai nimwə səiou." In raməkeikei pehe m kimaha, nənə iahəuvən.

Kuvehi puvnimwə Pol mine Saelas ia kalapus fwe Filipae.

16 Nəpin riti iahaməuvən fwe kwopun nəha kaməfwaki ikin, mhəpi raka pran riti kamo slef irə. Nənimwin ərəha ramarə irə, mamo prən nəha ramətoni narimnari me səməme kamhərkwafə. Prən nəha rauvehi mane asori səvəi nəmə asori me səvənhi, ti nəri nə mə nərmama kamhərəku in ti niniien narimnari me səməme tuhəpkuvehe.

17 Kimaha Pol iahamavən. Prən nəha rakurirə kimaha, maməkwein əpwəmwis, mamini mə, "Nərmama me i kamho tukwini nari m Kumwesən Asori, mamhəni irapw tukumiaha i mə tihəfo in ruvehimiru kimiaha."

18 Ia nəpin me ripik prən nəha ramo iaminhi. Pol riregi rinəpou irə, ruvsini, məgkiari pen m nənimwin ərəha mə, "Ia nəghi Iesu Kristo iakani pehe tukw ik i mə tikier ia prən i." Təkwtəkwuni a nənimwin ərəha rier.

19 Nəpin nəmə asori me səvəi prən nəha hənaməтoni mə tuhəpwəh nuvehiien mwi mane ia prən nəha, həkwtəmhiri

16:15: Wok Me 16:33, 18:8 **16:16:** Wok Me 19:24 **16:17:** Mak 1:24,34 **16:18:** Mak 16:17

Pol mɨne Saelas, mhəvi irau, mhəuvən tɨ nəmə asori me fwe ia kurkwai taon nəha.
20 Irəha həvi irapw irau ia nəmri iəmə asori mi səvəi Rom, mhəni pen tɨ iəmə asori mi nəha mə, "Iəmənmi irau iəmə Isrel mi. Kraurukwumen nərəhaien ia taon i səkɨtaha,
21 rauni irapw narəien me nepwɨn rɨpkatukwatukw mhə tukutaha i nəkur Rom mə tsəuvehi uə tsarə irə, tɨ nəri nə mə kamhərui loa səkɨtaha."
22 Nərmama me ia kwopun nəha irəha mwi həskəmter, mamhəni ərəha irau. Ro iamɨnhi irə iəmə asori mi nəha səvəi Rom krouni pen tɨ naruagən me nepwɨn mə tuhəuvehi raka tɨnari səvənrau, mhousi irau.
23 Nənə housi pɨk irau. Kurirə irə həuvehi puvnimwə irau ia kalapus, mhəni pen tɨ iərmama sə ramətui tɨ kalapus mə, "Tikətui amasan tɨ iəmənmi."
24 Nəpɨn iərmama sə ramətui tɨ kalapus rɨregi nəgkiariien nəha, ruvehi irau, mevən fwe ia rum riti fwe imwə ia nəkwai kalapus, muvehi pen nɨsunrau nei asori rəkure tərini.

Kumwesən ruvehi raka Pol mɨne Saelas ia kalapus

25 Ia kurkwai nəpɨn, Pol mɨne Saelas krouəfwaki, rouəni nɨpu me, rouəgnəgɨni Kumwesən. Nərmama me fwe ia kalapus kamhətərɨg ia nirau.
26 Təkwtəkwuni a nɨmwnɨmwien asori ruvehe. Kalapus rɨkiukiu pɨk. Təpinhə me pam həuvehe mhəkwag. Jen me pam səməme kamhəkwtəmhiri nərmama me həsas.
27 Ia nəpɨn nəha nɨmwnɨmwien rɨkiu irə, iərmama sə ramətui tɨ kalapus rətui, mətə təpinhə me pam həkwag. Rerɨn rɨrhi mə nərmama me ia kalapus hənap. Ro pen reivi raka nau səvənhi mə trəpi əpune atukw a in.
28 Mətə Pol rəkwein asori, mɨni mə, "Tikəpwəh nousi əpune atukwien ik. Kɨmaha pam a i."
29 Iərmama sə ramətui tɨ kalapus rəres laet me nepwɨn, maiu, mevən, mɨnɨmwi nukurhun mi ia nəmri Pol mɨne Saelas, mehekɨr mətəmnɨmwɨn.
30 Kurirə irə rɨskəmter, miri raka irau mharevən fwe iruə, məres pen irau i mə, "Iəmə asori mi, takaməkeikei məfo irə mə Kumwesən ruvehimɨru iou?"
31 Mɨregi krouni mə, "Tikaməkeikei mɨni nɨpərhienien ia Iesu Iərɨmənu, nənə Kumwesən truvehimɨru ik mɨne nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim."
32 Nənə irau krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərɨmənu revən tukwe mɨne nərmama me pam fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.
33 Ia nəpɨn nəha nəpɨn anan, mətə iərmama nəha ruvehi irau, maikuas ia təmwki nousiien ia nɨpwranrau. Kurirə irə

16:20: Mak 13:9, Wok Me 17:6, Mat 5:11 **16:22:** 2Kor 11:25, Fil 1:30, 1Tes 2:2
16:27: Wok Me 12:18-19 **16:30:** Wok Me 2:37 **16:33:** Wok Me 16:15

in mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi ko paptaes ia nirəha.
34 Nəpin kino pam paptaes ia nirəha, iərmama nəha riri
Pol mine Saelas, harutə pen ia nimwə səvənhi. In ruvei
pen nəveginien minrau. In mine nərmama me pam ia
nəkwai nimwə səvənhi rerinraha ragien pik, ti nəri nə mə
təkwtəkwuni nəha hənahatətə ia Kumwesən.
35 Nəpin nəha ruvəran iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi
polis me nepwin, rouni mə, "Pwəh iəmənmi nə krouier ia
kalapus."
36 Iərmama sə ramətui ti kalapus rəvisau pen nəgkiariien
səvənrau m Pol, mini mə, "Iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi
nəgkiariien riti mə takəseni kimirau irouier. Ro pen tirouier
rauevən. Pwəh nəmərinuien ramarə tukumirau."
37 Mətə Pol rini pen ti polis me i mə, "Nəfe nəha? Kimrau
sitisin mi səvəi Rom. Iəmə asori mi səvəi Rom kroupkətə
mhə nari riti iarouo rərəha. Mətə hənousi raka kimrau ia
nəmri nərmama me, mhəuvehi puvnimwə kimrau ia kalapus.
Mətə təkwtəkwuni irau krouokeikei mə trouvehi raka kimrau
iarouevən afafa. Rekəm! Pwəh irau əpa krouvehe, rouvehi
raka kimrau."
38 Polis me nəha həuvən mhəni pen ti iəmə asori mi nəha
səvəi Rom nəfe Pol rimәni. Nəpin irau krouregi mə Pol mine
Saelas irau sitisin mi səvəi Rom, krouhekir.
39 Irau krouevən rouni pen sore ti Pol mine Saelas. Kurirə
irə krouiri irapw irau fwe ia kalapus, rouni pen ti nirau i mə
trouəpwəh taon səvənraha rauevən.
40 Ro iaminhi irə Pol mine Saelas krouier irapw ia kalapus,
rouevən fwe ia nimwə səvəi Litia. Nəpin krouətə piəvtaha me
fwe ikin, krouəvəhag minraha. Kurirə irə krouier.

17

Pol mine Saelas krouevən fwe Tesalonaeka

1 Ia nəpin nəha Pol mine Saelas krouəpi simwin ia taon
kəru nəha Amfipolis mine Apolonia, rouevən fwe taon nəha
Tesalonaeka. Ia kwopun nəha nimwəfwaki riti səvəi nəkur
Isrel ramərer.
2 Pol ruvnimwə rəmwhen ramo ia nəpin me. Ia Sapat kahar
raməgkiari irəha minraha. In ramahatən vas me ia Nəkukuə
Ikinan, maməusiəre pui pen nipwran,
3 mamini amasan ti nirəha i minuə Nəkukuə Ikinan rani
pərhien mə Kristo tramәkeikei miregi nəmisəien ia nipwran,
memhə, marə mətui mwi. Pol rini mə, "Iesu nəha iakani pehe
tukumiaha i in nə Kristo."

16:37: Wok Me 22:25 **16:39:** Mat 8:34 **17:1:** 1Tes 1:1,2 **17:3:** Luk 24:26, Wok Me 3:18, 9:22

4 Nəkur Isrel me nepwin mine nipran asori me həpik mine nəkur Kris həpik səməme kamhəfwaki m Kumwesən irəha həregi mə nəgkiariien nəha ro nipərhienien. Nənə həuvehe mhəkurirə Pol mine Saelas.

5 Mətə nəkur Isrel me nepwin rerinraha ramrhi ərəha irau. Həuvən fwe ia maket mhəiri nərmama nepwin kənkapwənraha riskai. Irəha həuvehe mhəpik, mhousəsimwin irəha me, mamho nurigrigien asori ia taon nəha. Həuvən mheitehi raka təpinhə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin nə Jeson, mamhətui Pol mine Saelas mə tuhəvi irapw irau ia nəmri nərmama.

6 Nəpin həpkətə mhə irau, həkwtəmhiri Jeson mine piəvtaha me nepwin mwi, mhəvi irapw irəha, mhəuvən mhərer ia nəmri nəmə asori me səvəi taon nəha. Irəha həkwein asori, mhəni mə, "Iəmənmi nəha Pol mine Saelas krauo pik nərəhaien ia kwopun me, rouvəuvehe mwi ia taon i səkitaha.

7 Jeson i riməuvehi irau krouevən ia nimwə səvənhi. Mətə irau krouərui loa me səvəi Kig Sisa, rauni mə kig riti mwi nəha ikin nəghin nə Iesu."

8 Nəpin nəmə asori me mine nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi irəha.

9 Nəmə asori me həni mə Jeson mine in me nepwin tuhaməkeikei mhəuvei pen mane minraha. Nənə nəpin həuvei pen pam mane, nəmə asori me həfi raka rəginraha ia nirəha.

Pol mine Saelas krouevən fwe Perea

10 Ia nəpin nəha ruvəpitəv, piəvtaha me hərhi pen Pol mine Saelas krouevən fwe taon nəha Perea. Nəpin krouevən rouapirapw fwe ikin, krouuvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel.

11 Nəkur Isrel fwe Perea irəha hamasan mhəpi raka nəkur Isrel fwe Tesalonaeka, ti nəri nə mə rerinraha ragien ti niregiien nəgkiariien səvəi Pol mine Saelas. Ia nəpin me kamhəvsini amasan Nəkukuə Ikinan mə tuhətoni mə nəgkiariien səvənrau ro nipərhienien uə rekəm.

12 Ro pen həpik ia nirəha həni nipərhienien ia Iesu. Nipran Kris me i irəha niprən asori me həpik həni nipərhienien. Nəmə Kris mwi həpik.

13 Mətə nəpin nəkur Isrel fwe Tesalonaeka həregi mə Pol revən mwi fwe Perea, mamini irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən fwe ikin, həuvən mwi fwe Perea, mamhərhiərhi nərmama me mə tuhəni ərəha Pol mine Saelas.

17:4: Wok Me 13:50 **17:6:** Wok Me 16:20 **17:7:** Luk 23:2, Jon 19:12 **17:11:** Jon 5:39 **17:13:** Wok Me 13:50, 14:19

14 Ro pen piəvtaha me ia Perea hərhi irapw akwauakw Pol
ramevən fwe ia təsi. Mətə Saelas mine Timoti krauarə a fwe ia
Perea.
15 Nənə nərmama nepwin həkurirə Pol, mhəuvən irəha min
meste nari fwe taon nəha Atens. Nəpin nəha hənamrərig irə,
Pol rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti
Saelas mine Timoti mə trouvehe akwauakw rouətə iou."

Pol fwe Atens

16 Nəpin Pol rameitenhi ihi Saelas mine Timoti fwe Atens,
rerin rəpou, ti nəri nə mə ramətə taon nəha rukuər ia nənimwi
nari me səməme kaməfwaki pen minraha.
17 Ro pen ia Sapat me in rauvnimwə ia nimwəfwaki səvəi
nəkur Isrel, maməgkiari m nəkur Isrel mine nəməfwaki
me nepwin mwi, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti
Iesu. Ia nəpin me ramevən fwe kwopun kamo maket ikin,
maməgkiari irəha nərmama əpnapen me, mamousari mə
truvi mwi irəha.
18 Nəpin riti Pol raməgkiari m nahatən me nepwin kani
irəha mə Epikurien me mine Stoik me. Nəpin irəha həregi
nəgkiariien səvənhi, kamhousari irəha min. Nepwin kamhəni
mə, "Nəfe i iarməri i ramini?" Nepwin mwi kamhəni mə,
"Rosi raməgkiari ia kumwesən me kitaha səreirei." Irəha
həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw
nəgkiariien amasan səvəi Iesu, mamini mə in rinətui mwi ia
nemhəien səvənhi.
19 Irəha həiri Pol, mhəuvən ti nəmə asori me nəha kamhəkiri
nəgkiariien kani nousəsimwinien səvənraha mə Areopakus.
Nəmə asori me nəha həni pen ti Pol i mə, "Kimaha iahokeikei
mə tahəukurən nəfe nəha nəgkiariien vi ikamahatən.
20 Narimnari me nepwin ikamini kimaha iahəregi ropəiti.
Ro pen iahokeikei mə tahəukurən nipwrai nəgkiariien me
nəha səim."
21 Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə nəpin me nəmə
Atens mine nərməpə səməme kamharə fwe ikin, hokeikei mə
tuhaməkure a, mamhətərig ia nəgkiariien vi, mamhəgkiari ti
nipwran.
22 Ia nəpin nəha Pol rərer ia nəmri nəmə asori me nəha kani
nousəsimwinien səvənraha mə Areopakus, mini mə, "Nəmə
Atens, iakinətə raka mə kimiaha hiaməskai pik ti nəfwakiien
m kumwesən me səpəmsəpə.
23 Nəpin iakamavən ia taon i səkimiaha, maməspau ia
nənimwi nari me səməme hiaməfwaki pen minraha, iakətə
mwi nifatə riti. Kimərai pen nəgkiariien riti ia nikaren rani
mə:

NIFATƏ I SƏVƏI KUMWESƏN NƏHA IAHƏREIREI IN

17:17: Wok Me 18:19

Kumwesən nəha hiaməfwaki pen min mətə hiəreirei, təkwtəkwuni nəha takəvisau pehe m kimiaha i.

24 Kumwesən sə rino tiprənə i mine narimnari me pam irə, in ramərimənu ia neiai mine tiprənə, mipkarə mhə ia nimwəfwaki me səməme nərmama ho ia rəginraha.

25 Nərmama me həpko tukwini pen mhə nari min ia rəginraha rəmwhen kamo ia iərmama sə ramərəs nari. Rekəm! In əpa rauvei pen nimiruien mine neiahagien mine narimnari me pam m nərmama me.

26 Fwe ia nukune narəien, in rino iərmama kuatia a mə nərmama me pam tuhəuku pen irə, mhəuvən, mharə ia tənəmtənə me ia təkure tiprənə i. In əpa rimək upwən məmri mak səvəi tiprənə səvənraha, mini mwi mə tuharə ikin meste tinesən.

27 Kumwesən rino iaminhi irə mə irəha tuho rəmwhen iərmama nənimen rifwə. Tuhamərapərap nari, nənə mhərapi in. Mətə pərhien, Kumwesən ripkarə mhə isipwin tukutaha.

28 Rəmwhen ia iərmama riti kupwən rimәni mə, 'In nukune nimiruien səkitaha, mine nukune navənien səkitaha, mine nukune narimnari me pam samo.' Rəmwhen mwi ia nəgkiariien i nərmama me nepwin səkimiaha səməme kamhərai nipu me həməni mə, 'Kitaha mwi nipwnətin me.'

29 Trini minuə nipərhienien i kitaha i nipwnəti Kumwesən me, ratukwatukw mə ko səni Kumwesən in rəmwhen ia nənimwi nari sə reri iərmama ramrhi, nənə ro ia nukurənien səvənhi ia kol mine silva mine kəruəterei? Rekəm!

30 Fwe kupwən, nəpin nərmama həreirei Kumwesən, Kumwesən raməti karen. Mətə təkwtəkwuni, in ramini pen ti nərmama ia kwopun me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha.

31 Irəha tuhaməkeikei mho iaminhi irə, ti nəri nə mə in rinəmri raka nəpin riti. Ia nəpin nəha iərmama riti sə in rinərpwi raka rəgin irə trəkiri ia natukwatukwien nərmama me pam ia tiprənə i ti noien me səvənraha. Kumwesən rinahatən raka nərmama me pam sin nəha iərmama nəha, ti nəri nə mə rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi."

32 Nəpin nəmə Atens həregi nəgkiariien nəha mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien, nepwin haris irə. Mətə nepwin həni pen ti Pol i mə, "Kimaha iahokeikei mə tahəregi mwi nəgkiariien səim."

33 Nənə Pol rəpwəh irəha mamevən.

34 Mətə nərman me nepwin həkurirə i, mamhəni nipərhienien ia Iesu. Nərman me nəha riti nəghin nə

17:24: 1King 8:27, Wok Me 7:48 **17:25:** Sam 50:12, Aes 42:5 **17:27:** Dut 32:8, Aes 55:6, Sam 145:18, Jer 23:23 **17:29:** Aes 40:18-20, Aes 44:10-17, Wok Me 19:26 **17:30:** Wok Me 14:16 **17:31:** Sam 9:8, 96:13, Wok Me 10:42

Taionusios. In iəmə asori riti sə raməkure irəha nəmə asori me ia nousəsimwinien nəha kani mə Areopakus. Pran riti nəghin nə Tamaris mine nərmama me nepwin mwi həkurirə ia Pol, mamhəni nipərhienien ia Iesu.

18

Pol revən fwe Korin

1 Pol rəgkiari pam fwe Atens, mier, mevən fwe taon nəha Korin.
2 Ia kwopun nəha revən mətoni iəmə Isrel riti nəghin nə Akwila. Akwila rinətui fwe profens nəha Pontas. Fwe kupwən, in mine pran səvənhi Prisila krauarə fwe ia tənə Itali ia taon nəha Rom, mətə ti nəri nə mə Klotias, iəmə asori səvəi nəkur Rom, rini mə nəkur Isrel me pam tuhaməkeikei mhəier ia Rom, irau krouier, nənə rouvehe ia Korin. Irau krouarə nəpin ouihi a ia Korin, nənə Pol ruvehe mətə irau.
3 Nənə ti nəri nə mə wok səvənhi sə rauvehi mane irə rəmwhen a mwi wok səvənrau, ramarə irəhar minrau, mamharo pəri wok. Irəhar haro nimwə tapolen me.
4 Nənə ia Sapat me pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, Pol raməgkiari pik, mamousari mə trivi nəkur Isrel mine nəkur Kris mə tuhəuvehe mhəni nipərhienien ia Iesu.
5 Saelas mine Timoti krouier ia Masetonia, roueiwaiu pehe ia Korin. Ia nəpin nəha Pol rəpwəh noien nimwə tapolen me, maməvisau irapw a nəgkiariien amasan ia nəpin me pam, mamini irapw ti nəkur Isrel mə Iesu in Kristo.
6 Mətə irəha həni ərəha Pol, mhəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi. Nəpin ho iaminhi, Pol rounouini raka nimək wrur ia səvənhi karkahu, mini pen ti nirəha i mə, "Trini minuə Kumwesən rərpwin noien ərəha səkimiaha, ramarə ia kimiaha əpa. Iou iakiwən ia kimiaha. Təkwtəkwuni nəha mamevən takevən ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel."
7 Ro pen Pol rəpwəh irəha, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin nə Titias Jastas. Ripko mhə Titias in iəmə Isrel, mətə raməfwaki m Kumwesən. Nimwə səvənhi ipaka ti nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel.
8 Iəmə asori səvəi nimwəfwaki nəha nəghin nə Krispas. In mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi həni nipərhienien ia Iərimənu. Nəkur Korin həpik kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Pol, mhəni nipərhienien ia Iesu, nənə ko paptaes ia nirəha.

18:2: Rom 16:3 **18:3:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 **18:5:** Wok Me 17:14-15, Wok Me 9:22 **18:6:** Wok Me 13:46,51, Wok Me 20:26 **18:8:** 1Kor 1:14

9-10 Ia nəpin riti ia nəpin, Iərimənu rəgkiari pen m Pol ia nəməkrəhaien riti, mini mə, "Iakamarə tukw ik. Tikəpwəh nehekirien, mətə tikaməmwur, mamini irapw nəgkiariien səiou, məpwəh napwisien. Iərmama riti riwən trouraha ik, ti nəri nə mə səiou me nərmama həpik ia taon i."

11 Ro pen Pol rarə ia kwopun nəha meste nuk kwatia məkwə sikis, mamahatən nərmama ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

Pol rərer ia nəmri Kalio

12 Nəpin Kalio ramərimənu ia tənə Akaea, nəkur Isrel housəsimwin irəha me, mhəkwtəmhiri Pol, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia kwopun Kalio raməkiri nəgkiariien ikin.

13 Irəha həni mə, "Iəmə i ramousari mə truvi nərmama həuvehe mhəfwaki pen m Kumwesən ia noien riti sə ramərui loa səkimaha."

14 Mətə nəpin Pol rinaməkwag mə trəgkiari, Kalio rini pen ti nəkur Isrel i mə, "Kimiaha nəkur Isrel, trini minuə iərmama riti ro nari riti ripkatukwatukw mhə, mərui loa səvəi nəkur Rom, takaməkeikei mamətərig ia kimiaha.

15 Mətə ti nəri nə mə hiamousari ti nəgkiariien me mine nahag me ia loa səkimiaha, ramarə a ia kimiaha. Tihəmri amasan. Iakəpwəh nokeikeiien mə takəkiri narimnari me sə ro iaminha irə."

16 Nənə Kalio rəkoui irapw irəha həier ia kwopun nəha in raməkiri nəgkiariien ikin.

17 Nəpin həuvən fwe iruə, nərmama me fwe iruə həkwtəmhiri Sostenes, iəmə asori səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha hənamousi in ipaka ti kwopun nəha Kalio raməkiri nəgkiariien ikin, mətə Kalio ro nəri auər a ia narimnari me nəha kamho.

Pol rirərig pen fwe Antiok ia profens nəha Siria

18 Pol rarə nəpin ripik fwe Korin irəha piəvtaha me, nənə rəpwəh irəha, meiwaiu pehe ia taon nəha Kegkria. Ia kwopun nəha in rərai nukwənen, mahatən pen mə natuakəmien riti səvənhi sə riməuvehi kwəsuahi tukwe ia nəmri Kumwesən rino sampam. Kurirə irə in rəputə ia nitətə riti irəhar Akwila mine Prisila, mharier, mharevən fwe Siria.

19-21 Nəpin irəhar harapirapw fwe Efesas, Pol revən ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari minraha, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Irəha həres pen in mə tuharə kwopti irəha min, mətə Pol ripkəseni mhə. Nəpin nəha rinaməpwəh irəha irə, rini pen ti nirəha i mə, "Mə ratukwatukw ia nətərigien səvəi Kumwesən, iou takrərig pehe

18:9-10: 1Kor 2:3, Jos 1:9, Aes 41:10, Jer 1:8, Jon 10:16 **18:15:** Wok Me 23:29, Wok Me 25:18-19, Jon 18:31 **18:18:** Wok Me 21:24 **18:19-21:** Wok Me 17:17, Rom 1:10, 1Kor 4:19, Jem 4:15

mwi tukumiaha." Nənə rəputə ia nɨtətə riti mier fwe Efesas, məpwəh Akwila mɨne Prisila irau krouarə fwe ikɨn.

22 Pol rier fwe Efesas meiwaiu pehe ia taon nəha Sisaria, muvarei mutə pen fwe Jerusalem. Nəpɨn rɨnətə raka nakalasia me fwe ikɨn, reiwaiu pen fwe Antiok.

23 Pol rarə nəpɨn nepwɨn fwe ikɨn, nənə mier mevən ia kwopun me fwe ia profens mi nəha Kalesia mɨne Frijia, mamərpwi əknekɨn nərmama me səvəi Iesu.

Apolos fwe Efesas mɨne Korin

24 Ia nəpɨn nəha iəmə Isrel riti ruvehe ia Efesas nəghɨn nə Apolos. Rɨnətui fwe taon riti kani mə Aleksantria. In iərmama riti səvəi nəgkiariien, mukurən amasan nəfe Nəkukuə Ikinan rani.

25 Nərmama nepwɨn hənahatən raka in ia Suatuk səvəi Iesu Iərɨmənu. Ia nəpɨn me in rɨregi rəsanɨn tɨ nəvisauien. Nənə nəpɨn ramahatən nərmama me, nəgkiariien səvənhi ia nɨkaren səvəi Iesu ratukwatukw a, mətə in rukurən a paptaes nəha Jon rɨno fwe kupwən.

26 Nəpɨn Apolos ruvehe ia Efesas, rɨnaməvisau ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel məpwəh nehekɨrien. Mətə nəpɨn Prisila mɨne Akwila krouregi nəgkiariien səvənhi, krouiri in, rouevən fwe nimwə səvənrau. Nənə krouni pen amasan Suatuk səvəi Kumwesən tukwe mə in trukurən amasan mwi.

27 Kurirə ikɨn Apolos rokeikei mə trevən fwe profens Akaea. Ia nəpɨn nəha piəvtaha me fwe Efesas hasitu irə, mhərai nəkukuə riti, mhərhi pen i revən tɨ nərmama me səvəi Iesu fwe Akaea. Həni pen tɨ nirəha i mə tuhəuvehi Apolos revən fwe rukwənu me səvənraha. Nəpɨn Apolos rapirapw fwe ikɨn, ramasitu asori ia nərmama səməme namasanien səvəi Kumwesən rɨno irəha həni nɨpərhienien ia Iesu.

28 Apolos ramasitu asori ia nirəha, tɨ nəri nə mə ia nəmri nərmama me in ramousi tərini nəgkiariien səvəi nəkur Isrel, mamahatən ia Nəkukuə Ikinan mə Iesu in Kristo.

19

Pol revən fwe Efesas

1 Nəpɨn Apolos ramarə ihi ia Korin, Pol rukurau parei meiwaiu pehe ia Efesas, mətə nərmama me nepwɨn səvəi Iesu fwe ikɨn.

2 In rəres pen irəha i mə, "Rəfo? Fwe kupwən, nəpɨn hiəni nɨpərhienien ia Iesu, hiəuvehi Nənɨmwɨn Ikinan uə rekəm?"

18:25: Rom 12:11, Wok Me 19:3 **18:26:** Wok Me 19:8 **18:27:** 2Kor 3:1, Kol 4:10 **18:28:** Wok Me 9:22 **19:1:** 1Kor 3:6 **19:2:** Wok Me 2:38, 8:16

Miregi həni mə, “Rekəm. Kimaha iahəpkregi raka mhə mə Nənimwin Ikinan rarə.”
3 Miregi Pol rini mə, “Ro iaminhi nəfe nəha paptaes kimiaha hiəuvehi?”
Miregi həni mə, “Kimaha iahəuvehi paptaes səvəi Jon.”
4 Miregi Pol rini mə, “Paptaes nəha Jon rino səvəi nərmama səməme həuvərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə Jon rini irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhəni nipərhienien ia iərmama sə tripkukurirə i muvehe. Iərmama nəha Jon rəgkiari irə in nəha Iesu.”
5 Nərmama me nəha həregi nəgkiariien nəha, ko paptaes ia nirəha ia nəghi Iesu Iərimənu.
6 Nəpin Pol rəmrutə rəgin mi ia nirəha, Nənimwin Ikinan ruvehe ia nirəha, nənə kənamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mənamhəni irapw nəgkiariien sə raku pen ti Nənimwin Ikinan.
7 Nərmama me nəha rosi irəha pam twelef.
8 Ia taon nəha Efesas, Pol rauvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ia məkwə kahar, ia Sapat me pam, rani irapw nəgkiariien amasan fwe ikin, məpwəh nehekirien. In raməvisau, mamousari mə trivi irəha həuvehe mhəni nipərhienien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.
9 Mətə nərmama nepwin kənkapwənraha riskai. Həpwəh niniien nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi, mamhəni ərəha suatuk səvəi Iesu ia nəmri nərmama me fwe nəkwai nimwəfwaki. Ro pen Pol rəpwəh irəha, muvehi nərmama me səvəi Iesu, mamhəuvən irəha min. Ia nəpin me pam ramahatən nərmama me fwe ia nəkwai skur riti kani mə Skur səvəi Tiranas.
10 Pol ramahatən nərmama me iaminhi irə meste nuk kəru. Ro pen nərmama me pam fwe profens Esia, nəkur Isrel mine nəkur Kris, həregi nəgkiariien səvəi Iərimənu.
11 Ia nəpin me ripik Kumwesən rauvei pen niskaiien m Pol, nənə Pol ramo nimtətien me nepwin ropəiti.
12 Nərmama me həpeki raka nipəri tinari me sə Pol rirai raka niseseien irə uə tinari me sə rinarkahu raka i, həuvehi, mhəuvən mhəmri pen ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha. Nənə nemhəien me səvənraha haraka ia nirəha. Nənimwin ərəha me həier ia nirəha.

Tini Skeva me

13-14 Nəmə Isrel me nepwin irəha pam sefen. Irəha nipwnəti pris asori anan riti səvəi nəkur Isrel nəghin nə Skeva. Ia nəpin me kamhəuvən ia kwopun me, mamhəkoui irapw nənimwin ərəha me ia nərmama. Nəpin riti hənuə tuhəkoui irapw irəha

---

19:4: Mat 3:11 **19:6:** Wok Me 8:17, Wok Me 10:44,46 **19:9:** 2Kor 6:14-18 **19:10:** 2Tim 1:15 **19:11:** Wok Me 14:3 **19:12:** Wok Me 5:15 **19:13-14:** Mak 9:38

ia nəghi Iesu Iərɨmənu. Ro iamɨnhi irə həuvən mhərer ia nəmri iərmama riti nənɨmwɨn ərəha rarə irə, həni pen tɨ nənɨmwɨn ərəha i mə, “Kɨmaha iahəni pehe tukw ik i ia nəghi Iesu, iəmə nəha Pol raməvisau i, tikier ia iərmama i.”

15 Mətə nənɨmwɨn ərəha rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Iakukurən Iesu, mukurən mwi Pol. Mətə kɨmiaha nɨsɨməme i?”

16 Nənə iəmə nəha nənɨmwɨn ərəha ramarə irə rivə pen ia nirəha. Nəgsen rasori məpi raka nəgsenraha pam. Ramousi irəha. Nənə irəha hap raka ia nimwə nəha. Tɨnari səvənraha ruvəiwən. Nɨpwranraha rəpəruəpəruə.

17 Nəkur Isrel me pam mɨne nəkur Kris me pam səməme kamharə ia Efesas həregi nəvisauien səvəi noien nəha. Nəpɨn həregi, həhekɨr asori. Nənə nərmama me həuvehi utə nəghi Iesu Iərɨmənu rutə mwi.

18 Nərmama səməme həni nɨpərhienien ia Iesu həpɨk həuvehe mamhəni pui noien ərəha me səvənraha ia nəmri nərmama me.

19 Nepwɨn ia nirəha səməme hənamo nahak fwe kupwən həpeki nəkukuə me səvənraha səvəi nahak, mhəpeki mhəuvehe, mhəuvani ia nəmri nərmama me pam. Nənə nərmama me həvsini nəmri nəkukuə me nəha, mhətə mə rutə pɨk.

20 Ro iamɨnhi irə nəgkiariien səvəi Iərɨmənu rɨskai pɨk muvirɨs mamevən.

Nurɨgrɨgien asori fwe Efesas

21 Kurirə ia narimnari me nəha, Pol rerɨn ramrhi mə trəpi sɨmwɨn ia profens mi nəha Masetonia mɨne Akaea, mevən fwe Jerusalem. In rɨni mə, “Nəpɨn takevən raka fwe Jerusalem, takaməkeikei mətoni mwi Rom.”

22 In rərhi pen Timoti mɨne Erastas, iəmə mi sə krouasitu irə, krouevən fwe Masetonia. Mətə in rarə ouihi a mwi fwe ia Esia.

23 Ia nəpɨn nəha krukwumen naruagənien riti fwe Efesas tɨ Suatuk səvəi Iesu.

24 Iərmama riti nəghɨn nə Temetrius. In iərmama sə ramo narimnari me ia silva. Ia nəpɨn me ramo nimwə ouihi me ia silva, mauvnhi nimwəfwaki səvəi kumwesən eikuə riti. In pran kani mə Atemis. Temetrius mɨne nərmama me səməme kamhowok irəha min kamhəmri pen nəmri nari ia nimwə ouihi me nəha, mamhəuvehi mane asori me irə.

25 Nəpɨn riti Temetrius roeite nərmama me pam səməme kamho narimnari me ia silva. In rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Nərman, hiəuvəukurən raka mə kɨtaha samənvehi mane asori ia wok i səkɨtaha.

19:15: Mak 1:24,34 **19:17:** Wok Me 5:5,11 **19:20:** Wok Me 12:24 **19:21:** Wok Me 23:11, Rom 1:13 **19:22:** Rom 16:23, 2Tim 4:20 **19:23:** 2Kor 1:8 **19:24:** Wok Me 16:16

26 Kɨmiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səvəi iəmə nəha Pol,
mhənətə raka narimnari me nəha in ramo. Rɨpko mhə ia taon
əpa i Efesas, mətə ipaka rukurau pam ia profens i Esia, in ravi
nərmama me həpɨk həpwəh nətərɨgien səvənraha, mhəkurirə
in. In rani mə nənɨmwi kumwesən me i nərmama kamho ia
rəginraha rɨpko mhə irəha kumwesən pərhien me.
27 Kɨtaha tsaməkeikei mhəsiari kamo Pol ro nərmama həni
ərəha wok i səkɨtaha. Rukurən noien mwi nərmama hətə
ərəha nimwəfwaki səvəi kumwesən asori səkɨtaha Atemis.
Nənə pəpɨm nəpɨn riti rukurən nuvehi rakaien nəhag nəha
Atemis, mo ruvehe mo nəri auər a i. Mətə nərmama me pam ia
Esia mɨne ia kwopun me pam ia tɨprənə i kamhəfwaki m prən
i."
28 Nəpɨn nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha
rəpi pɨk irəha. Həskəmter, mənamhəkwein asori, mə,
"Səgnəgɨni Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas."
29 Nərəhaien nəha raiu mevən meste kwopun pam ia taon
nəha. Nərmama me haiu, mhəuvən, mhəkwtəmhiri Kaius
mɨne Aristakas, iəmə Masetonia mi nəha kamharavən pəri
irəhar Pol. Həkwtəmhiri irau, mhəvi irau, mhəuvən fwe
kwopun asori riti kamrai sun nəgkiariien ikɨn.
30 Pol rokeikei mə trevən ia reri nərmama məgkiari, mətə
nərmama me səvəi Iesu həpkəseni mhə.
31 Nəmə asori me nepwɨn mwi səvəi Esia, səməme həukurən
amasan Pol, hərhi pen nəgkiariien min, mamhase in mə
trəpwəh nevənien fwe kwopun nəha kamrai sun ikɨn.
32 Fwe nəkwai kwopun nəha kamrai sun ikɨn, nurɨgrɨgien
asori. Nərmama kamhəkwein əpwəmwɨs. Nepwɨn kamhəni
nəgkiariien riti, nepwɨn kamhəni əpə. Irəha həpɨk həreirei mə
hənousəsɨmwɨn irəha me tɨ nəfe.
33 Ia nəpɨn nəha nəkur Isrel hərui irapw iərmama riti nəghɨn
nə Aleksanta. Nərmama nepwɨn hətoni, həni pen tukwe in mə
trəgkiari. Nəpɨn Aleksanta rɨskəmter ia nəmri nərmama me
pam, ruvehi utə rəgɨn, mokeikei mə trɨni irapw nəgkiariien
səvəi nəkur Isrel.
34 Mətə nəpɨn nərmama me hətə sas Aleksanta mə in iəmə
Isrel, irəha pam kamhəkwein əpwəmwɨs, rerɨnraha kuatia
a, mamhəni mə, "Səgnəgɨni Atemis, kumwesən səvəi nəkur
Efesas. Səgnəgɨni Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas."
Irəha kamhəkwein əpwəmwɨs iamɨnhi mhəuvehi aoa kəru.
35 Kurirə irə iəmə asori riti səvəi Efesas rɨskəmter mɨnise
irəha. Nəpɨn həuvehe mhafafa, in rɨni mə, "Nəmə Efesas,
nərmama me pam həukurən mə nimwəfwaki səvəi kumwesən
asori nəha Atemis ramərer ia taon i səkɨtaha. Kɨtaha i nəkur
Efesas samətui amasan tukwe. Samətui amasan mwi tɨ

19:26: Wok Me 17:29, 2Tim 1:15 **19:29:** Wok Me 20:4, 27:2, Kol 4:10, Flm 24
19:31: 2Tim 1:15

kəpwier ikinan nəha rɨməukrutə ia nɨmagouagou meiwaiu pehe.
36 Iərmama riti riwən ko rɨpkɨni mhə mə iakameikuə. Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhafafa, mhəpwəh noien nari riti kurirə tihəmisə irə.
37 Kɨmiaha hiəməuvehi iəmənmi nəha, mhəuvehe ia kwopun i. Mətə irau kroupkakres mhə nari riti ia nimwəfwaki riti səkɨtaha, rouəpwəh nɨni ərəhaien Atemis, prən nəha in kumwesən səkɨtaha.
38 Trɨni mɨnuə Temetrius mɨne nərmama səməme kamhowok irəha min hənətə nəri ərəha riti iərmama riti rɨno, pwəh həuvən fwe nimwə me nəha kaməkiri nəgkiariien ikɨn. Nimwə me nəha kamhəkwag a. Nəmə asori me səməme kamhəkiri nəgkiariien irəha fwe ikɨn.
39 Mətə trɨni mɨnuə hiokeikei nari riti mwi, tihaməkeikei mheitenhi nəpɨn nəha nəmə asori me kamhousəsɨmwɨn irəha me irə. Ia nəpɨn nəha tihəmri amasan.
40 Kɨtaha tsaməsiari, kamo tukɨni mə samə[…]rui loa ipwet, mamhərukwumen nərəhaien asori. Nənə tsəfni ia nəmri nəmə asori me? Nəgkiariien səkɨtaha riwən tsəni mə səfo mamho nurɨgrɨgien asori i."
41 Nəpɨn iəmə asori nəha rɨni pam nəgkiariien nəha, rərhi pen nərmama me kamhəuvən.

20

Pol revən fwe profens mi nəha Masetonia mɨne Akaea

1 Nəpɨn nurɨgrɨgien asori nəha rɨneiwaiu, Pol rəkwein nərmama me səvəi Iesu həuvehe rəvəhag mɨnraha. Nəpɨn rəvəhag pam mɨnraha, rəsəkɨr mɨnraha, mier, mamevən fwe Masetonia. 2 In ramevən ia kwopun me ia profens nəha, mamɨni nəgkiariien me rɨpɨk, maməvəhag m nərmama me səvəi Iesu fwe ikɨn. Kurirə irə in ruvehe ia profens nəha Akaea.
3 Pol ruvehi məkwə kahar fwe ikɨn. Nəpɨn rɨnaməpnəpenə mə trəputə ia nɨtətə riti, mevən fwe profens nəha Siria, in rɨregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune in ia nəkwai nɨtətə nəha. Ro pen in rəpwəh, mɨni mə in travən a məpi sɨmwɨn ia profens nəha Masetonia tɨ nɨrərɨgien mevən fwe Siria.
4 Nərmama nepwɨn mwi həkurirə in: Sopata, tɨni Piras iəmə Perea; mɨne Aristakas irau Sekantas, iəmə Tesalonaeka mi; mɨne Kaius iəmə Tepe, irau Timoti; mɨne iəmə Esia kəru nəha Tikikas mɨne Trofimas.
5 Irəha nəha həkupwən mhəuvən mamheitenhi kɨmaha fwe Troas.

20:4: Wok Me 19:29, 21:29, Efes 6:21

6 Nəpɨn nəvegɨnien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə rukurau, kɨmaha iahəputə ia nɨtətə riti mhəier ia Filipae. Nəpɨn krirum rukurau, nənə iahəuvən mheste irəha fwe Troas, mamharə fwe ikɨn mhəuvehi nəfwakiien kuatia.

Pol ramo navənien səvənhi sampam fwe Troas

7 Ia Sapat riti, ia nəpɨn, kɨmaha iahousəsɨmwɨn kɨmaha me mə tahəkwsen bred. Pol ramahatən nərmama me. Tɨ nəri nə mə trakwakwi rəpwəh irəha, rəgkiari əpwəmwɨs meste kurkwai nəpɨn.

8 Kɨmaha iahousəsɨmwɨn kɨmaha me ia nəkwai nimwə ia kwopun riti fwe irənhə. Ia kwopun nəha laet me rɨpɨk rauək.

9 Təmaruə riti nəha ikɨn. Nəghɨn nə Iutikas. Raməkure utə ia ruei winto. Nəpɨn Pol raməgkiari pɨk mamevən, napriien ruvehi təmaruə nəha. Ravi kəviəmu, mɨmwei irapw fwe ia stori kahar, meiwaiu mouini. Nərmama me heiwaiu mə tuhəuvehi utə, mətə ruvamhə.

10 Mətə Pol reiwaiu irapw, mɨnɨmwi nukurhun mi ia nɨkaren, mərəui əmwesi, mɨni mə, "Tihəpwəh nɨregɨien rərəha, in ruvəmɨru mwi."

11 Kurirə ikɨn, nəpɨn Pol rutə mevən mwi fwe irənhə, rəkwsen bred, maməni pəri nari irəha mɨnraha. In rəgkiari mwi meste rɨnamran, məpwəh irəha mamevən.

12 Nənə irəha həiri təmaruə nəha Iutikas, mamhəuvən fwe ia rukwənu. Rerɨnraha ragɨen mə in ruvəmɨru mwi.

Irəha həier ia Troas mhəuvən fwe Maelitas

13 Pol rokeikei mə travən a, mukurau parei, mevən fwe taon nəha Asos. Ro iamɨnhi irə in rərhi pen kɨmaha iahəputə ia nɨtətə, mhəkupwən irə, mhəuvən, mamheitenhi in fwe ikɨn.

14 Nəpɨn in rier pehe tukumaha fwe Asos, rəputə ia nɨtətə kɨmaha min, nənə iahəuvən fwe taon nəha Mitulen.

15 Kɨni rakwakwi irə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvehe, mhaiu iruə ia tənə əmwerɨs nəha Kios. Nəpɨn kuatia rukurau, iahəuvehe ia tənə əmwerɨs nəha Samos. Nəpɨn kuatia mwi rukurau, iahəuvehe ia taon nəha Maelitas.

16 Kɨmaha iahaiu iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Pol rɨməni mə tahəukurau iruə mhəpwəh nuvareiien fwe Efesas. Rəpwəh nokeikeiien mə trouraha nəpɨn səvənhi fwe profens nəha Esia, tɨ nəri nə mə in ramevən akwauakw mə trukupwən mapirapw fwe Jerusalem kurirə nəpɨn asori nəha Pentekos.

Pol rəvəhag m elta me səvəi nəfwakiien fwe Efesas

17 Nəpɨn kɨmaha iahəuvarei fwe Maelitas, Pol rərhi pen nəgkiariien revən fwe Efesas, məres elta me səvəi nəfwakiien mə tuhəuvehe mhətə in.

20:7: Wok Me 2:42,46 **20:10:** 1King 17:21 **20:16:** 2Tim 1:15 **20:17:** Wok Me 18:21

18 Irəha həuvehe, nənə Pol rɨni pen tɨ nirəha i mə, “Kɨmiaha
hiəuvəukurən raka mə iakɨnəfarə irə kɨtaha m kɨmiaha fwe
iakɨməuvehe ia Esia meste iakəpwəh kɨmiaha mamevən.
19 Iakamo wok səvəi Iərɨmənu, mɨpkəfiəutə mhə iou. Ia nəpɨn
me nɨse nənimek ramaiu tukumiaha. Ia nəpɨn me iakamregi
ramərəha, tɨ nəri nə mə nəkur Isrel hənuə tuhousi əpune iou.
20 Kɨmiaha hiəukurən mə iapkərkwafə mhə ia nəgkiariien
me nepwɨn sə tuhasitu ia kɨmiaha. Mətə nəpɨn iakaməvisau
uə iakamahatən kɨmiaha ia nəmri nərmama me uə ia nəkwai
nimwə me səkɨmiaha, iakani irapw pam tukumiaha.
21 Iakaməvisau pen pəri m nəkur Isrel mɨne nərmama rɨpko
mhə irəha nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mhərərɨg ia
noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe tɨ Kumwesən, nənə
mhahatətə ia Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha.
22 Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakamevən fwe
Jerusalem, tɨ nəri nə mə Nənɨmwɨn Ikinan raməkeikei miou.
Iou iakreirei nəfe treste iou ia kwopun nəha.
23 Mətə in a i iakukurən. Ia taon me pam sə iakamevən ikɨn,
Nənɨmwɨn Ikinan ramahatən amasan iou, mamɨni mə tukousi
iou, kuvehi puvnimwə iou ia kalapus.
24 Mətə iou iakətoni mə nɨmɨruien səiou ro nəri auər a tukw
iou. Iapkətərɨg pɨk mhə i. Iakokeikei a mə takeste nusvenhi
suatuk səiou, mo sampam ia wok nəha Iesu Iərɨmənu ruvei
pehe miou. In rɨni mə takaməkeikei mɨni irapw tɨ nərmama
nəgkiariien i sə raməvisau namasanien səvəi Kumwesən.
25 Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə kɨmiaha
pam i səməme iakuvəukurau raka ia nɨmwrhenɨmiaha,
məvisau nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə m kɨmiaha,
tihəpkətə mhə mwi nənimek ia nəpɨn riti.
26 Ro pen ia nəpɨn i ipwet iakani irapw tukumiaha i mə trɨni
mɨnuə Kumwesən rərpwɨn noien ərəha me səkɨmiaha, ramarə
ia kɨmiaha. Iou iakiwən ia kɨmiaha,
27 tɨ nəri nə mə iapkərkwafə mhə nari riti tukumiaha.
Iakuvəni irapw pam narimnari me Kumwesən rokeikei.
28 Kɨmiaha tihaməkeikei mhətə amasan kɨmiaha me,
mamhətə amasan mwi sipsip me pam səməme Nənɨmwɨn
Ikinan rɨnəmri pehe ia rəgɨmiaha. Tihaməkeikei mhəiri
amasan nakalasia me səvəi Kumwesən, tɨ nəri nə mə in
rɨnərəku raka irəha ia nɨten.
29 Iakuvəukurən raka mə nəpɨn takaraka ia kɨmiaha,
nərmama me nepwɨn həmwhen ia kuri əprmɨn me tuhəuvehe
ia rerɨmiaha, mhərɨpwi kɨmiaha nərmama me səvəi Iesu,
rəmwhen mə kɨmiaha sipsip me.
30 Nənə kɨmiaha i nərmama nepwɨn tuhəskəmter, mheikuə

20:18: Wok Me 18:19, 19:10 **20:19:** Wok Me 20:3 **20:22:** Wok Me 19:21 **20:23:** Wok Me 9:16, Wok Me 21:4,11 **20:24:** Wok Me 21:13, 2Tim 4:7 **20:26:** Wok Me 18:6 **20:28:** 1Tim 4:16, 1Tes 5:2-4 **20:29:** Mat 7:15, Jon 10:12 **20:30:** 1Jon 2:19

mə tuhəvi raka nərmama me səvəi Iesu, həuvən mhəkurirə ia nirəha.
31 Ro iamɨnhi irə, kɨmiaha tihaməkeikei mhəsiari. Rerɨmiaha tramrhi mə nuk kahar iakəpwəh napwɨsien, mətə ia nəpɨn mɨne ia ran iakamahatən kɨmiaha kuatia kuatia. Nɨse nənimek ramaiu tukumiaha.
32 Təkwtəkwuni nəha iakaməmri pen kɨmiaha ia rəgi Kumwesən. Rerɨmiaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien sə raməvisau namasanien səvənhi. Nəgkiariien nəha rɨskai, mukurən nərpwi əknekɨnien kɨmiaha, muvei pehe narimnari amasan me səməme Kumwesən rɨməni mə truvei pen m nərmama me səvənhi.
33 Rerɨk rɨpkakres mhə mane uə tɨnari səvəi iərmama riti.
34 Kɨmiaha hiəuvəukurən raka mə iou iakɨnowok ia rəgɨk mə takuvehi narimnari me səvəi narəien səiou mɨne səvəi iou me nepwɨn.
35 Ia noien me pam səiou, iakamahatən kɨmiaha mə kɨtaha tsaməkeikei mhəmwur iamɨnhi irə, mamhasitu ia nərmama həpkɨskai mhə. Rerɨtaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien i səvəi Iesu Iərɨmənu. In rɨməni mə, 'Nəriariien nari ramasan pɨk məpi raka nuvehiien a nari.' "
36 Nəpɨn Pol rəgkiari pam, rɨnɨmwi nukurhun mi, məfwaki irəha mɨnraha.
37 Irəha pam hasək, mhəkwtəmhiri Pol, mhakei min.
38 Rerɨnraha rəpou pɨk tɨ nəgkiariien nəha rɨməni mə tuhəpkətoni mhə mwi nənimen. Nənə havən pəri irəha min, mhəuvən ramevən ia nɨtətə.

21

Pol revən fwe Jerusalem

1 Kɨmaha iahəsəkɨr raka mɨnraha, mhəputə ia nɨtətə, mhəier, nənə mhəuvən atukwatukw ia tənə əmwerɨs nəha Kos. Kɨni rakwakwi irə, iahəuvən ia tənə əmwerɨs nəha Roj. Nənə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvən ia taon nəha Patara.
2 Ia kwopun nəha iahətoni nɨtətə riti rɨnamevən fwe tənə Fonisia. Nənə iahəputə irə, mhəier, 3 mhəuvən mheste iahəti pen mhətoni tənə əmwerɨs nəha Saepras. Nənə iahəukurau ia nɨkaren saot, mhəuvən fwe profens nəha Siria, nənə mheiwaiu pehe ia taon nəha Taea. Nɨtətə səkimaha rərer ia kwopun nəha, tɨ nəri nə mə tukpeki parei kago səvənhi fwe ikɨn.
4 Kɨmaha iahəuvarei, mhəuvən mamhətui nərmama me səvəi Iesu. Mhətoni irəha, nənə Nənɨmwɨn Ikinan ro irəha hətoni nəfe tuko ia Pol fwe Jerusalem. Ro pen irəha həni pen tɨ

20:31: Mak 13:37, Wok Me 19:8,10, 1Tes 2:11 **20:32:** Wok Me 26:18 **20:33:** 1Saml 12:3, 1Kor 9:11-12 **20:34:** Wok Me 18:3, 1Tes 2:9 **20:35:** Mat 10:8 **20:36:** Wok Me 21:5 **20:38:** Wok Me 20:25 **21:4:** Wok Me 20:23

Pol i mə trəpwəh nevənien. Iaharə fwe Taea kɨmaha mɨnraha meste nəfwakiien kuatia.

5 Nəpɨn səkɨmaha sampam tahəier irə iahəuvehi suatuk səkɨmaha mamhəuvən, nərman me pam irəha nɨpran me səvənraha mɨne nəkwərhakwərha me səvənraha havən kɨmaha mɨnraha. Iahəier ia taon, mhəuvən fwe nɨpəkɨr. Nənə ia kwopun nəha, iahənɨmwi nukurhumaha mhəfwaki.

6 Nəpɨn iahəsəkɨr raka m kɨmaha me, iahəputə ia nɨtətə, mhəier. Nənə irəha hərərɨg mhəuvən fwe imwənraha.

7 Nɨtətə səkɨmaha rier ia Taea, maiu, muvehe ia taon nəha Toleme. Nənə iahəuvarei, mhəuvən mhətoni piəvtaha me fwe ikɨn, mharə kɨmaha mɨnraha nəpɨn pekɨn.

8 Kɨni rakwakwi irə, iahəputə mwi ia nɨtətə, mhəier, mhəuvehe ia taon nəha Sisaria. Iahəuvarei, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi Filip, iərmama riti sə raməvisau irapw nəgkiariien amasan. In riti ia nərman me nəha irəha pam sefen. Fwe kupwən aposol me hənərpwi rəgɨnraha ia nirəha mə tuhasitu ia nirəha.[a] Iaharə kɨmaha min.

9 Səvənhi prən ouihi me kefə. Həpkesi pen mhə ihi iərman. Ia nəpɨn me kamhəni irapw nəgkiariien sə raku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan.

10 Kɨmaha iaharə mheste nəpɨn kahar uə kefə ia kwopun nəha, profet riti nəghɨn nə Akapus ruku pen fwe Jutia mei-waiu pehe

11 mətə kɨmaha. Nənə in ruvehi kətoti səvəi Pol, mərihi atukw a rəgɨn mi mɨne nɨsun mi irə, nənə mɨni mə, “Nənɨmwɨn Ikinan rani mə, ‘Nəkur Isrel fwe Jerusalem tuhərihi iamɨnhi iərmama sə səvənhi i kətoti, nənə mhəuvehi pen in ia rəgi nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.’ ”

12 Nəpɨn iahəregi nəgkiariien nəha, kɨmaha mɨne nərmama ia kwopun nəha iahasək, mamhəres Pol mə trəpwəh nutə penien fwe Jerusalem.

13 Mətə Pol rɨni mə, “Rəfo hiamasək iamɨnhi irə, mamho rerɨk ramərkwəpɨr? Iakɨnəpnəpenə raka mə tukərihi iou iamɨnhi. Mətə rɨpko mhə in əpa nəha. Trɨni mɨnuə kousi əpune iou fwe Jerusalem tɨ nəghi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha, iakɨnəpnəpenə raka.”

14 Nənə nəpɨn iahətə mə ko iahəpkɨnise mhə in, iahəpwəh, nənə mhəni mə, “Pwəh tuko rəmwhen Iərɨmənu rokeikei.”

15 Kɨmaha iaharə rəpwəmwɨs kwopti ia kwopun nəha. Nənə kurirə irə iahəpnəpenə narimnari me səkɨmaha, nənə mhəier mhəutə pen fwe Jerusalem.

21:6: Wok Me 20:36 **21:8:** Wok Me 6:5, 8:40 [a] **21:8:** Wok Me 6:5 **21:9:** Wok Me 2:17 **21:10:** Wok Me 11:28 **21:11:** Jon 21:18, Wok Me 20:23, 21:33 **21:12:** Mat 16:22 **21:13:** Wok Me 20:24

16 Nərmama nepwɨn səvəi Iesu fwe Sisaria həuvən kɨmaha mɨnraha, mhəiri pen kɨmaha iahəuvən fwe nimwə səvəi Mɨnason. In iəmə Saepras riti. Rɨməuvehe mo in iərmama riti səvəi Iesu fwe tui. Kɨmaha iahapri fwe nəkwai nimwə səvənhi.

17 Nəpɨn kɨmaha iahəuvehe ia Jerusalem, piəvtaha me hətə kɨmaha. Rerɨnraha ragien.

18 Kɨni rakwakwi irə, Pol ruvnimwə kɨmaha min mevən mətə Jemes. Elta me səvəi nəfwakiien irəha mwi fwe ikɨn.

19 Pol rɨni ramasan tɨ nirəha i, marə mɨni mwi narimnari me kuatia kuatia sə Kumwesən rɨno ia nəpɨn nəha Pol rɨnamowok fwe kwopun me səvəi nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.

20 Nəpɨn irəha həregi, həgnəgɨni Kumwesən, nənə mhəni pen tɨ Pol i mə, "Piəvmaha, ikɨnətə raka mə nəkur Isrel me taosen m taosen həuvəni raka nɨpərhienien ia Iesu. Nənə irəha pam həskai tɨ Loa səvəi Moses.

21 Irəha həuvəregi raka nərmama kamhəni ik mə ikamevən ia kwopun me səvəi nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, mamahatən nəkur Isrel me pam ia kwopun me nəha mə tuhəpwəh Loa səvəi Moses. Irəha həregi mə ikamɨni pen tɨ nirəha i mə tuhəpwəh nuvehiien ninhum m nəkwərhakwərha me səvənraha uə nesi penien narəien səkɨtaha nəkur Isrel.

22 Irəha tuhəregi mə ikuvəuvehe raka ia kwopun i. Ro iamɨnhi irə, kɨtaha tsəfo irəha?

23 Tiko nəri kɨmaha tahəni pehe tukw ik i. Nərman kefə ia kwopun i. Fwe kupwən həuvehi kwəsuahi ia nəmri Kumwesən mamhatuakəm tukwe.

24 Tikuvehi nəmə me i, mo nəfe Loa səvəi Moses rani tɨ noien kɨmiaha mɨnraha hiəmher ia nəmri Kumwesən, muvehi tukwini nəmri narimnari me səvənraha, mo pam, nənə irəha tuhərai nukwənenraha rahatən pen mə natuakəmien səvənraha həno pam. Ia noien nəha nərmama me tuhətoni mhəukurən mə nəgkiariien me nəha kamɨni ia niram ro neikuəien i. Ikamesi pen ihi Loa səvəi Moses.

25 Mətə nərmama me nəha kamhəni nɨpərhienien ia Iesu, səməme rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, kɨmaha iahənərhi pen raka nəkukuə riti mɨnraha, mhəni pen nəkwamaha tɨ nirəha i. Iahəni mə irəha tuhəpwəh naniien nəvegɨnien sə kɨməuvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha. Tuhəpwəh naniien netə. Tuhəpwəh naniien nərimɨru riti sə kətiri nɨpətəkinuan remhə, mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nərman me tuhəpwəh niri əpnapenien nɨpran. Nɨpran me tuhəpwəh nesi pen əpnapenien nərman."

21:18: Wok Me 15:2,13, Kal 1:19 **21:19:** Wok Me 15:12 **21:20:** Wok Me 15:1,5 **21:21:** Wok Me 16:3, Kal 2:3 **21:24:** Nam 6:1-20, Wok Me 18:18 **21:25:** Wok Me 15:29

26 Kɨni rakwakwi irə, Pol ruvehi nərman me nəha kefə, mevən, mɨnamo nəfe Loa səvəi Moses rani tɨ noien irəha mɨnraha həmher ia nəmri Kumwesən. In ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, mɨni sas pen tɨ pris me mə nəpɨn sefen trukurau, nənə in mɨne nərman me nəha kefə tuhəmher. Ia nəpɨn nəha nərman me nəha kefə tuhəuvei pen nərimɨru me səvənraha kuatia kuatia mə tukousi əpune kuvei pen m Kumwesən.

Nərmama me həkwtəmhiri Pol

27 Ipaka nəpɨn me nəha sefen həukurau pam. Nənə nəkur Isrel me nepwɨn səməme həuku pen fwe ia Esia hətoni Pol ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə nəpɨn hətoni, həkwtəmhiri in, mamhərhiərhi nərmama me,

28 mamhəkwein əpwəmwɨs mə, "Nəmə Isrel, hasitu! Iəmə i in i ramahatən nərmama ia kwopun me, mamɨni ərəha kɨtaha nəkur Isrel, mamɨni ərəha mwi loa səkɨtaha mɨne kwopun i. Təkwtəkwuni nəha riri nəkur Kris me nepwɨn həuvnimwə pehe i ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Ia noien nəha in ramo kwopun ikinan i ruvehe məmkemɨk ia nəmri Kumwesən."

29 (Irəha həni nəgkiariien nəha tɨ nəri nə mə fwe kupwən hətoni iəmə Efesas nəha Trofimas ramavən irau Pol fwe ia taon. Rerɨnraha rɨrhi mə Pol riri in muvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.)

30 Nəgkiariien nəha ro nəkur Jerusalem hərer, mhaiu mhəuvehe. Irəha həkwtəmhiri Pol, mhəvi, mhəier irapw ia nimwə səvəi Kumwesən. Təkwtəkwuni a pris me hərəpinhə.

31 Nərmama me nəha kamhousi Pol mə tuhousi əpune. Ia nəpɨn nəha nəgkiariien rutə mevən tɨ iaruagən səvəi Rom sə in rasori ia naruagən me irəha taosen. In rɨregi mə nərmama me pam ia Jerusalem kamho nurɨgrɨgien asori.

32 Təkwtəkwuni a riri naruagən me nepwɨn səvənhi mɨne nəmə asori me səvənraha haiu mheiwaiu tɨ nərmama me. Nəpɨn nərmama me hətoni iəmə asori nəha mɨne naruagən me səvənhi, irəha həpwəh nousiien Pol.

33 Iəmə asori səvəi naruagən me revən tɨ Pol, mɨni pen tɨ naruagən me səvənhi mə tuhəkwtəmhiri in, mhərihi ia jen kəru. Nənə in rəres pen nərmama me i mə, "Nəfe i iərmama? Rɨno nəfe?"

34 Nərmama ia nəkuər nəha nepwɨn kamhəni nəgkiariien riti, nepwɨn kamhəni səpə. Mətə rəknekɨn tɨ iəmə asori səvəi naruagən me ko rɨpkregi atukwatukw mhə nari riti tɨ nəri nə mə nurɨgrɨgien rasori. Ro iamɨnhi irə in rɨni pen tɨ naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me.

21:26: 1Kor 9:20 **21:27:** 2Tim 1:5 **21:28:** Esik 44:7, Wok Me 6:13 **21:29:** Wok Me 20:4, 2Tim 4:20 **21:33:** Wok Me 20:23

35 Nəpin Pol reste kwopun nəha kavən kautə ikin, naruagən me həvrani in mamhəutə. Irəha ho iaminha irə, ti nəri nə mə nərmama me niemaha raməpi pik irəha.
36 Kamhəkurirə ia Pol mine naruagən me, mamhəkwein əpwəmwis mə, "Housi əpune iəmə nəha."
37 Ipaka naruagən me həuvehi Pol mhəuvnimwə ia nimwə səvənraha, nənə Pol rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me i mə, "Ko iakəgkiari ro mik?"
Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, "Kwa ikukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris.
38 Rosi ik iəmə Ijip nəha fwe kupwən ikrukwumen naruagənien riti kimiaha nəkur Rom, miri nərman me səməme kamhousi əpune iərmama, irəha pam fo-taosen, hiəuvən fwe kwopun akwesakwes ikin?"
39 Miregi Pol rini mə, "Rekəm. Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe profens nəha Silisia ia taon nəha Tasas. Iou sitisen riti səvəi taon asori nəha. Iakase ik mə ko ikəseni ro iou iakəgkiari m nərmama me nəha."
40 Iəmə asori səvəi naruagən me rəseni Pol. Nənə Pol rərer nəha kavən kautə ikin, muvehi utə rəgin, miripwi tete nərmama me. Nəpin irəha həuvehe mhafafa, rəgkiari minraha ia nəgkiariien Hipru, mini mə,

22

Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi ti nəkur Isrel

1 "Tata me mine piak me, hətərig ro iou, pwəh iakini irapw nəgkiariien səiou tukumiaha i."
2 Nəpin irəha həregi Pol raməgkiari minraha ia Hipru, nəgkiariien ihi səvənraha, həuvehe mhafafa mwi.
Nənə in rinamini mə,
3 "Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe Silisia, ia taon nəha Tasas, mətə iakiməpwinari ia taon i Jerusalem mo skur ia skur səvəi iahatən nəha Kamaliel. In rinahatən iou ia loa səvəi kaha kupwən me səkitaha mə takesi pen atukwatukw. Ia nəpin nəha iakiskai mə tako narimnari me səməme Kumwesən rokeikei rəmwhen ia kimiaha i ipwet mine.
4 Fwe kupwən, iakamometə nərmama me nəha səməme kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu. Iakaməkwtəmhiri irəha, nəri auər a mə nərman uə nipran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus mə tukousi əpune irəha.
5 Pris asori anan mine nəmə asori me səkitaha nəkur Isrel tuhəni mə iakani pərhien. Nəpin riti iakiməuvehi nəkukuə me səvənraha həmərai m piəvtaha me fwe Tamaskes. Iakier, mamevən ia kwopun nəha mə takəkwtəmhiri nərmama me

21:36: Luk 23:18, Wok Me 22:22 **21:38:** Wok Me 5:36-37 **22:3:** Wok Me 5:34, Rom 10:2 **22:4:** Wok Me 8:3, 22:19

səvəi Iesu, mərihi irəha ia jen, miri irəha mirərig, muvehe mwi ia Jerusalem mə tukousi irəha.

6 Ia nəpin nəha iakinauvehe ipaka ti Tamaskes, ipaka kurkwai nəpin ia ran, təkwtəkwuni a nukuraanien asori ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwin iou.

7 Iakimwei irapw ia tiprənə, miregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə, 'Sol, Sol, rəfo ikamometə iou?'

8 Miregi iakini mə, 'Iəmə asori, ik sin i?'

Miregi rini pehe tukw iou i mə, 'Iou Iesu, iəmə Nasaret sə ikamometə.'

9 Nərmama kimaha minraha hətoni nukuraanien nəha, mətə həpkregi amasan mhə nəfe nəha reri iərmama nəha rani pehe tukw iou i.

10 Nənə iakəres pen in i mə, 'Iərimənu, takəfo nəha təkwtəkwuni?'

Miregi Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, 'Tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin trini pehe tukw ik i narimnari me pam i Kumwesən ruvərfi raka mə tiko.'

11 Ia nəpin nəha ko iapkətə mhə nari, ti nəri nə mə nukuraanien sə raməhiəpwin iou raməhiapw pik. Ro pen nərmama kimaha minraha həuvehi rəgik, mhəiri iou, mhəuvən fwe Tamaskes.

12 Ia kwopun nəha iərmama riti nəghin nə Ananaeas. In iəməfwaki riti ramsiai Loa səkitaha. Nəkur Isrel me pam səməme kamharə fwe Tamaskes kamhəni amasan in.

13 In ruvehe mərer ipaka tukw iou, mini pehe tukw iou i mə, 'Sol, piak, tiko mətə nari.' Təkwtəkwuni a mwi irə, iakətə nari, məti pen mətoni in.

14 Nənə in rini mə, 'Kumwesən i səvəi kaha kupwən me səkitaha rinərpwi raka rəgin ia niram, mini mə tikaməkeikei mukurən narimnari me sə in rokeikei, mətoni Iəmə Atukwatukw nəha səvənhi, nənə miregi rerin atukwatukw rəgkiari.

15 Ro iaminhi irə, ik tikuvehe mo iərmama riti səvənhi. Tikaməkeikei məvisau irapw m nərmama me pam narimnari me sə ikinətoni miregi.

16 Təkwtəkwuni nəha, ikameitenhi nəfe? Əskəmter, mo paptaes. Tikəfwaki m Iesu, pwəh in raikuas raka nərəhaien me səim.'

17 Nəpin iakrərig muvehe mwi ia Jerusalem, iakevən maməfwaki ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə iakətoni vison riti.

18 Ia vison nəha iakətə Iərimənu raməgkiari pehe miou mə, 'Tikap akwauakw, mier ia Jerusalem. Nərmama me i

22:16: Wok Me 2:21 **22:18:** Wok Me 9:29-30

tuhəpkregi mhə nəgkiariien səim nəpin ikəvisau irapw iou minraha.'
19 Miregi iakini mə, 'Iərimənu, irəha həukurən amasan iou
mə fwe kupwən iakamevən fwe nəkwai nimwəfwaki me
pam səvəi nəkur Isrel, maməkwtəmhiri nərmama səməme
kamhəni nipərhienien ia niram. Iakamousi irəha, mauvehi
puvnimwə irəha ia kalapus.
20 Stifen, iərmama sə raməvisau irapw ik, nəpin niten rinaiu
irə, iou mwi iakamərer ia kwopun nəha, mamətui ti karkahu
me səvəi nərmama səməme kamhəkwi əpune in. Rerik ragien
a ti nəfe nəha kamho.'
21 Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, 'Tiko mier. Takərhi
pen ik ikevən ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.' "
22 Nərmama me kamhətərig amasan ia Pol, mətə nəpin
həregi nəgkiariien nəha, həgkiari asori, mhəni mə, "Həuvehi
raka iəmə nə, mhousi əpune! Tihəpwəh nəpwəhien in rimiru!"
23 Irəha kamhəkwein əpwəmwis, mamhərarki əpnapen
tinari me səvənraha mamhərarki utə niməkwrur.
24 Ro iaminhi irə iəmə asori səvəi naruagən me rini
pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi
mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. In rini mə
tuhaməkeikei mhərisi in pwəh rini irapw mə rəfo nərmama
me kamhəkwein əpwəmwis pen irə iaminhi irə.
25 Naruagən me hərihi tərini Pol mə tuhərisi. Iaruagən riti
sə ramərer ipaka in rasori ia naruagən me irəha hantret. Pol
rini pen tukwe in mə, "Noien i hiamo ratukwatukw ia loa səvəi
nəkur Rom uə rekəm? Hiənuə tihərisi sitisin riti səvəi Rom,
mətə kipkətə raka mhə nari riti rərəha rino."
26 Nəpin iaruagən nəha riregi nəgkiariien nəha, revən ti iəmə
asori səvənhi, mini pen tukwe in mə, "Nəfe nəha ikamo? Iəmə
nəha in sitisin riti səvəi Rom."
27 Ro pen iəmə asori səvəi naruagən me revən ipaka ti Pol,
mini pen tukwe in mə, "Ni amasan ro tukw iou i mə pərhien
ik sitisin riti səvəi Rom?"
Miregi Pol rini mə, "Ouəh."
28 Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, "Rəfo? Iou
iakinərəku mane asori mə takuvehe mo iou sitisin səvəi Rom."
Miregi Pol rini mə, "Mətə nəpin iakinətui irə iou sitisin səvəi
Rom."
29 Ia nəpin a mwi nə naruagən me səməme hənərer ipaka
mə tuhərisi Pol, irəha həhekir, mharaka irə. Nənə iəmə asori
səvənraha, in mwi rehekir, ti nəri nə mə rətə mə Pol in sitisin
riti səvəi Rom, mətə rinərihi tərini in ia jen.

Pol rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

22:19: Wok Me 8:3, 26:9-11 **22:20:** Wok Me 8:1 **22:21:** Wok Me 9:15, 13:2
22:22: Wok Me 21:36 **22:25:** Wok Me 16:37 **22:29:** Wok Me 16:38

30 Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rokeikei mə triregi atukwatukw nəgkiariien nəha mə nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol ti nəfe. Kini rakwakwi irə rərhi pen nəgkiariien revən ti pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə tuhaməkeikei mhousəsimwin irəha me. Kurirə irə rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəfi raka rəginraha ia Pol. Nənə ruvehi Pol, mevən, rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

23

1 Ia nəpin nəha Pol rəti pen mətoni nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mini mə, "Piak me, fwe kupwən meste pehe ipwet mine iakamarə, mamousari mə rerik tramasan məmher ia nəmri Kumwesən."

2 Nəpin Pol rini iaminhi, pris asori anan Ananaeas rini pen ti nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pol mə riti trəpwi tərhun.

3 Riti ia nirəha ro, nənə Pol rini pen ti pris asori anan i mə, "Kumwesən trəpwi ik. Ikəmwhen ia nikare nimwə kuvrhəkin ia prikis. Kahakwi amasan iruə ia prasta, mətə fwe imwə rimərmərru. Rəfo ikaməkure mə tikəkiri iou ti nətoniien mə iakamesi pen Loa səvəi Moses uə rekəm, mətə ikamərui loa nəha, mamini mə riti trəpwi iou?"

4 Miregi nərmama ipaka ti Pol həni mə, "Rəfo ikaməski pris asori anan səvəi Kumwesən?"

5 Miregi Pol rini mə, "Piak me, sori. Iapkukurən mhə mə in pris asori anan. Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə 'Tikəpwəh nini ərəhaien iəmə asori səkimiaha.' "

6 Pol ruvəukurən raka mə nərmama ia nousəsimwinien nəha səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nepwin Satusi me mine nepwin Farisi me. Ro iaminhi irə rəgkiari asori ia kwopun nəha, mini mə, "Piak me, iou Farisi riti. Tata səiou mine kaha me səiou irəha mwi Farisi me. Iakamərer ia nəmrimiaha ipwet mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iou iakaməmri pen əknekin nətərigien səiou ia nəgkiariien nəha səkitaha ramini mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien."

7 Nəpin Pol rini iaminhi, nousəsimwinien səvənraha reitehi. Farisi me mine Satusi me hənaməski irəha me.

8 (Irəha kamhəski irəha me ti nəri nə mə Satusi me kamhəni mə nərmama səməme həuvamhə tuhəpwəh nətuiien mwi. Kamhəni mwi mə nagelo me mine nənimwi nərmama me həiwən. Mətə Farisi me kamhəni nipərhienien ia nirəha pam.)

9 Nəmə asori me ia nousəsimwinien nəha nəgkiariien səvənraha rutə pik. Nahatən me nepwin səvəi Loa, irəha

---

23:1: Wok Me 24:16 **23:2:** Jon 18:22-23 **23:3:** Mat 23:27 **23:5:** Eks 22:28 **23:6:** Wok Me 4:2, Wok Me 24:15,21, Wok Me 26:5 **23:8:** Mat 22:23 **23:9:** Wok Me 25:25

mwi Farisi me, həskəmter, mamhəni irapw skai mə, "Kɨmaha iahətoni mə noien ərəha riwən ia iəmə i. Rosi nənɨmwɨn riti uə agelo riti rəgkiari min uə?"

10 Nəvisəien səvənraha ruvehe masori. Hənamousi irəha me. Nəpɨn iəmə asori səvəi naruagən me rətoni, rehekɨr mə irəha tuhousi Pol mheitehi nɨpwran. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi heiwaiu irapw mhəuvehi raka Pol ia rəgɨnraha, mhəuvehi mhəuvən fwe nəkwai nimwə səvəi naruagən me.

11 Nənə ia nəpɨn Iərɨmənu rier pen tɨ Pol, mɨni mə, "Tikəpwəh nehekɨrien. Ik ikuvəni irapw raka iou ia Jerusalem. Tikaməkeikei mɨni irapw mwi iou fwe Rom iamɨnhi."

Nəkur Isrel me nepwɨn hərai sun mə tuhousi əpune Pol

12 Kɨni rakwakwi irə nəkur Isrel me nepwɨn housəsɨmwɨn irəha me, mhərai sun mə tuhousi əpune Pol. Həuvehi kwəsuahi ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nənɨmwiien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol.

13 Nərmama me nəha hərai sun iamɨnhi irəha həpi raka foti.

14 Irəha həuvən tɨ pris asori me mɨne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, həni pen tɨ nirəha i mə, "Kɨmaha iahəuvəuvehi raka kwəsuahi ia nəmri Kumwesən mə tahəpwəh naniien nari mheste tahousi əpune raka Pol.

15 Ro pen kɨmiaha mɨne nəmə asori me səməme kamhəkure ia nousəsɨmwɨnien səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel tihərhi pen nəgkiariien revən tɨ iəmə asori səvəi naruagən me. Tihəres pen in mə triri Pol meiwaiu pehe mwi tukumiaha. Tiheikuə irə mə hiokeikei mə tihəregi mwi Pol rəgkiari. Nənə kɨmaha tahərer mwatuk tukwe mə tahousi əpune in ia suatuk."

16 Mətə kənkwənien Pol rɨregi nəfe tuho irə. Ro pen revən, muvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me, mɨni pui pen tɨ Pol i.

17 Pol rəkwein iaruagən riti sə in rasori ia naruagən me irəha hantret, mɨni pen tukwe in mə, "Ko ikuvehi iəkunouihi i mevən tɨ iəmə asori səim. Nəgkiariien riti nəha trɨni pen tukwe in."

18 Ro iamɨnhi irə ruvehi in mevən tɨ səvənhi iəmə asori, mɨni mə, "Pol, iəmə nəha fwe ia kalapus, rəkwein iou, məres iou mə takuvehi iəkunouihi i muvehe tukw ik, nəgkiariien riti nəha trɨni pehe tukw ik i."

19 Nənə iəmə asori səvəi naruagən me ruvehi rəgi iəkunouihi nəha, miri raka, məres pen in əpa mə, "Nəfe nəha ikuə tikɨni pehe tukw iou i?"

20 Mɨregi rɨni mə, "Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvərai sun raka mə trakwakwi həres ik mə ko ikiri Pol, meiwaiu,

23:11: Wok Me 18:9, 19:21, Wok Me 27:24, Wok Me 28:16,23 **23:15:** Wok Me 25:3

mevən fwe ia nousəsɨmwɨnien səvənraha. Irəha tuheikuə ia niram mə irəha hokeikei mə tuhəregi Pol rəgkiari mwi.

21 Mətə tikəpwəh nəseniien irəha, tɨ nəri nə mə nərman me səvənraha həpi raka foti tuhərkwafə ia suatuk mamheitenhi in. Nərman me nəha həuvəuvehi raka kwəsuahi ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nənɨmwiien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. Nənə təkwtəkwuni nəha hənəpnəpenə raka, mamheitenhi a nəgkiariien səim mə tikəfni irə."

22 Mɨregi iəmə asori səvəi naruagən me rɨni mə, "Tikəpwəh nɨniien tɨ iərmama riti mə ikuvəni pehe raka nəgkiariien nəha tukw iou i." Nənə in rərhi pen kənkwənien Pol ramevən.

Kərhi pen Pol revən tɨ iəmə asori nəha Filiks

23 Ia nəpɨn nəha iəmə asori səvəi naruagən me rəkwein iaruagən mi kəru səvənhi, mɨni pen tɨ nirau i mə, "Tirouevən rouni pen tɨ naruagən me irəha pam fo-hantret-sefenti mə tuhəpnəpenə tɨ nevənien fwe Sisaria. Tuhəier ia naen klok ia nəpɨn. Hantret kəru tuhavən. Sefenti tuhəkure ia hos me. Hantret kəru tuhəuvehi nitei.

24 Pwəh həpnəpenə mwi ia hos me nepwɨn səvəi Pol trəkure ia nirəha. Kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvehi in ia namasanien, mhəuvən tɨ Filiks, iəmə Rom sə ramərɨmənu ia tənə Jutia."

25 Nənə iəmə asori səvəi naruagən me rɨrai nəkukuə riti, mɨni iamɨnhi irə mɨnuə:

26 "Filiks, ik iəmə asori pərhien. Iou, Klotias Lisias, iakrai nəkukuə i ruvehe tukw ik.

27 Kupwən, nəkur Isrel həkwtəmhiri iəmə i, mamhousi in. Ipaka housi əpune, mətə kɨmaha naruagən me səiou iahəuvehe mhəuvehi raka in ia rəgɨnraha. Kurirə ikɨn, iakregi mə in sitisin riti səvəi Rom.

28 Nənə iakokeikei mə takukurən amasan həni ərəha in tɨ nəfe noien. Ro pen iakiri in, mevən ia nəkureien səvəi nəmə asori me səvənraha.

29 Nənə iakətoni mə in rɨpko mhə nari riti rərəha mə tukousi əpune in tukwe uə trəmak ia kalapus tukwe. Mətə irəha həni ərəha a in tɨ nəresien me nepwɨn ia loa səvənraha.

30 Kurirə ikɨn, iakregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune iəmə i. Nəpɨn iakregi, iakərhi pehe akwauakw in mə truvehe tukw ik. Iakɨni pen tɨ nərmama səməme kamhəni ərəha in mə irəha mwi tuhaməkeikei mhəuvehe tukw ik, mhəni irapw ia nənimem nəfe nəha noien iəmə i rɨno rerɨnraha rɨpkagien mhə tukwe. In i nəgkiariien səiou sampam."

23:27: Wok Me 21:30-33, Wok Me 22:25-27 **23:28:** Wok Me 22:30 **23:29:** Wok Me 18:14-15 **23:30:** Wok Me 24:5-8

31 Kurirə irə naruagən me ho nəkwai iəmə asori səvənraha,
mhəuvehi Pol ia nəpin, mhəuvehi mhəuvən mheste nari fwe
kwopun nəha Antipatris.
32 Kini rakwakwi irə, irəha səməme kamhavən a, hərərig
mamhəuvən fwe nimwə səvəi naruagən me. Naruagən
me səməme kamhəkure ia hos me, irəha əpa həuvehi Pol
mamhəuvən.
33 Nəpin irəha hapirapw fwe Sisaria, mhəuvən ti Filiks,
mhəuvei pen nəkukuə nəha iəmə asori səvənraha rimərai,
mhəmri pen mwi Pol ia rəgi Filiks.
34 Filiks rəvsini nəkukuə nəha, marə məres pen Pol i mə, "Ik
iəmə pəku?"
Miregi Pol rini mə, "Imwak fwe profens nəha Silisia."
Miregi Filiks
35 rini mə, "Nəpin nərmama səməme kamhəni ərəha ik
tuhəuvehe, iou takregi ik tikini irapw nəgkiariien səim." Nənə
Filiks rini pen ti səvənhi naruagən me mə tuhəuvehi puvn-
imwə Pol ia nimwə asori sə Herot rino fwe kupwən,[a] nənə
mhərer tukuahag.

24

Nəkur Isrel hərer ia nəmri Filiks, mhəni ərəha Pol

1 Nəpin krirum rukurau, nənə pris asori anan Ananaeas
reiwaiu pehe ia Sisaria irəha nəmə asori me nepwin səvəi
nəkur Isrel mine iərmama riti səvəi nəgkiariien nəghin nə
Tetalas. Irəha həuvehe mə tuhərer ia nəmri Filiks, mhəni
irapw nəfe nəha Pol rino rerinraha ripkagien mhə tukwe.
2 Kəkwein Pol ruvnimwə pehe, nənə Tetalas rani irapw
nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ti Filiks i, mamini mə, "Ti nəri
nə mə ikamərimənu amasan ia kimaha, iahamarə əpwəmwis
ia nəmərinuien. Ikinəmri amasan narimnari me ripik mo
narəien səkimaha nəkur Isrel ruvehe mamasan mwi.
3 Iəmə asori Filiks, ia nəpin me rerimaha ragien ti narimnari
me nəha ikamo, iahaməni tanak tukw ik.
4 Iou iapkokeikei mhə mə takouraha nəpin səim, mətə
iakase ik mə tikapi kimaha, mətərig ro ia nəgkiariien kwakwa
səkimaha.
5 Kimaha iahətoni mə iəmə i, in iəmə ərəha riti. Ia kwopun
me pam rarukwumen nərəhaien, mamo nəkur Isrel kamhəski
irəha me. In iəmə asori riti səvəi nərmama me nəha hənati
irapw ia nəfwakiien atukwatukw səkimaha, mamhesi pen
iəmə Nasaret nəha.

---

a **23:35:** Herot sə rousi əpune nəkwərhakwərha me nəpin Iesu rətui irə, ruvamhə raka. Mətə Herot nəha in nəha rino nimwə asori riti fwe Sisaria. Nənə nəpin Pol revən fwe ikin, nimwə nəha rəmwhen ia nimwə səvəi Provens. Kavmen ramowok fwe ikin. Nipəri nimwə nəha rəmwhen mwi ia kalapus. **24:5:** Wok Me 17:6

6-7 Nəpin riti in raməmwur mə trərui loa səkimaha, mo nimwəfwaki səkimaha ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən, nənə iahəkwtəmhiri in tukwe.
8 Trini minuə ikəres pen iəmə i, ikukurən nireg̃iien raməg̃kiari ia narimnari me pam i iahaməni irə."
9 Nənə nəkur Isrel hasitu ia Tetalas, mhəni mə narimnari me nəha Tetalas rani ro nipərhienien.

10 Ia nəpin nəha Filiks ranuanu pen m Pol mə trəg̃kiari. Nənə Pol rini mə, "Iou iakukurən amasan mə nuk ripik ik iəmə asori sə iakaməkiri nəg̃kiariien səvəi nəkur Isrel ia kwopun i. Ro pen rerik rag̃ien mə takini irapw nəg̃kiariien səiou ia nənimem.
11 Ikukurən nətəien mə ripkəpi raka mhə ihi nəpin twelef iou iakiməutə pen fwe Jerusalem mə takəfwaki.
12 Ia nəpin nəha nəkur Isrel həpkətoni mhə iou iakamousari m iərmama riti. Həpkətoni mhə iou iakarukwumen nərəhaien riti ia nimwə səvəi Kumwesən uə ia nimwəfwaki me səvənraha uə ia kwopun me fwe ia taon.
13 Nəg̃kiariien me i kamhəni ia nirak təkwtəkwuni rəknekin ti nirəha mə tuho ikətoni mə nipərhienien.
14 Mətə nəri takini pehe tukw ik i ro nipərhienien. Iou iərmama riti iakamərer pen ia kuse nəfwakiien i kani mə Suatuk səvəi Iesu. Ia suatuk nəha iakaməfwaki pen m Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkimaha. Irəha i kamhəni mə suatuk nəha suatuk ikou. Mətə iou iakani nipərhienien ia nəg̃kiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me.
15 Iakaməmri pen əknekin nətərig̃ien səiou ia Kumwesən mameitenhi rəmwhen mwi ia nəmə me i mə ti nəpin riti in ro nərmama səməme həuvamhə hətui mwi, nəkur amasan mine nəkur ərəha.
16 Mo pen ia nəpin me iakamousari məpwəh noien nari riti sə tro iakregi fwe ia rerik mə iakino nərəhaien ia nəmri Kumwesən uə ia nəmri nərmama.
17 Ia nuk me nepwin iapkevən mhə fwe ia Jerusalem. Kurirə irə iakevən ikin mə takuvei pen narimnari me nepwin m Kumwesən, nənə muvei pen mwi mane trasitu ia nərmama me səiou nəkur Isrel.
18 Iakevən fwe nimwə səvəi Kumwesən mə tako narimnari me nəha. Nəpin iakevən mo pam nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien iou iakəmher ia nəmri Kumwesən, nəkur Isrel me nepwin hətə iou. Nərmama me həpwəh nipikien kimaha minraha, nurig̃rig̃ien asori riwən.

24:6-7: Wok Me 21:28-30 **24:11:** Wok Me 21:17 **24:14:** Wok Me 24:5 **24:15:** Jon 5:28-29 **24:16:** Wok Me 23:1 **24:17:** Rom 15:25-26, Kal 2:10 **24:18:** Wok Me 21:26-27

19 Mətə nəkur Isrel me nepwɨn səməme həuku pen fwe Esia,
irəha mwi fwe nəkwai nimwə nəha. Trɨni mɨnuə irəha hənətə
iou iakɨno noien ərəha ramasan pwəh həuvehe mhərer ia
nənimem, mhəni irapw.
20 Mə rekəm pwəh nəmə me i həni irapw tukw ik i nəfe iakɨno
rɨpkatukwatukw mhə hənətoni ia nəpɨn nəha iakamərer ia
nəmri nəmə asori me səvənraha.
21 Mətə niemaha rəpi irəha tɨ nəgkiariien kuatia a i iakɨməni.
Nəpɨn iakamərer ia nəmrɨnraha, iakəgkiari asori, mɨni mə, 'Ip-
wet, iakamərer ia nəmrɨmiaha mə tihəkiri nəgkiariien səiou,
tɨ nəri nə mə iakani pərhien mə nərmama səməme həuvamhə
tuhətui mwi.' "
22 Filiks rukurən amasan suatuk nəha səvəi Iesu. Ro pen
ro sampam ia nəgkiariien, mɨni mə, "Nəpɨn Lisias, iəmə asori
səvəi naruagən me, truku pen fwe Jerusalem meiwaiu pehe i,
iakɨni irapw nətərɨgien səiou ia nəgkiariien me i səkɨmiaha."
23 Nənə Feliks rɨni pen tɨ iaruagən riti səvənhi mə, "Tikətui
amasan tɨ iərmama i, mətə ikukurən nuvehi rakaien jen ia
rəgɨn, məseni in pwəh ravən auər a kwopti. Trɨni mɨnuə in me
nepwɨn həuvehe mə tuhasitu irə, tikəpwəh nɨniseien irəha."

Pol rəgkiari m Filiks mɨne Trusila

24 Nəpɨn nepwɨn rukurau, Feliks ruvehe irau pran səvənhi
nəghɨn nə Trusila. In prən Isrel. Filiks rərhi pen nəgkiariien
mə Pol truvehe. Nənə in rɨregi Pol rəgkiari ia nahatətəien ia
Iesu Kristo.
25 Mətə nəpɨn Pol raməgkiari ia noien atukwatukw, mɨne
noien sə iərmama rəsisəg noien ərəha ia nɨmɨruien səvənhi,
mɨne nəpɨn sə rauvehe Kumwesən trəkiri nərmama tɨ
noien me səvənraha, Filiks rehekɨr, mɨni pen tɨ Pol i mə,
"Təkwtəkwuni nəmwhen. Tiko mevən. Tɨ nəpɨn riti, səiou
wok riwən, iakəkwein mwi ik."
26 Ia nəpɨn mwi nəha, Filiks ramətərɨg mə rosi Pol truvei pen
mane min mə trəseni in rier ia kalapus mamevən. Ro pen
raməkwein Pol ia nəpɨn me, maməgkiari irau min.
27 Nuk kəru rukurau, nənə Filiks rəpwəh wok sə rauvehi,
mətə rəpwəh Pol raməmak ia kalapus, tɨ nəri nə mə rokeikei
mə tro nəkur Isrel həregi ramasan tukwe. Nənə Posias Festas
ruvehi təmwheki Filiks.

25

Pol rɨnuə trevən mərer ia nəmri Kig Sisa

1 Nəpɨn Festas ruvehe ia profens səvənhi, muvehi nəpɨn
kahar fwe Sisaria, nənə mier mutə pen fwe Jerusalem.

24:19: 2Tim 1:15 **24:21:** Wok Me 23:6 **24:22:** Wok Me 23:26 **24:23:** Wok Me 27:3, Wok Me 28:16,30 **24:27:** Wok Me 25:9

2 Ia kwopun nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol, mamhəres Festas i mə
3 trasitu ia nirəha mərhi Pol rutə pehe ia Jerusalem. Irəha
hənərai sun raka mə tuhərkwafə ia suatuk, mhousi əpune in.
4 Mətə Festas rini mə, "Pol fwe Sisaria ia kalapus. Ripko mhə
tui, iou iakrərig mevən fwe ikin.
5 Ramasan mə nəmə asori me ia kimiaha heiwaiu mhəuvən
fwe Sisaria kimaha minraha. Nənə mə iəmə nəha rino nari riti
rərəha, pwəh irəha həni pehe tukw iou i."
6 Festas rarə nəpin eit uə ten irəha minraha. Kurirə ikin
reiwaiu pen fwe Sisaria. Kini rakwakwi irə in revən məkure
ia kwopun sə kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mini pen ti
naruagən me mə tuhəuvehi Pol mhəuvehe.
7 Nəpin Pol ruvehe, nəkur Isrel səməme həier ia Jerusalem
mheiwaiu pehe, mhərer kuraukurau irə, mənamhəni irapw
narimnari me ripik rərəha anan Pol rino, mətə rəknekin ti
nirəha mə tuho Festas rətə mə nipərhienien.
8 Ia nəpin nəha Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi, mini mə,
"Iapko mhə nari riti rərəha mərui loa səvəi nəkur Isrel uə loa
səvəi nimwə səvəi Kumwesən, uə loa səvəi Kig Sisa."
9 Mətə Festas rokeikei mə tro nəkur Isrel rerinraha ragien
tukwe. Ro pen rini pen ti Pol i mə, "Rəfo? Rerim ragien mə
tikutə pen fwe Jerusalem, nənə ia kwopun nəha tikərer ia
nənimek mə takəkiri nəgkiariien səim mine nəgkiariien me i
kamhəni ərəha ik irə?"
10 Miregi Pol rini mə, "Kwopun i iakamərer ikin, Kig Sisa
riməni mə tikəkiri nəgkiariien səvəi sitisin me səvəi Rom
ikin. Ratukwatukw mə tikəkiri nəgkiariien səiou ia kwopun
i. Ikuvəukurən amasan raka mə iapko mhə nari ərəha riti,
mouraha nəkur Isrel i.
11 Mə pərhien iou iəmə ərəha riti sə iakino narimnari me
nepwin loa səvəi nəkur Rom rani mə takemhə tukwe, ra-
masan. Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka iou ia nemhəien.
Mətə mə nəgkiariien səvənraha kamhəni ia nirak ro neikuəien
i, iərmama riti riwən ko ruvei pen iou ia rəginraha. Iou
iakokeikei mə takevən mərer ia nəmri Kig Sisa pwəh in riregi
nəgkiariien səiou."
12 Nənə Festas rəgkiari irəha nərmama me səvənhi. Nəpin
həgkiari pam, rini pen ti Pol i mə, "Ikini mə ikokeikei mə
tikətoni Kig Sisa ti nəgkiariien səim. Ramasan, takərhi pen ik,
tikevən mətoni Kig Sisa."

Pol rərer ia nəmri Akripa

13 Nəpin nepwin rukurau, Kig Akripa mine kitiriməni Pernis
krouvehe ia Sisaria rouevən rouətə Festas.

25:2: Wok Me 24:1, 25:15 **25:3:** Wok Me 23:15 **25:7:** Wok Me 24:5-6,13
25:9: Wok Me 24:27

14 Krouarə ia kwopun nəha nəpin ripik. Ia nəpin nəha Festas rini irapw ti Kig Akripa narimnari me kino ia Pol, mini mə, "Iərmama riti ia kwopun i nəpin Filiks ramevən, məpwəh rəmak ia kalapus.

15 Nəpin iakevən fwe Jerusalem, pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe mamhəni ərəha in, mamhəres iou mə takousi əpune.

16 Mətə iakini pen ti nirəha i mə narəien səvəi nəkur Rom ropə. Trini minuə kini iərmama riti mə rinərui loa, ko iapkəseni akwauakw mhə in mə tukousi əpune. Takaməkeikei mukupwən mousəsimwin in mine nərmama səməme kamhəni ərəha in ia kwopun kuatia. Iərmama nəha traməkeikei muvehi nəpin səvənhi pwəh in trini irapw nəgkiariien səvənhi ia nikaren səvəi nəgkiariien me nəha nərmama kamhəni ərəha in irə.

17 Ro iaminhi irə, nəpin irəha həuvehe i, iapko mhə tanpen irə, mətə rakwakwi irə iakevən məkure ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mini pen ti naruagən me mə tuhəuvən mhəuvehi iəmə nəha mhəuvehi mhəuvehe.

18 Nəpin nərmama səməme kamhəni ərəha Pol həskəmter, nətərigien səiou mə irəha tuhəni irapw narimnari me nepwin sə rərəha anan in rino. Mətə həpko mhə iaminhi.

19 Irəha həskəmter, mamhousari irəha min ti nəresien me nepwin ia nikaren səvəi nəfwakiien səvənraha, mamhousari mwi ti iərmama riti nəghin nə Iesu. Ruvamhə, mətə Pol rini mə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.

20 Nəpin iakregi nəgkiariien me nəha, iakuvəreirei mə takəfətoni nipərhienien irə. Ro pen iakəres pen iəmə i mə 'Rerim ragien mə tikevən fwe Jerusalem, nənə takəkiri nəgkiariien səim mine nəgkiariien səvənraha fwe ikin?'

21 Mətə Pol rini mə rekəm. In rokeikei mə tramo a ia kalapus pwəh Kig Sisa riregi nəgkiariien səvənhi, məkiri. Ro pen iakini pen ti nərmama me səiou mə tuhətui amasan tukwe fwe ia kalapus meste takərhi pen revən ti Kig Sisa."

22 Nəpin Festas rini pen pam, Akripa rini pen tukwe in mə, "Iou mwi iakokeikei mə takregi iəmə nəha rəgkiari."

Miregi Festas rini mə, "Ramasan, pwəh trakwakwi ikregi."

23 Kini rakwakwi irə, nukupwənien asori riri Akripa mine Pernis mine nəmə asori me səvəi naruagən me mine nəmə asori me səvəi taon nəha həuvnimwə ia nəkwai nimwə sə kamregi nəgkiariien ikin. Nənə Festas rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvehi Pol mhəuvnimwə pehe.

24 Nəpin Pol ruvnimwə pehe, Festas rini mə, "Kig Akripa mine kitaha pam ia kwopun i. Hiətə iəmə i. Nəkur Isrel me

25:14: Wok Me 24:27 **25:19:** Wok Me 18:15 **25:20:** Wok Me 25:9 **25:23:** Mat 10:18, Mak 13:9 **25:24:** Wok Me 25:2,7, Wok Me 22:22

pam fwe Jerusalem kamhəni pehe tukw iou i, mamhəni asori mə takaməkeikei mousi əpune. Nənə kurirə ho mwi iaminhi ia kwopun i Sisaria.

25 Mətə iapkətə mhə nari riti rino rərəha mə tukousi əpune in tukwe. Nənə ti nəri nə mə rinokeikei mə trevən fwe Rom pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkiariien səvənhi, iakuə takərhi pen i revən,

26 mətə iou iakreirei mə takrai pen nəfe ia nəkukuə ia nikaren səvəi iəmə i, mərhi pen i, revən ti Kig Sisa. Ro pen iakuvehi iəmə i, muvehe, mərpwi irapw in ia nənimem, Kig Akripa, mine ia nəmrimiaha pam. Iakuə nəpin səregi, mhəkiri pam nəgkiariien səvənhi, tihəuvei pehe nətərigien riti miou pwəh iakrai pen ia nəkukuə.

27 Trini minuə iakərhi pen iərmama riti sə raməmak ia kalapus revən ti iəmə asori səkitaha, mətə iapkrai pen atukwatukw mhə nəfe nəha loa in rinərui, tukw iou iakregi ripkatukwatukw mhə."

26

Akripa rəseni Pol mə trəgkiari

1 Akripa rini pen ti Pol i mə, "Iakəseni ik, ikini nəgkiariien səim." Nənə Pol ruvehi utə rəgin minani irapw nəgkiariien səvənhi, minamini mə,

2 "Kig Akripa. Iakamərer ia nənimem ipwet mə takini irapw nəgkiariien səiou ti nəgkiariien me pam i nəkur Isrel kamhəni ərəha iou irə. Rerik ragien,

3 ti nəri nə mə ik ikukurən amasan narəien səvəi nəkur Isrel mine nousariien me səvənraha. Ro pen iakase ik tiko nətərigien səim rəpwəmwis, mətərig ia nirak.

4 Nəkur Isrel me pam həukurən amasan narəien səiou. Nəpin iakinamouihi, iakamarə kimaha minraha fwe imwak ikin. Kurirə ikin iakamavən kimaha minraha fwe ia Jerusalem.

5 Iərha həuvəukurən raka iou fwe kupwən. Mə rerinraha ragien ti niniien, tuhəni iou mə pərhien iakinarə ia narəien səvəi Farisi me. Farisi me həskai ti Loa səvəi Moses mhəpi raka təmwei nəfwakiien me nepwin səkimaha nəkur Isrel.

6 Nənə təkwtəkwuni iakamərer ia kwopun i mə tikəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekin nətərigien səiou ia promes nəha Kumwesən rimәni pen ti kaha kupwən me səkimaha.

7 Promes nəha kwənəkwus me twelef səkimaha kamhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha irə, mamhəfwaki skai ia nəpin mine ia ran, mamheitenhi mə tuhəuvehi. Promes

26:5: Fil 3:5-6 **26:6:** Wok Me 23:6, 28:20

əpa nəha, Kig Akripa, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekin nətərigien səiou irə, nəkur Isrel me i kamhəni ərəha iou.

8 Kimiaha i, Kumwesən rukurən noien nərmama səməme həuvamhə hətui mwi. Rəfo rəknekin tukumiaha ti niniien nipərhienien irə?

9 Fwe kupwən, iou mwi rerik ramrhi mə takaməkeikei mo narimnari me nepwin, mouraha nəghi Iesu, iəmə Nasaret.

10 In nəha noien səiou sə iakinamo fwe ia Jerusalem. Pris asori me həməuvei pehe nasoriien miou, nənə iakəkwtəmhiri nərmama səvəi Iesu həpik, muvehi puvnimwə irəha ia kalapus. Nəpin kamhəni mə tukousi əpune irəha, iou mwi iakini mə ratukwatukw, pwəh housi əpune.

11 Nəpin ripik iakamousi irəha fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, mamousari mə tako irəha həni ərəha Iesu. Iakaməmwəki pik irəha. Ro pen iakamevən mwi fwe ia taon me isipwin mə takometə irəha.

12 Nəpin riti pris asori me həuvei pehe nasoriien miou, mhərhi pen iou mə takevən fwe Tamaskes.

13 Kig Akripa, fwe ia suatuk, ia kurkwai nəpin ia ran, iakətə nukuraanien ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwin iou mine nərmama me səməme haməkurirə ia nirak. Raməhiapw pik məpi raka meri.

14 Ia nəpin nəha kimaha pam iahəmwei ia tiprənə, nənə iakregi reri iərmama riti rəgkiari pehe miou ia nəgkiariien Hipru, mini mə, 'Sol, Sol, rəfo ikamometə iou? Ikamo a nəmisəien mik. Ikəmwhen ia kau nəha nəpin iəmə asori səvənhi raməpi ia nei əhiə, ramerukw kurirə nisun, nei əhiə raməpi.'

15 Miregi iakini mə, 'Iəmə asori, ik sin i?'

Miregi Iərimənu rini mə, 'Iou i Iesu sə ikamometə.

16 Mətə tiko miskəmter, mərer ia nisum mi. Iou iakier pehe tukw ik i iaminhi irə minuə takuvehi utə ik, ikuvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari miou. Tikaməkeikei mini irapw ti nərmama me narimnari me sə iako ikətoni ipwet mine narimnari me sə tako ikətoni.

17 Takuvehi raka ik ia rəgi nəkur Isrel mine ia rəgi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Iakamərhi pen ik ti nirəha i.

18 Tikaməkeikei mevən mo nənimenraha rukuraan. Pwəh həpwəh nəpitəvien, mhərari, mhəuvehe ti nukuraanien. Pwəh həpwəh niskaiien səvəi Setan, mhərari, mhəuvehe ti Kumwesən. Nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə irəha tuhəuvehi kwopun riti səvənraha irəha nərmama me i Kumwesən raməmri əpə irəha mə irəha nəkur ikinan me səvənhi, ti nəri nə mə kamhahatətə ia nirak.'

26:9: Wok Me 8:3 **26:18:** Aes 35:5, Aes 42:7,16, Efes 2:2, Kol 1:13, Wok Me 20:32

19 Ro iaminhi irə, Kig Akripa, iakəpwəh nəruiien vison nəha
ruku pen ia neiai.
20 Mətə iakukupwən fwe Tamaskes, nənə fwe Jerusalem,
mine ia kwopun me nepwin mwi fwe ia tənə Jutia, mine ia
tənə me səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Iakəvisau
irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha
me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, mho noien amasan
me səməme tuhahatən pen mə irəha həuvərərig pərhien ia
rerinraha.
21 Nənə ti noien nəha iakamo, nəkur Isrel me i həkwtəmhiri
iou fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhousari mə tuhousi
əpune iou.
22 Mətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia nəpin me. Ro pen
iakamərer ia kwopun i ia nəmrimiaha ipwet, maməvisau m
nəmə asori me mine nəmə auər a me. Nəgkiariien i iakani
ripko mhə nəgkiariien əpə riti, mətə iakani a narimnari me
səməme profet me mine Moses həməni kupwən mə tuko.
23 Irəha həməni mə Kristo traməkeikei miregi nəmisəien,
memhə, mukupwən ia nərmama me pam mətui mwi ia
nemhəien, nənə məvisau irapw nəgkiariien amasan sə
trəhiəpwin nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur
Isrel."
24 Nəpin Pol rani irapw nəgkiariien səvənhi iaminhi irə,
Festas rəgkiari asori, mini mə, "Pol ikamarməri. Nukurənien
me ripik kinahatən ik irə hamo ik ikamarməri."
25 Mətə Pol rini mə, "Festas, iəmə asori, iakəpwəh
narməriien. Nəgkiariien me i iakani ho nipərhienien anan.
26 Kig Akripa, ikukurən narimnari me i. Ro pen iakukurən
nəgkiariien mik, məpwəh nehekirien. Ia nətəien səiou rosi
ikinətə pam raka narimnari me i, ti nəri nə mə həpkier irapw
mhə ia kwopun afafa.
27 Kig Akripa, rəfo? Ikamini nipərhienien ia profet me səvəi
nəkur Isrel? Iakukurən mə ikani nipərhienien ia nirəha."
28 Miregi Akripa rini pen ti Pol i mə, "Ikukurən mə ia nəpin
ouihi kwərha ko ikuvi iou iakuvehe mo iou Kristin?"
29 Miregi Pol rini mə, "Iakəpwəh nəfwaki penien m
Kumwesən tukw ik əpa, mətə tukumiaha pam i hiamətərig ia
səiou nəgkiariien ipwet. Iakaməres mə nəpin ouihi uə nəpin
əpwəmwis, kimiaha pam tihəuvehe mhəmwhen ia nirak. Jen
me i a sə kinərihi iou irə, iakəpwəh nokeikeiien mə tukərihi
kimiaha irə."
30 Ia nəpin nəha Kig Akripa mine Festas mine Pernis mine
nərmama səməme kamhəkure irəha minraha həskəmter,

26:20: Mat 3:8 **26:21:** Wok Me 21:30-31 **26:23:** Luk 24:44-47, 1Kor 15:20
26:26: Jon 18:20

31 mhəier. Nəpin həier pam, həni pen ti nirəha me i mə, "Iəmə nəha ripko mhə nari riti sə tukousi əpune in tukwe uə tukuvehi puvnimwə in ia kalapus tukwe."

32 Nənə Akripa rini pen ti Festas i mə, "Ripkəpwəh a nəresien mə Kig Sisa trəkiri nəgkiariien səvənhi, səseni rier irapw ia kalapus mamevən."

27

Nəmə Asori me hərhi Pol mə trevən fwe Rom

1 Nəmə asori me həni mə kimaha tahəputə ia nitətə riti, mhəuvən fwe Itali. Irəha həuvehi Pol mine nərmama nepwin səməme kamhəmak ia kalapus, mhəuvehi mhəuvei pen ia rəgi iaruagən riti nəghin nə Julias. In rasori ia naruagən me irəha hantret. Kani irəha mə Naruagən me səvəi Kig Sisa.

2 Nitətə riti sə ruku pen fwe Antramitiam muvehe minamevən fwe kwopun me fwe Esia. Iahəputə irə mhəier. Iəmə Masetonia riti sə ruku pen ia taon nəha Tesalonaeka ruvehe kimaha min. Nəghin nə Aristakas.

3 Kini rakwakwi irə iahapirapw fwe taon nəha Saeton. Julias rerin rəpou ti Pol, məseni in ruvarei mətoni in me nepwin. Nənə irəha hasitu irə.

4 Nəpin iahəputə mwi ia nitətə səkimaha mhəier ia kwopun nəha, iahaiu tegin nikare tənə əmweris nəha Saepras, ti nəri nə mə nimətagi raməpwi nitətə.

5 Iahəpi simwin ia təsi nəha iruə ia profens mi nəha Silisia mine Pamfilia. Kurirə ikin iaheiwaiu pehe ia taon nəha Maera ia profens nəha Lisia mhəuvarei.

6 Ia kwopun nəha iəmə asori səvəi naruagən me rətoni nitətə riti sə ruku pen fwe Aleksantria minamevən fwe Itali. Nənə ruvei pen kimaha irə.

7 Nitətə nəha ramaiu məru. Nəpin ripik rukurau, nənə iahaməmwur mhapirapw iruə ia taon nəha Nitas. Mətə ia kwopun nəha nimətagi riskai. Ko nitətə ripkərer mhə. Ro pen iahaiu tegin tənə əmweris nəha Krit, mhəukurau ia poen nəha Salmone.

8 Iahəmwur, mhaiu, mhesi pen nikare Krit, mhəuvehe ia kwopun riti kani mə Pasis Amasan ipaka ti taon nəha Lasea.

9 Ia naiuien səkimaha iahənouraha raka nəpin ripik. Ripko mhə nəpin amasan ti niripin penien naiuien səkimaha mamhəuvən, ti nəri nə mə nəpin asori səvəi nəkur Isrel kani mə Nəpin Kauvehi Raka Nərəhaien Irə[a]ruvəukurau raka. Nəpin

---

26:31: Wok Me 23:29, 25:25 **26:32:** Wok Me 25:11 **27:1:** Wok Me 25:12 **27:2:** Wok Me 19:29, Kol 4:10, Flm 24 **27:3:** Wok Me 24:23 [a] **27:9:** Əvsini mwi Lev 16:30; 23:27-28, Nam 25:9.

səvəi nɨmətagi ruvəuvehe ipaka. Ro iamɨnhi irə Pol rəgkiari pen m nərmama, mɨni mə,

10 "Nərman, trɨni mɨnuə saməsuə mamhəuvən, iakətə mə narimnari me rɨpɨk trəmwhenɨmw. Rɨpko mhə kago əpa mɨne nɨtətə, mətə tukouraha mwi nɨmɨruien me səkɨtaha."

11 Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rɨpkətərɨg mhə ia nəgkiariien səvəi Pol, mətə ramətərɨg ia kapten səvəi nɨtətə mɨne iəmə i səvənhi nəha nɨtətə.

12 Nənə tɨ nəri nə mə rəknekɨn tɨ nɨtətə me mə tuhərer ia pasis nəha ia nəpɨn səvəi nəkwieiien, nərmama me həpɨk ia nɨtətə səkɨmaha hokeikei mə tahəier ia kwopun nəha, mharkut mə ko iaheste Finiks, pasis riti mwi fwe Krit sə raməti pen saotwes mɨne notwes. Həni mə pwəh nɨtətə səkɨmaha rərer afafa fwe ikɨn meste nəpɨn səvəi nəkwieiien rukurau.

Nɨmətagi asori rousi nɨtətə

13 Nəpɨn mətagi natogə rərer, mavən ouihi a, kru me səvəi nɨtətə səkɨmaha həregi mə rosi ko haiu mheste Finiks. Ro pen həuvehi utə aean sə hənosə irapw i raməkwtəmhiri nɨtətə. Nənə iahəier, mhaiu parei a, mamhesi pen nɨkare tənə əmwerɨs nəha Krit.

14 Mətə rɨpko mhə tui, mətagi asori riti kani mə Nɨpərapu rɨskəmter muku parei,

15 muəsi nɨtətə, məkəkini nɨpəsegɨn. Iaharkut mə tahəkəkini nɨtətə, raiu atukwatukw, mətə rəknekɨn. Ro pen iahəpwəh, mhəmak pen ia nɨmətagi, mamhəuvən.

16 Iahəuvən ipaka tɨ tənə əmwerɨs ouihi nəha Kaota, mhaiu tegɨn. Ia kwopun nəha kru me həmwur mhəuvehi utə kwəti bot səvəi nɨtətə.

17 Nəpɨn həuvəuvehi utə raka kwəti bot nəha mhəmri amasan, hosə irapw nəkwus rukurau irapw ia nɨtətə mutə pehe ia nɨkaren. Həvi tərini mə trəkwtəmhiri nɨpwrai nɨtətə. Kurirə ikɨn həhekɨr mə nɨmətagi trouini ərori pen nɨtətə ia nɨmaha fwe ia kwopun riti kani mə Sirtis. Ro pen həvi əse nivən, mhəmak pen ia nɨmətagi mamhəuvən.

18 Nɨmətagi nəha rasori pɨk, mauəsi pɨk kɨmaha. Ro pen rakwakwi irə kru me hənamərarki irapw kago me.

19 Kɨni neis irə, həuvehi nore nɨtətə me ia rəgɨnraha, mhərarki irapw.

20 Ia nəpɨn me rɨpɨk, iahəpkətə mhə meri ia ran mɨne kəməhau me ia nəpɨn. Mətagi nəha ramavən a, mamousi kɨmaha. Ro pen iahəregi mə na tahemhə pam.

21 Ia nəpɨn nəha tui kwopti, kɨmaha pam iahəpkani mhə nari. Nənə Pol rərer ia nəmrɨmaha mɨni mə, "Nərman, hiəpkətərɨg iou. Səpkəpwəh a nəputəien ia nɨtətə i, mhəier

27:10: Wok Me 27:22

ia Krit, ko ramasan. Ko narimnari me həpkərəha mhə,
mhəmwhenɨmw iamɨnhi.
22 Mətə təkwtəkwuni iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh
nehekɨrien. Kɨmiaha riti trɨpkouraha mhə nɨmɨruien səvənhi,
mətə nɨtətə a trəmwhenɨmw.
23 Kumwesən sə iakaməfwaki min in səvənhi iou. Nərineiv
ia nəpɨn agelo riti səvənhi rier pehe tukw iou,
24 mɨni mə, 'Pol tikəpwəh nehekɨrien. Tikaməkeikei mərer
ia nəmri Kig Sisa fwe Rom. Ətə ro. Kumwesən ramasan tukw
ik. Truvehimɨru ik kɨmiaha nərmama me pam ia nɨtətə i.'
25 Ro iamɨnhi irə, nərman, tihəpwəh nehekɨrien. Iakahatətə
ia Kumwesən səiou. In truvehimɨru kɨtaha pam i rəmwhen
atukwatukw agelo nəha səvənhi rɨməni pehe tukw iou i.
26 Mətə tsaməkeikei mhaiu mhəuvehi pekɨn nɨmaha ia tənə
əmwerɨs riti."
27 Nɨmətagi asori nəha rousi kɨmaha, məpwi irapw kɨmaha
ia nəkwai təsi nəha kani mə Təsi Atrias.[b] Nəpɨn səro
fotin irə, ia kurkwai nəpɨn, kru me rerɨnraha rɨrhi mə rosi
iahənamuvehe ipaka tɨ tənə riti.
28 Ro pen irəha hosə irapw kwənəkwus riti let raməgher pen
ia nusvenhɨn, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia toti sefen
meta. Həfwini ouihi a, mhosə irapw mwi, mhətoni mə təsi
reiwaiu rəmwhen ia twenti eit meta.
29 Irəha həhekɨr mə kamo nɨtətə səkɨmaha rouini ərori pen ia
nɨmaha riti. Ro iamɨnhi irə həuvən fwe kurirə ia nɨtətə, mhosə
irapw aean kefə tuhəvi tərini nɨtətə, mamhəfwaki mə trɨran
akwauakw.
30 Ia nəpɨn nəha kru me hokeikei mə tuhəivə raka ia
nɨtətə mhap. Harhɨr irapw kwəti bot ia təsi, mamheikuə mə
tuhəuvən fwe nɨpəsegi nɨtətə, mhosə irapw aean me nepwɨn
mwi tuhəvi tərini nɨtətə.
31 Mətə Pol rɨni pen tɨ iəmə asori səvəi naruagən me mɨne
naruagən me səvənhi mə, "Nəmə me nəha tuhamo a ia nəkwai
nɨtətə. Kamo Kumwesən trɨpkuvehimɨru mhə kɨmiaha."
32 Ro iamɨnhi irə naruagən me həuvən mhərai əmwesi
nəkwus me səvəi kwəti bot, mharaka irə ramevən.
33 Ipaka rɨnamran, Pol raməkeikei mɨnraha mə tuhani
nari, mamɨni mə, "Ipwet səneste nəpɨn fotin, mətə kɨmiaha
hiəpkani mhə ihi nari.
34 Ro iamɨnhi irə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei
mhani nari, pwəh rasitu ia kɨmiaha. Kɨmiaha riti trɨpkemhə
mhə."

27:22: Wok Me 27:10,31 **27:24:** Wok Me 23:11 **27:26:** Wok Me 28:1

[b] **27:27:** Təsi Atrias nəghɨn riti mwi Təsi Metiterenian. **27:31:** Wok Me 27:22
27:34: Mat 10:30

35 Pol rɨni iamɨnhi irə, nənə mərer ia nəmrɨnraha, muvehi bred, məfwaki mɨni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, mɨnaməni.
36 Nənə irəha hətoni, hənaməpwəh nehekɨrien. Irəha pam mwi hənamani nari.
37 (Kɨmaha pam tu-hantret-sefenti-sikis nərmama ia nəkwai nɨtətə nəha.)
38 Nəpɨn hani nari nəmwhen, həuvehi pak flaoa me fwe ia nəkwai nɨtətə, mhərarki irapw fwe ia təmwei təsi mə tuho nɨtətə rəruvərevə.
39 Nəpɨn rɨnamran, kru me həti pen mhətoni tənə riti. Həreirei mə nəfe nəha tənə, mətə hətə pasis riti nɨpəkɨr fwe ikɨn. Nənə hənuə ko həuvehi nɨtətə, mhəuvarei fwe ikɨn.
40 Ro pen hərai əmwesi raka nəkwus ia aean me səməme kamhəvi tərini nɨtətə, həmwhenɨmw. Həfi raka kwənəkwus ia niveiə mi sə krouəkəkini nɨtətə. Həvi nivən fwe ia nɨpəsegi nɨtətə, rutə mə nɨmətagi trəkure irə. Nənə iahənamuvən mə tahəuvarei.
41 Mətə iahəuvən ia kwopun rəkwətə ikɨn, mhəuvehi pekɨn nɨmaha. Nɨpəsegi nɨtətə rəkəkir pen əknekɨn ia nɨmaha. Kurirə irə təsi rɨnaməpwi ərori.

42 Ia nəpɨn nəha naruagən me kamhərai sun mə tuhousi əpune nərmama me səməme hamarə ia kalapus. Kamo heiai mhəuvarei mhap.
43 Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rokeikei mə truvehimɨru Pol. Ro pen rɨnise nətərɨgien səvəi naruagən me, marə mɨni pen tɨ nərmama səməme həukurən neiaiien mə tuhəivə irapw, mheiai, mhəuvarei.
44 Səməme heiai mhəreirei, irəha tuhəkurirə, mheiai pen ia nɨpərpəri timpa mɨne nore nɨtətə me nepwɨn.

28

Pol fwe Molta

1 Nəpɨn kɨmaha iahəuvarei amasan a, iahəregi mə tənə nəha nəghɨn nə Molta. 2 Nəkur Molta hamasitu asori ia kɨmaha. Irəha həse napw, mamhəni pehe tukumaha pam i mə tahəuvən mhərhiəpw irə, tɨ nəri nə mə nesən ramauər, nəkwieiien rasori.
3 Ia nəpɨn nəha Pol ruvehi kuse nei mhiə, mousə pen ia napw. Snek riti sə ramahi əpune iərmama rɨregi nəpnəpanien, rier irapw fwe ia kuse nei nəha, mahi rəgi Pol.
4 Nəpɨn nəkur Molta hətoni snek nəha raməgher pen ia rəgɨn, həni pen tɨ nirəha me i mə, “Hətə ro. Rosi iəmə nəha in

27:35: Mat 15:36, 1Tim 4:4-5 **27:44:** Wok Me 27:22-25 **28:2:** 2Kor 11:27

iəmə sə ramousi əpune iərmama. Pərhien in rousari mukurau ia təsi asori, mətə kumwesən me ko həpkəseni mhə in rɨmɨru."
5 Mətə Pol rouniətukus pen snek nəha ia napw, mɨregi ramasan a.
6 Nəkur Molta kamhərer mamheitenhi mə rəgi Pol trəsisi uə Pol trɨmwei memhə təkwtəkwuni. Hərer əpwəmwɨs mamheitenhi, mətə həpkətə mhə nari riti sə rərəha ro Pol. Ro pen irəha harə mhərari ia nətərɨgien səvənraha, mhəni mwi mə, "Kumwesən riti nəha!"
7 Kwopun nəha iahəuvarei ikɨn ipaka tɨ tiprənə səvəi iərmama riti nəghɨn nə Puplias. In iəmə asori səvəi nərmama me ia tənə əmwerɨs nəha Molta. In ramasan tukumaha, miri kɨmaha mevən fwe imwəni, mamətui amasan tukumaha meste nəpɨn kahar.
8 Ia nəpɨn nəha tata səvəi Puplias ramapri a ia nɨməhan səvənhi, mɨregi rərəha, maməkwiei fifa, mamaiu netə. Mətə Pol ruvnimwə pehe, məmrutə rəgɨn mi irə, məfwaki, in ruvehe məsanɨn.
9 Kurirə irə nəkur Molta me pam səməme nemhəien rarə ia nirəha, irəha mwi həuvehe tɨ Pol, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanɨn.
10 Irəha həsiai kɨmaha, mhəuvei pehe narimnari me rɨpɨk m kɨmaha. Nəpɨn iahənaməpnəpenə irə mə tahəputə ia nɨtətə riti mhəier ia kwopun nəha, nəfe nəghɨn riwən təni kɨmaha, nəkur Molta həuvehi, mhəmri pen ia nəkwai nɨtətə.

Pol rier ia Molta mevən fwe Rom

11 Kɨmaha iahəuvehi məkwə kahar fwe Molta. Kurirə irə iahəputə ia nɨtətə riti sə rɨnərkwafə fwe ikɨn meste nəpɨn səvəi nəkwieiien ruvehe mukurau. Nɨtətə nəha ruku pen fwe Aleksantria. Kɨməsegi pen nəghɨn nə mə Kasto mɨne Polakis kumwesən kəru irau mwirmwir mi.
12 Iahəputə ia nɨtətə nəha mhəier mhəuvən mhapirapw fwe taon nəha Saerakus, nənə mhəuvehi nəpɨn kahar fwe ikɨn.
13 Nənə mhəier mwi, mhəuvən mhapirapw fwe taon nəha Rejiam. Kɨni rakwakwi irə, mətagi uritogə rɨskəmter, nənə iahərɨpɨn mamhəuvən. Nəpɨn kəru rukurau, nənə iahapirapw ia taon nəha Puteoli.
14 Ia kwopun nəha kɨmaha iahətoni piəvɨtaha me nepwɨn. Həres pehe kɨmaha i mə tuharə kɨmaha mɨnraha səvəi nəfwakiien kuatia. Kurirə irə iahavən mənamhəuvən fwe ia Rom.
15 Piəvtaha me fwe Rom, nəpɨn həregi mə kɨmaha iahənamuvehe, həier, mhəuvehe tukumaha, mheste maket səvəi Apias mɨne kwopun nəha kɨno nimwə kahar ikɨn kamərəku pen kamapri irə. Nəpɨn Pol rətoni irəha, rɨni tanak tɨ Kumwesən. Rerɨn ragien.

28:5: Mak 16:18

16 Iahəuvən mhapirapw fwe Rom, nənə kəseni Pol ramarə
in əpa irau iaruagən kuatia sə ramətui tukwe.
17 Nəpin kahar rukurau, Pol rəkwein nəmə asori me səvəi
nəkur Isrel me fwe Rom mə tuhəuvehe. Irəha həuvehe,
mhousəsimwin irəha me, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə,
"Piak me, iou iapko mhə nari riti, mouraha kitaha nəkur
Isrel, uə iapko mhə nari riti, mouraha narəien səkitaha sə
kaha kupwən me həməuvei pehe. Mətə irəha fwe Jerusalem
həkwtəmhiri iou, mhəuvei pen iou ia rəgi nəkur Rom.
18 Nəpin nəkur Rom me nəha hənəres raka iou nəresien
me ripik, hənuə tuhəfi raka rəginraha ia nirak, ti nəri nə mə
həpkətə mhə nari riti iakino rərəha tuhousi əpune iou tukwe.
19 Mətə nəkur Isrel həni mə rekəm. Nənə iakregi mə noien
nəha səvənraha raməkeikei miou. Iakəres pen iəmə asori
səvəi nəkur Rom mə ko in rəseni iou iakuvehe i pwəh Kig Sisa
rəkiri nəgkiariien səiou. Iakəres pen iaminhi, mətə səiou riti
nəgkiariien riwən takini muəsi nəkur imwak me i.
20 Kino iaminhi irə ia nirak. Ro pen iakəres mə takətə
kimiaha ipwet, məgkiari m kimiaha. Iakuə takini sas pehe
tukumiaha i mə hənərihi iou ia jen i ti Kristo, iəmə nəha kitaha
nəkur Isrel saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə mə
truvehe."
21 Pol rini pen pam, nənə irəha həni pen tukwe in mə,
"Kimaha iahəpkuvehi mhə nəkukuə me nepwin sə nəkur Jutia
həmərai, mhərhi pehe i ti niniien ik. Piəvtaha me nepwin
həiwən həuku pen fwe ikin, mhəuvehe, mhəvisau pehe ik uə
həməni ərəha ik.
22 Mətə kimaha iahokeikei mə tahəregi nətərigien səim, ti
nəri nə mə iahəukurən mə ia kwopun me pam kamhəni ərəha
kuse nəfwakiien nəha kamini mə Suatuk səvəi Iesu."
23 Ro iaminhi irə irəha Pol hərkwəpin. Nənə ia nəpin nəha
nəkur Isrel həpik həuvehe ti Pol ia nimwə nəha ramarə ikin.
Nənə in rəgkiari minraha nəpin pekin. In raməvsini Loa səvəi
Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me, maməgkiari
ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamousari mə tro
irəha hətoni mə pərhien Iesu in Kristo.
24 Irəha me nepwin həni nipərhienien ia nəfe Pol rani, mətə
nepwin həpkini mhə nipərhienien irə.
25 Nənə ti nəri nə mə nətərigien səvənraha ripkuvehe mhə
mo kuatia, irəha həpwəh mənamhəuvən. Nəgkiariien sam-
pam Pol rini pen ti nirəha i, in i mə, "Nəgkiariien sə Nənimwin
Ikinan riməuvei pen m Profet Aesea fwe kupwən mə trini
irapw ti kaha kupwən me səkimiaha in ratukwatukw a.

28:16: Wok Me 24:23 **28:17:** Wok Me 25:8 **28:18:** Wok Me 26:31 **28:19:** Wok Me 25:11 **28:20:** Wok Me 24:15, Wok Me 26:6-7 **28:22:** Wok Me 24:14 **28:25:** Mat 13:14

26 Kumwesən riməni pen ti profet i minuə:
‘Evən mini irapw ti nərmama me i,
mə iou Kumwesən iakamini mə,
Tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpin riti tihəpkregi sas mhə.
Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpin riti tihəpkətə sas mhə.
27 Tro iaminhi irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.
Hənəsisəg raka ia nəkwəreginraha mine nənimenraha.
Mətə trini minuə həpwəh noien iaminha irə,
nəfe nəghin tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha
nənə mhəregi ia nəkwəreginraha,
uə tuhəukurən ia rerinraha,
nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe mhəsanin.’ ”
28 Pol rarə mini mwi mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri. Kumwesən rauvehimiru nərmama me səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu. Nəgkiariien sə raməvisau irapw i ruvavən raka ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Irəha tuhətəring irə.”
29-30 Pol rarə fwe ikin nuk kəru ia nimwə riti sə ramərəku pen, mamapri irə, maməsevər ia nimwə səvənhi ti nərmama me pam səməme haməuvehe tukwe.
31 In raməvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamahatən nərmama ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha. Nəpin Pol raməgkiari, in ripkhekir mhə. Iərmama riti riwən rinise in.

28:28: Sam 67:2, Luk 3:6, Wok Me 13:46, 18:6 **28:29-30:** Wok Me 28:16 **28:31:** Wok Me 28:23

Rom
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Navənien səvənhi səro kahar irə rino sampam nənə in rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Rom ia nuk 56 uə 57. Ia navənien səvəi Pol in rokeikei mə trukupwən mevən fwe Jerusalem nənə mevən mwi fwe taon Rom mine tənə Spen. In rirai nəkukuə i mə irəha tuhəpnəpenə ti nuveheien səvənhi. Nəgkiariien asori ia nəkukuə i in i natukwatukwien. Pol ramahatən ia nəkukuə i mə: 1) iərmama riti riwən ratukwatukw; 2) Iesu Kristo əpa in ratukwatukw, məmher; 3) trini minuə səni nipərhienien ia Iesu Kristo, in truvehi raka kitaha ia niskaiien səvəi nərəhaien, nənə muvei pehe nimiruien vi m kitaha, nənə mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən; 4) kitaha nakalasia me tsaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan sə Kumwesən rokeikei.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Pol. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Kumwesən rinəkwein iou mə aposol, nənə məmri karen iou mə iou iərmama takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi.

2 Nəgkiariien amasan i, in ruvəni raka tui ia nəgkiariien me səvəi profet me səvənhi səməme kamharə ia Nəkukuə Ikinan.

3-4 Nəgkiariien amasan nəha raməgkiari ia Tini, in nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In riməuvehe iərmama riti riməuku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit. In rimamhə nənə Kumwesən rahatən mə in Tini atukwatukw nəpin ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan.

5 Ia Kristo, Kumwesən ro ramasan m kimaha, muvehi pehe wok amasan m kimaha mə kimaha aposol me. Riməuvei pehe wok i m kimaha mə tahəkwein ia nərmama ia tənəmtənə me pam mə tuhəni nipərhienien irə, mho nəkwan. Nənə nəpin irəha kamho iaminha irə, mamhəuvehi utə nəghi Iesu.

6 Wok i rineste kimiaha mwi. Kimiaha nərmama Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə kimiaha səvəi Iesu Kristo.

7 Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam fwe taon nəha Rom. Kumwesən rokeikei kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. Pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

1:1: Wok Me 9:15, 13:2, Kal 1:15 **1:2:** Rom 16:25-26 **1:3-4:** Mat 22:42, Wok Me 13:33, Rom 9:5, 2Tim 2:8 **1:5:** Wok Me 26:16-18, Rom 15:18, Kal 2:7-9 **1:7:** Nam 6:25-26, 1Kor 1:2, 2Kor 1:1, Efes 1:2

Pol rokeikei mə trevən mətoni nərmama me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha Rom

8 Kurirə iakəgkiari iakuə ia nəghi Iesu Kristo takɨni vivi Kumwesən səiou tukumiaha pam tɨ nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhəregi nəvisauien ia nahatətəien səkɨmiaha.
9 Kumwesən sə iakamo tukwini nari min ia rerɨk pam tɨ nɨni irapwien nəgkiariien amasan səvəi Tɨni, in rɨnətə raka noien səiou mukurən mə ia nəpɨn me pam iakani kɨmiaha
10 ia nəfwakiien me səiou. Iakaməres mə trɨni mɨnuə nətərɨgien pərhien səvəi Kumwesən, in trəsevər ia suatuk riti pwəh iakuvehe mətoni kɨmiaha rəmwhen iakɨneitenhi tui mə tako.
11 Iakokeikei pɨk mə takuvehe mətoni kɨmiaha muvehi pehe nasituien riti səvəi Nənɨmwɨn Ikinan pwəh rərpwi əknekɨn mwi kɨmiaha.
12 Nɨpwrai nəgkiariien i mə nahatətəien səkɨmiaha rukurən nasituien ia nirak nənə səiou mwi rukurən nasituien ia kɨmiaha.
13 Piak me ramasan mə tihəukurən mə nəpɨn rɨpɨk rerɨk ramrhi mə takuvehe məti pehe ia kɨmiaha, mətə nəpɨn me pam narimnari me rɨpɨk raməsisəg iou tɨ nuveheien. Iakokeikei mə wok səiou trukuə mo kwənkwan ia nɨmɨruien səkɨmiaha rəmwhen ia nɨmɨruien səvəi nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel ia kwopun me.

14 Iou iərmama riti sə takaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m nərmama me pam, nərmama səməme həukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris mɨne noien səvənraha, mɨne nərmama səməme irəha həreirei, mɨne səməme irəha həukurən amasan nari, mɨne səməme həpwəh nukurən amasanien nari.
15 Ro iamɨnhi irə iakokeikei pɨk mə takəvisau irapw mwi nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kɨmiaha fwe taon nəha Rom.
16 Iakaməgkiari iamɨnhi irə iou iapkaurɨs anan mhə tɨ nəgkiariien amasan nəha tɨ nəri nə mə nəgkiariien amasan nəha in nɨskaiien səvəi Kumwesən tɨ nuvehimɨruien nərmama me pam səməme kamhəni nɨpərhienien irə, rɨməkupwən muvehe tɨ nəkur Isrel, kurirə revən tɨ nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
17 Ia nəgkiariien amasan səvənhi, Kumwesən ramo nərmama kamhətoni suatuk sə in rɨnəmri irəha tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha in nahatətəien fwe nukunen mamevən meste nəkrəkwerɨn

1:8: 1Tes 1:8 **1:9:** Efes 1:16, Fil 1:8, 1Tes 2:5,10 **1:10:** Wok Me 19:21, Rom 15:23,32 **1:13:** Wok Me 19:21, Jon 15:16 **1:16:** Sam 119:46, Mak 8:38, 1Kor 1:18-24, Wok Me 13:46 **1:17:** Rom 3:21-22, Hab 2:4

sampam.[a] Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə
Ikinan rani mə,
“Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien
səvənhi,
in truvehi nɨmɨruien.”

Kumwesən niemaha raməpi tɨ noien ərəha me səvəi nərmama

18 Kumwesən fwe ia neiai ramo nərmama kamhətoni
mə niemaha raməpi pɨk in. In ramərpwɨn noien ərəha me
pam səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwan mamhərer
tukuahag ia nɨpərhienien səvənhi ia noien ərəha me
səvənraha.
19 In ramərpwɨn noien ərəha me səvənraha tɨ nəri nə
mə irəha həukurən nətoni atukwatukwien narimnari me
pam səməme nərmama həukurən nətoniien Kumwesən irə.
Kamho iamɨnha irə tɨ nəri nə mə Kumwesən atukw rɨnahatən
atukwatukw irəha irə.
20 Fwe nukune narəien muvehe meste pehe ipwet mɨne
nərmama me pam həukurən nətoniien ia nənimenraha
narimnari me səməme Kumwesən rɨno ia neiai mɨne tɨprənə,
nənə ro iamɨnhi irə nəri auər a mə irəha ko həpkətoni mhə
Kumwesən ia nənimenraha, mətə həukurən nətoniien ia
narimnari me nəha mə nɨskaiien səvənhi ramevən a mɨpko
mhə sampam mɨne nɨpərhienien mə in Kumwesən. Ro
iamɨnhi irə nəgkiariien riti riwən ko irəha həni.
21 Irəha həuvəukurən raka Kumwesən, mətə həpwəh nuvehi
utəien nəghɨn mə in Kumwesən, nənə mhəpwəh nɨniien tanak
tukwe in. Mətə rerɨnraha ruvehe mɨpkrhi amasan mhə nari,
nənə nətərɨgien səvənraha ruvehe mɨreirei nari rəmwhen mə
kamharə ia nəpitəvien.
22 Irəha kamhəni mə həukurən nari, mətə irəha həreirei
nari,
23 mhənəpwəh nəfwakiien m Kumwesən asori sə trɨpkemhə
mhə ia nəpɨn riti, nənə mhəuvən mhəfwaki pen m nənɨmwi
nari me səməme həmwhen ia iərmama sə tremhə, uə menu
me, uə nərimɨru me səməme kamhavən uə kamhərkou.
24 Ro iamɨnhi irə Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha
mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerɨnraha
rokeikei pɨk mə tuho. Ro pen irəha kamho ia nirəha me noien
me ia nɨpwranraha sə ro a naurɨsien.
25 Irəha hənəpwəh nɨpərhienien səvəi Kumwesən,
mhəkwtəmhiri neikuəien, nənə mamhəfwaki pen m

---

[a] **1:17:** Suatuk riti mwi tɨ nɨniien nəgkiariien i ia vas 17 in i mə, “Ia nəgkiariien amasan səvənhi Kumwesən ramo nərmama kamhətoni natukwatukwien səvənhi sə raku pen tɨ nahatətəien mamevən ia nahatətəien.” **1:18:** Efes 5:6, Kol 3:6, 2Tes 2:12 **1:19:** Wok Me 14:15-17, Wok Me 17:24-28 **1:20:** Job 12:7-9, Sam 19:1, Hip 11:3 **1:21:** Efes 4:17-18 **1:22:** Jer 10:14, 1Kor 1:20 **1:23:** Dut 4:15-19, Sam 106:20 **1:24:** Wok Me 14:16 **1:25:** Jer 13:25, Jer 16:19, Rom 9:5

narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tiprənə, mamho tukwini nari minraha, mətə həpwəh nəfwakiien m Kumwesən sə rino neiai mine tiprənə, mhəpwəh no tukwiniien nari min. In nə Kumwesən sə kaməgnəgini rerin in. Ouəh, pwəh ro iaminhi.

26 Ti noien nəha irəha kamho, Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pik mə tuho sə ro a naurisien. Ro iaminhi irə nipran me nepwin səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə pran ramesi pen iərman səvənhi, nənə mhəuvən mamho noien i ripkatukwatukw mhə, noien sə pran ramiri pran.

27 Ia noien a mwi nəha, nərman me nepwin səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə iərman ramiri pran səvənhi, nənə mhəuvən rerinraha ramevən pik ia nirəha me. Nərman kamho noien me nepwin ia nirəha me sə ro a naurisien. Mətə Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwinien minraha resi pen atukwatukw noien ərəha me səvənraha.

28 Ti nəri nə mə nərmama həpkokeikei mhə mə tuhəukurən Kumwesən, in rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a nətərigien ikou me səvənraha, mamho noien me həpwəh nəmwhenien.

29 Rerinraha rukuər ia noien ərəha mine noien ourour me pam. Irəha kamhəpwtig ti nautə səvənraha, mamhəmwəki nərmama. Rerinraha rukuər ia nakresien, nousi əpuneien iərmama, nəvisəien, neikuəien, mine nətuiien suatuk ti nourahaien iərmama. Irəha kamhəni nikare nərmama,

30 mamhouraha nəghi nərmama ia neikuəien me. Irəha kamhəmwəki Kumwesən. Irəha kamhəkwag raka ia nəgkiariien, mamhəfiəutə ia nirəha, mamhərpwi irəha ia nəpin me. Irəha kamhətui suatuk ti noien noien ərəha me səməme nərmama həpwəh ihi nukurənien. Irəha kamhərui nəkwai tata mine mama.

31 Ia rerinraha irəha həreirei nari. Irəha kamhətefi nəgkiariien me səvənraha. Nokeikeiien səvənraha riwən ti iərmama. Irəha həpwəh nətərigien nasəkien səvəi nərmama ti nasituien ia nirəha.

32 Irəha həuvəukurən raka mə nəgkiariien atukwatukw səvəi Kumwesən rani mə nərmama səməme kamho noien me i iaminha irə tuhaməkeikei mhemhə, mətə irəha kamhəmwur pen ia noien me nəha. Ripko mhə noien əpa nəha irəha kamho, mətə kamhəseni mwi nərmama me səməme kamho noien me nəha mə ramasan a.

2

1:27: Lev 18:22, Lev 20:13, 1Kor 6:9

Kumwesən ramərpwɨn noien ərəha səvəi nərmama ia noien atukwatukw

1 Ro pen nəri auər a mə ik nəfe iərmama, ikamo noien riti
rəpwəh nəmwhenien nəpɨn ikaməkiri noien səvəi iərməpə.
Trɨni mɨnuə ikɨni pen tɨ iərmama riti mə səvənhi noien rərəha,
mətə ia nəgkiariien nəha ikani ikamousi atukw a ik. Ik nə
iərmama sə ikaməkiri noien səvənhi, mətə ik mwi ikamo
noien ərəha rəmwhen irə.
2 Kɨtaha səukurən mə Kumwesən ramo noien sə ratuk-
watukw a nəpɨn ramərpwɨn noien ərəha me səvəi nərmama
sə ro me iamɨnha irə.
3 Ik sə ikaməkiri noien səvəi nərməpə, nətərɨgien səim rəfo?
Mə ik mwi ikamo noien ərəha me nəha irəha kamho, nəpɨn
Kumwesən trəkiri noien ərəha me səim ko ikap raka irə?
Rekəm!
4 Uə rosi ikamətə ərəha noien i sə Kumwesən ramo ia niram
uə? In ramo ramasan pɨk tukw ik, nənə məpwəh nəmwəki
akwauakwien ik, nətərɨgien səvənhi rəpwəmwɨs tukw ik.
Ikukurən uə rekəm mə ramo noien amasan me mɨk mə noien
nəha triri pen ik ikevən məpwəh noien ərəha me səim mɨrərɨg
ia rerɨm?
5 Mətə tɨ nəri nə mə kəmkapwə rɨskai, ikəpwəh narakaien
ia noien ərəha me səim mɨrərɨg ia rerɨm. Nənə ro iamɨnhi
irə ikamoeite niemaha sə tukuvei pehe mik ia nəpɨn səvəi
niemaha. Ia nəpɨn nəha Kumwesən tro nərmama hətoni
nəkiriien səvənhi sə ratukwatukw,
6 tɨ nəri nə mə in trərəku nərmama kuatia kuatia resi pen
nəfe noien me həno.
7 Nərmama me səməme kamhərer əknekɨn tɨ noien noien
amasan ia nəpɨn me mə tuhəuvehi nəgnəgɨniien, mɨne
nɨsiaiien, mɨne nɨmɨruien i nemhəien riwən irə, Kumwesən
truvei pen nɨmɨruien rerɨn mɨnraha.
8 Mətə nərmama me səməme kamho a nari rerɨnraha
rokeikei, nənə, mamhəuvei pen təkutanraha m nɨpərhienien,
mamhesi pen a noien ərəha me, Kumwesən truvei pen
niemaha asori səvənhi mɨnraha.
9 Nərmama me pam səməme kamho noien ərəha,
Kumwesən tro nəmisəien mɨnraha, mo nəknekɨnien mɨnraha,
trukupwən ia nəkur Isrel kurirə nərmama me rɨpko mhə irəha
nəkur Isrel.
10 Mətə nərmama me pam səməme kamho noien amasan,
Kumwesən truvei pen nəgnəgɨniien, mɨne nɨsiaien, mɨne
nəmərinuien mɨnraha, trukupwən ia nəkur Isrel, kurirə
nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
11 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Kumwesən tro rəmnəmwhen
pam ia nərmama me pam.

2:1: Mat 7:1-2, Jon 8:7 **2:4:** Efes 1:7, 2:9, 2Tes 3:15 **2:6:** Mat 16:27, Jon 5:29, 2Kor 5:10 **2:7:** 2Tes 1:8 **2:9:** Rom 1:16 **2:11:** Efes 6:9, 1Pit 1:17

12 In trərpwɨn noien ərəha me səvəi nərmama me rɨpko mhə
irəha nəkur Isrel nəri auər a həpkuvehi mhə Loa səvəi Moses.
Nənə nəkur Isrel me kamhəuvehi Loa nəha, Kumwesən trəkiri
noien me səvənraha ia nəgkiariien səvəi Loa nəha, nənə
mərpwɨn noien ərəha me səvənraha irə.
13 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə rɨpko mhə nərmama
səməme kamhəregi Loa nəha irəha nə hatukwatukw ia nəmri
Kumwesən, mətə nərmama me səməme kamho nəri Loa nəha
rani, irəha nəha Kumwesən trɨni irapw mə irəha hatuk-
watukw.
14 Nɨpərhienien nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel irəha
həpwəh nuvehiien Loa səvəi Moses, mətə nəpɨn me nepwɨn
irəha kamhesi pen a nətərɨgien səvənraha, mamho nəri sə
ratukwatukw rəmwhen a ia Loa nəha rani. Irəha həmwhen
ia loa riti ramiri atukw a irəha, nəri auər a irəha həpkuvehi
mhə Loa nəha.
15 Noien səvənraha ramahatən pen mə nɨpwrai Loa nəha
ikɨn kɨmərai pen raməmak ia rerɨnraha tɨ nəri nə mə nəpɨn
nepwɨn irəha həregi pen fwe ia rerɨnraha mə həno noien
ərəha, nəpɨn nepwɨn mwi mə həno noien amasan.
16 Irəha tuhəregi pen nəri me i iamɨnha irə fwe ia rerɨnraha
ia nəpɨn nəha Kumwesən trəseni Iesu Kristo irə mə trəkiri
nətərɨgien me səvəi nərmama, nətərɨgien me səməme
kamhərkwafə. Nəgkiariien i ramesi pen nəgkiariien amasan
sə iakaməvisau irapw i.

Nəkur Isrel mɨne Loa səvəi Moses

17 Mətə mə ik iərmama riti nə ikani mə ik iəmə Isrel rəfo ia
niram? Ik ikətɨgite ia Loa səvəi Moses, maməfiəutə ik mə ik
ikukurən Kumwesən, nənə in rukurən ik.
18 Ik ikani mə ikuvəukurən raka nəfe Kumwesən rokeikei
mə tiko, nənə, mukurən suatuk sə ratukwatukw amasan tɨ nəri
nə mə Loa nəha rɨnahatən ik irə.
19 Ikani mə ik iərmama ikamiri nərmama me səməme
nənimenraha rɨfwə, nənə maməhiəpwɨn suatuk səvəi
nərmama səməme kamhavən ia kwopun rɨpitəv ikɨn,
20 nənə mamahatən nərmama me səməme həreirei nari
mɨne nəkwərhakwərha me. Ik ikani iamɨnhi irə tɨ nəri nə
mə ikauvehi Loa sə nukurənien mɨne nɨpərhienien me pam
kamharə irə.
21 Ik ikamahatən nərmama əpə me, mətə rəfo ipkahatən
atukw a mhə ik? Ikamahatən nərmama me mə irəha
tuhəpwəh nakresien, mətə ikamakres uə rekəm?
22 Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien
pran səvəi iərməpə, mətə ikamakres pran səvəi iərməpə
uə rekəm? Ikaməmwəki nənɨmwi nari me səməme

2:13: Mat 7:21, 1Jon 3:7 **2:14:** Wok Me 10:35 **2:16:** 2Tim 2:8 **2:17:** Jem 2:19 **2:20:** 2Tim 3:5,15, Mat 15:14, Luk 18:9 **2:21:** Sam 50:16-21, Mat 23:3-4

kaməfwaki pen minraha, mətə ikamakres ia narimnari me ia nimwəfwaki me səvəi nənimwi nari me nəha uə rekəm?
23 Ikaməfiəutə ik ia Loa səvəi Moses, mətə ikamərui Loa nəha mamouraha nəghi Kumwesən uə rekəm?

24 Ouəh, ikamo noien ərəha me pam nəha. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni ərəha nəghi Kumwesən ti noien ərəha me səkimiaha."

25 Ik iəmə Isrel, trini minuə ikamesi pen Loa səvəi Moses, noien nəha kino ia niram kuvehi ninhum mik ti Loa nəha rukurən nasituien ia niram. Mətə mə ikamərui Loa nəha, nənə rəmwhen a mə kəpwəh nuvehiien ninhum mik.

26 Ia noien a mwi nəha, iərmama riti ripko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiien ninhum min, mətə ramesi pen narimnari me səməme Loa nəha rani, Kumwesən trətoni mə kuvəuvehi raka ninhum min, nənə in iərmama səvənhi.

27 Iərmama sə ripko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiien ninhum min, mətə ramesi pen Loa nəha, in trəkiri ik mə noien səim rərəha. Ro iaminhi irə ti nəri nə mə nəri auər a mə ik ikauvehi Loa sə kimərai, nənə kuvehi ninhum mik, mətə ikamərui Loa nəha.

28 Iərmama i in iəmə Isrel ia nipwran iruə ripko mhə in iəmə Isrel pərhien, nənə, noien pərhien səvəi nuvehiien ninhum m iərmama ripko mhə in nari riti sə kamo ia nipwrai iərmama iruə.

29 Mətə iərmama i in iəmə Isrel pərhien ia rerin in iəmə Isrel. Nənə noien pərhien səvəi nuvehiien ninhum m iərmama, in nari riti raməmak ia reri iərmama Nənimwin Ikinan ramo, mətə ripko mhə Loa ramo. Nənə ripko mhə nərmama kamhəgnəgini iərmama nəha, mətə Kumwesən əpa raməgnəgini in.

3

Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpin me

1 Mə ro iaminhi irə, rəfo noien nəha ramasan mə iərmama riti in iəmə Isrel? Uə rəfo noien nəha ramasan mə kuvehi ninhum min?

2 Trini minuə iərmama riti in iəmə Isrel ramasan pik anan. Nəri sə ramasan mukupwən, nəkur Isrel irəha nə nərmama Kumwesən rinəmri pen nəgkiariien səvənhi ia rəginraha mə tuhətui amasan tukwe.

3 Nipərhienien irəha me nepwin həpwəh niniien nipərhienien ia nəgkiariien nəha, mətə noien nəha irəha həno, mhəpwəh niniien nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi,

---

2:24: Aes 52:5, Esik 36:20 **2:25:** Jer 4:4, 9:25 **2:26:** Kal 5:6 **2:28:** Jon 7:24, 8:39 **2:29:** Dut 30:6, Kol 2:11, 1Kor 4:5, 2Kor 10:18 **3:2:** Sam 147:19-20, Rom 9:4 **3:3:** Rom 9:6, 11:29, 2Tim 2:13

ko rɨpkɨnise mhə ia Kumwesən mə trəpwəh noien nəgkiariien səvənhi.
4 Rekəm! Nəri auər a nərmama me pam ia tɨprənə kamheikuə, mətə Kumwesən rɨpkeikuə mhə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia Kumwesən mani mɨnuə:
"Nəpɨn ikaməgkiari, nəgkiariien səim trahatən mə ik ikatukwatukw.
Nəpɨn nərmama tuhəkiri noien me səim, mhəni mə ikɨno noien ərəha me, mətə ik tikəsisəg ia tərhunraha."
5 Mətə mə noien ərəha səkɨtaha ramahatən pen mə Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpɨn me nənə kɨtaha tsəfni irə? Rɨpkatukwatukw mhə trɨni mɨnuə Kumwesən ruvei pehe niemaha m kɨtaha? Iakaməres iamɨnha irə mamesi pen nətərɨgien səvəi nərmama nepwɨn.
6 Mətə nətərɨgien nəha rɨpkatukwatukw mhə. Trɨni mɨnuə nətərɨgien nəha ro nɨpərhienien, nənə Kumwesən trəfəkiri nərmama ia tɨprənə tɨ noien me səvənraha?
7 Mətə rəfo iərmama riti rɨni mə, "Trɨni mɨnuə iakeikuə, nənə neikuəien səiou rahatən pen mə Kumwesən rani a nɨpərhienien, nənə nərmama kamhəuvehi utə nəghɨn tukwe, rəfo Kumwesən raməkiri ihi mə iou səiou noien rərəha?"
8 Nənə rəfo iərmama riti rɨni mə, "Ramasan mə kɨtaha tsamo a noien ərəha pwəh rukuə ia namasanien." Nɨpərhienien, nərmama nepwɨn kamhəni ərəha nəghɨmaha, mamheikuə mə kɨmaha iahaməgkiari iamɨnha irə. Kumwesən trərpwɨn noien ərəha səvənraha, nənə, ratukwatukw a mə in tro.

Iərmama riti riwən ratukwatukw
9 Ro pen, rəfo? Kɨmaha nəkur Isrel iahatukwatukw ia nəmri Kumwesən mhəpi raka nərmama nepwɨn? Rekəm! Iakuvəni raka mə nɨskaiien səvəi noien ərəha ramərɨməmu ia nərmama me pam, nəkur Isrel mɨne nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
10 Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Iərmama riti riwən ratukwatukw, kwatia anan riwən.
11 Iərmama riti riwən rukurən nari.
Iərmama riti riwən ramətui ia Kumwesən.
12 Nərmama me pam anan kamhəuvei pen təkutanraha m Kumwesən,
irəha pam həpkamasan mhə tɨ nari riti.
Iərmama riti riwən anan ramo noien amasan,
kwatia anan riwən."
13 "Rukwinau ia nirəha rəmwhen ia nɨpəgi kəruəterei raməkwag sə kɨnərkwafə pen nɨpwrai iərmama remhə ikɨn,

3:8: Rom 6:1,15 **3:9:** Rom 1:18-2:24, Rom 3:23 **3:10:** Sam 53:1-3, Pri 7:20 **3:13:** Sam 140:3

ia nəpɨn me kamhəni nəgkiariien ia nəramɨnraha,
mamheikuə ia nərmama.”
“Ia tərhunraha pirapw nɨsəkwai snek, snek sə ramahi əpune
iərmama”
14 “Nɨpəgi nəkwanraha rukuər ia nəkunanien iərmama
mɨne nəgkiariien əfiə.”
15 “Nɨsunraha me kamhaiu akwauakw tɨ nousi əpuneien
iərmama.
16 Ia kwopun me pam kamhəuvən ikɨn, irəha
kamhouraha narimnari, mamho nərmama kamhəregi
rərəha.
17 Irəha həreirei anan suatuk səvəi nəmərinuien.”
18 “Irəha həpwəh nehekɨrien Kumwesən.”

19 Kɨtaha səukurən mə narimnari me pam səməme Loa
səvəi Moses rani narimnari me nəha səvəi nərmama me
nəha Kumwesən rɨməuvei pen Loa nəha mɨnraha. Loa nəha
raməgkiari mɨnraha, maməsisəg ia tərhunraha pam, mamo
nərmama pam ia təkure tɨprənə hətoni mə noien səvənraha
rərəha ia nəmri Kumwesən.
20 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama riti sə tratuk-
watukw ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa riwən, mətə
ia Loa kɨtaha pam səukurən mə kɨtaha samo noien ərəha.

*Nərmama səməme kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatuk-
watukw ia nəmri Kumwesən*

21 Mətə təkwtəkwuni Kumwesən rɨno raka nərmama
kamhətoni suatuk sə in rɨnəmri tuhesi pen tro irəha
hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha rɨpko mhə in i tuhesi
pen Loa səvəi Moses. Mətə nəgkiariien me ia Loa nəha mɨne
nəgkiariien me səvəi profet me fwe kupwən kamhəgkiari ia
suatuk nəha mə ro nɨpərhienien.
22 Suatuk nəha in i nərmama tuhahatətə ia Iesu Kristo.
Nərmama me pam səməme kamhəni nɨpərhienien irə
Kumwesən ramo irəha hatukwatukw ia nənimen. Nəri auər a
mə irəha nəfe nərmama tɨ nəri nə mə irəha pam həmnəmwhen
a.
23 Nərmama me pam həno noien ərəha nənə mharfai ia
suatuk atukwatukw səvəi Kumwesən sə ramasan mamser,
24 mətə ia namasanien səvənhi Kumwesən ramasitu ia
nirəha, mamo irəha hatukwatukw ia nənimen tɨ nəri nə mə
Iesu Kristo rɨnərəku suatuk səvənraha, meivi nari ia nirəha ia
nemhəien səvənhi.
25 Kumwesən rərhi pehe Kristo ruvehe nɨten raiu tɨ nuvehi
rakaien noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə Kumwesən ru-
vehi raka noien ərəha me səvəi nərmama nəpɨn irəha hahatətə
ia Kristo mə in rɨmamhə tɨ nirəha. Kumwesən rɨno suatuk
nəha mə trahatən mə noien səvənhi ratukwatukw tɨ nəri nə mə

3:15: Prov 1:16 **3:20:** Sam 143:2, Rom 7:7, Kal 2:16 **3:21:** Wok Me 10:43
3:22: Rom 1:17, Kal 2:16 **3:23:** Rom 3:9, 5:2 **3:24:** Rom 5:1, Efes 2:8 **3:25:**
Efes 1:7

nətərɨgien səvənhi rəpwəmwɨs in rəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səvəi nərmama səməme həno fwe kupwən.
26 Kumwesən ro iamɨnha irə ipwet mɨne mə trahatən mə in ratukwatukw, nənə in ramɨni nərmama me pam səməme kamhahatətə ia Iesu mə irəha hatukwatukw ia nənimen.
27 Ro iamɨnhi irə nəfe mwi nəha ikɨn kɨtaha səukurən nəfiəutəien kɨtaha tukwe? Nari riti mwi riwən! Tɨ nəfe? Tɨ nəri nə mə kɨtaha səpkatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səkɨtaha, mətə kɨtaha satukwatukw ia nənimen ia nahatətəien səkɨtaha.
28 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨtaha saməni nɨpərhienien ia nəgkiariien i mə iərmama sə ramahatətə ia Iesu in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə rɨpko mhə ia nesi penien Loa.
29 Uə rəfo? Kumwesən in Kumwesən səvəi nəkur Isrel əpa? Rosi in mwi Kumwesən səvəi nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel uə? Ouəh, in mwi Kumwesən səvənraha,
30 tɨ nəri nə mə Kumwesən kuatia a. Nənə in trɨni irapw mə nərmama me i kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nənimen. Noien nəha tro rəmwhen a mwi ia nəkur Isrel mɨne nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
31 Rəfo nəha təkwtəkwuni ia Loa nəha? Nahatətəien nəha ramo Loa nəha in nəri auər a? Rekəm! Mətə nəpɨn samahatətə ia Kumwesən, samesi pen atukwatukw suatuk pərhien səvəi Loa.

4

Epraham ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi
1 Epraham kaha kupwən səkɨmaha nəkur Isrel, kɨtaha tsəgkiari irə mhəfni irə? In rɨnətoni nəfe nari ia nɨmɨruien səvənhi?
2 In rətoni mə Kumwesən rɨməni mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rɨpko mhə ia noien me səvəi Epraham. Trɨni mɨnuə Epraham ratukwatukw ia noien me səvənhi, nənə in rukurən nəfiəutəien in tukwe. Mətə ia nəmri Kumwesən Epraham ko rɨpkəfiəutə mhə in tukwe.
3 Nəkukuə Ikinan rani nəfe? “Epraham rɨni nɨpərhienien ia Kumwesən, nənə tɨ nəri nə mə in rahatətə iamɨnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.”
4 Iərmama sə ramo wok tɨ nərəkuien, nərəkuien nəha səvənhi rɨpko mhə nari riti sə kuvei pen auər a min, mətə nərəkuien nəha sə kuvei pen min in rɨno wok tukwe.
5 Mətə iərmama sə rəpwəh noien wok tɨ nərəkuien, mətə ramətɨgite ia Kumwesən sə rani nəkur ərəha mə irəha hatukwatukw ia nənimen, rəmwhen mə Kumwesən ruvei pen

3:27: 1Kor 1:31 **3:28:** Kal 2:16 **3:29:** Rom 10:12 **3:30:** Dut 6:4, Rom 4:11-12, Kal 3:20 **3:31:** Mat 5:17, Rom 8:4 **4:3:** Jen 15:6, Kal 3:6, Jem 2:23 **4:4:** Rom 11:6

auər a nari riti min. Tɨ nəri nə mə iərmama nəha ramahatətə iamɨnhi, Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.
6 Kig Tevɨt fwe kupwən, in mwi rɨnəgkiari ia noien nəha nəpɨn rɨnəkwein amasan ia iərmama sə Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rɨpko mhə ia noien me sə iərmama nəha ramo.
7 In rɨməni mə,
"Nərmama me i səməme Kumwesən rɨnenouenou noien ərəha me səvənraha,
nənə mɨnousəman nərəhaien me səvənraha
irəha rerɨnraha tragien.
8 Iərmama i sə Kumwesən trɨpkəvsini mhə noien ərəha me səvənhi,
in rerɨn tragien."
9 Nəgkiariien nəha Kig Tevɨt rɨnəkwein amasan m nərmama irə, in səvəi nəkur Isrel me a, uə nəgkiariien nəha səvəi nərmama me mwi i rɨpko mhə irəha nəkur Isrel? Ouəh, səvəi nərmama me mwi rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Kɨtaha saməni nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan sə rani mə, "Epraham rɨni nɨpərhienien ia Kumwesən. Nənə tɨ nəri nə mə in rahatətə iamɨnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen."
10 Mətə Kumwesən rɨməni nesən mə Epraham in ratukwatukw, nəpɨn kuvəuvehi raka ninhum min, uə ia nəpɨn kəpwəh ihi nuvehiien ninhum min? Kumwesən rɨməkupwən mɨni raka iamɨnha irə kurirə kuvehi ninhum min.
11 Nənə kuvehi ninhum m Epraham tɨ nəfe? Ro iamɨnha irə rahatən pen mə Epraham rɨnatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi nəpɨn kəpwəh ihi nuvehiien ninhum min. Ro iamɨnhi irə in tata səvəi nərmama me pam səməme kəpwəh ihi nuvehiien ninhum mɨnraha mətə kamhəni nɨpərhienien ia Kristo, nənə ia suatuk nəha həuvehe nərmama Kumwesən ramətə irəha mə hatukwatukw ia nənimen.
12 Nənə in tata səvəi nərmama nepwɨn mwi səməme kuvəuvehi raka ninhum mɨnraha, nərmama me nəha irəha nəkur Isrel. Mətə rɨpko mhə səvənraha tata tɨ nəri nə mə kɨməuvehi ninhum mɨnraha, mətə tɨ nəri nə mə irəha kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien. Fwe kupwən tata səvənraha Epraham ramesi pen suatuk nəha nəpɨn kəpwəh ihi nuvehiien ninhum min.
13 Kumwesən rɨno promes m Epraham mɨne kwənəkwus me səvənhi mə tɨ nəpɨn riti tɨprənə i truvehe mo səvənraha irə. Promes nəha rɨpkuvehe mhə tɨ Epraham tɨ nəri nə mə Epraham ramesi pen Loa, mətə ruvehe tukwe tɨ nəri nə mə in rahatətə nənə Kumwesən rɨni mə in ratukwatukw ia nənimen.

4:9: Rom 4:3 **4:11:** Jen 17:10-11 **4:12:** Mat 3:9 **4:13:** Jen 17:4-6, Jen 22:17-18, Kal 3:29

14 Triɨni miɨnuə promes nəha ruvehe mo niɨpərhienien irə tiɨ nərmama səməme kamhesi pen Loa, nərmama tuhahatətə tiɨ nəfe? Nahatətəien in nari riti ro a tekiɨn a, nənə promes nəha ruvehe mo nəri auər a irə.
15 Loa ravi pehe niemaha səvəi Kumwesən, mətə mə loa riwən ko iərmama rəpwəh nətefiien loa.
16 Ro iamiɨnhi irə promes nəha ruvehe tiɨ Epraham ia suatuk səvəi nahatətəien mə promes nəha truvehe ia namasanien sə Kumwesən raməriari pehe irə m kiɨtaha nənə mo nari riti sə niɨpwnəti Epraham me pam tuhəuvehi səvənraha, riɨpko mhə niɨpwnəti Epraham əpa i Kumwesən riɨməuvei pen Loa miɨnraha, mətə niɨpwnəti Epraham me i səməme kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien səvəi Epraham tiɨ nəri nə mə in tata səkiɨtaha pam.
17 Rəmwhen ia nəgkiariien i kiɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Iakiɨno ik tata səvəi kwənəkwus me həpiɨk." In tata səkiɨtaha ia nəmri Kumwesən i Epraham riɨməni niɨpərhienien irə, Kumwesən sə rauvei pen niɨmiɨruien m nərmama səməme həuvamhə, nənə in rukurən noien narimnari me səməme həiwən həuvehe mharə.
18 Kumwesən riɨno promes m Epraham mə in truvehe tata səvəi kwənəkwus me həpiɨk, nənə niɨmwipwiɨni me tuhəpiɨk mhəpi raka kəməhau me. Nənə Epraham rəmri pen əknekiɨn nətəriɨgien səvənhi ia Kumwesən mahatətə əknekiɨn irə mə nəgkiariien səvənhi ro niɨpərhienien. Nəri auər a rəknekiɨn mə promes nəha truvehe mo niɨpərhienien irə,
19 mətə nahatətəien səvəi Epraham rəpwəh neiwaiuien nəpiɨn in rətoni niɨpwran mə riɨnərgharə miɨnəmwhen mə tremhə tiɨ nəri nə mə nuk səvənhi wan hantret, uə nəpiɨn in rətoni Sera mukurən mə riɨnəprənemə ko riɨpkərəhi mhə iəkunouihi.
20 Epraham rəpwəh nəmkiəmkiien tiɨ promes nəha Kumwesən riɨməuvei pen min, mətə ruvehe miɨskai ia nahatətəien səvənhi nənə maməgnəgiɨni Kumwesən.
21 In rukurən amasan ia reriɨn mə Kumwesən rauvehi niɨskaiien tiɨ noien promes səvənhi ruvehe mo niɨpərhienien.
22 Nənə tiɨ nəri nə mə Epraham rahatətə ia Kumwesən iamiɨnhi, Nəkukuə Ikinan rani mə, "Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen."
23 Nəgkiariien i sə rani mə, "Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen," kiɨnapkrai mhə səvəi Epraham əpa,
24 mətə kiɨmərai mwi mə səkiɨtaha nərmama səməme Kumwesən ramətə kiɨtaha mə kiɨtaha satukwatukw ia nənimen. Kiɨtaha nərmama saməni niɨpərhienien ia

4:14: Kal 3:18 **4:15:** Rom 3:20, 5:13, Rom 7:8 **4:16:** Kal 3:7 **4:17:** Jen 17:5, Aes 48:13 **4:18:** Hip 11:1, Jen 15:5 **4:19:** Jen 17:17 **4:22:** Jen 15:6 **4:24:** Rom 15:4, 1Pit 1:21

Kumwesən sə rino Iesu Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien səvənhi.
25 Kinəseni pehe Iesu ruvehe memhə ti noien ərəha me səkitaha, nənə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien mə in tro suatuk mə kitaha satukwatukw ia nənimen.

5

Nəmərinuien mine nagienien

1 Nənə ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhənatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səkitaha, ro pen təkwtəkwuni kitaha min samarə ia nəmərinuien, nəmərinuien i Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rinəmri.
2 Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu Kristo, in ripeki puvnimwə pehe kitaha ia namasanien i kitaha samərer irə təkwtəkwuni mine. Nənə ia nəpin me kitaha samagien, mamhəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən, mamheitenhi mə nasoriien səvənhi trier pehe tukutaha.
3 Nənə nari riti mwi, kitaha saməregi nəmisəien me, reritaha ramagien a tukwe, ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nəmisəien ramo kitaha samərer əknekin.
4 Nənə nərer əknekinien iaminha irə ramo Kumwesən rerin ramagien tukutaha. Nənə mə rerin ramagien tukutaha, noien nəha ramo kitaha saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə.
5 Nənə mə nətərigien səkitaha raməmak əknekin ia Kumwesən, reritaha ko ripkəpou mhə, ti nəri nə mə Nənimwin Ikinan sə Kumwesən riməuvei pehe m kitaha rərəmin pehe nokeikeiien səvəi Kumwesən ia reritaha.
6 Fwe kupwən, nəpin niskaiien səkitaha ramiwən ihi, nənə ia nəpin atukwatukw səvənhi Kristo remhə ti nəkur ərəha me.
7 Rəknekin anan mə iərmama riti trəseni nimiruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi nəri auər a mə iərmama nəha in tremhə tukwe in iərmama atukwatukw. Mətə rosi iərmama riti rukurən nəseni penien nimiruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi sə noien səvənhi ramasan anan ti nərmama.
8 Mətə Kumwesən rahatən nokeikeiien asori səvənhi m kitaha ia Kristo. Nəpin kitaha samo ihi noien ərəha, nənə in ruvehe memhə tukutaha.
9 Nənə ti nəri nə mə təkwtəkwuni mine kitaha sənatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nite Kristo, ro a nukurənien irə mə Kumwesən niemaha tripkəpi mhə mwi tukutaha, mətə Iesu Kristo truvehimiru kitaha.
10 Fwe kupwən nəpin kitaha saməmwəki ihi Kumwesən, in ro suatuk ia nemhəien səvəi Tini mə kitaha tsəuvehe in me nepwin. Ro pen təkwtəkwuni səuvəuvehe in me nepwin ro a

4:25: Aes 53:4-5, 1Kor 15:17 **5:1:** Rom 3:24,28, Rom 4:24 **5:2:** Efes 2:18, 3:12 **5:3:** Jem 1:2-3, 1Tes 1:5-7 **5:5:** Sam 22:5, 25:20, Hip 6:18-19 **5:8:** Jon 3:16, 1Jon 4:10 **5:9:** Rom 1:18, 2:5,8 **5:10:** Rom 8:7-8

nukurənien irə mə in truvehimiru kitaha ia nimiruien səvəi Tini.
11 Nənə ripko mhə nəri əpa nəha, mətə nari riti mwi, ia nəpin me kitaha samagien ti nəfe Kumwesən rino. In rinəriari pehe namasanien i saməuvehi rauku pen ti Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. Namasanien nəha ramo mə in me nepwin i kitaha.

Atam ruvei pehe nemhəien, mətə Kristo ruvei pehe nimiruien

12 Fwe tui anan, noien ərəha riməuvehe ia tiprənə i rimənuku pen ti iərmama kuatia nə Atam. Nənə ti nəri nə mə iərmama nəha rino noien ərəha, in remhə. Nənə ro pen kwənkwai noien nəha nərmama me pam tuhaməkeikei memhə ti nəri nə mə irəha pam kamho noien ərəha.
13 Nipərhienien nərmama ia tiprənə i kamho noien ərəha kurirə Kumwesən ripkuvei pehe Loa səvəi Moses, mətə Kumwesən rəpwəh nəvsini penien noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə Loa ramiwən ihi.
14 Mətə nemhəien ramərimənu ihi ia nəpin nəha. Fwe Atam meste pehe Moses nərmama me pam hemhə, nəri auər a mə irəha nepwin noien ərəha me səvənraha həpkəmwhen mhə ia noien ərəha səvəi Atam. Atam in iərmama riti kamətə pen Iesu Kristo irə sə truvehe kurirə irə.
15 Mətə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nərmama ropə iti ia noien ərəha səvəi Atam. Noien ərəha səvəi iərmama kuatia i Atam ruvei pehe nemhəien ti nərmama həpik, nənə nəri i ro nari asori. Mətə nəri asori sə rəpi raka, in i namasanien səvəi Kumwesən mine nəri sə rinəriari pehe auər a i m nərmama həpik, nənə nəri nəha riməuvehe ia namasanien səvəi iərmama kuatia a in i Iesu Kristo.
16 Nənə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nərmama in ropə iti ia kwənkwai noien ərəha səvəi iərmama kuatia a nəha Atam. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Atam rino noien ərəha kuatia, nənə Kumwesən rəkiri in ti noien səvənhi, mini mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Mətə kurirə, nəpin nərmama həpik ho noien ərəha ripik nənə Kumwesən rəriari pehe auər a nəri amasan m kitaha, mo mə kitaha tsatukwatukw ia nənimen nənə mhəuvehi nimiruien.
17 Nipərhienien mə noien ərəha səvəi iərmama kuatia a Atam rino nemhəien ramərimənu ia nərmama me pam, nənə nəri i ro nari asori. Mətə Iesu Kristo rino nari riti rasori məpi raka. Nərmama me pam səməme kamhəuvehi namasanien asori səvəi Kumwesən sə rinəriari pehe auər a i m nərmama, in i namasanien sə ramo irəha hatukwatukw ia nənimen, irəha tuhəuvehi nimiruien mharə irə mamhərimənu ti nəri i Iesu Kristo rino.

5:12: Jen 2:17, Jen 3:6,19, Rom 6:23 **5:13:** Rom 4:15 **5:14:** 1Kor 15:21-22, 1Kor 15:45

18 Ro iaminhi irə sətoni mə noien ərəha kuatia a səvəi Atam rino mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen a mwi noien atukwatukw kuatia a səvəi Kristo rino suatuk mə nərmama tuhəukurən mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə natukwatukwien nəha ramo mə nərmama pam həukurən nuvehiien nimiruien.

19 Iərmama kuatia rinərui nəkwai Kumwesən, nənə noien nəha ro nərmama həpik həuvehe nəkur ərəha. Rəmwhen a mwi iərmama kuatia rino nəkwai Kumwesən nənə noien nəha tro nərmama həpik həuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

20 Kumwesən riməuvei pehe Loa səvəi Moses mə noien ərəha truvehe masori, nənə mə nərmama tuhəukurən noien ərəha me səvənraha. Mətə nəpin noien ərəha riməuvehe masori, nənə namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori məpi raka mwi,

21 mə rəmwhen ia noien ərəha rinamərimənu ia nərmama me pam mavi pehe nemhəien ia nirəha fwe kupwən, ipwet mine namasanien səvəi Kumwesən rukurən nərimənuien, mamo nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, nənə irəha həuvehi nimiruien rerin ruku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

6

Ia nikaren səvəi noien ərəha nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvamhə raka

1 Ro pen kitaha tsəfni irə? Ramasan mə kitaha tsaməmwur pen a ia noien ərəha pwəh namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori mwi ia kitaha?

2 Rekəm! Ia nikaren səvəi noien ərəha kitaha səuvamhə raka. Tsəfo mhəuvən mharə mwi irə?

3 Hiəukurən uə rekəm? Kitaha pam səməme kino paptaes ia kitaha ti nuveheien mho kuatia ia Iesu Kristo, ia paptaes nəha səuvehe mho kuatia kitaha min ia nemhəien səvənhi.

4 Ro pen ia nəpin nəha kino paptaes ia kitaha, rəmwhen mə kitaha səuvamhə kitaha Kristo, nənə kinimwi kitaha min, mə rəmwhen Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ia niskaiien səvəi Tata səvənhi, kitaha mwi səukurən nuvehiien nimiruien vi, mharə irə, mamhavən.

5 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə səməuvehe mho kuatia kitaha min ia nemhəien səvənhi, nənə tsəuvehe mwi mho kuatia kitaha min ia noien sə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

6 Kitaha səukurən mə nəpin kinərui tərini pen Kristo ia nei kamarkuaui, kərui tərini pen irəha nimiruien akuas me səkitaha mə trouraha noien akuas ia nipwrataha sə rokeikei

---

5:18: 1Kor 15:22 **5:19:** Aes 53:11 **5:20:** Rom 4:15, Kal 3:19 **5:21:** Rom 6:23 **6:1:** Rom 3:5-8 **6:2:** 1Tes 4:1 **6:3:** Kal 3:27 **6:4:** Kol 2:12 **6:5:** Fil 3:10-11 **6:6:** Kal 5:24

pɨk noien ərəha. Nənə rɨno mə noien ərəha trəpwəh mwi nərɨmənuien ia kɨtaha,
7 tɨ nəri nə mə iərmama sə remhə, nɨskaiien səvəi noien ərəha rɨpkərɨmənu mhə mwi irə.
8 Mətə mə kɨtaha səmamhə kɨtaha Kristo, saməni nɨpərhienien irə mə tsəmɨru mwi kɨtaha min.
9 Kɨtaha səukurən mə Kumwesən rɨno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro pen Kristo trɨpkemhə mhə mwi ia nəpɨn riti. Nemhəien ko rɨpkərɨmənu mhə mwi irə.
10 In remhə m kuatia a mə trətefi nɨskaiien səvəi noien ərəha, mətə ipwet mɨne in ramɨru irau Kumwesən.
11 Ia noien a mwi nəha rerɨmiaha traməkeikei mamrhi mə ia nɨkaren səvəi noien ərəha kɨmiaha hiəuvamhə raka, mətə ia nɨkaren səvəi Kumwesən kɨmiaha hiaməmɨru tɨ nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kɨmiaha Iesu Kristo.
12 Ro pen noien ərəha trəpwəh nərɨmənuien ia nɨpwramiaha me səməme tuhemhə. Kɨmiaha tihəpwəh noien noien ərəha me nəha nɨpwramiaha me hokeikei pɨk.
13 Tihəpwəh nəseni penien nɨpwramiaha me həuvən ia rəgi noien ərəha mə noien ərəha truvehi mo nərəhaien me ia nɨpwramiaha, mətə tihəseni pen kɨmiaha m Kumwesən rəmwhen ia nərmama səməme kɨməpeki raka irəha ia nemhəien mhəpeki pen ia nɨmɨruien. Tihəseni pen nɨpwramiaha me ia rəgɨn mə in truvehi mo noien atukwatukw ia nɨpwramiaha.
14 Noien ərəha trəpwəh nərɨmənuien ia kɨmiaha tɨ nəri nə mə hiəpkarə tegɨn mhə Loa səvəi Moses mətə hiamarə tegɨn namasanien səvəi Kumwesən.

Noien atukwatukw ramərɨmənu ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

15 Nənə rəfo? Ramasan mə kɨtaha tsamo a noien ərəha tɨ nəri nə mə səpkarə tegɨn mhə Loa səvəi Moses mətə samarə tegɨn namasanien səvəi Kumwesən? Rekəm!
16 Hiəukurən uə rekəm? Trɨni mɨnuə hiəseni pen kɨmiaha kərkwi tərini kɨmiaha mə tihamo nəkwai iərmama riti, nənə, kɨmiaha nə iotukwininari me səvəi iərmama nəha hiamo nəkwan. Suatuk kəru tɨ nesi penien. Ia suatuk riti kɨmiaha iotukwininari me səvəi noien ərəha, nənə suatuk nəha ramevən tɨ nemhəien. Nənə ia suatuk riti mwi kɨmiaha iotukwininari me hiamo nəkwai Kumwesən, nənə suatuk nəha ramevən tɨ natukwatukwien ia nəmri Kumwesən.
17 Mətə kɨtaha səni tanak tɨ Kumwesən mə nəri auər a fwe kupwən noien ərəha rɨnərkwi tərini kɨmiaha hiamo nəkwan, mətə kurirə hio nəgkiariien pərhien sə kɨnahatən kɨmiaha irə ia rerɨmiaha pam.

6:7: 1Tes 4:1 **6:10:** Hip 9:26-28, 1Pit 3:18 **6:11:** 2Kor 5:15, Kal 2:19, 1Pit 2:24 **6:12:** Jen 4:7 **6:13:** Rom 12:1, Efes 2:5, 5:14 **6:14:** 1Jon 3:6 **6:15:** Rom 6:1 **6:16:** Jon 8:34, 2Pit 2:19

18 Kɨməfi raka noien ərəha ia kɨmiaha, hiəuvəuvehe raka
mhəno kɨmiaha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw.
19 Iakaməgkiari ia noien riti sə nərmama həukurən, in i
noien səvəi iotukwininari mɨne iəmə asori, tɨ nəri nə mə
nətərɨgien səkɨmaha rɨpkəmwhen mhə tɨ nukurənien narim-
nari me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən hiənəseni pen
nɨpwramiaha me kərkwi tərini irəha kamho nəkwai noien
əmkemɨk mɨne noien ərəha sə rautə mamasori. Mətə ipwet
mɨne tihəseni pen nɨpwramiaha me pwəh kərkwi tərini irəha
kamho a noien sə ratukwatukw, nənə kɨmiaha tihəuvehe
mhəmher mho nərmama ikinan me səvəi Kumwesən.
20 Fwe kupwən, noien ərəha rɨnərkwi tərini kɨmiaha hiamo
nəkwan. Ia nəpɨn nəha noien atukwatukw rɨpkərɨmənu mhə
ia kɨmiaha.
21 Namasanien riti riwən hiaməuvehi rɨməuku pen tɨ
noien ərəha me səməme hiamaurɨs tukwe nəha təkwtəkwuni.
Kwənkwai noien ərəha me nəha, in nə nemhəien a.
22 Mətə təkwtəkwuni, kɨməfi raka noien ərəha ia kɨmiaha.
Kɨmiaha hiəuvəuvehe mhəno raka iotukwininari me səvəi
Kumwesən. Namasanien sə hiaməuvehi ruku pen tukwe in nə
kɨmiaha tihəuvehe mhəmher mho nəkur ikinan me səvənhi.
Nənə kwənkwai namasanien nəha in nə nɨmɨruien rerɨn.
23 Ro iamɨnha irə tɨ nəri nə mə nərəkuien səvəi noien ərəha
in nə nemhəien, mətə nəri sə Kumwesən ramərɨari pehe auər
a i, in nə nɨmɨruien rerɨn saməuvehi raku pen tɨ Iesu Kristo
Iərɨmənu səkɨtaha.

7

Loa ko rɨpkəkwtəmhiri mhə iərmama sə ruvamhə raka

1 Piak me, iakaməgkiari m kɨmiaha səməme hiəukurən
noien səvəi loa. Kɨmiaha hiəukurən uə rekəm? Loa rərkwi
tərini iərmama riti nəpɨn in ramɨru ihi.
2 Rəmwhen ia nəri i. Pran ɹiti sə rɨnerə raka loa rərkwi tərini
irau səvənhi iərman nəpɨn iərman səvənhi ramɨru, mətə trɨni
mɨnuə iərman səvənhi remhə, nənə kɨfi raka loa nəha irə sə
rɨnərkwi tərini irau səvənhi iərman.
3 Mətə trɨni mɨnuə in ramesi pen iərman əpə riti nəpɨn
səvənhi iərman ramɨru ihi, kani in mə pran sə rɨnerə raka
kamakres i. Mətə trɨni mɨnuə iərman səvənhi remhə, kɨfi raka
loa nəha ia prən nəha. Nənə trɨni mɨnuə in ramesi pen iərman
əpə, kəpwəh nɨniien in mə pran sə rɨnerə raka kamakres i.
4 Piak me, kɨmiaha mwi hiəmwhen ia prən nəha nemhəien
rɨfi nari irə. Fwe kupwən iərman səkɨmiaha in nə Loa səvəi
Moses, mətə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiəuvamhə raka ia nɨpwrai
Kristo, təkwtəkwuni kɨmiaha hiəukurən nesi penien iərman
əpə, iərman əpə nə in nə Kristo sə Kumwesən rɨno rətui mwi

6:18: Jon 8:32 **6:21:** Rom 7:5, 8:6,13 **6:23:** Rom 5:12,15 **7:4:** Rom 6:2,11, Kal 2:19

ia nemhəien səvənhi. Kɨtaha samesi pen in mə rəmwhen ia nei rukuə kwənkwan kɨtaha mwi səukurən nukuəien noien amasan me səvəi Kumwesən.
5 Fwe kupwən nəpɨn kɨtaha samarə, mamhesi pen a noien ərəha səvəi nɨpwrataha, noien ərəha me nəha kɨtaha sokeikei pɨk Loa nəha raməsuəpwiri irəha kamhərɨmənu ia nɨpwrataha, mamhəukuə kwənkwan nə nemhəien.
6 Ia nəpɨn nəha, Loa nəha ramək wtəmhiri kɨtaha rəmwhen samarə ia kalapus, mətə ipwet mɨne nəpwəh nəkwtəmhiriien kɨtaha, tɨ nəri nə mə rəmwhen mə kɨtaha səuvamhə raka. Təkwtəkwuni kɨtaha samo tukwini nari m Kumwesən, mhəpwəh nesi penien suatuk akuas səvəi Loa nəha kɨmərai, mətə kɨtaha samesi pen suatuk vi səvəi Nənɨmwɨn Ikinan.

Loa in ramasan mətə nərmama nɨskaiien səvənraha riwən

7 Ro pen kɨtaha tsəfni irə? Tsəni mə Loa səvəi Moses rərəha? Rekəm! Kwa Loa nəha ramahatən iou mə noien ərəha rəfo irə. Mə Loa nəha riwən ko iapkukurən mhə. Trɨni mɨnuə Loa nəha rɨpkɨni mhə mə, “Rerɨm trəpwəh nakresien narimnari me səvəi iərməpə,” nənə ko iapkukurən mhə mə noien nəha rəfo irə.
8 Mətə noien ərəha rɨnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa, mo rerɨk fwe imwə ramakres narimnari me səpəmsəpə səvəi iərməpə. Mətə trɨni mɨnuə Loa riwən, noien ərəha ro nəri emhə irə.
9 Fwe kupwən, iakamreirei ihi Loa nəha, iakamɨru a. Mətə nəpɨn nəgkiariien səvəi Loa nəha ruvehe, noien ərəha ruvehe mɨmɨru nənə iou iakemhə.
10 Nəgkiariien nəha səvəi Loa rɨməuvehe mə tro iərmama rɨmɨru, mətə iou iakətoni mə ro iou iakemhə.
11 Noien ərəha rɨnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa reikuə ia nirak, nənə ia noien nəha rousi əpune iou.
12 Ro pen Loa in ro ikinan, nənə, nəgkiariien səvənhi ro ikinan, matukwatukw, mamasan.
13 Nənə rəfo iərmama riti rɨni mə, “Rəfo mə Loa in nəri amasan riti, mətə ro iou iakemhə?” Mətə rekəm, nəgkiariien nəha rɨpkatukwatukw mhə! Nəpɨn iakukurən nəgkiariien səvəi Loa sə ramasan, noien ərəha sə rerɨk rokeikei ro iou iakemhə. Nənə təkwtəkwuni iakukurən mə noien ərəha me səiou irəha noien ərəha pərhien. Nənə nəpɨn iakətoni nəgkiariien səvəi Loa, iakukurən mə noien ərəha rərəha anan.
14 Kɨtaha səukurən mə Loa rɨməuku pen tɨ Kumwesən, mətə iou iərmama a, nɨskaiien səiou riwən. Iou iakəmwhen a ia iərmama riti sə noien ərəha rɨnərki tərini mamərɨmənu ia nirak.

7:5: Rom 6:21 **7:6:** Rom 8:2, 6:4 **7:7:** Eks 20:17, Dut 5:21 **7:8:** Rom 4:15 **7:9:** Jem 1:15 **7:10:** Lev 18:5, Rom 10:5 **7:11:** Jen 3:13, Hip 3:13 **7:12:** 1Tim 1:8 **7:13:** Rom 5:20 **7:14:** Sam 51:5, Jon 3:6

15 Iou iapkukurən mhə narimnari me səməme iakamo.
Nəri amasan me səməme iakokeikei mə tako ipko mhə, mətə
iakamo a nəri sə iapkokeikei mhə.
16 Nənə mə iakamo nəfe iapkokeikei mhə, iakaməseni a mə
Loa nəha ramasan.
17 Ro iaminhi irə ripko mhə iou pərhien i sə iakamo noien
ərəha, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo.
18 Iakukurən mə iou iərmama a, nəri amasan riti riwən
ramarə ia nirak. Nəri auər a mə nəpin nepwin iakokeikei mə
tako nəri amasan riti, mətə ko iapko mhə.
19 Nəfe nəghin iakamo ripko mhə nəri amasan sə iakokeikei
mə tako, mətə iakamo a noien ərəha sə iapkokeikei mhə mə
tako.
20 Nənə trini minuə iako nəfe nəghin sə iapkokeikei mhə mə
tako, ripko mhə iou pərhien i iakamo, mətə noien ərəha sə
ramarə ia nirak ramo.
21 Ro pen iakaməton mə ramo iaminhi irə ia nəpin me pam.
Nəpin iakokeikei mə tako nəri amasan, mətə iakamo a noien
ərəha.
22 Iou iakokeikei pik Loa səvəi Kumwesən fwe imwə ia rerik.
23 Mətə iakaməton ia nipwrak noien riti mwi sə ra-
maruagən irau noien səvəi nətərigien səiou. Nənə noien
nəha rərkwi iou, mamo iou iakamo a nəfe noien ərəha səvəi
nipwrak rokeikei.
24 Eh, iou iəmə iapkregi mhə ramasan! Sin trasitu ia nirak
mə nipwrak i sə tro iou iakemhə tripkərimənu mhə ia nirak?
25 Iakini tanak ti Kumwesən. Iesu Kristo Iərimənu səkitaha
in tro!
Ro pen noien səiou ro iaminhi irə: Ia nətərigien səiou
iakamo nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə ia nipwrak
iakamo nəkwai noien ərəha.

8

Nimiruien vi səvəi Nənimwin Ikinan

1 Mətə təkwtəkwuni nəha, nərmama səməme həməuvehe
mho kuatia irəha Iesu Kristo nərpwinien riwən sə Kumwesən
tro minraha ti noien ərəha,
2 ti nəri nə mə ia nəpin me Nənimwin Ikinan rauvei
pen nimiruien minraha kamhəuvehi raku pen ti Iesu
Kristo. Noien nəha Nənimwin Ikinan ramo rineivinari ia
nirak iakinaraka raka ia niskaiien səvəi noien ərəha mine
nemhəien.
3 Loa səvəi Moses rireirei neiviien nari ia nərmama iaminha
irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nipwranraha ramouraha
nəgse Loa nəha. Mətə nəri sə Loa nəha rireirei noien

7:15: Kal 5:17 **7:18:** Jen 6:5, 8:21 **7:23:** Kal 5:17, Jem 4:1, 1Tes 2:11 **7:25:** 1Kor 15:57 **8:2:** Rom 7:23-24 **8:3:** Wok Me 13:38, 15:10, Fil 2:7, Hip 4:15

Kumwesən rino. In i rinərhi pehe Tini atukwatukw mə tremhə ti noien ərəha. Nənə Tini ruvehe iərmama nipwran rəmwhen ia nipwrai nərmama ərəha me, nənə, Kumwesən rərpwin noien ərəha me səvənraha ia nipwrai Tini.

4 In ro iaminha irə mə nəgkiariien atukwatukw me ia Loa nəha tuhəuvehe mho nipərhienien ia kitaha, kitaha nərmama me i samarə mhəpkesi pen mhə noien ərəha səvəi nipwrataha mətə samarə mamhesi pen Nənimwin Ikinan.

5 Nərmama səməme kamharə mamhesi pen noien ərəha səvəi nipwranraha, narimnari me nəha noien ərəha səvəi nipwranraha rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha, mətə nərmama səməme kamharə mamhesi pen Nənimwin Ikinan, narimnari me nəha Nənimwin Ikinan rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha.

6 Trini minuə iərmama riti noien ərəha səvəi nipwran ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukuə kwənkwan, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə Nənimwin Ikinan ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukuə kwənkwan in nə nimiruien mine nəmərinuien.

7 Trini minuə noien ərəha səvəi nipwrai iərmama ramərimənu ia nətərigien səvəi iərmama, nətərigien səvəi iərmama tripkeiwaiu mhə misiai Loa səvəi Kumwesən. Nipərhienien mə in rireirei anan noien.

8 Nənə nərmama me səməme noien ərəha səvəi nipwranraha ramərimənu ia nirəha ko həpko mhə reri Kumwesən ragien.

9 Mətə kimiaha i, noien ərəha səvəi nipwramiaha ripkərimənu mhə ia kimiaha iaminha irə, rekəm. Kimiaha nərmama Nənimwin səvəi Kumwesən ramarə ia rerimiaha, ro pen hiamarə mamho nəkwan. Trini minuə iərmama riti Nənimwin səvəi Kristo ripkarə mhə ia rerin, iərmama nəha ripko mhə in iərmama riti səvəi Kristo.

10 Mətə mə Kristo ramarə ia rerimiaha, nəri auər a nipwramiaha traməkeikei memhə ti noien ərəha, mətə nənimwimiaha ramiru ti noien atukwatukw.

11 Kumwesən rino Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə trini minuə Nənimwin səvənhi ramarə ia rerimiaha, Kumwesən sə rino Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi, in truvei pehe mwi nimiruien m nipwramiaha me səməme tuhemhə.

12 Ro pen piak me, nari riti nəha ikin kitaha tsaməkeikei mho. Nəri nəha in i tsamarə mamhesi pen a Nənimwin Ikinan. Rərəha mə tsamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nipwrataha.

8:4: Kal 5:16,25 **8:6:** Rom 6:21 **8:7:** Mat 12:34, Jon 8:43, 12:39, Jem 4:4 **8:9:** 1Kor 3:16, 12:3 **8:10:** Kal 2:20, Efes 3:17, 1Tes 4:6

13 Trɨni mɨnuə hiamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɨpwramiaha, tihaməkeikei mhemhə. Mətə trɨni mɨnuə ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan hiamousi əpune noien ərəha me səməme hiamo ia nɨpwramiaha, nənə tihəmɨru.

14 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərmama me pam səməme Nənɨmwɨn Ikinan ramiri irəha, irəha nɨpwnəti Kumwesən me.

15 Nənə Nənɨmwɨn Ikinan i Kumwesən ruvəuvei pehe raka m kɨmiaha in rɨpko mhə kɨmiaha hiəhekɨr Kumwesən rəmwhen ia nərmama me i kɨnərkwi tərini irəha kamho nəkwai nəmə asori me səvənraha, mamhəhekɨr irəha. Mətə Nənɨmwɨn nəha ro kɨmiaha hiəuvehe nɨpwnəti Kumwesən me. Ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn nəha, kɨtaha samasək Kumwesən mə, “Rɨmɨmaha, Tata!”

16 Nənɨmwɨn nəha in rani pehe tɨ nənɨmwɨtaha mə nɨpərhienien kɨtaha nɨpwnəti Kumwesən me.

17 Nənə mə kɨtaha nɨpwnəti tata riti, tsaməkeikei mhəuvehi nautə səvəi tata. Nɨpərhienien, Kumwesən truvei pehe nautə səvənhi m kɨtaha, nənə kɨtaha tsəuvehi pəri nautə nəha kɨtaha Kristo. Mətə mə kɨtaha tsəuvehi pəri nautə kɨtaha Kristo, tsaməkeikei mhəuvehi pəri mwi nəmisəien kɨtaha min, nənə ro iamɨnhi irə Kumwesən truvehi utə kɨtaha, kɨtaha mwi tsəuvehi nasoriien kɨtaha Kristo.

Nasoriien sə trier pehe tukətoni ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

18 Ia nətərɨgien səiou, nəpɨn rerɨtaha ramrhi nasoriien sə trier pehe tukətə ia kɨtaha, nənə nəmisəien me i kɨtaha saməuvehi ipwet mɨne ho nəri auər a ia nirəha.

19 Təkwtəkwuni neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam səməme Kumwesən rɨno kamhəti pen min mamheitenhi nəpɨn sə tuhətoni nɨpwnəti Kumwesən me tuhəier pehe irə.

20 Iakani iamɨnha irə tɨ nəri nə mə neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam səməme Kumwesən rɨno həuvəuvehe mhəuvəreirei mə Kumwesən rɨnəmri irəha tɨ nəfe. Nənə ro iamɨnha irə tɨ nəri nə mə rɨpko mhə narimnari me nəha hokeikei mə tuho iamɨnha irə, mətə tɨ nəri nə mə Kumwesən in rokeikei iamɨnha irə. In ro irəha həuvehe mhəreirei mə in rɨnəmri irəha tɨ nəfe mə irəha tuhəti pen min mamheitenhi

21 nəpɨn sə in trɨfi nari ia nirəha. Ia nəpɨn nəha irəha tuharaka ia noien i rərkwi tərini irəha, noien sə ro mə irəha kamhəmərɨr auər a. Nənə nəpɨn Kumwesən trɨfi raka nari ia nirəha, tuhagien asori irəha nɨpwnəti Kumwesən me səməme kɨməfi mwi nari ia nirəha.

22 Kɨtaha səukurən mə fwe kupwən anan meste pehe nəha təkwtəkwuni, neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam

8:13: Kal 6:8, Kol 3:5 **8:15:** 2Tim 1:7, Mak 14:36 **8:16:** 2Kor 1:22 **8:17:** Kal 4:5-7, Rev 21:7 **8:18:** Rom 5:2, 2Kor 4:17 **8:19:** Kol 3:4 **8:20:** Jen 3:17-19 **8:21:** 2Tes 3:13, 1Jon 3:2

səməme Kumwesən rino kamhasək rəmwhen ia pran riti sə ramregi nəmisəien mə trərəhi tini.

23 Nənə ripko mhə narimnari me əpa nəha səməme Kumwesən rino irəha kamhasək iaminha irə. Kitaha i Nənimwin Ikinan riməkupwən mo səvənhi wok ia kitaha, kitaha mwi saməregi nəmisəien nəha reritaha fwe imwə ramasək, sameitenhi Kumwesən mə tresi kitaha səuvehe nipwnətin me. Ia nəpin nəha in trifi nari ia nipwrataha.

24 Fwe kupwən, ia nəpin nəha Kumwesən riməuvehimiru kitaha irə, kitaha saməti pen narimnari me nəha mamheitenhi. Trini minuə iərmama riti ruvehi nari riti sə in rameitenhi, nənə treitenhi mwi ti nəfe?

25 Mətə kitaha saməti pen nari riti sə səpkətoni mhə ihi, nənə mho nətərigien səkitaha rəpwəmwis mameitenhi mə trier pehe.

26 Ia noien a mwi nəha, Nənimwin Ikinan mwi ramasitu ia kitaha nərmama me i niskaiien səkitaha riwən, ti nəri nə mə kitaha səreirei mə nəfe noien ratukwatukw mə kitaha tsesi pen mhəfwaki, mətə Nənimwin Ikinan nəha in əpa raməgkiari m Kumwesən ia nəpin me tukutaha, mamasək ia nasəkien me ko kipkregi mhə.

27 Nənə Kumwesən sə ramətə pui reri nərmama, in rukurən nətərigien səvəi Nənimwin Ikinan, ti nəri nə mə Nənimwin nəha raməgkiari m Kumwesən ti nərmama me səvənhi, mamesi pen nəkwai Kumwesən.

Nari riti riwən truvehi raka kitaha ia nokeikeiien səvəi Iesu Kristo

28 Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme kamhəuvehe, Kumwesən ramo kamhəuvehe mə tuho nəri amasan m nərmama hokeikei in, səməme in rinəkwein ia nirəha mesi pen nətərigien səvənhi.

29 Iakani iaminha irə ti nəri nə mə nərmama səməme Kumwesən ruvəukurən raka irəha fwe tui anan, in rəmri əpə irəha mə irəha tuhəuvehe mhəmwhen ia Tini. Kumwesən ro iaminha irə mə Tini truvehe mo nəmritaik ia piəvni me həpik.

30 Nənə səməme in rəmri əpə irəha, in rəkwein irəha. Nənə səməme in rəkwein irəha, in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen. Nənə səməme in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen, in ruvehi utə irəha həuvehi nasoriien.

31 Ro pen kitaha tsəfni ia narimnari me i? Kumwesən ramarə tukutaha, nənə iərmama riti riwən riskai məpi raka sə trəmwəki kitaha.

32 In ripkhekir mhə ti Tini atukwatukw mə tremhə tukutaha pam, mətə in rinəseni a irə. Nənə in riməuvei pehe Tini m

8:23: 2Kor 5:2-4, Kal 5:5 **8:24:** 2Kor 5:7 **8:27:** Sam 139:1, 1Kor 4:5 **8:28:** Efes 1:11 **8:29:** Kol 1:18, Hip 1:6 **8:31:** Sam 118:6 **8:32:** Jon 3:16

kɨtaha, nənə in trɨpkəkwtəmhiri əknekɨn mhə mwi narimnari me nepwɨn mwi səvənhi, in truvei pehe a m kɨtaha.

33 Kɨtaha nərmama me i Kumwesən rɨmərfi kɨtaha mə səvənhi, iərmama riti riwən rukurən nɨniiien nəgkiariien me nepwɨn ia kɨtaha mə kɨtaha səno noien ərəha, tɨ nəri nə mə Kumwesən əpa in ruvəni raka mə kɨtaha satukwatukw ia nənimen.

34 Iərmama riti riwən rukurən nɨniiien mə kɨtaha səno noien ərəha tsaməkeikei mhemhə tukwe. Iesu Kristo trɨpkɨni mhə iamɨnha irə, kwa in remhə tukutaha, nənə kurirə irə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə təkwtəkwuni Kristo in fwe ia nɨkare Kumwesən mwatuk, raməgkiari tukwini səkɨtaha m Kumwesən.

35 Nənə iərmama riti riwən rukurən nuvehi rakaien kɨtaha tɨ nokeikeiien səvəi Kristo. Nəri auər a mə səregi nəmisəien, uə sarə ia nəpɨn əknekɨn, uə nərmama hometə kɨtaha, uə nukumhə rahi, uə nautə səkɨtaha riwən, uə ipaka semhə, uə nərmama housi əpune kɨtaha, mətə narimnari me i ko həpkuvehi raka mhə kɨtaha tɨ nokeikeiien səvənhi.

36 Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Tɨ nəghɨm, Kumwesən, kamousi əpune kɨmaha ia nəpɨn me pam.
Kamətə kɨmaha iahəmwhen ia sipsip me səməme tukousi əpune irəha.”

37 Nɨpərhienien, ia narimnari me pam nəha Kristo sə rokeikei pɨk kɨtaha ramo kɨtaha saməskai mhəpi raka.

38 Iou iakukurən amasan mə nemhəien uə nɨmɨruien, uə nagelo me uə nəremhə me, uə narimnari me səməme haməuvehe nəha təkwtəkwuni uə narimnari me səməme tuhəpkuvehe, uə nɨskaiien me,

39 uə narimnari me fwe irənhə uə narimnari me fwe inhəriɨpw Imwei Nəkur Həuvamhə, uə narimnari me səməme Kumwesən rɨno kamharə ia neiai mɨne tɨprənə, ko irəha pam həpkuvehi raka mhə kɨtaha tɨ nokeikeiien sə Kumwesən ramo m kɨtaha tɨ nəri nə mə səməuvehe mho kuatia kɨtaha Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha.

9

Noien sə Kumwesən rarfi nərmama me səvənhi irə

1 Iakani pərhien ia nəmri Kristo iapkeikuə mhə. Iakamregi Nənɨmwɨn Ikinan fwe ia rerɨk mə nəgkiariien i iakamɨni ro nɨpərhienien.

2 Rerɨk rərkwəpɨr məmisə pɨk ia nəpɨn me pam

8:33: Aes 50:8 **8:34:** Sam 110:1, Wok Me 7:55-56, 1Jon 2:1 **8:36:** 2Kor 4:11 **8:37:** Jon 16:33

3 ti səiou me nərmama me nəkur Isrel, ti nəri nə mə irəha
həpkini mhə nipərhienien ia Iesu Kristo. Irəha həmwhen ia
piak me ti nəri nə mə ia nipwramaha kimaha kwənəkwus
kuatia. Trini minuə ko Kumwesən ruvehi raka iou ia rəgi
Kristo, mo suatuk minraha həuvehe mho kuatia irəha min,
mətə iou rerik ragien a mə tuko iaminha irə ia nirak.
4 Nəkur Isrel me nəha, Kumwesən rinəkwein irəha mə
nipwnətin me, mo pui pen nasoriien səvənhi minraha, muvei
pen nəgkiariien me səvənhi sə rinərihi tərini əknekin irəha,
nənə muvei pen Loa səvənhi minraha, mine nəfwakiien fwe
ia nimwə tapolen, mine promes me səvənhi.
5 Kaha kupwən me səvənraha irəha nəha Epraham, Aesak,
mine Jekop. Nənə ia nipwran Kristo ruku pen ia kwənəkwus
səvənraha. In Kumwesən sə rasori ia narimnari me pam.
Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh
ro iaminhi.
6 Nipərhienien nəkur Isrel me həpik həpkini mhə
nipərhienien ia Iesu Kristo, mətə ia noien nəha ripko mhə
mə nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvəmwei. Iakani iaminhi
irə ti nəri nə mə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Isrel
ripko mhə irəha pam nəha Isrel pərhien.
7 Nənə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Epraham,
ripko mhə irəha pam nəha nipwnəti Epraham me. Mətə
Kumwesən rimәni pen ti Epraham i mə, "Kwənəkwus me səim
tuhəuku pen ia Aesak."
8 Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə nəkwərhakwərha me
səməme hətui pehe ia nəgse nipwrai iərmama ripko mhə
irəha nəha nipwnəti Kumwesən me, mətə nəkwərhakwərha
me səməme hətui pehe ia nəgse promes səvəi Kumwesən
kaməvsini irəha mə kwənəkwus me səvəi Epraham.
9 Ro iaminha irə ti nəri nə mə in i nəfe Kumwesən rimәni:
"Ia nəpin atukwatukw nəha takrərig pehe mwi irə nənə Sera
rinərəhi raka nərim riti iərman."
10 Mətə ripko mhə in əpa nəha. Takəgkiari mwi ia Repeka.
In rərəhi mwirmwir Jekop mine Isau. Tata səvənrau nə Aesak,
kaha kupwən səkimaha.
11-12 Mətə nəpin mwirmwir mi nəha krouəpwəh ihi nətuiien,
nənə rouəpwəh ihi noien nari riti ramasan uə rərəha,
Kumwesən ruvəni pen raka ti Repeka i mə, "Nərim sə rasori
tro tukwini nari m nərim sə rouihi." Nənə nəgkiariien nəha
ramahatən amasan mə Kumwesən rarfi nərmama mamesi
pen a nətərigien səvənhi maməkwein irəha, mətə ripko mhə
ti noien me irəha kamho.
13 Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan

9:3: Eks 32:32 **9:4:** Eks 4:22, Dut 7:6, 14:1-2 **9:5:** Mat 1:1-16, Jon 1:1, Rom 1:25 **9:6:** Nam 23:19, Rom 2:28 **9:7:** Jen 21:12 **9:8:** Kal 4:23 **9:9:** Jen 18:14 **9:10:** Jen 25:21 **9:11-12:** Jen 25:23 **9:13:** Mal 1:2-3

rani mə, “Jekop iakokeikei, mətə Isau iakəmwəki.”
14 Ro pen kɨtaha tsəfni irə? Tsəni mə noien səvəi Kumwesən rɨpkatukwatukw mhə? Rekəm! Kɨtaha ko səpkɨni mhə iamɨnha irə.
15 Mətə fwe kupwən Kumwesən rəgkiari m Moses, mɨni mə,
“Trɨni mɨnuə iakokeikei mə takapi iərmama riti, takapi in,
trɨni mɨnuə iakokeikei mə tako ramasan m iərmama riti,
nənə tako ramasan min.”
16 Ro pen sətoni mə noien sə Kumwesən rarfi iərmama irə rəpwəh nesi penien nokeikeiien uə nɨseseien səvəi iərmama, mətə ramesi pen a napiien səvəi Kumwesən.
17 Ia Nəkukuə Ikinan, Kumwesən rɨni pen tɨ Fero, kɨg səvəi nəkur Ijip mə,
“Iakɨməuvehi utə ik tɨ nari kuatia a,
mə nərmama tuhətoni nɨskaiien səiou ia niram, nənə mhəni irapw nəghɨk ia tənəmtənə me pam.”
18 Ro pen sətoni mə Kumwesən ramesi pen a nətərɨgien səvənhi. Trɨni mɨnuə rokeikei mə trapi iərmama riti, in trapi. Trɨni mɨnuə rokeikei mə tro iərmama riti kənkapwə ruvehe mɨskai, in tro kənkapwə ruvehe mɨskai.
19 Mətə kɨmiaha riti trɨni pehe tukw iou i mə: “Mə ro iamɨnhi irə, rəfo Kumwesən rani ihi mə noien səkɨtaha rərəha? Iərmama riti riwən ko rɨnise nəkwan.”
20 Mətə ik sin i? Ik iərmama a. Rəfo ikaməkwag raka ia nəgkiariien səvəi Kumwesən iamɨnhi? Rerɨm trɨrhi ro tekinari kɨno ia nɨse tɨprənə rərpwu muvehe mɨskai. Ko rɨni pen tɨ iərmama rɨno mə, “Ikɨnəfo mo iou iamɨnhi irə?” Rekəm!
21 Iərmama sə ramo tekinari me ia nɨse tɨprənə iamɨnhi, in rasori ia nɨse tɨprənə, mukurən nuvehiien nɨse tɨprənə riti mo tekinari kəru irə, riti səvəi nəpɨn amasan, nənə riti mwi səvəi wok auər a me.
22 Mətə Kumwesən in mwi rɨno rəmwhen ia iərmama sə ramo tekinari ia nɨse tɨprənə. In rɨno nərmama nepwɨn mə trouraha irəha. Nənə ia nəpɨn me in ramo nətərɨgien səvənhi raməpwəmwɨs mameitenhi nəpɨn trərpwɨn noien ərəha me səvənraha mə nərmama tuhətoni niemaha səvənhi.
23 In tro iamɨnha irə mo nərmama hətoni nasoriien səvənhi rasori pɨk anan, in truvei pen m nərmama me i rɨnapi irəha, səməme in rɨməkupwən məpnəpenə ia nirəha mə tuhəuvehi nasoriien.
24 Iakaməgkiari ia kɨtaha i nərmama səməme in rɨnəkwein ia kɨtaha, rɨpko mhə nəkur Isrel əpa mətə nərmama mwi rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.
25 Rəmwhen ia nəgkiariien sə Kumwesən rɨməni ia nəkukuə səvəi Profet Hosea, rani mə,

---

9:16: Efes 2:8 **9:17:** Eks 9:16 **9:18:** Eks 4:21, 9:12, Eks 14:4 **9:20:** Aes 29:16, 45:9 **9:21:** Jer 18:6 **9:23:** Rom 8:29, Efes 1:3-12

"Nərmama me i rɨpko mhə irəha nərmama me səiou,
takəkwein irəha mə, 'Səiou me nərmama.'
Nənə nərmama me i iakɨnəpwəh nokeikeiien irəha fwe
kupwən, takəkwein irəha mə, 'Nərmama keikei me
səiou.' "[a]
26 Nənə rani mwi mə:
"Ia kwopun atukwatukw nəha kɨməni pen tɨ nirəha i mə,
'Rɨpko mhə kɨmiaha nərmama me səiou,'
tukəkwein irəha mə, 'Kumwesən sə ramɨru nɨpwnətɨn me nə
kɨmiaha.' "
27 Nənə Profet Aesea rəgkiari ia nəkur Isrel ia nəgkiariien i
rani mə,
"Nəri auər a mə nəkur Isrel tuhəpɨk rəmwhen ia nɨpəkɨr ia
nɨkare təsi,
mətə tukuvehimɨru a kwənkwan nepwɨn,
28 tɨ nəri nə mə Iərɨmənu tro pam akwauakw a
nəfe nəghɨn rɨməni mə tro ia təkure tɨprənə i."
29 Nənə rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea rɨməni fwe
kupwən mə:
"Iərɨmənu sə rauvehi nɨskaiien me pam rɨməuvehimɨru kɨtaha
me nepwɨn nəkur Isrel.
Mə in rɨnapko mhə iamɨnhi,
ko kɨtaha səmwhen ia nəkur Sotom
kɨtaha səuvəuvehe raka mhənəmwhen ia nəkur Komora."

Nəkur Isrel me həpɨk həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Iesu Kristo

30 Ro pen kɨtaha tsəfni irə? Nərmama rɨpko mhə irəha
nəkur Isrel həpkousari mhə mə tuhatukwatukw ia nəmri
Kumwesən, mətə tɨ nəri nə mə irəha həni nɨpərhienien ia Iesu
Kristo nənə Kumwesən ro irəha hatukwatukw ia nənimen.
31 Mətə nəkur Isrel housari pɨk ia suatuk səvəi nesi penien
Loa mə irəha tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə irəha
həpwəh natukwatukwien.
32 Tɨ nəfe? Tɨ nəri nə mə irəha kamhousari pɨk mə tuhatuk-
watukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənraha, mətə
həpkesi pen mhə suatuk səvəi nahatətəien. Irəha hənapəti
raka ia kəruəterei sə nərmama kamhapəti irə.
33 Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan
rani mə,
"Hətoni ro! Iakaməmri kəruəterei riti fwe Saeon sə nərmama
tuhapəti irə,
kəpwier sə tro irəha həmwei,
nənə iərmama sə rani nɨpərhienien irə, in trɨpkaurɨs mhə."

---

a **9:25:** Uə "Pran i kəpwəh nokeikeiien in fwe kupwən, takəkwein in mə, 'Pran keikei səiou.' " Hos 1:6; 2:23 **9:30:** Rom 10:20 **9:31:** Rom 10:2-3 **9:32:** Aes 8:14 **9:33:** 1Tes 2:6, Rom 10:11

10

1 Piak me, ia rerɨk iakokeikei pɨk mə Kumwesən truve-himɨru nəkur Isrel, nənə ia nəpɨn me pam iakaməfwaki tukwe.
2 Iakəseni mə pərhien irəha kamhagien pɨk tɨ Kumwesən, mətə noien səvənraha rɨpkesi pen mhə nukurənien.
3 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə irəha həpkukurən amasan mhə mə tuhəfo mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə suatuk səvəi natukwatukwien Kumwesən rɨnəmri, in i nahatətəien ia Iesu Kristo, irəha həpkɨsiai mhə irə, mətə irəha kamhousari mə tuhəmri atukw səvənraha riti, in i nesi penien Loa.
4 Mətə Kristo in rɨno sampam ia noien səvəi nesi penien Loa mə nərmama me pam səməme kamhəni nɨpərhienien irə həukurən nuveheien mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.
5 Moses ramagkiari ia natukwatukwien sə raku pen tɨ Loa ia nəgkiariien i sə in rɨmərai mə, "Iərmama sə ramo nəgkiariien me səvəi Loa, in truvehi nɨmɨruien ia nəgkiariien me nəha."
6 Mətə natukwatukwien sə raku pen tɨ nahatətəien rani mə, "Rerɨmiaha trəpwəh nɨrhiien nəgkiariien i mə, 'Sin trevən fwe irənhə ia neiai' " muvehi Kristo meiwaiu pehe?
7 "uə 'Sin trevən fwe inhərɨpw ia nɨpəg sə rameiwaiu nukunen riwən' " muvehi raka Kristo ia reri nəkur həuvamhə muvehi mutə pehe?
8 Natukwatukwien sə raku pen tɨ nahatətəien rɨpkɨni mhə iamɨnha irə, mətə rani mə, "Nəgkiariien nəha ipaka tukw ik. In fwe ia tərhum mɨne ia rerɨm." In i nəgkiariien i səvəi nahatətəien kɨmaha iahaməvisau irapw i.
9 Trɨni mɨnuə ikɨni irapw ia tərhum mə "Iesu in Iərɨmənu," nənə mɨni nɨpərhienien irə fwe imwə ia rerɨm mə Kumwesən rɨno in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə Kumwesən truvehimɨru ik.
10 Nəpɨn iərmama riti ruvehi Iesu ia rerɨn mɨni nɨpərhienien irə, Kumwesən trɨni irapw in mə in ratukwatukw ia nənimen. Nənə in truvehimɨru mwi iərmama sə rani irapw ia tərhun mə Iesu in Iərɨmənu səvənhi.
11 Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Nərmama me pam səməme kamhəni nɨpərhienien ia iərmama nəha, irəha tuhəpkaurɨs mhə."
12 Nəgkiariien nəha səvəi nərmama pam nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rɨpko mhə ik iəmə Isrel. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Iərɨmənu kuatia a i ramərɨmənu ia nərmama me pam, mamərɨari pen ia namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəkwein in.
13 Rəmwhen ia nəgkiariien i Nəkukuə Ikinan rani mə, "Nərmama me pam səməme kamhəkwein ia nəghi Iərɨmənu,

10:4: Mat 5:17, Jon 3:18 **10:5:** Rom 7:10, Kal 3:12 **10:6:** Dut 30:12-14 **10:11:** Rom 9:33 **10:12:** Wok Me 15:9 **10:13:** Joel 2:32

in truvehimiru iraha."
14 Mətə nərmama tuhəfo mhəkwein ia Iərimənu trini
minuə həpkini mhə nipərhienien irə? Nənə tuhəfo mhəni
nipərhienien irə trini minuə həpwəh niregiien nəvisauien sə
ramə̈giari irə? Nənə tuhəfo mhəregi trini minuə iərmama riti
səvəi nəvisauien riwən?
15 Nənə nərmama tuhəfo mhəvisau trini minuə Kumwesən
rəpwəh nərhi penien iraha? Rəmwhen ia nə̈giariien i kimərai
pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Ramasan pik anan nəpin nərmama kamhəuvehe
mə tuhəvisau nə̈giariien amasan!"
16 Mətə ripko mhə nəkur Isrel me pam həməni nipərhienien
ia nə̈giariien amasan nəha. Rəmwhen ia nə̈giariien səvəi
Profet Aesea rani mə, "Iərimənu, nərmama houihi a həni
nipərhienien ia nə̈giariien səkimaha."
17 Ro pen nahatətəien raku pen ia nəri kamregi, nənə nəri
kamregi raku pen ia nə̈giariien sə kaməvisau ia Kristo.
18 Mətə iakaməres mə nəkur Isrel həuvəregi raka
nə̈giariien nəha uə rekəm? Ouəh, həuvəregi. Rəmwhen
ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Nərmama me pam həuvəregi raka rerinraha,
nə̈giariien me səvənraha həuvavən mhəneste tənəmtənə
me pam."
19 Nənə iakaməres nəresien riti mwi mə nəkur Isrel
həuvəukurən raka uə rekəm? Ouəh, həuvəukurən. Moses
rimə̈kupwən mini irapw nə̈giariien i səvəi Kumwesən mə,
"Iou tako ramasan m nərmama nepwin ia tənə əpə iti,
kimiaha tihətoni mhəmwəki iraha.
Tako ramasan m nərmama nepwin həreirei nari,
kimiaha tihətoni niemaha rəpi kimiaha."
20 Nənə Profet Aesea rini amasan mwi nə̈giariien səvəi
Kumwesən mə,
"Nərmama səməme həpwəh nətuiien iou, hənətoni iou.
Iakino pui pen iou m nərmama səməme həpwəh nəresien
iou."
21 Mətə ia nəkur Isrel Kumwesən rani mə,
"Ia nəpin mə pam iakavi atukw rə̈gik mə takasitu ia nərmama
me i
səməme kamhərui nəkwak, mamhəni ərəha iou."

11

Nəkur Isrel kwənkwan nepwin nəha ikin Kumwesən rimərfi iraha

1 Ro iaminhi irə iakaməres mə pərhien Kumwesən rimə̈uvei
pen tə̈kutan m nərmama me səvənhi? Rekəm! Hətoni ro iou.

10:15: Aes 52:7 **10:16:** Aes 53:1, Jon 12:38 **10:17:** Jon 17:20 **11:1:** 1Saml 12:22, Sam 94:14, Fil 3:5

Iou iəmə Isrel. Iou iakuku pen ia kwənəkwus səvəi Epraham
mine kwənəkwus səvəi Penjamin.
2 Kumwesən rinəpwəh nuvei penien təkutan m nərmama
me səvənhi səməme in ruvəukurən raka irəha fwe tui anan.
Hiəukurən uə rekəm nəfe Nəkukuə Ikinan rani ia Profet Elaeja
ia nəpin nəha raməgkiari m Kumwesən ti noien ərəha me
səməme nəkur Isrel kamho?
3 In rini mə,
"Iərimənu, irəha hənousi əpune profet me səim,
mhousi testesi nifatə me səim.
Iou əpa iakamarə,
nənə irəha haməmwur mwi mə tuhousi əpune iou."
4 Mətə Kumwesən rimәni pen nəfe ti Profet Elaeja? In rimәni
mə,
"Iakaməkwtəmhiri əknekin nərman me sefen taosen irəha
nərmama me səiou.
Irəha həpkinimwi mhə nukurhunraha mhəsiai
kumwesən eikuə i Paal."
5 Nənə rəmwhen a mwi ipwet mine nəkur Isrel kwənkwan
nepwin nəha ikin səməme Kumwesən rimərfi irəha ia na-
masanien səvənhi.
6 In rimərfi irəha ia namasanien səvənhi, mətə ripko mhə mə
rirfi irəha ti noien me səməme irəha kamho. Trini minuə rirfi
irəha ti noien me səməme irəha kamho, nənə namasanien sə
trəriari irə minraha riwən rəmwhen mə ramərəku irəha ti wok
səvənraha.
7 Ro pen, rəfo? Nəri nəha nəkur Isrel kamhətui, irəha
həpwəh nətoniien. Mətə nərmama səməme Kumwesən rimərfi
irəha, irəha hətoni mhəuvehi. Səməme nəha nepwin səməme
həpwəh nətoniien, Kumwesən ro irəha kənkapwənraha ru-
vehe miskai.
8 Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan
rani mə,
"Kumwesən ro nətərigien səvənraha rapri meste pehe ipwet,
irəha ko həpkətoni mhə mwi nari riti ia nənimenraha,
mhəpwəh mwi niregiien nari riti ia nəkwəreginraha."
9 Nənə Kig Tevit rani mə,
"Pwəh tepol sə irəha kamhani nari irə ruvehe mo kwənkru sə
trousi tərini irəha
mine net sə tuhəvsausini pen irəha irə.
Pwəh ruvehe mo nəri sə tro irəha həmwei,
mine nəri sə tro irəha həuvehi nərpwinien ti noien ərəha
me səvənraha.
10 Pwəh nənimenraha rifwə həpwəh mwi nətoniien nari.
Pwəh irəha həregi rərəha ia nəpin me rəmwhen ia
iərmama ramikou ti təkutan."

11:3: 2King 19:10,14 **11:4:** 1King 19:18 **11:5:** Rom 9:27 **11:6:** Kal 3:18
11:7: Rom 9:31 **11:9:** Sam 35:8

Rɨgi nei Kumwesən rɨrɨpɨn pen ia nɨpwren

11 Ro pen iakamərəres mə nəkur Isrel hənapəti mhəmwei
ko həpkərer mhə mwi? Rekəm, irəha həukurən nərerien
mwi. Mətə tɨ nəri nə mə irəha ho noien ərəha, Kumwesən
rauvehimɨru nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel mə
tro nəkur Isrel rerɨnraha revən ia namasanien nəha mə
tuhəuvehi səvənraha.
12 Noien ərəha sə nəkur Isrel həno ro namasanien revən ia
tənəmtənə me. Nɨmweiien səvənraha ro namasanien revən
tɨ nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Mə ro iamɨnhi irə
tukəfo nəpɨn nəkur Isrel me pam tuhərərɨg mwi tɨ Kumwesən?
Kumwesən tro mɨnraha namasanien rasori mwi.
13 Təkwtəkwuni iakaməgkiari m kɨmiaha nərmama rɨpko
mhə kɨmiaha nəkur Isrel. Iou aposol səvəi nərmama rɨpko
mhə irəha nəkur Isrel, ro pen iakəgnəgɨni wok i sə Kumwesən
rɨməuvei pehe miou.
14 Iakamo iamɨnhi irə mə tako iou me nepwɨn nəkur Is-
rel rerɨnraha revən ia namasanien i kamo m kɨmiaha nənə
mhokeikei mə tuhəuvehi səvənraha, nənə ia noien nəha taku-
vehimɨru irəha nepwɨn.
15 Mə noien i Kumwesən rɨno mərarki nəkur Isrel ro
nərmama ia tənəmtənə me həuvehe mho in me nepwɨn, tukəfo
nəpɨn in rɨpeki pehe mwi nəkur Isrel? Noien nəha trukuə
noien i nərmama tuhətui mwi ia nemhəien.
16 Trɨni mɨnuə nərmama həmri karen nɨkare bred səvəi
nəvegɨnien vi mə səvəi Kumwesən, nənə bred pəpwiə səvəi
Kumwesən. Nənə ia nəgkiariien səvəi nei, trɨni mɨnuə nukune
nei səvəi Kumwesən, rəgrəgɨn me mwi səvəi Kumwesən.[a]
17 Mətə kəteftefi raka rəgrəgi nei nəha nepwɨn, nənə ku-
vehi kɨmiaha, kɨmiaha rəgrəgi nei olif sə rəprmɨn, krɨpɨn pen
kɨmiaha ia təmwhekɨnraha mə tihəuvehi pəri namasanien
səvəi nukune olif nəha.
18 Nənə ro iamɨnhi irə rərəha mə kɨmiaha hiaməfiəutə ia
kɨmiaha mamhətə ərəha rəgrəgi olif nəha. Mə hiaməfiəutə
ia kɨmiaha iamɨnhi, rerɨmiaha tramrhi mə nukune nei
raməkwməni kɨmiaha, mətə rɨpko mhə kɨmiaha rəgrəgi nei
tihəkwməni nukune nei.
19 Rosi kɨmiaha riti trəfiəutə in mə, "Kɨnəteftefi raka rɨgi nei
me nepwɨn kuvehi iou krɨpɨn iou ia təmwhekɨnraha."
20 Nɨpərhienien kɨnəteftefi raka irəha, tɨ nəri nə mə irəha
həpwəh nahatətəien ia Kumwesən, mətə ik ikamərer ia
təmwhekɨnraha tɨ nəri nə mə iakamahatətə irə. Ro iamɨnhi irə
tikəpwəh nəfiəutəien ik, mətə tikaməkeikei mehekɨr.

11:11: Wok Me 13:46, Rom 10:19 **11:16:** Nam 15:17-21, Esik 44:30 [a] **11:16:** Nəgkiariien i, nɨpwran mə trɨni mɨnuə Epraham mɨne kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel irəha nərmama me səvəi Kumwesən, nənə nərmama ia kwənəkwus səvənraha irəha mwi nərmama me səvəi Kumwesən. **11:17:** Efes 2:11-19 **11:18:** Jon 4:22 **11:20:** Rom 12:16

21 Trɨni mɨnuə Kumwesən rɨnəteftefi raka rəgrəgi nei atukwatukw tɨ nəri nə mə hənəpwəh nahatətəien, ɨn trətefi raka mwi ik mə ik ikəpwəh nahatətəien.
22 Ro pen sətoni mə Kumwesən rukurən noien ramasan m nərmama, mətə rukurən noien mwi rəknekɨn mɨnraha. In ramo rəknekɨn m nərmama səməme haməmwei raka, mətə in ramo ramasan tukumiaha. Nənə trɨni mɨnuə kɨmiaha hiamesi pen noien amasan səvənhi, in trɨrɨpɨn mamo ramasan tukumiaha. Mətə trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəpwəh noien iamɨnha irə, nənə ɨn trətefi raka mwi kɨmiaha.
23 Nənə trɨni mɨnuə nəkur Isrel hərərɨg pehe mwi mhəni nɨpərhienien ia Iesu Kristo, nənə Kumwesən trɨrɨpɨn mwi irəha ia nukunen, tɨ nəri nə mə ɨn rauvehi nɨskaiien tɨ noien iamɨnha irə.
24 Nɨpwrai nəgkiariien i mə kɨmiaha nərmama rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel hiəmwhen ia rɨgi nei əprmɨn i olif sə Kumwesən rɨnərai raka, nənə mɨrɨpɨn pen ia nei nəha olif fwe ia nəmhien səvənhi. Noien nəha rɨpko mhə noien atukwatukw riti səvəi nei tɨ nuvehiien rɨgi nei əpə riti mɨrɨpɨn pen ia nei əpə riti. Mətə nəkur Isrel həmwhen ia rɨgi nei nəha olif fwe ia nəmhien. Nənə təkwtəkwuni rɨmərumə Kumwesən trɨrɨpɨn mwi irəha ia nukunenraha atukwatukw.

Kumwesən truvehimɨru nəkur Isrel me pam

25 Piak me, nəgkiariien pərhien riti Kumwesən rɨnərkwafə i fwe kupwən iakokeikei mə kɨmiaha tihəukurən, tɨ nəri nə mə rərəha kɨmiaha hiaməfiəutə ia kɨmiaha mə hiəukurən nari. Kumwesən rɨno nəkur Isrel me nepwɨn kənkapwənraha ruvehe mɨskai, mətə noien nəha trəpwəh nəmakien ia nəpɨn me. Nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel səməme tuhəuvehe tɨ Kumwesən tuhaməkeikei mhəuvehe pam, nənə, noien nəha ramo nəkur Isrel kənkapwənraha rɨskai tro sampam.
26 Nənə kurirə irə, Kumwesən truvehimɨru pam nəkur Isrel. Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

"Iərmama sə truvehimɨru nərmama truku pen fwe Saeon.
In truvehi raka noien ərəha səvəi kwənəkwus me səvəi Jekop."
27 "Nənə in i promes səiou tako mɨnraha
ia nəpɨn nəha takuvehi raka noien ərəha me səvənraha."

28 Nəkur Isrel hənəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo, nənə ro iamɨnhi irə irəha həmwhen ia nərmama kamhəmwəki Kumwesən. Nəri nəha ro iamɨnhi irə trasitu ia kɨmiaha nərmama rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel. Mətə tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨmərfi kaha kupwən me səvənraha, ro pen ɨn ramokeikei ihi irəha.

11:22: Jon 15:2,4, Hip 3:14 **11:25:** Rom 12:16, Luk 21:24, Jon 10:16 **11:26:** Mat 23:39, Sam 14:7

29 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin Kumwesən ruvərfi raka
nərmama, məriari auər a narimnari me minraha, ko ripkərari
mhə mwi ia nətərigien səvənhi.
30 Kimiaha i nərmama ripko mhə kimiaha nəkur Isrel
fwe kupwən hiamərui nəkwai Kumwesən, mətə təkwtəkwuni
Kumwesən rapi kimiaha ti nəri nə mə nəkur Isrel hənərui
nəkwan.
31 Ia noien a mwi nəha, ti nəri nə mə Kumwesən rinapi
kimiaha ipwet mine nənə nəkur Isrel kamhərui nəkwai
Kumwesən, ro pen Kumwesən trapi mwi irəha.
32 Nərmama me pam kamhərui nəkwai Kumwesən.
Rəmwhen mə Kumwesən rərihi irəha kamharə ia kalapus. In
ro iaminha irə mə in rukurən napiien irəha pam.

Nəgkiariien sampam kəgnəgini Kumwesən irə

33 Hətoni ro, nautə mine nukurənien mine nətərigien səvəi
Kumwesən harəmwhenimw pik!
Saməțui nəkiriien me səvənhi mine suatuk me səvənhi ko
səpkətə pam mhə!
34 "Sin rukurən nətə puiien nətərigien səvəi Kumwesən,
uə sin rukurən nəvəhagien min?"
35 "Uə sin ruvəuvei pen raka nari riti min ia nəpin riti
mə Kumwesən traməkeikei mərpwin pen min?" Iərmama
riti riwən!
36 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me
pam,
nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə niskaiien
səvənhi raməkwtəmhiri irəha,
narimnari me pam in rino mə səvənhi.
Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh
ro iaminhi.

12

Pwəh səuvei pen nimiruien səkitaha m Kumwesən

1 Piak me, ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me
i ia napiien səvənhi ro pen iakamәres skai m kimiaha mə
tihaməkeikei mhəuvei pen nipwramiaha me min rəmwhen
ia nari riti sə ramiru mo ikinan i kauvei pen m Kumwesən ia
təkure nifatə rerin ramagien tukwe. In i suatuk atukwatukw
sə tihəfwaki m Kumwesən irə.
2 Tihəpwəh nuvehiien noien səvəi nərmama ia tiprənə
i, mətə pwəh Kumwesən ro nətərigien səkimiaha ruvehe
mərməvi hiəsehu ro ia noien akuas səkimiaha. Mə hio
iaminha irə hiəukurən nəkiriien noien me, mhətoni mə sə

11:32: Kal 3:22, 1Tim 2:4 **11:34:** Aes 40:13, 1Kor 2:16 **11:36:** 1Kor 8:6 **12:1:** Rom 6:11,13, 1Tes 2:5, Jon 4:24 **12:2:** Efes 4:23, Efes 5:10,17

pəku nəha nəkwai Kumwesən, noien sə ramasan, rerɨn ragien tukwe, matukwatukw pam.

3 Nənə tɨ nəri nə mə Kumwesən rasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, iou iakani pehe tukumiaha pam mə rerɨmiaha trəpwəh nɨrhiien mə kɨmiaha iərmama riti. Kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvehi irapw nətərɨgien səkɨmiaha, mhəkiri mə ik nəfe iərmama pwəh resi pen atukwatukw nahatətəien sə Kumwesən rɨməuvei pehe mik rasori uə rouihi.

4 Nɨpwrai iərmama nɨpərpərɨn me həpɨk, nənə nɨpərpərɨn me nəha səvənraha wok səpəmsəpə.

5 Rəmwhen a mwi kɨtaha səpɨk, mətə kɨtaha səmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia, tɨ nəri nə mə kɨtaha səməuvehe mho kuatia kɨtaha Kristo. Kɨtaha kuatia kuatia samərɨpɨn pen ia kɨtaha me rəmwhen ia nɨpərpəri nɨpwrai iərmama,

6 mamhəuvehi nɨskaiien me səpəmsəpə resi pen namasanien sə Kumwesən rɨnəriari irə m kɨtaha. Ro iamɨnhi irə kɨtaha tsaməkeikei mhəuvehi nɨskaiien me nəha mhasitu ia kɨtaha me irə. Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ nɨni irapwien nəgkiariien sə raku pen tɨ Kumwesən, pwəh in rɨni irapw nəgkiariien nəha mesi pen nahatətəien səvənhi.

7 Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ no tukwiniien nari, pwəh in ro tukwini nari. Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ nahatənien, pwəh in rahatən.

8 Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ nuvehi utəien nətərɨgien səvəi iərmama, pwəh in ruvehi utə. Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ nəriariien nautə, pwəh in rəriari rasori. Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ niriien nakalasia me, pwəh in riri irəha mɨsese tukwe. Trɨni mɨnuə iərmama riti rauvehi nɨskaiien tɨ nasituien ia nərmama, pwəh in rasitu ia nirəha ia rerɨn agien.

Nokeikeiien

9 Pwəh nokeikeiien səkɨmiaha hiamokeikei nərmama irə ro nokeikeiien pərhien. Tihaməkeikei mhəmwəki noien sə rərəha, mhəkwtəmhiri əknekɨn noien sə ramasan.

10 Tihaməkeikei mhokeikei kɨmiaha me rəmwhen mə kɨmiaha piəvmiaha me, mhəsiai kɨmiaha me.

11 Tihaməkeikei mho wok səvəi Iərɨmənu səkɨtaha ia nəpɨn me pam rəmwhen ia napw rauək ia rerɨmiaha mhəpwəh nəpouien.

12 Rerɨmiaha traməkeikei magien ia nəpɨn me tɨ nəri nə mə hiaməmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨmiaha ia Kumwesən. Trɨni mɨnuə hiəuvehi nəmisəien, tihaməkeikei mho nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs, nənə mhəfwaki ia nəpɨn me.

12:3: 1Kor 12:11, Efes 4:7 **12:4:** 1Kor 12:12 **12:5:** 1Kor 12:27, Efes 4:25 **12:6:** 1Kor 12:4-11, 1Tes 4:10-11 **12:8:** 2Kor 9:7 **12:9:** 1Tim 1:5, 1Pit 1:22, Amos 5:15 **12:10:** 2Tes 1:7, Fil 2:3 **12:11:** Wok Me 18:25, Rev 3:15 **12:12:** 1Tes 5:17

13 Trɨni mɨnuə nərmama nepwɨn səvəi Kumwesən
səvənraha narimnari riwən, tihaməkeikei masitu ia
nirəha, mhətə amasan iəpwɨspwɨs me səməme kamhəuvehe
imwəmiaha.
14 Tihəkwein amasan ia nərmama səməme kamhometə
kɨmiaha. Tihəkwein amasan ia nirəha, mhəpwəh nəkwein
ərəhaien ia nirəha.
15 Nəpɨn nərmama kamhagien, kɨmiaha mwi tihagien
kɨmiaha mɨnraha. Nənə nəpɨn nərmama rerɨnraha rəpou,
kɨmiaha mwi tihasək kɨmiaha mɨnraha.
16 Ramasan mə hiamarə nətərɨgien səkɨmiaha truvehe mo
kuatia. Tihəpwəh nəfiəutəien ia kɨmiaha, mətə tihəuvehi
nətərɨgien sə reiwaiu. Rerɨmiaha trəpwəh nɨrhiien mə
kɨmiaha hiəukurən pɨk nari.
17 Trɨni mɨnuə iərmama riti ramo rərəha ia kɨmiaha,
tihəpwəh nərpwɨnien noien səvənhi. Tihousari mə tiho noien
sə nərmama pam tuhətoni mə ramasan.
18 Kɨmiaha tihousari mho narimnari me pam səməme
hiəukurən noien mə tiharə ia nəmərinuien ia nəpɨn me
kɨmiaha nərmama pam.
19 Nərmama keikei me, tihəpwəh nərpwɨnien noien ərəha
səvəi iərmama riti, mətə tihəpwəh a pwəh Kumwesən ruvei
pen niemaha səvənhi min. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə
mə kɨmərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Iou takərpwɨn noien ərəha səvəi nərmama, nɨpərhienien iou
tako.”
20 Mətə tiho iamɨnhi irə:
“Trɨni mɨnuə iərmama riti sə raməmwəki ik nukumhə rahi,
tikaməkeikei məkwməni.
Trɨni mɨnuə rəkwakwa, tikaməkeikei mhəuvei pen nui
min rənɨmwi.
Ia noien nəha tiko in raurɨs pɨk anan.”
21 Tihəpwəh nəseniien noien ərəha mə truvehi irapw
nɨskaiien səkɨmiaha, mətə ia noien amasan tihəuvehi irapw
nɨskaiien səvəi noien ərəha.

13

Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərɨməənu

1 Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme
kamhərɨməənu. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərɨməənuien
ruku pen əpa tɨ Kumwesən, nənə, nərmama me pam səməme
kamhərɨməənu Kumwesən rɨnəmri irəha.

12:13: Hip 13:2 **12:14:** Mat 5:44, Wok Me 7:60, 1Kor 4:12 **12:15:** Sam 35:13 **12:16:** Rom 15:5, 11:20, Prov 3:7, Aes 5:21 **12:17:** 1Tes 5:15 **12:18:** Mak 9:50, Hip 12:14 **12:19:** Dut 32:35, Mat 5:39, Rom 13:4, 1Tes 1:6-7, Hip 10:30 **12:20:** Prov 25:21-22, Mat 5:44 **13:1:** Taet 3:1, Prov 8:15, Jon 19:11

2 Ro iaminhi irə trini minuə iərmama riti rərui nəkwai nərmama kamhərimənu, in rinərui nəri sə Kumwesən riməuvehi utə. Nənə nərmama səməme kamho iaminha irə tukərpwin noien ərəha səvənraha.

3 Nərmama səməme kamho noien amasan tuhəhekir nərmama kamhərimənu ti nəfe? Mətə nərmama səməme kamho noien ərəha irəha nəha tuhekir. Ikokeikei mə tikəpwəh nehekirien ia iərmama sə ramərimənu? Tikaməkeikei mo noien amasan, nənə in trəgnəgini ik tukwe.

4 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamo nari amasan ramasitu ia niram. Mətə trini minuə ikamo noien ərəha, tikaməkeikei mehekir ti nəri nə mə niskaiien sə in rauvehi ti nərpwinien noien ərəha ro nipərhienien. Iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamərpwin noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə noien nəha ramahatən pen niemaha səvəi Kumwesən.

5 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu. Tihəpko mhə ti nəri nə mə hiamhekir əpa niemaha səvəi Kumwesən, mətə tiho mwi ti nəri nə mə hiəukurən mə in noien atukwatukw.

6 Ro iaminhi irə kimiaha hiamərəku pen mwi takis me, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhərimənu irəha nərmama kamho tukwini nari m Kumwesən mamho wok səvənhi.

7 Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen m nərmama me pam nəfe səvənraha. Iərmama sə rauvehi mane səvəi takis me səpəmsəpə, tihaməkeikei mhərəku pen takis me nəha min. Iərmama sə kamsiai, tihaməkeikei mhəsiai. Nənə iərmama sə kamo nəkwan, tihaməkeikei mho nəkwan.

Kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me

8 Ripkamasan mhə mə tiho kaon m nərmama nepwin. Mətə nari riti nəha ikin sə rəmwhen ia kaon səkimiaha tihaməkeikei mho. In i kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramokeikei piəvni in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

9 Loa nəha rani mə, "Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə," "Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama," "Tikəpwəh nakresien," "Rerim trəpwəh nakresien narimnari səvəi iərmama riti," nənə Loa me nepwin mwi nəha ikin. Mətə nəgkiariien riti nəha in rəuiui pam irəha, rani mə, "Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik."

10 Trini minuə iərmama riti rokeikei piəvni, ko ripko mhə nərəhaien min. Ro pen iərmama sə ramokeikei nərmama in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

13:3: 1Tes 2:13-14, 1Tes 3:13 **13:4:** Rom 12:19 **13:7:** Mat 22:21 **13:8:** Mat 22:39-40, Jem 2:8 **13:9:** Eks 20:13-15, 17, Dut 5:17-19, Dut 5:21 **13:10:** 1Kor 13:4-7

11 Kimiaha tihamәkeikei mho iaminha irә ti nәri nә mә hiәukurәn nәpin i samarә irә nәha tәkwtәkwuni mә rino raka nәpin atukwatukw sә tihәtui mhәpwәh mwi napriien. Iakani iaminhi irә ti nәri nә mә nәpin sә Kumwesәn truvehimiru kitaha irә ruvәuvehe ipaka, in ipaka mwi mәpi raka fwe kupwәn nәpin sәpkuvehe vi a mhәni nipәrhienien ia Iesu Kristo.

12 Tripko mhә tui nәpitәvien ro sampam nәnә nukuraanien ruvehe. Ro pen pwәh saraka ia noien me sәvәi nәpitәvien nәnә mho noien me sәvәi nukuraanien. Noien me nәha hәmwhen ia karkahu iәrmama rarkahu irә mo tukuahag nipwran ti naruagәnien.

13 Pwәh kitaha so noien amasan me rәmwhen ia nәrmama sәmәme kamhavәn ia nukuraanien. Tsәpwәh noien lafet әrәha me, mhәpwәh nәnimwiien nәnimwiien skai mhakonә irә, mhәpwәh nakresien nipran, mhәpwәh noien nәfe nәghin nәtәrigien әrәha sәkitaha rokeikei, mhәpwәh nәvisәien, nәnә reritaha trәpwәh nirhi әrәhaien kitaha me.

14 Mәtә tiharkahu Iәrimәnu sәkitaha Iesu Kristo rәmwhen karkahu sәkimiaha, nәnә rerimiaha trәpwәh mwi nirhiien suatuk me nepwin sәvәi noien әrәha sәvәi nipwramiaha mә tiho nәfe rokeikei.

14

Tukәfo ia iәrmama nahatәtәien sәvәnhi ripkiskai mhә

1 Trini minuә iәrmama riti nahatәtәien sәvәnhi ripkiskai mhә ruvehe tukumiaha, nәnә kimiaha tihamәkeikei mhәsevәr ia rerimiaha tukwe, mәtә tihәpwәh nәvisәien kimiaha min ti nәtәrigien me sәvәnhi.

2 Iәrmama riti rini nipәrhienien mә in rukurәn nәniien nәveginien me pam, mәtә iәrmama riti mwi nahatәtәien sәvәnhi ripkiskai mhә in raməni a nәveginien ia nәmhien.

3 Pwәh iәrmama sә raməni nәveginien me pam rәpwәh nәtoni әrәhaien iәrmama sә ripkәni mhә nәveginien me pam. Nәnә pwәh iәrmama sә in ripkәni mhә nәveginien me pam rәpwәh niniien mә iәrmama sә raməni nәveginien me pam ramo noien әrәha. In trәpwәh niniien iaminha irә ti nәri nә mә Kumwesәn rinәsevәr raka ia rerin ti iәrmama nәha, minәseni raka in ruvehe tukwe in.

4 Ik nәfe iәrmama mә tikini mә iәrmama sә ramo tukwini nari sәvәi iәrmama әpә riti mwi rino noien әrәha? Ia nәmri Iәrimәnu a sәvәnhi in trәrer uә trimwei. Nәnә in trәrer ti nәri nә mә Iәrimәnu sәvәnhi rukurәn noien mә in trәrer.

13:11: Efes 5:14, 1Tes 5:6-7 **13:12:** 1Jon 2:8, Efes 5:11, 6:11 **13:13:** Luk 21:34, Efes 5:18 **13:14:** Kal 3:27 **14:1:** Rom 15:7 **14:2:** Jen 1:29, 9:3 **14:3:** Kol 2:16 **14:4:** Mat 7:1, Jem 4:11-12

5 Iərmama riti raməkiri mə nəpin kuatia ropə ia nəpin me nepwin, mətə iərmama riti mwi raməkiri mə nəpin me pam həmnəmwhen a. Pwəh nərmama kuatia kuatia hətərig ia nətərigien me səvənraha mə sə pəku nəha ro nipərhienien.

6 Iərmama sə rerin ramrhi mə nəpin kuatia ropə ia nəpin nepwin, in ramo noien nəha mə trisiai Iərimənu səkitaha. Nənə iərmama sə raməni nəveginien me pam raməni mə trisiai Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə in rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. Nənə iərmama sə ripkəni mhə nəveginien me pam in mwi raməpwəh nəniien ti nisiaiien Iərimənu səkitaha, nənə in mwi rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni.

7 Iərmama riti ripkərimənu atukw mhə ia nimiruien səvənhi, nəri auər a mə in ramiru uə in remhə.

8 Trini minuə kitaha saməmiru, nimiruien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Nənə trini minuə kitaha semhə, nemhəien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Ro iaminhi irə trini minuə saməmiru uə səuvamhə, kitaha səvəi Iərimənu səkitaha.

9 Kristo rimamhə marə mətui mwi ti nəri, mə in truvehe Iərimənu səvəi nərmama səməme kamhəmiru mine səməme həuvamhə raka.

10 Ro pen rəfo ikaməkiri noien səvəi piam mə rərəha? Uə ik, rəfo ikamətə ərəha piam? Kitaha pam tsərer ia nəmri Kumwesən, in trəkiri kitaha ti noien me səkitaha.

11 Iakani iaminhi irə ti nəri mə nə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iou Iərimənu iakamiru, iakani nipərhienien
mə nərmama me pam tuhənimwi nukurhunraha ia nənimek,
nənə nərmama me pam tuhəni irapw mə iou, iou Kumwesən.”

12 Nəgkiariien nəha nipwran mə kitaha pam tsaməkeikei mhəni irapw noien me səkitaha ia nəmri Kumwesən.

13 Ro iaminhi irə pwəh kitaha səpwəh mwi nəkiriien noien me səkitaha me mə rərəha mətə pwəh səuvehi nətərigien riti sə rani mə tsəpwəh noien nari riti ia nəpin riti sə tro piəvtaha riti rapəti mimwei.

14 Iou iakukurən amasan mə nəveginien me pam hamasan a ti nəniien həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Iesu Iərimənu səkitaha rasitu ia nirak mo iakuvehe mini nipərhienien ia nəri nəha. Mətə trini minuə iərmama riti rerin rirhi mə nari riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, nəri nəha rəmkemik atukw a tukwe in.

15 Nəpin iko piam riti riregi rərəha ti nəveginien me səməme ikaməni ramahatən pen mə ikinəpwəh narəien i sə ikamarə irə

14:5: Kal 4:10 **14:8:** Luk 20:38, Kal 2:20, 1Tes 5:10 **14:10:** Mat 25:31-32, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Fil 2:10-11 **14:12:** Kal 6:5 **14:14:** Wok Me 10:15, Taet 1:15 **14:15:** 1Kor 8:11-13

mamo nokeikeiien. Tikəpwəh noien mə nəri ikiməni trouraha piam riti sə Kristo rimamhə tukwe.

16 Nənə tikəpwəh noien mə nəri ikətoni mə ramasan a tukini ərəha.

17 Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ripko mhə in nə nəniien nari mine nənimwiien nari, mətə nitətə nəha in nə natukwatukwien, mine nəmərinuien, mine nagienien sə Nənimwin Ikinan rauvei pehe.

18 Iərmama sə ramo tukwini nari m Kristo ia suatuk iaminha irə Kumwesən rerin ramagien tukwe, nənə nərmama mwi həukurən niniien mə noien səvənhi ratukwatukw.

19 Ro pen pwəh sousari ti noien sə raməmri nəmərinuien mine narimnari me səməme tuhasitu ia kitaha ti nuvrhəkinien kitaha me səuvehe mhəutə.

20 Tikəpwəh nəseniien nəveginien sənam rouraha wok səvəi Kumwesən. Nəvegınien me pam hamasan a həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə ripkatukwatukw mhə mə tiko piam rimwei ti nəniien nari.

21 Ro iaminha irə ramasan mə tikəpwəh nəniien nusai nari uə ikəpwəh nənimwiien nənimwiien skai rəmwhen ia waen uə noien nari riti mwi sə tro piam rapəti mimwei.

22 Nahatətəien səim ti narimnari me nəha ramasan mə tikəkwtəmhiri ramarə a tukw ik mine Kumwesən. Trini minuə iərmama riti ramesi pen noien sə in rukurən mə ramasan a, mipkregi mhə rərəha tukwe, in rerin tragien.

23 Mətə trini minuə iərmama riti nətərigien səvənhi ramo kəru ti nəvegınien riti, nənə in raməni, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən, ti nəri nə mə in raməni nəvegınien nəha, mətə rəpwəh niniien nipərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro iaminhi irə. Nəfe nəghin iərmama rəpwəh niniien nipərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro, trini minuə ramo, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən.

15

1 Kitaha nərmama nahatətəien səkitaha riskai tsaməkeikei mhasitu ia nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh niskaiien, mhəvrani nari pəmpəm me səvənraha, nənə mhəpwəh nəvraniien mə reritaha tragien tukwe.

2 Mətə pwəh kitaha sousari mə tso piəvtaha me rerinraha ragien, mho ramasan minraha, mhəuvrhəkin irəha həuvehe mhəutə.

3 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Kristo ripkousari mhə mə tro rerin əpa ragien. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nini ərəhaien me nərmama səpəmsəpə kamhəni ia niram,

14:16: Taet 2:5 **14:19:** Rom 12:18, Rom 15:2 **14:20:** 1Kor 8:13 **14:23:** Taet 1:15 **15:2:** Rom 14:19, 1Kor 9:19, 1Kor 10:24,33 **15:3:** Sam 69:9

həuvehe mhəmak ia nirak."
4 Kɨtaha səukurən mə nəgkiariien me pam səməme kɨmərai
pen ia Nəkukuə Ikinan fwe kupwən kɨmərai pen irəha mə
tuhəvəhag m kɨtaha mə tsəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha
ia Kumwesən. Kɨtaha səukurən noien noien nəha tɨ nəri nə
mə samərer əknekɨn ia nəpɨn me nənə nəgkiariien me səvəi
Nəkukuə Ikinan kamhəuvehi utə nətərɨgien səkɨtaha.

5 Kumwesən əpa ramasitu ia kɨtaha mə tsərer əknekɨn ia
nəpɨn me, nənə in əpa rauvehi utə nətərɨgien səkɨtaha. Nənə
təkwtəkwuni iakaməres in mə trasitu ia kɨmiaha ia nətərɨgien
səkɨmiaha mə truvehe mo kuatia rəmwhen ia noien səvəi Iesu
Kristo.
6 Nənə iakaməres iamɨnha irə mə kɨmiaha pam rerɨmiaha
rukurən nuveheien məmwhen ia reri iərmama kuatia a tɨ
nuvehi utəien nəghi Kumwesən i in Kumwesən mɨne Tata
səvəi Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha.

7 Ro pen mə piəvtaha riti ruvehe tukumiaha tihəsevər
ia rerɨmiaha tukwe rəmwhen ia Kristo rɨnəsevər ia rerɨn
tukumiaha nəpɨn hiəuvən tukwe in. Tiho iamɨnha irə pwəh
nərmama həuvehi utə nəghi Kumwesən.

8 Iakani pehe tukumiaha i mə Kristo rɨməuvehe iərmama
sə ro tukwini nari m nəkur Isrela mə trahatən mə Kumwesən
in nɨpərhienien, nənə mə tro promes me səməme Kumwesən
rɨno m kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel həuvehe mho
nɨpərhienien.

9 Nənə in rɨməuvehe mə tro nərmama rɨpko mhə irəha
nəkur Isrel həuvehi utə nəghi Kumwesən tɨ napiien səvənhi.
Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani
mə,
"Ro iamɨnhi irə takəgnəgɨni ik ia reri nərmama rɨpko mhə
irəha nəkur Isrel,
takəni nɨpu muvehi utə nəghɨm."
10 Nənə in rani mwi mə:
"Kɨmiaha nərmama me rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel
tihagien kɨmiaha nərmama me səvənhi."
11 Nənə rani mwi mə:
"Kɨmiaha nərmama me pam i rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel
tihəgnəgɨni Kumwesən,b
kɨmiaha pam ia kwənəkwus me pam tihəuvei pen
nəgnəgɨniien min."
12 Nənə Profet Aesea rani mwi mə:
"Nuai nei riti trukwesər ia Jese muvehe, mutə, mərɨmənu ia
nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel.

15:4: Rom 4:23-24, 1Kor 10:11 **15:7:** Rom 14:1 **15:8:** Mat 15:24 a **15:8:** Uə nərmama kuvehi ninhum mɨnraha **15:9:** Wok Me 3:25, Rom 11:30, 2Saml 22:50 b **15:11:** Uə Iərɨmənu **15:12:** Rev 5:5

Nərmama me nəha tuhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha
irə."
13 Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsəmri pen əknekin
nətərigien səkitaha irə. Nənə təkwtəkwuni iakamərəs in
mə tro rerimiaha ragien məpwiuən nəpin kimiaha hiəni
nipərhienien ia Iesu Kristo. Iakamərəs mə in tro iaminha
irə mə ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan kimiaha hiəukurən
nuveheien mhəskai mwi ti nəmri pen əknekinien nətərigien
səkimiaha irə.

Pol in aposol riti səvəi Iesu Kristo

14 Piak me, iou iakukurən amasan mə nimiruien səkimiaha
rukuər ia namasanien, nənə hiaməuvehi nukurənien me
pam, nənə hiəmwhen ti nəvəhagien m kimiaha me.
15 Nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə i həknekin kwopti,
mətə iakətigase mirai pen m kimiaha mə tako a pwəh
rerimiaha ramrhi. Ratukwatukw a mə takəgkiari iaminha irə
ti nəri nə mə Kumwesən riməuvei pehe namasanien səvənhi
miou,
16 muvehi utə iou irə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo[c]
kərhi pen iou iakamevən ti nərmama ripko mhə irəha nəkur
Isrel. Iou iakamowok rəmwhen ia pris riti, maməvisau
irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən. Rəmwhen ia pris
rauvei pen narimnari me m Kumwesən ia təkure nifatə, iou
mwi iakauvei pen nari riti min. Nəri nəha iakauvei pen m
Kumwesən in i nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə
iakokeikei mə Nənimwin Ikinan tro irəha həuvehe mhəmher,
mho ikinan i, nənə Kumwesən rerin tragien ti nuvehiien
irəha.
17 Ti nəri nə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ro pen
iakukurən nəfiəutəien iou ti wok səvəi Kumwesən.
18 Mətə rəknekin mə takəgkiari ia nari riti iou atukw iakino.
Takini a nəfe Kristo rino ia nirak ti nuviien nərmama ripko
mhə irəha nəkur Isrel həuvehe mho nəkwai Kumwesən.
Kristo rino wok ia nəgkiariien səiou mine noien me səiou.
19 Nənə in rino wok ia niskaiien səvəi nimtətien me mine
narimnari me kamətoni kamərkərinari irə. In rino irəha pam
ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan. Ro pen iakini irapw
pam nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakiməkupwən fwe
Jerusalem mevən ia kwopun me pam meste pen tənə nəha
Ilirikam.
20 Nənə ia nəpin me iakokeikei mə takəvisau irapw
nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ia kwopun me nepwin
səməme kipkregi raka mhə nəghi Kristo ikin. Iakəpwəh

15:16: Rom 1:5, 12:3, Rom 11:13, Fil 2:17 [c] **15:16:** Uə iərmama sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo **15:18:** 2Kor 3:5 **15:20:** 2Kor 10:15-16

nokeikeiien mə takuvrhəkin nari ia təkure nəri sə iərməpə rinəmri irapw.
21 Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kiməraí pen ia Nəkukuə
Ikinan rani mə,
"Nərmama səməme kipkini irapw mhə iərmama nəha
minraha, irəha tuhətoni in
nənə nərmama səməme həpkregi raka mhə, irəha
tuhəukurən."
22 Noien i iakamo mamevən ia kwopun me səpəmsəpə nəpin
ripik raməsisəg iou ti nuveheien mətoni kimiaha.

Pol rokeikei mə trətoni nakalasia me fwe taon nəha Rom

23 Mətə təkwtəkwuni wok səiou ia kwopun i rino sampam.
Ia nuk me ripik iakokeikei mə takuvehe mətoni kimiaha.
24 Ro iaminhi irə rerik rirhi mə takuvehe mətoni kimiaha
nəpin takevən ia tənə i Spen. Nəpin takuvehe tsarə nəpin
kwakwa a, nənə iakokeikei mə tihasitu ia nirak ia navənien
səiou.
25 Mətə təkwtəkwuni iakamevən fwe Jerusalem mə takasitu
ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikin.
26 Nakalasia me fwe ia profens mi nəha Masetonia mine
Akaea rerinraha ragien həuvei pehe mane me nepwin tra-
situ ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem səməme
nautə səvənraha riwən.
27 Rerinraha ragien a ti noien nəha. Nənə nipərhienien
səvənraha kaon rarə ti nəkur Isrel ti nəri nə mə irəha həuvehe
mamhəuvehi pəri narimnari amasan me səvəi nəkur Isrel
ramasitu ia nənimwinraha. Ro iaminhi irə ratukwatukw mə
nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi tuhasitu ia
nəkur Isrel, mhəuvei pen narimnari amasan me səvənraha
trasitu ia nipwranraha.
28 Takuvehi mane i həməuvei pehe miou mevən muvei pen
minraha. Nənə nəpin iako sampam ia nəri i, iakier mevən ia
tənə i Spen, nənə ia navənien səiou takuvehe mətoni kimiaha.
29 Nənə iakukurən mə nuveheien səiou sə takuvehe tuku-
miaha irə, trukuər ia narimnari amasan me səvəi Kristo mə
kimiaha tihəregi ramasan.
30 Piak me, ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu
Kristo Iərimənu səkitaha, nənə Nənimwin Ikinan ramo
kitaha samokeikei kitaha me, iakamərəs kimiaha mə
tihəfwaki əknekin m Kumwesən tukw iou rəmwhen iou
mwi iakaməfwaki tukwe.
31 Tihəfwaki mə Kumwesən truvehi raka iou ia rəgi nəkur
Jutia səməme həpkini mhə nipərhienien ia Iesu. Nənə
tihəfwaki mwi mə nəpin takevən mier pen fwe Jerusalem,

15:22: Rom 1:10-13 **15:24:** 1Kor 16:6 **15:25:** Wok Me 19:21 **15:26:** 1Kor 16:1, 2Kor 8:1, 2Kor 9:2,12, Wok Me 24:17 **15:27:** Rom 9:4, 1Kor 9:11 **15:29:** Rom 1:11 **15:30:** 2Kor 1:11, Kol 4:3, 2Tes 3:1

nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikin rerinraha tragien ti nasituien səiou.
32 Nənə ia noien nəha, trini minuə nəkwai Kumwesən pərhien, takuvehe mətoni kimiaha ia nagienien, nənə kitaha pam reritaha tragien.
33 Pwəh Kumwesən i in nukune nəmərinuien tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iaminhi.

16

Pol rani ramasan revən ti nərmama me səpəmsəpə fwe taon nəha Rom

1 Iou iakani pehe tukumiaha i mə kitirimətaha Fipi, ramasitu ia wok səvəi nəfwakiien fwe Kegkria, in prən amasan riti.
2 Ramasan mə tihəuvehi in ruvehe mo kuatia kimiaha min ia nəghi Iərimənu səkitaha, noien nəha ratukwatukw mə nərmama me səvəi Kumwesən tuho. Trini minuə nari riti səvənhi riwən, ramasan mə tihasitu irə, ti nəri nə mə in rinasitu ia nərmama həpik, masitu mwi ia nirak.
3 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Prisila mine Akwila, kimrahar minrau iamharo pəri wok səvəi Iesu Kristo.
4 Irau krinouərer irapw mə trouemhə ti nasituien ia nirak. Ripko mhə iou əpa, mətə iou mine nakalasia me pam səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel kimaha iahaməni tanak ti nirau.
5 Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti nakalasia me səməme kamhousəsimwin irəha me fwe ia nimwə səvənrau.
Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti iərmama keikei səiou Epainetas, in riməkupwən mini nipərhienien ia Kristo fwe ia profens nəha Esia.
6 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Meri, in raməmwur pik ti nasituien ia kimiaha.
7 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Antronikas mine Junias kimrahar nəkur Isrel kimrahar minrau iamharevən ia kalapus. Aposol me kamhəsiai irau, irau kriməkupwən ia nirak rouni nipərhienien ia Kristo.
8 Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Ampliatas keikei səiou.
9 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Urpanas, kitaha min samo pəri wok səvəi Kristo. Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti Stakis keikei səiou.
10 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Apeles, in rinahatən pen raka mə in iərmama pərhien səvəi Kristo.
Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Aristopolas mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi.
11 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Herotion iəmə Isrel riti mwi.

16:3: Wok Me 18:2,18,26 **16:5:** 1Kor 16:15,19, 2Tim 1:15

Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha revən tɨ Narkisos mɨne nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi.
12 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ Trifaena mɨne Trifosa, prən mi nəha krauo wok səvəi Iərɨmənu səkɨtaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ Persis keikei, pran riti sə ramo pɨk wok səvəi Iərɨmənu səkɨtaha.

13 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ Rufas, iərmama riti sə raməmwur pɨk tɨ noien wok səvəi Iərɨmənu səkɨtaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi tɨ mama səvənhi. In rɨno ramasan miou rəmwhen ia mama atukwatukw səiou.
14 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ Asukritas mɨne Flekon, mɨne Heremes mɨne Patropas mɨne Heremas mɨne piəvtaha me nepwɨn səməme kamharə irəha mɨnraha.
15 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ Filolokas, mɨne Julia mɨne Nereas irau kɨtiriməni, mɨne Olimpas, mɨne nərmama me nepwɨn səvəi Kumwesən səməme kamharə irəha mɨnraha.
16 Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kɨmiaha me ia nakeiien sə rəmher. Nakalasia me pam səvəi Kristo kamhəni ramasan tukumiaha.
17 Piak me, iakaməgkiari skai m kɨmiaha mə tihaməsiari tɨ nərmama nepwɨn nəha ikɨn. Irəha kamhərukwumen nəvisəien me, mamhouraha nahatətəien səvəi nərmama, mamhahatən nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien i kɨnahatən raka kɨmiaha irə. Tihəpwəh nevənien ipaka tɨ nirəha,
18 tɨ nəri nə mə nərmama səməme kamho iamɨnha irə, irəha həpko tukwini mhə nari m Kristo Iərɨmənu səkɨtaha, mətə irəha kamho tukwini nari m tɨpwɨnraha. Nənə ia nəgkiariien əsien me mɨne nəgkiariien me həpwəh nəmwhenien, irəha kamheikuə ia nərmama me səməme həpkukurən amasan mhə nari.
19 Nərmama həuvəregi raka nəvisauien mə kɨmiaha hiamo nəkwai Kristo, ro pen rerɨk ragien pɨk tukumiaha. Mətə iakokeikei pɨk mə tihəukurən amasan nari tɨ noien atukwatukw me, nənə mhəpwəh nevənien ia noien ərəha me.

20 Kumwesən in nukune nəmərinuien trɨpko mhə tui in trəseni kɨmiaha hieivə tesi Setan ia nɨsumiaha. Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha tramarə tukumiaha.
21 Timoti iərmama sə iarauo pəri wok kɨmrau min rani ramasan tukumiaha.

Nənə Lusias mɨne Jeson mɨne Sosipata, irəhar nəkur imwak mirəhar, harni mwi ramasan tukumiaha.

16:13: Mak 15:21 **16:16:** 1Kor 16:20, 1Tes 5:14 **16:17:** Mat 7:15, Taet 3:10 **16:18:** Fil 3:19, Kol 2:4, 2Tes 2:3 **16:19:** Rom 1:8, Mat 10:16, 1Kor 14:20 **16:20:** Rom 15:33, Jen 3:15 **16:21:** Wok Me 16:1-2, Wok Me 19:22, 20:4

22 Iou Tertius i iakmərai tukwini nəgkiariien səvəi Pol
ia nəkukuə i iakani ramasan tukumiaha ia nəghi Iərɨmənu
səkɨtaha.
23 Iəmə i Kaius rani ramasan tukumiaha. Iou Pol, iakamarə
ia nimwə səvənhi, nənə nakalasia me kamhousəsɨmwɨn irəha
me ia nimwə səvənhi irəha pam kamhəni ramasan tukumi-
aha. Erastas i ramərɨmənu ia mane me səvəi taon nəha mɨne
piəvtaha Kwotas, irau mwi krauni ramasan tukumiaha.
24 a
25 Pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən revən fwe irənhə ia
nəpɨn me. In əpa rukurən noien kɨmiaha hiərer əknekɨn ia
nahatətəien səkɨmiaha. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien
amasan səiou mɨne nəvisauien ia Iesu Kristo. Ramesi pen
mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən sə nɨpwran rɨnərkwafə fwe
tui,
26 mətə təkwtəkwuni mɨne Kumwesən rɨno pui nərmama
hətoni. In Kumwesən sə ramarə rerɨn. Profet me səvənhi me
fwe kupwən həmərai pen nəgkiariien nəha səvənhi ia nəkukuə
me səvənraha. In rɨni mə nəgkiariien nəha traməkeikei mevən
tɨ nərmama ia tənəmtənə me pam mə irəha tuhahatətə irə mho
nəkwan.
27 Kumwesən əpa in Kumwesən, in əpa rukurən nari. Pwəh
nəgnəgɨniien revən tukwe in ia nuk nuk me tɨ nəri i Iesu Kristo
rɨno. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

16:23: 1Kor 1:14 a **16:24:** Niutestamen me nepwɨn kɨmərai pen ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nəgkiariien riti ia vas 24 rani iamɨnhi irə mɨnuə: "Pwəh namasanien səvəi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam."
16:25: Efes 1:9, 3:5,9, Kol 1:26, Rom 1:5 **16:27:** 1Tim 1:17, Jut 25

Fas Korin
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i kani mə Fas Korin Pol rɨmərai revən tɨ nakalasia me fwe Korin ia nuk 55. Pol ramarə fwe Efesas mərhi pen nəkukuə i revən tɨ nakalasia me fwe Korin tɨ nɨrɨpwenien nəkukuə səvənraha. Korin raməmak ia nɨkare təsi Metiterenian. In taon asori riti. Səvənhi nautə rasori. Mətə noien səvəi nəkur Korin rərəha. Ia tənəmtənə me pam nərmama həukurən mə Korin in taon ərəha riti. Tɨ nəri nə mə nakalasia me fwe Korin həuvehe vi a mhahatətə ia Iesu Kristo, rəknekɨn tɨ nirəha tɨ noien noien amasan. Irəha kamho ihi noien ərəha. Nakalasia me fwe Korin haməvisə mɨnraha me. Irəha nepwɨn kamho noien ərəha anan. Pol rɨrai nəkukuə i məgkiari skai mɨnraha mamahatən irəha mə irəha tuhəfarə irə. In rɨrai nəgkiariien me nepwɨn ia nəkukuə i mə trahatən irəha ia narəien səvənraha. Trɨni mɨnuə irəha hesi pen nəgkiariien me nəha nənə tuhəukurən noien amasan mɨne noien ərəha.

1 Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨno rəmwhen ia sə in rokeikei, məkwein iou mə tako wok i, mɨne piəvtaha Sostenes.

2 Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, kɨmiaha nərmama me i Iesu Kristo rɨnəpərhi kɨmiaha hiəmher, nənə Kumwesən rɨnəkwein kɨmiaha mə nəkur ikinan me səvənhi, kɨmiaha mɨne nərmama ia kwopun me pam səməme hiaməfwaki m Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha sə in Iərɨmənu səkɨtaha pam.

3 Pwəh Kumwesən Tata səkɨtaha mɨne Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha trouəriari pehe namasanien mɨne nəmərinuien m kɨmiaha.

Pol rani vivi Kumwesən tɨ nakalasia me fwe Korin

4 Ia nəpɨn me iakani vivi Kumwesən tukumiaha, tɨ nəri nə mə rɨnəriari pehe namasanien səvənhi m kɨmiaha ia Iesu Kristo,

5 mo hiəuvehe mhəmwhen ia iərmama riti nautə səvənhi rasori. Nautə nəha in nəha nɨniien me pam mɨne nukurənien me pam hiaməuvehi raku pen tɨ Iesu Kristo.

6 Kumwesən rɨnəriari namasanien nəha m kɨmiaha iamɨnha irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiaməni mə nəgkiariien sə raməvisau Kristo ro nɨpərhienien.

7 Ro pen kɨmiaha hiəuvəuvehi raka nɨskaiien me pam səməme Nənɨmwɨn Ikinan rauvehi pehe, hiaməuvehi mamheitenhi nəpɨn nəha tukətoni Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo trier pehe.

1:2: 1Kor 6:11, Wok Me 9:14 **1:3:** Rom 1:7 **1:7:** Luk 17:30, 2Tes 1:7, Taet 2:13

8 In tro kɨmiaha hiərer əknekɨn meste nəpɨn sampam mə
tukəpwəh nətoniien noien ərəha riti ia kɨmiaha ia nəpɨn nəha
Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha truvehe mwi irə.
9 Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpɨn me. In
rɨnəkwein kɨmiaha, mo kɨmiaha hiəuvehe mho kuatia
kɨmiaha tɨni, Iesu Kristo, sə in Iərɨmənu səkɨtaha.

Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi kusen səvənraha

10 Piak me, ia nəghi Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha iakaməres
skai tukumiaha mə kɨmiaha pam tihəni a nari kuatia,
mhəpwəh noien mə nətərɨgien riti truvehe meitehi kɨmiaha.
Mətə nəpɨn me nətərɨgien səkɨmiaha mɨne rerɨmiaha trouvehe
rouo kuatia.
11 Iakani iamɨnhi irə, piak me, tɨ nəri nə mə nəkur imwei
Kloe nepwɨn haməni pehe tukw iou i mə kɨmiaha hiaməvisə.
12 Nɨpwrai nəgkiariien sə iakani ro iamɨnhi irə. Kɨmiaha
kuatia kuatia hiaməgkiari. Riti rani mə, "Iou iərmama səvəi
Pol." Riti rani mə, "Iou iərmama səvəi Apolos." Riti rani mə,
"Iou iərmama səvəi Pita." Riti rani mə, "Iou iərmama səvəi
Kristo."
13 Hiənuə ko hieitehieitehi Kristo iamɨnha irə? Rəfo?
Kɨnərui tərini pen iou Pol ia nei kamarkuaui tukumiaha? Uə
kɨno baptaes ia kɨmiaha ia nəghi Pol?
14 Iou iakamɨni tanak tɨ Kumwesən mə iapko mhə paptaes
ia kɨmiaha riti, mətə iakɨno a paptaes ia Krispas mɨne Kaius.
15 Rerɨk ragien iamɨnha irə tɨ nəri nə mə iərmama riti ko
rɨpkɨni mhə mə kɨno baptaes irə ia nəghɨk.
16 (Nɨpərhienien iakɨno mwi paptaes ia Stefanas mɨne
nərmama me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Kurirə ia in, iake-
nouenou mə iakɨno mwi baptaes ia iərmama riti uə rekəm.)
17 Kɨmiaha hiəukurən mə Kristo rɨpkərhi pehe mhə iou mə
tako paptaes ia nərmama, mətə rərhi pehe iou mə takəvisau
irapw nəgkiariien amasan səvənhi. Iakaməvisau irapw
nəgkiariien amasan nəha mɨpkesi pen mhə nukurənien səvəi
iərmama kamo nei kamarkuaui səvəi Kristo ruvehe nɨskaiien
səvənhi riwən.

Kristo in nukurənien mɨne nɨskaiien səvəi Kumwesən

18 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəvisauien Kristo ia nei
kamarkuaui ro narɨsien i tɨ nərmama səməme kamhəuvən
mə tuhemhə, mətə tukutaha i nərmama səməme Kumwesən
rauvehimɨru kɨtaha, nəvisauien nəha in nɨskaiien səvəi
Kumwesən.
19 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Iou takouraha nukurənien səvəi nərmama səməme
həukurən amasan nari,

1:8: Fil 1:6, 1Tes 3:13, 5:23 **1:9:** 1Jon 1:3, 1Kor 10:13, 1Tes 5:24 **1:10:** Fil 2:2 **1:12:** 1Kor 3:4, Wok Me 18:24-28, Jon 1:42 **1:14:** Wok Me 18:8, Rom 16:23 **1:16:** 1Kor 16:15 **1:17:** Mat 28:19, Jon 4:2 **1:18:** 2Kor 4:3, Rom 1:16

nənə mo nəri auər a ia nukurənien səvəi nahatən me.”

20 Iərmama sə rukurən amasan nari in pəku? Iahatən pəku
səvəi Loa? Iərmama sə rarɨpwen nəresien me ia tɨprənə i in
pəku? Həiwən! Kumwesən rɨno nukurənien səvəi nərmama
ia tɨprənə i ruvehe mo narɨsien irə.
21 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə ia nukurənien səvəi
Kumwesən in rɨno mə nərmama səvəi tɨprənə i tuhəpwəh
nukurənien in ia nukurənien səvənraha. Mətə Kumwesən
rerɨn ragien mə truvehimɨru nərmama səməme kamhəni
nɨpərhienien ia nəgkiariien i kɨtaha saməvisau irə,
nəgkiariien sə nərmama haməni mə ro narɨsien irə.
22 Nəkur Isrel hokeikei mə tuhətoni nɨmtətien me.
Nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel kamhətui nukurənien,
23 mətə kɨtaha saməvisau Kristo kɨnərui tərini pen in ia
nei kamarkuaui. Nəgkiariien nəha nəkur Isrel kamhapəti
irə mamhəmwei, nənə nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel
kamhəni mə nəgkiariien nəha ro narɨsien i.
24 Mətə nərmama səməme Kumwesən rɨnəkwein irəha,
nəkur Isrel nepwɨn mɨne nərmama nepwɨn rɨpko mhə irəha
nəkur Isrel, irəha hənətoni mə Kristo in nɨskaiien səvəi
Kumwesən mɨne nukurənien səvəi Kumwesən.
25 Noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni mə ro
narɨsien i rukurən nari məpi raka nukurənien səvəi nərmama
pam. Nənə noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni
mə nɨskaiien səvənhi riwən rɨskai məpi raka noien səvəi
nərmama pam.

26 Piak me, rerɨmiaha tramrhi nəpɨn Kumwesən rɨnəkwein
kɨmiaha irə fwe kupwən. Ia nəpɨn nəha kɨmiaha hiəpɨk
hiəpkukurən mhə nari ia nəmri nərmama. Kɨmiaha hiəpɨk
hiəpkuvehi mhə nɨskaiien, rɨpko mhə kɨmiaha hiəpɨk nɨpwnəti
nəmə asori me nepwɨn.
27 Mətə Kumwesən rɨmərfi narimnari me səməme nərmama
ia təkure tɨprənə i haməni mə ro narɨsien i, mə ia noien nəha
in tro naurɨsien m nərmama səməme həukurən nari. In
rɨmərfi narimnari me səməme nərmama ia təkure tɨprənə i
haməni mə nɨskaiien səvənraha riwən, mə ia noien nəha in tro
naurɨsien m nərmama səməme nɨskaiien səvənraha rarə.
28 In rɨmərfi narimnari auər a me, mɨne narimnari me
kamətə ərəha irəha, mə ia noien nəha in tro nərmama me
kamətə irəha mə irəha nərmama anan me nepwɨn tuhəuvehe
mho nərmama auər a ia nirəha.
29 Kumwesən rɨno iamɨnhi irə mə iərmama riti riwən
trəgkiari ərpwi ia nənimen.

1:20: Aes 19:12, Aes 33:18, Aes 44:25, Job 12:17 **1:21:** Mat 11:25 **1:22:** Mat 12:38, Wok Me 17:28,32 **1:23:** Rom 9:32, 1Kor 2:14 **1:24:** Kol 2:3 **1:25:** 2Kor 13:4 **1:26:** Mat 11:25, Jon 7:48, Jem 2:1-5 **1:29:** Rom 3:27, Efes 2:9

30 Mətə in rino kimiaha hiəuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo. Nənə Kristo in nukurənien səkitaha ruku pen ti Kumwesən. In rino kitaha səuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. In rino kitaha səuvehe mho nəkur ikinan me səvənhi. In rinərəku suatuk mifi raka nari ia kitaha.
31 Ro iaminhi irə, rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi, trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərimənu səkitaha rino."

2

1 Piak me, nəpin iakiməuvehe tukumiaha, iakuvehe mini irapw tukumiaha nəgkiariien i Kumwesən rinərkwafə irə fwe kupwən, mətə iapkini irapw mhə nəgkiariien uə nukurənien sə rutə pik, rekəm.
2 Nəpin iakinamarə kitaha m kimiaha, rerik riskai mə tapkini irapw mhə mwi nari riti, mətə Iesu Kristo a mine nemhəien səvənhi ia nei kamarkuaui.
3 Nəpin iakiməuvehe mətoni kimiaha, niskaiien səiou riwən anan, mamhekir ia nəpin me, mamətəmnimwin.
4 Nənə nəgkiariien səiou mine nəvisauien səiou, iapkini irapw mhə mesi pen nukurənien səvəi nərmama ti nuvi peheien kimiaha. Mətə nəpin iakinəgkiari, hiətoni niskaiien səvəi Kumwesən mine wok səvəi Nənimwin Ikinan.
5 Iakino iaminha irə mə nahatətəien səkimiaha trəpwəh nərer penien ia nukurənien səvəi nərmama, mətə trərer pen ia niskaiien səvəi Kumwesən.

Nukurənien sə rauku pen ti Nənimwin səvəi Kumwesən

6 Mətə nipərhienien, nərmama me i həuvəskai raka ia nimiruien səvənraha, kimaha iahaməvəhag minraha ia nukurənien. Mətə nukurənien nəha ripkuku pehe mhə ti tiprənə i uə ia nəmə asori me səməme kamhərimənu ia tiprənə i. Nəmə asori me nəha tuhəuvehe mho nəmə auər a ia nirəha.
7 Mətə kimaha iahaməgkiari ia nukurənien səvəi Kumwesən sə rinamərkwafə fwe kupwən nərmama me həpkətoni mhə. Nukurənien nəha Kumwesən rinəmri raka fwe tui anan mə truvehi utə kitaha irə tsəuvehi nasoriien.
8 Nərmama səməme kamhərimənu ia tiprənə i irəha pam həpkukurən mhə nəgkiariien nəha. Ko həpkukurən həpkərui tərini pen mhə Iərimənu asori səkitaha ia nei kamarkuaui.
9 Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Iərmama riti riwən rinətə raka ia nənimen,
uə ruvəregi raka ia nəkwəregin,

1:30: Jer 23:5-6, Jon 17:19, 2Kor 5:21 **1:31:** Jer 9:24, 2Kor 10:17 **2:1:** 1Kor 1:17 **2:2:** Kal 6:14 **2:3:** Wok Me 18:9, 2Kor 10:1 **2:4:** 1Tes 1:5 **2:6:** Efes 4:13, Fil 3:15 **2:7:** Rom 16:25 **2:8:** Luk 23:34, Jem 2:1

uə rerɨn ruvərhi raka
nəfe Kumwesən rɨnəpnəpenə irə mə truvei pen m nərmama
səməme hokeikei in."
10 Mətə Kumwesən rɨno pui pehe narimnari me nəha m kɨtaha
ia Nənɨmwɨn səvənhi.
Nənɨmwɨn səvənhi rukurən noien iamɨnha irə tɨ nəri nə mə
in ramətə pui narimnari me pam, mamətə pui mwi nətərɨgien
səvəi Kumwesən sə rəmwhenɨmw.
11 Narimnari me səməme iərmama rerɨn ramrhi, nənɨmwɨn
əpa səvənhi fwe imwə rukurən. Ia noien a mwi nəha, narim-
nari me nəha səməme Kumwesən rerɨn ramrhi, Nənɨmwɨn
əpa səvənhi rukurən.
12 Nənɨmwɨn i kɨməuvei pehe m kɨtaha rɨpko mhə Nənɨmwɨn
səvəi tɨprənə i, mətə Nənɨmwɨn sə raku pen tɨ Kumwesən.
Kɨməuvei pehe m kɨtaha mə tsəukurən nəfe Kumwesən rauvei
pehe auər a m kɨtaha.
13 In i nəgkiariien i kɨmaha iahaməni irapw. Nənə
nukurənien səvəi nərmama rɨpkahatən mhə kɨmaha ia
nəgkiariien me nəha, mətə Nənɨmwɨn nəha rɨnahatən kɨmaha
irə. Nənə iahaməni irapw nəgkiariien pərhien me səvənhi ia
nəgkiariien me səməme in rauvei pehe.
14 Iərmama sə Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən riwən irə ko
rɨpkuvehi mhə narimnari me Nənɨmwɨn nəha raməriari pehe
i. In rətoni narimnari me nəha ho a narɨsien irə. Ko
rɨpkukurən mhə irəha tɨ nəri nə mə kaukurən narimnari me
nəha ia Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən.
15 Iərmama Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən ramarə irə raməkiri
mamətə sas narimnari me pam, mətə iərmama riti riwən ko
rəkiri noien səvəi iərmama nəha.
16 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Sin rukurən nətərɨgien səvəi Iərɨmənu səkɨtaha
mə trahatən in?"
Mətə kɨtaha saməuvehi nətərɨgien səvəi Kristo.

3

Kumwesən əpa trəkiri wok səvəi nərmama me səvənhi

1 Piak me, fwe kupwən, nəpɨn iakɨnamarə kɨtaha m kɨmiaha,
ko iapkəgkiari mhə m kɨmiaha rəmwhen iakaməgkiari m
nərmama Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən rɨnarə raka ia nirəha,
mətə iakɨnəgkiari m kɨmiaha rəmwhen mə kɨmiaha nərmama
me a səvəi tɨprənə, uə kɨmiaha nəkwərhakwərha me a ia
nɨmɨruien vi səkɨmiaha ia Kristo.
2 Nəpɨn iakɨnamahatən kɨmiaha rəmwhen iakauvei
pehe a nəvegɨnien mərməru m kɨmiaha. Iapkuvei pehe
mhə nəvegɨnien sɨkai m kɨmiaha tɨ nəri nə mə kɨmiaha

2:10: Mat 13:11 **2:11:** Prov 20:27 **2:12:** Jon 16:13-14 **2:13:** 1Kor 2:4 **2:14:** Jon 8:47, 14:17, 1Kor 1:23 **2:15:** 1Jon 2:20 **2:16:** Rom 11:34 **3:1:** Jon 16:12 **3:2:** Hip 5:12-13, 1Tes 2:2

hiəpkəmwhen mhə tɨ nəniien nəvegɨnien sɨkai. Nənə nɨpərhienien təkwtəkwuni hiəpwəh ihi nəmwhenien tɨ nənien nəvegɨnien sɨkai.

3 Noien səkɨmiaha rəmwhen a ia noien səvəi nərmama səvəi tɨprənə i. Kɨmiaha hiamətərɨg ərəha ia kɨmiaha me, mamhəvisə m kɨmiaha me. Noien nəha hiamo ramahatən pen mə kɨmiaha nərmama me a, noien səkɨmiaha rəmwhen a ia nərmama nepwɨn səvəi tɨprənə i.

4 Nəpɨn iərmama riti rɨni mə, "Iou iərmama səvəi Pol," nənə riti mwi rɨni mə, "Iou iərmama səvəi Apolos," noien nəha ramahatən pen mə kɨmiaha nərmama me a səvəi tɨprənə.

5 Hətoni ro. Apolos in nəfe iərmama? Pol in nəfe iərmama? Kɨmrau iotukwininari mi a iarɨnouasitu ia kɨmiaha mə tihəni nɨpərhienien ia Iesu. Kɨmrau iarauo wok sə Iərɨmənu səkɨtaha rɨməuvei pehe m kɨmrau kuatia kuatia mə trouo.

6 Rəmwhen mə iou iakɨnəpwei nuni nari, nənə Apolos in rɨnəfwi ia nui, mətə Kumwesən rɨno rutə.

7 Ro iamɨnhi irə iərmama sə raməpwei nuni nari, uə iərmama sə raməfwi ia nui, in nəri auər a, mətə Kumwesən in nukune wok nəha, tɨ nəri nə mə in ramo narimnari haməmɨru mamhəutə.

8 Iərmama sə raməpwei nuni nari mɨne iərmama sə raməfwi ia nui irau krouəmnəmwhen a. Kumwesən trərəku irau mesi pen atukwatukw wok sə irau kro.

9 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmrau iotukwininari mi səvəi Kumwesən iarauo pəri wok. Nənə kɨmiaha hiəmwhen ia nəmhien səvəi Kumwesən uə nimwə səvəi Kumwesən.

10 Ia namasanien səvəi Kumwesən sə rɨnəriari pehe irə miou, iako rəmwhen ia iərmama sə rukurən amasan nuvrhəkɨnien nimwə, məmri irapw nəri skai riti tukuvrhəkɨn pen nimwə ia təkuren, nənə təkwtəkwuni iərməpə rauvrhəkɨn pen nimwə ia təkure nəri skai nəha iakɨnəmri irapw. Pwəh nərmama hətui amasan mə kamhəfo mamhəuvrhəkɨn pen nimwə irə.

11 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama riti ko rɨpkəmri irapw mhə nəri skai riti sə tukuvrhəkɨn pen nimwə irə ropə ia nəri skai nəha kɨnəmri irapw raka. Nəri skai nəha in nəha Iesu Kristo.

12 Nərmama nepwɨn haməuvehi narimnari me səməme tuhəuvrhəkɨn nimwə irə rərer kɨni tui rəmwhen ia aean mi nəha kol mɨne silva mɨne kəpwier amasan me səməme nənimenraha rəknekɨn. Nərmama me nepwɨn mwi haməuvehi narimnari me səməme ko həpkərer əpwəmwɨs mhə rəmwhen ia nei mɨne nɨg mɨne nɨmwai nari.

3:3: 1Kor 1:10-11, 1Kor 11:18 **3:4:** 1Kor 1:12 **3:9:** Mat 13:3-9, Efes 2:20-22
3:10: 1Kor 15:10, 2Tes 3:15 **3:11:** Aes 28:16, 1Tes 2:4-6

13 Tukətoni wok səvəi nərmama kuatia kuatia tɨ nəri nə mə
nəpɨn səvəi Kristo tro pui irəha. Ia nəpɨn nəha napw trahi wok
səvəi nərmama kuatia kuatia mahatən pen wok səvənraha mə
ramasan uə rərəha.
14 Trɨni mɨnuə napw rəpwəh nahi əmwesiien wok sə
iərmama riti ruvrhəkɨn pen ia təkure nəri skai kɨnəmri irapw,
iərmama nəha truvehi nərəkuien riti.
15 Mətə trɨni mɨnuə napw rahi əmwesi wok səvəi iərmama
riti, iərmama nəha trarfai ia nərəkuien səvənhi. Mətə
Kumwesən truvehimɨru in rəmwhen ia iərmama riti sə napw
rɨnahi nimwə səvənhi mɨne narimnari me səvənhi nənə in əpa
ramɨru.
16 Hiəukurən uə rekəm? Nimwə səvəi Kumwesən in nə
kɨmiaha. Nənɨmwɨn Ikinan ramarə ia kɨmiaha.
17 Trɨni mɨnuə iərmama riti rouraha nimwə səvəi
Kumwesən, Kumwesən trouraha in. Iakani iamɨnha irə tɨ
nəri nə mə nimwə səvəi Kumwesən ro ikinan i, nənə nimwə
nəha in nə kɨmiaha.
18 Rərəha mə iərmama riti treikuə atukw a irə. Trɨni
mɨnuə kɨmiaha riti rerɨn ramrhi mə in rukurən nari nəha
təkwtəkwuni ia nəmri nərmama, ramasan mə pwəh ruvehe
iərmama riti nərmama harɨs irə. Ia suatuk nəha in truvehe
mukurən nari.
19 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nukurənien səvəi nərmama
ia tɨprənə i ro narɨsien i ia nəmri Kumwesən. Rəmwhen ia
nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Kumwesən ramo mə nərmama səməme həukurən nari
noien ikou me səvənraha trousi tərini irəha rəmwhen ia
kwənkru."
20 Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,
"Iərɨmənu rukurən mə nətərɨgien səvəi nərmama səməme
həukurən nari
ho a nəri auər a ia nirəha."
21 Ro iamɨnhi irə tihəpwəh nɨniien mə kɨmiaha nərmama
səvəi iərmama i uə kɨmiaha nərmama səvəi iərmama nəha
mə tihəuvehi utə atukw a kɨmiaha tukwe. Kumwesən rauvei
pehe narimnari me pam mə trasitu ia kɨmiaha.
22 Pol uə Apolos uə Pita uə təkure tɨprənə uə nɨmɨruien uə
nemhəien uə nəpɨn ipwet mɨne uə nəpɨn sə trɨpkuvehe, mətə
irəha pam səkɨmiaha,
23 kɨmiaha nəha səvəi Kristo, nənə Kristo in səvəi Kumwesən.

4

Aposol me səvəi Kristo

1 Ro iamɨnhi iərmama riti trəfətə kɨmaha irə? In trətə
kɨmaha rəmwhen ia kɨmaha iotukwininari me səvəi Kristo.
Nəgkiariien me i səvəi Kumwesən hənamərkafə fwe kupwən,

3:13: 1Kor 4:5, 2Tes 1:7-10 **3:16:** 1Kor 6:19, 2Kor 6:16 **3:19:** Job 5:13 **3:20:** Sam 94:11 **4:1:** Taet 1:7

Kumwesən rɨnəmri pehe nəgkiariien me nəha ia rəgɨmaha mə tahətui amasan tukwe.
2 Nənə kɨmiaha hiəukurən nərmama me səməme iəmə asori
riti rəmri pen narimnari me səvənhi ia rəgɨnraha hamətui
tukwe, irəha tuhaməkeikei mho wok səvənraha ramasan mə
nəpɨn iəmə asori rətoni wok səvənraha nənə rɨni nɨpərhienien
ia nirəha.
3 Mətə tukw iou, ro a nəri ouihi riti trɨni mɨnuə kɨmiaha uə
nərmama əpə me nepwɨn hənuə tuhəkiri noien səiou. Iou mwi
ko iapkəkiri atukw mhə noien səiou iamɨnhi irə.
4 Ia nətərɨgien səiou, iou iakɨno a sə ramasan, mətə rɨpko
mhə iakani mə iakatukwatukw. Iərɨmənu səkɨtaha in əpa
ratukwatukw tɨ nəkiriien noien səiou.
5 Ro iamɨnhi irə tihəpwəh nəkiri akwauakwien noien səvəi
nərmama ia nəpɨn sə rɨpkatukwatukw mhə mə tukəkiri noien
səvəi nərmama irə. Tihəfwini meste nəpɨn Iərɨmənu səkɨtaha
truvehe irə. In truvehe mɨpeki irapw narimnari səməme
hamərkwafə ia nəpitəvien, mɨpeki pehe ia nukuraanien, nənə
mɨni irapw nətərɨgien afafa me səvəi nərmama ia nuku-
raanien. Ia nəpɨn nəha Kumwesən trəgnəgɨni nərmama kua-
tia kuatia mesi pen atukwatukw noien amasan me səməme
həno.
6 Piak me, iakɨməni nəgkiariien me i ia kɨmrau Apolos
mə trasitu ia kɨmiaha. Iakokeikei mə tihəuvehi nukurənien
ia kɨmrau nənə mhəukurən nɨpwrai nəgkiariien i sə rani
mə, “Tikamevən məpwəh nəpi rakaien nəfe kɨmərai pen ia
Nəkukuə Ikinan.” Rərəha mə tihərpwi kɨmiaha tɨ iərmama riti
mamhəni ərəha riti.
7 Rəfo? Kɨmiaha hiasori mhəpi raka nərmama me
pam? Rekəm! Kɨmiaha hiəpkuvehi mhə nari riti sə ruku
pehe atukw tukumiaha. Narimnari me pam səməme
hiaməuvehi, Kumwesən rauvei pehe auər a m kɨmiaha.
Ro pen rɨpkəmwhen mhə mə tihaməgkiari ərpwi.
8 Rəfo nəha? Rosi kɨmiaha hiəuvəukuər raka uə? Rosi
nautə səkɨmiaha ruvəuvehe mɨnasori raka uə? Rosi kɨmiaha
hiənəvtənhi raka kɨmaha mhəuvehe mho kɨg me ia kɨmiaha
uə? Kamo hiamərɨmənu pərhien kɨmaha iahokeikei pwəh
sərɨmənu pəri kɨtaha m kɨmiaha.
9 Kɨmaha aposol me, mətə iakaməton mə Kumwesən ru-
vehi irapw kɨmaha inhərɨpw anan. Kɨmaha iahəmwhen
ia nərmama səməme kɨnəkiri raka irəha mə tuhaməkeikei
mhemhə. Rəmwhen mə iahamərer ia nəmri nagelo me mɨne
nərmama me pam səvəi tɨprənə mə irəha tuhəspau ia noien
səvəi nemhəien səkɨmaha.

4:2: Luk 12:42 **4:4:** Sam 143:2 **4:5:** 1Kor 3:8 **4:6:** Rom 12:3 **4:7:** Rom 12:6 **4:8:** Rev 3:17,21 **4:9:** Rom 8:36, Hip 10:33

10 Kɨmaha nərmama səvəi Kristo ro pen nərmama kamharɨs ia kɨmaha mə kɨmaha iahəreirei nari. Mətə rəfo? Rosi kɨmiaha hiəukurən nari tɨ nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kɨmiaha Kristo uə? Kɨmaha nɨskaiien səkɨmaha riwən. Mətə rəfo? Rosi nɨskaiien səkɨmiaha rarə uə? Nərmama kamhəni ərəha kɨmaha. Mətə rəfo? Rosi irəha kamhəsiai kɨmiaha uə?

11 Meste pehe ipwet mɨne nukumhə ramahi kɨmaha, kɨmaha iahaməkwakwa, mamharkahu ia tɨnari eitehi me, nərmama hamousi kɨmaha, nimwə səkɨmaha riwən.

12 Kɨmaha iahaməsese mamhowok ia rəgɨmiaha tɨ nuvehiien nəvegɨnien sənəmaha. Nəpɨn nərmama həni ərəha kɨmaha, kɨmaha iahəkwein amasan ia nirəha. Nəpɨn nərmama hometə kɨmaha, kɨmaha iahəseni a mhərer əknekɨn.

13 Nəpɨn nərmama houraha nəghɨmaha ia neikuəien, mətə kɨmaha iahəgkiari pen amasan a mɨnraha. Meste pehe ipwet mɨne ia nəmri nərmama kamətə kɨmaha rəmwhen ia nəri əmkemɨk me səməme kamərarki mɨne nɨpware narimnari me pam ia təkure tɨprənə i.

14 Iapkrai mhə nəgkiariien me i mə tako kɨmiaha hiaurɨs, rekəm. Kɨmiaha hiəmwhen ia nɨpwnətɨk keikei me səiou ro pen iakaməvəhag m kɨmiaha.

15 Nahatən me səkɨmiaha həpɨk səməme tuhahatən kɨmiaha ia Kristo. Rosi irəha həmwhen ia tata karen i səkɨmiaha irəha pam ten taosen, mətə tata atukwatukw səkɨmiaha kuatia a, in i iou, tɨ nəri nə mə iou iakɨməuvehe mo tata səkɨmiaha ia Iesu Kristo nəpɨn iakɨnaməvisau pehe nəgkiariien amasan səvənhi m kɨmiaha fwe kupwən.

16 Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə ramasan mə tihəuvnhi iou.

17 Ro iamɨnhi irə iakərhi pehe Timoti ruvehe tukumiaha. In nərɨk keikei riti ia Iərɨmənu səkɨtaha. Iou iakukurən nətɨgiteien irə. In trahatən mwi kɨmiaha ia suatuk me səiou ia Iesu Kristo, suatuk me nəha iakamahatən nakalasia me irə ia kwopun me pam.

18 Kɨmiaha me nepwɨn hiamərpwi kɨmiaha tɨ nəri nə mə rerɨmiaha ramrhi mə tapkuvehe mhə mətoni kɨmiaha.

19 Mətə trɨpko mhə tui iakuvehe mətoni kɨmiaha trɨni mɨnuə Iərɨmənu səkɨtaha rəseni iou. Nənə iou tapkregi mhə nəgkiariien me səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha, mətə takuvehe mətə sas ia nɨskaiien səvənraha.

20 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə rɨpko mhə nɨtətə səvəi nəgkiariien, mətə nɨtətə səvəi nɨskaiien.

4:10: 1Kor 3:18 **4:11:** 2Kor 11:23-27 **4:12:** Wok Me 18:3, 1Kor 9:14-15, 2Tes 3:8, Sam 109:28, Mat 5:44 **4:13:** Krae 3:45 **4:15:** Kal 4:19 **4:16:** Fil 3:17, 1Tes 1:6 **4:17:** Wok Me 19:22 **4:19:** Wok Me 18:21 **4:20:** 1Kor 2:4

21 Nənə hiokeikei nəfe? Takuvehe mətoni kimiaha mərisi
kimiaha uə takuvehe masitu ia kimiaha ia noien məru ti nəri
nə mə iakokeikei kimiaha?

5

Kimiaha tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nimwrhenimiaha

1 Kiməni pehe tukw iou i mə kimiaha riti ramo noien
riti rərəha anan. Kipkətoni mhə nərmama səməme həreirei
Kumwesən kamho noien ərəha nəha. Iakani iaminhi irə ti
nəri nə mə iərman riti rimə iri pran kurirə səvəi tata səvənhi
krauarə pəri nəha təkwtəkwuni.

2 Nənə kimiaha hiamərpwi kimiaha tukwe mə ramasan a!
Mətə rəfo kimiaha hiəpkregi mhə rərəha mhasək tukwe? Iəmə
sə rino noien nəha, kimiaha tihaməkeikei mhərhi irapw in ia
nimwrhenimiaha.

3 Təkwtəkwuni iapkarə mhə kitaha m kimiaha ia nipwrak,
mətə ia nənimwik iakamarə kitaha m kimiaha. Trini minuə
iakamarə kitaha m kimiaha, iakuvəni raka ia nəghi Iesu
Iərimənu səkitaha nəfe tso ia iəmə nəha.

4 Nəpin hiousəsimwin kimiaha me, nənə ia nənimwik iou
mwi iakamarə kitaha m kimiaha, nənə ia niskaiien səvəi Iesu
Iərimənu səkitaha,

5 kimiaha tihəmri pen iəmə nəha ia rəgi Setan mə tukouraha
nipwran. Tiho iaminha irə mə tukuvehimiru nənimwi iəmə
nəha ia nəpin nəha Iərimənu səkitaha Iesu truvehe irə.

6 Noien sə hiaməgkiari mamhərpwi kimiaha irə ripkamasan
mhə. Hiəukurən uə rekəm? Yis ouihi raməse bred pəpwiə.

7 Tihəuvehi raka yis akuas mə kimiaha tihəmwhen ia bred
vi sə yis riwən irə. Nipərhienien kimiaha hiəmwhen ia
bred nəha ti nəri nə mə Kristo, kwəti sipsip səkitaha səvəi
nəveginien asori nəha Pasova, kinousi əpune niten ruve-
himiru kitaha.

8 Ro pen pwəh kitaha tso nəveginien asori nəha, mhəpwəh
nəmwəkiien kitaha me, mhəpwəh noien ərəha. Noien me
nəha həmwhen ia yis akuas. Mətə pwəh so nəveginien asori
nəha mho noien sə rəmher matukwatukw rəmwhen ia bred
sə yis riwən irə.

9 Iakuvərai raka nəkukuə riti m kimiaha, mini mə tihəpwəh
navən pəriien kimiaha nərman mine nipran səməme
kamhəiri əpnapen irəha me,

10 mamhəpwtig ti nautə səvənraha, mamhakres,
mamhəfwaki m nənimwi nari me. Ripko mhə nipwrai
nəgkiariien nəha səiou mə kimiaha tihəpwəh navən pəriien

5:1: Lev 18:7-8, Dut 22:30, Dut 27:20 **5:3:** Kol 2:5 **5:4:** Mat 16:19, 2Kor 13:10
5:5: 1Tim 1:20, 1Tes 4:6 **5:6:** Kal 5:9 **5:7:** Eks 13:7, 12:21, Aes 53:7, 1Pit 1:19
5:8: Dut 16:3 **5:9:** Mat 18:17, 2Tes 3:14

kɨmiaha nərmama me səvəi tɨprənə i səməme kamho noien ərəha me nəha. Rəknekɨn ko hiəpkaraka mhə ia nirəha tɨ nəri nə mə kɨtaha mɨnraha samarə ko səpkaraka mhə ia təkure tɨprənə i.

11 Mətə nəkukuə sə iakɨmərai m kɨmiaha, nɨpwran ro iamɨnhi irə mə tihəpwəh navən pəriien kɨmiaha nərman mɨne nɨpran səməme kamhəni mə irəha nəkur əfwaki me, mətə kamhəiri əpnapen irəha me, mamhəpwtɨg tɨ nautə səvənraha, mamhəfwaki m nənɨmwi nari me, mamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mamhənɨmwi pɨk nənɨmwiien skai mamhakonə irə, mamhakres. Kɨmiaha tihəpwəh nəkure pəriien kɨmiaha nərmama me nəha mhani nari kɨmiaha mɨnraha.

12-13 Rɨpko mhə səiou nəha wok mə takəkiri noien səvəi nərmama iruə me. Kumwesən əpa trəkiri noien səvənraha. Mətə kɨmiaha nakalasia me kɨmiaha nərmama me i nəkwai nimwə nənə tihaməkeikei mhəkiri noien me səkɨmiaha me. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nɨmwrhenɨmiaha."

6

Nakalasia me mɨne nəvisəien me səvənraha

1 Nəpɨn kɨmiaha mi kəru krouəski irau me, nənə ro naurɨsien mə irau trouvehi nəvisəien səvənrau rouevən tɨ nərmama səməme həreirei Kumwesən mə tuhəkiri nəgkiariien səvənrau. Irau trouəkeikei rouuvehi nəvisəien səvənrau rouevən tɨ nərmama səvəi Kumwesən pwəh irəha həkiri.

2 Hiəukurən uə rekəm? Ia nəpɨn sə trɨpkuvehe nərmama me səvəi Kumwesən tuhəkiri nərmama ia təkure tɨprənə i tɨ noien me səvənraha. Trɨni mɨnuə kɨmiaha tihəkiri nərmama ia təkure tɨprənə i rəfo, ko hiəpkəkiri atukw mhə noien kwərhakwərha me səkɨmiaha?

3 Hiəukurən uə rekəm? Kɨtaha tsəkiri nagelo me tɨ noien me səvənraha. Mə ro iamɨnhi irə, noien me səvəi tɨprənə i haməru a tɨ nəkiriien.

4 Ro pen rəfo kɨmiaha hiaməuvən tɨ nərmama me nəha səməme nakalasia me həpkɨsiai mhə irəha mə irəha tuhəkiri kɨmiaha tɨ nəvisəien me səkɨmiaha sə ro me iamɨnha irə?

5 Iakani nəgkiariien nəha ramo naurɨsien m kɨmiaha. Rəfo, kɨmiaha riti rɨwən sə nukurənien səvənhi rəmwhen mə trəmri amasan nəvisəien səvəi piəvtaha mi kəru?

6 Mətə piəvtaha mi krouəvisə mɨnrau me rouuvehi rouevən tɨ nərmama səməme həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Kristo mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səvənrau.

5:11: 2Tes 3:6, Taet 3:10, 2Jon 10 **5:12-13:** Dut 13:5, 17:7, Dut 22:24, Mak 4:11
6:2: Dan 7:22, Mat 19:28, Rev 2:26, 3:21, 20:4

7 Noien nəha hiaməuvən tɨ iərmama riti mə trəkiri kɨmiaha tɨ nəvisəien me səkɨmiaha ramahatən pen me hiənarfai raka ia suatuk səvəi Kumwesən ia nɨmɨruien səkɨmiaha. Rəfo, trɨni mɨnuə iərmama riti ramo rərəha ia niram, ramasan mə tikenouenou a irə. Trɨni mɨnuə rameikuə ia niram, mamakres mik, ikenouenou a mwi irə.
8 Mətə rekəm. Kɨmiaha piəvmiaha me a, mətə hiamo rərəha ia kɨmiaha me, mamheikuə ia kɨmiaha me, mamhakres m kɨmiaha me.
9 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəukurən. Nərmama səməme həpkatukwatukw mhə irəha ko həpkuvimwə mhə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Tihəpwəh neikuə atukwien ia kɨmiaha. Nərman mɨne nɨpran səməme kamhəiri əpnapen irəha me, mɨne nərmama səməme kamhəfwaki m nənɨmwi nari me, mɨne nərman mɨne nɨpran səməme kamhakres ia nirəha me, mɨne nərman səməme kamhəiri atukw a irəha me,
10 mɨne rakres me, mɨne nərmama səməme kamhəpwtɨg tɨ nautə səvənraha, mɨne nərmama səməme kamhənɨmwi pɨk nənɨmwiien skai mamhakonə, mɨne nərmama səməme kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mɨne nərmama səməme kamheikuə mamhakres, irəha ko həpkuvnimwə mhə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.
11 Fwe kupwən kɨmiaha me nepwɨn hiənamo iamɨnha irə. Mətə təkwtəkwuni nəha, ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo mɨne ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan, Kumwesən rɨnəpərhi raka kɨmiaha hiəmher. In rɨno hiəuvehe nəkur ikinan me səvənhi, muvəni raka mə kɨmiaha hiatukwatukw ia nənimen.

Nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen irəha me rərəha ia nəmri Kumwesən
12 Kamɨni mə, "Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien," nɨpərhienien, mətə rɨpko mhə irəha pam tuhasitu. "Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien," mətə iou ko iapkəseni mhə mə nari riti trərkwi iou, mamərɨmənu ia nirak.
13 Kamɨni mə, "Nəvegɨnien kɨno səvəi tɨpwi iərmama, nənə tɨpwi iərmama kɨno səvəi nəvegɨnien." Nɨpərhienien, mətə Kumwesən trouraha irau pəri. Nɨpwrai iərmama komhə kɨno mə iərman triri əpnapen nɨpran irə, mətə kɨno nɨpwrai iərmama mə trəgnəgɨni Iərɨmənu irə, nənə Iərɨmənu ramarə tɨ nɨpwrai iərmama.
14 Kumwesən rɨno Iərɨmənu səkɨtaha rətui mwi ia nemhəien, nənə ia nɨskaiien səvənhi in tro mwi kɨtaha sətui mwi.
15 Hiəukurən uə rekəm? Nɨpwrataha irəha nɨpəri nɨpwrai

6:7: Mat 5:39, 1Tes 5:15, 1Tes 3:9 **6:9:** Kal 5:19-21, Efes 5:5, Rev 22:15 **6:11:** Taet 3:3-7 **6:12:** 1Kor 10:23 **6:13:** 1Tes 4:3-5 **6:14:** Rom 8:11, 1Kor 15:20, 2Kor 4:14 **6:15:** Rom 12:5, Efes 5:30

Kristo. Nənə rerɨmiaha rɨrhi mə ko iakuvehi nɨpwrak i sə in nɨpəri nɨpwrai Kristo mevən mo kuatia irə irau pran ia suatuk? Rekəm! Ko rɨpko mhə iamɨnhi irə mɨne.

16 Hiəukurən uə rekəm? Iərmama sə ramiri pran ia suatuk, irau krouvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia. Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Irau trouvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia."

17 Mətə iərmama sə rauvehe mamo kuatia irau Iərɨmənu səkɨtaha, in ruvehe mo kuatia irau min ia nənɨmwɨn.

18 Tiharaka mhəpwəh nevənien ipaka tɨ noien i sə iərman ramiri əpnapen nɨpran. Noien ərəha me nepwɨn səməme iərmama ramo, irəha fwe iruə ko həpkuvnimwə mhə ia nɨpwrai iərmama. Mətə iərman sə ramiri əpnapen nɨpran ramo noien ərəha riti ia nɨpwran atukw.

19 Hiəukurən uə rekəm? Nɨpwramiaha rəmwhen ia nimwə riti səvəi Nənɨmwɨn Ikinan fwe ia rerɨmiaha. Kumwesən ruvei pehe Nənɨmwɨn nəha m kɨmiaha. Nənə rɨpko mhə səkɨmiaha atukw a nə nɨpwramiaha.

20 Kumwesən rɨnərəku raka kɨmiaha ia nərəkuien riti rəknekɨn. Ro pen tihaməkeikei mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəfe hiamo ia nɨpwramiaha.

7

Nerəien

1 Ia nɨkaren səvəi nəresien me nəha hiəmərai mhərhi pehe miou. Ramasan mə iərman riti trəpwəh niriien pran.

2 Mətə nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen pɨk irəha me ro pen ramasan mə iərman riti traməkeikei miri pran riti səvənhi, nənə pran riti traməkeikei mesi pen iərman riti səvənhi.

3 Iərman traməkeikei mapri irau pran səvənhi trɨni mɨnuə pran rokeikei, nənə pran traməkeikei mapri irau iərman səvənhi trɨni mɨnuə iərman rokeikei.

4 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə pran rəpwəh nərɨmənu atukwien ia nɨpwran, mətə iərman səvənhi ramərɨmənu irə. Rəmwhen a mwi iərman in rəpwəh nərɨmənu atukwien ia nɨpwran, mətə pran səvənhi ramərɨmənu irə.

5 Rɨpkamasan mhə mə pran uə iərman rehekɨr tɨ nɨpwran trɨni mɨnuə riti rokeikei. Mətə trɨni mɨnuə irau pəri krouəseni mə trouəpwəh napri pəriien nəpɨn ouihi a tɨ nəfwakiien, nənə ramasan a. Mətə irau trouəkeikei rouvehe rouapri pəri mwi kamo rɨməru tɨ Setan mə tro irau kroumwei ia nərəhaien tɨ nəri nə mə irau kroupkɨskai mhə.

6:16: Mat 19:5 **6:17:** Jon 17:21-23, Rom 8:9-11 **6:19:** 1Kor 3:16 **6:20:** 1Kor 7:23, 1Pit 1:18-19, Fil 1:20

6 Nəgkiariien nəha iakini mə, “Trouəpwəh napri pəriien
nəpin ouihi a ti nəfwakiien,” ramarə a ia kimiaha mə tiho uə
tihəpwəh noien, ripko mhə loa riti.
7 Iakregi mə ko nərmama me pam həmwhen a ia nirak,
səiou pran riwən, ramasan, mətə Kumwesən rəpwəh nuvei
penien niskaiien m nərmama me pam mə tuharə əpa. Riti
rauvehi niskaiien mə tro iaminhi irə, riti mwi mə tro iaminha
irə.
8 Nərmama səməme həpkarə pəri mhə mine səməme
nərman uə nipran me səvənraha həuvamhə raka, iakani mə
ramasan mə irəha tuhəpwəh narə pəriien rəmwhen a ia nirak.
9 Mətə trini minuə rəknekin ti nirəha mə tuhavən ia suatuk
atukwatukw nənə ramasan mə irəha tuhaməkeikei mharə
pəri pwəh iərman rerin rəpwəh nevən pikien ia pran, pran
rerin rəpwəh nevən pikien ia iərman.
10 Nərmama me səməme kamharə pəri, iakani pehe tuku-
miaha i, ripko mhə nəgkiariien səiou mətə səvəi Iərimənu
səkitaha, mə pran trəpwəh nəpwəhien iərman səvənhi.
11 Mətə trini minuə pran rəpwəh iərman səvənhi, in trəpwəh
mwi narə pərien irau iərman riti mwi, mətə mə rəfo in
trirərig pen a mwi ti iərman səvənhi. Nənə iərman trəpwəh
nəpwəhien pran səvənhi.
12 Trini minuə piəvtaha riti pran səvənhi ripkahatətə mhə
ia Kristo, mətə rəseni mə trouarə irau iərman nəha, iərman
trəpwəh nəpwəhien prən nəha. Nəgkiariien i iakani ripko mhə
səiou mətə səvəi Iərimənu səkitaha.
13 Trini minuə pran riti səvənhi iərman rəpwəh nahatətəien
ia Kristo, mətə rəseni mə trouarə irau prən nəha, prən nəha
trəpwəh nəpwəhien in.
14 Kimiaha hiəukurən. Iərman sə ripkahatətə mhə ia Kristo,
nahatətəien səvəi pran səvənhi rino raka iərman nəha ruvehe
məmwhen ia nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən.
Nənə pran sə ripkahatətə mhə ia Kristo, nahatətəien səvəi
iərman səvənhi rino raka prən nəha ruvehe məmwhen ia
nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən. Mə ripko
mhə iaminhi irə nəkwərhakwərha me səvənrau tuhəmkemik
ia nəmri Kumwesən, mətə təkwtəkwuni irəha həuvəuvehe
mhəno ikinan i.
15 Mətə trini minuə sə nəha ripkahatətə mhə ia Kristo
rokeikei mə irau trouəpwəh irau me, pwəh ro iaminhi irə.
Piəvtaha riti uə kitirimətaha riti nari riti mwi riwən rərihi irau
pran uə iərman sə rinəpwəh in iaminha irə. Mətə Kumwesən
rinəkwein kitaha mə tsarə ia nəmərinuien.
16 Ik pran sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi
tikuvehimiru iərman səim uə? Nənə ik iərman sə ikamahatətə
ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuvehimiru pran səim uə?

7:7: Mat 19:12 **7:9:** 1Tim 5:14 **7:10:** Mat 5:32, 19:9 **7:15:** Rom 14:19
7:16: 1Tes 3:1

17 Mətə nəri kuatia i mə pwəh kimiaha kuatia kuatia tihamarə ia narəien sə Iərimənu səkitaha riməuvei pehe m kimiaha fwe kupwən sə hiənamarə irə ia nəpin nəha in rinəkwein ia kimiaha. In i nəvəhagien səiou iakauvei pen m nakalasia me pam.

18 Kimiaha səməme kuvəuvehi raka ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein ia kimiaha, rərəha mə ipwet mine hiaməmwur mə tihamərkwafə noien nəha kino m kimiaha. Kimiaha səməme kəpwəh nuvehiien ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein kimiaha, rərəha mə ipwet mine tihəuvən mə tukuvehi ninhum m kimiaha.

19 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə ro nəri auər a irə mə kuvehi ninhum m iərmama uə kəpwəh nuvehiien, mətə nəri anan riti in i tsaməkeikei mho nəgkiariien me səvəi Kumwesən.

20 Kimiaha kuatia kuatia tihaməkeikei mharə a ia narəien sə hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpin nəha Kumwesən rinəkwein ia kimiaha.

21 Trini minuə ik slef riti nəpin Kumwesən rəkwein ik, tikəpwəh nətərig pikien. Mətə trini minuə ikukurən suatuk sə tukifi nari ia niram, ikesi pen.

22 Kimiaha hiəukurən. Trini minuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə in slef, iərmama nəha rəmwhen ia iərmama riti kuvəfi raka raka nari irə in səvəi Iərimənu. Ia noien a mwi nəha, trini minuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə ripko mhə in slef, iərmama nəha in slef riti səvəi Kristo.

23 Kumwesən rinərəku raka kimiaha ia nərəkuien riti nənimen rəknekin. Ro pen tihəpwəh nuveheien mho kimiaha slef me səvəi nərmama.

24 Piak me, nəfe narəien kimiaha kuatia kuatia hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpin nəha Kumwesən rinəkwein ia kimiaha, ramasan mə tihamarə a irə kimiaha Kumwesən.

25 Ia nikaren səvəi nəresien nəha mə rəfo ia nəkur vi me səməme həpkarə pəri mhə ihi, iou iapkuvehi atukwatukw mhə nəgkiariien riti ti Iərimənu səkitaha. Mətə takini nətərigien səiou, nənə ti nəri nə mə Iərimənu səkitaha rinapi pik tukw iou, ro pen hiəukurən niniien nipərhienien ia nəfe takini.

26 Ia nətəien səiou, ti nəri nə mə kitaha samarə ia nəpin əknekin ipwet mine, ramasan mə iərmama riti tramarə a iaminhi irə mamevən.

27 Ik iərmama sə ikinarə pəri raka kimirau pran, tikəpwəh neitehiien narəien səim. Nənə ik iərmama sə ikəpwəh ihi narə pəriien kimirau pran, tikəpwəh nətuiien pran riti səim.

28 Mətə trini minuə ikuə tikarə pəri kimirau pran, ipko mhə noien ərəha. Nənə trini minuə pran vi riti rinuə trarə pəri irau

7:17: 1Kor 7:20,24 **7:19:** Rom 2:25, Kal 5:6, 6:15 **7:22:** Flm 16, Efes 6:6, 1Tes 2:16 **7:25:** 1Tim 1:12-13 **7:28:** Luk 21:33

iərman, in ripko mhə noien ərəha. Mətə nərmama səməme kamho iaminha irə tuhəregi nəmisəien ia təkure tiprənə i, nənə iakəpwəh nokeikeiien mə tihəregi nəmisəien me nəha.

29 Piak me, in i nipwrai nəgkiariien səiou. Nəpin səvəi tiprənə i ruvəuvehe muvəkwakwa. Ro pen ipwet mine muvehe mamevən nərman me səvənraha me fwe nipran me tuhamarə rəmwhen mə nipran me səvənraha me həiwən.

30 Nərmama səməme rerinraha rəpou, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerinraha rəpwəh nəpouien. Nərmama səməme rerinraha ragien, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerinraha rəpwəh nagienien. Nərmama səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me, irəha tuhamarə rəmwhen mə ripko mhə səvənraha.

31 Nərmama səməme kamho narimnari me səvəi tiprənə i, irəha tuhamarə rəmwhen mə narimnari me nəha ripko mhə nimiruien ihi səvənraha. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə tiprənə i səvəi təkwtəkwuni mine rinauvehe triwən.

32 Nənə iakokeikei mə tihəpwəh nətərig pikien ti nari riti səvəi tiprənə i. Iərman səvənhi pran riwən, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi Iərimənu mə trəfo mo reri Iərimənu ragien.

33 Mətə iərman səvənhi fwe pran in ramətərig pik ti narimnari me səvəi tiprənə mə trəfo mo reri pran səvənhi ragien.

34 Nənə nətərigien səvənhi ro kəru. Rəmwhen a mwi pran səvənhi iərman riwən, uə pran vi, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi Iərimənu mə in trəfo marei ti Iərimənu səkitaha ia nipwran mine nənimwin. Mətə pran səvənhi fwe iərman, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi tiprənə mə trəfo mo reri iərman səvənhi ragien.

35 Iapkini pehe mhə nəgkiariien me i mə takərkouani pehe nəkwus ia kimiaha, mətə iakani ti namasanien səkimiaha. Iakokeikei mə tiharə ia noien atukwatukw, mamho tukwini nari m Iərimənu səkitaha, mho a nətərigien səkimiaha irə kuatia.

36 Mətə trini minuə iərman riti mine pran vi riti kimərfi irau mə trouarə pəri, nənə iərman rini mə trouəpwəh pəpim, mətə rerin rirhi mə ripko mhə noien atukwatukw ia prən nəha, nənə trini minuə prən nəha rarə amasan a meste nuk me nepwin, nənə iərman rerin rirhi mə traməkeikei miri prən nəha, nənə ramasan a, in rukurən niriien. In ripko mhə noien

7:29: Rom 13:11 **7:31:** 1Jon 2:17

ərəha. Ramasan mə irau trouarə pəri.[a]

37 Mətə mə iərman nəha rəpwəh nokeikeiien mə trarə pəri irau prən vi nəha kɨmərfi mə səvənhi, iərmama riti riwən sə raməkeikei min mə trəpwəh niriien prən nəha, mətə in nə nətərɨgien atukw a səvənhi, iərman nəha in mwi ro noien amasan.

38 Ro iamɨnhi irə iərman sə riri pran vi səvənhi, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rɨpkiri mhə pran in ramo noien amasan məpi raka.

39 Pran sə rɨnerə raka kɨnərkwi tərini irau iərman səvənhi nəpɨn iərman səvənhi ramɨru. Mətə trɨni mɨnuə iərman səvənhi ruvamhə, kɨfi nari irə rukurən nesi penien iərman riti mwi sə in rokeikei, mətə nari kwatia in traməkeikei mesi pen iərman riti sə ramahatətə ia Iərɨmənu səkɨtaha.

40 Mətə ia nətərɨgien səiou trɨni mɨnuə in ramarə a iamɨnhi irə mɨne məpwəh nesi penien iərman riti mwi rerɨn tragien. Rerɨk rɨrhi mə Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən ruvei pehe nətərɨgien nəha miou.

8

Nəvegɨnien i kauvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha

1 Ia nɨkaren səvəi nəvegɨnien i kauvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha, kɨtaha səukurən mə kɨtaha pam saməuvehi nukurənien. Nukurənien in nari riti sə iərmama raməfiəutə in tukwe, mətə nokeikeiien rauvrhəkɨn iərmama ruvehe mautə.

2 Trɨni mɨnuə iərmama riti rerɨn ramrhi mə rukurən pɨk nari, in rɨpkukurən anan mhə narimnari me səməme in traməkeikei mukurən.

3 Mətə trɨni mɨnuə iərmama riti rokeikei Kumwesən, Kumwesən rukurən in.

4 Rəfo ia nəvegɨnien i kauvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha? Ko sani nəvegɨnien me nəha uə rekəm? Kɨtaha səukurən mə nənɨmwi nari sə

---

[a] **7:36:** Suatuk riti mwi tɨ nuvsiniien nəgkiariien i ia vas 36-38 ro iamɨnhi irə: "Trɨni mɨnuə iərman riti ia nətərɨgien səvənhi rətə mə rɨpkatukwatukw mhə mə trəkwtəmhiri əknekɨn prən ouihi vi səvənhi, nənə mətə mə nuk səvəi prən ouihi vi nəha rɨnəmwhen raka, nənə iərman nəha rɨregi rəmwhen mə in trevən merə, ramasan mə tro rəmwhen sə rokeikei, maraka irə pwəh revən merə. Mə ro ianha irə rɨpko mhə noien ərəha. Mətə iərman sə nətərɨgien səvənhi rɨskai, nari riti rɨpkəkeikei mhə min, rɨnətərɨg raka irə fwe ia rerɨn mə trəkwtəmhiri əknekɨn prən ouihi vi nəha səvənhi məpwəh nəseniien mə trevən merə, iərmama nəha in mwi ramo noien amasan. Ro iamɨnhi irə, iərman sə ruvei pen prən ouihi vi səvənhi mə trevən merə, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rəkwtəmhiri əknekɨn prən ouihi vi səvənhi mə trəpwəh nevənien merə, in ramo noien amasan məpi raka.

7:39: Rom 7:2-3 **8:1:** Wok Me 15:29 **8:2:** Kal 6:3 **8:3:** Kal 4:9 **8:4:** 1Kor 10:19, Kal 4:8, Dut 4:35,39, Dut 6:4

kaməfwaki pen min ramahatən pen nɨpwrai nari riti sə rɨpkɨmɨru mhə. Səukurən mwi mə Kumwesən riti mwi riwən mətə kuatia a.
5 Mətə kumwesən eikuə me i kamɨni mə kamharə ia neiai mɨne ia təkure tɨprənə i ko kamharə pərhien ko rəfo? Nɨpərhienien i mə kamɨni mə "kumwesən me" mɨne "iərɨmənu me" irəha həpɨk,
6 mətə tukutaha i, səkɨtaha Kumwesən kuatia a, Tata Kumwesən. In nukune narimnari me pam. Ro iamɨnhi irə nɨmɨruien səkɨtaha səvənhi. Iərɨmənu səkɨtaha kuatia a, Iesu Kristo. Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Ro iamɨnhi irə nɨmɨruien səkɨtaha ruku pen tukwe.
7 Mətə nərmama pam həpkukurən amasan mhə nəri nəha. Nərmama nepwɨn nəha ikɨn irəha hənaməfwaki pɨk m nənɨmwi nari me fwe kupwən. Ro pen ipwet mɨne nəpɨn hani nəvegɨnien i kauvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha, rerɨnraha rɨrhi mə haməsiai ihi nənɨmwi nari me nəha. Irəha həregi pen ia nirəha mə həno noien ərəha tɨ nəri nə mə nahatətəien səvənraha rɨpkɨskai mhə.
8 Mətə nəvegɨnien ko rɨpkuvehi mhə kɨtaha səuvehe ipaka tɨ Kumwesən. Sani uə səpkani mhə ro nəri auər a irə.
9 Kuvəfi raka nari ia kɨmiaha hiəukurən nəniien nəvegɨnien me nəha, mətə tihaməkeikei a mhətui amasan tukwe. Rərəha mə noien səkɨmiaha tro nərmama səməme nahatətəien səvənraha rɨpkɨskai mhə həmwei ia noien ərəha.
10 Ik sə ikukurən mə ikukurən nəniien nəvegɨnien i kauvei pen m nənɨmwi nari sə kaməfwaki pen min. Trɨni mɨnuə iərmama riti nahatətəien səvənhi rɨpkɨskai mhə rətoni ikaməni nəvegɨnien me nəha, truvi mwi in rəni rɨno noien ərəha.
11 Trɨni mɨnuə iko iamɨnha irə, nukurənien nəha səim trouraha iərmama i nahatətəien səvənhi rɨpkɨskai mhə, in piəvtaha riti sə Kristo rɨmamhə tukwe.
12 Ia ṣuatuk nəha kɨmiaha hiamo noien ərəha ia Kristo tɨ nəri nə mə hiamo noien ərəha ia piəvtaha me. Rəmwhen hiamo noien riti mamhəuəsi irəha irə nəpɨn nahatətəien səvənraha rɨpkɨskai mhə.
13 Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə nəvegɨnien riti sə iakaməni ramo piak mə trɨmwei ia nərəhaien, ramasan mə takəpwəh nənien mwi nəvegɨnien nəha nəpɨn riti mə in trəpwəh nɨmweiien.

9

Pol raməgkiari m nərmama me səməme kamhəkiri noien

8:6: Mal 2:10, 1Kor 12:5,6, Efes 4:5,6, Jon 1:3 **8:8:** Rom 14:17 **8:9:** Rom 14:13-15, Kal 5:13 **8:11:** Rom 14:15,20 **8:13:** Rom 14:21

səvənhi mə rəpwəh nəmwhenien

1 Iou iərmama riti sə iakukurən noien nəfe iakokeikei uə
rekəm? Ouəh! Iou aposol riti uə rekəm? Ouəh! Iou iakinətoni
Iesu Iərimənu səkitaha ia nənimek uə rekəm? Ouəh! Kimiaha
nə kwənkwai wok me səiou sə iakamo tukwini m Iərimənu
səkitaha uə rekəm? Ouəh!
2 Rosi nərmama nepwin kamhətoni iou mə ko mhə iou
aposol, mətə kimiaha ko hiəpkətə mhə iaminha irə. Nimiruien
səkimiaha sə hiaməuvehe mho kuatia kimiaha Iərimənu
səkitaha ramahatən pen mə iou aposol pərhien riti.
3 In i nəgkiariien səiou takini pen ti nərmama me i səməme
kamhəkiri noien səiou mə rəpwəh nəmwhenien.
4 Kimiaha hiaməni mə ripkatukwatukw mhə mə tihəuvei
pehe nəveginien mine nəri kamənimwi m kimaha ti wok
səkimaha, mətə ratukwatukw a mə tihəuvei pehe narimnari
me nəha.
5 Kimiaha hiaməni mə ripkatukwatukw mhə mə ia
navənien səkimaha tahəiri nipran me səkimaha həkurirə
ia kimaha rəmwhen ia aposol me nepwin mwi mine piəvi
Iərimənu səkitaha me mine Pita kamho, mətə ratukwatukw a
mə kimaha taho iaminha irə.
6 Uə rəfo, rosi rerimiaha rirhi mə iou mine Panapas
kimrau əpa trouəkeikei rauo atukw wok ti narəien səkimrau?
Nətərigien nəha ripkatukwatukw mhə.
7 Sin ramo iaruagən in mətə rəpwəh nokeikeiien mə
tukərəku in irə? Uə sin raməmhu mətə ripkuvehi mhə
nəveginien riti sənəni ia nəmhien nəha? Uə sin raməkwməni
nərimiru me mətə rəpwəh ihi nənien riti?
8 Rerimiaha rirhi mə narimnari me səməme iakaməgkiari
irə haməuku pen a ia nətərigien səvəi iərmama? Rekəm! Loa
rani a nari kuatia.
9 Kimərai pen nəgkiariien i ia Loa səvəi Moses rani mə,
"Tihəpwəh nərihi təriniien tərhui kau nəpin rameivə testesi
kwənuni wit mə tekin trier raka." Rəfo, Kumwesən rerin
ramrhi a kau me,
10 uə in rini nəgkiariien nəha rerin ramrhi mwi kitaha?
Ouəh, kimərai nəgkiariien nəha tukutaha. Iakani iaminhi
irə ti nəri nə mə nərmama səməme haməkupwən mhəmhu ia
nəmhien, nənə səməme həkurirə mhavən ia nəmhien nəha,
nətərigien səvənraha kuatia a mə tuhəuvehi nəveginien ia
nəmhien nəha.
11 Ia wok səkimaha kimaha iahəmwhen ia iərmama riti
rinəpwei nuni nari ia nəmhien. Nəmhien nəha in nə kimiaha.
Nəri sə iahənəpwei in nə narimnari me səməme tuhasitu ia
nənimwimiaha. Ro iaminhi irə ratukwatukw mə kimiaha

9:1: Wok Me 22:17-18, Wok Me 26:16, 1Kor 15:8 **9:2:** 2Kor 3:2-3 **9:4:** Luk 10:8, 1Kor 9:13-14 **9:5:** Jon 1:42 **9:9:** Dut 25:4, 1Tim 5:18 **9:10:** 2Tim 2:6 **9:11:** Rom 15:27

tihəuvei pehe narimnari me tuhasitu ia nɨpwramaha. Noien nəha rəmwhen ia iərmama sə ramesi kwənkwai nari ia nəmhien sə rɨməsese tukwe.
12 Rosi nərmama əpə me nepwɨn həukurən nəresien nəvegɨnien tukumiaha nənə ratukwatukw a tɨ nəri nə mə irəha kamhasitu ia kɨmiaha, mamho wok səvəi Kumwesən. Mətə rəfo ia kɨmaha? Nəresien səkɨmaha ratukwatukw anan məpi raka irəha.

Mətə kɨmaha iahəpko mhə ia kɨmiaha rəmwhen mə kɨmaha iahəukurən noien. Kɨmaha iahəpwəh nokeikeiien mə taho nari riti rəsisəg ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ro pen nəfe nari sə rɨpam rauvehe tukumaha mətə iahaməvrani.
13 Hiəukurən uə rekəm? Nərmama səməme kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən haməuvehi nəvegɨnien sənənraha ia nimwə nəha. Nənə səməme kamhəvi netə ia nɨfatə, irəha kamhani nɨpərpəri nərimɨru me i səməme kamhousi əpune irəha mamhəuvei pen m Kumwesən.
14 Ia suatuk kuatia Iərɨmənu səkɨtaha rɨməni nəkwan mə nərmama səməme kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi, nərmama me nəha səməme kamhəregi irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen narimnari me səvəi narəien səvənraha.
15 Mətə iou iapko anan mhə narimnari me nəha ratukwatukw a mə tako. Nənə nəkukuə i iakamrai təkwtəkwuni iapkrai mhə mə takəres nərəkuien sə ro iamɨnha irə. Iakaməgkiari ərpwi kwopti mə iakani irapw nəgkiariien amasan kɨpkərəku mhə iou irə. Nənə iakəpwəh nokeikei ananien mə takesi pen suatuk əpə. Nemhəien ramasan məpi raka suatuk əpə.
16 Trɨni mɨnuə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, takəgkiari ərpwi tɨ nəfe? Kɨnəmri pehe wok nəha ia rəgɨk takaməkeikei mo. Aueh nəmisəien asori truvehe tukw iou trɨni mɨnuə iakəpwəh nəvisau irapwien nəgkiariien amasan nəha!
17 Trɨni mɨnuə iou iakɨmərfi wok i mə tako, nənə ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə. Mətə in Kumwesən sə rɨmərfi iou məmri wok i ia rəgɨk, nənə ro pen takaməkeikei mo.
18 Nənə nəfe nəha nərəkuien səiou? In i mə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mauvei pen auər a m nərmama irəha həpwəh nərəkuien iou irə. Ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə, mətə iou iakəpwəh.
19 Nɨpərhienien iərmama riti rɨpkərɨmənu mhə ia nirak, mətə iou iakɨməuvehi irapw atukw iou mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m nərmama me pam mə takuvi pehe nərmama həpɨk həuvehe tɨ Kristo.

9:12: Wok Me 20:34-35, 2Kor 11:9, 1Kor 13:7 **9:13:** Nam 18:8,31, Dut 18:1-3 **9:14:** Mat 10:10, Luk 10:7, Kal 6:6 **9:15:** Wok Me 18:3 **9:16:** Jer 20:9 **9:17:** 1Kor 4:1 **9:19:** Mat 20:26-27

20 Nəpin iakavən kimaha nəkur Isrel, iakuvehe məmwhen
ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. Irəha
kamharə tegin Loa səvəi Moses, ro pen nəpin iakavən kimaha
minraha iakuvehe məmwhen ia nirəha. Nipərhienien i iou
iapkarə tegin mhə Loa səvəi Moses, mətə iakuvehe məmwhen
ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo.
21 Nəpin iakavən kimaha nərmama ripko mhə irəha nəkur
Isrel, həpkuvehi mhə Loa nəha, iakuvehe məmwhen ia
nirəha. Mətə iakəpwəh nərarkiien Loa səvəi Kumwesən,
rekəm. Iakamarə tegin Loa səvəi Kristo. Iakamo iaminhi irə
mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo.
22 Nəpin iakavən kimaha nərmama nahatətəien səvənraha
rəpwəh niskaiien, iakuvehe məmwhen ia nirəha, mə takuvi
pehe irəha həuvehe ti Kristo. Nərmama me pam noien
səvənraha səpəmsəpə, mətə nəpin iakavən kimaha minraha
iakuvehe məmwhen ia nirəha, mə ia suatuk me pam takuvi
pehe nepwin həuvehe ti Kristo.
23 Iakamo iaminhi irə ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo,
mə iou mwi takuvehi namasanien me səməme həuku pen ia
nəgkiariien amasan nəha.
24 Hiəukurən uə rekəm? Ia naiuien, nərmama me pam
hamaiu, mətə kuatia a trəvtənhi nərmama me pam kuvei
pen nərəkuien min. Nənə ramasan mə tihaiu ia noien səvəi
naiuien mə tihəuvehi nərəkuien nəha.
25 Nərmama me pam səməme kamhaiu, ia narimnari me
pam kamho tuhaməkeikei mharei tukwe. Irəha kamho mə
tuhəuvehi nərəkuien sə triwən, mətə kitaha samo mə tsəuvehi
nərəkuien sə ramarə rerin.
26 Ro iaminhi irə, rəmwhen ia naiuien, iou iapkaiu əpnapen
mhə. Nənə rəmwhen ia iərmama sə ramərui iərmama, iou iap-
karkuai mhə rəmwhen ia iərmama sə ramərui kwənmahan.
27 Mətə iakamo nəmisəien m nipwrak mə nipwrak truvehe
miskai mo rəmwhen sə iakokeikei. Iakamo iaminhi irə kamo
nəpin iakinəvisau raka m nərmama mə tuhəuvehe mhaiu ia
naiuien nəha, mətə kurirə irə iakərui natuakəmien me səvəi
naiuien nəha nənə kərarki iou ia naiuien.

10

Noien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən trəsuəpwiri kitaha

1 Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə nəpin kaha kupwən
me səkimaha həməier fwe Ijip, irəha pam havən tegin nəpuə
riti. Irəha pam həpi simwin ia təsi əruerəv.

9:20: Wok Me 21:20-26 **9:21:** Kal 2:3 **9:22:** 2Kor 11:29, Rom 11:14 **9:25:** Fil 3:14, 2Tim 4:7-8, 2Tim 2:4-5, Jem 1:12, 1Tes 5:4 **9:27:** Rom 8:13, 13:14 **10:1:** Eks 13:21-22, Eks 14:22-29 **10:1:** Eks 13:20-21, Sam 105:39

2 Ia nəpuə nəha mɨne təsi Kumwesən ro paptaes ia nirəha
pam mə irəha nərmama me səvəi Moses.
3 Irəha pam hani nəvegɨnien kuatia a sə Kumwesən ruvei
pen mɨnraha.
4 Irəha pam hənɨmwi nui kuatia a sə Kumwesən ruvei
pen mɨnraha. Irəha hamənɨmwi nui ia kəpwier səvənhi sə
rakurirə ia nirəha, nənə kəpwier nəha in Kristo.
5 Irəha pam həno iamɨnha irə, mətə Kumwesən rerɨn
rɨpkagien mhə tɨ nirəha həpɨk, ro pen irəha hemhə əpnapen
a fwe ia kwopun akwesakwes.
6 Narimnari me nəha həmwhen ia nɨmtətien me səməme
tuhəsuəpwiri kɨtaha. Rərəha mə kɨtaha tsokeikei noien ərəha
me rəmwhen irəha hənamo fwe kupwən.
7 Rərəha mə kɨtaha tsəfwaki m nənɨmwi nari me rəmwhen
irəha nepwɨn hənamo fwe kupwən. Rəmwhen ia nəgkiariien
i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Nərmama me nəha
irəha həkure mhani nari, mhənɨmwi, kurirə irə həskəmter
mamhotanis."
8 Rərəha mə kɨtaha tsəiri əpnapen nɨpran rəmwhen irəha
nepwɨn hənamo fwe kupwən, nənə irəha pam twenti-tri-
taosen həmamhə ia nəpɨn kuatia a.
9 Rərəha mə kɨtaha tseipweipwi Iərɨmənu səkɨtaha[a]
rəmwhen irəha me nepwɨn hənamo fwe kupwən, nənə snek
me hahi əpune irəha.
10 Rərəha mə kɨtaha tsəgkiari əgkiari mhəni ərəha
Kumwesən rəmwhen irəha me nepwɨn hənamo fwe kupwən,
nənə agelo sə ramousi əpune iərmama rousi əpune irəha.
11 Narimnari me nəha həier pehe ia nərmama me nəha
fwe kupwən mhəmwhen ia nɨmtətien riti tukunraha, mətə
kɨmərai pen ia nəkukuə mə trəvəhag m kɨtaha nərmama
me i səməme samarə təkwtəkwuni nəpɨn sampam rɨnauvehe
ipaka.
12 Ro iamɨnhi irə iərmama sə rerɨn ramrhi mə ramərer
əknekɨn tramək eikei maməsiari kamo in mwi rɨmwei ia noien
ərəha me nəha.
13 Narimnari me nəha səməme kamhəuvehe ia nɨmɨruien
səkɨmiaha mə tuhətə sas ia nahatətəien səkɨmiaha kamhəuvən
tɨ nərmama me pam. Mətə nəpɨn me pam Kumwesən
ramo nəgkiariien səvənhi, nənə in trɨpkəseni mhə narimnari
me nəha həuvehe mhəskai ia nɨmɨruien səkɨmiaha mhəpi
raka nɨskaiien səkɨmiaha. Mətə nəpɨn narimnari me nəha
tuhəuvehe ia nɨmɨruien səkɨmiaha, Kumwesən tro suatuk riti

10:3: Eks 16:35 **10:4:** Eks 17:6, Nam 20:11 **10:4:** Nam 20:2-17 **10:5:** Nam 14:26-30, Hip 3:17, Jut 5 **10:6:** 1Kor 10:11, Nam 11:4,34 **10:7:** Eks 32:6 **10:8:** Nam 25:1-9 **10:9:** Nam 21:5-6 [a] **10:9:** Uə "Rərəha mə kɨtaha tseipweipwi Kristo." **10:10:** Nam 16:41-49, Hip 3:11,17 **10:11:** 1Kor 10:6, 1Tes 4:7 **10:13:** 1Kor 1:9

mə hiəukurən nuvehiien nərerien səkimiaha mə narimnari me nəha tuhəpwəh noien kimiaha hiəmwei ia noien ərəha.

Nakalasia me tuhəpwəh nuveheien mho kuatia irəha nəremhə me

14 Ro iaminhi irə nərmama keikei me səiou, tiharaka mhəpwəh nevənien ipaka mə tihəfwaki m nənimwi nari me.

15 Kimiaha nərmama səməme hiəukurən nari, tihəkiri ro nəgkiariien səiou mə ramasan uə rərəha.

16 Kap amasan nəha saməgnəgini Kumwesən tukwe, nəpin kitaha sənimwi irə, səuvehe mho kuatia kitaha Kristo ia niten. Bred nəha saməkwsen, nəpin sani, səuvehe mho kuatia kitaha Kristo ia nipwran.

17 Kitaha səpik, mətə səmwhen a ia nipwrai iərmama kuatia, ti nəri nə mə bred kuatia a, nənə kitaha pam sani bred nəha.

18 Rerimiaha tramrhi ro nəkur Isrel. Irəha kamhani nusai nərimiru me nəha səməme kinousi əpune irəha kauvei pen m Kumwesən ia təkure nifatə. Ro pen irəha həuvehe mho kuatia ia noien nəha ho ia nifatə.

19 Nipwrai nəgkiariien səiou rəfo irə? Ripko mhə nipwran i mə nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha in nari riti uə nənimwi nari sə kaməfwaki pen min in nari riti, rekəm.

20 Mətə nəgkiariien səiou nipwran in i mə nəpin nərmama kamhousi əpune nərimiru me mamhəuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, irəha kamhəuvei pen m nəremhə me mhəpkuvei pen mhə m Kumwesən. Nənə iakəpwəh nokeikeiien mə tihəuvehe mho kuatia kimiaha nəremhə me.

21 Kimiaha ko hiəpkənimwi mhə ia kap səvəi Iərimənu səkitaha irau kap səvəi nəremhə me. Kimiaha ko hiəpkəkure mhə mhani nari ia tepol səvəi Iərimənu səkitaha irau tepol səvəi nəremhə me.

22 Rərəha mə kitaha tsəkurirə nəremhə me mho Iərimənu səkitaha niemaha rəpi rəmwhen ia iərman pran səvənhi revən ti iərməpə. Rərəha mə reritaha rirhi mə kitaha səskai mhəpi raka in.

Tiho narimnari me pam mhəuvehi utə nəghi Kumwesən

23 Kamini mə, "Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien," nipərhienien, mətə ripko mhə irəha pam tuhasitu. "Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien," mətə ripko mhə irəha pam tuhəuvrhəkin iərmama ruvehe mutə.

10:14: 1Jon 5:21 **10:16:** Mat 26:26-28 **10:17:** Rom 12:5, Efes 4:16 **10:18:** Lev 7:6 **10:19:** 1Kor 8:4 **10:20:** Dut 32:17, Rev 9:20 **10:21:** 2Kor 6:15-16 **10:22:** Dut 32:21 **10:23:** 1Kor 6:12

24 Rərəha mə kɨmiaha riti trətui suatuk tɨ nasituien ia in əpa, mətə tramək eikei mətui mwi suatuk tɨ nasituien ia nərmama nepwɨn mwi.

25 Nusai nərimɨru me pam səməme kauvehi nənimen ia kwopun kauvehi nəmri nusai nərimɨru me ikɨn kɨmiaha hiəukurən naniien. Tihani mhəpwəh nəresien tukwe ia nətərɨgien səkɨmiaha mə hiamo noien ərəha uə rekəm.

26 Tihəpwəh nəresien tukwe tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, "Tɨprənə i mɨne narimnari me pam irə səvəi Iərɨmənu səkɨtaha."

27 Trɨni mɨnuə iərmama riti sə rɨpkahatətə mhə ia Kristo rəres ik mə tikevən məni nari kɨmirau min fwe ia nimwə səvənhi, nənə rerɨm ragien mə tikevən, ikevən məni a nəfe nəvegɨnien truvei pehe mik, məpwəh nəresien tukwe ia nətərɨgien səim mə ikamo noien ərəha uə rekəm.

28 Mətə tikəfo trɨni mɨnuə kɨmirau iərmama nəha irauəni pəri nari, nənə in ruvei pehe nusai nərimɨru riti mik, mɨni pehe tukw ik i ianhi mə, "Nusai nərimɨru i kɨməuvei pen m nənɨmwi nari riti sə kaməfwaki pen min"? Trɨni mɨnuə iərmama nəha rɨni pui pehe nəri nəha mik iamɨnhi irə, ramasan mə rerɨm tramrhi iərmama nəha, mamrhi mwi nətərɨgien səvənhi.

29 Trɨni mɨnuə nətərɨgien səvənhi rətə mə ikaməni nusai nərimɨru nəha mamsiai nənɨmwi nari sə kaməfwaki pen min, nənə tikəpwəh nəniien, mətə rerɨm a trukurən mə ramasan a. Rosi iərmama riti trəres iamɨnhi irə mə, "Kuvəfi raka raka nari ia nirak, mətə rəfo nətərɨgien səvəi iərməpə rəsisəg iou mə takəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei?

30 Trɨni mɨnuə iakani tanak m Kumwesən tɨ nəvegɨnien, rəfo kani ərəha iou tɨ nari riti sə iakuvəni raka tanak m Kumwesən tukwe?"

31 Nukune nəgkiariien me pam nəha ro iamɨnhi irə. Nəfe tiho, uə nəfe nəvegɨnien tihani, uə nəfe nari tihənɨmwi, ti-haməkeikei mho ia noien sə rauvehi utə nəghi Kumwesən.

32 Tihəpwəh noien mə nəkur Isrel, uə nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel, uə nakalasia me səvəi Kumwesən ho rəmwhen ia iərmama riti sə rapəti mɨmwei.

33 Tiho noien nəha rəmwhen ia noien səiou sə iakaməmwur mə tako reri nərmama me pam ragien ia noien me pam səməme iakamo. Iakamo iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iapkətui atukw mhə namasanien səiou, mətə iakamətui namasanien səvəi nərmama həpɨk mə Kumwesən truvehimɨru irəha.

10:24: Rom 15:2 **10:26:** Sam 24:1 **10:27:** Luk 10:8 **10:28:** 1Kor 8:7
10:30: 1Tim 4:4 **10:31:** Kol 3:17 **10:32:** Rom 14:13 **10:33:** 1Kor 9:20-22

11

1 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvnhi iou rəmwhen ia iou
iakauvnhi Kristo.

*Nɨpran me tuhəfo irə nəpɨn nakalasia me housəsɨmwɨn irəha
me tɨ nəfwakiien*

2 Iakaməgnəgɨni kɨmiaha tɨ nəri nə mə hiəpkenouenou mhə
iou ia nəpɨn me, nənə mamhəkwtəmhiri noien me səməme
iakɨnahatən kɨmiaha irə.

3 Mətə iakokeikei mə kɨmiaha tihəukurən mə kənkapwə
nərman me pam nə in nə Kristo, kənkapwə pran nə in nə
iərman səvənhi, nənə kənkapwə Kristo nə in nə Kumwesən.

4 Trɨni mɨnuə iərman riti ruvegi kənkapwə maməfwaki uə
mani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rɨməuvei pen min,
ramo aurɨs Kristo.

5 Mətə pran sə rəpwəh nuvegiien kənkapwə maməfwaki uə
rani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rɨməuvei pen min, in
ramo aurɨs iərman səvənhi. Noien nəha rəmwhen mə kɨnəkihi
nukwəne prən nəha rɨpwiə.

6 Trɨni mɨnuə pran riti rəpwəh nokeikeiien mə truvegi
kənkapwə iamɨnha irə ramasan mə trərai a nukwənen. Mətə tɨ
nəri nə mə ro a naurɨsien mə pran trəkihi nɨmwai nukwənen
uə tro kɨpwiə ia kənkapwə, nənə ramasan mə trauvegi a
kənkapwə.

7 Rərəha mə iərman riti truvegi kənkapwə tɨ nəri nə
mə iərman in rəmwhen ia nənɨmwi nari riti kamətə pen
Kumwesən irə mɨne noien amasan səvəi Kumwesən irə. Mətə
pran kamətə pen noien amasan səvəi iərman irə.

8 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən
rɨpkuvehi mhə pran mo iərman irə, mətə in ruvehi iərman mo
pran irə.

9 Nənə Kumwesən rəpwəh noien iərman mə in iasitu səvəi
pran mətə rɨno pran mə in iasitu səvəi iərman.

10 Ro pen pran traməkeikei muvegi kənkapwə mə nagelo me
tuhətoni mə in ramsiai iərman səvənhi.

11 Mətə tukutaha i səməuvehe mho kuatia kɨtaha Iərɨmənu
səkɨtaha, pran ko rɨpko əpa mhə narimnari, nənə iərman mwi
ko rɨpko əpa mhə narimnari, irau trouo pəri wok.

12 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən
ruvehi iərman mo pran irə, mətə təkwtəkwuni iərman rətui
pehe ia pran. Nənə narimnari me pam haməuku pen tɨ
Kumwesən.

13 Həkiri ro nəri i mə pran sə raməfwaki m Kumwesən,
məpwəh nuvegiien kənkapwə, noien nəha ratukwatukw uə
rekəm?

11:1: 1Kor 4:16 **11:3:** Jen 3:16, Efes 5:23, 1Kor 3:23 **11:7:** Jen 1:26-27, Jem 3:9 **11:8:** Jen 2:21-23, 1Tim 2:13 **11:9:** Jen 2:18

14 Noien səkɨtaha nərmama ramahatən kɨmiaha ia nəri i takɨni uə rekəm? Iərman sə nukwənen rəpwəmwɨs ramo aurɨs in,
15 mətə trɨni mɨnuə pran riti nukwənen rəpwəmwɨs, rerɨn tragien tukwe, tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨməuvei pen nɨmwai nukwənen min mə trauvegi kənkapwə.
16 Mətə trɨni mɨnuə iərmama riti rokeikei mə trəvisə ia noien nəha iakani, nənə iou takɨni iamɨnhi irə mə noien riti mwi riwən nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me hamo, mətə həmnəmwhen a.

Nəvegɨnien ikinan

17 Ia nəgkiariien me i takɨni pehe tukumiaha nəha təkwtəkwuni, tapkəgnəgɨni mhə kɨmiaha tɨ nəri nə mə nousəsɨmwɨnien səkɨmiaha rɨpkasitu mhə ia kɨmiaha mətə ramouraha a kɨmiaha.
18 Nəri kɨməkupwən kɨni pehe tukw iou i iakregi mə nəpɨn kɨmiaha nakalasia me hiamousəsɨmwɨn kɨmiaha me, nənə mamheitehieitehi kɨmiaha me. Nənə rerɨk rɨrhi mə nəgkiariien me nəha nepwɨn ho nɨpərhienien,
19 tɨ nəri nə mə tihaməkeikei meitehieitehi kɨmiaha me nənə tukətə mə nɨsɨmə nəha ia kɨmiaha kamho noien atukwatukw.
20 Nəpɨn hiamousəsɨmwɨn kɨmiaha me mə tihani nəvegɨnien ikinan səvəi Iərɨmənu səkɨtaha, rɨpko mhə nəvegɨnien nəha hiamani.
21 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha kuatia kuatia hiaməmwur ia nənien nari. Kɨmiaha nepwɨn nukumhə ramahi irəha. Nepwɨn kamhənɨmwi nənɨmwiien skai mamhakonə.
22 Rəfo, rosi nimwə me səkɨmiaha riwən mə tihəkupwən mhəuvən mhəvegɨn mhənɨmwi fwe ikɨn uə? Uə rəfo, rosi hiamətə ərəha a nakalasia me səvəi Kumwesən, nənə hiokeikei mə tiho aurɨs nərmama nautə səvənraha riwən uə? Takəfni pehe m kɨmiaha? Takəgnəgɨni kɨmiaha tɨ noien nəha? Rekəm, ko iapkəgnəgɨni mhə kɨmiaha!

23 Iou iakɨnahatən raka kɨmiaha ia nəgkiariien sə Iərɨmənu səkɨtaha rɨməuvei pehe miou. Iakɨni mə ia nəpɨn kurirə kəseni pen Iesu Iərɨmənu səkɨtaha ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in, in ruvehi bred,
24 məfwaki mɨni vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, mɨni mə, “In i nɨpwrak sə takuvei pen tukumiaha. Kɨmiaha tihaməkeikei mamho iamɨnhi irə mə rerɨmiaha ramrhi iou.”
25 Rəmwhen a mwi nəpɨn irəha hani raka nari, in ruvehi kap waen, mɨni mə, “Kap i in i nəgkiariien vi səvəi Kumwesən nɨtek trərihi tərini əknekɨn nəgkiariien nəha. Tihamarə

11:18: 1Kor 1:10-12, 1Kor 3:3 **11:19:** Dut 13:3, 1Jon 2:19 **11:22:** Jem 2:5-6
11:25: Eks 24:6-8, Sek 9:11, Hip 8:8-13

mamhəuvən nəpin tihamənimwi ia kap i tihaməkeikei mamho iaminhi irə rerimiaha tramrhi iou."
26 Ro iaminhi irə nəpin hiani bred i, uə hiamənimwi kap waen i, hiaməni irapw nemhəien səvəi Iərimənu səkitaha. Tihamo iaminhi irə mamhəuvən mheste in truvehe mwi.
27 Ro iaminhi irə iərmama sə raməni bred uə ramənimwi kap waen i səvəi Iərimənu səkitaha ia noien riti sə rəpwəh natukwatukwien, in ramo noien ərəha, mamo nəri auər a ia nipwrai Iərimənu səkitaha sə ro ikinan i, mamo mwi nəri auər a ia niten sə ro ikinan i.
28 Ro pen iərmama riti traməkeikei mukupwən məkiri atukw a noien səvənhi kurirə rəni bred nəha, mənimwi kap waen nəha.
29 In traməkeikei mo iaminha irə ti nəri nə mə iərmama sə raməni bred nəha, mamənimwi kap waen nəha, mətə ripkətə sas mhə nipwrai Iərimənu səkitaha, in ravi pehe atukw a nərpwinien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi.
30 Nəri nəha rino mə təkwtəkwuni nəha kimiaha hiəpik hiaməpou mamhemhə irə, nənə kimiaha nepwin həuvamhə raka.
31 Mətə trini minuə kitaha səkupwən mhəkiri atukw a noien səkitaha kurirə sani nəveginien ikinan, Iərimənu səkitaha ko rəpwəh nərpwinien noien ərəha səkitaha.
32 Nəpin Iərimənu səkitaha rərpwin noien ərəha səkitaha, in ramo mə trəkoui atukwatukw kitaha irə, mə nəpin trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama ia tiprənə i, nənə kitaha tsəpkuvehi mhə nərpwinien nəha kitaha minraha.
33 Ro pen piak me, nəpin hiousəsimin kimiaha me mə tihani nəveginien ikinan, tiheitenhi kimiaha me.
34 Trini minuə kimiaha riti nukumhə rahi, ramasan mə trəni nari fwe imwəni, mə nəpin hiousəsimwin kimiaha me, Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha səkimiaha.

Narimnari me nepwin mwi nəha ikin ia noien nəha, mətə takuvei pehe nəgkiariien tukwe nəpin takuvehe.

12

Niskaiien me səməme Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe

1 Ia nikaren səvəi niskaiien me səməme Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe, piak me, iakokeikei mə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən.
2 Kimiaha hiəukurən mə fwe kupwən, nəpin hiəpkahatətə mhə ihi ia Kristo, nari riti ruvi pen kimiaha mə tihəfwaki m nənimwi nari me səməme həpkəgkiari mhə, mətə hiaməuvən a.

11:27: Hip 10:29 **11:28:** Mat 26:22, 2Kor 13:5 **11:32:** Hip 12:5-6 **12:2:** Hab 2:18-19

3 Ro pen iakokeikei mə kimiaha tihəukurən. Iərmama sə
Nənimwin səvəi Kumwesən ramiri in ko ripkini mhə mə "Iesu
in rərəha." Nənə iərmama sə Nənimwin Ikinan rəpwəh niriien
in, ko in rəpwəh niniien mə "Iesu in Iərimənu."

4 Kitaha saməuvehi niskaiien me səpəmsəpə, mətə
Nənimwin i səvəi Kumwesən sə rauvei pehe niskaiien me
nəha in kuatia a.
5 Kitaha samo tukwini nari ia suatuk me səpəmsəpə, mətə
Iərimənu i samo tukwini nari min in kuatia a.
6 Kitaha samo wok me ripik səpəmsəpə, mətə Kumwesən
kuatia a ramo wok ia nimiruien səvəi nərmama me pam mə
irəha tuho pam wok me nəha.

7 Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe niskaiien me
səvənhi m kitaha kuatia kuatia, mauvei pehe mə niskaiien me
nəha tuhasitu ia kitaha pam.

8 Iərmama riti, Nənimwin rauvei pen niskaiien min mə trini
irapw nəgkiariien sə nukurənien rarə irə. Riti mwi, Nənimwin
kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nətərigien
amasan.
9 Riti mwi, Nənimwin kuatia a rauvei pen niskaiien min
mə trahatətə əknekin ia Kumwesən. Riti mwi, Nənimwin
kuatia a rauvei pen niskaiien min ti noien nərmama səməme
hamemhə həuvehe mhəsanin.
10 Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min ti noien
nimtətien me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwin rauvei pen
niskaiien min ti nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən ru-
vei pehe. Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min
ti nəkiriien nənimwin me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwin
rauvei pen niskaiien min ti nəgkiariien ia nəgkiariien me
səpəməpə, nənə mauvei pen m iərmama riti mwi niskaiien ti
niniien nipwrai nəgkiariien me nəha.

11 Niskaiien me nəha, irəha pam haməuku pen a ia
Nənimwin kuatia a, nənə in rauvei pehe m kitaha kuatia
kuatia mamesi pen a nəfe in rokeikei.

12 Nipwrai iərmama kuatia a, mətə nourenouren me ripik.
Nənə nəri auər a nourenouren me səpəmsəpə, mətə haməripin
ia nipwrai iərmama kuatia a. Nənə ro iaminhi irə rəmwhen a
ia Kristo.
13 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Nənimwin kuatia a rino
paptaes ia kitaha pam ia nipwrai Kristo kuatia, nəkur Isrel uə
nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, slef me uə nərmama
komhə irəha slef me. Kumwesən rino mə kitaha pam səuvehi
Nənimwin kuatia a rarə ia kitaha rəmwhen ia nui kamənimwi.

12:3: 1Jon 4:2-3 **12:4:** Rom 12:6, Efes 4:4 **12:5:** Efes 4:11 **12:7:** 1Kor 14:26
12:10: Wok Me 2:4, 1Kor 14:5 **12:11:** Rom 12:3, 1Kor 7:7 **12:12:** 1Kor 10:17
12:13: Kal 3:28

14 Nɨpwrai iərmama komhə nouren kuatia a, mətə nourenouren me rɨpɨk.
15 Trɨni mɨnuə nɨsun rɨni mə, “Rɨpko mhə iou rəgɨn nənə ro pen rɨpko mhə iou nɨpəri nɨpwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nɨsun komhə in nɨpəri nɨpwrai iərmama.
16 Nənə trɨni mɨnuə nɨfregɨn rɨni mə, “Rɨpko mhə iou nənimen nənə ro pen rɨpko mhə iou nɨpəri nɨpwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nɨfregɨn komhə in nɨpəri nɨpwrai iərmama.
17 Trɨni mɨnuə nɨpwrai iərmama riti in nənimen me pam, nənə trəfo mɨregi nari? Nənə trɨni mɨnuə nɨpwrai iərmama riti in nɨfregɨn me pam, in trəfo mɨregi nari?
18 Mətə rekəm, Kumwesən rɨno nɨpwrai iərmama nourenouren me rarə rəmwhen in rokeikei.
19 Trɨni mɨnuə nourenoure nɨpwrai iərmama nə kuatia a, nənə nɨpwran pəku? In riwən.
20 Mətə nɨpərhienien nourenouren me rɨpɨk, mətə nɨpwran kuatia a.
21 Nənimen ko rɨpkɨni pen mhə tɨ rəgɨn mə, “Iou iakəpwəh ik, iou iakɨnəmwhen raka.” Nənə kənkapwə ko rɨpkɨni pen mhə tɨ nɨsun mi mə, “Iou iakəpwəh kɨmirau, iou iakɨnəmwhen raka.”
22 Rɨpko mhə iamɨnhi irə. Nourenoure nɨpwrataha me səməme rerɨtaha ramrhi mə həpou anan, mətə irəha tuhaməkeikei mharə.
23 Nənə nourenoure nɨpwrataha me səməme rerɨtaha ramrhi mə irəha nəri auər a me, samasan pen mɨnraha. Nənə nourenoure nɨpwrataha me samaurɨs tukwe, səuvən ia tɨnari tukwe.
24 Mətə nourenoure nɨpwrataha me səməme həpko mhə naurɨsien, səpwəh a iamɨnhi irə. Mətə Kumwesən rɨnousəsɨmwɨn nourenoure nɨpwrataha me, nənə mauvehi utə səməme samo pen a irəha hasori mhəpi raka nourenoure nɨpwrataha nepwɨn.
25 Nənə ia noien nəha, nourenoure nɨpwrataha me ko həpwəh neitehieitehiien irəha me, mətə irəha tuhətoni amasan pam irəha me.
26 Trɨni mɨnuə nouren riti ramregi nəmisəien, nənə nouren me pam tuhəregi nəmisəien irəha min. Nənə trɨni mɨnuə kauvei pen nɨsiaiien m nouren riti nouren me pam tuhagien irəha min.
27 Nɨpwrai nəgkiariien i mə kɨmiaha pam nɨpwrai Kristo, nənə kɨmiaha kuatia kuatia kɨmiaha nourenoure nɨpwran me.
28 Nənə ia nousəsɨmwɨnien səvəi nakalasia me Kumwesən rɨnəmri pen nərmama me ia kwopun me səvənraha. In

12:27: Rom 12:5, Efes 5:30 **12:28:** Efes 4:11-12

rɨnəmri kupwən aposol me, profet me kamhəkurirə pen irəha, nənə nahatən me kamhəkurirə pen mwi irəha. Irəha raka nənə nərmama kamho nɨmtətien me, nənə nərmama kamhomasan nərmama kamhemhə, nənə nərmama kamhasitu ia nərmama, nənə nərmama kamhəkəkini nakalasia me ia nəfe wok kamho, nənə nərmama kamhəgkiari ia nəgkiariien əpə me.

29 Rɨpko mhə irəha pam aposol me, uə profet me, uə nahatən me. Rɨpko mhə irəha pam nərmama səvəi noien nɨmtətien me,

30 uə kamhəuvehi nɨskaiien tɨ noien nərmama kamhemhə həuvehe mhəsanɨn. Irəha pam həpkuvehi mhə nɨskaiien tɨ nəgkiariien ia nəgkiariien əpə me, uə nɨskaiien tɨ nɨni irapwien nɨpwrai nəgkiariien əpə me nəha.

31 Mətə tihousari əknekɨn mə tihəuvehi nɨskaiien me nəha Nənɨmwɨn rauvei pehe səməme hasori mhəpi raka nɨskaiien me nepwɨn.

Mətə təkwtəkwuni takɨni pehe suatuk sə ramasan məpi raka.

13

Noien səvəi nokeikeiien

1 Trɨni mɨnuə iakaməgkiari ia nəgkiariien əpə me səvəi nərmama mɨne nagelo me, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia təmtəm riti kauəsi ramierɨg asori, uə bel kauəsi ramasək.

2 Trɨni mɨnuə iakauvehi nɨskaiien tɨ nɨni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə iakukurən pam nɨpwrai narimnari me səməme kamhərkwafə mɨne nukurənien me pam, uə nahatətəien sə iakauvehi rɨskai məmwhen mə takuvehi raka təkuər me irə, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia nəri auər a.

3 Trɨni mɨnuə iakɨpeki pen pam narimnari me səiou m nərmama me səməme nautə səvənraha riwən, uə iakəseni nɨpwrak mə napw trahi, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, noien nəha iakɨno ko rɨpkasitu mhə ia nirak.

4 Noien səvəi nokeikeiien ikamo nətərɨgien səim raməpwəmwɨs, nənə mamo ramasan m nərmama, ik rerɨm rəpwəh nɨrhi ərəhaien nərmama, uə ipkəgkiari ərpwi mhə, nənə məpwəh nuvehi utəien ik.

5 Noien səvəi nokeikeiien ikəpwəh no penien nərmama, mɨpkəmwur mhə tɨ tɨpwɨm, mɨpko akwauakw mhə niemaha, uə ikəpwəh nəkwtəmhiri əknekɨnien nərəhaien sə iərmama riti rɨno mik ia rerɨm.

6 Rerɨm rɨpkagien mhə tɨ noien sə rɨpkatukwatukw mhə, mətə rerɨm ramagien a tɨ nɨpərhienien.

12:31: 1Kor 14:1 **13:2:** Mat 17:20 **13:3:** Mat 6:2 **13:5:** Fil 2:4 **13:6:** Rom 12:9

7 Noien səvəi nokeikeiien ikəvrani nəfe nəghin kamo mik,
ia nəpin me ikani nipərhienien ia Kumwesən, maməmri pen
əknekin nətərigien səim irə. Nəpin nərəhaien reste ik, mətə
ikamərer əknekin.
8 Noien səvəi nokeikeiien ko ripkiwən mhə ia nəpin riti.
Mətə noien səvəi nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rau-
vei pehe, uə noien səvəi nəgkiariien ia nəgkiariien əpə me, uə
noien səvəi nukurənien nari, noien mirəhar nəha tuhariwən.
9 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə ipwet mine nukurənien
səkitaha ro nipərpərin, nənə nəgkiariien me i Kumwesən rau-
vei pehe saməni irapw ro nipərpərin.
10 Mətə nəpin sə pekin trier pehe, sə ro nipərpərin triwən.
11 Nəpin iakinamouihi, iakaməgkiari rəmwhen ia
iəkunouihi, nukurənien səiou rəmwhen səvəi iəkunouihi,
nənə noien səvəi nətərigien səiou rəmwhen səvəi iəkunouihi.
Mətə nəpin iakuvehe masori, iakəmri noien me səvəi
iəkunouihi ia təkutak.
12 Ipwet mine kitaha samətoni rəmwhen saməti pen ia klas
sə rakwhakw, mətə ia nəpin nəha tsətoni rəmwhen saməti
pen ia nəmritaha atukwatukw. Ipwet mine iakukurən a
nipərin, mətə ia nəpin nəha takukurən amasan pam rəmwhen
ia Kumwesən rukurən amasan pam iou nəha təkwtəkwuni.
13 Nənə təkwtəkwuni noien mirəhar i kahar hamarərer:
noien səvəi nahatətəien, noien səvəi neitenhiien nəri amasan
mə truvehe, mine noien səvəi nokeikeiien. Mətə noien sə
ramasan pik anan ia nirəhar in i noien səvəi nokeikeiien.

14

Nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe mine nəgkiariien əpə me

1 Pwəh nokeikeiien nəri hiamousari tukwe ia nimiruien
səkimiaha. Niskaiien me səməme Nənimwin Ikinan rauvei
pehe, ramasan mə rerimiaha tramevən ia nirəha, mətə sə
ramasan pik anan rerimiaha tramevən irə in i nini irapwien
nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe.
2 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama sə raməgkiari
ia nəgkiariien əpə riti, in ripkəgkiari mhə m nərmama,
mətə raməgkiari m Kumwesən. Pərhien iərmama riti riwən
sə rukurən nəgkiariien sə in rani, mətə ia niskaiien səvəi
Nənimwin Ikinan, in rani irapw nəgkiariien me nepwin
nipwran rərkwafə.
3 Mətə iərmama sə ramini irapw nəgkiariien sə Kumwesən
rauvei pehe, in raməgkiari m nərmama, nənə mauvrhəkin
irəha, mamərpwi əknekin irəha, mauvehi utə nətərigien
səvənraha.

13:7: Rom 15:1, 1Tes 4:8, 1Kor 9:12 **13:12:** 2Kor 5:7, Jem 1:23 **13:13:** 1Tes 1:3, 1Jon 4:16 **14:1:** 1Kor 12:31, 1Kor 14:39

4 Iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, in ramasitu atukw a irə. Mətə iərmama sə rani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu ia nakalasia me.

5 Iakokeikei mə kimiaha pam anan tihəgkiari ia nəgkiariien əpə me, mətə ramasan pik mə tihəni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Iərmama sə rani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu pik ia nakalasia me məpi raka iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə me. Mətə nipərhienien trini minuə iərmama riti rini irapw nipwrai nəgkiariien əpə nəha, noien nəha trasitu mwi ia nakalasia me.

6 Piak me, trini minuə iakuvehe mətoni kimiaha, nənə maməgkiari m kimiaha ia nəgkiariien əpə me iaminha irə, takəfo masitu ia kimiaha? Hiəukurən mə takaməkeikei muvehe mini pui pehe nari vi riti m kimiaha, uə nukurənien riti, uə nəgkiariien riti Kumwesən ruvei pehe, uə nahatənien riti. Mə rekəm, ko iapkasitu anan mhə ia kimiaha.

7 Rerimiaha tramrhi ro narimnari me i həpkimiru mhə mətə rerinraha fwe ikin rəmwhen ia tərhe nau uə kitar. Trini minuə rerinraha ripkatukwatukw mhə, nənə iərmama riti trəfo mukurən nəfe nipu kamhani?

8 Uə kisipw i kaməse ti nəsuəpwiriien nərmama ti naruagənien trini minuə rerin rəpwəh nasək amasanien mo nukurənien i m nərmama, nənə sin trəpnəpenə ti naruagənien?

9 Rəmwhen a ia kimiaha. Trini minuə hiaməgkiari ia nəgkiariien sə nərmama həreirei, tuhəfo mhəukurən nipwrai nəgkiariien sə hiaməni? Kimiaha hiaməgkiari a m kwənmahan, nərmama həpkukurən mhə nipwran.

10 Pərhien, nəgkiariien me ripik ia təkure tiprənə i, nənə irəha pam nipwranraha fwe ikin.

11 Mətə trini minuə iapkukurən mhə nipwrai nəgkiariien sə iərmama riti rani pehe tukwe iou, iou iəpwispwis tukwe in, nənə in iəpwispwis tukw iou.

12 Rəmwhen a ia kimiaha. Rerimiaha ramevən pik ia niskaiien me səməme Nənimwin Ikinan rauvei pehe, nənə ro pen tihousari mə tihəuvrhəkin nakalasia me ia niskaiien me səməme tuhasitu pik ia nirəha.

13 Ro iaminhi irə iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, in traməkeikei məfwaki mares niskaiien ti nini irapwien nipwran.

14 Trini minuə iakaməfwaki mani irapw nəgkiariien əpə me, nənimwik fwe imwə raməfwaki, mətə ia nətərigien səiou iapkukurən mhə nipwrai nəgkiariien me i iakani.

14:5: Nam 11:29

15 Ro iaminhi takəfo irə? Takəfwaki ia nəniмwiн, məfwaki
mwi ia nətərigien səiou. Takani nipu ia nəniмwiн, məni mwi
nipu ia nətərigien səiou.
16 Mə rekəm, triни miнuə ikəfwaki ia nəniмwiн ia
nəgkiariien əpə məgnəgini Kumwesən, iərmama auər a riti
ia kwopun nəha, in trəfo miни "Ouəh" ia nəfwakiien səim?
Rəknekiн ti nəri nə mə in rireirei nəri ikani.
17 Nipərhienien nəfwakiien səim səvəi niniien tanak m
Kumwesən ramasan pik, mətə ko ripkasitu anan mhə ia
iərmama nəha.
18 Iakani tanak m Kumwesən mə iakaməgkiari ia
nəgkiariien əpə me məpi raka kimiaha pam.
19 Mətə ia nousəsiмwiнien səvəi nakalasia me, triни miнuə
iakahatən nərmama ia kwopi nəgkiariien me krirum a
səməme həukurən ramasan məpi raka mə iakiни kwopi
nəgkiariien me ten-taosen ia nəgkiariien əpə sə həreirei.
20 Piak me, rərəha mə tihəmwhen ia nəkwərhakwərha
ia nətəriгien səkimiaha. Ramasan mə tihəreirei noien
ərəha rəmwhen ia nəkwərhakwərha me, mətə ia
nətəriгien səkimiaha tihaməkeikei mhəmwhen ia nərmama
həuvəpwinari raka.
21 Kiмərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Loa rani mə,
"Iou takəgkiari m nərmama me i.
Nəgkiariien səiou trier ia nərmama səməme kamhəni
nəgkiariien əpə me,
mier mwi ia tərhui iəpwispwis me.
Nəri auər a mə takəgkiari minraha iaminhi irə,
mətə irəha tuhəpkətərig mhə iou.
Iou Iərimənu iakani iaminhi irə."
22 Ro iaminhi irə sətoni mə niskaiien ti niniien nəgkiariien
əpə me ro nimtətien riti ramevən ti nərmama səməme həpkini
mhə nipərhienien ia Kristo. Ripkevən mhə ti nərmama
səməme haməni nipərhienien irə. Mətə niskaiien ti nini irap-
wien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe ro nimtətien riti
ramevən ti nərmama səməme haməni nipərhienien ia Kristo.
Ripkevən mhə ti nərmama səməme həpkini mhə nipərhienien
irə.
23 Ro iaminhi irə, triни miнuə nərmama iruə me uə səməme
həpkini mhə nipərhienien ia Kristo həuvnimwə pehe ia
kwopun kimiaha nakalasia me hiamousəsimwiн ikiн, nənə
mhətoni kimiaha pam hiaməgkiari ia nəgkiariien əpə me,
rəfo? Irəha tuhəni mə kimiaha hiamarməri.
24 Mətə triни miнuə kimiaha pam hiaməni irapw nəgkiariien
sə Kumwesən rauvei pehe, nənə iərmama riti sə ripkiни mhə
nipərhienien ia Kristo uə iərmama iruə riti ruvnimwə pehe,

14:15: Efes 5:19 **14:20:** Efes 4:14, Fil 3:15 **14:23:** Wok Me 2:13 **14:24:** Jon 16:8

nəgkiariien səkɨmiaha pam tro in rukurən mə in iərmama riti sə ramo noien ərəha, nənə in trəkiri noien səvənhi.
25 Nəgkiariien me nəha səkɨmiaha trɨni pui nətərɨgien səvənhi in ramərkwafə irə fwe ia rerɨn, nənə ro iamɨnha irə iərmama nəha treiwaiu nənimen trɨrapi tɨprənə, in truvei pen nɨsiaiien səvənhi m Kumwesən, mani irapw mə Kumwesən ramarə pərhien tukumiaha.

Tihousəsɨmwɨn kɨmiaha me tɨ nəfwakiien, mhəfwaki, mhesi pen suatuk tukwe

26 Ro iamɨnhi irə, piak me, rəfo? Nəpɨn hiamousəsɨmwɨn kɨmiaha me tɨ nəfwakiien, kɨmiaha kuatia kuatia, riti rəni nɨpu, riti ramahatən, riti rani irapw nari riti Kumwesən rɨno pui pen min, riti raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, riti mwi rani irapw nɨpwrai nəgkiariien nəha. Tihaməkeikei mho narimnari me nəha mhasitu ia kɨmiaha me irə.
27 Trɨni mɨnuə nərmama me nepwɨn haməgkiari ia nəgkiariien əpə me, ramasan mə iərmama kəru a uə kahar həgkiari. Nəpɨn iərmama riti rəgkiari, in əpa rəgkiari meste ro sampam, kurirə riti rəgkiari. Nənə iərmama riti traməkeikei mɨni irapw nɨpwrai nəgkiariien me nəha.
28 Mətə trɨni mɨnuə iərmama riwən tɨ nɨni irapwien nɨpwrai nəgkiariien me nəha, iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə, in trəpwəh nəgkiari asoriien ia nəmri nakalasia me, in trəgkiari afafa a pwəh irau əpa Kumwesən krouregi.
29 Nərmama səməme kamhəuvehi nɨskaiien tɨ nɨni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, ramasan mə kəru a uə kahar həgkiari, nənə nərmama nepwɨn həkiri amasan nəgkiariien sə haməni.
30 Mətə trɨni mɨnuə iərmama riti sə raməkure kɨmiaha min rɨregi mə Kumwesən ro pui nəgkiariien riti min, nənə iərmama sə raməgkiari trəpwəh nəgkiariien.
31 Ro iamɨnhi irə, kɨmiaha pam hiəukurən nɨni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, riti rukupwən məgkiari raka nənə riti. Tiho iamɨnha irə mə nərmama me pam tuhəuvehi nukurənien, nənə trasitu ia nərmama me pam.
32 Kɨmiaha hiəukurən. Nərmama səməme kamhəuvehi nɨskaiien tɨ nɨni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, irəha hamərɨmənu atukw a ia nənɨmwɨnraha me, mhəukurən nəgkiariien, mhəukurən mwi nafafaien.
33 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨpko mhə in Kumwesən səvəi noien nɨreireiien ia nari, mətə in Kumwesən səvəi nəmərinuien.

14:25: Aes 45:14, Sek 8:23, Jon 4:19 **14:26:** 1Kor 12:8-10, Efes 4:12 **14:29:** Wok Me 17:11, 1Tes 5:21

Rəmwhen ia nakalasia me pam, nəpin kamhousəsimwin irəha me,
34 nipran tuhəpwəh nəgkiariien ia nousəsimwinien me nəha. Rəpwəh natukwatukwien mə tuhəgkiari, mətə tuhaməkeikei mheiwaiu mho nisiaiien rəmwhen Loa səvəi Moses rani.
35 Trini minuə hokeikei mə tuhəukurən nari riti, tuhaməkeikei mhəres ti səvənraha me nərman fwe ia rukwənu. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə ro naurisien mə pran trəgkiari ia nousəsimwinien səvəi nakalasia me.
36 Rəfo? Rerimiaha rirhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən riməkupwən ia kimiaha muvehe? Uə rerimiaha rirhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən riməuvehe a tukumiaha?
37 Trini minuə kimiaha riti rerin rirhi mə in profet riti, uə Nənimwin Ikinan riməuvei pen niskaiien riti min, ramasan. Mətə in traməkeikei mukurən mə nəgkiariien i iakamrai m kimiaha in nəkwai Iərimənu səkitaha.
38 Trini minuə rəpwəh niniien nipərhienien ia nəgkiariien i, tukəpwəh mwi niniien nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi.
39 Ro iaminhi irə, piak me, niskaiien sə tihokeikei pik, in i nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Mətə tihəpwəh niniseien niskaiien i sə nərmama haməgkiari ia nəgkiariien əpə me.
40 Narimnari me pam səməme hiamo, tihaməkeikei mho ia noien sə ratukwatukw mhesi pen suatuk tukwe.

15

Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi
1 Piak me, iakokeikei mə tako kimiaha hiəukurən nəgkiariien amasan sə iakinəvisau irə m kimiaha fwe kupwən. Nəgkiariien amasan i kimiaha hiəuvəni raka nipərhienien irə mamhərer irə.
2 Trini minuə hiaməkwtəmhiri əknekin nəgkiariien amasan i iakinəvisau raka m kimiaha, Kumwesən truvehimiru kimiaha irə. Mətə trini minuə hiaraka ia nəgkiariien amasan i, nənə hiəuvəni auər a nipərhienien irə.
3 Narimnari me səməme iakiməregi, iou iakuvəni raka tukumiaha. Iakiməni mə nəri sə tihaməkeikei mhəkupwən mhəukurən in i mə Kristo rimamhə ti noien ərəha me səkitaha ramesi pen nəgkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan.
4 Kimənimwi nənə rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nəpin sə ro kahar irə ramesi pen nəgkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan.
5 Nənə in riməkupwən mier irapw ti Pita, marə mier irapw mwi ti nərmama səvənhi twelef.

14:34: 1Kor 11:3, 1Tim 2:12, Taet 2:5 **14:37:** 1Jon 4:6 **14:40:** Kol 2:5 **15:3:** Aes 53:8-9 **15:4:** Mat 12:40, Wok Me 2:24-32 **15:5:** Luk 24:34, Mat 28:16-17

6 Kurirə irə in rier irapw mwi tɨ piəvtaha me həpɨk həpi raka
faef hantret ia nəpɨn kuatia a. Irəha həpɨk haməmɨru ihi, mətə
nepwɨn həuvamhə raka.
7 Nəpɨn in rier irapw raka tɨ nirəha, marə mier irapw mwi tɨ
Jemes, nənə mier irapw mwi tɨ aposol me pam.
8 Kurirə ia nirəha pam, in rier irapw mwi tukw iou, mətə iou
iakəmwhen ia iəkunouihi əmtəmetə riti rɨpkətui mhə ia nəpɨn
atukwatukw səvənhi.
9 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iou inhərɨpw anan ia
aposol me pam, nənə iakəpwəh nəmwhenien mə nərmama
tuhəkwein iou mə iou aposol riti, tɨ nəri nə mə iakɨnamometə
nakalasia me səvəi Kumwesən fwe kupwən.
10 Mətə Kumwesən rɨnasitu ia nirak ia namasanien səvənhi,
mo iakuvehe mo iamɨnhi irə nəha təkwtəkwuni. Nənə na-
masanien səvənhi sə rɨno miou rəpwəh nuvehe əpnapenien,
mətə rukuə kwənkwan. Nɨpərhienien, iakɨno wok məpi raka
aposol me pam, mətə rɨpko mhə ia nɨskaiien atukw səiou, mətə
ia namasanien sə Kumwesən rauvei pehe miou.
11 Ro iamɨnhi irə nəri auər a mə iou iakani irapw nəgkiariien
amasan i m kɨmiaha, uə irəha haməni irapw m kɨmiaha,
mətə nəgkiariien kuatia a i səkɨmaha pam iahaməni irapw
tukumiaha nənə hiəuvəni raka nɨpərhienien irə.

Nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien

12 Kɨmiaha hiəukurən mə ia nəgkiariien səkɨmaha, kɨmaha
iahaməni irapw mə Kristo rɨnətui mwi ia nemhəien. Mə
iahaməvisau iamɨnha irə, rəfo kɨmiaha nepwɨn hiaməni mə
nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi?
13 Trɨni mɨnuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui
mhə mwi, nənə ko Kristo mwi rəpwəh nətuiien ia nemhəien.
14 Nənə trɨni mɨnuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien,
wok i səkɨmaha sə iahaməni irapw nəgkiariien amasan ro nəri
auər a irə rəmwhen a mwi ia nahatətəien səkɨmiaha.
15 Nari riti mwi, trɨni mɨnuə Kristo rəpwəh nətuiien ia
nemhəien, kɨmaha iahəneikuə ia Kumwesən, tɨ nəri nə mə
iahaməni irapw mə Kumwesən rɨno Kristo rətui mwi ia
nemhəien. Trɨni mɨnuə nəgkiariien nəha ro nɨpərhienien
mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi ia
nemhəien, nənə Kumwesən ko rəpwəh noien mwi Kristo rətui
ia nemhəien.
16 Trɨni mɨnuə nərmama səməme həuvamhə raka ko
həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə ko Kristo rɨpkətui
mhə mwi ia nemhəien.

15:7: Luk 24:50 **15:8:** Wok Me 9:3-6, 1Kor 9:1 **15:9:** Efes 3:8, 1Tim 1:15
15:10: Wok Me 8:3, 2Kor 6:1, 2Kor 11:5,23 **15:15:** Wok Me 1:22, 4:33, Wok Me 5:32

17 Triṇi miṇuə Kristo riṇpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə nahatətəien səkiṃiaha niṇpwran riwən, kiṃiaha hiamarə ihi ia noien ərəha me səkiṃiaha.
18 Nənə triṇi miṇuə nəgkiariien nəha ro niṇpərhienien, nərmama səməme haməni niṇpərhienien ia Kristo fwe kupwən həuvamhə raka, irəha həuvəiwən ko həpkətui mhə mwi.
19 Kitaha saməmri pen əknekin nətəriṇgien səkitaha ia Kristo, mətə mə noien nəha səvəi niṃiruien a i səvəi tiprənə, rərəha anan tukutaha məpi raka nərmama me nepwin.
20 Mətə nəgkiariien sə ro niṇpərhienien ro iaṃinhi irə. Kristo riṇətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rukupwən mətui mwi rəmwhen ia nukwai nei kukupwən kesi. Nərmama səməme həuvamhə raka irəha tuhətui mwi ia nemhəien kurirə.
21 Iakani iaṃinhi irə ti nəri nə mə nemhəien riṃəuvehe ia iərmama riti, nənə ia suatuk kuatia a, nətuiien mwi ia nemhəien riṃəuvehe ia iərmama riti.
22 Nərmama me pam tuhemhə ti nəri nə mə haməuku pen ia Atam. Ia noien a mwi nəha, nərmama me pam səməme haməuvehe mho kuatia irəha Kristo tuhətui mwi ia nemhəien.
23 Mətə irəha nəha tuhətui mwi ia nəpin atukwatukw səvənraha. Kristo in riṃəkupwən mətui mwi. Nəpin in truvehe mwi irə, nərmama me səvənhi tuhətui mwi.
24 Nənə nəpin sampam truvehe, Kristo trouraha nəniṃwin me pam səməme kamhəuvehi nərimənuien mine nasoriien. In trouraha niskaiien me pam. Kurirə irə in raraka ia nitətə sə in ramərimənu irə revən ia rəgi Tata Kumwesən.
25 Ro iaṃinhi irə ti nəri nə mə Kristo traməkeikei maməriṃənu meste Kumwesən trəmri narimnari me pam səməme in raməmwəki irəha kamharə inhəriṇpw ia tipage nisui Kristo mi.
26 Sə trouraha sampam ia nirəha nemhəien. Nənə nemhəien triwən mwi.
27 Iakani iaṃinhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən riṇəmri narimnari me pam kamharə inhəriṇpw ia tipage nisun mi.” Mətə ro nukurənien i mə nəgkiariien nəha sə rani mə “narimnari me pam,” kipkəvsini pen mhə Kumwesən ia narimnari me nəha. In riṇəmri pen narimnari me nəha kamharə inhəriṇpw ia tipage nisui Kristo mi.
28 Narimnari me pam tuheiwaiu Kristo trəriməənu ia niraha. Irəha pam tuheiwaiu raka, nənə Tini Kumwesən truvehi irapw atukw a in, meiwaiu marə tegin nərimənuien səvəi Tata səvənhi sə riṇəmri irapw narimnari me pam ia tipage nisun mi. Ro iaṃinhi irə miṇe Kumwesən trəriməənu ia narimnari me pam.

15:20: Kol 1:18 **15:21:** Rom 5:12,18 **15:23:** 1Tes 4:16, Rev 20:5 **15:25:** Mat 22:44 **15:26:** Rev 20:14, 21:4 **15:27:** Sam 8:6

29 Rəfo ia nərmama səməme kamo paptaes ia nirəha tɨ nərmama səməme həuvamhə raka? Trɨni mɨnuə nərmama səməme həuvamhə raka tuhəpkətui mhə mwi ia nəpɨn riti, nənə rəfo kamo paptaes ia nərmama tɨ nirəha?

30 Rəmwhen a ia kɨmaha. Rəfo iahaməuvehi pekɨn nəpɨn sɨkai me ia nɨmɨruien səkɨmaha ia nəpɨn me pam?

31 Iakani kwəsuahi piak me mə nəpɨn rɨpɨk nərmama haməmwur mə tuhousi əpune iou! Rerɨk ragien pɨk tukumiaha tɨ nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kɨmiaha Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha. Nənə mo pen nəgkiariien i iakani ro nɨpərhienien.

32 Ia kwopun i Efesas, rəmwhen mə iakaruagən kɨmaha nəri əprmɨn me. Mətə rəfo? Trɨni mɨnuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, iakɨnaruagən tɨ nəfe? Trɨni mɨnuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, ramasan mə tihesi pen a nəgkiariien i sə rani mə,

"Pwəh sani nari mhənɨmwi,
tɨ nəri nə mə trakwakwi semhə."

33 Tihəpwəh neikuə atukwien ia kɨmiaha. Nəgkiariien i kamɨni ro nɨpərhienien. "Nəpɨn nərmama səvənraha noien ramasan havən pəri irəha nərmama səməme noien səvənraha rərəha, səməme noien səvənraha rərəha houraha noien amasan səvənraha."

34 Hərərɨg pehe mwi mhəuvehi atukwatukw nətərɨgien səkɨmiaha sə ratukwatukw, nənə mharaka ia noien ərəha me. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha nepwɨn hiamreirei ihi Kumwesən, nənə ro naurɨsien asori m kɨmiaha.

Nərmama tuhətui mwi ia nemhəien mətə nɨpwranraha trəfo irə?

35 Mətə iərmama riti trəres nəresien i mə, "Nərmama səməme həuvamhə tuhəfo mhətui mwi? Nɨpwranraha trəfo irə?"

36 Ik iərmama ikreirei nari, nuni nari sə ikəpwei traməkeikei memhə kurirə ruverə mutə.

37 Nənə nəri sə ikəpwei ropə ia nɨpwran sə trutə. Sə ikəpwei in nə nuni nari, rosi nuni wit uə nuni nari riti mwi.

38 Mətə Kumwesən rauvei pen nɨpwran rəmwhen sə in rokeikei. Nənə nuni nari me kuatia kuatia, in rauvei pen nɨpwranraha me.

39 Rəmwhen a mwi nusai nari rəpwəh nəmnəmwhenien, mətə nusai nari səpəmsəpə. Nusai iərmama ropə ia səi nərimɨru me, uə menu me, uə nəmu me.

40 Narimnari me ia nɨmagouagou ho nɨpwranraha. Rəmwhen a mwi narimnari me ia təkure tɨprənə i ho

---

15:30: Rom 8:36 **15:32:** 2Kor 4:10-11, Luk 12:19-20 **15:34:** Rom 13:11, Wok Me 26:8, 1Kor 6:5 **15:35:** Jon 12:24 **15:38:** Jen 1:11

nɨpwranraha. Mətə narimnari me nəha kamətə fwe ia nɨmagouagou kamhəser ropə ia nɨpwrai narimnari me nəha kamətə ia təkure tɨprənə.

41 Nukuraanien səvəi meri ropə ia nukuraanien səvəi məkwə mɨne nəhiapwien səvəi kəməhau me. Nəhiapwien səvəi kəməhau me nepwɨn hopə ia səvəi nepwɨn mwi.

42 Tro mwi iamɨnhi irə ia nəpɨn nəha nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. Iərmama sə kɨmənɨmwi nɨpwran trɨmərɨr, mətə nəpɨn in trətui mwi nɨpwran trɨpkɨmərɨr mhə mwi.

43 Iərmama sə kɨmənɨmwi nɨpwran rɨpkamasan mhə, mətə nəpɨn in trətui mwi nɨpwran tramasan. Iərmama sə kɨmənɨmwi nɨpwran nɨskaiien səvənhi riwən, mətə nəpɨn in trətui mwi nɨpwran trɨskai.

44 Nəpɨn kɨmənɨmwi iərmama nɨpwran ro nusan, mətə nəpɨn in trətui mwi nɨpwran tro nənɨmwɨn.

Trɨni mɨnuə nɨpwrai iərmama sə ro nusan, nənə nɨpwrai iərmama sə ro nənɨmwɨn in mwi fwe ikɨn.

45 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə rɨməkupwən, Atam, in rɨməuvehe iərmama riti sə ramɨru.” Atam sampam, in i Kristo, rɨməuvehe mo in nənɨmwɨn i rauvei pehe nɨmɨruien.

46 Mətə rɨpko mhə nɨpwrataha i sə ro nənɨmwɨn trukupwən, mətə nɨpwrataha sə ro nusan, nənə kurirə irə nɨpwrataha sə ro nənɨmwɨn.

47 Iərmama sə rɨməkupwən in səvəi tɨprənə i. Kumwesən rɨno in ia tɨprənə. Mətə iərmama sə rɨməkurirə rɨməuku pen ia neiai.

48 Nərmama me pam səvəi tɨprənə, nɨpwranraha rəmwhen ia nɨpwrai iərmama nəha Kumwesən rɨno ia tɨprənə. Nərmama səməme tuhəuvən ia neiai, nɨpwranraha trəmwhen ia nɨpwrai iərmama sə rɨməuku pen ia neiai.

49 Təkwtəkwuni kɨtaha səmwhen ia iərmama nəha sə Kumwesən rɨno ia tɨprənə. Ia noien a mwi nəha kɨtaha tsəmwhen a mwi ia iərmama nəha sə rɨməuku pen fwe ia neiai muvehe.

50 Iakani irapw tukumiaha, piak me, nɨpwrai iərmama sə ro nusan mo nɨten ko rɨpkuvnimwə mhə ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə. Rəmwhen a mwi nəri mərɨr ko rɨpkuvehi mhə nəri sə ramarə rerɨn.

51-52 Həregi ro. Nəgkiariien i iakani pehe tukumiaha i nəha təkwtəkwuni in nəgkiariien riti sə rɨnamərkwafə fwe kupwən. Rɨpko mhə kɨtaha pam tsemhə, mətə nəpɨn kisɨpw sampam trasək kɨtaha pam tsəuvehe mhərməvi. Kurirə iərmama riti rapri m kuatia ia nənimen, mətə nəri nəha rɨno sampam

15:43: Fil 3:20-21 **15:45:** Jen 2:7, Jon 6:63, 2Kor 3:6,17 **15:47:** Jen 2:7 **15:50:** 1Kor 6:13 **15:51-52:** Mat 24:31, 1Tes 4:15-17

akwauakw a. Nəpin kisipw sampam trasək, nənə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi mhəpwəh mwi nemhəien, nənə kitaha tsəuvehe mhərməvi.
53 Nipwrataha sə ro nəri mərir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko ripkimərir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rerin.
54 Nipərhienien, nipwrataha sə ro nəri mərir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko ripkimərir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rerin. Nəpin nəri nəha truvehe mo sampam, nənə nəgkiariien sə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mo nipərhienien, rani mə, "Nemhəien ruvəiwən. Kuvəuvehi irapw in ia naruagənien."
55 "Eh, nemhəien, tikəfo masori ia kimaha?
Eh, nemhəien, tikəfo mo nəmisəien m kimaha?"
56 Nəri sə nemhəien rauvehi niskaiien səvənhi irə ti noien nəmisəien m iərmama in nə noien ərəha, nənə nəri sə noien ərəha rauvehi niskaiien səvənhi irə in nə Loa.
57 Mətə pwəh səni tanak m Kumwesən sə rauvei pehe m kitaha noien i saməuvehi raku pen ti Iərimənu səkitaha Iesu Kristo, noien sə ramo kitaha səskai mhəpi raka nemhəien.
58 Ro pen piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekin, mhəpwəh nəseniien nari riti rikiukiu ia kimiaha. Nəpin me tihamo wok səvəi Iərimənu səkitaha ia rerimiaha pam, ti nəri nə mə hiəukurən mə wok səvəi Iərimənu səkitaha sə hiamo hiəpko auər a mhə.

16

Mane səvəi nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən
1 Ia nikaren səvəi mane səvəi nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem, tihaməkeikei mho rəmwhen sə iakimәni pen ti nakalasia me fwe ia profens nəha Kalesia.
2 Ia Sante me pam, kimiaha pam kuatia kuatia tihaməkeikei mhəmri karen mane me nepwin. Iərmama sə rauvehi mane asori trəmri karen ripik. Iərmama sə rauvehi mane ouihi trəmri karen ouihi a. Ro iaminhi irə nəpin iakuvehe ko hiəpkəmwur mhə mwi mə tiho pam nəri nəha ia nəpin kuatia.
3 Tihərui irapw kimiaha me nepwin mə tuhəuvehi mane mhəuvən. Nənə nəpin iakuvehe, iakrai nəkukuə mini irapw irəha ti nəkur Jerusalem nənə mərhi pen irəha həpeki mane mhəuvən fwe ikin.
4 Trini minuə iakətoni mə ramasan mə iou mwi takevən, nənə irəha tuhəkurirə iou.

Pol raməres narimnari me nepwin mə nəkur Korin tuhamәkeikei mho

15:53: 2Kor 5:4 **15:54:** Aes 25:8 **15:56:** Rom 6:14, 7:13 **15:58:** 2Kron 15:7, Rev 14:13 **16:1:** Rom 15:25-26, 2Kor 8:1-9, Kal 2:10

5 Kurirə iakuvehe məti pehe kimiaha, takevən raka fwe profens nəha Masetonia, ti nəri nə mə takaməkeikei mukupwən mevən fwe Masetonia.
6 Rosi takarə kwopti kitaha m kimiaha mə rəfo sarə a meste nəpin səvəi nəkwieiien tro sampam. Nənə hiəukurən nasituien ia nirak ia navənien səiou sə iakamevən pen me ikin.
7 Iapkokeikei mhə mə takuvehe mətoni kimiaha nənə mier mwi, mətə iakokeikei mə takuvehe sarə kwopti trini minuə Iərimənu səkitaha rəseni iou.
8 Mətə takarə a ia kwopun i ia Efesas meste nəpin səvəi Pentekos,
9 ti nəri nə mə Kumwesən rinəsevər ia suatuk tukw iou mə tako wok amasan sə trukuə kwənkwan ripik, nəri auər a mə nərmama həpik haməmwur mə tuhəsisəg iou ti noien wok.

10 Trini minuə Timoti ruvehe mətoni kimiaha, hio ramasan min, mhəuvei pen nisiaiien min, ti nəri nə mə in ramo wok səvəi Iərimənu səkitaha rəmwhen a ia nirak.
11 Rərəha mə tihamətoni in rəmwhen mə in iərmama auər a riti. Mətə tihaməkeikei mhasitu irə ia navənien səvənhi nəpin in rirərig muvehe mətoni iou. Iou iakameitenhi piəvtaha me irəha Timoti mə tuhəuvehe mhətoni iou.

12 Ia nikaren səvəi piəvtaha Apolos, iakiməni pen tukwe in mə in traməkeikei mukurirə piəvtaha me muvehe mətoni kimiaha. Mətə in rəpwəh nokeikeiien mə truvehe nəha təkwtəkwuni, mətə in truvehe ia nəpin sə ratukwatukw tukwe.
13 Hətui mhəpwəh napriien, nənə mhərer əknekin ia nahatətəien səkimiaha, mhəpwəh nehekirien, mho mə hiəskai.
14 Narimnari me pam səməme hiamo, tiho ia nokeikeiien.

15 Kimiaha hiəukurən mə Stefanas mine nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi, irəha haməkupwən mhəni nipərhienien ia Iesu fwe profens nəha Akaea, nənə irəha həmwur pik ti nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən. Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə
16 tihəuvei pen nisiaiien m nərmama sə ro me iaminha irə, mine nərmama me pam səməme kamhowok mamhəsese pəri irəha minraha.
17 Nəpin Stefanas, Fotunatas, mine Akaekas harier pehe rerik ragien, ti nəri nə mə nari auər a mə kimiaha hiəiwən, mətə nəpin iakətoni irəhar rəmwhen mə iakinətoni kimiaha.
18 Irəhar haro iou iakuvehi napwisien ia rerik rəmwhen irəhar haro mwi ia kimiaha. Nərmama me iaminha irə,

---

16:5: Wok Me 19:21 **16:6:** Rom 15:24, Taet 3:12 **16:7:** Wok Me 18:21 **16:9:** Wok Me 19:8-10, 2Kor 2:12, Kol 4:3, Rev 3:8 **16:10:** 1Kor 4:17 **16:11:** 1Tim 4:12 **16:12:** 1Kor 1:12, 3:6 **16:13:** Sam 31:24, Efes 6:10 **16:15:** Rom 16:5, 1Kor 1:16 **16:16:** 1Tes 5:12 **16:18:** Fil 2:29

ramasan mə tihəgnəgɨni irəha pwəh nərmama hətoni mhəukurən irəha.

Nəgkiariien sampam

19 Nakalasia me ia profens fwe Esia haməni ramasan tukumiaha. Akwila mɨne Prisila krouokeikei pɨk mə trouni ramasan tukumiaha ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha irəha nakalasia me səməme hamousəsɨmwɨn irəha me ia nimwə səvənrau.
20 Piəvtaha me pam ia kwopun i haməni ramasan tukumiaha. Tihəni ramasan tukumiaha me mhakei m kɨmiaha me ia nakeiien sə rəmher.
21 Iou Pol, iakamrai nəgkiariien i səvəi nɨniien ramasan tukumiaha, mamrai ia rəgɨk atukwatukw.
22 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh nokeikeiien Iərɨmənu səkɨtaha, pwəh Kumwesən rəkwein ərəha irə. Iərɨmənu səkɨtaha, uvehe rə!
23 Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha ramarə tukumiaha.
24 Pwəh nokeikeiien səiou ramarə tukumiaha pam səməme hiəuvəuvehe mhəno kuatia kɨmiaha Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

16:19: 2Tim 1:15, Wok Me 18:2,18,26, Rom 16:5 **16:20:** Rom 16:16, 2Kor 13:12
16:21: Kol 4:18, 2Tes 3:17 **16:22:** Kal 1:8-9

Seken Korin
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rɨmərai nəkukuə i kani mə Seken Korin. In ruvərai raka Fas Korin məkwə nepwɨn həukurau nənə in rɨrai mwi sə i mərhi pen i revən. Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi ihi kusen səvənraha, mamho ihi noien ərəha me. Pol revən fwe Korin mətə rarə ouihi a tɨ nəri nə mə irəha həpkrərɨg mhə ia noien ərəha me səvənraha. Nənə nəkur əfwaki me nepwɨn həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Pol mə in aposol pərhien riti səvəi Kumwesən. Nəpɨn Pol rəpwəh irəha mevən fwe profens Masetonia, in rerɨn ragien pɨk nəpɨn Taetas ruvehi nəgkiariien amasan muvehe mə nakalasia me fwe Korin ḥənətə sas ia noien ərəha me səvənraha nənə mhərərɨg ia noien ərəha me səvənraha. Nəpɨn Pol rɨregi nəgkiariien nəha, in rɨrai nəkukuə sə ro kəru irə revən tɨ nəkur Korin. Ia nɨpəri nəkukuə i sə rakupwən Pol rɨni pen tɨ nəkur Korin mə rerɨn ragien tɨ nəri nə mə irəha hənəpwəh noien ərəha me səvənraha mamho noien amasan sə Kumwesən rokeikei. Ia nɨpəri nəkukuə sə rakurirə Pol raməgkiari atukw a ia in mɨne nərmama səməme kamhəmwəki in mamhəni ərəha in.

1 Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨməni nəkwan mə tako, mɨne piəvtaha Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, mɨne nərmama me pam səvəi Kumwesən fwe profens nəha Akaea.

2 Pwəh Kumwesən Tata səkɨtaha, mɨne Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha, krouəriari pehe namasanien mɨne nəmərinuien m kɨmiaha.

Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien

3 Pwəh səgnəgɨni Kumwesən i in Kumwesən mɨne Tata səvəi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo, in Tata sə in nukune napiien, nənə in Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien me pam.

4 In ramasitu ia kɨmaha ia nəmisəien me pam səkɨmaha, mə kɨmaha iahəukurən nasituien ia nərmama ia nəmisəien me səpəmsəpə səməme irəha haməregi. Nənə kɨmaha tahasitu ia nirəha ia noien səvəi nasituien sə Kumwesən rɨno m kɨmaha.

5 Rəmwhen a ia nəmisəien sə Kristo rɨməuvehi, nəmisəien nəha rauvehe pɨk mwi ia nɨmɨruien səkɨmaha. Ia noien a mwi nəha, tɨ nəri nə mə kɨmaha iahaməuvehe mho kuatia kɨmaha Kristo, Kumwesən ramasitu pɨk ia kɨmaha, nənə noien nəha ramevən mwi tɨ nərmama nepwɨn.

1:1: 1Kor 1:1 **1:2:** 1Kor 1:3 **1:3:** Efes 1:3, 1Tes 1:3, Rom 15:5 **1:5:** Sam 34:19, Sam 94:19

6 Trɨni mɨnuə kɨmaha iahamregi nəmisəien, mətə in nə trasitu ia kɨmiaha muvehimɨru kɨmiaha. Trɨni mɨnuə Kumwesən rasitu ia kɨmaha ramo mə kɨmaha iahəukurən nasituien ia kɨmiaha. Nənə kwənkwai nasituien nəha raukuə ia nɨmɨruien səkɨmiaha, nənə nəpɨn hiarə ia nəmisəien kuatia a tsarə irə trasitu ia kɨmiaha mə tihərer əknekɨn ia nəpɨn me.

7 Kɨmaha iahənəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨmaha ia Kumwesən tukumiaha mə tihərer əknekɨn. Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨtaha pam samarə ia narəien kuatia a mə kɨmiaha tihəregi nəmisəien sə iahamarə irə, nənə ia noien a mwi nəha Kumwesən trasitu ia kɨmiaha rəmwhen ramasitu ia kɨmaha.

8 Piak me, kɨmaha iahokeikei mə tihəukurən amasan nəpɨn sɨkai sə iahənarə irə ia profens nəha Esia. Nəpɨn nəha rɨskai pɨk tukumaha, mo rerɨmaha rɨrhi mə ko iahəpkɨmɨru mhə mamhəuvən.

9 Kɨmaha iahamregi rəmwhen kɨnəkiri raka kɨmaha mə tahemhə. Mətə narimnari me nəha haməuvehe mə kɨmaha tahəpwəh nətɨgiteien ia nɨskaiien atukw səkɨmaha, mətə tahətɨgite ia Kumwesən sə ramo nərmama hemhə hətui mwi.

10 Ia nəpɨn nəha ipaka kɨmaha iahemhə, mətə in rɨməuvehimɨru kɨmaha. Nənə in trauvehimɨru kɨmaha iamɨnhi irə mamevən. Iahənəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨmaha irə mə in truvehimɨru mwi kɨmaha.

11 Mətə kɨmiaha tihaməkeikei mhasitu ia kɨmaha mhəfwaki tukumaha. Tiho iamɨnha irə mə nərmama həpɨk tuhəni tanak m Kumwesən tɨ narimnari amasan me səməme in tro m kɨmaha tɨ nəri nə mə nərmama həpɨk hənəfwaki tukumaha.

Pol rərari ia nətərɨgien səvənhi mɨne nəfe tro

12 Nari riti kɨmaha iahaməgkiari ərpwi irə. Kɨmaha iahamregi fwe ia rerɨmaha mə ro nɨpərhienien. In i mə noien səkɨmaha ia təkure tɨprənə iahəno m nərmama nepwɨn, mhəno mwi m kɨmiaha rəpi raka, in noien sə raməmak irapw ia kwopun ukuraan. Iahaməni a nəgkiariien pərhien rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Iahəpkəgkiari mhə ia nukurənien səkɨmaha səvəi tɨprənə, mətə iahaməgkiari ia namasanien səvəi Kumwesən.

13-14 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iahəpkrai mhə nəgkiariien riti sə rɨskai tukumiaha tɨ nəvsiniien, uə tɨ nukurənien nɨpwran. Təkwtəkwuni hiəuvəukurən nətərɨgien səkɨmaha kwopti, mətə iakokeikei pɨk mə nəpɨn riti tihəukurən pam. Nənə ia noien nəha, nəpɨn Iesu Iərɨmənu səkɨtaha truvehe mwi, kɨmiaha tihagien tukumaha rəmwhen a mwi mə kɨmaha iahamagien tukumiaha.

1:6: 2Kor 4:15 **1:8:** Wok Me 19:23, 1Kor 15:32 **1:10:** 2Tim 4:18 **1:12:** Hip 13:18, 2Kor 2:17, 1Kor 1:17 **1:13-14:** 2Kor 5:12, Fil 2:16

15-16 Ti nəri nə mə iakukurən mə hiamagien tukumaha, nətərigien kupwən səiou mə takevən fwe profens nəha Masetonia, mukupwən muvehe mətoni kimiaha, nənə nəpin takrərig takuvehe mwi mətoni kimiaha. Ro pen tihəuvehi namasanien m kəru, nənə kurirə irə tihasitu ia nirak ia suatuk səiou ti nevənien fwe ia tənə Jutia.

17 Mətə iakinəpwəh. Ro pen rosi rerimiaha rirhi mə nəpin iakamətərig mə tako iaminha irə nətərigien səiou ramaiuaiu? Uə rosi iakəmwhen a ia nərmama nepwin səvəi tiprənə kamhəni nəgkiariien mi nəha "Ouəh" mine "Rekəm" ia nəgkiariien kuatia a?

18 Kimiaha hiəukurən mə Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpin me. Nənə kimaha mwi nəgkiariien səkimaha tukumiaha ripko mhə "Ouəh" mine "Rekəm."

19 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Tini Kumwesən i Iesu Kristo sə iahamarəvisau irapw tukumiaha kimrahar Saelas mine Timoti, ripko mhə "Ouəh" mine "Rekəm," mətə ia Kristo, nəpin me pam nəgkiariien səkimaha in nə "Ouəh."

20 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə promes me pam səvəi Kumwesən həuvehe mho nipərhienien i ia Iesu Kristo. Kitaha səuvəuvehe mhəno kuatia kitaha min, ro pen səukurən niniien "Ouəh" ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən.

21 Kumwesən a ramo kimaha iahamərer əknekin ia Kristo kitaha m kimiaha. In rimərfi kitaha,

22 məmri Nənimwin səvənhi ia reritaha rahatən pen mə kitaha nərmama me səvənhi. Ti nəri nə mə Nənimwin nəha ramarə ia reritaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me səməme rinəmri karen mə səkitaha.

23 Təkwtəkwuni iakaməkwein Kumwesən mə triregi nəgkiariien i səiou. Trini minuə iapkini mhə nipərhienien, pwəh in rərpwin noien ərəha səiou. Iou iakinapkuvehe mhə fwe Korin ti nəri nə mə iapkokeikei mhə mə takini nəgkiariien sikai riti tukumiaha.

24 Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tahərimənu ia nahatətəien səkimiaha, rekəm. Mətə taho wok kitaha m kimiaha ti nagienien səkimiaha, ti nəri nə mə hiənərer əknekin raka ia nahatətəien səkimiaha.

2

1 Ro pen iakuvəni raka ia rerik mə ko iapkuvehe mhə mwi mətoni kimiaha mo rerimiaha rəmisə.

2 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kimiaha a hiamo rerik ramagien, mətə trini minuə iako rerimiaha rəmisə, nənə iərmama riti riwən sə tro rerik ragien.

1:15-16: 1Kor 16:5-6 **1:19:** Wok Me 18:5 **1:20:** Rev 3:14 **1:22:** 1Jon 2:27, Efes 1:13-14, 2Kor 5:5, Rom 8:16-17 **1:23:** Rom 1:9, 2Kor 11:31 **1:24:** 1Tes 5:3 **2:1:** 1Kor 4:21, 2Kor 12:21

3 Nənə iakiməraiˌ nəkukuə nəha mə nəpin iakuvehe mətoni
kimiaha tapkregi mhə rerik rəmisə. Iakəpwəh nokeikeiien mə
nərmama səməme tuhaməkeikei mho rerik ragien, tuho rerik
rəmisə. Iou iakuvəukurən raka mə kitaha kuatia a, nənə nəpin
rerik ragien, kimiaha mwi rerimiaha tragien.
4 Ro pen nəpin iakiməraiˌ nəkukuə nəha m kimiaha rerik
rəmisə pik tukumiaha, mərkwəpir, nise nənimek raiu tuku-
miaha. Iapkrai mhə nəkukuə nəha mə tro rerimiaha rəmisə,
mətə iakiməraiˌ mə tihəukurən nokeikeiien i səiou rasori tuku-
miaha.

Nakalasia me fwe Korin tuhaməkeikei mhenouenou noien ərəha sə iərmama nəha rino

5 Mətə iərmama nəha rino noien ərəha, in ripko mhə rerik
rəmisə, mətə rino mə kimiaha pam rerimiaha rəmisə kwopti.
Iakani nəgkiariien i məpwəh nokeikeiien mə triskai pik ti
iərmama nəha,
6 ti nəri nə mə nərpwinien nəha kimiaha hiəpik hiəno min ti
noien ərəha səvənhi rinəmwhen raka.
7 Təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mhenouenou noien
ərəha səvənhi nənə mhomasan rerin, mə rerin trəpwəh nəmisə
pikien muvehi irapw nətərigien səvənhi.
8 Iakaməres kimiaha mə tiho pwəh in rukurən nokeikeiien
səkimiaha tukwe.
9 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə in nə nəri iakiməraiˌ
nəkukuə nəha tukwe, mə takətoni ro kimiaha mə tiho nəkwak
ia narimnari me pam uə rekəm.
10 Trini minuə hiənenouenou noien ərəha səvəi iərmama
riti, iou mwi takenouenou irə. Trini minuə iərmama nəha rino
nəri ərəha me nepwin mə iou takaməkeikei menouenou noien
səvənhi, mətə iou iakinenouenou raka noien səvənhi ia nəmri
Kristo ti nasituien ia kimiaha.
11 Iakamo noien nəha kamo Setan rouraha kitaha ia
neikuəien me səvənhi. Iakani iaminhi ti nəri nə mə kitaha
səuvəukurən raka nətərigien me səvənhi səməme in ramesi
pen.

Kumwesən ramo nərmama kamhəukurən Kristo ia aposol me səvənhi

12 Nəpin iakevən fwe ia taon nəha Troas mə takəvisau
irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakətoni mə Iərimənu
səkitaha rinəsevər ia təpinhə miou mə tako wok fwe ikin.
13 Mətə iakamətərig pik mipkapwis mhə, ti nəri nə mə
iapkətoni mhə piak Taetas ia kwopun nəha. Nənə iakəsəkir
minraha mier mevən fwe ia profens nəha Masetonia.
14 Mətə iakaməgnəgini Kumwesən ti nəri nə mə ia nəpin
me in ramiri kimaha ia Kristo, mamo kimaha iahəmwhen

2:4: Wok Me 20:31 **2:5:** 1Kor 5:1 **2:9:** 2Kor 7:15, 10:6 **2:11:** Luk 22:31
2:12: Wok Me 14:27, 1Kor 16:9 **2:13:** Wok Me 20:1

ia nərmama me i kamhəkurirə ia kig riti sə rinaruagən pam, mamrərig pen fwe imwəni. Ia nəpin me Kumwesən ramo nukurənien ia Kristo rauku pen ia kimaha mamevən ia kwopun me. Nərmama kamhəregi nukurənien nəha rəmwhen ia nari riti kamregi nipekin.

15 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kimaha iahəmwhen ia nimwəkmwəki nari nipekin rapein amasan Kristo rauvani ti nəgnəginiien Kumwesən nise napw irə ramevən ti nərmama səməme Kumwesən rauvehimiru irəha, mamevən mwi ti səməme kamhəuvən mə tuhemhə.

16 Səməme kamhəuvən mə tuhemhə həregi kimaha iahəmwhen ia nipeki nise napw nəha sə rauku pen ia nemhəien mamevən ti nemhəien. Səməme Kumwesən rauvehimiru irəha həregi kimaha iahəmwhen ia nise napw nəha sə rauku pen ia nimiruien mamevən ti nimiruien. Wok nəha wok asori. Sin rukurən noien?

17 Kimaha iahəpkəmwhen mhə ia nərmama me nəha həpik kamhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ti nuvehiien a mane, rekəm. Mətə Kumwesən rinərhi pehe kimaha. Ia Kristo kimaha iahaməni irapw nəgkiariien amasan səvənhi ia nəmri Kumwesən, nənə nəgkiariien səkimaha rauku pen a ia rerimaha sə ratukwatukw.

3

Nəkukuə riti kimərai rani sas ia Pol mine in me nepwin

1 Rosi rerimiaha rirhi mə iahənaməfiəutə mwi kimaha ia nəmrimiaha, mətə ripko mhə iaminhi irə. Nəpin nərmama pwispwis me həuvehe imwəmiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə riti kimiaha me nepwin həmərai ti nini irapwien irəha tukumiaha, ti nəri nə mə hiəreirei irəha. Nənə nəpin həier mhəpwəh kimiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə səkimiaha ti noien kimiaha me nepwin həukurən irəha. Kimiaha hianuə tiho iaminhi irə ia kimaha? Rekəm!

2 Kimiaha atukwatukw hiəmwhen ia nəkukuə səkimaha rani sas ia kimaha. Nəkukuə nəha kimərai pen ia rerimaha, nərmama pam tuhəvsini mhəukurən.

3 Ro nukurənien i tukunraha hətoni mə Kristo əpa rimərai nəkukuə nəha, məmri pehe ia rəgimaha mə tahərhi pen i ramevən. In ripkrai mhə nəkukuə nəha ia nəri kamrai nari irə, mətə rimərai nəkukuə nəha ia Nənimwin i in səvəi Kumwesən sə ramiru. Nənə ripkrai pen mhə ia kəruəterei sə ripwiəpwiə, mətə rimərai pen ia reri nərmama.

2:15: 1Kor 1:18 **2:16:** Luk 2:34, 2Kor 3:5-6 **2:17:** 2Kor 1:12, 1Tes 4:11 **3:1:** 2Kor 5:12, Wok Me 18:27, Rom 16:1 **3:2:** 1Kor 9:2 **3:3:** Eks 24:12, Jer 31:33, Esik 36:26-27

4 Kɨmaha iahəpkehekɨr mhə mə tahəni iamɨnhi irə, tɨ nəri nə mə kɨmaha iahəuvəuvehe mhəno kuatia kɨmaha Kristo, nənə mamhahatətə əknekɨn ia Kumwesən.
5 Kɨmaha iahəmwhen tɨ noien wok i, mətə ko iahəpkɨni mhə mə nari riti rauku pehe atukw a tukumaha. Kɨmaha iahəmwhen tɨ nəri nə mə Kumwesən ramasitu ia kɨmaha.
6 In rɨno kɨmaha iahənəmwhen tɨ noien wok kɨmaha iotukwininari me səvəi nəgkiariien vi səvənhi sə in rɨnərihi tərini əknekɨn. Nəgkiariien vi nəha rɨpkuku pen mhə ia Loa sə kɨmərai, mətə rɨməuku pen ia Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Loa sə kɨmərai ramousi əpune iərmama, mətə Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən rauvei pehe nɨmɨruien.

Nəgkiariien vi kɨnərihi tərini əknekɨn ramser pɨk anan rɨnəpi raka Loa

7 Fwe kupwən, nəpɨn Loa sə kɨmərai pen ia kəruəterei kəru rɨməuvehe vi a, rɨməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən. Nukuraanien nəha rəhiəpwɨn nənime Moses ramser pɨk. Nəkur Isrel ko həpkəti əter pen mhə ia nənime Moses, nəri auər a mə nukuraanien nəha ia nənimen rɨnameiwaiu. Noien səvəi Loa nəha ramo mə iərmama remhə, mətə rɨməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən.
8 Mə ro iamɨnhi irə rəfo ia noien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan? Tukətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pɨk məpi raka.
9 Nəgkiariien akuas səvəi Loa sə ramək iri nərmama mə tuhaməkeikei mhemhə kamətə nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser, mətə mə ro iamɨnhi irə nəgkiariien vi kɨnərihi tərini əknekɨn sə ramo nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, tukətoni mwi nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pɨk məpi raka.
10 Nɨpərhienien, nəgkiariien akuas səvəi Loa sə kamətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə, təkwtəkwuni nəha kəpwəh nətoniien nukuraanien nəha irə, tɨ nəri nə mə nəgkiariien vi kɨnərihi tərini əknekɨn ramser pɨk anan rɨnəpi raka Loa nəha.
11 Nəgkiariien akuas səvəi Loa rɨməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən, mətə triwən mwi rəmwhen ia nukuraanien sə rɨməser ia nəmri Moses. Mətə nəgkiariien vi Kumwesən rɨnərihi tərini əknekɨn trarə rerɨn, mɨser pɨk məpi raka.
12 Tɨ nəri nə mə kɨmaha iahəukurən amasan nəri nəha mə ro iamɨnhi irə, ro pen kɨmaha iahamətɨgase,
13 mhəpkəmwhen mhə ia Moses. In rɨnousəman nənimen ia tɨnari əgeigei mə nəkur Isrel tuhəpwəh nətoniien mə nukuraanien sə ramə hiəpwɨn nənimen rɨnamiwən.

3:4: 2Kor 2:16 **3:6:** Jer 31:31, 1Kor 11:25, Jon 6:63, Rom 7:6 **3:7:** Eks 34:30 **3:8:** Kal 3:2,5 **3:9:** Dut 27:26, Rom 1:17, 3:21 **3:10:** Eks 34:29 **3:13:** Eks 34:33-35

14 Mətə nətərɨgien səvəi nəkur Isrel me nəha fwe kupwən kɨnərəpinhə i. Nənə meste pehe nəha ipwet mɨne nəpɨn irəha həvsini nəgkiariien akuas səvəi Loa, irəha həpkregi sas mhə nəfe rani, tɨ nəri nə mə nari riti ramərəpinhə nətərɨgien səvənraha rəmwhen ia tɨnari əgeigei sə rɨnousəman nənime Moses. Mətə Kristo əpa rukurən nuvehi rakaien nəri nəha ia nətərɨgien səvəi iərmama nəpɨn iərmama ruvehe mo kuatia irau min.
15 Ouəh meste pehe nəha ipwet mɨne, nəpɨn həvsini Loa səvəi Moses, nari riti raməsisəg ia nətərɨgien səvənraha rəmwhen ia tɨnari əgeigei nəha sə rɨnousəman nənime Moses fwe kupwən.
16 Mətə trɨni mɨnuə iərmama riti ruvsini in muvehe tɨ Iərɨmənu səkɨtaha, tɨnari nəha trier raka.
17 Iərɨmənu nəha səkɨtaha in Nənɨmwɨn Ikinan. Nənə kwopun Nənɨmwɨn Ikinan ramarə ikɨn, in rafi nari ia nərmama.
18 Kɨtaha pam i səpkuvegi mhə nəmrɨtaha rəmwhen ia Moses, mətə nəmrɨtaha ramser kamətə nukuraanien səvəi Iərɨmənu ia kɨtaha. Ia nəpɨn me in rauvsini nɨmɨruien səkɨtaha mə tsəuvehe mhəmwhen irə sarə ia nukuraanien riti mharə mhəuvən mwi ia riti. Noien i rauku pen tɨ Iərɨmənu səkɨtaha in nə Nənɨmwɨn Ikinan.

4

Kumwesən ruvei pen wok m aposol me

1 Kumwesən rapi tukumaha nənə muvei pehe wok i m kɨmaha ro pen tahəpwəh nəpouien i.
2 Kɨmaha iahəuvəuvei pen raka təkutamaha ia noien afafa me mɨne noien me səməme ho naurɨsien. Iahəpkavən mhə ia noien səvəi neikuəien, uə iahəpkuvsini mhə nəgkiariien səvəi Kumwesən, rekəm. Mətə kɨmaha iahaməni irapw nəgkiariien pərhien ia nəmri nərmama me pam mə irəha tuhəkiri noien səkɨmaha mhəukurən ia rerɨnraha mə kɨmaha iahamo noien atukwatukw ia nəmri Kumwesən.
3 Rosi nəgkiariien amasan sə iahaməni irapw ramərkwafə tɨ nərmama nepwɨn, mətə ramərkwafə a tɨ nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə.
4 Irəha ko həpkɨni mhə nɨpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha, tɨ nəri nə mə Setan i, iəremhə sə ramərɨmənu ia tɨprənə i, rɨnousəman nətərɨgien səvənraha, mamo irəha həpwəh nətoniien nukuraanien sə raməhiəpwɨn irəha. Nukuraanien nəha rauku pen ia nəgkiariien amasan sə raməvisau nasoriien səvəi Kristo. Kristo nəha in rəmwhen atukwatukw ia Kumwesən.

3:14: Rom 11:25 **3:16:** Rom 11:23,26 **3:17:** Jon 8:32,36, Rom 8:2, Kal 5:1 **3:18:** Eks 16:7, 24:17 **4:1:** 2Kor 3:6 **4:2:** 2Kor 2:17, 1Tes 2:5, 1Kor 1:18 **4:4:** Efes 2:2, Kol 1:15, Hip 1:3

5 Kɨmaha iahəpkəvisau atukw mhə kɨmaha, mətə iahaməvisau Iesu Kristo mə in Iərɨmənu, nənə kɨmaha nərmama iahamo tukwini nari m kɨmiaha ia nəghi Iesu.

6 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Kumwesən nəha rɨməni mə, "Pwəh nukuraanien ruək məhiəpwɨn kwopun rɨpitəv ikɨn," in raməhiapw ia rerɨmaha, mə kɨmaha iahəukurən nətoniien nukuraanien səvəi Kumwesən, nənə iahətoni nukuraanien nəha ramser ia nənime Kristo.

Aposol me həpkɨskai mhə ia nɨskaiien atukw səvənraha

7 Mətə kɨmaha iahaməuvehi nəri amasan nəha ia nɨpwramaha me i kɨno ia tɨprənə həpkɨskai mhə. Ro iamɨnhi irə mə trahatən pen mə nɨskaiien amasan nəha rəpi raka rɨməuku pen tɨ Kumwesən, rɨpkuku pehe mhə tukumaha.

8 Ia nəpɨn me kɨmaha iahamregi rərəha ia narimnari me rɨpɨk, mətə iahəpkɨmwei mhə. Nəpɨn me nepwɨn iahəreirei suatuk, mətə iahaməmwur mhəpwəh nəpwəhien.

9 Nərmama hamo nərəhaien m kɨmaha, mətə Kumwesən rɨpkəpwəh mhə kɨmaha. Hamousi kɨmaha, mətə həpkouraha mhə kɨmaha.

10 Ia nəpɨn me rəmwhen mə kɨmaha iahaməuvehi nemhəien səvəi Iesu ia nɨpwramaha, ro iamɨnhi irə mə nərmama həukurən nətoniien mwi nɨmɨruien səvəi Iesu ia nɨpwramaha.

11 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmaha iahamarə, nəpɨn me pam kauvei pen kɨmaha mə tahemhə tɨ nəghi Iesu. Ro iamɨnhi irə mə nərmama tuhətoni nɨmɨruien səvənhi ia nɨpwramaha sə trɨpkemhə ia nəpɨn riti.

12 Noien nəha nɨpwran mə nemhəien ramowok ia kɨmaha, mətə nɨmɨruien ramowok ia kɨmiaha.

13 Nəkukuə Ikinan rani mə, "Iakɨnahatətə ro pen iakani." Ia noien kuatia a səvəi nahatətəien kɨmaha mwi iahənahatətə ro pen iahaməni.

14 Kɨmaha iahəukurən amasan mə Kumwesən sə rɨno Iərɨmənu səkɨtaha rətui mwi ia nemhəien, in tro kɨmaha mɨne kɨmiaha, kɨtaha pam sətui mwi ia nemhəien kɨtaha Iesu, nənə mərpwi irapw kɨtaha ia nənimen.

15 Narimnari me i, kɨmaha iahamo ramasitu ia kɨmiaha mə nəpɨn namasanien səvəi Kumwesən rɨvi pehe nərmama həpɨk mwi həuvehe tɨ Kristo, nənə nərmama həpɨk mwi tuhəni tanak tɨ Kumwesən, mhəuvehi utə nəghɨn irənhə anan.

16 Narimnari me nəha ho kɨmaha iahəpwəh nəpouien i. Nəri auər a mə nɨpwramaha iruə ramevən mə trərəha, mətə rerɨmaha fwe imwə Kumwesən ramo mə ramərməvi ia nəpɨn me.

4:5: 2Kor 1:24 **4:6:** Jen 1:3, Aes 9:2, 2Kor 3:18 **4:7:** 2Kor 5:1 **4:8:** 2Kor 1:8, 7:5 **4:10:** 1Kor 15:31 **4:11:** Rom 8:36 **4:13:** Sam 116:10 **4:14:** 1Kor 6:14 **4:15:** 2Kor 1:3-6 **4:16:** Efes 3:16

17 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə nəmisəien me i samərəgi ia
təkure tiprənə i irəha nəri auər a, həpkarə əpwəmwis mhə,
mətə haməpnəpenə ia kitaha ti narəien rerin sə raməhiapw
mamasan pik məpi raka.
18 Nənə ro iaminhi irə, nənimemaha həpkərer pen mhə
ia narimnari me kamətoni, mətə hamərer pen ia narimnari
me kipkətoni mhə. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə narim-
nari me kamətoni irəha narimnari me səvəi təkwtəkwuni a,
tuhəpkiwən, mətə narimnari me kipkətoni mhə irəha tuharə
rerin.

5

Nipwrataha sə vi fwe ia neiai

1 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nipwrataha rəmwhen ia
nimwə tapolen samarə irə səvəi nəpin ouihi a ia tiprənə i. Nənə
kitaha səukurən mə trini minuə nipwrataha i ruvehe memhə
mərəha, mətə fwe ia neiai nipwrataha vi fwe ikin sə rəmwhen
ia nimwə riti ripko mhə iərmama rino mətə Kumwesən a rino
nənə in trarə rerin.
2 Nəpin samarə ia nipwrataha i, samərəgi rərəha, mamhəvi
kwakwa neiahagien tukwe, mamhokeikei anan mə tsəuvən
mharə ia nimwə vi nəha fwe ia neiai.
3 Kitaha tsarkahu nipwrataha vi nəha rəmwhen ia karkahu,
tipkətə mhə mə samavən auər a.
4 Nəpin samarə ihi ia nimwə tapolen i səkitaha ia tiprənə i,
samərəgi rərəha pik, mamhəvi neiahagien tukwe, mhəpwəh
nokeikeiien mə tukuvehi raka nipwrataha i rəmwhen ia
karkahu. Mətə sokeikei mə tukarkahu pehe nipwrataha sə
fwe ia neiai mə nipwrataha i sə ko ripkarə rerin mhə truvehe
mərməvi marə rerin.
5 Kumwesən əpa rino kitaha ti narimnari me nəha. In
riməuvei pehe Nənimwin Ikinan m kitaha. Ti nəri nə mə
Nənimwin nəha ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən
amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan
me səməme rinəmri karen mə səkitaha.
6 Ro iaminhi irə kitaha samətigase ia nəpin me,
mamhəukurən mə nəpin samo imwətaha ia nipwrataha i,
səpkarə mhə fwe imwei Iərimənu.
7 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kitaha samarə ia na-
hatətəien, səpkarə mhə ia nəfe samətoni.
8 Kitaha samətigase mamhəregi mə ko səpwəh nipwrataha
i mhəuvən mho imwətaha fwe ia neiai kitaha Iərimənu
səkitaha sə nəha ramasan pik məpi raka.

4:17: Rom 8:17-18 **4:18:** Kol 1:16, Hip 11:1-3 **5:1:** 2Kor 4:7, 2Pit 1:13-14
5:2: Rom 8:23 **5:4:** 1Kor 15:53-54 **5:5:** Rom 8:16,23 **5:6:** Hip 11:13-16
5:7: 1Kor 13:12 **5:8:** Fil 1:23

9 Ro iaminhi irə mine nəri auər a mə samarə kitaha min uə səpkarə mhə kitaha min, mətə saməmwur mə rerin tragien tukutaha.
10 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə kitaha pam tsaməkeikei mhərer kupwən ia nəmri Kristo mə in trəkiri noien me səkitaha. Kitaha kuatia kuatia tsəuvehi nərəkuien resi pen noien me səno ia narəien i samarə irə ia nipwrataha i, noien amasan uə noien ərəha.

Kumwesən rino suatuk ia Kristo mə kitaha səukurən nuveheien mho in me nepwin

11 Nənə təkwtəkwuni kimaha iahəuvəukurən amasan mamhəhekir Iərimənu səkitaha. Ro pen iahaməmwur mə tahəvi pehe nərmama. Kumwesən rukurən amasan kimaha. Rerik rirhi mə kimiaha mwi hiəukurən amasan kimaha.
12 Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tahəuvehi utə kimaha ia nənimemiaha, mətə tahəuvei pehe nətərigien səkimaha mə rəfo rerimiaha tragien tukumaha. Nənə təkwtəkwuni hiəukurən niripwenien nəgkiariien səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha ti noien sə nərmama kamhətoni, mətə rerinraha ripkrhi mhə nəri sə ramarə ia reri iərmama.
13 Trini minuə rerimiaha rirhi mə iahamarməri, mətə kwa iahamo wok səvəi Kumwesən. Nənə trini minuə rerimiaha rirhi mə iahəukurən nari, mətə kwa iahamasitu ia kimiaha.
14 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə nokeikeiien səvəi Kristo ramərimənu ia kimaha. Kimaha iahəukurən amasan mə iərmama kuatia a rimamhə ti nərmama pam, nənə ro pen rəmwhen mə nərmama me pam həuvamhə.
15 Nənə rimamhə ti nərmama pam mə səməme kamhəmiru tuhəpwəh noien narimnari me səməme irəha a hokeikei, mətə irəha tuhaməkeikei mho noien me səməme Iesu rokeikei. In rimamhə ti nirəha, nənə mətui mwi ia nemhəien.
16 Ro pen ipwet mine kimaha iahəpkəkiri mhə nərmama ia noien sə nərmama səvəi tiprənə haməkiri nərmama irə. Nipərhienien kimaha iahənəkiri Kristo ia noien nəha ia nəpin riti, mətə təkwtəkwuni iahəpko mhə mwi.
17 Ro iaminhi irə trini minuə iərmama riti ruvehe mo kuatia irau Kristo, in riməuvehe mo in iərmama vi. Noien akuas səvənhi ruvəiwən, nənə noien vi ruvəuvehe.
18 Narimnari me pam nəha haməuku pen ti Kumwesən. In rino suatuk ia Kristo mə kimaha tahəpwəh mwi nəmwəkien in mhəuvehe in me nepwin. Nənə in rinəmri pehe wok i ia rəgimiaha, mə kimaha tahəvi pehe mwi nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in me nepwin.

5:9: Kol 1:10, 1Tes 4:1 **5:10:** Pri 12:14, Rom 2:16, 14:10 **5:11:** 2Kor 4:2 **5:12:** 2Kor 3:1, 1:14 **5:15:** 1Tim 2:6, Rom 14:7-8 **5:17:** Rom 8:1,10, Kal 6:15, Aes 43:18, Rev 21:5 **5:18:** Rom 5:10

19 Nəgkiariien sə iahaməvisau i mamhəni mə Kumwesən rino suatuk ia Kristo mə tro nərmama səməme haməmwəki in ia tiprənə i həuvehe in me nepwin, nənə məpwəh nəvsiniien noien ərəha me səvənraha. Nənə muvei pehe nəgkiariien i m kimaha mə tahəni irapw mə Kumwesən rino raka suatuk ti nərmama haməmwəki in mə tuhəuvehe in me nepwin.

20 Ro pen kimaha nərmama səməme iahaməgkiari tukwini səvəi Kristo. Rəmwhen mə Kumwesən ramək wein nərmama ia nəgkiariien səkimaha. Nənə iahaməres kimiaha ia nəghi Kristo mə tihəpwəh nəmwəkiien Kumwesən nənə mhəuvehe in me nepwin.

21 Kristo noien ərəha səvənhi riwən. Mətə ti nasituien ia kitaha, Kumwesən ro in ruvehe məmwhen ia noien ərəha. In ro iaminhi irə mə ia Kristo kitaha tsəukurən nuveheien mhəmwhen ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən.

6

1 Kimaha iahamo wok pəri kimaha Kumwesən. Ro pen iahaməres kimiaha mə nəpin Kumwesən ramə riari pehe namasanien səvənhi m kimiaha, tihəpwəh nuvehiien rəmwhen ia nəri auər a,

2 ti nəri nə mə Kumwesən rani mə,
"Ia nəpin səvəi nasituien ia iərmama, iakregi kimiaha.
Ia nəpin səvəi nuvehimiruien iərmama, iakasitu ia kimiaha."
Hətə ro. Təkwtəkwuni rino nəpin səvəi Kumwesən ti nasituien ia iərmama. Təkwtəkwuni rino nəpin səvəi nuvehimiruien iərmama.

Pol mine in me nepwin kamhəregi rərəha ia narimnari me ripik

3 Kimaha iahəpko mhə nari riti mə iərmama riti trimwei irə, ti nəri nə mə iahəpwəh nokeikeiien mə tukini ərəha wok səkimaha.

4 Mətə ia narimnari me pam səməme kimaha iahamo iahamahatən pen mə kimaha iotukwininari me pərhien səvəi Kumwesən, mamhərer əknekin ia nəpin səvəi nəmisəien, mine nəpin skai me, mine nəpin iahamregi rərəha.

5 Nərmama hənousi kimaha, nənə kuvei pen kimaha ia kalapus, nənə karipwi kimaha mə tukousi kimaha. Iahəno pik wok, mhəpwəh napriien ia nəpin, nukumhə rahi kimaha.

6 Ro nukurənien i mə kimaha iotukwininari me pərhien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə iahamo wok noien səkimaha rəmher, kimaha iahəukurən nari, nətərigien səkimaha rəpwəmwis, iahamo ramasan m nərmama, Nənimwin

5:19: Rom 3:23-25, Kol 1:19-20 **5:21:** Jon 8:46, Hip 4:15, Kal 3:13, 1Kor 1:30, Fil 3:9 **6:1:** 2Kor 5:20 **6:2:** Luk 4:19-21 **6:4:** 2Kor 4:2 **6:5:** 2Kor 11:23-27 **6:6:** 1Tim 4:12

Ikinan rukuər ia rerɨmaha, kɨmaha iahokeikei nərmama ia nokeikeiien pərhien,

7 mamhəni a nɨpərhienien, nənə nɨskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia kɨmaha. Kɨmaha iahamo noien atukwatukw rəmwhen ia narimnari me səvəi naruagənien iahaməuvehi ia rəgɨmaha mwatuk mɨne mour.

8 Nərmama nepwɨn haməsiai kɨmaha, nepwɨn hamo aurɨs kɨmaha. Nepwɨn haməni ərəha kɨmaha, nepwɨn haməni amasan kɨmaha. Nepwɨn haməni mə kɨmaha ieikuə me, mətə kɨmaha iahaməni a nəgkiariien pərhien.

9 Kamo m kɨmaha rəmwhen mə kɨmaha nərmama kreirei kɨmaha, mətə kɨmaha kukurən amasan kɨmaha. Kamo m kɨmaha rəmwhen mə iahəuvamhə raka, mətə hətə ro iahaməmɨru ihi. Kamousi kɨmaha, mətə kɨpkousi əpune mhə ihi kɨmaha.

10 Kɨmaha iahamregi rərəha, mətə ia nəpɨn me rerɨmaha ramagien. Nautə səkɨmaha riwən, mətə iaho nərmama həpɨk nautə səvənraha rɨpɨk. Nari riti səkɨmaha riwən, mətə iahaməuvehi narimnari me pam.

11 Nəkur Korin, kɨmaha iahaməni pehe pam nəgkiariien me m kɨmiaha mhəpkəpwəh mhə riti. Nənə iahamokeikei kɨmiaha ia rerɨmaha pam.

12 Kɨmaha iahəpkəsisəg mhə nokeikeiien səkɨmaha tukumiaha, mətə kɨmiaha hiaməsisəg səkɨmiaha tukumaha.

13 Təkwtəkwuni nəha iakaməgkiari m kɨmiaha rəmwhen mə nɨpwnətɨk atukwatukw me nə kɨmiaha. Ratukwatukw a mə kɨmiaha mwi tihokeikei kɨmaha ia rerɨmiaha pam.

Kumwesən sə ramɨru nimwə səvənhi nə kɨtaha

14 Kɨmiaha tihəpwəh nuvehiien rəgɨmiaha me kɨmiaha nərmama səməme həpkɨni mhə nɨpərhienien ia Kristo mho pəri wok. Iakani iamɨnha irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiəukurən. Noien amasan mɨne noien ərəha trouəfo rouo pəri nari riti? Uə nukuraanien mɨne nəpitəvien trouəfo rouavən pəri?

15 Kristo mɨne Setan trouəfo rouni nəgkiariien kuatia? Uə iərmama sə rani nɨpərhienien ia Kristo mɨne iərmama sə rɨpkɨni mhə nɨpərhienien irə trouəfo ro nari ia nətərɨgien kuatia?

16 Nimwə səvəi Kumwesən tukəfo kəfwaki m nənɨmwi nari me ikɨn? Kumwesən sə ramɨru nimwə səvənhi nə kɨtaha. Rəmwhen Kumwesən rɨməni mə,

“Takarə kɨmaha nərmama me səiou,
nənə mavən kɨmaha mɨnraha,
iou takuvehe Kumwesən səvənraha,
irəha tuhəuvehe nərmama me səiou.”

6:7: 1Kor 2:4 **6:9:** 2Kor 4:10, Sam 118:18 **6:10:** 2Kor 7:4, Fil 2:17, Kol 1:24
6:13: 1Kor 4:14 **6:14:** Efes 5:7,11 **6:16:** 1Kor 3:16, Lev 26:12, Esik 37:27

17 Nənə Iərɨmənu səkɨtaha rɨmənɨ mə,
“Ro iamɨnhi irə, tiharaka ia nirəha,
mhavən isipwɨn tɨ nirəha,
mhəpwəh nɨrapiien nəri sə rəmkemɨk ia nənimek,
rerɨk ragien mə takuvehi kɨmiaha,
18 iou takuvehe tata səkɨmiaha,
nənə kɨmiaha tihəuvehe nɨpwnətɨk me.
Iou Iərɨmənu sə iakauvehi nɨskaiien me pam,
iakani nəgkiariien nəha.”

7

1 Nərmama keikei me səiou, promes me i səkɨtaha. Ro pen pwəh səpərhi atukw a kɨtaha, mhəpeki raka narimnari me pam səməme hamo nɨpwrataha mɨne nənɨmwɨtaha həmkemɨk ia nəmri Kumwesən. Pwəh so mə noien səkɨtaha ratukwatukw pam, mo ikinan i, tɨ nəri nə mə kɨtaha samhekɨr Kumwesən.

Nagienien səvəi Pol

2 Tihəsevər ia rerɨmiaha tukumaha. Kɨmaha iahəpko mhə rərəha ia iərmama riti. Iahəpkɨvi pen mhə iərmama riti ia kwopun ərəha ikɨn. Iahəpkəmwur mhə mə tahəuvehi nari riti səvəi iərmama riti ia noien ikou.

3 Iou iapkɨni mhə nəgkiariien i, mɨni mə hiəno noien ərəha, rekəm. Iakuvəni raka tukumiaha i mə nəri auər a mə tsəmɨru pəri uə tsemhə pəri, mətə kɨmiaha hiamarə ia nətərɨgien səkɨmaha ia nəpɨn me.

4 Iou iakamahatətə əknekɨn ia kɨmiaha. Ia nəpɨn me rerɨk ramagien tukumiaha. Ia nəmisəien me pam səkɨmaha, kɨmiaha hiamo rerɨk raməpwiuən, mamagien pɨk.

5 Nəpɨn iahaməuvehe ia profens Masetonia iahəpkapwɨs mhə, mətə ia nəpɨn me nərəhaien rauvehi kɨmaha, nərmama hənuə tuhəvisə m kɨmaha, nənə kɨmaha iahekɨr.

6 Mətə Kumwesən sə rauvehi utə nətərɨgien səvəi iərmama sə rerɨn rəpou, ruvehi utə nətərɨgien səkɨmaha ia nuveheien səvəi Taetas.

7 Rɨpko mhə nuveheien a səvənhi ruvehi utə nətərɨgien səkɨmaha, mətə rerɨmaha ragien mwi tɨ nəgkiariien səkɨmiaha sə hiəməni pen tukwe in rɨməuvehi utə mwi nətərɨgien səvənhi. In rɨməni pehe tukumaha mə hiokeikei pɨk mə tihətoni iou, nənə mɨni mə rerɨmiaha rəpou pɨk, hiamərer mwatuk mə tihənise nəgkiariien ərəha me kamɨni ia nirak. Nəpɨn iakregi narimnari me nəha rerɨk ragien pɨk.

8 Rosi nəkukuə kupwən səiou ro kɨmiaha hiəregi rərəha, mətə iou iapkregi mhə rərəha tukwe. Mətə kupwən iakregi

6:17: Rev 18:4 **6:18:** 2Saml 7:14, Aes 43:6, Jer 31:9, Rev 1:8 **7:2:** Wok Me 20:33, 2Kor 12:17 **7:3:** 2Kor 6:11-12 **7:5:** 2Kor 2:13 **7:6:** 2Kor 1:3-4 **7:8:** 2Kor 2:4

rərəha tukwe, tɨ nəri nə mə iakətoni mə nəkukuə nəha rɨno kɨmiaha hiəregi rərəha, mətə səvəi nəpɨn ouihi a.

9 Mətə təkwtəkwuni rerɨk ramagien, mətə rɨpko mhə rerɨk ramagien mə iakɨno kɨmiaha hiəregi rərəha, mətə tɨ nəri nə mə nəpɨn hiəregi rərəha, hiərərɨg ia noien ərəha səkɨmiaha. Kɨmiaha hiəpkouraha mhə kɨmiaha, tɨ nəri nə mə nəpɨn hiəregi rərəha, mətə hiaməti pen ia Kumwesən.

10 Nəpɨn səregi rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei trukuə kwənkwan in i kɨtaha tsəpwəh noien ərəha me səkɨtaha mhəuvehe Kumwesən ruvehimɨru kɨtaha. Nənə rerɨtaha trəpwəh nəpouien tɨ noien nəha. Mətə nəpɨn səregi rərəha rəmwhen nərmama səvəi tɨprənə kamhəregi trukuə kwənkwan in i kɨtaha tsemhə.

11 Kɨmiaha hiəuvəregi raka rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Nənə hətə ro nəfe raukuə ia kɨmiaha. Hiamo akwauakw mə tukətoni kɨmiaha mə nərəhaien riwən ia kɨmiaha, niemaha raməpi kɨmiaha tɨ noien ərəha səvəi iərmama nəha, kɨmiaha hiaməhekɨr, mamhokeikei pɨk mə tihətə iou, rerɨmiaha raməreuən, mamhərer mwatuk tɨ nəkoui atukwatukwien iərmama sə ramo noien ərəha. Ia noien me pam səkɨmiaha hiənahatən mə hiəpko mhə nari riti rərəha ia narimnari me i.

12 Iakɨməraɨ nəkukuə nəha m kɨmiaha, mətə iapkrai mhə m iərmama i sə rɨno noien ərəha. Nənə iapkrai mhə mwi m iərmama sə iərmama nəha rɨno noien ərəha irə, rekəm. Iakɨməraɨ mə tihətə sas ia nəmri Kumwesən mə hiamokeikei pərhien kɨmaha.

13 Ro iamɨnhi irə narimnari me pam nəha haməuvehi utə nətərɨgien səkɨmaha. Ouəh, nəgkiariien səvəi Taetas ruvehi utə nətərɨgien səkɨmaha.

Nari riti mwi, rerɨmaha ragien pɨk nəpɨn iahətoni nagienien səvənhi, tɨ nəri nə mə kɨmiaha hio nətərɨgien səvənhi rapwɨs.

14 Fwe kupwən iakɨməni pen tukwe in mə iakamərpwi iou tukumiaha, nənə kɨmiaha hiəpko mhə iou iakaurɨs. Narimnari me pam səməme iahəməni tukumiaha ho nɨpərhienien. Ia noien a mwi nəha, narimnari me pam ia kɨmiaha iahəməni pen tɨ Taetas i, mamhərpwi kɨmaha tukwe, ho nɨpərhienien.

15 Taetas rerɨn ramrhi ihi mə kɨmiaha pam anan hiəno nəkwan, nənə mhehekɨr mhətəmnɨmwɨn nəpɨn hiəseni in mə truvehe mətoni kɨmiaha. Nəpɨn rerɨn rɨrhi narimnari me nəha, nokeikeiien səvənhi ramasori pɨk anan mwi tukumiaha.

16 Rerɨk ragien pɨk tukumiaha tɨ nəri nə mə iakani nɨpərhienien ia kɨmiaha mə kɨmiaha hiamo noien atukwatukw.

7:10: Mat 27:3-5, Hip 12:16-17 **7:15:** 2Kor 2:9

8

Nakalasia me fwe Korin tuho sampam ia wok sə həno vi a ia nuk kurirə

1 Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən namasanien səvəi Kumwesən sə raməriari pen irə m nakalasia me fwe profens Masetonia mə irəha həukurən nasituien ia nərmama nepwin mwi.

2 Irəha hənarə ia nəpin sikai riti rəknekin ti nirəha, mətə rerinraha ramagien a ia nəpin me. Nautə səvənraha riwən, mətə housəsimwin mane asori mhəuvei pen m nakalasia me ia kwopun me.

3 Iakani nipərhienien tukumiaha i mə irəha həuvei pen mane səvənraha sə raməmak rəmwhen a, harə mhəuvei pen asori anan mwi. Rerinraha ragien a mə pwəh ho.

4 Irəha hənəres kimaha nəpin ripik mə tahəseni pwəh irəha hasitu ia wok səvəi nuvei penien mane m nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem.

5 Rerimaha ripkrhi mhə mə irəha tuho rasori iaminha irə, mətə həno. Irəha haməkupwən mhəuvei pen nimiruien səvənraha m Iərimənu səkitaha, kurirə həuvei pehe mwi nimiruien səvənraha m kimaha ia noien sə Kumwesən rokeikei.

6 Nəpin hiəno vi a wok nəha ti nousəsimwinien mane nəha, rerimiaha ragien a tukwe. Ti nəri nə mə Taetas ramiri kimiaha irə, iahaməni pen tukwe in mə tro wok kimiaha min meste wok nəha ro sampam.

7 Ia narimnari me pam kimiaha hiaməuvehi raməpi raka anan. Ia noien səvəi nahatətəien, noien səvəi nəgkiariien, mine noien səvəi nukurənien, kimiaha hiəuvehi rəpi raka. Kimiaha hiəskai mwi ti nasituien, nənə mhokeikei pik mwi kimaha. Ro iaminhi irə kimaha iahokeikei mə ia nokeikeiien səkimiaha tihasitu asori mwi ia wok i.

8 Iapkini mhə mə tihaməkeikei mho. Mətə iakamahatən m kimiaha mə nərmama əpə me rerinraha ragien ti nasituien ia wok nəha. Nənə təkwtəkwuni nəha iakuə takətə sas ia nokeikeiien səkimiaha mə ro nipərhienien rəmwhen ia nokeikeiien səvənraha uə rekəm.

9 Kimiaha hiəukurən amasan namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha sə rinəriari pehe irə m kimiaha. Nautə səvənhi rasori, mətə rino tukumiaha mə nautə səvənhi riwən. Nənə ti nəri nə mə in rino mə nautə səvənhi riwən, nənə mo kimiaha nautə səkimiaha rasori.

10 In i nətərigien səiou sə trasitu ia kimiaha ia narimnari me i. Ramasan mə tiho sampam ia wok sə hiəno vi a ia nuk

8:1: Rom 15:26 **8:4:** 2Kor 9:1-2 **8:7:** 1Kor 1:5, 1Kor 16:1-2 **8:9:** Mat 8:20, Fil 2:6-7

kurirə. Rerɨmiaha rɨməkupwən mɨrhi mə tiho wok nəha, nənə kɨmiaha hiaməkupwən mho.

11 Ramasan mə təkwtəkwuni tihaməmwur ia noien wok nəha mho sampam irə. Ramasan mə tihəskai mwi tɨ noien sampam irə rəmwhen ia nətərɨgien səkɨmiaha rɨməskai fwe kupwən tɨ noien. Nənə ramasan mə tiho ia mane me səkɨmiaha.

12 Trɨni mɨnuə rerɨmiaha ragien tɨ nuvei penien, Kumwesən rerɨn tragien tɨ nuvehiien a narimnari me səməme hiaməuvehi mamhəuvei pen min. In rɨpkəres mhə narimnari me səməme həiwən tukumiaha.

13 Iakəpwəh nokeikeiien mə nɨmɨruien səvəi nərmama nepwɨn trɨməru tɨ nəri nə mə haməuvehi mane me səkɨmiaha, mətə nɨmɨruien səkɨmiaha trɨskai tɨ nəri nə mə hiənasitu ia nirəha, rekəm. Iakokeikei mə trəmnəmwhen a tukumiaha pam.

14 Təkwtəkwuni, tɨ nəri nə mə narimnari me səkɨmiaha ruvəpɨk, ramasan mə tihasitu ia nərmama nepwɨn səməme narimnari me səvənraha riwən. Nənə trɨni mɨnuə nəpɨn nepwɨn səkɨmiaha riwən nənə səvənraha rasori, irəha tuhasitu mwi ia kɨmiaha. In i suatuk nərmama tuhəuvehi rəmnəmwhen a.

15 Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

"Iərmama sə rousəsɨmwɨn nəvegɨnien rɨpɨk, mətə rəmwhen a rɨpkəpi raka mhə.
Nənə iərmama sə rousəsɨmwɨn nəvegɨnien rouihi, mətə rəmwhen a rɨpkiwən mhə."

Kərhi pen Taetas revən fwe Korin

16 Iakani tanak m Kumwesən tɨ Taetas, tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨno in rerɨn rokeikei pɨk mə trasitu ia kɨmiaha rəmwhen iakokeikei.

17 Nənə Taetas rerɨn ragien mə tro narimnari me nəha səməme iahaməni pen tukwe, mətə nari riti mwi, rerɨn ragien pɨk mə trasitu ia kɨmiaha. Nənə nətərɨgien a səvənhi mə truvehe mətoni kɨmiaha.

18 Nənə tahərhi pehe mwi piəvtaha riti mwi ruvehe irau min. Iərmama nəha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nakalasia me pam haməgnəgɨni in tukwe.

19 Rɨpko mhə nəri əpa nəha, mətə nakalasia me hənərpwi rəgɨnraha ia iərmama nəha mə truvehe kɨmaha min iahəuvehi mane sə rerɨmiaha ragien hiəuvei pehe. Kɨmaha tahəuvehi mane nəha, mhəuvehi mhəuvən, mhəuvei pen m nakalasia me fwe Jerusalem, mhəuvehi utə nəghi Iərɨmənu

8:12: Mak 12:43 **8:14:** 2Kor 9:12 **8:15:** Eks 16:18

səkitaha irə, nənə mamhahatən mə rerimaha ragien pik ti nasituien.
20 Kimaha iahamətui amasan ti mane asori i kamo iərmama
riti rini ərəha kimaha mə iahənəfo irə ia mane.
21 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə kimaha iahaməmwur mə
taho nəri atukwatukw, mətə ripko mhə ia nəmri Iərimənu a
səkitaha, mətə ia nəmri nərmama me mwi.
22 Nənə tahərhi pehe piəvtaha riti mwi ruvehe irəhar
iəmənmi i. Iərmama nəha, kimaha iahaməmwur mə tahətə
sas irə nəpin ripik. Nənə ia nəpin me kimaha iahətoni mə rerin
ragien pik mə trasitu. Nənə təkwtəkwuni nəha rerin ragien pik
mwi mə trasitu ia nirau, ti nəri nə mə in rini nipərhienien ia
kimiaha.
23 Kimiaha hiəuvəukurən raka Taetas. In ramo wok pəri
kimrau min ti nasituien ia kimiaha. Nənə piəvtaha mi səməmi
kroukurirə in, irau iəmə mi sə nakalasia me hənərhi irapw
irau, nənə irau krauvehi utə nəghi Kristo.
24 Ramasan mə tiho ramasan ia nirəhar pwəh irəhar mine
nakalasia me pam hətoni nokeikeiien səkimiaha mə ro nəri
pərhien riti. Pwəh iraha hətoni mə nəgkiariien səkimaha
iahaməni mamhəuvehi utə nəghimiaha irə ro nipərhienien.

9

1 Trini minuə iapkrai mhə nəkukuə i m kimiaha, ramasan
a ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka wok i səvəi nasituien ia
nakalasia me fwe Jerusalem.
2 Iou iakukurən mə hiokeikei mə tihasitu. Iakauvehi utə
noien amasan səkimiaha ia nəmri nəkur Masetonia, mani
pen ti nirəha mə ia nuk kurirə kimiaha fwe Akaea hiənərer
mwatuk ti nasituien. Nəpin hətoni rerimiaha ragien pik ti
nasituien, ro mwi irəha həpik hokeikei mə tuhasitu mwi.
3 Mətə təkwtəkwuni nəha iakərhi pehe piəvtaha me i mə
irəhar tuharuvehe mharətoni kimiaha mə kimiaha tihəuvei
pen mane me nəha minraha rəmwhen iakuvəni raka tukumi-
aha. Ro iaminhi irə nəgkiariien səkimaha səvəi nuvehi utəien
noien amasan səkimiaha ripko mhə nəri auər.
4 Mətə trini minuə hiəpko mhə, nəpin iakuvehe kimaha
nəkur Masetonia nepwin, tuhətoni mə hiəpko mhə ihi. Noien
nəha tro kimaha iahauris ti nəri nə mə iahəuvəuvehi utə raka
kimiaha. Tro kimiaha hiauris mwi məpi raka.
5 Ro pen rerik rirhi mə takaməkeikei məres piəvtaha
mirəhar mə irəhar tuharukupwən mharuvehe mharətoni
kimiaha nənə mharo sampam ia wok ti nuvei peheien mane
sə hiəuvəni raka mə tihəuvei pen. Mətə iakokeikei mə mane
nəha sə tihəuvei pen ruku pen a ia rerimiaha mə tihəuvei pen
ripko mhə iərmama riti raməkeikei m kimiaha mə tihəuvei
pen.

8:24: 2Kor 7:13-14 **9:1:** 2Kor 8:1-7

Kumwesən ramokeikei iərmama sə rauvei pen nasituien m nərmama ia rerɨn agien

6 Tihəpwəh nenouenouien nəri i. Iərmama sə rəpwei ouihi
nuni nari tresi ouihi. Iərmama sə rəpwei rɨpɨk tresi rɨpɨk.
7 Kɨmiaha kuatia kuatia tihaməkeikei mhəuvei pen nəfe
hiaməni ia rerɨmiaha mə tihəuvei pen. Trɨni mɨnuə rerɨm
rɨpkagien mhə tukwe, rəpwəh namasanien mə tikuvei pen.
Trɨni mɨnuə ikuvei pen tɨ nəri nə mə iərmama riti raməkeikei
mik mə tikuvei pen, rɨpkamasan mhə mwi. Iakɨni iamɨnhi
irə tɨ nəri nə mə Kumwesən rokeikei iərmama i rauvei pen ia
rerɨn agien.
8 Kumwesən rukurən nəriari peheien namasanien me pam
anan m kɨmiaha mə ia nəpɨn me ia narimnari me pam
tihəuvehi narimnari me pam səməme hatukwatukw mə ti-
haməkeikei mhəuvehi, nənə mhəuvehi rɨpɨk mwi mə tihauai
m nərmama.
9 Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan
rani mə,
"In ruai narimnari me səvənhi rɨpɨk m nərmama nautə
səvənraha riwən,
nənə noien amasan səvənhi ramarə rerɨn."
10 Kumwesən in rauvei pen nuni nari m iərmama sə
raməmhu, mauvei pen nəvegɨnien tɨ nəniien. Ia suatuk kuatia
a in truvei pehe narimnari rɨpɨk m kɨmiaha mo rasori mwi
mə kɨmiaha hiəukurən nasituien ia nərmama nepwɨn mwi.
In tro kwənkwan rɨpɨk sə ruku pen ia noien atukwatukw
səkɨmiaha.
11 Ia narimnari me pam ia nɨmɨruien səkɨmiaha, Kumwesən
truvei pehe namasanien səvənhi m kɨmiaha mə kɨmiaha
hiəukurən nəriariien ia nəpɨn me. Nəpɨn kɨmaha tahəuvehi
nasituien səkɨmiaha, mhəuai, mhəuvei pen m nərmama,
irəha tuhəni tanak m Kumwesən tukwe.
12 Wok amasan i sə hiamo trɨpkasitu əpa mhə ia nakalasia
me səməme narimnari me səvənraha riwən, mətə tro
nərmama həpɨk rerɨnraha ragien, nənə həni tanak m
Kumwesən tukwe.
13 Tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiamo wok amasan i, ro pen hiamo
pui noien səkɨmiaha m nərmama həpɨk. Irəha tuhəuvehi
utə nəghi Kumwesən tukwe tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiamo
pərhien noien səvəi nərmama səməme haməni nɨpərhienien
ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo, rerɨmiaha ragien hiəuvei
pen mane asori səkɨmiaha mɨnraha mɨne nərmama me.
14 Irəha tuhəfwaki tukumiaha, nənə mhokeikei kɨmiaha, tɨ
nəri nə mə hətoni mə Kumwesən rɨnəriari pehe namasanien
səvənhi m kɨmiaha rəpi raka anan mə tihasitu ia nirəha.

9:6: Prov 11:24, 22:9, Rom 12:8 **9:9:** Sam 112:9 **9:10:** Aes 55:10, Hos 10:12
9:11: 2Kor 1:11, 4:15 **9:12:** 2Kor 8:14

15 Pwəh səni tanak m Kumwesən tɨ nəfe in rɨməuvei pehe m kɨtaha ramasan pɨk məpi raka.

10

Pol raməgkiari m nərmama nepwɨn kamhəni ərəha in

1 Nərmama nepwɨn haməni mə nəpɨn kɨtaha m kɨmiaha nətərɨgien səiou reiwaiu, mətə nəpɨn iakier məpwəh kɨmiaha, noien sə iakamo m kɨmiaha rɨskai pɨk. Mətə iou Pol, iakokeikei mə takɨni nari riti tukumiaha i. Kristo, in nətərɨgien səvənhi reiwaiu. In iərmama riti noien səvənhi ramasan mɨməru. Ia noien a mwi nəha
2 iakaməres kɨmiaha mə tiho noien səkɨmiaha ratukwatukw mə nəpɨn iakuvehe, iakəpwəh nəgkiari skaiien m kɨmiaha. Mətə iakukurən amasan mə takəgkiari skai m nərmama me nepwɨn səməme haməni mə iahamesi pen noien səvəi tɨprənə i.
3 Nɨpərhienien, kɨmaha iahamarə ia tɨprənə i, mətə iahamaruagən, mhəpkesi pen mhə noien kamaruagən irə səvəi tɨprənə i.
4 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə narimnari me səkɨmaha iahamərer irə mamharuagən rɨpko mhə narimnari me səvəi tɨprənə i, mətə həskai ia nɨskaiien səvəi Kumwesən. Ia narimnari me nəha kɨmaha iahaməuvehi irapw kwopun skai me kamərkwafə ikɨn. Iahaməuvehi irapw mwi nəgkiariien eikuə me
5 mɨne nəgkiariien ərpwi me səməme hamənise nərmama tɨ nukurənien Kumwesən. Iahamaruagən ia nətərɨgien me pam səvəi nərmama, mamho irəha həuvehe mho nəkwai Kristo.
6 Nəpɨn kɨmiaha tihamo nəkwai Kristo ia narimnari me pam, kɨmaha tahamərer mwatuk tɨ nəkoui atukwatukwien kɨmiaha trɨni mɨnuə hio mwi noien ərəha me.
7 Kɨmiaha hiaməkiri nari mamhesi pen a nəfe hiamətoni iruə, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trɨni mɨnuə iərmama riti rukurən pərhien mə in iərmama səvəi Kristo, nənə in trətərɨg amasan mwi mə kɨmaha mwi nərmama səvəi Kristo iahəmwhen irə.
8 Nəri auər a mə iakaməgkiari mamərpwi iou kwopti tɨ nasoriien sə Iərɨmənu səkɨtaha rɨməuvei pehe miou, mətə ko iapkaurɨs mhə tukwe. Rɨməuvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkɨn kɨmiaha hiəuvehe mhəutə, mətə rɨpkuvei pehe mhə nasoriien nəha miou mə takuvehi irapw kɨmiaha.
9 Iakəpwəh nokeikeiien mə kɨmiaha tihətə mə iakamrai nəkukuə me i mə kɨmiaha tihəhekɨr.
10 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərmama nepwɨn haməni iou mə, "Nəkukuə səvənhi rɨskai mɨpam, mətə nəpɨn ramavən

10:1: 1Kor 2:3 **10:2:** 1Kor 4:21 **10:4:** Efes 6:13-17 **10:6:** 2Kor 2:9 **10:8:** 2Kor 13:10, 2Kor 12:6

kɨtaha min, rɨpko mhə in iəmə sɨkai riti, nənə nəgkiariien səvənhi ro nəri auər a irə.”
11 Pwəh nərmama sə ro me iamɨnha irə həukurən nəri i.
Nəfe kɨmaha iahamə… nəkukuə nəpɨn iahamarə isipwɨn,
tahamo rəmwhen nəpɨn samarə pəri.
12 Rəknekɨn tukumaha ko iahəpkərer mhə kɨmaha
nərmama me nəha səməme haməgnəgɨni atukw a irəha.
Rəknekɨn mwi tukumaha ko iahəpkətə əmwhen mhə kɨmaha
mɨnraha. Nərmama me nəha hamətə əmwhen irəha me
mamhəkiri irəha me mə sin in iəmə asori mɨne sin rɨpko mhə
in iəmə asori. Mətə nəpɨn kamho iamɨnha irə ramahatən pen
mə həpkukurən mhə nari.
13 Mətə kɨmaha tahəpkəgkiari ərpwi mhə məpi raka nari.
Kɨmaha tahəgkiari ərpwi əpa tɨ wok sə Kumwesən rɨməuvei
pehe m kɨmaha. Wok i kɨmaha iahamo rɨneste raka mwi
kɨmiaha.
14 Ro pen kɨmaha iahəukurən nəgkiari ərpwiien. Nəpɨn
iahamo iamɨnhi irə, iahəpwəh nəpi rakaien wok səkɨmaha,
tɨ nəri nə mə kɨmaha nə nərmama iahaməkupwən mhəuvehi
nəgkiariien amasan səvəi Kristo mhəuvehe tukumiaha.
15 Kɨmaha iahəpkəgkiari ərpwi mhə tɨ wok sə iərməpə rɨno,
mətə iahaməgkiari ərpwi a ia wok sə Kumwesən rɨnəmri pehe
m kɨmaha. Kɨmaha iahokeikei mə nahatətəien səkɨmiaha
truvehe masori, ro pen wok səkɨmaha ia rerɨmiaha truvehe
masori mwi,
16 mo kɨmaha iahəukurən nəvisauien nəgkiariien amasan
səvəi Kristo ia tənə me ia kwopun səkɨmiaha mevən evən mwi.
Ia noien nəha kɨmaha iahəpko mhə wok ia kwopun riti sə
iərmama riti rɨno raka wok ikɨn, nənə mhəpkəgkiari ərpwi
mhə tɨ wok səvəi iərməpə.
17 Mətə Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi,
trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərɨmənu
səkɨtaha rɨno.”
18 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨpkəseni mhə iərmama sə
raməgnəgɨni atukw a in, mətə kaməseni iərmama sə Iərɨmənu
səkɨtaha raməgnəgɨni in.

11

Pol raməgkiari ia nərmama nepwɨn komhə irəha aposol pərhien me səvəi Kristo

1 Iakokeikei mə tihəpwəh nəpouien iou pwəh iakɨni
narmərɨien səiou kwopti m kɨmiaha. Hətərɨg iou mhəpwəh
nəpouien.

10:11: 2Kor 13:2,10 **10:12:** 2Kor 3:1, 5:12 **10:13:** Rom 12:3 **10:15:** Rom 15:20 **10:16:** Wok Me 19:21 **10:17:** 1Kor 1:31 **10:18:** 1Kor 4:4-5

2 Rerɨk ramevən pɨk ia kɨmiaha məpwəh nokeikeiien mə
tihəkurirə iərməpə. Noien nəha səiou raku pen tɨ Kumwesən.
Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə iakɨmərfi kɨmiaha mə tihesi pen
iərman kuatia a in nə Kristo. Iakɨno iamɨnha irə mə takuvei
pen kɨmiaha min hiəmwhen ia prən vi riti rəmher ramreirei
ihi iərman.
3 Mətə iakamhekɨr kɨmiaha kamo hiəmwhen ia If, prən nəha
sə snek rɨneikuə irə ia nəgkiariien əsien səvənhi. Iakamhekɨr
mə kamo iərmama riti rɨvi pen nətərɨgien səkɨmiaha ia
kwopun əpə nənə hiəpwəh nokeikeiien i ratukwatukw
məmher sə hiamo m Kristo.
4 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə rerɨmiaha ragien a
hiaməseni nərmama nepwɨn kamhəuvehe mamhəvisau m
kɨmiaha Iesu riti sə ropə ia Iesu i kɨmaha iahaməni irapw.
Rerɨmiaha ragien a hiaməseni irəha kamhəuvei pehe m
kɨmiaha nənɨmwɨn riti uə nəgkiariien amasan riti sə ropə ia
Nənɨmwɨn i mɨne nəgkiariien amasan i kɨmiaha hiəuvəuvehi
raka tukumaha.
5 Nərmama me nəha kamhəuvehe tukumiaha, kɨmiaha
hiaməni mə irəha “aposol asori me,” mətə ia nətərɨgien səiou
iapkətoni mhə mə irəha hasori mhəpi raka iou.
6 Rosi kɨpkahatən amasan mhə iou ia nəgkiariien, mətə
iakukurən amasan nukune nəgkiariien amasan. Kɨmaha
iahənahatən kɨmiaha ia nəri nəha ia noien me pam nəpɨn
rɨpɨk.

7 Nəpɨn iakɨnani irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən
m kɨmiaha, iapko mhə mə tihərəku iou tukwe. Iou iakuvehi
irapw atukw a iou tɨ nuvehi utəien kɨmiaha. Nənə rəfo? Noien
nəha in noien ərəha riti? Rekəm!
8 Nəpɨn iakɨnamo wok kɨtaha m kɨmiaha, nakalasia me ia
kwopun əpə me kamhərəku iou. Ipaka rəmwhen mə iaka-
makres mɨnraha tɨ nasituien ia kɨmiaha.
9 Nənə nəpɨn iakamarə kɨtaha m kɨmiaha, nari riti səiou
riwən, iapkəres mhə iərmama riti tɨ nasituien tɨ nəri nə mə
piəvtaha me səməme haməuku pen ia Masetonia haməpeki
pehe səiou me narimnari səməme həiwən. Ro pen iapkəres
mhə nari riti tukumiaha, nənə mɨpkuvei pehe mhə wok sɨkai
m kɨmiaha tɨ nətoniien iou, nənə takamo iamɨnha irə ia nəpɨn
me.
10 Iou iakamərpwi iou tɨ nəri nə mə iakaməvisau irapw
nəgkiariien amasan kɨpkərəku mhə iou irə. Rəmwhen ia
nɨpərhienien səvəi Kristo ramarə ia nirak, iakani pərhien mə
iou tapko əpəiti mhə mwi ia kwopun riti ia profens Akaea.

11:2: Efes 5:26-27 **11:3:** Jen 3:4,13 **11:4:** Kal 1:8-9 **11:5:** 1Kor 15:10, 2Kor 12:11, Kal 2:6 **11:6:** 1Kor 2:1,13, Efes 3:4 **11:7:** 1Kor 9:12,18 **11:8:** Fil 4:15-18 **11:9:** 2Kor 12:13 **11:10:** 1Kor 9:15

11 Rəfo iakəpwəh nəresien nari riti tukumiaha? Tɨ nəri nə mə iapkokeikei mhə kɨmiaha? Rekəm! Kumwesən rukurən mə iakokeikei kɨmiaha.
12 Ia noien i sə iakamo takarɨpɨn mamo nəha təkwtəkwuni mə trɨnise nəgkiariien səvəi nərmama me nəha səməme haməfiəutə ia nirəha mə irəha aposol me. Iakokeikei mə tako rəknekɨn tɨ nirəha tɨ nɨniien mə kamho wok ia noien i kɨmaha iahamo wok irə.
13 Nərmama me iamɨnha irə, irəha aposol eikuə me. Hameikuə ia nərmama ia wok səvənraha, mamhəuvsini noien səvənraha tɨ noien mə nərmama tuhətoni mə irəha həmwhen ia aposol me səvəi Kristo.
14 Mətə nənimetaha trəpwəh nierien ia noien nəha. Nəri auər a mə Setan, mətə rukurən nuvsiniien noien səvənhi tɨ noien mə nərmama tuhətoni mə in rəmwhen ia agelo riti səvəi nukuraanien.
15 Ro pen rɨpko mhə nari riti sə nənimetaha trier tukwe trɨni mɨnuə iotukwininari me səvəi Setan həuvsini noien səvənraha mə tuho nərmama hətoni irəha rəmwhen mə irəha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw. Nəpɨn sampam səvənraha tuhəuvehi nərpwɨnien tresi pen a noien me səvənraha.

Pol raməgkiari ərpwi tɨ nəmisəien me səvənhi

16 Iaksmwatuk mwi. Pwəh iərmama riti riwən rerɨn rɨrhi mə iou iakamarməri. Mətə trɨni mɨnuə rerɨmiaha rɨrhi iamɨnha irə, nənə hiəseni iou pwəh iako noien səvəi narmərɨien kwopti, nənə məgkiari ərpwi kwopti.
17 Nəgkiariien i səiou, Iərɨmənu səkɨtaha rɨpkɨni pehe mhə miou mə takɨni. Mətə iakaməgkiari a rəmwhen ia iarməri riti.
18 Nərmama həpɨk haməfiəutə ia nirəha tɨ noien me səvəi tɨprənə, nənə ro iamɨnhi irə, iou mwi takəgkiari ərpwi.
19 Rerɨmiaha rɨrhi mə hiəukurən amasan nari, nənə ro pen hiaməseni a nərmama me səməme hamarməri.
20 Nəri auər a mə nərmama me nəha hərkwi kɨmiaha mə tiho nəkwanraha, uə hamakres m kɨmiaha, uə haməuəsi kɨmiaha rəmwhen ia kwənkru, uə haməuvehi utə irəha ia nənimemiaha, uə haməpwi nənimemiaha, mətə rerɨmiaha ragien a tɨ nəseniien irəha ho iamɨnha irə.
21 Iou iakamaurɨs tɨ nɨniien mə kɨmaha nɨskaiien səkɨmaha riwən ko iahəpko mhə noien me nəha ia kɨmiaha.

Iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti, mətə nəfe nəghɨn sə nərmama me nəha hokeikei mə tuhəfiəutə irəha tukwe, iou mwi takəgkiari ərpwi tukwe.
22 Irəha nəkur Hipru? Iou mwi. Irəha nəkur Isrel? Iou mwi. Irəha kwənəkwus me səvəi Epraham? Iou mwi.

11:13: 2Kor 2:17, Fil 3:2 **11:16:** 2Kor 12:6 **11:21:** Fil 3:5

23 Irəha iotukwininari me səvəi Kristo? Iou mwi, mətə iou
iakəpi raka irəha. Rosi iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti,
mətə iakino pik wok məpi raka irəha. Nənə kuvei pen iou ia
kalapus nəpin ripik rəpi raka irəha. Kərisi iou rəpi raka irəha.
Nənə ipaka iakemhə nəpin ripik.
24 Nəpin krirum nəkur Isrel hərisi iou m toti-naen.
25 Nəpin kahar nəkur Rom həuəsi iou ia kwərgi nei. Nəpin
riti kəkwi iou ia kəruəterei. Nəpin kahar iakevən ia nitətə
nənə nitətə rəmwhenimw. Nəpin riti iakeiai fwe ia təmwei təsi
nəpin pekin riti ia nəpin mine ia ran.
26 Nəpin me pam iakamavən ti noien wok səiou, maməsiari
ti iapiwən asori me ia nəkwətənə me, nənə mamarə ia kwopun
ərəha ikin imwei rakres me, mine ia kwopun ərəha ikin imwei
nəkur imwak me nəkur Isrel, mine ia kwopun ərəha ikin
imwei nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, mine ia kwopun
ərəha ikin ia taon asori, mine ia kwopun ərəha ikin ia kwopun
akwesakwes ikin, mine ia kwopun ərəha ikin fwe ia təsi, mine
ia kwopun ərəha ikin imwei nərmama səməme haməni mə iou
me nepwin nəha irəha, mətə hameikuə.
27 Iakinowok pik misese, nənə nəpin ripik iapkapri mhə
ia nəpin. Nəpin me nepwin nukumhə rahi iou, nənə
iakəkwakwa. Nəpin ripik nəveginien sənak riwən. Nənə
nəpin ripik iakaməkure tinari me səiou ripkəmwhen mhə ti
nəkwieiien.
28 Narimnari nepwin mwi səməme iapkini mhə, mətə
riti ia nirəha in i ia nəpin me rerik ramrhi pik nakalasia
me ia kwopun me, iakamregi rəmwhen ia nəri pam riti
iakaməvrani.
29 Nəpin iərmama riti ripkiskai mhə, nənə iou mwi
iakamregi mə iapkiskai mhə. Nəpin ko iərmama riti rimwei
ia nərəhaien, nənə rerik raməmisə pik tukwe.
30 Iou takaməkeikei məgkiari ərpwi, mətə takəgkiari ərpwi a
ti narimnari me səməme kamhahatən pen mə niskaiien səiou
riwən.
31 Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Iərimənu
səkitaha sə kaməgnəgini in ia nəpin me ia nuk nuk me, in
rukurən mə iou iapkeikuə mhə.
32 Fwe taon nəha Tamaskes iəmə asori sə ramarə tegin Kig
Aretas rokeikei mə trəkwtəmhiri iou. Rəmri naruagən me
səvənhi ia kwəruə asori səvəi taon mə tuhəkwtəmhiri iou
mhəuvehi puvnimwə iou ia kalapus.
33 Mətə kimə vai pen iou ia tənəripw asori riti krukwi pen
nəkwus irə kuvei pen ia ruei nəpai riti, nəpai sə ramərer ku-

11:23: Wok Me 16:23, 1Kor 15:10 **11:24:** Dut 25:3 **11:25:** Wok Me 16:22, 14:19 **11:26:** Wok Me 9:23, 14:5 **11:27:** 1Kor 4:11, 2Kor 6:5 **11:28:** Wok Me 20:18-21,31 **11:29:** 1Kor 9:22 **11:30:** 2Kor 12:5 **11:31:** 2Kor 1:23 **11:32:** Wok Me 9:23-25

raukurau ia taon nəha, karaka mərməru ia nəkwus reiwaiu, nənə iakap iəmə asori nəha rəpwəh nəkwtəmhiriien iou.

12

Pol ramәgkiari ia vison me sәmәme Kumwesən rinəriari pen min

1 Takamәkeikei mәgkiari ərpwi nəri auər a mə noien nəha ko ripko mhə nari riti ramasan. Mətə takamәkeikei mevən mini vison me nepwin mine narimnari me nepwin Iərimənu səkitaha rino pui miou.

2 Iakukurən iərman riti sə riməni nipərhienien ia Kristo.[a] Nuk fotin rukurau raka, Kumwesən rimәuvehi in mevən fwe irənhə ia neiai nəha sə ro kahar irə. Iakreirei mə revən ia nipwran uə nənimwin rier ia nipwran mevən, Kumwesən əpa rukurən.

3 Iakini mwi mə iakreirei mə revən ia nipwran uə nənimwin rier ia nipwran mevən, Kumwesən əpa rukurən. Mətə iakukurən mə iəmə nəha,

4 Kumwesən rimәuvehi utə revən fwe kwopun nəha Parataes, nənə in rimәregi nәgkiariien afafa me sәmәme iərmama rireirei niniien.

5 Iou takәgkiari ərpwi ti sə ro iaminha irə, mətə tapkәgkiari ərpwi mhə tukw iou atukw. Narimnari me sәmәme kamhahatən pen mə niskaiien səiou riwən, irəha əpa nə takәgkiari ərpwi tukwe.

6 Mətə rəfo? Trini minuə iakokeikei mə takәgkiari ərpwi, komhə iou iərmama riti iakamarməri, ti nəri nə mə nәgkiariien sə iakani ro nipərhienien. Mətə iapkәgkiari ərpwi mhə iaminha irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien mə iərmama riti truvehi utə iou irənhə məpi raka nəri sə ratukwatukw. Iakokeikei mə trətoni iou rəmwhen ia nəfe tako uə takini.

7 Vison me nəha Iərimənu rino pui miou ripik.[b] Ti niniseien iou mə takəpwəh nəfiəutəien iou ia vison me nəha iakinətoni, kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia təsi nimirhi riti raməpi nipwrak, məmwhen mwi ia iəremhə riti ruku pen ti Setan mamo nəmisəien miou. Kuvei pehe nəri nəha miou mə takəpwəh nəfiəutəien iou ia narimnari me nəha Iərimənu səkitaha rino pui miou.

8 Iakinəres Iərimənu səkitaha m kahar mə truvehi raka nəri nəha pwəh rəpwəh noien nəmisəien miou.

9 Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, “Namasanien səiou rinəmwhen raka trasitu ia niram. Nəpin niskaiien səim

---

a **12:2:** Ia kwopun i Pol ramәgkiari ia iərman riti, mətə iərman nə in nə Pol. **12:5:** 2Kor 11:30 **12:6:** 1Kor 10:8, 1Kor 11:16 **12:7:** Job 2:6 b **12:7:** Narimnari me i Pol ramәgkiari irə Kumwesən rino pui pen min ia vison me rətoni fwe ia neiai sə ro kahar irə. **12:9:** Fil 4:11-13

riwən, niskaiien səiou truvehe masori ia niram." Ro pen rerik ramagien mə takəgkiari ərpwi ia nimiruien səiou sə niskaiien riwən irə, mə niskaiien səvəi Kristo trarə ia nimiruien səiou.
10 Ro pen iou rerik ramagien a ia nəpouien me, nini ərəhaien me, nəpin skai me, nometəien me, mine nərəhaien me nepwin mwi səməme kamo ia nirak ti nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Kristo. Rerik ramagien a ti nəri nə mə nəpin niskaiien səiou riwən, nənə nəpin nəha in nəha iakauvehi niskaiien.

Pol ramagkiari skai m nəkur Korin

11 Təkwtəkwuni iakaməgkiari iakəmwhen ia iərmama riti ramarməri, mətə kimiaha hiənəkeikei miou ti noien iaminhi irə ti nəri nə mə ratukwatukw mə tihəgnəgini iou, mətə hiənəpwəh noien. Rosi iou iəmə auər a, mətə aposol me nəha səməme hiaməni mə irəha hasori, iou iapkətoni anan mhə mə irəha hasori anan ia nirak.
12 Nəpin iakinamarə kitaha m kimiaha, iakamo nimtətien me səməme kamhahatən mə iou aposol pərhien riti. Iakinamo nimtətien me, mine narimnari me səməme nərmama hətoni nənimenraha rier. Iakinamo narimnari me nepwin mwi ia niskaiien səvəi Kumwesən ia rerimiaha, nənə mo nətərigien səiou rəpwəmwis.
13 Noien amasan sə iakino m kimiaha rəmwhen a iakino m nakalasia me pam, mətə nari kuatia ropə in nə iapkəres mhə mane tukumiaha. Mə noien nəha rərəha enouenou ia nərəhaien səiou.
14 Təkwtəkwuni iakamərer mwatuk mə takuvehe məti pehe kimiaha səro kahar irə. Nənə tapkəres mhə mane tukumiaha, ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien nautə səkimiaha, mətə iakokeikei a kimiaha. Həregi ro. Ripko mhə wok səvəi nəkwərhakwərha me mə tuhəmri karen mane sə trasitu ia tata mine mama səvənraha kurirə. Mətə wok səvəi tata mine mama irau tro iaminha irə rasitu ia nəkwərhakwərha me səvənrau.
15 Ro pen rerik ramagien mə takuvei pehe pam narimnari me səiou m kimiaha, nənə muvei pen mwi nimiruien səiou tukumiaha. Nokeikeiien səiou rasori tukumiaha, mətə səkimiaha rouihi a tukw iou. Noien nəha rəpwəh natukwatukwien!
16 Kimiaha hiəukurən mə nipərhienien iou iapkəres mhə mane m kimiaha, mətə rosi kimiaha nepwin hiaməni mə iakino noien ikou me, muvehi kimiaha ia neikuəien me rəmwhen ia kwənkru.
17 Rəfo? Iakakres m kimiaha ia nərmama me nəha iakinərhi pehe irəha həuvehe tukumiaha? Rekəm!
18 Iakinəres Taetas mə truvehe mətoni kimiaha, nənə mərhi pehe piəvtaha riti irau min. Mətə Taetas nəha in ripkakres

12:11: 2Kor 11:5 **12:12:** Rom 15:19 **12:13:** 2Kor 11:9 **12:14:** 2Kor 13:1 **12:15:** Fil 2:17 **12:18:** 2Kor 8:6,16-18

mhə m kɨmiaha. Kɨmiaha hiəukurən mə kɨmrau min irauavən pəri nətərɨgien səkɨmrau mɨne noien kuatia.

19 Rosi rerɨmiaha rɨrhi mə ia nəgkiariien me pam nəha kɨmaha iahaməgkiari m kɨmiaha, mamhənise nəgkiariien ərəha me nepwɨn səməme kamɨni ia kɨmaha, mətə rekəm. Ia nəmri Kumwesən kɨmaha iahaməgkiari, mamhəni rəmwhen sə Kristo rokeikei. Nərmama keikei me, narimnari me pam səməme iahamo, mətə iahamo mə tahəuvrhəkɨn kɨmiaha hiəuvehe mhəutə.

20 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iakamhekɨr mə kamo nəpɨn takuvehe, takətoni mə hiopə, hiəpko mhə noien sə iakokeikei. Nənə kɨmiaha mwi tihətoni mə iakopə, iapko mhə noien sə hiokeikei. Iakamhekɨr mə takətoni kɨmiaha nepwɨn hiaməvisə, nepwɨn rerɨnraha ramrhi ərəha irəha me, nepwɨn niemaha raməpi irəha, nepwɨn kamhətərɨg əpa tɨ nirəha, nepwɨn kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, nepwɨn kamhəni nɨkare iərmama, nepwɨn kamhərpwi irəha, mamho əpnapen noien me.

21 Iakamhekɨr mə kamo nəpɨn takuvehe mwi Kumwesən səiou ro iou iakaurɨs ia nəmrɨmiaha. Nənə rerɨk trərkwəpɨr iakasək tukumiaha me nepwɨn səməme hənamo noien ərəha fwe kupwən, nənə mhəpwəh nɨrərɨgien ia noien ərəha me səvənraha səməme kamho ia nəpɨn me. Irəha kamho noien me səməme həmkemɨk, irəha nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen irəha me, mamho mwi noien ərəha nepwɨn mwi.

13

Nəgkiariien sə Pol rani tɨ nəsuəpwiriien nakalasia me fwe Korin

1 In i navənien səiou səro kahar irə takuvehe mətoni kɨmiaha. Nəkukuə Ikinan rani mə, "Nəpɨn iərmama riti rarukwi pen nəgkiariien ia iərmama riti, iərmama kəru uə kahar tuhaməkeikei mhəni nəgkiariien kuatia, nənə nərmama tuhəukurən mə nəgkiariien nəha karukwi pen ia iərmama nəha ro nɨpərhienien."

2 Iakokeikei mə takɨni nəgkiariien riti tukumiaha səməme fwe kupwən hiamo noien ərəha, iakokeikei mə takɨni mwi tukumiaha pam. Iakuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha kupwən nəpɨn iakɨməuvehe tukumiaha sə ro kəru irə, nənə təkwtəkwuni iakamarə isipwɨn tukumiaha, mətə iakokeikei mə takɨni mwi. Trɨni mɨnuə iakuvehe mətoni mwi kɨmiaha, mətə kɨmiaha nepwɨn hiamo ihi noien ərəha, tako rɨskai mɨnraha məkoui atukwatukw irəha irə.

3 Tako iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə hiamətui nari riti sə tako trahatən pen mə nɨpərhienien i Kristo raməgkiari ramier ia

12:20: 2Kor 2:1-4 **12:21:** 2Kor 13:2 **13:1:** 2Kor 12:14, Mat 18:16, 1Tim 5:19

nəgkiariien səiou. Nəfe Kristo ramo m kimiaha ripkəpou mhə tukwe, mətə in ramo kamətə niskaiien səvənhi ia kimiaha.
4 Nipərhienien, nəpin kinərui tərini pen in ia nei kamarkuaui, niskaiien səvənhi riwən. Mətə ipwet mine in ramiru ia niskaiien səvəi Kumwesən. Kimaha niskaiien səkimaha riwən rəmwhen mwi ia Kristo fwe kupwən. Mətə nəpin tahəuvehe mhətoni kimiaha, tihətoni mə kimaha iahaməmiru ia niskaiien səvəi Kumwesən rəmwhen a ia Kristo ipwet mine.

5 Ramasan mə kimiaha atukw tihətə amasan kimiaha me, mhəkiri noien səkimiaha, mhətə sas mə hiaməkwtəmhiri pərhien noien səvəi nahatətəien uə rekəm. Tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu Kristo in fwe ia rerimiaha, mətə mə nahatətəien səkimiaha ro neikuəien i, Kristo in riwən fwe ia rerimiaha.
6 Nənə rerik ramrhi mə tihətə sas ia kimaha mə nahatətəien səkimaha ripko mhə neikuəien i.

7 Mətə kimaha iahaməfwaki m Kumwesən mə kimiaha riti tripko mhə nari riti rərəha. Kimaha iahəpkəfwaki mhə iaminhi irə mə tuko kəgnəgini kimaha mə wok səkimaha ramasan, rekəm. Mətə iahokeikei mə kimiaha tiho noien sə ratukwatukw nəri auər a mə ia nətəien səvəi nərmama nepwin həni mə wok səkimaha rərəha.
8 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə ko iahəpko mhə nari riti sə rəsisəg nipərhienien, mətə iahəukurən a noien nəri sə rauvehi utə nipərhienien.

9 Nəri auər a mə kamətə kimaha mə niskaiien səkimaha riwən, mətə mə kimiaha hiəskai rerimaha ragien. Ro iaminhi irə iahaməfwaki mə tihəuvehe matukwatukw amasan.
10 Iakamarə isipwin tukumiaha mirai nəkukuə i mərhi pehe i tukumiaha. Iako iaminha irə mə nəpin takuvehe tapko mhə riskai m kimiaha. Iou aposol riti, Kumwesən ruvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkin kimiaha hiəuvehe mhəutə, mətə in ripkuvei pehe nasoriien nəha miou mə takouraha kimiaha hiewaiu.

Nəgkiariien sampam

11 Piak me, in i nəgkiariien sampam səiou iakini məsəkir m kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mheipeni suatuk me səkimiaha, mhəregi nəgkiariien səiou, mho nətərigien səkimiaha pwəh ruvehe mo kuatia, mharə ia nəmərinuien, nənə Kumwesən səvəi nokeikeiien mine nəmərinuien tramarə tukumiaha.
12 Həni ramasan tukumiaha me mhakei m kimiaha me ia nakeiien sə rəmher.
13 Nərmama me pam səvəi Kumwesən kamhəni pehe ramasan tukumiaha.

13:4: Fil 2:7-8 **13:5:** 1Kor 11:28 **13:8:** 1Kor 13:6 **13:10:** 2Kor 2:3, 10:8 **13:11:** Rom 15:33 **13:12:** Rom 16:16

14 Pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha mɨne nokeikeiien səvəi Kumwesən mɨne no pəriien nari səvəi Nənɨmwɨn Ikinan tramarə tukumiaha pam.

Kalesia
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rɨmərai nəkukuə i revən tɨ nakalasia me ia profens riti səvəi Rom kani mə Kalesia. Nakalasia me ia Kalesia nətərɨgien səvənraha raməvsausɨni pɨk tɨ nahatən eikuə me nəghɨnraha mə Juteiaisa me. Nahatən eikuə me nəha həni pen tɨ nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel mə Kumwesən trəpwəh nuvehimɨruien irəha. Irəha həni mə nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhesi pen loa səvəi nəkur Isrel rəmwhen ia kuvehi ninhum mɨnraha, mɨne nəniien nari, mɨne nousəsɨmwɨnien ia nəpɨn səvəi nəvegɨnien asori me səvəi nəkur Isrel. Nahatən eikuə me nəha həni mwi mə Pol rɨpkuvehi mhə nasoriien səvəi Kumwesən. Ro iamɨnhi irə tuhəpwəh nətərɨgien in. Ia nukune nəkukuə i Pol rɨməni pen tɨ nəkur Kalesia mə nəfe nəgkiariien amasan in raməvisau. In rani mwi mə Kumwesən ruvei pen nasoriien min. Ko kɨpkuvehimɨru mhə kɨtaha trɨni mɨnuə samesi pen Loa səvəi Moses. Mətə tukuvehimɨru kɨtaha nəpɨn səni nɨpərhienien ia Iesu Kristo. Nahatətəien in nəha suatuk tɨ nuvehiien nɨmɨruien vi. Pol rɨni mə tsahatətə ia Iesu Kristo, mho nokeikeiien, nənə mharə ia Nənɨmwɨn Ikinan.

1 Iou Pol. Iou aposol riti. Nərmama me həpkəkwein mhə iou mə takowok i. Iərmama riti rəpwəh nuvehi utəien iou, mətə Iesu Kristo mɨne səvənhi Tata Kumwesən sə rɨno rətui mwi ia nemhəien səvənhi, irau nəha krouvehi utə iou.

2 Iou mɨne piəvmiaha me nepwɨn kɨmaha mɨnraha ia kwopun i iahamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe profens nəha Kalesia.

3 Nəfwakiien səiou mə Kumwesən tata səkɨtaha mɨne Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha trouəriari pehe namasanien mɨne nəmərinuien m kɨmiaha.

4 Iesu rɨnəseni nɨmɨruien səvənhi memhə tɨ noien ərəha me səkɨtaha. In rɨno iamɨnha irə mə truvehi raka kɨtaha ia nɨtətə ərəha i samarə irə ipwet mɨne. In remhə mesi pen nəkwai Kumwesən Tata səkɨtaha.

5 Pwəh nəgnəgɨniien revən tukwe ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

Nəgkiariien amasan sə ro nɨpərhienien kuatia a

6 Iou iakərkərinari ia kɨmiaha tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨnəkwein kɨmiaha mə tihəuvehe mharə tegɨn namasanien səvəi Kristo, mətə nəpɨn ouihi a rukurau, nənə kɨmiaha hiəuvei

1:1: Kal 1:11-12 **1:3:** Rom 1:7, Fil 1:2 **1:4:** Kal 2:20, 1Tim 2:6, Taet 2:14, 1Jon 5:19

pen təkutamiaha min, mamhəuvən tɨ nəgkiariien amasan riti mwi.
7 Iakɨni iamɨnhi irə mətə nəgkiariien amasan riti mwi riwən. Nəgkiariien amasan sə ro nɨpərhienien kuatia a. Mətə nərmama nepwɨn nəha ikɨn kamho kɨmiaha hiamhekɨr pɨk. Irəha hokeikei mə tuhəuvsini nəgkiariien amasan səvəi Kristo ruvehe nəgkiariien əpə riti.
8 Mətə iakani pehe tukumiaha i trɨni mɨnuə kɨmaha riti uə agelo riti sə ruku pen ia neiai trəvisau pehe m kɨmiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha iahənəvisau raka m kɨmiaha i, pwəh iərmama nəha revən ia napw.
9 Kɨmaha iahəuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni takɨni mwi. Trɨni mɨnuə iərmama riti raməvisau m kɨmiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəuvehi raka, pwəh iərmama nəha revən ia napw.
10 Kɨmiaha hiaməfətərɨg irə? Ipwet mɨne iakaməmwur mə sin trəkwein amasan ia nirak, iərmama uə Kumwesən? Rerɨmiaha ramrhi mə iakaməmwur tɨ nəfe, mə tako nərmama rerɨnraha ragien tukw iou uə? Trɨni mɨnuə iakaməmwur ihi mə tako nərmama rerɨnraha ragien tukw iou rɨpko mhə iou pərhien iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo.

Pol ramɨni irapw mə kɨnəfo irə ruvehe mo aposol riti

11 Piak me, iakokeikei mə kɨmiaha tihəukurən nəri. Nəgkiariien amasan i iakɨnəvisau m kɨmiaha rɨpko mhə nəvisauien səvəi iərmama.
12 Iapkuvehi mhə ruku pen tɨ iərmama riti. Iərmama riti rɨpkahatən mhə iou irə. Mətə iakɨməuvehi ia nəpɨn nəha Iesu Kristo rier pehe tukw iou.
13 Kɨmiaha hiəuvəregi raka noien səiou sə iakɨnəfo irə kupwən ia nəpɨn nəha iakɨnaməfwaki ihi ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel. Iakɨnamometə pɨk nakalasia me səvəi Kumwesən, mamousari mə takouraha irəha.
14 Ia nəpɨn nəha iakɨnauvehe mamskai ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel məpi raka iou me nepwɨn tɨ nəri nə mə iakamousari pɨk mamesi pen narəien nəha kaha kupwən me səiou həməuvei pehe.
15 Mətə Kumwesən sə ruvərfi raka iou fwe ia tɨpwi mama səiou, in rəkwein iou, tɨ nəri nə mə rerɨn ramasan tukw iou.
16 Nəpɨn rəkwein iou irə, rerɨn ragien tɨ nəseniien iou iakətə Tɨni mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi m nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə nəpɨn iakətoni

---

1:7: Wok Me 15:1,24 **1:8:** 1Kor 16:22 **1:10:** 1Tes 2:4 **1:11:** Mat 16:17 **1:12:** Kal 1:1 **1:13:** Wok Me 8:3 **1:14:** Wok Me 22:3 **1:15:** Aes 49:1, Jer 1:5, Rom 1:1 **1:16:** Wok Me 9:3-6, Kal 2:7

Tɨni, təkwtəkwuni a iapkevən mhə tɨ iərmama riti mə trahatən iou.
17 Iapkevən mhə fwe Jerusalem mə takətoni nərmama me nəha haməkupwən ia nirak mho irəha aposol me. Mətə iakier mevən fwe tənə nəha Arepia. Kurirə irə iakrərɨg mwi mevən fwe Tamaskes.
18 Nəpɨn nuk kahar rukurau, nənə iakutə pen fwe Jerusalem mə takətoni Pita. Iakuvehi nəfwakiien kəru fwe ikɨn kɨmrau min.
19 Mətə iapkətoni mhə aposol me nepwɨn mwi, Jemes əpa, piəvi Iərɨmənu səkɨtaha.
20 (Nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha ia nəmri Kumwesən iakəpwəh neikuəien irə.)
21 Nəpɨn iakier ia Jerusalem, iakevən fwe ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mɨne Silisia.
22 Ia nəpɨn nəha, nakalasia me səvəi Kristo ia tənə Jutia həpkətə raka mhə iou, mhəreirei ihi iou.
23 Kamhəregi a nərmama me kamhəvisau iamɨnhi mə, “Iəmə i kupwən ramometə kɨtaha, təkwtəkwuni raməvisau irapw nahatətəien səkɨtaha sə kupwən ramousari mə trouraha.”
24 Nənə irəha həgnəgɨni Kumwesən tukwe iou.

2

Pol revən məgkiari irəha aposol me nepwɨn fwe Jerusalem

1 Nəpɨn nuk fotin rukurau, iakutə pen fwe Jerusalem kɨmrau Panapas. Iakiri mwi Taetas ruvehe kɨmrahar min.
2 Iakutə pen iamɨnhi tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨnahatən raka iou iakɨnətoni mə takaməkeikei mevən. Nənə iakevən mətoni nəmə asori me səvəi nakalasia me. Nəpɨn kɨmaha əpa, iakɨni pen amasan tɨ nirəha i nəgkiariien amasan səiou sə iakamɨni irapw tɨ nərmama me rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Iakamo iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien mə narimnari me səməme iakamo mɨne iakɨno raka, iakamo auər a.
3 Ia nəpɨn nəha Taetas kɨmrau min. Nɨpərhienien in iəmə Kris, mətə irəha həpwəh nɨniien mə tukaməkeikei kuvehi ninhum min.
4 Mətə noien səvəi nuvehiien ninhum m iərmama kɨmaha iahəgkiari irə tɨ nəri nə mə nərmama me nepwɨn kamhəkurirə afafa kɨtaha, mamheikuə mə irəha piəvtaha me. Irəha həuvehe mamhətə afafa kɨtaha, tɨ nəri nə mə Iesu Kristo rɨneivinari ia kɨtaha. Nənə hokeikei mə tuhətoni mə saməfarə irə. Irəha hənuə tuhəsisəg mwi kɨtaha ia natuakəmien me səvənraha.

1:18: Jon 1:42, Wok Me 9:26 **1:19:** Mat 13:55 **1:21:** Wok Me 9:30 **2:1:** Wok Me 15:2 **2:3:** Wok Me 16:3 **2:4:** Kal 1:7, Kal 5:1,13

5 Mətə kimaha iahəpwəh nəseni ananien irəha mə tuhasori
ia kimaha, ti nəri nə mə iahokeikei mə nəgkiariien amasan i sə
ro nipərhienien trarə amasan tukumiaha mamevən.
6 Ia nəpin nəha, nərmama nepwin fwe ikin kani irəha
mə nəmə asori me. (Mə irəha hasori mhəfo pen irə, mətə
iakəpwəh nətərig penien irə. Iou iakukurən mə Kumwesən
ramo rəmnəmwhen a ia nərmama me pam.) Nəmə asori
me nəha həpwəh niniien nəgkiariien riti mhəripin pen ia
nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i.
7 Irəha həpko mhə iaminhi irə, mətə hətə sas mə Kumwesən
rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tipage rəgik mə
takəvisau irapw irə ramevən ti nərmama me ripko mhə irəha
nəkur Isrel. Noien nəha Kumwesən ro miou rəmwhen a mwi
sə rino raka m Pita. Pita nəha raməvisau irapw nəgkiariien
amasan səvəi Kumwesən ramevən ti nəkur Isrel.
8 Nəmə asori me nəha hətə sas mə Kumwesən ramasitu ia
kimrau pəri ia wok mi nəha iarauo. Ramasitu ia Pita ia wok
səvənhi sə in ramo in aposol riti səvəi nəkur Isrel, mamasitu
mwi ia nirak ia wok səiou sə iakamo iou aposol riti səvəi
nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel.
9 Nənə Jemes, mine Pita, mine Jon, iəmə mirəhar nəha kani
irəhar mə pos me səvəi nimwəfwaki, nəpin irəhar harənətə
Kumwesən ramasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, harosə
pehe rəginrahar mwatuk m kimrau Panapas rəmwhen mə
kimaha kusen kuatia. Nənə kimaha pam iahəseni mə
tahəuai kimaha me. Kimrau Panapas tarouevən rouəvisau m
nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha tuhəuvən
mhəvisau m nəkur Isrel.
10 Mətə nəgkiariien kuatia a həməni pehe tukumrau
i mə rerimrau tramrhi nərmama me nautə səvənraha
riwən, iarousitu ia nirəha. Mətə nəri nəha iakinətə raka
takaməkeikei mo. Rerik ragien tukwe.

Pol rəgkiari skai m Pita

11 Mətə nəpin Pita ruvehe ia Antiok, iakərer ia nənimen,
məgkiari skai min, ti nəri nə mə ramo noien riti rəpwəh
nəmwhenien.
12 Nəpin riməuvehe vi a ia Antiok, raməni pəri nari irəha
piəvtaha me səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel. Mətə kurirə
irə Jemes rərhi nərmama nepwin həuvehe. Nəpin hapirapw,
Pita rinaməpwəh nəni pəriien nari irəha nərmama me ripko
mhə irəha nəkur Isrel, nənə minamərer əpə ia nirəha. In
ro iaminhi irə ti nəri nə mə rehekir nəkur Isrel me nəha
səməme kamhəni mə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel
tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum minraha ti Loa səvəi
Moses.

2:6: Wok Me 10:34 **2:7:** Wok Me 22:21 **2:9:** Jon 1:42 **2:10:** Wok Me 11:29-30 **2:12:** Wok Me 11:3

13 Nənə piəvtaha me nepwin səməme irəha nəkur Isrel
həhekir mwi, mhəkurirə ia Pita ia noien nəha ramo. Panapas
mwi in rehekir, mukurirə irəha.
14 Mətə nəpin iakətoni mə irəha həpkesi pen mhə nəgkiariien
amasan sə ro nipərhienien, iakəgkiari skai m Pita ia
nəmrinraha pam. Iakini pen tukwe in mə, "Pita. Ik iəmə
Isrel, mətə ikinəpwəh raka narəien səvəi nəkur Isrel, mamarə
ia narəien səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Ro
iaminhi irə rəfo təkwtəkwuni ikamərhiərhi nərmama me i
ripko mhə irəha nəkur Isrel mə tuharə ia narəien səvəi nəkur
Isrel?
15 Ia nətuiien səkrau krinouətui pehe iəmə Isrel mi. Ripko
mhə krau iərmama mi səvəi kwənəkwus əpə riti sə nəkur Isrel
kamhəni mə kwənəkwus səvəi nəkur ərəha me.
16 Mətə krau krouukurən mə iərmama sə ramesi pen Loa
səvəi nəkur Isrel ripkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən,
mətə iərmama sə ramahatətə ia Iesu Kristo, in əpa nə ratuk-
watukw ia nənimen.[a] Nətərigien nəha rino mə kitaha mwi
nəkur Isrel səni nipərhienien ia Iesu Kristo. Kitaha sama-
hatətə ia Kristo ti nəri nə mə noien iaminha irə tro kitaha
satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə səpkətigite mhə ia
nesi penien Loa, ti nəri nə mə iərmama riti riwən ko ruvehe
matukwatukw ia nəmri Kumwesən nəpin ramesi pen Loa.
17 Kitaha i nəkur Isrel səuvəuvehe raka ti Iesu mə in tro
kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə mə kitaha
sətoni mə kitaha nəkur ərəha rəmwhen ia nərmama ripko mhə
irəha nəkur Isrel, rəfo irə? Kristo ro kitaha səuvehe nərmama
kamho noien ərəha? Rekəm!
18 Mətə trini minuə iakuvrhəkin mwi Loa nəha sə fwe
kupwən iakineitehi, noien nəha iakamo ramahatən pen mə
pərhien iou iərmama sə iakamərui Loa.
19 Ia nikaren səvəi Loa, iakuvamhə raka. Loa nəha rousi
əpune iou. Nənə ti nəri nə mə iakuvamhə raka ia nikaren
səvəi Loa, iakukurən nimiruien ia nikaren səvəi Kumwesən.
Rəmwhen mə kinərui tərini pen iou ia nei kamarkuaui kimrau
Kristo.
20 Ripko mhə iou iakamiru təkwtəkwuni, mətə Kristo ramiru
ia nirak. Nimiruien sə iakamarə irə təkwtəkwuni ia tiprənə i,
iakamarə irə, mamahatətə ia Tini Kumwesən. In rokeikei iou
memhə tukw iou.
21 Ko iapkərarki mhə namasanien i səvəi Kumwesən sə ruvei
pehe miou. Trini minuə Loa in suatuk iərmama tresi pen ti
nuveheien matukwatukw ia nəmri Kumwesən, ro iaminhi irə

2:16: Wok Me 15:10-11, Rom 3:20-28, Rom 4:5, 11:6, Kal 3:11 [a] **2:16:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien nəha ia vas 16 in i mə "Mətə krau kroukurən mə iərmama ripkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa, mətə nahatətəien ia Iesu Kristo ramo in ratukwatukw ia nənimen." **2:19:** Rom 7:6 **2:20:** Jon 13:1, Kal 1:4

Kristo remhə auər a."

3

Sin ro nifeifeiien ro nəkur Kalesia hətə wau ia nəgkiariien pərhien?

1 Nəkur Kalesia, kimiaha hiamarməri! Kinəvisau raka Iesu Kristo m kimiaha rəmwhen hiənətoni ia nəmrimiaha mə remhə ia nei kamarkuaui. Mətə nisimə nəha həno nifeifeiien mhəuvehi raka kimiaha?

2 Iakuə takəres nəresien riti tukumiaha i. Fwe kupwən, nəpin hiəuvehe vi a mhəuvehi Nənimwin Ikinan, hiamo nəfe noien ro Kumwesən ruvei pehe Nənimwin nəha m kimiaha? Rosi hiamesi pen Loa səvənhi uə? Kimiaha hiəukurən mə ripko mhə iaminhi. Mətə kimiaha hiəregi nəgkiariien amasan səvənhi, mhəni nipərhienien irə, ro pen Kumwesən ruvei pehe Nənimwin səvənhi m kimiaha.

3 Rəfo kimiaha hiamarməri iaminhi irə? Fwe kupwən, nəpin hiəuvehe vi a mhahatətə ia Iesu, hiamətigite ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan. Mətə rəfo nəha təkwtəkwuni, ko hiəuvehe mhatukwatukw ia niskaiien atukw səkimiaha?

4 Mətə rəfo ia nəmisəien me həpik hiəuvəregi raka ti Iesu? Hiaməregi auər a uə?

5 Kumwesən sə rauvei pehe Nənimwin Ikinan m kimiaha, nənə mamo nimtətien me ia nəmrimiaha, in ramo noien me nəha ti nəfe? Ti nəri nə mə hiamesi pen Loa? Rekəm! Mətə in ramo noien me nəha ti nəri nə mə nəpin hiəregi nəgkiariien amasan səvəi Iesu, hiəni nipərhienien irə.

6 Rerimiaha tramrhi Epraham fwe kupwən. Nəkukuə Ikinan rani mə Epraham "rini nipərhienien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iaminhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen."

7 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəukurən mə nərmama səməme kamhahatətə, irəha nəha nipwnəti Epraham me.

8 Nəkukuə Ikinan ruvəni raka fwe kupwən mə Kumwesən trini nərmama i ripko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə kamhahatətə irə. Nəpin noien nəha ripkuvehe mhə ihi, Nəkukuə Ikinan rinəvisau pen nəgkiariien amasan i m Epraham. Rini mə, "Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehi namasanien səiou truku pen ia kwənəkwus səim."

9 Ro iaminhi irə sətoni mə Kumwesən ramək wein amasan ia nərmama səməme kamhahatətə irə rəmwhen ramək wein amasan ia Epraham ti nəri nə mə Epraham ramahatətə irə.

10 Mətə nərmama me pam səməme kamhətigite ia nesi penien Loa mə tro irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, Kumwesən ramək wein ərəha ia nirəha. Iakani iaminhi irə

3:6: Rom 4:3 **3:10:** Dut 27:26

tɨ nəri nə mə nəgkiariien i sə kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rəuiui irəha. Rɨni mə, "Kumwesən trəkwein ərəha ia nərmama me pam həpko mhə narimnari me pam kɨmərai pen ia nəkukuə səvəi Loa."
11 Nənə ruvehe mɨno nukurənien i tɨ nərmama mə iərmama riti riwən ko resi pen Loa nənə muvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən. Rɨno nukurənien i tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, "Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi nɨmɨruien."
12 Mətə Loa in ropə ia nahatətəien. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Loa rani mə, "Iərmama sə ramo narimnari me pam nəha Loa rani truvehi nɨmɨruien irə."
13 Mətə Kristo ruvəfi raka nari ia kɨtaha. Loa nəha ko rɨpkəkwein ərəha mhə mwi ia kɨtaha, tɨ nəri nə mə Iesu rɨməuvehi təmwkɨtaha, muvehe mo in iərmama sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kɨmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Trɨni mɨnuə kousi əpune iərmama riti nɨpwran rəgher ia nei, ramahatən pen mə Kumwesən raməkwein ərəha irə."
14 Mətə təkwtəkwuni, tɨ nəri nə mə Iesu Kristo remhə iamɨnhi, namasanien sə Kumwesən rɨməuvei pen m Epraham ko ruvehe tɨ nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel. Tɨ nəri nə mə kɨtaha samahatətə ia Iesu, səukurən nuvehiien Nənɨmwɨn nəha Kumwesən ruvəni raka mə truvei pehe m kɨtaha.

Promes mɨne Loa

15 Piak me, iakuə takɨni noien riti səkɨtaha nərmama, mahatən nəri nəha iakaməgkiari irə. Nəpɨn iərmama kəru krourai sun nəgkiariien riti nənə rouərihi nɨpekə tukwe, rəknekɨn tɨ iərmama riti mə trɨfi nɨpekə səvənrau, mərihi atukw a səvənhi riti.
16 Fwe kupwən, Kumwesən rɨno promes me səvənhi m Epraham mɨne mwipwɨni. Kumwesən rəpwəh nɨniien mə ramo promes me səvənhi m Epraham mɨne "nɨmwipwɨni me." Nəgkiariien i mə "Nɨmwipwɨni me" ramɨni nərmama həpɨk. Mətə Kumwesən rɨni mə ramo promes me səvənhi m Epraham "mɨne mwipwɨni." Nəgkiariien i "mwipwɨni" ramɨni iərmama kuatia. Mwipwi Epraham nəha Kumwesən rəgkiari irə in nə Kristo.
17 Nɨpwrai nəgkiariien səiou ro iamɨnhi: Fwe kupwən, Kumwesən rɨno promes riti səvənhi m Epraham, marə mɨni mwi mə nəgkiariien nəha səvənhi traməkeikei mukuə. Nəpɨn nuk fo-hantret-toti rukurau, nənə Loa ruvehe. Mətə Loa nəha ko rɨpkousi ərəgrəgi mhə promes nəha Kumwesən rɨnəmri raka m Epraham fwe kupwən.

3:11: Rom 1:17, Kal 2:16 **3:12:** Rom 10:5 **3:13:** Rom 8:3, 2Kor 5:21, Kal 4:5, Dut 21:23 **3:16:** Wok Me 7:5 **3:17:** Eks 12:40

18 Trɨni mɨnuə kɨtaha saməuvehi narimnari me sə Kumwesən rauvei pehe tɨ nəri nə mə samesi pen Loa, noien nəha ramahatən pen mə promes nəha səvəi Kumwesən ruvehe muvəiwən. Nənə ko səpkuvehi mhə narimnari me nəha ruku pen tɨ promes nəha. Mətə Epraham ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rɨməuvei pen min tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨno promes mə tro iamɨnhi.

Kumwesən rɨməuvei pehe Loa tɨ nəfe?

19 Ro iamɨnhi irə Kumwesən rɨməuvei pehe Loa tɨ nəfe? Tɨ nəri nə mə nərmama kamho noien ərəha me, ro pen in rɨrɨpɨn pen Loa ia promes səvənhi, mə Loa traməmak meste mwipwi Epraham sə promes səvənhi rɨnəgkiari irə truvehe. Nəpɨn Loa ruvehe irə, nagelo me həuvei pen m Moses, nənə kɨmaha iahəuvehi ia rəgi Moses, iəmə sə ramərer ia nɨmwrhenhi Kumwesən mɨne kɨmaha.

20 Mətə iərmama sə ramərer ia nɨmwrhenhi iərmama kəru iamɨnha irə mə truvi sɨmwɨn irau, rɨpko mhə səvəi iərmama kuatia nə in, mətə Kumwesən in kuatia a.

21 Ro iamɨnhi irə kɨtaha tsəgkiari ia narimnari me i mhəfni irə? Loa səvəi Kumwesən rərəha mətə promes me səvəi Kumwesən hamasan? Rekəm, kɨtaha ko səpkɨni mhə iamɨnhi irə. Trɨni mɨnuə Kumwesən rɨməuvei pehe loa riti sə rukurən nuvei peheien nɨmɨruien, kɨtaha tsesi pen loa nəha nənə mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

22 Mətə rɨpko mhə iamɨnhi irə. Nəkukuə Ikinan rani mə noien ərəha rəuiui nərmama me pam, mərihi tərini irəha. Ro iamɨnhi irə narimnari me pam Kumwesən rɨno promes mə truvei pehe m kɨtaha, kɨtaha səukurən nuvehiien tɨ nəri nə mə səni nɨpərhienien ia Iesu Kristo.

23 Fwe kupwən, nəpɨn Kristo rɨpkuvehe mhə ihi mə tsahatətə irə, kɨtaha samarə tegɨn Loa səvəi Moses. Loa nəha raməkwtəmhiri kɨtaha. Rəmwhen mə samarə ia kalapus mamheitenhi mheste Kristo trɨpkier pehe tukutaha mə tsahatətə irə.

24 Fwe kupwən, Loa nəha rasori ia kɨtaha, mamətui tukutaha. Sənamarə tegɨn Loa nəha meste Kristo ruvehe. Nənə nəpɨn Kristo ruvehe, kɨtaha sahatətə irə mə tsəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

25 Mətə təkwtəkwuni nəha, tɨ nəri nə mə Kristo ruvəuvehe raka, nənə samahatətə irə, səpkarə tegɨn mhə Loa.

26 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha pam nə nɨpwnəti Kumwesən me tɨ nəri nə mə hiamahatətə ia Iesu Kristo.

3:18: Rom 4:14, 11:6 **3:19:** Rom 5:20, Wok Me 7:38 **3:21:** Rom 8:2-4 **3:22:** Rom 3:9-19, Rom 11:32 **3:23:** Kal 4:3 **3:24:** Rom 10:4 **3:26:** Jon 1:12

27 Kɨmiaha pam sə hiəno raka paptaes mə tihəuvehe mho
kuatia kɨmiaha Kristo, hiəuvəuvehi raka Kristo rəmwhen
hiamarkahu karkahu.
28 Nənə təkwtəkwuni rɨpko mhə kɨmiaha nepwɨn nəkur Isrel
mɨne nepwɨn rɨpko mhə nəkur Isrel. Rɨpko mhə kɨmiaha
nepwɨn nərmama səməme hiamo slef mɨne nepwɨn hiəpko
mhə slef. Rɨpko mhə kɨmiaha nepwɨn nɨpran mɨne nepwɨn
nərman. Iakɨni iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha pam kuatia
a ia Iesu Kristo.
29 Trɨni mɨnuə səvəi Kristo nə kɨmiaha, nɨpwnəti Epraham
me nə kɨmiaha. Kɨmiaha nə nəkwərhakwərha me tihəuvehi
narimnari amasan me nəha Kumwesən rɨno raka promes mə
truvei pen m Epraham.

4

Kɨmiaha nə nɨpwnəti Kumwesən me

1 Nɨpwrai nəgkiariien səiou ro iamɨnhi irə. Nəpɨn iərmama
remhə, nautə me pam səvənhi səvəi tɨni. Mətə trɨni mɨnuə tɨni
ramouihi ihi, ko in rɨpkasori mhə ia nautə me nəha, mətə in
rəmwhen a ia slef.
2 Nəpɨn ramouihi ihi trarə tegɨn nəmə asori me nepwɨn.
Irəha tuhətui amasan tɨ nautə səvənhi meste nəpɨn nəha tata
səvənhi rɨməni.
3 Rəmwhen a mwi ia kɨtaha. Nəpɨn sənaməkwərhakwərha
ihi samarə tegɨn nənɨmwɨn me i irəha nukune noien me səvəi
tɨprənə i. Irəha kamhərɨmənu ia kɨtaha səmwhen ia slef me.
4 Mətə nəpɨn atukwatukw nəha Kumwesən rɨməni ruvehe,
nənə in rərhi pehe Tɨni. Pran riti rərəhi. Rətui pehe, marə tegɨn
Loa səvəi Moses,
5 mə in trərəku raka səməme kamharə tegɨn Loa nəha.
Kumwesən ro iamɨnhi irə mə tresi kɨtaha səuvehe mho
nɨpwnətɨn me.
6 Tɨ nəri nə mə nɨpwnətɨn me i kɨtaha, rərhi pehe Nənɨmwɨn
səvəi Tɨni ruvehe mamarə ia rerɨtaha. Ia Nənɨmwɨn nəha
kɨtaha saməkwein Kumwesən mə, “Rɨmɨmaha, Tata!”
7 Ro iamɨnhi irə rɨpko mhə kɨmiaha hiamo ihi slef ia
kɨmiaha, mətə kɨmiaha nɨpwnəti Kumwesən me. Tɨ nəri nə mə
kɨmiaha nɨpwnəti Kumwesən me, ro pen Kumwesən truvei
pehe m kɨmiaha narimnari me nəha rɨməni mə truvei pen m
nɨpwnətɨn me.

Pol rerɨn rəpou tɨ nəkur Kalesia

8 Fwe kupwən, nəpɨn kɨmiaha hiamreirei Kumwesən,
hiəmwhen ia slef me səvəi kumwesən eikuə me.

3:27: Rom 6:3, 13:14 **3:28:** Rom 10:12, 1Kor 12:13 **3:29:** Rom 4:13 **4:3:** Kal 3:23, Kol 2:20 **4:5:** Kal 3:13 **4:6:** Rom 8:15-16 **4:7:** Rom 8:17, Kal 3:29 **4:8:** 1Kor 8:4-6

9 Mətə təkwtəkwuni nəha hiəuvəuvehe mhəuvəukurən raka Kumwesən, uə ramasan mwi iakini mə təkwtəkwuni Kumwesən ruvəukurən raka kimiaha. Mətə rəfo hiamrərig mwi ti nənimwin me i irəha nukune narəien kupwən səkimiaha. Irəha nəgsenraha riwən. Ho nəri auər a. Hiokeikei mə tihəmwhen mwi ia slef me səvənraha uə?
10 Hiaməsiai nəpin ikinan me, mine məkwə me, mine nuk me.
11 Iakamhekir tukumiaha. Rosi iakinəmwur auər a ia kimiaha uə?
12-13 Piak me, iakase kimiaha mə tihaməkeikei mhəuvehi noien səiou. Hətə ro. Iakuvəuvehi raka noien səkimiaha. Kimiaha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən iakiməuvehe tukumiaha ti nəri nə mə nemhəien riti rarə ia nipwrak. Ia nəpin nəha iakiməkupwən məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m kimiaha. Mətə kimiaha hiəpko mhə nəmisəien miou.
14 Nipərhienien nemhəien səiou riskai, hiamarkut pik irə, mətə hiəpwəh nəmwəkiien iou tukwe, uə hiəpkərhi irapw mhə iou, rekəm. Hiəuvehi puvnimwə pehe iou rəmwhen ia iou agelo riti səvəi Kumwesən, uə iou nəha Iesu Kristo.
15 Ia nəpin nəha rerimiaha ragien pik. Mətə nagienien nəha səkimiaha ruvəwəku? Iakani pehe tukumiaha i mə pərhien fwe kupwən trini minuə riməru tukumiaha, hiəpkukumwiri raka a nənimemiaha mhəuvei pehe miou iakomasan səiou irə.
16 Mətə rəfo nəha təkwtəkwuni? Rosi ti nəri nə mə iakamini pehe tukumiaha i nəgkiariien pərhien hiaməmwəki iou tukwe uə?
17 Nərmama me nəha kamhəmwur pik tukumiaha, mətə həpko mhə ti nəri amasan riti. Irəha hokeikei mə tuhəvi raka kimiaha mə tihaməmwur əpa ti nirəha.
18 Ramasan mə hiaməmwur ti noien narimnari me, mətə tihaməkeikei mhəmwur ti noien amasan. Nəgkiariien nəha ro nipərhienien ia nəpin me, nəri auər a mə samarə kitaha miou uə səpkarə mhə kitaha miou.
19 Nəkwərhakwərha me səiou. Iakregi iakaməmisə pik mwi tukumiaha rəmwhen ia pran təkutan raməmisə mə trərəhi iəkunouihi. Takregi iaminhi meste kimiaha tihəuvehi noien atukwatukw səvəi Kristo ia nimiruien səkimiaha.
20 Ko ramo kitaha m kimiaha nəha təkwtəkwuni, nənə ko iapkəgkiari skai mhə m kimiaha. Mətə iou iakamarə isipwin, iakreirei mə takəfo masitu ia kimiaha.

Pol rusipekin ia Heka mine Sera

4:10: Rom 14:5, Kol 2:16 **4:12-13:** 1Kor 2:3 **4:16:** Amos 5:10

21 Kimiaha səməme hiokeikei mə tiharə tegin Loa səvəi Moses, tiho mhəni pehe ro tukw iou i. Hiəuvəregi raka nəfe Loa nəha rani uə rekəm?
22 Kimərai pen iaminhi mə Epraham tini kəru iərman. Pran sə in slef rərəhi riti, nənə pran sə ripko mhə in slef rərəhi riti.
23 Tini slef rətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwin a. Mətə tini prən nəha ripko mhə in slef rətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes iaminha irə ia prən nəha.
24 Nəgkiariien nəha ro nipərhienien irə, mətə ramasan mə iakusipekin irə. Prən mi nəha kəru krouəmwhen ia nəgkiariien kəru Kumwesən rinərihi tərini əknekin. Prən nəha Heka rəmwhen ia Loa səvəi Moses sə Kumwesən riməuvei pen fwe təkuər Sinae. Loa nəha ramərəhi nəkwərhakwərha, mətə irəha slef me.
25 Heka rəmwhen ia təkuər Sinae fwe Arepia, məmwhen mwi ia taon nəha Jerusalem ipwet mine, ti nəri nə mə taon nəha ro slef irə, nənə nəkwərhakwərha me səvənhi irəha mwi slef me.
26 Mətə Jerusalem nəha fwe ia neiai rəmwhen ia prən nəha ripko mhə in slef. Nənə in nə mama səkitaha.
27 Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Agien, pran sə ipkəkwəhakwen mhə! Əkwein əpwəmwis, magien, pran sə ipkəmisə raka mhə ti nərəhiien iəkunouihi! Nəkwərhakwərha me səvəi prən nəha kinəpwəh in, tuhəpik mhəpi raka nəkwərhakwərha me səvəi prən sə səvənhi fwe iərman."
28 Piak me, kimiaha nə nipwnəti Kumwesən me. Hiəmwhen ia Aesak, iəkunouihi sə rinətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iaminhi.
29 Mətə fwe kupwən, iəkunouihi nəha Ismael sə rinətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwin, ramometə iəkunouihi nəha Aesak sə rinətui ia niskaiien səvəi Nənimwin səvəi Kumwesən. Rəmwhen a mwi ipwet mine.
30 Mətə Nəkukuə Ikinan raməfni irə? Rani mə, "Ərhi irapw prən nəha in slef irau tini, ti nəri nə mə tini slef nəha ko ripkipeki pəri mhə nautə səvəi tata səvənhi irau tini prən nəha ripko mhə in slef."
31 Ro pen, piak me, ripko mhə kitaha nipwnəti prən nəha in slef, mətə kitaha nipwnəti prən nəha ripko mhə in slef.

5

1 Kristo rineivi raka nari ia kitaha. In rino noien nəha mə nari riti trəpwəh nəsisəgien mwi kitaha. Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekin, mhəpwəh nəseniien

4:22: Jen 16:15, 21:2 **4:23:** Rom 9:7-9 **4:24:** Rom 8:15, Kal 5:1 **4:26:** Hip 12:22, Rev 3:12, Rev 21:2,10 **4:28:** Rom 9:7, Kal 3:29 **4:30:** Jen 21:10, Jon 8:35 **4:31:** Kal 3:29 **5:1:** Jon 8:32,36, Kal 2:4, 5:13, Wok Me 15:10

Loa nəha rəkwtəmhiri kɨmiaha hiəuvehe mwi mho slef ia kɨmiaha.

2 Hərɛgi ro, iou Pol iakani pehe tukumiaha i, trɨni mɨnuə hiəseni kuvehi ninhum m kɨmiaha tɨ Loa nəha, nemhəien səvəi Kristo trɨpkasitu anan mhə ia kɨmiaha.

3 Iakuə takɨni irapw mwi tukumiaha i. Trɨni mɨnuə iərman riti rəseni kuvehi ninhum min tɨ Loa nəha, in traməkeikei mesi pen pam nəfe Loa nəha rani.

4 Ik sə ikuə tikesi pen Loa nəha mə tikuvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən, kɨnərai raka ik. Ikɨnəpwəh noien kuatia kɨmirau Kristo, mɨnəpwəh namasanien səvəi Kumwesən.

5 Mətə kɨtaha i saməmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha ia Kumwesən mə in tro kɨtaha satukwatukw ia nənimen tɨ nəri nə mə samahatətə ia Kristo. Nəniɨmwɨn Ikinan ramo kɨtaha saməskai mə tsameitenhi meste nəri nəha trier irapw.

6 Nəpɨn səuvehe mho kuatia kɨtaha Iesu Kristo, nəri auər a mə iərmama riti kuvehi ninhum min uə kɨpkuvehi mhə ninhum min. Mətə nəri asori kɨtaha tsaməkeikei mhahatətə ia Iesu, nənə mhokeikei Kumwesən mɨne nərmama me.

7 Fwe kupwən, kɨmiaha hiamaiu amasan. Sin rərer tukuahag kɨmiaha mɨnise kɨmiaha mə tihəpwəh nesi penien nəgkiariien sə ro nɨpərhienien?

8 Noien nəha rɨpkuku pen mhə tɨ Kumwesən sə raməkwein kɨmiaha.

9 Kɨmiaha tihaməsiari. “Yis ouihi trəsə bred asori rəsisi.”

10 Mətə iou iakətɨgite ia Iərɨmənu səkɨtaha mə nətərɨgien səkɨmiaha trɨpkuvehe mhə mopə ia nətərɨgien səiou. Iərmama nəha rameikuə ia kɨmiaha, iou iakreirei mə in sin, mətə Kumwesən trərpwɨn noien ərəha səvənhi.

11 Piak me, hətərɨg ro, trɨni mɨnuə iakaməvisau ihi mə nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mɨnraha, rəfo nəkur Isrel kamhometə ihi iou? Trɨni mɨnuə iakaməvisau ihi nəgkiariien nəha, ko niemaha rɨpkəpi mhə irəha. Mətə niemaha raməpi irəha tɨ nəri nə mə iakaməvisau irapw nemhəien səvəi Iesu ia nei kamarkuaui.

12 Nərmama me nəha səməme kamhəni mə tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kɨmiaha tɨ Loa, iakregi mə ko irəha hərai raka mwatuk səvənraha, rerɨk ragien!

13 Piak me, Kumwesən rɨnəkwein raka kɨmiaha, mɨneivi raka nari ia kɨmiaha. Mətə tihəpwəh nɨniien iamɨnhi irə mə, “Loa nəha rəpwəh nəkwtəmhiriien iou, ro pen iakukurən noien narimnari me i noien ərəha səvəi nɨpwrak rokeikei.” Kɨmiaha tihəpwəh nɨniien iamɨnhi irə, mətə tihaməkeikei mho tukwini nari m kɨmiaha me, tɨ nəri nə mə hiokeikei kɨmiaha me.

5:6: 1Kor 7:19, Kal 6:15 **5:7:** Kal 1:6 **5:9:** 1Kor 5:6 **5:10:** Kal 1:7, 2Kor 11:15 **5:11:** 1Kor 1:23 **5:13:** 1Tes 2:16

14 Nəgkiariien riti nəha ia Loa səvəi Moses rəuiui loa me pam. In i nəgkiariien i rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”
15 Mətə trɨni mɨnuə hiamahiahi kɨmiaha me rəmwhen ia kuri me, tihaməsiari kamo hiouraha pam kɨmiaha me.

Nənɨmwɨn Ikinan mɨne noien ərəha səvəi nɨpwrai iərmama

16 Mətə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəuvehi nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan mharə irə. Nəpɨn hiamo iamɨnhi irə tihəpko mhə narimnari me i noien ərəha səvəi nɨpwramiaha rokeikei.
17 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə noien ərəha səvəi nɨpwrai iərmama rokeikei narimnari me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rəpwəh nokeikeiien. Rəmwhen a mwi Nənɨmwɨn Ikinan rokeikei narimnari me i noien ərəha səvəi nɨpwrai iərmama rəpwəh nokeikeiien. Noien ərəha səvəi nɨpwrai iərmama mɨne Nənɨmwɨn Ikinan irau krouəmwəki irau me. Ro pen rəknekɨn tukumiaha mə tiho narimnari me hiokeikei mə tiho.
18 Mətə trɨni mɨnuə Nənɨmwɨn Ikinan ramiri kɨmiaha, Loa nəha ko rɨpkəkwtəmhiri mhə mwi kɨmiaha.
19 Nərmama me i noien ərəha səvəi nɨpwranraha ramiri irəha rɨməru a tɨ nətoniien. Irəha nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen irəha me. Irəha kamho noien me nepwɨn həmkemɨk mɨne nəfe nari nətərɨgien ərəha səvənraha rokeikei.
20 Irəha kamhəfwaki m nənɨmwi nari me, mamho nahak, mamhəmwəki irəha me, mamhəvisə. Rerɨnraha ramrhi ərəha irəha me. Niemaha ramәpi irəha. Irəha kamhəfiəutə ia nirəha me, mamho nərmama həmwəki irəha me mhərai narəien səvənraha.
21 Rerɨnraha ramakres. Irəha kamhənɨmwi nənɨmwiien skai mamhakonə irə, mamho lafet ərəha me, mamho mwi narimnari me nepwɨn iamɨnhi. Iou takɨni pehe tukumiaha i nəgkiariien i iakuvəni raka fwe kupwən. Nərmama səməme kamho noien iamɨnha irə tuhəpwəh nuvnimwəien ia nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə.
22 Mətə nərmama səməme Nənɨmwɨn Ikinan ramiri irəha həukuə kwənkwanraha sə ramasan me i. Irəha hokeikei nərmama. Rerɨnraha ragien. Irəha kamharə ia nəmərinuien, mamho nətərɨgien səvənraha rəpwəmwɨs. Rerɨnraha ramasan tɨ nərmama. Irəha kamho noien amasan. Ia nəpɨn me irəha kamhəkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien səvənraha mɨne nəfe həni mə tuho.
23 Noien səvənraha ramasan məpou. Irəha kamhəkoui atukw a irəha mə tuhəpko mhə noien ərəha. Loa riti riwən raməsisəg kɨmiaha mə tihəpwəh noien iamɨnha irə.

5:14: Mat 5:43, Rom 13:9 **5:16:** Rom 8:4, Kal 5:25 **5:17:** Rom 7:15-23, 1Tes 2:11 **5:18:** Rom 6:14, 8:14 **5:19:** 1Kor 6:9-10 **5:22:** Efes 5:9 **5:23:** 1Tim 1:9

24 Nərmama me səvəi Iesu Kristo rəmwhen mə hənərui tərini pen raka noien ərəha səvəi nɨpwranraha mɨne narimnari me nəha noien ərəha nəha rokeikei pɨk ia nei kamarkuaui.
25 Nənɨmwɨn Ikinan rauvei pehe nɨmɨruien vi m kɨtaha. Ro iamɨnhi irə pwəh səkurirə Nənɨmwɨn nəha.
26 Rərəha mə saməfiəutə ia kɨtaha me, uə samo niemaha m kɨtaha me, uə rerɨtaha ramakres narimnari me səkɨtaha me.

6

Kɨmiaha tihasitu ia kɨmiaha me

1 Piak me, trɨni mɨnuə kɨmiaha riti rɨmwei ia nərəhaien, kɨmiaha səməme hiəuvəskai ia Nənɨmwɨn Ikinan tihaməkeikei mhəiri məru in, pwəh rɨrərɨg mwi tɨ suatuk amasan. Mətə tihaməsiari kamo kɨmiaha mwi tihəregi noien ərəha ruvi nətərɨgien səkɨmiaha mo kɨmiaha hiəmwei.
2 Tihasitu ia kɨmiaha me mhəvrani nari pəmpəm me səkɨmiaha me. Noien nəha tiho nənə mhesi pen nəkwai Kristo.
3 Rərəha mə iərmama auər a riti rerɨn tramrhi atukw a in, mamɨni iamɨnhi irə mə, “Eh, iou iərmama riti.” Iərmama sə ramo noien nəha rameikuə atukw a irə.
4 Iərmama riti traməkeikei mətə sas əpa ia wok səvənhi mə rəmwhen. Mə wok səvənhi ramasan, rukurən nəfiəutə atukwien in tɨ səvənhi əpa wok. Mətə rərəha raməfiəutə atukw a in tɨ wok səvəi iərməpə.
5 Iakɨni iamɨnhi tɨ nəri nə mə nərmama kuatia kuatia tuhaməkeikei mhətui amasan tɨ səvənraha wok.
6 Iərmama sə kamahatən in ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, nəpɨn ruvehi nari amasan riti, ramasan mə ruvehi pen nɨpərɨn m iahatən səvənhi.

Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan

7 Kɨmiaha tihəpwəh neikuə atukwien ia kɨmiaha. Hiəukurən mə ko hiarɨs ia Kumwesən? Rekəm! Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan.
8 Trɨni mɨnuə iərmama rəpwei noien ərəha sə nɨpwran rokeikei, noien nəha səvənhi truvei pen nukwan min, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trɨni mɨnuə iərmama rəpwei noien amasan sə Nənɨmwɨn Ikinan rokeikei, Nənɨmwɨn Ikinan truvei pen nukwan min, in nə nɨmɨruien rerɨn.
9 Kɨtaha tsaməkeikei mho noien amasan, mhəpwəh nəpouien irə, tɨ nəri nə mə tsesi nukwai noien nəha samo ia nəpɨn atukwatukw səvənhi.
10 Ro iamɨnhi irə, rɨno nəpɨn səvənhi pwəh so noien amasan, mhasitu ia nərmama me pam. Irənhə irə, tsaməkeikei mho

5:24: Rom 6:6, Kol 3:5, 1Tes 2:11 **5:25:** Rom 8:4 **5:26:** Fil 2:3 **6:1:** Mat 18:15, Jem 5:19 **6:2:** Rom 15:1 **6:4:** 1Kor 11:28 **6:5:** Rom 14:12 **6:6:** 1Kor 9:11,14 **6:9:** 1Tes 3:13

iamɨnhi irə ia nərmama me nəha irəha piəvtaha me mɨne kɨtirimətaha me tɨ nəri nə mə irəha mwi kamhahatətə ia Iesu.

Nəgkiariien sampam

11 Hətoni ro nukwai nəkukuə me i həpwinari. Iakrai atukw ia rəgɨk ia nəkukuə səkɨmiaha.

12 Nərmama me nəha səməme kamhərhiərhi kɨmiaha mə tihəuvən kuvehi ninhum m kɨmiaha tɨ Loa səvəi Moses, irəha kamho noien nəha mə nəkur Isrel tuhəgnəgɨni irəha. Irəha həpwəh nokeikeiien mə nəkur Isrel tuhometə irəha, ro pen həpwəh nəvisauien nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuaui.

13 Nərmama me nəha səməme kuvəuvehi raka ninhum mɨnraha tɨ Loa səvəi Moses, irəha mwi həpwəh nesi penien Loa nəha. Mətə hokeikei mə tuhəuvehi ninhum m kɨmiaha, nənə kurirə irə tuhəfiəutə ia nirəha ia nəmri nəkur Isrel tɨ noien nəha kɨno ia nɨpwramiaha.

14 Mətə iou takəpwəh nəfiəutəien ia nirak. Takəfiəutə a ia nei kamarkuaui səvəi Iesu Kristo, Iərɨmənu səkɨtaha. Ia nei kamarkuaui nəha iakuvamhə raka mɨnəpwəh raka noien me səvəi tɨprənə i.

15 Ro nəri auər a mə iərman kuvehi ninhum min uə kɨpkuvehi mhə ninhum min, mətə nari pərhien in i mə Kumwesən ro nɨmɨruien səvəi iərmama ruvehe mo sə vi irə.

16 Nərmama me pam səməme kamhəkurirə nəgkiariien nəha pwəh nəmərinuien mɨne napiien trouarə tɨ nirəha, pwəh trouarə mwi tɨ Isrel səvəi Kumwesən.

17 Iakəpwəh nokeikeiien mə iərmama tro iou iakəmwur mwi. Iakuvəuvehi raka təmwki nousiien ia nɨpwrak tɨ nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Iesu.

18 Piak me, pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

6:12: Kal 5:11, Fil 3:18 **6:14:** 1Kor 1:31, 2:2 **6:15:** Kal 5:6, 2Kor 5:17 **6:17:** 2Kor 4:10

Efesas
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 60 Pol ramarə ia kalapus fwe taon nəha Rom nuk kəru, nənə mirai nəkukuə i revən ti nakalasia me rukurau ia taon nəha Efesas. Efesas in taon asori riti. Nəgkiariien asori səvəi Pol ia nəkukuə i in i mə nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuvehe mhəmwhen nipwrai iərmama kuatia ia Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien sə Kumwesən rinamərkwafə irə fwe kupwən. Pol rini mə səuvehe mho kuatia ia Iesu Kristo, ro pen tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Pol ramahatən kitaha mə tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien rəmwhen ia iərman rokeikei səvənhi pran, mine tata mine mama krouokeikei səvənrau iəkunouihi, mine slef trokeikei səvənhi iəmə asori. Pol raməgkiari mwi ia nakalasia me. Ripko mhə nousəsimwinien əpa səvənraha fwe Efesas, mətə nərmama səməme hahatətə ia Iesu Kristo rukurau ia tiprənə i. Pol rini mə Iesu rokeikei kitaha rəmwhen kitaha sokeikei nipwrataha mine rəmwhen ia iərman rokeikei pran səvənhi. Ia nəkukuə i rusipekin ia nakalasia me mini mə irəha həmwhen ia nipwrai Kristo, mhəmwhen ia nimwə riti sə Kumwesən rauvrhəkin, mhəmwhen mwi ia pran səvəi Kristo.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rino rəmwhen ia sə in rokeikei muvehi utə iou mə tako.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvənhi ia taon nəha Efesas kimiaha hiamahatətə pərhien ia Iesu Kristo.

2 Nəfwakiien səiou mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Kumwesən rəkwein amasan ia kitaha səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo

3 Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. In rinəkwein amasan ia kitaha nərmama səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo, məriari pehe ia nənimwitaha mine narimnari amasan me pam səməme kamhəuku pen ia nitətə ia neiai.

4 In ruvərfi raka kitaha fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi, mə tsəuvehe mho kuatia kitaha Kristo, nənə mhəuvehe mho

1:1: Rom 1:1,7, 1Kor 1:1, Kol 1:1, Wok Me 18:19-21, Wok Me 19:1 **1:2:** 2Kor 1:2, Kol 1:2 **1:3:** Efes 2:6 **1:4:** Jon 15:16, 17:24, 2Tes 2:13, Efes 5:27, Kol 1:22

nəkur ikinan me səvənhi, tsatukwatukw pam ia nənimen. Tɨ nəri nə mə in rokeikei kɨtaha,
5 in rɨnəmri əpə raka kɨtaha fwe tui anan, mə kɨtaha
tsəuvehe mho nɨpwnətɨn me ia Iesu Kristo. Noien nəha ramesi
pen nətərɨgien amasan səvənhi mɨne nəfe in rokeikei mə tro.
6 Kumwesən ro iamɨnhi irə mə tsaməgnəgɨni in tɨ na-
masanien səvənhi sə ramasan məpi raka. In rəriari pehe
auər a namasanien nəha m kɨtaha saməuvehi raku pen tɨ Tɨni
keikei.
7 Tɨ nəri nə mə kɨtaha səməuvehe mho kuatia kɨtaha min,
nɨten rɨfi nari ia kɨtaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwɨnien
noien ərəha me səkɨtaha. Noien nəha ramesi pen namasanien
səvənhi sə rasori pɨk anan.
8 In rətəgi irapw namasanien nəha m kɨtaha rəpi raka, mo
kɨtaha səukurən mhətə sas ia narimnari me pam.
9 In ro pui pehe m kɨtaha nəfe in rɨnamərkwafə i fwe
kupwən mokeikei mə tro. Nəri nəha ramesi pen nətərɨgien
amasan səvənhi sə in tro kɨni nəghi Kristo irə.
10 Kumwesən tro nəri nəha ia nəpɨn atukwatukw səvənhi,
mousəsɨmwɨn narimnari me pam ia neiai mɨne ia tɨprənə
həuvehe Kristo trasori ia nirəha.
11 Kumwesən rɨmərfi kɨmaha mwi mə kɨmaha tahəuvehe
nərmama səvənhi, mho kuatia kɨmaha Kristo. In ro iamɨnha
irə mesi pen nətərɨgien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui
anan. In Kumwesən sə ramo narimnari me pam mamesi pen
nətərɨgien səvənhi mɨne nəfe rokeikei mə tro.
12 Nənə in rokeikei mə kɨmaha səməme iahəməukupwən
mhəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨmaha ia Kristo
tahaməkeikei mhəgnəgɨni in tɨ nasoriien səvənhi.
13 Nənə kɨmiaha mwi hiəməuvehe mho kuatia kɨmiaha
min nəpɨn hiəregi nəgkiariien pərhien, nəgkiariien amasan sə
Kumwesən rauvehimɨru kɨmiaha irə. Tɨ nəri nə mə kɨmiaha
hiəni nɨpərhienien ia Kristo, Kumwesən rəmri pen mak
səvənhi ia kɨmiaha rahatən pen mə kɨmiaha nərmama me
səvənhi. Mak nə in nə Nənɨmwɨn Ikinan sə Kumwesən rɨməni
mə truvei pehe.
14 Tɨ nəri nə mə Nənɨmwɨn Ikinan ramarə ia kɨtaha, nənə,
kɨtaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam
narimnari amasan me nəha in rɨnəmri karen mə səkɨtaha.
Kɨtaha tsəuvehi narimnari amasan me nəha nəpɨn Kumwesən
trɨfi anan nari ia kɨtaha. Pwəh səgnəgɨni in tɨ nasoriien
səvənhi!

Nəfwakiien mɨne nɨni viviien

15-16 Ro pen, ia nəpɨn me pam iakani vivi Kumwesən

1:5: Jon 1:12 **1:6:** Mat 3:17, Kol 1:13 **1:7:** Efes 2:7, Kol 1:14,20 **1:9:** Rom 16:25 **1:10:** Kal 4:4, Kol 1:16,20 **1:11:** Rom 8:28-29 **1:13:** Kol 1:4-6, Efes 4:30 **1:14:** 2Kor 1:22 **1:15-16:** Kol 1:3-4, 1Tes 1:2

tukumiaha, məpwəh nəpwəhien, ti nəri nə mə iakuvəregi raka kamini nahatətəien səkimiaha ia Iərimənu səkitaha Iesu, mine nokeikeiien səkimiaha sə ramevən ti nərmama me pam səvənhi. Ia nəpin me pam iakani kimiaha ia nəfwakiien me səiou,

17 maməres Kumwesən səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo, Tata sə ramasan pik, mə in truvei pehe Nənimwin səvənhi m kimiaha. Nənimwin nəha tro kimiaha hiəukurən nari, mo pui Kumwesən m kimiaha mə tihəukurən amasan in.

18 Iakaməres mə fwe imwə ia rerimiaha nəmrimiaha trukuraan mə tihətə sas nəri nəha Kumwesən rinəkwein kimiaha tukwe mini mə tihəmri pen əknekin nətərigien səkimiaha irə. Tihətə sas mwi ia narimnari amasan me ripik səməme in truvei pen m nərmama me səvənhi,

19 mine niskaiien səvənhi sə rasori anan ia kitaha nərmama saməni nipərhienien ia Kristo. Niskaiien nəha rəmwhen ia niskaiien asori səvənhi

20 sə in rino Kristo irə rətui mwi ia nemhəien səvənhi, marə mo mwi in rəkure ia nikaren mwatuk ia nitətə ia neiai.

21 Kwopun Kristo raməkure ikin in fwe irənhə anan məpi raka pam nənimwin me səməme kamhəuvehi nasoriien mine nərimənuien, məpi raka pam nəmə skai me mine nərimənu me. Rəmwhen a mwi nəhag sə Kumwesən riməuvei pen min in irənhə anan məpi raka nahag me pam səməme kamini. Ripko mhə nəhag me əpa i səməme kamini ia nəpin i ipwet mine mətə nəhag me nəha mwi səməme tukini ia nəpin sə tripkuvehe.

22 Kumwesən rinəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage nisui Kristo nənə mo in ruvehe masori ia narimnari me pam. Ro iaminhi irə mə trasitu ia nakalasia me səvənhi.

23 Nakalasia me nəha irəha nə nipwrai Kristo, Kristo rukuər ia nirəha, nənə ia noien a mwi nəha in rukuər ia narimnari me pam.

2

Kumwesən riməuvehimiru kitaha ia namasanien səvənhi

1 Fwe kupwən kimiaha hiəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiamərui nəkwai Kumwesən, nənə mamho noien ərəha me.

2 Fwe kupwən hiamavən mamho noien ərəha me nəha, mamhesi pen suatuk səvəi tiprənə i, mamhəkurirə iəremhə asori sə ramərimənu ia nənimwin ərəha me ia nimagouagou.

1:17: Kol 1:9 **1:18:** Efes 4:4, Kol 1:12 **1:19:** Kol 1:11 **1:20:** 2Kor 13:4, Kol 2:12, Hip 1:3, Kol 1:16, 2:10 **1:22:** Sam 8:6, Mat 28:18 **1:23:** Efes 4:10,15, Rom 12:5, Kol 1:18 **2:1:** Kol 1:21, 2:13 **2:2:** Kol 3:7, Taet 3:3, Jon 12:31, Efes 5:6, 6:12

In nəha nənimwin sə ramowok nəha təkwtəkwuni ia reri nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən.
3 Fwe kupwən kitaha pam səmwhen a ia nirəha. Noien ərəha me reritaha rokeikei pik kamhəiri kitaha samo nəfe nəghin nipwrataha mine nətərigien səkitaha krouokeikei. Ro pen ia noien səkitaha kitaha səmwhen a ia nərmama me pam səməme hamo niemaha raməpi pik Kumwesən.
4 Mətə Kumwesən napiien səvənhi rasori. Nokeikeiien rokeikei kitaha irə rasori pik anan,
5 mo in ruvei pehe nimiruien m kitaha nəpin səmwhen ia nərmama həuvamhə raka ia noien ərəha me, sətui mwi ia nemhəien kitaha Kristo. (Kumwesən rinasitu ia kimiaha ia namasanien səvənhi nənə muvehimiru kimiaha.)
6 Nənə ia noien nəha sə Kumwesən ro kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo, in ruvehi utə kitaha min, səkure kitaha min ia nitətə ia neiai.
7 In rokeikei mə ia nəpin me səməme kamhəuvehe in trukurən noien nərmama hətoni namasanien i səvənhi rasori pik anan irau nokeikeiien krauvehe tukutaha ia Iesu Kristo.
8 Kumwesən rinasitu ia kimiaha ia namasanien səvənhi, nənə muvehimiru kimiaha, ti nəri nə mə hiaməni nipərhienien ia Kristo. Narimnari me nəha ripko mhə kimiaha atukw hiəno, mətə rəmwhen ia nari riti sə Kumwesən riməuvei pehe auər a m kimiaha.
9 Ro pen ko iərmama riti ripkəfiəutə atukw mhə in tukwe, ti nəri nə mə ripko mhə kimiaha hiəno narimnari me nəha.
10 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə kitaha nərmama Kumwesən rino wok ia nimiruien səkitaha, mo kitaha səuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo mə kitaha tsamo noien amasan me. Kumwesən rinəpnəpenə raka ia noien amasan me nəha fwe kupwən mə kitaha tsamarə mamho.

Nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel

11 Ro iaminhi irə kimiaha nərmama ripko mhə kimiaha nəkur Isrel ia nipwramiaha rerimiaha tramrhi narəien kupwən səkimiaha. Nəkur Isrel kamini irəha mə nərmama kauvehi ninhum minraha irəha kamhəni ərəha kimiaha ti nəri nə mə kipkuvehi mhə ninhum m kimiaha. Nuvehiien ninhum nəha iakani kamo ia nipwrai iərmama, nərmama kamho ia rəginraha.
12 Kimiaha rerimiaha tramrhi mə fwe kupwən kimiaha hiamarə Kristo riwən tukumiaha, kimiaha nəkur iruə me, ripko mhə kimiaha nəkur Isrel, kimiaha nəkur pwispwis me, ko hiəpkuvehi mhə narimnari me səməme Kumwesən rino promes fwe kupwən mə truvei pen m nərmama me səvənhi. Fwe kupwən narəien səkimiaha ia təkure tiprənə i

2:3: Kol 3:6 **2:6:** Kol 2:12 **2:7:** Efes 1:7 **2:8:** Jon 4:10, Hip 6:4 **2:9:** 1Kor 1:29-31, 2Tim 1:9 **2:10:** Taet 2:14 **2:11:** Efes 5:8 **2:12:** Kol 1:21, Rom 9:4, 1Tes 4:13

nari amasan riti riwən irə sə tihameitenhi mə truvehe, nənə hiəreirei anan Kumwesən.
13 Fwe kupwən kimiaha hiaməuvən isipwin ti Kumwesən,
mətə təkwtəkwuni hiaməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu
Kristo, nənə mhəuvehe ipaka ti Kumwesən ia nite Kristo.
14 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə Kristo in nə nəmərinuien
səkitaha in rino kitaha nəkur Isrel mine səməme ripko mhə
kitaha nəkur Isrel səuvehe mho kuatia. Nəpai kino ia
kəruəterei sə fwe kupwən ro kitaha saməmwəki kitaha me,
rərpifi kitaha səpkuvehe mhə mho kuatia, Kristo rinousi
ətestesi nəpai nəha rimwei ia nemhəien səvənhi.
15 In ruvehi raka Loa səvəi nəkur Isrel irəha natuakəmien
me irə, mə in rukurən nuvi simwinien ia nipwran nəkur
Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel krouvehe
iərmama vi riti ia nirau. Ia noien nəha in rəmri nəmərinuien.
16 Ia nei kamarkuaui in rousəsimwin kitaha pəri ia nipwran
kuatia, mipeki kitaha səuvehe ti Kumwesən, mousi əpune
noien i saməmwəki kitaha me.
17 In riməuvehe məvisau nəgkiariien amasan səvəi
nəmərinuien revən ti nərmama isipwin ti Kumwesən, nənə
məvisau mwi nəgkiariien nəha revən ti nərmama ipaka
tukwe.
18 Nənə ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha
min, kitaha nəkur Isrel mine səməme ripko mhə kitaha nəkur
Isrel kitaha pam səukurən nuvnimwəien ia Nənimwin kuatia
mhəuvən ti Tata Kumwesən.
19 Ro iaminhi irə ripko mhə kimiaha nəkur iruə me
rəmwhen sə fwe kupwən, ripko mhə kimiaha nərmama
pwispwis me, mətə kimiaha hiəuvəuvehe mhəno kuatia
kimiaha nərmama ikinan me səvəi Kumwesən, kimiaha
nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi.
20 Kuvrhəkin nimwə nəha ia təkure nəri sə aposol me
mine profet me hənəmri irapw. Iesu Kristo in rəmwhen
ia kəruəterei nəha kukupwən kukurei pen ia kona kostat
kuvrhəkin nimwə irə.
21 In raməkwtəmhiri pam nimwə nəha, mamo nimwə nəha
rautə muvehe mo nimwə ikinan irə səvəi Iərimənu.
22 Ti nəri nə mə kimiaha hiəməuvehe mho kuatia kimiaha
min, in rauvehi mwi kimiaha, mauvrhəkin pen kimiaha
ia nimwə nəha, mə tihəuvehe mhəmwhen ia nimwə sə
Kumwesən ramarə irə ia Nənimwin.

3

Pol in iərmama sə raməvisau m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel

2:13: Kol 1:20 **2:14:** Aes 9:6, 1Kor 12:13, Kol 2:14 **2:15:** 2Kor 5:17, Kol 1:20,22 **2:16:** Sek 9:10 **2:17:** Aes 57:19 **2:18:** Efes 3:12 **2:19:** Efes 3:6, Hip 12:22-23 **2:20:** Mat 16:18, 1Kor 3:11 **2:21:** Efes 4:15-16, Kol 2:19, 1Kor 3:16 **2:22:** 1Tes 2:5

1 Ro iamɨnhi irə, iou Pol, iərmama səvəi Iesu Kristo sə
iakamarə ia kalapus tukumiaha nərmama rɨpko mhə kɨmiaha
nəkur Isrel, iakaməfwaki tukumiaha.
2 Rosi kɨmiaha hiəuvəregi raka mə Kumwesən rɨno ramasan
miou, muvei pehe wok i miou mə takasitu ia kɨmiaha.
3 Rəmwhen ia nəgkiariien sə iakuvrai raka, məgkiari ouihi
a irə, iakani mə Kumwesən rɨno pui pehe nari riti miou nari
sə fwe kupwən ramərkwafə.
4 Nəpɨn hiəvsini nəgkiariien nəha, nənə tihəukurən nɨpwrai
nəgkiariien səiou ia nəgkiariien i raməgkiari ia Kristo,
nəgkiariien sə ramərkwafə
5 kɨpkɨni irapw mhə tɨ nɨpwnəti nərmama me fwe kupwən,
mətə təkwtəkwuni Kumwesən rɨno pui nəgkiariien nəha m
aposol ikinan me mɨne profet me səvənhi. In rɨno pui pen
mɨnraha ia Nənɨmwɨn səvənhi.
6 Nəgkiariien nəha ro iamɨnhi irə. Nərmama rɨpko mhə
irəha nəkur Isrel həuvəuvehe mhəno kuatia irəha nəkur Isrel
nənə tuhəuvehi pəri nautə amasan me səməme Kumwesən
rɨnəmri karen mə səvəi nərmama me səvənhi. Irəha
tuhəuvehi pəri nəfe Kumwesən rɨno promes irə ia nəgkiariien
amasan səvənhi truku pen ia Iesu Kristo.
7 Iou iasitu riti sə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan
nəha. Noien nəha ramesi pen namasanien i Kumwesən ruvei
pehe auər a miou ia nɨskaiien səvənhi.
8 Nəri auər a mə iou inhərɨpw anan ia nərmama me pam
səvəi Kumwesən, mətə in ruvei pehe namasanien nəha miou
mə takəvisau m nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel nautə
me səvəi Kristo ko səpkətə pam mhə.
9 Takaməkeikei mamo nərmama me pam hətə mhəukurən
mə Kumwesən rəfo mo nətərɨgien səvənhi sə fwe kupwən
ramərkwafə rier pehe. Ia nuk nuk me fwe kupwən Kumwesən
sə rɨno narimnari me pam rɨnərkwafə nətərɨgien nəha.
10 Kumwesən ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə təkwtəkwuni
rokeikei mə tro nənɨmwɨn me səməme kamhəuvehi nasori-
ien mɨne nərɨmənuien ia nɨmagouagou hətoni nukurənien
səvənhi. Nukurənien nəha səvənhi suatuk me səvənhi
səpəmsəpə. Nənə irəha tuhətoni nukurənien səvənhi nəpɨn
irəha tuhətoni nakalasia me səvənhi.
11 In i ramesi pen nətərɨgien səvənhi sə rɨnarə raka fwe tui
nəpɨn tɨprənə ramiwən ihi, nənə rɨməuvehe mo nɨpərhienien
irə ia Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha.
12 Tɨ nəri nə mə kɨtaha samahatətə irə, kɨtaha səməuvehe
mho kuatia kɨtaha min, nənə ro iamɨnhi irə kɨtaha səukurən
nuveheien mhərer ia nəmri Kumwesən mhəpwəh nehekɨrien.

3:1: Efes 4:1, Fil 1:7,13, Flm 1,9 **3:2:** Kol 1:25 **3:3:** Efes 1:9-10, Kol 1:26 **3:6:** Efes 2:13,16-19 **3:7:** Kol 1:23,25 **3:8:** 1Kor 15:9-10, Kal 1:16, Efes 1:7 **3:9:** Rom 16:25 **3:10:** Rom 11:33, 1Pit 1:12 **3:12:** Jon 14:6, Rom 5:2, Hip 4:16

13 Ro pen iakamares kimiaha mə tihəpwəh noien nətərigien
səkimiaha rimwei ia nəmisəien sə iakamarə irə ia kwopun i.
Iakamregi nəmisəien tukumiaha, nənə nəmisəien sə iakamarə
irə truvehi utə kimiaha.

Pol raməfwaki ti nərmama me səvəi Iesu fwe Efesas

14 Mətə ia narimnari me nəha səməme iakuvəni raka,
iakinimwi nukurhuk mi ia nəmri Tata Kumwesən,
15 sə in əpa in nukune nahag me səvəi nərmama me pam ia
neiai mine təkure tiprənə.
16 In rauvehi nasoriien sə rasori pik. Iakamares in mə truvei
pehe niskaiien m kimiaha tihəuvehi ruku pen ti Nənimwin
səvənhi, nənə tro rerimiaha riskai tihərer əknekin.
17 Iakamares in mə Kristo tramarə ia rerimiaha ti nəri nə
mə kimiaha hiamahatətə irə. Iakamares in mə tro nimiruien
səkimiaha rərer pen ia noien i səvəi Kristo sə ramokeikei
nərmama, rəmwhen mə nuai nei rəmakwtəmhiri tiprənə,
rəmwhen mə nimwə rəpwit pen əknekin ia tiprənə sə ramərer
ikin.
18 Ro iaminhi irə kimiaha nərmama me pam səvəi
Kumwesən tihəukurən amasan nokeikeiien səvəi Kristo,
rəmwhenimw pik, məpwəmwis pik, masori pik, mutə pik.
19 Nokeikeiien nəha səvəi Kristo iərmama ko ripkukurən
pam mhə ti nəri nə mə rəpi raka nukurənien səvəi iərmama.
Mətə iakaməfwaki mə tihəukurən amasan nokeikeiien nəha
mə Kumwesən rukuər ia rerimiaha ia noien amasan me pam
səvənhi.
20 Təkwtəkwuni pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən! Ia
niskaiien səvənhi sə ramo wok ia reritaha, in rukurən
noien narimnari rəpi raka anan narimnari me pam səməme
reritaha ramrhi uə samərəs in tukwe.
21 Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me mipko
mhə sampam ti namasanien səvənhi kamətə ia nakalasia me
mine Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iaminhi.

4

Nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvəuvehe mhəno kuatia

1 Ro pen iou iərmama sə iakamarə ia kalapus ti Iərimənu
səkitaha, iakamase kimiaha mə tihaməkeikei mharə ia
narəien sə ratukwatukw rəmwhen sə Kumwesən rinəkwein
kimiaha mə tiho.
2 Tihamarə mamhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha ia
nəpin me, mhəpwəh nəfiəutəien kimiaha. Ia nəpin me pam
tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, mhokeikei kimiaha
me, nənə, mhəpwəh nəseniien niemaha rəpi akwauakw
kimiaha.

3:13: Kol 1:24 **3:16:** Kol 1:11 **3:17:** Jon 14:23, Kol 1:23, 2:7 **3:18:** Kol 2:2
3:19: Kol 2:10 **3:20:** Kol 1:29 **4:1:** Efes 3:1, Kol 1:10 **4:2:** Kol 3:12-13

3 Nənɨmwɨn Ikinan rɨno kɨmiaha hiəuvehe mho kuatia, ro
pen tihəmwur mharə ia nəmərinuien nəha sə rukurən noien
kɨmiaha hiəuvehe mho kuatia ia nəpɨn me.
4 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nɨpwrai Kristo kuatia a,
Nənɨmwɨn kuatia a, rəmwhen a mwi nəri kuatia a ramasan
hiameitenhi mə truvehe sə Kumwesən rɨnəkwein kɨmiaha
tukwe.
5 Nənə Iərɨmənu kuatia a, nahatətəien kuatia a, paptaes
kuatia a,
6 Kumwesən səkɨtaha pam kuatia a, in Tata səkɨtaha pam. In
ramərɨmənu ia kɨtaha pam, mamo wok ia nɨmɨruien səkɨtaha
pam, nənə mamarə ia rerɨtaha pam.
7 Mətə kɨtaha kuatia kuatia saməuvehi nɨskaiien me
səpəmsəpə ramesi pen namasanien sə Kristo rɨnəriari irə
m kɨtaha.
8 Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Nəpɨn in rutə mevən fwe irənhə anan,
nənə miri nərmama səməme ruvehi irapw nɨskaiien
səvənraha ia naruagənien,
miri irəha mevən kamho kalapus fwe imwəni,
nənə məriari pen narimnari amasan me m nərmama."
9 Mətə nəgkiariien i sə rani mə, "In rutə," nɨpwran rani mə in
rɨneiwaiu pehe ia tɨprənə i inhərɨpw anan.
10 Iərmama i sə rɨneiwaiu pehe, in iərmama kuatia sə rɨməutə
mwi fwe irənhə anan məpi raka neiai mə in trukuər ia narim-
nari me pam.
11 Nənə in rɨməuvei pen nɨskaiien me səpəmsəpə m nərmama
mə nepwɨn tuhəuvehe mho aposol ia nirəha, nepwɨn
tuhəuvehe mho profet ia nirəha, nepwɨn tuhəuvehe mho
irəha nərmama səvəi nɨni irapwien nəgkiariien amasan,
nepwɨn tuhəuvehe mho pasta ia nirəha mɨne nahatən me.
12 Kuvei pen nɨskaiien me nəha mɨnraha mə irəha tuha-
situ mhəpnəpenə ia nərmama me səvəi Kumwesən həukurən
noien wok ṣəvənhi. Wok nəha in nəha wok səvəi nuvrhəkɨnien
nɨpwrai Kristo.
13 Irəha tuho wok irə meste kɨtaha pam səuvehe mho kua-
tia ia nahatətəien səkɨtaha mɨne nukurənien səkɨtaha ramo
nukurənien tɨ Tɨni Kumwesən, nənə kɨtaha səmwhen ia
iərmama sə ruvəpwinari mhəmwhen a mwi ia Kristo.
14 Nənə ro iamɨnhi irə kɨtaha tsəpkəmwhen mhə mwi
ia nəkwərhakwərha, nahatənien eikuə me səvəi nərmama
səməme kamho ikouikou tɨ niriien nərmama ia mour ko
həpko mhə kɨtaha səmwhen ia kɨnu riti sə təsi rauvsiniuvsini
nənə nɨmətagi raməpwi irapw mamevən.

4:3: Kol 3:14-15 **4:4:** Rom 12:5, Efes 2:16,18 **4:5:** Jon 10:16 **4:6:** 1Kor 12:6 **4:7:** Rom 12:3,6 **4:8:** Kol 2:15 **4:9:** Jon 3:13 **4:11:** 1Kor 12:28 **4:12:** 2Tim 3:17 **4:13:** Kol 1:28 **4:14:** 1Kor 14:20

15 Mətə kitaha tsaməkeikei mamhəni irapw nəgkiariien pərhien, mamhəni irapw ia nokeikeiien, nənə mhəuvehe mhəpwinari ia narimnari me pam mhəmwhen ia Kristo. Kristo in kənkapwə,

16 nənə kitaha səmwhen ia nipwran. In ramo kitaha səuvehe mho kuatia mhəmwhen ia nipwrai iərmama kuvi tərini nipərpərin me ia kwopun nikəkrin me kamhəripin ikin, nənə nəpin nipərpəri nipwran nəha kamho wok me səvənraha kuatia kuatia, nipwran pam ruvehe mipwinari, nənə mamo in atukw ruvehe mamskai mwi ia nokeikeiien.

Kitaha tsaməkeikei mharə mhəmwhen ia nipwnəti nukuraanien me

17 Ro pen ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani pehe skai tukumiaha mə kimiaha tihəpwəh mwi narəien rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən. Iərəha kamharə mamhesi pen nətərigien səvənraha sə ro nəri auər a irə.

18 Nətərigien səvənraha raməmak ia nəpitəvien. Iərəha isipwin ti nimiruien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə kənkapwənraha riskai, həreirei nari.

19 Iərəha hənəpwəh naurisien, mhəseni pen atukw a iərəha ia noien ərəha mamho noien əmkemik me səpəmsəpə, ko kipkuvi raka mhə irəha irə ti nəri nə mə hokeikei pik.

20 Mətə nəpin kinahatən kimiaha ia Kristo, nahatənien nəha ropə anan ia sə nəha!

21 Kimiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səvənhi. Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvənhi, nərmama hənahatən raka kimiaha ia nəgkiariien pərhien sə ruku pen ti Iesu,

22 mhahatən kimiaha mə tihaməkeikei mharaka ia noien akuas me səkimiaha səməme hiənamo ia narəien səkimiaha fwe kupwən. Noien me nəha hiamokeikei pik kamheikuə ia kimiaha mamhouraha kimiaha.

23 Nimiruien mine nətərigien səkimiaha tuhaməkeikei mhəuvehe mhərməvi mwi.

24 Nənə kimiaha tihaməkeikei mharkahu ia nimiruien vi. Nimiruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino mə trəmwhen irə. In rino iərmama nəha mə tratukwatukw pərhien, məmher.

25 Kimiaha pam tihaməkeikei mhəpwəh noien səvəi neikuəien, nənə mamhəni a nipərhienien m kimiaha me, ti nəri nə mə kitaha pam kuatia ia nipwrai Kristo.

26 Trini minuə niemaha raməpi kimiaha, rərəha mə hio noien ərəha riti. Tihəpwəh nuvehiien niemaha meste meri rivə,

27 kamo hiəuvei pen kwənmahan m Setan.

4:17: 1Pit 1:14, Rom 1:21 **4:18:** Efes 2:12 **4:19:** Kol 3:5 **4:22:** Rom 8:13, Kol 3:9 **4:23:** Rom 12:2 **4:24:** Jen 1:26, Kol 3:10 **4:25:** Kol 3:8-9, Sek 8:16 **4:26:** Sam 4:4, Jem 1:19-20

28 Iərmama sə ramakres tramәkeikei məpwəh noien nəha. In tramәkeikei mamsese, mamowok sə ramasan ia rәgin mə in rukurən nasituien ia nərmama nautə səvənraha riwən.
29 Tihəpwəh niniien nәgkiariien ərəha ia tərhumiaha, mətə tihəni a nәgkiariien amasan sə rukurən nasituien ia nərmama səməme həpou həuvehe mhəskai mwi. Nәgkiariien nəha rukurən nasituien ia nərmama səməme kamhəregi.
30 Tihəpwəh noien Nənimwin Ikinan riregi rərəha tukumiaha, ti nəri nə mə Nənimwin nəha rəmwhen ia mak riti sə Kumwesən rinəmri raka ia kimiaha ramahatən pen mə ia nəpin sampam in treivinari ia kimiaha.
31 Kimiaha tihamәkeikei mhəpwəh nәgkiariien əfiə me pam, mine niemaha, mine nətəpaharien, mine niniien nikare iərmama irəha nəmwәkiien me pam.
32 Kimiaha tihamәkeikei mho ramasan m kimiaha me, nənə mho rerimiaha rimәru tukumiaha me. Trini minuə kimiaha riti ro rərəha m kimiaha riti mwi, tihenouenou irə rəmwhen ia Kumwesən rinenouenou ia noien ərəha me sәkimiaha ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha Kristo.

5

1 Ro pen tihousari mə tihəmwhen ia Kumwesən ti nəri nə mə kimiaha nipwnətin me in rokeikei pik kimiaha.
2 Tihamarə mamho nokeikeiien rəmwhen ia Kristo rokeikei kitaha nənə muvehe memhə tukutaha. Nemhəien səvənhi rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən.
3 Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən nənə tihəpwəh anan noien nari riti mə tukini ərəha kimiaha tukwe. Iakani noien ərəha me rəmwhen ia nərman mine nipran kamhəiri əpnapen irəha me, mine noien ərəha me pam səməme ro a nurisien, mine noien i iərmama rerin ramakres.
4 Ripkamasan mhə mə tihəni nәgkiariien sə ro nurisien ti niniien, uə nәgkiariien ərəha, uə nəfkəmanəien ərəha, uə naien. Nәgkiariien me iaminha irə ripkatukwatukw mhə mə tihəni. Mətə tihəni tanak m Kumwesən ti narimnari səməme in ramo m kimiaha.
5 Tihamәkeikei mhəukurən nəri i mə pran uə iərman sə ramo əpnapen nari, uə iərmama sə ramo noien ərəha sə ro a nurisien, uə iərmama sə rerin ramakres, (iərmama nəha rəmwhen mə raməfwaki pen m nəniwi nari), kwopun riti səvənhi riwən mə trevən muvehi ia nitətə sə Kristo mine Kumwesən krauərimənu irə.

4:28: 1Tes 4:11 **4:29:** Efes 5:4, Kol 3:8, 4:6 **4:30:** Aes 63:10, 1Tes 5:19, Efes 1:13-14 **4:31:** Kol 3:8 **4:32:** Mat 6:14, Mat 18:22-35, Kol 3:12-13 **5:1:** Mat 5:48 **5:2:** Rom 14:15, Kal 2:20, Hip 10:10, Eks 29:18 **5:3:** Kol 3:5 **5:4:** Efes 4:29 **5:5:** 1Kor 6:9-10, Kol 3:5

6 Tihəpwəh nəseniien mə iərmama riti truvei pen kɨmiaha ia
nəgkiariien eikuə me səvənhi səməme nɨpərhienien riwən irə.
Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə noien ərəha me nəha kamho
Kumwesən niemaha raməpi, nənə in trərpwɨn noien ərəha me
səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwan.
7 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihəpwəh navən pəriien kɨmiaha
nərmama me səməme ho iamɨnha irə.
8 Fwe kupwən kɨmiaha hiamarə ia nəpitəvien, mətə
təkwtəkwuni tɨ nəri nə mə hiəuvəuvehe tɨ Iərɨmənu səkɨtaha,
hiənarə ia nukuraanien. Ro iamɨnhi kɨmiaha tihaməkeikei
mharə mhəmwhen ia nɨpwnəti nukuraanien me,
9 tɨ nəri nə mə nukwai nukuraanien kaməton ia noien me
pam səməme hamasan, mhatukwatukw, mho nɨpərhienien.
10 Nənə tihousari mhətui ia noien me səməme Iərɨmənu
səkɨtaha rerɨn ragien tukwe.
11 Tihəpwəh nukurirəien nərmama me səvəi nəpitəvien
mhəpwəh noien noien ərəha kɨmiaha mɨnraha. Nəri amasan
riwən ia noien me nəha. Mətə tihəuvehi noien me nəha
mhəuvehe ia nukuraanien.
12 Nɨpərhienien ro a naurɨsien mə tɨkɨni narimnari me
səməme irəha kamho afafa,
13 mətə narimnari me pam nukuraanien raməhiəpwɨn
həuvehe mho nɨpwran kaməton.
14 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəpɨn nukuraanien
raməhiəpwɨn nari riti, nəri nəha ruvehe mo nukuraanien
irə. Ro iamɨnhi irə kani mə,
“Ik sə ikamapri, ikətui rə,
mətui mwi ia nemhəien səim,
pwəh Kristo rəhiəpwɨn ik.”
15 Ro pen tihətui amasan tɨ narəien səkɨmiaha mə hiaməfarə
irə. Rərəha hiamarə mhəmwhen nərmama həreirei nari,
mətə tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nərmama səməme
həukurən nari.
16 Nənə trɨni mɨnuə hiətoni suatuk səvəi namasanien, hiesi
pen tɨ nəri nə mə ipwet mɨne samarə ia nəpɨn ərəha.
17 Həpwəh nɨreireiien nari, mətə tihəmwur mhəukurən nəri
sə Iərɨmənu səkɨtaha rokeikei.
18 Tihəpwəh nakonəien nənɨmwiien skai rəmwhen ia waen
tɨ nəri nə mə tro kəmkapwəmiaha rətə wau miri pen kɨmiaha
ia noien ərəha. Mətə pwəh Nənɨmwɨn Ikinan rukuər ia
kɨmiaha.
19 Tihəgkiari m kɨmiaha me ia nɨpu me ia nəkukuə nəha Ol
Sam, mɨne nɨpu me səvəi nəfwakiien, mɨne nɨpu me səməme
kamhəuku pen ia Nənɨmwɨn Ikinan. Nənə tihani nɨpu me ia
rerɨmiaha tɨ nəgnəgɨniien Iərɨmənu.

5:6: Kol 2:4,8, Rom 1:18 **5:8:** Efes 2:11,13, Kol 1:13, 1Tes 2:9, Jon 12:36 **5:10:** Rom 12:2 **5:11:** 2Jon 10-11 **5:13:** Jon 3:20-21 **5:14:** Aes 26:19, 60:1, Rom 13:11 **5:17:** Rom 12:2, Kol 1:9 **5:18:** Luk 21:34 **5:19:** Kol 3:16, Sam 33:2-3

20 Ia nəghi Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha, tihaməni tanak m
Tata Kumwesən tɨ narimnari me pam ia nəpɨn me.
21 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəsiai kimiaha me tɨ nəri nə mə
kɨmiaha hiaməsiai Kristo.

Nɨpran me mɨne nərman me səvənraha

22 Kimiaha nɨpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me
səkɨmiaha rəmwhen hiaməsiai Iərɨmənu səkɨtaha.
23 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə iərman in kənkapwə rasori
ia pran səvənhi rəmwhen ia Kristo in kənkapwə rasori ia
nakalasia me səvənhi. Nakalasia me nəha irəha həmwhen ia
nɨpwrai Kristo, nənə in rauvehimɨru irəha.
24 Rəmwhen ia nakalasia me kamhəsiai Kristo, pwəh nɨpran
mwi kamhəsiai nərman me səvənraha ia narimnari me pam.
25 Kɨmiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nɨpran me
səkɨmiaha rəmwhen ia Kristo rokeikei nakalasia me səvənhi,
nənə məseni nɨmɨruien səvənhi tɨ nirəha.
26 In rɨmamhə tɨ nirəha mə trəmri karen irəha mə səvəi
Kumwesən, məpərhi irəha ia nui irau nəgkiariien səvənhi.
27 In rɨno iamɨnha irə mə in trukurən nərpwi irapwien
nakalasia me səvənhi ia nənimen, irəha tuhəmwhen ia pran
riti tɨnari səvənhi ramasan pɨk, nəmkemɨkien uə nəri pitəv uə
nari riti iamɨnhi riwən, mətə irəha tuhəmher, mhatukwatukw
pam.
28 Ia noien a mwi nəha, nərman tuhaməkeikei mhokeikei
nɨpran me səvənraha rəmwhen mə irəha kamhokeikei atukw
a nɨpwranraha. Iərman sə rokeikei pran səvənhi, in rokeikei
atukw a in.
29 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama riti riwən sə
raməmwəki atukw ia nɨpwran, mətə in raməni amasan nari
mə tro nɨpwran ruvehe mɨskai, nənə mamətui amasan tɨ
nɨpwran rəmwhen ia Kristo in ramətui amasan tɨ nakalasia
me səvənhi,
30 tɨ nəri nə mə kɨtaha səmwhen ia nɨpərpəri nɨpwran.
31 Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Ro iamɨnhi irə iərman traraka ia tata mɨne mama səvənhi,
mevən rouarə pəri irau pran səvənhi,
nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nɨpwrai iərmama kuatia.”
32 Nəgkiariien nəha rani nari riti rasori nɨpwran rərkwafə,
mətə iou iakani mə raməgkiari ia Kristo mɨne nakalasia me
səvənhi.
33 Mətə raməgkiari mwi ia kɨmiaha kuatia kuatia. Ro
pen iərman traməkeikei mokeikei pran səvənhi rəmwhen
ramokeikei atukw a in, nənə pran traməkeikei mɨsiai iərman
səvənhi.

5:20: Kol 3:17 **5:21:** 1Tes 5:5 **5:22:** Kol 3:18, 1Tes 3:1 **5:23:** 1Kor 11:3, Efes 1:22 **5:25:** Kol 3:19, 1Tes 3:7, Kal 1:4 **5:26:** Taet 3:5, Hip 10:10 **5:27:** 2Kor 11:2, Kol 1:22 **5:30:** 1Kor 6:15, Efes 1:22-23 **5:31:** Mat 19:5 **5:32:** Rev 19:7

6

Nəkwərhakwərha me irəha tata me mine mama me səvənraha

1 Kimiaha nəkwərhakwərha me səvəi Iərimənu,
tihaməkeikei mho nəkwai tata mine mama me səkimiaha
ti nəri nə mə noien i ratukwatukw mə kimiaha tiho.
2 "Tikisiai səim tata mine mama." In i loa kiməkupwən kini
irau promes riti.
3 Promes nəha rani mə, "Trini minuə ikamo iaminha
irə, narimnari me ia nimiruien səim tuhaiu amasan, nənə
nimiruien səim ia tiprənə i trəpwəmwis."
4 Kimiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərhakwərha me
səkimiaha niemaha rəpi irəha, mətə tihətoni amasan irəha,
mhəkoui amasan irəha, nənə mhahatən irəha ia suatuk səvəi
Iərimənu.

Slef me mine nəmə asori me səvənraha

5 Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me
səkimiaha ia təkure tiprənə i mhehekir mhətəmnimwin, nənə
tiho ia rerimiaha pam rəmwhen a mə iəmə asori səkimiaha in
Kristo.
6 Tihəpwəh noien nəpin kamhətoni a kimiaha rəmwhen ia
nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerinraha
ragien, mətə tiho nəkwanraha rəmwhen mə kimiaha slef me
səvəi Kristo, nənə mamho nəkwai Kumwesən ia rerimiaha
pam.
7 Tiho wok səkimiaha ia nətərigien amasan rəmwhen a mə
Iərimənu in iəmə asori səkimiaha, ripko mhə iərmama a riti in
iəmə asori səkimiaha.
8 Kimiaha hiəukurən mə Iərimənu truvei pen nərəkuien m
nərmama me pam ti noien amasan me səməme həno, nəri
auər a mə in slef uə ripko mhə in slef.
9 Nənə kimiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mhətoni
amasan mwi slef me səkimiaha iaminha irə, mhəpwəh
nəgkiari skaiien minraha mə tuho nəkwamiaha, ti nəri nə mə
hiəukurən mə iəmə asori səkimiaha minraha kuatia a fwe ia
neiai, nənə in tro rəmnəmwhen m nərmama me pam.

Narimnari me səvəi naruagənien Kumwesən ripeki pehe m kitaha

10 Səiou nəgkiariien sampam ro iaminhi irə. Tihərer
əknekin ia Iərimənu səkitaha mine niskaiien asori səvənhi.
11 Tihaməkeikei mharkahu narimnari me pam səvəi
naruagənien səməme Kumwesən ripeki pehe m kimiaha,
mə hiəukurən nərerien mhənise neikuəien me səvəi Setan.

6:1: Kol 3:20 **6:2:** Mat 15:4 **6:3:** Dut 5:16 **6:4:** Kol 3:21, Dut 6:7, 20-25, Sam 78:4, Prov 22:6 **6:5:** Kol 3:22-23, Taet 2:9-10, 1Tes 2:18 **6:8:** 2Kor 5:10, Kol 3:24-25 **6:9:** Kol 4:1, Rom 2:11 **6:10:** 1Kor 16:13 **6:11:** Rom 13:12, 2Kor 10:4, Efes 4:14

12 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨtaha səpkaruagən
mhə kɨtaha nərmama, mətə samaruagən kɨtaha nənɨmwɨn me
səməme kamhəuvehi nasoriien mɨne nərɨmənuien. Irəha i
nənɨmwɨn skai me səməme kamhərɨmənu ia noien me səvəi
nəpitəvien ia təkure tɨprənə i mɨne nənɨmwɨn ərəha me ia
nɨmagouagou.
13 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mharkahu ia narim-
nari me pam səvəi naruagənien səməme Kumwesən rɨpeki
pehe m kɨmiaha, mə nəpɨn nərəhaien sə Setan ramo ruvehe
hiəukurən nərerien mhənise nərəhaien nəha. Nənə nəpɨn
hiənaruagən pam, tihərer əknekɨn.
14 Ro pen kɨmiaha tihaməkeikei mhərer mwatuk tɨ
naruagənien. Tihəkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien pərhien
rəmwhen kətoti sə hiərihi tərini kurkwamiaha irə. Tiho
noien atukwatukw rəmwhen ia aean sə ramo tukuahag
kwənpwenhɨmiaha.
15 Tihəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi nəmərinuien
rəmwhen ia put skai sə rauvegi nɨsumiaha.
16 Tihahatətə ia Kumwesən rəmwhen ia nari sə hiaməuvehi
mamhərkwafə pen irə. Ia nəri nəha hiəukurən no
tukuahagien nukwai nɨfagə me napw rauək ia nirəha səməme
iəremhə asori rameruk w ia nirəha.
17 Tihəni nɨpərhienien ia Kumwesən mə in rauvehimɨru
kɨmiaha rəmwhen ia kəfəfau kɨno ia aean sə ramo tukuahag
kəmkapwəmiaha. Tihəkwtəmhiri nəgkiariien me səvəi
Kumwesən rəmwhen ia nau səvəi naruagənien sə Nənɨmwɨn
Ikinan rauvei pehe m kɨmiaha.
18 Tihəfwaki ia nəpɨn me ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn Iki-
nan, mamhəfwaki mamhəres narimnari me səpəmsəpə. Ti-
hamo noien nəha, mamhətui a, mhəpwəh nəpouien, nənə
mamhəfwaki tɨ nərmama me pam səvəi Kumwesən.
19 Tihəfwaki mwi tukw iou mə nəpɨn iakuə takəgkiari
Kumwesən in truvei pehe nəgkiariien miou mə takɨni
irapw nəgkiariien nəha məpwəh nehekɨrien. Nənə takɨni
irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo sə rɨnamərkwafə fwe
kupwən.
20 Təkwtəkwuni tɨ nəri nə mə iakaməvisau irapw
nəgkiariien amasan nəha ia nəghi Kristo, ro pen iakamarə ia
kalapus. Həfwaki ro tukw iou mə takarɨpɨn mamɨni irapw
nəgkiariien amasan nəha məpwəh nehekɨrien rəmwhen sə
ratukwatukw mə tako.

Nəgkiariien sampam

21 Iou iakokeikei mə kɨmiaha tihəregi nəgkiariien səiou

6:12: Jon 14:30, 1Tes 5:8-9 **6:14:** Aes 11:5, 59:17, 1Tes 5:8 **6:15:** Aes 40:9, Neham 1:15, Rom 10:15 **6:17:** 1Tes 5:8, Aes 49:2, Hip 4:12 **6:18:** Luk 18:1, Kol 4:2, 1Tes 5:17 **6:19:** Wok Me 4:29, Kol 4:3-4, 2Tes 3:1 **6:20:** 2Kor 5:20, Flm 9 **6:21:** Wok Me 20:4, Kol 4:7-8, 2Tim 4:12

mɨne nəfe iakamo ia kwopun i. Ro pen takərhi pehe Tikikas ruvehe. In piəvtaha keikei riti sə kɨmaha iahəukurən nətɨgiteien irə, ramasitu mamo tukwini nari m Iərɨməənu səkɨtaha. In trɨni pehe tukumiaha narimnari me pam.

22 Takərhi pehe in tukumiaha tɨ noien i, mə in tro kɨmiaha hiəregi ramasan, mɨni irapw tukumiaha mə kɨmaha iahaməfarə irə.

23 Pwəh Tata Kumwesən mɨne Iesu Kristo Iərɨməənu səkɨtaha trouəriari pehe nəmərinuien mɨne nokeikeiien m kɨmiaha, rauo nahatətəien səkɨmiaha rɨskai.

24 Pwəh Kumwesən trəriari pen namasanien səvənhi m nərmama me pam səməme hokeikei Iesu Kristo Iərɨməənu səkɨtaha ia nokeikeiien sə trɨpkiwən mhə.

6:24: 1Tes 1:8

Filipae
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk i 60, Pol ramarə ia kalapus fwe Rom nənə mirai nəkukuə me i Filipae, Kolosi, Filimon, mine Efesas. Nəkur Filipae hərəhi pen Epafrotaetas ruvehi nari riti mevən muvei pen m Pol. Nəpin Epafrotaetas ramarə fwe Rom, in ramemhə pik. Nənə nakalasia me fwe Filipae rerinraha rəpou tukwe. Nəpin in rəsanin, Pol rərhi pen in ruvehi nəkukuə i mevən fwe Filipae. Pol rokeikei pik nakalasia me fwe Filipae. In raməgkiari minraha rəmwhen mə in tata səvənraha. Pol rini tanak minraha ti nokeikeiien mine nasituien səvənraha. Nəri auər a Pol ramarə fwe ia kalapus, mətə səvənhi nəkukuə raməgkiari pik ia nagienien. Nəpin ripik nəkukuə i raməgkiari ia "nagienien" mine "nəgnəginiien." Pol rini irapw nətəien səvənhi ia nikaren səvəi nimiruien səvəi ipwet mine samarə irə ia təkure tiprənə i. In rini mə, "Trini minuə iakimiru, nimiruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi" (1:21). Rəmwhen ia nəkukuə me pam səvənhi, ia nəkukuə i Pol rauvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me, maməvəhag minraha mə irəha tuhaməkeikei mharə pwəh nətərigien səvənraha kuatia. Irəha tuhaməkeikei mharə mamho nəkwai Kumwesən.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Pol mine Timoti, kimrau iərmama mi səvəi Iesu Kristo iarauo tukwini nari min.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam nərmama me səvəi Iesu Kristo səməme hiamarə ia taon nəha Filipae, mauvehe mwi ti nəmə asori me nəha kamhətui amasan tukumiaha mine tikon me.

2 Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Pol raməfwaki m Kumwesən ti nəkur Filipae

3 Nəpin me, nəpin rerik ramrhi kimiaha, iakani tanak m Kumwesən tukumiaha.

4 Nənə nəpin me pam, nəpin iakaməfwaki tukumiaha, iakaməfwaki rerik ramagien

5 ti nəri nə mə fwe iakinərer vi a mani irapw nəgkiariien amasan muvehe meste pehe ipwet mine saməuvehi pəri rəgitaha me tukwe.

1:1: Wok Me 16:12-40 **1:2:** Rom 1:7, Kal 1:3, Flm 3 **1:3:** Rom 1:8, 1Kor 1:4

6 Nənə iakukurən amasan mə Kumwesən sə rino stat ia
noien amasan ia kimiaha, in traməkeikei mamo noien nəha
mamevən meste tro sampam irə ia nəpin sə Iesu Kristo tru-
vehe irə.
7 Nəpin me rerik ramrhi kimiaha, nənə ratukwatukw a mə
iakamo iaminhi irə, ti nəri nə mə kimiaha pam hiamasitu ia
nirak ia wok i Kumwesən riməuvei pehe miou ia namasanien
səvənhi mə tako. Nənə nəpin iakamarə ia kalapus, mine
nəpin iakamərer irapw ia nəmri nərmama, maməvisau mə
nəgkiariien amasan ro nipərhienien i, kimiaha hiamasitu ia
nirak ia wok i.
8 Kumwesən rukurən mə nəgkiariien i iakani ro
nipərhienien. Iakokeikei mə takətoni kimiaha ti nəri nə
mə iakokeikei pik kimiaha rəmwhen a ia Iesu Kristo rokeikei
kimiaha.
9 Nənə in i nəfwakiien səiou mə nokeikeiien səkimiaha tru-
vehe masori mwi irəhar nukurənien mine nəkiri amasanien
nari tuharuvehe mharasori ia kimiaha
10 mə kimiaha hiəukurən nətə sasien nəfe noien ramasan
pik mə tiho. Nənə ia noien nəha kimiaha tihəmher, tukəpwəh
nətoniien noien ərəha riti ia kimiaha ia nəpin sə Kristo tru-
vehe irə,
11 kimiaha tihəukuər ia noien atukwatukw me səməme Iesu
Kristo rino həukuə ia kimiaha, nərmama tuhətoni mhəuvehi
utə nəghi Kumwesən mhəgnəgini in tukwe.

Pol in fwe ia kalapus

12 Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə iakamarə ia kala-
pus, mətə noien i rinasitu pik mo nəgkiariien amasan səvəi
Kristo ruvirɨs mwi mamevən.
13 Ro pen naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi
Kig Sisa mine nərmama həpik mwi həuvəukurən raka mə
iakamarə ia kalapus ti nəri nə mə iou iərmama riti sə iakamo
tukwini nari m Kristo.
14 Narəien səiou ia kalapus ramasitu ia piəvtaha me həpik,
mamo irəha hahatətə əknekin mwi ia Iərimənu səkitaha, nənə
mamo nətərigien səvənraha riskai ti nini irapwien nəgkiariien
səvəi Kumwesən mhəpwəh nehekirien.
15 Nipərhienien nepwin kamhəni irapw Kristo ti nəri nə
mə irəha kamhəmwəki iou nənə mhokeikei mə irəha tuhasori
ia nirak. Mətə nepwin kamhəni irapw Kristo ia nətərigien
amasan.
16 Nərmama me i nətərigien səvənraha ramasan irəha
kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə hokeikei iou, nənə
mhəukurən mə kinəmri iou iakamarə ia kalapus mə takərer
irapw ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo mə ro nipərhienien i.

1:6: 1Kor 1:8, Fil 2:13 **1:8:** Rom 1:9, 2Kor 1:23 **1:10:** Hip 5:14, Fil 1:6, 2:16, 1Tes 5:23 **1:11:** Jon 15:8 **1:12:** 2Tim 2:9 **1:13:** Wok Me 28:30, Efes 3:1

17 Mətə nepwin səməme kamhəmwəki iou həpkini irapw
mhə Kristo ia rerinraha pərhien. Irəha kamho iaminhi irə
mamhokeikei mə tuhəuvehi utə atukw a irəha, nənə rerinraha
ramrhi mə tuho nərəhaien miou nəpin iakamarə ia kalapus.
18 Mətə nəri auər a mə kamho ia noien atukwatukw uə
rekəm, mətə kamhəni irapw Kristo nənə ro iaminhi irə iou
rerik ramagien.

Pərhien, nənə takagien mwi
19 ti nəri nə mə iakukurən amasan mə nəri i tro Kumwesən
ruvehimiru iou ia nəfwakiien me səkimiaha mine nasituien
səvəi Nənimwin səvəi Iesu Kristo.
20 Iou iakukurən amasan, maməmri pen əknekin nətərigien
səiou ia Kumwesən, mə in trəpwəh nəseniien iou iako nari
riti takauris tukwe. Iakokeikei mə ia nəpin me takətigase
rəmwhen iakamo təkwtəkwuni, nənə nəri auər a mə tukini
mə takimiru uə takemhə, mətə noien sə iakamo ia nipwrak
truvehi utə nəghi Kristo.
21 Trini minuə iakimiru, nimiruien səiou in səvəi Kristo.
Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi.
22 Trini minuə iakəpwəh nemhəien, iakukurən noien wok
me nepwin sə trukuə kwənkwan. Mətə iakreirei mə sə pəku
nəha iakokeikei.
23 Təkwtəkwuni nəha nətərigien səiou ro kəru. Iakokeikei
pik mə takemhə, məpwəh nipwrak, nənə marə kimrau Kristo.
Iakregi mə sə nəha ramasan pik məpi raka.
24 Mətə iakətoni mə narimnari me nepwin nəha
takaməkeikei mo masitu ia kimiaha, ro pen iakukurən
amasan mə tapkemhə mhə.
25 Ti nəri nə mə iakukurən mə nəri i ro nipərhienien, nənə
iakukurən mə takamiru a maripin mamarə kitaha m kimiaha
pam, nənə mamasitu ia kimiaha mə tihəuverə mwi, nənə
rerimiaha tragien mwi ia nahatətəien səkitaha.
26 Ro iaminhi irə kimiaha tihəukurən nəgnəgini pikien mwi
Iesu Kristo tukw iou, ti nəri nə mə takuvehe mwi tukumiaha.
27 Mətə nəri kuatia i mə pwəh narəien səkimiaha hiamarə
irə ratukwatukw amasan mesi pen nəgkiariien amasan səvəi
Kristo. Nənə nəri auər a mə takuvehe mətoni kimiaha
uə takəpwəh nuveheien, mətə pwəh iakregi mə hiamərer
əknekin ia Nənimwin kuatia, nətərigien səkimiaha kuatia,
hiamousari pəri mə tihasitu ia nərmama mə tuhahatətə ia
nəgkiariien amasan,
28 nənə mhəpwəh nehekirien ia nərmama səməme
haməmwəki kimiaha. Noien nəha tiho ro nimtətien i irəha
tuhətoni mhəukurən mə tukouraha irəha, mətə tukuvehimiru
kimiaha, nənə nəri i ruku pen ti Kumwesən.

1:19: 2Kor 1:11 **1:20:** 1Tes 4:16 **1:21:** Kal 2:20 **1:22:** Rom 1:13 **1:23:** 2Kor 5:8 **1:27:** Efes 4:1, 1Tes 2:12, Fil 4:3

29 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨnəseni pehe m kɨmiaha
mə kɨmiaha nərmama hiaməni nɨpərhienien ia Kristo mamho
tukwini nari min, mətə kɨnəseni pehe mə kɨmiaha mwi
tihəuvehi nəmisəien tukwe.
30 Kɨmiaha hiamregi nəmisəien sə hiənətoni kɨno miou
fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni hiamregi mə kamo ihi
nəmisəien nəha miou. Rəmwhen mə kɨtaha samaruagən pəri
ia naruagənien riti.

2

Nətərɨgien səkɨtaha traməkeikei məmwhen ia nətərɨgien səvəi Iesu Kristo

1 Rerɨmiaha rɨskai ia Kristo tɨ nəri nə mə hiəuvəuvehe
mhəno kuatia kɨmiaha min uə rekəm? Ouəh! Hiamregi
ramasan ia nokeikeiien səvənhi uə rekəm? Ouəh! Nənɨmwɨn
Ikinan ramarə ia kɨmiaha uə rekəm? Ouəh! Hiamo ramasan
m kɨmiaha me nənə mamhapi tukumiaha me uə rekəm?
Ouəh!
2 Mə ro iamɨnhi irə iakokeikei mə tiho rerɨk pwəh ragien
mwi. Kɨmiaha pam tihaməkeikei mhəuvehe mho kuatia ia
nətərɨgien səkɨmiaha, mho nokeikeiien m kɨmiaha me, mho
pəri nari ia nətərɨgien kuatia rəmwhen mə kɨmiaha iərmama
kuatia.
3 Tihəpwəh noien nari riti ia nətərɨgien səkɨmiaha əpa, uə
mho mhəuvehi utə kɨmiaha irə, mətə tiheiwaiu nənə mhətərɨg
ia kɨmiaha me nepwɨn rəpi raka kɨmiaha atukw.
4 Nənə tihasitu ia kɨmiaha me tɨ nɨmɨruien me səkɨmiaha.
Rɨpkamasan mhə mə iərmama riti ramətui amasan tɨ
nɨmɨruien əpa səvənhi.
5 Nətərɨgien səkɨmiaha traməkeikei məmwhen ia nətərɨgien
səvəi Iesu Kristo:
6 Nɨpərhienien in Kumwesən pərhien,
mətə in rɨpkəmwur mhə mə trəkwtəmhiri əknekɨn noien
nəha sə in mɨne Kumwesən krouəmnəmwhen a,
7 in rəmri karen nasoriien səvənhi,
muvehi noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari,
mətui pehe ia tɨprənə i nɨpwran rəmwhen ia nɨpwrai
nərmama.
8 Nənə nəpɨn kamətə in mə ramarə ia narəien səvəi iərmama,
in ruvehi irapw atukw in,
mamo nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam meste
memhə, nɨpərhienien remhə ia nei kamarkuaui.
9 Ro iamɨnhi irə Kumwesən ruvehi utə in revən fwe irənhə
anan,
muvei pen nahag min sə rəpi raka pam nahag me,

1:29: Wok Me 16:19-40 **1:30:** Fil 1:13 **2:3:** Kal 5:26, Rom 12:10 **2:4:** 1Kor 10:24,33 **2:6:** Jon 1:1-2, 17:5 **2:7:** 2Kor 8:9, Jon 1:14 **2:8:** Rom 8:3, Jon 10:17, Hip 5:8, 12:2 **2:9:** Wok Me 2:33, Efes 1:20-21, Hip 1:3-4

10 mə ia nəghi Iesu narimnari me pam səməme kamhəmiru
ia kwopun me pam ia neiai, mine tiprənə, mine Imwei
Nəkur Həuvamhə,
tuhənimwi nukurhunraha mhəuvei pen nisiaien min,
11 nənə irəha pam tuhəni irapw mə Iesu Kristo in Iərimənu,
nənə noien nəha truvehi utə nəghi Tata Kumwesən.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo kamhəser rəmwhen ia kəməhau me

12 Nərmama keikei me səiou. Nəpin iakamarə ihi kitaha m kimiaha, hiamo nəkwak ia nəpin me. Nənə təkwtəkwuni nəha iakamarə isipwin tukumiaha, kimiaha tihaməkeikei mhousari mho nəkwak mamhəuvən. Tihəhekir mhətəmnimwin mamho narimnari me nəha Kumwesən riməuvehimiru kimiaha tukwe.

13 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə in nə Kumwesən fwe ia rerimiaha ramo kimiaha hiokeikei noien narimnari me kamhesi pen nətərigien amasan səvənhi.

14 Ia narimnari me pam səməme hiamo, tihəpwəh nəgkiari əgkiariien tukwe mhəpwəh nəvisəien m kimiaha me tukwe.

15 Ia noien nəha kimiaha nipwnəti Kumwesən me tihatukwatukw, mhəmher, tukəpwəh nətoniien noien ərəha riti səkimiaha nəpin hiamarə ia kurkwai nərmama ikou me səməme kamho noien ərəha. Ia rerinraha kimiaha hiaməser mhəmwhen ia kəməhau me ia nimagouagou,

16 mamhəuvei pen nəgkiariien səvəi nimiruien minraha. Kimiaha tiho iaminhi irə mə nəpin sə Kristo truvehe irə iou rerik tragien tukumiaha, nənə iakukurən mə iapkaiu auər a mhə uə iapkisese auər a mhə.

17 Nahatətəien səkimiaha rəmwhen ia nari riti hiaməuvei pen m Kumwesən kauvani ia təkure nifatə. Trini minuə kousi əpune iou nitek raiu rəmwhen ia waen kətəgi irapw ia nəri nəha, mətə iou iakokeikei a mamagien kitaha m kimiaha.

18 Nənə ia noien kuatia kimiaha tihaməkeikei mhokeikei a mamhagien kitaha miou.

Timoti mine Epafrotaetas

19 Trini minuə Iesu Iərimənu səkitaha rəseni, iakokeikei mə tripko mhə tui iakərhi pehe Timoti ruvehe mətoni kimiaha mə nəpin in rirərig muvehe məvisau pehe kimiaha miou, nənə iou mwi rerik tragien.

20 Iərmama riti mwi riwən ia kwopun i nətərigien səvənhi rəmwhen ia səvəi Timoti, in rerin ramrhi pik kimiaha.

21 Nərmama əpə me kamhətərig a ia wok me səvənraha, mhəpwəh nətərigien ia wok səvəi Iesu Kristo.

2:10: Rom 14:11 **2:11:** Rom 10:9 **2:12:** Sam 2:11, 1Pit 1:17 **2:13:** Jon 15:5, 1Kor 12:6, 15:10, 2Kor 3:5, 1Tes 2:13 **2:17:** Rom 15:16, 2Tim 4:6 **2:18:** Fil 3:1, 4:4 **2:21:** 2Tim 4:10

22 Mətə Timoti noien səvənhi ramasan pɨk. Kɨmiaha
hiəuvəukurən raka mə in ramasitu ia nirak ia wok səvəi
nəgkiariien amasan səvəi Kristo rəmwhen iəkunouihi ramo
wok irau tata səvənhi.
23 Ro iamɨnhi irə rerɨk ramrhi mə nəpɨn iakukurən mə nari
riti tro iou, iakərhi pehe in ruvehe mətoni kɨmiaha.
24 Nənə iakətɨgite ia Iərɨməənu səkɨtaha mə trɨpko mhə tui iou
mwi iakuvehe mətoni kɨmiaha.
25 Mətə rerɨk ramrhi mə takaməkeikei mərhi pehe Epafro-
taetas rɨrərɨg muvehe mətoni kɨmiaha. In piak sə kɨmrau min
iarauo pəri wok nənə rauaruagən pəri. Fwe kupwən hiənərhi
pehe in ruvehe muvei pehe narimnari me nepwɨn masitu ia
nirak irə ia nəghɨmiaha.
26 In rokeikei pɨk mə trətoni pam kɨmiaha. In ramregi rərəha
anan tɨ nəri nə mə hiəregi mə in ramemhə.
27 Pərhien nemhəien riti rɨməuvehi ipaka remhə, mətə
Kumwesən rapi in mapi mwi iou nənə momasan in ia
nemhəien səvənhi. Mətə trɨni mɨnuə rɨmamhə pərhien iou
takregi rərəha pɨk anan mwi.
28 Ro iamɨnhi irə iakokeikei pɨk mə takərhi pehe in nəpɨn
hiətoni rerɨmiaha tragien mwi, nənə iou mwi nətərɨgien sə
iakamregi rərəha irə tukumiaha truvehe miwən.
29 Ro iamɨnhi irə nəpɨn in truvehe tukumiaha, kɨmiaha
tihaməkeikei mhəsevər ia rerɨmiaha tukwe ia nəghi Iərɨmənu
səkɨtaha mhagien asori. Nənə tihəuvei pen nɨsiaien m
nərmama sə ro me iamɨnha irə,
30 tɨ nəri nə mə ipaka in remhə tɨ wok səvəi Kristo. In
rɨpkhekɨr mhə tɨ nɨmɨruien səvənhi ia nəpɨn skai me mə trasitu
ia nirak nəpɨn suatuk səkɨmiaha riwən tɨ nasituien.

3

Kɨtaha samə́fiəutə kɨtaha tɨ Iesu Kristo ə́pa

1 Piak me, iakuə takəgkiari ia nari riti mwi. Kɨmiaha
tihaməkeikei mhagien tɨ Iərɨmənu səkɨtaha. Iou iakuvəni raka
nəgkiariien me i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni
iakamrai pen mwi ia nəkukuə i. Rɨpkɨskai mhə tukw iou tɨ
noien tɨ nəri nə mə iakukurən mə trasitu ia kɨmiaha.
2 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəsiari tɨ nərmama me nəha irəha
həmwhen ia kuri me. Tihaməkeikei mhəsiari tɨ nirəha tɨ
nəri nə mə noien səvənraha rərəha. Irəha kamhəni mə
tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama tɨ nahatən penien
mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən.[a]

2:25: Fil 4:18 **2:29:** 1Kor 16:16,18, 1Tim 5:17 **3:1:** Fil 2:18 **3:2:** Sam 22:16,20, Rev 22:15

[a] **3:2:** Nərmama nepwɨn nəha irəha kamhəuvehi ninhum m nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel mə trahatən pen mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə aposol me həni me rekəm, nahatətəien ia Iesu Kristo in suatuk ro ik ikuvehe iərmama səvəi Kumwesən.

3 Mətə kitaha i nərmama pərhien me səvəi Kumwesən
səməme Nənimwin səvənhi ramarə ia reritaha mamo kitaha
saməfwaki ia nipərhienien. Kitaha saməfiəutə kitaha ti Iesu
Kristo əpa, səpwəh nətigite ananien ia noien me kino ia
nipwrataha iruə.
4 Nipərhienien iou iakukurən nəfiəutəien iou ti narimnari
me iaminha irə.
Trini minuə iərmama riti nəha rerin ramrhi mə in rukurən
nəfiəutəien in ti nipwran, iou iakukurən nəfiəutəien iou məpi
raka.
5 Kaha me səiou irəha nəkur Isrel atukwatukw, nənə
iakiməuku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. Nəpin iakinətui
muvehi nəpin eit, nənə kuvehi ninhum miou. Trini minuə
kani nəkur Isrel atukwatukw me, kwa iou riti ia nirəha.
Kupwən iou Farisi riti, nənə iakamesi pen amasan Loa səvəi
Moses.
6 Iakinokeikei pik nəfwakiien səvənraha mamometə
nakalasia me səvəi Iesu Kristo. Ia nikaren səvəi
natukwatukwien nəha kauvehi raku pen ti Loa səvəi Moses
kipkətə mhə noien ərəha riti səiou.
7 Mətə narimnari me pam nəha səməme iakinamətigite ia
nirəha fwe kupwən nənə rerik rirhi mə hamasan pik anan,
mətə təkwtəkwuni nəha iakətoni mə ho a nəri auər a me ia
nirəha ti nəri nə mə iakukurən narimnari me Kristo rino.
8 Mətə ripko mhə sampam ia kwopun nəha. Təkwtəkwuni
iakətoni mə narimnari me pam ho a nəri auər a ia nirəha ti
nəri nə mə iakətoni nari riti sə in ramasan pik anan in i mə
iakukurən Iesu Kristo Iərimənu səiou. Iakinəpwəh narimnari
me pam nəha ti Iesu. Iakətoni narimnari me pam nəha
həmwhen ia nəri pein. Iakinaraka ia nirəha mə iou iakukurən
nuvehiien Kristo,
9 nənə tukətoni iou mə iou iərmama riti sə iakiməuvehe
mo kuatia kimrau min, iapkatukwatukw mhə ia nəmri
Kumwesən ia niskaiien atukw səiou ia noien səvəi nesi penien
Loa, mətə iakatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə iakama-
hatətə ia Kristo. Nərmama səməme kamhahatətə iaminhi
Kumwesən ramo irəha həuvehe mhatukwatukw ia nənimen.
10 Iakokeikei mə takukurən amasan mwi Kristo mine
niskaiien sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə
iakokeikei mə nəmisəien me səvəi Kristo tuko mwi ia nirak
pwəh iakuvehe məmwhen irə ia nemhəien səvənhi
11 mesi pen suatuk nəha meste Kumwesən tro mwi iou
iakətui ia nemhəien.

Naiuien səvəi Pol

3:3: Rom 2:29 **3:4:** 2Kor 11:18,21 **3:5:** Luk 1:59, Rom 11:1, 2Kor 11:22, Wok Me 23:6 **3:6:** Wok Me 8:3 **3:7:** Mat 13:44,46 **3:9:** Rom 3:21-22 **3:10:** Rom 6:3-5, Rom 8:17, Kal 6:17 **3:11:** Wok Me 4:2, Rev 20:5-6

12 Iou iapkini mhə mə iakineste raka noien nəha, uə
iakinatukwatukw raka, rekəm. Mətə ti nəri nə mə Iesu Kristo
ro iou iakuvehe mo iou iərmama səvənhi, iakamousari mə
tako noien səvənhi ruvehe noien səiou.
13 Piak me, tukwe iou, ia nətəien səiou, iapkuvehi raka mhə
narimnari me nəha. Mətə nəri kuatia i iakamo. Iakamenoue-
nou ia narimnari me ia təkutak, iakaməmwur pik mauvehi
niseseien ti nəri sə raməmak kupwən ia nirak.
14 Iakamaiu pen atukwatukw ti kwopun tako sampam ia
naiuien səiou ikin mə takuvehi nəri amasan riti tukuvei pehe
miou. Nəri amasan nəha in i nimiruien rerin sə Kumwesən
rinəkwein kitaha tukwe mə tsəuvən fwe irənhə mhəuvehi
ruku pen ti Iesu Kristo.
15 Nənə kitaha pam nərmama səməme səuvəskai raka
ia nimiruien səkitaha tsaməkeikei mhəuvehi nətərigien me
nəha. Mətə trini minuə kimiaha nepwin nətərigien səkimiaha
ropə, Kumwesən tro pui pehe nəri nəha m kimiaha hiətoni.
16 Mətə nəri kuatia i mə pwəh səkwtəmhiri əknekin nəfe
səuvəuvehi raka mhəpwəh narakaien irə.
17 Piak me, kimiaha tihəuvehe mho kuatia mhesi pen
təmwki nisuk sə iakino raka hiətoni, nənə mhətoni amasan
səməme kamhesi pen təmwki nisumaha.
18 Iakuvəni pehe raka nəgkiariien i tukumiaha nəpin ripik,
nənə təkwtəkwuni iakani pehe mwi nise nənimek ramaiu.
Nərmama həpik nəha irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi
kaməvisau nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuaui.
19 Ia nəpin sampam tukouraha irəha. Kumwesən səvənraha
in nə tipwinraha. Irəha kamhəfiəutə irəha ti noien me sə ro a
nauriisien. Nətərigien səvənraha ramevən a ti narimnari me
ia təkure tiprənə i.
20 Mətə kitaha nərmama imwətaha fwe ia neiai. Kitaha
sameitenhi iərmama riti truku pen ikin muvehimiru kitaha.
Iərmama nəha in i Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.
21 In truvsini nipwrataha i sə rəpou, mo rəmwhen ia
nipwran sə riskai mamser. In tro iaminhi irə ia niskaiien
səvənhi sə in ramo narimnari me pam irə səvəi tiprənə i
kamhəsiai in mamho nəkwan.

4

1 Ro pen piak keikei me kimiaha tihaməkeikei mhərer
əknekin iaminhi irə ia Iərimənu səkitaha. Kimiaha nərmama
keikei me səiou iakamokeikei pik mə takətoni kimiaha.
Hiamo rerik ramagien. Iakamregi ramasan tukumiaha
rəmwhen ia iərmama sə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisiaiien irə.

3:12: 1Tim 6:12,19, Wok Me 9:5-6 **3:14:** 1Kor 9:24 **3:15:** 1Kor 2:6 **3:16:** Kal 6:16 **3:17:** 1Kor 4:16, 1Tes 1:7, 1Tes 5:3 **3:18:** 1Kor 1:23, Kal 6:12 **3:19:** Rom 16:18, Rom 8:5-6 **3:20:** Efes 2:6,19 **3:21:** Rom 8:29, 1Kor 15:28, 1Kor 15:43-53 **4:1:** 1Tes 2:19-20

Pol ramәvәhag m nәkur Filipae

2 Iuotia mɨne Sintike, iakamәgkiari vivi m kɨmirau mә tirouәmwur mә nәtәrɨgien sәkɨmirau truvehe mo kuatia tɨ nәri nә mә kɨmirau pәri irouahatәtә ia Iәrɨmәnu sәkɨtaha.

3 Iakamәres ik mwi, iәrmama sә ikɨno pәri wok krau mik,[a] tikasitu ia prәn mi i, tɨ nәri nә mә iakɨno pɨk wok kɨmrahar mɨnrau, krɨnouasitu ia nirak rouni irapw nәgkiariien amasan sәvәi Kristo kɨmaha Klemen mɨne piak me nepwɨn mwi sәmәme hәnasitu ia wok, nәghɨnraha fwe ia nәkukuә sәvәi nɨmɨruien.

4 Tihagien ia nәpɨn me tɨ Iәrɨmәnu sәkɨtaha. Iakɨni mwi mә tihagien.

5 Pwәh nәrmama hәtoni noien sәkɨmiaha mә ramasan mәpou. Trɨpko mhә tui Iәrɨmәnu sәkɨtaha rɨrәrɨg pehe mwi.

6 Rerɨmiaha trәpwәh nɨrhi pɨkien narimnari me. Nәri auәr a mә nәri ouihi uә nәri asori, mәtә narimnari me pam sәmәme hiokeikei tihәfwaki tukwe. Tihәfwaki mhәres Kumwesәn mhәni tanak tukwe in.

7 Nәnә Kumwesәn truvei pehe m kɨmiaha nәmәrinuien sә rasori pɨk mәpi raka nukurәnien me pam sәvәi nәrmama. Nәmәrinuien nәha trәrɨmәnu amasan ia rerɨmiaha mɨne nәtәrɨgien sәkɨmiaha tɨ nәri nә mә hiamahatәtә ia Iesu Kristo.

8 Piak me, nәfe nәghɨn ro nɨpәrhienien, nәfe nәghɨn ro nɨsiaien, nәfe nәghɨn ratukwatukw, nәfe nәghɨn rәmher, nәfe nәghɨn kamɨni mә ramasan musәpә kamokeikei, trɨni mɨnuә nari riti nәha ikɨn ratukwatukw mә tukәgnәgɨni irә, tihәtәrɨg ia narimnari me nәha.

9 Nәfe nәghɨn hiәuvәregi mhәtoni iakɨnahatәn kɨmiaha irә ia nәgkiariien mɨne noien sәiou kɨmiaha tihamәkeikei mho nәnә Kumwesәn i in nukune nәmәrinuien tramarә tukumiaha.

Pol rәgnәgɨni nәkur Filipae tɨ nasituien sәvәnraha

10 Iәrɨmәnu sәkɨtaha ro iou iakamagien pɨk tɨ nәri nә mә fwe tui kwopti hiәpkasitu mhә ia nirak, mәtә tәkwtәkwuni nәha rerɨmiaha ramrhi mwi iou. Rɨpko mhә nɨpwrai nәgkiariien sәiou mә kɨmiaha hiәnenouenou iou, mәtә suatuk riwәn mә tihasitu ia nirak.

11 Iapkɨni mhә iamɨnhi irә tɨ nәri nә mә narimnari me sәiou riwәn, rekәm. Iou iakuvәukurәn raka suatuk rerɨk ramagien a ia nәpɨn me pam nәri auәr a mә narәien sәiou ramasan uә rәrәha.

12 Iou iakɨnarә raka ia narәien i narimnari me sәiou riwәn irә mukurәn, nәnә mukurәn raka mwi narәien i narimnari me

---

4:3: Sam 69:28, Luk 10:20, Rev 20:12 [a] **4:3:** Kɨpkukurәn mhә mә sin nәha iәrmama nәha Pol ramәgkiari irә krɨnouwok irau min fwe taon nәha Filipae. **4:4:** Fil 3:1 **4:5:** Hip 10:25,37, Jem 5:8-9 **4:6:** Mat 6:25-34, Kol 4:2 **4:7:** Aes 26:3, Jon 14:27, Kol 3:15 **4:8:** Rom 12:17 **4:9:** Rom 16:20, 1Kor 14:33, 1Tes 5:23 **4:11:** 1Tim 6:6

səiou rɨpɨk irə məpi raka iou. Nəfe narəien iakamarə irə, nəri auər a mə nəvegɨnien sənak rasori uə rouihi, uə nautə səiou rasori uə rouihi, mətə iakukurən pam raka narəien tukwe mamagien a.

13 Tɨ nəri nə mə Kristo rɨməuvei pehe nɨskaiien səvənhi miou, nənə iakukurən narəien ia narəien me pam.[b]

14 Mətə kɨmiaha hiəno noien amasan nəpɨn hiənasitu ia nirak ia nərəhaien sə iakɨnarə irə.

15 Nɨpərhienien, kɨmiaha nəkur Filipae hiəuvəukurən raka mə nəpɨn hiənamregi vi a nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nəpɨn iakɨməier ia profens Masetonia, kɨmiaha əpa hiənasitu ia nirak ia mane. Nakalasia me nepwɨn ia kwopun riti mwi həiwən sə hasitu ia nirak.

16 Nəpɨn iakamarə ia taon nəha Tesalonaeka rɨpko mhə nəpɨn kuatia a hiamərhi pehe mane miou.

17 Rɨpko mhə iakamətui mane mə tihəuvei pehe miou, mətə iakokeikei mə nasituien i səkɨmiaha trukuə kwənkwan, in nə Kumwesən trəgnəgɨni kɨmiaha tukwe.

18 Iakɨməuvehi pam narimnari me səməme hiənərhi pehe miou, nənə rəmwhen məpi raka. Nəpɨn Epafrotaetas rɨməuvehi narimnari me muvehe muvei pehe miou, təkwtəkwuni nəha narimnari me səiou həuvəpɨk. Narimnari me nəha hiəməuvei pehe miou rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nɨfatə nɨpekɨn rapein amasan kauvei pen m Kumwesən in ruvehi rerɨn ramagien tukwe.

19 Nənə Kumwesən səiou sə nautə səvənhi rasori, mauvehi nɨskaiien fwe ia neiai, in truvehi pehe m kɨmiaha nəfe nəghɨn riwən təni kɨmiaha tɨ nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kɨmiaha Iesu Kristo.

20 Pwəh nəgnəgɨniien revən tɨ Kumwesən Tata səkɨtaha ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

Nəgkiariien sampam

21 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ nərmama me pam səvəi Iesu Kristo. Piəvtaha me i kɨmaha mɨnraha, irəha mwi həni ramasan tukumiaha.

22 Nərmama me pam səvəi Kumwesən ia kwopun i kamhəni ramasan tukumiaha, nənə nərmama nepwɨn mwi səməme kamhəni nɨpərhienien ia Kristo fwe ia nimwə səvəi Kig Sisa kamhəni ramasan tukumiaha.

23 Pwəh namasanien səvəi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

4:13: 2Kor 12:10, 2Tim 4:17 [b] **4:13:** Uə "Iakukurən noien narimnari me pam."
4:15: 2Kor 11:9 **4:18:** Fil 2:25, Esik 20:41, Efes 5:2 **4:22:** Fil 1:13

Kolosi
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Kolosi in nəkukuə sə ro kahar i Pol rimərai nəpin in ramarə ia kalapus fwe Rom ia nəpin riti ipaka ti nuk 59 uə 60. Epafras revən fwe Rom mini pen ti Pol mə nahatən eikuə me nepwin fwe Kolosi kamhahatən nərmama mə nahatətəien səvənraha ia Kristo ripkəmwhen mhə. Nahatən eikuə me nəha hamahatən irəha mə tuhəfwaki m nagelo me, mhesi pen natuakəmien me nepwin, mhəsiai mwi nəpin ikinan me nepwin. Pol rirai nəkukuə i revən ti nirəha mə tuhaməkeikei mhərər əknekin, mhəpwəh nətərigien ia nahatən eikuə me nəha. Kristo in rasori ia narimnari me pam. Nemhəien səvəi Kristo in əpa ruvehimiru kitaha ti noien ərəha me səkitaha. Iesu rifi nari ia kitaha tsəpwəh mwi nisiaiien natuakəmien me səvəi iərmama.

1 Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rimәni nəkwan mə tako, mine piəvtaha Timoti.

2 Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Kolosi.

Kimiaha nə piəvmaha me hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiamahatətə pərhien irə.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha trəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Nəgnəginiien mine nəfwakiien

3 Nəpin me pam, nəpin kimaha iahaməfwaki tukumiaha, iahaməni tanak ti Kumwesən i in Tata səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

4 Iahaməni tanak tukwe in ti nəri nə mə iahəuvəregi raka mə kimiaha hiamahatətə əknekin ia Iesu Kristo nənə mamhokeikei pik nərmama me səvəi Kumwesən.

5 Nahatətəien mine nokeikeiien səkimiaha ro iaminhi irə ti nəri nə mə hiəukurən amasan ia rerimiaha mə Kumwesən truvei pehe nəfe nari sə rinəpnəpenə irə m kimiaha fwe ia neiai. Hiəuvəregi raka narimnari me nəha ia nəgkiariien pərhien, in i nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo.

6 Ia kwopun me pam ia təkure tiprənə nərmama kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nənə raukuə mamo kwənkwan mauverə mamo amasan nimiruien səvəi nərmama me həpik. Rəmwhen a mwi ia kimiaha nəpin hiamregi mhəukurən nipərhienien nəha ia namasanien səvəi Kumwesən, nənə rauverə mwi mukuə ia nimiruien səkimiaha.

7 Epafras rinahatən kimiaha ia nəgkiariien nəha. In iərmama riti səkimaha iahokeikei pik in, iahamo tukwini

1:1: Efes 1:1 **1:2:** Rom 1:7

pəri nari kɨmaha min. Kɨmaha iahəukurən nətɨgiteien irə, ramasitu ia wok səvəi Kristo maməgkiari tukwini səkɨmaha.

8 In rɨməni pehe tukumaha i mə nokeikeiien səkɨmiaha rasori raku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan.

9 Ro iamɨnhi irə nəpɨn iahəregi nəvisauien nəha, nənə iahaməfwaki tukumiaha ia nəpɨn me pam, mamhəres mə kɨmiaha tihəuvehe mhəukurən amasan pam nəkwai Kumwesən ia nukurənien sə raku pen tɨ Nənɨmwɨn səvənhi.

10 Ro iamɨnhi irə mɨne kɨmiaha tihamarə ia narəien atukwatukw sə ramo Iərɨmənu səkɨtaha rerɨn ramagien, mamhəukuə kwənkwamiaha ia noien amasan me pam, nənə ia nəpɨn me nukurənien səkɨmiaha truvehe masori mwi hiəukurən amasan mwi Kumwesən.

11 Iahaməfwaki mə nɨskaiien asori səvəi Kumwesən tro kɨmiaha hiəskai nəpɨn nərəhaien truvehe, pwəh hiərer əknekɨn ia nəpɨn me pam, nənə mho nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs, nənə mamho kɨmiaha hiamagien

12 mamhəni tanak tɨ Tata Kumwesən tɨ nəri nə mə in rɨno kɨmiaha mə hiəukurən nuvehi pəriien nautə kɨmiaha nərmama ikinan me səvənhi. In rɨnəmri karen nautə nəha ia kwopun rukuraan ikɨn.

13 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə in rɨpeki raka kɨtaha ia nɨskaiien səvəi nəpitəvien, mɨpeki pen kɨtaha ia nɨtətə sə Tɨni keikei ramərɨmənu irə.

14 Tɨni rɨfi nari ia kɨtaha, mo mə Kumwesən trəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səkɨtaha.

Kristo in rasori ia narimnari me pam

15 Tɨni Kumwesən in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi sə səpkətoni mhə. In nəmritaik sə in rasori ia neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam.

16 In rasori tɨ nəri nə mə in rɨno pam narimnari me nəha, narimnari me səməme samətoni mɨne səməme səpkətoni mhə, kɨg me, uə ieni mə, uə nənɨmwɨn me səməme kamhəuvehi nasoriien mɨne nərɨmənuien. Narimnari me pam nəha, Tɨni Kumwesən rɨno irəha mə səvənhi.

17 In rɨməkupwən marə ia narimnari me pam, nənə narimnari me pam kamharə tɨ nəri nə mə nɨskaiien səvənhi raməkwtəmhiri irəha.

18 In rasori ia nakalasia me səvənhi irəha həmwhen ia nɨpwran in kənkapwə. In nukunen, iərmama sə rɨməkupwən mətui mwi ia nemhəien səvənhi, ro pen in ramasan ia narimnari me pam mukupwən.

1:9: Efes 1:9,16,17, Fil 1:9 **1:10:** Fil 1:27, Efes 2:10 **1:11:** Efes 1:19, 3:16 **1:12:** Efes 1:11,18 **1:13:** Luk 22:53, Efes 2:2 **1:14:** Efes 1:6,7 **1:15:** 2Kor 4:4, Jon 1:18 **1:16:** Jon 1:3,10 **1:17:** Jon 1:1, 8:58 **1:18:** Efes 1:22-23, Wok Me 26:23, Rev 1:5

19 Kumwesən ramarə pam ia reri Tini mukuər irə. Nənə
Kumwesən rerin ragien pwəh ro iaminhi irə.
20 Rerin ragien ripeki narimnari me pam ia təkure tiprənə
mine ia neiai hənəvisə irəha min, muvi simwin pehe irəha
ia tini, nənə məmri nəmərinuien ia niten sə rinaiu ia nei
kamarkuaui.
21 Fwe kupwən kimiaha hiamarə isipwin ti Kumwesən.
Hiaməmwəki in ti nəri nə mə rerimiaha ramrhi ərəha in, nənə
mamho noien ərəha me.
22 Mətə təkwtəkwuni, ti nəri nə mə Tini ruvehe iərmama
məmwhen ia kitaha, memhə, ro pen Kumwesən ro kimiaha
hiəuvehe in me nepwin. In ro iaminhi irə mə trərpwi irapw
kimiaha ia nənimen hiatukwatukw pam,[a] mhəmher, kəpwəh
nətoniien noien ərəha riti səkimiaha.
23 Mətə tihaməkeikei mhəmwur pen ia nahatətəien
səkimiaha, mamhərer əknekin irə, mhəpwəh nikiukiuien,
mhəpwəh narakaien ia noien sə hiaməmri pen əknekin
nətərigien səkimiaha ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəregi
raka mine nəfe rani. Kinəvisau irapw raka nəgkiariien
amasan nəha ia kwopun me ia tiprənə. Iou Pol, iou iərmama
riti sə iakamasitu ia wok nəha.

Pol ramasitu mamsese ti nakalasia me səvəi Iesu Kristo

24 Təkwtəkwuni rerik ragien a mə kamo nəmisəien miou
tukumiaha.[b] Ia nəmisəien me i iakamregi ia nipwrak,
iakamripin pen a mamo sampam ia nəmisəien me səvəi Kristo
səməme in riməregi ti nipwran. Nipwran nə in nə nakalasia
me səvənhi.
25 Iou iərmama riti sə iakamasitu ia nakalasia me nəha.
Kumwesən rinəmri pehe wok i ia rəgik mə takasitu ia kimiaha,
məvisau irapw pam nəgkiariien səvənhi m kimiaha.
26 Nəgkiariien nəha in nəgkiariien riti səvəi Kumwesən
rinərkwafə ti nərmama fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni nəha
Kumwesən rino pui m nərmama me səvənhi.
27 Kumwesən rokeikei mə tro nərmama me nəha səvənhi
hətoni mhəukurən mə nəgkiariien nəha in rinərkwafə i truvei
pen nautə amasan m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.
Nautə amasan nəha Kristo ia rerimiaha, iəmə sə hiamətigite
irə truvei pehe nasoriien m kimiaha ia neiai.
28 Kristo nəha, kimaha iahaməni irapw in, mamhəvəhag
m nərmama me pam, mamhahatən nərmama me pam ia

1:19: Jon 1:16, Kol 2:9 **1:20:** Efes 1:10, 2:16, Rom 5:1, Efes 1:7, 2:13, 1Jon 2:2 **1:21:** Rom 5:10, Efes 2:12, 4:18 **1:22:** Efes 2:14-16, Efes 5:27 [a] **1:22:** Uə "kimiaha nəkur ikinan me səvənhi." **1:23:** Efes 3:17, Hip 3:14, Mak 16:15, 1Tim 3:16 **1:24:** Efes 3:13 [b] **1:24:** Pol raməmak fwe ia kalapus nəpin rirai nəkukuə i. Kalapus nəha in nəha nəmisəien sə Pol raməgkiari irə ia vas 24. **1:25:** Efes 3:2,7-8 **1:26:** Rom 16:25-26, Efes 3:3-5,9-10 **1:27:** Efes 1:18, 1Tim 1:1 **1:28:** Efes 4:13

nukurənien me pam, mə irəha pam tuhəuvehe mhəmruə ia noien səvəi Kristo, nənə iahərpwi irapw irəha ia nəmri Kumwesən.
29 Ia noien nəha iakaməmwur mamsese tukwe mamesi pen niskaiien asori səvəi Kristo sə ramo wok ia nimiruien səiou.

2

1 Iakokeikei mə tihəukurən mə iou iakamsese pik tukumiaha nəkur Kolosi, mine nəkur Laotisia, mine nakalasia me pam səməme həpkətoni raka mhə nənimek ia nəpin riti.
2 Iakokeikei mə takasitu ia nirəha pwəh həregi ramasan fwe ia rerinraha, mhəuvehe mho kuatia mhokeikei irəha me, mhəukurən amasan nipwrai nəgkiariien pərhien nənə mhəuvehi namasanien me pam səvəi noien i. Ro iaminhi irə irəha tuhəukurən nipwrai nəgkiariien sə Kumwesən rinərkwafə i fwe kupwən. Nəgkiariien nəha in Kristo,
3 iəmə sə Kumwesən rinərkwafə pen nukurənien amasan me pam səvənhi irə.
4 Iakaməgkiari iaminhi irə m kimiaha ti nəsisəgien ia nəgkiariien eikuə me səvəi nərmama sə rəsien mavi raka nətərigien səkimiaha.
5 Nipərhienien, nipwrak ripkarə mhə kimiaha min, mətə iakamarə kitaha m kimiaha ia nəninmwik. Nənə rerik ragien pik ti nəri nə mə iakamətoni mə nətərigien səkimiaha kuatia a, nənə hiamahatətə əknekin ia Kristo.

Nərmama me səvəi Kristo nimiruien səvənraha ruvəuvehe muvəukuər raka

6 Ti nəri nə mə kimiaha hiəməuvehi Iesu Kristo mə in Iərimənu səkimiaha, nənə tihaməkeikei mharə ia narəien kuatia kimiaha min.
7 Tihəkwtəmhiri əknekin in rəmwhen ia nuai nei raməkwtəmhiri əknekin tiprənə. Nimiruien səkimiaha traməkeikei mərer əknekin irə rəmwhen ia nimwə sə ramərer əknekin ia tiprənə. Nahatətəien səkimiaha traməkeikei miskai ia nəpin me pam rəmwhen kinahatən raka kimiaha irə. Nənə ia nəpin me pam tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən.
8 Nərmama nepwin nəha irəha kamhəni mə hokeikei pik nukurənien. Mətə nəgkiariien səvənraha ro neikuəien i, nipwran riwən, ti nəri nə mə ramesi pen a nahatənien səvəi nərmama mine nəninmwin me i irəha nukune noien me səvəi tiprənə i. Nəgkiariien səvənraha ripkesi pen mhə nəvisauien ia Kristo. Tihamətui amasan mə nərmama me nəha tuhəpwəh nərkwiien kimiaha ia nəgkiariien me səvənraha.

1:29: Efes 3:7,20, Fil 4:13 **2:2:** Efes 3:4,18, Kol 1:26 **2:3:** Aes 45:3, 1Kor 1:24,30, Efes 3:19 **2:4:** Rom 16:18, Efes 5:6, Kol 2:8 **2:5:** 1Kor 5:3 **2:7:** Efes 3:17, Efes 2:20-22 **2:8:** Kol 2:3

9 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iərmama nəha Kristo,
Kumwesən ramarə pam ia nɨpwran mukuər irə.
10 Nənə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiəməuvehe mho kuatia
kɨmiaha min nɨmɨruien səkɨmiaha ruvəukuər raka nari riti
mwi riwən tihaməkeikei mhətui. Kristo in rasori ia nənɨmwɨn
me pam səməme kamhəuvehi nasoriien mɨne nərɨmənuien.
11 Nənə tɨ nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kɨmiaha min,
kuvəuvehi raka ninhum m kɨmiaha. Mətə nuvehiien ninhum
nəha iakani rɨpko mhə sə nəha iərmama riti ro ia rəgɨn, rekəm.
Iakani nuvehiien ninhum nəha Kristo rɨno mərai raka noien
ərəha səvəi nɨpwramiaha.
12 Nənə nəpɨn kɨno paptaes ia kɨmiaha, kɨnɨmwi kɨmiaha
kɨmiaha min. Ia paptaes nəha kɨməuvehi utə mwi kɨmiaha
hiətui mwi ia nemhəien kɨmiaha min, tɨ nəri nə mə hiama-
hatətə ia nɨskaiien səvəi Kumwesən. Ia nɨskaiien nəha in rɨno
Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

Ia nei kamarkuaui Kumwesən rɨfi nari ia nərmama me səvənhi

13 Kɨmiaha nərmama rɨpko mhə kɨmiaha nəkur Isrel
kəpwəh nuvehiien ninhum m kɨmiaha ia nɨpwramiaha, fwe
kupwən rəmwhen mə hiəuvamhə raka tɨ nəri nə mə hiənamo
noien ərəha me, mətə Kumwesən ruvei pehe nɨmɨruien vi m
kɨmiaha nəpɨn rɨno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. In
rɨnenouenou raka noien ərəha me pam səkɨtaha.
14 Nəkukuə nəha rərəha ia kɨtaha kɨmərai pen noien ərəha
me irə səkɨtaha mə tukərpwɨn pehe m kɨtaha, Kumwesən
ruvəuvehi raka raka nəkukuə nəha irau nəgkiariien me səvəi
Loa səməme kamhərkwi kɨtaha, mərui tərini pen ia nei ka-
markuaui. Ro pen in rɨfi nari ia kɨtaha.
15 Ia nei kamarkuaui Kumwesən rətefi nɨskaiien səvəi
nənɨmwɨn me səməme kamhəuvehi nasoriien mɨne
nərɨmənuien. Rəmwhen mə rərihi tərini rəgɨnraha, miri
irapw irəha ia nəmri nərmama, mahatən pen mə ruvəuvehi
irapw nɨskaiien səvənraha ia naruagənien.
16 Ro pen tihəpwəh nəseniien iərmama riti rəkiri noien
səkɨmiaha ia nɨkaren səvəi nəfe hiamani uə hiamənɨmwi, uə
ia nɨkaren səvəi nəfe hiamo ia nəpɨn ikinan me, uə nəpɨn səvəi
məkwə vi, uə sapat.
17 Narimnari me nəha həmwhen a ia nənɨmwi nari sə
rəpwəh ihi nier peheien, mətə nɨpwran in Kristo.
18 Nərmama nepwɨn nəha irəha kamhəni mə nərmama
tuhaməkeikei mhəuvehi irapw nətərɨgien səvənraha nənə
mhəfwaki m nagelo me. Irəha kamhəni nəgkiariien nəha
mamhərer ia nəməkrəhaien me səvənraha səməme hənətoni.

2:9: Jon 1:14,16 **2:10:** Efes 1:21-22 **2:11:** Rom 2:29 **2:12:** Rom 6:4, Efes 1:19-20, Kol 3:1 **2:13:** Efes 2:1,4-5 **2:14:** Efes 2:14-16, 1Pit 2:24 **2:15:** Kol 1:13 **2:16:** Rom 14:1-12 **2:17:** Hip 8:5, 10:1

Kɨmiaha tihəpwəh nukurirəien irəha kamo hiarfai ia nəfe nari hiamaiu tukwe. Nərmama me nəha kamhəfiəutə ia nirəha tɨ nəri nɨpwran riwən, mamhəni nəfe ruku pen tɨ nətərɨgien atukw səvənraha.

19 Irəha həpkəkwtəmhiri əknekɨn mhə Kristo, mətə in rəmwhen ia kənkapwə iərmama. Kɨtaha səmwhen ia nɨpwrai iərmama nəha kwənəkwus me hərkwi tərini kwopun nɨkəkrin me rirɨpin ikɨn. Nəpɨn Kristo ramək wməni kɨtaha nənə kɨtaha pam səuverə ia nuverəien sə ruku pen tɨ Kumwesən.

20 Kɨmiaha hiəuvamhə raka kɨmiaha Kristo. Hiənaraka raka raka ia nənɨmwɨn me i irəha nukune noien me səvəi tɨprənə i. Mə ro iaminhi irə rəfo kɨmiaha hiamarə ihi rəmwhen kɨmiaha nərmama me səvəi tɨprənə? Rəfo kɨmiaha hiaməsiai natuakəmien me i kamhəni iaminhi irə mə,

21 “Tikəpwəh nuvehiien, məpwəh nəni əghanien, məpwəh nɨrapiien”?

22 Natuakəmien me nəha kamhəni nəvegɨnien mɨne narimnari me hiani uə hiəuvehi nənə triwən mwi. Kamhesi pen nətərɨgien mɨne nahatənien səvəi iərmama.

23 Nɨpərhienien, rosi nərmama me nepwɨn kamhətə mə natuakəmien me nəha ho nukurənien i tɨ nəri nə mə ikamesi pen maməmwur mə tikəfwaki skai m Kumwesən, mauvehi irapw nətərɨgien səim, nɨpwram raməmisə i. Mətə natuakəmien me nəha ko həpkasitu mhə mhəsisəg noien ərəha səvəi nɨpwrataha.

3

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mharkahu ia nɨmɨruien vi

1 Tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨno kɨmiaha hiətui mwi ia nemhəien kɨmiaha Kristo, ro pen təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mhətui narimnari me fwe irənhə ia kwopun nəha Iesu raməkure ikɨn ia nɨkare Kumwesən mwatuk.

2 Nətərɨgien səkɨmiaha traməkeikei məmak ia narimnari me fwe irənhə, mətə trəpwəh nəmakien ia narimnari me ia təkure tɨprənə i.

3 Iakani iaminhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiəuvamhə raka, nɨmɨruien səkɨmiaha kɨnərkwafə pen ia Kumwesən kɨmiaha Kristo.

4 Nɨmɨruien pərhien səkɨtaha in nə Kristo. Nənə nəpɨn Kristo trɨrərɨg pehe mwi, Kumwesən tro nərmama pam hətoni Kristo mɨne kɨtaha, nənə irəha tuhətoni namasanien mɨne nɨskaiien səvənhi.

2:19: Efes 2:21, Efes 4:15-16 **2:22:** Aes 29:13, Mat 15:9 **3:1:** Kol 2:12, Mak 12:36, 16:19, Efes 1:20 **3:2:** Mat 6:33 **3:3:** Rom 6:2, 2Kor 5:14 **3:4:** Fil 1:21, 1Kor 15:43, 1Jon 3:2

5 Ro pen kɨmiaha tihaməkeikei mhəpwəh anan noien
ərəha səvəi tɨprənə me i: nɨpran mɨne nərman kamhəiri
əpnapen irəha me, irəha kamho noien ərəha sə ro a naurɨsien,
mamhokeikei pɨk irəha me tɨ noien ərəha, nətərɨgien
səvənraha rukuər ia noien ərəha, rerɨnraha ramakres (noien
nəha rəmwhen mə kamhəfwaki pen m nənɨmwi nari me).
6 Noien me nəha kamho niemaha raməpi Kumwesən.
Trɨpko mhə tui in ruvehe mərpwɨn noien ərəha me səvəi
nərmama me nəha səməme kamhərui nəkwan.
7 Fwe kupwən kɨmiaha mwi hiamarə mamho noien ərəha
me nəha nəpɨn noien ərəha me nəha kamhərɨmənu ia kɨmiaha.
8 Mətə təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mharaka pam
ia nirəha: niemaha, nətəpaharien, nəmwəkiien iərmama,
nɨniien nɨkare iərəmə, mɨne nəgkiariien əmkemɨk sə raku pen
ia tərhui iərəmə.
9 Tihəpwəh neikuəien ia kɨmiaha me, tɨ nəri nə mə
hiənəpwəh raka nɨmɨruien akuas səkɨmiaha mɨne noien
ərəha me səvənhi,
10 nənə mharkahu ia nɨmɨruien vi. Nɨmɨruien vi nəha in
nəha iərmama vi sə Kumwesən rɨno, mamərməvi ia nətərɨgien
səvənhi mə truvehe məmwhen irə.
11 Tɨ nəri nə mə kɨtaha səuvəuvehe mhəno nərmama vi me ia
kɨtaha nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rɨpko mhə ik iəmə Isrel,
kuvehi ninhum mik uə kɨpkuvehi mhə ninhum mik, ikukurən
amasan nari uə ipkukurən amasan mhə nari, ik slef uə rɨpko
mhə ik slef, mətə Kristo in narimnari me pam, mamarə ia
rerɨtaha pam.
12 Kɨmiaha nərmama Kumwesən rɨmərfi kɨmiaha. Kɨmiaha
nərmama ikinan mɨne nərmama keikei me səvənhi. Ro
iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvehi pen nɨmɨruien
vi nəha səkɨmiaha rəmwhen ia karkahu səkɨmiaha. Kɨmiaha
tihaməkeikei mhapi tɨ nərmama, mho ramasan mɨnraha,
mhəuvehi irapw nətərɨgien səkɨmiaha, mhəpkəfiəutə mhə ia
kɨmiaha, mho nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs,
13 mhəpwəh nəseniien niemaha rəpi akwauakw kɨmiaha.
Trɨni mɨnuə iərmama riti ro rərəha ia kɨmiaha riti ramasan
mə hienouenou i. Iərɨmənu səkɨmiaha rɨnenouenou noien
ərəha me səkɨmiaha. Ro pen kɨmiaha mwi tihaməkeikei
mhenouenou noien ərəha me səkɨmiaha me.
14 Nənə irənhə ia noien me pam nəha, tiharkahu nokeikei-
ien sə ravi tərini amasan narimnari me pam həuvehe mho
kuatia.
15 Nənə pwəh nəmərinuien səvəi Kristo rərɨmənu ia
rerɨmiaha, tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨnəkwein ia kɨmiaha
mə tihəuvehe mhousəsɨmwɨn rəmwhen nɨpwrai iərmama

3:8: Efes 4:25-31, 5:4 **3:9:** Efes 4:22,25 **3:10:** Efes 4:24 **3:11:** Kal 3:28 **3:12:** 1Tes 2:9, Efes 4:2,32 **3:13:** Efes 4:32, 5:2 **3:14:** Rom 13:8-10, 1Kor 13:13, Efes 4:3 **3:15:** Fil 4:7, 1Kor 12:13,27, Efes 4:4

kuatia mharə ia nəmərinuien nəha. Nənə ia nəpɨn me kɨmiaha tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən.
16 Pwəh nəgkiariien səvəi Kristo ramarə pəpwiə ia rerɨmiaha, hiamahatən mamhəvəhag m kɨmiaha me ia nukurənien me pam. Tihani nɨpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mɨne nɨpu me səvəi nəfwakiien, mɨne nɨpu me səməme kamhəuku pen tɨ Nənɨmwɨn Ikinan, mhəgnəgɨni Kumwesən mə rerɨmiaha ragien tukwe.
17 Narimnari me pam səməme hiamo, mɨne nəgkiariien me pam səməme hiaməni, tihamo mamhəni ia nəghi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha, mamhəni tanak m Tata Kumwesən tukwe.

Nəvəhagien revən tɨ nakalasia me ia nimwə me səvənraha

18 Kɨmiaha nɨpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkɨmiaha. In nə noien atukwatukw nɨpran me kamhahatətə ia Iərɨmənu tuho.
19 Kɨmiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nɨpran me səkɨmiaha, mhəpwəh nometəien irəha.
20 Kɨmiaha nəkwərhakwərha me, tihaməkeikei mho nəkwai tata mɨne mama me səkɨmiaha ia narimnari me pam, tɨ nəri nə mə noien i ramo Iərɨmənu səkɨtaha rerɨn ramagien.
21 Kɨmiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərhakwərha me səkɨmiaha niemaha rəpi irəha, kamo nətərɨgien səvənraha rɨmwei.
22 Kɨmiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkɨmiaha ia tɨprənə i ia narimnari me pam, mətə tihəpwəh noien nəpɨn kamhətoni a kɨmiaha rəmwhen ia nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerɨnraha ragien, mətə tiho ia rerɨmiaha pam mhehekɨr Iərɨmənu səkɨtaha.
23 Nəfe nəghɨn hiamo, tiho ia rerɨmiaha pam rəmwhen hiamo tukwini nari m Iərɨmənu səkɨtaha, rɨpko mhə hiamo tukwini nari m nərmama.
24 Kɨmiaha hiəukurən mə Iərɨmənu səkɨtaha truvei pehe nərəkuien atukwatukw səvəi narimnari me səməme hiamo. Nərəkuien nəha in rɨnəmri karen raka mə səvəi nərmama me səvənhi. Iərɨmənu pərhien sə hiamo tukwini nari min in nə Kristo.
25 Mətə iərmama sə ramo rərəha truvehi atukwatukw mwi nərəkuien səvəi noien ərəha səvənhi, tɨ nəri nə mə Kumwesən ramo raməmnəmwhen m nərmama me pam.

4

1 Kɨmiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mho ratukwatukw m slef me səkɨmiaha pwəh rəmnəmwhen a. Tiho iamɨnhi irə

3:16: Efes 5:19 **3:17:** 1Kor 10:31, Efes 5:20 **3:18:** Efes 5:22 **3:19:** Efes 5:25 **3:20:** Efes 6:1 **3:21:** Efes 6:4 **3:22:** Efes 6:5-8 **3:25:** Rom 2:11 **4:1:** Lev 25:43,53, Efes 6:9

tɨ nəri nə mə hiəukurən mə kɨmiaha mwi hiamarə tegɨn iəmə asori riti. Iəmə asori nəha in fwe ia neiai.

Nəvəhagien me nepwɨn mwi

2 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ia nəpɨn me. Nəpɨn tihəfwaki irə, tihəpwəh napriien, mamhəni tanak m Kumwesən.
3 Tihaməfwaki mwi tukumaha mə Kumwesən trəsevər ia təpinhə tukumaha pwəh iahəni irapw nəvisauien ia Kristo sə fwe kupwən ramərkwafə. Nəgkiariien i in i iakɨnani irapw nənə kuvehi puvnimwə iou ia kalapus tukwe.
4 Tihəfwaki mə takɨni irapw nəgkiariien nəha trəmher amasan rəmwhen a mə takaməkeikei mo iamɨnhi irə.
5 Kɨmiaha tihaməkeikei mho nari ia nukurənien ia nəmri nərmama iruə me mhəpwəh nətə wauien ia nəpɨn riti səkɨmiaha tɨ nuvi peheien irəha.
6 Pwəh nəgkiariien səkɨmiaha ramasan ia nəpɨn me məsien rəmwhen ia nəvegɨnien kuvei pen sol irə, nənə tihaməkeikei mhəukurən amasan mə tihəfo irə mhərɨpwen nəgkiariien səvənraha kuatia kuatia.

Nəgkiariien sampam

7 Tikikas trəvisau irapw pam noien me səiou ia kwopun i m kɨmiaha. In piəvtaha keikei riti sə kɨmaha iahəukurən nətɨgiteien irə, ramasitu mamo tukwini nari m Iərɨmənu səkɨtaha kɨmaha min.
8 Takərhi pehe in tukumiaha tɨ noien i, mə in tro kɨmiaha hiəregi ramasan, mɨni irapw tukumiaha mə iahaməfarə irə.
9 In truvehe irau Onesimas, piəvtaha keikei i kɨmaha iahəukurən nətɨgiteien irə, in iərmama riti səkɨmiaha. Irau trouəvisau narimnari me pam ia kwopun i m kɨmiaha.
10 Aristakas in ramarə ia kalapus kɨmrau min, in rani ramasan tukumiaha. Mak, piəvi Panapas sə karen, in mwi rani ramasan tukumiaha. Mak nəha, kɨmaha iahəuvəni pehe raka tukumiaha i mə kɨmiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerɨmiaha tukwe trɨni mɨnuə ruvehe tukumiaha.
11 Nənə Josua Jastas in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel səməme kamhəni nɨpərhienien ia Iesu, iəmənmirəhar i irəhar əpa kamharowok kɨmaha mɨnraha ia nɨkaren səvəi nɨtətə sə Kumwesən ramərɨmənu irə, nənə irəhar harnasitu pɨk ia nirak.
12 Epafras, iərmama riti səkɨmiaha sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo, in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia nəpɨn me rerɨn ramrhi kɨmiaha ia nəfwakiien me səvənhi, mamərəs Kumwesən mə kɨmiaha tihərer əknekɨn mhəmruə nənə

4:2: Efes 6:18, Fil 4:6 **4:3:** Rom 15:30, Efes 6:19, 1Kor 16:9 **4:4:** Efes 6:20 **4:5:** Efes 5:15-16, 1Tes 4:11-12 **4:6:** Efes 4:29, 1Pit 3:15 **4:7:** Efes 6:21 **4:8:** Efes 6:22 **4:9:** Flm 10-12 **4:10:** Wok Me 19:29, 12:12, Wok Me 13:13, Flm 24

mhəukurən amasan narimnari me pam səməme Kumwesən rokeikei.
13 Iou iakəseni mə nɨpərhienien in ramo wok skai tɨ nasituien ia kɨmiaha, mɨne nəkur Laotisia, mɨne nəkur Hierapolis.
14 Luk, tokta keikei səkɨtaha, mɨne Temas, irau krauni ramasan tukumiaha.
15 Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɨ piəvtaha me fwe Laotisia, mɨne prən nəha Nimfa, mɨne nakalasia me səməme kamhousəsɨmwɨn irəha me ia nəkwai nimwə səvənhi.
16 Nəpɨn tihəvsini raka nəkukuə i səiou, nənə tihaməkeikei mhərhi pen i revən tɨ nəkur Laotisia mə irəha tuhəvsini mwi m nakalasia me fwe ikɨn. Ia noien a mwi nəha, kɨmiaha tihaməkeikei mhəvsini mwi nəkukuə səvəi nəkur Laotisia.
17 Nənə tihaməkeikei mhəni pen tɨ Akipas mə in traməkeikei mo pam wok sə Iərɨmənu səkɨtaha rɨməuvei pen min.
18 Iou Pol iakauvehi nəri kamrai nari irə mamrai a ia rəgɨk nəgkiariien səvəi nɨniien ramasan m kɨmiaha. Tihəpwəh nenouenouien jen me i kɨnərihi iou irə. Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

4:17: Flm 2 **4:18:** 1Kor 16:21

Fas Tesalonaeka
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə rərpwi vi a nousəsimwinien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. In rarə fwe ikin nəfwakiien kahar nənə mier ti nəri nə mə nəkur Isrel həmwəki in, mhometə in. Ia nuk 51 Timoti rərhi pen nəkukuə riti revən ti Pol maməgkiari ia narəien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. Pol ramarə fwe Korin nəpin in ruvehi nəkukuə səvəi Timoti. In rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nəkur Tesalonaeka ro pen rirai nəkukuə i. Pol rinaməgnəgini nəkur Tesalonaeka ti nəri nə mə hamərər əknekin ia nahatətəien səvənraha nəpin nərmama hamometə irəha. In ramahatən irəha ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mamahatən mwi irəha ia nuveheien səvəi Iesu. Kitaha səreirei mə Iesu truvehe ia nəfe nəpin. Ro pen tsaməmwur ia noien amasan meste nuveheien səvəi Iesu Kristo.

1 Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka. Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

Pwəh namasanien mine nəmərinuien krauarə tukumiaha.

Kini vivi Kumwesən ti nahatətəien səvəi nəkur Tesalonaeka

2 Nəpin me pam iahaməni kimiaha ia nəfwakiien me səkimaha, nənə mamhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam,

3 ti nəri nə mə ia nəmri Kumwesən Tata səkitaha rerimaha ramrhi noien amasan səkimiaha sə ruku pen ia nahatətəien, mine nəmwurien səkimiaha sə ruku pen ia nokeikeiien, mine nərerien səkimiaha sə hiamərer əknekin irə ti nəri nə mə hiəmri pen əknekin nətərigien səkimiaha ia Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

4 Piak me, Kumwesən rokeikei kimiaha, nənə muvərfi raka kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Kimaha iahəukurən amasan mə nəri nəha ro nipərhienien

5 ti nəri nə mə nəpin nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw i riməuvehe tukumiaha fwe kupwən, ripkuvehe mhə ia nəgkiariien a, mətə ruvehe mwi ia nəgsen, mine Nənimwin Ikinan, mine ia suatuk riti sə rahatən pen mə hiamahatətə pərhien irə. Nənə nəpin iahənarə kitaha m kimiaha, hiəukurən mə iahənəfarə irə. Iahəno a narimnari me rasitu ia kimiaha.

6 Nənə ia nəpin nəha hiəuvehe mhəmwhen a ia kimaha mine Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə nəpin kuvei pehe nəgkiariien

1:1: Wok Me 17:1-10, 2Tes 1:1 **1:2:** Fil 1:3-4, Kol 1:3, 2Tes 1:11 **1:3:** 1Kor 13:13, Kol 1:4-6 **1:5:** 1Kor 2:4-5, 1Kor 4:20 **1:6:** 1Kor 4:16, 2Tes 3:9, Wok Me 17:5-9

səvəi Kumwesən m kɨmiaha nənə hiəuvehi nərmama ho nəmisəien asori m kɨmiaha, mətə Nənɨmwɨn Ikinan ro rerɨmiaha ragien a.

7 Ia noien nəha hiənahatən suatuk amasan riti m nərmama me pam səməme kamhahatətə fwe profens mi nəha Masetonia mɨne Akaea mə tuhesi pen noien səkɨmiaha.

8 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiənəvisau irapw raka nəgkiariien səvəi Iərɨmənu kuvəregi ia kwopun me rəmwhen ia kisɨpw rasək. Rɨpko mhə fwe Masetonia əpa mɨne Akaea, mətə nərmama ia kwopun me pam həuvəregi raka kamɨni mə hiənəfo mhəuvehe mhahatətə ia Kumwesən. Ro iamɨnhi irə kɨmaha tahəni nəgkiariien riti tɨ nəfe.

9 Nərmama me pam nəha kamhəgkiari ia kɨtaha, mamhəni mə nəpɨn iahəuvehe mhətə kɨmiaha fwe kupwən, hiəsevər ia rerɨmiaha tukumaha, nənə mharaka ia nənɨmwi nari me səkɨmiaha səməme hiaməfwaki pen mɨnraha, mhəuvehe mhəkurirə Kumwesən səkɨmaha. Irəha kamhəni mə ipwet mɨne hiamo tukwini nari m Kumwesən pərhien sə ramɨru,

10 mamheitenhi tɨni sə in rɨno rətui mwi ia nemhəien. Tɨni nəha Iesu sə truku pen ia neiai, muvehe, muvehi raka kɨtaha tɨ niemaha səvəi Kumwesən ia nəpɨn rauvehe.

2

Wok sə Pol rɨno fwe Tesalonaeka

1 Piak me, kɨmiaha hiəukurən mə nəpɨn iahəuvehe mhətoni kɨmiaha fwe kupwən, nuveheien səkɨmaha rɨpko mhə nəri auər a irə.

2 Hiəukurən mə nəpɨn iahamarə ihi fwe Filipae, nərmama ho nəmisəien m kɨmaha, mhəni ərəha kɨmaha. Mətə Kumwesən səkɨtaha rɨno nətərɨgien səkɨmaha rɨskai iahəuvehe mhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi tukumiaha ia nəmri nərmama həpɨk səməme həmwəki nəgkiariien nəha.

3 Nənə hiəukurən mə nəgkiariien səkɨmaha iahənəvisau irapw m kɨmiaha rier ia tərhumaha tɨ nəfe? Tɨ nəri nə mə iahərkwafə nətərɨgien ərəha riti ia rerɨmaha, uə iahəmwur mə taheikuə ia kɨmiaha, uə taho nɨfeifeiien m kɨmiaha? Rekəm!

4 Iahəpwəh noien iamɨnha irə, mətə ia nəpɨn me iahaməni nəgkiariien sə Kumwesən rokeikei, tɨ nəri nə mə in rɨnətə raka kɨmaha mə iahəmwhen, rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tɨpage rəgɨmaha. Ro iamɨnhi irə iahəpkəmwur mhə mə nərmama rerɨnraha tragien tukumaha, mətə iahaməmwur mə Kumwesən sə ramətə nətərɨgien səkɨmaha rerɨn tragien tukumaha.

1:7: 1Tes 5:3 **1:8:** Rom 1:8 **1:9:** Wok Me 14:15 **1:10:** Taet 2:13, Wok Me 17:31, 1Tes 5:9 **2:1:** 1Tes 1:5,9 **2:2:** Wok Me 16:19-24, Wok Me 17:1-9 **2:4:** 1Tim 1:11, Kal 1:10, Jer 11:20

5 Rəmwhen kɨmiaha hiəuvəukurən raka kɨmaha iahəpkuvehe mhə mhəni nəgkiariien əsien me tukumiaha, uə nəgkiariien sə tahəvi kɨmiaha irə hiəuvehe mhəuvei pehe mane m kɨmaha. Kumwesən mwi rukurən mə nəgkiariien i ro nɨpərhienien!

6 Nənə iahəpkəmwur mhə mə taho nərmama həgnəgɨni kɨmaha. Iahəpwəh noien iamɨnhi irə ia kɨmiaha uə ia nərmama nepwɨn mwi.

7 Nənə nari riti tɨ nəri nə mə kɨmaha aposol me səvəi Kristo iahəukurən nɨniien mə tihaməkeikei mhəsiai kɨmaha rəmwhen ia nəmə asori me, mətə iahəpko mhə iamɨnhi irə. Nəpɨn iahamarə kɨtaha m kɨmiaha fwe kupwən, noien səkɨmaha rɨməru rəmwhen ia mama riti sə ramətui amasan tɨ nɨpwnətɨn me.

8 Iahokeikei pɨk kɨmiaha, ro pen ia nəpɨn me nəha rerɨmaha ragien tɨ nɨni irapwien nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha. Mətə rɨpko mhə in əpa i, rerɨmaha ragien a mwi tɨ nuvei peheien nɨmɨruien səkɨmiaha m kɨmiaha tɨ nəri nə mə iahokeikei pɨk kɨmiaha.

9 Piak me, rerɨmiaha ramrhi wok skai sə iahəno uə rekəm? Nəpɨn iahaməni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha, iahamo wok ia rəgɨmaha ia nəpɨn mɨne ia ran mə tahəpwəh nəres peheien nari riti tukumiaha.

10 Kɨmiaha mɨne Kumwesən mwi hiəukurən mə nəgkiariien i ro nɨpərhienien! Nəpɨn iahamarə kɨtaha m kɨmiaha nərmama hiamahatətə ia Kumwesən, noien səkɨmaha ro ikinan, matukwatukw, məmher.

11 Hiəukurən mə iahəno m kɨmiaha rəmwhen ia tata riti ramo m nɨpwnətɨn me.

12 Iahamərpwi əknekɨn kɨmiaha, mamhəuvehi utə nətərɨgien səkɨmiaha, nənə mamhəgkiari skai m kɨmiaha mə tiharə ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. In raməkwein kɨmiaha mə tihəuvehe ia nəkwai nɨtətə sə in ramərɨmənu irə mamhəhiapw.

13 Nari riti mwi nəha ikɨn ia nəpɨn me pam iahaməni vivi Kumwesən tukwe. Nəpɨn iahəni pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha, kɨmiaha hiəregi, mhəuvehi nəgkiariien nəha, mhəni nɨpərhienien irə. Hiəpkuvehi mhə nəgkiariien nəha rəmwhen ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə hiəuvehi atukwatukw mhəukurən mə nəgkiariien i in pərhien nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəgkiariien nəha rauverə ia kɨmiaha səməme hiaməni nɨpərhienien irə.

14 Piak me, hiəukurən nakalasia me səvəi Kumwesən fwe tənə Jutia kamhəni nɨpərhienien ia Iesu Kristo. Kɨmiaha

---

2:5: Wok Me 20:33, 2Tes 2:3, Rom 1:9, 1Tes 2:10 **2:6:** Jon 5:41,44 **2:9:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 **2:13:** 1Tes 1:2, 2Tes 2:13, Kal 1:11-12 **2:14:** Wok Me 17:5

hiəuvəuvehe mhənəmwhen raka ia nirəha. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəmisəien me nəha nəkur Isrel həno mɨnraha nəkur imwəmiaha me həno rəmwhen a mwi ia kɨmiaha.
15 Nəkur Isrel me nəha irəha hənousi əpune Iesu Iərɨmənu səkɨtaha, mɨne profet kupwən me, nənə mhəkoui irapw kɨmaha iahəier. Kumwesən rerɨn rɨpkagien anan mhə tɨ nirəha. Irəha kamhəmwəki nərmama me pam,
16 mamhəmwur mə tuhənise kɨmaha iahəpwəh nəgkiariien m nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel kamo Kumwesən ruvehimɨru irəha. Ia noien nəha kamhakutan pen noien ərəha səvənraha meste trukuər. Mətə təkwtəkwuni nəha niemaha səvəi Kumwesən ruvəuvehe mɨneste irəha.

Pol rokeikei pɨk mə trətoni mwi nəkur Tesalonaeka

17 Piak me, fwe kupwən kɨmaha iahənəpwəh kɨmiaha ia nɨpwramaha mhəuvən isipwɨn tukumiaha səvəi nəpɨn ouihi, mətə nətərɨgien səkɨmaha raməmak ihi ia kɨmiaha. Ia nəpɨn nəha iahaməmwur pɨk mə tahərərɨg mhətoni mwi kɨmiaha tɨ nəri nə mə iahokeikei pɨk kɨmiaha.
18 Iahənokeikei mə tahəuvehe mhətoni kɨmiaha, iou, Pol, iakani pərhien mə iakɨnəmwur nəpɨn rɨpɨk, mətə Setan rəsisəg kɨmaha.
19 Nəfe nəha iahaməmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨmaha irə, uə nəfe nəha nagienien səkɨmaha mɨne kəfəfau səvəi nɨsiaiien sə tahərpwi kɨmaha tukwe ia nəmri Iərɨmənu səkɨtaha Iesu nəpɨn in truvehe irə? Rosi kɨmiaha nə uə?
20 Ouəh nɨpərhienien, kɨmiaha nə nərmama iahamərpwi kɨmaha tukumiaha, nənə rerɨmaha ramagien tukumiaha.

3

1 Nəpɨn kɨmaha iahəuvavən isipwɨn tukumiaha, rerɨmaha rəpou pɨk tɨ nəri nə mə iahəreirei mə hiamarə amasan uə rekəm. Ro iamɨnhi irə iahəni sɨmwɨn mə iou mɨne Saelas trauarə kɨmrau əpa ia taon nəha Atens,
2 mətə Timoti truvehe mətoni kɨmiaha. In piəvtaha riti sə ramo wok səvəi Kumwesən kɨmaha min, iahaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Kɨmaha iahərhi pehe in tukumiaha mə trasitu ia kɨmiaha muvehi utə nətərɨgien səkɨmiaha, nənə mərpwi əknekɨn kɨmiaha ia nahatətəien səkɨmiaha,
3 mə nəmisəien me i kamo m kɨmiaha tuhəpwəh noien kɨmiaha riti rɨmwei. Hiəuvəukurən raka mə nəri in i kɨmərfi raka mə tuko m kɨtaha iamɨnhi irə.
4 Nəpɨn iahamarə kɨtaha m kɨmiaha fwe kupwən iahaməni pehe tukumiaha mə tuko nəmisəien m kɨtaha. Nənə

2:15: Wok Me 2:23, 7:52 **2:16:** Mat 23:32-33 **2:17:** 1Tes 3:10 **2:19:** Fil 2:15-16, 4:1, 2Tes 1:4 **3:1:** Wok Me 17:15 **3:2:** Wok Me 16:1-3 **3:3:** Efes 3:13, 2Tim 3:12 **3:4:** Wok Me 14:22

hiəukurən amasan mə ruvəuvehe mino nipərhienien irə rəmwhen iahəməni tukumiaha i.
5 Ro iaminhi irə nəpin rerik rəpou pik ti nəri nə mə iakreirei mə hiamarə amasan uə rekəm nənə iakərhi pehe Timoti mə truvehe mətoni ro nahatətəien səkimiaha mə ramskai ihi uə rekəm. Iakamhekir mə ia suatuk riti Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwei ia nərəhaien rino raka kimiaha hiəmwei ia nərəhaien, nənə wok səkimaha tro nəri auər a irə.

Timoti rirərig pehe məvisau nəgkiariien amasan riti m Pol mine Saelas

6 Təkwtəkwuni nəha Timoti ruvərərig pehe mwi tukumaha, nənə məvisau pehe m kimaha nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nahatətəien mine nokeikeiien səkimiaha. In rimәni pehe tukumaha i mə rerimiaha ramrhi ihi kimaha ia nagienien, nənə mhokeikei mə tihətoni kimaha rəmwhen a ia kimaha iahokeikei mə tahətoni kimiaha.
7 Ro iaminhi irə, piak me, nəri auər a iahamregi rərəha ia nəmisəien me i kamo m kimaha, mətə nəgkiariien səvəi nahatətəien səkimiaha rimәuvehi utə nətərigien səkimaha tukumiaha.
8 Nəpin kimaha iahəregi mə kimiaha hiamərer əknekin ti Iərimənu səkitaha iahəregi mə iahəuvehi mwi nimiruien.
9 Ia nəmri Kumwesən səkitaha rerimaha ramagien tukumiaha. Nagienien nəha rasori pik mamo kimaha iahaməni vivi Kumwesən tukumiaha.
10 Ia nəpin me pam ia nəpin mine ia ran iahaməfwaki skai mə tahətoni mwi kimiaha, mhahatən kimiaha ia nəfe hiəreirei ihi mə nahatətəien səkimiaha triskai mwi.
11 Nənə pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Iərimənu səkitaha, trouo suatuk riti səkimaha ti nuveheien mhətoni kimiaha.
12 Pwəh Iərimənu səkitaha tro nokeikeiien i hiamo m kimiaha me mine nərmama me pam ruvehe masori mwi rəmwhen ia nokeikeiien səkimaha rasori tukumiaha.
13 Ia noien i in tro rerimiaha riskai. Nənə ia nəpin nəha Iesu Iərimənu səkitaha truvehe irə irəha nərmama ikinan me səvənhi, tihərer ia nəmri Kumwesən tata səkitaha, mhatukwatukw, mhəmher.

4

Nəfe nəha noien nəkur əfwaki me tuho Kumwesən rerin ragien ti nirəha

1 Piak me, takaməkeikei məgkiari ia narimnari nepwin. Iahənahatən raka kimiaha ia nəfe noien sə tiho mə Kumwesən rerin ragien tukumiaha. Nipərhienien i hiəno raka. Nənə təkwtəkwuni iahamәres kimiaha nənə mamhəres skai ia

3:5: Fil 2:16 **3:6:** Wok Me 18:5 **3:7:** 2Tes 1:4 **3:11:** 2Tes 2:16 **3:13:** Fil 1:10, 2Tes 1:7,10 **4:1:** 2Tes 3:6

nəghi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha mə tihamo a iamɨnhi irə mamhəuvən.
2 Hiəuvəukurən raka nəvəhagien me nəha səməme iahəuvei pehe m kɨmiaha fwe kupwən ia nəghi Iesu Iərɨmənu səkɨtaha.
3 Nəri in i nəkwai Kumwesən mə kɨmiaha tihəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi ia kɨmiaha. Tihəpwəh nesi penien suatuk səvəi nɨpran mɨne nərman səməme kamhəiri əpnapen irəha me.
4 Kurirə kɨmiaha kuatia kuatia hiəiri pran tihəkupwən mhəukurən noien sə rəmher, mo ikinan, mo nɨsiaiien kamiri pran irə.
5 Tihəpwəh niriien pran ia suatuk sə hiaməkurirə a nəfe nɨpwramiaha rokeikei pɨk rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho.
6 Ia narimnari me nəha, kɨmiaha riti trəpwəh noien rərəha ia piəvni makres səvənhi pran uə tɨni. Iərɨmənu səkɨtaha trərpwɨn noien ərəha səvəi nərmama me nəha səməme kamho noien nəha rəmwhen iahəuvəni skai raka tukumiaha.
7 Kumwesən rɨpkəkwein mhə kɨtaha mə tsamesi pen noien sə rəmkemɨk, mətə noien sə rəmher, mo ikinan i.
8 Ro pen iərmama sə ruvei pen təkutan m nəvəhagien i, rɨpko mhə ruvei pen təkutan m iərmama, mətə ruvei pen təkutan m Kumwesən sə rauvei pehe Nənɨmwɨn Ikinan səvənhi m kɨmiaha.
9 Mətə ia nɨkaren səvəi nokeikeiien sə hiamo m piəvtaha me kɨmaha tahərai nəkukuə tukumiaha tɨ nəfe. Kumwesən rɨnahatən raka kɨmiaha mə tihaməkeikei mhokeikei kɨmiaha me.
10 Nənə pərhien hiokeikei piəvtaha me pam fwe Masetonia. Mətə piak me iahaməres pehe mə tihamo a iamɨnhi irə mamhəuvən.
11 Tihaməkeikei mamhəmwur mamharə ia narəien afafa, mamhətui atukw a tɨ narimnari me səkɨmiaha, nənə mamho wok ia rəgɨmiaha rəmwhen a iahəuvəni raka tukumiaha i.
12 Ia noien nəha nərmama iruə me tuhətoni noien sə hiamo ia nəpɨn me mə ratukwatukw a. Nənə tihəpwəh nətɨgiteien ia nərməpə me mə tuhəuvei pehe nəfe riwən təni kɨmiaha.

Nuveheien səvəi Iərɨmənu səkɨtaha
13 Piak me, kɨmaha iahokeikei mə tihaməkeikei mhəukurən kaməfo ia nərmama me i səməme həuvamhə mə tihəpwəh nasəkien tɨ nirəha rəmwhen ia nərmama səməme nari amasan riti riwən kamheitenhi mə truvehe.
14 Kɨtaha saməni nɨpərhienien mə Iesu rɨmamhə marə mətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro pen səukurən mə tuko mwi

4:3: 1Tes 5:23, Hip 10:10, 1Pit 1:16 **4:6:** Sam 94:1 **4:7:** 2Tes 2:13-14, 1Pit 1:15-16 **4:8:** Luk 10:16, Esik 36:27, Esik 37:14, 2Kor 1:22 **4:9:** Jon 13:34 **4:10:** 2Tes 3:4 **4:11:** Efes 4:28, 2Tes 3:8,12 **4:12:** 1Kor 5:12-13, Kol 4:5 **4:13:** Efes 2:12 **4:14:** Rom 14:9, 1Kor 15:3-4,12

iaminhi irə ia nərmama me i səməme həməni nipərhienien ia Iesu meste hemhə. Kumwesən tripeki irəha hərərig mwi irəha Iesu.
15 Nəgkiariien i iahaməni pehe tukumiaha i təkwtəkwuni in nəgkiariien səvəi Iərimənu səkitaha. Kitaha i nərmama səməme saməmiru ihi meste nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha, kitaha ko səpkukupwən mhə ia nərmama səməme həuvamhə raka.
16 Iərimənu səkitaha truku pen fwe ia neiai mameiwaiu pehe. Ia nəpin nəha in trini nəkwan, agelo sə in rasori ia nagelo me trəkwein, kisipw səvəi Kumwesən trasək, nənə nərmama səməme həməni nipərhienien ia Kristo meste hemhə irəha tuhəkupwən mhətui mwi ia nemhəien səvənraha.
17 Kurirə irə kitaha i səməme saməmiru ihi tukuvehi kitaha səutə kitaha minraha. Tsəutə i nəpuə me tsətoni Iərimənu səkitaha ia nimagouagou. Nənə tsarə rerin kitaha Iərimənu səkitaha.
18 Ro pen tihəni nəgkiariien me i tukumiaha me mhəuvehi utə nətərigien səkimiaha me irə.

5

1 Mətə piak me, ia nikaren səvəi nəpin atukwatukw narimnari me nəha tuhəier pehe irə kimaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe.
2 Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpin i kani mə Nəpin səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres sə rauvehe ia nəpin.
3 Nəpin nərmama kamhəni mə, "Narimnari me pam həmərinu, nari riti tro nehekirien i riwən," nənə, nərəhaien truvehe akwauakw ti nirəha rəmwhen ia pran sə təkutan rinaməmisə ti nərəhiien tini. Nənə ko irəha həpkap mhə.
4 Mətə piak me, kimiaha hiəpkarə mhə ia nəpitəvien rəmwhen ia nirəha. Ripkatukwatukw mhə mə nəpin nəha tro kimiaha hiərkərinari rəmwhen ia rakres riti.
5 Kimiaha nipwnəti nukuraanien me mine niranien. Ripko mhə kitaha nipwnəti nəpitəvien me mine nəpin.
6 Ro iaminhi pwəh səpwəh nəmwhenien ia nərmama me i kamhapri, mətə pwəh samətui a, mhəpwəh noien rəmwhen ia nərmama me i kamhənimwi nənimwiien skai mamhakonə irə.
7 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nərmama me i kamhapri, irəha kamhapri ia nəpin. Nənə nərmama səməme kamhənimwi nənimwiien skai mamhakonə irə, irəha kamho noien nəha ia nəpin.

4:15: 1Kor 15:51 **4:16:** 1Tes 1:10, 2Tes 1:7, 1Kor 15:52 **5:1:** Mat 24:36 **5:2:** Mat 24:42-44, 2Tes 3:10, Rev 3:3 **5:3:** Esik 13:10, Mat 24:39, Luk 21:34-35, Jon 16:21-22 **5:5:** Rom 13:12, Efes 5:9

8 Mətə kitaha i nipwnəti nukuraanien me. Pwəh sətui mhəpwəh nakonəien nənimwiien skai. Pwəh səkwtəmhiri noien səvəi nahatətəien mine nokeikeiien. Noien nəha rəmwhen ia tinari kino ia aean ramo tukuahag kwənpwenhi iərmama ti naruagənien. Pwəh səmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən mamheitenhi in mə truvehimiru kitaha. Noien nəha rəmwhen ia kəfəfau kino ia aean ramo tukuahag kənkapwə iərmama ti naruagənien.

9 Kumwesən ripkrfi mhə kitaha mə niemaha səvənhi truvehe tukutaha, mətə rimərfi kitaha mə Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehimiru kitaha.

10 In rimamhə tukutaha mə saməmiru uə səuvamhə raka tsəukurən narəien kitaha min.[a]

11 Ro iaminhi irə tihəuvehi utə nətərigien səkimiaha me, nənə mhərpwi əknekin kimiaha me rəmwhen sə hiamo ipwet mine.

Nəvəhagien me sampam

12 Piak me, iahaməres pehe m kimiaha mə tihəsiai nərmama me nəha kamhəsese kimiaha minraha, səməme Iərimənu səkitaha riməuvehi utə irəha hasori ia kimiaha, nənə mamhəvəhag m kimiaha.

13 Tihəsiai amasan irəha mhokeikei irəha ti wok sə kamho. Kimiaha tihaməkeikei mharə ia nəmərinuien, mhəpwəh nəvisəien m kimiaha me.

14 Nənə piak me iahaməni pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəgkiari skai m nərmama səməme kamharpaha. Nərmama səməme rerinraha rəpou tihəgkiari vivi minraha mhəuvehi utə nətərigien səvənraha. Hasitu ia nərmama səməme niskaiien səvənraha riwən. Niemaha trəpwəh nəpi akwauakwien kimiaha, mətə tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis ti niraha pam.

15 Trini minuə nərmama kamho rərəha ia kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwinien tai noien səvənraha. Nəpin me pam tihaməkeikei mhousari mə tiho ramasan m kimiaha me mine nərmama me pam.

16 Rerimiaha traməkeikei mamagien ia nəpin me pam,

17 nənə, mhəgkiari m Kumwesən ia nəfwakiien ia nəpin me pam.

18 Nəpin me pam tihəni tanak ti Kumwesən nəri auər a mə hiamarə ia namasanien uə nərəhaien. Tiho iaminhi ti nəri nə mə in i nəkwai Kumwesən sə in rokeikei mə kimiaha nərmama səvəi Iesu Kristo tiho.

19 Tihəpwəh niniseien Nənimwin Ikinan.

5:9: 1Tes 1:10, 2Tes 2:14 **5:10:** Rom 14:8-9, 1Tes 4:14 [a] **5:10:** Suatuk riti mwi ti niniiien nəgkiariien i ia vas 10 in i mə: "In rimamhə tukutaha mə samapri uə samətui tsəukurən narəien kitaha min." **5:11:** Jut 20 **5:12:** 1Kor 16:18, 1Tim 5:17 **5:14:** 2Tes 3:6,11,15 **5:15:** Prov 20:22, Rom 12:17, 1Tes 3:9 **5:16:** Fil 4:4 **5:17:** Luk 18:1 **5:18:** Efes 5:20 **5:19:** Efes 4:30

20 Tihəpwəh nətə ərəhaien nəgkiariien səvəi iərmama riti sə rɨni mə Kumwesən rɨməuvei pen nəgkiariien nəha min.
21 Hətoni amasan nənə mhəkiri amasan narimnari me pam, nənə, mhəkwtəmhiri əknekɨn nəri amasan,
22 nənə, mhəpwəh narimnari me pam səməme hərəha.
23 Pwəh Kumwesən əpa i Kumwesən səvəi nəmərinuien ro kɨmiaha hiəuvehe mhəmher pam. Pwəh in ro nənɨmwɨn me pam səkɨmiaha, mɨne nɨmɨruien me pam səkɨmiaha, mɨne nɨpwramiaha me pam tuhatukwatukw ia nəpɨn Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo truvehe irə.
24 Kumwesən rɨnəkwein raka kɨmiaha, nənə, kɨmiaha hiəukurən nətɨgiteien irə mə in tro narimnari me nəha.
25 Piak me, tihəfwaki tukumaha.
26 Tihəni ramasan tɨ piəvtaha me, mhakei mɨnraha ia nakeiien sə rəmher.
27 Ia nəghi Iərɨmənu səkɨtaha iakani skai tukumiaha i mə tihəvsini irapw nəkukuə i m piəvtaha me pam.
28 Pwəh namasanien səvəi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

5:20: 1Kor 14:1,39 **5:23:** 1Kor 1:9, 2Tes 3:3 **5:25:** Kol 4:3, 2Tes 3:1 **5:26:** Rom 16:16

Seken Tesalonaeka
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Seken Tesalonaeka Pol rimərai. In ramarə fwe Korin muvərai raka Fas Tesalonaeka, məkwə me nepwin həukurau, nənə in rərhi pen sə i revən. Nərmama nepwin həpkukurən amasan mhə nəgkiariien səvəi Pol. Rerinraha rirhi mə Iesu truvehe akwauakw. Nənə irəha həpwəh wok səvənraha mheitenhi Iesu. Pol rirai nəkukuə i mə irəha tuhəukurən mə nuveheien səvəi Iesu trəfo irə. In rini mə tuhaməmwur ia noien wok meste Iesu truvehe.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka.

Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

2 Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Nəgnəginiien mine nəfwakiien

3 Piak me, nəpin me pam kimaha iahaməregi mə tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam. Ratukwatukw mə tahamo iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin me pam nahatətəien səkimiaha ruvehe mamskai mwi, nənə nəpin me pam nokeikeiien səkimiaha kuatia kuatia hiamo m kimiaha me ruvehe mamasori mwi.

4 Ro pen iahaməni irapw ti nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me pam mə rerimaha ragien pik tukumiaha. Kimaha iahaməni iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin me pam hiamərer əknekin ia nahatətəien səkimiaha, nəri auər a mə nərmama me kamhometə kimiaha, nənə, mamho nəmisəien me ripik m kimiaha.

5 Narimnari me i ramahatən pen mə nəkiriien səvəi Kumwesən ratukwatukw a nənə ro pen tukətə kimiaha mə hiəmwhen tihəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Kamo nəmisəien m kimiaha nəha təkwtəkwuni ti nitətə nəha.

6 Mətə Kumwesən in ratukwatukw. Nərmama me i kamho nəmisəien m kimiaha, in trərpwin pen mwi nəmisəien minraha,

---

1:1: 1Tes 1:1 **1:2:** Rom 1:7 **1:3:** 1Tes 1:2-3, 2Tes 2:13 **1:4:** 2Kor 7:4, 1Tes 2:19, Rev 1:9 **1:5:** Fil 1:28 **1:6:** Rom 12:19, Rev 18:6-7

7 nənə, muvei pehe napwɨsien m kɨtaha m kɨmiaha səməme
hiamregi rərəha. Kɨtaha tsəuvehi napwɨsien nəha nəpɨn
tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə irəha nagelo skai me səvənhi
8 ia napw sə nəgsen rasori. In trərpwɨn noien ərəha me
səvəi nərmama səməme həreirei Kumwesən mɨne nərmama
səməme həpwəh nesi penien nəgkiariien amasan səvəi Iesu
Iərɨmənu səkɨtaha.
9 Irəha tuhəuvehi nərpwɨnien riti sə trouraha irəha ia nuk
nuk me fwe kwopun riti tɨpkətə mhə nəmri Iərɨmənu səkɨtaha
ikɨn mɨne nukuraanien ia nəsanɨnien asori səvənhi.
10 Irəha tuhəuvehi nərpwɨnien nəha nəpɨn in truvehe irə.
Ia nəpɨn nəha nərmama ikinan me səvənhi tuhəgnəgɨni in.
Nərmama me pam səməme həni nɨpərhienien irə tuhətoni in,
nənə nənimenraha trier. Kɨmiaha mwi tiho mwi iamɨnha
irə tɨ nəri nə mə hiəuvəni raka nɨpərhienien ia nəgkiariien
səkɨmaha.
11 Nəpɨn me pam iahaməfwaki tukumiaha mə Kumwesən
səkɨtaha trəvsini kɨmiaha mə kɨmiaha nərmama me səvənhi.
Iahaməres mə nəfe nətərigien amasan uə nəfe noien amasan
ruku pen ia nahatətəien hiokeikei mə tiho, in tro irəha pam
həuvehe mhəukuə ia nɨskaiien səvənhi.
12 Ia noien nəha nərmama tuhəuvehi utə nəghi Iesu
Iərɨmənu səkɨtaha tukumiaha, mhəuvehi utə mwi nəghɨmiaha
tukwe resi pen namasanien səvəi Kumwesən səkɨtaha mɨne
Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo.

2

Iərmama kani mə Iəmə sə Ramərui Loa

1 Piak me, ia nɨkaren səvəi nuveheien səvəi Iərɨmənu
səkɨtaha Iesu Kristo mɨne nəpɨn tukousəsɨmwɨn kɨtaha irə
səuvən mhətoni in, kɨmaha iahaməres kɨmiaha
2 mə tihəpwəh nehekɨr akwauakwien, mhəpwəh nɨregiien
rərəha trɨni mɨnuə hiəregi kani mə nəpɨn səvəi Iərɨmənu
ruvəuvehe raka. Nəri auər a mə tihəregi nəgkiariien nəha
ruku pen tɨ nənɨmwɨn riti uə nəvisauien riti uə ia nəkukuə riti
sə kani mə kɨmaha iahərhi pehe i tukumiaha.
3 Tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kɨmiaha ia
suatuk riti iamɨnha irə tɨ nəri nə mə nəpɨn nəha trɨpkuvehe
mhə meste nəpɨn nəha kamɨni trukupwən muvehe nərmama
tuhəskəmter mhəni ərəha Kumwesən, nənə iərmama nəha
kani mə Iəmə sə Ramərui Loa tukətoni trier pehe, in nəha
iərmama sə tukouraha in.
4 Nəpɨn trier pehe irə, in trɨni ərəha pam narimnari me
səməme kaməfwaki pen mɨnraha mɨne narimnari me pam

1:7: Mat 25:31, 1Tes 3:13, 4:16 **1:8:** Sam 79:6, Aes 66:15, Rom 2:8, 1Tes 4:17
1:9: Aes 2:10,19,21 **1:10:** Kol 3:4, 1Tes 3:13 **1:11:** Kol 1:9, 1Tes 1:2-3 **1:12:** Aes 24:15, Mal 1:11 **2:1:** 1Tes 4:13-17 **2:3:** 1Tim 4:1, 1Jon 2:18, 4:3, Jon 17:12
2:4: Dan 11:36, Esik 28:2

səməme kamini kumwesən ia nirəha. In truvehi utə atukw
a in irənhə ia narimnari me nəha, muvnimwə məkure ia
nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mini mə in Kumwesən.
5 Rəfo? Hiənenouenou mə nəpin iakinamarə kitaha m
kimiaha, iakamini pehe narimnari me i tukumiaha?
6 Nənə hiəuvəukurən raka nəfe ramo tukuahag iərmama
nəha təkwtəkwuni mə ia nəpin atukwatukw səvənhi tukətoni
in trier pehe.
7 Ipwet mine nərmama kamhərui afafa raka Loa, mətə
iərmama sə ramo tukuahag irəha mə tuhəpwəh noien ia
kwopun rukuraan ikin, in tro iaminhi irə meste Kumwesən
ruvehi raka in.
8 Ia nəpin nəha tukətoni Iəmə sə Rамərui Loa trier pehe.
Mətə Iərimənu səkitaha Iesu trəse əpune in ia nimətagi truku
pen ia tərhun. Nəpin Iesu trier pehe irə nuveheien səvənhi
trouraha iərmama nəha.
9 Iəmə sə Rамərui Loa truvehe mo narimnari me ia
niskaiien səvəi Setan. In tro nimtətien eikuə me, mine narim-
nari me səməme kamərkərinari irə,
10 mine nifeifeiien me səpəmsəpə səməme həpkatukwatukw
mhə. Ia noien nəha in treikuə ia nərmama səməme kamhesi
pen suatuk səvəi nemhəien. Kumwesən trouraha irəha ti nəri
nə mə kamhəni mə həpwəh nokeikeiien nəgkiariien pərhien
sə rukurən nuvehimiruien irəha.
11 Ti noien nəha səvənraha, Kumwesən trərhi pen
nifeifeiien skai riti ti nirəha mə tro irəha həni nipərhienien ia
neikuəien.
12 Ro iaminhi irə nərmama me pam səməme həpkini mhə
nipərhienien ia nəgkiariien pərhien, mətə rerinraha ragien
ti noien sə ripkatukwatukw mhə, Kumwesən trərpwin noien
ərəha me səvənraha.

Nəkur Tesalonaeka tuhamәkeikei mhərer əknekin

13 Mətə piak me, Iərimənu səkitaha rokeikei kimiaha. Ia
nəpin me pam kimaha tahamәkeikei mhəni vivi Kumwesən
tukumiaha ti nəri nə mə in rimərfi kimiaha fwe tui mə tru-
vehimiru kimiaha. Nənə in ruvehimiru kimiaha ia niskaiien
səvəi Nənimwin səvənhi sə ro hiəuvehe mhəmher, mho nəkur
ikinan me səvənhi, nənə muvehimiru kimiaha ti nəri nə mə
kimiaha hiəni nipərhienien ia nəgkiariien pərhien səvənhi.
14 Kumwesən rinəkwein ia kimiaha ti narimnari me nəha
ia nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw mə tihəuvehi
pəri nasoriien sə Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rauvehi fwe ia
neiai.
15 Ro iaminhi irə, piak me, tihərer əknekin, mhəkwtəmhiri
əknekin nəgkiariien me səməme hiəuvəregi raka iahama-
hatən kimiaha irə ia tərhumaha mine ia nəkukuə.

2:8: Job 4:9, Aes 11:4, Rev 19:15 **2:9:** Mat 24:13, Rev 13:11-13 **2:11:** 2Tim 4:4
2:13: 2Tes 1:3, Jon 15:16, Efes 1:4, 1Tes 4:7, 5:9

16 Kumwesən Tata səkitaha rokeikei kitaha, maməriari
pehe namasanien səvənhi m kitaha. Ia nəpin me pam in rau-
vehi utə nətərigien səkitaha, nənə mamo kitaha saməregi ra-
masan ti nəri nə mə saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha
irə. Iakəfwaki pen min mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha
maməres mə irau
17 trouvehi utə rerimiaha nənə rauo kimiaha hiəskai ti noien
noien amasan mine niniien nəgkiariien amasan me pam.

3

Kaməres nəfwakiien

1 Piak me, in i nəgkiariien sampam. Tihəfwaki tukumaha
mə nəgkiariien səvəi Iərimənu səkitaha trevən akwauakw
ia kwopun me pam, nənə, nərmama tuhəsiai mhesi pen
rəmwhen a ia kimiaha hiaməsiai mamhesi pen.
2 Tihəfwaki tukumaha mə Kumwesən truvehi raka kimaha
ti nəkur ərəha me, ti nəri nə mə komhə nərmama pam kamha-
hatətə ia Kumwesən.
3 Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Iərimənu səkitaha. In
tro kimiaha hiəskai, nənə mətui amasan tukumiaha ti Setan
mə trəpwəh nourahaien kimiaha.
4 Nənə kimaha iahəukurən amasan ia nəmri Iərimənu
səkitaha mə təkwtəkwuni nəha kimiaha hiamo nəfe iahaməni,
nənə, tihamo iaminhi irə mamhəuvən.
5 Pwəh Iərimənu səkitaha triri rerimiaha ia nokeikeiien
səvəi Kumwesən, mo hiərer əknekin ia nərerien səvəi Kristo.

Kinise narpahaien

6 Nənə təkwtəkwuni piak me, iahəni pehe nəkwamaha
tukumiaha i ia nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mə
tihaməkeikei mhərer isipwin ti piəvtaha me səməme
kamharpaha, mhəpwəh nesi penien nəgkiariien sə
iahənəvəhag raka m kimiaha irə.
7 Kimiaha hiəuvəukurən raka mə tihamo rəmwhen a ia
kimaha. Nəpin iahənamarə kitaha m kimiaha fwe kupwən,
iahəpkarpaha mhə.
8 Kimaha iahəpkani mhə nəveginien sə iərmama riti ruvei
pehe auər a m kimaha. Mətə ia nəpin mine ia ran iahaməsese
mamhowok. Iahəpwəh nokeikeiien mə tahəuvei pehe wok
skai m kimiaha ti nəkwməniien kimaha.
9 Hiəukurən mə ramasan a ko iahəres pehe nasituien
iaminhi, mətə iahəpko mhə. Iahəuvei pehe noien səkimaha m
kimiaha rəmwhen ia noien riti sə tihəuvnhi.

2:17: 1Tes 3:13 **3:1:** 1Tes 5:25 **3:3:** 1Tes 5:24 **3:4:** 2Kor 7:16, Kal 5:10, 1Tes 4:10 **3:6:** Mat 18:17, Rom 16:17 **3:7:** Fil 3:17, 1Tes 1:6 **3:8:** 1Tes 2:9 **3:9:** 1Kor 9:4, 1Tes 1:6

10 Nənə nəpin iahənamarə kitaha m kimiaha, iahəuvei pehe
nəgkiariien i m kimiaha mə, "Trini minuə iərmama rəpwəh
noien wok, kəpwəh nuvehi penien nəveginien min."
11 Iahaməni iaminhi irə ti nəri nə mə iahamregi mə
nərmama nepwin nəha irəha kamharə kimiaha minraha
mamharpaha, mamhəgkiari pik, mhəpko mhə wok.
12 Ro pen nərmama səməme kamho iaminhi irə, kimaha
iahaməni pen ti nirəha i, nənə mamhəgkiari skai minraha ia
nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mə tuhaməkeikei mharə
afafa, mamho wok ti nuvehiien nəveginien sənənraha.
13 Nənə kimiaha piak me tiho noien sə ratukwatukw
mhəpwəh nəpouien i.
14 Trini minuə iərmama riti rəpwəh nesi penien nəgkiariien
səkimaha ia nəkukuə i, nənə, tihaməkeikei mho pwəh
nərmama həukurən mə in sin. Nənə mhəpwəh nevənien
ipaka tukwe pwəh raurıs ti noien səvənhi.
15 Mətə tihəpwəh nəmwəkiien i ti nəri nə mə in piəvmiaha
riti, nənə ramasan mə tihərpwi atukwatukw in.

Nəgkiariien sampam

16 Pwəh Iərimənu səvəi nəmərinuien in əpa truvei pehe
nəmərinuien m kimiaha ia nəpin me pam ia noien me pam.
Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha pam.
17 Iou Pol iakamrai nəgkiariien i ia rəgik maminı ramasan
tukumiaha. Ia nəkukuə me pam iakamrai iaminhi irə mə
tihəukurən niraiien səiou. In i niraiien səiou iakamrai iaminhi
irə.
18 Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo
tramarə tukumiaha pam.

3:10: 1Tes 4:11 **3:11:** 1Tim 5:13 **3:12:** 1Tes 4:11 **3:13:** Kal 6:9 **3:14:** 1Kor 5:9,11 **3:15:** 1Tes 5:14 **3:16:** 1Tes 5:23 **3:17:** 1Kor 16:21

Fas Timoti
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə me i Pol rɨmərai, Fas mɨne Seken Timoti mɨne Taetas, kani mə nəkukuə me səvəi pasta me, tɨ nəri nə mə haməgkiari ia wok mɨne noien səvəi pasta me. Timoti rɨnətui fwe Listra. Səvənhi tata iəmə Kris, mətə səvənhi mama pran Isrel. Səvənhi mama ramahatən in ia Nəkukuə Ikinan ia nouihiien səvənhi. Pol ramevən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə Timoti rukurirə in. In ramasitu ia Pol ia wok səvənhi. Nəpɨn Pol rɨmərai nəkukuə i, Timoti ramo wok rəmwhen ia iahatən mɨne iəmə asori səvəi nakalasia me fwe Efesas. Timoti in təmaruə riti, mətə ruvehi wok səvəi niriien nakalasia me. Ro pen Pol rɨrai nəkukuə i revən tukwe. Ia nəkukuə i Pol ramasitu irə maməvəhag min ia wok səvənhi. Pol raməvəhag min mə traməkeikei məsiari tɨ nahatən eikuə me mɨne nahatənien me səvənraha səməme həpwəh natukwatukwien. Pol rokeikei pɨk Timoti, ro pen ruvei pen nəvəhagien me min mə trəfo irə tɨ nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kumwesən.

1 Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. Kumwesən sə rauvehimɨru kɨtaha mɨne Iesu Kristo sə saməmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha irə irau krouni nəkwanrau mə tako.

2 Iakamrai nəkukuə i mik, Timoti. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərɨk pərhien. Pwəh Tata Kumwesən mɨne Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha trouəriari pehe namasanien mɨne napiien mɨne nəmərinuien mik.

Timoti trɨnise nahatən eikuə me

3 Fwe kupwən, ia nəpɨn iakɨnamevən fwe profens Masetonia, nənə, iakɨni pehe tukw ik i mə tikamarə pəpɨm ia taon nəha Efesas. Nərmama nepwɨn nəha ikɨn hamarə irəha kamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien atukwatukw. Mətə ik tikɨnise irəha mə tuhəpwəh noien noien nəha.

4 Tikɨni pen tɨ nirəha i mə tuhəpwəh nətərɨg pɨkien ia kwənagei eikuə me mɨne nəgkiariien sə rani pɨk kwənəkwus me səvəi kaha kupwən me. Nəgkiariien me nəha kamhəvi pehe a nəvisəien me. Ko həpkasitu mhə ia iərmama riti mə tro wok səvəi Kumwesən. Wok nəha nərmama səməme kamhahatətə a kamho.

5 Tikəvəhag m nərmama me səkɨtaha mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei irəha me. Pwəh rerɨnraha rəmher. Pwəh irəha hamo a noien me səməme irəha həukurən mə ramasan. Pwəh irəha hahatətə pərhien ia Kumwesən.

1:1: Kol 1:27 **1:2:** Wok Me 16:1-3, Taet 1:4 **1:3:** Fil 2:24 **1:4:** 1Tim 4:7, Taet 1:14

6 Nərmama nepwɨn hənəpwəh noien me i, mhənəti karen,
mhəuvavən tɨ nəgkiariien sə nɨpwran riwən.
7 Irəha hokeikei pɨk nahatənien Loa, mətə həreirei nɨpwrai
nəfe kamhəni, nəri auər a mə kamhəgkiari skai tukwe mə
həukurən.
8 Kɨtaha səukurən mə Loa in ramasan, mətə nərmama
tuhaməkeikei mhahatən nərmama irə ia noien atukwatukw
səvənhi.
9 Kɨtaha səukurən mwi mə kɨpkəmri mhə Loa raməmak tɨ
nəkur atukwatukw me, mətə kəmri Loa raməmak tɨ nəkur
kamhərui loa, mɨne nəkur kənkapwənraha rɨskai, mɨne nəkur
həpkahatətə mhə ia Kumwesən, mɨne nəkur kamho noien
ərəha, mɨne nəkur həpko mhə nəkur ikinan me, mɨne nəkur
həpkəmher mhə, mɨne nəkur kamhousi əpune tata mɨne
mama səvənraha, mɨne nəkur kamhousi əpune nərmama.
10 Kəmri Loa raməmak tɨ nərman mɨne nɨpran səməme
kamhəiri əpnapen irəha me, mɨne nərman səməme kamhəiri
atukw a irəha me, mɨne nərmama kamhakres iərmama
mə tuhoslef irə, mɨne ieikuə me, mɨne nəkur kamheikuə
ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikɨn, mɨne nəkur kamho
noien ərəha me nepwɨn mwi. Ouəh, nɨpərhienien kəmri
Loa raməmak tɨ nəkur kamho narimnari me pam nəha sə
ramərarki nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ratuk-
watukw.
11 Kumwesən in rasori mukuraan nərmama kamhəgnəgɨni
in. Nəgkiariien atukwatukw nəha iakani raməmak ia
nəgkiariien amasan səvənhi. In rɨnəmri pehe nəgkiariien
nəha ia rəgɨk, nənə iakaməvisau irapw i.

Iesu rɨnapi Pol

12 Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha sə ramo iakɨskai tɨ noien
wok səvənhi, iakani tanak tukwe in tɨ nəri nə mə in rɨnəkiri iou
mə iakəmwhen, mətɨgite ia nirak, məmri iou iakamo tukwini
nari min.
13 Fwe kupwən, iou iərmama riti sə iakani ərəha nəghɨn,
nənə mamometə nərmama me səvənhi, mamousi pɨk irəha.
Mətə in rapi iou tɨ nəri nə mə iapkɨni mhə ihi nɨpərhienien irə,
nənə, mɨreirei mə nəfe nəha iakamo.
14 Iərɨmənu səkɨtaha rətəgi irapw namasanien səvənhi ia
nirak rasori pɨk irəhar nahatətəien mɨne nokeikeiien sə ruku
pen tɨ Iesu Kristo.
15 In i nəgkiariien pərhien, nənə, kɨtaha pam tsaməkeikei
mhəni nɨpərhienien irə. Iesu Kristo rɨməuvehe ia tɨprənə i
mə truvehimɨru nərmama ərəha me. Iou iəmə iakərəha anan
məpi raka pam irəha.

1:7: 1Tim 6:4,20, Taet 1:10 **1:8:** Rom 7:12,16 **1:10:** Taet 1:9 **1:11:** 1Tim 6:15 **1:12:** Wok Me 9:15, Kal 1:15-16, 1Kor 15:9-10, Kal 1:13 **1:15:** Luk 15:2, 19:10

16 Mətə Iesu Kristo rɨnapi iou mə iou iakərəha anan
rəmwhen ia nɨmtətien riti sə ramahatən mə nətərɨgien səvənhi
rəpwəmwɨs mɨpko mhə sampam ramevən tɨ nərmama ərəha
me, pwəh nərmama nepwɨn hətoni mho rəmwhen sə iakɨno
həni nɨpərhienien irə, nənə in truvei pen nɨmɨruien rerɨn
mɨnraha.
17 Kumwesən in Iərɨmənu rerɨn. In rɨpkemhə mhə. Ko
səpkətoni mhə. Nənə in əpa in Kumwesən. Pwəh nɨsiaien mɨne
nəgnəgɨniiien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh
ro iamɨnhi.
18 Nəgkiariien i iakani pehe tukw ik i təkwtəkwuni, nərɨk
Timoti, rəmwhen a ia nəgkiariien me nəha profet me nepwɨn
həmənі ia niram fwe kupwən. Tikuvehi nəgkiariien me i
pwəh hasitu ia niram ia naruagənien amasan sə ikamaruagən
irə.
19 Tikaməkeikei məkwtəmhiri əknekɨn nahatətəien səim,
məpwəh noien nari riti sə tro ik ikregi fwe ia rerɨm mə
ikɨno nərəhaien. Nərmama nepwɨn ho noien me nepwɨn
sə həukurən mə rərəha, nənə ia noien nəha hənouraha na-
hatətəien səvənraha rəmwhen ia nɨtətə sə rəpəruə ia nɨmaha.
20 Iəmə mi nəha Hameneus mɨne Aleksanta irau mwi nəha
irəha mɨnraha. Iou iakɨnəseni raka irau mə krouəmak ia
rəgi Setan pwəh krouukurən mə trouəpwəh nɨni ərəhaien
Kumwesən.

2

Nəvəhagien me ia nɨkaren səvəi nəfwakiien

1 Nəri sə iakokeikei mə takukupwən mɨni ro iamɨnhi irə.
Tikəvəhag m nərmama me səkɨtaha mə irəha tuhaməkeikei
mhəfwaki m Kumwesən tɨ nərmama me pam, nənə mhəres
in mə trasitu ia nirəha, muvei pen nəfe riwən tɨ nirəha. Nənə
tuhaməkeikei mhəni mwi tanak ramevən tɨ Kumwesən tɨ
nirəha.
2 Irəha tuhəfwaki tɨ kig me mɨne nərmama me pam səməme
kamhəuvehi nasoriien mə kɨtaha tsarə ia nəmərinuien mɨne
narəien afafa, mharə irə, mhəsiai Kumwesən, nənə mhesi pen
noien atukwatukw me.
3 Noien i ramasan nənə nəpɨn Kumwesən səkɨtaha sə rauve-
himɨru kɨtaha trətoni rerɨn ragien.
4 In rokeikei mə truvehimɨru nərmama me pam, nənə
mokeikei mə irəha tuhəuvehe mhəukurən nəgkiariien
pərhien səvənhi.
5 Kumwesən kuatia a ramarə, nənə, Iərmama kuatia a
ramərer ia nɨmwrhenhi Kumwesən mɨne nərmama mavi
sɨmwɨn irəha. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo

1:17: Rom 16:27 **1:18:** 1Tim 6:12, Jut 3 **1:19:** 1Tim 3:9 **1:20:** 2Tim 2:17, 2Tim 4:14, 1Kor 5:5 **2:2:** Efes 6:18, Fil 4:6 **2:4:** Esik 18:23, 1Tim 4:10, 2Tes 3:9, Rom 3:29-30, Hip 12:24

6 sə rɨməuvei pehe atukw a in ia nəpɨn atukwatukw tɨ nərəkuien suatuk səvəi nərmama me pam mə trɨfi irəha ia noien ərəha me səvənraha. Nənə ramahatən mə Kumwesən rokeikei mə truvehimɨru nərmama me pam.

7 Nəri in i kuvehi utə iou tukwe aposol mɨne iahatən səvəi nərmama rɨpko mhə irəha nəkur Isrel mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan mɨnraha sə raməgkiari ia nahatətəien mɨne nɨpərhienien. (Iakani pərhien iapkeikuə mhə.)

8 Ro iamɨnhi irə iakokeikei mə ia kwopun me pam nərman me tuhəuvehi utə rəgɨnraha rəmher, mo ikinan i, nənə mhəfwaki m Kumwesən. Irəha tuho iamɨnha irə mhəpwəh niemaha mɨne nəvisəien.

9 Nənə iakokeikei mə nɨpran me tuharkahu ia tɨnari sə ratukwatukw a, rɨpko mhə tɨnari kavi nətərɨgien səvəi nərman irə, uə tɨnari kamarkahu i kamərpwi tukwe. Rərəha mə ho nɨmwai nukwənenraha mə tuhərpwi tukwe uə həuvehi pen marəmarə me kɨno ia kol mɨne perel me, uə harkahu tɨnari nənimen rutə pɨk.

10 Irəha tuhaməkeikei mharkahu ia noien amasan me rəmwhen ia karkahu səvənraha, tɨ nəri nə mə in i noien atukwatukw sə nɨpran me səməme kamhəni mə irəha hokeikei Kumwesən tuho.

11 Nəpɨn kamahatən nakalasia me, pwəh nɨpran me hafafa mhəpwəh nəgkiariien, mhəsiai nahatən me, mhəuvehi nukurənien.

12 Iou iapkəseni mhə mə nɨpran tuhahatən uə hərɨmənu ia nərman. Irəha tuhaməkeikei mhafafa,

13 tɨ nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən rɨməkupwən mo Atam kurirə ro If.

14 Nənə rɨpko mhə Atam nə Setan rɨməkupwən meikuə irə nənə ro nəkwan, mətə If rɨno nəkwai Setan nənə mərui nəgkiariien səvəi Kumwesən.

15 Mətə mə pran raməmwur pen ia nahatətəien, mɨne nokeikeiien, mɨne noien sə rəmher mo ikinan i, nənə in prən afafa, nəpɨn raməmisə tɨ tɨni mə trətui, Kumwesən trətui amasan tukwe muvehimɨru in.

3

Noien səvəi elta me mɨne tikon me

1 In i nəgkiariien pərhien. Trɨni mɨnuə iərmama riti rokeikei mə truvehe iəmə asori sə ramətui tɨ nakalasia me, nənə, in rɨnokeikei wok riti sə ramasan.

2 Iəmə asori sə rauvehi wok nəha noien səvənhi traməkeikei mo iamɨnhi irə. Kəpwəh nətəien noien ərəha riti irə. In səvənhi

2:6: Kal 1:4 **2:7:** Wok Me 9:15, Kal 2:7-8, 2Tim 1:11 **2:9:** 1Tes 3:3-5 **2:10:** 1Tim 5:10 **2:12:** 1Kor 14:34 **2:13:** Jen 2:7,22, 1Kor 11:8-9 **2:14:** 2Kor 11:3 **3:1:** Wok Me 20:28 **3:2:** Taet 1:6-9

pran kuatia a. Ripko mhə in iərmama sə ramənimwi pik, mətə in nətərigien səvənhi raməmak amasan ia nəpin me. In iərmama sə kamsiai in. In iərmama sə raməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmama pwispwis me. In iahatən amasan riti.

3 Iərmama sə ramənimwi pik uə ramousi iərmama ko ripkuvehi mhə wok i. Mətə iərmama sə noien səvənhi ramasan məpou, rəpwəh nəvisəien, mipkokeikei pik mhə mane, in rukurən nuvehiien wok i.

4 In tramək eikei miri amasan nərmama kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi, nənə mo nipwnətin me tuhəsiai in mho nəgkiariien səvənhi.

5 Trini minuə iərmama riti rireirei niri amasanien nərmama kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi, nənə, trəfo miri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən? In rireirei noien.

6 Iərmama rahatətə vi a ia Iesu ripkəmwhen mhə mə truvehi wok i kamo rərpwi tukwe mimwei pen ia nərəhaien sə Setan rino nənə Kumwesən rərpwin noien ərəha səvənhi.

7 Rəmwhen a mwi iərmama sə rauvehi wok iaminhi nərmama me fwe iruə tuhaməkeikei mhəni amasan in kamo in rimwei pen ia kwənkru səvəi Setan nənə kini ərəha in.

8 Ia noien a mwi nəha tikon me noien səvənraha tramək eikei mo iaminhi irə. Irəha nərmama səməme kamsiai irəha. Nəgkiariien səvənraha ripko mhə kəru. Həpkənimwi pik mhə nənimwiien skai rəmwhen ia waen. Irəha həpkokeikei pik mhə mane.

9 Irəha tuhaməkeikei mhəkwtəmhiri noien səvəi nahatətəien Kumwesən rino pui pehe ia nətərigien səvənraha sə rəmher.

10 Nərmama səməme hokeikei mə tuhəuvehi wok səvəi tikon, nakalasia me tuhaməkeikei mhəkupwən mhətə amasan irəha. Trini minuə həpkətə mhə noien ərəha riti ia nirəha, nənə, irəha həukurən nuvehiien wok nəha.

11 Ia noien a mwi nəha nipran me səvəi tikon me[a] noien səvənraha tramək eikei mo iaminhi irə. Irəha nipran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nipran me səvəi niniien nikare iərmama uə nipran me səvəi nənimwiien, mətə irəha nipran me səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nirəha ia narimnari me pam.

12 Iərmama riti sə rauvehi wok səvəi tikon tramək eikei miri pran kuatia a, nənə, miri amasan nipwnətin me mine nərmama pam kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi.

3:7: 2Kor 8:21 **3:11:** Taet 2:3

[a] **3:11:** Suatuk riti mwi ti nuvsiniien nəgkiariien i ro iaminhi irə. "Ia noien a mwi nəha, tikon nipran me noien səvənraha tramək eikei mo iaminhi irə. Irəha nipran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nipran me səvəi niniien nikare iərmama uə nipran me səvəi nənimwiien, mətə irəha nipran me səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nirəha ia narimnari me pam."

13 Nərmama səməme kamho amasan wok səvəi tikon
nəghinraha tramasan irə, nənə, irəha tuhəpkehekir anan mhə
mhəgkiari ia nahatətəien səvənraha sə ruku pen ti Iesu Kristo.
14 Təkwtəkwuni nəha, nəpin iakamrai nəkukuə i mik, rerik
ramrhi mə tripko mhə tui iakuvehe mətoni ik.
15 Mətə trini minuə iapkuvehe akwauakw mhə, nənə,
nəkukuə i tro nukurənien i mik mə nəfe nəha noien ratuk-
watukw nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən
tuho. Nərmama ia nəkwai nimwə nəha kani irəha mə nakala-
sia me səvəi Kumwesən sə ramiru, irəha həmwhen ia pos asori
mine nəri skai kauvrhəkin nimwə ia təkuren, mamhirhan
nəgkiariien pərhien.
16 Nənə nipərhienien nəgkiariien i kino pui pehe in nukune
nahatətəien səkitaha rani nari riti rasori, mani mə,
"In riməier pehe tukutaha nipwran rəmwhen ia nipwrataha.
Nənimwin Ikinan rahatən amasan mə in iəmə atuk-
watukw.
Nagelo me hətoni in.
Kəvisau irapw nəgkiariien səvənhi ia tənəmtənə me.
Nərmama me i ia təkure tiprənə i həni nipərhienien irə.
Kuvehi utə in revən fwe ia neiai."

4

Pol ramə vəhag m Timoti

1 Nənimwin Ikinan rani irapw amasan mə tramevən ipaka
ti nəpin sampam nənə nərmama nepwin tuharaka ia na-
hatətəien səvənraha, mhəuvən mhətərig pik ia nənimwin me
səməme kamheikuə mine nəgkiariien me səməme nəremhə
me kamhahatən.
2 Nəgkiariien me nəha ieikuə me nepwin tuhəni irapw.
Nətərigien səvəi ieikuə me nəha rinərəha anan ro pen həpkregi
sas mhə fwe ia rerinraha noien ərəha me səməme irəha
kamho.
3 Irəha tuhənise iərman ti niriien pran, nənə, mhənise mwi
irəha ti nəniien nəveginien me nepwin. Mətə Kumwesən
rino nəveginien me nəha mə tukəni. Nənə nərmama səməme
kamhəukurən nəgkiariien pərhien, həni nipərhienien irə,
həukurən nuvehiien, mhəfwaki mhəni vivi Kumwesən
tukwe, mhani.
4 Nəveginien me pam Kumwesən rino ramasan a. Nari
riti riwən nərmama tuhəpwəh nənien. Nərmama həukurən
nənien nəveginien me pam trini minuə həfwaki mhəni vivi
Kumwesən tukwe.
5 Nəgkiariien səvəi Kumwesən mine nəfwakiien iaminhi
krauo nəveginien me pam hamasan a ti nəniien.

3:15: Efes 2:19-22 **3:16:** Jon 1:14, Mak 16:19 **4:1:** 2Tim 3:1, 2Tes 3:3, 1Jon 2:18, Jut 18 **4:3:** Jen 9:3, Rom 14:6, 1Kor 10:30-31 **4:4:** Jen 1:31, Wok Me 10:15

6 Trɨni mɨnuə ikani irapw nəgkiariien i m piəvtaha me, ik iərmama riti sə ikamo tukwini amasan nari m Iesu Kristo. Nənə ramahatən mə ikɨmruə ia nəgkiariien pərhien me səvəi nahatətəien səkɨtaha mɨne nəgkiariien amasan kamahatən nərmama irə sə ikɨnesi pen raka.

7 Tikəpwəh nətərɨgien ia kwənagei eikuə me səməme nərmama həpkɨsiai mhə ia Kumwesən kamhəni. Nəpɨn me pam tikaməkeikei mamarkut mamo noien me səməme Kumwesən rokeikei.

8 Ikukurən trɨni mɨnuə ikamarkut mə nɨpwram trɨskai, noien nəha ramasan. Mətə trɨni mɨnuə ikamarkut nəpɨn me pam mə tiko noien me səməme Kumwesən rokeikei, noien nəha ramasan məpi raka. Trasitu ia niram ia nɨmɨruien səvəi ipwet mɨne mɨne nɨmɨruien sə truvehe kurirə.

9 In i nəgkiariien pərhien nənə kɨtaha pam tsaməkeikei mhəni nɨpərhienien irə.

10 Kɨtaha samarkut mamhəsese tɨ nəgkiariien i mə sənəmri pen əknekɨn raka nətərɨgien səkɨtaha ia Kumwesən sə ramɨru. In rauvehimɨru nərmama pam, mətə in rauvehimɨru pərhien irəha səməme kamhəni nɨpərhienien irə.

11 Tikəvəhag m nərmama mahatən narimnari me i.

12 Pwəh nərmama tuhəpwəh nətə puiien ik tɨ nəri nə mə ik təmaruə a riti, mətə tikəmwur ia nəpɨn me mə ik iərmama riti nəkur əfwaki me həukurən nukurirəien təmwki nɨsum ia nəgkiariien, ia noien, ia nokeikeiien, ia nahatətəien, mɨne ia noien sə ratukwatukw məmher.

13 Tikaməkeikei mo wok i səvəi nəvsiniien Nəkukuə Ikinan m nərmama. Tikəvisau mahatən irəha ia nəgkiariien pərhien. Pwəh ruvehe mo səim wok tramərer kupwən ia nɨmɨruien səim meste takuvehe.

14 Timoti, Kumwesən rɨməuvei pehe nasituien səvənhi mik tɨ noien wok səvənhi. In rɨməuvei pehe nasituien nəha nəpɨn elta me səvəi nəfwakiien hənəmri utə rəginraha ia niram. Ia nəpɨn nəha profet me nepwɨn irəha mwi həməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rɨməni ia niram. Tikəpwəh nəpwəhien nasituien nəha raməmak auər a.

15 Tikaməkeikei mo narimnari me nəha iakani. Tikamarə mamo wok me nəha pwəh nərmama pam hətoni nɨmɨruien səim mɨne wok səim rautə amasan.

16 Tikətui amasan tukw ik mɨne nəgkiariien sə ikamahatən nərmama me irə. Nəpɨn me pam tiko iamɨnhi irə. Trɨni mɨnuə iko, nənə, tikuvehimɨru ik mɨne nərmama səməme kamhətərɨg ik.

4:7: 1Tim 1:4, 6:20, 2Tim 2:16 **4:8:** 1Tim 6:6 **4:9:** 1Tim 1:15 **4:10:** 1Tim 2:3-4 **4:12:** Taet 2:15 **4:14:** 2Tim 1:6, Wok Me 6:6, 8:17 **4:15:** 1Tim 5:22

5

Nɨpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

1 Tikəpwəh nəgkiari skaiien m nərgharə me, mətə tikəgkiari
amasan mɨnraha rəmwhen mə irəha tata me səim. Tikəgkiari
m ntəmaruə me rəmwhen mə irəha piam me,
2 məgkiari m nɨprənemə me rəmwhen mə irəha mama me
səim. Tikəgkiari m nɨpran vi me rəmwhen mə irəha kɨtirimam
me. Nəgkiariien sə tikɨni pen tɨ nirəha i tramək eikei matuk-
watukw pam məmher.
3 Nɨpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha
səməme kamharə əpa, nakalasia me tuhaməkeikei mhasitu ia
nirəha.
4 Mətə mə nɨpwnəti nɨpran me nəha fwe uə nɨmwipwɨnraha
me, tikahatən irəha i pwəh həukurən mə nəri sə irəha
tuhəkupwən mho mhəsiai Kumwesən irə, in i tuhətui amasan
tɨ nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə me səvənraha.
Noien nəha rəmwhen mə kamhərpwɨn tai nasituien m tata
me səvənraha mɨne mama me mɨne kaha me. (Noien nəha
ramasan ia nəmri Kumwesən mamo rerɨn ragien.)
5 Mətə pran sə iərman səvənhi remhə məpwəh in əpa
anan ramarə, in raməmri pen əknekɨn nətərɨgien səvənhi ia
Kumwesən. Ia nəpɨn me pam ia nəpɨn mɨne ia ran raməfwaki
m Kumwesən mə trasitu irə.
6 Mətə pran sə ro iamɨnhi, trɨni mɨnuə ramətərɨg pɨk tɨ narim-
nari me səvəi nɨpwran tɨ nɨregiien ramasan irə, in ramɨru,
mətə ia nənɨmwɨn rəmwhen mə ruvamhə raka.
7 Tikuvei pen nəvəhagien me i mɨnraha mə irəha
tuhaməkeikei mamho. Pwəh kəpwəh nətoniien nərəhaien
riti ia nirəha.
8 Iərmama riti tramək eikei mətui amasan tɨ nəkur imwəni
me, nənə mukupwən mətui amasan tɨ səməme kamharə ia
nəkwai nimwə səvənhi. Mətə trɨni mɨnuə rɨpko mhə, rama-
hatən pen mə in rɨpkahatətə pərhien mhə ia Kumwesən. In
rərəha məpi raka iərmama sə rɨpkahatətə mhə.

9 Trɨni mɨnuə pran riti səvənhi iərman remhə məpwəh in,
mətə nuk səvənhi rɨpkeste mhə ihi sikisti, tikəpwəh nɨrai
penien nəghɨn ia nəkukuə səvəi nasituien. Ikukurən nɨrai
penien nəghɨn trɨni mɨnuə fwe kupwən səvənhi iərman kuatia
a,
10 nənə nəghɨn ramasan ia noien amasan me səvənhi,
rəmwhen mə rɨnətui amasan tɨ nɨpwnətɨn me mamevən
meste həpwinari, maməsevər ia rukwənu səvənhi tɨ nərmama
pwɨspwɨs me, mamaikuas ia nɨsui nərmama me səvəi
Kumwesən, mamasitu ia iavən ərəha me. Trɨni mɨnuə ramo

5:1: Lev 19:32 **5:5:** Luk 2:37, 18:7 **5:10:** Hip 13:2

noien amasan me pam iaminhi, ikukurən nirai penien nəghin ia nəkukuə nəha.

11 Mətə tikəpwəh nirai penien səməme həpkəprənemə mhə. Kurirə trini minuə nətərigien səvəi nesi penien mwi iərman ruvehe miskai ia rerinraha məpi raka nətərigien səvənraha ia Kristo, nənə irəha hənuə tuhesi pen mwi nərman,

12 nənə tukəkiri irəha minuə həno noien ərəha mhərui nəgkiariien səvənraha mine nəfe həməni fwe kupwən mə tuho.

13 Nənə rərəha mwi ti nəri nə mə tuhəuvehe mho irəha rarpaha me, mhəuvən ia nimwə riti mhəier mhəuvən ia riti. Nənə tuhəpkuvehe əpa mhə mho irəha rarpaha me, mətə tuhəuvehe mwi mho irəha nipran me kamhəni nikare iərmama, nənə mhəpwəh noien wok, mamhəni nəgkiariien me ripkatukwatukw mhə mə tuhəni.

14 Ro iaminhi irə iakani pen ti nipran me nəha səməme həpkəprənemə mhə mə ramasan tuhesi pen mwi nərman, mhərəhi nipwnətinraha me, mhətui amasan ti nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə me səvənraha. Nənə trini minuə ho iaminha irə, nənə nərmama səməme haməmwəki kitaha ko həpkini mhə nəgkiariien ərəha riti mhəuəsi kitaha irə.

15 Mətə nipərhienien nipran me nepwin hənəpwəh raka suatuk atukwatukw nənə mamhəkurirə Setan təkwtəkwuni.

16 Nipran me i səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu tuhaməkeikei mhətui amasan ti nipran me i ia kwənəkwus səvənraha səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. Irəha tuhəpwəh naraka penien irəha m nakalasia me mə tuhamətui amasan ti nirəha. Nənə ro iaminhi irə nakalasia me tuhəukurən nasituien ia nipran me i səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha əpa anan kamharə.

17 Nəmə asori me səvəi nəfwakiien səməme kamhəiri amasan nakalasia me, nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiai irəha, nənə mhərəku irəha. Tuhəkupwən mho iaminhi irə ia elta me səməme kamhəsese mamhəvisau mamhahatən.

18 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniien tərhui kau nəpin rameivə testesi kwənuni wit mə tekin trier raka.” Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə, “Iərmama sə ramowok ratukwatukw mə tukərəku in.”

19 Tikəpwəh nətərigien nəgkiariien səvəi iərmama kuatia a sə rani mə elta riti səvəi nəfwakiien ramo noien ərəha, mətə mə iərmama kəru uə kahar kamharni, nənə, ikətərig ia səvənrahar nəgkiariien.

5:13: 2Tes 3:11 **5:14:** 1Kor 7:9 **5:17:** 1Kor 16:18 **5:18:** 1Kor 9:9, Mat 10:10 **5:19:** 2Kor 13:1

20 Nənə elta me nəha səməme kamho noien ərəha, tikinise
irəha ia nəmri nərmama pam mə elta me nepwin mwi
tuhəhekir noien noien ərəha.
21 Ia nəmri Kumwesən, Iesu Kristo, nagelo me səməme
Kumwesən rimərfi raka irəha, iakani pehe tukw ik i mə
tikaməkeikei mamesi pen nəgkiariien me səiou ia noien sə
ratukwatukw. Tikəpwəh noien noien əpə iti m iərmama
riti, nənə, mo mwi səpə iti m iərmama riti mwi. Mətə tiko
rəmnəmwhen ia nirəha pam.
22 Tikəpwəh nəmri utə akwauakwien rəgim mi ia iərmama
riti məfwaki pen min mə truvehi wok səvəi nəfwakiien.
Trini minuə in iərmama riti səvənhi fwe ikin nərəhaien,
nənə, səvənhi nərəhaien trarə ia niram rəmwhen mə ik
mwi ikiməuvehi nərəhaien səvənhi. Mətə ia nəpin me pam
tikəmher.
23 (Ripkamasan mhə mə tikaməniмwi a nui, mətə ramasan
mə tikəniмwi ouihi waen kwopti pwəh rasitu ia tipwim mine
nemhəien me sə ramo ik ia nəpin me.)
24 Noien ərəha me səvəi nərmama nepwin həuvəier irapw
raka, nəri auər a mə nəpin sə Kumwesən trərpwin noien ərəha
irə ripkuvehe mhə ihi, mətə noien ərəha me səvəi nərmama
nepwin tuhəpkier irapw kurirə.
25 Rəmwhen a mwi noien amasan me səvəi nərmama
nepwin həuvəier irapw raka nənə səməme kamhərkwafə ihi
təkwtəkwuni, irəha mwi tuhaməkeikei mhəier irapw.

6

Slef me tuhaməkeikei mhəsiai nəmə asori me səvənraha

1 Pwəh slef me pam həsiai amasan nəmə asori me səvənraha
kamo nərmama nepwin həni ərəha nəghi Kumwesən mine
nəgkiariien səkitaha samahatən nərmama irə.
2 Slef me səməme nəmə asori me səvənraha kamhəni
nipərhienien ia Iesu irəha tuhəpwəh noien nəha kamhəni mə,
"Eh, iəmə asori nəha in piəvtaha a riti," nənə, irəha tuhəpkisiai
amasan mhə. Mətə irəha tuhaməkeikei mho pik mwi wok
ia rerinraha pərhien, ti nəri nə mə səvənraha iəmə asori in
iərmama riti sə rani nipərhienien ia Iesu, nənə irəha hokeikei
in. Tikahatən narimnari me i, mini pen ti nərmama mə
tuhaməkeikei mamho.

Noien səvəi nokeikei pikien mane

3 Trini minuə iərmama riti ramahatən nərmama,
nəgkiariien səvənhi traməkeikei mesi pen nəgkiariien
atukwatukw səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha mine

5:20: Kal 2:14, Efes 5:11 **6:1:** Efes 6:5 **6:2:** Flm 16 **6:3:** 2Tim 1:13, Kal 1:6-9

nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ro ikinan i. Mə in ramahatən nəgkiariien me nepwin ropə ia nəgkiariien nəha,
4 in ramərpwi in, mipkukurən anan mhə nari. Nətərigien səvənhi ramemhə rokeikei pik nəgkiariien ti nəresien me səməme kamhəvi pehe nəmwəkiien mine nəvisəien. Noien nəha ro nərmama kamhəni ərəha nəghinraha me, nənə, mamhətərig ərəha ia nirəha me,
5 ia nəpin me pam kamhousari. Noien nəha səvəi nərmama səməme nətərigien səvənraha rərəha. Irəha kamhəruei ia nəgkiariien pərhien, mamhəni mə noien nəkwai Kumwesən in suatuk riti səvəi nuvehiien mane mine nautə.
6 Nipərhienien, trini minuə kitaha samo nəkwai Kumwesən, noien nəha trasitu asori ia kitaha, mətə tsaməkeikei mamhagien a, nəri auər a mə səkitaha nautə rouihi a uə rasori.
7 Səukurən mə nəpin sənətui pehe ia tiprənə i, nənə, mhəpkuvehi mə nari riti mhəuvehe. Nənə nəpin tsemhə irə, ko səpkuvehi mhə mwi nari riti mhərərig.
8 Mətə trini minuə sənətaha nəveginien mine tinari səkitaha rəmwhen a, nənə kitaha tsagien.
9 Nərmama səməme hokeikei pik mə nautə səvənraha trasori, nənə riməru a ti nirəha mə tuho noien ərəha me ripik. Rəmwhen ia kwənkru riti rəkure tərini irəha ia təpuapəg səvəi nərəhaien, nənə, irəha hokeikei mə tuho narimnari me ripik səməme həpkamasan mhə ti nirəha mamhouraha irəha. Nənə nokeikeiien səvəi narimnari ərəha me nəha trouraha nimiruien səvənraha.
10 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə noien səvəi nokeikei pikien mane in nukune noien ərəha me səpəmsəpə. Noien nəha ruvəiri raka raka nərmama nepwin ia nahatətəien səkitaha, mo irəha ho noien me ripik təkwtəkwuni rerinraha raməmisə tukwe rəmwhen mə həpi atukw a irəha ia nau.

Pol raməvəhag m Timoti

11 Mətə ik iərmama səvəi Kumwesən tikaraka məpwəh nevənien ipaka ti noien ərəha me nəha. Tikamarə mamo natukwatukwien, mamo nəkwai Kumwesən, mamahatətə ia Kristo, mamo nokeikeiien, mamərer əknekin, mamo ik iəmə noien səim ramasan məpou.
12 Naruagənien amasan səvəi nahatətəien, tikaruagən irə, muvehi əknekin nimiruien rerin sə Kumwesən rinəkwein ik tukwe fwe kupwən nəpin ikiməni irapw amasan nahatətəien səim ia nəmri nərmama həpik.

6:5: 2Tim 3:8, 4:4, Taet 1:14 **6:6:** 1Tim 4:8, Fil 4:11-12, Hip 13:5 **6:7:** Job 1:21, Pri 5:15 **6:8:** Prov 30:8 **6:9:** Prov 23:4, 28:22 **6:10:** Efes 5:5 **6:11:** 2Tim 2:22 **6:12:** 1Kor 9:25-26, 1Tim 1:18, 2Tim 4:7

13 Kumwesən in nukune nɨmɨruien. Iesu Kristo in iərmama
sə rɨməni irapw amasan nəgkiariien pərhien ia nəmri Ponjes
Paelat. Ia nənimenrau iakani pehe tukw ik i mə
14 tikaməkeikei mo nəgkiariien i kuvei pehe mik. Tiko ia su-
atuk sə rəmher. Pwəh nərmama həpwəh nətoniien nərəhaien
riti ia niram. Tiko iamɨnhi irə mamevən meste Iərɨmənu
səkɨtaha Iesu Kristo truvehe mwi.
15 Nuveheien səvənhi Kumwesən tro rier pehe ia nəpɨn
atukwatukw səvənhi. In Kumwesən sə kaməgnəgɨni in. In əpa
ramərɨmənu ia narimnari me pam. In Kig sə rasori ia kig me.
Nənə in Iərɨmənu sə rasori ia nərɨmənu me.
16 In əpa rɨpkemhə mhə mamarə rerɨn ia kwopun riti ruku-
raan ikɨn, nənə, iərmama riti ko rɨpkevən mhə ipaka. Iərmama
riti rɨpkətoni raka mhə in, nənə, tɨpkətoni mhə mwi. Pwəh
nɨsiaiien mɨne nərɨmənuien sə trɨpkiwən mhə krauevən tukwe
in. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.
17 Tikəgkiari m nərmama me nautə səvənraha rasori ia
nɨtətə səvəi ipwet mɨne, mɨni pen tɨ nirəha i mə tuhəpwəh
nuvehi utə pɨkien irəha, mhəpwəh nəmri pen əknekɨnien
nətərɨgien səvənraha ia nautə, nautə səvəi təkwtəkwuni a mətə
trakwakwi riwən. Irəha tuhaməkeikei mhəmri pen əknekɨn
nətərɨgien səvənraha ia Kumwesən sə rauvei pehe narimnari
me rɨpɨk m kɨtaha mə rerɨtaha tragien.
18 Tikɨni pen tɨ nirəha i mə tuhaməkeikei mho noien
amasan. Pwəh noien amasan me nəha səvənraha hasori
mhəmwhen ia nautə səvənraha. Irəha tuhaməkeikei mhasitu
mhəriari m nərmama.
19 Noien nəha rəmwhen mə hənoeite nautə me rɨpɨk sə
trasitu ia nirəha kurirə. Nənə irəha həukurən nuvehiien
nɨmɨruien i nɨmɨruien pərhien.
20 Timoti, Kumwesən rɨnəmri pehe raka nəgkiariien
amasan səvənhi ia rəgɨm. Tikaməkeikei mətui amasan tukwe,
məpwəh nətərɨgien ia nəgkiariien auər a me səvəi tɨprənə i uə
nəgkiariien me kani mə nəgkiariien sə kauvehi nukurənien
irə, mətə rekəm neikuəien.
21 Nərmama nepwɨn kamhəkurirə ia nukurənien nəha,
nənə, mhənəpwəh nahatətəien səvənraha.
Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

6:13: Jon 18:36-37, Jon 19:11 **6:15:** Dut 10:17, Rev 17:14 **6:16:** Eks 33:20 **6:17:** Sam 62:10, Luk 12:20 **6:19:** Mat 6:20 **6:20:** 1Tim 4:7, 2Tim 1:14 **6:21:** 1Tim 1:6, 2Tim 2:18

Seken Timoti
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəpin Pol ruvərai raka Fas Timoti mine Taetas kətoni mə kəkwtəmhiri mwi in kuvei puvnimwə ia kalapus. Nənə in rirai Seken Timoti ia kalapus fwe Rom. Pol rukurən mə nəpin səvənhi ruvəkwakwa mə tremhə ro pen rirai nəkukuə i revən ti Timoti. Pol rəpwəh nokeikeiien mə trətoni a Timoti, mətə rokeikei mə trətoni nənə muvehi utə nətərigien səvənhi ti nəri nə mə in rokeikei mə nəpin tremhə Timoti truvehi təmwhekin ia wok səvənhi. Pol ramahatən Timoti ia niriien nakalasia me maməvəhag min mə trərer isipwin ti nahatən eikuə me. Pol raməvəhag m Timoti mə Timoti traməkeikei məkwtəmhiri əknekin nəgkiariien sə ro nipərhienien i kamahatən nakalasia me səvəi Kristo irə.

1 Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rimәni nəkwan mə tako. In rərhi pen iou mə takəvisau irapw nimiruien sə in rimәni mə truvei pehe m kitaha ruku pen ti Iesu Kristo.

2 Nəkukuə i rauvehe tukw ik, Timoti, nərik keikei.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine napiien mine nəmərinuien mik.

Pol raməvəhag m Timoti

3 Ia nəpin mine ia ran, nəpin iakaməfwaki, rerik ramrhi rerin ik, nənə iakani vivi Kumwesən tukw ik. Iakamo tukwini nari min, mamo a noien me səməme iakukurən mə hatukwatukw ia nənimen rəmwhen ia kaha kupwən me səiou hənamo.

4 Nəpin rerik ramrhi nise nənimem sə rinaiu, iakokeikei pik mə takətoni ik, nənə rerik ragien.

5 Rerik ramrhi nahatətəien pərhien səim, in nəha nahatətəien sə kaha pran səim Loes mine mama səim Iunis kroukupwən rouahatətə irə, nənə təkwtəkwuni iakukurən amasan mə ik mwi ikamahatətə irə.

6 Ro iaminhi irə iakuə tako pwəh rerim ramrhi nəri fwe ia rerim ramo ikamskai ti noien wok səvəi Kumwesən. Kumwesən rəriari nəri nəha mik fwe kupwən nəpin iakəmri utə rəgik mi ia niram. Tikaməkeikei meireiri nəri nəha pwəh ruək.

7 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Kumwesən ripkuvei pehe mhə m kitaha nənimwin riti sə ramo kitaha samhekir, mətə in ruvei pehe m kitaha nənimwin riti sə ramo kitaha saməskai,

1:1: Efes 1:1 **1:2:** 1Tim 1:2 **1:3:** Fil 3:5, Wok Me 23:1 **1:5:** Wok Me 16:1
1:6: 1Tim 4:14 **1:7:** Rom 8:15

mamhokeikei kɨtaha me, mamhəkoui atukw kɨtaha mə tsəpko mhə noien ərəha.
8 Ro iamɨnhi irə tikəpwəh naurɨsien tɨ nɨni irapwien Iərɨmənu səkɨtaha, məpwəh naurɨsien mwi tukw iou, iərmama riti səvənhi sə iakamarə ia kalapus tukwe. Mətə pwəh krau pəri krouregi nəmisəien tɨ nəgkiariien amasan səvənhi. Kumwesən truvei pehe nɨskaiien mik mə tiko iamɨnhi.
9 In rɨməuvehimɨru kɨtaha, nənə, məkwein kɨtaha ia nəkweinien sə ro ikinan i. In rɨpko mhə iamɨnhi irə ia kɨtaha tɨ noien me səkɨtaha, mətə in ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə resi pen a nətərɨgien atukw səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui nəpɨn tɨprənə ramiwən ihi. Ia nəpɨn nəha in ruvəni raka mə truvei pehe namasanien səvənhi m kɨtaha truku pen tɨ Iesu Kristo.
10 Nənə təkwtəkwuni sətoni namasanien nəha ro m kɨtaha, tɨ nəri nə mə Iəmə sə rauvehimɨru kɨtaha rɨməier pehe. Iəmə nəha in nə Iesu Kristo sə rɨno sampam ia noien iərmama remhə, nənə ia nəgkiariien amasan səvənhi ramo nərmama me hətoni mə tuhəfo mhəuvehi nɨmɨruien rerɨn.
11 Kumwesən rɨnərpwi rəgɨn ia nirak, mɨni mə iou aposol riti sə takaməkeikei məvisau nəgkiariien amasan nəha, mahatən nərmama me irə.
12 Nənə tɨ nəri nə mə iakamo iamɨnhi irə, iakamregi rərəha i ia kalapus. Mətə iapkaurɨs mhə, tɨ nəri nə mə iakukurən iəmə sə iakani nɨpərhienien irə. In rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgɨk, nənə iakukurən amasan mə trətui amasan tukwe mamevən meste nəpɨn səvənhi.
13 Timoti, tikaməkeikei məkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien me i səməme ikuvəregi raka iakɨni pehe tukw ik i. Nəgkiariien me nəha hatukwatukw, mamhahatən suatuk sə tikesi pen. Tikaməmwur pen ia noien mi nəha nahatətəien mɨne nokeikeiien sə krauku pen tɨ Iesu Kristo.
14 Ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn Ikinan sə ramarə ia rerɨtaha tikaməkeikei mətui amasan tɨ nəri amasan sə kəmri pehe ia rəgɨm.
15 Ikuvəukurən raka mə nərmama pam fwe profens Esia hənəpwəh iou mhəuvavən. Iəmə mi nəha Fukelas mɨne Hemokenes irəha mɨnraha.
16 Mətə iakaməfwaki mə Iərɨmənu səkɨtaha trapi nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas, tɨ nəri nə mə nəpɨn rɨpɨk in ramomasan iou, nənə mɨpkaurɨs mhə iou mɨne jen me kɨnərihi iou irə.
17 Mətə nəpɨn rapirapw ia Rom, ramətui əmisə iou mamevən meste mətə iou.

1:8: Rom 1:16 **1:9:** Efes 2:8-9, Taet 3:5 **1:10:** 1Kor 15:55-57, Hip 2:14 **1:11:** 1Tim 2:7 **1:13:** 1Tim 1:10, 1Tim 4:6, 6:3, Taet 1:9, 2:1 **1:14:** 1Tim 6:20 **1:16:** 2Tim 4:16

18 Iakəfwaki mə Kumwesən trəseni in rətoni Iərɨmənu səkɨtaha trapi in ia nəpɨn səvənhi. Nənə ikukurən amasan mə rasitu pɨk ia nirak fwe ia Efesas.

2

1 Ro iamɨnhi irə, nərɨk, ik tikaməkeikei muvehi namasanien i raku pen tɨ Iesu Kristo pwəh ro ikɨskai.

2 Nənə nəgkiariien sə ikuvəregi raka iakɨnahatən kɨmiaha irə ia nəmri nərmama me həpɨk, tikaməkeikei məmri pen ia rəgi nəmə me nepwɨn ikukurən nətɨgiteien ia nirəha mə tuhahatən nepwɨn mwi.

3 Tikəmisə krau mik rəmwhen ik iaruagən amasan riti səvəi Iesu Kristo.

4 Ikukurən noien səvəi iaruagən. Nəpɨn ramaruagən, ko rəpwəh nuvehiien mwi wok me nepwɨn, tɨ nəri nə mə raməmwur mə iəmə asori səvənhi rerɨn tragien.

5 Iərmama səvəi naiuien traməkeikei mesi pen natuakəmien me səvəi naiuien. Mə rəpwəh ko kɨpkəfəfau pen mhə kəfəfau səvəi nɨsiaiien irə.

6 Nənə iərmama sə raməmhu pɨk ratukwatukw mə in trukupwən mesi kwənkwai nari sə rutə ia nəmhien səvənhi.

7 Rerɨm tramrhi nəfe iakamɨni pehe tukw ik i. Iərɨmənu səkɨtaha truvei pehe nukurənien mik, nənə tikukurən narimnari me pam.

8 Rerɨm tramrhi Iesu Kristo. In iəmə sə rɨnətui mwi ia nemhəien səvənhi. In kwənəkwus səvəi Kig Tevɨt. In i nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw.

9 Iou iakamregi nəmisəien tɨ nəgkiariien amasan i. Kɨnərihi iou ia jen rəmwhen ia iou iəmə iakamərui loa, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ko kɨpkərihi mhə ia jen.

10 Ro iamɨnhi irə, nəri auər a mə kamo nəmisəien me ia nirak, mətə takaməkeikei mamərer əknekɨn ia nəpɨn me tɨ nəri nə mə rerɨk ramrhi nərmama me nəha səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha. Ikokeikei mə irəha mwi tuhəuvehi nɨmɨruien vi sə raku pen tɨ Iesu Kristo, nənə mharə rerɨn irəha min ia nukuraanien asori səvənhi.

11 In i nəgkiariien pərhien:

Trɨni mɨnuə səmamhə kɨtaha Iesu,
nənə tsaməkeikei mwi mhəmɨru pəri kɨtaha min.
12 Trɨni mɨnuə samərer əknekɨn ia nahatətəien səkɨtaha,
nənə tsaməkeikei mwi mhərɨmənu pəri kɨtaha min.
Trɨni mɨnuə səni mə səreirei in,
nənə in mwi traməkeikei mɨni mə in rɨreirei kɨtaha.
13 Trɨni mɨnuə kɨtaha səmwei ia nahatətəien səkɨtaha,

1:18: Jut 21 **2:3:** 2Tim 1:8, 4:5 **2:5:** 2Tim 4:8 **2:6:** 1Kor 9:7,10 **2:8:** 1Kor 15:4,20, Rom 1:3 **2:9:** Efes 3:1,13, Fil 1:12-14 **2:10:** Kol 1:24 **2:11:** 2Kor 4:11 **2:12:** Mat 10:33 **2:13:** Rom 3:3-4, Nam 23:19, Taet 1:2

in traməkwtəmhiri ihi kɨtaha,
tɨ nəri nə mə in ko rɨpkətefi mhə nəgkiariien me səvənhi.

Iərmama sə ramo tukwini amasan nari m Kumwesən

14 Tiko nərmama me səim pwəh rerɨnraha ramrhi narimnari me i ikani. Tikɨni pen tɨ nirəha i ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh nousariien tɨ nəgkiariien me. Noien nəha ko rɨpko mhə nari amasan riti, mətə ramouraha a nərmama səməme kamhətərɨg.

15 Tikəmwur mə ik iərmama riti səvəi wok sə nəpɨn Kumwesən ramətə wok səim ko rɨni mə "Wok səim ramasan." Nənə tikəpwəh nɨregiien ikaurɨs tɨ wok səim, tɨ nəri nə mə ikamahatən atukwatukw nəgkiariien sə ro nɨpərhienien.

16 Mətə nəgkiariien auər a me səvəi tɨprənə i, ik tikəpwəh nɨniien. Nəgkiariien me nəha tuhəiri pen nərmama həuvən isipwɨn tɨ Kumwesən.

17 Nəgkiariien səvəi nərmama səməme kamhəgkiari iamɨnhi truvirɨs rəmwhen ia nɨmwapw ruvehe masori. Nəgkiariien səvəi iəmə mi nəha Hameneus mɨne Faelitas ro iamɨnhi.

18 Irau krɨnouəpwəh raka nəgkiariien pərhien rauni mə nəpɨn sə Kumwesən tro nərmama me pam hətui mwi ia nemhəien ruvəuvehe raka. Ia nəgkiariien nəha səvənrau krauouraha nahatətəien səvəi nərmama me nepwɨn.

19 Mətə nəri əknekɨn Kumwesən rɨnəmri kauvrhəkɨn nimwə ia təkuren rəpwəh nɨkiuien. Nənə kɨmərai pen nəgkiariien me i ia nɨkaren: Riti mə, "Iərɨmənu ruvəukurən raka mə nərmama əfo me nəha səvənhi." Nənə riti mwi mə, "Pwəh nərmama pam səməme kamhəni nɨpərhienien ia nəghi Iərɨmənu həpwəh noien ərəha."

20 Ia nəkwai nimwə asori riti nəri kaməni pen nari me irə səpəmsəpə. Rɨpko mhə səməme nəha əpa kɨno ia aean mi nəha kol mɨne silva, mətə nepwɨn mwi nəha ikɨn kɨnərai ia nɨpəri nei, nepwɨn mwi kɨno ia nɨse tɨprənə rərpwu muvehe mɨskai. Nepwɨn kaməni nari irə ia nəpɨn ikinan me. Nepwɨn kaməni nari irə ia nəpɨn auər a me.

21 Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh noien ərəha me, məpərhi in, in truvehe məmwhen ia nəri kaməni pen nari irə sə kɨnəmri əpə mə səvəi nəpɨn ikinan me. Kɨnəpnəpenə raka irə mə iəmə asori səvəi nimwə nə rukurən nuvehiien mo noien amasan me pam irə.

22 Mətə noien ərəha me ntəmaruə me hokeikei pɨk, ik tikaraka məpwəh nevənien ipaka tɨ nirəha. Ia nəpɨn me pam tikaməkeikei mamo noien atukwatukw, mamahatətə ia Kumwesən, mamokeikei nərmama, mamarə ia nəmərinuien.

2:14: 1Tim 6:4, Taet 3:9 **2:15:** 1Tim 4:6, Taet 2:7-8 **2:16:** 1Tim 4:7 **2:17:** 1Tim 1:20 **2:19:** Nam 16:5,26, Jon 10:14, 1Kor 8:3, Aes 52:11 **2:20:** 1Kor 3:12 **2:21:** 2Tim 3:17 **2:22:** 1Tim 6:11

Tikamarə mamo noien me nəha kɨmiaha nərmama me nəha səməme kamhəkwein Iərɨmənu ia rerɨnraha sə ratukwatukw məmher.
23 Tikərer isipwɨn tɨ nəresien me nəha nərmama həreirei nari kamhəni. Ikukurən mə nəresien me nəha kamhəvi pehe nəvisəien me.
24 Mətə noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari m Iərɨmənu traməkeikei mopə. Rɨpko mhə in iərmama səvəi nəvisəien, mətə in iərmama sə ramasan tɨ nərmama pam. In iərmama sə rukurən nahatənien nərmama, nənə niemaha rɨpkəpi akwauakw mhə in.
25 In iərmama sə ramə𝑔kiari məru tɨ nəmri atukwatukwien nərmama səməme haməmwəki in, pwəh Kumwesən rəseni irəha hərərɨ𝑔 ia noien ərəha, mhəuvehe mhəukurən nə𝑔kiariien pərhien.
26 Ia noien nəha irəha ko həier irapw ia kwənkru səvəi Setan in rɨməuvehi irəha irə mamo irəha hamo nəkwan.

3

Tramevən ipaka tɨ nəpɨn sampam

1 Mətə tikaməkeikei mukurən nəri. Tramevən ipaka tɨ nəpɨn sampam narəien ia tɨprənə i truvehe məknekɨn.
2 Nərmama tuhokeikei atukw a irəha me, nənə mhokeikei pɨk mane. Irəha tuhəfiəutə atukw irəha me, nənə mhərpwi pɨk irəha me. Irəha tuhəni nə𝑔kiariien ərəha mhəuəsi nərmama me i. Irəha tuhərui nəkwai tata mɨne mama səvənraha. Nəpɨn tukuvei pen nari amasan riti mɨnraha, irəha tuhəpkɨni mhə tanak tukwe. Irəha tuhəpko mhə nəkur ikinan me ia nirəha.
3 Irəha tuhəpkapi mhə tɨ nərmama, mətə tuhərpwɨn a tai nərəhaien səvənraha. Irəha tuhəni nɨkare nərmama. Irəha tuhəreirei nari, mamho pen a nari ia nəpɨn me, mhəpkokeikei mhə noien amasan.
4 Irəha tuhəuvsini təkutanraha m piəvnraha me, mho akwauakw noien ərəha, mhəpkətərɨ𝑔 mhə tɨ noien səvənraha mɨne nəfe kamho. Irəha rerɨnraha trukuər ia nə𝑔nə𝑔iniien atukw irəha me, mhokeikei pɨk narimnari me nɨpwranraha ramre𝑔i ramasan irə, nənə, mhəpkokeikei mhə Kumwesən.
5 Ia nəmri nərmama tukətoni irəha həmwhen ia nəkur əfwaki me, mətə nə𝑔se Nənɨmwɨn səvəi nəfwakiien riwən ia nirəha. Nənə ik tikaməkeikei mərer isipwɨn tɨ nərmama səməme hamo iamɨnhi irə.
6 Irəha me nepwɨn kamhəuvnimwə ia nəkwai nimwə me mamheikuə ia nɨpran me. Nɨpran me nəha nə𝑔senraha riwən, həuvəpəmpəm ia noien ərəha me, nənə narimnari ərəha me səpəmsəpə hokeikei pɨk ramiri irəha.

2:23: 1Tim 4:7 **2:24:** 1Tim 3:3, Taet 1:7 **2:25:** 1Tim 2:4 **3:1:** 1Tim 4:1
3:2: Rom 1:29-31 **3:5:** Mat 7:15,21, Rom 2:19-20, Taet 1:16 **3:6:** Taet 1:11

7 Kamahatən irəha ia nukurənien ia nəpɨn me, mətə ko irəha
həpkukurən amasan mhə nəgkiariien pərhien ia nəpɨn riti.
8 Ikukurən klepa mi nəha Janes mɨne Jampres sə krauni
ərəha Moses fwe kupwən. Nərmama me i iakani, irəha
həmwhen ia nirau, mamhəni ərəha nəgkiariien pərhien.
Irəha nərmama me nətərɨgien səvənraha rikou, həpkahatətə
pərhien mhə ia Kumwesən.
9 Mətə irəha tuhəpkarə əpwəmwɨs mhə. Nərmama me pam
tuhətə sas noien ikou me səvənraha rəmwhen ia nərmama me
hənətə sas noien ikou səvəi Janes mɨne Jampres fwe kupwən.

Nəvəhagien sampam

10 Mətə ik, Timoti, nəpɨn ikɨnakurirə ia nirak fwe kupwən,
ikuvəregi raka nahatənien səiou, mɨnətə raka noien səiou
sə iakamarə mamo. Ikɨnətə raka nəfe iakaməmwur tukwe
ia nɨmɨruien səiou. Ikɨnətə raka nahatətəien səiou, mɨne
nətərɨgien səiou sə iakaməfo mo raməpwəmwɨs. Ikɨnətə raka
nokeikeiien səiou, mukurən mwi nərerien səiou sə iakamərer
əknekɨn irə ia nəpɨn me.
11 Ikɨnətə raka nometəien me mɨne nəmisəien me kɨno ia
nirak fwe ia taon me nəha Antiok mɨne Ikoniam mɨne Listra.
Kɨnamometə iou iamɨnhi irə, mətə Iərɨmənu səkɨtaha ruvehi
raka iou tɨ nəmisəien me pam nəha.
12 Nɨpərhienien, nərmama me pam səməme hokeikei mə
tuhəuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo, nənə mamharə ia
narəien sə Kumwesən rokeikei, tukaməkeikei kometə irəha.
13 Mətə nərmama ərəha me mɨne nərmama eikuə me
narəien səvənraha sə rɨnərəha raka trɨpkuvehe mərəha mwi.
Irəha tuhameikuə ia nərmama me, nənə mamheikuə atukw a
mwi ia nirəha.
14 Mətə ik tikaməkeikei məkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien
sə kɨnahatən raka ik irə. Ikuvəni raka nɨpərhienien ia
nəgkiariien nəha, mamahatətə əknekɨn irə, mukurən amasan
nərmama səməme hənahatən ik irə.
15 Fwe ia nouihiien səim ikuvəukurən raka nəgkiariien me
səvəi Nəkukuə Ikinan. Nəgkiariien me nəha kamhəuvei pehe
nukurənien mik. Nukurənien nəha ramiri pen ik ikevən
mahatətə ia Iesu Kristo mə Kumwesən truvehimɨru ik.
16 Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan haməuku pen
tɨ Nənɨmwɨn səvəi Kumwesən.[a] Nəgkiariien me nəha hama-
situ ia kɨtaha. Kɨtaha səukurən nɨniien nəgkiariien me nəha
mhahatən nərmama, mhəni pui noien ərəha me səvənraha,

3:8: 2Tim 2:25, Eks 7:11,22, 1Tim 6:5 **3:11:** Wok Me 13:50, Wok Me 14:5,19, Sam 34:19 **3:12:** Mat 16:24, Jon 15:20, Wok Me 14:22 **3:14:** 2Tim 2:2 **3:15:** Jon 5:39, 2Pit 1:20-21 **3:16:** Rom 15:4, 2Tim 2:21 [a] **3:16:** Suatuk riti mwi tɨ nɨniien nəgkiariien i ia vas 16 ro iamɨnhi irə: Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan Kumwesən rɨneiahag pehe irə.

mhəkoui atukwatukw irəha, mhəvəhag minraha ia noien atukwatukw.
17 Nəpin samo iaminha irə tro iərmama səvəi Kumwesən ruvehe məmwhen ti noien wok amasan me pam.

4

Timoti traməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan

1 Timoti, təkwtəkwuni iakaməgkiari pehe mik rəmwhen krau krouərer ia nəmri Kumwesən mine Iesu Kristo. Ikukurən Iesu Kristo in iərmama sə trəkiri nərmama me pam ti noien me səvənraha, nərmama səməme kamhəmiru mine səməme həuvamhə raka. In trier pehe mwi mərimənu ia nitətə səvənhi. Ti nəri nə mə tro iaminhi irə, ro pen iakani pehe tukw ik i mə
2 tikaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien səvənhi, mamərer mwatuk tukwe ia nəpin me pam, nəpin nərmama hokeikei mə tuhəregi mine nəpin nərmama həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi. Tikini pui noien ərəha me səvənraha, minise pen əknekin ti nirəha mə tuhəpwəh, muvei pen nəgkiariien sə trasitu ia nirəha, mo iaminhi irə səim nətərigien rəpwəmwis, nənə, mahatən amasan irəha.
3 Tikaməkeikei mamo iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin riti tripkuvehe nərmama me tuhəpkətərig mhə nəgkiariien sə ro nipərhienien, mətə irəha tuhesi pen nətərigien atukw səvənraha, nənə mhətui nahatən me səməme tuhəni nəgkiariien sə nəkwəreginraha rəfiəfiə ti niregiien.
4 Irəha tuhəpwəh nəgkiariien sə ro nipərhienien, nənə mhəuvən mhəkurirə kwənagei eikuə me.
5 Mətə ik, tikaməkeikei mo nətərigien səim pwəh raməmak amasan ia nəpin me. Tikərer əknekin ia nəmisəien me sə kamo ia niram, nənə mo wok i səvəi nəvisauien nəgkiariien amasan, nənə mo pam wok səim sə Kumwesən ruvei pehe mik mə tiko.
6 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə tripko mhə tui nitek raiu rəmwhen ia waen i kətəgi pen ia təkure nifatə kuvei pen m Kumwesən. Səiou nəpin takier irə ruvəuvehe ipaka.
7 Ia nimiruien səiou rəmwhen mə iakamaruagən ia naruagənien amasan riti. Rəmwhen mə iakamaiu ia naiuien əknekin riti. Nənə təkwtəkwuni iakino sampam irə, nənə iakamahatətə ihi.
8 Təkwtəkwuni kinəpnəpenə kəfəfau riti fwe səiou kaməfəfau pen ia nəmə atukwatukw me. Iərimənu səkitaha raməkiri atukwatukw nari in truvei pehe kəfəfau nəha miou ia nəpin səvənhi. Tripkuvei pehe əpa mhə miou, mətə truvei

4:1: Wok Me 10:42, Rom 14:9-10 **4:2:** Wok Me 20:20,31 **4:3:** 1Tim 4:1, 2Tim 1:13 **4:4:** 1Tim 4:7 **4:6:** Fil 2:17 **4:7:** 1Tim 6:12 **4:8:** 1Kor 9:24-25, Rev 2:10

pen mwi m nərmama me pam səməme hokeikei in nənə mamheitenhi in mə truvehe mwi.

Pol rokeikei mə Timoti trevən mətoni in

9 Tikaməmwur muvehe mətə akwauakw iou,
10 tɨ nəri nə mə Temas rokeikei pɨk anan narəien ipwet mɨne səvəi tɨprənə i, nənə mɨnəpwəh iou, muvavən fwe Tesalonaeka. Kresens ruvavən fwe Kalesia, nənə Taetas ruvavən fwe Talmesia.
11 Təkwtəkwuni Luk əpa ramarə kɨmrau min. Nəpɨn tikauvehe irə tikiri Mak kɨmirau min, tɨ nəri nə mə in rukurən nasituien mo tukwini nari miou.
12 Iakɨnərhi pen Tikikas ruvavən fwe Efesas.
13 Nənə nəpɨn tikauvehe irə, tikuvehi karkahu səiou səvəi nəkwieiien iakɨnəpwəh raməmak ia nimwə səvəi Karpas fwe Troas. Tikuvehi mwi nəkukuə me. Iakokeikei pɨk mə tikuvehi səməme nəha kɨmərai pen ia teki nəni.
14 Fwe kupwən, Aleksanta, iəmə sə ramo nari ia aean, ro pɨk nəmisəien miou. Iərɨmənu trərpwɨn noien ərəha me nəha rɨno miou.
15 Nənə ik mwi tikaməkeikei məsiari in, tɨ nəri nə mə fwe kupwən in raməmwur mə trɨnise nəgkiariien səkɨtaha.
16 Nəpɨn iakɨnərer vi ia nəmri iəmə asori ia kwopun i mə takɨni irapw nəgkiariien səiou ia nɨkaren səvəi nəgkiariien me nəha kamɨni ərəha iou irə, iərmama riti riwən ruvehe mərer ia nɨkarek mə trasitu. Mətə irəha pam hap raka ia nirak. (Iakəfwaki mə Kumwesən trəpwəh nərpwɨnien noien nəha mɨnraha.)
17 Mətə ia nəpɨn nəha Iərɨmənu səkɨtaha ramə[…]

4:9: 2Tim 1:4 **4:10:** Kol 4:14, Taet 1:4 **4:11:** Kol 4:14, Wok Me 15:37-39 **4:12:** Efes 6:21-22 **4:13:** Wok Me 20:6 **4:14:** 1Tim 1:20, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6 **4:16:** 2Tim 1:15 **4:17:** Wok Me 23:11, 27:23, Dan 6:22 **4:19:** Wok Me 18:2, 2Tim 1:16-17

20 Erastas rɨpkukurirə mhə iou. In ramarə a fwe Korin. Nənə
iakɨnəpwəh Trofimas fwe Maelitas, tɨ nəri nə mə in ramemhə.
21 Tikaməmwur muvehe akwauakw tukw iou kurirə nəpɨn
səvəi nəkwieiien ruvehe.
Iupulas, Putens, Linus, Klautia mɨne piəvtaha me pam ia
kwopun i həni ramasan tukw ik.
22 Pwəh Iərɨmənu səkɨtaha tramarə ia rerɨm, məriari pehe
namasanien m kɨmiaha pam.

4:20: Wok Me 19:22, 20:4

Taetas
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Taetas in riti nəha Pol. Iasitu riti səvəi Pol. Nəpin nepwin in ramavən irau Pol. Nakalasia me fwe tənə əmweris riti kani mə Krit, Taetas in iəmə asori riti səvənraha. Nəkukuə i rəmwhen ia nəkukuə mi səvəi Timoti. Nakalasia me fwe Krit həpkukurən amasan mhə noien səvəi nəfwakiien ti nəri nə mə irəha həpkuvehe vi a mhahatətə ia Kristo. Ro pen iərmama traməkeikei mevən masitu ia nirəha. Pol rini pen ti Taetas mine nakalasia me fwe ikin mə tuhəfarə irə. Pol rini pen ti Taetas mə trahatən irəha ia nipərhienien. In rahatən mwi Taetas ia niriien nakalasia me.

Pol ramrai nəkukuə i m Taetas

1 Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən, nənə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. In rərhi pen iou mə takasitu ia nərmama me səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha. In rokeikei mə takasitu ia nirəha ia nahatətəien səvənraha, nənə masitu mwi ia nirəha mə tuhəukurən nəgkiariien pərhien sə ramahatən noien me Kumwesən rokeikei.

2 In rərhi pen iou mə takasitu ia nirəha pwəh həmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia nimiruien rerin. Fwe tui, nəpin tiprənə ramiwən ihi, Kumwesən sə ripkeikuə mhə ruvəni raka mə truvei pen nimiruien rerin nəha minraha,

3 nənə ia nəpin atukwatukw səvənhi in ro pui nimiruien nəha ia nəgkiariien səvənhi. Kumwesən sə rauvehimiru kitaha rəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgik mini nəkwan mə takəvisau irapw irə.

4 Nəkukuə i rauvehe tukw ik Taetas. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhien. Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo sə rauvehimiru kitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien mik.

Wok sə Taetas ramo ia tənə Krit

5 Iakinəpwəh ik ia tənə Krit mə tikəmri atukwatukw narimnari me səməme krau kripko mhə sampam irə. Rəmwhen iakimәni pehe tukw ik i, tikamәkeikei mevən ia rukwənu me pam muvehi utə elta me səvəi nəfwakiien.

6 Ikukurən nuvehi utəien iərmama riti trini minuə noien səvənhi ratukwatukw pam, səvənhi pran kuatia, nipwnətin me kamhəni nipərhienien ia Iesu, kipkini mhə irəha mə

1:2: Kol 1:27 **1:3:** Efes 1:9-10, Taet 2:10, 3:4, 1Tim 1:1,11 **1:4:** 2Kor 8:23, Kal 2:3, 2Tim 1:2, 4:10, Rom 1:7 **1:6:** 1Tim 3:2-7, 2Tim 2:24-26

kənkapwənraha rɨskai, uə həpwəh nɨsiaiien tata mɨne mama səvənraha.
7 Iəmə asori sə ramətui tɨ nakalasia me ramo tukwini nari
m Kumwesən, ro iamɨnhi irə noien səvənhi tramək eikei
matukwatukw pam. Rərəha mə kənkapwə rɨskai, uə niemaha
raməpi akwauakw in, uə ramənɨmwi pɨk, uə ramousi
iərmama, uə ramo noien ikou mauvehi mane irə.
8 Mətə iərmama sə rauvehi wok i tramək eikei mo iamɨnhi
irə: In raməsevər ia rukwənu səvənhi tɨ nərmama pwɨspwɨs
me. In rokeikei noien amasan, nənə mukurən nari. In ramo
noien atukwatukw mɨne noien sə rəmher mo ikinan i. In
ramatuakəm amasan.
9 In tramək eikei məkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien pərhien
sə kɨnahatən in irə. Ia noien nəha in rukurən nasituien
ia nərmama, mahatən irəha ia nəgkiariien atukwatukw,
mukurən mwi nəmri atukwatukwien nərmama səməme
kamhəni nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien nəha.

10 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərmama həpɨk
kənkapwənraha rɨskai. Irəha kamhəni nəgkiariien me
nepwɨn nɨpwran riwən, mamheikuə ia nərmama. Pərhien
nəkur Isrel me nepwɨn nəha irəha kamho iamɨnhi irə mhəpi
raka nərmama me nepwɨn. Irəha kamhəni mə tukaməkeikei
kuvehi ninhum m nərmama tɨ nahatən penien mə irəha
nərmama me səvəi Kumwesən.
11 Tikərəpinhə rə ia nəgkiariien səvənraha, tɨ nəri nə mə
irəha kamhouraha nərmama pam ia nəkwai nimwə nepwɨn,
mamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə rɨpkatukwatukw
mhə mə tukahatən. Irəha kamho mə tuhəuvehi mane irə,
mhəpwəh naurɨsien i.
12 Iəmə Krit riti kupwən in profet riti səvənraha, in
mwi rɨməni iamɨnhi mə, “Nəkur Krit irəha nərmama səvəi
neikuəien ia nəpɨn me pam. Irəha həmwhen ia nəri əprmɨn
me. Irəha rarpaha me. Nəpɨn me irəha hokeikei mə tuhamani
a nari.”
13 Nəgkiariien səvəi profet nəha ro a nɨpərhienien. Ro
iamɨnhi irə tikəgkiari skai mɨnraha pwəh irəha həuvehe mha-
hatətə ia nəgkiariien sə ratukwatukw,
14 mhəpwəh nesi penien kwənagei me səvəi nəkur Isrel
mɨne natuakəmien me səvəi nərmama me səməme hənəpwəh
nəgkiariien pərhien.
15 Nərmama səməme həmher ia nəmri Kumwesən nari riti
riwən sə tro irəha həuvehe mhəmkemɨk. Mətə nərmama
səməme həmkemɨk ia nəmri Kumwesən tɨ nəri nə mə həpwəh
nɨniien nɨpərhienien ia Iesu, nənə noien riti riwən sə tro irəha

1:7: 1Kor 4:1 **1:9:** 2Tim 4:3, Taet 2:1 **1:10:** 1Tim 4:7 **1:11:** Jon 10:12, 1Tes 5:2, 2Tim 3:6 **1:13:** 2Tim 4:2 **1:14:** 1Tim 4:7 **1:15:** Mat 15:11, Rom 14:20

həmher. Ro iamɨnhi irə nətərɨgien səvənraha ramevən əpa tɨ nərəhaien, həreirei nəkiriien noien me.

16 Irəha həni mə həukurən Kumwesən, mətə noien səvənraha ramahatən pen mə rekəm irəha həreirei in. Nərmama me nəha hərəha anan, mamhərui nəkwai Kumwesən. Irəha ko həpko mhə nari amasan riti.

2

Taetas tramək eikei mahatən nəgkiariien sə ratukwatukw

1 Mətə ik Taetas nəgkiariien səim tramək eikei mesi pen nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ratukwatukw.

2 Tikahatən nərgharə me mə rərəha irəha nərmama səvəi nənɨmwiien. Irəha tuhamək eikei mhəukurən nari, pwəh nərmama həsiai irəha. Irəha tuhamək eikei mamhahatətə pərhien, mamhokeikei nərmama, mamhərer əknekɨn ia nəpɨn me.

3 Ia noien kuatia a, tikahatən nɨprənemə me mə irəha tuhamək eikei mho noien sə ro ikinan i rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Rərəha mə irəha kamhəni nɨkare nərmama, uə kamhənɨmwi pɨk nənɨmwien skai rəmwhen ia waen. Irəha tuhamək eikei mhahatən nəgkiariien sə ramasan,

4 mamhəvəhag m nɨpran me səməme harə vi a irəha nərman mə irəha tuhamək eikei mhokeikei səvənraha me nərman me mɨne nɨpwnətɨnraha me.

5 Irəha tuhamək eikei mhəvəhag m nɨpran me i mə irəha tuhəuvehe mho irəha nɨpran me səməme həukurən nari, mhəmher, mamhətui amasan tɨ narimnari me fwe ia rukwənu, nənə mamhəsiai nərman me səvənraha. Nəpɨn kamho noien sə ro iamɨnhi, nənə, tuhərəpinhə ia nərmama me mə tuhəpwəh nɨni ərəhaien nəgkiariien səvəi Kumwesən.

6 Ia noien kuatia a mwi, tikəgkiari amasan m ntəmaruə me mə irəha tuhamək eikei mho narimnari me sə ramahatən pen mə irəha həukurən nari.

7 Nənə ik, ia narimnari me pam, tikamo a noien sə ramasan pwəh irəha hesi pen nəfe ikamo. Nəpɨn tikahatən, nɨmɨruien səim tramək eikei matukwatukw mo nəgkiariien səim rɨpam mo nərmama həsiai irə.

8 Tikamək eikei mamɨni a nəgkiariien pərhien mə nərmama tuhəpwəh nətoniien təkutai nəgkiariien səim mhəni ərəha. Pwəh in tro nərmama səməme haməmwəki ik tuhaurɨs tukwe tɨ nəri nə mə irəha həpkətoni mhə noien ərəha riti səim, nənə, mhəpwəh nɨni ərəhaien kɨtaha.

9 Tikahatən slef me mə irəha tuhamək eikei mho nəkwai nəmə asori me səvənraha ia narimnari me pam pwəh

1:16: 2Tim 3:5, 1Jon 1:6, 2:4 **2:1:** Taet 1:9 **2:3:** 1Tim 3:11 **2:5:** Efes 5:22 **2:7:** 1Tim 4:12, 1Tes 5:3 **2:8:** 1Tes 2:15 **2:9:** 1Tim 6:1

rerɨnraha ragien tɨ wok səvənraha. Slef me tuhəpwəh nɨniien tai nəgkiariien səvəi nəmə asori me səvənraha,

10 nənə, mhəpwəh nakresien mɨnraha. Mətə nəpɨn me pam irəha tuhamәkeikei mho amasan nari pwəh nəmə asori me səvənraha tuhəni nɨpərhienien ia wok səvənraha. Noien me nəha tuho ia narimnari me pam rəmwhen mə kaməkwani pen tihinari me ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehimɨru kɨtaha.

11 Krau kraukurən mə namasanien səvəi Kumwesən ruvəier pehe raka tɨ nərmama me pam. In nəha namasanien sə rauvehimɨru nərmama irə.

12 Namasanien nəha raməvəhag m kɨtaha mə tsəni rekəm ia noien me səməme Kumwesən raməmwəki mɨne noien ərəha me səvəi tɨprənə i nərmama hokeikei pɨk. Ia nɨtətə i ipwet mɨne kɨtaha tsamәkeikei mharə, mamhəukurən nari, mamho noien atukwatukw mɨne noien me səməme Kumwesən rokeikei,

13 nənə, mamhəfwini nəpɨn amasan nəha kɨtaha saməmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha irə. Nəpɨn amasan nəha in nə nəpɨn sə Iesu Kristo trier pehe irə irau nɨskaiien səvənhi. Iesu nə in Kumwesən asori səkɨtaha rauvehimɨru kɨtaha.

14 In rɨnəseni nɨmɨruien səvənhi memhə tukutaha mə truvehi raka kɨtaha ia noien ərəha me pam, nənə, məpərhi kɨtaha səmher mhəuvehe mho kɨtaha nərmama səvənhi əpa səskai tɨ noien amasan me.

15 Narimnari me i ik tikamahatən nərmama me irə. Tikuvehi utə nətərɨgien səvənraha, məgkiari mɨnraha tɨ nɨniseien noien ərəha me səvənraha. Ikauvehi nasoriien tɨ noien nəri i. Pwəh iərmama riti rɨpko mhə nəri auər a ia niram, məpwəh mwi nətəien təkutam.

3

Noien amasan me səməme Taetas tramәkeikei məvəhag m nakalasia me irə

1 Taetas. Tiko a pwəh rerɨnraha ramrhi mə tuhəsiai nəmə asori me mɨne nərmama səməme kamhərɨmənu ia nirəha. Tuhamәkeikei mho nəkwanraha, nənə mhərer mwatuk ia nəpɨn me tɨ noien amasan me pam.

2 Irəha tuhəpwəh nɨni ərəhaien iərmama riti. Ia nəpɨn me tuhamәkeikei mharə ia nəmərinuien, mhəpwəh nəvisəien, nənə mheiwaiu mhasitu ia nərmama me pam.

3 Irəha tuhamәkeikei mho iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə fwe kupwən kɨtaha mwi səreirei nari, mamhərui nəkwai Kumwesən. Kameikuə ia kɨtaha səpwəh nətəien suatuk atukwatukw. Noien ərəha me nepwɨn sokeikei pɨk mhəregi ramasan irə kamhərɨmənu ia kɨtaha. Ia narəien səkɨtaha

2:10: Taet 1:3 **2:12:** 1Jon 2:16, Efes 1:4 **2:13:** 1Kor 1:7, Fil 3:20 **2:14:** Kal 1:4, Eks 19:5, Dut 7:6, Sam 130:8, Esik 37:23, 1Tes 2:9 **2:15:** 1Tim 4:12 **3:1:** Rom 13:1-7, 1Tes 2:13-14 **3:2:** Fil 4:5 **3:3:** 1Kor 6:11, Efes 2:2, 5:8

samo pik nərəhaien. Reritaha ramakres narimnari me səvəi nərmama. Kaməmwəki kitaha nənə kitaha saməmwəki kitaha me. Fwe kupwən noien səkitaha ro iaminha irə,

4 mətə Kumwesən sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha rərhi pehe namasanien mine nokeikeiien səvənhi rier pehe tukutaha.

5 Ia nəpin nəha Kumwesən ruvehimiru kitaha. Mətə in ripkuvehimiru mhə kitaha ti nəri nə mə samo noien amasan me, rekəm. In ruvehimiru kitaha ti nəri nə mə rapi kitaha. In ruvehimiru kitaha nəpin Nənimwin Ikinan raikuas raka noien ərəha me səkitaha, sətui mwi, mhəuvehe mhərməvi mwi.

6 Kumwesən rətəgi irapw Nənimwin nəha ruvehe mukuər ia kitaha muku pen ti Iesu Kristo. Iesu nəha in iərmama sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha.

7 In rasitu ia kitaha ia namasanien səvənhi, mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kitaha tsəuvehi nimiruien rerin sə sənəmri pen əknekin raka nətəringien səkitaha irə.

8 Nəgkiariien i in nəgkiariien pərhien. Nənə iakokeikei mə tikahatən amasan nərmama me ia narimnari me i. Pwəh nərmama səməme həməni nipərhienien ia Kumwesən tuhamarə mamho noien amasan me. Narimnari me i hamasan pik mamhasitu ia nərmama.

9 Mətə nəresien me nərmama həreirei nari kamhəni, mine nəgkiariien me kamhəni ia kwənəkwus səvəi kaha kupwən me, mine nəvisəien me kamhəvisə minraha me ti nipwrai Loa səvəi Moses, tikaməkeikei mərer isipwin ti nirəha, ti nəri nə mə ko həpkasitu mhə, namasanien səvənraha riwən.

10 Trini minuə iərmama riti rini nəgkiariien iaminhi meitehi kimiaha irə, tikevən minise. Mə ro mwi iaminhi, nənə, tikevən minise mwi. Trini minuə ikinise m kəru, mətə raməkeikei ia noien səvənhi, nənə, tikərer pen isipwin tukwe, məpwəh.

11 Ikukurən mə iərmama sə ramo iaminhi irə, in iəmə rərəha, mamo noien ərəha. Noien səvənhi ramo pui atukw a in mə in iərmama riti Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

12 Takərhi pehe iərman mi i riti Atemas uə Tikikas truvehe mətoni ik. Nəpin truvehe irə, tikaməkeikei mətoni akwauakw a suatuk mə tikuvehe mətoni iou fwe taon nəha Nikopolis, ti nəri nə mə iou iakokeikei mə takevən marə fwe ikin ia nəpin səvəi nəkwieiien.

13 Iərmama mi kəru nəghinrau nə Apolos mine Sinas, Sinas in iərmama riti sə ramowok ia nikaren səvəi loa səvəi nəkur

3:4: Taet 1:3 **3:5:** 2Tim 1:9, Efes 5:26, Jon 3:5 **3:6:** Wok Me 2:17-18 **3:7:** Rom 3:24 **3:9:** 2Tim 2:14,16,23 **3:10:** Mat 18:15-17, 2Jon 10 **3:11:** 1Tim 6:3-5 **3:12:** Efes 6:21-22 **3:13:** Wok Me 18:24, 1Kor 3:5-6, 1Kor 16:12

Rom, irau krauavən ia navənien səvənrau, mətə tikasitu ia nirau mə nari riti trəpwəh niwən təniien ia nirau.

14 Ramasan mə ikahatən nərmama me səkɨtaha mə irəha tuharə mamhəmwur mamho noien amasan me mamhasitu ia nərmama nepwɨn səməme narimnari me səvənraha rɨpkəmwhen mhə. Rərəha mə nərmama me səkɨtaha tuhamarə auər a.

15 Nərmama me pam səməme kamharə kɨmaha mɨnraha həni ramasan tukw ik. Nənə ik tikɨni tukwini ramasan səkɨmaha revən tɨ nərmama me səməme hokeikei kɨmaha mamhahatətə ia Iesu.

Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

3:14: Efes 4:28, Taet 2:14, Mat 7:19

Filimon
Nəg**kiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə**

Filimon in iəmə asori riti səvəi nakalasia me fwe Kolosi. In riti nəha Pol. Onesimas, in slef riti səvəi Filimon. In rakres mane səvəi Filimon nənə map mevən fwe Rom. Nəpin in ramarə fwe Rom, in rətoni Pol, mini nipərhienien ia nəgkiariien səvəi Iesu Kristo. Pol rərhi pen Onesimas ruvehi nəkukuə i mevən muvei pen m Filimon. Pol rəres skai m Filimon mə trəpwəh nərpwinien noien ərəha səvəi Onesimas nənə mo in rəmwhen ia piəvni. Nəkukuə i rukwakwa. Filimon, Efesas, Kolosi, mine Filipae kani mə nəkukuə me səvəi kalapus ti nəri nə mə Pol ramarə ia kalapus fwe Rom ia nuk 59-61 mirai nəkukuə me i.

1 Iou Pol iakamarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo. Kimrau piəvtaha Timoti iarouni ramasan tukw ik Filimon. Ik iərmama i kitahar mik samaro pəri wok. Kimrau iarouokeikei ik.
2 Nənə iarouni mwi ramasan ti kitirimətaha Apia, mine piəvtaha Akipas, iəmə sə kitaha min səmwhen ia naruagən me. Iarouni ramasan ti nakalasia me pam nəha səməme kamhousəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə səim.
3 Iarouəfwaki mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien pwəh irau krauarə tukumiaha.

*Pol ramək**wein amasan ia Filimon*
4 Filimon. Ia nəpin me, nəpin rerik ramrhi ik ia nəfwakiien me səiou, iakani vivi Kumwesən,
5 ti nəri nə mə iakamregi kamini nokeikeiien səim sə ikamo m nərmama me pam səvənhi mine nahatətəien səim ikauvehi ia Iesu Iərimənu səkitaha.
6 Iakamregi mwi mə ikaməriari ia rerim pam ti nəri nə mə ikamahatətə. Iakəfwaki mə noien nəha trasitu ia niram mo ikukurən amasan mwi narimnari amasan me pam kauvei pehe saməuvehi rauku pen ti Kristo.
7 Piak, iakaməfwaki iaminhi irə ti nəri nə mə nokeikeiien səim ro nərmama me səvəi Kumwesən rerinraha ragien. Nənə nəpin iakregi, iou mwi rerik ragien. Ruvehi utə mwi nətərigien səiou.

Nəresien səvəi Pol
8 Filimon, iakuə takəres nari riti mik. Iakukurən niniien nəkwak tukw ik ia nəghi Kristo mə nəfe tikaməkeikei mo,
9 mətə nokeikeiien səkrau, ko iapko mhə iaminhi. Iakuə

1:1: Efes 3:1 **1:2:** Kol 4:17, 2Tim 2:3 **1:3:** Kal 1:3 **1:4:** Rom 1:8-9 **1:6:** Fil 1:9, Kol 1:9 **1:7:** 2Kor 7:4 **1:9:** Flm 1

takəres a ik. Təkwtəkwuni iou Pol iakɨnərgharə, nənə
rəmwhen iakuvəni raka iakamarə ia kalapus tɨ Iesu Kristo,
10 iakaməres nari riti mik ia nɨkaren səvəi Onesimas,[a] in
i səim slef. In ruvehe mətoni iou ia kalapus, nənə iakuvehe
məmwhen ia tata səvənhi, in ruvehe nərɨk.
11 (Fwe kupwən in rɨpkasitu mhə ia niram, mətə
təkwtəkwuni nəha in rukurən nasituien ia krau pəri.)
12 Təkwtəkwuni iakamərhi pehe iəmə i, iəmə sə iakokeikei
pɨk, rɨrərɨg muvehe tukw ik.
13 Iakokeikei mə takəkwtəmhiri əknekɨn ramarə kɨmrau
min mə truvehi təmwhekɨm, mamo tukwini nari miou nəpɨn
iakamarə ia kalapus tɨ nəgkiariien amasan.
14 Mətə iapkokeikei mhə mə tako nari riti sə ipkəseni mhə
irə. Trɨni mɨnuə ikamo nəri amasan iakokeikei mə truku pen
ia rerɨm agien, mətə rɨpko mhə nəri iakaməkeikei mik tukwe
mə tiko.
15 Rosi Onesimas rɨnap məpwəh ik nəpɨn ouihi a mə tikuvehi
mwi rouarə rerɨn kɨmirau min.
16 Nənə təkwtəkwuni in rɨpko mhə slef əpa riti səim, mətə
in rəpi raka slef. In piəvtaha keikei riti. Iou iakokeikei pɨk
in, mətə ik tikokeikei pɨk in rəpi raka tɨ nəri nə mə in slef
səim, mətə irənhə mwi irə in piam, tɨ nəri nə mə in ruvəuvehe
mamahatətə ia Iərɨmənu səkɨtaha.
17 Ro pen trɨni mɨnuə ikamətə iou rəmwhen ia ik riti sə krauo
pəri wok, tikuvehi in ia rerɨm pam rəmwhen a mə ikauvehi
iou.
18 Trɨni mɨnuə rɨno nari riti rərəha ia niram, uə rɨməuvehi
nari riti mɨpkuvehi mhə nənimen, tikəmri pen ia kaon səiou.
19 Iou, Pol, iakamrai nəgkiariien i ia rəgɨk, iou tapkərəku.
(Mətə tikəpwəh nenouenouien mə səim kaon rarə tɨ nəri nə mə
iou iakɨnasitu ia niram ikuvehi nɨmɨruien vi.)
20 Ouəh, piak, iakokeikei mə tikasitu ia nirak, mo rerɨk
ragien, tɨ nəri nə mə krau pəri krauahatətə ia Kristo Iərɨmənu
səkɨtaha.
21 Iakamrai nəkukuə i mik, mukurən amasan mə tiko
nəkwak. Iakukurən mə tiko rəpi raka nəfe nəghɨn iakaməres
i.
22 Nənə tikəpnəpenə mwi kwopun riti səiou takapri ikɨn.
Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə iakameitenhi Kumwesən mə
trəseni nəfwakiien me səkɨmiaha, mo suatuk miou iakrərɨg
pehe tukumiaha.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

23 Epafras i iou riti sə kɨmrau min iarouarə ia kalapus tɨ
nəghi Iesu Kristo in rɨni ramasan tukw ik.

1:10: Kol 4:9, 1Kor 4:15 [a] **1:10:** Nɨpwrai nəhag nəha Onesimas in i mə Iəmə sə Ramasitu. **1:13:** Fil 2:30 **1:14:** 2Kor 9:7, 1Tes 5:2 **1:16:** 1Tim 6:2 **1:19:** 1Kor 16:21, Kal 6:11 **1:22:** Fil 1:25, 2:24 **1:23:** Kol 1:7

24 Nənə Mak mɨne Aristakas, mɨne Temas, mɨne Luk iou me
nepwɨn səməme iahamo pəri wok, irəha mwi həni ramasan
tukw ik.
25 Iakəfwaki mə namasanien səvəi Iesu Kristo Iərɨmənu
səkɨtaha tramarə tukumiaha.

1:24: Kol 4:10,14, 1Tim 4:10-11

Hipru
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Səreirei mə sin rɨməraɨ nəkukuə i. Iərmama riti rɨməraɨ ia nuk 60. Ia nəpɨn nəha nərmama kamhometə nakalasia me fwe Rom. Kɨməraɨ pen nəkukuə i revən tɨ nəkur Isrel nepwɨn səməme haməni nɨpərhienien ia Iesu. Səpkukurən mhə mə irəha hamarə pəku rosi fwe tənə Isrel uə taon nəha Rom. Kamo nəmisəien mɨnraha ro pen irəha na tuhəpwəh nahatətəien səvənraha ia Iesu mhərərɨg mhesi pen mwi Loa səvəi Moses. Nəkukuə i kani mə Hipru raməgkiari m nəkur Isrel mə nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo ramasan pɨk məpi raka nahatətəien kupwən səvənraha. Iesu in Tɨni Kumwesən. In rasori məpi raka nagelo me, Moses, Josua, mɨne pris me. Iesu in rɨmamhə m kuatia a rɨnəmwhen tɨ nuvehi rakaien noien ərəha. Nemhəien səvənhi rousi raka noien səvəi pris kupwən me səməme haməvi netə tɨ noien ərəha ia nəpɨn səvəi Oltestamen. Japta 11 raməgkiari ia nahatətəien səvəi nərmama ia Oltestamen. Nəpɨn nəkur Isrel səməme haməni nɨpərhienien ia Kristo həvsini nəkukuə i, ruvehi utə nətərɨgien səvənraha ia nahatətəien səvənraha. Nənə həni nɨpərhienien ia Kumwesən ia nəpɨn səvəi nəmisəien.

1 Fwe kupwən, nəpɨn rɨpɨk mɨne ia suatuk me səpəmsəpə, Kumwesən rəgkiari m kaha me səkɨtaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia profet me səvənhi,
2 mətə nəpɨn kurirə rɨnauvehe ipaka, nənə in rəgkiari m kɨtaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia Tɨni sə rɨmərfi mə trərɨmənu ia narimnari me pam səvəi Tata səvənhi. Ia Tɨni, in rɨno neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam.
3 Tɨni Kumwesən kamətə pen nukuraanien asori səvəi Kumwesən irə, tɨ nəri nə mə in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi ia narimnari me pam, maməkwtəmhiri narimnari me pam ia nəgkiariien əsanɨn səvənhi. Nəpɨn rɨnaikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama, nənə mevən fwe ia neiai, məkure ia nɨkare Kumwesən asori mwatuk.

Tɨni Kumwesən in rasori məpi raka nagelo me

4 Tɨni Kumwesən ruvehe mɨnasori raka məpi raka nagelo me rəmwhen mə nəhag Kumwesən rɨməuvei pen min rasori məpi raka nəghɨnraha.
5 Iakani iamɨnha irə tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨpkɨni anan mhə tɨ agelo riti səvənhi mə,

---

1:2: Sam 2:8, Mat 21:38, Jon 1:3 **1:3:** 2Kor 4:4, Wok Me 2:33-34, Kol 1:20, Hip 8:1 **1:4:** Fil 2:9 **1:5:** Wok Me 13:33, Hip 5:5, 1Kron 17:13

“Ik nəriik,
təkwtəkwuni iakuvəuvehe tata atukwatukw səim.”
Kumwesən ripkini anan mhə ti agelo riti mə,
“Iou takuvehe tata səim,
nənə ik tikuvehe nəriik.”
6 Mətə nəpin Kumwesən rinərhi pehe tini sə riməkupwən
mətui ruvehe ia tiprənə i, nənə mini mə,
“Pwəh nagelo me pam səiou hənimwi nukurhunraha, mhəsiai
in.”
7 Mətə in rəgkiari ia nagelo me mini mə,
“In ramo nagelo me səvənhi həmwhen ia nimətagi me,
mamo səvənhi iotukwininari me həmwhen ia nərami
napw me.”
8 Mətə rinaməgkiari ia tini nənə mani mə,
“Kumwesən nərimənuien səim tramarə rerin ia nuk nuk me.
Ik ikamərimənu ia nərmama me səim ia noien atuk-
watukw.
9 Ik ikokeikei a natukwatukwien
nənə məmwəki noien ərəha.
Ro pen Kumwesən, Kumwesən səim, rinəmri kupwən ik,
nənə ik ikasori ia ik me nepwin.
Nənə rino pen oel ia kəmkapwə ramahatən pen mə ik kig,
mamo rerim ramagien məpi raka ik me nepwin.”
10 Nənə Kumwesən rini pen mwi ti tini mə,
“Iərimənu, fwe nukune narəien ikinəmri tiprənə i,
nənə narimnari me ia nimagouagou ikino irəha ia rəgim
mi.
11 Narimnari me pam i tuhəpkiwən,
irəha tuhakuas mhəmwhen ia tinari sə rimərir,
mətə ik ikamarə rerin a.
12 Ik tikərfe irəha rəmwhen kamərfe tinari,
tuko irəha rəmwhen karkahu kuvehi raka karkahu pen səpə,
mətə ik ikamarə a iaminhi irə mamevən ia nuk nuk me
ko ipkemhə mhə nəpin riti.”
13 Kumwesən ripkini pen anan mhə ti agelo riti səvənhi mə,
“Əkure ia nikarek mwatuk
meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.”
14 Mətə nagelo me, irəha nəfe? Irəha nənimwin me kamho
tukwini nari m Kumwesən. In rərhi pehe irəha mə tuhəuvehe
mhasitu ia nərmama səməme in truvehimiru irəha.

2

Kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan ti nəfe səuvəregi raka

1 Ro iaminhi irə kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan mwi ti
nəfe səuvəregi raka, kamo kitaha saraka mərməru irə.

1:6: Rom 8:29, Sam 97:7 **1:14:** Sam 34:7, 91:11

2 Kɨtaha sənətə raka mə nəgkiariien səvəi Loa nagelo me
həuvei pen m kaha kupwən me səkɨtaha ro nɨpərhienien.
Nərmama me pam səməme həno noien ərəha uə hənərui
nəgkiariien nəha, kuvei pen nərpwɨnien sə ratukwatukw
mɨnraha.
3 Ro pen tsəfo mhap tɨ nərpwɨnien sə Kumwesən tro m
kɨtaha trɨni mɨnuə so nəri auər a ia nəgkiariien i ramasan pɨk
maməvisau suatuk sə in rauvehimɨru nərmama irə? Iərɨmənu
səkɨtaha rɨməkupwən mɨni irapw nəgkiariien nəha. Kurirə
irə nərmama me i səməme həməregi, irəha hahatən kɨtaha ia
nəgkiariien nəha mə ro nɨpərhienien.
4 Kumwesən in mwi ro kɨtaha sətoni mə nəgkiariien nəha
ro nɨpərhienien i. In ro nɨmtətien me mɨne narimnari me
nərmama hətoni nənimenraha rier tukwe, nənə muvei pen
nɨskaiien me səvəi Nənɨmwɨn Ikinan m nərmama resi pen
nətərɨgien səvənhi.

Iesu rɨməuvehe iərmama nɨpwran rəmwhen ia nɨpwrataha

5 Rɨpko mhə nagelo me Kumwesən rɨməuvehi utə irəha
mə tuhərɨmənu ia tɨprənə vi sə trɨpkuvehe, tɨprənə nəha
saməgkiari irə.
6 Nəgkiariien riti sə raməmak ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Iərmama in nəri auər a,
mətə rerɨm tramrhi in,
tikəpwəh nenouenouien irə,
nənə ik ikamətui amasan tɨ iəməti iərmama.
7 Ia nəpɨn kwakwa a ik ikɨməuvehi irapw in reiwaiu inhərɨpw
anan ia nagelo me,
nənə məfəfau pen nasoriien mɨne nɨsiaien ia kənkapwə,
8 məmri narimnari me pam kamharə inhərɨpw ia tɨpage nɨsun
mi.”
Nəgkiariien i sə rani mə Kumwesən rəmri narimnari me
pam kamharə inhərɨpw ia tɨpage nɨsui iərmama nɨpwran
mə Kumwesən rɨpkəpwəh mhə kuatia mə iərmama trəpwəh
nərɨmənuien irə. Mətə kɨtaha səpkətoni mhə ihi iərmama
ramərɨmənu ia narimnari me pam.
9 Mətə nari kuatia sənətoni in i Iesu sə Kumwesən rɨməuvehi
irapw in reiwaiu anan ia nagelo me səvəi nəpɨn kwakwa
a. Nənə təkwtəkwuni nəha kɨnəfəfau pen nasoriien mɨne
nɨsiaiien ia kənkapwə tɨ nəri nə mə rɨməuvehi nəmisəien
memhə. Ouəh, ia namasanien səvəi Kumwesən in remhə
muvehi təmwki nərmama pam.
10 Kumwesən sə rɨno narimnari me pam mə narimnari
me nəha səvənhi, in ro noien riti ramasan pɨk in i ro Iesu
rɨregi nəmisəien me. Nəmisəien me nəha həno Iesu ruvehe

2:2: Kal 3:19 **2:3:** Hip 10:29, 12:25 **2:4:** Mak 16:20, 1Kor 12:4,11 **2:8:** 1Kor 15:27 **2:9:** Fil 2:8-9 **2:10:** Rom 11:36

matukwatukw məmwhen. In iərmama sə rukupwən mousi əmwesi nəkwus tɨ nuvehimɨruien nɨpwnəti Kumwesən me həpɨk. Kumwesən truvehi utə irəha tuhəuvən mharə ia kwopun ramser.

11 Iesu ramo nərmama me səvənhi həuvehe mho nəkur ikinan me mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən noien ərəha səvənraha riwən. Nənə Iesu mɨne nərmama me səvənhi səvənraha tata kuatia a. Ro pen Iesu rɨpkaurɨs mhə mə trəkwein irəha mə piəvni me

12 nəpɨn ramə̃gkiari iamɨnhi irə mɨnuə,

"Iou takɨni irapw nə̃ghɨm tɨ piak me.
Ia nɨmwrhenhi nousəsɨmwɨnien səvənraha takəgnəgɨni ik."

13 In rani mwi mə,

"Iou takəmri pen nahatətəien səiou ia Kumwesən."

Nənə mani mwi mə,

"Ətə ro. Iou i kɨmaha nəkwərhakwərha me səməme Kumwesən rɨməuvei pehe irəha miou."

14 Tɨ nəri nə mə nəkwərhakwərha me nəha nusanraha mɨne nɨtenraha rarə, ro pen Iesu in mwi ruvehe mo in iərmama rəmwhen a ia nirəha nusan mɨne nɨten rarə. In ro iamɨnha irə mə tremhə, nənə ia nemhəien səvənhi trouraha iəremhə sə rauvehi nɨskaiien səvəi noien iərmama remhə. Iəremhə nəha Setan.

15 Tɨ nəri nə mə nərmama hamə̃hekɨr nemhəien, nehekɨrien səvənraha raməkwtəmhiri tərini irəha nəpɨn me pam ia nɨmɨruien səvənraha. Rəmwhen a mə irəha slef me. Mətə Iesu rɨmamhə mə truvei raka irəha, tuhəpwəh mwi noien irəha slef me. In ruvəfi nari ia nirəha.

16 Rɨno nukurənien irə mə Iesu rɨpkasitu mhə ia nagelo me, mətə rɨnasitu ia kwənəkwus me səvəi Epraham.

17 Ro pen in rɨməuvehe məmwhen a ia piəvni me ia noien me pam, mə ia nɨkaren səvəi wok səvəi Kumwesən, in rukurən nuveheien pris asori anan riti sə trapi tɨ nərmama me səvənhi, nənə irəha həukurən nətɨgiteien irə traikuas raka noien ərəha me səvənraha.

18 Tɨ nəri nə mə in ruvəregi raka nəmisəien ia nəpɨn nəha kɨnameipweipwi in ia noien ərəha ro pen in rukurən nasituien ia səməme kameipweipwi irəha ia noien ərəha ipwet mɨne.

3

Iesu in rasori məpi raka Moses

1 Ro pen, piak ikinan me, nərmama me Kumwesən ia neiai rɨnəkwein pəri ia kɨtaha m kɨmiaha, hətərɨg ro ia Iesu, aposol

2:11: Mat 25:40, Mak 3:35, Jon 20:17 **2:14:** Jon 12:31, 1Jon 3:8, Rev 12:10 **2:16:** Aes 41:8-9 **2:17:** Fil 2:7, Hip 2:14, 1Jon 2:2, 4:10

mɨne pris asori anan səvəi nəgkiariien səkɨtaha sə saməni irapw.
2 Kumwesən rɨməuvehi utə in mə tro wok i, nənə in ro
nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam, rəmwhen ia Moses
fwe kupwən in rɨno nəkwai Kumwesən ia wok me pam
səvənhi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.
3 Mətə Iesu in rasori məpi raka Moses rəmwhen iəmə sə
ruvrhəkɨn nimwə riti in rasori məpi raka nimwə nəha.
4 Ouəh nɨpərhienien, nimwə me pam kuatia kuatia
iərmama ruvrhəkɨn, mətə Iəmə sə rɨməuvrhəkɨn narimnari
me pam in nəha Kumwesən.
5 Moses in iotukwininari riti sə ro nəkwai Kumwesən ia
wok me pam səvənhi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə
mukupwən mɨni irapw narimnari me səməme Kumwesən
trəgkiari mwi irə kurirə ikɨn.
6 Kristo, in mwi ro nəkwai Kumwesən ia narimnari me
pam. Mətə rɨpko mhə in iotukwininari a riti ia nəkwai nimwə
səvəi Kumwesən rəmwhen ia Moses. In Tɨni Kumwesən
sə ramərɨməṇu ia nimwə nəha. Nənə trɨni mɨnuə kɨtaha
saməkwtəmhiri noien i samo, noien sə samahatətə əknekɨn ia
Kumwesən, mamhəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha irə, in
i rahatən pen mə kɨtaha nimwə səvənhi.

Tihəpwəh noien kəmkapwəmiaha rɨskai

7 Ro pen rəmwhen ia Nənɨmwɨn Ikinan rani,
“Ipwet, trɨni mɨnuə hiəregi reri Kumwesən,
8 hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha rɨskai,
rəmwhen ia kaha kupwən me səkɨmiaha hənamo mamhərui
nəkwai Kumwesən,
nəpɨn irəha hameipweipwi in fwe ia kwopun akwesak-
wes.
9 Kwopun nəha, ia nəpɨn me meste nuk foti, kaha kupwən
me səkɨmiaha hamətoni narimnari me səməme iakamo
mɨnraha,
mətə irəha hameipweipwi iou, mamhokeikei mə tuhətoni
mwi nɨskaiien səiou.
10 Ro pen niemaha rəpi iou tɨ nərmama me nəha,
nənə iakɨni mə, ‘Ia nəpɨn me pam irəha kamhəuvən
mamharikou ia rerɨnraha.
Irəha həpkesi pen mhə suatuk me səiou.’
11 Niemaha rəpi pɨk iou, iakuvehi kwəsuahi mɨni mə,
‘Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpɨn riti mhəuvehi
napwɨsien səiou.’ ”
12 Piak me, tihətui amasan, kamo kɨmiaha riti rerɨn ruvehe
mərəha, məpwəh nɨniien nɨpərhienien ia nəgkiariien pərhien,

3:5: Nam 12:7 **3:6:** Kol 1:23, Hip 3:14 **3:8:** Eks 17:7, Nam 20:2-5 **3:11:** Nam 14:21-23

miri pen in mə trəpwəh Kumwesən sə ramiru, mevən isipwin tukwe.
13 Mətə nəgkiariien nəha Nəniмwin Ikinan riməni mə
"ipwet" ramarə ihi, ramasan mə kimiaha tihaməkeikei
mamhəgkiari m kimiaha me mamhərpwi əknekin kimiaha
me ia nəpin me, mə noien ərəha trəpwəh neikuəien ia kimiaha
riti mo kənkapwə riskai.
14 Iakani iaminha irə ti nəri nə mə kitaha tsaməkeikei
mhahatətə əknekin ia Kristo rəmwhen səno fwe kupwən
nəpin səuvehe vi a mhahatətə irə. Trini minuə səkwtəmhiri
noien nəha səkitaha meste nimiruien səkitaha ro sampam, ra-
hatən pen mə nipərhienien kitaha nərmama me səvəi Kristo,
saməuvehi pəri narimnari me kitaha min.
15 Nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan rani iaminhi irə:
"Ipwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,
hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai,
rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui
nəkwai Kumwesən."
16 Nisimə me nəha həməregi reri Kumwesən mətə həpwəh
noien nəkwan? Irəha pam səməme Moses rimәiri irapw irəha
fwe tənə Ijip uə rekəm? Ouəh, irəha nəha.
17 Nisimə me nəha həno Kumwesən niemaha rəpi nuk foti?
Irəha səməme həno noien ərəha, nənə nipwranraha rimwei
pen ia kwopun akwesakwes hemhə uə rekəm? Ouəh, irəha
nəha.
18 Nisimə me nəha Kumwesən raməgkiari minraha mau-
vehi kwəsuahi mə irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpin riti
mhəuvehi napwisien səvənhi? In raməgkiari m nərmama
səməme hənərui nəkwan.
19 Ro iaminhi irə sətoni mə kinise irəha həpkuvnimwə mhə
ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nipərhienien ia Kumwesən.

4

Napwisien riti nəha ikin nərmama me səvəi Kumwesən həukurən nuvehiien ipwet

1 Mətə kitaha i, Kumwesən ruvəni raka tukutaha mə kitaha
səukurən nuvnimwəien mhəuvehi napwisien səvənhi, nənə
nəgkiariien nəha ramərer maməsevər tukutaha. Ro pen pwəh
səhekir. Rərəha mə tukəkiri kimiaha riti kətə mə rəpwəh
nesteien napwisien nəha.
2 Kitaha səuvəregi raka nəgkiariien amasan riti rəmwhen
nərmama me nəha fwe kupwən həməregi. Mətə nəgkiariien
nəha irəha həməregi ripkasitu mhə ia nirəha, ti nəri nə mə
irəha həməregi a mətə həpwəh nahatətəien irə.

3:14: Hip 3:6 **3:15:** Hip 3:7-8 **3:16:** Nam 14:1-35 **3:17:** 1Kor 10:10 **3:18:** Hip 3:11

3 Mətə kitaha səməme səuvəni raka nipərhienien ia
nəgkiariien nəha saməuvnimwə mamhəuvehi napwisien
nəha Kumwesən raməgkiari irə mamini mə,
"Niemaha rəpi pik iou, iakuvehi kwəsuahi, mini mə,
'Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpin riti mhəuvehi
napwisien səiou.' "
In rini iaminhi irə nəri auər a mə rino pam wok me səvənhi ia
nəpin rinəmri tiprənə irə.
4 Kitaha səukurən mə rino pam raka wok me nəha iaminha irə
ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia nəpin sə ro sefen
irə, mani mə, "Ia nəpin səro sefen, Kumwesən rapwis ia wok
me pam səvənhi."
5 Nənə rani mwi ia kwopun i mə, "Irəha tihəpkuvnimwə mhə
ia nəpin riti mhəuvehi napwisien səiou."
6 Nərmama səməme haməkupwən mhəregi nəgkiariien
amasan, irəha həpkuvnimwə mhə mhəpkuvehi mhə
napwisien nəha ti nəri nə mə irəha hənərui nəkwai
Kumwesən. Mətə napwisien nəha raməmak ihi mə nərmama
nepwin mwi irəha həukurən nuvnimwəien mhəuvehi.
7 Ro nukurənien i mə ro iaminha irə ti nəri nə mə nuk ripik
rukurau nənə Kumwesən rəmri mwi nəpin riti mwi kani mə
"Ipwet." Kig Tevit rimәni irapw nəri nəha ia nəgkiariien i
iakuvəni raka, rani mə,
"Ipwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,
hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai."
8 Fwe kupwən, Josua ripkuvei pen mhə napwisien minraha ia
tənə Kenan. Ko ruvei pen minraha Kumwesən ko ripkini mhə
mwi nəpin əpə riti mwi kurirə.
9 Mətə Kumwesən rini nəpin əpə riti mwi. Ro iaminhi irə
napwisien riti nəha ikin raməmak ihi nərmama me səvəi
Kumwesən həukurən nuvnimwəien mhəuvehi. Napwisien
nəha rəmwhen ia sapat,
10 ti nəri nə mə iərmama sə truvnimwə muvehi napwisien
nəha səvəi Kumwesən, in mwi trapwis ia wok səvənhi
rəmwhen ia Kumwesən rinapwis ia wok səvənhi fwe kupwən.
11 Ro pen pwəh kitaha sousari əknekin mə tsəuvnimwə
mhəuvehi napwisien nəha. Rərəha mə kitaha riti tresi
pen noien səvəi nəkur kupwən me səməme hənərui nəkwai
Kumwesən mhəmwei.
12 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Nəgkiariien səvəi
Kumwesən ramiru mamo nipwran, məhiə məpi raka nau
səvəi naruagənien sə rəhiə ia nikaren pəri mi, mamə[…]

4:3: Hip 3:11 **4:4:** Jen 2:2 **4:5:** Sam 95:11 **4:8:** Dut 31:7, Jos 22:4 **4:10:** Hip 4:4 **4:12:** 1Pit 1:23, Efes 6:17, Rev 1:16, 19:15, Jon 12:48

nənɨmwɨn krauarə ikɨn, meste kwopun nɨkəkrin me hərɨpɨn ikɨn mɨne nui fwe imwə ia nɨkəkrin me, maməkiri nətərɨgien me mɨne noien afafa me ia reri iərmama.
13 Nari riti riwən sə Kumwesən rɨno ko rərkwafə ia nənimen, mətə in ramətə pam irəha. Nənə in nəha trəres kɨtaha mə sənəfarə irə ia nɨmɨruien səkɨtaha.

Iesu in pris asori anan riti

14 Ro pen pwəh səkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien səkɨtaha sə saməni irapw tɨ nəri nə mə səuvəuvehi pris asori anan riti səkɨtaha in rasori. In i Iesu, Tini Kumwesən sə rutə məpi raka nɨmagouagou mevən fwe ia neiai.
15 Pris asori anan nəha səkɨtaha rukurən amasan mə nɨskaiien səkɨtaha riwən, nənə ramapi tukutaha, tɨ nəri nə mə narimnari me pam həneipweipwi raka in. Mətə nari kuatia in rɨpko mhə noien ərəha.
16 Ro pen pwəh səpwəh nehekɨrien. Pwəh səuvən ipaka tɨ jea sə Kumwesən raməkure irə mamərɨmənu, jea sə namasanien raku pen ikɨn. Ia kwopun nəha in trapi kɨtaha, muvei pehe namasanien m kɨtaha nəpɨn samətui in mə trasitu ia kɨtaha.

5

1 Kɨtaha səukurən mə ia narəien səvəi nəkur Isrel nəpɨn me pam Kumwesən rarfi iərmama riti ia reri nərmama mauvehi utə in mə truvehe mo in pris asori anan. Pris asori anan nəha tro suatuk səvəi nərmama həuvən tɨ Kumwesən. In rauvei pen tukwini narimnari me səvənraha m Kumwesən ia təkure nɨfatə, nənə mavi netə tɨ nuvehi rakaien noien ərəha me səvənraha.
2 Nərmama səməme hamreirei nari mamhəuvən ia mour, pris asori anan nəha rukurən noien rɨməru tɨ nirəha tɨ nəri nə mə in mwi rɨpkɨskai mhə mamo noien ərəha nəpɨn rɨpɨk.
3 Ro iamɨnhi irə in traməkeikei muvi netə tɨ nuvehi rakaien noien ərəha me səvənhi, nənə marə mo mwi səvəi nərmama.
4 Nənə iərmama riti ko rɨpkuvehi utə atukw mhə in mə tro wok səvəi pris asori anan, mətə Kumwesən rəkwein in mə tro rəmwhen rɨnəkwein ia Eron fwe kupwən.
5 Rəmwhen a mwi Kristo rɨpkuvehi utə atukw mhə in mə in pris asori anan, mətə Kumwesən rɨmərfi, nənə mɨni pen tukwe in mə,
"Ik nərɨk.
Təkwtəkwuni iakuvehe tata atukwatukw səim."
6 Nənə ia kwopun riti mwi ia Nəkukuə Ikinan in rani mə,
"Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən,
tikauvehi wok i ia nəpɨn me mɨne ia nuk nuk me."
7 Ia nɨmɨruien səvənhi ia təkure tɨprənə i Iesu raməfwaki

4:14: Hip 3:1, 10:23 **4:16:** Hip 10:19 **5:2:** Hip 4:15 **5:3:** Lev 9:7, 16:6 **5:4:** Eks 28:1 **5:5:** Hip 1:5 **5:6:** Hip 6:20, 7:1,17 **5:7:** Mat 26:39-46, Fil 2:6-8

m Kumwesən mamərəs nari, mamasək əpwəmwis nise nənimem ramaiu. Kumwesən rauvehi niskaiien ti nuvehimiruien in mə trəpwəh nemhəien. Nənə in ramsiai Kumwesən mamo nəkwan, ro pen Kumwesən riregi in.

8 Nipərhienien Iesu in Tini Kumwesən, mətə rimərəregi nəmisəien. Ro pen nəmisəien səvənhi ro in rukurən amasan nipwrai noien nəkwai Kumwesən.

9 Nənə nəpin ruvehe minatukwatukw pam, in ruvehe nukune nimiruien rerin kauvehimiru nərmama me pam irə səməme kamho nəkwan.

10 Nənə Kumwesən ruvei pen nahag i min mə in pris asori anan rəmwhen ia pris nəha Melkisetek fwe kupwən.

Nəgkiariien kani kaməsuəpwiri irəha irə

11 Kimaha iahaməuvehi nəgkiariien ripik mə tahəni mhəgkiari ia nəri nəha, mətə rəknekin ti nini amasan pamien tukumiaha, ti nəri nə mə kimiaha hiarpaha niregiien nari riti nənə mhəukurən.

12 Kinahatən raka kimiaha tui ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Təkwtəkwuni ratukwatukw a mə kimiaha tihahatən nərmama me irə, mətə kimiaha ko hiəpko mhə. Təkwtəkwuni nəha tukaməkeikei kahatən mwi kimiaha ia nukune nəgkiariien səvəi Kumwesən. Kimiaha hiamesis a ko hiəpkani mhə nəveginien skai.

13 Mətə iərmama sə ramesis ihi iaminha irə trəfo mukurən nəgkiariien səvəi natukwatukwien? Rəknekin ti nəri nə mə in iəkunouihi.

14 Mətə nəveginien sikai sənəi nəkur həuvəmruə raka səməme kamhəkiri noien me ia nəpin me, nətərigien səvənraha ruvəuvehe muvəukurən sə ramasan mine sə rərəha.

6

1 Ro pen ramasan mə tsəpkahatən mhə mwi nukune nahatənien səvəi nahatətəien ia Kristo, mətə pwəh səuvən atukwatukw ti nəgkiariien me səməme ho kitaha səuvehe mhəmruə. Kitaha səuvərərig raka ia noien emhə me, mhənahatətə raka ia Kumwesən. Rəmwhen a mə sənəpərhi raka təmwki nimwə. Nəpin nəha təkwtəkwuni səvəi niripesuien nimwə.

2 Kitaha səuvəukurən raka nahatənien me səvəi noien me səpəmsəpə səvəi paptaes, nənə mhəuvəukurən raka noien səvəi nəmri penien rəgi iərmama ia kənkapwə iərmama məfwaki tukwe. Nənə kitaha səuvəukurən raka mə nərmama tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mhəuvəukurən mwi mə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmama, nənə muvei pen nərpwinien rerin m nərmama səməme kamho noien ərəha.

5:10: Hip 5:6 **5:12:** 1Kor 3:1-3 **5:14:** Rom 16:19, Fil 1:10 **6:2:** Hip 9:14

Narimnari me i, sənəgkiari raka irə. Ripkamasan mhə mə tsəsmwatuk mwi ia nəgkiariien kuatia me ia nəpin me.

3 Ro iaminhi irə trini minuə Kumwesən rəseni kitaha, nənə kitaha tsəuvehe kitaha nərmama səməme səuvəmruə raka.

4 Hiəukurən mə nərmama nepwin nəha irəha həuvəuvehe raka ia nukuraanien, mhənəninmwi əghan raka namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a raku pen ia neiai, həuvəuvehi pəri raka Nəninmwin Ikinan kitaha minraha,

5 mhənəninmwi əghan raka nəgkiariien səvəi Kumwesən mə ramasan, mhəuvəregi raka niskaiien səvəi nitətə sə tripko mhə tui ruvehe,

6 mətə təkwtəkwuni hənəpwəh nahatətəien səvənraha mhəuvərərig. Irəha tuhəfo mhərərig mwi ia noien ərəha səvənraha mhəuvehe mwi ti Kumwesən? Suatuk riti mwi riwən. Rəmwhen a mə irəha hənərui tərini pen mwi Tini Kumwesən ia nei kamarkuaui, mhəuvehi utə mwi in, mho auris in ia nəmri nərmama.

7 Tiprənə sə rauvehi amasan nui səvəi nesən sə rətəgətəg irapw irə nəpin ripik, mukuə narimnari me sə trasitu ia nərmama səməme haməmhu irə, Kumwesən trəkwein amasan irə.

8 Mətə mə tiprənə nəha rukuə nurhi ərəha me sə ro rirevin, ripkamasan mhə mwi ti nari riti, rinamevən a tukəkwein ərəha irə. Ia nəpin sampam səvənhi napw trahi əmwesi pam narimnari səməme kamharə irə.

9 Nərmama keikei me, kimaha iahaməgkiari iaminhi irə, mətə iahəukurən amasan ia kimiaha mə noien səkimiaha ramasan mwi məpi raka tiprənə ərəha nəha. Kimiaha hiamo narimnari me səməme kamhahatən pen mə Kumwesən ruvəuvehimiru pərhien kimiaha.

10 Kumwesən ko ripkenouenou mhə narimnari me səməme hiəno ti nəri nə mə noien səvənhi ratukwatukw a ia nəpin me pam. Nənə in ko ripko mhə nəri auər a ia noien amasan səvəi nokeikeiien sə hiəno min, nənə mamho ihi, nəpin hiənasitu ia nərmama me səvənhi.

11 Nənə kimaha iahokeikei mə kimiaha kuatia kuatia rerimiaha tragien ti noien iaminha irə mamhəuvən meste tihəuvehi nəfe hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiaha irə.

12 Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tiharpaha, mətə iahokeikei mə tihəmwhen ia nərmama səməme hamahatətə, nənə nətərigien səvənraha rəpwəmwis, nənə həukurən nuvehiien narimnari me səməme Kumwesən rino promes mə truvei pen minraha.

Promes səvəi Kumwesən traməkeikei muvehe mukuə

6:5: 1Tes 2:3 **6:6:** Mat 12:31, Hip 10:26-27, 1Jon 5:16 **6:8:** Jen 3:17-18 **6:10:** Hip 10:32-34 **6:11:** Hip 3:14

13 Nəpɨn Kumwesən rɨno promes m Epraham fwe kupwən,
nahag riti mwi riwən mə in truvehi mo nəgkiariien səvənhi
rɨpam, tɨ nəri nə mə nəghi Kumwesən rasori məpi raka nahag
me pam. Ro pen Kumwesən ruvehi atukw a kwəsuahi ia
nəghɨn,
14 mani mə, "Iakani nɨpərhienien mə iou takəkwein amasan
ia niram, mo nərmama ia kwənəkwus səim tuhəpɨk."
15 Tɨ nəri nə mə nətərɨgien səvəi Epraham rəpwəmwɨs, in
reitenhi meste ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rɨno
promes mə truvei pen min.
16 Nəpɨn iərmama ruvehi kwəsuahi ia nəghi iəmə asori
riti səvənhi, nənə kwəsuahi nəha səvənhi rərihi nəgkiariien
səvənhi rɨpam. Nənə nərmama tuhaməkeikei mhəni
nɨpərhienien ia nəgkiariien səvənhi, ko həpkəvisə mhə mwi
tukwe.
17 Kumwesən rɨməuvehi kwəsuahi ia nəghɨn iamɨnhi irə,
tɨ nəri nə mə in rokeikei mə tro nərmama me i səməme
tuhəuvehi nəfe in rɨno promes həukurən amasan mə
nətərɨgien səvənhi ko kɨpkuvsini mhə nəpɨn riti.
18 Nəgkiariien mi nəha promes mɨne kwəsuahi ko
krɨpkuvsini mhə ia nəpɨn riti. Ia nəgkiariien mi nəha
Kumwesən ko rɨpkeikuə mhə. Kɨtaha nərmama me i
sənap raka mhəuvən mamhərkwafə ipaka tɨ Kumwesən,
nəgkiariien mi nəha krouasitu asori ia kɨtaha, rauo mə kɨtaha
tsəkwtəmhiri əknekɨn noien i samo, noien sə sameitenhi nəri
amasan i Kumwesən rɨnəmri kupwən ia kɨtaha.
19 Nəri amasan nəha sameitenhi ramək wtəmhiri nɨmɨruien
səkɨtaha rəmwhen ia aean sə ravi tərini nɨtətə. Kɨtaha sameit-
enhi nəri amasan nəha rəmwhen mə kɨtaha səuvəuvnimwə
raka ia kwopun ikinan anan sə tɨnari ramo tukuahag fwe ia
neiai ia nimwə səvəi Kumwesən.
20 Iesu ruvəuvnimwə raka ia kwopun nəha. In ruvnimwə
tukwini səkɨtaha mə trəsevər ia suatuk səkɨtaha. In ruvəuvehe
raka mɨno pris asori anan irə rəmwhen ia Melkisetek fwe
kupwən, nənə in trauvehi ia nəpɨn me ia nuk nuk me.

7

Pris asori anan nəha Melkisetek

1 Fwe kupwən, iəmə i Melkisetek, in kɨg səvəi Salem, nənə
in pris səvəi Kumwesən i in rasori pɨk anan. Nəpɨn Epra-
ham rɨmavən ia naruagənien irəha kɨg me, nənə in ruvehi
irapw irəha, nənə in rɨrərɨg mɨnauvehe, Melkisetek ramevən
mətoni ia suatuk, nənə rəfwaki mərəs Kumwesən mə trəkwein
amasan ia Epraham.

6:14: Jen 22:16-17 **6:16:** Eks 22:10-11 **6:18:** Nam 23:19, 1Saml 15:29 **6:20:** Lev 16:2-3, Lev 16:12,15, Hip 5:6 **7:1:** Jen 14:17-20

2 Nənə Epraham roueite nautə me pam ia kusen ten nənə
muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. Nahag i Melkisetek
nipwran i mə Kig səvəi Natukwatukwien. Nənə nəghin riti
mwi kaməkwein in irə mə kig səvəi Salem. Nipwran mə Kig
səvəi Nəmərinuien.
3 Nəkukuə Ikinan ripkəgkiari mhə ia tata səvənhi mine
mama səvənhi mine kwənəkwus me səvənhi, nənə mipkini
mhə nəpin rinətui irə mine nəpin rimamhə irə. Rəmwhen mə
in ripkemhə mhə, in ramo ihi wok səvəi pris. Ro iaminhi irə
ikətoni mə in rəmwhen ia Tini Kumwesən, in pris rerin riti.
4 Rerimiaha trirhi ro Melkisetek mə in nəfe iəmə asori.
Epraham kaha kupwən səkitaha rinoeite nautə me səvəi kig
me səməme riməuvehi irapw irəha ia naruagənien, muai ia
kusen ten muvei pen kusen kuatia m Melkisetek.
5 Kitaha səukurən mə ia nuk me pam nəkur Isrel
tuhaməkeikei mhəuai nautə me səvənraha ia kusen ten
mhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvəi Livae
səməme irəha pris me rəmwhen ia Loa səvəi Kumwesən
rani. Nəri auər a mə pris me nəha irəha kwənəkwus me səvəi
Epraham, mətə piəvnraha me tuhaməkeikei mhəuvei pen
nautə me nəha minraha.
6 Melkisetek, ripko mhə in kwənəkwus riti səvəi Livae,
mətə Epraham riməuai nautə me nəha ia kusen ten muvei
pen kuatia min. Nənə Melkisetek rəfwaki m Kumwesən mə
trəkwein amasan ia Epraham i Kumwesən rino promes me
min.
7 Nənə nərmama pam həukurən. Iərmama sə rauvehi nahag
asori trəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia iərmama sə
in inhəripw irə.
8 Nənə pris me i ipwet mine səməme kauai nautə me kusen
ten kauvei pen kuatia minraha, irəha nərmama me a səməme
tuhəpkemhə. Mətə Melkisetek i kuai nautə me kusen ten kuvei
pen kuatia min, Nəkukuə Ikinan rani mə in ramiru.
9 Rosi kitaha səukurən niniien mə Livae, iəmə i nəkur
Isrel ipwet mine kamhəuai nautə me səvənraha kusen ten
mamhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvənhi,
rəmwhen mə Livae atukwatukw nəha fwe kupwən riməuai
nautə nəha səvəi Epraham kusen ten muvei pen m Melkisetek.
10 Iakani iaminha irə ti nəri nə mə nipərhienien Livae
rinəpwəh ihi nətuiien ia nəpin nəha Melkisetek rinətoni Epra-
ham ia suatuk, mətə in rinəmak raka ia nitea kaha nəha
səvənhi Epraham.

Iesu Kristo in rəmwhen ia Melkisetek

11 Wok səvəi pris me nəha kamhəuku pen ia kwənəkwus
səvəi Livae in nukune Loa sə Kumwesən riməuvei pen

7:3: Sam 110:4 **7:5:** Nam 18:21 a **7:10:** Uə "in fwe ia nipwrai kaha səvənhi"

m nəkur Isrel. Mətə wok səvəi pris me nəha rəpwəh nəmwhenien, ko irəha həpkəmri atukwatukw pam mhə nari. Ro pen pris əpə riti tramәkeikei muvehe, mɨpkəmwhen mhə ia Eron, mətə in rəmwhen ia Melkisetek.

12 Nənə hiəukurən nəpɨn kuvsini noien səvəi nɨrfiien pris, nənə tukamәkeikei kuvsini mwi Loa.

13 Tramәkeikei mo iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə kɨtaha saməgkiari ia Iərɨmənu səkɨtaha sə rɨməuku pen ia kwənəkwus əpə riti. Iərmama riti riwən ia kwənəkwus nəha rɨno raka wok səvəi pris ia nɨfatə.

14 Nərmama həuvəukurən raka mə in rɨməuku pen ia kwənəkwus səvəi Juta. Nəpɨn Loa səvəi Moses ramәgkiari ia wok səvəi pris me, rɨpkәgkiari anan mhə ia kwənəkwus nəha.

15 Ruvehe mo mwi nukurənien irə mə kuvsini noien səvəi nɨrfiien pris tɨ nəri nə mə pris riti mwi ruvəuvehe raka in rəmwhen ia Melkisetek.

16 In rɨməuvehe pris mɨpkesi pen mhə loa nəha sə rani kwənəkwus səvəi pris me, mətə resi pen nɨskaiien səvəi nɨmɨruien i ko rɨpkiwən mhə ia nəpɨn riti.

17 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan ramәgkiari irə, mamɨni mə,

“Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən,
nənə tiko wok səvəi pris ia nəpɨn me ia nuk nuk me.”

18 Nәgkiariien nəha rɨnəmri karen loa kupwən, tɨ nəri nə mə nɨskaiien səvənhi riwən, in rɨpkasitu mhə, ko rɨpko mhə nari riti.

19 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Loa səvəi Moses rɨreirei nəmri atukwatukwien nari riti. Nənə təkwtəkwuni nəha, noien əpə riti sə in ramasan məpi raka ruvəuvehi təmwhekɨn mə kɨtaha tsəmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha irə. Noien nəha in suatuk səkɨtaha tɨ nevənien ipaka tɨ Kumwesən.

20 Nari riti mwi Kumwesən rɨməuvehi kwəsuahi muvehi utə noien nəha. Nəpɨn nərmama me nəha fwe kupwən həuvehe mho irəha pris me, nuvehiien kwəsuahi riwən.

21 Mətə nəpɨn Iesu rɨməuvehe mo in pris, Kumwesən rɨməuvehi kwəsuahi mɨni mə:

“Iərɨmənu rɨməuvehi kwəsuahi riti,
nənə ko rɨpkərari mhə mwi ia nətərɨgien səvənhi.
Ik tiko wok səvəi pris ia nəpɨn me ia nuk nuk me.”

22 Kumwesən rɨməuvehi kwəsuahi iamɨnhi irə, mo Iesu ruvehe iərmama sə rəmri nəgkiariien i kɨnərihi tərini əknekɨn irə ramasan məpi raka.

23 Nari riti mwi, pris kupwən me həpɨk, tɨ nəri nə mə kuatia tro wok mamevən memhə nənə riti ruvehi təmwhekɨn. Irəha həpkuvehi mhə wok rəpwəmwɨs.

7:14: Jen 49:10, Aes 11:1, Mat 2:6, Rev 5:5 **7:17:** Hip 5:6 **7:19:** Hip 9:9 **7:21:** Hip 5:6 **7:22:** Hip 8:6, 12:24

24 Mətə Iesu, in truvehi wok səvəi pris ia nuk nuk me mɨpko
mhə sampam, tɨ nəri nə mə in ramarə rerɨn.
25 Ro iamɨnhi irə in rukurən nuvehimɨruien nərmama me
səməme kamhəuvən tɨ Kumwesən ia suatuk sə in rɨno. In
rukurən nuvehimɨruien irəha ia nuk nuk me mɨpko mhə
sampam tɨ nəri nə mə in ramarə rerɨn, maməgkiari tukwini
səvənraha m Kumwesən.
26 Pris asori anan riti sə ro iamɨnhi in rəmwhen tɨ nasituien
ia kɨtaha tɨ nəri nə mə in iəmə ikinan, in rɨpko mhə noien ərəha
uə noien əmkemɨk. In ropə ia nərmama səməme kamho noien
ərəha, nənə kɨməuvehi utə in, in rasori məpi raka irəha fwe ia
neiai.
27 In ropə ia pris asori anan me nəha. Nəpɨn me pam irəha
tuhaməkeikei mhəkupwən mhəvi netə tɨ naikuas rakaien ia
noien ərəha me səvənraha kurirə həpko səvəi nərmama tɨ
naikuas rakaien noien ərəha me səvənraha. Mətə Iesu rɨməvi
netə m kuatia a rɨnəmwhen ko rɨpko mhə mwi ia nəpɨn riti
mwi. In rɨno noien nəha nəpɨn rɨnəseni nɨmɨruien səvənhi
memhə.
28 Loa rauvehi utə pris asori anan me səməme həpkɨskai
mhə. Mətə kwəsuahi səvəi Kumwesən, sə rukurirə ia Loa, in
ruvehi utə Tɨni sə ramasan məmwhen tɨ noien wok nəha ia
nuk nuk me mɨpko mhə sampam.

8

Iesu in pris asori anan səkɨtaha

1 Kɨmaha iahaməgkiari ia nəri i, mətə nukunen ro iamɨnhi
irə. Səkɨtaha riti pris asori anan rəmwhen a ia sə i ia-
haməni. In fwe ia neiai. Jea nəha Kumwesən asori raməkure
irə mamərɨməənu, pris asori anan nəha səkɨtaha rɨnəkure ia
nɨkare jea nəha mwatuk.
2 In ramo wok ia nəkwai kwopun ikinan, in i nimwə
tapolen pərhien sə Kumwesən rɨməvi fwe ia neiai. Rɨpko mhə
iərmama rɨməvi nimwə tapolen nəha.
3 Pris asori anan me pam səməme Loa rɨməuvehi utə irəha
wok səvənraha fwe ikɨn. Irəha haməuvei pen narimnari me m
Kumwesən, mamhəvi netə ia nɨfatə səvənhi. Ia suatuk kuatia
a, pris asori anan səkɨtaha, in mwi traməkeikei muvei pen
nari riti m Kumwesən.
4 Trɨni mɨnuə in ramarə ihi ia tɨprənə i, ko rɨpkuvehe mhə
mo in pris riti, tɨ nəri nə mə pris me hənarə raka mə tuhəuvei
pen narimnari m Kumwesən rəmwhen Loa rani.
5 Pris me nəha, irəha kamho wok səvənraha ia nəkwai
nimwə sə rauvnhi a narimnari me səməme kamharə ia neiai.

7:25: Rom 8:34 **7:26:** Hip 3:1 **7:27:** Hip 5:3 **7:28:** Hip 5:1-2 **8:1:** Hip 1:3, 3:1, Hip 10:12, 12:2 **8:5:** Kol 2:17, Hip 9:23, Eks 25:40

Ro pen nəpin Kumwesən rimәni pen ti Moses fwe kupwən mə
trivi nimwə tapolen, mini mə,
"Tikamәkeikei mətui amasan mə tiko narimnari me i səvəi
nimwə tapolen
resi pen atukwatukw nəfe iakinahatən raka ik irə fwe ia
təkuər."
6 Mətə təkwtəkwuni Kristo rimәuvehi wok səvəi pris sə ra-
masan məpi raka wok səvəi pris kupwən me. Rəmwhen a mwi
nəgkiariien sə in rinərihi tərini əknekin ramasan məpi raka
nəgkiariien kupwən, ti nəri nə mə ramərer utə ia promes me
səməme hamasan mhəpi raka.
7 Nəgkiariien sə kimәkupwən kərihi tərini əknekin
ripkatukwatukw pam mhə. Ko ratukwatukw pam tukərihi
tərini əknekin nəgkiariien vi riti ti nəfe?
8 Mətə Kumwesən rinətoni mə irəha həpkatukwatukw mhə
nəpin rani mə,
"Nəpin nəha ikin rauvehe
sə takərihi tərini əknekin nəgkiariien vi riti
nəkur Isrel mine nəkur Juta tuharə irə.
9 Nəgkiariien nəha ripkəmhwen mhə ia nəgkiariien nəha
iakinərihi tərini əknekin
mə kaha me səvənraha tuharə irə,
ia nəpin nəha iakimәuvehi rəginraha
miri irapw irəha fwe tənə Ijip.
Irəha həpkəkwtəmhiri mhə nəgkiariien səiou,
nənə ro pen iakenouenou irəha. Iou Iərimənu iakani
iaminha irə.
10 Nənə iou Iərimənu iakani mə nəgkiariien səiou takərihi
tərini əknekin ia nəpin sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə
ro iaminhi irə:
Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha,
nənə mirai pen ia rerinraha.
Iou takuvehe mo iou Kumwesən səvənraha,
nənə irəha tuhəuvehe mho irəha nərmama me səiou.
11 Ko irəha riti ripkevən mhə mahatən nəkur imwəni me
uə piəvni mə, 'Ik tikamәkeikei mukurən Iərimənu i.'
Ko ripkahatən mhə irəha iaminhi ti nəri nə mə irəha pam
tuhəukurən iou,
iərmama sə in inhəripw anan ia nirəha, mevən meste
iərmama sə in rasori ia nirəha.
12 Iou takapi irəha ti noien me səvənraha səməme
həpkatukwatukw mhə,
nənə rerik tripkrhi mhə mwi noien ərəha me səvənraha ia
nəpin riti."

8:6: Hip 7:22; 9:15; 12:24 **8:10:** Hip 10:16 **8:12:** Hip 10:17

13 Nəpin Kumwesən raməgkiari ia nəgkiariien nəha in trərihi tərini əknekin mə in nəgkiariien vi, nipwran i mə nəgkiariien rimək upwən mərihi tərini əknekin rinakuas. Nənə nəri sə rinakuas, rinəpwəh nəmwhenien, nənə tripko mhə tui riwən.

9

Nimwə tapolen kaməfwaki irə ia tiprənə i

1 Nəgkiariien nəha Kumwesən rimək upwən mərihi tərini əknekin fwe kupwən səvənhi me fwe ikin loa kamhahatən mə tukəfwaki irə, nənə səvənhi riti nimwə tapolen kaməfwaki irə ia tiprənə i.

2 Nimwə tapolen nəha kimə vi kərpifi nəkwan kəru. Nəkwan sə kukupwən kuvnimwə ikin kani mə Kwopun Ikinan. Ia kwopun nəha nəri kamhiai pen napw irə raməhiapw mine tepol kaməmri utə bred ikinan irə.

3 Nəkwan sə ro kəru irə, kimə vi tukuahag tinari irə, kani mə Kwopun ikinan anan.

4 Kwopun nəha, nifatə riti fwe ikin kino ia kol, kauvani nimwəkmwəki nari nipekin rapein amasan ia təkuren. Pokis riti fwe ikin kimə vegi nikarkaren me ia kol. Ia nəkwai pokis nəha tikinari riti kino ia kol nəveginien nəha kani mə mana rukuər irə. Rigi nei nəha rino tihin mahatən pen Eron mə in pris, in mwi ia nəkwai pokis nəha. Kəruəterei mi kəru nəha kimərai pen loa me ten ia nirau irau mwi fwe ikin.

5 Ia təkure pokis nəha nənimwi Jerupim kəru nəha ikin səməmi krouahatən pen mə Kumwesən raməmak fwe ikin. Tərəginrau krouvi atukw i rəuiui kwopun nəha Kumwesən rauvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama ikin. Mətə təkwtəkwuni nəha nəpin riwən ti niniien narimnari me i mərai kwərhakwərha.

6 Nəpin hənəmri amasan pam narimnari me nəha, ia nəpin me pam pris me kamhəuvnimwə mamhəier ia kwopun ikinan, mamho wok səvənraha.

7 Mətə kwopun ikinan anan, pris asori anan in əpa rauvnimwə ikin. Mətə ko ripkevən mhə ia nəpin me. In rauvnimwə ia kwopun nəha nəpin kuatia ia nuk me. Nənə nəpin in rauvnimwə tramə keikei muvehi netə, mevən muvei pen m Kumwesən ti noien ərəha səvənhi mine noien ərəha səvəi nərmama həno mhəreirei.

8 Ia narimnari me nəha, Nənimwin Ikinan ramahatən mə suatuk ti nuvnimwəien ia kwopun ikinan anan ripkəsevər mhə ihi nəpin nimwə tapolen rinamərer ihi fwe kupwən.

9:1: Eks 26:1-30 **9:2:** Eks 25:23-40 **9:3:** Eks 26:31-33 **9:4:** Eks 16:33, Eks 25:10-16, Eks 30:1-6, Nam 17:8-11, Dut 10:3-5 **9:5:** Eks 25:18-22 **9:6:** Nam 18:2-6 **9:7:** Eks 16:2-34 **9:8:** Hip 10:19

9 In rəmwhen ia nənɨmwi nari riti sə ramahatən pen nəpɨn i
samarə irə təkwtəkwuni. Nɨpwran mə narimnari me səməme
pris me kamhəuvei pen m Kumwesən mɨne nərimɨru me
səməme kamhousi əpune irəha kavi nɨtenraha tɨ noien ərəha
həreirei nəmri atukwatukwien nətərɨgien səvəi nərmama
səməme kamhəuvehe tɨ nəfwakiien.
10 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə noien səvəi narimnari me nəha
raməgkiari a ia nəvegɨnien mɨne nənɨmwien mɨne naikuasien
me səpəmsəpə. Narimnari me nəha səvəi nɨpwrai iərmama a.
Kɨnəmri narimnari me nəha mə tuharə mheste Kumwesən tro
narimnari me pam həuvehe mhərməvi mwi.

Nɨte Iesu Kristo
11 Mətə təkwtəkwuni nəha Kristo ruvəuvehe raka. In pris
asori anan sə rɨməpeki narimnari amasan me muvehe. In
rɨməuvnimwə ia nimwə tapolen sə ramasan anan mwi məpi
raka sə kupwən. Nimwə tapolen nəha rɨpko mhə nari riti sə
nərmama həno ia rəgɨnraha, nənə rɨpko mhə nari riti səvəi
tɨprənə i sə Kumwesən rɨno.
12 Nəpɨn Kristo rɨməuvnimwə ia kwopun ikinan anan, in
rɨno m kuatia a nəmwhen ko rɨpkuvnimwə mhə mwi, tɨ
nəri nə mə in rɨpkuvehi mhə nɨte nəni mɨne nɨte kwəti kau
muvnimwə, mətə in rɨməuvehi atukw a nɨten muvnimwə, mo
suatuk tɨ nɨfi rakaien kɨtaha ia noien ərəha me səkɨtaha, nənə
suatuk nəha trarə rerɨn.
13 Kɨmiaha hiəukurən. Nɨte nəni mɨne nɨte kau mɨne
nɨmwrakw ia kwəti kau kɨməuvani əmwesi ia nɨfatə, trɨni
mɨnuə pris riti ruvi rərəgi pen ia iərmama sə rɨməuvehe
məmkemɨk ia nəmri Kumwesən, nənə ia noien nəha in ruvehe
məmher mwi.
14 Mə ro nɨpərhienien i rəfo ia nɨte Kristo? In rukurən noien
məpi raka. Ia nɨskaiien səvəi Nənɨmwɨn sə ramarə rerɨn, Kristo
rɨməuvei pen atukw a in m Kumwesən rəmwhen ia nərimɨru
nərəhaien riwən irə kousi əpune kuvei pen m Kumwesən. Nɨte
Kristo traikuas ia rerɨmiaha tɨ noien emhə me mə kɨmiaha
hiəukurən no tukwiniien nari m Kumwesən sə ramɨru.
15 Ro pen Kristo in iəmə sə ravi sɨmwɨn nərmama mɨne
Kumwesən ia nəgkiariien vi sə kɨnərihi tərini əknekɨn.
In ravi sɨmwɨn irəha iamɨnha irə mə səməme Kumwesən
raməkwein ia nirəha həukurən nuvehiien narimnari me
nəha tuhəpkiwən mhə səməme Kumwesən ruvəni raka mə
truvei pen m nərmama me səvənhi. Tɨ nəri nə mə Kristo
rɨmamhə, ro pen nemhəien səvənhi rɨneivinari ia nirəha,
tukəpwəh nərpwɨnien noien ərəha me səməme həno nəpɨn
nəgkiariien kɨməkupwən kərihi tərini əknekɨn fwe kupwən
rauiui ihi irəha.

9:9: Hip 10:1-2 **9:10:** Lev 11:2,25, Lev 15:18, Nam 19:11-13 **9:11:** Hip 3:1, 10:1 **9:13:** Lev 16:3,14-16, Hip 10:4, Nam 19:9,17-19 **9:14:** 1Pit 1:18-19, 1Jon 1:7, Hip 6:1 **9:15:** 1Tim 2:5, Hip 8:6

16 Kɨmiaha hiəukurən. Trɨni mɨnuə iərmama riti rərihi tərini
əknekɨn nəgkiariien riti mə tukəfuai nautə me səvənhi nəpɨn
tremhə irə, iərmama nəha tramək eikei mukupwən memhə
kurirə irə ko nəgkiariien sə rɨnərihi tərini əknekɨn.
17 Ro iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəgkiariien sə ro iamɨnhi ro
nəri auər a irə nəpɨn iərmama nəha ramɨru ihi.
18 Rəmwhen a mwi nəgkiariien sə Kumwesən rɨməkupwən
mərihi tərini əknekɨn ruvehe mo nəgkiariien riti
tukaməkeikei ko, mətə mə netə rɨpkaiu mhə nəgkiariien
nəha ro nəri auər a irə.
19 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəpɨn Moses rɨni irapw
pam raka nəgkiariien me səvəi Loa m nərmama, nənə kurirə
irə in ruvehi nɨmwheri sipsip sə kino rəruerəv mɨne rɨgi nei
nəha hisop, meitesi pen ia nɨte kwəti kau mɨne nɨte nəni sə
rɨnərapi ia nui, nənə mɨvi rərəgi pen netə ia nəkukuə səvəi Loa
mɨne ia nərmama me pam,
20 nənə mɨni pen tɨ nirəha mə, “In i netə trərihi tərini əknekɨn
nəgkiariien i Kumwesən rɨməni pehe tukumiaha i mə tiho.”
21 Ia noien a mwi nəha Moses ruvi rərəgi pen netə ia nimwə
tapolen mɨne narimnari me pam ikɨn səvəi nəfwakiien.
22 Nɨpərhienien i, ia noien səvəi Loa nəha, ipaka nari m
nari me pam netə rəpərhi irəha həuvehe mhəmher. Nənə trɨni
mɨnuə netə rəpwəh naiuien, Kumwesən ko rɨpkenouenou
mhə noien ərəha me.
23 Ro pen netə raiu tɨ nəpərhiien narimnari me nəha
həuvehe mhəmher. Mətə nimwə tapolen nəha mɨne narim-
nari me səvənhi irəha həuvnhi a narimnari me fwe ia
neiai. Mətə narimnari me səvəi nəfwakiien fwe ia neiai, nɨte
nərimɨru riti rɨpkəmwhen mhə tɨ nəpərhiien irəha həuvehe
mhəmher. Tukaməkeikei kuvehi netə riti sə ramasan məpi
raka.
24 Kristo rɨpkuvnimwə mhə ia nimwə tapolen ia tɨprənə i
sə nərmama hənо ia rəgɨnraha mhəuvnhi a nimwə tapolen
pərhien irə, mətə Kristo ruvnimwə atukwatukw ia neiai,
nənə təkwtəkwuni nəha in ramərer ia nəmri Kumwesən
maməgkiari tukwini səkɨtaha.
25 Pris asori anan səvəi nəkur Isrel rauvnimwə ia kwopun
ikinan anan ia nuk me pam mauvehi nɨte nərimɨru me, mətə
Iesu rɨpko mhə iamɨnha irə. In ruvnimwə m kuatia a muvei
pen nɨmɨruien səvənhi m Kumwesən.
26 Ko rauvnimwə nəpɨn me nɨpwran mə in trauvehi
nəmisəien ia nei kamarkuaui ia nəpɨn me fwe kɨnəmri vi a
tɨprənə muvehe meste pehe təkwtəkwuni. Mətə təkwtəkwuni
nəha, trɨpko mhə tui tɨprənə i ro sampam, in rier pehe m

9:19: Eks 24:3, 6-8, Lev 14:4,6 **9:20:** Eks 24:8 **9:21:** Lev 8:15,19 **9:22:** Lev 17:11, Efes 1:7 **9:23:** Hip 8:5, 10:1 **9:24:** 1Jon 2:1

kuatia a muvei pen nɨmɨruien səvənhi tɨ nuvehi rakaien noien ərəha, nənə ko rɨpkuvei pen mhə mwi ia nəpɨn riti.

27 Kumwesən rɨnəmri raka mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə m kuatia a, nənə kurirə irə in trəkiri irəha tɨ noien me səvənraha.

28 Ia noien a mwi nəha, Kristo rɨməuvei pen nɨmɨruien səvənhi m kuatia a tɨ nuvehi rakaien noien ərəha səvəi nərmama həpɨk. Nənə in trier pehe mwi ia nuveheien sə ro kəru irə, rɨpko mhə tɨ nuvehi rakaien noien ərəha, mətə in truvehe mwi tɨ nuvehi mɨruien nərmama səməme hameitenhi in.

10

1 Narimnari me səvəi Loa həmwhen a ia nənɨmwi nari m nari amasan me səməme trɨpko mhə tui həuvehe, rɨpko mhə nɨpwrai narimnari me. Ia nuk me pam pris me nəha səvəi nəkur Isrel kamho a nari kuatia, mamhəvi netə tɨ noien ərəha. Mətə nɨte nərimɨru me nəha rɨreirei noien nərmama səməme kamhəuvehe tɨ Kumwesən hatukwatukw ia nənimen.

2 Ko ro nərmama me i səməme kamhəfwaki həuvehe mhatukwatukw pərhien, tukaikuas irəha m kuatia a ia netə nəha, nənə kurirə irə irəha tuhəpkregi mhə mwi mə noien ərəha raməmak ia nirəha, nənə tukousi əpune mwi nərimɨru me kuvi nɨtenraha tɨ nəfe. Kukurən nəpwəhien noien nəha.

3 Ro iamɨnhi irə, ia nuk me pam, irəha kamhəvi auər a netə, mətə ko həpkenouenou mhə noien ərəha me səvənraha,

4 tɨ nəri nə mə nɨte nəni mɨne kau ko rɨpkuvehi raka anan mhə noien ərəha.

5 Ro pen, nəpɨn Kristo rɨnauvehe ia tɨprənə i, rɨni pen tɨ Kumwesən mə,

“Ik ikəpwəh nokeikeiien noien nəha kamousi əpune nərimɨru me kauvei pehe mik,
uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwɨn mwi mik,
mətə ikɨnəpnəpenə ia nɨpwrak.

6 Nərimɨru me nəha kauvani əmwesi nɨpwranraha pam ia təkure nɨfatə
mɨne nərimɨru me nəha kavi nɨtenraha tɨ noien ərəha,
ik rerɨm rɨpkagien mhə tɨ nirəha.

7 Nənə iakɨni mə, ‘Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam
rəmwhen atukwatukw ia nəgkiariien kɨmərai pen ia nəkukuə səvəi Loa səim sə raməgkiari ia nirak.’ ”

8 Ia nəgkiariien nəha irənhə, Kristo rɨməkupwən mɨni mə, “Ik ikəpwəh nokeikeiien noien nəha kamousi əpune nərimɨru me kauvei pehe mik, uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwɨn mwi mik. Nərimɨru me nəha kauvani əmwesi nɨpwranraha pam ia təkure nɨfatə, mɨne nərimɨru me nəha

9:27: Fil 3:20, Hip 10:10, 1Pit 2:24 **10:1:** Hip 8:5 **10:4:** Hip 9:13

kavi nɨtenraha tɨ noien ərəha, ik rerɨm rɨpkagien mhə tɨ nirəha." (In rɨni nəgkiariien nəha nəri auər a mə nuvei penien narimnari me nəha m Kumwesən ramesi pen nəfe Loa rani.)
9 Mətə Kristo rani mwi mə, "Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam." Ia nəgkiariien nəha səvənhi ramousi raka nəkwai Kumwesən sə kupwən, mə in trəmri nəkwai Kumwesən sə kurirə.
10 Nənə nəkwai Kumwesən sə nəha sə kurirə rɨnaikuas raka noien ərəha me səkɨtaha nəpɨn Iesu Kristo rɨməuvei pen nɨpwran m Kumwesən m kuatia a, nənə ko rɨpkuvei pen mhə mwi nəpɨn riti mwi.
11 Nəpɨn me pam pris me kamhərer mamho wok səvənraha, mamho a nəri kuatia ia nəpɨn me, mamhəvi nɨte nərimɨru me, netə sə rɨreirei naikuas rakaien noien ərəha me ia nəpɨn riti.
12 Mətə Kristo rɨnəseni nɨmɨruien səvənhi memhə m kuatia a tɨ naikuas rakaien noien ərəha me səvəi nərmama ia nuk nuk me mɨpko mhə sampam, nənə kurirə irə in revən məkure ia nɨkare Kumwesən mwatuk.
13 Ia kwopun nəha in treitenhi meste Kumwesən tro nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in trərpwi utə tɨpage nɨsun mi ia nirəha.
14 Iakani iamɨnhi irə mɨne tɨ nəri nə mə Kristo nɨten rɨnaiu m kuatia a mo nərmama me səvənhi hatukwatukw ia nənimen ia nuk nuk me. Nərmama me nəha irəha nəha rɨno irəha ho ikinan.
15 Nənə Nənɨmwɨn Ikinan mwi rani pehe tukutaha mə nəri nəha ro nɨpərhienien. Rani mə,
16 "Iərɨmənu rani mə, 'Nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekɨn
ia nəpɨn sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamɨnhi irə:
Takəmri pen loa me səiou ia nətərɨgien səvənraha,
nənə mɨrai pen ia rerɨnraha.' "
17 Nənə in rani mwi mə,
"Iou rerɨk trɨpkrhi mhə mwi ia nəpɨn riti
noien ərəha me mɨne noien ourour me səvənraha."
18 Mə Kumwesən rɨnenouenou raka nərəhaien me nəha, nənə tukvi mwi netə tɨ noien ərəha tɨ nəfe. Tukəpwəh a noien nəha.
19 Piak me, təkwtəkwuni nəha ia nɨte Iesu kɨtaha səukurən nuvnimwəien ia kwopun ikinan anan mhəpwəh nehekɨrien,
20 mhesi pen suatuk vi sə ramɨru Iesu rɨnəsevər irə tukutaha ia nɨpwran mə tsəukurau ia tɨnari nəha raməgher tukuahag kwopun ikinan anan.
21 Kɨtaha səuvəuvehi pris riti səkɨtaha in rasori mamərɨmənu ia nimwə səvəi Kumwesən.
22 Narimnari me nəha ho nɨpərhienien. Ro pen pwəh səuvən ipaka tɨ Kumwesən mhəpwəh nərkwafəien neikuəien

10:10: Hip 9:12,28 **10:11:** Eks 29:38 **10:13:** Hip 1:3, Sam 110:1 **10:16:** Hip 8:10 **10:17:** Hip 8:12 **10:19:** Hip 4:16 **10:20:** Mat 27:51, Hip 9:8 **10:22:** Lev 8:30, Esik 36:25, Efes 5:26

ia reritaha, mhahatətə əknekin irə, nənə reritaha sə fwe kupwən ramrhi noien ərəha me səkitaha ruvehe məmher ia nite Kristo, nənə nipwrataha mwi rəmher, ti nəri nə mə sənaru raka ia nui əmher.
23 Pwəh səkwtəmhiri əknekin nini irapwien nəri amasan sə sameitenhi, mhəpwəh nikiukiuien, ti nəri nə mə Kumwesən sə rimənі mə truvei pehe nəri amasan nəha m kitaha ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpin me.
24 Pwəh sətərig mə tsəfo mhasitu ia kitaha me mho nokeikeiien mine noien amasan me.
25 Ripkamasan mhə mə tsəpwəh noien səvəi nousəsimwinien kitaha me rəmwhen ia nərmama nepwin kamho, mətə pwəh sərpwi əknekin kitaha me, mamho ia nəpin me ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nuveheien səvəi Iesu ruvəuvehe ipaka.
26 Iakani iaminha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka nipərhienien. Trini minuə samo nəri auər a irə, mamhəmwur pen ia noien ərəha, nənə netə riti mwi riwən anan mə traiu maikuas raka noien ərəha səkitaha.
27 Trini minuə kitaha saməmwur pen ia noien ərəha, nəri kuatia a tsaməti pen i mamheitenhi. Nəri nəha ro nehekirien i. In nə nəpin Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə mine napw i raməpnəpan pik trahi nərmama səməme haməmwəki in.
28 Kimiaha hiəukurən. Trini minuə iərmama riti ramərui Loa səvəi Moses, nənə iərmama kəru uə kahar tuharni irapw in, nənə in traməkeikei memhə. Ko kipkapi mhə tukwe.
29 Mətə rəfo ia iərmama sə ramavən avən ia Tini Kumwesən? Kumwesən ruvəni raka nəgkiariien vi səvənhi tukutaha, nənə nite Tini rərihi tərini əknekin nəgkiariien nəha. Mətə rəfo ia iərmama sə ro nəri auər a ia netə nəha sə rino in ruvehe məmher mo ikinan i? Nənimwin Ikinan rauai namasanien səvənhi m nərmama, mətə rəfo ia iərmama sə rani ərəha Nənimwin nəha? Iərmama nəha nərpwinien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi triskai məpi raka nərpwinien səvəi iərmama sə ramərui Loa səvəi Moses.
30 Iakani iaminha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka mə Kumwesən rimənі mə, "Iou takərpwin noien ərəha səvəi nərmama, nipərhienien iou tako." Nənə in rimənі mwi mə "Iərimənu in trəkiri noien me səvəi nərmama me səvənhi."
31 Kumwesən in ramiru. Trini minuə saməmak ia rəgin mə in trərpwin noien ərəha me səkitaha, nari nəha in nari riti səvəi nehekirien.
32 Mətə rerimiaha tramrhi nəpin kupwən, nəpin hiəpkuvehe vi a ia nukuraanien. Nəpin nəha nəpin skai. Kamo nəmisəien me m kimiaha, mətə hiəpwəh nimweiien.

10:23: Hip 4:14 **10:25:** Hip 3:13 **10:26:** Hip 6:4-8 **10:27:** Aes 26:11 **10:28:** Dut 17:6, 19:15 **10:29:** Eks 24:8, Hip 13:20 **10:30:** Rom 12:19, Dut 32:36, Sam 135:14 **10:30:** Dut 32:35

33 Nəpɨn me nepwɨn nərmama kamhəni ərəha kɨmiaha ia
nəmri nərmama, nənə mamho rərəha ia kɨmiaha. Nəpɨn me
nepwɨn kɨmiaha hiamərer kɨmiaha nərmama səməme kamho
rərəha ia nirəha iamɨnhi irə.
34 Kɨmiaha hiaməuvehi pəri nəmisəien kɨmiaha nərmama
səməme hamarə ia kalapus. Nəpɨn nərmama hənakres narim-
nari me səkɨmiaha, mətə rerɨmiaha ragien a tukwe, tɨ nəri
nə mə hiəuvəukurən raka mə narimnari nepwɨn nəha ikɨn
səkɨmiaha, səməme hamasan mhəpi raka, nənə narimnari me
nəha tuharə rerɨn.
35 Ro iamɨnhi irə tihaməkeikei mhərer əknekɨn, tɨ nəri nə mə
nərəkuien fwe ikɨn səkɨmiaha ramarə sə tihəuvehi.
36 Tihaməkeikei mho nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs mə
tiho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei. Nənə
tihəpkuvehi nəfe in ruvəni raka mə truvei pehe m kɨtaha.
37 Ro iamɨnhi irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə trɨpko
mhə tui,
“Iərmama i kamɨni mə truvehe, truvehe, in trɨpko mhə tɨpwə.
38 Mətə iərmama atukwatukw səiou trɨmɨru ia
nahatətəien səvənhi,
nənə trɨni mɨnuə ramavən rərɨg rərɨg,
nənə rerɨk trɨpkagien mhə tukwe.”
39 Mətə kɨtaha i səpko mhə iamɨnha irə. Ko səpkavən rərɨg rərɨg
mhə mə Kumwesən trouraha kɨtaha, rekəm. Kɨtaha nərmama
səvəi nahatətəien ia Kumwesən tsəuvehi nɨmɨruien.

11

Kaha kupwən me hənahatətə ia Kumwesən

1 Nahatətəien ia Kumwesən ikukurən amasan mə tikuvehi
narimnari amasan me ikameitenhi, mani nɨpərhienien ia
narimnari me ipkətə mhə ia nənimem.
2 Nahatətəien iamɨnhi in nəha nəfe kaha kupwən me həno
ro Kumwesən rəgnəgɨni irəha.
3 Nahatətəien ro kɨtaha səukurən amasan mə Kumwesən
rɨno neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam ia
nəgkiariien səvənhi, mo narimnari me nəha kamətoni həuku
pen ia narimnari me kɨpkətoni mhə.
4 Epel in rɨnahatətə ia Kumwesən, ro pen ruvei pen nari
riti m Kumwesən sə ramasan məpi raka səvəi Ken. Nənə
tɨ nəri nə mə in rɨnahatətə ia Kumwesən iamɨnhi irə, nənə
Kumwesən rɨni irapw mə in iəmə atukwatukw riti, nənə rerɨn
ragien tɨ nuvehiien narimnari me səvənhi. Nɨpərhienien iəmə
nəha ruvamhə raka, mətə noien səvəi nahatətəien səvənhi
raməgkiari ihi m kɨtaha.

10:33: 1Kor 4:9 **10:34:** Mat 6:20, Mat 19:21,29 **10:36:** Luk 21:19, Hip 6:12
10:38: Rom 1:17, Kal 3:11 **11:1:** Rom 4:18, 2Kor 5:7 **11:3:** Jen 1:1, Sam 33:6,
2Tes 3:5 **11:4:** Jen 4:3-10

5 Inok rinahatətə ia Kumwesən, ro pen kuvehi utə in mə
tripkemhə mhə, nənə kipkətoni mhə mwi in ti nəri nə mə
Kumwesən rimə uvehi raka in ia tiprənə i revən fwe ia neiai.
Mətə nəpin kipkuvehi raka mhə ihi in, Nəkukuə Ikinan rani
mə Kumwesən rerin ragien tukwe.
6 Mətə trini minuə iərmama ripkahatətə mhə ia Kumwesən,
in trəfo mo Kumwesən rerin ragien tukwe? In rireirei
anan noien, ti nəri nə mə iərmama riti rokeikei mə tru-
vehe ti Kumwesən, in tramə keikei mini nipərhienien mə
Kumwesən ramarə nənə mamo ramasan m nərmama səməme
hamə mwur mə tuhətoni in.
7 Noa rinahatətə ia Kumwesən. Ro iaminhi irə nəpin
Kumwesən rinani pen narimnari me min fwe kupwən
səməme nərmama həpwəh ihi nətoniien, Noa ramsiai, mamo
nəkwan, nənə muvrhəkin nitətə asori riti mə truvehimiru
nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. Ia
noien i, Noa ramo pui noien ərəha me səvəi nərmama ia
tiprənə, nənə muvehe iərmama riti sə ratukwatukw ia nəmri
Kumwesən ti nəri nə mə ramahatətə irə.
8 Epraham rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin
Kumwesən rəkwein in mə trevən ia tənə əpə riti tukuvei
pen min, ro nəkwan, mier, mireirei mə rauəku.
9 In rinahatətə ia Kumwesən ro pen in rarə ia tənə nəha
Kumwesən rino promes mə truvei pen min. Mətə rinamarə ia
kwopun nəha ia nimwə tapolen rəmwhen a iəpwispwis riti.
Nənə Aesak mine Jekop irau nəha Kumwesən rino promes
minrahar pəri, irau mwi krauarə a ia nimwə tapolen.
10 Epraham rino iaminha irə ti nəri nə mə in rameitenhi mə
trevən ia taon riti sə ramərer ia təkure nəri skai riti. Taon
nəha, Kumwesən rino mak irə, nənə mino raka ramarə.
11 Sera rinahatətə ia Kumwesən, ro pen Kumwesən ruvei
pen niskaiien min mə tro tipwin. Nəri auər a mə Sera in
rinəprənemə anan, mətə rərəhi tini ti nəri nə mə in rinətigite
ia Kumwesən sə rino promes min.
12 Ro pen sətoni mə iərmama kuatia a i Epraham rinərgharə
ipaka remhə, mətə rərəhi iəkunouihi riti, nənə nərmama ia
kwənəkwus səvənhi həuvehe mhəpik mhəmwhen ia kəməhau
me ia kəpuapen uə nipəkir ia nikare təsi ko kipkəvsini pam
mhə irəha.
13 Nərmama me i irəha pam kamhahatətə ia Kumwesən.
Mətə nəpin irəha hemhə, irəha həpwəh ihi nuvehiien narim-
nari me nəha səməme Kumwesən rino promes mə truvei
pen minraha. Irəha hamətoni mə narimnari me nəha

11:5: Jen 5:24 **11:7:** Jen 6:13-22, Jen 7:1, 1Pit 3:20, Rom 3:22, 4:13 **11:8:** Jen 12:1-5, Wok Me 7:2-4 **11:9:** Jen 26:3, Jen 35:12,17 **11:11:** Jen 18:11-14, Jen 21:2 **11:12:** Rom 4:19, Jen 15:5, 22:17, Dut 10:22 **11:13:** Jen 23:4, 1Kron 29:15, Sam 39:12, 1Tes 2:11

haməmak isipwin ihi ti nirəha, mətə rerinraha ramagien pik mə tuhətoni. Nənə irəha haməni irapw mə hamarə ia tiprənə i mətə irəha həmwhen a iəpwispwis me. Tiprənə i ripko mhə imwənraha pərhien.

14 Nəpin nərmama haməgkiari iaminha irə ramahatən pen mə irəha hamətui imwənraha atukwatukw.

15 Kamo rerinraha ramrhi tənə nəha həməier irə mə in nəha imwənraha atukwatukw ko hərərig mwi.

16 Mətə irəha həpkrərig mhə ti nəri nə mə hokeikei tənə əpə riti sə ramasan məpi raka, in nəha fwe ia neiai. Ro pen Kumwesən ripkauris mhə mə irəha tuhəkwein in mə Kumwesən səvənraha, ti nəri nə mə in rinəpnəpenə raka ia taon riti səvənraha.

17 Epraham rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin Kumwesən raməkiri nahatətəien səvənhi, rəmrutə Aesak ia təkure nifatə. Ia nəpin nəha Epraham i Kumwesən rino promes me min ramərer mwatuk mə trousi əpune tini anan kuatia.

18 Kumwesən ruvəni raka tukwe mə, "Epraham, nimwipwim me səməme tuhəuku pen ia Aesak irəha nə takəvsini irəha mə kwənəkwus me səim."

19 Mətə Epraham ramərer mwatuk mə trousi əpune tini, ti nəri nə mə rerin rarhi mə Kumwesən rukurən noien iərmama rətui mwi ia nemhəien. Ro pen nəpin ruvehi raka tini ia nifatə rəmwhen mə in rinətui mwi ia nemhəien.

20 Aesak rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia Jekop mine Isau, mamini irapw narimnari me səməme tuhəpkuvehe ia nəpin riti.

21 Jekop rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin ipaka remhə, in rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia tini Josef mi. In rinərpwi kaskin mərer əmakəmak, nənə maməgnəgini Kumwesən.

22 Josef rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin ipaka remhə, in rəgkiari ia nəpin nəha sə kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel tuhəier fwe tənə Ijip, mini mə tuhəfo ia nikəkrin me.

23 Tata mine mama səvəi Moses krinouahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin Moses rətui, irau krouətoni mə in iəkunouihi amasan riti, nənə krouərkwafə i roueste məkwə kahar. Nənə irau kroupkhekir mhə nəruien nəgkiariien səvəi kig.

24 Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpin in rupwinari, rəpwəh nəseniien mə tukəkwein in tini prən ouihi səvəi Fero, kig səvəi nəkur Ijip.

25 In revən marə irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi pəri nəmisəien irəha minraha. In rokeikei sə nəha məpi

11:16: Eks 3:6,15, Mak 12:26 **11:19:** Rom 4:17 **11:20:** Jen 27:27-29, Jen 27:39-40 **11:21:** Jen 48:15-16 **11:22:** Jen 50:24-25, Eks 13:19 **11:23:** Eks 1:22, 2:2 **11:24:** Eks 2:10-12

raka mə in tramregi ramasan ia nagienien i kamregi ramasan irə nəpin ouihi a, nagienien səvəi noien ərəha.

26 Ia nətəien səvənhi, kamo naurisien min ti Kristo sə tripkuvehe ramasan məpi raka nautə me pam ia tənə Ijip. Nətəien səvənhi ro iaminha irə ti nəri nə mə in raməti pen ia nərəkuien sə Kumwesən truvei pen min.

27 Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen in rier ia tənə Ijip məpwəh nehekirien ia kig nəha sə niemaha raməpi pik. In ripkəti ərari mhə mə trirərig, mətə ramərer əknekin rəmwhen mə in ramətoni Kumwesən i iərmama ripkətoni mhə ia nənimen.

28 In rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəmri nəveginien asori nəha Pasova, məmri mwi noien i nəkur Isrel ho pen netə ia təpinhə ia nimwə me səvənraha kamo agelo sə trouraha nəmritaik me rirapi irəha hemhə.

29 Nəkur Isrel me nəha hənahatətə ia Kumwesən, ro pen irəha həpi simwin ia təsi əruerəv. Irəha hənavən mhəpi simwin rəmwhen hamavən ia tiprənə əvəhak. Mətə nəpin nəkur Ijip haməmwur mə tuhəkurirə irəha, təsi rirərig muvehe mousəman irəha həmwhenimw.

30 Nəkur Isrel hənahatətə ia Kumwesən, ro pen havən mhəkuraukurau ia nəpai səvəi taon Jeriko meste nəpin sefen, nənə nəpai nəha rərkwəpir məsas.

31 Rehap pran səvəi suatuk in rinahatətə ia Kumwesən, ro pen in ripkemhə mhə irəha nəkur Jeriko səməme hənərui nəkwai Kumwesən. Nəkur Isrel həpwəh nousi əpuneien prən nəha ti nəri nə mə rerin ragien mə truvehi iəmə Isrel mi nəha səməmi krimauvehe mə trouətoni afafa taon nəha. Irau krauevən fwe ia nimwə səvənhi.

32 Mətə ko iapkəgkiari mhə mwi rəpwəmwis. Səiou nəpin riwən mə takəgkiari ia Kiteon, Parak, Samson, Jefta, Kig Tevit, Samuel, mine profet me.

33 Nərmama kupwən me nəha hamahatətə ia Kumwesən, nənə ro pen həuvehi irapw kig me ia naruagənien, mho noien atukwatukw me, mhəuvehi nəfe Kumwesən rino promes minraha, mhəsisəg ia tərhui laeon me,

34 mhousi əfi napw asori sə rauək, mhap mhəvtənhi nərmama səməme hənuə tuhərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien. Irəha nərmama niskaiien səvənraha riwən, mətə Kumwesən ruvei pen niskaiien minraha, nənə irəha həuvehe mhəskai ti naruagənien, mho naruagən me səvəi tənə əpə me hap.

11:26: Hip 10:34-35 **11:27:** Eks 12:51, Eks 14:13,14, Rom 1:20, 1Tim 1:17, Hip 11:1 **11:28:** Eks 12:21-30 **11:29:** Eks 14:21-31 **11:30:** Jos 6:12-21 **11:31:** Jos 2:1-21, Jos 6:21-25, Jem 2:25 **11:33:** Dan 6:22 **11:34:** Dan 3:23-27

35 Nipran nepwin nəha ikin səməme hənahatətə ia Kumwesən, Kumwesən ro nipwnətinraha me hətui mwi ia nemhəien. Nərmama nepwin mwi səməme hənahatətə ia Kumwesən, irəha hənəseni nərmama səməme haməmwəki irəha ho nəmisəien asori ia nipwranraha. Irəha həpkəpwəh mhə nahatətəien səvənraha mə nərmama səməme haməmwəki irəha heivi nari ia nirəha. Irəha hamahatətə ia Kumwesən mə in tro irəha hətui mwi ia nemhəien səvənraha ia nimiruien riti sə ramasan məpi raka.

36 Nənə irəha me nepwin, nərmama haməfkəmanə ia nirəha, mamhərisi irəha. Nənə irəha me nepwin, nərmama hərihi irəha ia jen, nənə mhəuvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

37 Irəha me nepwin kinəkwi əpune irəha ia kəruəterei. Nənə kərai əmwesi irəha nepwin ia so ro nipərin kəru. Nənə irəha me nepwin, kinərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien. Nənə irəha me nepwin hənamarə mamharkahu ia teki nəni mine sipsip, nautə səvənraha riwən anan. Nəpin me nərmama hamouraha irəha, mamho rərəha anan ia nirəha.

38 Irəha nərmama amasan me. Tiprənə i ripkəmhwen mhə mə irəha tuharə ikin. Irəha hamarə əpnapen a fwe ia kwopun akwesakwes ikin, mine ia təkuər me, mine ia nipəgi kəpwier me, mine ia nipəgi tənə me.

39 Nipərhienien i nərmama kupwən me nəha, irəha pam kani amasan nəghinraha ipwet mine ti nahatətəien səvənraha, mətə nəpin hənamarə irə həpkuvehi mhə nəfe kino promes irə,

40 ti nəri nə mə Kumwesən rinətə raka fwe kupwən nəfe tro m kitaha ramasan məpi raka. Nənə ia nətərigien səvənhi, in rokeikei mə trukupwən mo kitaha minraha səuvehe mho kuatia. Ia noien nəha in rukurən noien kitaha minraha səuvehe mhatukwatukw pam.

12

Kumwesən raməkoui atukwatukw nipwnətin me

1 Nərmama me nəha hənahatətə ia Kumwesən irəha həmwhen ia iərmama riti sə rani irapw nəfe rinətoni ia nənimen mə kitaha səukurən niniien nipərhienien irə. Irəha həpik kamhərer kuraukurau ia kitaha. Ro iaminhi irə pwəh səfraka nari pəmpəm me pam, mine noien ərəha sə raməkwtəmhiri əknekin kitaha, nənə mhaiu ia naiuien nəha Kumwesən rinəmri kupwən ia kitaha məpwəh nəpouien.

2 Ia nəpin me tsaməti pen a ia Iesu nəha in nukune nahatətəien səkitaha fwe nukunen meste nəkrəkwerin. In rəti

11:35: 1King 17:17-24, 2King 4:18-37 **11:36:** 1King 22:24-27, Jer 20:2, 37:15, Jer 38:6 **11:37:** 2Kron 24:21 **12:1:** Rom 7:21, 1Kor 9:24-25 **12:2:** Hip 1:3

ərgarig pen ia nei kamarkuaui mətoni nagienien sə in tragien irə kurirə. Ro iaminhi irə in revən ia nei kamarkuaui mo nəri auər a ia naurisien tuko min. Nənə təkwtəkwuni nəha in raməkure ia nikare jea mwatuk sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu.

3 Ramasan mə rerimiaha tramrhi Iesu mə rinəfərer əknekin nəpin nərmama ərəha me kamhəmwəki in, mamho noien ərəha irə, kamo kimiaha hiəregi hiənəpou ia nimiruien səkimiaha mhəpwəh.

4 Nərmama me səməme kamho noien ərəha kamho nəmisəien m kimiaha. Rəmwhen mə hiamərer ia naruagənien riti. Mətə kimiaha riti ripkemhə mhə ihi ia naruagənien nəha.

5 Kimiaha tihəpwəh nenouenouien nəgkiariien i raməkwein tini ia kimiaha. Rani mə,

"Nərik, nəpin Iərimənu raməkoui atukwatukw ik, tikəpwəh noien nəri auər a irə.
Rerim trəpwəh nəpouien nəpin ranise skai noien ərəha səim.

6 Trini minuə Iərimənu rokeikei pik iərmama riti, nənə traməkeikei məkoui atukwatukw.
Nənə in traməkeikei mo nəmisəien m iərmama sə raməkwein i mə tini mə trəpwəh noien ərəha səvənhi."

7 Ro pen tihərer əknekin ia nəpin sikai me. Kumwesən rauvei pehe nəpin sikai me nəha ti nəkoui atukwatukwien kimiaha. Noien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ramo kimiaha rəmwhen mə kimiaha nipwnətin me. Iəkunouihi riti riwən sə tata səvənhi ripkəkoui atukwatukw mhə in.

8 Kumwesən raməkoui atukwatukw pam nipwnətin atukwatukw me. Trini minuə Kumwesən rəpwəh noien iaminha irə ia kimiaha nənə nipwran nə mə ripko mhə nipwnətin atukwatukw me nə kimiaha.

9 Ia nikaren səkitaha nərmama, səkitaha me fwe tata me hənəkoui atukwatukw kitaha fwe kupwən, nənə səsiai irəha. Mətə rəfo ia Tata səvəi nənimwitaha? Ramasan mə kitaha tseiwaiu mhəsiai mwi in mhəpi raka nənə mhəmiru.

10 Tata me səkitaha fwe kupwən hənəkoui atukwatukw kitaha nəpin kwakwa a ia nətərigien a səvənraha. Mətə Kumwesən raməkoui atukwatukw kitaha mə trasitu ia kitaha, mo kitaha səuvehe mho nəkur ikinan me rəmwhen irə.

11 Kimiaha hiəukurən. Noien i nəkoui atukwatukwien iərmama nəpin kamo ro nəmisəien i. Ripko mhə nari riti kamregi ramasan irə, mətə kurirə irə trukuə kwənkwan ia nimiruien səvəi nərmama səməme kinəkoui irəha irə mheste həpwinari. Kwənkwan nə in i nəmərinuien mine natukwatukwien.

12:6: Rev 3:19 **12:7:** Dut 8:5, 2Saml 7:14 **12:11:** Jem 3:17-18

12 Ro iaminhi irə kimiaha hiənəpou rəgimiaha remhə ti-
hamək eikei mhəuvehi utə rəgimiaha. Mə nukurhumiaha
rinəpou həvi atukw i pwəh riskai.
13 Tiho suatuk atukwatukw me nisumiaha travən irə mə sin
ia kimiaha nisun rərəha nisun ko ripkərəha anan mhə mier
raka mətə tripkamasan mwi.

Tihaməsiari kamo hiameikuə a nиregiien Kumwesən
raməgkiari

14 Tihəmwur mə tiharə amasan ia nəmərinuien kimiaha
nərmama me pam, nənə mhəmwur mə tiho nimiruien
səkimiaha ro ikinan. Iərmama sə ripko mhə ikinan, ko
ripkətoni mhə nəmri Iəriməmu nəpin riti.
15 Tihətui amasan kamo kimiaha riti rarfai ia namasanien
səvəi Kumwesən. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ruvehe
məmwhen ia nuai nei akonə riti sə rukwesər mutə mukuə
kwənkwan rərəha. Iərmama sə ro iaminha irə tro nərmama
həpik həuvehe mhəmkemik ia noien ərəha.
16 Tihətui amasan kamo kimiaha nərman mine nipran hiəiri
əpnapen kimiaha me. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ro
nəri auər a ia narimnari ikinan me rəmwhen Isau rino. In
rəmri pen nəmri nari ia nasoriien səvəi nəmritaik kuvehi
nənimen ia nəveginien plet kuatia.
17 Kimiaha hiəukurən mə kurirə in rokeikei mə truvehi mwi
nasoriien nəha, nənə markut pik mə tata səvənhi trəkwein
amasan irə, mətə rekəm. Nəri auər a mə Isau rinasək pik
tukwe, mətə ko ripkrərig mhə ia noien nəha sə rino.
18 Kimiaha hiəpkuvehe mhə ia təkuər riti rəmwhen təkuər
Sinae. Fwe kupwən nəkur Isrel həuvən ia təkuər nəha,
mhətoni napw rauək. Nəpitəvien reiwaiu mahakwi nari.
Həregi nimətagi asori,
19 mine nasəkien səvəi kisipw. Həregi mwi reri Kumwesən
raməgkiari minraha. Nəpin həregi nəgkiariien səvənhi, həni
mə irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi mwi nəgkiariien
nəha.
20 Irəha həhekir mətəmnimwin ti nəgkiariien nəha rimə ni
mə,
"Trini minuə nari riti rirapi təkuər i, nəri auər mə nərimiru a
riti,
mətə tukaməkeikei kəkwi əpune ia kəruəterei."
21 Nəpin Moses rətoni narimnari me nəha, in mwi
riregi rərəha nənə mini mə, "Iou iakinehekir iakinehekir,
minamətəmnimwin."

12:12: Aes 35:3 **12:13:** Prov 4:26 **12:14:** Sam 34:14, Rom 12:18 **12:15:** Wok Me 8:23 **12:16:** Jen 25:33-34 **12:17:** Jen 27:30-40 **12:18:** Eks 19:16-20, Dut 4:11-12 **12:19:** Eks 20:18-21, Dut 5:22-27 **12:20:** Eks 19:12-13 **12:21:** Dut 9:19

22 Mətə kɨmiaha hiəuvəuvehe ia təkuər i Saeon, mɨne taon i imwei Kumwesən sə ramɨru. In i Jerusalem vi fwe ia neiai, kwopun nagelo me həpɨk hamousəsɨmwɨn irəha me ikɨn mamhagien ia nəpɨn me.

23 Hiəuvəuvehe ia nousəsɨmwɨnien asori səvəi nərmama me səvəi Kumwesən səməme həmwhen ia nəmritaik me səvənhi, kɨmərai pen nəghɨnraha fwe ia neiai. Hiəuvəuvehe tɨ Kumwesən sə trɨpkəkiri noien səvəi nərmama me pam. Hiəuvəuvehe tɨ nənɨmwi nərmama amasan me kɨno həuvehe mhatukwatukw pam.

24 Hiəuvəuvehe tɨ Iesu sə ravi sɨmwɨn nərmama mɨne Kumwesən ia nəgkiariien vi kɨnərihi tərini əknekɨn. Nənə hiəuvəuvehe tɨ netə sə kɨməvi tɨ noien ərəha raməgkiari mani nəri amasan məpi raka nəfe nɨte Epel rani.

25 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mhətui amasan kamo hieikuə a nɨregiien Kumwesən nəha raməgkiari m kɨmiaha. Nəkur kupwən me nəha səməme heikuə a nɨregiien nəgkiariien səvənhi sə iərmama ia təkure tɨprənə rani tɨ nəsuəpwiriien irəha, mətə ko həpkap mhə nəpɨn Kumwesən rərpwɨn noien ərəha səvənraha. Nənə trɨni mɨnuə kɨtaha seikuə a nɨregiien nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ruku pen fwe ia neiai muvehe mə trəsuəpwiri kɨtaha, tsəfo map nəpɨn trərpwɨn noien ərəha səkɨtaha?

26 Ia nəpɨn nəha fwe kupwən reri Kumwesən rɨməkiukiu ia tɨprənə, mətə təkwtəkwuni nəha in rəgkiari m kɨtaha mɨni mə, “Nəpɨn riti mwi nəha ikɨn, iou takɨkiukiu mwi ia tɨprənə. Ia nəpɨn nəha rɨpko mhə tɨprənə əpa trɨkiukiu, neiai mwi trɨkiukiu.”

27 Nəgkiariien nəha Kumwesən rɨməni mə, “Nəpɨn riti mwi,” nɨpwran i mə in trɨkiukiu ia narimnari me ia tɨprənə i səməme in rɨno mə truvehi raka irəha. Mətə narimnari me səməme həpwəh nɨkiukiuien irəha tuharə rerɨn.

28 Ro pen pwəh səni tanak tɨ Kumwesən. Nari riti riwən ko rɨkiukiu ia nɨtətə sə in ramərɨmənu irə. Nənə in ruvəuvei pehe raka nɨtətə nəha m kɨtaha. Ramasan mə tsəfwaki min ia noien sə rerɨn ragien tukwe ia nɨsiaiien mɨne nehekɨrien,

29 tɨ nəri nə mə “Kumwesən səkɨtaha rəmwhen ia napw asori riti sə ramahi əmwesi narimnari me pam.”

13

Nəvəhagien sampam

1 Nokeikeiien i hiamokeikei piəvtaha me irə pwəh ramo a iamɨnhi irə.

12:22: Kal 4:26, Rev 5:11 **12:23:** Luk 10:20 **12:24:** Hip 8:6, 10:22, 1Tes 1:2, Jen 4:10 **12:25:** Hip 2:1-3, Hip 10:26-29 **12:26:** Eks 19:18, Sam 68:8, Hag 2:6 **12:29:** Dut 4:24, 9:3, Aes 33:14 **13:1:** Jon 13:34

2 Tihəpwəh nenouenouien mə tihətoni amasan tɨ iəpwɨspwɨs me səməme haməuvehe imwəmiaha. Nərmama nepwɨn fwe kupwən həno noien nəha, mhəuvehi puvnimwə nagelo me nepwɨn ia nəkwai nimwə me səvənraha, mətə həreirei anan mə irəha nagelo me.

3 Rerɨmiaha tramrhi nərmama səməme hamarə ia kalapus rəmwhen mə kɨmiaha mwi hiamarə ia kalapus kɨmiaha mɨnraha. Rerɨmiaha tramrhi nərmama səməme nərmama əpə me hamo irəha həregi rərəha anan ia nɨpwranraha. Rerɨmiaha tramrhi irəha tɨ nəri nə mə kɨmiaha mwi hiamregi rərəha ia nɨpwramiaha rəmwhen ia nirəha.

4 Pwəh nərmama pam həsiai narəien səvəi pran mɨne iərman səməmi krouarə pəri. Iərman mɨne pran səməmi krauarə pəri irau trousiai napri pəriien səvənrau ia nəpɨn me. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Kumwesən trərpwɨn noien ərəha səvəi nərman mɨne nɨpran səməme kamhəiri əpnapen irəha me uə səməme kamhakres irəha me.

5 Tihamarə mhəpwəh nokeikei pɨkien mane. Rerɨmiaha traməkeikei magien a tɨ narimnari me nəha hiaməuvehi rəmwhen tɨ nəri nə mə Kumwesən ruvəni raka mə,

“Ko iapkəpwəh mhə ik,
məpwəh nap rakaien ia niram nəpɨn riti.”

6 Ro iamɨnhi irə kɨtaha səukurən nɨniien nəgkiariien i, mhəpwəh nəmkiəmkiien mə,

“Iərɨmənu in iasitu səiou,
ro pen iou iakəpwəh nehekɨrien.
Nəfe iərmama rukurən noien miou?”

7 Rerɨmiaha tramrhi nəmə asori me səkɨmiaha səməme haməkupwən mhahatən kɨmiaha ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Hətərɨg ro mə hənəfarə irə mheste hemhə. Hətərɨg irə nənə mhəuvnhi nahatətəien səvənraha.

8 Iesu Kristo in ramo a iamɨnhi irə mɨne ia nərineiv, ipwet, nənə tramarə a iamɨnhi irə mɨne ia nuk nuk me mɨpko mhə sampam.

9 Tihəpwəh nəseniien nahatənien vi me səpəmsəpə həvi raka kɨmiaha ia suatuk atukwatukw. Iakani iamɨnha irə tɨ nəri nə mə ramasan mə reri iərmama fwe imwə namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a trasitu irə mo ruvehe mɨskai. Rərəha mə truvehe mɨskai ia natuakəmien me səvəi nəvegɨnien. Natuakəmien me nəha həreirei nasituien ia nərmama səməme kamhesi pen.

10 Nɨfatə səkɨtaha rarə. Mətə pris me səməme kamho wok səvənraha fwe imwə ia nimwə tapolen, kɨpkəseni mhə irəha mə tuhani nəvegɨnien riti ia nɨfatə nəha səkɨtaha.

13:2: Rom 12:13, 1Tes 4:9, Jen 18:1-8, Jen 19:1-3 **13:3:** Mat 25:36, Hip 10:34 **13:4:** Kal 5:19,21, Efes 5:5 **13:5:** 1Tim 6:8, Jos 1:5 **13:6:** Sam 27:3, 146:5 **13:7:** 1Kor 4:16, Hip 6:12 **13:8:** Efes 4:14 **13:9:** Rom 14:17

11 Ia noien səvəi pris asori anan səvəi nəkur Isrel, nəpin rousi əpune raka nərimiru, nənə muvehi niten, muvnimwə fwe kwopun ikinan anan, nənə muvei pen m Kumwesən ti naikuas rakaien noien ərəha səvəi nərmama. Mətə kurirə irə həuvehi raka nipwrai nərimiru nəha mhəuvehi mhəuvani əmwesi fwe iruə kwopun nərmama həpkarə mhə ikin.

12 Ia noien a mwi nəha, Iesu riməregi nəmisəien ia taon fwe iruə, mə ia niten atukwatukw in trəpərhi nərmama me səvənhi, mo irəha nəkur ikinan me.

13 Ro iaminhi irə pwəh kitaha səuvən mhətoni in ia kwopun nəha fwe iruə, mhəregi rərəha kitaha min ia noien i nərmama həno auris in.

14 Kimiaha hiəukurən. Ia təkure tiprənə i taon atukwatukw riti səkitaha riwən sə tramarə rerin. Mətə kitaha samətui ia taon səkitaha sə tripkuvehe.

15 Ro iaminhi irə ia nəpin me pam pwəh kitaha saməni irapw nəghi Iesu mə in Iərimənu səkitaha. Noien nəha rəmwhen ia nimwək mwəki nari kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən ti nəgnəginiien in.

16 Tihəpwəh nenouenouien mə tiho noien amasan, nənə mhəriari səkimiaha me narimnari. Noien nəha mwi rəmwhen ia nimwəkmwəki nari kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən rerin ramagien tukwe.

17 Tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha nənə mhəsiai irəha. Irəha nəha hamətui amasan ti nimiruien səkimiaha mhəpwəh napwisien, ti nəri nə mə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw ti Kumwesən mə haməuvehi wok nəha mhəfo irə. Tihaməkeikei mho rerinraha ragien ti wok nəha. Trini minuə hiəpwəh noien rerinraha ragien ti wok nəha, noien nəha ko ripkasitu anan mhə ia kimiaha.

18 Tihaməkeikei mhəfwaki tukumaha. Kimaha iahəukurən amasan mə noien səkimaha ratukwatukw a, nənə iahokeikei anan mə tahamo a noien amasan ia nəpin me.

19 Iou iakokeikei anan mə tihaməkeikei mhəres Kumwesən mə iou takrərig pehe akwauakw a tukumiaha.

20 Kumwesən in nukune nəmərinuien. In rino Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Iesu in iəmə asori sə ramətui amasan ti sipsip me səvənhi. Niten kinərihi tərini əknekin nəgkiariien irə, nəgkiariien i tramarə rerin.

21 Təkwtəkwuni iakaməfwaki m Kumwesən mə truvei pehe narimnari amasan me pam m kimiaha səməme tuho kimiaha hiəmwhen ti noien nəkwan. Iakaməres in mə ia nasituien səvəi Iesu Kristo in tramo wok ia reritaha mamo nəfe noien

13:11: Lev 16:27 **13:12:** Mat 21:39, Jon 19:17 **13:13:** Hip 11:26, 12:2 **13:14:** Hip 11:10,16, Hip 12:22 **13:15:** 2Kron 29:31, Sam 50:14,23, Hos 14:2 **13:16:** Fil 4:18 **13:17:** Esik 3:17, 1Tes 5:12 **13:18:** Wok Me 24:16, 2Kor 1:12

ramasan ia nənimen. Pwəh nəgnəginiien ramevən ti Iesu ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iaminhi.

22 Piak me, iakaməres kimiaha mə tihəpwəh nəpou akwauakwien ti niregiien nəgkiariien səiou iakamərpwi əknekin kimiaha irə, nəkukuə i iakimərai m kimiaha rəpwəh nəpwəmwisien.

23 Iakokeikei mə tihəukurən mə piəvtaha nəha Timoti, irəha hənəseni raka in rier ia kalapus. Trini minuə in truvehe akwauakw nənə kimrau min tarouvehe.

24 Kimiaha tihəni tukwini ramasan səkimaha revən ti nəmə asori me pam səkimiaha mine nərmama me pam səvəi Kumwesən nə imwəmiaha. Piəvtaha me ia tənə Itali haməni ramasan tukumiaha.

25 Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

Jemes
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 48 Jemes rɨməkupwən mɨrai nəkukuə i ia nəkukuə me pam ia Niutestamen. Jemes in piəvi Iesu. In iəmə asori riti ia nəmə asori me səvəi nakalasia me fwe Jerusalem. Nəkukuə səvənhi revən tɨ nakalasia me pam rɨpkevən mhə tɨ nousəsɨmwɨnien səvənraha kuatia. Jemes rɨmərai nəkukuə i mə trahatən nakalasia me ia noien səvəi nərmama səməme kamhahatətə ia Kristo. In rɨni mə trɨni mɨnuə nahatətəien səvəi iərmama riti ro nɨpərhienien, tukətoni ia noien səvənhi. Jemes ramahatən nərmama ia narimnari me mɨni mə niemaha trəpwəh nəpiien irəha. Irəha tuhəpwəh nɨni ərəhaien irəha me. Irəha tuho rəmnəmwhen a ia nirəha me. Irəha tuhətui amasan tɨ nəfe nəramɨnraha rani. Irəha tuhəpwəh nəfiəutəien irəha. Irəha tuho nətərɨgien səvənraha rəpwəmwɨs nənə mhəfwaki.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Jemes. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən mɨne Iesu Kristo Iərɨmənu səkɨtaha. Iakamərhi pehe nəkukuə i rauvehe tukumiaha kwənəkwus twelef səvəi nəkur Isrel hiamarə kɨrkɨri ia tənəmtənə me. Iakani ramasan tukumiaha.

Nahatətəien mɨne nukurənien

2 Piak me, narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kɨmiaha. Nəpɨn tihətoni, rerɨmiaha traməkeikei magien.

3 Kɨmiaha hiəuvəukurən raka mə nəpɨn nəmisəien ruvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səkɨmiaha, noien nəha tro hiəuvehe mhəskai mwi tɨ nərer əknekɨnien ia nahatətəien səkɨmiaha.

4 Nənə kɨmiaha tihaməkeikei mhərer əknekɨn ia nahatətəien səkɨmiaha ia nəpɨn me mheste pen nəpɨn sə tihəuvehe mhatukwatukw mhəmwhen, nari riti mwi ko rɨpkiwən təni mhə kɨmiaha.

5 Trɨni mɨnuə kɨmiaha riti nukurənien səvənhi rəpwəh nəmwhenien, ramasan mə in trəres Kumwesən sə rauvei pen auər a narimnari me m nərmama me pam mɨpkətə ərəha mhə irəha. Nənə Kumwesən trasitu irə, mo nukurənien səvənhi ruvehe məpwəmwɨs mwi.

6 Mətə nəpɨn iərmama nəha trəres i, in traməkeikei mahatətə ia Kumwesən, məpwəh nəmkiəmkiien, tɨ nəri nə mə iərmama

---

1:1: Kal 1:19, Wok Me 15:23, 1Tes 1:1 **1:2:** Rom 5:3-5 **1:3:** 1Tes 1:7 **1:5:** Prov 2:3-6 **1:6:** Mak 11:24

sə raməmkiəmki nari rəmwhen ia peiau ia təsi nimətagi raməpwi raməsəsau əpnapen.

7 Iərmama iaminhi ko rəpwəh nətəien mə truvehi nari riti ruku pen ti Iərimənu,

8 ti nəri nə mə nətərigien səvənhi ro kəru ko ripkərer mhə ia nari kuatia ia noien me sə in ramo.

Iərmama auər a mine iərmama sə nautə səvənhi rasori

9 Trini minuə piəvtaha riti nautə səvənhi riwən, ramasan mə rerin tragien nəpin Kumwesən truvehi utə in.

10 Rəmwhen a mwi trini minuə piəvitaha riti nautə səvənhi rasori, ramasan mə rerin tragien nəpin Kumwesən truvehi irapw in. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama nautə səvənhi rasori traukei məmwhen ia tihi nurhi.

11 Nəpin meri rutə məpnəpan pik mənhi nurhi, nurhi trimhiə, tihin traukei məsas, namasanien səvənhi triwən. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama nautə səvənhi rasori. Nəpin ramavən mamowok səvənhi, in tremhə, nautə səvənhi triwən.

Kumwesən ko ripko mhə iərmama rimwei ia nərəhaien

12 Nəpin nəmisəien truvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səvəi iərmama riti, trini minuə iərmama nəha ramərer əknekin ia nahatətəien səvənhi, rerin tragien. Nəpin nəmisəien nəha traraka irə, Kumwesən truvei pen nimiruien rerin min rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisiaiien m iərmama riti. In rino raka promes mə truvei pen nimiruien rerin nəha m nərmama me səməme hokeikei in.

13 Trini minuə iərmama riti riregi noien ərəha ravi nətərigien səvənhi, iərmama nəha trəpwəh niniien mə, "Kumwesən rərhi pehe nəri i, mavi nətərigien səiou irə mə takimwei." In trəpwəh niniien nəgkiariien nəha ti nəri nə mə noien ərəha ko ripkivi mhə nətərigien səvəi Kumwesən, nənə ripko mhə noien səvəi Kumwesən mə trivi nətərigien səvəi iərmama irə.

14 Mətə iərmama triregi noien ərəha ravi nətərigien səvənhi nəpin rerin atukw ramrhi noien ərəha sə in rokeikei mə tro. In nə ravi nətərigien səvənhi mamiri raka in.

15 Nəpin iərmama rerin rinamrhi noien ərəha sə in rokeikei pik mə tro, noien ərəha nəha truvi nətərigien səvənhi mo in rimwei. Nənə noien ərəha truvehe masori ia nimiruien səvənhi mukuə kwənkwan nə iərmama nəha tremhə.

16 Piak keikei me. Kimiaha tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kimiaha.

17 Narimnari me pam səməme hamasan mhatukwatukw kauvei pehe m kitaha kamhəuku pen fwe ia neiai. Kumwesən ramərhi irapw pehe narimnari me nəha. In rino meri, mine

1:9: Jem 2:5 **1:10:** Aes 40:6-7, 1Pit 1:24 **1:12:** 2Tim 4:8 **1:14:** Rom 7:7-10 **1:17:** Mat 7:11

məkwə, mɨne kəməhau me ia nɨmagouagou. Noien səvənhi ko rəpwəh nərariien, uə in ko rəpwəh nərariien muvei pehe təkutan m kɨtaha, məpwəh kɨtaha samarə ia nəpitəvien.

18 Tɨ nəri nə mə Kumwesən rokeikei in rərhi pehe nəgkiariien sə ro nɨpərhienien. Nəgkiariien nəha ro kɨtaha səuvehe mhəno nəkwərhakwərha me səvənhi. Kumwesən ro iamɨnhi irə mə ia narimnari me pam in rɨno kɨtaha tsəmwhen ia kwənkwai nei me sə vi tukukupwən kesi.

Kɨmiaha tihaməkeikei mhətərɨg ia nəgkiariien səvəi Kumwesən mho nəfe rani.

19 Piak keikei me, rerɨmiaha tramrhi nəgkiariien i. Nəpɨn kɨmiaha hiaməgkiari, tihaməkeikei mhətərɨg amasan, mhəpwəh nəgkiari akwauakwien. Kɨmiaha tihəpwəh nəseniien niemaha rəpi akwauakw kɨmiaha,

20 tɨ nəri nə mə niemaha səvəi iərmama ko rɨpkukuə pehe mhə nukwan sə ratukwatukw rəmwhen Kumwesən rokeikei.

21 Kɨmiaha tihaməkeikei mhərarki raka noien me pam səməme həmkemɨk mɨne noien ərəha me nəha həpɨk ia nɨmɨruien səkɨmiaha. Tiheiwaiu mhətərɨg amasan tɨ nəgkiariien nəha kɨnəpwei rəmwhen ia nuni nari ia rerɨmiaha. Nəgkiariien nəha rukurən nuvehimɨruien kɨmiaha.

22 Mətə tihaməkeikei mho nəfe nəgkiariien nəha rani. Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiamətərɨg a irə, hiameikuə atukw a ia kɨmiaha.

23 Trɨni mɨnuə iərmama riti ramətərɨg a ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, mətə rəpwəh noien nəfe rani, in rəmwhen ia iərmama sə ramətə nənimen ia klas.

24 Nənə nəpɨn rətə raka nənimen, məpwəh mevən, təkwtəkwuni a mwi renouenou mə nənimen rɨnəfo irə.

25 Mətə iərmama sə raməti pen ia loa atukwatukw nəha sə rameivinari ia nərmama, nənə raməti pen mamətə ia nəpɨn me, mɨpko mhə in iərmama sə ramətərɨg a nənə menouenou i, mətə in ramo nəfe loa nəha rani, iərmama sə ramo iamɨnhi Kumwesən trəkwein amasan irə ia nəfe wok səvənhi ramo.

26 Trɨni mɨnuə iərmama riti rerɨn ramrhi mə in iərmama səvəi nəfwakiien, mətə rɨpkətə amasan mhə tɨ nəfe nəramɨn ramɨni, in rameikuə atukw a irə. Nəfe nari in ramo mamsiai Kumwesən irə ramo auər a.

27 Kumwesən in Tata səkɨtaha. Noien i nəkur əfwaki me tuho mhəsiai in irə sə ratukwatukw məmher ia nənimen, in i irəha tuhaməkeikei mhasitu ia nɨpran me səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha, mhasitu ia nəkwərhakwərha kemhə təni irəha, nənə mhətui amasan mwi

1:18: Jon 1:13 **1:20:** Pri 7:9 **1:21:** Kol 3:8, 1Tes 2:1 **1:22:** Mat 7:26, Rom 2:13 **1:25:** Rom 8:2, Jem 2:12, Jon 13:17 **1:26:** Sam 34:13, Sam 141:3

ti nimiruien səvənraha mə noien ərəha me səvəi tiprənə i tuhəpwəh noien irəha həuvehe mhəmkemik.

2

Kimiaha tiho rəmnəmwhen a ia kimiaha me

1 Piak me, kimiaha hiənahatətə raka ia Iərimənu asori səkitaha Iesu Kristo. Ro pen kimiaha tihəpkopəiti mhə ia kimiaha me, mətə tiho rəmnəmwhen a.

2 Trini minuə kimiaha hiousəsimwin kimiaha me, nənə iəmə kəru krouuvnimwə pehe, riti tinari səvənhi ramasan, ruvei pen rig kino ia kol, riti nautə səvənhi riwən, tinari səvənhi rəpəruəpəruə, kimiaha tihaməkeikei mho rəmnəmwhen a ia nirau.

3 Rərəha mə hiəsiai iəmə tinari səvənhi ramasan, mhəni pen tukwe in mə, "Uvehe, məkure i ia kwopun amasan ikin," mhəni ərəha iəmə i nautə səvənhi riwən mə, "Ərer pen fwe," uə "Əkurei irapw ia nisuk."

4 Nəpin kimiaha hiamo noien me iaminhi, hiətoni mə kimiaha nepwin hiasori mhəpi raka kimiaha nepwin. Nənə hiaməkiri nərmama ia nətərigien ərəha səkimiaha.

5 Piak keikei me, hətərig ro. Kumwesən ruvərfi raka nərmama nautə səvənraha riwən ia təkure tiprənə i mə nahatətəien səvənraha triskai. In ruvərfi raka mwi irəha mə tuhəuvnimwə pen ia nitətə sə in ramərimənu irə. Nitətə nəha Kumwesən rimәni mə nərmama səməme hokeikei in tuhəuvnimwə pen irə.

6 Mətə kimiaha hiamətə ərəha a nərmama me nəha nautə səvənraha riwən. Mətə nisimə nəha kamho nəmisəien m kimiaha? Nisimə nəha kamhəvi irapw kimiaha ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin? Kwa nərmama me nəha nautə səvənraha rasori kamho iaminhi irə.

7 Irəha nəha kamhəni ərəha nahag asori səvəi Iesu, nəhag sə Kumwesən rinəkwein kimiaha irə.

8 Mətə loa asori səvəi Iərimənu səkitaha raməmak ia Nəkukuə Ikinan rani mə, "Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw ik." Trini minuə kimiaha hiamesi pen pərhien nəgkiariien nəha, hiamo noien amasan.

9 Mətə trini minuə hiamopəiti ia nərmama nepwin, hiamo noien ərəha, nənə loa nəha tro pui kimiaha, mini mə kimiaha nərmama sə hiamərui Loa.

10 Trini minuə iərmama riti ramarkut mə tresi pen pam nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə rapəti ia nəgkiariien kuatia a, rəmwhen mə in rinərui nəgkiariien me pam ia Loa nəha.

11 Kumwesən nəha sə rimәni mə, "Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə," Kumwesən nəha in nəha rimәni mwi mə,

---

2:1: Wok Me 10:34, Jem 2:9 **2:5:** 1Kor 1:26-28 **2:8:** Mat 19:19, Kal 5:14 **2:9:** Dut 1:17 **2:10:** Mat 5:19 **2:11:** Eks 20:13-14, Rom 13:9

“Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama.” Trɨni mɨnuə ikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamousi əpune iərmama, ik iərmama ikamərui ihi Loa səvəi Kumwesən.
12 Nəgkiariien me səkɨmiaha mɨne noien me səkɨmiaha tuhaməkeikei mhesi pen loa sə rameivinari ia kɨmiaha. Kɨmiaha tihaməkeikei mho iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə Kumwesən trəkiri kɨmiaha ia loa nəha.
13 Trɨni mɨnuə iərmama riti rəpwəh napiien nərmama nəpɨn raməkiri irəha tɨ noien me səvənraha, Kumwesən trəpwəh napiien in nəpɨn trəkiri in tɨ noien me səvənhi. Napiien tɨ iərmama ramasan məpi raka nəkiriien in tɨ noien me səvənhi.

Nahatətəien sə rɨpko mhə nari riti ro nəri auər a i

14 Piak me, trəfo masitu ia iərmama riti trɨni mɨnuə rani mə ramahatətə ia Iesu Kristo mətə in rɨpko mhə nari riti, ko nahatətəien sə ro iamɨnhi irə ruvehimɨru in? Rekəm!
15 Trɨni mɨnuə piəvtaha riti uə kɨtirimətaha riti ramarə ərəha tɨnari səvənhi riwən nəvegɨnien sənəni rəpwəh nəmwhenien,
16 tihaməkeikei mhəuvei pen tɨnari uə nəvegɨnien min. Trɨni mɨnuə hiəpwəh nuvehi penien nari riti min, mhəni pen a tukwe in mə, “Evən ia nəmərinuien, məpwəh nəkwieiien, məni amasan nari,” nəgkiariien nəha trəfasitu irə? Ro nəri auər a i.
17 Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa trɨni mɨnuə rɨpko mhə nari riti remhə.
18 Mətə iərmama riti trəgkiari iamɨnhi irə mɨni mə, “Ik səim nə nahatətəien, mətə iou səiou nə noien me.” Itə. Ko iko ro iakətoni nahatətəien səim mətə ipko mhə nari riti? Rəknekɨn. Mətə iou iakukurən noien ikətoni ia noien me səiou mə iakamahatətə pərhien.
19 Ik ikani nɨpərhienien ia Kumwesən mə in kuatia a. Ramasan. Nəremhə me irəha mwi kamhəni nɨpərhienien irə, nənə kamhəhekɨr mamhətəmnɨmwɨn.
20 Ik iərmama ikreirei nari. Nahatətəien sə rɨpko mhə nari riti ro nəri auər a i. Ikokeikei mə tako ikətoni mə nəri nəha ro nɨpərhienien i?
21 Rerɨm trɨrhi ro kaha kupwən səkɨtaha Epraham. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən rɨməni mə in ratukwatukw ia nənimen nəpɨn rɨnaməmrutə tɨni, Aesak, ia təkure nɨfatə.
22 Ikətoni mə nahatətəien səvəi Epraham mɨne noien me səvənhi krauo nari kuatia. Noien me səvənhi həno nahatətəien səvənhi ruvehe matukwatukw məmwhen.
23 Nənə nəgkiariien i səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə. Rɨni mə, “Epraham rɨni nɨpərhienien ia Kumwesən. Nənə

2:12: Kal 6:2, Jem 1:25, 1Tes 2:16 **2:13:** Mat 5:7, Mat 18:32-35 **2:14:** Mat 7:21 **2:15:** 1Jon 3:17 **2:17:** Jem 2:20,26 **2:18:** Kal 5:6 **2:19:** Mat 8:29 **2:21:** Jen 22:9-12 **2:22:** Hip 11:17-18 **2:23:** Rom 4:3,9,22, 2Kron 20:7, Aes 41:8

tɨ nəri nə mə in rahatətə iamɨnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen." Kurirə irə kəkwein Epraham mə in riti nə Kumwesən.
24 Ro iamɨnhi irə hiamətoni mə iərmama in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me, rɨpko mhə ia nahatətəien əpa.
25 Rəmwhen a mwi rerɨmiaha trɨrhi ro prən nəha Rehap, pran səvəi suatuk. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən rɨməni mə in ratukwatukw ia nənimen nəpɨn prən nəha rɨnəsevər ia nimwə səvənhi tɨ iəmə kəru sə kɨnərhi pen irau krouevən rouətə afafa Jeriko. Nənə kurirə irə rərhi pen irau krauesi pen suatuk əpə iti rauevən.
26 Nɨpwrai iərmama neiahagien riwən irə ruvamhə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa sə rɨpko mhə nari riti remhə.

3

Ik tikətui amasan tɨ nəfe nəramɨm rani

1 Piak me, rərəha mə kɨmiaha hiəpɨk hiəuvehe mho nahatən me ia kɨmiaha. Kɨmiaha hiəukurən mə nəpɨn Kumwesən trəkiri kɨmaha nahatən me tro rɨskai mwi m kɨmaha məpi raka nərmama me nepwɨn.
2 Nəpɨn rɨpɨk kɨtaha pam samapəti, mətə iərmama sə rəpwəh nəfwəkourien ia nəgkiariien səvənhi in iəmə atukwatukw pərhien. Iərmama sə raməkoui amasan nəramɨn rɨməru tukwe in tɨ nəkouiien mwi nɨpwran me pam.
3 Kɨtaha saməuvei pen fraetel ia nəkwai hos me mə tuho nəkwataha. Ia noien nəha saməkoui nɨpwrai hos me pam.
4 Hətə ro mwi nɨtətə me. Nɨpwranraha rasori. Nɨmətagi asori me kamhəpwi irapw irəha. Mətə nəri sə raməkəkini irəha irə rouihi a. Kamhəuvən ia kwopun pəku iəmə sə raməkəkini nɨtətə rokeikei.
5 Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəramɨtaha rouihi ia nɨpwrataha, mətə raməfiəutə pɨk nari. Rerɨmiaha tramrhi nəri. Nukumheəv ouihi rukurən nurkwumenien napw asori sə ramahi əmwesi nei mhiə me rɨpɨk.
6 Nənə nəramɨtaha rəmwhen ia napw. Rərəha anan ia nɨpwrataha me pam, mamo nɨpwrataha me pam ruvehe məmkemɨk. Kwopun napw asori rauək ikɨn ramhiai pehe napw ia nəramɨtaha. Nənə nəramɨtaha ramhiai pen napw ia nɨmɨruien pam səkɨtaha.
7 Nəri əprmɨn me pam həukurən nuveheien mhəmweimwei. Nərmama me həno raka noien nəha ia nirəha me pam, menu me, uə snek me, uə nəmu me.

2:25: Hip 11:31 **2:26:** Jem 2:17 **3:1:** Luk 12:47 **3:6:** Mat 12:36-37, Mat 15:11,18-19

8 Mətə iərmama riti riwən ko ro nəramin ruvehe mimweimwei. Nərami iərmama nəri ərəha riti ko ripkapwis mhə. Rukuər ia nəri akonə sə ramousi əpune iərmama.
9 Ia nəramitaha saməgnəgini Kumwesən Tata səkitaha.[a] Nənə ia nəramitaha mwi saməkwein ərəha ia nərmama Kumwesən rino irəha həmwhen irə.
10 Nəkwataha kuatia, krouəgnəgini Kumwesən irə, nənə krouarə rouəkwein ərəha mwi ia nərmama. Piak me, noien me nəha mə tripko mhə iaminhi.
11 Rəfo, ia nəmri nui kuatia ko nui mine təsi irau pəri krouapour?
12 Rəfo, piak me, ko niemis rukuə nukwai olif, uə nei nəha krep rukuə nukwai niemis? Rekəm! Rəmwhen mwi kwopun kakwəhi təsi ikin ko kipkukwəhi mhə mwi nui ikin.

Nukurənien sə ruku pen ia neiai

13 Sin ia kimiaha rukurən nari, uə nukurənien səvənhi rəpwəmwis? Iərmama nəha traməkeikei mo noien amasan, məpwəh nəfiəutəien in. Noien nəha trahatən pen mə in rukurən pərhien nari.
14 Mətə trini minuə rerimiaha ramrhi ərəha kimiaha me uə hiamətərig atukw a ia kimiaha me mə tihəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwin, kimiaha tihəpwəh nəfiəutəien ia kimiaha me mə hiəukurən nari, ti nəri nə mə ia noien nəha hiameikuə a mhəpwəh niniien nipərhienien.
15 Iərmama sə ramo noien nəha ripkuvehi mhə nukurənien sə ruku pen ia neiai, mətə in ruvehi nukurənien sə ruku pen ia tiprənə i. Nənimwin Ikinan ripkuvei pen mhə nukurənien nəha min, mətə ruku pen ia nəremhə me.
16 Nəpin nərmama rerinraha ramrhi ərəha irəha me uə irəha kamhətərig atukw a ia nirəha mə tuhəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwin, ia kwopun kamharə ikin tihətoni kamho pripri ia narimnari me, mamho mwi noien ərəha me pam.
17 Mətə iərmama sə ruvehi nukurənien nəha ruku pen ia neiai noien səvənhi ropə. Nəri sə rakupwən nətərigien səvənhi rəmher. In iərmama sə raməmri nəmərinuien. Noien səvənhi ramasan məpou. In ramsiai nətərigien səvəi nərmama me səpəmsəpə. In ramapi pik ti nərmama. Nukurənien səvəi iərmama nəha rukuə nukwan ripik sə ramasan ia nimiruien səvənhi. In ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam, məpwəh neikuəien.
18 Nəpin nərmama səməme kamhəmri nəmərinuien kamharə ia nəmərinuien rəmwhen mə kamhəpwei nuni

3:8: Rom 3:13 **3:9:** 1Kor 11:7 [a] **3:9:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən rini iaminhi irə minuə 'Iərimənu Tata səkitaha.' **3:15:** Jem 1:5,17 **3:18:** Mat 5:9, Aes 32:17, Hip 12:11

nari riti. Nuni nari nəha trutə mukuə kwənkwan nə narəien sə ratukwatukw.

4

Iərmama sə rokeikei pɨk noien səvəi tɨprənə i

1 Nəfe nəha nukune naruagənien me mɨne nukune nəvisəien me səkɨmiaha? Rosi in i uə rekəm? Ia rerɨmiaha kɨmiaha hiokeikei pɨk mə tihəregi ramasan ia narimnari me pam, nənə noien nəha ramo kɨmiaha hiaməvisə ia nəpɨn me.

2 Hiokeikei nari riti, mətə rəknekɨn tɨ nuvehiien, ro pen hiousi əpune iərmama tukwe. Rerɨmiaha rakres nari riti səvəi iərməpə, mətə rəknekɨn tɨ nuvehiien, ro pen hiəvisə, mamharuagən tukwe. Kɨmiaha hiəpwəh nuvehiien nəfe hiokeikei, tɨ nəri nə mə hiəpkəres pen mhə Kumwesən i.

3 Trɨni mɨnuə kɨmiaha hiəres pen i, hiəpwəh nuvehiien, tɨ nəri nə mə hiamərəs, mətə nətərɨgien səkɨmiaha rɨpkatukwatukw mhə. Narimnari me nəha hiamərəs pen Kumwesən mə truvei pehe m kɨmiaha, hiokeikei mə tihəuvehi nənə mhəuvehi nəmri nari sə nətərɨgien ərəha səkɨmiaha rokeikei.

4 Kɨmiaha hiəmwhen prən i sə raməpwəh səvənhi iərman mamesi pen iərman əpə. Rəfo? Rosi kɨmiaha hiəreirei mə iərmama sə rokeikei pɨk noien me səvəi tɨprənə i truvehe iərmama sə raməmwəki Kumwesən? Ro iamɨnhi irə trɨni mɨnuə iərmama riti ia kɨmiaha rɨnuə trokeikei pɨk noien me səvəi tɨprənə i in trəmwəki Kumwesən.

5 Rəfo? Rosi kɨmiaha hiəreirei nəgkiariien i raməmak ia Nəkukuə Ikinan? Rani mə,

“Nənɨmwɨn nəha Kumwesən rɨnəmri raməmak ia rerɨtaha rokeikei pɨk
mə kɨtaha səvəi Kumwesən əpa.”

Nənə nəgkiariien nəha rɨpko mhə nəri auər a i.

6 Mətə Kumwesən raməriari pehe namasanien m kɨtaha rasori pɨk. Ro pen Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən rerɨn rɨpkagien mhə tɨ nərmama səməme kamhəfiəutə ia nirəha,
mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irapw irəha.”

7 Ro iamɨnhi irə kɨmiaha tihaməkeikei mheiwaiu, mharə tegɨn Kumwesən, mhəni rekəm tɨ Setan, nənə in trəpwəh kɨmiaha map.

8 Kɨmiaha tihəuvehe ipaka tɨ Kumwesən, nənə in truvehe ipaka tukumiaha. Kɨmiaha nəkur ərəha me tihaməkeikei

4:1: Rom 7:23 **4:4:** Rom 8:7, 1Jon 2:15 **4:5:** Eks 20:3,5 **4:6:** 1Tes 5:5 **4:7:** Efes 6:12 **4:8:** Sek 1:3, Mal 3:7, Aes 1:16

mhərkwerig. Kimiaha nətərigien səkimiaha ro kəru tihaməkeikei mho rerimiaha rəmher.
9 Ramasan mə tihəregi rərəha, mhasək, mhəkwein əpwəmwis. Pwəh narisien səkimiaha ruvehe mo nasəkien irə. Pwəh nagienien səkimiaha ruvehe mo nəpouien irə.
10 Kimiaha tihaməkeikei mheiwaiu mhənimwi nukurhumiaha ia nəmri Kumwesən, nənə in truvehi utə kimiaha.

Kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me

11 Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me. Iərmama sə rani ərəha piəvni uə rani piəvni mə ramo noien ərəha, iərmama nəha ramini ərəha Loa səvəi Kumwesən, mamini mə Loa nəha rəpwəh nəmwhenien. Mətə nəpin ikani loa nəha mə rəpwəh nəmwhenien, ikəpwəh noien nəfe Loa nəha rani, mətə ikamo ik iəmə sə ikasori ia Loa nəha.
12 Iərmama kuatia in əpa rauvehi nasoriien mə trəmri Loa, məkiri noien me səvəi nərmama, nənə mərpwin tai noien me səvənraha. Iərmama nəha in nəha rauvehimiru nərmama, mamouraha mwi irəha. Mətə ik sin i? Rəfo ikaməkiri noien me səvəi piam?

Ik tikətigite ia Kumwesən ia nəfe tiko trakwakwi tineis mine

13 Tihətərig ia nirak kimiaha səməme hiaməni mə, "Ipwet uə trakwakwi tsəuvən ia taon i uə taon nəha, mharə nuk kuatia, mho pisnes fwe ikin, mhəuvehi mane."
14 Kimiaha tihəfukurən nəfe trimwei irapw trakwakwi? Nəfe nəha nimiruien səkimiaha? Kimiaha hiəmwhen ia nise napw sə ruvehe nəpin ouihi a nənə marə miwən mwi.
15 Mətə nəgkiariien sə ratukwatukw mə kimiaha tihəni ro iaminhi irə, "Trini minuə nəkwai Kumwesən pərhien, tsarə mho narimnari me i uə narimnari me nəha."
16 Mətə ipwet mine kimiaha hiaməgkiari mamhəfiəutə ia kimiaha. Nəgkiariien sə raməfiəutə nərmama iaminhi rərəha.
17 Iərmama sə rukurən nəfe noien ratukwatukw mə tro, mətə in rəpwəh noien, in ramo nərəhaien.

5

Nəvəhagien ramevən ti nərmama nautə səvənraha rasori

1 Kimiaha nərmama nautə səkimiaha rasori tihətərig ia nirak. Ramasan mə kimiaha tihasək mhəkwein əpwəmwis ti nəmisəien me nəha səməme kamhəuvehe tuheste kimiaha.
2 Nautə səkimiaha ruvəmərir. Uvnə me hənani raka tinari me səkimiaha.
3 Kol mine silva səkimiaha rinopwei raka. Nopweiien nəha səvənraha trahatən pen mə nipərhienien kimiaha hiəno noien ərəha, nənə trahi nipwramiaha rəmwhen ia napw.

4:10: Job 5:11, 1Tes 5:6 **4:12:** Rom 2:1, 14:4 **4:13:** Luk 12:18-20 **4:14:** Prov 27:1, Sam 39:5,11 **4:15:** Wok Me 18:21 **4:17:** Luk 12:47 **5:1:** Luk 6:24 **5:2:** Mat 6:19

Ipaka nəpin sampam i, mətə kimiaha hiamoeite ihi nautə me səkimiaha.
4 Hətə ro! Nərmama me səməme kamhowok həno raka
wok fwe ia nəmhien me səkimiaha, mətə kimiaha hiəpwəh
nərəkuien irəha. Nərəkuien nəha səvənraha ramasək mani
mə kimiaha hiəno noien ərəha. Iərimənu sə rauvehi niskaiien
me pam ruvəregi raka ia nəkwəregin nasəkien səvəi nərmama
səməme kamhesi nəvegınien sə ruvəmruə fwe ia nəmhien me
səkimiaha.
5 Ia tiprənə i kimiaha hiəpwəh niseseien. Nəfe nautə me
kimiaha hiokeikei mə tihəuvehi hiaməuvehi. Hiaməkwməni
atukw a kimiaha hiaməsisi mhəmwhen ia kau me səməme
ripko mhə tui kousi əpune irəha.
6 Kimiaha hiaməkiri nəmə atukwatukw me mə
tuhaməkeikei mhemhə. Hiamousi əpune irəha, nənə həpwəh
nəsisəgien kimiaha.

Nətərigien səkimiaha trəpwəmwis

7 Piak me, kimiaha tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha
rəpwəmwis, mamheitenhi mheste nuveheien səvəi Iərimənu
səkitaha. Hətoni ro iərmama sə raməmhu raməfo mamo
nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi nəvegınien
amasan sə rutə pehe ia tiprənə. Ko ripkesi akwauakw mhə,
mətə tro nətərigien səvənhi rəpwəmwis meste nesən kupwən
rauər nənə məkwə me nepwin həuvehe mhəukurau nənə
nesən sə ro kəru irə rauər mwi.
8 Kimiaha mwi tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha
rəpwəmwis miskai ti nəri nə mə nuveheien səvəi Iərimənu
səkitaha ruvəuvehe ipaka.
9 Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me
kamo Kumwesən rərpwin noien ərəha me səkimiaha. Hətə ro!
Iəmə sə trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama ruvəuvehe
ipaka. Ramərer a ia kwəruə.
10 Piak me, rerimiaha tramrhi profet me nəha fwe kupwən
haməgkiari ia nəghi Iərimənu. Nəpin kamo nəmisəien
minraha, ho nətərigien səvənraha rəpwəmwis.
11 Ia nətəien səkitaha nərmama səməme kamhərer əknekin
ia nahatətəien səvənraha ia nəpin me Kumwesən ramo irəha
hamagien. Kimiaha hiəuvəregi raka noien səvəi Jop. Nəpin
ramarə ia nəmisəien me ripik, rərer əknekin ia nahatətəien
səvənhi. Nənə hiənətə raka nəfe Iərimənu rino min kurirə ikin.
Iərimənu rerin ramərkwəpir pik ti nərmama. In ramapi ti
nirəha.

Kimiaha tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien me

5:4: Dut 24:14-15, Mal 3:5 **5:5:** Luk 16:25, Jer 12:3, 25:34 **5:7:** Luk 21:19, Dut 11:14, Jer 5:24, Joel 2:23 **5:8:** Rom 13:11-12, Hip 10:25, 1Tes 4:7 **5:9:** Mat 24:33 **5:11:** Eks 34:6, Sam 103:8, Sam 111:4

12 Mətə piak me, irənhə ia narimnari me pam, triṅi miṅuə kiṁiaha hiəni promes riti tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien səkiṁiaha mə tiho nərmama hətoni kiṁiaha hiaməni pərhien. Tihəpwəh niniien niṫətə ia neiai uə tiṗrənə i uə nari riti mwi mə tiho noien nəha. Mətə triṅi miṅuə hiəseni nari riti, tihəni a mhəseni mə "Ouəh." Triṅi miṅuə hiəpkəseni mhə nari riti, tihəni a mə "Rekəm." Mə kiṁiaha hiaməgkiari əpnapen, Kumwesən trərpwiṅ noien ərəha səkiṁiaha.

Nəfwakiien sə ramo niṗwran

13 Rəfo? Riti ia kiṁiaha raməmisə? Ramasan mə rəfwaki. Riti ia kiṁiaha reriṅ ramagien? Ramasan mə rəni niṗu, məgnəgiṅi Kumwesən.

14 Riti ia kiṁiaha ramemhə? Ramasan mə rəkwein elta me səvəi nəfwakiien pwəh irəha hətəgi pen oel irə ia nəghi Iərimənu mhəfwaki tukwe.

15 Nənə nəfwakiien səvəi nərmama səməme kamhahatətə ia Kumwesən truvehimiru iərmama sə ramemhə. Iərimənu tromasan iərmama nəha. Triṅi miṅuə iərmama nəha riṅo noien ərəha me, Iərimənu trenouenou noien ərəha me nəha məpwəh nərpwiṅien.

16 Ro iamiṅhi irə kiṁiaha tihəni pen tukumiaha me i noien ərəha me səməme hiəno, nənə mhəfwaki tukumiaha me mə Kumwesən tro kiṁiaha hiəuvehe mhəsaniṅ. Nəpiṅ iərmama sə ramo noien atukwatukw raməfwaki, nəfwakiien səvənhi nəgsen rasori mamo niṗwran.

17 Profet Elaeja in iərmama rəmwhen a ia kitaha. Rəfwaki skai mə nesən trəpwəh nauərien. Nənə nesən riṗkauər mhə ia tənə nəha nuk kahar məkwə sikis.

18 Nənə kurirə ikiṅ rəfwaki mwi, nənə nesən rukrutə ia niṁagouagou, kwənkwai narimnari me həutə mwi ia tiṗrənə.

Iərmama sə rəruei

19 Piak me, triṅi miṅuə kiṁiaha riti rəpwəh nəgkiariien sə ro niṗərhienien məruei, nənə kiṁiaha riti mwi riri in miṙəriġ,

20 iakokeikei mə reriṁiaha tramrhi nəri i. Iərmama sə ramiri raka iəmə ərəha ia suatuk sə rəməruei irə miṙəriġ, in rauvehimiru iəmə ərəha nəha mə trəpwəh nemhəien. Kumwesən trenouenou noien ərəha me həpiḳ səvəi iəmə ərəha nəha, məpwəh nəriṗwiṅien.

5:12: Mat 5:34-37 **5:13:** Kol 3:16 **5:14:** Mak 6:13 **5:15:** Mak 16:18 **5:17:** 1King 17:1, Luk 4:25 **5:18:** 1King 18:42-45 **5:19:** Kal 6:1 **5:20:** Sam 51:13, Prov 10:12, 1Tes 4:8

Fas Pita
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Pita rɨmərai. Pita in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. In rɨmərai nəkukuə i mərhi pen i revən tɨ nakalasia me səməme kamharə parei fwe profens riti səvəi Rom kani mə Esia Maenor. Pita rokeikei mə truvehi utə nətərɨgien səvənraha tɨ nəri nə mə nərmama me nepwɨn kamhometə irəha tɨ nahatətəien səvənraha. Pita rokeikei mə rerɨnraha tramrhi mə Iesu rokeikei pɨk irəha, nənə muvehi nəmisəien tɨ nirəha. Irəha tuhəkurirə noien səvəi Iesu. Irəha tuho iamɨnha irə tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨmərfi irəha mə irəha nərmama me səvənhi nənə Iesu remhə tɨ nirəha. Pita rɨni pen tɨ nirəha mə tuhaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan. In rɨni pen mwi tɨ nirəha mə ia tɨprənə i nərəhaien rasori, mətə tuhaməkeikei mhərer əknekɨn, mho nətərɨgien səvənraha rəpwəmwɨs, mhəmri pen əknekɨn nətərɨgien səvənraha ia Kumwesən, nənə mheitenhi narimnari amasan me səməme tuhəpkuvehe kurirə.

1 Iou Pita, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo.

Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama pwɨspwɨs me səməme hiamarə kɨrkɨri ia profens me i Pontas, mɨne Kalesia, mɨne Kapatosia, mɨne Esia, mɨne Pitinia.

2 Kɨmiaha i nərmama Kumwesən rɨmərfi kɨmiaha resi pen nətərɨgien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe kupwən. In rɨmərfi kɨmiaha mə Nənɨmwɨn səvənhi tro kɨmiaha hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə, tihəuvehe mho nəkwai Iesu Kristo, tukəfwiəfwi kɨmiaha ia nɨten.

Nəfwakiien səiou mə Kumwesən trəriari pehe namasanien mɨne nəmərinuien rasori mwi m kɨmiaha.

Pwəh səgnəgɨni Kumwesən tɨ nɨmɨruien vi

3 Pwəh səgnəgɨni Kumwesən i in Kumwesən mɨne Tata səvəi Iərɨmənu səkɨtaha Iesu Kristo! Napiien səvənhi rasori tukutaha. In ro kɨtaha sətui mwi ia nɨmɨruien vi, nənə, mo kɨtaha səmri pen əknekɨn nətərɨgien səkɨtaha irə. In ro iamɨnha irə nəpɨn ro Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

4 Kumwesən ro kɨtaha sətui mwi mə tsəuvehi nautə amasan me in truvei pen m nərmama me səvənhi. Nautə amasan me nəha ko həpkɨmərɨr mhə, mhəpkəmkemɨk mhə, nənə nukuraanien səvənraha ko rɨpkiwən mhə. Kɨnəmri amasan nautə me nəha fwe ia neiai tukuvei pehe m kɨmiaha.

5 Kɨmiaha nərmama səməme Kumwesən ro tukuahag kɨmiaha ia nɨskaiien səvənhi tɨ nəri nə mə hiamahatətə irə.

1:1: Jem 1:1, 2Tim 1:15 **1:2:** Rom 8:29, 2Tes 2:13, Hip 12:24 **1:3:** 2Kor 1:3 **1:4:** Kol 1:12 **1:5:** Jon 10:28, 17:11

In trətui amasan tukumiaha meste tihəuvehi nɨmɨruien vi sə kɨnəpnəpenə raka irə tukətoni rier pehe ia nəpɨn sampam.

6 Ramasan mə rerɨmiaha ragien tɨ narimnari me i. Mətə təkwtəkwuni rosi narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kɨmiaha ia nəpɨn ouihi a.

7 Narimnari me i kamhəuvehe trahatən pen mə kɨmiaha hiamahatətə pərhien. Aean i kol, nəri auər a mə trɨpkiwən mwi nəpɨn riti, mətə nərmama tuhaməkeikei mhəuvani ia napw tɨ nətə sasien mə in kol pərhien uə rekəm. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien səkɨmiaha sə ramasan məpi raka kol, tukaməkeikei ko kɨmiaha həregi nəmisəien me tɨ nətə sasien mə hiamahatətə pərhien uə rekəm. Nənə mə hiamahatətə pərhien, nəpɨn tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə, Kumwesən trəgnəgin kɨmiaha, muvehi utə nəghɨmiaha, nənə, muvei pehe nɨsiaiien m kɨmiaha.

8 Nəri auər a mə hiəpkətoni mhə Iesu Kristo, mətə hiokeikei in. Nənə nəri auər a hiəpkətoni mhə nəha təkwtəkwuni, mətə hiaməni nɨpərhienien irə, nənə, mamhagien. Nagienien nəha hiamregi rasori pɨk anan iərmama riti ko rɨpkɨni mhə ia nəgkiariien.

9 Rerɨmiaha ramagien iamɨnha irə tɨ nəri nə mə hiaməuvehi nəri i sə hiamahatətə irə, in i mə Kumwesən truvehimɨru kɨmiaha.

10 Profet kupwən me hamətui ia suatuk i Kumwesən truvehimɨru nərmama irə, nənə mamhəres mə tukəfo irə. Ia nəgkiariien sə Kumwesən rɨməuvei pen mɨnraha, irəha həni irapw mə Kumwesən trasitu ia kɨmiaha ia namasanien səvənhi.

11 Nəpɨn Nənɨmwɨn səvəi Kristo sə ramarə ia nirəha rɨməkupwən mɨni irapw nəmisəien me səməme Kristo trɨregi ia nɨpwran mɨne nasoriien sə tukuvei pen min truvehe kurirə, profet me haməmwur mə tuhəukurən mə nəfe suatuk mɨne nəfe nəpɨn narimnari me nəha tuhəier pehe.

12 Kumwesən rɨno pui pen m profet me nəha mə nəgkiariien me səməme irəha kamhəni həpkəgkiari mhə ia nəpɨn səvənraha mə trasitu ia nirəha, mətə haməgkiari ia nəpɨn səkɨmiaha trasitu ia kɨmiaha. Narimnari me i profet kupwən me həməni təkwtəkwuni hiəuvəregi raka rɨməuku pen ia tərhui nərmama səməme hənəvisau nəgkiariien amasan səvəi Kristo m kɨmaha. Nəgkiariien səvənraha rɨməuku pen ia Nənɨmwɨn Ikinan sə Kumwesən rərhi pehe i. Narimnari me i nagelo me irəha mwi hokeikei mə tuhətoni mhəukurən.

Kumwesən sə rɨnəkwein kɨmiaha in iəmə ikinan, in rəmher

1:6: 1Tes 5:10, Jem 1:2 **1:7:** Job 23:10, Prov 17:3, Aes 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Jem 1:3 **1:8:** Jon 20:29, 2Kor 5:7 **1:9:** Rom 6:22 **1:10:** Mat 13:16-17 **1:11:** Sam 22, Aes 53, Luk 24:26-27 **1:12:** Efes 3:10

13 Ro pen tihaməkeikei mho nətəriɡien səkimiaha rərer mwatuk ti noien wok, mho nətəriɡien səkimiaha pwəh rukurən amasan. Tihəmri pen əknekin nətəriɡien səkimiaha ia namasanien sə Kumwesən truvei pehe m kimiaha nəpin tukətoni Iesu Kristo rier pehe.

14 Tiho nəkwai Kumwesən rəmwhen ia nəkwərhakwərha me səməme kamho nəkwai tata me. Fwe kupwən kimiaha hiəreirei nari, nənə mamho noien ərəha me səməme rerimiaha rokeikei pik. Mətə təkwtəkwuni tihəpwəh nəseniien ia nətəriɡien me nəha ravi raka mwi kimiaha.

15 Kumwesən sə rinəkwein ia kimiaha in Iəmə ikinan, in rəmher. Ro iaminhi irə kimiaha mwi tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher ia narimnari me pam səməme hiamo.

16 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher, ti nəri nə mə iou Iəmə ikinan iakəmher.”

17 Kimiaha hiaməkwein Kumwesən mə “Tata.” Mətə in Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam. Trərpwin noien me səvənraha tresi pen atukwatukw nəfe irəha həno. Ro iaminhi irə mine, nəpin kimiaha hiamarə ihi ia təkure tiprənə i, tihaməkeikei mhehekir in, mamho noien sə ramasan.

18 Kimiaha hiəukurən mə kineivinari ia kimiaha hiəuvəier raka ia narəien ərəha nəha kaha kupwən me səkimiaha həməuvei pehe m kimiaha. Mətə kipkərəku raka mhə kimiaha ia nari riti sə truvehe mərəha məmwhen ia kol mine silva,

19 rekəm. Mətə kinərəku raka kimiaha ia nite Kristo in nəri keikei ramasan pik. Kristo in rəmwhen ia kwəti sipsip sə ratukwatukw pam, nemhəien uə nərəhaien riwən anan irə.

20 Kumwesən ruvərfi raka in fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi, nənə təkwtəkwuni ripko mhə tui nəpin sampam ruvehe kətoni in rier pehe masitu ia kimiaha.

21 Ia Kristo kimiaha hiaməni nipərhienien ia Kumwesən sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi nənə muvei pen nasoriien min. Ro iaminhi irə Iəmə sə hiamahatətə irə, mamhəmri pen əknekin nətəriɡien səkimiaha irə, in i Kumwesən.

22 Kimiaha hiamesi pen nəɡkiariien sə ro nipərhienien mamhokeikei pərhien piəvtaha me. Ia noien nəha hiənəpərhi raka nimiruien me səkimiaha həmher. Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəripin mamhokeikei pərhien kimiaha me ia rerimiaha pam.

23 Kimiaha hiənətui mwi rəmwhen nəkwərhakwərha me, nənə, nimiruien vi sə hiənətui mwi irə ripkuku pen mhə ti

---

1:14: Rom 12:2, Efes 2:3, 4:17-18 **1:16:** Lev 11:44-45, Mat 5:48 **1:17:** Mat 6:9, Rom 2:11, 2Tim 4:14, Rev 2:23 **1:18:** 1Kor 6:20 **1:19:** Wok Me 20:28, Hip 9:12-14, 1Tes 1:2 **1:20:** Wok Me 2:23, Efes 1:4 **1:21:** Jon 14:6, Rom 4:24, 5:1-2, Rom 10:9 **1:22:** Jon 13:34, Rom 12:10 **1:23:** Jon 1:13, Hip 4:12

tata riti sə tremhə, mətə ruku pen ti Tata riti sə tripkemhə mhə. Nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ramiru mamarə rerin rino kimiaha hiətui mwi.
24 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Nərmama me pam həmwhen ia nurhi,
nənə namasanien səvənraha rəmwhen ia tihi nurhi.
Nurhi nəha ramaukei, nənə tihin me kamhəsas,
25 mətə Nəgkiariien səvəi Iərimənu ramarə ia nuk nuk me."
Nənə in i nəgkiariien sə kinəvisau m kimiaha.

2

1 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me pam. Tihəpwəh mwi neikuəien, mhəpwəh mwi noien nətərigien səkimiaha ro kəru. Tihəpwəh mwi nəmwəkien ia kimiaha me, mhəpwəh mwi niniien nikaremiaha me.
2 Kimiaha tihaməkeikei mhəuvehe mhokeikei pik nəgkiariien səvəi Kumwesən sə rəmher mhəmwhen iəkunouihi əmtəmetə me i kamhasək mə tuhesis. Nəgkiariien i tro kimiaha hiəuvehe mhəpwinari, nənə, Kumwesən ruvehimiru kimiaha.
3 Nəkukuə Ikinan rani mə, "Kimiaha hiənani əghan namasanien səvəi Iərimənu mhətoni mə ramasan pik anan."

Kristo in kəruəterei miru

4 Həuvehe ti Kristo. In nəha kəruəterei miru nəha nərmama me həni mə rərəha, mhəpwəh, mətə ia nəmri Kumwesən in kəruəterei keikei anan sə in rimərfi.
5 Kimiaha mwi hiəmwhen ia kəruəterei miru me kauvrhəkin nimwə ia nirəha, nimwə sə Nənimwin ramarə irə. Ia nimwə nəha, kimiaha hiəmwhən ia pris ikinan me kamhousi əpune nərimiru me mamhəuvei pen m Kumwesən. Mətə narimnari me səməme kimiaha hiaməuvei pen ripko mhə nipwrai nari mətə kwa nənimwin. Nənə Kumwesən raməkwein amasan ia narimnari me nəha hiaməuvei pen min ti nəri nə mə hiaməuvei pen ia nəghi Iesu Kristo.
6 Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Hətoni ro. Iakaməmri kəruəterei riti fwe Saeon,[a]
in kəruəterei keikei anan sə iou iakimərfi, kəruəterei nəha tukostat kuvrhəkin nimwə irə,
nənə iərmama sə trini nipərhienien irə, in tripkauris mhə."
7 Ro iaminhi irə, kəruəterei nəha in nəri keikei tukumiaha nərmama səməme hiaməni nipərhienien irə, mətə nərmama səməme həpkini mhə nipərhienien irə, kəruəterei nəha rəmwhen ia nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

---

1:24: Jem 1:10-11 **2:1:** Efes 4:22, Jem 1:21 **2:2:** Mat 18:3, 1Kor 3:2 **2:3:** Sam 34:8 **2:4:** Mat 21:42, Aes 28:16 **2:5:** Efes 2:21-22, Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, Rom 12:1 **2:6:** Rom 9:33, Efes 2:20 [a] **2:6:** Seaon in Jerusalem **2:7:** Mat 21:42

“Kəruəterei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha,
mhəpwəh,
təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mino kəruəterei sə rəpi
raka pam kəruəterei me, məkwtəmhiri əknekin pam
nimwə.”
8 Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,
“In i kəruəterei riti sə nərmama tuhapəti irə,
mine kəpwier sə tro irəha həmwei”
Irəha kamhapəti irə ti nəri nə mə kamhərui nəgkiariien səvəi Kumwesən mamhesi pen a nəfe Kumwesən ruvəukurən raka fwe kupwən məmri mə tuho.

9 Mətə kimiaha nərmama ia kwənəkwus i Kumwesən rimərfi kimiaha, kimiaha pris me səvəi kig, kimiaha nərmama ikinan me ia kusen kuatia, kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən əpa. Kino kimiaha iaminha irə mə kimiaha hiəukurən nini irapwien narimnari amasan me Kumwesən rino. In rinəkwein ia kimiaha mə tiharaka ia nəpitəvien mhəuvehe ia nukuraanien amasan səvənhi.

10 Fwe kupwən, kimiaha nərmama auər a me, mətə təkwtəkwuni kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən, kimiaha nərmama napiien səvəi Kumwesən riwən tukumiaha, mətə təkwtəkwuni kimiaha nərmama napiien səvənhi ramarə tukumiaha.

11 Nərmama keikei me, kimiaha hiəmwhen iəpwispwis me mine nərmama imwənraha riwən ia tiprənə i. Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəseniien noien ərəha me nəha nipwramiaha rokeikei pik səməme kamharuagən ia nəpin me mə tuhouraha nimiruien səkimiaha.

12 Təkwtəkwuni nərmama səməme həreirei Iərimənu kamhəni ərəha kimiaha mə kimiaha nəkur ərəha me. Ro iaminhi irə narəien səkimiaha hiamarə irə ia nənimenraha traməkeikei matukwatukw, pwəh irəha hətoni noien amasan me səkimiaha, nənə mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəpin nəha in truvehe irə.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu

13 Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Iərimənu səkitaha, tihaməkeikei mhəsiai nərmama me pam səməme haməuvehi nasoriien mamhərimənu. Tihəsiai ia kig sə in rasori anan,

14 mhəsiai mwi ia nəmə asori me səməme in ramərhi irapw irəha kamhərimənu ia nəghin. Nəmə asori me nəha, kig ramərhi irapw irəha mə tuho nəmisəien m nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə mhəgnəgini səməme kamho noien amasan.

2:8: Rom 9:33 **2:9:** Aes 9:2, Aes 40:20-21, 1Tes 2:5, Taet 2:14, Wok Me 26:18, Efes 5:8 **2:10:** Rom 9:25 **2:11:** Sam 39:12, Kal 5:17,24, Jem 4:1 **2:12:** Mat 5:16, Luk 19:44 **2:13:** Taet 3:1

15 Kɨmiaha tihaməkeikei mhəsiai nəmə asori me pam tɨ nəri nə mə Kumwesən rokeikei mə noien amasan me səkɨmiaha trəsisəg tərhui nərmama me i həreirei nari. Pwəh irəha həpwəh mwi nɨniien nəgkiariien arməri me.

16 Ramasan mə hiamarə mhəmwhen ia nərmama kɨneivinari ia nirəha, mətə tihəpwəh nɨniien mə, "Eh, kɨneivinari ia nirak. Iakukurən noien nəfe noien ərəha iakokeikei." Kɨmiaha tihaməkeikei mamharə mhəmwhen ia iotukwininari me səvəi Kumwesən.

17 Tihəsiai nərmama me pam. Tihokeikei piəvtaha me, nənə tihəhekɨr mhəsiai Kumwesən, nənə tihəsiai kig sə ramərɨmənu.

18 Kɨmiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkɨmiaha, nənə mhəuvei pen nɨsiaien mɨnraha. Tiho iamɨnhi irə mɨnraha pam, nəmə asori me səməme kamho rɨməru mamasan m kɨmiaha mɨne nəmə asori me səməme kamho noien skai me m kɨmiaha.

19 Rəfo hiamo a narimnari me səməme hatukwatukw mətə nəmə asori me səkɨmiaha kamho rərəha ia kɨmiaha? Trɨni mɨnuə hiəukurau ia nəpɨn skai me nəha, mamhəti pen a m Kumwesən, Kumwesən trəkwein amasan ia kɨmiaha.

20 Trɨni mɨnuə hiamo noien ərəha, kamo nəmisəien m kɨmiaha tukwe, hiamo nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs tɨ nuvehiien nəmisəien nəha, noien nəha ko kəpwəh nəgnəginiien kɨmiaha tukwe. Mətə mə kɨmiaha hiamo a noien amasan, nənə kamo nəmisəien m kɨmiaha tukwe, Kumwesən trəkwein amasan ia kɨmiaha trɨni mɨnuə hio nətərɨgien səkɨmiaha rəpwəmwɨs tɨ nuvehiien nəmisəien nəha.

21 Kumwesən rɨnəkwein ia kɨmiaha mə tihəuvehi nəmisəien, tɨ nəri nə mə Kristo in mwi rɨməuvehi nəmisəien tukumiaha. In rɨməkupwən mahatən noien atukwatukw nəha mə kɨmiaha tihesi pen a təmwheki nɨsun.

22 Nəkukuə Ikinan rani mə,

"In rɨpko mhə noien ərəha riti,
kɨpkregi mhə neikuəien riti ia tərhun."

23 Nəpɨn nərmama həni nəgkiariien ərəha irə, mətə in rɨpkəski mhə irəha. Nəpɨn in rɨregi nəmisəien ia nɨpwran, mətə in rɨpkɨni mhə mə trərpwɨn tai nərəhaien. Mətə rɨnəmri pen narimnari me pam ia rəgi Kumwesən sə raməkiri atukwatukw nari.

24 In rɨməuvehi noien ərəha me səkɨtaha ia nɨpwran ia nei kamarkuaui mə ia nɨkaren səvəi noien ərəha kɨtaha tsemhə nənə ia nɨmɨruien səkɨtaha tsamo noien atukwatukw. Nəmisəien me səvənhi rɨməregi ia nɨpwran rɨno kɨmiaha hiəuvehe mhəsanɨn.

2:15: 1Pit 3:16 **2:16:** Kal 5:13 **2:17:** Rom 12:10, Prov 24:21, Mat 22:21 **2:18:** Efes 6:5 **2:20:** 1Pit 3:14,17, 1Tes 4:14 **2:21:** Mat 16:24, Jon 13:15 **2:22:** Jon 8:46 **2:23:** Aes 53:7, 1Tes 3:9 **2:24:** Hip 9:28, Rom 6:2,11, Aes 53:5

25 Fwe kupwən kɨmiaha hiəmwhen ia sipsip me səməme
hənəruei, mətə təkwtəkwuni kərari ia kɨmiaha hiəvərərɨg
mhəuvəuvehe tɨ Iərmama ramətui tɨ sipsip me, in i Iərmama
ramətui tɨ nɨmɨruien səkɨmiaha.

3

Nɨpran mɨne nərman me səvənraha

1 Ia noien a mwi nəha, kɨmiaha nɨpran me tihaməkeikei
mhəsiai nərman me səkɨmiaha. Nənə trɨni mɨnuə irəha
nepwɨn həpkɨni mhə nɨpərhienien ia nəgkiariien səvəi
Kumwesən, mətə noien a səkɨmiaha truvi irəha həuvehe
mhahatətə. Noien səkɨmiaha rəmwhen məpi raka mə
hiəgkiari mɨnraha.

2 Nəpɨn irəha hətoni mə noien səkɨmaha rəmher, hiaməsiai
irəha, nənə noien nəha truvi irəha həuvehe mahatətə.

3 Rərəha mə hiamasan pen ia nɨpwramiaha iruə ia noien
nəha sə hiamərəri nɨmwai nukwənemiaha, mamhəuvei pen
marəmarə me kɨno ia kol mɨne tɨnari amasan me.

4 Mətə tihamasan pen imwə ia rerɨmiaha sə kɨpkətoni
mhə. Ramasan mə tihəuvehe mho nɨpran səməme nətərɨgien
səkɨmiaha rəpou mafafa. Noien iamɨnha irə ramasan anan ia
nəmri Kumwesən mɨpkiwən mhə.

5 In i noien səvəi nɨpran ikinan me fwe kupwən səməme
hənəmri pen əknekɨn nətərɨgien səvənraha ia Kumwesən.
Irəha hənaməsiai nərman me səvənraha, nənə ia noien nəha
hənamamasan pen ia rerɨnraha.

6 Rəmwhen ia Sera, in rɨno nəkwai Epraham, nənə
maməkwein in mə iəmə asori səvənhi. Nənə kɨmiaha nɨpwnəti
Sera me trɨni mɨnuə hiamo noien amasan, mhəpkehekɨr mhə
nari riti sə ramo nehekɨrien.

7 Ia noien a mwi nəha, kɨmiaha nərman me tihaməkeikei
mharə kɨmiaha nɨkare rəgɨmiaha me, mhəukurən mə irəha
pran nɨskaiien səvənraha rɨpkɨskai pɨk mhə rəmwhen ia
iərman. Kɨmiaha tihaməkeikei mhəuvei pen nɨsiaiien
mɨnraha, tɨ nəri nə mə kɨmiaha mɨnraha tihəuvehi pəri nəri
amasan i nɨmɨruien rerɨn. Tiho iamɨnha irə pwəh nari riti
trəpwəh nəsisəgien nəfwakiien me səkɨmiaha

Nəmisəien kamregi tɨ noien amasan

8 Nəgkiariien sampam. Kɨmiaha pam tihaməkeikei mho
nətərɨgien səkɨmiaha ruvehe mo kuatia, tihapi kɨmiaha me,
mhokeikei kɨmiaha me, mho rerɨmiaha rɨməru tukumiaha
me, mhəuvehi irapw nətərɨgien səkɨmiaha.

9 Trɨni mɨnuə nərmama kamho rərəha ia kɨmiaha, mətə
tihəpwəh nərpwɨnien tai nərəhaien. Trɨni mɨnuə nərmama

2:25: Aes 53:6, Esik 34:5-6, Mat 9:36, Jon 10:14 **3:1:** Taet 2:5 **3:3:** 1Tim 2:9
3:6: Jen 18:12 **3:7:** Efes 5:25 **3:9:** Mat 5:44, 1Tes 5:15, 1Pit 2:23

hai m kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwinien. Mətə tihəkwein amasan a ia nirəha. Tiho iaminhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rinəkwein kimiaha mə tiho noien nəha, mə hiəuvehi namasanien səvənhi.
10 Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Iərmama sə rokeikei nimiruien amasan,
nənə mokeikei mə trireg ramasan ia nəpin me pam,
in traməkeikei məpwəh niniien mwi nəgkiariien ərəha me ia nəramin,
məpwəh mwi neikuəien ia tərhun.
11 In traməkeikei mirərig ia noien ərəha me səvənhi, nənə mo a narimnari amasan me.
In traməkeikei mətui suatuk səvəi nəmərinuien, nənə mukurirə i.
12 In traməkeikei mo iaminhi irə ti nəri nə mə Iərimənu ramətoni amasan nərmama səməme hatukwatukw,
nənə mamətərig amasan ia nəfwakiien səvənraha,
mətə in raməmwəki səməme kamho noien ərəha.”
13 Trini minuə hiəskai pik ti noien amasan me, sin trouraha kimiaha? Iərmama riti riwən!
14 Mətə trini minuə nəpin me nepwin nərmama kamho kimiaha hiamregi rərəha ia nipwramiaha ti noien atukwatukw səkimiaha, mətə ia nətərigien səkimiaha, kimiaha tihəregi ramasan. Tihəpwəh nehekirien ia nirəha, mhəpwəh nətərig pikien.
15 Mətə ia rerimiaha tihəsiai Kristo mə in Iərimənu səkimiaha. Tihərer mwatuk ia nəpin me pam ti niripwenien nəgkiariien səvəi nisəməme nəha nərmama səməme tuhəres ia kimiaha mə rəfo hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiaha ia Iesu.
16 Mətə tihəgkiari məru minraha ia nisiaiien, mhəpwəh noien nari riti sə tro hiəregi fwe ia rerimiaha mə hiəno nərəhaien. Tiho əpa noien amasan me ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Kristo. Trini minuə hiamo iaminhi irə nərmama me i kamhəni nikaremiaha mə noien səkimiaha rərəha tuhauris ti nəgkiariien ərəha me səvənraha.
17 Trini minuə ia nətərigien səvəi Kumwesən mə hiaməuvehi nəmisəien ti noien amasan me səkimiaha, ramasan pik anan mwi məpi raka mə hiaməuvehi nəmisəien ti noien ərəha me səkimiaha.
18 Ro iaminhi irə ti nəri nə mə Kristo rimamhə ti noien ərəha me. Rimamhə nəpin kuatia a rinəmwhen. Ko ripkemhə mhə mwi ia nəpin riti. In iərmama atukwatukw anan, mətə rimamhə ti nərmama həpkatukwatukw mhə mə truvehi kimiaha hiəuvən ti Kumwesən. Hənousi əpune in nənə nipwran remhə, mətə Nənimwin ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi,

---

3:14: Aes 8:12-13, Mat 5:10, 1Tes 2:20, 4:14 **3:16:** 1Tes 2:12 **3:17:** 1Tes 2:20
3:18: Rom 6:10, Efes 2:18

19 nənə ia niskaiien səvəi Nənimwin nəha in revən mini irapw
nəgkiariien riti ti nənimwin me i ia kalapus,
20 səməme hənamərui nəkwai Kumwesən fwe kupwən anan
nəpin Kumwesən ramo nətəringien səvənhi raməpwəmwis
mameitenhi ia nəpin Noa rinauvrhəkin nitətə. Nərmama eit a,
irəha kamhəmak ia nəkwai nitətə, Kumwesən riməuvehimiru
irəha ia nui.
21 Nui nəha, in nə nənimwi paptaes sə rauvehimiru kimiaha
nəha təkwtəkwuni. Paptaes i ripko mhə nipwran i mə
rinaikuas raka nəmtigei ia nipwrai iərmama, mətə nipwran
mə hiəres Kumwesən mə rerimiaha truvehe mamasan
məmher. Paptaes nəha rukurən nuvehimiruien kimiaha
iaminha irə ti nəri nə mə Iesu Kristo rinətui mwi ia nemhəien
səvənhi.
22 Iesu nəha, in ruvavən raka fwe ia neiai, maməkure ia nikare
Kumwesən mwatuk, nagelo me, mine nənimwin me səməme
kamhəuvehi nasoriien mine niskaiien kamhəsiai in, mamho
nəkwan.

4

Narəien kamarə irə kamesi pen nəkwai Kumwesən

1 Nəpin Kristo ramarə ia tiprənə i, in riregi nəmisəien
ia nipwran. Ro pen kimiaha mwi tihaməkeikei mhəuvehi
nətəringien rəmwhen ia səvənhi mə tro kimiaha hiəskai,
ti nəri nə mə nərmama səməme kamhəregi nəmisəien ia
nipwranraha rəmwhen ia Kristo, irəha həpwəh mwi noien
noien ərəha.
2 Ro pen nəpin hiamarə ia tiprənə i, tihəpwəh nesi penien
noien ərəha me səməme rerimiaha rokeikei, mətə tihesi pen
suatuk səvəi noien nəkwai Kumwesən.
3 Nəpin sə ruvəuvehe muvəukurau raka hiənarə irə
rinəpwəmwis minəmwhen. Ia nəpin nəha kimiaha hiənamo
noien ərəha me səməme nərmama həreirei Kumwesən
hokeikei pik. Hiaməiri əpnapen kimiaha me, mamho noien
ərəha me nipwramiaha rokeikei, mamhənimwi nənimwiien
skai mamhakonə irə, mamhətui pik nərəhaien, mamho lafet
ərəha me, nənə mamhəfwaki m nənimwi nari me noien i in
noien ərəha anan.
4 Ipwet mine nərmama me nəha həreirei Kumwesən
nənimenraha ramier ti nəri nə mə kimiaha tihəpkaiu mhə
mhəuvən kimiaha minraha, mhəpko mhə noien ərəha me sə
rasori pik anan. Nənə irəha kamhəni ərəha kimiaha tukwe.
5 Mətə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw ti Kumwesən mə
hənəfarə irə. In ramərer mwatuk mə trəkiri nərmama
həuvamhə mine səməme kamhəmiru.

3:20: Jen 6-7 **3:21:** Hip 10:22 **3:22:** Mat 22:44, Efes 1:20-21 **4:1:** Rom 6:2,7
4:2: 1Jon 2:16 **4:3:** Efes 2:2-3 **4:5:** Wok Me 10:42

6 Ro pen kɨnəvisau raka mwi nəgkiariien amasan səvəi Kristo m nərmama səməme həuvamhə, mə nəri auər a haməuvehi nərpwɨnien ia nɨpwranraha mhemhə rəmwhen ia nərmama pam, mətə ia nənɨmwɨnraha kamharə mamhesi pen nəkwai Kumwesən.

7 Nəpɨn sə narimnari me pam tuhəiwən irə ruvəuvehe ipaka. Ro pen tihəpwəh nakonəien ia nənɨmwiien skai. Nətərɨgien səkɨmiaha traməkeikei məmak amasan mə hiəukurən nəfwakiien.

8 Nəri sə tihəkupwən mho in i tihaməkeikei mhokeikei kɨmiaha me ia rerɨmiaha pam tɨ nəri nə mə nokeikeiien ramousəman noien ərəha me həpɨk hiəpkətoni mhə.

9 Ramasan mə tihəsevər ia rukwənu me səkɨmiaha tukumiaha me, mhəpwəh nəgkiari əgkiari pɨkien tukwe.

10 Kɨmiaha kuatia kuatia hiaməuvehi nari riti sə Kumwesən rɨməuvei pehe m kɨmiaha ramo hiamskai tɨ noien wok səvənhi. Ro iamɨnhi irə tihaməkeikei mho rəmwhen ia iotukwininari sə ramətui amasan tɨ nautə səvəi iəmə asori səvənhi, nənə, mhəuvehi namasanien me i səpəmsəpə Kumwesən rɨnəriari pehe, mhasitu ia kɨmiaha me irə.

11 Trɨni mɨnuə kɨmiaha riti in iərmama səvəi nəvisauien, ramasan mə in trəvisau mɨni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Trɨni mɨnuə kɨmiaha riti in iərmama səvəi nasituien, ramasan mə in trasitu, mo ia nəsanɨnien sə Kumwesən rauvei pen min. Mə kɨmiaha hio iamɨnha irə, nərmama tuhətə narimnari me hiamo nənə mhəgnəgɨni Kumwesən tɨ Iesu Kristo. Pwəh nasoriien mɨne nərɨmənuien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

Nəmisəien kamo m nərmama me səvəi Iesu Kristo

12 Nərmama keikei me. Rərəha mə hiamərkərinari ia nəmisəien i rəmwhen ia napw sə rauvehe tukumiaha nəha təkwtəkwuni mə tro mətə sas ia nahatətəien səkɨmiaha. Hiəukurən mə rɨpko mhə kɨmiaha əpa hiamregi nəmisəien me iamɨnha irə.

13 Mətə ramasan mə rerɨmiaha tragien tɨ nəri nə mə nəmisəien me i hiamregi həmwhen a ia səməme Kristo rɨməregi. Trɨni mɨnuə hiamo iamɨnhi irə, nənə rerɨmiaha tragien pɨk anan nəpɨn tukətoni in rier pehe ia nɨskaiien səvənhi.

14 Trɨni mɨnuə nərmama kamhəni ərəha kɨmiaha tɨ nəghi Kristo, nənə, rerɨmiaha tragien, tɨ nəri nə mə Nənɨmwɨn asori səvəi Kumwesən ramarə ia kɨmiaha.

15 Mətə rərəha mə kɨmiaha riti rousi əpune iərmama, uə rakres, uə rərui loa, uə rani neikuəien mamouraha nəghi

---

4:6: Rom 8:10, 1Kor 5:5 **4:7:** Rom 13:11-12, 1Kor 10:11, 1Jon 2:18 **4:8:** 1Pit 1:22, Jem 5:20 **4:9:** Hip 13:2 **4:10:** Rom 12:6-8 **4:11:** 1Kor 10:31 **4:12:** 1Tes 1:6-7 **4:13:** Wok Me 5:41, Rom 8:17, 2Tim 2:12, Jem 1:2 **4:14:** Sam 89:50-51, 1Tes 2:20

iərmama irə. Trɨni mɨnuə kɨmiaha riti ro iamɨnhi irə, ratukwatukw a mə tuko nəmisəien min.
16 Mətə trɨni mɨnuə kamo nəmisəien m kɨmiaha riti tɨ nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kristo, ramasan mə iərmama nəha trəpwəh naurɨsien, mətə pwəh in rɨni nəghi Kristo muvehi utə Kumwesən irə.
17 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nəpɨn sə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmama irə ruvəuvehe nəha təkwtəkwuni, nənə in trukupwən məkiri noien me səkɨtaha nərmama səməme samarə ia nəkwai nimwə səvənhi. Trɨni mɨnuə rukupwən ia kɨtaha, nənə trəfo ia nərmama səməme kamhərui nəgkiariien amasan səvənhi? In trəkiri noien me səvənraha kurirə ikɨn, mo rɨskai mwi mɨnraha məpi raka.
18 Nəkukuə Ikinan rani mə,
"Trɨni mɨnuə rəknekɨn tɨ nərmama atukwatukw me mə tuhəuvehi nɨmɨruien,
nənə rəfo ia nərmama səməme həpkɨsiai mhə Kumwesən mamho noien ərəha, irəha tuhəfa mhəuvehi nɨmɨruien?"
19 Ro iamɨnhi irə nərmama səməme kamhəregi nəmisəien, mətə tɨ nəri nə mə nətərɨgien səvəi Kumwesən, ramasan mə irəha tuhaməmwur pen ia noien amasan, nənə, mhəmri pen nɨmɨruien səvənraha ia rəgi Kumwesən mə trətui amasan tukwe. Irəha həukurən nətɨgiteien irə. In Kumwesən rɨno neiai mɨne tɨprənə mɨne narimnari me pam.

5

Nəvəhagien revən tɨ elta me səvəi nəfwakiien mɨne ntəmaruə me

1 Nənə iakokeikei mə takəgkiari kwopti m kɨmiaha elta me səvəi nəfwakiien. Iou elta riti səvəi nəfwakiien iakəmwhen a ia kɨmiaha. Iakɨnətoni Kristo ia nənimek nəpɨn rɨregi nəmisəien me ia nɨpwran. Narimnari asori me i rɨpko mhə tui həier pehe iou mwi takətoni.
2 Kɨmiaha tihaməkeikei mhətui amasan tɨ nərmama me səvəi Kumwesən səməme in rɨnəmri irəha ia rəgɨmiaha. Irəha həmwhen ia sipsip me səvənhi. Rərəha mə tihətui amasan tɨ nirəha rerɨmiaha rəpwəh nagienien, mətə tihətui amasan tɨ nirəha rerɨmiaha ragien rəmwhen Kumwesən rokeikei. Nənə rerɨmiaha trəpwəh nɨrhiien mə tihəuvehi mane irə. Mətə tihətui amasan a tɨ nirəha tɨ nəri nə mə rerɨmiaha ramagien mə tihasitu.
3 Nənə rərəha mə tihəfiəutə kɨmiaha me, mamhərɨmənu ia sipsip me i səməme Kumwesən rɨnəmri irəha ia rəgɨmiaha,

4:16: Wok Me 11:26, Fil 1:20 **4:17:** Jer 25:29, 2Tes 1:8 **4:18:** Luk 23:31 **4:19:** Sam 31:5 **5:1:** Rom 8:17 **5:2:** Jon 21:15-17, Wok Me 20:28, Flm 14, Taet 1:11 **5:3:** 2Kor 1:24, Fil 3:17, Taet 2:7

mətə tiho noien sə ratukwatukw mamasan mə irəha həukurən nətoniien mhesi pen noien səkɨmiaha.

4 Iəmə sə rasori anan ia nərmama səməme kamhətui tɨ sipsip me trier pehe, nənə nəpɨn nəha in trəgnəgɨni kɨmiaha muvei pehe nasoriien m kɨmiaha sə trɨpkiwən mhə.

5 Ia noien a mwi nəha kɨmiaha ntəmaruə me tihaməkeikei mhəsiai elta me səvəi nəfwakiien. Kɨmiaha pam anan tihəuvehi irapw nətərɨgien səkɨmiaha reiwaiu mhasitu ia kɨmiaha me, tɨ nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

"Kumwesən rerɨn rɨpkagien mhə tɨ nərmama səməme
kamhəfiəutə ia nirəha,
mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama
səməme kamhəuvehi irapw irəha."

6 Ro pen kɨmiaha tihəuvehi irapw atukw kɨmiaha, mharə tegɨn rəgi Kumwesən əsanɨn, mə in truvehi utə kɨmiaha ia nəpɨn atukwatukw səvənhi.
7 Nənə tihəuvehi pam katipə pəmpəm me səkɨmiaha mhəuvehe mhəmri pen m Kumwesən tɨ nəri nə mə nəpɨn me rerɨn ramrhi kɨmiaha.

8 Hətui mhətui amasan tɨ nəri nə mə iəremhə asori Setan raməmwəki kɨmiaha. In rəmwhen ia laeon riti sə raməkri asori mamavən mamətui iərmama mə trəni. 9 Tihərer əknekɨn ia nahatətəien səkɨmiaha mhəpwəh nəseniien in, tɨ nəri nə mə hiəukurən mə ia kwopun me pam ia tɨprənə i kamo nəmisəien m piəvtaha me tɨ nəghi Iesu rəmwhen a ia nəmisəien me i kamo m kɨmiaha.

10 Kumwesən in nukune namasanien me pam. In rɨnəkwein ia kɨmiaha hiəuvehe mho kuatia kɨmiaha Kristo mə tiharə kɨmiaha min ia nasoriien səvənhi sə trɨpkiwən mhə. Kurirə ia nəmisəien kwakwa nəha hiamregi, in tromasan kɨmiaha, məmri əknekɨn kɨmiaha hiəuvehe mhəskai mhəpwəh nɨkiukiuien.

11 Pwəh in rərɨmənu ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɨnhi.

Nəgkiariien sampam

12 Saelas i kɨmrau min, iakamətoni mə in piəvtaha riti iakukurən nətɨgiteien irə, in rɨnasitu ia nirak mɨrai pen nəgkiariien səiou ia nəkukuə i. Iakamərhi pehe nəkukuə i tukumiaha, mamərpwi əknekɨn kɨmiaha, mani irapw mə in i namasanien pərhien səvəi Kumwesən tihərer əknekɨn irə.

5:4: Hip 13:20, 1Kor 9:25 **5:5:** Efes 5:21, Jem 4:6 **5:6:** Mat 23:12, Jem 4:10 **5:7:** Sam 55:22, Mat 6:25-30 **5:8:** 1Tes 5:6 **5:9:** Efes 6:11-13, Jem 4:7 **5:10:** 1Tes 2:12, 1Tes 1:6

13 Pran sə ramarə ia Papilon[a] Kumwesən rɨmərfi kɨmiaha
min, in rani ramasan tukumiaha, nənə nərɨk Mak, in mwi rani
ramasan tukumiaha.
14 Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kɨmiaha me ia
nakeiien sə rahatən nokeikeiien. Pwəh nəmərinuien tramarə
tukumiaha pam nərmama me səvəi Kristo.

5:13: 2Tim 4:11 [a] **5:13:** Ia vas 13 Pita rɨni nəgkiariien i mə, "Pran sə ramarə ia Papilon." Rɨpko mhə Papilon taon asori nəha Oltestamen raməgkiari irə, mətə rosi Pita rani Papilon in taon nəha Rom. Pran sə ramarə fwe ikɨn in nəha nakalasia me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha. **5:14:** 1Kor 16:20

Seken Pita
Nəg**kiariien** sə **rani** mə nəfe i nəkukuə

Nəpin riti ipaka ti nuk 66, Pita rirai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nakalasia me fwe profens nəha kani mə Esia Maenor. Nəmisəien sə kinamo ia nakalasia me nəha fwe Esia Maenor rino sampam. Mətə nahatən eikuə me həuvehe mwi ti nirəha. Pita rini pen ti nakalasia me mə irəha tuhəukurən amasan nari nənə mhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha. Noien nəha trəkoui raka nahatən eikuə me ti nirəha. Pita rini pen mə Kumwesən trouraha nahatən eikuə me. Ti nəri nə mə Iesu Kristo truvehe mwi, Pita rini pen ti nakalasia me mə tuharə ia narəien sə ro ikinan.

1 Iou Saemon Pita, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari
m Iesu Kristo, nənə, iou aposol riti səvənhi.
Iakamrai nəkukuə i m kimiaha nərmama me
səməme hiaməuvehi nahatətəien riti sə krouamasan pik
rouəmnəmwhen a ia nahatətəien səkimaha. Hiaməuvehi
nahatətəien ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən mine
iərmama sə rauvehimiru kitaha Iesu Kristo.
2 Pwəh namasanien mine nəmərinuien krouvehe rouasori
mwi tukumiaha ti nəri nə mə hiəukurən Kumwesən mine Iesu
Iərimənu səkitaha.

Noien me nərmama tuho trahatən pen mə irəha həukurən amasan Iesu Kristo

3 Ia niskaiien səvəi Kumwesən, in ruvei pehe m kitaha
narimnari me pam səməme tsaməkeikei mhəuvehi səvəi
nimiruien mine noien me səməme hatukwatukw nənə rerin
ragien tukwe. Narimnari me nəha həməier pehe tukutaha ti
nəri nə mə kitaha səukurən Kumwesən sə in rinəkwein kitaha
mə tsəuvehi pəri nasoriien səvənhi mine namasanien səvənhi.
4 Ia narimnari me nəha, in riməuvei pehe m kitaha promes
keikei me səvənhi hasori pik. In riməuvei pehe promes me i
mə tihəuvehi pwəh hasitu ia kimiaha hiaraka ia noien ərəha
me səvəi tiprənə i səməme kamhouraha nərmama ti nəri nə mə
irəha hokeikei pik mə tuho, nənə hiəukurən nuveheien mho
kuatia ia nimiruien səvəi Kumwesən.
5 Ro iaminha irə kimiaha tihaməkeikei mhousari mhaku-
tan pen noien me i ia nahatətəien səkimiaha. Tihəkupwən
mhakutan pen noien amasan, nənə, nəpin hiənakutan pen
raka i, hiakutan pen mwi nukurənien,
6 nənə, nəpin hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi
noien i sə hiaməkoui atukw kimiaha, nənə, nəpin hiənakutan
pen raka i, hiakutan pen mwi nərerien sə hiamərer əknekin
irə ia nəpin me, nənə, nəpin hiənakutan pen raka i, hiakutan

1:2: Jut 2 **1:3:** 1Tes 2:9 **1:6:** Kal 5:22-23

pen mwi noien i sə hiamo narimnari me səməme Kumwesən
rokeikei,
7 nənə, nəpin hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi
nokeikeiien i sə hiamokeikei piəvtaha me irə, nənə, nəpin
hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeiien i sə
hiamokeikei nərmama me pam irə.
8 Ramasan mə tiho noien me nəha. Nəpin noien me nəha
rasori pik ia nimiruien səkimiaha, ro kimiaha hiəpkarə auər
a mhə, mətə kimaha tihəukurən amasan Iesu Kristo Iərimənu
səkitaha, nənə nimiruien səkimiaha trukuə mo kwənkwan.
9 Mətə iərmama sə ripko mhə noien me nəha in rəmwhen
iərmama sə nənimen rifwə ko ripkəti pen mhə isipwin, nənə in
rinenouenou mə Iesu rinaikuas raka noien ərəha me səvənhi
səməme in rino fwe kupwən.
10 Ro iaminhi irə piak me tihaməkeikei mhousari əknekin
mə tiho noien me nəha, nənə ramahatən pen mə Kumwesən
rimərfi pərhien kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha
nərmama me səvənhi. Ro pen trini minuə hiamo noien me
nəha ko hiəpkimwei mhə nəpin riti.
11 Nənə nəpin Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehe irə, in
truvehimiru kimiaha, nənə, məseni kimiaha hiəuvnimwə ia
nitətə səvənhi sə in trərimənu irə ia nuk nuk me.

Nəgkiariien səvəi profet me ia Nəkukuə Ikinan

12 Ro pen nəpin me pam takaməkeikei mo a pwəh rerimiaha
ramrhi narimnari me i, nəri auər a mə hiəukurən nənə
mamhərer əknekin ia nipərhienien sə hiəuvəuvehi raka.
13 Nəpin iakamiru ihi ia nipwrak i, rerik ramrhi mə ratuk-
watukw mə takini nəgkiariien i məsuəpwiri kimiaha irə pwəh
rerimiaha ramrhi,
14 ti nəri nə mə iakukurən mə tripko mhə tui iakemhə,
məpwəh nipwrak i rəmwhen ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha
ruvəni pehe raka tukw iou i.
15 Nənə takaməkeikei məmwur nəha təkwtəkwuni mə
tihəpwəh nenouenouien ia narimnari me i nəpin iakuvamhə
raka mier ia tiprənə i.
16 Nəpin iahaməni irapw tukumiaha mə Iesu Kristo truvehe
mwi ia niskaiien, iahəpkini mhə kwənagei me irə səməme
iərmama rani a ia nətəri gien səvənhi, mətə kimrahar ia-
harənətoni atukwatukw ia nənimemrahar niskaiien mine
nukuraanien asori səvənhi.
17-18 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən, kimrahar[a]
iahamaravən ia təkuər ikinan kimaha Iesu. Ia nəpin nəha Tata
Kumwesən ruvei pen nisiaien m Iesu, nənə mo nukuraanien
rəhiapw mier ia nipwran, nənə reri Kumwesən rini mə, “In

1:12: Jut 5 **1:13:** 2Tes 3:1 **1:14:** 2Kor 5:1, Jon 21:18-19 **1:16:** Mat 17:1-5
1:17-18: Mat 17:5 [a] **1:17-18:** Irəhar nə Pita, Jemes, mine Jon

i nərik keikei, rerik ragien pik tukwe." Kimrahar iaharregi nəgkiariien nəha ruku pen fwe ia neiai muvehe.

19 Kitaha səukurən mwi mə nəgkiariien səvəi profet kupwən me ro nipərhienien. Ramasan mə kimiaha tihətərig amasan irə ti nəri nə mə nəgkiariien səvəi profet kupwən me rəmwhen ia laet sə raməhiapw ia nəpitəvien. Laet nəha traməhiapw iaminha irə meste ruvəran pen ia nəpin asori nəha nənə koufətəteiə rutə ia rerimiaha.

20 Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iaminhi irə. Nəgkiariien me pam səvəi profet me ia Nəkukuə Ikinan riti riwən in nəgkiariien atukw səvəi profet riti. 21 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə profet me hənapkini irapw mhə nətərigien atukw səvənraha, mətə irəha nərmama səməme Nənimwin Ikinan riri irəha mo irəha həni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Kumwesən.

2

Nahatən eikuə me Kumwesən trouraha irəha

1 Mətə fwe kupwən profet eikuə me nəha ikin ia reri nəkur Isrel. Ia noien a mwi nəha kimiaha tihətoni nahatən eikuə me ia rerimiaha. Irəha tuhəuvehe afafa, mhahatən kimiaha ia neikuəien me səməme tuhouraha nari. Irəha tuhəni mə rekəm ripko mhə Iesu in iəmə asori sə rinərəku raka irəha meivinari ia nirəha. Ti noien nəha kamho Kumwesən trouraha akwauakw irəha.

2 Nərmama həpik tuhəkurirə pen nahatən eikuə me nəha ia noien ərəha sə irəha kamho ramo naurisien. Ro iaminhi irə nərmama nepwin mwi tuhəni ərəha suatuk səvəi nipərhienien.

3 Ti nəri nə mə nahatən eikuə me nəha hokeikei pik mane, irəha tuhəni neikuəien me m kimiaha mə tihəuvei pen mane minraha. Kumwesən ruvəni raka tui ia Nəkukuə Ikinan mə trərpwin noien ərəha me səvənraha, nənə, minərer mwatuk mə trouraha irəha məpwəh napriien.

4 Kimiaha hiəukurən. Fwe kupwən, nəpin nagelo me nepwin həno noien ərəha, Kumwesən ripkəkwtəmhiri mhə nərpwinien səvənraha, mətə rinərihi irəha ia jen, mərarki pen irəha ia kwopun riti fwe inhəripw[a] mə tuhamarə ikin ia nəpitəvien meste nəpin in trərpwin noien ərəha me irə.

5 Nənə Kumwesən ripkəkwtəmhiri mhə nərpwinien səvəi nərmama kupwən me səməme kamhərui nəkwan ia nəpin səvəi Noa, mətə rinouraha irəha ia nui asori. Mətə Noa rimənі

1:21: 2Tim 3:16, 1Pit 1:11 **2:1:** Mat 24:11, Jut 4 **2:3:** Rom 16:18, 1Tes 2:5 **2:4:** Jut 6 [a] **2:4:** Ia nəgkiariien Krik, kwopun nəha inhəripw sə Pita rani nəghin nə Tartaros. Nəkur Kris həməni kwopun nəha mə kwopun kamərpwin noien ərəha me ikin səvəi nənimwin ərəha me mine nərmama me səməme hənərui nəkwai Kumwesən. **2:5:** Jen 6-8, 8:18, 2Tes 3:6

irapw nəgkiariien səvəi noien atukwatukw, nənə Kumwesən ruvehimiru in mine nərmama me səvənhi irəha pam sefen.

6 Nənə Kumwesən rino nərpwinien ti nərəhaien səvəi nəkur Sotom mine Komora, riməuvani taon mi nəha ia napw krouo nimwrakw ia nirau. In ro iaminha irə mə trahatən nəfe tro m nərmama səməme kamhərui nəkwan.

7 Mətə in riməuvehimiru Lot. Iəmə nəha in iəmə atukwatukw, nənə rerin raməmisə ti noien ərəha sə ramo naurisien səvəi nəkur ərəha me nəha ikin.

8 In ramarə irəha minraha, mamətoni noien ərəha me nəha kamho, mamregi nəgkiariien ərəha me nəha kamhəni, ia nəpin me pam rerin sə ratukwatukw raməmisə pik tukwe.

9 Narimnari me nəha ramahatən mə Iərimənu rukurən nuvehimiruien nərmama me səməme kamhəsiai in, mamho noien me sə in rokeikei, nənə rukurən nipeki rakaien irəha ia nərəhaien sə kamharə irə. Mətə nərmama səməme həpkatukwatukw mhə Kumwesən rukurən nərpwinien noien ərəha me səvənraha təkwtəkwuni, marə mo tukuahag mwi irəha rəmwhen ia nərmama ia kalapus, mamevən meste in truvei pen nərpwinien sampam minraha ia nəpin kurirə.

10 Kumwesən truvei pen nərpwinien m nərmama ərəha me pam, mətə truvei pen nərpwinien asori minraha nəha səməme kamhesi pen noien əmkemik me nipwranraha rokeikei pik, mamhətə ərəha nasoriien sə kauvehi kamərimənu irə.

Nahatən eikuə me nəha səməme iakaməgkiari ia nirəha, irəha kamhərpwi irəha, mamho kənkapwənraha, mamhəni nəgkiariien ərəha me ia nagelo me ia neiai mhəpwəh nehekirien.

11 Nəri auər a mə nagelo me nəha irəha həskai nənə nəgsenraha rasori məpi raka nərmama me nəha, mətə irəha həpkini ərəha mhə irəha riti ia nəmri Iərimənu.

12 Mətə nahatən eikuə me nəha kamhəni ərəha narimnari me səməme irəha həpkukurən mhə. Irəha həmwhen ia nəri əprmin me nətərigien səvənraha riwən, mətə kamho a nari sə hokeikei. Nəri əprmin me nəha kiməkwəhi irəha mə kwənkru trousi tərini irəha, kousi əpune irəha. Kumwesən trouraha mwi nahatən eikuə me nəha rəmwhen ia nəri əprmin me nəha.

13 In trərəku irəha ia nərəhaien ti nəri nə mə irəha həno nərəhaien m nərmama. Ia nətəien səvənraha noien i ramasan pik mə ia rukwəsikər tuhani pik nari mhənimwi pik. Irəha həmwhen ia tinari əmkemik, uə təmwki nimwapw sə ramo auris kimiaha. Irəha həuvehe mhani nari kimiaha minraha, mətə kamheikuə ia kimiaha rerinraha ragien a.

14 Ia nəmrinraha kamhətə pik nipran me, mamhakres irəha, mhəpkapwis mhə ia noien ərəha. Irəha kamhəvi nərmama

2:6: Jen 19:24, Jut 7 **2:7:** Jen 19:1-16 **2:9:** 1Kor 10:13, Jut 6 **2:10:** Jut 7-8,16 **2:11:** Jut 9 **2:12:** Jut 10 **2:13:** Jut 12

səməme nətərigien səvənraha ripkiskai mhə mə tuhəuvən mho noien ərəha. Rerinraha rokeikei pik mane. Kinahatən amasan irəha irə. Irəha nipwnəti nərəhaien Kumwesən ramək wein ərəha ia nirəha!

15 Irəha hənəpwəh suatuk sə ratukwatukw, nənə mhəikou mamhesi pen suatuk səvəi Palam tini Peor, iərmama sə rokeikei pik nuvehiien mane ia noien ərəha.

16 Mətə togki riti rinəski ti noien ərəha me səvənhi. Kitaha səukurən mə togki ripkəgkiari mhə, mətə Kumwesən rino togki rəgkiari ia reri iərmama mə trinise noien ikou səvəi profet nəha.

17 Nahatən eikuə me nəha həmwhen ia nəmri nui me səməme hənamə, uə nəpuə sə nimətagi rimə peki raka nənə nesən riwən irə. Kumwesən rinəpnəpenə raka ia nəpitəvien asori mə səvənraha.

18 Irəha kamhəfiəutə ia nirəha me, mamhəni nəgkiariien arməri me, mamhəvi nəmə me səməme həpkaraka a i ia nəkur kamharə ia nəpitəvien mə tuhəuvehe mho noien ərəha me sə ramo nauri sien nipwranraha rokeikei pik.

19 Irəha kamhəni pen ti nəmə me nəha mə tukeivinari ia nirəha, mətə nahatən eikuə me nəha irəha slef me səvəi noien sə ramouraha nərmama. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə iərmama riti in slef səvəi nəfe noien sə ramərimənu irə.

20 Iesu Kristo in Iərimənu səkitaha, nənə, in mwi Iərmama sə rauvehimiru kitaha. Nərmama səməme həukurən in həukurən narakaien ia noien əmkemik me səvəi tiprənə i. Mətə mə hərərig pen mwi kurirə ikin, noien me nəha hərkwi mwi irəha, mamhəuvehi irapw niskaiien səvənraha, tuharə ia narəien sə rərəha məpi raka narəien sə kupwən.

21 Trini minuə irəha hamreirei anan suatuk səvəi natukwatukwien, ramasan pik məpi raka mə irəha həuvəukurən suatuk nəha nənə kurirə irə həuvsini pen təkutanraha ia nəgkiariien ikinan sə Kumwesən rimə uvei pen minraha.

22 Noien səvəi nərmama me nəha ramahatən mə nəgkiariien i kamini rerin ro nipərhienien: “Kuri reuə mirərig pen maməni newəien səvənhi. Kinəvərui raka pikə revən mamaru mwi ia nəmtigei.”

3

Nəpin nəha kani mə nəpin səvəi Iərimənu

1 Nərmama keikei me, in i nəkukuə səiou sə ro kəru irə rauvehe tukumiaha. Iakimərai irau pəri mə takəsuəpwiri nətərigien atukwatukw səkimiaha ia nirau, pwəh rerimiaha ramrhi

2:15: Nam 22:7, Jut 11, Rev 2:14 **2:16:** Nam 22:28-35 **2:17:** Jut 12-13 **2:18:** Jut 16 **2:19:** Jon 8:34 **2:20:** Mat 12:45 **2:21:** Luk 12:47-48 **2:22:** Prov 26:11 **3:1:** 2Pit 1:13

2 nəfe profet ikinan me fwe kupwən haməkupwən mhəni
irapw mə tuhəier pehe mine nəgkiariien i Iərimənu sə rau-
vehimiru kitaha rimәni pehe tukumiaha ia tərhui aposol me
səkimiaha.
3 Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iaminhi irə. Tramevən
ipaka ti nəpin sampam nərmama nepwin tuhəuvehe irəha
tuhamesi pen nəfe noien ərəha me nətərigien səvənraha
rokeikei. Irəha tuharis ia Kumwesən,
4 mhəni mə, "Rəfo? Rimәni mə truvehe mwi, mətə in
pəku? Nəpin kaha me səkitaha həmamhə meste pehe nəha
təkwtəkwuni narimnari me pam həpkopəiti mhə kamho a
iaminhi irə. Fwe kupwən anan, nəpin kino tiprənə meste pehe
təkwtəkwuni, narimnari me pam kamho a nari kuatia."
5 Kamhəni iaminha irə mətə irəha həpkokeikei mhə mə
tuhətərig fwe tui anan ia nəgkiariien səvənhi Kumwesən ro
neiai mine tiprənə, nənə mo tiprənə rutə ia kurkwai nui,
muvehi nui mo kwopun me pam ia təkure tiprənə irə,
6 nənə marə makiətənimw mwi tiprənə kupwən, mouraha ia
nui nəha.
7 Nəgkiariien nəha səvəi Kumwesən raməkwtəmhiri neiai
mine tiprənə krauarə təkwtəkwuni. Irau trouarə roueste
nəpin in truvani irau ia napw ia nəpin sə in trərpwin noien
ərəha me irə səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwan,
mouraha irəha.
8 Mətə nərmama keikei me, tihəpwəh nenouenouien nari
kuatia i mə ia nətərigien səvəi Iərimənu nəpin kuatia rəmwhen
ia nuk wan-taosen, nənə nuk wan-taosen rəmwhen ia nəpin
kuatia.
9 Nərmama nepwin rerinraha rirhi mə Iərimənu ramo tipwə
ti noien nəgkiariien səvənhi ruvehe mukuə, mətə ripko mhə
iaminhi irə. In ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mə
trameitenhi kimiaha. In rəpwəh nokeikeiien mə iərmama riti
tremhə kouraha in, mətə rokeikei mə nərmama pam tuhərərig
ia noien ərəha me səvənraha mhəuvehe tukwe.
10 Mətə nəpin i kani mə nəpin səvəi Iərimənu truvehe
rəmwhen ia rakres. Ia nəpin nəha, tsəregi nurigrigien asori.
Kəpuapen triwən. Napw trahi meri mine məkwə mine
kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. Nənə nəpnəpanien tro
tiprənə mine narimnari me pam kamharə irə tuhəiwən.
11 Ti nəri nə mə Kumwesən trouraha pam narimnari me
nəha ia noien nəha, hiəukurən mə tihəfarə irə. Kimiaha
tihaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan i, mamho narim-
nari me səməme Kumwesən rokeikei,

3:2: Jut 17 **3:3:** 1Tim 4:1, Jut 18 **3:4:** Aes 5:19, Esik 12:22, Mat 24:48 **3:5:** Jen 1:6-9 **3:6:** Jen 7:11-21, 2Tes 2:5 **3:8:** Sam 90:4 **3:9:** Hab 2:3, 1Tim 2:4 **3:10:** 1Tes 5:2, Mat 24:29,35

12 mamheitenhi nəpin i kani mə nəpin səvəi Kumwesən,
nənə, mamhəmwur ia noien wok sə tro nəpin nəha truvehe ak-
wauakw. Ia nəpin nəha nəpnəpanien tro kəpuapen mouraha
narimnari me pam irə. Nənə napw trahi meri mine məkwə
mine kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən.
13 Mətə kitaha sameitenhi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə
truvehe mukuə. In riməni mə tro neiai vi mine tiprənə vi,
kwopun riti sə narimnari me hatukwatukw a tuhamarə ikin.
14 Ro pen nərmama keikei me, ti nəri nə mə hiameitenhi
narimnari me i tihousari əknekin mə Kumwesən trəpwəh
nətoniien nəmkemikien riti ia nimiruien səkimiaha, uə noien
ərəha riti triwən ia nimiruien səkimiaha, nənə tiharə ia
nəmərinuien kimiaha min.
15 Tihaməkeikei mhəukurən mə nətərigien səvəi Iərimənu
səkitaha rəpwəmwis ti neitenhiien kitaha. In ramo mə tru-
vehimiru nərmama nepwin mwi. Rəmwhen ia nəgkiariien sə
piəvtaha keikei Pol rimərai m kimiaha mesi pen nukurənien
sə Kumwesən riməuvei pen min.
16 Ia nəkukuə me pam səvənhi raməgkiari ia narimnari
me nəha. Ia nəkukuə me nəha, narimnari me nepwin nəha
ikin həknekin ti nukurənien. Nərmama səməme həreirei
nari nətərigien səvənraha ramaiuaiu, irəha kamhəuvsini
nəgkiariien me səvəi Pol, ia noien a mwi nəha irəha
kamhəuvsini mwi nəgkiariien me nepwin ia Nəkukuə Ikinan.
Nənə Kumwesən trouraha irəha tukwe.
17 Ro iaminhi irə, nərmama keikei me, ti nəri nə mə kimiaha
hiəuvəukurən raka nəri i kurirə rier pehe, tihaməkeikei
mhəsiari kamo nəgkiariien ərəha me səvəi nərmama səməme
kamhərui nəkwai Kumwesən həvi raka kimiaha ia kwopun
səkimiaha hiamərer əknekin ikin, nənə, hiəmwei.
18 Mətə tihəuverə ia namasanien mine nukurənien səvəi
Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. In nəha iərmama sə rauve-
himiru kitaha.
Pwəh nasoriien revən tukwe in ipwet mine ia nuk nuk me.
Ouəh, pwəh ro iaminhi!

3:12: Aes 34:4 **3:13:** Aes 65:17, Aes 66:22, Rev 21:1,27 **3:15:** Rom 2:4, 2Tes 3:9 **3:17:** Mak 13:5,33, 1Kor 10:12 **3:18:** Jut 25

Fas Jon
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti sə Iesu rokeikei pik. In rirai nəkukuə me i Jon, Fas Jon, Seken Jon, mine Namba Tri Jon. In rirai nəkukuə me nəha ipaka ti nuk 90. Fas Jon rəvəhag m nakalasia me mini mə irəha tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən eikuə me kamo nahatən eikuə me həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha kamhəni mə Iesu ripko mhə in Kristo, Tini Kumwesən. Həni mə Kumwesən ripkuvehe mhə mo in iərmama rəmwhen ia kitaha. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Iesu in Kumwesən mine in mwi iərmama. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me pwəh hərer əknekin ia nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo mamho nokeikeiien. In rini mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me, mamhəsiai nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Trini minuə samo iaminha irə, səukurən mə kitaha nipwnəti Kumwesən me.

Nəgkiariien səvəi Nimiruien

1 Nəgkiariien i səkimaha raməvisau Nəgkiariien sə rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi. Kimaha iahəuvəregi raka Nəgkiariien nəha, mhətoni ia nənimemaha, mhəspau irə, mhərapi ia rəgimaha. Nəgkiariien nəha in Nimiruien.

2 Nimiruien i rimaier pehe tukumaha. Kimaha iahənətoni mhəukurən mə in nipərhienien. Nənə təkwtəkwuni iahaməni irapw Nimiruien Rerin i tukumiaha. Fwe kupwən in rinamarə irau Tata Kumwesən, nənə marə mier pehe tukumaha.

3 Iahaməni irapw tukumiaha narimnari me i iahənətoni mhəregi mə kimiaha tihəuvehe mho pəri nari kitaha m kimiaha. Pərhien kimaha iahamo pəri nari kimaha Tata Kumwesən mine Tini, Iesu Kristo.

4 Nəgkiariien me i iahamrai rauvehe tukumiaha mə tro rerimaha ragien.

Navənien ia nukuraanien

5 Nəgkiariien i kimaha iahəregi in riməni pehe tukumaha, nənə iahaməni pehe tukumiaha, mə Kumwesən in nukuraanien nəpitəvien riwən anan irə.

6 Trini minuə kitaha səni mə samo pəri nari kitaha min, mətə ia navənien səkitaha samavən ia nəpitəvien, nənə sameikuə. Noien səkitaha ripkesi pen mhə nəgkiariien sə ro nipərhienien.

1:1: Jon 1:1-2,4, 1Jon 2:13-14 **1:2:** Jon 1:14 **1:4:** Jon 16:24 **1:5:** 1Tim 6:16, Jem 1:17 **1:6:** 1Jon 2:4

7 Mətə triini miinuə ia navənien səkitaha samavən ia nukuraanien rəmwhen in ramarə ia nukuraanien, nənə kitaha samo pəri nari, nite Tini, Iesu, ramaikuas raka noien ərəha me pam səkitaha, mo kitaha səmher.

8 Triini miinuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, sameikuə atukw a ia kitaha me, nənə nəgkiariien sə ro nipərhienien riwən ia kitaha.

9 Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Kumwesən, noien səvənhi ratukwatukw. Ro iaminhi irə, triini miinuə səni irapw noien ərəha me səkitaha min, nənə in trenouenou noien ərəha me səkitaha, maikuas raka noien me pam i səno həpkatukwatukw mhə, mo kitaha səmher.

10 Triini miinuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, samo Kumwesən mə in ieikuə riti, nənə nəgkiariien səvənhi riwən ia kitaha.

2

1 Nipwnətik me. Iakamrai nəgkiariien me i tukumiaha mamiinise kimiaha mə tihəpwəh noien ərəha. Mətə triini miinuə iərmama riti ro noien ərəha, iərmama riti nəha ikin trasitu ia kitaha, məgkiari tukwini səkitaha m Tata Kumwesən. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo, in iəmə atukwatukw.

2 In remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkitaha. In ripkemhə mhə mə niten traikuas raka əpa noien ərəha me səkitaha, mətə in remhə mwi mə niten traikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tənəmtənə me pam.

3 Kitaha səfukurən mə səuvəuvehe mhəuvəukurən pərhien Kumwesən? Triini miinuə samo nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen.

4 Iərmama sə rani mə in rukurən Kumwesən mətə ripko mhə nəgkiariien me səvənhi, in ieikuə, nənə nəgkiariien sə ro nipərhienien riwən irə.

5 Mətə triini miinuə iərmama riti ramo nəgkiariien səvəi Kumwesən, in pərhien iərmama i ramokeikei Kumwesən ia noien sə ratukwatukw pam. Kitaha səfukurən mə səpwit əknekin ia Kumwesən? Noien i sə takini ramahatən pen.

6 Iərmama sə rani mə in rəpwit əknekin ia Kumwesən traməkeikei mavən ia navənien kuatia nəha Iesu rinavən irə.

Nəgkiariien vi

7 Nipwnətik keikei me. Nəgkiariien i iakamrai m kimiaha ripko mhə nəgkiariien vi riti, mətə in nəgkiariien akuas sə hiəuvəregi raka kinani fwe nukunen. Nəgkiariien akuas i in nəgkiariien i sə hiəuvəregi raka.

1:7: Jon 3:21, Aes 2:5, Hip 9:14, Rev 1:5, 7:14 **1:8:** Sam 32:5, Prov 28:13 **2:1:** Hip 7:25, 9:24 **2:2:** Jon 1:29, 11:52, Kol 1:20, 1Jon 4:10,14 **2:4:** 1Jon 1:6,8 **2:7:** 2Jon 5-6, 1Jon 2:24, 3:11

8 Mətə ia nətoniien riti mwi, nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha, in nəgkiariien vi. Kinətoni ia suatuk vi riti ia nimiruien səvəi Iesu mine səkimiaha ti nəri nə mə nəpitəvien rinakurau mamevən, nukuraanien pərhien ruvəuvehe maməhiapw.

9 Iərmama sə rani mə in ramarə ia nukuraanien mətə raməmwəki piəvni, in ramarə ihi ia nəpitəvien.

10 Iərmama sə ramokeikei piəvni in ramarə ia nukuraanien, nənə nari riti riwən ia narəien səvənhi tro in rapəti mimwei.

11 Mətə iərmama sə raməmwəki piəvni in ramarə ia nəpitəvien, mamavən ia nəpitəvien, mireirei kwopun ramevən ikin, ti nəri nə mə nəpitəvien rəuiui nənimen.

12 Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə Kumwesən rinenouenou raka noien ərəha me səkimiaha ti nəri Iesu rino.

13 Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

14 Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəukurən raka Tata Kumwesən.

Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti nəri nə mə kimiaha hiəskai,
nəgkiariien səvəi Kumwesən ramarə ia rerimiaha,
nənə hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

Tiprənə i mine noien me kamo ia tiprənə i

15 Tihəpwəh nokeikeiien noien me səvəi tiprənə i uə narimnari me səvəi tiprənə i. Trini minuə iərmama riti rokeikei noien me səvəi tiprənə i, in ripkokeikei pərhien mhə Tata Kumwesən.

16 Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin me pam nərmama me səvəi tiprənə i kamho nəfe noien ərəha nipwranraha rokeikei. Nəpin me pam rerinraha ramevən ia nəfe nənimenraha rətoni hokeikei mə tuhəuvehi. Irəha kamhərpwi irəha ti nautə me səvənraha. Noien me pam nəha

---

2:8: Jon 13:34, Rom 13:12, Jon 1:9 **2:9:** 1Jon 3:10,15, 1Jon 4:20 **2:10:** Jon 11:9, Rom 14:13 **2:11:** Jon 11:10, 12:35 **2:12:** 1Kor 6:11 **2:13:** 1Jon 1:1 **2:15:** Rom 8:7 **2:16:** Rom 13:14, Jem 4:16, 1Tes 2:11

həpkuku pen mhə ti Tata Kumwesən, mətə kamhəuku pen ti tiprənə i.
17 Noien me səvəi tiprənə i mine narimnari me nərmama səvəi tiprənə i hokeikei hənaməuvehe tuhəiwən, mətə iərmama sə ramo nəkwai Tata Kumwesən ramarə rerin.

Profet eikuə me

18 Nipwnətik me. Nəpin sampam i samarə irə. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama riti truvehe məmwəki pik Kristo. Təkwtəkwuni mine nəha nərmama həpik səməme kamhəmwəki pik Kristo həuvəuvehe raka. Noien i ro nukurənien i tukutaha səukurən mə pərhien nəpin sampam i samarə irə.
19 Nərmama me nəha hənəpwəh kitaha mhəier, ti nəri nə mə ripko mhə irəha nərmama me pərhien səkitaha. Trini minuə irəha nərmama pərhien me səkitaha ko kamhəripin, mamharə kitaha minraha. Mətə irəha hənəpwəh kitaha mhəier, mho nukurənien i mə ripko mhə irəha nərmama me pərhien səkitaha.

20 Mətə kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwin i Kristo Ikinan rinətəgi pen ia kimiaha, ro pen kimiaha pam hiəuvəukurən nari.
21 Ripko mhə iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəreirei nəgkiariien sə ro nipərhienien, rekəm. Mətə iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka nəgkiariien sə ro nipərhienien, nənə hiəukurən mwi mə neikuəien riti ko ripkuku pen mhə irə.
22 Sin in ieikuə? Iərmama sə rani mə ripko mhə Iesu in Kristo in ieikuə. Iərmama iaminha irə in raməmwəki pik Kristo, mani neikuəien ia Tata Kumwesən mine Tini.
23 Iərmama sə rani neikuəien ia Tini Kumwesən, Tata Kumwesən ripkarə mhə tukwe. Mətə iərmama sə rani irapw Tini Kumwesən, Tata Kumwesən in mwi ramarə tukwe.

24 Nəgkiariien nəha kimiaha hiəməregi kinani fwe nukunen tihətui amasan tukwe pwəh rəpwit əknekin ia rerimiaha ia nəpin me. Trini minuə nəgkiariien nəha hiəməregi kinani fwe nukunen rəpwit əknekin ia rerimiaha nəpin me, kimiaha mwi tihəpwit əknekin ia Tini Kumwesən mine Tata səvənhi.
25 Nənə in i nəri Kumwesən rimәni mə tramәkeikei muvei pehe m kitaha: nimiruien rerin.

26 Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, maməgkiari ia nərmama me nəha səməme kamhəmwur mə tuheikuə ia kimiaha.

2:17: Mat 7:21, 1Kor 7:31 **2:18:** 1Tes 4:7, Mat 24:5,24, 2Jon 7 **2:19:** Wok Me 20:30, 1Kor 11:19 **2:20:** 1Kor 2:15, 1Jon 2:27 **2:22:** 1Jon 4:3, 2Jon 7 **2:23:** Jon 5:23, 15:23, 1Jon 4:15, 5:1, 2Jon 9 **2:25:** Jon 3:15, 6:40

27 Kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwin sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha. Nənimwin nəha rinarə raka ia kimiaha ro pen hiəpkətui mhə mwi iərmama riti mə trahatən kimiaha. Mətə nənimwin sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha ramahatən kimiaha ia narimnari me pam. Nənə narimnari me nəha ramahatən kimiaha irə ro nipərhienien ripko mhə neikuəien. Ro iaminhi irə tihəpwit əknekin ia Kristo rəmwhen ia Nənimwin nəha rinahatən kimiaha irə.

Nipwnəti Kumwesən me

28 Ouəh nipwnətik me. Tihəpwit əknekin ia Kristo mə nəpin in trier pehe irə kitaha tsəpwəh nehekirien, ia nuveheien səvənhi kitaha tsəpwəh naurisien ia nənimen.

29 Kimiaha hiəuvəukurən raka mə noien səvəi Kumwesən ratukwatukw. Ro iaminhi irə hiəuvəukurən mwi mə nərmama səməme kamho noien atukwatukw irəha nipwnətin me.

3

Kumwesən rokeikei pik kitaha

1 Hətoni ro Kumwesən rokeikei pik kitaha! Nokeikeiien səvənhi rasori pik tukutaha ro pen in raməkwein kitaha mə nipwnətin me. Pərhien kitaha nipwnətin me. Nərmama səvəi tiprənə i həreirei kitaha ti nəri nə mə həreirei Kumwesən.

2 Nipwnətik keikei me. Təkwtəkwuni nəha kitaha səuvəuvehe raka mhəno nipwnəti Kumwesən me ia kitaha, mətə rəpwəh ihi noien nukurənien i mə tsəuvehe mhəfo irə. Mətə nari kuatia kitaha səukurən. Nəpin Kristo trier pehe irə, kitaha tsəuvehe mhəmwhen irə, ti nəri nə mə nəpin nəha kitaha tsətoni in ia nənimetaha.

3 Nərmama me pam səməme kamhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia Kristo mə tuhəuvehe mhəmwhen irə kamho noien səvənraha rəmher rəmwhen ia noien səvənhi rəmher.

4 Iərmama sə ramo noien ərəha in ramərui Loa səvəi Kumwesən. Iakani iaminhi ti nəri nə mə nəgkiariien i "noien ərəha" nipwran i nəruien Loa səvəi Kumwesən.

5 Nənə kimiaha hiəukurən mə Kristo riməier pehe mə truvehi raka noien ərəha me. Hiəukurən mə noien ərəha riwən irə.

6 Ro iaminhi irə iərmama sə rəpwit əknekin ia Kristo ko ripkəmwur pen mhə ia noien ərəha. Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha ripkətə raka mhə Kristo mipkukurən raka mhə mwi in.

2:27: Jon 16:13 **2:28:** 1Jon 3:2, 4:17 **2:29:** 1Jon 3:7,10 **3:1:** Jon 1:12-13, Jon 16:3 **3:2:** 2Kor 3:18, Fil 3:21 **3:5:** 2Kor 5:21, 1Pit 2:22-24, 1Jon 2:2 **3:6:** Rom 6:1-2,14, 1Jon 3:9

7 Nɨpwnətɨk me. Tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kɨmiaha. Iərmama sə ramo noien atukwatukw, in iəmə atukwatukw rəmwhen ia Kristo in iəmə atukwatukw.

8 Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha, in tɨni Setan, tɨ nəri nə mə fwe ia nukune narəien mauvehe Setan ramo noien ərəha. Nəri i in i Tɨni Kumwesən rɨməier pehe tukwe mə trouraha noien me Setan ramo.

9 Iərmama sə in tɨni Kumwesən ko rɨpkəmwur pen mhə ia noien ərəha tɨ nəri nə mə nɨmɨruien səvəi Kumwesən ruvəuvehe mɨno raka kuatia irau nɨmɨruien səvənhi. In trɨpkəmwur pen mhə ia noien ərəha tɨ nəri nə Kumwesən in Tata səvənhi.

10 Kɨtaha səfukurən mə nɨsɨmə nəha nɨpwnəti Setan, nɨsɨmə nəha nɨpwnəti Kumwesən? Noien i ramahatən pen. Iərmama sə rɨpko mhə noien atukwatukw, məpwəh nokeikeiien piəvni rɨpko mhə in tɨni Kumwesən. In tɨni Setan.

Sokeikei kɨtaha me

11 Nəgkiariien i in i kɨmiaha hiəuvəregi raka kɨnani fwe nukunen mə kɨtaha tsaməkeikei mhokeikei kɨtaha me.

12 Kɨtaha tsəpwəh nəmwhenien ia Ken. In iərmama səvəi Setan. In rousi əpune piəvni anan. Ken rousi əpune piəvni tɨ nəfe? In rousi əpune tɨ nəri nə mə noien sə piəvni ramo ramasan, mətə noien sə in ramo rərəha.

13 Piak me, nənimemiaha trəpwəh nierien nəpɨn tihətoni nərmama səvəi tɨprənə i kamhəmwəki kɨmiaha.

14 Kɨtaha səukurən mə səuvəier raka ia nemhəien mhəuvehe ia nɨmɨruien. Səukurən nəri i tɨ nəri nə mə samokeikei piəvtaha me. Iərmama sə nokeikeiien riwən irə in ramarə ihi ia nemhəien.

15 Iərmama sə raməmwəki piəvni in rəmwhen ia iərmama sə ramousi əpune iərmama. Nənə kɨmiaha hiəukurən mə iərmama sə ramousi əpune iərmama nɨmɨruien rerɨn riwən irə.

16 Kɨtaha səfukurən nəri nokeikeiien? Iesu Kristo rɨnahatən kɨtaha irə nəpɨn rɨnəseni pehe nɨmɨruien səvənhi tukutaha. Nənə ratukwatukw mwi mə kɨtaha tsəseni pen nɨmɨruien səkɨtaha tɨ piəvtaha me.

17 Trɨni mɨnuə iərmama riti səvənhi narimnari me səvəi tɨprənə i rasori rətə piəvni riti nari riwən tukwe, mətə in ramo nəri auər a irə, nokeikeiien səvəi Kumwesən trəfo marə irə?

18 Nɨpwnətɨk me. Rərəha mə samokeikei nərmama ia tərhutaha a. Kɨtaha tsaməkeikei mhokeikei pərhien irəha, mho narimnari me trasitu ia nirəha.

3:7: 1Jon 2:29 **3:8:** Jon 8:44 **3:9:** 1Jon 5:18 **3:11:** Jon 13:34 **3:12:** Jen 4:8 **3:13:** Mat 5:11-12, Jon 5:18-19 **3:14:** Jon 5:24, 1Jon 2:11, Mat 5:21-22 **3:15:** Rev 21:8 **3:16:** Jon 13:1, Kal 1:4, 1Tes 2:8 **3:17:** Dut 15:7 **3:18:** Jem 2:15-16

19 Triṇi miṇuə samo iamiṇha irə, kitaha səukurən mə kitaha
nərmama səvəi niṗərhienien. Nənə səukurən nuveheien ia
nəmri Kumwesən reritaha fwe imwə rəpwəh nehekirien.
20 Nəri auər a mə səregi ia reritaha mə səno noien riti rərəha,
mətə tsəpwəh nehekirien ti nəri nə mə Kumwesən in rasori
məpi raka reritaha, nənə mukurən pam narimnari.
21 Niṗwnətik keikei me. Triṇi miṇuə kitaha səregi ia reritaha
mə səpko mhə noien riti rərəha, tsəpwəh nehekirien ia nəmri
Kumwesən.
22 Nənə nəfe nəghiṇ kitaha tsəres, in truvehi pehe m kitaha,
ti nəri nə mə samo nəgkiariien me səvənhi miṇe nəfe reriṇ
ramagien tukwe.
23 Nənə in i nəgkiariien səvənhi sə in riməni mə tso. Kitaha
tsaməkeikei mhəni niṗərhienien ia nəghi Tini, Iesu Kristo,
nənə mamhokeikei kitaha me rəmwhen in ruvəni raka tuku-
taha i.
24 Iərmama sə ramo nəgkiariien me səvənhi rəpwit əknekiṇ
ia Kumwesən, nənə Kumwesən rəpwit əknekiṇ irə. Kitaha
səfukurən mə Kumwesən rəpwit əknekiṇ ia kitaha? Nəniṁwiṇ
sə in riməuvei pehe m kitaha ramo kitaha səukurən.

4

Nətə sasien ia nəniṁwiṇ me

1 Niṗwnətik keikei me. Tihəpwəh niniien niṗərhienien ia
profet me pam, mətə tihəkupwən mhətə sas raka ia nirəha mə
nəniṁwiṇ sə ramarə ia nirəha ruku pen pərhien ti Kumwesən
uə rekəm. Iakani iamiṇhi irə ti nəri nə mə profet eikuə me
həpik həuvavən pam ia tənəmtənə me.
2 Noien nəha sə tro kimiaha hiəregi sas mə nəniṁwiṇ səvəi
Kumwesən ramarə ia iərmama ro iamiṇhi irə. Triṇi miṇuə
iərmama rani mə nəpiṇ Iesu Kristo riməuvehe ia tiprənə
i nipwran rəmwhen ia niṗwrai iərmama, iərmama nəha
Nəniṁwiṇ sə raku pen ti Kumwesən ramarə irə.
3 Mətə nərmama me pam səməme həpwəh nini irapwien
Iesu Nəniṁwiṇ səvəi Kumwesən riṗkarə mhə ia nirəha.
Nəniṁwiṇ sə ramarə ia nirəha nəniṁwiṇ səvəi iərmama sə
raməmwəki pik Kristo. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama
nəha truvehe, mətə təkwtəkwuni nəha nəniṁwiṇ səvənhi
ruvəuvehe raka ia tiprənə i.
4 Niṗwnətik me. Kimiaha nə nərmama me səvəi Kumwesən.
Hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi profet eikuə me nəha
ti nəri nə mə Nəniṁwiṇ sə ramarə ia kimiaha niskaiien səvənhi
rasori məpi raka nəniṁwiṇ sə ramarə ia tiprənə i.
5 Irəha nərmama səvəi tiprənə, ro pen nəgkiariien səvənraha

3:21: Hip 4:16 **3:22:** Mat 21:22 **3:23:** Jon 6:29, 13:34 **3:24:** Rom 8:9, 1Jon 4:13 **4:1:** Mat 7:15, 1Jon 2:18, 2Jon 7, 1Tes 5:21 **4:2:** 1Kor 12:3 **4:3:** 1Jon 2:18, 2Jon 7 **4:4:** Mat 12:29, 1Jon 5:4-5 **4:5:** Jon 15:19

səvəi tiprənə, nənə nərmama səvəi tiprənə kamhətəriŋ ia nirəha.
6 Mətə kitaha nərmama me səvəi Kumwesən. Ro iaminhi irə iərmama sə rukurən Kumwesən ramətəriŋ ia kitaha, mətə iərmama ripko mhə in iərmama səvəi Kumwesən in rəpwəh nətəriŋien ia kitaha. Noien i ro kitaha sətə sas Nənimwin sə rani nipərhienien mine nənimwin sə rameikuə.

Kumwesən riməkupwən mokeikei kitaha

7 Nipwnətik keikei me. Pwəh kitaha sokeikei kitaha me ti nəri nə mə nokeikeiien raku pen ti Kumwesən. Iərmama sə ramo nokeikeiien in tini Kumwesən in rukurən Kumwesən.
8 Iərmama sə nokeikeiien səvənhi riwən in rireirei Kumwesən ti nəri nə mə Kumwesən in nukune nokeikeiien.
9 Kumwesən rinəfo mo kitaha sətoni nokeikeiien səvənhi? In rinərhi pehe Tini anan kuatia ruvehe ia tiprənə i mo suatuk m kitaha səuvehi nimiruien irə.
10 Nəri i in nokeikeiien pərhien. Ripko mhə kitaha sənokeikei Kumwesən, mətə Kumwesən rinokeikei kitaha, mərhi pehe Tini remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkitaha.
11 Nipwnətik keikei me. Kumwesən rokeikei pik kitaha ro iaminhi irə kitaha mwi tsaməkeikei mhokeikei kitaha me.
12 Iərmama riti ripkətoni raka mhə Kumwesən. Mətə mə kitaha samokeikei kitaha me, Kumwesən rəpwit əknekin ia kitaha, nənə nokeikeiien səvənhi ruvehe matukwatukw pam ia kitaha.
13 Kitaha səfukurən mə səpwit əknekin ia Kumwesən in rəpwit əknekin ia kitaha? Kitaha səukurən ti nəri nə mə in rimməuvei pehe Nənimwin səvənhi m kitaha.
14 Nənə kimaha iahənətoni raka mamhəni irapw mə nipərhienien Tata Kumwesən rinərhi pehe Tini ruvehe mə truvehimiru nərmama ia tiprənə.
15 Iərmama sə rani irapw mə Iesu in Tini Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekin irə, nənə in mwi rəpwit əknekin ia Kumwesən.
16 Kitaha səuvəukurən raka nokeikeiien i Kumwesən ramo m kitaha, səuvəuvehe raka mhəni nipərhienien irə. Kumwesən in nukune nokeikeiien. Ro iaminhi irə iərmama sə ramarə ia nokeikeiien in rəpwit əknekin ia Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekin irə.
17 Nəpin nokeikeiien ruvehe matukwatukw pam ia kitaha, noien i tro kitaha səpwəh nehekirien ia nəpin Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə səvəi nərmama. Kitaha tsəpwəh

4:6: Jon 8:47 **4:7:** 1Jon 2:29 **4:8:** 1Jon 4:16 **4:9:** Jon 3:16 **4:10:** Rom 5:8-10, 1Jon 2:2 **4:11:** Mat 18:33 **4:12:** Jon 1:18, 1Jon 2:5-6 **4:13:** 2Kor 1:22, 1Jon 3:24 **4:14:** Jon 3:17 **4:15:** 1Jon 5:5 **4:16:** 1Jon 4:8 **4:17:** 1Jon 2:28

nehekɨrien nəpɨn nəha, tɨ nəri nə mə ia tɨprənə i noien səkɨtaha rəmwhen ia noien səvəi Kristo.
18 Iərmama sə ramokeikei Kumwesən ko rɨpkhekɨr mhə in. Nəpɨn kɨtaha səukurən amasan mə Kumwesən ramokeikei kɨtaha, kɨtaha tsəpwəh nehekɨrien. Iərmama ramhekɨr tɨ nəri nə mə rerɨn ramrhi nərpwɨnien nəha Kumwesən tro, mətə iərmama sə ramhekɨr iamɨnhi irə rɨpkukurən amasan mhə ihi mə Kumwesən ramokeikei in.
19 Kɨtaha samokeikei kɨtaha me tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨməkupwən mokeikei kɨtaha.
20 Trɨni mɨnuə iərmama riti rɨni mə ramokeikei Kumwesən, mətə raməmwəki ihi piəvni, in ieikuə riti. Iərmama sə rəpwəh nokeikeiien piəvni sə ramətoni ia nənimen in ko rɨpkokeikei mhə Kumwesən sə rɨpkətoni mhə.
21 Nənə nəgkiariien i in i Iesu rɨməuvei pehe m kɨtaha. Iərmama sə ramokeikei Kumwesən traməkeikei mokeikei mwi piəvni.

5

Iərmama sə rani nɨpərhienien ia Iesu Kristo

1 Nərmama me pam səməme kamhəni nɨpərhienien ia Iesu mə in Kristo sə Kumwesən rɨməni mə trərhi pehe i, irəha nɨpwnəti Kumwesən me. Nənə kɨmiaha hiəukurən mə iərmama sə ramokeikei tata riti in ramokeikei mwi nɨpwnətɨn me.
2 Kɨtaha tsəfukurən mə samokeikei pərhien nɨpwnəti Kumwesən me? Trɨni mɨnuə samokeikei Kumwesən, nənə mamho nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen mə kɨtaha samokeikei pərhien irəha.
3 Trɨni mɨnuə samokeikei Kumwesən nɨpwran i tsamo nəgkiariien me səvənhi. Nənə nəgkiariien me səvənhi həpkɨpam mhə tukutaha,
4 tɨ nəri nə mə kɨtaha pam nɨpwnəti Kumwesən me saməuvehi irapw nɨskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tɨprənə i. Nəri sə saməskai irə rauvehi irapw nɨskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tɨprənə i in i nahatətəien səkɨtaha.
5 Sin ko ruvehi irapw nɨskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tɨprənə i? Iərmama sə rani nɨpərhienien mə Iesu in Tɨni Kumwesən, iərmama nəha in əpa ko ruvehi irapw nɨskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tɨprənə i.
6 Iesu Kristo in iərmama sə rɨməuvehe ko paptaes irə ia nui marə memhə mwi nɨten raiu. Rɨpko mhə in iərmama sə rɨməuvehe ko paptaes əpa irə ia nui, rekəm. Mətə in iərmama sə rɨməuvehe ko paptaes irə ia nui marə memhə

4:21: Mat 5:44-45, Mak 12:29-31 **5:1:** 1Jon 4:15 **5:3:** Jon 14:15,23-24, 2Jon 6, Mat 11:30 **5:4:** Jon 16:33 **5:5:** Rom 8:37, 1Jon 4:4 **5:6:** Jon 1:29-34; 19:34

mwi niten raiu. Nənimwin Ikinan rani irapw mə nəri nəha ro nipərhienien, ti nəri nə mə Nənimwin Ikinan in nukune nipərhienien.

7 Nəri kahar hamarni irapw nəri nəha mə ro nipərhienien,

8 Nənimwin Ikinan mine nui mine netə. Nənə nəgkiariien səvənrahar kwatia.

9 Nəpin me kitaha saməni nipərhienien ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ro nəgsen məpi raka, ti nəri nə mə nəgkiariien nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə in ruvəuvei pehe raka nəgkiariien səvənhi raməgkiari ia Tini.

10 Iərmama sə rani nipərhienien ia Tini Kumwesən rauvehi nəgkiariien nəha ia rerin. Mətə iərmama sə ripkini mhə nipərhienien ia Kumwesən, in rani Kumwesən mə ieikuə riti, ti nəri nə mə in ripkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien sə Kumwesən ruvəuvei pehe raka raməgkiari ia Tini.

11 Nəfe nəha nəgkiariien? Nəgkiariien i in i. Kumwesən riməuvei pehe nimiruien rerin m kitaha, nənə nimiruien nəha saməuvehi ruku pen ti Tini.

12 Iərmama sə rauvehi Tini Kumwesən rauvehi mwi nimiruien, mətə iərmama sə ripkuvehi mhə Tini Kumwesən ripkuvehi mhə nimiruien.

Nimiruien rerin

13 Iakamrai nəgkiariien me i rauvehe tukumiaha. Kimiaha nərmama səməme hiaməni nipərhienien ia nəghi Tini Kumwesən. Iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə hiəuvəuvehi raka nimiruien rerin.

14 Nənə təkwtəkwuni, trini minuə kitaha səfwaki m Kumwesən, nari riti nəha ikin ramasitu ia kitaha mə tsəpwəh nehekirien. Nəri nəha in i Kumwesən ruvəni raka mə triregi nəfwakiien səkitaha, mətə nəfwakiien səkitaha traməkeikei mhesi pen atukwatukw nətərigien səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro.

15 Trini minuə səukurən mə in triregi nəfwakiien səkitaha, nəfe nəghin tsəres in i, nənə səuvəukurən raka mə tsəuvehi.

16 Trini minuə kimiaha riti rətoni piəvni riti ramo noien ərəha mətə ripko mhə noien ərəha sə ramiri pen in mə tremhə, kimiaha tihəfwaki tukwe pwəh Kumwesən ruvei pen nimiruien min. Mətə noien ərəha riti nəha ikin sə ramiri pen iərmama mə tremhə. Nənə iou iapkini mhə mə tihəfwaki ti nərmama səməme kamho noien ərəha nəha.

17 Nərmama me pam səməme kamho noien sə ripkatukwatukw mhə kamho noien ərəha, mətə noien ərəha

5:8: Jon 15:26 **5:9:** Jon 5:32-37; 8:18 **5:10:** Kal 4:6 **5:12:** Jon 3:36 **5:13:** Jon 20:31 **5:14:** Jon 14:13, 16:23, 1Jon 3:21-22 **5:16:** Mat 12:31

me nepwɨn nəha ikɨn səməme həpkiri pen mhə irəha mə tuhemhə.
18 Kɨtaha səukurən mə iərmama sə in tɨni Kumwesən, Tɨni Kumwesən atukwatukw rauvehi amasan in. Ro iamɨnhi irə iərmama nəha ko rɨpkəmwur pen mhə ia noien ərəha, iəremhə ərəha Setan rɨreirei nɨrapiien in.
19 Kɨtaha səukurən mə kɨtaha nɨpwnəti Kumwesən me, mətə nərmama səvəi tɨprənə irəha pam kamharə ia rəgi iəremhə ərəha Setan.
20 Kɨtaha səukurən mwi mə Tɨni Kumwesən rɨməuvehe, muvei pehe nukurənien m kɨtaha mə tsəukurən Kumwesən i Kumwesən pərhien. Nənə kɨtaha səuvəuvehe raka mhəpwit əknekɨn ia Kumwesən nəha. Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə səpwit əknekɨn ia Tɨni, Iesu Kristo. In nə Kumwesən pərhien. In nə nɨmɨruien rerɨn.
21 Nɨpwnətɨk me. Tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh nəfwakiien m nənɨmwi nari me.

5:18: 1Jon 3:9, Jon 17:5 **5:19:** 1Jon 4:6 **5:20:** Jon 17:3 **5:21:** 1Kor 10:14

Seken Jon
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Seken Jon revən ti pran sə Kumwesən rimərfi mine nipwnətin me. Səreirei mə rirai nəkukuə i revən ti pran əfwaki riti mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi uə nəfwakiien riti mine nakalasia me səvənhi. Nəkukuə i ramə gkiari ia nokeikeiien sə nakalasia me tuho minraha me. Jon rini mə nəpin iko nokeikeiien ikamo nəkwai Kumwesən. Nənə nəgkiariien səvəi Kumwesən rani mə tsarə ia nokeikeiien. Jon ramahatən mwi mə Iesu in Tini Kumwesən in iərmama in Kumwesən. Nakalasia me tuharaka ia nərmama me səməme kamhəni mə Iesu in iərmama a, ripko mhə in Kumwesən.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik pran asori sə Kumwesən ruvərfi raka ik. Rauvehe mwi ti nipwnətim me. Iakokeikei pərhien kimiaha. Nənə ripko mhə iou əpa, mətə nərmama me pam səməme həukurən nəgkiariien pərhien, irəha mwi hokeikei kimiaha.

2 Kimaha iahokeikei kimiaha iaminhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien pərhien ramarə ia reritaha, nənə trarə rerin tukutaha.

3 Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Tini, Iesu Kristo, trouəriari pehe namasanien, mine napiien, mine nəmərinuien m kitaha. Pwəh irəhar hararə tukutaha ia nipərhienien mine nokeikeiien.

Kitaha tsokeikei kitaha me

4 Iou iakamagien asori, ti nəri nə mə iakətoni nipwnətim me nepwin kamhesi pen nəgkiariien pərhien rəmwhen ia Tata səkitaha rimə ni pehe tukutaha i mə tsaməkeikei mho.

5 Nənə təkwtəkwuni kitirimak iakani pehe tukw ik mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Nəgkiariien i iakamrai mik ripko mhə nəgkiariien ro sə vi tukutaha, rekəm. Səuvəregi raka nəgkiariien i fwe kupwən.

6 Kitaha tsəfo mho nərmama hətoni mhəukurən mə kitaha samarə pərhien ia nokeikeiien i sə iakamə gkiari irə? Kitaha tsaməkeikei mho nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Nənə in i nəgkiariien səvənhi rəmwhen kimiaha hiəuvəregi raka fwe kupwən. Kitaha tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien.

Kimiaha tihaməsiari ti nahatən eikuə me

1:1: 1Tes 5:1, 3Jon 1 **1:4:** 3Jon 3 **1:5:** 1Jon 2:7, 3:11 **1:6:** 1Jon 5:3

7 Nahatən eikuə me həpɨk həuvəier raka mamhəuvən
ia kwopun me ia tɨprənə i. Nahatən me i həpkɨni mhə
nɨpərhienien mə nəpɨn Iesu Kristo rɨməuvehe nɨpwran
rəmwhen ia nɨpwrai iərmama pərhien. Iərmama iamɨnhi
in iərmama sə rameikuə raməmwəki pɨk Kristo.
8 Kɨmiaha tihətə amasan kɨmiaha me mhəpwəh nəseniien
irəha heikuə ia kɨmiaha, kamo kɨmiaha hiarfai ia nəfe kɨtaha
sənəmwur tukwe. Ramasan mə kɨmiaha tihəuvehi nərəkuien
pam səkɨmiaha.
9 Iərmama sə rəpi raka nəgkiariien me sə Kristo rɨnahatən
nərmama me səvənhi irə, mamrɨpɨn nəgkiariien me nepwɨn
mwi sə raku pen ia nətərɨgien atukw səvənhi, Kumwesən
riwən tukwe. Mətə iərmama sə ramesi pen amasan na-
hatənien me səvəi Kristo, Tata Kumwesən mɨne Tɨni, irau pəri
krauarə tukwe.
10 Trɨni mɨnuə iərmama riti ruvehe tukumiaha, mətə
nəgkiariien sə ramahatən nərmama irə ropə ia nəgkiariien i,
tihəpwəh nuvehiien in ruvnimwə ia nimwə me səkɨmiaha.
Kɨmiaha tihəpwəh nɨniien ramasan tukwe,
11 tɨ nəri nə mə iərmama sə ramɨni ramasan tɨ iərmama
iamɨnhi, rəmwhen a in mwi ramasitu ia noien ərəha me
səvənhi.

Nəgkiariien sampam

12 Nəgkiariien me i rɨpɨk iakuə takrai mɨni pehe tukumi-
aha, mətə iakəpwəh nokeikeiien mə takrai pen ia nɨmwai
nəkukuə. Rerɨk ramrhi mə takaməkeikei muvehe tukumiaha,
nənə kɨtaha sətə nəmrɨtaha me mhəgkiari. Tako iamɨnhi mə
rerɨtaha pam tragien.
13 Piam i sə Kumwesən ruvərfi raka in, nɨpwnətɨn me həni
ramasan tukw ik.

1:7: 1Jon 4:1-3 **1:9:** 1Jon 2:23 **1:10:** Efes 5:11, 2Tes 3:6 **1:12:** 3Jon 13-14

Nampa Tri Jon
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rɨrai nəkukuə i kani mə Nampa Tri Jon revən tɨ in riti nəghɨn nə Kaius. Kaius in iəmə asori riti səvəi nakalasia me. Ia nousəsɨmwɨnien səvəi nakalasia me fwe imwei Kaius iərman riti nəghɨn nə Tiotrefes. In rəpwəh nokeikeiien mə nakalasia me tuhəsevər ia rukwənu səvənraha tɨ nərmama səməme haməvisau nəgkiariien səvəi Kumwesən ia kwopun me. Jon rɨrai nəkukuə i mə trəgnəgɨni Kaius mɨni tanak tukwe tɨ nasituien səvənhi. In rɨrai mwi nəkukuə i mə trəgkiari skai m Tiotrefes mə in rɨpkasitu mhə. Jon rɨni mə traməkeikei mevən akwauakw fwe ikɨn masitu ia nirəha.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik Kaius keikei. Iakokeikei pərhien ik.

2 Piak keikei. Iakəfwaki mamərəs mə tikamarə amasan ia narimnari me pam. Iakaməres mwi mə tikəsanɨn a nemhəien riti trɨpkuvehi mhə ik rəmwhen ikamarə amasan ia nɨmɨruien səim.

Jon rerɨn ragien tɨ noien amasan səvəi Kaius

3 Rerɨk ragien nəpɨn iakregi piəvtaha me nepwɨn həuvehe mhəni irapw nɨpərhienien səim. Irəha həni mə ia nəpɨn me ikamesi pen nəgkiariien sə ro nɨpərhienien.

4 Nəpɨn iakregi mə nɨpwnətɨk me kamhesi pen nəgkiariien sə ro nɨpərhienien rerɨk ragien pɨk məpi raka nəpɨn rerɨk ragien tɨ narimnari me nepwɨn.

5 Piak keikei. Ia nəpɨn me pam ikamo noien amasan, mamasitu ia piəvtaha me səməme həuvehe tukw ik nəri auər a mə ikreirei irəha.

6 Irəha həuvəni irapw raka nokeikeiien səim ia nəmri nakalasia me ia kwopun i. Trɨni mɨnuə nepwɨn mwi həuvehi suatuk səvənraha mhəuvehe tukw ik, ramasan mə tikamasitu mwi ia nirəha ia noien sə Kumwesən rokeikei.

7 Tiko iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə irəha həuvəier imwənraha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nəghi Iesu Kristo. Nənə ia suatuk səvənraha irəha həpkuvehi mhə nasituien riti ruku pen tɨ nərmama səməme həreirei Kumwesən.

8 Kɨtaha tsaməkeikei mhasitu ia nərmama me ho iamɨnhi mə kɨtaha tsəuvehi rəgɨtaha me mho kuatia tɨ nɨni irapwien nəgkiariien sə ro nɨpərhienien.

Tiotrefes mɨne Temetrius

1:1: 2Jon 1 **1:3:** 2Jon 4 **1:6:** Taet 3:13 **1:7:** 1Kor 9:12,15

9 Iakuvərai raka nəkukuə riti ruvehe tɨ nakalasia me nə
imwam. Mətə Tiotrefes, iəmə sə rokeikei mə trakupwən ia
nirəha, rɨpkətərɨg mhə nəgkiariien səiou. In rɨpkətərɨg mhə irə
tɨ nəri nə mə in ramo nəri auər a ia nasoriien səkɨmaha.
10 Trɨni mɨnuə iakuvehe, takɨni irapw narimnari me sə in
ramo. Takɨni irapw nəgkiariien ərəha me sə in ramɨni mauəsi
kɨmaha irə. Rɨpko mhə in a nə in ramo. Mətə nəpɨn piəvtaha
me həuvehe, in rɨpkəsevər mhə ia nimwə səvənhi tɨ nirəha,
nənə mamɨnise mwi nərmama səməme hokeikei mə tuho,
mamərhi irapw irəha ia nəmri nakalasia me.
11 Piak keikei. Tikəpwəh nesi penien noien ərəha, mətə
tikesi pen noien amasan. Iərmama sə ramo noien amasan
in səvəi Kumwesən. Iərmama sə ramo noien ərəha in rɨreirei
Kumwesən.
12 Mətə nərmama pam kamhəni amasan Temetrius. Noien
səvənhi ramahatən pen mə in ramesi pen nəgkiariien sə ro
nɨpərhienien. Kɨmaha mwi iahaməni mə in iəmə amasan
riti. Nənə kɨmiaha hiəukurən mə nəfe kɨmaha iahaməni ro
nɨpərhienien.

Nəgkiariien sampam

13 Nəgkiariien me i rɨpɨk iakuə takrai mɨni pehe tukw ik,
mətə iakəpwəh nokeikeiien mə takrai pen ia nɨmwai nəkukuə.
14 Rerɨk ramrhi mə trɨpko mhə tui iakuvehe tukw ik, nənə
krau krouətə nəmrɨrau me rouəgkiari.
15 Iakəfwaki mə nəmərinuien tramarə tukw ik. Nənə ik
me nepwɨn ia kwopun i həni pehe ramasan tukw ik. Tikɨni
tukwini ramasan səkɨmaha revən tɨ piəvtaha me nepwɨn nə
kɨmiaha mɨnraha.

1:11: 1Jon 3:6-10 **1:12:** Jon 19:35 **1:13:** 2Jon 12

Jut
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jut rəmwhen ia Jemes, in piəvi Iesu. In rɨrai nəkukuə i məgkiari ia nahatən eikuə me səməme Pita raməgkiari ia nirəha ia nəkukuə səvənhi sə ro kəru irə. Jut in mwi rɨni mə nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiari kamo nahatən eikuə me nəha həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha haməni mə Iesu rɨpko mhə in Tɨni Kumwesən. Irəha kamhəiri pen nərmama ia noien ərəha. Jut rɨni mə Kumwesən trərpwɨn noien ərəha səvəi nahatən eikuə me mouraha irəha. Rəmwhen in rɨnərpwɨn raka noien ərəha səvəi nagelo ərəha me mɨne nərmama ərəha me ia nəpɨn səvəi Oltestamen.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Iou Jut. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Piak nə Jemes. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me i Tata Kumwesən rɨnokeikei kɨmiaha, məkwein ia kɨmiaha. Iesu Kristo in ramətui amasan tukumiaha.

2 Pwəh Kumwesən trəriari pehe napiien, nəmərinuien, mɨne nokeikeiien m kɨmiaha. Pwəh irəhar harasori mwi tukumiaha.

Nəkur ərəha me mɨne nərpwɨnien sə Kumwesən tro mɨnraha

3 Piak keikei me. Fwe kupwən iakokeikei pɨk mə takrai nəkukuə i m kɨmiaha, məgkiari ia suatuk səkɨtaha pəri Kumwesən rauvehimɨru kɨtaha irə. Mətə təkwtəkwuni iakregi mə takaməkeikei mɨrai nəgkiariien i, mɨni pehe tukumiaha mə tihaməkeikei mhousari mhəkwtəmhiri əknekɨn nəgkiariien i kɨtaha samahatətə irə. In i nəgkiariien pərhien sə Kumwesən rɨməuvei pen m nərmama me səvənhi, nənə trɨpkuvei pen mhə mwi ia nəpɨn riti mwi.

4 Iakani iamɨnhi irə tɨ nəri nə mə nərmama nepwɨn həuvəuvehe afafa raka ia nousəsɨmwɨnien səkɨmiaha. Irəha nəkur ərəha me. Kamhəkoui namasanien i Kumwesən rauvehimɨru kɨtaha irə ruvehe mo nari riti sə raməseni irəha həukurən noien nəfe nəghɨn nətərɨgien ərəha səvənraha rokeikei. Irəha kamhəuvsini təkutanraha m Iesu Kristo, mətə in əpa nəha Iəmə asori mɨne Iərɨmənu səkɨtaha. Kuvərai pen raka tui ia Nəkukuə Ikinan nəfe nərpwɨnien Kumwesən truvei pen mɨnraha.

5 Iakuə tako rerɨmiaha rɨrhi nari m nari me nepwɨn səməme hiəuvəukurən raka. Fwe tui Iərɨmənu rɨməuvehimɨru nəkur

1:1: Mat 13:55 **1:2:** 2Tes 1:2 **1:3:** 1Tim 1:18 **1:4:** Kal 2:4, 2Tes 2:1 **1:5:** 2Tes 1:12, 1Kor 10:5

Isrel, miri raka irəha ia tənə Ijip, mətə kurirə rousi əpune irəha nəha səməme həpkɨni mhə nɨpərhienien ia nəgkiariien səvənhi.

6 Nənə rerɨmiaha trɨrhi ro nagelo me nəha fwe kupwən səməme həpkəkwtəmhiri mhə nasoriien sə kauvei pen mɨnraha, mətə haraka irə, mhəpwəh kwopun atukwatukw səvənraha. Kumwesən rɨnərihi irəha ia jen me səməme tuhəpkiwən mhə, məmri pen irəha fwe inhərɨpw ia kwopun rɨpitəv ikɨn. Tuhamarə ikɨn meste nəpɨn asori sə Kumwesən trərpwɨn noien ərəha irə.

7 Nənə tihəpwəh nenouenouien taon mi nəha Sotom mɨne Komora mɨne rukwənu me ipaka fwe kupwən. Napw rahi pam nərmama me ikɨn tɨ nəri nə mə nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen irəha me, nərman me kamhəiri atukw a irəha me. Nərmama me nəha həmwhen ia nahatən penien riti sə ramahatən pen nərmama səməme Kumwesən trərpwɨn noien ərəha me səvənraha ia napw sə rauək rerɨn.

8 Ia noien me nəha rəmwhen a mwi nərmama me i iakaməgkiari ia nirəha kamhəkurirə nəməkrəhaien me səvənraha, mamho noien əmkemɨk ia nɨpwranraha, mamhəni mə Iərɨmənu in rɨpkasori mhə ia nirəha, nənə mamhəni ərəha mwi nagelo me fwe ia neiai.

9 Mətə Mikael i, agelo sə rasori ia nagelo me pam, in rɨpko mhə iamɨnhi. Fwe kupwən, nəpɨn krouəvisə irau Setan mə sin truvehi nɨpwrai Moses mɨnɨmwi, in rɨpkuvehi utə mhə in mɨni nəgkiariien ərəha riti muəsi Setan i. Mətə in rɨni a mə, "Pwəh Iərɨmənu trɨnise ik."

10 Mətə nərmama me i, trɨni mɨnuə həreirei nɨpwrai nari riti, tuhaməkeikei mhəni ərəha. Irəha həmwhen ia nəri əprmɨn me səvənraha nətərɨgien riwən. Hamo a nəfe narimnari me rerɨnraha rokeikei, nənə noien nəha ramouraha a irəha.

11 Aueh, trərəha anan tɨ nirəha! Irəha kamhesi pen suatuk nə Ken rɨnesi pen. Irəha hokeikei pɨk mane mamhəmwei ia nərəhaien nəha Palam rɨno. Irəha atukw a kamhouraha irəha tɨ nəri nə mə kamhərer mamhəni ərəha Kumwesən rəmwhen ia Kora rɨno.

12 Irəha həmwhen ia nɨpitəvpitəvien me ia kurkwamiaha. Nəpɨn hiamousəsɨmwɨn kɨmiaha me ia nokeikeiien, mamhani pəri nari, irəha həpkehekɨr mhə, mamhətərɨg atukw a tɨ nirəha. Irəha həmwhen ia nəpuə me nɨmətagi rameikwi pehe irəha, mətə nesən riwən. Irəha həmwhen ia nei me həpkukuə mhə ia nəpɨn sə nei raukuə irə. Ro iamɨnhi irə tukeivi utə irəha irəha ruenhɨnraha me nənə tuhemhə anan.

1:6: 2Tes 2:4,9 **1:7:** Jen 19:1-25, 2Tes 2:6,10 **1:8:** 2Tes 2:10 **1:9:** Dan 10:13,21, Dan 12:1, 2Tes 2:11, Rev 12:7, Sek 3:2 **1:10:** 2Tes 2:12 **1:11:** 1Jon 3:12, 2Tes 2:15, Nam 16:1-35 **1:11:** Jen 4:3-8 **1:11:** Nam 31:16 **1:12:** 2Tes 2:13,17, Esik 34:8

13 Irəha həmwhen ia peiau peiau asori me ia təsi. Noien
səvəi naurisien səvənraha rameiai rəmwhen ia nisəkwai təsi.
Irəha həmwhen ia kəməhau səməme kamhəivə. Kumwesən
rinəpnəpenə raka kwopun pitəv anan riti səvənraha tuharə
rerin ikin.
14 Inok, iərmama sə ro sefen ruku pen ia kwənəkwus səvəi
Atam, rini irapw nəgkiariien sə Kumwesən ruvei pen min,
mukupwən məgkiari ia nərmama me i, mini mə,
"Hətə ro! Iərimənu rauvehe irəha nagelo ikinan me səvənhi
irəha taosen m taosen.
15 In rauvehe mə trərpwin noien ərəha səvəi nərmama me
pam.
Nəfe noien ərəha me irəha həno ia suatuk sə rəpwəh
nəmwhenien ia nənimen,
uə nəfe nəgkiariien skai me nəkur ərəha me səməme
kamho noien ərəha həməni irə,
in tro pui pam, muvei pen nərpwinien minraha."
16 Nərmama me i kamho nəgkiariien me ti nini ərəhaien nari.
Ko irəha həpkafafa mhə. Kamhesi pen nəfe noien ərəha
nətərigien səvənraha rokeikei. Kamhəfiəutə atukw a ia nirəha
me. Kamhəgnəgini nərmama, mətə ho a mə nərmama tuhasitu
ia nirəha.

Rerimiaha tramrhi nəgkiariien səvəi aposol me

17 Mətə piak keikei me, rerimiaha traməkeikei mirhi nəfe
aposol me səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha həuvəni raka
fwe kupwən mə trier irapw.
18 Həməni pehe tukumiaha i mə, "Tramevən ipaka ti nəpin
sampam nərmama nepwin tuhəuvehe. Irəha tuharis ia
kimiaha, mamhesi pen nəfe noien ərəha nətərigien səvənraha
rokeikei, mamho narimnari me həpwəh nəmwhenien ia
nəmri Kumwesən."
19 Nərmama me i tuhəvisə mheitehi kusen səkimiaha. Irəha
nərmama me səvəi tiprənə i. Nənimwin Ikinan riwən ia
nirəha.
20 Mətə piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mhərpwi
əknekin kimiaha me, mho nahatətəien səkimiaha riskai. Na-
hatətəien nəha ruku pen ti Kumwesən, nənə ro ikinan i. Nəpin
me tihaməkeikei mhəfwaki ia niskaiien səvəi Nənimwin Iki-
nan,
21 mhəpwəh narakaien ia nokeikeiien səvəi Kumwesən.
Tiho iaminhi mamheitenhi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In
truvehe mapi kimiaha, nənə muvei pehe nimiruien rerin m
kimiaha.
22 Nərmama səməme nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə,
kimiaha tihaməkeikei mhapi irəha.

1:13: 2Tes 2:17, Aes 57:20 **1:14:** Jen 5:21-24, Dut 33:2, Mat 25:31 **1:16:** 2Pit 2:10,18 **1:17:** 2Tes 3:2 **1:18:** 2Tes 3:3 **1:19:** 1Kor 2:14 **1:20:** Kol 2:7, 1Tes 5:11

23 Nərmama səməme kamho noien ərəha me, tihaməkeikei
mhəuvehi raka irəha ia noien ərəha me səvənraha.
Tihəuvehimiru irəha pwəh həpwəh nevənien fwe ia napw.
Nərmama nepwin mwi tihaməkeikei mhapi irəha, mhehekir
mwi irəha. Nəri auər a mə tinari səvənraha, mətə tihəhekir
i, mhəpwəh nirapiien, ti nəri nə mə rəmkemik ia nərəhaien
səvənraha.

Nəgkiariien sampam

24 Kumwesən in əpa trəkwtəmhiri kimiaha mə tihəpwəh
nimweiien. In əpa tro hiəuvən mhərer ia nənimen ia
kwopun səvənhi sə raməhiapw, kimiaha tihatukwatukw pam,
mamhagien asori.

25 Kumwesən i sə rauvehimiru kitaha ia nəghi Iesu Kristo
Iərimənu səkitaha in əpa Kumwesən. Pwəh nəgnəginiien,
mine nərimənuien, mine niskaiien, mine nasoriien həuvən
əpa tukwe fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi, ipwet mine,
mamevən meste nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iaminhi.

1:23: Amos 4:11, Sek 3:2, Rev 3:4 **1:24:** Fil 1:10, 2Tes 3:14 **1:25:** Rom 16:27, 2Tes 3:18

Revelesen
Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti səvəi Iesu Kristo. Nəpin kinərhi irapw in revən fwe tənə əmweris riti nəghin nə Patmos nənə mirai nəkukuə i Revelesen. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me səməme kamo nəmisəien minraha ti nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Kumwesən ramərimənu ia nəfe kamo ia tiprənə i. Ia nəkukuə i Nənimwin raməgkiari mamo səukurən mə Iesu Kristo in Iərimənu. In ramərimənu ia nərmama me pam mine narimnari me pam, mamərimənu mwi ia nərmama səməme haməuvehi niskaiien asori ia tiprənə i. Kumwesən trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama mine Setan ia kwopun napw rauək ikin. Kumwesən tro nitətə sə in ramərimənu irə trier irapw. In tro mwi neiai vi riti mine tiprənə vi riti.

Nəgkiariien sə rakupwən

1 Nəkukuə i raməgkiari ia nari m nari me səməme Iesu Kristo rino pui. Kumwesən riməuvei pen narimnari me i min mə in trahatən səvənhi iotukwininari me irə pwəh irəha hətoni mhəukurən narimnari me nəha ripko mhə tui tuhaməkeikei mhəier pehe. Iesu rərhi pen agelo səvənhi revən məvisau pen narimnari me i m səvənhi iotukwininari riti nəghin nə Jon.

2 Jon nə rirai pen ia nəkukuə i narimnari me pam sə in rinətoni. In i nəgkiariien səvəi Kumwesən mine nəgkiariien sə Iesu Kristo rini mə ro nipərhienien.

3 Pwəh Kumwesən rəkwein amasan ia iərmama sə trəvsini irapw nəgkiariien me ia nəkukuə i. Pwəh in rəkwein amasan mwi ia səməme tuhəregi mhesi pen nəfe kimərai pen ia nəkukuə i. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nəpin sə narimnari me i tuhəier pehe irə ruvəuvehe ipaka.

Jon rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me ia taon me nəha sefen ia profens Esia

4 Iou Jon iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me ia taon me nəha sefen ia profens Esia. Iakəfwaki mə Kumwesən sə rinarə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən meste tripkiwən mhə, in truvei pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha. Iakəfwaki mə nənimwin me nəha sefen kupwən ia jea sə in raməkure irə mamərimənu,

---

1:1: Dan 2:28-29, Rev 1:19, 22:6 **1:3:** Rev 22:7,10 **1:4:** Eks 3:14-15, Rev 1:8, 3:1, Rev 4:5,8, 5:6, Rev 11:17, 16:5, Aes 11:2

5 mine Iesu Kristo irəha mwi tuho iaminhi irə. Iesu Kristo
in iərmama i rimə̀ni irapw nəfe in rinətoni miregi nərmama
həukurən nətigiteien ia nəgkiariien səvənhi. In iərmama i
rimə̀kupwən mətui ia nərmama me səməme həuvamhə. In
iərmama i ramərimənu ia kig me səvəi tiprənə i. In ramokeikei
kitaha, muvi niten meivinari ia kitaha irə mə noien ərəha me
səkitaha ko həpkəkwtəmhiri mhə mwi kitaha.
6 In ro kitaha səmwhen ia kig me mine pris me ia nəmri
Tata Kumwesən səvənhi. Pwəh nasoriien mine nərimənuien
krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iaminhi.
7 Hətə ro. In rauvehe ia reri nəpuə me.

Nərmama me pam tuhətoni in ia nənimenraha.
Irəha səməme hənəpi in ia nitei,
mine nərmama ia kwənəkwus me pam ia təkure tiprənə i
tuhətoni,
rerinraha rəpou hasək tukwe.
Ouəh pwəh ro iaminhi.

8 Kumwesən səkitaha rani iaminhi irə mə, "Iou i Alfa mine
Omeka.[a] Iakinarə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən
meste tapkiwən mhə. Iakauvehi niskaiien me pam."

Jon rətoni Iəmə̀ti Iərmama

9 Iou Jon piəvmiaha riti. Kitaha miou samarə pəri ia nəkwai
nitətə Iesu ramərimənu irə. Iakamərer əknekin kitaha m
kimiaha ia nəmisəien me səməme kamo m kitaha ti nəghin.
Nəpin riti fwe kupwən kəmri pen iou iakarə ia tənə əmweris
riti nəghin nə Patmos.[b] Irəha həmri pen iou fwe ikin ti nəri
nə mə iakaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən mine
nəgkiariien sə Iesu rini mə ro nipərhienien.
10 Ia nəpin səvəi Iərimənu səkitaha iakətoni vison riti
Nənimwin rəriari miou. Ia vison nəha iakregi iərmama riti
raməgkiari ia təkutak rerin rasori rəmwhen ia kisipw,
11 mini mə, "Rai pen ia nəkukuə nəfe ikamətoni, nənə mərhi
pen nəkukuə nəha revən ti nakalasia me səməme kamharə ia
taon me nəha sefen. Nəghi taon me nəha Efesas mine Smana
mine Pekamam mine Tuatira mine Satis mine Filatelfia mine
Laotisia."
12 Iakuvsini iou mə takətoni mə sin nəha raməgkiari pehe
miou. Nəpin ikuvsini iou mətoni nəri laet raməkure utə irə
irəha pam sefen kino ia kol. 13 Ia kurkwanraha iərmama riti

1:5: Jon 18:37, Kol 1:18, Sam 89:27, Rev 3:14, 17:14, 1Jon 1:7, 4:10 **1:6:** 1Tes 2:5,9, Rev 5:10, 20:6 **1:7:** Mat 24:30, Jon 19:34-37 **1:8:** Rev 1:4, 15:3, Rev 21:6, 22:13 [a] **1:8:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kamə̀kwein Kumwesən irə nipwran mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwi Rev 21:6, 22:13. **1:9:** Rev 6:9 [b] **1:9:** Patmos in tənə əmwerɨs riti kəmri pen Jon fwe ikin rəmwhen mə in ramarə ia kalapus. **1:13:** Dan 7:13, 10:5

rəmwhen ia iəməti iərmama riti. Tinari səvənhi rəpwəmwis. Rəkwani nari kino ia kol rukurau ia kwənpwenhin.

14 Nimwai nukwənen rəpsan rəmwhen ia nimwheri sip-sip. Rəpsan pik rəmwhen ia nisəkwai təsi.[c] Nənimen mi krouəmwhen ia nərami napw.

15 Nisun mi krauser rouəmwhen ia aean nəha prons sə kuvani ia napw mə sə rərəha traiu raka. Rerin rəmwhen ia nui asori sə ramivə mamierig.

16 In rauvehi kəməhau me sefen ia rəgin mwatuk. Nau səvəi naruagənien rəhiə ia nikaren mi ruku pen ia nipəgi nəkwan mier. Nənimen rəmwhen ia meri sə raməhiapw ia rukwəsikər.

17 Nəpin iakətoni iəmə nəha iakmwei irapw ia nisun mi rəmwhen iakemhə. Mətə in rəmri pehe rəgin mwatuk ia nirak, mini mə, "Tikəpwəh nehekirien. Iou iərmama i iakinarə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə.

18 Iou iərmama i iakamiru. Fwe kupwən iakimamhə, mətə ətə ro təkwtəkwuni iakuvəmiru takimiru ia nuk nuk me. Iou iakasori ia Noien Iərmama Remhə, masori mwi ia Imwei Nəkur Həuvamhə.[d]

19 Ro pen tikaməkeikei mirai pen ia nəkukuə narimnari me i ikamətoni, səməme kamo ipwet mine, mine səməme tuhəuvehe kurirə.

20 Takini pehe tukw ik i nipwrai kəməhau me i irəha pam sefen ikamətə ia rəgik mwatuk mine nipwrai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol. Kəməhau me nəha sefen irəha nəha nagelo me səvəi nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nənə nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol irəha nəha nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen."

2

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Efesas

1 "Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Efesas, mini pen minuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi kəməhau sefen ia rəgin mwatuk, nənə, mamavən ia kurkwai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol.

2 Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən mə hiaməmwur pik mamhərer əknekin ia nəpin me. Iakukurən mə hiamərəpinhə ia nəkur ərəha. Hiənəkiri noien səvəi

---

1:14: Dan 7:9, 10:6, Rev 2:18, 19:12, Rev 14:2 [c] **1:14:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramini iaminhi irə minuə "Rəpsan pik rəmwhen ia sno." **1:16:** Hip 4:12, Rev 1:20, Rev 2:12,16, Rev 19:15,21 **1:18:** Aes 44:6, 48:12, Rev 2:8, 22:13 [d] **1:18:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramini iaminhi irə minuə "Iou iakauvehi ki me səvəi Noien Iərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə." **1:19:** Rev 1:1 **1:20:** Rev 1:16, 2:1, Rev 3:1 **2:1:** Rev 1:16; 20 **2:2:** Rev 2:19, Rev 3:1,8,15, 1Jon 4:1

nərmama me nəha kamhəni mə irəha aposol me mətə rɨpko mhə irəha pərhien, nənə, hiənətoni raka mə irəha kamheikuə.

3 Iakukurən mə ia nəpɨn me kamo nəmisəien m kɨmiaha tɨ nəghɨk, mətə hiamərer əknekɨn ia nahatətəien səkɨmiaha mhəpwəh nəpouien.

4 Mətə nari riti nəha ikɨn hiamo rɨpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kɨmiaha hiənəpwəh nokeikeiien kupwən səkɨmiaha.

5 Ro iamɨnhi irə rerɨmiaha tramrhi nərerien sə hiənərer irə fwe kupwən kurirə hiəmwei. Tihərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha, mho narimnari me nəha sə hiənamo fwe kupwən. Trɨni mɨnuə hiəpwəh nɨrərɨgien ia noien ərəha me səkɨmiaha, nənə takuvehe tukumiaha muvehi raka səkɨmiaha nəri laet ramək ure utə irə ia təmwhekɨn.

6 Mətə nari kuatia nəha ikɨn hiamo ramasan. Kɨmiaha hiəmwəki noien me nəha nərmama səvəi Nikolas kamho rəmwhen iou mwi iakəmwəki.

7 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani pen tɨ nakalasia me. Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau, iou takəseni in rəni nukwai nei kauvehi nɨmɨruien irə ramərer ia kwopun nəha Parataes səvəi Kumwesən.”

Nəgkiariien ramevən tɨ nakalasia me fwe Smana

8 “Rai nəkukuə riti revən tɨ agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Smana, mɨni pen mɨnuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rɨnarə raka kupwən, nənə trarə mwi kurirə. In remhə mətui mwi.

9 Iou iakukurən nəmisəien səkɨmiaha. Iakukurən mə səkɨmiaha nautə riwən. (Mətə ia nənimek nautə səkɨmiaha rasori anan.) Iakukurən nəgkiariien ərəha me nəha nərmama nepwɨn kamhəni ia kɨmiaha. Irəha kamhəni mə irəha nəkur Isrel, mətə rekəm. Nousəsɨmwɨnien səvənraha səvəi Setan.

10 Tihəpwəh nehekɨrien nəmisəien i trɨpko mhə tui reste kɨmiaha. Həregi ro. Setan trɨpkosə pen kɨmiaha nepwɨn ia kalapus mə tro mətə sas ia nahatətəien səkɨmiaha. Tihəregi nəmisəien ia nəpɨn me i irəha pam ten. Kɨmiaha tihaməkeikei mhərer əknekɨn nəri auər a trɨni mɨnuə kousi əpune kɨmiaha, nənə iou takuvei pehe nɨmɨruien m kɨmiaha rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau amasan ia kənkapwə iərmama sə rəvtənhi nərmama ia naiuien.

11 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani pen tɨ nakalasia me. Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau in trəpwəh nemhəien ia nemhəien sə ro kəru irə.”

2:5: Rev 2:16,22, Rev 3:3,19 **2:6:** Sam 139:21 **2:7:** Jen 2:9, Rev 22:2,14,19 **2:8:** Rev 1:17 **2:9:** 2Kor 11:14-15, Jem 2:5, Rev 3:9 **2:10:** Mat 10:28, 2Tim 4:8, Jem 1:12, Rev 3:11 **2:11:** Rev 20:14, 21:8

Nəgkiariien ramevən tɨ nakalasia me fwe Pekamam

12 “Rai nəkukuə riti revən tɨ agelo səvəi nakalasia me ia taon
nəha Pekamam, mɨni pen mɨnuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi nau səvəi
naruagənien rəhiə ia nɨkaren pəri mi.

13 Iou iakukurən kwopun hiamarə ikɨn. Jea sə Setan
raməkure irə mamərɨmənu in nəha ia kwopun nəha, mətə
kɨmiaha hiamuvehi əknekɨn nəghɨk ia nəpɨn me, mhəpwəh
nərkwafəien i mə hiamahatətə ia nirak. Pərhien hiəpwəh
mwi nərkwafəien i fwe kupwən nəpɨn Antipas ramarə ihi. In
iərmama riti səiou iakukurən nətɨgiteien irə. Rɨnərer irapw
məgkiari ia nirak kousi əpune in ia taon səkɨmiaha, kwopun
Setan ramarə ikɨn.

14 Mətə narimnari me nepwɨn nəha ikɨn hiamo
həpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kɨmiaha me nepwɨn
kamhəkurirə nahatənien səvəi Palam. Palam nəha in
rɨnahatən Kig Palak mə in trərhiərhi nəkur Isrel pwəh irəha ho
noien ərəha, mhani nəvegɨnien sə kɨməuvei pen m nənɨmwi
nari me sə kaməfwaki pen mɨnraha, nənə, mhəiri əpnapen
irəha me.

15 Ia noien nəha kɨmiaha nepwɨn mwi kamhəkurirə na-
hatənien səvəi nərmama me səvəi Nikolas.

16 Ro iamɨnhi irə tihərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha.
Mə hiəpwəh, trɨpko mhə tui iakuvehe tukumiaha, mousi
nərmama me nəha, mərai irəha ia nau səvəi naruagənien sə
ruku pen ia nɨpəgi nəkwak mier.

17 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg
amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani
pen tɨ nakalasia me. Iərmama sə trɨskai meste naruagənien
rukurau takuvehi nəvegɨnien i ramərkwafə, nəghɨn nə
mana, muvehi muvei pen min. Nənə takuvei pen mwi
kəpwier əpsan riti min sə kɨmərai pen nəhag vi irə. Nəhag vi
nəha nərmama həreirei. Iərmama sə truvehi kəpwier nəha
in əpa trukurən.”

Nəgkiariien ramevən tɨ nakalasia me ia Tuatira

18 “Rai nəkukuə riti revən tɨ agelo səvəi nakalasia me ia taon
nəha Tuatira, mɨni pen mɨnuə:

Nəgkiariien i nəgkiariien səvəi Tɨni Kumwesən sə
nənimen mi krauəhiapw rəmwhen ia napw, nənə nɨsun
mi krouəmwhen ia aean i pras sə kɨnahakwi kahakwi
amasan.

19 Iou iakukurən noien me səkɨmiaha. Iakukurən
nokeikeiien səkɨmiaha, mɨne nahatətəien səkɨmiaha, mɨne
nasituien sə hiamo m nərmama. Iakukurən mə hiamərer

2:12: Aes 49:2, Rev 1:16 **2:13:** Rev 3:8 **2:14:** Nam 22-24, Nam 25:1-2, Nam 31:16, 2Tes 2:15 **2:17:** Eks 16:4,14-15, Jon 6:48-50, Aes 62:2, Rev 3:12, 19:12 **2:18:** Rev 1:14-15

əknekɨn ia nəpɨn me. Iakukurən mə noien amasan me hiamo ipwet mɨne irəha həpɨk mhəpi raka noien amasan me hiənamo fwe kupwən.

20 Mətə nari riti nəha ikɨn hiamo rɨpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kɨmiaha hiaməseni noien səvəi pran nəha Jesepel. In rani mə in profet riti, mətə nahatənien səvənhi rameikuə ia iotukwininari me səiou, mamo irəha nərman mɨne nɨpran kamhəiri əpnapen irəha me, nənə mamhani nəvegɨnien sə kɨməuvei pen m nənɨmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɨnraha.

21 Iakeitenhi pran nəha mə in trɨrərɨg ia noien ərəha səvənhi, mətə in rəpwəh nokeikeiien mə tro iamɨnha irə.

22 Ro pen, hətoni ro, takuvei pen nemhəien skai riti min, mərarki irapw in raməmisə a ia nɨməhan səvənhi. Nərmama me nəha kamho əpnapen nari irəha min takərarki pen irəha ia nəmisəien asori. Tako iamɨnha irə trɨni mɨnuə irəha həpwəh nɨrərɨgien ia noien ərəha me səvəi prən nəha.

23 Nənə nɨpwnəti prən nəha takousi əpune irəha. Ro iamɨnhi irə nakalasia me pam tuhəukurən mə iou i iərmama iakamətə pui nətərɨgien səvəi nərmama mɨne rerɨnraha me, nənə takərpwɨn pehe nərəkuien m kɨmiaha kuatia kuatia resi pen a noien me səkɨmiaha.

24 Mətə iakukurən mə kɨmiaha me nepwɨn fwe Tuatira hiəpkukurirə mhə nəgkiariien səvəi Jesepel. Hiəreirei nəgkiariien me nəha kamɨni mə, ‘Nəgkiariien anan me səvəi Setan in ramərkwafə ia təkutan.’ Iakani pehe tukumiaha i mə nari pam riti mwi riwən sə takəmri pehe ia kɨmiaha mə tiho,

25 mətə tihaməkeikei mhəkwtəmhiri əknekɨn nəri sə hiəuvəuvehi raka meste takuvehe.

26 Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau, mamo mwi nəfe iakɨməni mə tro mevən meste nəpɨn sampam, iərmama nəha takuvei pen nasoriien min, in trasori ia nərmama ia tənəmtənə me.

27 ‘In truvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kɨg. In tramərɨmənu ia nirəha, mamətefteﬁ irəha rəmwhen kamousi testesi tekinari me i kɨno ia nɨse tɨprənə.’

28 Nɨpərhienien iou takuvei pen nasoriien min rəmwhen Tata səiou rɨməuvei pehe miou. Nənə takuvei pen mwi kəməhau i kofətəteia min.

29 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani pen tɨ nakalasia me.”

2:20: 1King 16:31, 2King 9:22, Rev 2:14 **2:23:** Sam 7:9, Jer 11:20, Jer 17:10, 2Tim 4:14, Rev 20:12-13 **2:25:** Rev 3:11 **2:27:** Rev 12:5 **2:28:** Rev 22:16

3

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Satis

1 "Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon
nəha Satis, mini pen minuə:
Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi nənimwin me
səvəi Kumwesən irəha pam sefen, nənə mauvehi mwi
kəməhau me irəha pam sefen. Iou iakukurən noien me
səkimiaha. Iakukurən mə kani nəghimiaha mə kimiaha
hiaməmiru, mətə rekəm. Kimiaha hiəuvamhə raka.
2 Hətui rə! Tripko mhə tui noien amasan me səkimiaha
hiənamo fwe kupwən tuhəiwən anan. Mətə tihaməkeikei
mhousari mə tihəuvehi utə mwi noien me səkimiaha mho
həuvehe mhəskai, ti nəri nə mə iakəpwəh ihi nətoniien noien
amasan riti sə hiəno mhəuvən mho sampam irə nənə ratuk-
watukw ia nəmri Kumwesən səiou.
3 Ro pen rerimiaha tramrhi nəgkiariien sə hiəuvəuvehi
raka mhəregi kinahatən kimiaha irə fwe kupwən. Tiho
nəgkiariien nəha, mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha. Trini
minuə hiəpwəh nətuiien, takuvehe tukumiaha rəmwhen ia
rakres, nənə tihəreirei nəfe nəpin takuvehe tukumiaha irə.
4 Mətə kimiaha nepwin a nə ia Satis tinari səvənraha
ripkəmkemik mhə ia noien ərəha. Irəha tuhavən irəha miou
ia tinari əpsan ti nəri nə mə irəha hatukwatukw.
5 Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau in
trarkahu ia tinari əpsan, nənə ko iapkuvehi raka mhə nəghin
ia nəkukuə səvəi nimiruien. Ia nəmri Tata səiou mine nəmri
nagelo me takini irapw nəghin mə in iərmama riti səiou.
6 Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig
amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwin Ikinan rani
pen ti nakalasia me."

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Filatelfia

7 "Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon
nəha Filatelfia, mini pen minuə:
Nəgkiariien me i səvəi Iəmə Ikinan, Iəmə sə rani
nipərhienien. In rauvehi ki səvəi Kig Tevit. Trini minuə
rəsevər ia təpinhə riti, iərmama riti ko ripkərəpinhə mhə.
Nənə trini minuə in rərəpinhə ia təpinhə riti, iərmama riti
ko ripkəsevər mhə.
8 Iou iakukurən noien me səkimiaha. Hətoni ro.
Iakinəsevər ia təpinhə riti tukumiaha, təpinhə i iərmama
riti ko ripkərəpinhə mhə. Iakukurən mə niskaiien səkimiaha
rouihi a, mətə hiaməkwtəmhiri nəgkiariien səiou, mhəpwəh
nərkwafəien mə kimiaha nərmama me səiou.

3:1: Rev 1:4,16, 2:2 **3:3:** Rev 2:5, 1Tes 5:2 **3:4:** Jut 23 **3:5:** Mat 10:32, Luk 10:20 **3:7:** Aes 22:22 **3:8:** 1Kor 16:9, Rev 2:2

9 Həregi ro. Nərmama me nəha ia nousəsɨmwɨnien
səvəi Setan həni mə irəha nəkur Isrel (mətə rekəm irəha
ieikuə me) iou tako irəha həuvehe mhənɨmwi nukurhunraha
ia nɨsumiaha, mhəsiai kɨmiaha, nənə mhəukurən mə iou
iakokeikei kɨmiaha.
10 Nənə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiaməkwtəmhiri nəgkiariien
səiou, mamhərer əknekɨn ia nəpɨn me, iou mwi takəkwtəmhiri
kɨmiaha, mamarə tukumiaha ia nəpɨn sə rɨpko mhə tui ruvehe
nərmama me pam ia təkure tɨprənə tuhəregi nəmisəien irə mə
trətə sas ia nahatətəien səvənraha.[a]
11 Trɨpko mhə tui iakuvehe. Tihəkwtəmhiri əknekɨn
narimnari me səməme hiəuvəuvehi raka mə iərmama riti
trəpwəh nakresien nərəkuien səkɨmiaha sə hiamaiu tukwe.
12 Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau, iou
tako in rəmwhen ia nei skai riti krɨpesu nimwə səvəi
Kumwesən səiou irə. Nənə in trɨpkier mhə ia nimwə nəha ia
nəpɨn riti. Nənə takrai pen nəghi Kumwesən səiou irə, mɨne
nəghi taon səvəi Kumwesən səiou irə. Taon nəha in Jerusalem
vi sə truku pen ia neiai meiwaiu pehe. Nənə takrai pen mwi
nəghɨk vi ia iərmama nəha.
13 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg
amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani pen
tɨ nakalasia me."

Nəgkiariien ramevən tɨ nakalasia me fwe Laotisia

14 "Rai nəkukuə riti revən tɨ agelo səvəi nakalasia me ia taon
nəha Laotisia, mɨni pen mɨnuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama i kani nɨpərhienien irə.
In iərmama sə rɨməni irapw nəfe in rɨnətoni mɨregi
nərmama həukurən nətɨgiteien ia nəgkiariien səvənhi
mə ro nɨpərhienien, nənə in nukune narimnari me pam
səməme Kumwesən rɨno.

15 Iou iakukurən noien me səkɨmiaha. Iakukurən mə
kɨmiaha hiəmwhen ia nui əreuən. Hiəpwəh nəkwieiien
mhəpwəh nəpnəpanien. Iakuə ko hiəkwiei uə hiəpnəpan
ramasan.
16 Mətə kɨmiaha hiəreuən a, mhəpwəh nəpnəpanien,
mhəpwəh nəkwieiien. Ro pen takərgavəs raka ia kɨmiaha,
17 tɨ nəri nə mə hiaməni mə nautə səkɨmiaha rasori,
narimnari me pam rarə tukumiaha, tihətui nari riti mwi tɨ
nəfe. Mətə hiəreirei mə ia nənimek kɨmiaha nautə səvənraha

3:9: Rev 2:9, Aes 45:14, Aes 49:23, Aes 60:14 **3:10:** Luk 21:19, 2Tim 2:12
[a] **3:10:** Suatuk riti mwi tɨ nɨniien nəgkiariien ia vas ten rɨni iamɨnhi irə mɨnuə: "Nənə tɨ nəri nə mə kɨmiaha hiaməkwtəmhiri nəgkiariien səiou, mamhərer əknekɨn ia nəpɨn me, iou mwi takəkwtəmhiri kɨmiaha, məpwəh nəseniien hiətoni nəpɨn sə rɨpko mhə tui ruvehe nərmama me pam ia təkure tɨprənə tuhəregi nəmisəien irə mə trətə sas ia nahatətəien səvənraha." **3:11:** Rev 2:10,16 **3:12:** Aes 62:2, 65:15, Esik 48:35, Rev 14:1, 21:2 **3:14:** Rev 1:5, 19:11, Kol 1:15 **3:15:** Rom 12:11, Rev 2:2 **3:17:** Hos 12:8, 1Kor 4:8, Luk 12:21

riwən, nənimemiaha rɨfwə, tɨnari riwən ia nɨpwramiaha, nɨmapwmapw me ro kɨmiaha, nərmama hətoni kɨmiaha rerɨnraha raməpou.

18 Ro iamɨnhi irə iakaməvəhag m kɨmiaha mə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri aean i kol tukw iou, kol i kosə pen ia napw rahi raka sə rərəha məpwəh sə rəmher. Tiho iamɨnhi irə mə nautə səkɨmiaha trasori. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri tɨnari əpsan me tukw iou, mharkahu irə, pwəh ruvegi nɨpwramiaha sə ramo naurɨsien ia nəmri nərmama. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi mwi nəmri nari i ramomasan nəkwai nəmri iərmama, mahakwi nəmrɨmiaha irə, pwəh nəmrɨmiaha rətui hiətoni amasan nari.

19 Nərmama səməme iakokeikei irəha, iakaməgkiari skai mɨnraha, mamərpwi atukwatukw irəha. Ro iamɨnhi irə tiho rerɨmiaha pwəh ruvehe məpnəpan, mapwor, nənə mhərərɨg ia noien ərəha me səkɨmiaha.

20 Həregi ro! Iakamərer ia kwəruə, makunkun təpinhə tɨ nuvnimwəien. Trɨni mɨnuə iərmama riti rɨregi rerɨk, nənə məsevər ia təpinhə, iou takuvnimwə pehe kɨmrau min trouəni pəri nari.

21 Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau, takəseni in rəkure kɨmrau min ia jea səiou rouərɨmənu. Tako irə rəmwhen kɨno ia nirak. Iakuvəskai raka ia naruagənien meste rukurau, nənə təkwtəkwuni iakaməkure kɨmrau səiou Tata ia jea səvənhi rouərɨmənu.

22 Iərmama sə nəkwəregɨn rarə traməkeikei mətərɨg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɨmwɨn Ikinan rani pen tɨ nakalasia me."

4

Jea riti fwe ia neiai Kumwesən raməkure irə mamərɨmənu

1 Iakɨnətə pam narimnari me i, nənə məti pen mətoni təpinhə riti ia neiai raməkwag. Nənə iərmama nəha iakuvəregi raka rerɨn fwe kupwən rəgkiari pehe mwi miou, rerɨn rupwinari rəmwhen ia reri kisɨpw, mɨni mə, "Utə pehe ia kwopun i. Iakuə takahatən narimnari me səməme tuhəuvehe kurirə pwəh ikətoni."

2 Təkwtəkwuni mwi iakətoni vison riti Nənɨmwɨn rəriari miou. Jea riti kərpwi ramərer ia neiai, Iəmə iti raməkure irə mamərɨmənu.

3 Iəmə nəha raməkure irə ramser rəmwhen ia kəpwier amasan mi kəru jaspa mɨne kanilian. Nənə mərarən riti rukuraukurau ia jea səvənhi makuraan rəmwhen ia kəpwier amasan riti emeral.

3:18: Aes 55:1, Jem 2:5, Rev 3:5, 4:4, Rev 16:15 **3:19:** 1Kor 11:32, Rev 2:5 **3:20:** Jon 14:23, 1Jon 2:24 **3:21:** Mat 19:28 **4:1:** Rev 1:1,10 **4:2:** Sam 47:8, Aes 6:1, Rev 4:9 **4:3:** Esik 1:28

4 Jea me nepwin mwi irəha pam twenti-fo hərer kuraukurau jea nəha. Nəmə asori me irəha pam twenti-fo kamhəkure ia jea me nəha. Tinari me səvənraha həpsan. Ia kənkapwənraha kəfəfau me səvəi nisiaiien kino ia kol.

5 Iəmə nəha raməkure ia kurkwan mamərimənu, nouapirien mine karuəruə mine nərkərikien kamharuku pen ia jea səvənhi. Kupwən ia jea səvənhi nərami napw irəha pam sefen kamhəuək. Nərami napw me nəha irəha nənimwin me səvəi Kumwesən irəha pam sefen.

6 Nənə kupwən ia jea səvənhi nari riti mwi fwe ikin rəmwhen ia təsi, mətə rəmwhen ia klas sə rəriri məmher. Nərimiru me nepwin irəha pam kefə kamhərer kuraukurau jea səvənhi nukwai nənimenraha həpik ia nipwranraha kupwən mine kurirə.

7 Nərimiru me nəha sə kupwən irə rəmwhen ia laeon, sə ro kəru irə rəmwhen ia kau, sə ro kahar irə kənkapwə rəmwhen ia kənkapwə iərmama, nənə sə ro kefə irə rəmwhen ia mirup sə ramivə.

8 Nərimiru me nəha kefə kuatia kuatia tərəginraha me sikis, nənə ia reri tərəginraha me mine təkurenraha nukwai nənimenraha həpik. Nəpin me pam, ia nəpin mine ia ran, irəha həpkapwis mhə ti noskafəien i mə,

“Iəmə ikinan, Iəmə ikinan, Iəmə ikinan,
Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam!
In rinarə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən meste
tripkiwən mhə.”

9 Ia nipu nəha, nərimiru me nəha kamhəgnəgini Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai in, mamhəni vivi Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me. Nəpin irəha kamho iaminhi irə,

10 nənə nəmə asori me nəha twenti-fo heiwaiu mhənimwi nukurhunraha ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me, mamhərki pen səvənraha kəfəfau me səvəi nisiaiien kupwən ia jea səvənhi, mamhoskafə iaminhi irə mə,

11 “Iərimənu mine Kumwesən səkimaha ikamasan pik.
Ikino narimnari me pam,
mesi pen nətərigien səim mo irəha kamharə.
Pwəh nəgnəginiien mine nisiaiien mine niskaiien haruvehe
tukw ik ia nəpin me.”

4:4: Aes 24:23, Rev 3:18, 6:11 **4:5:** Esik 1:13, Rev 1:4, 8:5, Rev 11:19, 16:18 **4:6:** Esik 1:5-10,22, Esik 10:14 **4:8:** Aes 6:2,3, Esik 1:18, 10:12, Rev 1:4,8 **4:9:** Dan 4:34, 6:26, Dan 12:7, Rev 4:2,10 **4:10:** Rev 4:9, Rev 5:1,7,13, Rev 6:16, Rev 7:10,15, Rev 19:4, 21:5

5

Kwəti sipsip mine nimwai nəkukuə kinərfe

1 Nənə iakətoni Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi
mamərimənu in rauvehi nimwai nəkukuə riti ia rəgin
mwatuk. Nimwai nəkukuə nəha kimərai pen nari ia nikaren
pəri mi, nənə kərfe kuvi tərini m sefen.
2 Nənə iakətoni agelo riti nəgsen rasori raməgkiari asori
mamini irapw mə, "Sin ratukwatukw mə treitehi raka nəri me
nəha sefen kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə nənə məsevər ia
nimwai nəkukuə?"
3 Mətə iərmama riti riwən ia neiai, uə ia tiprənə, uə ia reri
tiprənə, in ratukwatukw mə ko rəsevər ia nimwai nəkukuə i
kinərfe məti pen irə.
4 Nənə rerik rərkwəpir iakasək ti nəri nə mə kipkətoni mhə
iərmama riti ratukwatukw mə ko rəsevər ia nimwai nəkukuə
kinərfe məti pen irə.
5 Miregi nəmə asori me nəha irəha riti rini pehe tukw iou
mə, "Əpwəh nasəkien. Mətoni ro. Iərmama sə riməkupwən
ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit, kani nəghin mə 'Laeon səvəi
Juta,' in ruvəskai raka meste naruagənien rukurau. Ro pen in
rukurən nuvehiien nimwai nəkukuə nəha kinərfe kuvi tərini
m sefen məsevər irə."
6 Nənə iakəti pen mətoni kwəti sipsip riti ramərer ipaka ti jea
səvəi Iəmə nəha raməkure mamərimənu ia kurkwai nərimiru
me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo. Kwəti sipsip
nəha iakətə rəmwhen mə kinousi əpune raka. Kənkəpati
sefen, nənə, nukwai nənimen sefen. Nukwai nənimen me
nəha irəha nəha nənimwin me nəha sefen səvəi Kumwesən in
rinərhi pen irəha həuvən ia kwopun me ia təkure tiprənə.
7 Nənə kwəti sipsip nəha revən ti Iəmə sə raməkure ia jea
səvənhi mamərimənu, muvehi raka nimwai nəkukuə nəha
kinərfe ia rəgin mwatuk.
8 Nəpin ruvehi nimwai nəkukuə nəha kinərfe, nənə nərimiru
me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo hənimwi
nukurhunraha mheiwaiu ia nəmri kwəti sipsip. Irəha pam
kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nipu irə, mamhəuvehi mwi
pesin me kino ia kol. Pesin me nəha kamhəuvehi həukuər
ia nimwəkmwəki nari kauvani nipekin rapein amasan. Nise
napw irə rəmwhen ia nəfwakiien me səvəi nərmama me səvəi
Kumwesən.
9 Irəha kamhoskafə ia nipu vi riti, mamhəni mə,
"Ratukwatukw mə ik tikuvehi nimwai nəkukuə i kinərfe,
nənə məsevər irə.
Ik ikəmwhen ti nəri nə mə kinousi əpune ik,

5:1: Rev 4:2,10, Aes 29:11, Esik 2:9-10 **5:5:** Jen 49:9, Aes 11:1,10, Rev 22:16
5:6: Sek 4:10, Jon 1:36, Rev 1:4, 5:12, Rev 13:8 **5:7:** Rev 4:2,10 **5:8:** Rev 8:3-4, 14:2, Rev 15:2, Sam 141:2 **5:9:** Sam 33:3, 40:3, Sam 96:1, 98:1, Sam 144:9, Rev 14:3

nənə nitem sə rinaiu ikuvehi nəmri nərmama me irə,
irəha səvəi Kumwesən.
Irəha nərmama səməme haməuku pen ia kwənəkwus me
pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me
pam, mine tənəmtənə me pam.
10 Ik ikino irəha həuvehe mhəmwhen ia kig me mine pris me
ia nəmri Kumwesən səkimaha,
nənə irəha tuhərimənu ia tiprənə."
11 Nənə iakəti pen miregi reri nagelo me həpik həpik. Irəha
kamhərer kuraukurau ia Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi
mamərimənu, mine nərimiru me, mine nəmə asori me.
Nagelo me nəha irəha taosen m taosen uə ten-taosen m ten-
taosen,
12 kamhoskafə əpwəmwis, mamhəni mə,
"Kwəti sipsip sə kinousi əpune, in ramasan pik.
Pwəh niskaiien, mine nautə, mine nukurənien, mine
nərimənuien, mine nisiaiien, mine nasoriien, mine
nəgnəginiien həuvən tukwe in ia nəpin me."
13 Nənə iakregi narimnari me pam səməme Kumwesən rino
ia neiai, ia təkure tiprənə, ia reri tiprənə, ia reri təsi, iakregi
narimnari me pam səməme kamharə ia kwopun me nəha
kamhoskafə, mamhani nipu mə,
"Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine kwəti
sipsip,
pwəh nəgnəginiien, mine nisiaiien, mine nasoriien, mine
niskaiien, həuvən ti nirau ia nuk nuk me."
14 Nənə nərimiru me nəha kefə həni mə, "Pwəh ro iaminhi!"
Nənə nəmə asori me hənimwi nukurhunraha mheiwaiu,
mhəuvei pen nisiaiien səvənraha minrau.

6

Kwəti sipsip rəsevər ia nimwai nəkukuə sə kinərfe

1 Ia nəpin nəha iakəti pen mətoni kwəti sipsip reitehi raka
nəri nəha riti sə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi
raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə riti rəgkiari
rerin rupwinari rəmwhen ia karuəruə mini mə, "Uvehe!"
2 Nənə iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə
rauvehi nifagə. Kuvei pen kəfəfau səvəi nisiaiien min. In rier
mamevən rəmwhen iərmama riti sə rinaruagən pam, nənə
traruagən mwi muvehi irapw niskaiien səvəi nərməpə.
3 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kəru irə kiməvi
tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi
nərimiru me nəha kefə sə ro kəru irə rini mə, "Uvehe!"

5:10: Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, 20:6, Rev 22:5 **5:11:** Dan 7:10, Hip 12:22
5:12: 1Kron 29:11, Rev 5:6 **5:13:** Rev 4:2,10 **6:1:** Rev 4:6, 5:1 **6:2:** Sek 1:8, 6:1-6

4 Nənə hos riti mwi ruvehe hos əruerəv. Iərmama sə raməkure irə kuvei pen nau asori riti səvəi naruagənien min. Kinəseni in mə trevən mo nərmama ia təkure tiprənə haruagən mhousi əpune irəha me.

5 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kahar irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kahar irə rini mə, "Uvehe!" Nənə iakəti pen mətoni hos pitəv riti. Iərmama sə raməkure irə rauvehi nəri sə kaməkiri nari irə.

6 Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia kurkwai nərimiru me nəha kefə, mamini mə, "Evən. Kinəseni ik mə tiko nukumhə ravən ia tənəmtənə me. Nərmama tuhərarki mane asori ti nuvehiien nəveginien rouihi a. Mətə tikəpwəh nourahaien nukune nei me nəha olif kamo oel ia nukwan mine nukune nəkwus me nəha krep kamo waen irə."

7 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kefə irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kefə irə rini mə, "Uvehe!"

8 Nənə iakəti pen mətoni hos əmrakw riti. Iərmama sə raməkure irə nəghin nə Noien Iərmama Remhə. In riti nəghin nə Imwei Nəkur Həuvamhə rakurirə irə rauevən. Kinəseni pen nərmama pam ia təkure tiprənə ia rəginrau. Irau troueven rouəvsini irəha kefə kefə, rouo kuatia remhə rouəpwəh kahar kamharimiru. Nepwin tuhemhə ia naruagənien. Nepwin nəveginien triwən ti nirəha hemhə. Nepwin nemhəien truvehi irəha hemhə. Nepwin nəri əprmin me tuhahi əpune irəha.

9 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro krirum irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen fwe nisui nifatə pirapw mətoni nərmama səməme kinousi əpune irəha ti nəri nə mə kamhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mamhəni mə in ro nipərhienien.

10 Irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, "Iərimənu asori. Ik Iəmə ikinan. Ik nipərhienien. Nərmama ia təkure tiprənə hənousi əpune kimaha. Ikafwini mə tinesən ikərpwin pen noien ərəha səvənraha?"

11 Irəha həni iaminha irə, nənə kuvei pen tinari əpsan minraha kuatia kuatia, kini pen ti nirəha i mə tuhapwis ouihi a mwi meste tukukupwən kousi əpune pam piəvnraha me nepwin mwi səməme hənamo tukwini pəri nari irəha minraha fwe kupwən.

12 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sikis irə kiməvi tərini nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen mətoni

---

6:8: Jer 15:1-3, Esik 5:12,17, Esik 14:21, Esik 33:27 **6:10:** Rev 16:7, Dut 32:43, Sam 79:10 **6:11:** Rev 3:18, 7:9,13, Rev 19:14 **6:12:** Mat 24:29, Wok Me 2:20, Rev 8:12

nɨmwnɨmwien asori riti ravən. Meri ruvehe mɨpitəv mɨpitəv. Məkwə ruvehe məruerəv rəmwhen ia netə.
13 Nənə kəməhau me fwe irənhə ia neiai həsas mheiwaiu ia tɨprənə rəmwhen ia nei riti nɨmətagi asori rɨkiukiu irə nukwan me həsas.
14 Kəpuapen ruvehe miwən məmwhen ia nɨmwai nəkukuə iərmama ruvehi mərfe raka i. Nənə təkuər me mine tənə əmweris me haraka ia təmwhekɨnraha me.
15 Nənə kig me ia tɨprənə, mine ieni me, mine nəmə asori me səvəi naruagən me, mine nərmama nautə səvənraha rasori, mine nərmama nəgsenraha rasori, irəha mine nərmama pam nəri auər a mə irəha slef uə həpko mhə irəha slef, həuvən ia təkuər me mhərkwafə ia nɨpəgi kəpwier me mine reri kəpwier me,
16 mamhəkwein pen təkuər me mine kəpwier me mamhəni mə, "Tiho mhəsas mhəkure tərini kɨmaha, mhərkwafə kɨmaha, pwəh iəmə nəha raməkure ia jea səvənhi mamərɨmənu rəpwəh nətoniien kɨmaha, pwəh niemaha səvəi kwəti sipsip rəpwəh nesteien kɨmaha.
17 Kwa nəpɨn asori səvəi niemaha səvənrau ruvəuvehe. Sin nəghɨn ko rərer irapw?"

7

Agelo rəmri pen mak səvəi Kumwesən ia nəkur Isrel irəha pam 144,000

1 Kurirə ia narimnari me i iakətoni nagelo me kefə kamhərer ia təkure tɨprənə i riti ia nɨkaren pesu, riti ia nɨkaren parei, riti ia nɨkaren prehi, riti ia nɨkaren peraha. Irəha kamhəkwtəmhiri nɨmətagi me pam nəha kefə mə nɨmətagi triwən ia təkure tɨprənə mine təsi mine nei me.
2 Nənə iakəti pen mətoni agelo riti mwi ruku peraha mauvehi nari riti tromak ia nərmama irə trahatən pen mə Kumwesən sə ramɨru səvənhi me nərmama me nə irəha. Agelo i rəkwein əpwəmwɨs nagelo me nəha kefə səməme kɨnəseni irəha mə tuhouraha tɨprənə mine təsi.
3 In rɨni pen tɨ nirəha i mə, "Həpəpɨm narakaien nɨmətagi pwəh rəpwəh nourahaien tɨprənə mine təsi mine nei me. Pwəh iako pen raka mak səvəi Kumwesən səkɨtaha ia nɨpwənai iotukwininari me səvənhi me."
4 Nənə iakregi kɨni nərmama me nəha səməme həuvehi mak səvəi Kumwesən irəha pam wan-hantret-foti-fo-taosen. Nərmama me nəha komak ia nirəha həuku pen pam ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel.
5 Ia kwənəkwus səvəi Juta, nərmama irəha pam twelef-taosen.

6:13: Aes 34:4 **6:14:** Aes 34:4, Rev 16:20 **6:15:** Aes 2:10,19,21 **6:16:** Luk 23:30, Rev 4:2,10 **6:17:** Joel 2:11, Neham 1:6, Mal 3:2 **7:1:** Jer 49:36, Dan 7:2 **7:3:** Esik 9:4,6, Rev 9:4 **7:4:** Rev 14:1,3

Ia kwənəkwus səvəi Rupen, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Kat, nərmama irəha pam twelef-taosen.
6 Ia kwənəkwus səvəi Aser, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Naftali, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Manase, nərmama irəha pam twelef-taosen.
7 Ia kwənəkwus səvəi Simeon, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Livae, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Isakar, nərmama irəha pam twelef-taosen.
8 Ia kwənəkwus səvəi Sepulun, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Ia kwənəkwus səvəi Josef, nərmama irəha pam twelef-taosen.
Nənə, ia kwənəkwus səvəi Penjamin, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Nərmama həpik tinari səvənraha rəpsan

9 Kurirə ia narimnari me i iakəti pen mətoni nərmama həpik ko kipkəvsini pam mhə irəha. Irəha haməuku pen ia tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam. Kamhərer ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine ia nəmri kwəti sipsip. Irəha kamharkahu tinari əpsan me, mamhəuvehi nimwai nəmwir me ia rəginraha,

10 mamhəkwein əpwəmwis mamhəni mə,
"Kumwesən səkimaha sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu
irau kwəti sipsip, irau nəha krino suatuk ti nuvehimiruien kitaha!"

11 Nagelo me pam hərer kuraukurau ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, nənə, mhərer kuraukurau mwi ia nəmə asori me, mine nərimiru me nəha kefə. Nənə irəha hənimwi nukurhunraha kupwən ia jea səvəi Kumwesən, mheiwaiu nənimenraha rirapi tiprənə, nənə, mamhəsiai in,

12 mamhəni mə,
"Pwəh ro iaminhi!
Pwəh nini viviien, mine nəgnəginiien,
mine nukurənien, mine tanak, mine nisiaiien,
mine nərimənuien, mine niskaiien,
həuvən ti Kumwesən səkitaha ia nuk nuk me.
Pwəh ro iaminhi!"

13 Nənə nəmə asori me nəha riti ia nirəha rəres iou mə, "Nisimə nəha kamharkahu ia tinari əpsan me? Irəha haməuku pəku?"

14 Miregi iakini mə, "Iəmə asori. Ik a ikukurən."

7:9: Rev 3:18 **7:10:** Rev 4:2,10 **7:12:** Rev 5:12, 11:17 **7:13:** Rev 3:18
7:14: Mat 24:21

Miregi rini mə, “Irəha nərmama me nəha səməme kamhəier
ia nəpin nəha kiməni mə truvehe nərmama tuhəregi
nəmisəien irə rasori pik anan. Irəha hənaikuas ia tinari
me səvənraha mho həpsan ia nite kwəti sipsip.
15 Ro pen irəha kamhərer ia nəmri Kumwesən sə raməkure
ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha həmwhen ia pris me
səməme kamho tukwini pen nari min ia nəpin mine ia ran ia
nəkwai nimwə səvənhi. Nənə Kumwesən sə raməkure ia jea
səvənhi mamərimənu in trəuiui irəha nəpin me pam.
16 ‘Nukumhə tripkahi mhə mwi irəha.
Irəha tuhəpkəkwakwa mhə mwi.
Nukwəsikər tripkənhi mhə irəha,
uə nəpnəpanien asori səvəi meri tripkənhi mhə irəha,
17 ti nəri nə mə kwəti sipsip nəha ia kurkwai jea sə Kumwesən
raməkure irə mamərimənu in trətui amasan ti nirəha
rəmwhen iərmama riti sə ramətui amasan ti sipsip me
səvənhi.
In triri irəha mhəuvən ti nəmri nuimiru me.
Nənə Kumwesən trirai raka pam nise nəmrinraha.’ ”

8

Kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə

1 Nəpin kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi
tərini nimwai nəkukuə irə, nənə kwənamring fwe ia neiai meste
nipəri aoa riti.
2 Nənə iakətoni nagelo me nəha sefen səməme kamhərer
ia nəmri Kumwesən ia nəpin me kiməpeki pen kisipw kuatia
kuatia minraha.
3-4 Agelo riti mwi nəha ikin rauvehi nari riti kino ia kol. Nəri
nəha rukuər ia nimwəkmwəki nari kauvani nipekin rapein
amasan. Kuvei pen nimwəkmwəki nari nəha min mə truvani
ia təkure nifatə nəha kino ia kol ramərer kupwən ia jea sə
Kumwesən raməkure irə mamərimənu pwəh nise napw irə
rousəsimwin irəha nəfwakiien me səvəi nərmama me pam
səvənhi. Ro iaminhi irə agelo nəha ruvehe mərer pen ia nifatə
nəha, muvani nimwəkmwəki nari nəha ripik, nənə nise napw
irə rousəsimwin irəha nəfwakiien me səvəi nərmama me səvəi
Kumwesən, həutə ia nəmri Kumwesən.
5 Nənə agelo nəha ruvehi nukumheəv rauək ia təkure
nifatə, mərki pen i ia nəri nəha in rauvehi rukuər, mərarki
irapw ia təkure tiprənə i, nənə nouapirien rəhiapw, karuəruə
rərkwəpahar, kregi nərkərikien, nimwnimwien ravən.

7:15: Rev 4:2,10 **7:16:** Aes 49:10 **7:17:** Sam 23:2, Aes 25:8, Jon 10:11, Rev 5:6, 21:4 **8:1:** Hab 2:20 **8:3-4:** Rev 5:8, Eks 30:1-3, Rev 9:13 **8:3-4:** Rev 5:8 **8:5:** Lev 16:12, Eks 19:16-19, Rev 4:5, 11:19, Rev 16:18

Kisɨpw me irəha pam sefen

6 Nənə nagelo me nəha sefen səməme kamhəuvehi kisɨpw kamhəpnəpenə tɨ nəseien kisɨpw.

7 Nagelo me nəha sə kupwən rəse kisɨpw səvənhi, nənə aes mɨne napw mɨne netə ho a kərapi irə kətəgi irapw ia tɨprənə i. Ruək mahi nɨpəri tɨprənə, məpwəh nɨpərɨn kəru, nənə mahi nei me nɨpərɨnraha kuatia, məpwəh nɨpərɨnraha kəru, nənə mahi pam nurhi merə me.

8 Agelo sə ro kəru irə rəse kisɨpw səvənhi, nənə nari riti rəmwhen ia təkuər asori rauək kərarki pen ia təmwei təsi. Nənə nɨpəri təsi kwatia ruvehe mo netə irə, nɨpərɨn kəru krouamasan.

9 Nərimɨru me ia təmwei təsi nɨpərɨnraha kuatia hemhə, nɨpərɨnraha kəru kamhəmɨru, nənə nɨtətə me səməme kamhaiu ia təsi ko koeite irəha pam kuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a kusen kuatia ruvehe mərəha kəru krouamasan.

10 Agelo sə ro kahar irə rəse kisɨpw səvənhi, nənə kəməhau asori riti rauək rəmwhen ia kwənhiə rier raka ia neiai, meiwaiu məsas pen ia nui arɨs me mɨne nəmri nui me, mouraha nɨpərɨn riti məpwəh kəru krouamasan a.

11 Kəməhau nəha nəghɨn nə Nəfiəien. Nui me nəha reste irəha həuvehe mhəfiə. Nənə nərmama həpɨk hemhə tɨ nəri nə mə hənɨmwi nui əfiə.

12 Agelo sə ro kefə irə rəse kisɨpw səvənhi, nənə nari riti ro meri mɨne məkwə mɨne kəməhau me ro pen həpwəh nuəkien ia nəpɨn pekɨn. Ia ran meri rauək ia nɨpərɨn kəru, məpwəh nuəkien ia nɨpərɨn kuatia. Ia nəpɨn məkwə mɨne kəməhau me kamhəuək ia nɨpərɨn kəru, məpwəh nuəkien ia nɨpərɨn kuatia.

13 Nənə iakəti pen mətoni mɨrup riti ramivə irənhə ia nɨmagouagou. Iakregi ramasək əpwəmwɨs, mamɨni mə, “Aueh! Aueh! Aueh! Nagelo mirəhar nəha na tuharəse kisɨpw me səvənrahar. Trərəha anan tukumiaha nərmama səməme hiamarə ia təkure tɨprənə.”

9

1 Agelo sə ro krirum irə raməse kisɨpw səvənhi, nənə iakətoni kəməhau riti rukrutə ia neiai mɨmwei irapw ia təkure tɨprənə. Kɨməuvei pen ki riti min. Ki nəha səvəi nəsevərien ia nɨpəg sə rameiwaiu nukunen riwən.

2 Kəməhau nəha rəsevər ia nɨpəg nəha nənə nɨse napw ruku pen fwe ikɨn mutə rəmwhen ia nɨse napw sə rasori pɨk anan. Meri mɨne nɨmagouagou kroupitəv ia nɨse napw sə ruku pen ia nɨpəg nəha.

8:7: Eks 9:23-26, Esik 38:22, Joel 2:30 **8:8:** Eks 7:20-21 **8:11:** Jer 9:15 **8:12:** Rev 6:12-13 **8:13:** Rev 9:12, 11:14 **9:1:** Rev 20:1 **9:2:** Jen 19:28, Eks 19:18, Joel 2:2,10

3 Nənə kəmnhəvt me həier raka ia nise napw nəha mheiwaiu ia tiprənə. Kiməuvei pen niskaiien minraha mə tuhəpi nərmama ia nipikinraha, mho nəmisəien minraha rəmwhen ia mimi nəha skopion sə ramərkou ia tiprənə. 4 Kiməni pen ti kəmnhəvt me i minuə tuhəpwəh nourahaien nurhi mine nei me mine narimnari me səməme kamhəuverə ia təkure tiprənə, mətə tuhouraha əpa nərmama me nəha səməme mak səvəi Kumwesən riwən ia nipwənanraha.

5 Kinəseni irəha mə tuhəpi nərmama mho nəmisəien minraha meste məkwə krirum, mətə tuhəpwəh nəpi əpuneien irəha. Nəmisəien nəha tuhəregi rərəha irə rəmwhen ia nəmisəien səvəi mimi nəha skopion nəpin rəpi iərmama riti.

6 Ia nəpin me nəha nərmama tuhətui suatuk ti nemhəien, mətə ko həpkətoni mhə. Tuhokeikei mə tuhemhə, mətə ko həpkemhə mhə.

7 Kəmnhəvt me nəha, iakətə irəha həmwhen ia hos me kamhərer mwatuk ti naruagənien. Ia nukwənenraha kəfəfau me həmwhen ia kəfəfau səvəi nisiaiien kino ia kol. Nənimenraha rəmwhen ia nəmri nərmama.

8 Nukwənenraha rəpwəmwis rəmwhen ia nukwəne pran. Revinraha rəhiə rəmwhen ia revi laeon.

9 Səvənraha karkahu kino ia aean kamhəvegi kwənpwenhinraha irə səvəi naruagənien. Tərəginraha kamhəpuk pik rəmwhen hos me səməme kamhəvkəkini kat me mamhaiu mamhəuvən ti naruagənien.

10 Nipikinraha ro revin irə rəmwhen ia nipiki mimi nəha skopion. Niskaiien səvənraha tuho nəmisəien m nərmama irə meste məkwə krirum raməmak ia nipikinraha.

11 Səvənraha riti nəha ikin iəmə asori ramərimənu ia nirəha. In nə agelo səvəi nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən. Ia nəgkiariien Hipru nəghi agelo nəha Apoton. Ia nəgkiariien Krik nəghin nə Apolion (nipwran mə Kərietaha).

12 Aueh! Nərəhaien kupwən ruvehe muvavən. Mətə aueh, aueh, hətə ro! Nərəhaien kəru mi nəha ikin troupkuvehe mwi.

13 Agelo sə ro sikis irə rəse kisipw səvənhi, nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nipəsegi nifatə nəha kefə sə kino ia kol ramərer kupwən ia Kumwesən.

14 Reri iərmama nəha rəgkiari m agelo i ro sikis irə sə rauvehi kisipw nəha, mini pen tukwe in mə, “Fi nari ia nagelo me nəha kefə səməme kinərihi irəha fwe kupwən kamharə fwe nui aris asori nəha Iufretes.”

15 Ro iaminhi irə kifi nari ia nagelo me nəha kefə. Kinəpnəpenə raka ia nagelo me nəha kamheitenhi aoa nəha, nəpin nəha, məkwə nəha, mine nuk nəha, mə tukifi nari ia

9:3: Eks 10:12,15 **9:4:** Rev 7:3 **9:6:** Job 3:21, Jer 8:3, Rev 6:16 **9:7:** Joel 2:4 **9:8:** Joel 1:6 **9:9:** Joel 2:5 **9:12:** Rev 8:13 **9:13:** Rev 8:3 **9:14:** Rev 16:12 **9:15:** Rev 8:7-12

nirəha həuvən mhəvsini pam nərmama ia təkure tiprənə, mhəuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a, mhousi əpune riti mhəpwəh kəru.

16 Nənə iakregi kini mə naruagən me səvənraha səməme kamhəkure ia hos irəha pam tu-hantret-milian.

17 Ia vison səiou iakətoni hos me nəha mine nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Irəha harkahu ia tinari səvəi naruagənien kino ia aean, mhəvegi kwənpwenhinraha irə. Tinari me nəha rəruerəv, mo plu, makwes. Kənkapwə hos me nəha həmwhen ia kənkapwə laeon me. Napw mine nise napw mine təpisi ərəha kamharuku pen ia nipəgi nəkwanraha mamharier

18 mharousi əpune pam nərmama ia tənəmtənə me ia kusen kuatia mharəpwəh kusen kəru.

19 Niskaiien səvəi hos me nəha in nəha ia nipəgi nəkwanraha mine nipikinraha, ti nəri nə mə nipikinraha rəmwhen ia snek sə ro kənkapwə ia nusvenhin. Ia nipikinraha me ho nəmisəien m nərmama.

20 Mətə nərmama me i səməme nərpwinien mirəhar nəha harəpwəh nousi əpuneien irəha, irəha həpkəpwəh mhə kumwesən eikuə me nəha həno ia rəginraha. Irəha kamhəmwur pen a mamhəfwaki pen m nəremhə me mine nəninimwi nari me səməme kino ia kəruəterei mine nei, kino mwi ia aean me i kol, silva, mine pras. Irəha nəninimwi nari me a. Həpkətoni mhə nari, mhəpkregi mhə nari, mhəpkavən mhə.

21 Nərmama me i həpkəpwəh mhə noien ərəha me nepwin mwi səvənraha. Mətə kamhəmwur pen a mamhousi əpune nərmama, mamho nahak mine noien səvəi klepa, mamhakres, irəha nərman mine nipran kamhəiri əpnapen irəha me.

10

Agelo sə rauvehi kwəti nimwai nəkukuə riti kinərfe

1 Nənə iakətoni agelo riti mwi nəgsen rasori rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Nəpuə riti ruvegi nipwran. Mərarən riti rukuraukurau ia kənkapwə. Nənimen ramə hiapw rəmwhen ia meri. Nisun mi krouəmwhen ia pos asori mi krauuək.

2 Kwəti nimwai nəkukuə riti sə kinərfe raməmak ia rəgin. In ruvi atukw i, mərpwi pəri nisun mi mwatuk ia təsi nənə nikaren mour ia tiprənə,

3 marə məkwein əpwəmwis, rerin rəmwhen ia laeon sə ramasək asori. Nəpin rəkwein iaminhi, karuəruə rərkwəpahar m sefen.

9:20: Rev 16:9,11, Aes 2:8,20, 1Kor 10:19-20, Sam 115:4-7, Sam 135:15-17, Dan 5:23

4 Karuəruə rərkwəpahar raka m sefen, iakəpnəpenə mə takrai pen ia nəkukuə nəgkiariien sə rani, mətə iakregi reri iərmama riti rukrutə ia neiai mamini mə, "Ərkwafə ia nəgkiariien i karuəruə rani, məpwəh nirai penien ia nəkukuə."
5 Nənə agelo sə iakətoni ramərer pen ia təsi mine tiprənə ruvehi utə rəgin mwatuk mahatən pen fwe ia neiai,
6 mini mə, "Kumwesən ramarə ia nuk nuk me. In rino neiai, tiprənə, təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nirəhar. Iakani kwəsuahi ia nəghin mə nəpin ruvəkwakwa. Kumwesən ko ripkəfwini mhə mwi,
7 mətə nəpin agelo sə ro sefen irə trəse kisipw səvənhi, nəgkiariien nəha Kumwesən rinərkwafə nipwran truvehe mukuə rosi in rimәni pen ti iotukwininari me səvənhi profet kupwən me."
8 Nənə iakregi mwi reri iərmama nəha ruku pen ia neiai mani pehe tukw iou i mə, "Evən muvehi nimwai nəkukuə nəha sə kinərfe raməmak ia rəgi agelo nəha ramərer pen ia təsi mine tiprənə."
9 Ro iaminhi irə iakevən mәres pen agelo nəha mə truvei pehe miou nimwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe. In rini pehe tukw iou i mə, "Tikuvehi məni. Trouraha tipwim, mətə ia nəkwam tikregi rəsien rəmwhen ia sukapak."
10 Nənə iakuvehi raka nimwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe ia rəgi agelo, məni. Iakaməni miregi ia nəkwak rəsien rəmwhen ia sukapak, mətə nəpin iakətigai pam, nənə iakregi tipwik ruvehe mərəha.
11 Nənə kini pehe tukw iou i mə, "Tikaməkeikei məgkiari mwi rəmwhen ia profet, mini irapw nəfe treste nərmama həpik, nərmama ia teki nərmama səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kig me."

11

Iəmə mi kəru krouərer irapw ti nəgkiariien pərhien

1 Ia nəpin nəha kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia nig kauvehi mak səvəi nari irə, nənə kini pehe tukw iou i mə, "Evən muvehi mak səvəi nimwə səvəi Kumwesən mine nifatə səvənhi, məvsini nərmama səməme kamhəfwaki fwe ikin.
2 Mətə tikəpwəh nuvehiien mak ia nikare nimwə nəha iruə. Tikəpwəh nuvehiien mak səvənhi, ti nəri nə mə kuvəuvei pen raka kwopun nəha m nərmama həreirei Kumwesən,[a] nənə

10:4: Dan 8:26, Dan 12:4,9 **10:5:** Dut 32:40, Dan 12:7 **10:6:** Neh 9:6, Sam 146:6 **10:7:** Dan 9:6,10, Amos 3:7 **10:9:** Esik 2:8; 3:1-3 **11:1:** Esik 40:3, Sek 2:1-2 **11:2:** Luk 21:24, Rev 12:6, 13:5 [a] **11:2:** Nərmama həreirei Kumwesən. Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien nəha in i mə "Nərmama ia tənəmtənə me" uə "Nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel."

irəha tuheivə testesi taon ikinan səvənhi meste məkwə fotitu.”
3 Iou takərhi pen iərman mi kəru səiou səməmi krouərer irapw tukw iou. Iəmə mi nəha trouarkahu tinari sə rahatən pen mə krauasək ti nərəhaien, nənə rouarə rouəvisau irapw nəgkiariien sə takuvei pen minrau meste nəpin irəha pam wan-taosen tu-hantret-sikisti.
4 Irau nəha nukune nei mi olif, mine nəri mi laet raməkure utə ia nirau səməmi krouərer ia nəmri Kumwesən Iərimənu səvəi tiprənə.
5 Trini minuə iərmama riti raməmwur mə trouraha irau, nənə nərami napw truku pen ia nipəgi nəkwanrau mier mahi əpune nərmama səməme haməmwəki irau. Iərmama sə raməmwur mə trouraha irau traməkeikei memhə iaminha irə.
6 Iəmə mi nəha krauvehi niskaiien ti nəsisəgien ia nəpuə mə nesən trəpwəh nauərien nəpin irau krauni irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Irau krauvehi mwi niskaiien ti nuvsiniien nui me həuvehe mho netə ia nirəha, nənə rouukurən mwi nuvehi peheien nemhəien me səpəmsəpə həuvehe mhouraha nərmama ia təkure tiprənə i. Irau krouukurən noien narimnari me nəha ia nəpin me a rəmwhen mə irau krauokeikei.
7 Nəpin irau krouni irapw pam raka nəgkiariien səvənrau, nənə nərimiru fwe ia nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən, in trukrirapw mutə maruagən minrau, muvehi irapw niskaiien səvənrau, mousi əpune irau.
8 Nipwranrau mi trouəmak ia suatuk səvəi taon asori nəha, kwopun nəha kinərui tərini pen Iərimənu səvənrau ia nei kamarkuaui ikin. Kiməuvsini nəghi taon nəha kini mə “Sotom” uə “Ijip” ramahatən pen nərəhaien ia kwopun nəha.
9 Nənə nərmama səməme haməuku pen ia teki nərmama me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, tuhəspau ia nipwranrau meste nəpin kahar mine nipərin, nənə, kipkəseni mhə nipwranrau mə tukinimwi.
10 Nərmama me ia təkure tiprənə tuhagien pəri, mho lafet, mhəriari pen narimnari amasan me minraha me, ti nəri nə mə profet kəru nəha səməmi krino nəmisəien asori m nərmama ia təkure tiprənə krouvamhə.
11 Mətə nəpin kahar mine nipərin ruvehe mukurau, nənə iakətoni Kumwesən ruvei pen nimiruien minrau kroueiahag mwi rouərer ia nisunrau. Nənə nərmama me pam səməme hətoni irau həhekir asori.
12 Nənə irəha həregi reri iərmama riti rupwinari ruku pen ia neiai mini pen ti nirau i mə, “Rouutə pehe i.” Nənə nəpuə

11:4: Sek 4:3,11-14 **11:5:** 2Saml 22:9, 2King 1:10, Sam 97:3, Jer 5:14 **11:6:** 1King 17:1, Eks 7:17-20, 1Saml 4:8 **11:7:** Dan 7:21, Rev 12:17, Rev 13:1,7, 17:8 **11:8:** Luk 13:34 **11:11:** Esik 37:5,10 **11:12:** 2King 2:11

riti ruvehi irau mutə mevən ia neiai. Nərmama səməme kamhəmwəki irau kamhərer mamhətoni irau krauutə.
13 Ia nəpin nəha təkwtəkwuni a mwi nimwnimwien asori
riti ravən, makiə fifi nari ia kwopun kuatia ia taon nəha,
məpwəh kwopun naen hamasan. Nimwnimwien ravən
nərmama sefen taosen hemhə. Nərmama me pam səməme
həpkemhə mhə həhekir mhətəmnimwin, mhəuvehi utə nəghi
Kumwesən sə ramarə ia neiai.
14 Aueh, nərəhaien sə ro kəru irə ruvehe muvavən! Mətə
aueh, hətə ro, nərəhaien sə ro kahar irə tripko mhə tui ruvehe!

Agelo sə ro sefen irə rəse kisipw səvənhi

15 Agelo sə ro sefen irə rəse kisipw səvənhi, nənə iakregi
nərmama nepwin fwe ia neiai kamhəgkiari rerinraha rup-
winari mamhəni mə,
"Nərimənuien kamərimənu irə ia təkure tiprənə i təkwtəkwuni
ruvehe məmak ia rəgi Kumwesən səkitaha mine Kristo
səvənhi.
Nənə in trərimənu ia nuk nuk me."
16 Nənə nəmə asori me nəha twenti-fo səməme kamhəkure ia
jea me səvənraha ia nəmri Kumwesən hənimwi nukurhun-
raha mheiwaiu, mhəuvei pen nisiaiien səvənraha revən
tukwe,
17 mamhəni mə,
"Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.
Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mine.
Kimaha iahaməni tanak tukw ik,
ti nəri nə mə ikiməuvehi niskaiien asori səim,
nənə minamərimənu nəha təkwtəkwuni.
18 Nərmama ia tənəmtənə me niemaha rəpi pik irəha,
mətə niemaha asori səim ruvəuvehe.
Rino nəpin səim tikəkiri nərmama səməme həuvamhə,
mərəku pen səim iotukwininari me, profet me mine
nəkur ikinan me, mine nərmama me pam səməme
kamhəsiai nəghim,
nəri auər a mə irəha kamhəuvehi nasoriien uə həpkuvehi
mhə nasoriien.
Nənə rino nəpin səim tikouraha nərmama me nəha səməme
kamhouraha nari ia təkure tiprənə."
19 Ia nəpin nəha kəsevər ia nimwə səvəi Kumwesən
fwe irənhə ia neiai. Ia nəkwai nimwə nəha kətoni pokis
səvəi nəgkiariien i Kumwesən rinərihi tərini əknekin.
Nənə nouapirien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi
nərkərikien, nimwnimwien ravən, aes rəsas rəmwhen ia
nesən asori.

11:13: Rev 8:5, 16:18 **11:14:** Rev 9:12 **11:15:** Eks 15:18, Sam 10:16, Dan 2:44, Obad 21 **11:16:** Rev 4:4,10 **11:17:** Rev 1:4,8, 15:3 **11:18:** Sam 2:1, 46:6, Rom 2:5, Rev 10:7, 19:5, Sam 115:13 **11:19:** Hip 9:4, Rev 8:5, 15:5, Rev 16:21

12

Pran riti mine snek asori riti

1 Nənə kətoni nimtətien asori riti rier irapw fwe ia nimagouagou. Pran riti rarkahu ia meri rəmwhen ia tinari səvənhi, mərpwi utə nisun mi ia məkwə, nənə məfəfau ia kəfəfau riti səvəi nisiaiien kino pen kəməhau twelef irə.

2 Prən nəha ramregi nəmisəien mamasək əpwəmwis ti nəri nə mə rino tipwin na trərəhi tini.

3 Nənə nimtətien riti mwi rier irapw ia nimagouagou. Iakətə snek asori riti rəruerəv. Kənkapwə irəha pam sefen. Kənkəpati irəha pam ten. Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisiaiien ia kənkapwə me.

4 Nipikin reiesi raka kuse kəməhau riti məpwəh kusen kəru. Səməme nəha nipikin reiesi raka irəha həsas ia təkure tiprənə. Nənə snek asori nəha revən mərer kupwən ia pran nəha na trərəhi iəkunouihi mə nəpin tini trətui snek asori nəha trəni.

5 Prən nəha rərəhi tini iərman. In iərman sə truvehi nəri skai rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Nəpin tini prən nəha rinətui raka, nənə Kumwesən ruvehi in, muvehi utə irənhə ia jea səvənhi mə trərimənu.

6 Nənə prən nəha rap mevən fwe kwopun akwesakwes. Kwopun riti fwe ikin Kumwesən rinəpnəpenə raka ti prən nəha mə trarə ikin. Tukətui amasan tukwe ia kwopun nəha keste nəpin wan-taosen tu-hantret-sikisti.

7 Nənə naruagənien riti riskəmter fwe ia neiai. Mikael mine nagelo me səvənhi kənamhousi snek asori, nənə snek asori mine nagelo me səvənhi kənamhousi mwi irəha.

8 Mətə Mikael mine nagelo me səvənhi həuvehi irapw niskaiien səvəi snek asori. Kwopun riti səvənraha riwən mwi fwe ia neiai.

9 Kuvehi snek asori nəha kərarki irapw pehe ia təkure tiprənə. In snek tui kani mə Iəremhə uə Setan sə rameikuə ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Kərarki irapw in irəha nagelo me səvənhi heiwaiu ia təkure tiprənə.

10 Nənə iakregi iərmama riti fwe ia neiai rerin rupwinari, mini mə,

"Təkwtəkwuni nəha Kumwesən səkitaha truvehimiru kitaha!
Təkwtəkwuni nəha in tro sətoni mə in rauvehi niskaiien, nənə,
təkwtəkwuni nəha in ramərimənu!
Nənə təkwtəkwuni nəha Kristo səvənhi tro sətoni mə in rasori
ia narimnari me pam!
Ro iaminhi irə ti nəri nə mə Setan sə rani ərəha piəvtaha me ia
nəpin mine ia ran ia nəmri Kumwesən,

12:2: Maeka 4:10 **12:3:** Dan 7:7 **12:5:** Sam 2:9, Rev 19:15 **12:6:** Rev 11:2-3 **12:7:** Jut 9 **12:9:** Jen 3:1,14, Luk 10:18, 22:31, Rev 20:2 **12:10:** Job 1:11, Sek 3:1

kɨnərarki irapw in ia neiai.
11 Piəvtaha me hənaruagən raka irəha min,
mhəuvehi irapw nɨskaiien səvənhi ia nɨte kwəti sipsip,
mhəuvehi irapw mwi nɨskaiien səvənhi tɨ nəri nə mə həni
irapw nəgkiariien pərhien.
Irəha həpkokeikei pɨk mhə nimɨruien səvənraha,
mətə hənərer mwatuk a tɨ nemhəien.
12 Ro iamɨnhi irə, ik neiai mɨne nərmama səməme kamharə ia
niram tiho mhagien!
Mətə aueh ik tɨprənə mɨne təsi! Tirouregi rərəha anan tɨ nəri
nə mə Setan rɨneiwaiu pehe tukumirau!
Niemaha raməpi pɨk in tɨ nəri nə mə rukurən mə nəpɨn səvənhi
ruvəkwakwa."
13 Nəpɨn snek asori nəha rətoni mə kɨnərarki irapw in
ia təkure tɨprənə, nənə rɨnarɨpwi prən nəha sə rɨnərəhi tɨni
iərman.
14 Mətə kuvei pen tərəgi mɨrup kəru m prən nəha mə trivə
irə mevən fwe imwəni ia kwopun akwesakwes. Tukamətui
amasan tukwe ia kwopun nəha keste nuk kahar mɨne nɨpərɨn
mə snek asori trəpwəh nourahaien in.
15 Snek asori nəha rɨruai nui asori riti ia tərhun rəmwhen ia
iapiwən mə trukurirə pen prən nəha, muvehi map.
16 Mətə tɨprənə rasitu ia pran nəha, meitehi, mətɨgai pam nui
sə snek asori ruvəruai irə ia tərhun.
17 Ro pen snek asori niemaha rəpi anan tɨ pran nəha. In
rəpwəh in mevən mə traruagən irəha kwənəkwus me nepwɨn
səvənhi. Irəha nəha nərmama səməme kamho nəgkiariien me
səvəi Kumwesən mɨne nəgkiariien Iesu rɨməni irapw mə ro
nɨpərhienien.
18 In revən mərer ia nɨkare təsi.

13

Nərimɨru riti sə rukrirapw ia reri təsi mutə

1 Iakətoni nərimɨru riti rukrirapw ia reri təsi mutə.
Kənkəpati me irəha pam ten. Kənkapwə me irəha pam sefen.
Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nɨsiaiien ia kənkəpati me.
Kɨmərai pen nəhag me ia kənkapwə me kuatia kuatia, nəhag
me səməme kamhəni ərəha Kumwesən.
2 Nərimɨru nəha rəmwhen ia pusi asori nəha kani mə lepet.
Nɨsun me həmwhen ia nərimɨru nəha kani mə pea. Nɨpəgi
nəkwan rəmwhen ia nɨpəgi nəkwai laeon. Nənə snek asori
nəha ruvei pen nɨskaiien səvənhi min. In ruvei pen mwi jea
sə in raməkure irə mamərɨmənu mɨne nasoriien sə rasori m
nərimɨru nəha.
3 Kənkapwə nərimɨru nəha riti iakətoni mə kɨnəpi əpune

12:12: Aes 44:23, Aes 49:13 **12:14:** Dan 7:25, 12:7 **12:17:** Rev 11:7, 14:12
13:1: Rev 12:3, Rev 17:3,7-12 **13:2:** Dan 7:4-6 **13:3:** Rev 17:8

raka, mətə rarə mimiru mwi təmwki nau ruvehe minamə. Nərmama me pam ia təkure tiprənə nənimenraha rier tukwe, nənə həkurirə nərimiru nəha.

4 Irəha pam hənimwi nukurhunraha ia nəmri snek asori, mhəsiai in, ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien səvənhi m nərimiru nəha. Irəha hənimwi mwi nukurhunraha ia nəmri nərimiru nəha, mhəsiai in, mhəni mə, "Sin rəmwhen ia nərimiru nəha? Sin rukurən naruagənien irau min?"

5 Kinəseni nərimiru nəha minuə trəgkiari ərpwi mini ərəha Kumwesən. Kiməuvei pen nasoriien min in rukurən noien nəfe nəghin in rokeikei mə tro meste məkwə foti-tu.

6 In rani ərəha pik Kumwesən, mine nəghin, mine imwəni fwe ia neiai, mine nərmama səməme kamharə ikin.

7 Kinəseni in mə traruagən irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi irapw niskaiien səvənraha. Nənə kiməuvei pen mwi nasoriien min mə trərimənu ia nərmama me pam, nərmama səvəi kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam, mine tənəmtənə me pam.

8 Nərmama me pam ia təkure tiprənə səməme nəghinraha riwən ia nəkukuə səvəi nimiruien tuhənimwi nukurhunraha ia nəmri nərimiru nəha mhəsiai in. Fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi kuvərai pen raka nəghi nərmama ia nəkukuə nəha səvəi kwəti sipsip sə kinousi əpune.

9 Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan.

10 Iərmama sə kimərfi mə trevən ia kalapus
traməkeikei mevən.
Iərmama sə kimərfi mə tukərai əpune ia nau səvəi
naruagənien,
tukaməkeikei kərai əpune.

Ti nəri nə mə tro iaminhi irə mine ro pen nərmama me səvəi Kumwesən tuhaməkeikei mhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha ia nəpin me.

Nərimiru riti sə rukrirapw ia reri tiprənə mutə

11 Nənə iakətoni mwi nərimiru riti mwi rukrirapw ia reri tiprənə mutə. Kənkəpati kəru krouəmwhen ia kwəti sipsip riti. Rəgkiari rerin rəmwhen ia snek asori riti.

12 Nərimiru sə riməkupwən muvehe ruvei pen nasoriien me pam səvənhi min. Ramərer ia nəmri nərimiru sə riməkupwən muvehe, maməkeikei m nərmama me pam ia təkure tiprənə mə tuhənimwi nukurhunraha ia nənimen mhəsiai nərimiru sə riməkupwən muvehe kinəpi əpune kənkapwə riti mətə rarə mimiru mwi təmwki nau ruvehe minamə.

13:5: Dan 7:8,25, Dan 11:36, Rev 11:2 **13:7:** Rev 11:7 **13:8:** Sam 69:28, Rev 3:5, 5:6, Rev 17:8, Rev 20:12,15, Rev 21:27 **13:10:** Jer 15:2, 43:11, Mat 26:52, Rev 14:12

13 Nərimiru sə rimək urirə muvehe ramo nimtətien asori me,
mini napw rukrutə ia neiai meiwaiu pehe ia tiprənə ia nəmri
nərmama.
14 In ramərer ia nəmri nərimiru sə rimək upwən muvehe
mamo nimtətien me kinəseni pen in mə tro. Ia noien nəha
in reikuə ia nərmama me səməme kamharə ia təkure tiprənə
mamini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəuvrhəkin nari
riti mhəuvnhi nərimiru sə kinəpi əpune in ia nau mətə rarə
mimiru mwi.
15 Nənə nəri nəha kiməuvnhi nərimiru nəha irə kəseni
nərimiru sə rimək urirə muvehe mə treiahag pen irə pwəh
rəgkiari. Nənə nənimwi nari nəha rəgkiari skai mini mə
tukaməkeikei kousi əpune nərmama me pam səməme
həpkinimwi mhə nukurhunraha ia nənimen mhəsiai in.
16 Nənə in ramək eikei m nərmama me pam, nərmama
kamhəuvehi nasoriien mine nərmama həpkuvehi mhə na-
soriien, nərmama nautə səvənraha rasori mine nərmama
nautə səvənraha riwən, nərmama kamoslef ia nirəha mine
nərmama kipko mhə slef ia nirəha. In ramək eikei minraha mə
tuhəuvehi mak riti ia rəginraha mwatuk uə ia nipwənanraha.
17 Mak nəha in nəha nəghi nərimiru nəha uə nampa sə
ramahatən nəghin. Trini minuə iərmama riti mak nəha riwən
irə, ko ripkuvehi mhə nəmri nari riti, məpwəh nəmri penien
nəmri nari ia nari riti.
18 Ro iaminhi irə tikaməkeikei mo nukurənien səim
rəpwəmwis mwi ti nukurənien nampa səvəi nərimiru nəha.
Nənə trini minuə nukurənien səim rəmwhen tikukurən
niniien nipwran. Nampa nəha sikis-hantret-sikisti-sikis,
ramahatən iərmama riti.

14

Kwəti sipsip mine səvənhi nərmama me irəha pam 144,000

1 Nənə iakəti pen fwe ia təkuər Saeon, mətoni kwəti sip-
sip ramərer ia təkuren, nərmama wan-hantret-foti-fo-taosen
kamhərer irəha min. Kimərai pen nəghi kwəti sipsip mine
Tata səvənhi ia nipwənanraha.
2 Nənə iakregi reri iərmama riti fwe ia neiai raməgkiari,
rerin rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, məmwhen mwi ia
karuəruə ramərkwəpahar asori. Reri iərmama nəha iakregi
rəmwhen ia nərmama me i kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni
nipu irə. 3 Irəha kamhərer kupwən ia jea sə Kumwesən
raməkure irə mamərimənu ipaka ti nərimiru me nəha kefə
mine nəmə asori me nəha twenti-fo, mamhani nipu vi riti.
Iərmama riti ripkukurən mhə nipu nəha, nərmama me a nəha

13:13: Mat 24:24, 1King 18:24-39 **13:14:** Dut 13:1,4, Rev 19:20 **13:15:** Dan 3:4-6 **13:17:** Rev 14:9,11, Rev 16:2, 19:20, Rev 20:4 **14:1:** Rev 3:12, 7:3,4 **14:2:** Esik 1:24, 43:2, Rev 1:15, 19:6 **14:3:** Sam 149:1, Aes 42:10, Rev 5:9, 7:4

irəha wan-hantret-foti-fo-taosen səməme Kumwesən rifi nari ia nirəha mipeki raka irəha ia təkure tiprənə, irəha həukurən.
4 Irəha i nərmama me i səməme hənatuakəm amasan, mhəmher, ti nəri nə mə həpkiri raka mhə pran. Irəha nərmama vi a. Irəha kamhəkurirə kwəti sipsip mamhəuvən ia kwopun me pam in ramevən ikin. Nərmama me pam, mətə kifi nari ia nirəha i, kipeki raka irəha həmwhen ia kwənkwai nei kukupwən kesi kuvehi pen m Kumwesən mine kwəti sipsip.
5 Nənə ia tərhunraha kipkətə mhə neikuəien riti ti nəri nə mə irəha hatukwatukw pam.

Nagelo me kahar

6 Nənə iakətoni mwi agelo riti mwi ramivə irənhə ia nimagouagou mauvehi nəgkiariien amasan riti sə ramarə rerin trəvisau irapw i m nərmama səməme kamharə ia təkure tiprənə, nərmama səvəi tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam.
7 In rəgkiari rerin rupwinari mini mə, "Həsiai Kumwesən, mhəgnəgini in, ti nəri nə mə nəpin atukwatukw səvənhi ruvəuvehe mə trərpwin noien me səvəi nərmama. In rino neiai mine tiprənə mine təsi mine nəmri nui me. Kimiaha tihaməkeikei mhənimwi nukurhumiaha me ia nənimen mhəsiai in."
8 Agelo riti sə ro kəru irə rukurirə mwi agelo nəha, muvehe, mamini mə, "In ruvəmwei! Taon asori nəha Papilon ruvəmwei! Taon nəha rəmwhen ia pran riti səvəi suatuk rivi nərmama ia tənəmtənə me pam həuvehe mhənimwi waen irəha min. Waen nəha sənmwin in nə noien ərəha sə nərman me kamho irəha min."
9 Nənə agelo riti mwi sə ro kahar irə, rukurirə pen mwi irau, rini nəgkiariien i rerin rupwinari mə, "Trini minuə iərmama riti rinimwi nukurhun mi ia nəmri nərimiru mine nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, misiai in, muvehi mak səvənhi ia nipwənan uə rəgin,
10 niemaha səvəi Kumwesən treste in. Niemaha nəha rəmwhen ia waen riti sə riskai pik Kumwesən ruvi pen ia kap səvənhi muvehi pen m iərmama nəha rənimwi. Nənə in triregi nəmisəien ia napw mine təpisi ərəha, trouahi in ia nəmri nagelo ikinan me mine kwəti sipsip.
11 Nise napw sə ramo nəmisəien minraha rautə ia nuk nuk me. Nərmama me i səməme hənimwi nukurhunraha ia nəmri

14:4: Efes 5:27 **14:5:** Sam 32:2, Sef 3:13 **14:7:** Rev 10:6 **14:8:** Aes 21:9, Jer 51:7,8, Rev 17:2, 18:2,3 **14:9:** Rev 13:12-17 **14:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, 75:8, Aes 51:17,22, Jer 25:15, Esik 38:22, Rev 15:7, 16:19, Rev 19:20, 20:10, Rev 21:8 **14:11:** Aes 34:10, Rev 13:12-17, Rev 19:3

nərimiru, mhənimwi mwi nukurhunraha ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, mhəsiai in, uə sin nəghin ruvehi mak sə rahatən nəghi nərimiru, irəha tuhəregi nəmisəien ia nəpin mine ia ran mhəpwəh napwisien."

12 Ti nəri nə mə tro iaminhi irə mine ro pen nərmama me i səvəi Kumwesən kamho nəgkiariien me səvənhi, nənə mamhahatətə ia Iesu, tuhaməkeikei mhərer əknekin ia nəpin me.

13 Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia neiai mini mə, "Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə: Ipwet mine mamevən trini minuə nərmama me səvəi Iərimənu hemhə rerinraha tragien."

Nənə Nənimwin Ikinan rini mə, "Ouəh pərhien. Irəha tuhapwis mhəpwəh mwi nəmwurien ti nəri nə mə noien amasan me səvənraha tuhəkurirə pen irəha."

Kumwesən treivə testesi nərmama rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei

14 Iakəti pen mətoni mwi nəpuə riti rəpsan nənə iərmama riti raməkure utə ia nəpuə nəha. Iərmama nəha rəmwhen ia iəməti iərmama riti. In raməfəfau ia kəfəfau səvəi nisiaiien kino ia kol, mauvehi nau ikou riti rəhiə.

15 Nənə agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən, maməkwein əpwəmwis iərmama nəha raməkure utə ia nəpuə mamini mə, "Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə. Nəpin tukərai raka irəha irə ruvəuvehe ti nəri nə mə irəha həmwhen ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien."

16 Ro iaminhi irə iərmama sə raməkure utə ia nəpuə ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien.

17 Agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən fwe ia neiai, mauvehi mwi nau ikou riti səvənhi rəhiə.

18 Nənə agelo riti mwi rier, in agelo sə ramətui ti napw ia təkure nifatə. In rier məkwein əpwəmwis agelo sə rauvehi nau ikou mini mə, "Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei."

19 Ro iaminhi irə agelo nəha ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei, nənə mərarki pen irəha ia kwopun asori riti. Tukeivə testesi irəha ikin rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei mə nisen traris. Kwopun nəha iruə ia taon, kwopun sə Kumwesən truvehi irapw niemaha səvənhi ikin.

20 Nənə keivə testesi nərmama me nəha rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei mə nisen traris. Nitenraha rier ia

14:12: Rev 12:17, 13:10 **14:13:** 1Kor 15:58, Hip 4:10 **14:14:** Dan 7:13 **14:15:** Joel 3:13 **14:18:** Joel 3:13 **14:20:** Aes 63:3, Krae 1:15, Rev 19:15

kwopun nəha maiu meste nari fwe tri-hantret kilometa. Ko hos ravən irə netə nəha rutə meste tərhun.

15

Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwinien irəha sefen

1 Iakəti pen fwe ia neiai mətoni mwi nimtətien riti mwi rasori iakərkərinari irə. Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwinien me irəha sefen. Nərpwinien me nəha irəha sampam ti nəri nə mə nəpin tuhəier pam nənə niemaha səvəi Kumwesən riwən.

2 Nənə iakətoni nari riti rəmwhen ia təsi kino ia klas ko kərapi irə irau napw. Iakətoni mwi nərmama nepwin kamhərer ia nikarkare təsi nəha. Nərmama me nəha hənəpwəh nəseniien nərimiru mine nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə mine nampa sə ramahatən nəghin mə trasori ia nirəha. Irəha kamhərer ia nikarkare təsi kino ia klas. Ia rəginraha kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nipu irə Kumwesən riməuvei pen minraha.

3 Irəha kamhani nipu səvəi Moses iərmama sə ro tukwini nari m Kumwesən, mine nipu səvəi kwəti sipsip, mamhani mə, "Iərimənu Kumwesən sə ikauvehi niskaiien me pam,

narimnari me səməme ikamo hasori kətoni kamərkərinari irə!

Ik kig sə ikamərimənu ia tənəmtənə me,

suatuk me səim ikamesi pen suatuk me səvəi natukwatukwien mine nipərhienien!

4 Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəsiai ik, mhəuvehi utə nəghim,

ti nəri nə mə ik əpa Iəmə ikinan.

Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhənimwi nukurhunraha ia nənimem mhəsiai ik

ti nəri nə mə ikino raka noien atukwatukw me səim nərmama hənətoni."

5 Irəha hani raka nipu nəha, nənə iakəti pen mətoni kəsevər ia kwopun ikinan anan ia nəkwai nimwə tapolen fwe ia neiai.

6 Nagelo me nəha irəha sefen həier ia nimwə tapolen nəha, mamhəpeki nərpwinien me nəha sefen. Tinari səvənraha kino ia linen sə rəpsan mamser. Həkwani nari kino ia kol rukurau ia kwənpwenhinraha.

7 Nənə nərimiru me nəha kefə riti ripeki pen pesin me səməme kino ia kol muvei pen kuatia kuatia m nagelo me nəha sefen. Pesin me nəha həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən, Kumwesən sə ramarə ia nuk nuk me.

15:1: Lev 26:21, Rev 15:6-7 **15:2:** Rev 4:6, 5:8 **15:3:** Eks 15:1, Rev 11:17, 16:7, Sam 92:5, Sam 139:14, Sam 145:17 **15:4:** Jer 10:6-7, Sam 86:9 **15:5:** Eks 38:21 **15:6:** Rev 15:1 **15:7:** Rev 14:10

8 Ia nəpin nəha nimwə tapolen ruvehe mukuər ia nise napw,
ti nəri nə mə Kumwesən ramarə ikin, mamser, mamo nəgsen.
Iərmama riti ko ripkuvnimwə mhə ia nimwə nəha meste
nərpwinien me sefen səməme nagelo sefen kamhəpeki tuho
sampam irə.

16

Pesin me irəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən

1 Nənə iakregi reri iərmama riti raməgkiari asori fwe ia
nimwə səvəi Kumwesən, mamini pen ti nagelo me nəha sefen
mə, "Həuvən mətəgi irapw ia təkure tiprənə pesin me nəha
sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən."
2 Agelo sə rakupwən revən mətəgi irapw pesin səvənhi
ia təkure tiprənə. Nənə nərmama me nəha səməme mak
səvəi nərimiru ramarə ia nirəha, mine səməme kamhənimwi
nukurhunraha ia nəmri nəri kiməuvrhəkin kuvnhi nərimiru
irə, mamhəsiai in, nipwranraha ruvehe mukuər ia nimwapw
me. Nimwapw me nəha hərəha mamho nəmisəien minraha.
3 Agelo sə ro kəru irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia təsi, nənə
təsi ruvehe mo netə irə rəmwhen ia nite iərmama ruvamhə,
narimnari me kamhəmiru ia reri təsi hemhə pam.
4 Agelo sə ro kahar irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui
aris me mine nəmri nui me, nənə irəha həuvehe mho netə ia
nirəha.
5-6 Nənə iakregi agelo sə ramərimənu ia nui me rini mə,
"Kumwesən Ikinan. Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste
mwi ipwet mine.
Təkwtəkwuni ikamo noien atukwatukw,
mamərpwin noien ərəha me i,
mauvei pen netə minraha hamənimwi.
In i nərəkuien atukwatukw səvənraha,
ti nəri nə mə irəha hənousi əpune nərmama me səim mine
profet me səim nitenraha raiu."
7 Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nifatə ramini
mə,
"Ouəh pərhien Iərimənu Kumwesən sə ikauvehi niskaiien me
pam,
nəkiriien me səim hatukwatukw mho nipərhienien!"
8 Nənə agelo sə ro kefə irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia
meri, nənə Kumwesən rəseni nukwəsikər mə trənhi nərmama
rəmwhen ia napw.
9 Nəpnəpanien səvəi nukwəsikər rahi irəha, nənə irəha həni
ərəha nəghi Kumwesən sə ramərimənu ia nərpwinien me

15:8: 1King 8:10-11, Aes 6:4, Esik 44:4 **16:1:** Aes 66:6, Rev 16:17, Sam 69:24, Jer 10:25, Sef 3:8 **16:2:** Eks 9:10, Dut 28:35, Rev 13:12-17 **16:3:** Eks 7:17-21 **16:4:** Sam 78:44 **16:5-6:** Sam 79:3, Sam 119:137, Aes 49:26, Rev 1:4 **16:7:** Sam 19:9, Rev 15:3, 16:14, Rev 19:2 **16:9:** Rev 9:20-21, Rev 16:21

nəha. Irəha həpwəh nirərigien ia noien ərəha me səvənraha, mhəpwəh nuvehi utəien nəghin.

10 Agelo sə ro krirum irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia jea sə nərimiru raməkure irə mamərimənu, nənə kwopun me pam ia nəkwai nitətə sə nərimiru ramərimənu irə həuvehe mhəpitəv pam. Nərmama kamhəregi nəmisəien, mamhahi nəraminraha tukwe.

11 Irəha kamhəni ərəha Kumwesən fwe ia neiai ti nəmisəien me mine nimwapw me səvənraha, mhəpwəh nirərigien ia noien ərəha me səvənraha.

12 Nənə agelo sə ro sikis irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris asori nəha nəghin nə Iufretes, nənə nui aris nəha ramə, mo suatuk səvəi kig me havən irə mhəuku peraha.

13 Ia nəpin nəha iakətoni nənimwin əmkemik kahar harəmwhen ia frok. Riti rier ia nipəgi nəkwai snek asori, riti rier ia nipəgi nəkwai nərimiru, nənə riti rier ia nipəgi nəkwai profet eikuə.

14 Nənimwin mirəhar nəha irəhar nəremhə me kamharo nimtətien me. Irəhar harier, mharevən ti kig me ia tənəmtənə me pam, mharousəsimwin irəha mə tuharuagən ia nəpin asori səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.

15 "Həregi ro! Iou iakauvehe rəmwhen ia rakres! Iərmama sə ramətui a məpwəh napriien rerin tragien. Rərəha in ripeki raka tinari səvənhi ti napriien kətoni in ramavən auər a nənə in rauris tukwe."

16 Nəremhə mirəhar nəha harousəsimwin pen kig me nəha ia kwopun riti nəgkiariien Hipru rani mə, "Amaketon."

17 Agelo sə ro sefen irə rətəgi pen pesin səvənhi ia nimagouagou, nənə iakregi Kumwesən raməgkiari fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Rerin ruku pen ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, mamini mə, "In i sampam!"

18 Nənə nouapirien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərkərikien, nimwnimwien asori riti ravən. Nimwnimwien nəha rasori pik anan. Fwe Kumwesən rino iərmama ia təkure tiprənə meste pehe nəpin nəha kipkətoni raka mhə nimwnimwien riti ro iaminhi irə ia nəpin riti.

19 Nimwnimwien nəha ravən meitehi taon asori nipərin kahar, nənə taon me ia tənəmtənə me həsas pam. Kumwesən rerin rirhi taon asori nəha Papilon, nənə in ruvehi pen kap riti rukuər ia waen maməkeikei min mə trənimwi pam. Waen nəha in niemaha səvəi Kumwesən rəpi pik in ti taon nəha.

20 Tənə əmweris me pam hap mhəiwən. Kipkətoni mhə mwi təkuər me.

16:10: Eks 10:22, Aes 8:22 **16:11:** Rev 9:20-21, Rev 16:21 **16:12:** Aes 11:15, Jer 50:38 **16:14:** Rev 16:7, Rev 19:6,15,19 **16:15:** Rev 3:3,18 **16:16:** Jaj 5:19, Sek 12:11 **16:17:** Rev 16:1 **16:18:** Rev 4:5 **16:19:** Rev 14:10 **16:20:** Rev 6:14

21 Aes me səməme həmwhen ia kəpwier asori həukrutə ia nɨmagouagou mhəsas pen ia nərmama. Ko kəkiri kəpwier me nəha kuatia kuatia nɨpamien səvənhi rəmwhen ia fifti kilo. Nəpɨn nərmama hətoni aes me nəha kamhəsas pen ia nirəha iamɨnhi irə, irəha həni ərəha Kumwesən, tɨ nəri nə mə nərpwɨnien nəha in ramo mɨnraha rɨskai pɨk anan.

17

Taon asori Papilon rəmwhen ia pran səvəi suatuk

1 Nənə nagelo me nəha sefen kamhəuvehi pesɨn me nəha sefen riti ia nirəha ruvehe mɨni pehe tukw iou i mə, "Uvehe ro. Prən asori fwe raməkure ia nui me həpɨk, iakuə takahatən nərpwɨnien səvənhi pwəh ikətoni. Prən nəha in pran səvəi suatuk.

2 Kig me ia təkure tɨprənə həno əpnapen raka nari irəha min. Noien ərəha sə prən nəha ramo irəha nərman me rəmwhen ia waen riti. Nərmama ia təkure tɨprənə hənənɨmwi raka waen nəha mamhakonə irə."

3 Nənə ia vison nəha Nənɨmwɨn rəriari miou, iakətə agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia kwopun akwesakwes ikɨn. Ia kwopun nəha iakətoni pran riti raməkure utə ia nərimɨru riti. Nərimɨru nəha rəruerəv pɨk kɨrai pen nəhag me ia nɨpwran me pam. Nəhag me nəha kamhəni ərəha Kumwesən. Nərimɨru nəha kənkapwə sefen, kənkəpati ten.

4 Pran nəha tɨnari səvənhi rəmwhen ia tihi natis, məruerəv pɨk. In ramo pen marəmarə me ia nɨpwran, marəmarə me nənimen rutə pɨk kɨno ia kol mɨne kəpwier amasan me mɨne perel me. In rauvehi kap riti ia rəgɨn kɨno ia kol. Kap nəha rukuər ia noien me nərman me kamho irəha min hərəha pɨk mhəmkemɨk ia nəmri Kumwesən.

5 Ia nɨpwənan kɨrai pen nəghɨn riti sə nɨpwran rərkwafə. Rani mə,

TAON ASORI PAPILON
MAMA SƏVƏI NɨPRAN ME PAM SƏVƏI SUATUK
NUKUNE NOIEN ME PAM SƏMƏME HƏRƏHA PɨK IA TƏKURE TɨPRƏNƏ

6 Nənə iakətoni mə prən nəha rɨnousi əpune nərmama me səvəi Kumwesən mɨne irəha səməme həməni irapw Iesu. Rəmwhen in rɨnənɨmwi nɨtenraha mamakonə irə. Nəpɨn iakətoni prən nəha iakərkəri asori nari irə.

7 Mətə agelo rɨni pehe tukw iou i mə, "Ikamərkərinari iamɨnhi irə tɨ nəfe? Iou takəusiəre pui pehe nɨpwrai nəri nəha ikamətoni, mo nukurənien i mə sin nəha prən nəha mɨne

16:21: Eks 9:24, Rev 11:19, Rev 16:9,11 **17:1:** Jer 51:12-13, Rev 17:15 **17:2:** Aes 23:17, Rev 14:8 **17:3:** Rev 13:1 **17:4:** Jer 51:7, Rev 18:16 **17:5:** Rev 14:8 **17:6:** Rev 18:24, 19:2 **17:7:** Rev 13:1

nəfe nəha nərimiru nəha in raməkure irə kənkapwə sefen kənkəpati ten.

8 Nərimiru nəha ikətoni ramiru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvamhə, tripko mhə tui rukrirapw ia nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən mutə mier mevən kousi əpune. Nərmama kamharə ia təkure tiprənə səməme kipkrai pen raka mhə nəghinraha fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi ia nəkukuə səvəi nimiruien, irəha tuhətoni nərimiru nəha, nənə hərkərinari irə ti nəri nə mə ramiru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvamhə, nənə tripkuvehe mwi.

9 Iərmama traməkeikei mukurən nari ti nukurənien nipwrai nəgkiariien i. Kənkapwə nərimiru nəha irəha sefen irəha nə təkuər me səməme pran nəha raməkure utə ia nirəha. Irəha mwi kig me.

10 Kig me irəha krirum həuvəmwei raka, kuatia ramiru nəha təkwtəkwuni mine, nənə riti mwi rəpwəh ihi nuveheien. Nəpin truvehe traməkeikei marə ouihi a.

11 Nərimiru i sə ramiru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvamhə, in mwi in kig riti sə ramo eit irə, mətə in mwi in kig riti səvəi kig me nəha sefen. In trevən kousi əpune in.

12 Kənkəpati me nəha ten ikətoni, irəha kig me ten həpwəh ihi nərimənuien, mətə irəha tuhəpkuvehi nasoriien mhərimənu ia nəpin ouihi a irəha nərimiru nəha.

13 Nətərigien səvənraha kuatia, nənə irəha tuhəuvei pen niskaiien səvənraha mine nasoriien səvənraha m nərimiru nəha.

14 Irəha tuharuagən irəha kwəti sipsip, mətə kwəti sipsip truvehi irapw niskaiien səvənraha ti nəri nə mə in Iərimənu sə rasori ia nərimənu me pam, nənə, in Kig sə rasori ia kig me pam. Nərmama me nəha kamhərer irəha min irəha nəha nərmama səməme in rinəkwein irəha, mərpwi rəgin ia nirəha, nərmama səməme in rukurən nətigiteien ia nirəha."

15 Nənə agelo rini pehe mwi tukw iou i mə, "Ikətoni nui me nəha pran səvəi suatuk raməkure ia nirəha. Nui me nəha irəha nərmama həpik tekinraha səpəmsəpə, nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə, həuku pen ia kwənəkwus me səpəmsəpə.

16 Nərimiru nəha mine kənkəpati me nəha ten səməme ikətoni, irəha tuhəmwəki pran səvəi suatuk, mhəpeki raka pam narimnari me səvənhi, mhəpwəh in ramaiu auər a. Irəha tuhani nusan mhəuvani əmwesi in ia napw.

17 Irəha tuho iaminhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rinəmri ia nətərigien səvənraha mə tuho rəmwhen sə in rokeikei. Nətərigien səvənraha truvehe mo kuatia i, nənə irəha tuhəuvei

17:8: Dan 12:1, Rev 11:7, 13:8 **17:12:** Dan 7:24 **17:14:** 1Tim 6:15 **17:15:** Aes 8:7, Jer 47:2 **17:16:** Rev 18:8

pen niskaiien səvənraha m nərimiru mə trərimənu meste
nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvehe mukuə.
18 Prən nəha ikətoni in taon asori nəha sə ramərimənu ia kig
me pam ia təkure tiprənə."

18

1 Kurirə ia narimnari me i, iakətoni agelo riti mwi rukrutə
ia neiai mameiwaiu pehe. In rauvehi nasoriien sə rasori.
Nukuraanien sə ruku pen irə raməhiəpwin pam tiprənə.
2 Rəkwein əpwəmwis mini mə,
"In ruvəmwei! Taon asori nə Papilon ruvəmwei!
Təkwtəkwuni nəha nəremhə me kamharə ikin.
In kwopun nənimwin ərəha me mine menu me səməme
həmkemik kaməmwəki irəha kamhərkwafə ikin.
3 Taon nəha rəmwhen ia pran riti səvəi suatuk.
Nərmama me pam ia tənəmtənə me hənənimwi raka waen
sənmwin.
Waen nəha in noien ərəha sə nərman me kamho irəha
min.
Kig me ia təkure tiprənə həno əpnapen raka nari irəha prən
nəha.
Nərmama ia təkure tiprənə səməme kamhəmri pen nəmri
nari ia narimnari
irəha nautə səvənraha ruvəuvehe minasori ruku pen ti
noien ərəha me səvəi prən nəha."
4 Nənə iakregi mwi reri iərmama riti fwe ia neiai rini mə,
"Həier irə nərmama me səiou
minuə noien ərəha səvənhi trəpwəh nuvehi pekinien
kimiaha,
nənə kimiaha tihəpwəh nuvehiien nərpwinien riti
səvənhi.
5 Noien ərəha me səvənhi rasori rutə ipaka rirapi neiai,
ro pen Kumwesən rəpwəh nenouenouien nərəhaien me
səvənhi.
6 Kimiaha tiho irə rəmwhen rino ia kimiaha.
Narimnari me səməme in rino ia kimiaha,
kimiaha tihaməkeikei mhərpwin pen m kəru min.
In riməvi pen nənimwiien skai kuatia ia kap səkimiaha,
kimiaha tihaməkeikei mhəvi pen nənimwien skai ia kap
səvənhi m kəru.
7 Taon nəha rəmwhen ia pran riti sə rauvehi utə atukw a in,
mamarə ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me.
Ro iaminhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen nəmisəien
mine nasəkien min rəmwhen irə.
In rani ia rerin mə,
'Iou prən asori iakaməkure ia kwopun i mamərimənu.

18:2: Rev 14:8, Aes 13:21, Aes 34:11, Jer 50:39 **18:3:** Rev 14:8 **18:4:** Aes 48:20, Jer 50:8, Jer 51:6,45, 2Kor 6:17 **18:5:** Jen 18:20-21, Jer 51:9 **18:6:** Sam 137:8, Jer 50:15,29, 2Tes 1:6 **18:7:** Aes 47:7-9

Ripko mhə iou pran sə iərman səvənhi ruvamhə.
Ko iapkasək mhə ia nəpin riti.'
8 Prən nəha ramərpwi atukw a in iaminhi irə ro pen
nərpwinien me səvənhi tuhəuvehe ia nəpin kuatia a:
nemhəien, nasəkien, mine nukumhə.
Napw trahi prən nəha,
ti nəri nə mə Iərimənu Kumwesən sə rauvei pen
nərpwinien min niskaiien səvənhi rasori."
9 Nəpin kig me səvəi tiprənə səməme həno əpnapen raka nari irəha prən nəha nənə mharə irəha min ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me tuhətoni nise napw sə ramahi in, nənə rerinraha trəpou hasək tukwe.
10 Nəmisəien səvənhi tro irəha həhekir, nənə mhərer pen a isipwin mə,
"Aueh taon asori!
Aueh Papilon taon sə nəgsem rasori!
Nərpwinien səim ruvəuvehe ia aoa kuatia a."
11 Nərmama me ia təkure tiprənə kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari tuhasək ti prən nəha ti nəri nə mə iərmama riti mwi riwən truvehi nəmri narimnari me səvənraha.
12 Narimnari me səvənraha rəmwhen ia aean mi nəha kol mine silva, mine kəpwier amasan me, mine perel me, mine tinari amasan nəha linen, mine tinari sə ro tihi natis irə, mine tinari nəha silik, mine tinari sə rəruerəv pik, mine nei me səpəmsəpə nipekinraha rapein amasan, mine narimnari me səpəmsəpə kino ia kənkəpati elefen, mine narimnari me səpəmsəpə kino ia nei nənimen rutə pik, mine aean me nepwin rəmwhen ia prons, mine kəpwier amasan nəha mapil,
13 mine teki nei sinamon, mine nimwai nari kavi rərəgi pen ia nəveginien, mine nimwəkmwəki nari kuvani nipekin rapein amasan, mine nise nei mi nəha fragkinsens mine mir, mine waen, mine oel, mine flaoa, mine kwənuni wit, mine kau me mine sipsip me, mine hos me mine kat me hos me kamhəvi, mine slef me, slef me nə irəha nərmama.
14 "Narimnari amasan me pam səməme nətərigien səim
ramevən ia nirəha,
hənəpwəh ik mhəuvavən.
Nautə me pam səim mine marəmarə me pam səim ikinətə wau
raka ia nirəha,
nənə ko ipkətoni mhə mwi irəha ia nəpin riti."
15 Nərmama me nəha səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me nəha həpeki nautə ripik ruku pen ti prən nəha. Irəha tuhəhekir nəmisəien səvəi prən nəha, mhərer pen a isipwin tukwe in, mamhasək əpwəmwis

18:8: Jer 50:34, Rev 17:16 **18:9:** Rev 17:2, Esik 27:30-35 **18:10:** Esik 26:17, Dan 4:30 **18:11:** Esik 27:36 **18:12:** Esik 27:12,13,22 **18:15:** Esik 27:31,36

16 mə,
“Aueh! Aueh taon asori!
In rəmwhen ia pran ramarkahu ia tɨnari amasan i kani mə linen
sə ro tihi natis irə ramәruerәv pɨk.
In ramo pen marəmarə me ia nɨpwran,
marəmarə me nənimen rutə pɨk kɨno ia kol, mɨne kəpwier amasan me, mɨne perel me.
17-18 Mətə kouraha pam nautə me səvənhi ia aoa kuatia a.”
Nənə nəmə səməme kamhəkəkini nɨtətə ia təsi, mɨne nərmama səməme kamhərəku nɨtətə mamhəputə, mɨne nəmə səməme kamhowok ia nəkwai nɨtətə, mɨne nərmama səməme nɨtətə rapeki narimnari səvənraha muvehe mɨpeki parei kamhəmri pen nəmri nari ia nirəha, mamhəuvehi mane irə, irəha pam hətoni nɨse napw sə ramahi prən nəha, mhərer pen a isipwɨn tukwe in, mamhasək əpwəmwɨs, mamhəni mə,
“Taon asori riti riwən rəmwhen ia taon nəha!”
19 Irəha hərki pen nɨməkwrur ia kənkapwənraha, rerɨnraha rəpou, kamhasək, mamhəni mə,
“Aueh! Aueh taon asori!
Nərmama me pam səməme nɨtətə səvənraha ramaiu ia təsi,
irəha nautə səvənraha ruvehe masori ia narimnari me səim!
Mətə kouraha pam narimnari me səim ia aoa kuatia a.”
20 Mətə nɨpu riti mwi rani iamɨnhi irə mɨnuə,
“Kɨmiaha ia nɨtətə ia neiai, kɨmiaha nərmama me səvəi Kumwesən, mɨne aposol me mɨne profet me,
rerɨmiaha traməkeikei magien,
tɨ nəri nə mə Kumwesən rɨnərpwɨn noien ərəha prən nəha rɨno ia kɨmiaha!”
21 Nənə agelo riti nəgsen rasori ruvehi kəruəterei asori riti mərarki pen i ia nəkwai təsi mɨni mə,
“Tukəraki irapw akwauakw taon asori nəha Papilon iamɨnhi irə,
nənə tukəpwəh nətoniien mwi in ia nəpɨn riti.
22 Ia niram taon Papilon tɨpkregi mhə mwi nərmama səməme kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni nɨpu irə,
uə nərmama səməme kamhəse tərhe nau mɨne kisɨpw.
Ia niram tɨpkətoni mhə mwi iərmama sə ramarpəkau amasan narimnari me.
Tɨpkregi mhə mwi kəpwier ramərari maməkwai ətestesi kwənuni wit kamo flaoa i.
23 Nukuraanien səvəi laet trɨpkəhiapw mhə mwi ia niram,

18:16: Rev 17:4 **18:17-18:** Esik 27:27-29,32 **18:19:** Esik 27:30-34 **18:20:** Aes 44:23, Dut 32:43, Jer 51:48 **18:21:** Jer 51:63-64, Esik 26:21 **18:22:** Aes 24:8, Esik 26:13 **18:23:** Jer 7:34, 16:9, Jer 25:10, Aes 47:9

nənə tɨpkregi mhə mwi reri iərman mine pran səməmi krauni simwin tɨ narəien vi səvənrau.
Tro iaminhi irə tɨ nəri nə mə fwe kupwən nərmama me səim səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari irəha kamhəuvehi nasoriien ia təkure tɨprənə.
Nərmama ia tənəmtənə me pam hətoni nimtətien me nəha ikino ia niskaiien səvəi iəremhə reikuə ia nirəha.
24 Ia taon nəha Papilon Kumwesən rətoni nite profet me mine nərmama me səvənhi.
Nərmama me pam ia təkure tɨprənə səməme kinousi əpune irəha Kumwesən rətoni nɨtenraha ia taon nəha."

19

Nərmama fwe ia neiai həgnəgini Kumwesən

1 Kurirə ia narimnari me i iakregi reri nari riti rəmwhen ia nərmama həpik fwe ia neiai, kamhəgkiari rerɨnraha rupwinari mamhəni mə,
"Pwəh səgnəgini Iərɨmənu Kumwesən səkɨtaha!
In rauvehimiru kɨtaha. Nasoriien mine niskaiien səvənhi əpa.
2 Nəkiriien me səvənhi ho nipərhienien, mhatukwatukw.
In rɨnərpwin raka noien ərəha səvəi taon asori nəha Papilon,
tɨ nəri nə mə taon nəha rəmwhen ia pran səvəi suatuk
rouraha nərmama ia təkure tɨprənə i ia noien ərəha səvənhi.
Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwinien min,
tɨ nəri nə mə kousi əpune səvənhi iotukwininari me ia taon nəha."
3 Nənə irəha həgkiari asori mwi mə,
"Pwəh səgnəgini Iərɨmənu!
Nise napw sə ramahi taon nəha rautə ia nuk nuk me ko rɨpkiwən mhə."
4 Ia nəpin nəha nəmə asori me nəha twenti-fo mine nərimiru me nəha kefə hənimwi nukurhunraha ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mhəsiai in, mhəni mə,
"Ouəh! Pwəh səgnəgini Iərɨmənu!"
5 Nənə reri iərmama riti ruku pen ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mini mə,
"Kimiaha nərmama hiamo tukwini nari m Kumwesən, mamhəsiai in,
nəri auər a mə hiaməuvehi nasoriien uə hiəpkuvehi mhə nasoriien,
kimiaha pam tihaməkeikei mhəgnəgini Kumwesən səkɨtaha!"

18:24: Jer 51:49, Mat 23:35, Rev 17:6 **19:2:** Rev 6:10, 16:7 **19:3:** Rev 14:11
19:4: Rev 4:2,10 **19:5:** Sam 22:23, Sam 134:1, Sam 135:1, Rev 11:18

6 Nənə iakregi nari riti rəmwhen ia nərmama həpik
kamhəgkiari, rerinraha rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig,
mine karuəruə ramərkwəpahar. Irəha həni mə,
"Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha
ti nəri nə mə in rauvehi niskaiien me pam, mamərimənu!
7 Pwəh sagien, mhagien pik, mhəuvehi utə nəghin,
ti nəri nə mə nəpin ruvəuvehe tukiri pen vi a pran m kwəti
sipsip!
Pran səvənhi rinəpnəpenə pam raka,
8 mamarkahu ia tinari amasan nəha linen kuvei pen min
rəpsan məmher."
(Tinari amasan nəha linen ramahatən pen noien atukwatukw
me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən.)
9 Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, "Rai pen
nəgkiariien i ia nəkukuə. 'Nərmama səməme kinəkwein ia
nirəha minuə tuhəuvən ia nəveginien asori səvəi kwəti sipsip
irəha rerinraha tragien.' " Nənə agelo nəha rarə mini mwi
tukw iou i mə, "Nəgkiariien me i nəgkiariien pərhien səvəi
Kumwesən."
10 In rini iaminhi irə, nənə iakinimwi nukurhuk mi ia nisun
mə takisiai in, mətə in rini pehe tukw iou mə, "Tikəpwəh noien
iaminhi irə! Krau iotukwininari mi a, kitaha piam me səməme
kamhəuvehi nəgkiariien i Iesu rini mə ro nipərhienien.
Tikaməkeikei minimwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən
əpa, misiai in, ti nəri nə mə nəgkiariien i Iesu rini mə ro
nipərhienien in nukune nəgkiariien me səvəi profet me."

Iərmama sə raməkure ia hos əpsan

11 Nənə iakətoni kəsevər ia neiai. Iakəti pen mətoni hos
əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə nəghin nə "Iəmə sə Kamətigite
Irə. In rani nipərhienien." Nəpin in rəkiri nərmama uə
raruagən, mətə in ramo ia noien sə ratukwatukw a.
12 Nənimen mi krouəmwhen ia nərami napw. Ia təkure
kənkapwə kəfəfau səvəi nisiaiien me həpik. Kirai pen nəhag
riti irə, mətə iərmama riti ripkukurən mhə nahag nəha, in əpa
in rukurən.
13 In ramarkahu ia tinari riti kineitesi ia netə. Nəghin sə
kaməkwein in irə in nə "Nəgkiariien səvəi Kumwesən."
14 Naruagən me ia neiai kamhəkure ia hos əpsan me
mamhəkurirə in, mamharkahu ia tinari amasan nəha linen
rəpsan məmher.
15 Iərmama nəha nau riti səvəi naruagənien rəhiə ruku pen
ia nipəgi nəkwan mamier. Ia nau nəha in truvehi irapw

19:6: Rev 11:15, 14:2, Rev 15:3, 21:2 **19:8:** Aes 61:10 **19:9:** Mat 22:2-3, Wok Me 10:25-26, Rev 22:8-9 **19:11:** Rev 1:5, 6:2, Sam 96:13, Aes 11:4 **19:12:** Rev 1:14, 2:17 **19:13:** Aes 63:1-3, Jon 1:1,14 **19:15:** Rev 1:16, 12:5, Rev 14:20, 4:8, Rev 21:22

niskaiien səvəi nərmama ia tənəmtənə me, nənə muvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nirəha. In tro riskai anan ia nirəha rəmwhen kamo ia tipwei krep sə rimarei nərmama kamheivə testesi mə nisenraha traris. Noien nəha in nəha Kumwesən i rauvehi niskaiien me pam truvehi irapw niemaha asori səvənhi irə.

16 Kimərai pen nəghin ia tinari səvənhi mine nuvan mə:

KIG SƏ RASORI IA KIG ME. IƏRƗMƏNU SƏ RASORI IA NƏRƗMƏNU ME.

17 Nənə iakəti pen mətoni agelo riti ramərer pen ia meri. In raməkwein əpwəmwis mani pen ti menu me səməme kamhəivə ia nimagouagou mə, "Həuvehe mhousəsimwin kimiaha me ti nəveginien asori səvəi Kumwesən.

18 Həuvehe mhani nipwrai kig me, mine nəmə asori me səvəi naruagən me, mine nərmama nəgsenraha rasori, mine hos me, mine nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Həuvehe mhani nipwrai nərmama me pam: irəha səməme ko slef ia nirəha mine səməme kipko mhə slef ia nirəha, irəha səməme kamhəuvehi nasoriien mine səməme həpkuvehi mhə nasoriien."

19 Nənə iakətoni nərimiru nəha, mine kig me səvəi tiprənə, mine naruagən me səvənraha housəsimwin irəha me mə tuharuagən irəha Iəmə sə raməkure ia hos mine naruagən me səvənhi.

20 Nənə naruagən me səvəi Iəmə nəha həuvən mhəkwtəmhiri nərimiru nəha, mine profet eikuə nəha sə rinamo nimtətien me fwe kupwən nəpin rinamərer irau nərimiru nəha. (In rinamo nimtətien me nəha, mameikuə ia nərmama səməme kamhəuvehi mak səvəi nərimiru nəha, mine səməme kamhənimwi nukurhunraha ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə mhəsiai in.) Irəha həkwtəmhiri irau, mhərarki pen miru a irau ia kwopun əmwhenimw nəha napw mine təpisi ərəha krauuək ikin.

21 Nənə kig me mine naruagən me səvənraha, Iəmə sə raməkure ia hos rərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien sə ruku pen ia nipəgi nəkwan mamier. Nənə menu me pam hani nipwranraha tipwinraha rəsisi amasan.

20

Nuk wan-taosen

1 Nənə iakətoni agelo riti rukrutə ia neiai mameiwaiu pehe, mauvehi ki riti ia rəgin, ki səvəi nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən. In rauvehi mwi jen asori riti.

19:16: Rev 17:14 **19:17:** Esik 39:17-20 **19:19:** Sam 2:2 **19:20:** Rev 13:12-17, Rev 20:10,15, Aes 30:33 **19:21:** Rev 19:17-18 **20:1:** Rev 9:1

2 In rəkwtəmhiri snek asori, snek sə rinarə raka tui nəghin nə Iəremhə uə Setan. Agelo nəha rəkwtəmhiri, mərihi səvəi nuk wan-taosen,
3 mərarki pen ia nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən, nənə məsisəg əknekin irə minuə snek asori nəha trəpwəh mwi neikuəien ia nərmama ia tənəmtənə me meste nuk wan-taosen ro sampam. Nəpin nuk wan-taosen ro sampam, tukaməkeikei kifi nari irə səvəi nəpin ouihi a.
4 Nənə iakətoni jea me nepwin səvəi nəmə asori me. Nəmə asori me səməme kamhəkure ia jea me nəha, kuvei pen nasoriien minraha tuhaməkiri noien me mamhərpwin. Nənə iakətoni nənimwi nərmama səməme kinərai əmwesi kənkapwənraha ti nəri nə mə irəha kamhərer irapw ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Iesu mine nəgkiariien səvəi Kumwesən. Irəha həpwəh ninimwiien nukurhunraha ia nisiaiien ia nəmri nərimiru uə ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, mhəpwəh nuvehiien mak səvənhi ia nipwənanraha mine rəginraha. Iakətoni irəha həuvehe mhəmiru mwi, nənə mamhərimənu irəha Kristo meste nuk wan-taosen.
5 In i nəpin sə Kumwesən rimək upwən mo nərmama irə hətui mwi ia nemhəien. Mətə nərmama həuvamhə səməme in ripko mhə irəha hətui mwi ia nəpin nəha tuhəpkətui mhə mwi ia nemhəien meste nuk wan-taosen ro sampam.
6 Nərmama me i səməme Kumwesən rimək upwən mo irəha hətui mwi ia nemhəien, irəha rerinraha tragien, ti nəri nə mə irəha nəkur ikinan me səvənhi. Irəha tuhəpkemhə mhə mwi ia nemhəien sə ro kəru i, mətə irəha tuho pris me ia nirəha, pris me səvəi Kumwesən mine Kristo, nənə mhərimənu irəha min ia nuk wan-taosen.

Setan trevən ia napw

7 Nənə nəpin nuk wan-taosen ro sampam, tukifi nari ia Setan rier irapw ia kwopun kinəsisəg əknekin in ikin.
8 In trier irapw, mevən meikuə ia kwənəkwus me nəha səməme kamharə ia nikare təkure tiprənə i kefə, nəghinraha Kauk mine Makauk, nənə mousəsimwin irəha mə tuharuagən. Nərmama me nəha tuhəpik məmwhen ia nipəkir ia təsi.
9 Iakətoni mə irəha həuvən ia kwopun me pam ia tiprənə, mhərer kuraukurau kwopun nərmama me səvəi Kumwesən kamharə ikin mine taon sə Kumwesən rokeikei pik. Mətə napw riti rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mahi irəha.
10 Nənə kuvehi Setan, iəremhə sə rineikuə ia nirəha, kuvehi, kərarki pen ia kwopun əmwhenimw nəha napw mine təpisi

20:2: Rev 12:9 **20:3:** Jut 6 **20:4:** Dan 7:9,22,27, 1Kor 6:2, Rev 13:17 **20:6:** Rev 1:6 **20:8:** Esik 38:2,9, Esik 38:15-16 **20:9:** 2King 1:10, Esik 39:6 **20:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, Rev 19:20, 21:8

ərəha krauuək ikin. In nəha kwopun nəha kinərarki pen raka nərimiru ikin mine profet eikuə. Nənə tuko nəmisəien minrahar ia nəpin mine ia ran ia nuk nuk me.

Kumwesən rəkiri nərmama səməme həuvamhə, mərpwin noien me səvənraha

11 Ia nəpin nəha iakətoni jea asori riti rəpsan mine Iəmə sə raməkure irə mamərimənu. Tiprənə mine neiai krouap ti nənimen kipkətoni mhə mwi irau.

12 Nənə iakətoni nərmama həuvamhə səməme fwe kupwən kamhəuvehi nasoriien mine səməme həpkuvehi mhə nasoriien, irəha pam kamhərer ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Nənə kripwegi nəkukuə me nepwin. Kripwegi mwi nəkukuə riti mwi, nəkukuə səvəi nimiruien. Nənə Iəmə nəha rəkiri nərmama həuvamhə mesi pen nəgkiariien kimərai pen ia nəkukuə me nəha, mərpwin atukwatukw noien me irəha həno fwe kupwən.

13 Təsi raraka ia nərmama həuvamhə səməme kamharə irə. Noien Iərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə irau mwi krouaraka ia nərmama səməme kamharə ia nirau. Irəha pam hətui mwi ia nemhəien səvənraha, nənə Iəmə nəha rəkiri irəha kuatia kuatia, mərpwin atukwatukw noien me irəha həno fwe kupwən.

14 Nənə kuvehi Noien Iərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə kərarki pen irau ia kwopun əmwhenimw nəha napw rauək ikin. Nəri nəha in nəha nemhəien sə ro kəru i.

15 Nərmama me pam səməme kipkətoni mhə nəghinraha ia nəkukuə səvəi nimiruien kərarki pen irəha ia kwopun əmwhenimw nəha napw rauək ikin.

21

Jerusalem vi

1 Nənə iakətoni neiai vi mine tiprənə vi, ti nəri nə mə neiai akuas mine tiprənə akuas krouvehe rouiwən. Nənə təsi riwən mwi.

2 Nənə iakətoni taon ikinan səvəi Kumwesən, in nə Jerusalem vi, rukrutə ti Kumwesən ia neiai mameiwaiu pehe. Taon ikinan nəha ramser rəmwhen ia tinari sə pran rarkahu irə ia nəpin tukiri pen vi a in kuvei pen m iərman səvənhi.

3 Nənə iakregi reri iərmama riti rupwinari ruku pen ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, rini mə, “Hətə ro! Təkwtəkwuni nəha Kumwesən rino rukwənu səvənhi irəha nərmama. In tramarə irəha minraha, nənə irəha tuhəuvehe

20:12: Dan 7:9-10, Mat 25:31-46, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Rev 13:8 **20:13:** Rom 2:6, 1Pit 1:17, Rev 2:23, 22:12 **20:14:** 1Kor 15:26,55 **20:15:** Rev 13:8, 19:20 **21:1:** 2Tes 3:13 **21:2:** Aes 52:1, 61:10, Hip 11:16, 12:22, Rev 3:12 **21:3:** 2Kron 6:18, Sek 2:10, 2Kor 6:16, Rev 7:17

nərmama me səvənhi. Kumwesən in tramarə tɨ nirəha, nənə muvehe Kumwesən səvənraha.
4 In trɨrai raka pam nɨse nənimenraha. Noien iərmama remhə mɨne nasəkien mɨne nəmisəien triwən, tɨ nəri nə mə narimnari tui me həuvehe mhəuvəiwən."
5 Nənə Iəmə sə ramək ure ia jea mamərɨmənu rɨni mə, "Hətə ro! Iakamo narimnari me pam həuvehe mhərməvi." Nənə in rarə mɨni mwi mə, "Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə, tɨ nəri nə mə nəgkiariien me i ho nɨpərhienien nərmama həukurən nətɨgiteien ia nirəha."
6 Nənə in rərari mɨni pehe tukw iou i mə, "Təkwtəkwuni nəha kɨno sampam ia narimnari me pam! Iou i Alfa mɨne Omeka,[a] nukunen mɨne nəkrəkwerɨn. Nərmama səməme həkwakwa iou takuvei pen nui mɨnraha. Nui nəha kɨpkuvehi mhə nənimen. Nəmri nui nəha rauvei pehe nui kauvehi nɨmɨruien irə.
7 Iərmama sə trɨskai meste naruagənien rukurau, iou takuvei pen narimnari me səməme iakuvəni pen raka tukwe in. Iou takuvehe Kumwesən səvənhi, nənə in truvehe nərɨk.
8 Mətə nərmama səməme kamhəhekɨr ia nərmama, mhəpwəh nahatətəien, mamho noien əmkemɨk, mamhousi əpune nərmama, mamhakres pran, mamho klepa, mamhəuvehi nahak, mamhəfwaki m nənɨmwi nari me, mɨne ieikuə me pam, imwənraha atukwatukw fwe ia kwopun əmwhenɨmw nəha napw mɨne təpisi ərəha krauuək ikɨn. Nəri nəha in nemhəien sə ro kəru irə."
9 Nənə nagelo me nəha sefen kamhəpeki pesɨn me nəha sefen həukuər ia nərpwɨnien irəha sefen (nənə nərpwɨnien me nəha irəha nərpwɨnien sampam Kumwesən tro m nərmama), riti ia nagelo me nəha rɨni pehe tukw iou i mə, "Uvehe ro. Iakuə takahatən prən nəha, in pran səvəi kwəti sipsip, pwəh ikətoni."
10 Nənə ia vison nəha Nənɨmwɨn rəriari miou iakətoni agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia təkuər riti rasori məpwəmwɨs. Nənə in rahatən taon ikinan nəha Jerusalem iakətoni ruku pen tɨ Kumwesən ia neiai mameiwaiu pehe.
11 Taon ikinan nəha rukuraan ia nukuraanien səvəi Kumwesən. Ramserser rəmwhen ia kəpwier amasan riti kani mə tiaspa rəmher rəmwhen ia klas.
12 Nəpai riti rasori məpwəmwɨs rukuraukurau irə. Ia nəpai nəha kwəruə me irəha twelef. Nagelo me twelef kamhərer

---

21:4: Aes 35:10, Aes 65:19 **21:5:** 2Kor 5:17, Rev 4:2,10 **21:6:** Sam 36:9, Jer 2:13, Jon 7:37, Rev 1:8,17; 22:17 [a] **21:6:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nəhag i kamək wein Kumwesən irə nɨpwran mə in nukunen mɨne nəkrəkwerɨn. Əvsini mwi Rev 21:6; 22:13. **21:7:** 2Saml 7:14 **21:8:** Mat 25:41, Hip 10:38-39, Rev 19:20; 21:27; 22:15 **21:9:** Rev 15:1 **21:10:** Esik 40:2, Rev 21:2 **21:11:** Aes 60:1-2,19 **21:12:** Esik 48:30-35

ia kwəruə me nəha. Ia kwəruə me nəha kiməraipen nəghi kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel irəha twelef.
13 Kwəruə me nəha kahar ia nikare taon nəha peraha, kahar mwi ia nikaren prehi, kahar ia nikaren pesu, nənə kahar ia nikaren parei.
14 Kəpwier asori me irəha twelef kamhəkwtəmhiri əknekin nukune nəpai nəha səvəi taon nəha. Nənə kiməraipen nəghi aposol me twelef səvəi kwəti sipsip ia kəpwier me nəha.
15 Agelo sə raməgkiari miou rauvehi nari riti kino ia kol truvehi mak səvəi taon irə mine nəpai səvənhi mine kwəruə me ia nəpai nəha.
16 Nikare taon nəha irəha kefə. Nasoriien səvəi nikarkaren me mine nəpwəmwisien səvənraha rutə həmnəmwhen a. Agelo nəha ruvehi nəri nəha rauvehi ia rəgin, muvehi mak səvəi nikarkaren me, mətoni irəha kuatia kuatia nasoriien səvənhi mine nəpwəmwisien səvənhi rutə tu-taosen-fohantret kilometa.
17 In ruvehi mwi nikimkimien səvəi nəpai nəha mətoni rəmwhen ia sikisti-sikis mita. Mita nəha sə agelo nəha rauvehi mak səvəi nari irə rəmwhen a mwi ia mita nəha nərmama kamhəuvehi mak səvəi nari irə.
18 Nəpai nəha kino ia kəpwier amasan i tiaspa, nənə kuvrhəkin taon ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas.
19 Kəpwier asori me səməme kamhəkwtəmhiri əknekin nukune nəpai səvəi taon nəha kəfəri pen irəha ia kəpwier amasan me səpəmsəpə. Kiməkupwən kəmri pen kəpwier amasan i tiaspa, sə ro kəru irə kəmri pen kəpwier amasan i safaia, sə ro kahar irə kəmri pen kəpwier amasan i akat, sə ro kefə irə kəmri pen kəpwier amasan i emeral,
20 sə ro krirum irə kəmri pen kəpwier amasan i onikis, sə ro sikis irə kəmri pen kəpwier amasan i kanilian, sə ro sefen irə kəmri pen kəpwier amasan i krisolaet, sə ro eit irə kəmri pen kəpwier amasan i malakait, sə ro naen irə kəmri pen kəpwier amasan i topas, sə ro ten irə kəmri pen kəpwier amasan i kalsetoni, sə ro eleven irə kəmri pen kəpwier amasan i takwoes, nənə sə ro twelef irə kəmri pen kəpwier amasan i ametis.
21 Kwəruə me nəha twelef təpinhə me səvənraha kino ia perel irəha twelef. Təpinhə kwatia kwatia ko ia perel kwatia kwatia. Nənə suatuk me fwe imwə ia taon nəha kino ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas.
22 Nənə iapkətoni mhə nimwə riti kaməfwaki ikin ia nəkwai taon nəha, ti nəri nə mə nimwəfwaki səvənhi in nə Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam mine kwəti sipsip.

21:15: Rev 11:1 **21:19:** Aes 54:11-12 **21:22:** Rev 15:3

23 Ia taon nəha irəha tuhəpkətui mhə mwi meri mine
məkwə mə trouəhiəpwin irəha ti nəri nə mə nukuraanien səvəi
Kumwesən raməhiəpwin pam taon nəha, nənə kwəti sipsip in
nə laet səvənhi.
24 Nərmama ia tənəmtənə me tuhavən ia nukuraanien
səvənhi, nənə kig me ia təkure tiprənə tuhəpeki nautə amasan
me səvənraha mhəuvnimwə ia taon nəha.
25 Kwəruə me səvəi taon nəha tukəpwəh nərəpinhəien irəha
ia nəpin riti, ti nəri nə mə nəpin ia nəpin triwən ia kwopun
nəha.
26 Nərmama ia tənəmtənə me tuhəpeki nautə amasan
me səvənraha mine narimnari me nərmama həməuvei pen
minraha ia nisiaiien, nənə mhəpeki mhəuvnimwə ia taon
nəha.
27 Narimnari me səməme həmkemik ia nəmri Kumwesən,
mine nərmama səməme kamho narimnari səvəi naurisien,
mine nərmama səməme kamheikuə, irəha tuhəpwəh nuvn-
imwəien ia taon nəha ia nəpin riti. Mətə nərmama me a i
səməme kimərai pen nəghinraha ia nəkukuə səvəi nimiruien
sə kwəti sipsip rauvehi irəha əpa nəha tuhəuvnimwə ia taon
nəha.

22

Nui aris kauvehi nimiruien irə

1 Nənə agelo rarə mahatən mwi nui aris riti iakətoni. Nui
ia nui aris nəha nui kauvehi nimiruien irə. Nui nəha rəmher
rəmwhen ia klas, raiu maku pen fwe ia jea sə Kumwesən mine
kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu,
2 mamesi pen suatuk ia kurkwai taon nəha. Nənə iakətoni
nei kauvehi nimiruien irə ramərer ia nikarkare nui nəha,
maukuə m twelef ia nuk me pam ia məkwə me pam. Nənə
nərmama ia tənəmtənə me pam kamhətimwi nimwan ti no-
masanien nemhəien me.
3 Ia nəkwai taon nəha tukəpwəh mwi nətoniien nari riti
sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Jea sə Kumwesən mine
kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu trərer ikin. Nənə
iotukwininari me səvənhi tuhamo nəkwan.
4 Irəha tuhətoni nənimen, nənə tukrai pen nəghin ia
nipwənanraha.
5 Nəpin ia nəpin triwən. Irəha tuhəpkətui mhə meri uə
nari riti mwi truvei pen nukuraanien minraha, ti nəri nə
mə Iərimənu Kumwesən səvənraha in trukuraan muvei pen
nukuraanien minraha, nənə irəha tuhərimənu ia nuk nuk me.

21:23: Aes 60:19-20, Rev 22:5 **21:24:** Aes 60:3,5 **21:25:** Aes 60:11 **21:26:** Sek 14:7, Rev 22:5 **21:27:** Aes 52:1, 1Kor 6:9-10, Rev 13:8, 21:8 **22:1:** Esik 47:1 **22:2:** Joel 3:18, Sek 14:8, Jen 2:9, Esik 47:12, Rev 22:14,19 **22:4:** Sam 42:2, Mat 5:8, Rev 3:12 **22:5:** Dan 7:18,27, Rev 5:10, 20:6, Rev 21:23,25

6 Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, “Nəgkiariien me
i ho nipərhienien nərmama həukurən nətigiteien ia nirəha.
Iərimənu Kumwesən səvəi nənimwi profet kupwən me rinərhi
pehe iou agelo səvənhi mə takuvehe mahatən narimnari me
tripko mhə tui həier pehe pwəh səvənhi iotukwininari me
hətoni.”

Tripko mhə tui Iesu ruvehe

7 “Həregi ro! Tripko mhə tui iakuvehe. Iərmama sə ramo
nəgkiariien me səməme Kumwesən ruvei pehe, kamhəmak ia
nəkukuə i, in rerin tragien.”

8 Iou Jon, iou iakiməregi mətoni narimnari me i. Nəpin
iakregi mətoni raka narimnari me i, nənə iakinimwi
nukurhuk mi ia nəmri agelo sə rahatən iou irə mə takisiai
in.

9 Mətə in rini pehe tukw iou i mə, “Əpwəh noien iaminha
irə! Krau iotukwininari mi a səvəi Kumwesən kitaha piam me
i profet me mine nərmama me səməme kamho nəgkiariien
me ia nəkukuə i. Nimwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən,
misiai in!”

10 Nənə in rarə mini mwi tukw iou i mə, “Tikəpwəh
nərkwafəien ia nəgkiariien me i Kumwesən ruvei pehe mik
kamhəmak ia nəkukuə i ti nəri nə mə narimnari me i tripko
mhə tui həier pehe.

11 Nərmama səməme kamho noien ərəha pwəh
kamhəmwur pen ia noien ərəha. Nərmama səməme
kamho noien əmkemik pwəh kamhəmwur pen ia noien
əmkemik. Nərmama səməme kamho noien atukwatukw
pwəh kamhəmwur pen ia noien atukwatukw. Nərmama
səməme kamho noien əmher pwəh kamhəmwur pen ia noien
əmher.

12 Həregi ro! Tripko mhə tui iakuvehe! Takuvehi nərəkuien
səiou, muvehe, muvei pen m nərmama me pam resi pen
narimnari me irəha həno.

13 Iou i Alfa mine Omeka,[a] nukunen mine nəkrəkwerin.
Iakinarə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə.

14 Nərmama səməme haikuas tinari səvənraha rəpsan, irəha
rerinraha tragien. Takəseni irəha hani nukwai nei kauvehi
nimiruien irə, nənə mhəukurau ia kwəruə me səvəi taon nəha
mhəuvnimwə.

15 Mətə nərmama nepwin nəha ikin ko həpkuvnimwə mhə.
Irəha nəha nərmama səməme həmkemik rəmwhen ia kuri me,

22:6: Rev 1:1 **22:7:** Rev 1:3, 2:16 **22:8:** Rev 19:10 **22:10:** Rev 1:3, 10:4 **22:11:** Dan 12:10 **22:12:** Aes 40:10, 2Kor 11:15, Rev 2:16,23 **22:13:** Rev 1:8,17; 21:6 [a] **22:13:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kaməkwein Kumwesən irə nipwran mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwi Rev 21:6; 22:13. **22:14:** Rev 22:2 **22:15:** Rev 21:17

mamho klepa, mamho nahak. Nərman mine nipran səməme kamhəiri əpnapen irəha me irəha nəha ko həpkuvnimwə mhə. Nərmama me pam səməme kamhousi əpune nərmama, mamhəfwaki m nənimwi nari me, mamhokeikei pik noien səvəi neikuəien tuharə fwe iruə.

16 Iou, Iesu, iakinərhi pehe agelo səiou mə truvehe mini irapw narimnari me i tukumiaha nakalasia me. Iou i kig sə iakiməuku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit. Iou iakəmwhen ia kəməhau kofətəteia sə rukuraan."

17 Nənimwin Ikinan mine pran səvəi kwəti sipsip krauni mə, "Uvehe!" Nənə pwəh iərmama sə ramregi nəgkiariien i, in mwi rini mə, "Uvehe!" Nənə pwəh iərmama sə rəkwakwa ruvehe. Iərmama sə rokeikei pwəh in rənimwi auər a nui sə kauvehi nimiruien irə.

18 Iou, Jon, iakaməgkiari skai m nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien me Kumwesən ruvei pehe miou kamhəmak ia nəkukuə i. Trini minuə iərmama riti rakutan pen atukw nəgkiariien riti səvənhi ia nəgkiariien me i, Kumwesən truvei pen min nərpwinien me i nəkukuə i raməgkiari irə makutan pen mwi.

19 Trini minuə iərmama riti ripeki raka nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə i, Kumwesən tripeki raka namasanien me i nəkukuə i raməgkiari irə iərmama nəha tripkuvehi mhə riti. Namasanien me nəha nukwai nei kauvehi nimiruien irə mine kwopun riti ia taon ikinan nəha.

20 Iərmama sə rani irapw narimnari me i rini mə, "Pərhien tripko mhə tui iakuvehe!"

Ouəh, pwəh ro iaminhi! Uvehe rə Iərimənu Iesu!

21 Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu tramarə ti nərmama me pam. Ouəh, pwəh ro iaminhi!

22:16: Nam 24:17, Rom 1:3, Rev 2:28, 5:5 **22:17:** Sing 8:14, Rev 21:6 **22:18:** Dut 4:2, 12:32, Rev 15:1,6 **22:19:** Rev 22:2 **22:20:** Rev 2:16